

ಯಗ್ಗೇದಸಂಹಿತೆ

ಭಾಗ-೨೨

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ೩-೫ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು—೨೦-೮೦

ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ವೇದರತ್ನಮಾಲಾ

ಸಂಖ್ಯೆ—೨೨

RIG - VEDA

ಸಾ ಯ ಜಿ ಭಾ ಷ್ಯ ಸ ಮೇ ತಾ

ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುವಾದವಿವರಣೆಗಳೊಡನೆ)

ಭಾಗ—೨೨

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ೩—೫ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು.

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು ೨೦—೮೦

*Translated with Exhaustive Critical Notes
and Explanations*

by

Asthana Mahavidwan
H. P. VENKATA RAO

Editor

—

Printed at

SRI SHAKTHI ELECTRIC PRESS,
MYSORE

1954

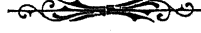
Published by the gracious permission of
His Highness
Sri Jayachamarajendra Wodeyar Bahadur,
G.C.B., G.C.S.I., Maharaja of Mysore

ಯದುವಂಶಪಯಃಪಾರಾವಾರಸುಧಾಕರರೂ ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯ ನೈದಿಕವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕರೂ
 ಮೈಸೂರು ದೇಶವನ್ನಾಳುವ ಧರ್ಮಪ್ರಭುಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜ
 ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್
 ಜಿ. ಸಿ. ಬಿ , ಜಿ. ಸಿ. ಎಸ್. ಐ. ರವರು

ವೇದಪ್ರಕಟನಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿತವಾಗಿರುವ

ವೇದವಿಮರ್ಶನವಿದ್ವನ್ಮಂಡಲಿ

Translator & Editor :

ಆಸ್ಥಾನ ಮಹಾವಿದ್ವಾನ್ H. P. ವೆಂಕಟರಾವ್

ಸಹಾಯಕ ವಿದ್ವನ್ಮಂಡಲಿ

1. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| G. N. ಚಕ್ರವರ್ತಿ, M.A.
Professor of Sanskrit St. Philomina's College, Mysore
2. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಜಿ- ವಿಷ್ಣುಮೂರ್ತಿಚಟ್ಟರು, ಸಾಹಿತ್ಯ ನ್ಯಾಕರಣವಿದ್ವಾನ್,
ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಪಾಠಶಾಲಾ, ಮೈಸೂರು.
3. ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್ ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| H. ಗಂಗಾಧರಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಜ್ಯೋತಿಷ ವಿದ್ವಾನ್
ಮತ್ತು ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾಪಂಡಿತರು.
4. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಶ್ರೀನಿವಾಸಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಮುಗ್ಧೇದ ಘನಪಾಠಿಗಳು.
5. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಹಿಟ್ಟವಳ್ಳಿ ಬಿಳಿಗಿರಿರಂಗಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರುತವಿದ್ವಾನ್.
6. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಹಿಟ್ಟವಳ್ಳಿ ದೇವರಭಟ್ಟರು, ಮೀಮಾಂಸಾದರ್ಶನಪಂಡಿತರು.
7. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್, M.A., B.T., ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ವಾನ್.
8. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| S. ರಂಗನಾಥನ್, ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ವಾನ್, ಅರಮನೆ ಸರಸ್ವತೀ ಭಂಡಾರ.
9. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| ಪುತ್ತೂರು ಅನಂತಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರ್, ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ವಾನ್.
Govt. Oriental Research Institute, Mysore.
10. ಬ್ರ|| ಶ್ರೀ|| S. ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ರಿಟೈರ್ಡ್ ಪಂಡಿತರು,
Govt. Oriental Research Institute, Mysore.

ಪೀಠಿಕೆ.

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ೨೦ನೇ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ೮೦ನೇ ಸೂಕ್ತದವರೆಗಿರುವ ಈ ಮೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ (೫ನೇ ಅಷ್ಟಕದ ೩ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗೆ) ಅನೇಕ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ತತ್ತ್ವತ್ರಯದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರ ಸ್ತುತಿ, ತ್ರ್ಯಂಬಕಸಂಜ್ಞಕನಾದ ರುದ್ರದೇವನ ಸ್ತುತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

- ೧) ರುದ್ರ ಮತ್ತು ತ್ರ್ಯಂಬಕರ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ರ್ಯಂಬಕನ ವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪ.
- ೨) ಸಾರಮೇಯಸಂಜ್ಞಕನಾದ ವರುಣನ ಶ್ವಾನ.
- ೩) ದಧಿಕ್ರಾದೇವತೆಯ ಸ್ವರೂಪ.
- ೪) ನಿರ್ಮಿತಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕರೂಪ.
- ೫) ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ.
- ೬) ಅಹಿರ್ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅಜಃಕಪಾದೇವತೆಗಳ ನಿಜರೂಪ ಇತ್ಯಾದಿ.

೧) ತ್ರ್ಯಂಬಕಸಂಜ್ಞಕನಾದ ರುದ್ರದೇವತೆಯ ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪ

ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಐವತ್ತೊಂಭತ್ತನೇ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಮಂತ್ರವು ರುದ್ರದೇವತಾಕ್ರಮವೆಂದು ಪ್ರಕೀರ್ತಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಮಂತ್ರವು ತ್ರ್ಯಂಬಕನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ. ರುದ್ರ ಮೂರ್ತಿಯು ಭಯಂಕರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೆಂದೂ, ಸಾಧಾರಣವಾದ ಮಾನವನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಸುಹಿತಕರವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಈ ಅಂಶವು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೃತವಾಗಿದೆ. ಮುಕ್ತಗಂಧಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸ್ವರೂಪವು ಅನೇಕಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ

ಸ್ತುಹಿ ಶ್ರುತಂ ಗರ್ತಸದಂ ಯುವಾನಂ ಮೃಗಂ ನ ಭೀಮಮುಪಹತ್ನಮುಗ್ರಂ |
ಮೃಳಾ ಜರಿತ್ರೇರುದ್ರ ಸ್ತವಾನೋಽನ್ಯಂ ತೇ ಅಸ್ಮಾನ್ನಿ ವಪಂತು ಸೇನಾಃ ||

(ಮು.ಸಂ. ೨-೩೩-೧೧)

ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವನೂ, ತರುಣನೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ, ಭಯಂಕರನೂ, ವನದಲ್ಲಿರುವ ದುಷ್ಟವೃಗವು ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನೂ, ಆದ ರುದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿರಿ ಎಂದು ರುದ್ರನ ಭಯಂಕರರೂಪವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಉಗ್ರರೂಪವಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ಇವನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಬೆದರಿದ ಮಾನವವರ್ಗವು ಇವನ ರಕ್ತಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಕೋರುತ್ತದೆ.

ಮಾ ನಸ್ಮೋಕೇ ತನಯೇ ಮಾ ನೆ ಆಯೇ ಮಾ ನೋ ಗೋಷು ಮಾ ನೋ ಅಶ್ವೇಷು ರೀರಿಷಃ |
ವೀರಾನ್ ಮಾ ನೋ ರುದ್ರ ಭಾಮಿತೋ ವಧೀರ್ಹವಿಷ್ಣಂತಃ ಸದಮಿತ್ವಾ ಹವಾಮದೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೪-೮)

ಎಲೈ ಉಗ್ರರೂಪನಾದ ರುದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಪೌತ್ರಾದಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಜೀವವನ್ನಾಗಲಿ ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ. ನಮ್ಮ ವೀರಪುರುಷರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ. ನಿನಗೆ ಸರ್ವದಾ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತ ನಿನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಕೋಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನಮಗೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಭಯವನ್ನಾಗಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಡ ಎಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಭಯಂಕರನಾದ ರುದ್ರನು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾಗಿರುವ ಲೋಕನಾಶಕನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ರುದ್ರನು ೭-೫೯-೧೨ರಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿದಾಯಕನೆಂದೂ ಮಂಗಳಕರನೆಂದೂ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ತ್ರೈಂಬಕನೆಂದು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತ್ರೈಂಬಕನೆಂದರೆ ಮೂರುಕಣ್ಣುಳ್ಳವನೆಂದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಭೌತಿಕವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಅಲೌಕಿಕವಾದ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುಸ್ಸು. ಆದರೆ, ಸಾಯಣರು ಇಲ್ಲಿ ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ತ್ರಯಾಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುರುದ್ರಾಣಾಮಂಬಕಂ ಪಿತರಂ ತ್ರೈಂಬಕಂ |

ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ರುದ್ರ ಈ ಮೂವರಿಗೂ ಪಿತೃವಾದುದರಿಂದ ತ್ರೈಂಬಕವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಯೆಂದು ಸಾಯಣರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಲಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಧಾನತತ್ತ್ವವೇ ಮೂಲವೆಂಬುದೂ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ.

ಏಕೋ ಹಿ ರುದ್ರೋ ನ ದ್ವಿತೀಯಾಯ ತಸ್ಮಯ ಇಮಾಲ್ಲೋಕಾನೀಶತ ಈಶನೀಭಿಃ |

ಪ್ರತ್ಯಚೇರ ಜನಾಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಸಂಚುಕೋಚಾಂತಕಾಲೇ ಸಂಸೃಜ್ಯ ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾನಿ ಗೋಪಾಃ ||

(ಶ್ವೇ. ವಿ. ೩-೨)

ಯಾವ ರುದ್ರನು ಈ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಏರಡನೆಯ ಮಹಾತತ್ತ್ವವಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಪ್ರಭುವು. ಸಕಲಭೂತಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಶ್ವರೂಪಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದನಂತರ ಪುನಃ ಅವುಗಳ ಲಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅವನ ಸಕಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯಾದನಂತರ ಲೋಕರಕ್ಷಣೆಗೆ ಯಾವ ಶಕ್ತಿಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಶಕ್ತಿಯು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕೃತಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಸುಗಂಧಿ ಪುಷ್ಟಿ-ವರ್ಧನಂ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಲೋಕಪುಷ್ಟಿಕಾರಕನಾದುದರಿಂದಲೇ, ರುದ್ರನ ಈ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ತ್ರೈಂಬಕಯಾಗುವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ತುಷ್ಟಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ತಾನ್ಯೈವ್ಯಹಂತ | ಯತ್ರೈಂಬಕೈರಯಂಜಂತ..... | ಅಥ ಪುನರೇತ್ಯ ಜಸಂತಿ | ಅವ
ರುದ್ರಮಾದೀಮಹ್ಯವ ದೇವಂ ತ್ರೈಂಬಕಂ | ಯಥಾ ನೋ ವಸ್ಯಸಕ್ತರದ್ಯಥಾ ನಃ ಶ್ರೇಯ-

ಸಸ್ಯರದ್ಯಥಾ ನೋ ವ್ಯವಸಾಯಯಾತ್ | ಭೇಷಜಮಸಿ ಭೇಷಜಂಗವೇಶ್ವರಾಯ ಪುರು-
ಷಾಯ ಭೇಷಜಗ್ಂಸುಖಂ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೨-೬-೨-೧೧)

ದಿವ್ಯರೂಪನೂ, ತ್ರ್ಯಂಬಕಸಂಜ್ಞಕನೂ ಆದ ರುದ್ರದೇವನಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಿರಿ. ಅವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಮಗೆಲ್ಲ ಧನಸಂಪತ್ತುಗಳ ಪುಷ್ಟಿಯು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಕ್ಷೇಮವೂ ಲಭಿಸುವುದು. ಪಶು ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಸಕಲ ರೋಗಗಳಿಗೂ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ವೈದ್ಯನು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ, ಈ ರುದ್ರನಿಗೆ ತ್ರ್ಯಂಬಕನೆಂಬ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ವಿಧವಾದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಈಗಿತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಸ ಜುಹೋತಿ | ಏಷ ತೇ ರುದ್ರ ಭಾಗಃ ಸಹ ಸ್ವಸ್ತ್ರಾಂಬಿಕಯಾ ತಂ ಜುಷಸ್ವ ಸ್ವಾಹೇತ್ಯಂಬಿಕಾ
ಹ ವೈ ನಾಮಾಸ್ಯ ಸ್ಯಸಾ ತಯಾಸ್ಯೈಷ ಸಹ ಭಾಗಸ್ತದ್ಯದಸ್ಯೈಷ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಸಹ ಭಾಗಸ್ತಸ್ಮಾ-
ತ್ತ್ಯಂಬಿಕಾ ನಾಮು.....||

ತ್ರಂಬಕಾಸಂಜ್ಞಕನಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ರುದ್ರನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು. ರುದ್ರನ ತಂಗಿಯು ಅಂಬಿಕಾ ಎಂಬುವಳು. ಸ್ತ್ರೀರೂಪಳಾದ ಅಂಬಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ರುದ್ರನು ಈ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ತ್ರ್ಯಂಬಿಕಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ರುದ್ರನಿಗೆ ಈ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ ಲೋಕಪುಷ್ಟಿಯೆಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ.

ಯಾವ ತ್ರ್ಯಂಬಕಸಂಜ್ಞಕನಾದ ರುದ್ರನು ಸೃಷ್ಟಿಗೂ, ಸ್ಥಿತಿಗೂ ಲಯಕ್ಕೂ ಕಾರಣನೋ ಅವನೇ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ದರ್ಶಕನು ಎಂದೂ ಸಹ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿ ಎಂದೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ. ವಿವಾಸೇಯಂ ರುದ್ರಸ್ಯ ಸುಮ್ಮಂ (ಋ.ಸಂ ೨-೩೩-೬) ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಗಳು ರುದ್ರನ ಈ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಯಾವ ರುದ್ರನು ಭಯಂಕರನೆಂದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನೋ, ಅದೇ ರುದ್ರನು ತ್ರ್ಯಂಬಕ ಸಂಜ್ಞಕನಾಗಿ ಲೋಕರಕ್ಷಕನೆಂದೂ, ಮುಕ್ತಿದಾಯಕನೆಂದೂ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

೨) ಸಾರಮೇಯಸಂಜ್ಞಕನಾದ ವರುಣನ ಶ್ಲೋಕ

ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು ವರುಣನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವನನ್ನು ಸಾರಮೇಯನೆಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತು ಎಂಬ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣವು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿವೃತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ವರುಣನ ಮನೆಗೆ ಹೋದ ನಿಮಿತ್ತವೇನು? ಈ ಸಾರಮೇಯವು ಅವನನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದಿತು? ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಮಾಡಿದ ಉಪಾಯವೇನು ಎಂಬುದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯು ತಿಳಿಯುವುದು ಶ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಥೆಯ ಸಂದರ್ಭವು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವಸಿಷ್ಠನು ವರುಣನ ಮನೆಗೆ ಮಲಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದನೆಂದು ಒಂದು ಕಡೆಯೂ, ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಳಲಿದ ವರುಣನು ವರುಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಕದಿಯಲು ಹೋದನೆಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ವಿನರಣವು ಅಷ್ಟು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ ಇವನನ್ನು ಕಂಡು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ನಾಯಿಗೆ ಸಾರಮೇಯ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು, ಈ ನಾಯಿಯು ಸ್ವರೂಪವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ವಸಿಷ್ಠನು ಈ ಸಾರಮೇಯವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ, ಈ ಸಾರಮೇಯಕ್ಕೂ ಸಹ ವಿವೇಚನಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ತಾನು ತಪ್ಪರನೂ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಜೋರನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂದ್ರಭಕ್ತನಾದ ತನ್ನನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಅನುಚಿತವೆಂದು ಆ ಸಾರಮೇಯಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ

ಈ ಸಾರಮೇಯವು ಸರಮೆಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಮುಂದೆ ೧೦-೧೪-೧೦, ೧೧ನೇ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಸರಮೆಯ ಪುತ್ರರಾದ ಸಾರಮೇಯಗಳು ಯಮನ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ನಾಯಿಗಳೆಂದೂ ಅವು ವಿಕಾರ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕವೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಏಕವಚನವಿದೆ. ಒಂದೇ ಸಾರಮೇಯವೆಂದರ್ಥ. ಈ ಸಾರಮೇಯವು ಮುಂದೆ ವರ್ಣಿತವಾಗುವ ಸಾರಮೇಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವೇ ಅಥವಾ ಅವೆರಡರಲ್ಲೊಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಸರಮಾ ಎಂಬ ದೇವತುನಿಯ ಸ್ವರೂಪವೇ ನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನಂತರ ಸಾರಮೇಯಗಳ ರೂಪವನ್ನರಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಸರಮಾ ಎಂಬುವಳ ವಿಷಯವು ಯಾವ ಯಾವ ಕಡೆ ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ದೇವತುನಿಯೆಂದು ಸರಮೆಯ ವಿವರಣೆಯಿದ್ದರೂ ಸಹ ಸರಮೆಯು ಕೇವಲ ನಾಯಿಯ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದು ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲಪಂಡಿತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುವುದು.

This indicates, though it does not conclusively prove, that Sarama, who figures as the messenger of Indra, in the myth of the Panis, was treated as a dog and this tradition, which is not expressly set out in the Rig-Veda, is the account of the later texts and of Yaska, who calls her the bitch of the dogs.

(Religion and Philosophy of the Vedas; Keith p. 192)

ಇಂದ್ರನು ಪಣಿಗಳಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಹೊರಟಾಗ ಸರಮೆಯು ಇಂದ್ರನ ದೂತಳಾಗಿದ್ದಳು ಎಂಬ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸರಮೆಯನ್ನು ಶ್ವಾನಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವಳೆಂದು ಎಲ್ಲೂ ಋಕ್ಸಂಹಿತಾಭಾಗ ವಾವುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾಯಿಯ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವಳೆಂದು ಯಾಸ್ಮಕರೂ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ನಿರ್ವಚನಕಾರರೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ ಎಂದು A. B. Keith ಎಂಬುವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೇ—

There is nothing in Rig-Veda directly showing that Sarama was there conceived as a bitch, though in the later Vedic literature she is regarded as such etc.

(Vedic Mythology by Macdonnell P. 151).

ಎಂದು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲ ಪಂಡಿತರೂ ಸಹ ಮೇಲೆ ಕೇತ್ ಹೇಳಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೦೮-೨ ರಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಇಂದ್ರಸ್ಯ ದೂತೀ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ, ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ

ಹೇಳಿರುವ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸರಮೆಯ ಸ್ವಭಾವವು ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಲ್ಪಟ್ಟವಳು ಪಣಿಗಳ ಅಕರ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ದ್ರೋಹಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾಳೆ. ಜೈಮಿನೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕಥೆಯು ಇದಕ್ಕೆ ಕೊಂಚ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಇಂದ್ರನು ಸುಪರ್ಣನನ್ನು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವನು ನಂಬಿಕೆಗರ್ಹನಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಮೇಲೆ, ಸರಮೆಯನ್ನು ಕಳುಹುತ್ತಾನೆ. ಇವಳು ನಂಬಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸೇವೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಂದ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಒಂದಂಶವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇವಳ ಮಕ್ಕಳಾರು? ಆ ಅನ್ನವು ಹೇಗೆ ಹಂಚಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಸ್ವಾಭೋ ದಿವ ಆ ಸಪ್ತ ಯಹ್ನೀ ರಾಯೋ ದುರೋ ವ್ಯುತಜ್ಞಾ ಅಜಾನನ್ |

ವಿದದ್ಗವ್ಯಂ ಸರಮಾ ದೃಷ್ಟಮೂರ್ವಂ ಯೇನಾ ನು ಕಂ ಮಾನುಷೀ ಭೋಜತೇ ವಿಟ್ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೨-೮)

ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವೂ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಪಕಾರಕಗಳೂ ಆದ ಸಪ್ತನದಿಗಳೂ ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸಂಪತ್ತಿನ ಮೂಲವನ್ನು ಕಂಡರಿತರು. ಸರಮೆಯೂ ಸಹ ಪಶು ಸಂಪತ್ತನ್ನರಿತು ಆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದಳು. ಮಾನವ ಸಮೂಹವು ಅದೇ ಅನ್ನಸಂಪತ್ತನ್ನು ಈಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದ ಮೇಲಿನ ಮಂತ್ರವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭವು ಸರಮೆಯನ್ನು ದೇವಶುನಿಯೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಒಂದೆರಡು ದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು.

ವಿದದ್ಯದೀ ಸರಮಾ ರುಗ್ಣಮುದ್ರೇಮೃಹಿ ಪಾಠಃ ಪೂರ್ವ್ಯಂ ಸದ್ರ್ಯಕ್ಕಃ |

ಆಗ್ರಂ ನಯತ್ಸಪದ್ಯಕ್ಷರಾಣಾ ಮಚ್ಛಾ ರವಂ ಪ್ರಥಮಾ ಜಾನತೀ ಗಾತ್ ||

(ಋ. ಸಂ. ೩-೩೧-೬)

ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸರಮೆಯು ಗುಹೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರ್ವತದ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ತತ್ಪಲವಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದಳೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅಪಹೃತವಾದ ಪಶುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಆ ದಿವ್ಯ ಪಶುಗಳ ಸ್ತೇವನವನ್ನು ತಾನು ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಂಚಿದಳು ಎಂದಿರುವ ಈ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮಾನವಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ, ಇನ್ನೊಂದು ದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡಿದರೆ,

ಅಸೂನೋದತ್ರ ಹಸ್ತಯತೋ ಅದ್ರಿರಾರ್ಚನೈನ ದಶ ಮಾಸೋ ನವಗ್ವಾಃ |

ಋತಂ ಯತೀ ಸರಮಾ ಗಾ ಆವಿಂದದ್ವಿಶ್ವಾನಿ| ಸತ್ಯಾಂಗಿರಾಶ್ಚಕಾರ ||

(ಋ. ಸಂ. ೫-೪೫-೭)

ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಚಾಲಿತವಾದ ಅದ್ರಿಯು ಶಬ್ದಮಾಡತೊಡಗಿತು. ಆಗ ನವಗ್ವರು ದಶಮಾಸ ಸಂಪ್ಲವಾದ ಯಾಗವನ್ನಾಚರಿಸಿದರು. (ಹತ್ತುತಿಂಗಳಕಾಲ ಯಜ್ಞವನ್ನಾಚರಿಸಿದರು) ಆಗ ಸರಮೆಯು ಸತ್ಯ

ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದಳು. ಇದು ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳ ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಲೋಕೋಪಕಾರವಾಯಿತು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸರಮಾಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಗೆ ವಿವರಿಸಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಋತಂ ಸತ್ಯಂ ಯಜ್ಞಂ ನಾ ಯತೀ ಪ್ರಾಪ್ನುತೀ ಸರಮಾ ಸರಣತೀಲಾ ಸ್ತುತಿರೂಪಾ ನಾಕ್ |
(ಸಾ. ಭಾ.)

ಸತ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದವಳೂ, ಸ್ತುತಿರೂಪಳೂ, ಸಂಚಾರಶಾಲಿನಿಯೂ ಆದ ನಾಗ್ವೇದಿಯೆಂದು ಸಾಯಣರು ಅರ್ಥಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆಯೇ, ಇವರ ಮುಂದಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲೂ ಸಹ

ಉತ್ಸ ಅಸಾಂ ಪರಮೇ ಸದಸ್ಯ ಋತಸ್ಯ ಪಥಾ ಸರಮಾ ವಿದದ್ಧಾಃ |
(ಮ. ಸಂ ೫.೪೫-೮)

ಋತಸ್ಯ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಪಥಾ ಮಾರ್ಗೇಣ ಸರಮಾ ನಾಕ್ ದೇವಶುನೀ ನಾ ನಿಗೂಢಾ |
(ಸಾ. ಭಾ.)

ಸತ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ನಾಗ್ವೇದಿ ಅಥವಾ ದೇವಶುನೀ ಎಂಬ ವೈಕಲ್ಪಿಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಮುಂದೆ ೧೦ನೇ ಮಂಡಲದ ೧೦೮ನೇ ಸೂಕ್ತವು ಸರಮೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ, ಆ ಸೂಕ್ತದ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಮನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಸರಮೆಗೂ ಪಣಿಗಳಿಗೂ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಪಣಿಗಳು ಸರಮೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸರಮೆಯು ಇಂದ್ರನ ಮತ್ತು ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಪಣಿಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸರಮೆಯ ವ್ಯವಹಾರವು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ದೌತ್ಯಕೃತ್ಯವನ್ನರಿತು ತನ್ನ ಘನತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕರ್ತವ್ಯಜ್ಞಾನವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪಣಿಗಳನ್ನು ಜೋರರು ಎಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಅವರಿಗೇ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಅವಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ರಸಾ ನದಿಯೂ ಸಹ ತನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿತು ಎಂದು ಹೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಅವರ ಗೌರವವು ಅವಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ದಣಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಮಾಡಬಲ್ಲವನೆಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವರ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಕೊಂಚವೂ ಮರುಳಾಗದೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಾಜದೂತನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಲೆಯಿರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಸರಮಾ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲೂ ಅವಳನ್ನು ದೇವಶುನಿಯೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ತೈತ್ತಿರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಸರಮೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವು ಕೊಂಚ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ವಿದದ್ಯತೀ ಸರಮಾ ರುಗ್ಲಮದ್ರೇಃ | ಮಹಿ ಪಾಥಃ ಪೂರ್ವ್ಯಗ್ಂ ಸಧ್ವಿಯುಕ್ತಃ..... ||

(ತೈ. ಬ್ರಾ. ೨.೫.೮.೧೦)

ಎಂಬ ಋಕ್ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ವಿವರಿಸಿ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗಲೂ ಸಹ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ದೇವಶುನಿಯೆಂಬ ನಿರ್ದೇಶವಿಲ್ಲ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸರಮಾ ಕಾಚಿತ್ ಶುನೀ ಶ್ವಮೂರ್ತಿಧಾರಿಣೀ ದೇವತಾ| ನಾಯಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾದ ದಿವ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ಸದ್ಯಃ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಬಹುದು.

ಇಂತಹ ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವಳ ವಂಶದಲ್ಲಾಗಲಿ ಜನಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಸಹ ದಿವ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಸಾರಮೇಯ ಎಂಬ ಪದವು ಯಾವ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಕೃತ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಗುರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಾವುವೆಂದರೆ—

ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೪-೧೦, ೧೧, ೧೨ ; ಅ. ವೇ. ೧೮-೨-೧೧, ೧೨, ೧೩. ತ್ರೈ. ಅ. ೬-೩-೧, ೨.

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಮೇಯಗಳನ್ನು ಕ್ರೂರವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ—ಋ. ಸಂ. ೧-೨೯-೩ ; ೭-೫೫-೨, ೩, ೪ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ಅವುಗಳ ಕ್ರೂರವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಯಮನ ನಾಯಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಾಶಕಾರಕವಾದ ದಂಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥವೇ ಅಥವಾ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಥವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೪-೧೦, ೧೧, ೧೨ ನೇ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೃತವಾಗಿರುವ ಸಾರಮೇಯಗಳ ನಿಜವಾದ ರೂಪವೇನು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಇದಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ಇತರ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಆಧಾರವಾಗಿ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಕ್ಷಿತಾರೌ ಚತುರಕ್ನಾ ಈ ವಿಶೇಷಣಗಳ ಅರ್ಥವೇನು ಎಂಬುದನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಯಮಶ್ವಾನಗಳಾವುವು ಎಂಬುದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವಿರುತ್ತದೆ.

ಕಾಲಕಂಜಾ ವೈ ನಾಮಾಸುರಾ ಆಸನ್ | ತೇ ಸುವರ್ಗಾಯ ಲೋಕಾಯಾಗ್ನಿಮಚಿನ್ವತ |
ಪುರುಷ ಇಷ್ಟಕಾಮುಪಾದಧಾತ್ಪುರುಷ ಇಷ್ಟಕಾಂ | ಸ ಇಂದ್ರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಬ್ರುವಾಣ
ಇಷ್ಟಕಾಮುಪಾಧತ್ತ | ಏಷಾ ಮೇ ಚಿತ್ರಾ ನಾನೇತಿ | ತೇ ಸುವರ್ಗಂ ಲೋಕಮಾಪ್ರಾರೋ-
ಹನ್ | ಸ ಇಂದ್ರ ಇಷ್ಟಕಾಮಾವೃಹತ್ | ತೇವಾಕೀರ್ಮಂತ | ಯೇವಾಕೀರ್ಮಂತ | ತ
ಊರ್ಣಾವಭಯೋಽಭವನ್ | ದ್ವಾವುದಪತತಾಂ | ತೌ ದಿವ್ಯೌ ಶ್ವಾನಾವಭವತಾಂ ||

(ತ್ರೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೧-೨-೮, ೯)

ಕಾಲಕಂಜರೆಂಬ ಅಸುರರಿದ್ದರು ಅವರು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಅಗ್ನಿವೇದಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆ ವೇದಿಕೆಗೆ ಮಾನವರೇ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಾದರು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ತಾನೂ ಒಂದು ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು. ನಂತರ “ಚಿತ್ರಾನಾಮಕವಾದ ಈ ಇಟ್ಟಿಗೆಯು ನನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿದೆ” ಯೆಂದನು. ಆಗ ಆ ಅವರು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹತ್ತಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಒಡನೆಯೇ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಇಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಎಳೆದನು. ಕೂಡಲೇ ಅವರು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರು. ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆಯೇ ಅವರು ಜೇಡರ ಹುಳುಗಳಾದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು

ಮಾತ್ರ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿದವು. ಅವೇ ದೇವಲೋಕದ ಶ್ವಾನಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು ಎಂದು ಕಥೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಥೆಯನ್ನೇ ತಿಳಿಸುತ್ತ,

ಯಾ ಉತ್ತಮಾ ಆಸ್ತಾಂ ತಾ ಯಮಶ್ವಾ ಅಭವತಾಂ |

(ಮೈ. ಸಂ. ೧-೬-೯)

ಯಾವ ಹುಳುಗಳು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವೋ ಅವೇ ಯಮಶ್ವಾನಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೈತ್ರಾವಣೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ಕಥೆಗೂ ಅರ್ಥವೇದದ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಸಾಮಂಜಸ್ಯವಿದೆಯೇ ಎಂಬುದೂ ಒಂದು ಸಂಶಯಾಸ್ಪದವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಅಪ್ನು ತೇ ಜನ್ಮ ದಿವಿ ತೇ ಸಧಸ್ಥಂ ಸಮುದ್ರೇ ಅಂತರ್ಮಹಿಮಾ ತೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ |

ಶುನೋ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ಯನ್ಮಹಸ್ತೇನಾ ತೇ ಹವಿಷಾ ವಿಧೇಮು ||

(ಅ. ವೇ. ೬-೮೦-೧)

ಎಲೈ ದಿವ್ಯಶ್ವಾನವೇ, ಉದಕವೇ ನಿನ್ನ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವು. ಸ್ವರ್ಗವೇ ನಿನ್ನ ವಾಸಸ್ಥಾನವು. ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ, ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲೂ ನಿನ್ನ ಮಹತ್ತ್ವವಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ ಈ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂದು ದಿವ್ಯಶ್ವಾನದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಶಿಸಿದೆ.

ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಚತುರಕ್ಷಾ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವಿರುವುದೋ ಅದೇ ವಿಶೇಷಣವುಳ್ಳ ವರ್ಣನೆಯು ಮೇಲಿನ ಅಂಶವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತ್ರೈತ್ತೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಶ್ವನ್ ಚತುರಕ್ಷ | ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವೂ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. (ತೈ. ಬ್ರಾ: ೩-೮-೪-೨)

ಈ ಶ್ವಾನವು ದುಷ್ಟವಾದುದರಿಂದ ಇದರ ಹೆಸರನ್ನು ಎಂದು ಈ ಪ್ರಕರಣವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ದಿವ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅಶ್ವವು ತನ್ನ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಈ ದುಷ್ಟಶ್ವಾನವನ್ನು ಹೆಸರನ್ನಾಡುತ್ತದೆಯೆಂದು ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಸಾರಾಂಶ.

ಹೀಗೆ, ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿರತಕ್ಕ ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಮಂಜಸ್ಯವು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಯಮನ ಎರಡು ಶ್ವಾನಗಳ ಉತ್ಪನ್ನವು ಯಜ್ಞಮೂಲವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದರ ಅರ್ಥವೇನು? ಇವುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಗೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದು ಬಹಳ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಸಹ ವೈದಿಕವಾಕ್ಯಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಈ ದಿವ್ಯಶ್ವಾನಗಳು ಯಾವ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ಯಾಮು ಮತ್ತು ಶಬಲಾ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಎರಡು ಶ್ವಾನಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಇವಕ್ಕೂ ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ? ಇಲ್ಲಿರುವ ಯಾಜ್ಞಕಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಕೌಷೀತಕೀಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಈ ವಿವರಣೆಯಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾಯಮಸ್ತಮಿತೇ ಪುರಾ ತಮಸಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ ಜಹುಯಾತ್ಸ ದೇವಯಾನಃ ಕೇತುಃ | ಸ್ರಾತಃ

ಪುರೋದಯಾತ್ ಅಪಹತೇ ತಮಸಿ ತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ ಜಹುಯಾತ್ ಸ ದೇವಯಾನಃ

ಕೇತುಃ | ಅಥೋ ಯೋಽತೋ ಅನ್ಯಥಾಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ಜುಹೋತಿ ಶ್ಯಾಮುಶಬಲಾ ಹಾಸ್ಯಾಗ್ನಿ

ಹೋತ್ರಂ ವಿಖಿದತೋಽಹವೈ ಶಬಲೋ ರಾತ್ರಿಃ ಶ್ಯಾಮಸ್ತ ಯೋ ಮಹಾರಾತ್ರೇ ಜುಹೋತಿ
ಶ್ಯಾನೋ ಹಾಸ್ಯಾಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ವಿಖಿದತ್ಯಥ ಯೋ ಮಹಾಹ್ನೇ ಜುಹೋತಿ ಶಬಲೋ ಹಾಸ್ಯಾ-
ಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ವಿಖಿದತಿ ||

(ಕೌ. ಬ್ರಾ. ೨-೯)

ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯವಾದನಂತರ ಕತ್ತಲು ಆವಿರ್ಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವವೇ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಕರ್ಮವನ್ನಾಚ-
ರಿಸಬೇಕು, ಅದೇ ದೇವತೆಗಳ ಆಗಮನಕಾಲವು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ
ಕತ್ತಲು ನಾಶವಾದೊಡನೇ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಅದೂ ಸಹ ದೇವಯಾನಕಾಲವು. ಇದಲ್ಲದೇ, ಕಾಲಾತಿಕ್ರಮ
ವಾದಾಗ ಈ ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಿದಾಗ ಈ ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಿದರೆ, ಆಗ ಶ್ಯಾಮ ಮತ್ತು ಶಬಲ ಎಂಬೆರಡೂ ಸಹ
ಇವನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಫಲಹೀನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅಹಸ್ಸಿಗೆ ಶಬಲವೆಂದೂ, ರಾತ್ರಿಗೆ ಶ್ಯಾಮವೆಂದೂ ಹೆಸರು
ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಿದರೆ ಶ್ಯಾಮ ಸಂಜ್ಞ ಕವಾದ ರಾತ್ರಿಯೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದರೆ ಶಬಲ
ಸಂಜ್ಞ ಕವಾದ ಅಹಸ್ಸೂ ಸಹ ಇವನ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿತ
ವಾದ ಅಶ್ವದ ಭಾಗವನ್ನು ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸುವಾಗ ಶ್ರೈತ್ತೀರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮ ಮತ್ತು
ಶಬಲ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅರ್ಪಿತವಾಗುವಾಗ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಮಸೌ ವ್ಯಕ್ಯಾಭ್ಯಾಗ್ಂ ಶ್ಯಾಮಶಬಲೌ ಮತಸ್ನಾಭ್ಯಾಗ್ಂ ವೈಷ್ಣಿಗ್ಂ ರೂಪೇಣ
ಸಿಮ್ರುಕ್ತಿಮರೂಪೇಣ ||

(ಶ್ರೀ. ಸಂ. ೫-೭-೧೯-೧)

ಮಾವಿನಕಾಯಿನ ಆಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಂಸವು ಶ್ಯಾಮ ಮತ್ತು ಶಬಲ ಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರರಿಗೆ
ಅರ್ಪಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ವಿಧಿಯಿದೆ. ಶ್ಯಾಮ ಮತ್ತು ಶಬಲಗಳು ಸರಮೆಯ ಪುತ್ರರೆಂದು ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ
ತಿಳಿಸಿದೆ.

ತತ್ಸತ್ಯಂ ಯತ್ತೇ ಸರಮಾ ಮಾತಾ ಸೀಸರಃ ಪಿತಾ ಶ್ಯಾಮಶಬಲೌ ಭ್ರಾತೌ ||

(ಪಾರಸ್ಕರಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರ. ೧-೧೬-೨೪)

ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳು ಯಮನ ಶ್ವಾನಗಳಾದ ಶ್ಯಾಮ ಮತ್ತು ಶಬಲಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿವೆ.

ಆದರೆ, ಶ್ರೈತ್ತೀರೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಶ್ಯಾಮ, ಶಬಲ ಎಂಬ ರಾತ್ರಿ ಮತ್ತು ಅಹಸ್ಸುಗಳ
ಪರ್ಮಾಯ ಪದಗಳು ಸೂಚಿಸುವ ತತ್ತ್ವಗಳೂ, ಮುಂದೆ ಸೂತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಶ್ಯಾಮ ಮತ್ತು ಶಬಲ ಪದಗಳು
ಸೂಚಿಸುವ ತತ್ತ್ವಗಳೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದ ಪದಾರ್ಥವಿಶೇಷಗಳು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ತಾದಾ
ತ್ಮ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸತಕ್ಕ ವೈದಿಕವಾಕ್ಯಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಶ್ರೈತ್ತೀರೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಮೇಧ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ
ಚಂದ್ರನನ್ನು ಶ್ಯಾಮವೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೋ ಅದೇ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಶ್ವ-ದೇವಲೋಕದ
ಶ್ವಾನವೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ.

ಅಥೈಷ ಪಶ್ಚಾದ್ಧೃತೇ ಸ ಹೈಷ ದಿವ್ಯಃ ಶ್ವಾಸ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಪಶೂನಭ್ಯನೇಕ್ಷತೇ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೧೧-೧-೫-೧)

ಮುಂದೆ ಗೋಚರವಾಗತಕ್ಕ ಚಂದ್ರನೇ ಯಮನ ಶ್ವಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ದಿವ್ಯಶ್ವಾನವು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸೂರ್ಯನೆಂದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಶ್ಯಾಮಾಚ್ಛಬಲಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಶಬಲಾಚ್ಛ್ಯಾಮಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ||

(ಛಾ. ಉ. ೮. ೧೩.)

ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸ್ಸುಗಳನ್ನೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೆಂದು ಕೆಲವರ ಮತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸ್ಸುಗಳೇ, ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಾಯುವ ದಿವ್ಯಶ್ವಾನಗಳೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

“The conclusion derived from all these statements is that in the Samhitas and Brahmanas the two dogs of Yama are familiarly identified with the Sun and the Moon.”

(Bloomfield, Journal of American Oriental Society Vol. 15 P, 171)

ಮೇಲಿನ ಸಂಹಿತಾ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಾಕ್ಯಗಳ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ, ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಯಮನ ಶ್ವಾನಗಳು ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರರನ್ನೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆಯೆಂದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು ಎಂದು Bloomfield ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲ ಪಂಡಿತರೂ ಸಹ ತಮ್ಮಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨. ದಧಿಕ್ರಾದೇವತಾ

ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ೪೪ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿರುವ ದಧಿಕ್ರಾ ದೇವತೆಯ ಸ್ವರೂಪ ವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನ ಇವತ್ತಾರು ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಬೃಹದ್ದೇವತಾವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಏತಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಈ ಪದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಅಸಾಮಂಬರಗರ್ಭಾಫಂ ಅದಧತ್ಸೋಷ್ವಮಾಸಿಕಂ |

ಯತ್ಕಂದತ್ಯಸಕ್ಯನ್ಮಧ್ಯೇ ದಧಿಕ್ರಾಸ್ತೇನ ಕಥ್ಯತೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೨. ೫೬.)

ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥವಾದ ಜಲಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು ಗರ್ಜನಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಈ ನಿರ್ವಚನವು ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಹೇಳಿರುವ ಮೂರು ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ. ಇದೇ ಪದದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ನಿರುಕ್ತಕಾರರು,

ದಧತ್ಕ್ರಾಮತಿ ನಾ ದಧತ್ಕ್ರಂದತಿ ನಾ ದಧದಾಕಾರೀ ಭವತೀತಿ ನಾ ||

(ನಿ. ೨. ೨೭.)

ಉದಕಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಂಚರಿಸುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಧರಿಸಿ ಗರ್ಜನಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ರೂಪವನ್ನೇ ಹೊಂದುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಈ ದಧತ್ಕ್ರಮವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಧಾತ್ವಂ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು ಎಂದು ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಯಣರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವನ್ನದಾಹರಿಸಿ ಇದು ಆಗ್ನಿಯ ಸರ್ವಾಯನಾಮವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಉತ ನಾಜಿನಂ (ಋ. ಸಂ. ೪-೩೮-೨) ಎಂಬ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

**ನಾಜಿನಂ ಗಮನವಂತಂ | ಅಶ್ವರೂಪಂ ನಾ ದೇವಂ ಅಗ್ನೇರಶ್ವರೂಪಸ್ಯೈವ ದಧಿಕ್ರಾಖ್ಯತ್ವಾತ್
ಅಗ್ನೇಸ್ತದ್ರೂಪತ್ವಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಸಮಾಮ್ನಾತಂ | ತಾನಗ್ನಿರಶ್ವೋ ಭೂತ್ವಾಭ್ಯದ್ರವತ್ | ಇತಿ ||**

ನಾಜಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗಮನವುಳ್ಳದ್ದೆಂದರ್ಥ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅಶ್ವವೆಂಬರ್ಥವೇ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿಯೇ ಅಶ್ವ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದನು ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ದಧಿಕ್ರಾ ದೇವತೆಯು ಅಗ್ನಿರೂಪನೂ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ವೈಕಲ್ಪಿಕವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಅವರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರವಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಲ್ಲ.

ಇಂದ್ರಮಿವೇದುಭಯೇ ವಿ ಹ್ವಯಂತ ಉದೀರಾಣಾ ಯಜ್ಞಮುಪಪ್ರಯಂತೇ |

(ಋ. ಸಂ. ೪-೩೯-೫)

ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ “ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ಈ ದಧಿಕ್ರಾದೇವತೆಯನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ” ಎಂದು ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಈ ದೇವತೆಗೂ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದೆ. ಅಶ್ವರೂಪಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಶ್ವಕ್ಕೆ ಇರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ದೇವತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಸಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ದಧಿಕ್ರಾವಾ ಪ್ರಥಮೋ ನಾಜ್ಯರ್ವಾಗ್ರೇ ರಥಾನಾಂ ಭವತಿ ಪ್ರಜಾನಾನ್ |

ಸಂವಿದಾಸ ಉಷಸಾ ಸೂರ್ಯೇಣಾದಿತ್ಯೇಭಿರ್ವಸುಭಿರಂಗಿರೋಭಿಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೪೪-೪)

ಅಶ್ವಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ, ವೇಗಗಾಮಿಯೂ ಆದ ದಧಿಕ್ರಾಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯು ರಥಗಳ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಉಷಸ್ಸು, ಸೂರ್ಯ, ಆದಿತ್ಯರು, ವಸುಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. (ಐಕಮತ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ) ಎಂಬ ವರ್ಣನವು ಲೌಕಿಕವಾದ ಅಶ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಾದಿದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಉತ್ತಮವಾದ ದೇವತಾವಿಶೇಷವಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಉಷೋದೇವತೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ, ಈ ದೇವತೆಯ ಪ್ರಶಂಸೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ದಧಿಕ್ರಾವ್ವ ಇದು ನು ಚರ್ಕಿರಾಮು ವಿಶ್ವಾ ಇನ್ಮಾಮುಷಸಃ ಸೂದಯಂತು |

ಅಪಾಮಗ್ನೈರುಷಸಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಬೃಹಸ್ಪತೇರಾಂಗಿರಸಸ್ಯ ಜಿಷ್ಣೋಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೪-೪೦-೧)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲ ದಧಿಕ್ರಾದೇವತೆಯನ್ನು ಅಗ್ನಿ, ಉಷಸ್ಸು, ಆದಿತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಉಷಸ್ಸಿಗೂ, ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೋ, ಅದೇ ಸಂಬಂಧವು ಈ ದೇವತೆಗೂ ಉಷಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಇರುತ್ತದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಶಂಸೆಗಳು ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. ಉಷಸ್ಸಿನೊಡನೆ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನಿಟ್ಟಿರುವ ಸೂರ್ಯನೂ ಸಹ ಅಶ್ವರೂಪಿಯೆಂದು ಅನೇಕೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ದೇವಾನಾಂ ಚಕ್ಷುಃ ಸುಭಿಗಾ ವಹಂತೀ ಶ್ವೇತಂ ನಯಂತೀ ಸುದೃಶೀಕಮತ್ವಂ |
ಉಷಾ ಅದರ್ಶಿ ರಶ್ಮಿಭಿರ್ವ್ಯಕ್ತಾ ಚಿತ್ರಮುಷಾ ವಿಶ್ವಮನುಪ್ರಭೂತಾ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೭೭-೩)

ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಕಾರಿಣಿಯೂ, ದೇವತೆಗಳ ಚಕ್ಷುಸ್ಸನ್ನು ಮುಸಿರುವವಳೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ತನ್ನ ಅಶ್ವವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುವವಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಅಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ಯಾವ ಸೂರ್ಯನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅದೇ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ನಾಮವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ದಧಿಕ್ರಾ—ದಧತ್ಕ್ರಂದತಿ ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನವು ಸೂರ್ಯನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವೈದಿಕವಾಕ್ಯವೇ ಆಧಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ;—

ಯೋ ಅಶ್ವಸ್ಯ ದಧಿಕ್ರಾವ್ತೋ ಆಕಾರೀತ್ವಮಿದ್ಧೇ ಅಗ್ನಾ ಉಸಸೋ ವೃಷ್ಟಾ |
ಅನಾಗಸಂ ತಮದಿತಿ ಕೃಣೋತು ಸ ಮಿತ್ರೇಣ ವರುಣೇನಾ ಸಚೋಜಾಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೪-೩೯-೩)

ಉಷಃ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದಾಗ ಯಾವ ಅಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ದಧಿಕ್ರಾವಾ ದೇವತೆಯು ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗುವನೋ ಅಂತಹ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ದೇವನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರೊಂದಿಗೆಕೂಡಿ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಪಾಪರಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಚಕ್ಷುಸ್ಸು ಎಂದು ಅನೇಕಕಡೆ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನೇ ದಧಿಕ್ರಾವಾ ದೇವನೆಂದು ಸ್ತುತನಾಗಿರುವನು ಎಂದು ಇಂತಹ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಷ್ಪರ್ಷಿಸಬಹುದೆಂದು ಅವರ ಮತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ, ನಾಲ್ಕನೇ ಮಂಡಲದ ೪೦ನೇ ಸೂಕ್ತವು ದಧಿಕ್ರಾ ದೇವತಾಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಮಂತ್ರವು ಸೂರ್ಯದೇವತಾಕವೆಂದು ಭಾಷ್ಯಾದಿಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ದಧಿಕ್ರಾರೂಪದ ಸೂರ್ಯನೇ (ಆಥವಾ ಅಗ್ನಿಯು) ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಹಂಸಃ ಶುಚಿಷತ್ (೪-೪೦-೫) ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಣನವು ದಧಿಕ್ರಾ ದೇವತೆಯ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ದಧಿಕ್ರಾಸಂಜ್ಞಕವಾದ ದೇವತೆಯು ಅಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

೪. ನಿರ್ಮುತಿಯ ಸ್ವರೂಪ

ನಿರ್ಮುತಿಯು ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿದೇವತೆಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪರಾತರಂ ಸು ನಿರ್ಮುತಿ-ರ್ಜಿಹೇತಾಂ (೧೦-೫೯-೧,೨,೩,೪) ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಮುತಿರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿ ದೂರಸರಿಯಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ. ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ದೀರ್ಘಾಯಸ್ಸಿಗೂ ವಿಘ್ನವನ್ನಂಟುಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ನಿರ್ಮುತಿದೇವತೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೇ ದುಷ್ಕರ್ಮ, ಹಿಂಸೆ, ಅಪಘಾತ ಇತ್ಯಾದಿ ದುಷ್ಟಗುಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ಈ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ತದರ್ಥವಾದ ಕರ್ಮವು ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕರ್ಮದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವರ್ಣನವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಥಾತೋ ನಿರ್ಋತೀರ್ಹರಂತಿ | ಸಾಸ್ಮಾ ವೈ ನಿರ್ಋತಿಸ್ತದ್ಯಹೇ ತಾಭಿಃ ಸಾಸ್ಮಾನಂ ನಿರ್ಋತಿ-
ಮಹಾಘತ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೭-೨-೧-೧)

ಕೃಷ್ಣಾ ಭವಂತಿ ಕೃಷ್ಣಗಂಹಿ ತತ್ತಮ ಅಸೀದಥೋ ಕೃಷ್ಣಾ ವೈ ನಿರ್ಋತಿಃ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೭-೨-೧-೭)

ಇತ್ಯಾದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯಗಳು ನಿರ್ಋತಿಯನ್ನು ಪಾಪಕರ್ಮವುಳ್ಳ ಮತ್ತು ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ದೇವತಾಶಕ್ತಿ
ಯೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿ ಆ ದೇವತೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿವೆ.

ಕೆಲವಿಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಋತಿಸದವನ್ನು ಪೃಥ್ವೀದೇವತೆಯ ಸರ್ವಾಯುಷದವನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಇಯಂ ವೈ ನಿರ್ಋತೀರಿಯಂ ವೈ ತಂ ನಿರರ್ಪಯತಿ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೭-೨-೧-೧೧)

ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವೀಯೇ ನಿರ್ಋತಿಶಬ್ದದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವ ದೇವತೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಋಕ್ಸಂ-
ಹಿತಾವಾಕ್ಯಗಳೂ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ತಿಸ್ತ್ರೋ ದೇಷ್ವಾಯ ನಿರ್ಋತೀರುಸಾಸತೇ ದೀರ್ಘಶ್ರುತೋ ವಿ ಹಿ ಜಾನಂತಿ ವಹ್ಯಃ |

ತಾಸಾಂ ನಿ ಚಿಕ್ಕುಃ ಕವಯೋ ನಿದಾನಂ ಪರೇಷು ಯಾ ಗುಹ್ಯೇಷು ವ್ರತೇಷು ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೧೪-೨)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಿರ್ಋತಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪೃಥ್ವೀಯೆಂದರ್ಥಮಾಡಿದೆ. ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪದವನ್ನು ಪೃಥ್ವೀನಾಮಗಳಲ್ಲಿ
ಸೇರಿಸಿದೆ. ಸಂಸಾರಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಸರ್ವದಾ ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆಯಾದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಸಂಸಾರಕರ್ಮವನ್ನು
ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಲೋಕಗಳಿಗಿಲ್ಲ ನಿರ್ಋತಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಭಾಷ್ಯವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

೫ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರ ಮಹತ್ವ

ಋ. ಸಂ. ೭-೨೩-೭ ರಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರನ್ನು ಶುಶ್ರುವಾಂಸಃ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ
ರೆಂದರ್ಥವು. ಈ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಯಾವ ವಿಧವಾದ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ, ಲೋಕ
ನಿರ್ವಹಣಕ್ಕೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯಾದಿ ದುಷ್ಪವರ್ತನಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಧರ್ಮರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ರಾಜನಿಗೆ
ಬೇಕು- ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಸದುವದೇಶಮಾಡಲು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪುರೋಹಿತನಿರಬೇಕು. ರಾಜನು ಧರ್ಮಪರಿಪಾಲನೆ
ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವ ಧರ್ಮವೆಂದರೆ, ಮತದ ಮಾರ್ಗಾನುಸಾರಿಯಾದ ವಿಶ್ವಧರ್ಮ. ಈ ವಿಶ್ವಧರ್ಮವನ್ನು
ಪಾಲಿಸಲು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಈಶ್ವರನಾದ ಆದಿತ್ಯನು ಯಾವಂತಿ ಮತಪಾಃ, ಮತಸ್ಯ ಗೋಪಾಃ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣ
ಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿತನಾಗಿ ಮತದ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮತದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವನೋ,
ಅದರಂತೆ, ಪೃಥ್ವೀಯ ರಾಜನೂ ಸಹ ಅದೇ ನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಬೇಕು.

ಅದಿತ್ಯನು ಸರ್ವಲೋಕಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿ, ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ, ಮತ್ತು ಅದಿತ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಪಾರ್ಥಿವವಾದ ರಾಜನು ಈ ದಿವ್ಯತತ್ತ್ವಗಳನ್ನರಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಈ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಪುರೋಹಿತನಿದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. ಈ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವು ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರಿಗಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಈ ಪ್ರಕರಣವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ :-

ತ್ರಯಃ ಕೃಣ್ವಂತಿ ಭುವನೇಷು ರೇತಸ್ತಿಸ್ತಃ ಪ್ರಜಾ ಆರಾಜ್ಯೋತಿರಗ್ರಾಃ |

ತ್ರಯೋ ಘರ್ಮಾಸ ಉಷಸಂ ಸಚಂತೇ ಸರ್ವಾ ಇತ್ಯಾ ಅನು ವಿದುರ್ವಸಿಷ್ಠಾಃ ||

(ಮು.ಸಂ. ೭-೩೩-೭)

ಭೂರ್ಭುವಸ್ವಃ ಎಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಗಳಾದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಅದಿತ್ಯರ ದಿವ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರು ಅರಿತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಇವರ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿದೆ. ಇಂತಹ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಪುರೋಹಿತನಿರುವ ರಾಜನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಋತದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಲೋಕಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಸಾಧನನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ.

೬. ಅಜ ಏಕಸಾತ್

ಅಜ ಏಕಸಾತ್ ಎಂಬ ದೇವತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಕೆಲವರು, ಜನ್ಮ ರಹಿತನಾದ ಈಶ್ವರನೆಂದೂ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಒಂದೇ ಕಾಲುಳ್ಳ ಆಡೆಂದೂ (ಇದು ಆಂಗ್ಲಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಹೇಳುವುದು. ಅನೇಕ ಆಂಗ್ಲಪಂಡಿತರೇ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ) ಮತ್ತು ಏಕಪಾದವುಳ್ಳ ಅದಿತ್ಯನೆಂದು ಕೆಲವರೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೂರ್ಯನೆಂದರ್ಥಮಾಡುವುದೇ ವೈದಿಕವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿರ ತ್ತದೆ.

ಅಜ ಏಕಸಾದುದಗಾತ್ಪುರಸ್ತಾತ್ | ವಿಶ್ವಾ ಭೂತಾನಿ ಪ್ರತಿ ನೋದಮಾನಃ | ತಸ್ಯ ದೇವಾಃ ಪ್ರಸವಂ ಯಂತಿ ಸರ್ವೇ |

(ಶ್ರೀ.ಬ್ರಾ. ೩-೧-೨.೮)

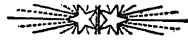
ಅಜಏಕಸಾದ್ದೇವತೆಯು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭೂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹರ್ಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ನಿರ್ದೇಶವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ವ್ಯವಹರಿಸುವರು ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತದೆ. ನಿರುಕ್ತವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಪದವು ಅಗ್ನಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯನನ್ನಾಗಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ನಿ.ಭಾ. ೧೨-೨೬).

ಮಕ್ಕಂಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಹಿಬುಧ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅಜಏಕಸಾತ್ ಎಂಬ ಎರಡು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಭಾಗಗಳು ಅನೇಕವಿವೆ.

ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವೂ, ಅತಿಗಹನವೂ, ಅತಿ ವಿಸ್ತಾರವೂ, ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ, ಮೂಲಭೂತವೂ ಆದ ಇಂತಹ ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ಸರಳವಾದ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿನುರ್ವಾನವಾದಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಂತಹ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಪಂಡಿತಪಾಮರರಾದಿಯಾದ ಸಕಲ ಜನರೂ ಜ್ಞಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಈಶ್ವರಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಘನವಾದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರರೂ. ವೇದವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ, ಸ್ವಯಂಪಂಡಿತರೂ, ಪ್ರಜಾನುರಾಗಿಗಳೂ, ದೈವಭಕ್ತಿತತ್ಪರರೂ ಆದ **ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಜಿ.ಸಿ.ಬಿ., ಜಿ.ಸಿ.ಎಸ್.ಐ.** ಮಹಾಪ್ರಭುವರ್ಯರೂ ಅವರ ಸರ್ಕಾರದವರೂ ಬಹುದ್ರವ್ಯಸಾಧ್ಯವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಉದಾರಾಶ್ರಯದಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಕೋಟಿಯ ಸುಕೃತವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇಂತಹ ಉದಾರಮತಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವರ್ಯರಿಗೂ ಅವರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೂ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರಿಗೂ, **ಶ್ರೀಕಂಠದತ್ತ ನರಸಿಂಹರಾಜ ಒಡೆಯರ್**, ಎಂಬ ಶುಭಾನಾಮಾಂಕಿತರಾದ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೂ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿಗೂ ಸಹ ವೇದವುರುಷನಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಐಹಿಕಫಲಗಳಾದ ಆಯುರಾರೋಗೈಶ್ವರ್ಯಾದಿಸಕಲಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಇತೋಽಪ್ಯತಿಶಯವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೈಸೂರು.
ಶ್ರೀಜಯನಾಮ ಸಂ॥ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ದ್ವಿತೀಯಾ ಗುರುವಾರ
ಶಾ॥ 3-6-1954

ಅನುವಾದಕ
ಹೆಚ್. ಪಿ. ನೆಂಕಟರಾವ್,
ಆಸ್ಥಾನ ಮಹಾವಿದ್ವಾನ್

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲ

—೦—

	ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ
೨೦ ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞೇ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು—	1
ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆ	1
ವಿನಿಯೋಗ, ಋಷಿದೇವತಾಭಂದಸ್ಸುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ	2
೨೧ ಅಸಾವಿ ದೇವಂ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	14
ನ ಯಾತವ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರುಕ್ತ	19
೨೨ ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ	26
೨೩ ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	35
೨೪ ಯೋನಿಷ್ಟ ಇಂದ್ರ ಸದನೇ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ	43
೨೫ ಆ ತೇ ಮಹಃ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	50
೨೬ ನ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	57
೨೭ ಇಂದ್ರಂ ನರೋ ನೇಮಧಿತಾ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ	63
೨೮ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ	69
೨೯ ಅಯಂ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	74
೩೦ ಆ ನೋ ದೇವ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	80
೩೧ ಪ್ರ ವ ಇಂದ್ರಾಯ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	86
೩೨ ನೋ ಷು ತ್ವಾ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ	97
೩೩ ಶ್ವಿತ್ಯಂಚೋ ಮಾ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	126
ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತ	138
ಉತಾಸಿ ನೈತ್ಯಾವರುಣ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರುಕ್ತ	140
ಉರ್ವಶೀ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ	140

ಅಪ್ಪರಾ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ	141
ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಸಿಷ್ಠೋತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮ	142
ಬೃಹದ್ದೇವತಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಸಿಷ್ಠೋತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮ	143
೩೪ ಪ್ರ ಕುಕ್ರೈತು ಎಂಬ ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ	148
ಬುಧ್ನಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ	158
೩೫ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	167

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

೩೬ ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮೈತು ಎಂಬ ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	185
ಆದಿತ್ಯನು ವೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣನೆಂಬ ವಿಷಯ	187
ಪದವೀ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ	189
೩೭ ಆ ವೋ ವಾಹಿಷ್ಯಃ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ	197
೩೮ ಉದು ಷ್ಯ ದೇವಃ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ	205
ನಾಜಿನಃ, ಮಿತ್ರದ್ರವಃ, ಸ್ವರ್ಕಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ	214
೩೯ ಊರ್ಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿಃ ಎಂಬ ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	215
ಬೀರಿಟೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ	218
ಪ್ರ ನಾವೃಜೇ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರುಕ್ತ	219
ವಸು ಶಬ್ದದ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ	221
ಜ್ಮಯಾ ಅತ್ರ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರುಕ್ತ	221
೪೦ ಓ ಶ್ರುಷ್ಟಿಃ ಎಂಬ ನಲವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	226
೪೧ ಪ್ರಾತರಗ್ನಿಂ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	234
ಭಗದೇವತೆಯ ವಿಷಯ	235
ಪ್ರಾತರ್ಜಿತಂ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರುಕ್ತ	237
೪೨ ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಃ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ	242
೪೩ ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷು ಎಂಬ ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	249

೪೪	ದಧಿಕ್ರಾಂ ವಃ ಎಂಬ ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ	255
	ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯ	256
೪೫	ಆ ದೇವೋ ಯಾತು ಎಂಬ ನಲವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	262
೪೬	ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ಎಂಬ ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	267
	ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆ-ರುದ್ರದೇವತೆಯ ವಿಷಯ	267
	ರುದ್ರ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ	272
	ಯಾ ತೇ ದಿದ್ಯುತ್ ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನ ನಿರುಕ್ತ	275
೪೭	ಆಪೋ ಯಂ ವಃ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ	277
	ಅಪಾಂ ನಪಾತ್ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯ	280
	ಪವಿತ್ರ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಚನ ಇತ್ಯಾದಿ	282
೪೮	ಋಭುಕ್ಷಣೋ ವಾಜಾ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ	284
೪೯	ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	920
	ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ	291
	ಅಗ್ನಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಚಾರ	296
೫೦	ಆ ಮಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಎಂಬ ಐವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	298
೫೧	ಅದಿತ್ಯಾ ನಾಮವಸಾ ಎಂಬ ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	303
	ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆ-ಅದಿತ್ಯರ ವಿಷಯ	303
	ಅದಿತ್ಯ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ	303
	ಅದಿತ್ಯರು ಯಾರು ಅವರ ಸಂಖ್ಯಾಪರಿಮಿತಿಯೆಷ್ಟು ?	305
೫೨	ಅದಿತ್ಯಾಸೋ ಅದಿತಯಃ ಎಂಬ ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ	311
೫೩	ಪ್ರ ದ್ಯಾವಾ ಯಜ್ಞೈಃ ಎಂಬ ಐವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	315
೫೪	ನಾಸ್ಮೋಷ್ವತೇ ಎಂಬ ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ	319
೫೫	ಅಮಿವಹಾ ಎಂಬ ಐವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	323
	ನಾಸ್ಮೋಷ್ವತಿ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅಮಿವಹಾ ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನ ನಿರುಕ್ತ	326
	ಸಾರಮೇಯ ಎಂಬ ನಾಯಿಯ ವಿಷಯ	327
೫೬	ಕ ಈಂ ವ್ಯಕ್ತಾ ನರಃ ಎಂಬ ಐವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	333
	ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆ-ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯ	333
	ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಾಹಚ	335
	ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆ	336

ಮರುತ್ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ	337
ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವ ಮರುದ್ವೇವತೆಗಳ ವಿವರಣೆ	337
೫೭ ಮಧ್ಯೋ ವಃ ಎಂಬ ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ	367
೫೮ ಪ್ರ ಸಾಕಮುಕ್ಷೇ ಎಂಬ ಐವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ	375
೫೯ ಯಂ ತ್ರಾಯಧ್ವೇ ಎಂಬ ಐವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	382
ತ್ಯೈಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹೇ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿನಿಯೋಗ, ಜಪಕ್ರಮ ಇತ್ಯಾದಿ	395

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು.

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೬೦ ಯದದ್ಯ ಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ಅರವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	397
ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆ-ಸೂರ್ಯದೇವತೆಯ ವಿಷಯ	397
ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ	400
ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ವಿಮರ್ಶೆ	402
೬೧ ಉದ್ವಾಂ ಚಕ್ಷುರ್ವರುಣ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	425
೬೨ ಉತ್ಸೂರ್ಯೋ ಬೃಹತ್ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ	434
೬೩ ಉದ್ವೇತಿ ಸುಭಗಃ ಎಂಬ ಅರವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	441
ಪಾಥಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ	447
೬೪ ದಿವಿ ಕ್ಷಯಂತಾ ಎಂಬ ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ	448
೬೫ ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಸೂರೇ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	455
೬೬ ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋಃ ಎಂಬ ಅರವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	461
ತುವಿಜಾತ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ	463
೬೭ ಪ್ರತಿ ವಾಂ ರಥಂ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ	482
ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆ-ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ	482
ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ರಥವರ್ಣನೆ ಇತ್ಯಾದಿ	484
ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯಗಳು	486

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು—ಚೈವಾಸ, ಕಲಿ, ವಿಮದ, ಕೃಷ್ಣ, ಭುಜ್ಜು, ವಿಶ್ವಲಾ, ಯಜ್ಞಾಶ್ವ,
ಸಾರಾವ್ಯಜ, ರೇಭ, ವಂದನ, ಕಕ್ಷೀವಾನ್, ಅಶ್ವಿ, ವಧ್ರಿಮತೀ, ಘೋಷಾ,
ಶಯು, ಪೇದು ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯಗಳ ವಿವರಣೆ.

486

೬೮	ಆ ಶುಭ್ರಾ ಯಾತಂ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ	502
೬೯	ಆ ನಾಂ ರಥಃ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	512
೭೦	ಆ ವಿಶ್ವವಾರಾ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	522
೭೧	ಅಪ ಸ್ವಸುರುಷಸಃ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	530
೭೨	ಆ ಗೋಮತಾ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ	536
	ವಸಿಷ್ಠಯುಷಿಗೂ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಬಂಧುತ್ವದ ವಿಮರ್ಶೆ	539
೭೩	ಅತಾರಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	544
೭೪	ಇಮಾ ಉ ನಾಂ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ	551
೭೫	ವ್ಯುಷಾ ಆವೋ ದಿವಿಜಾ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	558
೭೬	ಉದು ಜ್ಯೋತಿರಮೃತಂ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	567
೭೭	ಉಪೋ ರುರುಚೇ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ	576
೭೮	ಪ್ರತಿ ಕೇತವಃ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ	584
೭೯	ವ್ಯುಷಾ ಆನಃ ಪಥ್ಯಾ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	590
೮೦	ಪ್ರತಿ ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ ಎಂಬ ಎಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	596

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು.

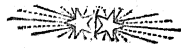
ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ ಸಮಾಪ್ತವು

ಸಂಕೇತಾಕ್ಷರಗಳ ವಿವರಣೆಯು

- ಅಥ. ಸಂ.—ಅರ್ಥವೇದಸಂಹಿತಾ
 ಅಪ. ಸೂ.—ಅಪಸ್ತಂಬಶ್ರುತಸೂತ್ರ
 ಅಪ. ಧ. ಸೂ.—ಅಪಸ್ತಂಬಧರ್ಮಸೂತ್ರ
 ಅಪ. ಪ. ಸೂ.—ಅಪಸ್ತಂಬಪರಿಭಾಷಾಸೂತ್ರ
 ಆ. ಸೂ. ಅಥವಾ ಆ—ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರ
 ಉ. ಸೂ.—ಉಣಾದಿ ಸೂತ್ರ
 ಮು. ಸಂ.—ಮುಗ್ಧೇದಸಂಹಿತಾ
 ಐ. ಆ.—ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕ
 ಐ. ಉ.—ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್
 ಐ. ಬ್ರಾ.—ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ಭಾ. ಉ.—ಭಾಂಡೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್
 ಜೈ. ಪೂ. ಸೂ.—ಜೈಮಿನೀಯ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾಸೂತ್ರ
 ಜೈ. ನ್ಯಾ. ವಿ.—ಜೈಮಿನೀಯ ನ್ಯಾಯಮಾಲಾವಿವರ
 ತಾ. ಬ್ರಾ.—ತಾಂಡ್ಯನುಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ತೈ. ಆ.—ತೈತ್ತಿರೀಯ ಆರಣ್ಯಕ
 ತೈ. ಬ್ರಾ.—ತೈತ್ತಿರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ತೈ. ಸಂ.—ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತಾ
 ನಿ.—ನಿರುಕ್ತ, ನಿಘಂಟು
 ಪಾ. ಸೂ.—ಪಾಣಿನೀಯ ಸೂತ್ರ
 ಪಾ. ಶಿ.—ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷಾ
 ಫಿ. ಅಥವಾ ಫಿ ಸೂ.—ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ
 ಬ್ರ. ಸೂ.—ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ
 ಮ. ಭಾ.—ಮಹಾಭಾರತ
 ಮ. ಸ್ಮೃ.—ಮನುಸ್ಮೃತಿ
 ಮೈ. ಸಂ.—ಮೈತ್ರಾಯಣೀಯಸಂಹಿತಾ
 ಯಾ. ಸ್ಮೃ.—ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಸ್ಮೃತಿ
 ವಾ. ಸಂ.—ವಾಜಸನೇಯಸಂಹಿತಾ
 ವಾ. ಪು.—ವಾಯುಪುರಾಣ
 ವಿ. ಪು.—ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ
 ವೇ. ಸೂ.—ವೇದಾಂತಸೂತ್ರ
 ಶ. ಬ್ರಾ.—ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ಸಾ. ಸಂ.—ಸಾಮವೇದಸಂಹಿತಾ ಇತ್ಯಾದಿ
 ಬೃ. ದೇ.—ಬೃಹದ್ದೇವತಾ

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ನಾಗೀಶಾದ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ವಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ತುತ್ವಂ ನಮಾಮಿ ಗಣಾನನಂ ||
ಯಸ್ಯ ನಿಃಶ್ವಸಿತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಖಿಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ ||
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುವಾದ ವಿವರಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ)

ಭಾಗ - ೨೨

॥ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ತೃತೀಯೋಧ್ಯಾಯಃ ॥

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು, ೨೦-೩೫

ಪೀಠಿಕೆ .

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ೧೮ನೆಯ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ೩೧ನೆಯ ಸೂಕ್ತದವರೆಗೆ ಇರುವ ಒಟ್ಟು ೧೪ ಸೂಕ್ತಗಳು ಇಂದ್ರದೇವತಾಕವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೮-೧೯ ನೆಯ ಸೂಕ್ತಗಳು ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೨೧ ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ೨೦ ರಿಂದ ೩೧ರ ವರೆಗೆ ಇರುವ ೧೨ ಸೂಕ್ತಗಳು ಇಂದ್ರನ ಪರವಾಗಿವೆ. ಇಂದ್ರನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾವು ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ-೫ ಪುಟ 589-582 ಮತ್ತು ಭಾಗ-೧೬ ಪುಟ 631-683 ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಇತರಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೋರಿಬಂದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಥ ತೃತೀಯೋಧ್ಯಾಯ ಆರಭ್ಯತೇ || ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞ ಇತಿ ದತರ್ಚಂ ತೃತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ-
ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಉಗ್ರೋ ದಶೇತಿ || ಅಭಿಷ್ಠವಿಕೇ ಚ-

ತುರ್ಥೇಹನಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ ನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಚತುರ್ಥಸ್ಯೋಗ್ರೋ ಜಜ್ಞ ಇತಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಂ | ಅ. ೭-೭ | ಇತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂತ್ರಿತಂ | ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞೇ ವೀರ್ಯಾಯ ಸ್ವಧಾವಾನುದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣೈರತ ಶ್ರವಸ್ಯಾ | ಐ. ಅ. ೫-೨-೨ | ಇತಿ || ಸೌಮಿಕಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯೇಷು ವೈಶ್ವದೇವಸ್ಯ ಸ್ಥಾನೇ ಪ್ರಥಮಂ ಪೃಷ್ಠ್ಯಮಹಃ | ತತ್ರಾಪಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ ನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಜನಿಷ್ಠಾ ಉಗ್ರ ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞ ಇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ | ಅ. ೯-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಹಿಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿವರಣೆಯು ಮುಗಿದಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗುವುದು. ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂತ್ರವು ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಇರುವುದು. ಈ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಮುಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರೋ ದಶ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಭಿಷ್ಠವಸಂಬಂಧವಾದ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನಿವಿದ್ಧಾನಸೂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತ ಸೂತ್ರದ ಚತುರ್ಥಸ್ಯೋಗ್ರೇ ಜಜ್ಞ ಇತಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞೇ ವೀರ್ಯಾಯ ಸ್ವಧಾವಾನುದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣೈರತ ಶ್ರವಸ್ಯಾ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೨) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಸೋಮಸಂಬಂಧವಾದ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯವೆಂಬ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪೃಷ್ಠ್ಯವೆಂಬ ಯಾಗದ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಾಗ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನಿವಿದ್ಧಾನಸೂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ ಜನಿಷ್ಠಾ ಉಗ್ರ ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞ ಇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೯-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೦

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ ೧, ೨ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮಕ್ಕಳಂಖ್ಯೆ—೧೦ ||

ಮುಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉಗ್ರೋ ಜಜ್ಞೇ ವೀರ್ಯಾಯ ಸ್ವಧಾವಾನ್ಬ್ರಹ್ಮಾಣೈರತ ಶ್ರವಸ್ಯಾ ನರ್ಯೋ ಯತ್ಕ-

ರಿಷ್ಯನ್ |

ಜಗ್ಮಿಯು^೧ವಾ ನೃಷದ^೨ನಮವೋ^೩ಭಿಸ್ತಾ^೪ತಾ ನ ಇಂದ್ರ^೫ ಏನಸೋ^೬ ಮಹತ್ವಿ^೭ತ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉಗ್ರಃ | ಜಜ್ಞೇ | ವೀರ್ಯಾಯ | ಸ್ವಧಾವಾನ್ | ಚಕ್ರಿಃ | ಅಪಃ | ನರ್ಯಃ | ಯತ್ | ಕರಿಷ್ಯನ್ |
ಜಗ್ಮಿಃ | ಯುವಾ | ಪ್ರಸದನಂ | ಅವಃಭಿಃ | ತ್ರಾತಾ | ನಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಏನಸಃ | ಮಹಃ | ಚಿತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸ್ವಧಾವಾನ್ ಬಲವಾನುಗ್ರ ಓಜಸ್ವ್ಯದ್ಗುಣೋ ವೇಂದ್ರೋ ವೀರ್ಯಾಯ ವೀರ್ಯಂ ಕರ್ತುಂ ಜಜ್ಞೇ | ಬಭೂವ | ನರ್ಯೋ ನರಹಿತಃ ಸನ್ ಯತ್ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯನ್ ಭವತಿ ತದಪಃ ಕರ್ಮ ಚಕ್ರಿಃ ಕರ್ತೃವ || ಚಕ್ರಿರಿತಿ ಕಿನ್ ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಯ ಲಿಡ್ಯದ್ಭಾವಾನ್ ಲೋಕಾವ್ಯಯನಿಷ್ಠಾಖಲರ್ಥತೃನಾಮಿತಿ ಷಷ್ಠೀಪ್ರತಿಷೇಧಃ || ಅಪಿ ಚ ನೃಷದನಂ ಯಜ್ಞಗೃಹಂ ಯುವಾ ನಿತ್ಯತರುಣಃ ಸನ್ ಅವೋಭೀ ರಕ್ಷಣೈಃ ಸಾರ್ಥಂ ಜಗ್ಮಿರ್ಗಂತಾ ಮಹತ್ವಿನ್ಮಹತೋಽಪ್ಯೇನಸಃ ಪಾಪಾನ್ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ತ್ರಾತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಚ ಭವೇತಿ ||

ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ

ಸ್ವಧಾವಾನ್—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ | ಉಗ್ರಃ—ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವೀರ್ಯಾಯ—ವೀರ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸಲು | ಜಜ್ಞೇ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. | ನರ್ಯಃ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾಗಿ | ಯತ್—ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು | ಕರಿಷ್ಯನ್—ಮಾಡಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುವನೋ | ಅಪಃ—ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು | ಚಕ್ರಿಃ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. | ಯುವಾ—ನಿತ್ಯತರುಣನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಅವೋಭಿಃ—ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ನೃಷದನಂ—ಯಜ್ಞಗೃಹವನ್ನು | ಜಗ್ಮಿಃ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿ | ಮಹತ್ವಿತ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಏನಸಃ—ಪಾಪದಿಂದಲೂ (ಬಿಡಿಸಿ) | ನಃ—ನಮಗೆ | ತ್ರಾತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ವೀರ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸಲು ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾಗಿ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುವನೋ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿತ್ಯತರುಣನಾದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಯಜ್ಞಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಪಾಪದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

The fierce and powerful (Indra) has been born for heroic (deeds); friendly to man he is the accomplisher of whatever act he undertakes to perform; ever youthful, he invests the (Sacrificial) hall with defences (against interruption); be our preserver, Indra, from heinous sin.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಹಂತಾ ವೃತ್ರಮಿಂದ್ರಃ ಶೂಶುನಾನಃ ಪ್ರಾವೀನ್ನು ವೀರೋ ಜರಿತಾರಮೂತೀ |
ಕರ್ತಾ ಸುದಾಸೇ ಅಹ ವಾ ಉ ಲೋಕಂ ದಾತಾ ವಸು ಮುಹುರಾ ದಾ-
ಶುಷೇ ಭೂತ್ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಹಂತಾ | ವೃತ್ರಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಶೂಶುನಾನಃ | ಪ್ರ | ಅವೀತ್ | ನು | ವೀರಃ | ಜರಿತಾರಂ | ಉತೀ |
ಕರ್ತಾ | ಸುದಾಸೇ | ಅಹ | ವೈ | ಉಂ | ಇತಿ | ಲೋಕಂ | ದಾತಾ | ವಸು | ಮುಹುಃ | ಆ | ದಾ-
ಶುಷೇ | ಭೂತ್ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಂದ್ರಃ ಶೂಶುನಾನೋ ವರ್ಧಮಾನಃ ಸನ್ ವೃತ್ರಮಸುರಂ ಹಂತಾ ಭವತಿ || ತೈನಂತತ್ವಾ-
ದತ್ರ ಸ್ವಸ್ಮ್ಯಭಾವಃ || ವೀರೋ ವೀರಃ ಸನ್ ಜರಿತಾರಂ ಸ್ತೋತಾರಂ ನು ಪ್ರಪ್ರಮೂತೀ ಉತ್ಯಾ ರಕ್ಷ-
ಯಾ ಪ್ರಾವೀತ್ | ಪ್ರಾರಕ್ಷಚ್ಛ | ಸುದಾಸೇ ರಾಜ್ಞೇ ಲೋಕಂ ಜನಸದಂ ಕರ್ತಾ ಚ | ಯದ್ವಾ | ಸುದಾ-
ಸೇ ಕಲ್ಯಾಣದಾನಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ ಲೋಕಂ ಕರ್ತಾ ಚ ಭವತಿ || ಇಹಾಪ್ಯುತ್ತರತ್ರಾಪಿ ತೈನಂತ-
ತ್ವಾತ್ ಸ್ವಸ್ಮ್ಯಭಾವಃ | ಅಹ ವಾ ಉ ಇತಿ ತ್ರಯಃ ಪೂರಣಾಃ || ದಾಶುಷೇ ಯಜಮಾನಾಯ ವಸು ಧನಂ
ಮುಹುರ್ಭೂಯೋ ಭೂಯೋ ದಾತಾ ಚ ಭೂತ್ | ಅಭೂತ್ | ಆ ಇತಿ ಚಾರ್ಥೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಶೂಶುನಾನಃ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾ | ವೃತ್ರಂ—ಅಸುರನನ್ನು | ಹಂತಾ
—ಕೊಲ್ಲುವವನಾಗುತ್ತಾನೆ. | ವೀರಃ — ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು | ಜರಿತಾರಂ — ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ನು—
ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ಉತೀ—ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ | ಪ್ರಾವೀತ್—ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾನೆ. | ಸುದಾಸೇ—ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ |
ಲೋಕಂ—ರಾಜ್ಯವನ್ನು | ಕರ್ತಾ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವವನಾಗುತ್ತಾನೆ. | ಅಹ ವಾ ಉ—ಅಲ್ಲದೆ | ದಾಶುಷೇ—
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ವಸು—ಧನವನ್ನು | ಮುಹುಃ—ಅನೇಕವೇಳೆ | ದಾತಾ ಭೂತ್—
ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕ ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರಹಂತಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು ಸ್ತೋತ್ರ
ವನ್ನು ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸು
ವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಧನದಾನವನ್ನು ಅನೇಕವೇಳೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Indra, dilating in bulk, is the slayer of Vritra : the hero defends his worshipper promptly with his protection, whether he be the giver of dominion to Sudas, or the donor repeatedly of wealth to the offerer (of oblation)

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯುಧ್ಘೋ ಅನರ್ವಾ ಖಜಕೃತ್ಸಮದ್ವಾ ಶೂರಃ ಸತ್ರಾಷಾಟ್ ಜನುಷೇಮ-
ಷಾಲ್ಹಃ |

ವ್ಯಾಸ ಇಂದ್ರಃ ಪೃತನಾಃ ಸ್ವೋಜಾ ಅಧಾ ವಿಶ್ವಂ ಶತ್ರುಯಂತಂ ಜಘಾನ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯುಧ್ಘಃ | ಅನರ್ವಾ | ಖಜಕೃತ್ | ಸಮತ್ವನಾ | ಶೂರಃ | ಸತ್ರಾಷಾಟ್ | ಜನುಷಾ | ಈಂ |
ಅಷಾಲ್ಹಃ |

ಏ | ಅಸೇ | ಇಂದ್ರಃ | ಪೃತನಾಃ | ಸ್ವೋಜಾಃ | ಅಧ | ವಿಶ್ವಂ | ಶತ್ರುಯಂತಂ | ಜಘಾನ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯುಧ್ಘೋ ಯೋದ್ಧಾನರ್ವಾಭಿಗಂತ್ವರಹಿತೋ ಯುದ್ಧೇಷ್ವಪರಾಜುಖೋ ನಾ ಖಜಕೃದ್ಯು-
ದ್ಧಕೃತ್ | ಖಲೇ ಖಜ ಇತಿ ಯುದ್ಧನಾಮಸು ಕಾರಾತ್ | ಸಮದ್ವಾ | ಸಮತ್ ಕಲಹಃ | ತದ್ವಾನ್
ಶೂರಃ ಶಾರ್ಯೋಪೇತೋ ಜನುಷಾ ಜನ್ಮನಾ ಸ್ವಭಾವತ ಏವ ಸತ್ರಾಷಾಟ್ ಬಹುನಾಮಭಿಭವಿತಾಷಾ-
ಲ್ಹಃ ಸ್ವಯಂ ಚ ಕೇನಾಪ್ಯನಭಿಭೂತಃ ಸ್ವೋಜಾಃ ಸುಬಲ ಈಮಯಮಿಂದ್ರಃ ಪೃತನಾಃ ಶತ್ರುಕಾಂ
ಸೇನಾ ವ್ಯಾಸೇ | ವಿಕ್ಷಿಪತಿ | ಅಧಾಪಿ ಚ ಶತ್ರುಯಂತಂ ಶಾತ್ರವಮಾಚರಂತಂ ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಂ ಜಘಾನ
ಹಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯುಧ್ಘಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯೋಧನೂ, | ಅನರ್ವಾ—ಪರಾಜುಖನಾಗದಿರುವವನೂ, | ಖಜಕೃತ್—
ಯುದ್ಧಕುಶಲನೂ | ಸಮದ್ವಾ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಶೂರಃ—ಶೂರನೂ | ಜನುಷಾ—ಜನ್ಮ
ದಿಂದಲೇ | ಸತ್ರಾಷಾಟ್—ಅನೇಕರನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನೂ | ಅಷಾಲ್ಹಃ—ಅಪ್ರತಿಹತನೂ | ಸ್ವೋಜಾಃ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಈಂ ಇಂದ್ರಃ—ಇದೇ ಇಂದ್ರನು | ಪೃತನಾಃ—ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು |
ಏ ಅಸೇ—ಚದುರಿಸುತ್ತಾನೆ. | ಅಧ—ಮತ್ತು | ಶತ್ರುಯಂತಂ—ತನಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ | ವಿಶ್ವಂ—ಸಕಲ
ರನ್ನೂ | ಜಘಾನ—ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯೋಧನೂ, ಪರಾಜ್ಯಖನಾಗದಿರುವವನೂ, ಯುದ್ಧಕುಶಲನೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಶೂರನೂ, ಜನ್ಯದಿಂದಲೇ ಅನೇಕರನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನೂ, ಅಪ್ರತಿಹತನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಇದೇ ಇಂದ್ರನು ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು ಚದರಿಸುತ್ತಾನೆ- ಮತ್ತು ತನಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಸಕಲ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

A warrior who turns not back in battle, a combatant, one engaged in tumults, a hero, victorious over (his) foes from birth, invincible, of great vigor this Indra, scatters (hostile) hosts and slays all (his) adversaries.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉಭೇ ಚಿದಿಂದ್ರ ರೋದಸೀ ಮಹಿತ್ವಾ ಪಪ್ರಾಥ ತವೀಶೀಭಿಸ್ತುವಿಷ್ಠಃ |

ನಿ ವಜ್ರಮಿಂದ್ರೋ ಹರಿವಾನ್ಮಿಮಿಕ್ಷನ್ ಸಂಧಸಾ ಮದೇಷು ವಾ ಉವೋಚ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉಭೇ ಇತಿ | ಚಿತ್ | ಇಂದ್ರ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಮಹಿತ್ವಾ | ಆ | ಪಪ್ರಾಥ | ತವೀಶೀಭಿಃ | ತುವಿಷ್ಠಃ |
ನಿ | ವಜ್ರಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಹರಿವಾನ್ | ಮಿಮಿಕ್ಷನ್ | ಸಂ | ಅಂಧಸಾ | ಮದೇಷು | ವೈ | ಉವೋಚ ||೪||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ತುವಿಷ್ಠೋ ಬಹುಧನೇಂದ್ರ ಮಹಿತ್ವಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ತವೀಶೀರ್ಭಿಃ ಶ್ಲೋಭೇ ಚಿದುಭೇ. ಅಸಿ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಾ ಪಪ್ರಾಥ | ಅಪೂರಿತವಾನಸಿ | ಅಥ ಪರೋಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಹರಿವಾನಶ್ಚ-ವಾನಿಂದ್ರೋ ವಜ್ರಂ ನಿ ಮಿಮಿಕ್ಷನ್ ಶತ್ರುಷು ಪ್ರಾಪಯನ್ ಮದೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ನಿವಿತ್ಸು ವಾಂಧಸಾ ಸೋಮೇನ ಸಮುವೋಚ | ಸಂಸೇವ್ಯತೇ ಸಂಗಚ್ಛತೇ ವಾ || ಉಚಿ ಸಮವಾಯ ಇತಿ ಧಾತುಃ | ವಾ ಇತಿ ಪೂರಣಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತುವಿಷ್ಠಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ಮಹಿತ್ವಾ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳ | ತವೀಶೀಭಿಃ—ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ | ಉಭೇ ಚಿತ್ ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಹ | ಆ ಪಪ್ರಾಥ—ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೆ. | ಹರಿವಾನ್—ಅಶ್ವಯುಕ್ತನಾದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು | ನಿ-ಮಿಮಿಕ್ಷನ್—ಶತ್ರುಗಳಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾ | ಮದೇಷು—ಹರ್ಷಜನಕವಾದ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿರುವ | ಅಂಧಸಾ—ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನದೊಂದಿಗೆ | ಸಂ ಉವೋಚಿ ವೈ—ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಹ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಅಶ್ವಯುಕ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾ ಹರ್ಷಜನಕವಾದ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನದೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Opulent Indra, you have filled both heaven and earth with your magnitude, your energies: Indra, the lord of horses, brandishing the thunderbolt, is gratified at sacrifices by the (sacrificial) food.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವೃಷಾ ಜಜಾನ ವೃಷಣಂ ರಣಾಯ ತಮು ಚಿನ್ನಾರೀ ನರ್ಯಂ ಸಸೂವ |

ಪ್ರ ಯಃ ಸೇನಾನೀರಧ ನೃಭ್ಯೋ ಅಸ್ತೀನಃ ಸತ್ವಾ ಗವೇಷಣಃ ಸ ಧೃಷ್ಟುಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವೃಷಾ | ಜಜಾನ | ವೃಷಣಂ | ರಣಾಯ | ತಂ | ಉಂ ಇತಿ | ಚಿತ್ | ನಾರೀ | ನರ್ಯಂ | ಸಸೂವ |

ಪ್ರ | ಯಃ | ಸೇನಾನೀಃ | ಅಧ | ನೃಭ್ಯಃ | ಅಸ್ತಿ | ಇನಃ | ಸತ್ವಾ | ಗೋವಿಷಣಃ | ಸಃ | ಧೃಷ್ಟುಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವೃಷಾ ಸೇಕ್ತಾ ಪಿತಾ ಕಶ್ಯಪೋ ವೃಷಣಂ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾರಮಿಂದ್ರಂ ರಣಾಯ ಯುದ್ಧಾರ್ಥಂ ಜಜಾನ || ಜನ ಜನನ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ನರ್ಯಂ ನರಹಿತಂ ತಮು ತಮೇವೇಂದ್ರಂ ನಾರೀ ಚಿದದಿತಿರಪಿ ಸಸೂವ | ಸುಷುನೇ | ಅಧಾಪಿ ಚ ಯ ಇಂದ್ರೋ ನೃಭ್ಯೋ ನೃಣಾಂ ಸೇನಾನೀಃ ಸೇನಾನಾಂ ನೇತಾ ಸನ್ ಪ್ರಾಸ್ತಿ ಪ್ರಭವತಿ ಸ ಇಂದ್ರ ಇನಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಗತ ಈಶ್ವರೋ ಭವತಿ | ನಿಯುತ್ವಾನಿನ ಇತಿ ಶ್ವರನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಸತ್ವಾ ಶತ್ರುಣಾಂ ಸಾದಕಶ್ಚ ಗವೇಷಣೋ ಗವಾಮನ್ವೇಷ್ಠಾ ಚ ಧೃಷ್ಟುಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಧರ್ಷಕಶ್ಚ ಭವತೀತಿ ಶೇಷಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವೃಷಾ—ಪಿತೃವಾದ ಕಶ್ಯಪನು | ವೃಷಣಂ—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ರಣಾಯ—ಯುದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ | ಜಜಾನ—ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದನು | ನರ್ಯಂ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾದ | ತಮು—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ನಾರೀ ಚಿತ್—ಮಾತೆಯಾದ ಅದಿತಿಯೂ ಸಹ | ಸಸೂವ—ಹಡೆದಳು | ಅಧ—ಅನಂತರ | ಯಃ — ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ನೃಭ್ಯಃ ಸೇನಾನೀಃ — ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ನೇತೃವಾಗಿ | ಪ್ರ ಅಸ್ತಿ—ನಾಯಕನ

ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುವನೋ | ಸಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ಇನಃ—ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಈಶ್ವರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ | ಸತ್ವಾ—ಜಯಶಾಲಿಯು | ಗವೇಷಣಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತರುವವನು | ಧೃಷ್ಟ್ವಾ—ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪಿತೃವಾದ ಕಶ್ಯಪನು ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯುದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದನು. ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮಾತೆಯಾದ ಅದಿತಿಯೂ ಸಹ ಹಡೆದಳು. ಅನಂತರ, ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಮಾನವರ ಸೇನೆಗೆಲ್ಲಾ ನಾಯಕನಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುವನೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಈಶ್ವರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಜಯಶಾಲಿಯೂ, ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತರುವವನೂ ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

English Translation

(His) progenitor begot Indra, the showerer (of benefits) for (the purpose of) war : his mother brought him forth the benefactor of man : the leader of armies who is chief over men, he is the lord, the conqueror, the recoverer of the cows, the subduer of foes.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೂ ಚಿತ್ಸ ಭ್ರೇಷತೇ ಜನೋ ನ ರೇಷನ್ಮನೋ ಯೋ ಅಸ್ಯ ಘೋರಮಾವಿ-
ವಾಸಾತ್ |

ಯಜ್ಞೈರ್ಯ ಇಂದ್ರೇ ದಧತೇ ದುವಾಂಸಿ ಕ್ಷಯತ್ಸ ರಾಯ ಋತಸಾ
ಋತೇಜಾಃ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನು | ಚಿತ್ | ಸಃ | ಭ್ರೇಷತೇ | ಜನಃ | ನ | ರೇಷತ್ | ಮನಃ | ಯಃ | ಅಸ್ಯ | ಘೋರಂ | ಅವಿವಾ-
ಸಾತ್ |

ಯಜ್ಞೈಃ | ಯಃ | ಇಂದ್ರೇ | ದಧತೇ | ದುವಾಂಸಿ | ಕ್ಷಯತ್ | ಸಃ | ರಾಯೇ | ಋತಸಾಃ | ಋತೇ-
ಜಾಃ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೋ ಜನೋಽಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಘೋರಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಬಾಧಕಂ ಮನೋ ಯಜ್ಞೈರಾವಿವಾಸಾತ್ ಪರಿಚರತಿ ಸ ಜನಃ | ನು ಇತಿ ಪ್ರತಿಷೇಧೇ ವರ್ತತೇ | ಚಿದಿತ್ಯೇವಕಾರಾರ್ಥೇ | ನೂ ಚಿತ್ ನೈವ ಭ್ರೇಷತೇ | ಸ್ಥಾನಾತ್ ನ ಭ್ರಶ್ಯತಿ | ನ ರೇಷತ್ | ನೈವ ಪ್ರೇಯೇತ | ಅಪಿ ಚ ಯೋ ಜನೋ ದುವಾಂಸಿ ಪರಿಚರಣ-
ಸಾಧನಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಶಸ್ತ್ರಾಣೀಂದ್ರೇ ದಧತೇ ನಿಧತ್ತೇ ತಸ್ಮೈ ಜನಾಯ ಋತಸಾ ಯಜ್ಞಸಾತಾ ಋತೇ-
ಜಾ ಯಜ್ಞೇ ಜಾತಕ್ಲ ಸ ಇಂದ್ರೋ ರಾಯೇ ಧನಾಯ ಕ್ಷಯತ್ | ನಿವಸತಿ | ಭವೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಃ—ಯಾವ ಮಾನವನು | ಅಸ್ಯ—ಈ ಇಂದ್ರನ | ಘೋರಂ—ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ |
ಮನಃ—ಮನಸ್ಸನ್ನು | ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಅವಿವಾಸಾತ್—ಉಪಚರಿಸುವನೋ | ಸಃ ಜನಃ—
ಅದೇ ಮಾನವನು | ನೂ ಚಿತ್ ಭೇಷತೇ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ಪದಚ್ಯುತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ |
ನ ರೇಷತ್—ಯಾವ ನಷ್ಟವನ್ನೂ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ | ಯಃ—ಯಾವ ಮಾನವನು | ದುವಾಂಸಿ—ಉಪಚಾರ
ಸಾಧನವಾದ ಸ್ತುತಿಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು | ಇಂದ್ರೇ—ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ | ದಧತೇ—ಅರ್ಪಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಮಾನವನಿಗೆ |
ಋತೇಸಾಃ—ಯಜ್ಞಪಾಲಕನೂ | ಋತೇಜಾಃ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ ಆದ | ಸಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು |
ರಾಯೇ—ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ (ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲು) | ಹ್ವಯೇತ್—ಅವನಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಮಾನವನು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಇಂದ್ರನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಉಪಚರಿಸುವನೋ ಅದೇ ಮಾನವನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ಪದಚ್ಯುತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಮಾನವನು ಉಪಚಾರಸಾಧನವಾದ ಸ್ತುತಿಶಸ್ತ್ರಾದಿಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಮಾನವನಿಗೆ ಯಜ್ಞ-ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ ಆದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲು ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ.

English Translation

He who d votes his mind to the terrible Indra never falls (from his condition), nor will he perish : the protector of sacred rites, the progeny of sacrifice bestows riches on him who offers to Indra praises and prayers with sacrifices.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯದಿಂದ್ರ ಪೂರ್ವೋ ಅಪರಾಯ ಶಿಕ್ಷನ್ನಯಜ್ಞಾ ಯಾನ್ಮನೀಯಸೋ
ದೇಷ್ಣಂ |

ಅನ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಯಾಸೀತ ದೂರಮಾ ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರೈಂ ಭರಾ ರಯಿಂ ನಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯತ್ | ಇಂದ್ರ | ಪೂರ್ವಃ | ಅಪರಾಯ | ಶಿಕ್ಷನ್ | ಆಯತ್ | ಜ್ಯಾಯಾನ್ | ಕನೀಯಸಃ | ದೇಷ್ಣಂ |
ಅನ್ಯತಃ | ಇತ್ | ಪರಿ | ಅಸೀತ | ದೂರಂ | ಆ | ಚಿತ್ರ | ಚಿತ್ರೈಂ | ಭರ | ರಯಿಂ | ನಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಚಿತ್ರ ಚಾಯನೀಯೇಂದ್ರ ಯದ್ಧನಂ ಪೂರ್ವಃ ಪಿತಾ ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ಭ್ರಾತಾ ನಾಪರಾಯ ಪುತ್ರಾಯ ಕನೀಯಸೇ ವಾ ಶಿಕ್ಷನ್ ಪ್ರಯಚ್ಛನ್ | ಶಿಕ್ಷತಿರ್ಧಾನಕರ್ಮಾ ಪ್ರೀಣಾತಿ ಶಿಕ್ಷತೀತಿ ದಾನಕರ್ಮ-

ಸು ಪಾಶಾತ್ | ಭವತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಯಚ್ಚ ದೇಷ್ಟಂ ದೇಯಂ ಧನಂ ಜ್ಯಾಯಾನ್ ಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಕನೀಯ-
ಸೋಽಯತ್ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾತ್ | ಯಚ್ಛಾಪಿ ಧನಂ ಪಿತೃತೋ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಪುತ್ರೋಽಮೃತ ಇತ್ ಅಮೃತ
ಏವ ಸನ್ ಪಿತೃಗೃಹಂ ವಿಹಾಯ ದೂರಂ ಪರ್ಯಾಸೀತ ಆಸ್ತೇ ತತ್ ತ್ರಿವಿಧಂ ಚಿತ್ರೈಃ ಚಾಯನೀಯಂ
ರಯಿಂ ಧನಂ ನೋಽಸ್ತಭ್ಯಮಾ ಭರ | ಅಹರ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಚಿತ್ರ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವ ಧನವನ್ನು |
ಪೂರ್ವಃ—ಪ್ರಥಮೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಪಿತೃವು | ಅಪರಾಯ—ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುತ್ರನಿಗೆ | ಶಿಷ್ಠನ್—
ಕೊಡುವನೋ | ದೇಷ್ಟಂ—ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಯಾವ ಧನವನ್ನು | ಜ್ಯಾಯಾನ್—ದೊಡ್ಡವನಾದ
ವನು | ಕನೀಯಸಃ—ಚಿಕ್ಕವನಿಗೆ | ಅಯತ್—ಹೊಂದಿಸುವನೋ | (ಯತ್—ಯಾವ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ
ನಂತು) | ಅದೃತ ಇತ್—ಜೀವಂತನಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಪುತ್ರನು | ದೂರಂ—ಪಿತೃವಿನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ | ಪರ್ಯಾ
ಸೀತ—ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುವನೋ | ಚಿತ್ರೈಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ | ರಯಿಂ—ಆ ಎಲ್ಲಾ ಧನವನ್ನೂ |
ನಃ—ನಮಗೆ | ಅ ಭರ—ತಂದೊದಗಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಧನವನ್ನು ಪ್ರಥಮೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಪಿತೃವು ತನ್ನ
ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಕೊಡುವನೋ, ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಯಾವ ಧನವನ್ನು ದೊಡ್ಡವನಾದವನು
ಚಿಕ್ಕವನಿಗೆ ಹೊಂದಿಸುವನೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿದನಂತರ ಜೀವಂತನಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಪುತ್ರನು ಪಿತೃ
ವಿನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುವನೋ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಧನವನ್ನೂ ನಮಗೆ ತಂದೊ
ದಗಿಸು.

English Translation

That (wealth) Indra, which the prior has given to the posterior:
which the elder may accept from the younger: with which (the son) yet
liveing dwells far away (separated from his father), confer, wonderful
Indra, such precious riches upon us.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಸ್ತ ಇಂದ್ರ ಪ್ರಿಯೋ ಜನೋ ದದಾಶದಸನ್ನಿರೇಕೇ ಅದ್ರಿವಃ ಸಖಾ ತೇ |
ನಯಂ ತೇ ಅಸ್ಯಾಂ ಸುನುತೌ ಚನಿಷ್ಠಾಃ ಸ್ಯಾಮು ವರೋಧೇ ಅಘ್ನತೋ ನೃ-
ಪೀತೌ ||

ಪದಸಾಹಿ:

ಯಃ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಪ್ರಿಯಃ | ಜನಃ | ದದಾಶತ್ | ಅಸತ್ | ನಿರೇಕೇ | ಅದ್ವಿವಃ | ಸಖಾ | ತೇ |
ವಯಂ | ತೇ | ಅಸ್ಯಾಂ | ಸುಮತಾ | ಚನಿಷ್ಠಾಃ | ಸ್ಯಾಮ | ವರೂಢೇ | ಅಘ್ನತಃ | ನೃಪೀತಾ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಸ್ತೇ ತುಭ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಃ ಸಖಾ ಜನೋ ದದಾಶತ್ ಹವೀಂಷಿ ದದ್ಮಾತ್ ಹೇ
ಅದ್ವಿವಃ ಸ ಸಖಾ ತೇ ತವ ನಿರೇಕೇ ದಾನೇಽಸತ್ | ಸ್ಯಾತ್ | ವಯಂ ಚ ವನಿಷ್ಠಾ ಅಘ್ನತೋಽಹಿಂಸತಸ್ತೇ
ತವಾಸ್ಯಾಂ ಸುಮತಾವನುಗ್ರಹಬುದ್ಧೌ ವರ್ತಮಾನಾಶ್ಚನಿಷ್ಠಾಃ ಸ್ತುತಿಮತ್ತರಾ ಅತಿಶಯೇನಾನ್ನವಂತೋ-
ವಾ | ಚನೋಽನ್ಯಂ | ನೃಪೀತಾ ನೃಣಾಂ ರಕ್ಷಕೇ ವರೂಢೇ ಗೃಹೇ ವರಣೀಯೇ ವಾ ಧನೇ ಸ್ಯಾಮ |
ವಸೇಮ ಭವೇಮ ವಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅದ್ವಿವಃ—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಃ—ಯಾವ ಮಾನವನು |
ತೇ—ನಿನಗೆ | ಪ್ರಿಯಃ ಜನಃ—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಮಿತ್ರನಾಗಿ | ದದಾಶತ್—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ |
ಸಖಾ—ನಿನ್ನ ಆದೇ ಮಿತ್ರನು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ನಿರೇಕೇ—ದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ | ಅಸತ್—ಇರಲಿ | ವಯಂ—
ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವೂ ಸಹ | ಅಘ್ನತಃ—ಹಿಂಸಾರಹಿತನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅಸ್ಯಾಂ ಸುಮತಾ—ಈ
ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದು | ಚನಿಷ್ಠಾಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವಂತರಾಗಿ | ನೃಪೀತಾ—ಮಾನವರಿಗೆ ರಕ್ಷಕವಾದ |
ವರೂಢೇ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ |

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಮಾನವನು ನಿನಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಹವಿ
ಸ್ಸುಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ ನಿನ್ನ ಆದೇ ಮಿತ್ರನು ನಿನ್ನ ದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿರಲಿ. ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವೂ
ಸಹ ಹಿಂಸಾರಹಿತನಾದ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವಂತರಾಗಿ ಮಾನವರಿಗೆ ರಕ್ಷಕವಾದ
ಗೃಹದಲ್ಲಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translatson

May the man who is dear to you, Indra, present (oblations) : may
he be your friend, wielder of the thunderbolt he (assiduous) in donations: may
we be abounding in food through this favour of you who are devoid of
cruelty, (may we be in the enjoyment of) a dwelling giving shelter to men.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನಿಷ್ಠ ಸ್ತೋಮೋ ಅಚಿಕ್ರದ್ವ್ಯಾಷಾ ತ ಉತ ಸ್ತಾಮುರ್ಮಘವನ್ನಕ್ರಪಿಷ್ಠ |
ರಾಯಸ್ಯಾಮೋ ಜರಿತಾರಂ ತ ಆಗನ್ತ್ವಮಂಗ ಶಕ್ತ ವಸ್ತ ಆ ಶಕೋ ನಃ ||

ಸದಸಾತಃ

ಏ॒ಷಃ | ಸ್ತೋ॑ಮಃ | ಅ॒ಚಿ॒ಕ್ರದ॑ತ್ | ವೃ॒ಷಾ | ತೇ॑ | ಉ॒ತ | ಸ್ತಾ॒ಮುಃ | ಮ॒ಘಾ॒ವನ್ | ಅ॒ಕ್ರಪಿ॑ಷ್ವ |
ರಾ॒ಯಃ | ಕಾ॒ಮಃ | ಜ॒ರಿತಾ॑ರಂ | ತೇ॑ | ಆ | ಅ॒ಗನ್ | ತ್ವಂ | ಅ॒ಂಗ | ಶ॒ಕ್ರ | ವ॒ಸ್ಯಃ | ಆ | ಶ॒ಕಃ | ನಃ॑ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ತೇ ತ್ವದರ್ಥಂ ವೃಷಾ ಸೇಕ್ತ್ವೇಷ ಸ್ತೋಮಃ ಸೋಮಃ ಸೂಯ-
ಮಾನೋಽಚಿಕ್ರದತ್ | ಕ್ರಂದತಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ಸ್ತಾಮುಃ ಸ್ತೋತಾಕ್ರಪಿಷ್ವ | ಅಸ್ತತ್ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ
ಶಕ್ರ ತೇ ತವ ಜರಿತಾರಂ ಸ್ತೋತಾರಂ ಮಾಂ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಕಾನೋಽಭಿಲಾಷ ಅಗನ್ | ಆಗತಃ |
ಅತಸ್ತ್ವಂ ವಸ್ವೋ ಧನಂ || ಕರ್ಮಣಿ ಷಷ್ಠೀ || ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮಂಗ ಕ್ಷಿಪ್ರಮಾ ಶಕಃ | ಭೇಹಿ ||

ಪ್ರತಿಪಧಾರ್ಥ

ಮಘವನ್ — ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ — ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ವೃಷಾ — ಕಾಮವರ್ಷಕವಾದ
ಏಷಃ ಸ್ತೋಮಃ — ಈ ಸ್ತುತಿಯು | ಅಚಿಕ್ರದತ್ — ಪಠಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. | ಉತ — ಮತ್ತು | ಸ್ತಾಮುಃ —
ಸ್ತೋತೃವೂ ಸಹ | ಅಕ್ರಪಿಷ್ವ — ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. | ಶಕ್ರ — ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ — ನಿನ್ನ | ಜರಿತಾರಂ —
ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನನ್ನು | ರಾಯಃ — ಧನದ | ಕಾಮಃ — ಅಭಿಲಾಷೆಯು | ಅಗನ್ — ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ | ತ್ವಂ —
ನೀನು | ವಸ್ಯಃ — ಧನವನ್ನು | ನಃ — ನಮಗೆ | ಅಂಗ — ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಆ ಶಕಃ — ಒದಗಿಸು. |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಕಾಮವರ್ಷಕವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಯು ಪಠಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ.
ಮತ್ತು ಸ್ತೋತೃವೂ ಸಹ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಧನದ ಅಭಿಲಾಷೆಯು
ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ನಮಗೆ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸು.

English Translation

For you, Maghavan, this showering soma (libation) cries aloud :
to you the worshipper has recited praises : the desire of riches has fallen
upon your adorer, therefore Shakra, bestow quickly upon us wealth.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ ನ ಇಂದ್ರ ತ್ವಯತಾಯಾ ಇಷೇ ಧಾಸ್ತೃನಾ ಚ ಯೇ ಮಘವಾನೋ ಜು-
ನಂತಿ |

ವಸ್ತೀ ಷು ತೇ ಜರಿತೇ ಅಸ್ತು ಶಕ್ತಿಯೂರ್ಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಃ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ತ್ವಯತಾಯೈ | ಇಷೇ | ಧಾಃ | ತ್ಮನಾ | ಚ | ಮಘವಾನಃ | ಜುನಂತಿ |

ವಸ್ವೀ | ಸು | ತೇ | ಜರಿತ್ರೇ | ಅಸ್ತು | ಶಕ್ತಿಃ | ಯೂಯಂ | ಸಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ ತ್ವಂ ತ್ವಯತಾಯಾ ಇಷೇ ತ್ವಯಾ ದತ್ತಮನ್ನಂ ಭೋಕ್ತುಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಧಾಃ | ಧಾರಯ | ಯೇ ಚ ಮಘವಾನೋ ಹವಿಷ್ಮಂತಸ್ತ್ಮನಾ ಸ್ವಯಮೇವ ಜುನಂತಿ ಹವೀಂಷಿ ತ್ವಾಂ ಪ್ರತಿ ಪ್ರೇರಯಂತಿ ತಾನಸಿ ತ್ವಯತಾಯಾ ಇಷೇ ಧಾಃ | ಅಸಿ ಚ ವಸ್ವೀಷ್ಟತ್ಯಂತಂ ಪ್ರಶಸ್ತಾಸು ಸ್ತುತಿಷು ತೇ ತವ ಜರಿತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಮಹ್ಯಂ ಶಕ್ತಿಃ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಸ್ತು | ಯದ್ವಾ ಜರಿತ್ರೇ ಮಹ್ಯಂ ತೇ ತವ ವಸ್ವೀಷು ಪ್ರಶಸ್ತಾ ಶಕ್ತಿರ್ವಾನಮಸ್ತು | ಸ್ಪಷ್ಟಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಃ—ನೀನು | ಧಾಃ—ಶಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. | ಯೇ ಚ—ಯಾರು ಯಾರು | ಮಘವಾನಃ—ಹವಿಷ್ಮಂತರಾಗಿದ್ದು | ತ್ಮನಾ—ಸ್ವ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ | ಜುನಂತಿ—ನಿನಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವರೋ! (ಅವರನ್ನೂ ಆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು) ವಸ್ವೀ ಷು—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಜರಿತ್ರೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತೃನಾದ ನನಗೆ | ಶಕ್ತಿಃ—ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ | (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೇ | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. | ಸಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನನುಭವಿಸಲು ನಮ್ಮನ್ನು ಶಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. ಯಾರು ಯಾರು ಹವಿಷ್ಮಂತರಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ನಿನಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವರೋ ಅವರನ್ನೂ ಆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನನಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರಲಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Enable us, Indra, (to partake of) food granted by you, as well as those who, opulent (in sacrificial presentations), spontaneously offer (you oblations): may there be power in your adorer (to repeat) many laudations: and ever cherish us with blessings.

ಇಷ್ಟತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸಾವಿ ದೇವಮಿತಿ ದಶರ್ಚಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭವೈಂದ್ರಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಅಸಾವೀತಿ || ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ವೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯೋನ್ನೀಯಮಾನಮಿದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅಸಾವಿ ದೇವಮಿಹೋಪ ಯಾತೇತ್ಯನುಸವನಂ | ಅ-ಋ. ಋ. | ಇತಿ || ಇಂದ್ರಸ್ಯ ವೃತ್ರಘ್ನಃ ಪಶಾವಭಿ ಕೃತ್ವೇತಿ ವಸಾಯಾ ಅನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಅಭಿ ಕೃತ್ವೇಂದ್ರ ಭೂರಥ ಜ್ಞಾನ್ ತ್ವಂ ಮಹಾ ಇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಹ ಹ್ವಾಃ | ಅ - ೩. ೮ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಸಾವಿ ದೇವಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರೈಷ್ಟುಭವೈಂದ್ರಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಸಾವಿ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಉನ್ನೀಯಮಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ಚ ಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಅಸಾವಿ ದೇವಮಿಹೋಪ ಯಾತೇತ್ಯನುಸವನಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೫) ವಿವೃತ ವಾಗಿರುವುದು. ವೃತ್ರಘ್ನನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಅಭಿ ಕೃತ್ವಾ ಎಂಬ (೬ ನೆಯ) ಋಕ್ಕನ್ನು ವಪಾಹೋಮದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಾನುಕ್ರಮವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ಚಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಅಭಿ ಕೃತ್ವೇಂದ್ರ ಭೂರಥ ಜ್ಞಾಂಸ್ತುಂ ಮಹಾ ಇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಹ ಹ್ವಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೧

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೩, ೪ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೧೦

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಸಾವಿ ದೇವಂ ಗೋಋಜೀಕಮಂಧೋ ನೈಸ್ತನ್ನಿಂದ್ರೋ ಜನುಷೇಮು-
ವೋಚ |

ಬೋಧಾಮಸಿ ತ್ವಾ ಹರ್ಯಶ್ವ ಯಜ್ಞಬೋಧಾ ನಃ ಸ್ತೋಮಮಂಧ-
ಸೋ ಮದೇಷು || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಸಾ॑ವಿ | ದೇ॒ವಂ | ಗೋ॑ಋ॒ಜೀಕಂ | ಅಂಧಃ॑ | ನಿ | ಅ॒ಸ್ಮಿನ್ | ಇಂದ್ರಃ॑ | ಜನು॑ಷಾ | ಈಂ |
ಉ॒ವೋಚ॑ |

ಬೋ॑ಧಾಮಸಿ | ತ್ವಾ | ಹ॒ರ್ಯ॒ಅಶ್ವ॑ | ಯ॒ಜ್ಞೈಃ | ಬೋ॑ಧ | ನಃ | ಸ್ತೋ॒ಮಂ | ಅಂಧ॑ಸಃ | ಮದೇ॑ಷು ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದೇವಂ ದೀಪ್ತಂ ಗೋಋಜೀಕಂ ಗೋಭಿಃ ಸಂಸ್ಕೃತೇ | ಗವ್ಯೇನ ಮಿಶ್ರಿತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಂಧಃ
ಸೋಮರೂಪವನ್ನಮಸಾವಿ | ಅಳಿಷುತಂ | ಈಮಯಮಿಂದ್ರೋಽಸ್ಮಿನ್ನಭಿಷುತೇ ಸೋಮರೂಪೇಂ
ಧಸಿ ಜನುಷಾ ಸ್ವಭಾವತಃ ಏವ ನ್ಯುವೋಚ | ನಿತರಾಃ ಸಂಕತೋ ಭವತಿ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಹೇ
ಹರ್ಯಶ್ವ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಯಜ್ಞೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಹವಿರ್ಭಿರ್ವಾ ಬೋಧಾಮಸಿ | ಬೋಧಯಾಮಃ | ಅಂಧಸಃ
ಸೋಮಸ್ಯ ಮದೇಷು ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ತೋಮಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಬೋಧ | ಬುಧ್ಯಸ್ವ ಚ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ | ಗೋಋಜೀಕಂ—ಸ್ವೇರಾದಿಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರಿತವಾದುದೂ ಆದ |
ಅಂಧಃ—ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನವು | ಅಸಾವಿ—ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ | ಈಂ ಇಂದ್ರಃ—ಇದೇ
ಇಂದ್ರನು | ಅಸ್ಮಿನ್—ಹಿಂಡಿದ ಈ ಸೋಮರಸದೊಡನೆ | ಜನುಷಾ—ಜನ್ಮಾರಭ್ಯ | ನಿ ಉವೋಚ—ಪೂರ್ಣ
ವಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ | ಹರ್ಯಶ್ವ—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು |
ಯಜ್ಞೈಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ಬೋಧಾಮಸಿ—ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತೇವೆ | ಅಂಧಸಃ—ಸೋಮರಸದ ಪಾನದ
ಫಲವಾಗಿ | ಮದೇಷು—ಹರ್ಷವುಂಟಾದಾಗ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸ್ತೋಮಂ—ಸ್ತೋತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು |
ಬೋಧ—ತಿಳಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ, ಸ್ವೇರಾದಿಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರಿತವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನವು ಹಿಂಡಿ
ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಇಂದ್ರನು ಹಿಂಡಿದ ಈ ಸೋಮರಸದೊಡನೆ ಜನ್ಮಾರಭ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತ
ನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತೇವೆ.
ಸೋಮರಸದ ಪಾನದ ಫಲವಾಗಿ ಹರ್ಷವುಂಟಾದಾಗ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿ.

· English Translation

The bright sacrificial food mixed with curds and milk has been poured
out : Indra delights in it from his birth : lord of bay horses, we wake you
up with sacrifices, acknowledge our praises in the exhilaration of the soma
beverage.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಯಂತಿ ಯಜ್ಞಂ ವಿಪಯಂತಿ ಬರ್ಹಿಃ ಸೋಮಮಾದೋ ವಿದಥೇ ದುಧ್ರ-
ವಾಚಃ |

ನ್ಯ ಭ್ರಿಯಂತೇ ಯಶಸೋ ಗೃಭಾತ್ ದೂರಉಪಬ್ಧೋ ವೃಷಣೋ ನೃಷಾಚಃ

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಯಂತಿ | ಯಜ್ಞಂ | ವಿಪಯಂತಿ | ಬರ್ಹಿಃ | ಸೋಮಮಾದಃ | ವಿದಥೇ | ದುಧ್ರವಾಚಃ |

ನಿ | ಉಂ ಇತಿ | ಭ್ರಿಯಂತೇ | ಯಶಸಃ | ಗೃಭಾತ್ | ಅ | ದೂರೇಽಉಪಬ್ಧಃ | ವೃಷಣಃ | ನೃಷಾಚಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಜ್ಞಂ ಪ್ರ ಯಂತಿ ಯಷ್ಟಾರೋ ಬರ್ಹಿಶ್ಚ ವಿಪಯಂತಿ | ಸ್ತೃಣಂತಿ | ವಿಪಿಃ ಸ್ತರಣಕರ್ಮಾ |
ವಿದಥೇ ಯಜ್ಞೇ ಸೋಮಮಾದೋ ಗ್ರಾವಾಣಿಶ್ಚ ದುಧ್ರವಾಚೋ ದುರ್ಧರವಾಚೋ ಭವಂತಿ | ಅಪಿ ಚ
ಯಶಸೋ ಯಶಸ್ವಿನೋ ದೂರಉಪಬ್ಧಃ | ದೂರ ಉಪಬ್ಧಃ ಶಬ್ದೋ ಯೇಷಾಂ ತೇ ದೂರಉಪಬ್ಧಃ |
ನೃಷಾಚಃ | ನೃನ್ನೇತ್ಯಾನ್ವತ್ವಿಜಃ ಸಚಂತ ಇತಿ ನೃಷಾಚಃ | ವೃಷಣೋ ಗ್ರಾವಾಣೋ ಗೃಭಾದ್ಗೃಹಾತ್ |
ಗೃಹಮಧ್ಯಮಗ್ರಾವಾ | ತಸ್ಮಾತ್ | ಅ ಇತಿ ಚಾರ್ಥೇ | ನಿ ಭ್ರಿಯಂತೇ | ಅಭಿಷವನೇಲಾಯಾಂ ನಿಗೃ-
ಹ್ಯಂತೇ | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞಗೃಹವನ್ನು | ಪ್ರ ಯಂತಿ—ಯಜ್ಞಕರ್ತರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ | ಬರ್ಹಿಃ—ದರ್ಭಾಸ
ನವೂ | ವಿಪಯಂತಿ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ | ವಿದಥೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಸೋಮಮಾದಃ—ಸೋಮ
ವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳು | ದುಧ್ರವಾಚಃ—ನಿಯಮಿತವಾದ ಶಬ್ದವುಳ್ಳವಾಗಿರುತ್ತವೆ | ಯಶಸಃ—ಯಶೋಯು-
ಕ್ತವಾದವೂ | ದೂರಉಪಬ್ಧಃ—ದೂರದಿಂದಲೇ ಶಬ್ದಮಾಡತಕ್ಕವೂ | ನೃಷಾಚಃ—ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ
ಕೊಳ್ಳುವವೂ ಆದ | ವೃಷಣಃ—ಆ ಕಲ್ಲುಗಳು | ಗೃಭಾತ್—ಅವುಗಳ ಗೃಹದಿಂದ | ಅ ನಿ ಭ್ರಿಯಂತೇ ಉ—
ಅಭಿಷವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೊರಕ್ಕೆ ತರಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞಕರ್ತರು ಯಜ್ಞಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ದರ್ಭಾಸನವೂ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ನಿಯಮಿತವಾದ ಶಬ್ದವುಳ್ಳವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಯಶೋಯುಕ್ತವಾದವೂ,
ದೂರದಿಂದಲೇ ಶಬ್ದಮಾಡತಕ್ಕವೂ, ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವೂ ಆದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಅವುಗಳ ಗೃಹದಿಂದ
ಅಭಿಷವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೊರಕ್ಕೆ ತರಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

English Translation

They repair to the sacrifice, they strew the sacred grass : the (grinding) stones at the ceremony are of difficulty suppressed noise : famous priests, whose voices are heard far off, bring the stones from the interior of the dwelling.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ್ವಮಿಂದು ಸ್ತವಿತನಾ ಅಪಸ್ತುಃ ಪರಿಷ್ಕಿತಾ ಅಹಿನಾ ಶೂರ ಪೂರ್ವೀಃ |

ತ್ವದ್ವಾವಕ್ರೇ ರಥ್ಯೋ ನ ಧೇನಾ ರೇಜಂತೇ ವಿಶ್ವಾ ಕೃತ್ರಿಮಾಣಿ ಭೀಷಾ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ವಂ | ಇಂದು | ಸ್ತವಿತವ್ಯೇ | ಅಪಃ | ಕರಿತಿ ಕಃ | ಪರಿಷ್ಕಿತಾಃ | ಅಹಿನಾ | ಶೂರ | ಪೂರ್ವೀಃ |

ತ್ವತ್ | ವಾವಕ್ರೇ | ರಥ್ಯಃ | ನ | ಧೇನಾಃ | ರೇಜಂತೇ | ವಿಶ್ವಾ | ಕೃತ್ರಿಮಾಣಿ | ಭೀಷಾ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಶೂರೇಂದು ತ್ವಮಹಿನಾ ವೃತ್ತೇಣ ಪರಿಷ್ಕಿತಾ ಆಕ್ರಾಂತಾಃ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹೀರಪ ಉದಕಾನಿ ಸ್ತವಿತವ್ಯೇ ಸ್ತವಿತುಂ ಕಃ | ಅಕಾರ್ಷೀಃ | ಧೇನಾ ನದ್ಯಶ್ಚ ತ್ವತ್ಪ್ರತ್ಯೋ ಹೇತೋ ರಥ್ಯೋ ನ ರಥಿನ ಇವ ವಾವಕ್ರೇ | ನಿರ್ಗಚ್ಛಂತಿ || ವಕಿ ಕೌಟಿಲ್ಯ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಕೃತ್ರಿಮಾಣಿ ಭುವನಾನಿ ಚ ಭೀಷಾ ತ್ವತ್ಪ್ರೋ ಭೀಷ್ಯಾ ರೇಜಂತೇ | ಕಂಪಂತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ | ಇಂದು—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅಹಿನಾ—ವೃತ್ತಾಸುರನಿಂದ | ಪರಿಷ್ಕಿತಾಃ—ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ | ಪೂರ್ವೀಃ—ಅನೇಕವಾದ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ಸ್ತವಿತವ್ಯೇ—ಪ್ರವಹಿಸಲು ಶಕ್ತವಾಗುವಂತೆ | ಕಃ—ಮಾಡಿದೀಯೆ | ಧೇನಾಃ—ನದಿಗಳೂ ಕೂಡ | ತ್ವತ್—ನಿನ್ನ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿಯೇ | ರಥ್ಯೋ ನ—ರಥವನ್ನು ನಡೆಸುವವರಂತೆ | ವಾವಕ್ರೇ—ಹೊರಹೊರಟು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಕೃತ್ರಿಮಾಣಿ—ಭುವನಗಳೂ ಕೂಡ | ಭೀಷಾ—ನಿನ್ನ ಭೀತಿಯಿಂದಲೇ | ರೇಜಂತೇ—ಕಂಪಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ವೃತ್ತಾಸುರನಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅನೇಕವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನು ನೀನು ಪ್ರವಹಿಸಲು ಶಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೀಯೆ. ನದಿಗಳೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಸಾರಥಿಗಳಂತೆ ಹೊರಹೊರಟು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಸಮಸ್ತವಾದ ಭುವನಗಳೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಭೀತಿಯಿಂದಲೇ ಕಂಪಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation

You, hero, have enabled the many waters arrested by Ahi to flow :
by you the rivers rushed forth like charioteers : all created worlds trembled
through fear of you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಭೀಮೋ ವಿವೇಷಾಯುಧೇಭಿರೇಷಾಮಪಾಂಸಿ ವಿಶ್ವಾ ನರ್ಯಾಣಿ ವಿದ್ವಾನ್ |
ಇಂದ್ರಃ ಪುರೋ ಜಹ್ಯಷಾಣೋ ವಿ ದೂಧೋದ್ವಿ ವಜ್ರಹಸ್ತೋ ಮಹಿನಾ
ಜಘಾನ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಭೀಮಃ | ವಿವೇಷ | ಆಯುಧೇಭಿಃ | ಏಷಾಂ | ಅಪಾಂಸಿ | ವಿಶ್ವಾ | ನರ್ಯಾಣಿ | ವಿದ್ವಾನ್ |
ಇಂದ್ರಃ | ಪುರಃ | ಜಹ್ಯಷಾಣಃ | ವಿ | ದೂಧೋತ್ | ವಿ | ವಜ್ರಹಸ್ತಃ | ಮಹಿನಾ | ಜಘಾನ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಂದ್ರೋ ನರ್ಯಾಣಿ ನರಹಿತಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನ್ಯಪಾಂಸಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಿದ್ವಾಜ್ಞಾನನ್ ಆಯುಧೇ-
ಭಿರಾಯುಧೈರ್ಭೀಮೋ ಭಯಂಕರಃ ಸನ್ ಏಷಾಂ || ಕರ್ಮಾಣಿ ಪಶ್ಯೋ || ಏತಾನಸುರಾನ್ ವಿವೇಷ |
ವ್ಯಾಪ್ತವಾನ್ | ಪುರಶ್ಚ ತೇಷಾಂ ವಿ ದೂಧೋತ್ | ಅಕಂಪಯತ್ | ಅಪಿ ಚ ಜಹ್ಯಷಾಣೋ ಹ್ಯಷ್ಯನ್
ಮಹಿನಾ ಮಹಿಮ್ನಾ ಯುಕ್ತೋ ವಜ್ರಹಸ್ತಃ ಸನ್ ತಾನ್ವಿ ಜಘಾನ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ನರ್ಯಾಣಿ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದ | ವಿಶ್ವಾ ಅಪಾಂಸಿ—ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗ
ಳನ್ನೂ | ವಿದ್ವಾನ್—ಅರಿತವನಾಗಿ | ಆಯುಧೇಭಿಃ—ತನ್ನ ಆಯುಧಗಳೊಡಗೂಡಿ | ಭೀಮಃ—ಭಯಂಕರ
ನಾಗಿ | ಏಷಾಂ—ಈ ಅಸುರರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ | ವಿವೇಷ—ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದನು | ಪುರಃ—ಅವರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ |
ವಿ ದೂಧೋತ್—ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು | ಜಹ್ಯಷಾಣಃ—ಸಂತೋಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಲೂ | ಮಹಿನಾ—
ಮಹತ್ವದೊಡಗೂಡಿಯೂ | ವಜ್ರಹಸ್ತಃ—ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದವನಾಗಿಯೂ | ವಿ ಜಘಾನ—
ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಂದನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರನು ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅರಿತವನಾಗಿ ತನ್ನ ಆಯುಧಗಳೊಡಗೂಡಿ
ಭಯಂಕರನಾಗಿ ಈ ಅಸುರರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದನು. ಅವರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.
ಸಂತೋಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಲೂ, ಮಹತ್ವದೊಡಗೂಡಿಯೂ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದವನಾಗಿಯೂ
ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಂದನು.

English Translation

The formidable (Indra), knowing all actions beneficial to man, intimidated those (Asuras) by his weapons : Indra, exulting, shook their cities : armed with his thunderbolt he slew them in his might.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನ ಯಾತನ ಇಂದ್ರ ಜೂಜುವುನೋ ನ ವಂದನಾ ಶವಿಷ್ಠ ವೇದ್ಯಾಭಿಃ |

ಸ ಶರ್ಧದಯೋ ವಿಷುಣಸ್ಯ ಜಂತೋರ್ಮಾ ಶಿಶ್ನದೇವಾ ಅಪಿ ಗುರ್ಘತಂ
ನಃ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನ | ಯಾತನಃ | ಇಂದ್ರ | ಜೂಜುವುಃ | ನಃ | ನ | ವಂದನಾ | ಶವಿಷ್ಠ | ವೇದ್ಯಾಭಿಃ |

ಸಃ | ಶರ್ಧತ್ | ಅರ್ಯಃ | ವಿಷುಣಸ್ಯ | ಜಂತೋಃ | ಮಾ | ಶಿಶ್ನದೇವಾಃ | ಅಪಿ | ಗುಃ | ಗುರ್ಘತಂ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಾತನೋ ರಾಕ್ಷಸಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನ ಜೂಜುವುಃ | ನ ಹಿಂಸ್ಮುಃ | ಜೂಜುವುರಿತಿ ಹಿಂಸಾಕ್ರಿಯಃ ಪೃಥಕ್ಪರಣಕ್ರಿಯೋ ವಾ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಶವಿಷ್ಠ ಬಲವತ್ತಮೇಂದ್ರ ವಂದನಾ ವಂದನಾನಿ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ವೇದ್ಯಾಭಿವೇದ್ಯಾಭ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಭ್ಯೋ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನ ಜೂಜುವುಃ | ನ ಪೃಥಕ್ಕುವಂತು | ಕಿಂಚಾರ್ಯಃ ಸ್ವಾಮೀ ಸ ಇಂದ್ರೋ ವಿಷುಣಸ್ಯ ವಿಷಮಸ್ಯ ಜಂತೋಃ ಪ್ರಾಣಿನಃ ಶಾಸನೇ ಶರ್ಧತ್ | ಉತ್ಸಹೇತ | ಅಥ ಚ ಶಿಶ್ನದೇವಾಃ | ಶಿಶ್ನೇನ ದೀವ್ಯಂತಿ ಕ್ರೀಡಂತ ಇತಿ ಶಿಶ್ನದೇವಾಃ | ಅಬ್ರಹ್ಮ-ಚರ್ಯಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಮೃತಂ ಯಜ್ಞಂ ಸತ್ಯಂ ವಾ ಮಾಪಿ ಗುಃ | ಮಾಪಿಗಮನ್ | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಮಃ | ಸ ಉತ್ಸಹತಾಂ ಯೋ ವಿಷುಣಸ್ಯ ಜಂತೋರ್ವಿಷಮಸ್ಯ ಮಾ ಶಿಶ್ನದೇವಾ ಅಬ್ರಹ್ಮ-ಚರ್ಯಾಃ | ಶಿಶ್ನಂ ಶ್ನಧತೇಃ | ಅಪಿ ಗುರ್ಘತಂ ನಃ ಸತ್ಯಂ ವಾ ಯಜ್ಞಂ ವಾ | ನಿ. ೪-೧೯ | ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಾತನಃ—ರಾಕ್ಷಸರು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ನ ಜೂಜುವುಃ—ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ | ಶವಿಷ್ಠ—ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವಂದನಾ—ಅದೇ ಅಸುರಶಕ್ತಿಯು | ವೇದ್ಯಾಭಿಃ—ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ | ನ—ನಮ್ಮನ್ನು ಬೇರೆಮಾಡದಿರಲಿ | ಅರ್ಯಃ—ಸ್ವಾಮಿಯಾದ | ಸಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ವಿಷುಣಸ್ಯ—ವಿಕಾರರೂಪವುಳ್ಳ | ಜಂತೋಃ—ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಿಯಮನದಲ್ಲಿ | ಶರ್ಧತ್—ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ಶಿಶ್ನದೇವಾಃ—ಅನೀತಿಯುತನಾದ ಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಅಸುರರು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗುರ್ಘತಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಮಾ ಅಪಿ ಗುಃ—ವಿಷ್ಣು ಪಡಿಸಲಾರರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ರಾಕ್ಷಸರು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ. ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅದೇ ಅಸುರಶಕ್ತಿಯು ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡದಿರಲಿ. ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ವಿಕಾರ ರೂಪವುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಿಯಮನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ, ಅನೀತಿಯುತನಾದ ಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಅಸುರರು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವಿಘ್ನ ಪಡಿಸಲಾರರು.

English Translation

Let not the Rakshasas, Indra, do us harm ; let not the evil spirits do harm to our progeny, most powerful (Indra): let the sovereign lord, (Indra), exert himself (in the restraint) of disorderly beings, so that the unchaste may not disturb our rite.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ವಿಷುಣಸ್ಯ, ಶಿಶ್ನದೇವಾ:—ಈ ಶಬ್ದಗಳ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಯಾಸ್ಕರು ತಮ್ಮ ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದಾರೆ—

ವಿಷುಣಃ | ಸ ಶರ್ಧದರ್ಯೋ ವಿಷುಣಸ್ಯ ಜಂತೋರ್ಮಾ ಶಿಶ್ನದೇವಾ ಅಪಿ ಗುರ್ಭುತಂ
ನಃ | ಸ ಉತ್ಸಹತಾಂ ಯೋ ವಿಷುಣಸ್ಯ ಜಂತೋರ್ವಿಷಮಸ್ಯ ಮಾ ಶಿಶ್ನದೇವಾ ಅಬ್ರಹ್ಮ-
ಚರ್ಯಾಃ | ಶಿಶ್ನಂ ಶ್ನುಥತೇಃ | ಅಪಿ ಗುರ್ಭುತಂ ನಃ | ಸತ್ಯಂ ನಾ ಯಜ್ಞಂ ನಾ ||

ವಿಷುಣಸ್ಯ ಎಂದರೆ ವಿಷಮಸ್ಯ-ವಿಕಾರರೂಪವುಳ್ಳ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವಂತೆ ಇರದೆ ವಿಕಾರವಾದ ಅವಯವಗಳುಳ್ಳ, ಅಥವಾ ಬುದ್ಧಿಹೀನನಾದ ಎಂದರ್ಥವು. ಇಂತಹ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮನದಲ್ಲಿಡಲು (control) ಇಂದ್ರನು ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಶಿಶ್ನದೇವಾಃ—ಎಂದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದೆ, ಅಗಮ್ಯಾಗಮನ, ಅಕ್ರಮ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿರುವವರು, ನೀತಿಬಾಹಿರರು. ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸದೆ ಪುರುಷಲಿಂಗವನ್ನೇ ದೇವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅಕ್ರಮವೂ ನೀತಿಬಾಹಿರವೂ ಆದ ಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವ ದುಷ್ಟರು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಯಾವ ನೀತಿನಿಯಮವೂ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವ ಇಂತಹ ದುಷ್ಟಸ್ವಭಾವದ ಜನರು ನಾವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡದಿರಲಿ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರನು ಇಂತಹ ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು. ಮತಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸತ್ಯವೆಂದೂ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞವೆಂದೂ ಅರ್ಥವು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಭಿ ಕ್ರತ್ವೇಂದ್ರ ಭೂರಧ್ವ ಜ್ಮನ್ನ ತೇ ವಿವ್ಯಜ್ಞಹಿಮಾನಂ ರಜಾಂಸಿ ।

ಸ್ವೇನಾ ಹಿ ನೃತ್ರಂ ಶನಸಾ ಜಘಂಥ ನ ಶತ್ರುರಂತಂ ವಿವಿದದ್ಯುಧಾ ತೇ ॥

ಪದಸಾತಃ

ಅಭಿ | ಕೃತ್ವಾ | ಇಂದ್ರ | ಭೂಃ | ಅಧ | ಜ್ಮನ್ | ನ | ತೇ | ವಿವ್ಯಕ್ | ಮಹಿಮಾನಂ | ರಜಾಂಸಿ |
 ಸ್ವೇನ | ಹಿ | ವೃತ್ರಂ | ಶವಸಾ | ಜಘಂಥ | ನ | ಶತ್ರುಃ | ಅಂತಂ | ವಿವಿದತ್ | ಯುಧಾ | ತೇ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಕೃತ್ವಾ ಕರ್ಮಣಾ ಜ್ಮನ್ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ವರ್ತಮಾನಾನ್ ಜಂತೂನ್ನಾಭಿ ಭೂಃ |
 ಅಭ್ಯಭೂಃ | ಅಧಾಪಿ ಚ ತೇ ತವ ಮಹಿಮಾನಂ ರಜಾಂಸಿ ಸರ್ವೇ ಲೋಕಾ ನ ವಿವ್ಯಕ್ | ವ್ಯಚಿವ್ಯಾ-
 ಪ್ತಿ ಕರ್ಮಾ | ನ ವ್ಯಾಪ್ನು ವನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ವೇನ ಹ್ಯಾತ್ಮೀಯೇನ ಚ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ವೃತ್ರಂ ಜಘಂಥ |
 ತ್ವಮವಧೀಃ | ಶತ್ರುಶ್ಚ ಯುಧಾ ಯುದ್ಧೇನ ತೇ ತವಾಂತಂ ಹಿಂಸಾಂ ನ ವಿವಿದತ್ | ನ ಲಬ್ಧವಾನ್ |

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ ! ಕೃತ್ವಾ—ನಿನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಜ್ಮನ್—ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ
 ರುವ ಸಕಲ ಜಂತುಗಳನ್ನೂ | ಅಭಿ ಭೂಃ—ನಿನ್ನ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೆ | ಅಧ—ಅಲ್ಲದೆ | ತೇ—ನಿನ್ನ |
 ಮಹಿಮಾನಂ—ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು | ರಜಾಂಸಿ—ಸಕಲ ಲೋಕಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು | ನ ವಿವ್ಯಕ್—ವ್ಯಾಪಿಸಿ
 ಲಾರವು (ಪಡೆಯಲಾರವು) | ಸ್ವೇನ—ನಿನ್ನ ಸಹಜವಾದ | ಶವಸಾ ಹಿ—ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ | ವೃತ್ರಂ—ವೃತ್ರಾಸುರ
 ನನ್ನು | ಜಘಂಥ—ನಾಶಮಾಡಿದೆ | ಶತ್ರುಃ—ಯಾವ ಶತ್ರುವೂ | ಯುಧಾ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ತೇ—ನಿನಗೆ |
 ಅಂತಂ—ಹಿಂಸೆಯನ್ನು | ನ ವಿವಿದತ್—ಉಂಟುಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ ಜಂತುಗಳನ್ನೂ ನಿನ್ನ
 ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ನಿನ್ನ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಸಕಲಲೋಕಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರೂ ಮಾರಿಸಿ
 ಲಾರವು. ನಿನ್ನದೇ ಆದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನೀನು ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದೆ. ಯಾವ ಶತ್ರುವೂ ಸಹ ಯುದ್ಧ
 ದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation

You, Indra, by your function, preside over the beings (of earth) :
 all the regions (of the world) do not surpass your magnitude : by your own
 strength you have slain Vritra : no enemy has effected your destruction in
 battle.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದೇವಾಶ್ಚಿತ್ತೇ ಅಸುರ್ಯಾಯ ಪೂರ್ವೇನು ಕ್ಷತ್ರಾಯ ಮಮಿ

ಇಂದ್ರೋ ಮುಘಾನಿ ದಯತೇ ವಿಷಹ್ಯೇಂದ್ರಂ ವಾಜಸ್ಯ ಜೋಹುವಂತ
ಸಾತೌ || ೭ ||

ಪದಸಾತಃ

ದೇವಾಃ | ಜಿತ್ | ತೇ | ಅಸುರ್ಯಾಯ | ಪೂರ್ವೇ | ಅನು | ಕ್ಷತ್ರಾಯ | ಮಮಿರೇ | ಸಹಾಂಸಿ |
ಇಂದ್ರಃ | ಮುಘಾನಿ | ದಯತೇ | ವಿಷಹ್ಯ | ಇಂದ್ರಂ | ವಾಜಸ್ಯ | ಜೋಹುವಂತ | ಸಾತೌ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪೂರ್ವೇ ದೇವಾಶ್ಚ ದಸುರಾ ಅಪ್ಯಸುರ್ಯಾಯ ಬಲಾಯ ಕ್ಷತ್ರಾಯ | ಕ್ಷದಿಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾಃ |
ಬಲಂ ಹಿಂಸಾಂ ಜೋಭೇ ಕರ್ತುಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವ ಸಹಾಂಸಿ ಬಲಾನ್ಯನು ಮಮಿರೇ ||
ಹೀನೇ | ಪಾ-ಸೂ ೧-೪-೮೬ | ಇತ್ಯನು : ಕರ್ಮಪ್ರವಚನೀಯಃ || ತವ ಬಲೇಭ್ಯೋ ಹೀನಾ ಮಮಿರ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ಅನು ತೇ ದ್ಯೌರ್ಬೃಹತೀ ವೀರ್ಯಂ ಮಮೇ | ಋ-೧-೫೭-೫ |
ಇತಿ | ಅಥ ಪರೋಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಇಂದ್ರಃ ಶತ್ರುನ್ವಿಷಹ್ಯ ಮುಘಾನಿ ಮುಹನೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ದಯತೇ |
ಭಕ್ತೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ | ಅಪಿ ಚೇಂದ್ರಂ ವಾಜಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ ಸಾತೌ ಲಾಭಾರ್ಥಂ ಜೋಹುವಂತ | ಸ್ತುವಂತಿ
ಸ್ತೋತಾರ ಆಹ್ವಯಂತಿ ವಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

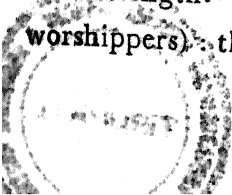
(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಪೂರ್ವೇ—ಪುರಾತನರಾದ | ದೇವಾಶ್ಚಿತ್—ಅಸುರರು ಕೂಡ | ಕ್ಷತ್ರಾಯ—ಹಿಂಸ
ಕವಾದ | ಅಸುರ್ಯಾಯ—ಬಲಕ್ಕಿಂತಲೂ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸಹಾಂಸಿ—ಬಲಗಳೇ ಅಧಿಕವಾದವೆಂದು | ಅನು
ಮಮಿರೇ—ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವಿಷಹ್ಯ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ | ಮುಘಾನಿ—ಪೂಜ್ಯ
ವಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ದಯತೇ—ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ | ಇಂದ್ರಂ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ವಾಜಸ್ಯ—ಅನ್ನದ |
ಸಾತೌ—ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ | ಜೋಹುವಂತ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪುರಾತನರಾದ ಅಸುರರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಹಿಂಸಾಕಾರಕವಾದ ಬಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿನ್ನ
ಬಲಗಳೇ ಅಧಿಕವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಭಕ್ತರಿಗೆ
ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಅನ್ನದ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

English Translation

The older deities have confessed your vigour superior to their destruc-
tive strength. Indra having subdued his foes, gives the rich spoils (to his
worshippers). they invoke Indra to obtain food.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಕೀರಿತ್ವಿದ್ಧಿ ತ್ವಾಮನಸೇ ಜುಹಾವೇಶಾನಮಿಂದ್ರ ಸೌಭಗಸ್ಯ ಭೂರೇಃ |
ಅನೋ ಬಭೂಥ ಶತಮೂತೇ ಅಸ್ಮೇ ಅಭಿಕ್ಷತ್ತುತ್ವಾವತೋ ವರೂತಾ ||೮||

ಪದಪಾಠಃ

ಕೀರಿಃ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ತ್ವಾಂ | ಅವಸೇ | ಜುಹಾವ | ಈಶಾನಂ | ಇಂದ್ರ | ಸೌಭಗಸ್ಯ | ಭೂರೇಃ |
ಅನಃ | ಬಭೂಥ | ಶತಂಽಽಮೂತೇ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಅಭಿಕ್ಷತ್ತುಃ | ತ್ವಾವತಃ | ವರೂತಾ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಈಶಾನಂ ತ್ವಾಂ ಕೀರಿಃ ಸ್ತೋತಾ | ಕಾರುಃ ಕೀರಿರಿತಿ ಸ್ತೋತ್ರನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ |
ವಸಿಸ್ತೋಽವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ಜುಹಾವ ಹಿ | ಸ್ತೌತಿ ಹಿ ಹ್ಯಯತಿ ವಾ | ಚಿದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಶ-
ತಮೂತೇ ಬಹುರಕ್ಷೇಂದ್ರ ಅಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಭೂರೇಃ ಪ್ರಭೂತಸ್ಯ ಸೌಭಗಸ್ಯ ಧನಸ್ಯಾನೋ ರಕ್ಷಾ ಬ-
ಭೂಥ | ಬಭೂವಿಥ | ಅಭಿಕ್ಷತ್ತುರಭಿಹಿಂಸಕಸ್ಯ ತ್ವಾವತಸ್ತ್ವತ್ಪದ್ಯಶಸ್ಯ ವರೂತಾ ವಾರಯಿತಾ ಚ ಭವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಈಶಾನಂ—ಪ್ರಭುವಾದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಕೀರಿಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು |
ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಜುಹಾವ ಹಿ—ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ | ಶತಮೂತೇ—ಅನೇಕ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮ | ಭೂತೀಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಸೌಭಗಸ್ಯ—ಧನಕ್ಕೆ | ಅವಃ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿ |
ಬಭೂಥ—ಆಗಿದ್ದೀಯ | ತ್ವಾವತಃ—ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಅಭಿಕ್ಷತ್ತುಃ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಅಸುರನಿಗೆ |
ವರೂತಾ—ನಿವಾರಕನಾಗಿರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಭುವಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅನೇಕ ರಕ್ಷಣೆಗ-
ಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದೀಯ. ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ
ಹಿಂಸಕನಾದ ಅಸುರನಿಗೆ ನಿವಾರಕನಾಗಿರು.

English Translation

The worshipper has invoked you the sovereign Indra, for protection:
protector of many, you have been to us the guardian of great good fortune ;
be our defender against every overpowering (assailant) like to you.

—

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸಖಾಯಸ್ತ ಇಂದ್ರ ವಿಶ್ವಹ ಸ್ಯಾಮ ನಮೋವೃಧಾಸೋ ಮಹಿನಾ ತರುತ್ರ |
ವನ್ತಂತು ಸ್ಮ ತೇವಸಾ ಸಮೀಕೇ ಅಭೀತಿಮರ್ಯೋ ವನುಷಾಂ ಶವಾಂಸಿ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಖಾಯಃ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ವಿಶ್ವಹ | ಸ್ಯಾಮ | ನಮಃವೃಧಾಸಃ | ಮಹಿನಾ | ತರುತ್ರ |
ವನ್ತಂತು | ಸ್ಮ | ತೇ | ಅವಸಾ | ಸಂಯುಕ್ತೇ | ಅಭೀತಿಂ | ಅರ್ಯಃ | ವನುಷಾಂ | ಶವಾಂಸಿ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವ ನಮೋವೃಧಾಸೋ ನಮಸಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಹವಿಷಾ ವಾ ವರ್ಧಯಿತಾರೋ
ವಯಂ ವಿಶ್ವಹ ಸರ್ವದಾ ಸಖಾಯಃ ಸ್ಯಾಮ | ಭವೇಮ | ಮಹಿನಾ ಮಹಿಮ್ನಾ ತರುತ್ರಾತ್ಯಂತಂ ತಾರ-
ಕೇಂದ್ರ ತೇ ತವಾವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ ಸಮೀಕೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇರ್ಯೋಽಭೀತಿಮಭಿಗಮನಂ ವನುಷಾಂ ಹಿಂಸ-
ಕಾನಾಂ ಶವಾಂಸಿ ಬಲಾನಿ ಚ ವನ್ತಂತು | ಸ್ತೋತಾರೋ ಹಿಂಸಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ನಮೋವೃಧಾಸಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೇ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದ
ತಕ್ಕ ನಾವು | ವಿಶ್ವಹ—ಸಕಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ಸಖಾಯಃ—ನಿನಗೆ ಮಿತ್ರರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ |
ಮಹಿನಾ—ನಿನ್ನ ಮಹತ್ವದಿಂದಲೇ | ತರುತ್ರ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ |
ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೇ | ಸಮೀಕೇ—ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ಅರ್ಯಃ—ಶತ್ರುವಿನ ಅಭೀತಿಂ—ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನೂ |
ವನುಷಾಂ—ಹಿಂಸಕರ | ಶವಾಂಸಿ—ಬಲಗಳನ್ನೂ | ವನ್ತಂತು ಸ್ಮ—ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಹಿಂಸಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೇ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕ ನಾವು ಸಕಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ
ಮಿತ್ರರಾಗಿ ಇರುವಂತಾಗಲಿ. ನಿನ್ನ ಮಹತ್ವದಿಂದಲೇ, ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನಿಂದಲೇ
ರಕ್ಷಿತರಾಗಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವಿನ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನೂ ಹಿಂಸಕರ ಬಲಗಳನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಹಿಂಸಿಸಲಿ.

English Translation

May we, daily increasing in reverence, be (regarded) Indra, (as) your
friends : through the protection of you, surpasser in greatness, may (your
worshippers) repulse the attack of the foe in battle, the strength of the
malevolent.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ ನ ಇಂದ್ರ ತ್ವಯತಾಯಾ ಇಷೇ ಧಾಸ್ತುನಾ ಚ ಯೇ ಮಘವಾನೋ
ಜುನಂತಿ |

ವಸ್ತೀ ಷು ತೇ ಜರಿತ್ರೇ ಅಸ್ತು ಶಕ್ತಿಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಃ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ತ್ವಯತಾಯೈ | ಇಷೇ | ಧಾಃ | ತ್ವನಾ | ಚ | ಯೇ | ಮಘವಾನಃ | ಜುನಂತಿ |
ವಸ್ತೀ | ಸು | ತೇ | ಜರಿತ್ರೇ | ಅಸ್ತು | ಶಕ್ತಿಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ ತ್ವಂ ತ್ವಯತಾಯಾ ಇಷೇ ತ್ವಯಾ ದತ್ತಮನ್ನಂ ಭೋಕ್ತುಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್
ಧಾಃ | ಧಾರಯ | ಯೇ ಚ ಮಘವಾನೋ ಹವಿಷ್ಮಂತಸ್ತನಾ ಸ್ವಯಮೇವ ಜುನಂತಿ ಹವೀಂಷಿ ತ್ವಾಂ
ಪ್ರತಿ ಪ್ರೇರಯಂತಿ ತಾನಸಿ ತ್ವಯತಾಯಾ ಇಷೇ ಧಾಃ | ಅಸಿ ಚ ವಸ್ತೀಷ್ವತ್ಯಂತಂ ಪ್ರಶಸ್ತಾಸು ಸ್ತುತಿಷು
ತೇ ತವ ಜರಿತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಮಹ್ಯಂ ಶಕ್ತಿಃ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಸ್ತು | ಯದ್ವಾ | ಜರಿತ್ರೇ ಮಹ್ಯಂ ತೇ ತವ
ವಸ್ತೀ ಷು ಪ್ರಶಸ್ತಾ ಶಕ್ತಿರ್ಧಾನಮಸ್ತು | ಸ್ಪಷ್ಟಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ — ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಯತಾಯೈ — ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ದತ್ತವಾದ | ಇಷೇ — ಅನ್ನವನ್ನು
ಭುಜಿಸಲು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಧಾಃ—ಪಾತ್ರರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು | ಯೇ—ಯಾವ ಯಜಮಾನರು | ಮಘ-
ವಾನಃ—ಹವಿಷ್ಮಂತರಾಗಿದ್ದು | ತ್ವನಾ—ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ | ಜುನಂತಿ—ನಿನಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವರೋ ಅವ-
ರನ್ನೂ ಆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಜರಿತ್ರೇ—ಸ್ತುತಿರ್ಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ(ನನ್ನಲ್ಲಿ) | ಶಕ್ತಿಃ—
ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು | ಅಸ್ತು—ತುಂಬಿರಲಿ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ |
ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ದತ್ತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಜಿಸಲು ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾತ್ರರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.
ಯಾವ ಯಜಮಾನರು ಹವಿಷ್ಮಂತರಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ನಿನಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವರೋ ಅವರನ್ನೂ ಆ
ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿರ್ಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ ಅದೇ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರಲಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿ-
ಗಳೇ, ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Enable us, Indra, (to partake of) food granted by you, as well as
those who, opulent (in sacrificial presentation), spontaneously offer the

(oblations) : may there be ability in your adorer (to repeat) many laudations : and do you ever cherish us with blessings.

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಮಂದತು ತ್ವೇತಿ ನವರ್ಚಂ ಪಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ |
 ಪಿಬ ನವ ವೈರಾಜಮ್ಯತೇನ್ತ್ಯಾನ್ಮಿತಿ | ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ | ಆದಿತೋನ್ವಾ ವಿರಾಜೋ ನವಮಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ |
 ಇಂದ್ರೋ ದೇವತಾ || ದಶರಾತ್ರೇ ಚತುರ್ಥೇಹನಿ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರೇ ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರೇತಿ ಷಟ್
 ಸ್ತೋತ್ರೀಯಾನುರೂಪಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ವೈರಾಜಂ ಚೇತ್ಪ್ರೃಷ್ಠಂ ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಮಂದತು
 ತ್ವೇತಿ ಷಟ್ ಸ್ತೋತ್ರೀಯಾನುರೂಪಾ | ಅ. ೭-೧೧ | ಇತಿ | ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯ ಅದ್ಯಾಃ ಷಡ್ಯಚಃ |
 ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಮಂದತು ತ್ವೇತಿ ಷಟ್ | ಐ. ಅ. ೫-೩-೧ | ಇತಿ || ಆದ್ಯಾ ನಿಷ್ಠೇ-
 ವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಮಂದತು ತ್ವೇತಿ ಯಾಜ್ಯಾ | ಅ. ೫-೧೫ |
 ಇತಿ || ಚತುರ್ಥೇಹನಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಹೋತ್ರಕಶಸ್ತ್ರೇಷು ಸಪ್ತ ವಿರಾಜಸ್ತ್ರೀಂಸ್ತೃಚಾನ್ ಕೃತ್ವೈ-
 ಕೈಕಸ್ತೃಚಃ ಶಂಸನೀಯಃ | ತತ್ರ ನ ತೇ ಗಿರ ಇತ್ಯಾದ್ಯಶ್ಚ ತಸ್ತ ಋಚಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ನ ತೇ ಗಿರೋ
 ಅಪಿ ಮೃಷ್ಯೇ ತುರಸ್ಯ ಪ್ರ ವೋ ಮಹೇ ಮಹಿವೃಧೇ ಭರಥ್ವಂ | ಅ. ೭-೧೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಮಂದತು ತ್ವಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕ
 ದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪಿಬ ನವ ವೈರಾಜ-
 ಮ್ಯತೇನ್ತ್ಯಾನ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು ; ಈ
 ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಎಂಟು ಋಕ್ಕುಗಳು ವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ತವು ; ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ತವು. ದಶ
 ರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರವರನಮಾಡುವಾಗ ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಎಂದು
 ಮೊದಲಾಗುವ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳು ಸ್ತೋತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅನುರೂಪಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ
 ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ವೈರಾಜಂ ಚೇತ್ಪ್ರೃಷ್ಠಂ ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಮಂದತು ತ್ವೇತಿ ಷಟ್ ಸ್ತೋತ್ರೀಯಾನು-
 ರೂಪಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭ ೧೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿ
 ಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಿಬಾ ಸೋಮ-
 ಮಿಂದ್ರ ಮಂದತು ತ್ವೇತಿ ಷಟ್ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. (ಐ. ಅ. ೫-೩-೧) ಮತ್ತು ಈ
 ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು
 ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಮಂದತು ತ್ವೇತಿ ಯಾಜ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ.
 ೫-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಯಜ್ಞದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೋತ್ವನರ್ಗದ ಋತ್ವಿಜರು
 ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ಥಿನ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮೂರು ತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ ಒಬ್ಬೊ
 ಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ತೃಚದಂತೆ (ತೃಚವೆಂದರೆ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳು) ಪಠಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆಗ ಈ ಸೂಕ್ತದ
 ನ ತೇ ಗಿರಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳ (೫, ೬, ೭, ೮) ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತ

ಸೂತ್ರದ ನ ತೇ ಗಿರೋ ಅಪಿ ಮೃಷ್ಯೇ ತುರಸ್ಯ ಪ್ರ ಮೋ ಮಹೇ ಮಹಿವೃಥೇ ಭರಥ್ಯಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೭-೧೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೨

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೫, ೬ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಸಂಖ್ಯೆ—೯

ಮುಷೀ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಛಂದಃ—೧-೮, ವಿರಾಟ್ | ೯. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪಿಬಾ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ಮಂದತು ತ್ವಾ ಯಂ ತೇ ಸುಷಾವ ಹರ್ಯಶ್ವಾದ್ರಿಃ |

ಸೋತುರ್ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಸುಯತೋ ನಾರ್ವಾ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪಿಬ | ಸೋಮಂ | ಇಂದ್ರ | ಮಂದತು | ತ್ವಾ | ಯಂ | ತೇ | ಸುಷಾವ | ಹರ್ಯಶ್ವ | ಅದ್ರಿಃ |

ಸೋತುಃ | ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ | ಸುಯತಃ | ನ | ನಾರ್ವಾ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸೋಮಂ ಪಿಬ | ಸ ಸೋಮಸ್ತಾ ತ್ವಾಂ ಮಂದತು | ಮಾದಯತು | ಹೇ ಹರ್ಯಶ್ವ ತೇ ತ್ವದರ್ಥಂ ಸೋತುರಭಿಷವಕರ್ತುರ್ಬಾಹುಭ್ಯಾಮಾರ್ವಾ ನ ರಶ್ಮಿಭ್ಯಾಮಶ್ವ ಇವ ಸುಯತಃ ಸುಷು ಪರಿಗೃಹೀತೋದ್ರಿಗ್ರಾಫವಾ ಯಂ ಸೋಮಂ ಸುಷಾವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಹರ್ಯಶ್ವ—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಸೋತುಃ—ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಯಜಮಾನನ | ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ—ಬಾಹುಗಳಿಂದ | ಅರ್ವಾ ನ—ಲಗಾಮಿನಿಂದ ಅಶ್ವವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ | ಸುಯತಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ | ಅದ್ರಿಃ—ಗ್ರಾವವು (ಕಲ್ಲು) | ಯಂ—ಯಾವ ಸೋಮವನ್ನು | ಸುಷಾವ—ಹಿಂಡಿದೆಯೋ | ಸೋಮಂ—ಅದೇ ಸೋಮವನ್ನು | ಪಿಬ—ಪಾನಮಾಡು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಮಂದತು—(ಆ ಸೋಮವು) ಹರ್ಷಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಯಜಮಾನನ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಲಗಾಮುಗಳಿಂದ ಅಶ್ವವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಾವವು (ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲು) ಯಾವ ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿದೆಯೋ ಅದೇ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡು. ಆ ಸೋಮವು ನಿನ್ನನ್ನು ಹರ್ಷಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ.

English Translation

Drink, Indra, the Soma : may it exhilarate you, that which the stone tightly held like a horse (by the reins). by the arms of the grinder, has expressed, lord of bay horses, for you,

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಸ್ತೇ ಮದೋ ಯುಜ್ಯಶ್ಚಾರುರಸ್ತಿ ಯೇನ ವೃತ್ರಾಣಿ ಹರ್ಯಶ್ಚ ಹಂಸಿ |
ಸ ತ್ವಾಮಿಂದ್ರ ಪ್ರಭುವಸೋ ಮಮತ್ತು || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಃ | ತೇ | ಮದಃ | ಯುಜ್ಯಃ | ಚಾರುಃ | ಅಸ್ತಿ | ಯೇನ | ವೃತ್ರಾಣಿ | ಹರ್ಯಶ್ಚ | ಹಂಸಿ |
ಸಃ | ತ್ವಾಂ | ಇಂದ್ರ | ಪ್ರಭುವಸೋ ಇತಿ ಪ್ರಭುವಸೋ | ಮಮತ್ತು || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಹರ್ಯಶ್ಚ ತೇ ತವ ಯೋ ಯುಜ್ಯೋನುಗುಣಶ್ಚಾರುಃ ಸಮೀಚೀನೋ ಮದೋ ಮದಕರಃ ಸೋಮೋನಸ್ತಿ ವಿದ್ಯತೇ ಯೇನ ಚ ಪೀತೇನ ಸೋಮೇನ ವೃತ್ರಾಣಿ ಹಂಸಿ ಹೇ ಪ್ರಭುವಸೋ ಪ್ರಭುತಧನೇಂದ್ರ ತ್ವಾಂ ಸ ಸೋಮೋ ಮಮತ್ತು | ಮಾದಯತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪ್ರಭುವಸೋ—ಪ್ರಭುತವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ | ಹರ್ಯಶ್ಚ—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವನೂ ಆದ |
ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಯಃ—ಯಾವ ಸೋಮವು | ಯುಜ್ಯಃ—ಅನುರೂಪವಾಗಿರುವುದೋ |
ಚಾರುಃ—ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ | ಮದಃ—ಮದಕರವಾಗಿಯೂ | ಅಸ್ತಿ—ಇರುವುದೋ | ಯೇನ—ಯಾವ
ರಸಪಾನದಿಂದ | ವೃತ್ರಾಣಿ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಹಂಸಿ—ಕೊಲ್ಲುವೆಯೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ ಸೋಮವು | ತ್ವಾಂ—
ನಿನ್ನನ್ನು | ಮಮತ್ತು—ಹರ್ಷಗೊಳಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಭುತವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ, ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ಯಾವ ಸೋಮವು ಅನುರೂಪವಾಗಿರುವುದೋ, ಮತ್ತು ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ, ಮದಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೋ, ಯಾವ ರಸಪಾನದಿಂದ ನೀನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಶಕ್ತನಾಗುವೆಯೋ ಆ ಸೋಮವು ನಿನ್ನನ್ನು ಹರ್ಷಗೊಳಿಸಲಿ.

Engilsh Translatson

May the exhilarating beverage which is fit for and suitable to you, by which, lord of bay horses, you slay Yritras, exhilarate you, Indra, abounding in riches.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಬೋಧಾ ಸು ಮೇ ಮಘವನ್ವಾಚಮೇನಾಂ ಯಾಂ ತೇ ವಸಿಷ್ಠೋ ಅರ್ಚತಿ
ಪ್ರಶಸ್ತಿಂ |
ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಧಮಾದೇ ಜುಷಸ್ವ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಬೋಧ | ಸು | ಮೇ | ಮಘವನ್ | ವಾಚಂ | ಆ | ಇಮಾಂ | ಯಾಂ | ತೇ | ವಸಿಷ್ಠಃ | ಅರ್ಚತಿ |
ಪ್ರಶಸ್ತಿಂ |
ಇಮಾ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಸಧಮಾದೇ | ಜುಷಸ್ವ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ತೇ ತವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಂ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಂ ಯಾಂ ವಾಚಂ ವನಿಷ್ಠೋ-
ರ್ಚತಿ ವದತಿ ತಾನಿಮಾಂ ಮೇ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನೀಂ ವಾಚಂ ಸ್ವಾ ಬೋಧ | ಸುಷ್ವಭಿಬುಘ್ಯಸ್ವ |
ಕಿಂಚೇಮೇಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸಧಮಾದೇ ಯಜ್ಞೇ ಜುಷಸ್ವ | ಸೇವಸ್ವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪ್ರಶಸ್ತಿಂ—ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ | ಯಾಂ
ವಾಚಂ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠನು | ಅರ್ಚತಿ—ಸಮರ್ಪಿಸುವನೋ | ಮೇ—ವಸಿಷ್ಠ
ನಾಮಕನಾದ ನನ್ನ | ಇಮಾಂ—ಈ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು | ಸು ಆ ಬೋಧ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ತಿಳಿ | ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ—
ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಸಧಮಾದೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಜುಷಸ್ವ—ಸೇವಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಯಾವ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನು ಸಮರ್ಪಿಸು
ವನೋ ಅಂತಹ ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕನಾದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮಿಮರ್ಶಿಸಿ ತಿಳಿ. ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಯಜ್ಞ
ದಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸು.

English Translation

Understand thoroughly, Maghavan, this my speech, this praise of
you, which Vasishtha recites; be pleased by these prayers at the sacrifice.

— — —

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶ್ರುಧೀ ಹವಂ ವಿಪಿಪಾನಸ್ಯಾದ್ರೇಬೋಧಾ ವಿಪ್ರಸ್ಯಾರ್ಚತೋ ಮನೀಷಾಂ |
ಕೃಷ್ಣಾ ದುವಾಂಸ್ಯಂತಮಾ ಸಚೇಮಾ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶ್ರುಧಿ | ಹವಂ | ವಿಪಿಪಾನಸ್ಯ | ಅದ್ರೇಃ | ಬೋಧ | ವಿಪ್ರಸ್ಯ | ಅರ್ಚತಃ | ಮನೀಷಾಂ |
ಕೃಷ್ಣ | ದುವಾಂಸಿ | ಅಂತಮಾ | ಸಚಾ | ಇಮಾ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ವಿಪಿಪಾನಸ್ಯ ವಿಪೀತವತೋ ವಾ ಮಮಾದ್ರೇಗ್ರಾಽವೋ ಹವಮಾಹ್ವಾನಂ ಶ್ರುಧಿ |
ತೃಣು | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ಗ್ರಾವಭ್ಯೋ ವಾಚಂ ವದತಾ ವದದ್ಭೃತಿಃ | ಋ. ೧೦-೯೪-೧ | ಇತಿ |
ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ಯ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಚತಃ ಸ್ತುವತೋ ಮನೀಷಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಬೋಧ | ಬುಧ್ಯಸ್ವ ಚ | ಇಮೇ-
ಮಾನಿ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ ದುವಾಂಸಿ ಪರಿಚರಣಾನ್ಯಂತಮಾಂತಿಕತಮಾನಿ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಾನಿ ಸಚಾ ಸಹ ಸಹಾ-
ಯಭೂತಃ ಸನ್ನಾ ಕೃಷ್ಣ | ಕುರು ಚ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ವಿಪಿಪಾನಸ್ಯ—ಸೋಮಪಾನಮಾಡತಕ್ಕ | ಅದ್ರೇಃ—ಈ ಕಲ್ಲಿನ | ಹವಂ—
ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುಧಿ—ಕೇಳು | ಅರ್ಚತಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನೂ | ವಿಪ್ರಸ್ಯ—ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಆದ
ವಸಿಷ್ಠನ | ಮನೀಷಾಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಬೋಧ—ತಿಳಿ (ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು) | ಇಮಾ ದುವಾಂಸಿ—ನನ್ನ
ಈ ಪೂಜಾಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಅಂತಮಾ ಸಚಾ—ನಿನ್ನ ಹೃದಯಾಂತರಾಳದಲ್ಲಿ | ಕೃಷ್ಣ—ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸೋಮಪಾನಮಾಡತಕ್ಕ ಎಂದರೆ ಸೋಮಲತೆಗಳನ್ನು ಜಜ್ಜುವ ಕಲ್ಲಿನ ಆಹ್ವಾನ
ವನ್ನು (ಶಬ್ದವನ್ನು) ಕೇಳು. ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನೂ ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ
ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನನ್ನ ಈ ಪೂಜಾಕರ್ಮಗಳು ನಿನ್ನ ಹೃದಯಮೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation

Hear the invocation of the (grinding) stone, (of me) repeatedly drink-
ing (the Soma), comprehend the hymn of the adoring sage, and, friendly
(with us), take to your near consideration these adorations.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನ ತೇ ಗಿರೋ ಅಪಿ ಮೃಷ್ಯೇ ತುರಸ್ತ ನ ಸುಷ್ಪ್ತಮಿಸುರ್ಯಸ್ಯ ವಿದ್ವಾನ್ |

ಸದಾ ತೇ ನಾಮ ಸ್ವಯತೋ ವಿವಕ್ಮಿ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನ | ತೇ | ಗಿರಃ | ಅಪಿ | ಮೃಷ್ಯೇ | ತುರಸ್ಯ | ನ | ಸ್ತುಸ್ತುತಿಂ | ಅಸುರ್ಯಸ್ಯ | ವಿದ್ವಾನ್ |

ಸದಾ | ತೇ | ನಾಮ | ಸ್ವಯಶಃ | ವಿವಕ್ಮಿ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತುರಸ್ಯ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಿಂಸಕಸ್ಯ ತೇ ತವ ಗಿರಃ ಸ್ತುತೀರಸುರ್ಯಸ್ಯ | ದ್ವಿತೀಯಾ-
ರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ | ತ್ವದೀಯಮಸುರ್ಯಂ ಬಲಂ ವಿದ್ವಾ ಇಹಾನನ್ನಹಂ ನಾಪಿ ಮೃಷ್ಯೇ | ಮೃಷಿಮಾರ್ಜನ-
ಕರ್ಮಾ | ನ ಮಾರ್ಜಯಾಮಿ | ನ ಪರಿತ್ಯಜಾಮೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಸುಷ್ವತಿಂ ಶೋಭನಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಚ ನಾಪಿ
ಮೃಷ್ಯೇ | ಮೃಷೇಮಾರ್ಜನಕರ್ಮತ್ವಮನ್ಯತ್ರಾಪಿ ದೃಶ್ಯತೇ | ತದ್ಯಥಾ | ಮಾ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಸಖ್ಯಾ
ಪಿತೃಣಿ ಪ್ರ ಮರ್ಷಿಷ್ಯಾಃ | ಋ. ೧-೭೧-೧೦ | ಇತಿ | ಕಿಂತು ಸ್ವಯತೋಽಸಾಧಾರಣಯಶಸ್ತೇ ತವ
ನಾಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಸದೈವ ವಿವಕ್ಮಿ | ಬ್ರವೀಮಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತುರಸ್ಯ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅಸುರ್ಯಸ್ಯ—ಪ್ರಬಲವಾದ ಶಕ್ತಿ
ಯನ್ನು | ವಿದ್ವಾನ್—ಅರಿತಿರುವ ನಾನು | ಗಿರಃ—ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ನ ಅಪಿ ಮೃಷ್ಯೇ—ನಿಲ್ಲಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ |
ಸುಷ್ವತಿಂ—ಆತ್ಮುತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ನ—ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ |
ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸ್ವಯಶಃ—ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ | ನಾಮ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ವಿವಕ್ಮಿ—
ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನಾದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಬಲವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿತಿರುವ ನಾನು ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಪಠನ
ವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆತ್ಮುತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ
ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

Knowing of your strength, I refrain not from the praise nor from the
glorification of you, the destroyer (of foes), but ever proclaim your especial
care.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಭೂರಿ ಹಿ ತೇ ಸವನಾ ಮಾನುಷೇಷು ಭೂರಿ ಮನೀಷೀ ಹವತೇ ತ್ವಾಮಿತ್ |

ಮಾರೇ ಅಸ್ಮನ್ನೃವಾಂಜ್ಯೋಕ್ಯಃ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಭೂರಿ | ಹಿ | ತೇ | ಸವನಾ | ಮಾನುಷೇಷು | ಭೂರಿ | ಮನೀಷೀ | ಹವತೇ | ತ್ವಾಂ | ಇತ್ |

ಮಾ | ಅರೇ | ಅಸ್ಮತ್ | ಮಘವನ್ | ಜ್ಯೋಕ್ | ಕರಿತಿ ಕಃ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಘವನ್ ತೇ ತವ ಸವನಾ ಸವನಾನಿ ಸೋಮಾಭಿಷವಣಾನಿ ಭೂರಿ ಭೂರೀಣಿ ಮಾನುಷೇಷು ಸ್ವಾಸು ವರ್ತಂತ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಮನೀಷೀ ಸ್ತೋತಾ ತ್ವಾಮಿತ್ವಾಮೇವ ಭೂರಿ ಹವತೇ | ನಿತರಾಂ ಹ್ವಯತಿ | ಸ್ತುತಿ | ಅತೋಽಸ್ಮದಸ್ಮತ್ತ ಅರೇ ದೂರೇ ಜ್ಯೋಕ್ ಚಿರಕಾಲಂ ಮಾ ಕಃ | ಆತ್ಮಾನಂ ಮಾ ಕಾರ್ಷೀಃ | ಕ್ಷಿಪ್ರಮಾತ್ಮಾನಮಸ್ಮದಾಸನ್ನಂ ಕುರ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮಾನುಷೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇತಿಸಿ ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಡುವ | ಸವನಾ—ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳು | ಭೂರಿ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿದೆ | ಮನೀಷೀ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ ಸಹ | ತ್ವಾಮಿತ್—ನಿನ್ನನ್ನೇ | ಭೂರಿ ಹಿ—ಅಧಿಕವಾಗಿ | ಹವತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ (ಆದುದರಿಂದ) | ಅಸ್ಮತ್—ನಮಗಿಂತಲೂ | ಅರೇ—ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು | ಜ್ಯೋಕ್—ಬಹುಕಾಲ | ಮಾ ಕಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇತಿಸಿ ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಡುವ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳು ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿವೆ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ ಸಹ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಮಗಿಂತಲೂ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ಕಾಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ.

English Translation

Many are the sacrifices offered, Maghavan, to you amongst mankind; constantly does the worshipper indeed invoke you, therefore be not far, nor be a long time from us.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತುಭ್ಯೇದ್ರಿಮಾ ಸವನಾ ತೂರ ವಿಶ್ವಾ ತುಭ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ವರ್ಧನಾ ಕೃಣೋಮಿ |

ತ್ವಂ ನೃಭಿರ್ಹವ್ಯೋ ವಿಶ್ವಧಾಸಿ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತುಭ್ಯ | ಇತ್ | ಇಮಾ | ಸವನಾ | ಶೂರ | ವಿಶ್ವಾ | ತುಭ್ಯಂ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ವರ್ಧನಾ | ಕೃಣೋಮಿ |
 ತ್ವಂ | ನೈಃಭಿಃ | ಹವ್ಯಃ | ವಿಶ್ವಧಾ | ಅಸಿ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಶೂರ ತುಭ್ಯೇತ್ತುಭ್ಯಮೇವೇಮೇಮಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸವನಾ ಸೋಮಾಭಿಷವಣಾನಿ
 ಮಯಾ ಕ್ರಿಯಂತ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ತುಭ್ಯಂ ತ್ವದರ್ಥಮೇವ ವರ್ಧನಾ ವರ್ಧನಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ
 ಕೃಣೋಮಿ | ಕರೋಮಿ | ತ್ವಮೇವ ನೈಃಭಿರ್ಯಜ್ಞಾನಾಂ ನೇತೃಭಿರ್ವಿಶ್ವಧಾ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೈರ್ಹವ್ಯೋ
 ಹ್ವಾತವ್ಯಃ ಸ್ತುತೋ ವಾಸಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತುಭ್ಯೇತ್—ನಿನ್ನನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತ
 ವಾದ | ಇಮಾ ಸವನಾ—ಈ ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ (ನೆರವೇರುತ್ತವೆ) | ತುಭ್ಯಂ—ನಿನಗಾಗಿಯೇ | ವರ್ಧನಾ—
 ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನವಾದ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ | ಕೃಣೋಮಿ—ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ | ತ್ವಂ—ನೀನೇ | ನೈಃಭಿಃ—
 ಯಜ್ಞ ಕರ್ತರಿಂದ | ವಿಶ್ವಧಾ—ಅನೇಕಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲೂ | ಹವ್ಯಃ—ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವವನಾಗಿ | ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಸಮಸ್ತವಾದ ಈ ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ನೆರ
 ವೇರುತ್ತವೆ. ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ ನಿನಗರ್ಪಿಸಲು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನೇ ಯಜ್ಞ ಕರ್ತ
 ರಿಂದ ಅನೇಕಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವವನಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation

To you, hero, I indeed offer these sacrifices, to you I address these
 elevating praises : you are to be in all ways invoked by the leaders (of
 rites).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೂ ಚಿನ್ನು ತೇ ಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ ದಸ್ಮೋದಶ್ಚವಂತಿ ಮಹಿಮಾನಮುಗ್ರ |
 ನ ವೀರ್ಯಮಿಂದ್ರ ತೇ ನ ರಾಧಃ || ೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನು | ಚಿತ್ | ನು | ತೇ | ಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ | ದಸ್ಮ | ಉತ್ | ಅಶ್ಚವಂತಿ | ಮಹಿಮಾನಂ | ಉಗ್ರ |
 ನ | ವೀರ್ಯಂ | ಇಂದ್ರ | ತೇ | ನ | ರಾಧಃ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದಸ್ಮ ದರ್ಶನೀಯ ಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ಯ ತೇ ತವ ಮಹಿಮಾನಂ | ನೂ ಚಿದಿತಿ ಪ್ರತಿಷೇಧಾರ್ಥಃ | ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ನೂ ಚಿದುದಶ್ಚುವಂತಿ | ಕೇಚಿನ ನ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ | ಹೇ ಉಗ್ರೋದ್ಗೂರ್ಣ ತೇ ತವ ರಾಧೋ ಧನಂ ನೋದಶ್ಚುವಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದಸ್ಮ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ—ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಅರ್ಹನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮಹಿಮಾನಂ—ಮಹತ್ವವನ್ನು | ನೂ ಚಿತ್—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ | ನು ಉದಶ್ಚುವಂತಿ—ಯಾರೂ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ | ಉಗ್ರ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ರಾಧಃ—ಧನವನ್ನೂ | ನ—ಯಾರೂ ಪಡೆಯಲಾರರು | ವೀರ್ಯಂ—ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ | ನ—ಯಾರೂ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಅರ್ಹನಾದ ನಿನ್ನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಯಾರೂ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಧನವನ್ನೂ ಸಹ ಯಾರೂ ಪಡೆಯಲಾರರು. ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಹ ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

English Translation

Indra, of goodly aspect, none attain the greatness of you who are to be honoured, nor, fierce Indra, your heroism, nor your wealth.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯೇ ಚ ಪೂರ್ವ ಋಷಯೋ ಯೇ ಚ ನೂತ್ನಾ ಇಂದ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಜನ-
ಯಂತ ವಿಪ್ರಾಃ |

ಅಸ್ಮೇ ತೇ ಸಂತು ಸಖ್ಯಾ ಶಿವಾನಿ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯೇ | ಚ | ಪೂರ್ವ | ಋಷಯಃ | ಯೇ | ಚ | ನೂತ್ನಾಃ | ಇಂದ್ರ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಜನಯಂತ | ವಿಪ್ರಾಃ |
ಅಸ್ಮೇ | ಇತಿ | ತೇ | ಸಂತು | ಸಖ್ಯಾ | ಶಿವಾನಿ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೇ ಚ ಪೂರ್ವೇ ಪ್ರಾಕ್ತನಾ ಋಷಯೋ ಯೇ ಚ ನೂತ್ನಾ ನೂತನಾ ವಿಪ್ರಾ ಮೋಧಾವಿನ
ಋಷಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಜನಯಂತ ಅಜನಯಂತ ತೇಷ್ವಿನಾಸ್ತೇ ಅಸ್ಮಾಸ್ವಸಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ
ತೇ ತವ ಸಖ್ಯಾ ಸಖ್ಯಾನಿ ಶಿವಾನಿ ಭದ್ರಾಣಿ ಸಂತು | ಸ್ವಷ್ಟಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯೇ ಚ—ಯಾವ | ಪೂರ್ವೇ—ಪುರಾತನರಾದ | ಋಷಯಃ—ಋಷಿ
ಗಳೂ | ಯೇ ಚ—ಯಾವ | ನೂತನಾಃ—ಈಗಿನ ಕಾಲದವರೂ | ವಿಪ್ರಾಃ—ಮೋಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ಋಷಿಗಳೂ |
ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಜನಯಂತ—ನಿರ್ಮಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದರೋ (ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆಯೇ) |
ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಸಹ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸಖ್ಯಾ—ಮಿತ್ರತ್ವವು | ಶಿವಾನಿ—ಮಂಗಳಕಾರಕಗಳಾಗಿ |
ಸಂತು—ಆಗಿರಲಿ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾ
ಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತೆ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪುರಾತನರಾದ ಋಷಿಗಳೂ, ಈಗಿನ ಕಾಲದವರೂ ಮೋಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ಋಷಿಗಳೂ
ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪಠಿಸಿದಾಗ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರತ್ವವು ಪ್ರಕಟಿತವಾದಂ
ತೆಯೇ ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಸಹ ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರತ್ವವು ಮಂಗಳಕಾರಕಗಳಾಗಿ ಆಗಿರಲಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳೇ,
ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May your auspicious regards. Indra, be directed towards us, as they
have been to those pious sages, ancient or recent, who have originated
(your) praises, and do you ever cherish us with blessings.

ಇಸ್ವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀತಿ ಷಡ್ಯಚಂ ಷಷ್ಠಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷುಭನ್ಯಂದ್ರಂ | ಅನು-
ಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಉದು ಷಡಿತಿ || ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮೇ ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ ಸವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿತಸ್ತ ಏತ-
ತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯುಜೀಷೀ ವಜ್ರೀ ವೃಷಭಸ್ತುರಾಷಾಳಿತಿ ಯಾಜ್ಞಾ | ಅ-೫-
೧೩ | ಇತಿ || ಚಾತುರ್ವಿಂಶತೇಽದನಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿತಸ್ತ ಏತದಹರಹಃಶಸ್ಯಸಂಜ್ಞ-
ಕಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯುಭಿ ತಪ್ತೇವೇತೀತರಾವಹರಹಃ ಶಸ್ಯೇ | ಅ-೭-೪ | ಇತಿ ||
ಅಹರ್ಗಣೇಷು ದ್ವಿತೀಯಾದಿಷ್ಟಹಃಸ್ತೇತದೇವ ಸೂಕ್ತಂ || ಮಹಾವ್ರತೇಽಪಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ |
ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯೈರತ ಶ್ರವಸ್ಯಾ ತೇ ಮಹ ಇಂದ್ರೋತ್ಯುಗ್ರೀತಿ ಪಂಚ ಸೂಕ್ತಾನಿ |
ಐ. ಅ. ೫-೨-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉದು ಷಟ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಯೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಂಜೀಸೀ ವಜ್ರೀ ವೃಷಭಸ್ತುರಾಷಾಳಿತಿ ಯಾಚ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಯಜ್ಞದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಯೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾದ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನಸವನ ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಶಸ್ಯಸಂಜ್ಞಕಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಂಜಿ ತಪ್ಪೇವೇತೀತರಾವಹರಹಃಶಸ್ಯೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಆಹರ್ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನವದಿಂದ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಂಜಿ ರತ ಶ್ರವಸ್ಯಾ ತೇ ಮಹ ಇಂದ್ರೋತ್ಯುಗ್ರೀತಿ ಪಂಚ ಸೂಕ್ತಾನಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೩

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ ೭ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೬ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಂಜಿ ರತ ಶ್ರವಸ್ಯೇಂದ್ರಂ ಸಮರ್ಯೇ ಮಹಯಾ ವಸಿಷ್ಠ |

ಆ ಯೋ ವಿಶ್ವಾನಿ ಶವಸಾ ತತಾನೋಪಶ್ರೋತಾ ಮ ಈವತೋ ವಚಾಂಸಿ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ್ | ಉಂ | ಇತಿ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಐರತ | ಶ್ರವಸ್ಯಾ | ಇಂದ್ರಂ | ಸಮರ್ಯೇ | ಮಹಯಾ | ವಸಿಷ್ಠ |

ಆ | ಯಃ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ಶವಸಾ | ತತಾನ | ಉಪಶ್ರೋತಾ | ಮೇ | ಈವತಃ | ವಚಾಂಸಿ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶ್ರವಸ್ಯಾನ್ನೇಚ್ಛಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಹವೀಂಸಿ ಚೇಂದ್ರಾರ್ಥಮುದ್ಯರತ ಸರ್ವ ಋಷಯ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ಹೇ ವಸಿಷ್ಠ ತ್ವಮಪಿ ಸಮರ್ಯೇ ಯಜ್ಞ ಇಂದ್ರಂ ಮಹಯಾ |

ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಹವಿಷಾ ಚ ಪೂಜಯ | ಅಸಿ ಚ ಯ ಇಂದ್ರೋ ವಿಶ್ವಾನಿ ಭುವನಾನಿ ಶವಸಾ ಬಲೇನಾ
ತತಾನ ಸ ಈವತ ಉಸಗಮನವತೋ ಮೇ ಮಮ ವಚಾಂಸಿ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಣಿ ವಾಕ್ಯಾನ್ಮುಪಶ್ರೋತಾ
ಭವತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶ್ರವಸ್ಯಾ—ಅನ್ನೇಚ್ಛೆಯಿಂದ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಉದ್ಯರತ—ಋಷಿಗಳು ಇಂದ್ರನನ್ನು
ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪರಿಸಿದರು | ವಸಿಷ್ಠ—ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ | ಸಮರ್ಥೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಮಹಯ—
ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ನೀನೂ ಪೂಜಿಸು | ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಕಲಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ಶವಸಾ—
ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ | ಆ ತತಾನ—ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ (ಅದೇ ಇಂದ್ರನು) | ಈವತಃ—ಅವನನ್ನು ಸಮಾ-
ಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವ | ಮೇ—ನನ್ನ | ವಚಾಂಸಿ—ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು | ಉಪಶ್ರೋತಾ—ಶ್ರವಣಮಾ-
ಡುವವನಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹಿಂದಿನ ಋಷಿಗಳು ಅನ್ನೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಸಿದರು. ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ,
ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನೀನೂ ಸಹ ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪೂಜಿಸು. ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ
ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಅವನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿರೂಪ-
ವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣಮಾಡುವವನಾಗಲಿ.

English Translation

(The sages) have offered prayers to (Indra) for food; worship Indra;
Vasishtha, at the sacrifice : may that Indra who has spread out all (the
regions) by his might, be the hearer of my words when approaching him.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಯಾಮಿ ಘೋಷ ಇಂದ್ರ ದೇವಜಾಮಿರಿರಜ್ಯಂತ ಯಚ್ಛುರುಧೋ ವಿವಾಚಿ |
ನಹಿ ಸ್ವಮಾಯುಶ್ಚಿಕಿತೇ ಜನೇಷು ತಾನೀದಂಹಾಂಸ್ಯತಿ ಪೃಷ್ಠಾನ್ಮಾನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಯಾಮಿ | ಘೋಷಃ | ಇಂದ್ರ | ದೇವಜಾಮಿಃ | ಇರಜ್ಯಂತ | ಯತ್ | ಶುರುಧಃ | ವಿವಾಚಿ |
ನಹಿ | ಸ್ವಂ | ಆಯುಃ | ಚಿಕಿತೇ | ಜನೇಷು | ತಾನಿ | ಇತ್ | ಅಂಹಾಂಸಿ | ಅತಿ | ವರ್ಷಿ | ಅಸ್ಮಾನ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ಯದಾ ಶುರುಧಃ | ಶುಚಂ ಸಂರುಂಧಂತೀತಿ ಶುರುಧ ಓಷಧ್ಯಃ | ಇರಜ್ಯಂತ ವರ್ಧಂತೇ
ತದಾ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವದರ್ಥಂ ವಿವಾಚಿ ಸ್ತೋತರಿ ದೇವಜಾಮಿದೇವಾನಾಂ ಬಂಧುಘೋಷಃ | ಸ್ತುತಿ-

ರೂಪಃ ಶಬ್ದೋ ಘೋಷಃ | ಅಯಾಮಿ | ಅಕಾರಿ | ಅಸಿ ಚ ಜನೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಕೇನಾಪಿ ಸ್ವಮಾಯುಃ
ಸ್ವಜೀವಿತಂ ನಹಿ ಚಿಕಿತ್ಸೇ | ನ ಜ್ಞಾಯತೇ | ಯೈರಾಯುಃ ಕ್ಷೇಯತೇ ತಾನೀತ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣ್ಯೇವಾಂ-
ಹಾಂಸಿ ಪಾಪಾನ್ಯಸ್ಮಾನತಿ ಪರ್ಷಿ | ಅತಿಪಾರಯ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಶುರುಧಃ—ಓಷಧಿಗಳು | ಇರಜ್ಯಂತೆ—ಬೆಳೆಯು-
ತ್ತವೆಯೋ (ಆಗ) | ವಿವಾಚಿ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಲ್ಲಿ | ದೇವಜಾಮಿಃ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ | ಘೋಷಃ—ಸ್ತುತಿ
ರೂಪವಾದ ಘೋಷವು | ಅಯಾಮಿ—ಪ್ರಕಟಿತವಾಗುತ್ತದೆ | ಜನೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಂದಲೂ | ಸ್ವಂ
(ಆಯುಃ)—ತನ್ನ (ಜೀವಿತದ ಪರಿಮಾಣವು) | ನಹಿ ಚಿಕಿತ್ಸೇ—ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಅರಿಯಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ | (ಯೈಃ—
ಯಾವ ಪಾಪಗಳಿಂದ) | ಅಯುಃ—ಮಾನವನ ಆಯುಸ್ಸು ಕ್ಷಯಿಸುವುದೋ | ತಾನೀತ್ ಅಂಹಾಂಸಿ—ಅಂತಹ
ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ | ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅತಿ ಪರ್ಷಿ—ದಾಟಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವಾಗ ಓಷಧಿಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆಯೋ ಆಗ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯ-
ವಾದ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಘೋಷವು ಪ್ರಕಟಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಜೀವಿತದ ಪರಿಮಾಣವು
ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಅರಿಯಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮಾನವನ ಆಯುಸ್ಸು ಕ್ಷಯಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ ಎಲ್ಲಾ
ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ದಾಟಿಸು.

English Translation

When, Indra the plants grow up, the sound (of praise) acceptable to the gods, (uttered) by the worshipper, has been raised : by no one among men, is his own life understood ; convey us beyond all those sins (by which life is shortened).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯುಜೇ ರಥಂ ಗವೇಷಣಂ ಹರಿಭ್ಯಾಮುಪ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಜುಜುಷಾಣಮಸ್ಥುಃ |
ವಿ ಬಾಧಿಷ್ಟ ಸ್ಯ ರೋದಸೀ ಮಹಿತ್ವೇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಾಣ್ಯಪ್ರತೀ ಜಘನ್ನಾನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯುಜೇ | ರಥಂ | ಗೋವಿಷಣಂ | ಹರಿಭ್ಯಾಂ | ಉಪ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಜುಜುಷಾಣಂ | ಅಸ್ಥುಃ |
ವಿ | ಬಾಧಿಷ್ಟ | ಸ್ಯಃ | ರೋದಸೀ | ಇತಿ | ಮಹಿತ್ವಾ | ಇಂದ್ರಃ | ವೃತ್ರಾಣಿ | ಅಪ್ರತಿ | ಜಘನ್ನಾನ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಗವೇಷಣಂ ಗವಾಂ ಪ್ರಾಪಕಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ರಥಂ ಹರಿಭ್ಯಾಮಿಂದ್ರವಾಹಾಭ್ಯಾಂ ಯುಜೇ | ಸ್ತೋ-
ತ್ರೈರಹಂ ಯುನಜ್ಮಿ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಜುಜುಷಾಣಂ ಪರಿವಾರೈಃ ಸೇವ್ಯಮಾನಮಿಂದ್ರಮುಷಾ-
ಸ್ತುಃ | ಉಸಾತಿಷ್ಠಂತೆ | ಸ್ಯ ಸೋಽಯಮಿಂದ್ರೋ ಮಹಿತ್ವಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ
ವಿ ಬಾಧಿಷ್ಟ | ವ್ಯಬಾಧಿಷ್ಟ ಚ | ಅಪಿ ಚೇಂದ್ರೋ ವೃತ್ತಾಣಿ ಶತ್ರೂನಪ್ರತಿ ದ್ವಂದ್ವಾನಿ ಜಘನ್ವಾನ್
ಹತೇಶಾನ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಗವೇಷಣಂ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಇಂದ್ರನ | ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಹರಿಭ್ಯಾಂ—
ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ಯುಜೇ—(ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ) ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತುತಿಗಳು |
ಜುಜುಷಾಣಂ—ಅವುಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಉಸಾಸ್ತುಃ—ಸಮೀಪಿಸಿವೆ | ಸ್ಯಃ—
ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ಮಹಿತ್ವಾ—ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ |
ವಿ ಬಾಧಿಷ್ಟ—ಮೀರಿಸಿದ್ದಾನೆ | ಇಂದ್ರಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ವೃತ್ತಾಣಿ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಅಪ್ರತಿ—ಪ್ರತಿಭಟನೆ
ಯಿಲ್ಲದೆ | ಜಘನ್ವಾನ್—ಕೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಇಂದ್ರನ ರಥವನ್ನು ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಸೇರುವಂತೆ ನಾನು ಸ್ತುತಿಸಿ
ಅವನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇಂದ್ರನ ತೃಪ್ತಾರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಗಳು ಅವನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅದೇ
ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾಶಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

English Translation

I harness (by praises) the cows—bestowing chariot (of Indra) with his
horses : (my) prayers have reached him who is pleased (by devotion) : he
has surpassed in magnitude heaven and earth, slaying the unresisting
enemies.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆಪ॑ಶ್ಚಿ॒ತ್ವಿಪು॑ಃ ಸ್ತ॒ರ್ಯೋ॑ ३ ನ ಗಾವೋ॑ ನಕ್ಷ॒ನ್ಮತಂ॑ ಜರಿ॒ತಾರ॑ಸ್ತ ಇಂದ್ರ |

ಯಾ॒ಹಿ ನಾ॒ಯುನ॑ ನಿಯು॒ತೋ ನೋ॑ ಅಚ್ಛಾ॒ತ್ವಂ ಹಿ ಧೀ॒ಭಿದ॑ಯ॒ಸೇ

ವಿ ನಾ॒ಜಾನ್ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಪಃ | ಚಿತ್ | ಪಿಪ್ಪುಃ | ಸ್ತರ್ಯಃ | ನ | ಗಾವಃ | ನಕ್ಷನ್ | ಋತಂ | ಜರಿತಾರಃ | ತೇ | ಇಂದ್ರ |
ಯಾಹಿ | ವಾಯುಃ | ನ | ನಿಯುತಃ | ನಃ | ಅಚ್ಛ | ತ್ವಂ | ಹಿ | ಧೀಭಿಃ | ದಯಸೇ | ವಿ | ವಾಜಾನ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾಪಾಪಶ್ಚಿದಾಪಃ ಸ್ತರ್ಯೋ ನ ಗಾವಃ ಸ್ತರ್ಯೋ ವಶಾ ಗಾವ ಇವ
ಪಿಪ್ಪುಃ | ವರ್ಧಂತಾಂ | ಅಪ್ರಸೂತಾ ಗಾವೋ ಮಾಂಸಲಾ ಭವಂತಿ ಹಿ | ತೇ ತವ ಜರಿತಾರಃ ಸ್ತೋತಾ-
ರಶ್ಚ ತೇಮುದಕಂ ನಕ್ಷನ್ | ವ್ಯಾಪ್ನುವನ್ | ಅಪಿ ಚ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಿಯುತೋ ವಾಯುರ್ನ ವಾಯು-
ರಿವಾಚ್ಛ ಯಾಹಿ | ಅಭಿಯಾಹಿ | ತ್ವಂ ಹಿ ಧೀಭಿಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಭಿಃ ಕರ್ಮಭಿರ್ವಾ ವಾಜಾನನ್ನಾನಿ ವಿ
ದಯಸೇ | ಸ್ತೋತೃಭ್ಯಃ ಪ್ರಯಚ್ಛಸಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸ್ತರ್ಯಃ—ಕಡಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ | ಗಾವಃ ನ—ಪಶುಗಳು ಮೈತುಂಬಿ
ಕೊಂಡಿರುವಂತೆ | ಅಪಶ್ಚಿತ್—ಉದಕಗಳೂ ಕೂಡ | ಪಿಪ್ಪುಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹರಿಯಲಿ | ತೇ—ನಿನ್ನ |
ಜರಿತಾರಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ಋತಂ—ಉದಕವನ್ನು | ನಕ್ಷನ್—ಹೊಂದಲಿ | ನಿಯುತಃ—ನಿಯುತ್ತುಗಳೊಡ
ಗೂಡಿದ | ವಾಯುಃ ನ—ವಾಯುವು ವೇಗವಾಗಿ ಬರುವಂತೆ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ನಃ ಅಚ್ಛ—ನಮಗಭಿಮುಖ
ನಾಗಿ | ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ತ್ವಂ ಹಿ—ನೀನಾದರೋ | ಧೀಭಿಃ—ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ | ವಾಜಾನ್—
ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ವಿ ದಯಸೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೀಯೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕಡಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ (ಇನ್ನೂ ಕರುವನ್ನು ಹಾಕದಿರುವ) ಪಶುಗಳು ಮೈತುಂಬಿ
ಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಉದಕಗಳೂಕೂಡ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹರಿಯಲಿ. ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಉದಕವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ನಿಯು
ತ್ಸಂಕ್ಷಕವಾದ ಅಶ್ವಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ವಾಯುವು ವೇಗವಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ನೀನು ನಮಗಭಿಮುಖನಾಗಿ ದಯಮಾಡು.
ನೀನು ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation

May the waters increase like young : may your worshippers, Indra, possess water (in abundance); come like the wind with the Niyut steeds, for you, (propitiated) by holy rites, verily bestow upon us food.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತೇ ತ್ವಾ ಮದಾ ಇಂದ್ರ ಮಾದಯಂತು ಶುಷ್ಮಿಣಂ ತುವಿರಾಧಸಂ ಜರಿತ್ರೇ |
ಏಕೋ ದೇವತ್ರಾ ದಯಸೇ ಹಿ ಮರ್ತಾನಸ್ಮಿ ಇ್ಯಾರ ಸವನೇ ಮಾದಯಸ್ವ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತೇ | ತ್ವಾ | ಮದಾಃ | ಇಂದ್ರ | ಮಾದಯಂತು | ಶುಷ್ಕಿಣಂ | ತುವಿರಾಧಸಂ | ಜರಿತ್ರೇ |

ಏಕಃ | ದೇವತ್ರಾ | ದಯಸೇ | ಹಿ | ಮರ್ತಾನ್ | ಅಸ್ಮಿನ್ | ಶೂರ | ಸವನೇ | ಮಾದಯಸ್ವ || ೫ ||

ಸಾಯುಜಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ತ ಏತೇ ಮದಾ ಮದಕರಾಃ ಸೋಮಾಃ ಮಾದಯಂತು | ಅಸಿ ಚ ಜರಿತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಶುಷ್ಕಿಣಂ ಬಲವಂತಂ ತುವಿರಾಧಸಂ ಬಹುಧನಂ ಪುತ್ರಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಹೇ ಶೂರ ತ್ವಂ ದೇವತ್ರಾ ದೇವೇಷ್ಟೇಕ ಏವ ಮರ್ತಾನ್ಮನುಷ್ಯಾನ್ ದಯಸೇ ಹಿ | ದಯತೀರನುಕಂ-ಪಾರ್ಥಃ || ಅಸ್ಮಿನ್ಸವನೇ ಯಜ್ಞೇ ಮಾದಯಸ್ವ ||

ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮದಾಃ—ಮದಕಾರಕಗಳಾದ | ತೇ—ಈ ಸೋಮರಸಗಳು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಮಾದಯಂತು—ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲಿ | ಜರಿತ್ರೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ | ಶುಷ್ಕಿಣಂ—ಶಕ್ತಿವಂತನೂ | ತುವಿರಾಧಸಂ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನಯುಕ್ತನೂ ಆದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕೊಡು | ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ದೇವತ್ರಾ—ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ | ಏಕಃ—ನೀನೊಬ್ಬನೇ | ಮರ್ತಾನ್—ಮಾನವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ | ದಯಸೇ ಹಿ—ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಅಸ್ಮಿನ್ ಸವನೇ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಮಾದಯಸ್ವ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮದಕಾರಕಗಳಾದ ಈ ಸೋಮರಸಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲಿ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ ಶಕ್ತಿವಂತನೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನಯುಕ್ತನೂ ಆದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕೊಡು. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಮಾನವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ ತೃಪ್ತನಾಗು.

English Translation

May these inebriating draughts exhilarate you, Indra : bestow upon the praiser (a son vigorous and wealthy) : for you alone amongst the gods are compassionate to mortals : be exhilarated here at this sacrifice.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏನೇದಿಂದ್ರಂ ವೃಷಣಂ ನಜ್ರಬಾಹುಂ ವಸಿಷ್ಠಾಸೋ ಅಭ್ಯರ್ಚಂತ್ಯಕೈಃ |

ಸ ನಃ ಸ್ತುತೋ ವೀರವದ್ಧಾತು ಗೋಮದ್ವ್ಯಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏವ | ಇತ್ | ಇಂದ್ರಂ | ವೃಷಣಂ | ವಜ್ರಬಾಹುಂ | ವಸಿಷ್ಠಾಸಃ | ಅಭಿ | ಅರ್ಚಂತಿ | ಅರ್ಕೈಃ |
ಸಃ | ನಃ | ಸ್ತುತಃ | ವೀರವತ್ | ಧಾತು | ಗೋಮತ್ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವಸಿಷ್ಠಾಸೋ ವಸಿಷ್ಠಾ ವಜ್ರಬಾಹುಂ ವಜ್ರಕಲ್ಪಬಾಹುಂ ವೃಷಣಂ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾರ-
ಮಿಂದ್ರಮೇವೇದುಕ್ತೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣೈವಾಕೈರರ್ಚನೀಯೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರಭ್ಯರ್ಚಂತಿ | ಅಭಿಪೂಜಯಂತಿ |
ಸ್ತುತಃ ಸ ಇಂದ್ರೋ ನೋಮತ್ಯುಕ್ತಾದಿಯುಕ್ತಂ ಗೋಮದ್ಗೋಯುಕ್ತಂ ಚ ಧನಂ
ಧಾತು | ದದಾತು | ಸ್ವಸ್ವಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಸಿಷ್ಠಾಸಃ—ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಋಷಿಗಳು | ವಜ್ರಬಾಹುಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ
ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ | ವೃಷಣಂ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಏವೇತ್—ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ
ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಅರ್ಕೈಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಅಭ್ಯರ್ಚಂತಿ—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ | ಸ್ತುತಃ—ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದ |
ಸಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ವೀರವತ್—ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ಪುತ್ರರಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಗೋಮತ್—
ಗೋಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು | ಧಾತು—ಕೊಡಲಿ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—
ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನ
ರಾದ ಋಷಿಗಳು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದ ಅದೇ
ಇಂದ್ರನು ನಮಗೆ ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ಪುತ್ರರಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಗೋಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಎಲೈ
ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

In this manner the Vasishthas glorify with hymns Indra, the show-
erer, the bearer of the thunderbolt : may he so glorified grant us wealth,
comprising male posterity and cattle : and do you ever cherish us with
blessings.

ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೋನಿಷ್ಠ ಇಂದ್ರ ಸದನೇ ಅಕಾರೀತಿ ಷಡ್ಯಚಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟು-
ಭಮೈಂದ್ರಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಯೋನಿರಿತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ
ಚ | ಯೋನಿಷ್ಠ ಇಂದ್ರ ಸದನೇ ಅಕಾರೀತ್ಯೇತಸ್ಯ ಚತಸ್ರಃ ಶಸ್ತೋತ್ತಮಾಮುಪಸಂತತ್ಯೋಪೋ-
ತ್ತಮಯಾ ಸರಿದಧಾತಿ | ಐ. ಅ. ೫-೩-೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಯೋನಿಷ್ಠ ಇಂದ್ರ ಸದನೇ ಅಕಾರಿ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ
ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವ
ತೆಯು ; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯೋನಿಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇ
ಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಯೋನಿಷ್ಠ
ಇಂದ್ರ ಸದನೇ ಅಕಾರೀತ್ಯೇತಸ್ಯ ಚತಸ್ರಃ ಶಸ್ತೋತ್ತಮಾಮುಪಸಂತತ್ಯೋಪೋತ್ತಮಯಾ ಸರಿದಧಾತಿ
ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು (ಐ. ಅ. ೫-೩-೧).

ಸೂಕ್ತ—೨೪

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೮ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯೋನಿಷ್ಠ ಇಂದ್ರ ಸದನೇ ಅಕಾರಿ ತಮಾ ನೃಭಿಃ ಪುರುಹೂತ ಪ್ರ ಯಾಹಿ |

ಅಸೋ ಯಥಾ ನೋವಿತಾ ವೃಧೇ ಚ ದದೋ ವಸೂನಿ ಮಮದಶ್ಚ ಸೋಮೈಃ

ಪದಪಾಠಃ

ಯೋನಿಃ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಸದನೇ | ಅಕಾರಿ | ತಂ | ಅ | ನೃಭಿಃ | ಪುರುಹೂತ | ಪ್ರ | ಯಾಹಿ |

ಅಸಃ | ಯಥಾ | ನಃ | ಅವಿತಾ | ವೃಧೇ | ಚ | ದದಃ | ವಸೂನಿ | ಮಮದಃ | ಚ | ಸೋಮೈಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವ ಸದನೇ ಸದನಾರ್ಥಂ ಯೋನಿ ಸ್ಥಾನಮಕಾರಿ | ಹೇ ಪುರುಹೂತ ನೃಭಿರ್ಮು-
ರುದ್ಧಿಃ ಸಾರ್ಥಂ ತಂ ಯೋನಿಮಾ ಪ್ರ ಯಾಹಿ | ನೋವಿಸ್ತಾಕಂ ಯಥಾಖಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾಸಃ ಭವಸಿ ನೋ-

ಸ್ತುತಂ ವೃಥೇ ವರ್ಧನಾಯ ಚಾಸಃ | ತಥಾ ಚ ವಸೂನಿ ದದಃ | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ ದೇಹಿ | ಸೋಮೈರ-
ಸ್ತುದೀಯೈರ್ಮಮದಃ | ಮಾದಯಸ್ವ ಚ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸದನೇ—ಆಸನಕ್ಕಾಗಿ | ಯೋನಿಃ—ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಾನವು |
ಆಕಾರಿ—ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ | ಪುರುಹೂತೇ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನೈಭಿಃ—ಮರುತ್ತುಗಳ
ಕೊಡಗೂಡಿ | ತಂ—ಆ ಯಜ್ಞಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ | ಆ ಪ್ರ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಯಥಾ—ಯಾವ
ರೀತಿ | ಅವಿತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವೆಯೇ ಆರೀತಿ | ಅಸಃ—ಆಗಿರು | (ನಃ—ನಮ್ಮ) | ವೃಥೇ ಚ—ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
ಗಾಗಿಯೂ ಸಹಾಯಮಾಡು | ವಸೂನಿ ಚ—ಧನಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ | ದದಃ—ನಮಗೆ ಕೊಡು | ಸೋಮೈಃ—
ನಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಸೋಮರಸಗಳಿಂದ | ಮಮದಃ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಆಸನಕ್ಕಾಗಿ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಾನವು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕರ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ
ನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಆ ಯಜ್ಞಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡು. ನಮಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವಂತೆ ನಮ್ಮ
ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರು. ನಮ್ಮ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಕಾರಣನಾಗಿರು. ನಮಗೆ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡು. ನಮ್ಮಿಂದ ಆರ್ಪಿತವಾದ
ಸೋಮಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು.

English Translation

A place has been prepared for you in the sacrificial chamber : pro-
ceed to it, invoked of many, along with the leaders (of rites, the Maruts),
inasmuch as you are our protector, (promote our) prosperity : grant us
riches : be exhilarated by the Soma.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಗೃಭೀತಂ ತೇ ಮನ ಇಂದ್ರ ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ ಸುತ ಸೋಮಃ ಪರಿಸಿಕ್ತಾ ಮಧೂನಿ |
ವಿಸೃಷ್ಟ್ವಥೇನಾ ಭರತೇ ಸುವೃಕ್ತಿಯಮಿಂದ್ರಂ ಜೋಹುವತೀ ಮನೀಷಾ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಗೃಭೀತಂ | ತೇ | ಮನಃ | ಇಂದ್ರ | ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ | ಸುತಃ | ಸೋಮಃ | ಪರಿಸಿಕ್ತಾ | ಮಧೂನಿ |
ವಿಸೃಷ್ಟ್ವಥೇನಾ | ಭರತೇ | ಸುವೃಕ್ತಿಃ | ಇಯಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಜೋಹುವತೀ | ಮನೀಷಾ || ೨ ||

ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ | ಸಪ್ತಭೀ ಪ್ರಥಮಾ | ದ್ವಿಬರ್ಹಸೋ ದ್ವಯೋಃ ಸ್ಥಾನಯೋಃ ಪರಿ-
ವೃಥಸ್ಯ ತೇ ತವ ಮನೋ ಕೃಭೀತಮಸ್ಮಾಭಿಃ ಪರಿಗೃಹೀತಂ | ಸೋಮಶ್ಚ ಸುತೋಽಭಿಷುತಃ |
ಮಧೂನಿ ಚ ಪರಿಷಿಕ್ತಾ ಪಾತ್ರೇಷು ಪರಿಷಿಕ್ತಾನಿ | ವಿಸೃಷ್ಟಭೇನಾ ವಿಸೃಷ್ಟಜಿಹ್ವಾ ಮಧ್ಯಮಸ್ವರೇಣೋ-
ಚ್ಚಾರ್ಯಮಾಣಾ ಸುವೃಕ್ತಿಃ ಸುಸಮಾಸ್ತಿರಿಯಂ ಮನೀಷಾ ಸ್ತುತಿರಿಂದ್ರಂ ಜೋಹುವತೀ ಭೃಶಮಾಹ್ವಾ-
ಯಂತೀ ಭರತೇ | ಸಂಭ್ರಿಯತೇ ಚ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ—ಎರಡು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ |
ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮನಃ—ಮನಸ್ಸು | ಗೃಭೀತಂ—ನಮ್ಮಿಂದ ಅರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ | ಸೋಮಃ—ಸೋಮರಸವೂ |
ಸುತಃ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ | ಮಧೂನಿ—ಮಧುಗಳೂ ಕೂಡ | ಪರಿಷಿಕ್ತಾ—ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿವೆ | ವಿಸೃಷ್ಟ-
ಭೇನಾ—ತಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ಪರಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು | ಸುವೃಕ್ತಿಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ರಚನೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಆದ | ಇಯಂ
ಮನೀಷಾ—ಈ ಸ್ತುತಿಯು | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಜೋಹುವತೀ—ಬಹಳವಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾ | ಭರತೇ—
ಆರಾಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಎರಡು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಮ್ಮಿಂದ ಅರಿಯ
ಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸೋಮರಸವೂ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮಧುಗಳೂ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿವೆ. ತಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ಪರಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು,
ಉತ್ತಮವಾದ ರಚನೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಆದ ಈ ಸ್ತುತಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾ ಅವನನ್ನು ಆರಾ
ಧಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation

Your purpose, Indra, is apprehended, you who are mighty in the
two (worlds) : the Soma is effused : the sweet juices are poured (into the
vessels) : this perfect praise uttered with loosened tongue propitiates Indra
with repeated invocations:

ಸಂಹಿತಾವಾಣಿ

ಆ ನೋ ದಿನ ಆ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಋಜೀಷಿನ್ನಿದಂ ಬರ್ಹಿಃ ಸೋಮಪೇಯಾಯ
ಯಾಹಿ |
ವಹಂತು ತ್ವಾ ಹರಯೋ ಮದ್ರ್ಯಂಚಮಾಂಗೂಷಮುಚ್ಛಾ ತವಸಂ ಮದಾಯ ||

ಪದಪಾಠ

ಆ | ನಃ | ದಿನಃ | ಆ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಋಜೀಷಿನ್ | ಇದಂ | ಬರ್ಹಿಃ | ಸೋಮಪೇಯಾಯ | ಯಾಹಿ |
ವಹಂತು | ತ್ವಾ | ಹರಯಃ | ಮದ್ರ್ಯಂಚಂ | ಅಂಗೂಷಂ | ಅಚ್ಛ | ತವಸಂ | ಮದಾಯ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಋಜೇಷಿನ್ನಿಂದ್ರ ನೋಸ್ಮಾಕಮಿದಂ ಬರ್ಹಿರಿಮಂ ಯಜ್ಞಂ ಸೋಮಪೇಯಾಯ ದಿವಃ
ಸ್ವರ್ಗಾದಾ ಯಾಹಿ | ಆಗಚ್ಛ | ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಂತರಿಕ್ಷಾಚ್ಛ | ಆಸಃ ಪೃಥಿವೀತ್ಯಂತರಿಕ್ಷನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ |
ಆ ಯಾಹಿ | ಅಪಿ ಚ ತವಸಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ ಬಲವಂತಂ ವಾ ಮದ್ಯೈಂಚಿಂ ಮದಭಿಮುಖಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮಾಂ.
ಗೂಷಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಚ್ಛಾಭಿ ಮದಾಯ ಮದಾರ್ಥಂ ಹರಯೋಽತ್ವಾ ವಹಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಋಜೇಷಿನ್—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಇದಂ ಬರ್ಹಿಃ—ಈ ಯಜ್ಞಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ | ಸೋಮ-
ಪೇಯಾಯ—ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ದಿವಃ—ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ | ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—
ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದಲೂ | ಆ (ಯಾಹಿ)—ದಯಮಾಡು | ತವಸಂ—ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ | ಮದ್ಯೈಂಚಿಂ—
ನನಗಭಿಮುಖನಾಗಿರುವವನೂ ಆದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅಂಗೂಷಂ ಅಚ್ಛ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ |
ಮದಾಯ—ನಿನ್ನ ಹರ್ಷಕ್ಕೋಸ್ಕರ | ಹರಯಃ—ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳು | ವಹಂತು—ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆತರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ದಯಮಾಡು. ಪೃಥ್ವಿ-
ಯಿಂದಲೂ ದಯಮಾಡು. ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ, ನನಗಭಿಮುಖನಾಗಿರುವವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಮ್ಮ
ಸ್ತುತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಹರ್ಷಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳು ಕರೆತರಲಿ.

English Translation

Come, Rijishin, from the sky, or from the firmament, to this sacred
grass, to drink the Soma : let your horses bear you who are vigorous to my
presence to (receive my) praise and for (your) exhilaration.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ನೋ ವಿಶ್ವಾಭಿರುತಿಭಿಃ ಸಜೋಷಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಜುಷಾಣೋ ಹರ್ಯಶ್ಚ ಯಾಹಿಃ
ವರೇವ್ಯಜತ್ಸ ವಿರೇಭಿಃ ಸುತಿಪ್ರಾಸ್ಮೇ ದಧದ್ವ್ಯಷಣಂ ಶುಷ್ಮಮಿಂದ್ರ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ನಃ | ವಿಶ್ವಾಭಿಃ | ಉತಿಭಿಃ | ಸಜೋಷಾಃ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಜುಷಾಣಃ | ಹರ್ಯಶ್ಚ | ಯಾಹಿ |
ವರೇವ್ಯಜತ್ | ಸ್ಥವಿರೇಭಿಃ | ಸುತಿಪ್ರಾ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ದಧತ್ | ವ್ಯಷಣಂ | ಶುಷ್ಮಂ | ಇಂದ್ರ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಹರ್ಯಶ್ಚ ಹರಿನಾಮಕಾಶ್ಚ ಸುಶಿಪ್ರ ಶೋಭನಹನವಿಂದ್ರ ವಿಶ್ವಾಭಿಃ ಸರ್ವಾಭಿರೂತಿಭೀ
ರಕ್ಷಾಭಿಃ ಸಜೋಷಾಃ ಸಂಗತಃ ಸ್ಥವಿರೇಭಿವೃದ್ಧೈರ್ಮರುದ್ಭಿಃ ಸಹ ವರೀವೃಜಚ್ಛತ್ರೂನ್ ಭೃತಂ
ಹಿಂಸನ್ ಅಸ್ಮೀ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ವೃಷಣಂ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾರು ಶುಷ್ಕಂ ಬಲವಂತಂ ಪುತ್ರಂ ದಧತ್
ಪ್ರಯಚ್ಛನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಜುಷಾಣಃ ಸೇವಮಾನೋ ಸೋಽಸ್ಮಾನಾ ಯಾಹಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಹರ್ಯಶ್ಚ—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವೃಳ್ಳವನೂ | ಸುಶಿಪ್ರ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ
ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವಿಶ್ವಾಭಿಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಉತಿಭಿಃ—ರಕ್ಷಣಿಗಳೊಡನೆ | ಸಜೋಷಾಃ—ಕೂಡಿದವ
ನಾಗಿಯೂ | ಸ್ಥವಿರೇಭಿಃ—ಪ್ರವೃದ್ಧರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ | ವರೀವೃಜಚ್ಛತ್ರೂನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸು
ತ್ತಲೂ | ಅಸ್ಮೀ—ನಮಗೆ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ | ಶುಷ್ಕಂ—ಬಲಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಪುತ್ರನನ್ನು |
ದಧತ್—ಕೊಡುತ್ತಲೂ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಜುಷಾಣಃ—ಸೇವಿಸುತ್ತಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ಆ
ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು.

ಭಾನಾರ್ಥ

ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವೃಳ್ಳವನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸಮಸ್ತವಾದ
ರಕ್ಷಣಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರವೃದ್ಧರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಲೂ, ನಮಗೆ
ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಬಲಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲೂ, ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಲೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ
ದಯಮಾಡು.

English Translation

Lord of bay steeds, propitiated by our praise, come to us with all
your protections, sharing in satisfaction, handsome-chinned, with the
ancient (Maruts), overthrowing repeatedly (your) foes, and granting us a
strong and vigorous (son).

ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ

ಏಷ ಸ್ತೋಮೋ ಮಹ ಉಗ್ರಾಯ ವಾಹೇ ಧುರೀವಾತ್ಯೋ ನ ವಾಜಯ-
ನ್ನಧಾಯಿ |

ಇಂದ್ರ ತ್ವಾಯಮರ್ಕ ಈಟ್ಟೀ ವಸೂನಾಂ ದಿವೀವ ದ್ಯಾಮಧಿ ನಃ ಶ್ರೋಮ-
ತಂ ಧಾಃ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏ॒ಷಃ | ಸ್ತೋ॒ಮಃ | ಮ॒ಹೇ | ಉ॒ಗ್ರಾ॒ಯ | ವಾ॒ಹೇ | ಧು॒ರ್ವಿ॒ಷವ | ಅ॒ತ್ಯೈಃ | ನ | ವಾ॒ಜಯ॑ನ್ | ಅ॒ಧಾ॒ಯಿ |
 ಇಂ॒ದ್ರ | ತ್ವಾ | ಅ॒ಯಂ | ಅ॒ರ್ಕಃ | ಈ॒ರ್ಷ್ಯೇ | ವ॒ಸೂ॒ನಾಂ | ದಿ॒ವಿ॒ಷವ | ದ್ಯಾಂ | ಅ॒ಧಿ | ನಃ | ಶ್ರೋ॒ಮತಂ॑ |
 ಧಾಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಹೇ ಮಹತಃ ಉಗ್ರಾಯೋದ್ಗೂರ್ಣಾಯಾಜಸ್ವಿನೇ ವಾ ವಾಹೇ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ವೋಢ್ರ ಇಂದ್ರಾಯ
 ಧುರ್ವಿಷ ರಥಸ್ಯಾತ್ಮೋ ನಾಶ್ವ ಇವ ವಾಜಯನ್ ಬಲಂ ಕುರ್ವನ್ನೇಷ ಸ್ತೋಮೋಽಧಾಯಿ | ವ್ಯಧಾ-
 ಯಿ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಂ ತ್ವಾಮಯಮರ್ಕಃ ಸ್ತೋತಾ ವಸೂನಾಂ ವಸೂನಿ ಧನಾ-
 ನೀರ್ಷ್ಯೇ ಯಾಚತೇ ಸ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಸು ದ್ಯಾಂ ವಿವೀವ ಶ್ರೋಮತಂ ಶ್ರವಣೀಯಮನ್ನಂ ಪುತ್ರಂ ನಾಥಿ
 ಧಾಃ | ಅಧಿಧೇಹಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಹೇ—ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಉಗ್ರಾಯ—ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ | ವಾಹೇ—ವಿಶ್ವ
 ವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ | ಧುರ್ವಿಷ—ರಥದ | ಅತ್ಯೈ ನ—ಅಶ್ವದಂತೆ | ವಾಜ-
 ಯನ್—ಶಕ್ತ್ಯುತ್ಪಾದಕವಾದ | ಏಷಃ ಸ್ತೋಮಃ—ಈ ಸ್ತೋತ್ರವು | ಅಧಾಯಿ—ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ | ಇಂದ್ರ—
 ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಯಂ ಅರ್ಕಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು | ವಸೂನಾಂ—ಧನಗಳನ್ನು | ಈರ್ಷ್ಯೇ—ಯಾಚಿಸು
 ತಾನೆ | ದಿವಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ದ್ಯಾಂ ಇವ—ಸರ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ದ್ಯುಲೋಕದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ |
 ಶ್ರೋಮತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಧಿ ಧಾಃ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ, ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಧರಿಸಿರುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು
 ದೈಶಿಸಿ ರಥದ ಅಶ್ವದಂತೆ ಶಕ್ತ್ಯುತ್ಪಾದಕವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವು ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು
 ಧನಗಳನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ದ್ಯುಲೋಕದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ
 ವಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

English Translation

This invigorating praise, like a horse attached to a car, has been addressed to you who are mighty and fierce, the up-bearer (of the world): this your adorer desires of you, Indra, riches: grant us sustenance famous as the sky in heaven.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏ॒ವಾ ನ॑ ಇಂ॒ದ್ರ ವಾ॒ರ್ಯಸ್ಯ॑ ಪೂ॒ರ್ಥಿ ಪ್ರ॑ ತೇ ಮ॒ಹೀಂ ಸು॑ಮ॒ತಿಂ ವೇ॑ವಿದಾಮಃ |
 ಇ॒ಷಂ ಸಿ॒ನ್ವ ಮ॒ಘವ॑ದ್ಭ್ಯಃ ಸು॒ವೀರಾಂ॑ ಯೂ॒ಯಂ ಪಾ॑ತ ಸ್ತ॒ಸ್ತಿಭಿಃ॑ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏವ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ವಾರ್ಯಸ್ಯ | ಪೂರ್ಥ | ಪ್ರ | ತೇ | ಮಹೀಂ | ಸುಮತಿಂ | ವೇವಿದಾಮು |
 ಇಷಂ | ಪಿನ್ವ | ಮಘವತ್ಸಭ್ಯಃ | ಸುವೀರಾಂ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ನೋಽಸ್ಮಾನೇವೈವಂ ವಾರ್ಯಸ್ಯ | ತೃತೀಯಾರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ | ವರಣೇಯೇನ
 ಧನೇನ ಪೂರ್ಥ | ಪೂರಯ | ತೇ ತವ ಮಹೀಂ ಮಹತೀಂ ಸುಮತಿಮನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಂ ವೇವಿದಾಮು |
 ಭೃತಂ ಲಭೇಮಹಿ | ಮಘವದ್ಭ್ಯೋ ಹವಿಷ್ವದ್ಭ್ಯೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸುವೀರಾಂ ಶೋಭನಪುತ್ರಾದಿಯುತಾ-
 ಮಿಷಮನ್ನಂ ಪಿನ್ವ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ವಷ್ಟಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಏವ—ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ವಾರ್ಯಸ್ಯ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ
 ಧನದಿಂದ | ಪ್ರ ಪೂರ್ಥ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮಹೀಂ—ಮಹತ್ತಾದ | ಸುಮತಿಂ—ಅನುಗ್ರ
 ಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು | ವೇವಿದಾಮು—ನಾವು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ | ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿ
 ಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ | ಸುವೀರಾಂ—ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು |
 ಪಿನ್ವ—ಒದಗಿಸು (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾ
 ಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬು.
 ನಿನ್ನ ಮಹತ್ತಾದ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಾವು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು
 ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು
 ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

In this manner, Indra, satisfy us (with the gift) of desirable (wealth) :
 may we repeatedly experience your great favour : bestow upon us who are
 opulent (in offerings) food with male descendants : ever cherish us with
 blessings.

ಇಷ್ಟತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಿಭಾಷ್ಯಂ

ಆ ತೇ ಮಹ ಇಂದ್ರೇತಿ ಷಡ್ಯಚಿಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ |
ಆ ತ ಇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಮಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಇದಮಾದೀನಿ ಪಂಚ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಆ ತೇ ಮಹ ಇಂದ್ರೋತ್ಕೃಗ್ರೇತಿ ಪಂಚ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ಐ. ಅ-೫-೨-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಆ ತೇ ಮಹ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂಧಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಆ ತೇ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಐದು ಸೂಕ್ತಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾ ರಣ್ಯಕದ ಆ ತೇ ಮಹ ಇಂದ್ರೋತ್ಕೃಗ್ರೇತಿ ಪಂಚ ಸೂಕ್ತಾನಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೨) ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೫

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೯ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ತೇ ಮಹ ಇಂದ್ರೋತ್ಕೃಗ್ರ ಸಮನ್ಯವೋ ಯತ್ನಮರಂತ ಸೇನಾಃ |

ಸತಾತಿ ದಿದ್ಯುನ್ಮರ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮೋರ್ಮಾ ತೇ ಮನೋ ವಿಷ್ವದ್ರ್ಯಗ್ನಿ-
ಚಾರೀತ್ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

೨ | ತೇ | ಮಹಃ | ಇಂದ್ರ | ಉತಿ | ಉಗ್ರ | ಸಮನ್ಯಮಃ | ಯತ್ | ಸಂಘರಂತ | ಸೇನಾಃ |

ಸತಾತಿ | ದಿದ್ಯುತ್ | ನರ್ಯಸ್ಯ | ಬ್ರಾಹ್ಮೋಃ | ರ್ಮಾ | ತೇ | ಮನಃ | ವಿಷ್ವದ್ರ್ಯಕ್ | ದಿ | ಚಾರೀತ್ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಉಗ್ರೋದ್ಗೊರ್ಣಜಸ್ತಿಸ್ತಿಸ್ತಿದ್ರ ಯದ್ಯದಾ ಸಮನ್ಯವಃ | ಸನೋ ಮನ್ಯುರಭಿಮಾನೋ
ಯಾಸಾಂ ತಾಃ ಸಮನ್ಯವಃ | ಸೇನಾಃ ಸಮರಂತ ಯುಧ್ಯಂತೇ ಸಂಗಚ್ಛಂತೇ ನಾ ತದಾ ನಯಸ್ತು
ನರಹಿತಸ್ಯ ಮಹೋ ಮಹತಸ್ತೇ ತವ ಬಾಹ್ನೋಃ ಸ್ಥಿತಾ ದಿದ್ಯುದಾಯುಧಂ | ದಿದ್ಯುದ್ಧೇತಿರಿತಿ ವಜ್ರನಾ-
ಸುಮ ಪಾಠಾತ್ | ಉತ್ಯೂತ್ಯಾಸ್ತದ್ರಕ್ಷಾಯಾ ಆ ಪತಾತಿ | ಆಪತತು | ತವ ವಿಷ್ವದ್ರ್ಯಗ್ನಿಷ್ವಗ್ನಂತೈ
ಮನಶ್ಚ ಮಾ ವಿ ಚಾರೀತ್ | ಅಸ್ಮಾಸ್ವೇವ ಸ್ಥಿರಂ ಭವತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉಗ್ರ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಸಮನ್ಯವಃ—
ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳ | ಸೇನಾಃ—ಸೇನೆಗಳು | ಸಮರಂತ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಲೆಯುವವೋ
ಅಗ | ನರ್ಮಸ್ಯ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೂ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ತೇ—ನಿನ್ನ |
ಬಾಹ್ನೋಃ—ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ | ವಿದ್ಯುತ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಆಯುಧವು | ಉತೀ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥ
ವಾಗಿ | ಆ ಪತತಿ—ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡಲಿ | ವಿಷ್ವದ್ರ್ಯಕ್—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ | ತೇ ಮನಃ—
ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ | ಮಾ ವಿ ಚಾರೀತ್—ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸದಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವಾಗ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ಸೇನೆಗಳು
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಲೆಯುವವೋ ಅಗ ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೂ, ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಬಾಹು
ಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಆಯುಧವು ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡಲಿ. ಸರ್ವ
ವ್ಯಾಪಕವಾದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸದಿರಲಿ.

Engilsh Translatson

Fierce Indra, when animated by like fierce armies, encounter them :
let the bright (weapon) wielded by the arms of you who are mighty and
the friend of man, descend for our protection : let not your all-pervading
mind wander (away from us).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನಿ ದುರ್ಗ ಇಂದ್ರ ಶ್ವಧಿಹ್ಯಮಿತ್ರಾನಭಿ ಯೇ ನೋ ಮರ್ತಾಸೋ ಅಮಂತಿ |

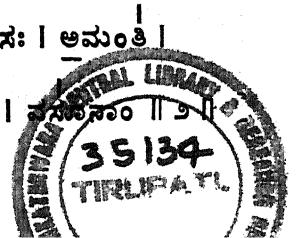
ಆರೇ ತಂ ಶಂಸಂ ಕೃಣುಹಿ ನಿನ್ನಿತ್ಯೋರಾ ನೋ ಭರ ಸಂಭರಣಂ ವಸೂನಾಂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನಿ | ದುರ್ಗೇ | ಇಂದ್ರ | ಶ್ವಧಿಹಿ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ | ಅಭಿ | ಯೇ | ನಃ | ಮರ್ತಾಸಃ | ಅಮಂತಿ |

ಆರೇ | ತಂ | ಶಂಸಂ | ಕೃಣುಹಿ | ನಿನ್ನಿತ್ಯೋಃ | ಆ | ನಃ | ಭರ | ಸಂಭರಣಂ | ವಸೂನಾಂ || ೨ ||

೧೧ : ೨

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ದುರ್ಗೇ ಯುದ್ಧೇ ಯೇ ಮರ್ತಾಸೋ ಮರ್ತಾ ಅಭ್ಯಭಿಮುಖಾಃ ಸಂತೋ ನೋ-
ಽಸ್ಮಾನಮಂತಿ ಅಭಿಭವಂತಿ ತಾನಮಿತ್ರಾಞ್ಞತ್ಯೋನ್ನಿ ಶ್ನುಧಿಹಿ | ನಿಜಹಿ | ಅಪಿ ಚ ನಿನಿತ್ಸೋರಸ್ಮಾನ್ನಿಂದಿತು-
ಮಿಚ್ಛತೋ ನರಸ್ಯ ತಂ ತಂಸಮಾಶಂಸನಮಾರೇ ದೂರೇ ಕೃಣುಹಿ | ಕುರು | ಅಪಿ ಚ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ
ವಸೂನಾಂ ಧನಾನಾಂ ಸಂಭರಣಂ ಸಮೂಹಮಾ ಭರ | ಆಹರ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ದುರ್ಗೇ—ಕಠಿನವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಯೇ ಮರ್ತಾಸಃ—ಯಾವ ಮಾನ-
ವರು | ಅಭಿ—ನಮಗೆ ಎದುರುಬಿದ್ದು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಮಂತಿ—ಸೋಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರೋ | ಅಮಿ-
ತ್ರಾನ್—ಅಂತಹ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ನಿ ಶ್ನುಧಿಹಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮರ್ದನಮಾಡು | ನಿನಿತ್ಸೋಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಂದಿಸ-
ಲಿಚ್ಛಿಸುವ ಶತ್ರುವಿನ | ತಂ ಶಂಸಂ—ಆ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು | ಆರೇ—ದೂರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ | ಕೃಣುಹಿ—ಮಾಡು |
ನಃ—ನಮಗೆ | ವಸೂನಾಂ—ಧನಗಳ | ಸಂಭರಣಂ—ಸಮೂಹವನ್ನು | ಆ ಭರ—ತಂದೊದಗಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕಠಿನವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಾನವರು ನಮಗೆ ಎದುರುಬಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು
ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮರ್ದನಮಾಡು. ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಂದಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವ ಶತ್ರುವಿನ
ಆ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮಾಡು. ನಮಗೆ ಧನಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ತಂದೊದಗಿಸು.

English Translation

Destroy, Indra, our adversaries in battle, those men who overpower
us : remove far from us the calumny of the reviler : bring to us abundance
of treasures.

ಸಂಹಿತಾಸಾತಃ

ಶತಂ ತೇ ತಿಪ್ರಿನ್ಯೂತಯಃ ಸುದಾಸೇ ಸಹಸ್ರಂ ಶಂಸಾ ಉತ ರಾತಿರಸ್ತು |
ಜಹಿ ವರ್ಧನುಷೋ ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯಾಸ್ಮೇ ದ್ಯುಮ್ನಮಧಿ ರತ್ನಂ ಚ ಧೇಹಿ ||

ಪದಸಾತಃ

ಶತಂ | ತೇ | ತಿಪ್ರಿನ್ | ಉತಯಃ | ಸುದಾಸೇ | ಸಹಸ್ರಂ | ಶಂಸಾಃ | ಉತ | ರಾತಿಃ | ಅಸ್ತು |
ಜಹಿ | ವರ್ಧನುಷಃ | ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ದ್ಯುಮ್ನಂ | ಅಧಿ | ರತ್ನಂ | ಚ | ಧೇಹಿ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಶಿಪ್ರಿನ್ನುಷ್ಟೀಷಿನ್ನಿಂಧ್ರ ತೇ ತ್ವದೀಯಾಃ ಶತಂ ಬಹ್ವೈ ಉತಯೋ ರಕ್ಷಾಃ ಸುದಾಸೇ
ಶೋಭನದಾನಾಯ ಮಹ್ಯಂ ಸಂತು | ಸಹಸ್ರಂ ಶಂಸಾಃ ಶಂಸನೀಯಾಃ ಕಾಮಾಕ್ಷ್ಯ ಸಂತು | ಉತಾಪಿ ಚ
ರಾತಿರ್ಥನಮಸ್ತು | ವನುಷೋ ಹಿಂಸಕಸ್ಯ ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ ವಧೋ ಹಿಂಸಾಸಾಧನಮಾಯುಧಂ ಚ ಜಹಿ |
ಅಪಿ ಜಾಸ್ಮೇ ಅಧ್ಯಸ್ತಾಸು ದ್ಯುಮ್ನಂ ದೀಪ್ತಿಮದನ್ನಂ ಯಶೋ ವಾ ರತ್ನಂ ಚ ಧೇಹಿ | ತಥಾ ಚ
ಯಾಸ್ಯಃ | ದ್ಯುಮ್ನಂ ದ್ಯೋತತೇರ್ಯಶೋ ವಾನ್ನಂ ವಾ | ಅಸ್ಮೇ ದ್ಯುಮ್ನಮುಧ ರತ್ನಂ ಚ ಧೇಹಿ |
ಅಸ್ತಾಸು ದುಮ್ನಂ ಚ ರತ್ನಂ ಚ ಧೇಹಿ | ನಿ. ಚ-ಚ | ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶಿಪ್ರಿನ್—ಉತ್ತಮವಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಶತಂ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ |
ಉತಯೇ—ರಕ್ಷಣೆಗಳು | ಸುದಾಸೇ—ಉತ್ತಮವಾಗಿ ದಾನಮಾಡುವ ನನಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿ ಇರಲಿ | ಶಂಸಾಃ—
ನಿನ್ನ ಆಶೀರ್ವಚನಗಳು | ಸಹಸ್ರಂ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರಲಿ | ಉತ—ಮತ್ತು | ರಾತಿಃ—ನಿನ್ನ ಧನದಾನವೂ |
ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ | ವನುಷಃ—ನಮಗೆ ಹಿಂಸಕನಾದ | ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ—ಮಾನವನ | ವಧಃ—ವಧಸಾಧನವಾದ
ಆಯುಧವನ್ನು | ಜಹಿ—ನಾಶಪಡಿಸು | ಅಸ್ಮೇ ಅಧಿ—ನಮಗೆ (ನಮ್ಮಲ್ಲಿ) | ದ್ಯುಮ್ನಂ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದ |
ರತ್ನಂ ಚ—ರತ್ನವನ್ನೂ | ಧೇಹಿ—ತುಂಬಿಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಉತ್ತಮವಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ರಕ್ಷಣೆಗಳು ಉದಾರವಾಗಿ ದಾನ
ಮಾಡುವ ನನಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರಲಿ. ನಿನ್ನ ಆಶೀರ್ವಚನಗಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರಲಿ. ಮತ್ತು ನಿನ್ನ
ಧನವೂ ನನಗಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ. ನಮಗೆ ಹಿಂಸಕನಾದ ಮಾನವನ ವಧಸಾಧನವಾದ ಆಯುಧವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸು.
ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ರತ್ನವನ್ನೂ ತುಂಬಿಡು.

English Translation

May hundreds of your protections, handsome-chinned, be (secured)
to the liberal donor (of oblations) : may thousands of blessings be bestowed
(upon me) as well as wealth ; cast the fatal weapon on the mischievous
mortal ; grant us food and wealth.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ್ವಾನತೋ ಹೀಂದ್ರ ಕೃತ್ವೇ ಅಸ್ತಿ ತ್ವಾನತೋವಿತುಃ ಶೂರ ರಾತೌ |

ವಿಶ್ವೇದಹಾನಿ ತವಿಷೀವ ಉಗ್ರ ಓಕಃ ಕೃಣುಷ್ವ ಹರಿವೋ ನ ಮುರ್ಧೀಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ವಾವತಃ | ಹಿ | ಇಂದ್ರ | ಕೃತ್ವೇ | ಅಸ್ಮಿ | ತ್ವಾವತಃ | ಅವಿತುಃ | ಶೂರ | ರಾತಾ |

ವಿಶ್ವಾ | ಇತ್ | ಅಹಾನಿ | ತವಿಸೀವಃ | ಉಗ್ರ | ಓಕಃ | ಕೃಣುಷ್ವ | ಹರಿವಃ | ನ | ಮರ್ಧೀಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾವತಸ್ತುತ್ವದೃಶಸ್ಯ ಕೃತ್ವೇ ಕರ್ಮಣೇಽಸ್ಮಿ | ಭವಾಮಿ ಹಿ | ಹೇ ಶೂರ ಅವಿತು-
ರ್ವಿಶ್ವಸ್ಯ ರಕ್ಷಿತುಸ್ತ್ವಾವತಸ್ತುತ್ವದೃಶಸ್ಯ ರಾತಾ ದಾನೇ ಚಾಸ್ತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಹೇ ತವಿಸೀವೋ ಬಲ-
ವನ್ನು ಗ್ರಾಜಸ್ವಿನ್ನಿಂದ್ರ ವಿಶ್ವೇದ್ವಿಶ್ವಾನ್ಯೇವಾಹಾನ್ಯೋಕೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ಥಾನಂ ಕೃಣುಷ್ವ | ಕುರ | ಹೇ
ಹರಿವೋ ಹರಿವನ್ ನ ಮರ್ಧೀಃ | ಅಸ್ಮಾನ್ನ ಹಿಂಸಾಃ ||

ಪ್ರತಿಪಧಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾವತಃ—ನಿನಗೆ ಸದೃಶವಾದ | ಕೃತ್ವೇ—ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ಮಿ ಹಿ—
ನಿರತನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ | ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಇಂದ್ರನೇ | ಅವಿತುಃ—ರಕ್ಷಕನಾದ | ತ್ವಾವತಃ—ನಿನಗೆ
ಸದೃಶವಾದ | ರಾತಾ—ದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ | ತವಿಸೀವಃ—ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಯಾದವನೂ |
ಉಗ್ರ—ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವಿಶ್ವೇತ್—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಅಹಾನಿ—ದಿನಗ
ಳಲ್ಲೂ | ಓಕಃ—ನಮಗೆ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಕೃಣುಷ್ವ—ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡು | ಹರಿವಃ—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವ
ವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನ ಮರ್ಧೀಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ಸದೃಶವಾದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಇಂದ್ರನೇ,
ರಕ್ಷಕನಾದ ನಿನಗೆ ಸದೃಶವಾದ ದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಯಾದವನೂ ಭಯಂಕರ
ವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಆಯುಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯ ಪರ್ಯಂತ ನಮಗೆ
ಶಾಶ್ವತವಾದ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡು. ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು
ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ.

English Translation

I am (in dependence), Indra, upon the acts of such as you are, upon
the liberality of a protector, here, such as you : vigorous and fierce Indra,
give us a dwelling for all our days : lord of bay steeds, do us no harm.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಕುತ್ಸಾ ಏತೇ ಹರ್ಯಶ್ವಾಯ ಶೂಷಮಿಂದ್ರೇ ಸಹೋ ದೇವಜೂತಮಿಯಾ-
ನಾಃ |

ಸತ್ಯಾ ಕೃಧಿ ಸುಹನಾ ಶೂರ ವೃತ್ರಾ ನಯಂ ತರುತ್ರಾಃ ಸನುಯಾಮು ವಾಜಂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಕುತ್ಸಾಃ | ಏತೇ | ಹರಿಸ್ತಾಶ್ಚಾಯ | ಶೂಷಂ | ಇಂದ್ರೇ | ಸಹಃ | ದೇವಜೂತಂ | ಇಯಾನಾಃ |
 ಸತ್ರಾ | ಕೃಧಿ | ಸುಹನಾ | ಶೂರ | ವೃತ್ರಾ | ವಯಂ | ತರುತ್ರಾಃ | ಸನುಯಾಮ | ವಾಜಂ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಏತೇ ವಯಂ ವಸಿಷ್ಠಾ ಹರ್ಯಶ್ಚಾಯ ಹರಿನಾಮಕಾಶ್ಚಾಯೇಂದ್ರಾಯ ಶೂಷಂ ಸುಖಕರಂ
 ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕುತ್ಸಾಃ ಕುರ್ವಾಣಾಃ || ಕರೋತೇಃ ಕುತ್ಸಶಬ್ದನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ || ಇಂದ್ರೇ ದೇವಜೂತಂ ದೇವೈಃ
 ಪ್ರೇರಿತಂ ಸಹೋ ಬಲಮಿಯಾನಾ ಯಾಚಮಾನಾಸ್ತರುತ್ರಾ ದುರ್ಗಾಣಿ ತೀರ್ಣಾಃ ಸಂತೋ ವಾಜಂ
 ಬಲಂ ಸನುಯಾಮ | ಲಭೇಮಹಿ | ಅಹಿ ಚ ಹೇ ಶೂರ ವೃತ್ರಾ ವೃತ್ರಾಣಿ ಶತ್ರುನ್ ಸುಹನಾ ಹಂತುಂ
 ಸುಶಕಾನಿ ಸತ್ರಾ ಸರ್ವದಾ ಕೃಧಿ | ಕುರು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಏತೇ ವಯಂ—ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವು | ಹರಿಸ್ತಾಶ್ಚಾಯ—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಇಂದ್ರ
 ನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ | ಶೂಷಂ—ಸುಖಕಾರಕವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಕುತ್ಸಾಃ—ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಲೂ | ಇಂದ್ರೇ—ಇಂದ್ರ
 ನಲ್ಲಿ | ದೇವಜೂತಂ—ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ | ಸಹಃ—ಬಲವನ್ನು | ಇಯಾನಾಃ—ಯಾಚಿಸುತ್ತಲೂ |
 ತರುತ್ರಾಃ—ಕಠಿನವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ದಾಟುತ್ತಲೂ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಸನುಯಾಮ—ಹೊಂದು
 ವಂತಾಗಲಿ | ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವೃತ್ರಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಸುಹನಾ—ಸುಲಭವಾಗಿ
 ಕೊಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ಸತ್ರಾ—ಸರ್ವದಾ | ಕೃಧಿ—ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವು ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ಸುಖಕಾರಕವಾದ
 ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಲೂ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಬಲವನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಲೂ ಕಠಿನವಾದ
 ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ದಾಟುತ್ತಲೂ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
 ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡು.

English Translation

These (Vasishthas) are offering grateful (adoration) to the lord of
 bay steeds, soliciting the strength assigned by the gods to Indra : make our
 enemies, Indra, easy to be overcome, and may we, safe from peril, enjoy
 abundance.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏನಾ ನ ಇಂದ್ರ ವಾರ್ಯಸ್ಯ ಪೂರ್ಥಿ ಪ್ರ ತೇ ಮಹೀಂ ಸುಮತಿಂ ವೇವಿ-
ದಾಮು |

ಇಷಂ ವಿಸ್ವ ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ ಸುವೀರಾಂ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏವ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ವಾರ್ಯಸ್ಯ | ಪೂರ್ಥಿ | ಪ್ರ | ತೇ | ಮಹೀಂ | ಸುಮತಿಂ | ವೇವಿದಾಮು |

ಇಷಂ | ವಿಸ್ವ | ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ | ಸುವೀರಾಂ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ನೋಸ್ಮಾನೇವೈವಂ ವಾರ್ಯಸ್ಯ | ತೃತೀಯಾರ್ಥೇ ಸ್ವಾಹೀ | ವರಣೀಯೇನ
ಧನೇನ ಪೂರ್ಥಿ | ಪೂರಯ | ತೇ ತವ ಮಹೀಂ ಮಹತೀಂ ಸುಮತಿಮನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಂ ವೇವಿದಾಮು |
ಭೃಶಂ ಲಭೇಮಹಿ | ಮಘವದ್ಭ್ಯೋ ಹವಿಸ್ವದ್ಭ್ಯೋಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸುವೀರಾಂ ಶೋಭನಪುತ್ರಾದಿಯುತಾ-
ಮಿಷಮನ್ತಂ ವಿಸ್ವ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ವಸ್ವಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಏವ—ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ವಾರ್ಯಸ್ಯ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ
ಧನಗಳಿಂದ | ಪ್ರ ಪೂರ್ಥಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿಡು (ನಮಗೆ ತುಂಬಿಕೊಡು) | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮಹೀಂ—ಮಹ
ತ್ವಾದ | ಸುಮತಿಂ—ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯನ್ನು | ವೇವಿದಾಮು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ | ಮಘ-
ವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ | ಸುವೀರಾಂ—ವೀರಪುತ್ರರಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು |
ವಿಸ್ವ—ಒದಗಿಸು (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವುಗಳು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡು. ನಾವು ನಿನ್ನ
ಮಹತ್ತಾದ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ ವೀರ
ಪುತ್ರರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ, ನೀವುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗ
ಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

In this manner, Indra, satisfy us with the gift of desirable (wealth):
may we repeatedly experience your great favour: bestow upon us who are
opulent in offerings food with male descendants: ever cherish us with
blessings.

ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನ ಸೋಮ ಇಂದ್ರಮಿತಿ ಪಂಚಾರ್ಚೆ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ
ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ನ ಸೋಮಃ ಪಂಚೇತಿ | ಮಹಾವ್ರತ ಉಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ನ ಸೋಮ ಇಂದ್ರಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು ;
ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನ ಸೋಮಂ ಪಂಚೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ
ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೨೬

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ— ೧೦ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೫

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನ ಸೋಮ ಇಂದ್ರಮಸುತೋ ಮಮಾದ ನಾಬ್ರಹ್ಮಾಣೋ ಮಘವಾನಂ ಸು-
ತಾಸಃ |

ತಸ್ಮಾ ಉಕ್ಥಂ ಜನಯೇ ಯಜ್ಞಜೋಷನ್ಮವನ್ನವೀಯಃ ಶೃಣವದ್ಯಥಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನ | ಸೋಮಃ | ಇಂದ್ರಂ | ಅಸುತಃ | ಮಮಾದ | ನ | ಅಬ್ರಹ್ಮಾಣಃ | ಮಘವಾನಂ | ಸುತಾಸಃ |

ತಸ್ಮಾ | ಉಕ್ಥಂ | ಜನಯೇ | ಯತ್ | ಜುಜೋಷತ್ | ನೃವತ್ | ನವೀಯಃ | ಶೃಣವತ್ | ಯಥಾ | ನಃ |

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಘವಾನಂ ಧನವಂತಮಿಂದ್ರಮಸುತೋ ನಾಭಿಷುತಃ ಸೋಮೋ ನ ಮಮಾದ | ನ ತರ್ಪಯತಿ |
ಸುತಾಸೋಽಭಿಷುತಾ ಅಸಿ ಸೋಮಾ ಅಬ್ರಹ್ಮಾಣಃ ಸ್ತೋತ್ರಹೀನಾ ನ ಮಮದುಃ | ಮಮಾದೇತ್ಯೇತ-
ದಾಖ್ಯಾತಂ ಬಹುವಚನಾಂತತಯಾ ವಿಪರಿಣಿತಂ ಸದತ್ರ ಸಂಬಧ್ಯತೇ | ಅತ ಏವ ತ್ರಿಷ್ಟುಪಿ ಸವನೇಷು

ಪಾವಮಾನ್ಯೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತುತಾ ಏವ ಸೋಮಾ ಹೂಯಂತೇ | ಅಪಿ ಚ ನೋಽಸ್ತದೀಯಂ ಯದು-
ಕ್ಥಮಿಂದ್ರೋ ಜುಜೋಷತ್ ಸೇವೇತ ಯಥಾ ಚ ನೈವದ್ರಾಜೇನಾದರೇಣ ಶೃಣವತ್ ಶೃಣುಯಾತ್
ತಥಾ ನವೀಯೋ ನವತರಮುಕ್ಥಂ ಶಸ್ತ್ರಂ ತಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಜನಯೇ ಪಠಾಮೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಘವಾನಂ—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಅಸುತೇ—ಹಿಂಡದೇ ಇರುವ | ಸೋಮಃ—
ಸೋಮವು | ನ ಮಮಾದ—ಹರ್ಷಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ | ಸುತಾಸಃ—ಒಂದುವೇಳೆ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಅಬ್ರ-
ಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಪಠನವಿಲ್ಲದೇ ಇರುವ ರಸವು | ನ (ಮಮದುಃ)—ಹರ್ಷಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) |
ನಃ—ನಮ್ಮ | ಯತ್—ಯಾವ | ಉಕ್ಥಂ—ಉಕ್ಥಮಂತ್ರವನ್ನು | ಜುಜೋಷತ್—ಸೇವಿಸುವನೋ | ಯಥಾ—
ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ನೈವತ್—ರಾಜನಂತೆ ಆದರದಿಂದ | ಶೃಣವತ್—ಕೇಳುವನೋ (ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ) |
ನವೀಯಃ—ನೂತನವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರವನ್ನು | ತಸ್ಮೈ—ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಜನಯೇ—
ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹಿಂಡದೇ ಅರ್ಪಿತವಾದ ಸೋಮವು ಧನವಂತನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹರ್ಷಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ
ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗದೇ ಇರುವ ರಸವು ಹರ್ಷಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ,
ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮ ಯಾವ ಉಕ್ಥಮಂತ್ರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವನೋ, ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನಂತೆ ಆದರದಿಂದ ಕೇಳು-
ವನೋ ಅಂತಹ ನೂತನವಾದ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರವನ್ನು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

The Soma uneffused delights not Indra : the effused juices please not
Maghavan, unaccompanied by prayer : therefore I offer to him the praise
that he may be pleased with : that, like a prince, he may listen to a novel
(strain).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉಕ್ಥಂ ಉಕ್ಥೇ ಸೋಮ ಇಂದ್ರಂ ಮಮಾದ ನೀಥೇನೀಥೇ ಮಘವಾನಂ ಸುತಾ-
ಸಃ |

ಯದೀಂ ಸಬಾಧಃ ಪಿತರಂ ನ ಪುತ್ರಾಃ ಸಮಾನದಕ್ಷಾ ಅವಸೇ ಹವಂತೇ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉಕ್ಥಂ ಉಕ್ಥೇ | ಸೋಮಃ | ಇಂದ್ರಂ | ಮಮಾದ | ನೀಥೇನೀಥೇ | ಮಘವಾನಂ | ಸುತಾಸಃ |
ಯತ್ | ಈಂ | ಸಬಾಧಃ | ಪಿತರಂ | ನ | ಪುತ್ರಾಃ | ಸಮಾನದಕ್ಷಾಃ | ಅವಸೇ | ಹವಂತೇ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ಯಸ್ಮಾದುಕ್ಠ ಉಕ್ಥೇ ಶಸ್ತ್ರೇ ಶಸ್ತ್ರೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇ ಸೋಮೋ ಮಘವಾನಮಿಂದ್ರಂ
ಮಮಾದ ಮಾದಯಂತಿ ನೀಥೇ ನೀಥೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇ ಸುತಾಸೋಽಭಿಷುತಾಃ
ಸೋಮಾ ಮಾದಯಂತಿ ತಸ್ಮಾದೀಮೋನಮಿಂದ್ರಂ ಸಬಾಧಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಮಿಲಿತಾಃ ಸಮಾನದಕ್ಷಾಃ ಸಮಾ-
ನೋತ್ಸಾಹಾ ಋತ್ವಿಜಃ ಪುತ್ರಾಃ ಪಿತರಂ ನ ಪಿತರಮಿವಾವಸೇ ತರ್ಪಣಾಯ ಸ್ವರಕ್ಷಣಾಯ ನಾ ಹವಂತೇ
ಶಸ್ತ್ರೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚ ಸ್ತುವಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್—ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಉಕ್ಥೇಉಕ್ಥೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರವು ಪಠಿತವಾದಾಗಲೂ |
ಸೋಮಃ—ಸೋಮವು | ಮಘವಾನಂ—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಮಮಾದ—ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿ
ಸುವುದೋ | ನೀಥೇನೀಥೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ತೋತ್ರವು ಪಠಿತವಾದಾಗಲೂ | ಸುತಾಸಃ—ಹಿಂಡಿರುವ ಸೋಮ
ರಸಗಳು ಅವನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವವೋ (ಆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ) | ಈಂ—ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಸಬಾಧಃ—ಒಬ್ಬರಿ
ಗೊಬ್ಬರು ಕಲಿತವರೂ | ಸಮಾನದಕ್ಷಾಃ—ಒಂದೇ ಸಮನಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು | ಪುತ್ರಾಃ—
ಪುತ್ರರು | ಪಿತರಂ ನ—ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಹವಂತೇ—
ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರವು ಪಠಿತವಾದಾಗಲೂ ಸೋಮವು ಧನವಂತನಾದ ಇಂದ್ರ
ನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದೋ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ತೋತ್ರವು ಪಠಿತವಾದಾಗಲೂ ಹಿಂಡಿರುವ ಸೋಮಗಳು ಅವನನ್ನು ತೃಪ್ತಿ
ಗೊಳಿಸುವವೋ ಆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ, ಪುತ್ರರು ತಂದೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕರೆಯುವಂತೆ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕಲಿತವರೂ,
ಒಂದೇ ಸಮನಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು ಇಂದ್ರನನ್ನು ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

English Translation

The Soma effused with reiterated prayer delights Indra : the effused
juices, (offered) with repeated praise, (exhilarate) Maghavan : therofore
(the priests), combining together and making like exertion, invoke Indra
for protection, as sons (apply) to a father.

ಸಂಹಿತಾಶಾಠಃ

ಚಕಾರ ತಾ ಕೃಣವನ್ನೂನಮನ್ಯಾ ಯಾನಿ ಬ್ರುವಂತಿ ವೇಧಸಃ ಸುತೇಷು |

ಜನೀರಿವ ಪತಿರೇಕಃ ಸಮಾನೋ ನಿ ಮಾಮೃಜೇ ಪುರ ಇಂದ್ರಃ ಸು ಸರ್ವಾಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಚೆಕಾರ | ತಾ | ಕೃಣವತ್ | ನೂನಂ | ಅನ್ಯಾ | ಯಾನಿ | ಬ್ರುವಂತಿ | ವೇಧಸಃ | ಸುತೇಷು |
ಜನೀಃ ಇವ | ಪತಿಃ | ಏಕಃ | ಸಮಾನಃ | ನಿ | ಮಮೃಜೇ | ಪುರಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಸು | ಸರ್ವಾಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವೇಧಸಃ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ವಿಧಾತಾರಃ ಸುತೇಷು ಸೋಮೇಷ್ಟಭಿಷುತೇಷು ಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ
ಬ್ರುವಂತಿ ತಾನಿ ವೃತ್ತವಧಾದಿನಿ ಕರ್ಮಾಣೀಂದ್ರಃ ಪೂರ್ವಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಚೆಕಾರ | ನೂನಂ ಸಂಪ್ರತ್ಯಹ್ಯ-
ನ್ಯಾನ್ಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕೃಣವತ್ | ಕುರ್ಯಾತ್ | ಅಸಿ ಚ ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸರ್ವಾಃ ಪುರಃ ಶತ್ರುನಗರೀಃ
ಸಮಾನಃ ಸಮವೃತ್ತಿರೇಕೋಽಸಹಾಯಃ ಪತಿರ್ಜನೀರಿವ ಜಾಯಾ ಇವ ಸು ನಿ ಮಾಮೃಜೇ | ಸಮ್ಯಕ್
ಶೋಧಯೇತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವೇಧಸಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ ಮತ್ತು ಪಾಠಕರೂ | ಸುತೇಷು—ಸೋಮಾಭಿಷವದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ | ಯಾನಿ—
ಇಂದ್ರನು ಯಾವ ಯಾವ ವೀರ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಚೆಕಾರ—ಮಾಡಿದನು ಎಂಬುದಾಗಿ | ಬ್ರುವಂತಿ—ಪ್ರಶಂಸಿಸು
ವರೋ ಅಂತಹ | ತಾ ಅನ್ಯಾ—ಅದೇ ರೀತಿಯ ಉಳಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ | ನೂನಂ—ಈಗ (ಅದೇ ಇಂದ್ರನು) |
ಕೃಣವತ್—ನೆರವೇರಿಸಲಿ | ಪತಿಃ—ಗಂಡನು | ಜನೀಃ ಇವ—ಪತ್ನಿಯರನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು
ವಂತೆ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಸರ್ವಾಃ ಪುರಃ—ಸಮಸ್ತ ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ | ಸಮಾನಃ—ಒಂದೇ ರೀತಿ
ಯಲ್ಲಿ | ಏಕಃ—ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ | ಸು ನಿ ಮಾಮೃಜೇ—ಸೋಲಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರನು ಯಾವಯಾವ ವೀರ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೂ ಮತ್ತು ಪಾಠಕರೂ
ಸೋಮಾಭಿಷವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಅದೇ ರೀತಿಯ ಉಳಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಈಗ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು
ನೆರವೇರಿಸಲಿ. ಗಂಡನು ಪತ್ನಿಯರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಇಂದ್ರನು ಸಮಸ್ತ ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣ
ಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation

Such exploits as his worshippers, when the Soma is effused, proclaim
that he has achieved, let him now perform: may Indra, equal (to the task)
and unaided, possess all the cities (of the Asuras) as a husband his wives.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಿವಾ ತಮಾಹುರುತ ಶೃಣ್ವ ಇಂದ್ರ ಏಕೋ ವಿಭಕ್ತಾ ತರಣಿರ್ಮುಘಾನಾಂ |

ಮಿಥಸ್ತುರ ಊತಯೋ ಯಸ್ಯ ಪೂರ್ವೀರಸ್ಮೇ ಭದ್ರಾಣಿ ಸಶ್ಚತ ಪ್ರಿಯಾಣಿ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏವ | ತಂ | ಆಹುಃ | ಉತ | ಶ್ವಣ್ಣೇ | ಇಂದ್ರಃ | ಏಕಃ | ವಿಭಕ್ತಾ | ತರಣಿಃ | ಮಘಾನಾಂ |
ಮಿಥಸ್ತುತುರಃ | ಊತಯಃ | ಯಸ್ಯ | ಪೂರ್ವೀಃ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಭದ್ರಾಣಿ | ಸಶ್ಚತ | ಪ್ರಿಯಾಣಿ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಮಿಥಃ ಪರಸ್ಪರಂ ತುರೋ ಬಾಧಮಾನಾಃ ಸಂಶ್ಲಿಷ್ಟಾ ವಾ ಪೂರ್ವೀಃ ಪೂರ್ವೋಽ
ಬಹ್ವೈ ಊತಯೋ ರಕ್ಷಾಃ ಸಂತಿ ತನೇವೈವಮುಕ್ತಗುಣಮಾಹುಃ ಪೂರ್ವ ಋಷಯಃ | ಉತಾಪಿ
ಚಾದ್ಯಾಸಿ ಸ ಇಂದ್ರೋ ಮಘಾನಾಂ ಮಂಹನೀಯಾನಾಂ ಧನಾನಾಂ ವಿಭಕ್ತಾ ದಾತೇತಿ ತರಣಿರಾಪ-
ದಸ್ತಾರಯಿತೇತಿ ಶ್ವಣ್ಣೇ | ಶ್ರೂಯತೇ | ತಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಸಾದಾದಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರಿಯಾಣಿ ಭದ್ರಾಣಿ
ಕಲ್ಯಾಣಾನಿ ಸಶ್ಚತ | ಸೇವಂತಾಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

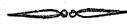
ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನ | ಮಿಥಸ್ತುರಃ—ಒಟ್ಟುಗೂಡಿರುವವೂ ಮತ್ತು ಹಿಂಸಾಕಾರಕವಾದವೂ |
ಪೂರ್ವೀಃ—ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತವಾದವೂ ಆದ | ಊತಯಃ—ರಕ್ಷಣೆಗಳಿರುವವೋ | ತಂ ಏವ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ
ಆಹುಃ—ಹಿಂದಿನ ಪುಷಿಗಳು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಇಂದ್ರಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ಮಘಾನಾಂ—
ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನಗಳಿಗೆ | ವಿಭಕ್ತಾ—ದಾತೃವಾಗಿಯೂ | ತರಣಿಃ—ಆಪತ್ತುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವವನಾಗಿಯೂ |
ಶ್ವಣ್ಣೇ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪ್ರಿಯಾಣಿ—ಪ್ರಿಯಕಾರಕಗಳಾದ |
ಭದ್ರಾಣಿ—ಮಂಗಳಗಳು | ಸಶ್ಚತ—ಸೇವಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶತ್ರುವಿಗೆ ಹಿಂಸಾಕಾರಕವೂ, ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕವಾದವೂ ಆದ ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ರಕ್ಷಣೆಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿರು-
ವುವೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಹಿಂದಿನ ಪುಷಿಗಳು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನಗಳಿಗೆ
ದಾತೃವಾಗಿಯೂ, ಆಪತ್ತುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವವನಾಗಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಮಗೆ
ಪ್ರಿಯಕಾರಕಗಳಾದ ಮಂಗಳಗಳುಂಟಾಗಲಿ.

English Translation

Such have they proclaimed him : Indra is still celebrated as the dis-
tributor of riches, the transporter (beyond calamity), of when many and
emulous are the protections : may acceptable benefits attend us.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏವಾ ವಸಿಷ್ಠ ಇಂದ್ರಮೂತಯೇ ನೃನ್ಯೃಷ್ಟೀನಾಂ ವೃಷಭಂ ಸುತೇ ಗೃಣಾತಿ |
ಸಹಸ್ರಿಣ ಉಪ ನೋ ಮಾಹಿ ವಾಜಾನ್ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏವ | ವಸಿಷ್ಠಃ | ಇಂದ್ರಂ | ಉತಯೇ | ನೃನ್ | ಕೃಷ್ಟೀನಾಂ | ವೃಷಭಂ | ಸುತೇ | ಗೃಣಾತಿ |
ಸಹಸ್ರಿಣಃ | ಉಪ | ನಃ | ಮಾಹಿ | ವಾಜಾನ್ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವಸಿಷ್ಠೋ ನೃನ್ ನೃಣಾಂ | ವೃಷಭೇ ದ್ವಿತೀಯಾ | ಉತಯೇ ರಕ್ಷಾಯೈ ಕೃಷ್ಟೀನಾಂ
ಪ್ರಜಾನಾಂ ವೃಷಭಂ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷತಾರಮಿಂದ್ರಮೇವೈವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಗೃಣಾತಿ |
ಸ್ತುತಿ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ನೋನ್ಯೃಷ್ಟ್ಯಂ ಸಹಸ್ರಿಣಃ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾನ್ವಾಜಾನನ್ನಾ-
ನ್ಯುಪ ಮಾಹಿ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ವಷ್ಟಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನೃನ್—ಮಾನವರ | ಉತಯೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠನು | ಕೃಷ್ಟೀನಾಂ—
ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ | ವೃಷಭಂ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಏವ—ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
ಸುತೇ—ಸೋಮಾಭಿಷವಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಗೃಣಾತಿ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸಹ-
ಸ್ರಿಣಃ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ | ವಾಜಾನ್—ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ಉಪ ಮಾಹಿ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾ-
ದಿಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ |
ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಾನವರ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿತ-
ವಾದ ಪ್ರಕಾರ ಸೋಮಾಭಿಷವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮಗೆ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಅನ್ನಗ-
ಳನ್ನು ಕೊಡು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Thus does Vasishtha glorify Indra, the showerer (of benefits) upon
the worshippers for the preservation of mankind : bestow upon [us, (Indra),
thousands of viands : ever cherish us with blessings.

ಇವೃತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಇಂದ್ರಂ ನರ ಇತಿ ಪಂಚಚರ್ಚಂ ದಶನುಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ | ಇಂದ್ರಂ
ನರ ಇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಮಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಮುಕ್ತಂ ತೈತೀಯಶ್ವೇನ || ಇಂದ್ರೇ ಪಶೌ
ವಪಾಪುರೋಡಾಶಹವಿಷಾಮಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಃ ಕ್ರಮೇಣಾನುವಾಕ್ಯಾಃ | ಸೂತ್ರೀಶಂ ಚ | ಇಂದ್ರಂ ನರೋ
ನೇಮಧಿತಾ ಹವಂತ ಇತ್ಯುರುಂ ನೋ ಲೋಕಮನು ನೇಷಿ ವಿದ್ವಾನ್ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಂದ್ರಂ ನರಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್
ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಂ ನರಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರ
ಮಂತ್ರ ಪಠನಮಾಡುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಇಂದ್ರದೇವತಾಕವಾದ
ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ ವಪಾ, ಪುರೋಡಾಶ, ಹವಿಸ್ಸು ಇವುಗಳನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತದ ನೋದಲಿನ ಮೂರು
ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಇಂದ್ರಂ
ನರೋ ನೇಮಧಿತಾ ಹವಂತ ಇತ್ಯುರುಂ ನೋ ಲೋಕಮನು ನೇಷಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
(ಅ. ೩-೭) ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೭

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೧೧ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೫ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಂದ್ರಂ ನರೋ ನೇಮಧಿತಾ ಹವಂತೇ ಯತ್ಪಾರ್ಯಾ ಯುನಜತೇ ಧಿಯಸ್ತಾಃ |

ಶೂರೋ ನೃಷಾತಾ ಶವಸತ್ವಕಾನ ಆ ಗೋಮತಿ ವ್ರಜೇ ಭಜಾ ತ್ವಂ ನಃ ||೧||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಂದ್ರಂ | ನರಃ | ನೇಮಧಿತಾ | ಹವಂತೇ | ಯತ್ | ಪಾರ್ಯಾಃ | ಯುನಜತೇ | ಧಿಯಃ | ತಾಃ |

ಶೂರಃ | ನೃಷಾತಾ | ಶವಸಃ | ಚಕಾನಃ | ಆ | ಗೋಮತಿ | ವ್ರಜೇ | ಭಜಾ | ತ್ವಂ | ನಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ಯದಾ ಸಾರ್ಯಾ ಯುದ್ಧಭರಣಿನಿಮಿತ್ತಾಸ್ತಾಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಧಿಯಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಯುನಜತೇ ಪ್ರಯುಜ್ಯಂತೇ ತದಾ ನರೋ ನೇತಾರೋ ಯಮಿದ್ರಂ ನೇಮಧಿತಾ ನೇಮಧಿತೌ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಹವಂತೇ ಹ್ವಯಂತಿ ಸ ತ್ವಂ ಶೂರೋ ನೃಷಾತಾ ನೃಣಾಂ ಸಂಭಕ್ತಾ ಚ ತವಸೋ ಬಲಸ್ಯ ಬಲಂ ಚಕಾಣಃ ಕಾಮ-ಯಮಾನಶ್ಚ ಸನ್ ಗೋಮತಿ ವ್ರಜೇ ಗೋಷ್ಠೇ ಗೋಸಮೂಹೇ ನೋಽಸ್ಮಾನಾ ಭಜ | ಪ್ರಾಪಯ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಸಾರ್ಯಾಃ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ | ತಾಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಧಿಯಃ—ಕರ್ಮಗಳು | ಯುನಜತೇ—ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವವೋ ಆಗ | ನರಃ—ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖಂಡರಾದ ಜನರು | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ನೇಮಧಿತಾ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ | ಹವಂತೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ಶೂರಃ—ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದವನೂ | ನೃಷಾತಾ—ಜನರಿಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವವನೂ | ತವಸಃ—ಬಲವನ್ನು | ಚಕಾಣಃ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನೂ ಆದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಗೋಮತಿ—ಗೋವುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ | ವ್ರಜೇ—ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ | ಆ ಭಜ—ಇರುವಂತೆ ಮಾಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಜನರಲ್ಲಿ ಮುಖಂಡರಾದವರು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವವನೂ, ಶೂರನೂ, ಬಲವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನೂ ಆದ ನೀನು ನಮಗೆ ಗೋವುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೂ ನಮ್ಮ ನಶಮಾಡು.

English Translation

Men invoke Indra, in battle when those actions which lead to victory are performed : you are a hero, the benefactor of man, the desirer of prowess; place us in possession of pastures abounding with cattle.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯ ಇಂದ್ರ ಶುಷ್ಕೋ ಮಘವನ್ತೇ ಅಸ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಾ ಸಖಿಭ್ಯಃ ಪುರುಹೂತ ನೃಭ್ಯಃ |
ತ್ವಂ ಹಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಘವನ್ವಿಚೇತಾ ಅಸಾ ವೃದ್ಧಿ ಪರಿವೃತಂ ನ ರಾಧಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಃ | ಇಂದ್ರ | ಶುಷ್ಕಃ | ಮಘವನ್ | ತೇ | ಅಸ್ತಿ | ಶಿಕ್ಷಾ | ಸಖಿಭ್ಯಃ | ಪುರುಹೂತ | ನೃಭ್ಯಃ |
ತ್ವಂ | ಹಿ | ದೃಷ್ಟ್ವಾ | ಮಘವನ್ | ವಿಚೇತಾಃ | ಅಸಾ | ವೃದ್ಧಿ | ಪರಿವೃತಂ | ನ | ರಾಧಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಪುರುಹೂತ ಬಹುಭಿರಾಹೂತೇಂದ್ರ ತೇ ತವ ಯಃ ಶುಷ್ಕೋ ಬಲಮಸ್ತಿ ತಂ ಶುಷ್ಕಂ
ಸಖಿಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ನೃಭ್ಯಃ ಶಿಕ್ಷೆ | ದೇಹಿ | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ಮಘವನ್ ಹಿ ಯಸ್ಮಾದ್ವೃಷ್ಟಾ ದೃಢಾನಿ |
ಪುರಾಂ ದ್ವಾರಾಣಿ ಬಿಭೇದಿಭೇತಿ ಶೇಷಃ | ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ವಿಚೇತಾ ವಿವಿಕ್ತಪ್ರಜ್ಞಃ ಸನ್ ಪರಿವೃತಂ
ತಿರೋಹಿತಂ ರಾಧೋ ಧನಮಪ ವೃಧಿ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಮಪವ್ಯಣು | ನೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪುರುಹೂತ—ಅನೇಕರಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ |
ಯಃ ಶುಷ್ಕ—ಯಾವ ಬಲವು | ಅಸಿ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಬಲವನ್ನು | ಸಖಿಭ್ಯಃ—ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ
ರಾದ | ನೃಭ್ಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಜನರಿಗೆ | ಶಿಕ್ಷೆ—ಕೊಡು (ಮತ್ತು) | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ಹಿ—ಯಾವಕಾರಣದಿಂದ | ದೃಷ್ಟಾ—ದೃಢವಾದ ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದೆಯೋ ಆ ಕಾರಣದಿಂದ |
ತ್ವಂ—ನೀನು | ವಿಚೇತಾಃ—ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಾಗಿರುವೆ | ಪರಿವೃತಂ—ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಗೂಢವಾಗಿ
ಬಚ್ಚಿಡಲ್ಪಟ್ಟ | ರಾಧಃ—ಧನವನ್ನು | ನ—ಈಗ | ಅಪ ವೃಧಿ—ನಮಗೆ ತಂದೊದಗಿಸು |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅನೇಕರಿಂದ ಆಹ್ವಾನಿಸಲ್ಪಡುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗಿರುವ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವನ್ನು ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೂ
ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವವರೂ ಆದ ಜನರಿಗೂ ಕೊಡು. ಎಲೈ ಧನವಂತನಾದ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ
ತಿಳಿದ ವೀರನೇ. ಆದುದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಪಟ್ಟಣಗಳ ದೃಢವಾದ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಗೂಢವಾಗಿ ಬಚ್ಚಿ
ಟ್ಟಿರುವ ಧನವನ್ನು ಈಗ ನಮಗೆ ತಂದೊದಗಿಸು.

English Translation

Indra, you are the invoked of many, give to those men who are your
friends that strength which, Maghvan, is yours; you, Maghavan, (have
forced open) the firm (shut, gates of cities): discover, discriminator (of
truth), the treasure now concealed,

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಂದ್ರೋ ರಾಜಾ ಜಗತ್ಶರ್ಷಣೇನಾಮಧಿ ಕ್ಷಮಿ ವಿಷ್ಕುರೂಪಂ ಯದಸ್ತಿ |

ತತೋ ದದಾತಿ ದಾಶುಷೇ ವಸೂನಿ ಚೋದದ್ರಾಧ ಉಪಸ್ತುತತ್ವಿದರ್ವಾಕ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಂದ್ರಃ | ರಾಜಾ | ಜಗತಃ | ಶರ್ಷಣೇನಾಂ | ಅಧಿ | ಕ್ಷಮಿ | ವಿಷ್ಕುರೂಪಂ | ಯತ್ | ಅಸ್ತಿ |

ತತಃ | ದದಾತಿ | ದಾಶುಷೇ | ವಸೂನಿ | ಚೋದತ್ | ರಾಧಃ | ಉಪಸ್ತುತಃ | ಚಿತ್ | ಅರ್ವಾಕ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸ ಇಂದ್ರೋ ಜಗತೋ ಜಂಗಮಸ್ಯ ಪಶ್ವಾದೇರ್ಯತೋ ರಾಜೇಶ್ವರೋ ಭವತಿ ಚರ್ಷಣೇನಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಚ ರಾಜಾ ಭವತಿ ಅಧಿ ಪ್ತಮಿ ಪ್ತಮಾಯಾಂ ವಿಷುರೂಪಂ ನಾನಾರೂಪಂ ಯದ್ಧನಮಸ್ತಿ ತಸ್ಯಾಪಿ ರಾಜಾ ಭವತಿ ತತೋ ದಾಶುಷೇ ಯಜಮಾನಾಯ ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ದದಾತಿ | ಸ ಇಂದ್ರೋ ಸ್ತಾಭಿರುಪಸ್ತುತ ಏವ ಸನ್ಪ್ರಾಧೋ ಧನಮರ್ವಾಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಂ ಚೋದತ | ಪ್ರೇರಯತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಜಗತಃ—ಜಗತ್ತಿಗೂ | ಚರ್ಷಣೇನಾಂ—ಸಕಲ ಮಾನವರಿಗೂ | ರಾಜಾ—ಈಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾನೆ | ಅಧಿ ಪ್ತಮಿ—ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ | ವಿಷುರೂಪಂ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ | ಯತ್—ಯಾವ ಧನವು | ಅಸ್ತಿ—ಇರುತ್ತದೆಯೋ (ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದಾನೆ) | ತತಃ—ಅದುದರಿಂದಲೇ | ದಾಶುಷೇ—ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ವಸೂನಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ದದಾತಿ ಚಿತ್—ಕೊಡುತ್ತಾನೆ | ಉಪಸ್ತುತಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ರಾಧಃ—ಧನವನ್ನು | ಅರ್ವಾಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಚೋದತ—ಪ್ರೇರಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರನು ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಸಕಲ ಮಾನವರಿಗೂ ಈಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಧನವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ, ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ನಮಗೆ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ.

English Translation

Indra is lord of the earth and of men : (his is) the various wealth that exists upon the earth: thence he gives riches to the donor (of oblations): may he, glorified by us, bestow upon us wealth.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೋ ಚಿನ್ತ ಇಂದ್ರೋ ಮಘನಾ ಸಹೂತೀ ದಾನೋ ವಾಜಂ ನಿ ಯಮತೇ ನ ಊತೀ |

ಅನೂನಾ ಯಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಾ ಪೀಪಾಯ ವಾಮಂ ನೃಭ್ಯೋ ಅಭಿವೀತಾ ಸಖಿಭ್ಯಃ

ಪದಪಾಠಃ

ನು | ಚಿತ್ | ನಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಮಘನಾ | ಸಹೂತೀ | ದಾನಃ | ವಾಜಂ | ನಿ | ಯಮತೇ | ನಃ | ಊತೀ | ಅನೂನಾ | ಯಸ್ಯ | ದಕ್ಷಿಣಾ | ಪೀಪಾಯ | ವಾಮಂ | ನೃಭ್ಯಃ | ಅಭಿವೀತಾ | ಸಖಿಭ್ಯಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಘವಾ ಧನವಾನ್ ದಾನೋ ದದಾನಃ ಸ ಇಂದ್ರೋ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸಹೂತೀ ಸಹೂತ್ಯಾ
ಮರುದ್ಭಿಃ ಸಹಾಹ್ವಾನೇನ ವಾಜಮನ್ಸಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮೂತ್ಯುತ್ಕೈ ರಕ್ವಾಯೈ ನೂ ಚಿತ್ ಪ್ರಪ್ರಮೇವ
ನಿ ಯಮತೇ | ಪ್ರಯಚ್ಛತು | ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯಾನೂನಾ ಸಂಪೂರ್ಣಾಭಿವೀತಾಭಿಪ್ರಾಹ್ತಾ ದಕ್ಷಿಣಾ ದಾನಂ
ಸಖಿಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತುತೈಃ ನೈಃ ವಾಮಂ ವನನೀಯಂ ಧನಂ ಪೀಪಾಯ ದೋಗ್ಧಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನ | ಅನೂನಾ—ಸಂಪೂರ್ಣವಾದುದೂ | ಅಭಿವೀತಾ—ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ
ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ | ವ | ದಕ್ಷಿಣಾ—ದಾನವು | ಸಖಿಭ್ಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ | ನೈಃ—ಮಾನವರಿಗೆ | ವಾಮಂ—
ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು | ಪೀಪಾಯ—ಕರೆದು ಕೊಡುವುದೋ (ಅಂತಹ) | ಮಘವಾ—ಧನವಂತನೂ |
ದಾನಃ—ಉದಾರವಾದ ದಾನಿಯೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಉತೀ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ |
ನಃ—ನಮಗೆ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಸಹೂತೀ—ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿದವನಾಗಿ | ನೂ ಚಿತ್—ಪ್ರಪ್ರವಾ
ಗಿಯೇ | ನಿ ಯಮತೇ—ಕೊಡಿಸಿಕೊಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದುದೂ, ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ದಾನವು ಸ್ತೋತ್ರ
ಗಳಾದ ಮಾನವರಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಡುವುದೋ ಅಂತಹ ಧನವಂತನೂ, ಉದಾರವಾದ
ದಾನಿಯೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ, ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿದವನಾಗಿ ಪ್ರಪ್ರ
ವಾಗಿಯೇ ಕೊಡಿಸಿಕೊಡಲಿ.

English Translation

May the affluent and liberal Indra, upon being invoked together
(with the Maruts), quickly bestow food for our preservation, he whose
unlimited, experienced liberality yields desirable (wealth) to those men
(who are his) friends.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೂ ಇಂದ್ರ ರಾಯೇ ವರಿವಸ್ಕುಧೀ ನ ಆ ತೇ ಮನೋ ವನ್ಯತ್ಯಾಮ ಮಘಾಯ

ಗೋಮದಶ್ವಾವದ್ರಥವದ್ವ್ಯಂತೋ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನು | ಇಂದ್ರ | ರಾಯೇ | ವರಿವಃ | ಕೃಧಿ | ನಃ | ಆ | ತೇ | ಮನಃ | ವನ್ಯತ್ಯಾಮ | ಮಘಾಯ |

ಗೋಮತ್ | ಅಶ್ವವತ್ | ರಥವತ್ | ವ್ಯಂತಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ರಾಯೇ ಧನಪ್ರಾಪ್ತಯೇ ನು ಕ್ಷೀಪ್ರಂ ವರಿವೋ ಧನಂ | ನೇದೋ
ವರಿವ ಇತಿ ಧನನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ತ್ವಂ ಕೃಧಿ | ಧೇಹಿ | ವಯಂ ತೇ ತವ ಮನೋ ಮಘಾಯ
ಮಂಹನೀಯಾಯೈ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಆ ವನ್ಯತ್ಯಾಮು | ಅವರ್ತಯಾಮು | ಸ್ಪಷ್ಟಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಃ—ನಮಗೆ | ರಾಯೇ—ಸಂಪತ್ತುಷ್ಟಿಗಾಗಿ | ನು—ಕ್ಷೀಪ್ರವಾಗಿ |
ವರಿವಃ—ಧನವನ್ನು | ಕೃಧಿ—ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡು | (ವಯಂ—ನಾವು) | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮನಃ—ಮನಸ್ಸನ್ನು |
ಮಘಾಯ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ಆ ವನ್ಯತ್ಯಾಮು—ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು | ಗೋಮತಃ—
ಗೋವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಅಶ್ವವತ್—ಅಶ್ವಯುಕ್ತವಾದುದೂ | ರಥವತ್—ರಥಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ
ಸಂಪತ್ತನ್ನು | ವ್ಯಂತಃ—ನಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳೇ) | ಯೋಯಂ—ನೀವು | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತುಷ್ಟಿಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಕ್ಷೀಪ್ರವಾಗಿ ಧನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡು. ನಿನ್ನ ಮನ
ಸ್ಸನ್ನು ನಾವು ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಗೋವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ಅಶ್ವ
ಯುಕ್ತವಾದುದೂ, ರಥಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾ, ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು
ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Indra, grant quickly wealth for our enrichment : may we attract
your favour by our adoration : granting as (riches), comprising cattle, and
horses, and chariots : ever cherish us with blessings.

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಇಂದ್ರೇತಿ ಪಂಚರ್ಚನೋಕ್ತಾ ದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರಿಷ್ಟುಭವೈಂದ್ರಂ |
ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಮಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲೈಃ ಪಂಚಮತ್ವೇನಾಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ವಿನಿಯೋಗ
ಉಕ್ತಃ || ಅಷ್ಟಮೇಽಹನಿ ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ ಅದ್ಯಸ್ತುಚಿ ಐಂದ್ರಃ | ಅ. ೮-೧೦ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು ;
ತ್ರಿಷ್ಟುಭವೆಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇ
ವಲ್ಯಶಸ್ತಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಇದರ ವಿನಿಯೋಗವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಟ್ಟಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಯಾಗದ ಎಂಟನೆಯ ದಿವಸ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲ ಮೂರು ಮುಕ್ತುಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರದೇವತಾಕವಾದ ತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೋತಸೂತ್ರದ ಅ. ೮-೧೦ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೮

ಮಂಡಲ—೨ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೧೨ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮುಕ್ತುಂಖ್ಯೆ—೫ ||

ಮುಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಬ್ರಹ್ಮಾಣ ಇಂದ್ರೋಸ ಯಾಹಿ ವಿದ್ವಾನವಾಂಚಸ್ತೇ ಹರಯೋ ಸಂತು
ಯುಕ್ತಾಃ |

ವಿಶ್ವೇ ಚಿದ್ಧಿ ತ್ವಾ ವಿಹವಂತ ಮರ್ತಾ ಅಸ್ಮಾಕಮಿಚ್ಛುಣುಹಿ ವಿಶ್ವಮಿನ್ಸ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಬ್ರಹ್ಮ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ಉಸ | ಯಾಹಿ | ವಿದ್ವಾನ್ | ಅರ್ವಾಂಚಃ | ತೇ | ಹರಯಃ | ಸಂತು | ಯುಕ್ತಾಃ |
ವಿಶ್ವೇ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ತ್ವಾ | ವಿಹವಂತ | ಮರ್ತಾಃ | ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಇತ್ | ಶ್ವಣುಹಿ | ವಿಶ್ವಂ ಇನ್ಸ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ವಿದ್ವಾಂಶ್ಚಾನನ್ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಮುಪ ಯಾಹಿ | ತೇ ತವ ಹರ-
ಯೋಽಶ್ವಾಶ್ಚಾರ್ವಾಂಚೋಽಸ್ಮದಭಿಮುಖಾ ಯುಕ್ತಾಃ ಸಂತು | ಹೇ ವಿಶ್ವಮಿನ್ಸ ವಿಶ್ವಪ್ರೀಣಯಿತರಿಂದ್ರ
ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ಮರ್ತಾ ಮನುಷ್ಯಾಶ್ಚಿದ್ಧಿ ಯದ್ಯಪಿ ವಿಹವಂತ ಸೃಥಗ್ಧವಂತೇ ತಥಾಸ್ಯಸ್ಮಾಕ-
ಮಿದಮಸ್ಮಾಕಮೇವ ಹವಂ ಶ್ವಣುಹಿ | ಶ್ವಣು |

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವಿದ್ವಾನ್—ಸಕಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಾಗಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಸ್ತೋತ್ರ
ವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ | ಉಸ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಹರಯಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ಅರ್ವಾಂಚಃ—ನಮಗಭಿ
ಮುಖವಾಗಿ ಬರುವಂತೆ | ಯುಕ್ತಾಃ—ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸಿದವುಗಳಾಗಿ | ಸಂತು—ಆಗಿರಲಿ | ವಿಶ್ವಮಿನ್ಸ—ಸಕಲ
ರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾ ಚಿತ್—ನಿನ್ನನ್ನೇ | ವಿಶ್ವೇ—ಸಮಸ್ತರಾದ | ಮರ್ತಾಃ—ಮಾನ
ವರೂ | ವಿಹವಂತ ಹಿ—ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರಲ್ಲವೇ? (ಆದರೂ ಸಹ) | ಅಸ್ಮಾಕಂ ಇತ್—ನಮ್ಮ
ಸ್ತುತಿಯನ್ನೇ | ಶ್ವಣುಹಿ—ಕೇಳು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸಕಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದ ನೀನು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ದಯಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳೂ ಸಹ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿತವಾಗಲಿ. ಸಕಲರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನೇ ಸಮಸ್ತ ಮಾನವರೂ ಸಹ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಾರಲ್ಲವೇ? ಆದರೂ ಸಹ ನೀನು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೇ ಕೇಳು.

English Translation

Iadra, who are wise, come to our adoration : let your horses harnessed be before us : gratified of all (men) all mortals severally invoke you : hear therefore our (invocation),

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಹವಂ ತ ಇಂದ್ರ ಮಹಿಮಾ ವ್ಯಾನತ್ಪ್ರಹ್ಮ ಯತ್ಪಾಸಿ ಶವಸಿನ್ವಾಷೀಣಾಂ ।

ಆ ಯದ್ವಜ್ರಂ ದಧಿಷೇ ಹಸ್ತ ಉಗ್ರ ಘೋರಃ ಸನ್ ಕೃತ್ವಾ ಜನಿಷ್ಠಾ ಅಷಾಠ್ಠಃ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಹವಂ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಮಹಿಮಾ | ನಿ | ಅನತ್ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಯತ್ | ಪಾಸಿ | ಶವಸಿನ್ | ಯುಷೀಣಾಂ |
ಆ | ಯತ್ | ವಜ್ರಂ | ದಧಿಷೇ | ಹಸ್ತ | ಉಗ್ರ | ಘೋರಃ | ಸನ್ | ಕೃತ್ವಾ | ಜನಿಷ್ಠಾಃ | ಅಷಾಠ್ಠಃ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಶವಸಿನ್ಬಲವನ್ನಿಂದ್ರ ಯದ್ಯದಾ ಯುಷೀಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಪಾಸಿ ರಕ್ಷಸಿ | ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಯ ರಕ್ಷಣಂ ನಾಮ ಫಲಪ್ರದಾನಂ | ತದಾ ತೇ ತವ ಮಹಿಮಾ ಹವಂ | ಹವಃ ಸ್ತೋತಾ | ತಂ ವ್ಯಾನತ್ | ವ್ಯಾಪ್ನೋತು | ಹೇ ಉಗ್ರಜಸ್ವಿನಿಂದ್ರ ಯದ್ಯದಾ ಹಸ್ತೇ ಸಾಣೌ ವಜ್ರಮಾ ದಧಿಷೇ ಧಾರಯಸಿ ತದಾ ಕೃತ್ವಾ ಶತ್ರುವಧಾದಿನಾ ಕರ್ಮಣಾ ಘೋರಃ ಸನ್ನಿಷ್ಠಾಠ್ಠಃ ಶತ್ರುಭಿರನಭಿಭೂತೋ ಜನಿಷ್ಠಾಃ | ಅಜಿಷ್ಠಾಃ | ಅಭವಃ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶವಸಿನ್—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಯುಷೀಣಾಂ—ಯುಷಿಗಳ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಪಾಸಿ—ಫಲಪ್ರದಾನದಿಂದ ಆದರಿಸುವೆಯೋ (ಆಗ) | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮಹಿಮಾ—ಮಹಿಮೆಯು | ಹವಂ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು | ವ್ಯಾನತ್—ಪ್ರಾಪಿಸುತ್ತದೆ | ಉಗ್ರ—ಉಗ್ರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಹಸ್ತೇ—ಪಾಣಿಯಲ್ಲಿ | ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು | ಆ ದಧಿಷೇ—ಧರಿಸುವೆಯೋ (ಆಗ) | ಕೃತ್ವಾ—ವೃತ್ತವಧಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಘೋರಃ ಸನ್—ಭಯಂಕರನಾಗಿಯೂ | ಅಷಾಠ್ಠಃ—ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿಯೂ | ಜನಿಷ್ಠಾಃ—ಆಗುವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವಾಗ ನೀನು ಋಷಿಗಳ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ ಆಗ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯು ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಉಗ್ರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವಾಗ ನೀನು ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಧರಿಸುವೆಯೋ ಆಗ ವೃತ್ರವಧಾವಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರನಾಗಿಯೂ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿಯೂ ಆಗುವಿ.

English Translation

Endowed with strength, since you grant the prayers of the Rishis, let your greatness, Indra, extend to your invoker : and as, fierce deity, you hold the thunderbolt in your hand, then formidable by your exploits you have become invincible.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತವ ಪ್ರಣೀತೀಂದ್ರ ಜೋಹುವಾನಾನ್ತಂ ಯನ್ನಾನ್ನ ರೋದಸೀ ನಿನೇಥ |

ಮಹೇ ಕ್ಷತ್ರಾಯ ಶವಸೇ ಹಿ ಜಜ್ಞೇತೂತುಜಿಂ ಚಿತ್ತೂತುಜಿರಿಶ್ವತ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತವ | ಪ್ರನೀತೀ | ಇಂದ್ರ | ಜೋಹುವಾನಾನ್ | ಸಂ | ಯತ್ | ನ್ನಾನ್ | ನ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ನಿನೇಥ |
ಮಹೇ | ಕ್ಷತ್ರಾಯ | ಶವಸೇ | ಹಿ | ಜಜ್ಞೇ | ಅತೂತುಜಿಂ | ಚಿತ್ | ತೂತುಜಿ | ಅಶಿಶ್ವತ್ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯದ್ಯಸ್ತಂ ತವ ಪ್ರಣೀತೀ ಪ್ರಣೀತ್ಯಾ ಪ್ರಣಯನೇನ ಜೋಹುವಾನಾನ್ ಭೃಶಂ ಸ್ತುವತೋ ನ್ಯೂನೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಸಂ ನಿನೇಥ ಸಂಗಮಯಸಿ | ದಿವಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಚೆ ಸ್ತೋತ್ರಾನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ ತ್ವಂ ಮಹೇ ಮಹತೇ ಕ್ಷತ್ರಾಯ ಧನಾಯ | ರಯಿಃ ಕ್ಷತ್ರಮಿತಿ ಧನನಾಮಸು ಸಾಠಾತ್ | ಶವಸೇ ಬಲಾಯ ಚಿ | ಯಜಮಾನೇಭ್ಯೋ ಮಹದ್ಧನಂ ಬಲಂ ಚಿ ದಾತುಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಜಜ್ಞೇ | ಜಜ್ಞಿಷೇ | ಹೀತಿ ಹೇತ್ವರ್ಥೇ | ಯತ ಏವಮತಃ ಕಾರಣಾದತೂತುಜಿಮ- ದಾತಾರಮಯಜಮಾನಂ ತೂತುಜಿರ್ದಾರ್ತಾ ಯಜಮಾನೋಽಶಿಶ್ವತ್ || ಶ್ವಫತಿರ್ಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ | ತಸ್ಮಾ- ಲ್ಲಡರ್ಥೇ ಲುಜ್ || ಹಿನಸ್ತಿ | ಚಿದಿತ್ಯೇವಕಾರಾರ್ಥೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವ ನೀನು | ತವ—ನಿನಗೆ | ಪ್ರಣೀತೀ—ನಮ್ರತೆಯಿಂದ | ಜೋಹುವಾನಾನ್—ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸತಕ್ಕ | ನ್ನಾನ್—ಮಾನವರನ್ನು | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ ಅಂತರ ದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ | ಸಂ ನಿನೇಥ—ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆಯೋ (ಅಂತಹ ನೀನು) | ಮಹೇ—ಮಹತ್ತಾದ |

ಹೃತ್ರಾಯ—ಧನದಾನಕ್ಕೂ | ಶವಸೇ—ಬಲಿದಾನಕ್ಕೂ | ಜಜ್ಞೇ ಹಿ—ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತೀಯೆ (ಆ ಪ್ರಭಾವ ದಿಂದಲೇ) | ತೂತುಜಿಃ—ಹವಿರಾದಿಗಳ ದಾತೃವು | ಅತೂತುಜಿಂ—ಅದಾತೃವನ್ನೂ | ಅಶಿಶ್ವತ್ ಚಿತ್—ಹಿಂಸಿ ಸುತ್ತಾನಲ್ಲವೇ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ನೀನು, ನಿನಗೆ ನಮ್ಮತೆಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನ ಪಿಸತಕ್ಕ ಮಾನವರನ್ನು ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವಿಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಸಂಚರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ಮಹತ್ತಾದ ಧನ ದಾನಕ್ಕೂ ಶಕ್ತಿಪ್ರದಾನಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಅವನ್ನು ಕೊಡಲಿರುತ್ತೀಯೆ. ಆ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ, ಹವಿರಾದಿಗಳ ದಾತೃವು, ಅದಾತೃವಾದ ಕೃಪಣರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Since, Indra, by your guidance, you have conducted men, your zealous worshippers, over heaven and earth, you are born to (bestow) great wealth and strength, whence the presenter of offerings overcomes him who offers them not.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏ॒ಭಿ॒ರ್ನ ಇ॒ಂದ್ರಾ॑ಹ॒ಭಿರ್ದ॑ಶಸ್ಯ ದು॒ರ್ಮಿ॒ತ್ರಾಸೋ॒ ಹಿ ಕ್ಷಿ॒ತಯಃ॑ ಪ॒ವಂತೇ॑ |

ಪ್ರ॒ತಿ ಯ॑ಚ್ಚ॒ಷ್ಟೇ ಅ॒ನ್ಯತ॑ಮ॒ನೇನಾ॑ ಅವ॒ ದ್ವಿತಾ॑ ವರು॒ಣೋ ಮಾ॒ಯಾ ನಃ॑ ಸಾತ್

ಪದಪಾಠಃ

ಏ॒ಭಿಃ | ನಃ | ಇ॒ಂದ್ರ | ಅಹ್ರ॑ಭಿಃ | ದಶ॒ಸ್ಯ | ದುಃ॒ರ್ಮಿ॒ತ್ರಾಸಃ | ಹಿ | ಕ್ಷಿ॒ತಯಃ | ಪ॒ವಂತೇ॑ |

ಪ್ರ॒ತಿ | ಯತ್ | ಚ॒ಷ್ಟೇ | ಅ॒ನ್ಯತಂ | ಅ॒ನೇನಾಃ | ಅವ॑ | ದ್ವಿ॒ತಾ | ವರು॒ಣಃ | ಮಾ॒ಯಾ | ನಃ | ಸಾತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ದುರ್ಮಿತ್ರಾಸೋ ದುಷ್ಟಮಿತ್ರಭೂತಾ ಬಾಧಕಾಃ ಕ್ಷಿತಯೋ ಜನಾಃ ಪವಂತೇ | ಅಭಿಗಚ್ಛಂತಿ | ಪವತಿರ್ಗತಿಕರ್ಮಾ | ತೇಭ್ಯೋ ಧನಮಾಚ್ಛಿದ್ಯ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮೇಭಿಃ ಸಾತ್ವಿಕೈರಹಭಿ ರಹೋಭಿರ್ದಶಸ್ಯ | ದೇಹಿ | ಕಿಂಚಾನೇನಾ ಏನಸಾಂ ನಿಹಂತಾ ಮಾಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾನ್ ವರುಣೋ ಯದನ್ಯತಂ ನೋಽಸ್ಮಾಸು ಪ್ರತಿ ಚಷ್ಟೇ ಅಭಿಶತ್ಯತಿ ತದನ್ಯತಂ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾದ್ವಿತಾ ದ್ವಿಧಾವ ಸಾತ್ | ಅವಸ್ಯತು | ವಿಮೋಚಯತು | ತಥಾ ಚ ಯಾಸ್ಯಃ | ಸ್ಯತಿರುಪಸ್ಯಪ್ಪೋ ವಿಮೋಚನೇ | ನಿ. ೧-೧೭ | ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಏಭಿಃ ಅಹಭಿಃ—ಈ ಸುದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ | ದುರ್ಮಿತ್ರಾಸಃ—ನಮ್ಮ ಹಿಂಸಕ ರಾದ | ಕ್ಷಿತಯಃ—ಜನರು | ಪವಂತೇ—ಯಾವ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರೋ (ಆ ಧನವನ್ನ ಪಹಂಸಿ) | ನಃ—ನಮಗೆ | ದಶಸ್ಯ—ಕೊಡು | ಅನೇನಾಃ—ಪಾಪನಾಶಕನೂ | ಮಾಯೀ—ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನೂ ಆದ | ವರುಣಃ—ವರುಣನು | ಯತ್—ಯಾವ | ಅನ್ಯತಂ—ಅಸತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು | ನಃ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಪ್ರತಿಚಿಷ್ಟೇ—ವೀಕ್ಷಿಸುವನೋ (ಅವೆಲ್ಲವೂ) | ದ್ವಿತಾ—ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಗಿ | ಅವ ಸಾತ್—ನಮ್ಮಿಂದ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಸುದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿಂಸಕರಾದ ಜನರು ಯಾವ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರೋ ಆ ಧನವನ್ನ ಪಹಂಸಿ ನಮಗೆ ಕೊಡು. ಪಾಪನಾಶಕನೂ, ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನೂ ಆದ ವರುಣನು ಯಾವ ಅಸತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವೀಕ್ಷಿಸುವನೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಗಿ ನಮ್ಮಿಂದ ನಾಶವಾಗಲಿ.

English Translation

Grant us, Indra, with these days, (wealth) for unfriendly men approach : may the untruth which the wise and sinless Varuna observes in us, (through your favour, Indra) doubly disappear.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವೋಚೇಮೇದಿಂದ್ರಂ ಮಘವಾನಮೇನಂ ಮಹೋ ರಾಯೋ ರಾಧಸೋ
ಯದ್ದದನ್ನಃ |

ಯೋ ಅರ್ಚತೋ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಮವಿಷ್ಣೋ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವೋಚೇಮ | ಇತ್ | ಇಂದ್ರಂ | ಮಘವಾನಂ | ಏನಂ | ಮಹಃ | ರಾಯಃ | ರಾಧಸಃ | ಯತ್ | ದದತ್ | ನಃ |
ಯಃ | ಅರ್ಚತಃ | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿ | ಅವಿಷ್ಣಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ಯ ಇಂದ್ರೋ ಮಹೋ ಮಹತೋ ರಾಧಸಃ ಸಂರಾಧಕಸ್ಯ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ | ದ್ವಿತೀಯಾ-
ರ್ಥೇ ಸ್ತೀ | ಸಂರಾಧಕಂ ಮಹದ್ಧನಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ದದತ್ ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ ಯಶ್ಚೇಂದ್ರೋಽರ್ಚತಃ
ಸ್ತುವತೋ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಮವಿಷ್ಣೋಽತಿಶಯೇನ ರಕ್ಷಿತಾ ಗಂತಾ ಭವತಿ
ತಮೇನಂ ಮಘವಾನಂ ಧನವಂತಮಿಂದ್ರಂ ವೋಚೇಮೇತ್ | ಸ್ತುವೇಮ್ಯವ | ಸ್ತಷ್ಟಮಸ್ಯತ್ ||

ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ರಾಧಸಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ |
ರಾಯಃ—ಧನವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ದದತ್—ಕೊಡುವನೋ | ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಅರ್ಚತಃ—
ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಅವಿಷ್ಟಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ | ಏನಂ—
ಅಂತಹ | ಮಘವಾನಂ—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ವೋಚೇಮ ಇತ್—ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಸ್ತುತಿ
ಸುತ್ತೇವೆ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತುತಿಭಿಃ—
ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಸಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುವನೋ ಯಾವ
ಇಂದ್ರನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಧನವಂತನಾದ ಇಂದ್ರ
ನನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Let us glorify that opulent Indra, that he may give us great and
valuable riches, he who is the chief protector of the pious rites of the
worshipper : ever cherish us with blessings.

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಯಂ ಸೋಮ ಇಂದ್ರೇತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭ-
ಮ್ಬಂದ್ರಂ | ಅಯಂ ಸೋಮ ಇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ವ್ಯೂಷ್ಟೇ ದಶರಾತ್ರೇ ನವಮೇಽಹನ್ಯಯಂ ಸೋಮ
ಇಂದ್ರೇತಿ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರ ಇಂದ್ರಸ್ತುಚಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಅಯಂ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಸುನ್ವ ಆ
ತು ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಃ | ಅ. ೮-೧೧ | ಇತಿ || ಸೋಡಶಿಶಸ್ತ್ರೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನೀರೇತ್ಯೇಷಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ಸೂತ್ರಿತಂ
ಚ | ಬ್ರಹ್ಮನ್ನೀರ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ ಜುಷಾಣ ಇತಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ಅ. ೭-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಯಂ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡ
ನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇವರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು,
ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಯಂ ಸೋಮಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವ್ಯೂಷ್ಟವೆಂಬ ದಶರಾತ್ರ
ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ದಿವಸ ಅಯಂ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರಉಗ
ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರದೇವತಾಕವಾದ ತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಅಯಂ
ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಸುನ್ವ ಆ ತು ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೧೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು

ಮತ್ತು ಪೋಡಶಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನೀರ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಮುಕ್ತನ್ನು ತ್ರಿಷ್ಠಪ್ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಮಂತ್ರ ಕ್ಯಾಗಿ ಪರಿಸರೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನೀರ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ ಜುಷಾಣ ಇತಿ ತ್ರಿಷ್ಠಪ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೯

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೧೩ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮುಕ್ತಂತ್ಯೇ—೫ ||

ಮುಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಯಂ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಸುನ್ವೇ ಆ ತು ಪ್ರ ಯಾಹಿ ಹರಿವಸ್ತದೋಕಾಃ
ಪಿಬಾ ತ್ವಂ ಸ್ಯ ಸುಷುತಸ್ಯ ಚಾರೋರ್ದದೋ ಮಘಾನಿ ಮಘವನ್ನಿಯಾನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಯಂ | ಸೋಮಃ | ಇಂದ್ರ | ತುಭ್ಯಂ | ಸುನ್ವೇ | ಆ | ತು | ಪ್ರ | ಯಾಹಿ | ಹರಿವಸ್ತ | ತದೋಕಾಃ |
ಪಿಬ | ತು | ಅಸ್ಯ | ಸುಷುತಸ್ಯ | ಚಾರೋರ್ದ | ದದೋ | ಮಘಾನಿ | ಮಘವನ್ | ಇಯಾನಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಂ ತ್ವದರ್ಥಮಯಮೇಷ ಸೋಮಃ ಸುನ್ವೇ | ಅಭಿಷುತೋ ಭವತ್ | ಹೇ ಹರಿವೋ ಹರಿವನ್ನಿಂದ್ರ ತದೋಕಾಃ | ಸವನೀಯೋ ಯಸ್ಯಾಸೌ ತದೋಕಾಃ | ತು ಪ್ತಿಪ್ರಮಾ ಪ್ರ ಯಾಹಿ | ಸುಷುತಸ್ಯ | ಸಮ್ಯಗಭಿಷುತಸ್ಯ ಚಾರೋರ್ದ ಶೋಭನಸ್ಯಾಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ | ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ | ಸಮ್ಯಗಭಿಷುತಂ ಶೋಭನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತು ಪ್ತಿಪ್ರಂ ಪಿಬ ಚ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಮಘವನ್ ಇಯಾನ ಉಷ-ಗಮ್ಯಮಾನೋ ಯಾಚ್ಯಮಾನೋ ವಾ ತ್ವಂ ಮಘಾನಿ ಧನಾನಿ ದದಃ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ದೇಹಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತುಭ್ಯಂ—ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇತಿಸಿ | ಅಯಂ ಸೋಮಃ—ಈ ಸೋಮವು | ಸುನ್ವೇ—ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ | ಹರಿವಸ್ತ—ಹರಿನಾಮಕವಾದ ಆಶ್ವನುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತದೋಕಾಃ—ಪೂಜೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಅದೇ ಗೃಹಕ್ಕೆ | ತು—ಪ್ತಿಪ್ರವಾಗಿ | ಆ ಪ್ರ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಸುಷುತಸ್ಯ—ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಹಿಂಡಿರುವುದೂ | ಚಾರೋರ್ದ—ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದೂ ಆದ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮವನ್ನು | ತು—ಪ್ತಿಪ್ರವಾಗಿ | ಪಿಬ—ಪಾನಮಾಡು | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಇಯಾನಃ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ | ಮಘಾನಿ—ನಮಗೆ ಧನಗಳನ್ನು | ದದಃ—ಕೊಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಈ ಸೋಮವು ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಹರಿನಾಮಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪೂಜೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಅದೇ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಪ್ರೀತವಾಗಿ ದಯಮಾಡು. ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಹಿಂಡಿರುವುದೂ, ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದೂ ಆದ ಈ ಸೋಮವನ್ನು ಪ್ರೀತವಾಗಿ ಪಾನಮಾಡು. ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗಲೆಲ್ಲಾ ನಮಗೆ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡು.

English Translation

This Some is poured out, Indra, for you : come, lord of bay steeds, to that dwelling (where it is prepared : drink of the plentifully-effused and grateful libation) : give us, Maghavan, when solicited for them, riches,

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಬ್ರಹ್ಮನ್ವೀರ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ ಜುಷ್ಠಾಣೋರ್ವಾಚೀನೋ ಹರಿಭಿರ್ಯಾಹಿ
ತೂಯಂ |

ಅಸ್ಮಿನ್ನೂ ಷು ಸವನೇ ಮಾದಯಸ್ವೋಪ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಶೃಣವ ಇಮಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಬ್ರಹ್ಮನ್ | ವೀರ | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ | ಜುಷ್ಠಾಣಃ | ಅರ್ವಾಚೀನಃ | ಹರಿಭಿಃ | ಯಾಹಿ | ತೂಯಂ |
ಅಸ್ಮಿನ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಸು | ಸವನೇ | ಮಾದಯಸ್ವ | ಉಪ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಶೃಣವಃ | ಇಮಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪರಿವೃಥ ವೀರೇಂದ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಜುಷ್ಠಾಣಃ ಸೇವ-
ಮಾನೋರ್ವಾಚೀನೋಽಸ್ತದಭಿಮುಖಃ ಸನ್ ಹರಿಭಿರಶ್ವೈಸ್ತೂಯಂ ಪ್ರೀಪಂ ಯಾಹಿ | ಅಸ್ಮಿನ್ನೂಃ ಸ್ತ-
ನ್ನೇವ ಸವನೇ ಯಜ್ಞೇ ಸು ಸುಷ್ಮ ಮಾದಯಸ್ವ ಚ | ನೋಽಸ್ತದೀಯಾನೀಮೇಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ
ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಚೋಪ ಶೃಣವಃ | ಉಪಶೃಣು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಬ್ರಹ್ಮನ್—ಪ್ರವೃಥಮಾನನೂ | ವೀರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ—
ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಜುಷ್ಠಾಣಃ—ಸೇವಿಸುತ್ತಾ | ಅರ್ವಾಚೀನಃ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿದ್ದು |
ಹರಿಭಿಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ತೂಯಂ—ಪ್ರೀತವಾಗಿ | ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಅಸ್ಮಿನ್ನೂ ಸವನೇ—ಇದೇ
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿಯೇ | ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಮಾದಯಸ್ವ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು | ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಕೃತವಾದ |
ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಉಪ ಶೃಣವಃ—ದಯವಿಟ್ಟು ಕೇಳು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ ನಮಗಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ದಯಮಾಡು. ಇದೇ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಅತಿಶಯವಾದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು. ನಮ್ಮಿಂದ ಕೃತವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಕೇಳು.

English Translation

Magnified hero, Indra, approving of the sacred rite, come to us speedily with your steeds; be exhilarated at this sacrifice: hear these our prayers.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಕಾ ತೇ ಅಸ್ತ್ಯರಂಕೃತಿಃ ಸೂಕ್ತೈಃ ಕದಾ ನೂನಂ ತೇ ಮಘಾವನ್ ದಾಶೇಮ |

ವಿಶ್ವಾ ಮತೀರಾ ತತನೇ ತ್ವಾಯಾಧಾ ಮ ಇಂದ್ರ ಶೃಣವೋ ಹವೇಮಾ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಕಾ | ತೇ | ಅಸ್ತಿ | ಅರಂಕೃತಿಃ | ಸುತುಲುಕ್ತೈಃ | ಕದಾ | ನೂನಂ | ತೇ | ಮಘಾವನ್ | ದಾಶೇಮ |

ವಿಶ್ವಾಃ | ಮತೀಃ | ಅ | ತತನೇ | ತ್ವಾಯಾ | ಅಧ | ಮೇ | ಇಂದ್ರ | ಶೃಣವಃ | ಹವಾ | ಇಮಾ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವ ಸೂಕ್ತೈರಸ್ಮಾಭಿಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರರಂಕೃತಿರಲಂಕೃತಿಃ ಕಾಸ್ತಿ | ಕೀದೃಶೀ ಭವತಿ | ಹೇ ಮಘಾವನ್ ತೇ ತವ ಕದಾ ನೂನಂ ಕದಾ ಖಲು ದಾಶೇಮ | ಪ್ರೀತಿಮುತ್ಪಾದಯೇಮ | ತ್ವಾಯಾ ತ್ವತ್ಕಾಮನಯೈವ ವಿಶ್ವಾ ಮತೀಃ ಸರ್ವಾಃ ಸ್ತುತೀರಾ ತತನೇ | ಕರೋಮಿ ಅಥಾತಃ ಕಾರಣಾತ್ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಮೇ ಮದೀಯಾನೀಮೇಮಾನಿ ಹವಾ ಹವಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಶೃಣವಃ | ಶೃಣು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತೇ—ನಿನಗೆ | ಸೂಕ್ತೈಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಅರಂಕೃತಿಃ—ಅಲಂಕಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಅಂಶವು | ಕಾ ಅಸ್ತಿ—ಯಾವುದಿರುತ್ತದೆ | ಮಘಾವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಕದಾ—ಯಾವಾಗ | ನೂನಂ—ಅನುಭವವಾಗಿ | ದಾಶೇಮ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಬಲ್ಲವು | ತ್ವಾಯಾ—ನಿನ್ನನ್ನೇ ಇಚ್ಛಿಸುವ | ವಿಶ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಮತೀಃ—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಅ ತತನೇ—ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ | ಅಧ—ಆದುದರಿಂದಲೇ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮೇ—ನನ್ನ | ಇಮಾ ಹವಾ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಶೃಣವಃ—ಕೇಳು |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನಿನಗೆ ಅಲಂಕಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಅಂಶವು ಯಾವುದಿರುತ್ತದೆ? ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಾವು ನಿನಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಯಾವಾಗ ಅರ್ಪಿಸೋಣ? ನಿನ್ನನ್ನೇ ಇಚ್ಛಿಸುವ ಸಮಸ್ತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ನಾನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನನ್ನ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳು.

English Translation

What satisfaction is there to you from our hymns? when Maghavan, may we indeed present to you (oblations)? I expatiate in all praises addressed to you: hear, Indra, these my invocations.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತೋ ಘಾ ತೇ ಪುರುಷ್ಯಾ ಇದಾಸನ್ಯೇಷಾಂ ಪೂರ್ವೇಷಾಮಶ್ಯಣೋ-
ರ್ಯುಷೀಣಾಂ |

ಅಧಾಹಂ ತ್ವಾ ಮಘವನ್ಜ್ಯೋಹವೀಮಿ ತ್ವಂ ನ ಇಂದ್ರಾಸಿ ಪ್ರಮತಿಃ ಪಿತೇವ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತೋ ಇತಿ | ಘಾ | ತೇ | ಪುರುಷ್ಯಾಃ | ಇತ್ | ಆಸನ್ | ಯೇಷಾಂ | ಪೂರ್ವೇಷಾಂ | ಅಶ್ಯಣೋಃ |
ಯುಷೀಣಾಂ |

ಅಧ | ಅಹಂ | ತ್ವಾ | ಮಘವನ್ | ಜ್ಯೋಹವೀಮಿ | ತ್ವಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ಅಸಿ | ಪ್ರಮತಿಃ | ಪಿತಾ ಇವ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತಾಪಿ ಚ | ಘೇತಿ ಪೂರಣಃ | ಹೇ ಮಘವನ್ ಯೇಷಾಂ ಪೂರ್ವೇಷಾಮ್ನುಷೀಣಾಂ ಸ್ತುತೀ-
ರಶ್ಯಣೋಃ ತೇ ಪೂರ್ವ ಯುಷಯಃ ಪುರುಷ್ಯಾ ಇತ್ ಪುರುಷೇಭ್ಯೋ ಹಿತಾ ಏವಾಸನ್ | ಅಧಾತೋ-
ಹಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಜ್ಯೋಹವೀಮಿ | ಭೃಶಂ ಸ್ತೋಮಿ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಪಿತೇವ
ಜನಕ ಇವ ಪ್ರಮತಿರ್ಬಂಧುರಸಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉತ—ಮತ್ತು | ಮಘವನ್—ಎಲೈ ಧನವಂತನಾದ ಇಂದ್ರನೇ | ಯೇಷಾಂ—ಯಾವ | ಪೂರ್ವೇ-
ಷಾಂ—ಪ್ರಾಚೀನರಾದ | ಯುಷೀಣಾಂ—ಯುಷಿಗಳ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಅಶ್ಯಣೋಃ—ಕೇಳಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ
ದೆಯೇ | ತೇ—ಅನರೇಲ್ಲರೂ | ಪುರುಷ್ಯಾ ಇತ್—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಗಳೇ | ಆಸನ್—ಆಗಿದ್ದಾರೆ | ಅಧ-
ಆದುದರಿಂದಲೇ | ಅಹಂ—ನಾನೂ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಜ್ಯೋಹವೀಮಿ—ಪಾರ್ಥಿವ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | ಇಂದ್ರ-
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪಿತೇವ—ತಂದೆಯಂತೆ | ಪ್ರಮತಿಃ—ಪ್ರೀತಿಯುತವಾದ ಬುದ್ಧಿ
ಯುಳ್ಳ ಬಂಧುವಾಗಿ | ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಪ್ರಾಚೀನರಾದ ಋಷಿಗಳ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ನಾನೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಮಗೆ ತಂದೆಯಂತೆ ಪ್ರೀತಿಯುತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಬಂಧುವಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

Engilsh Translatson

Friendly to man were those of the ancient Rishis whose praises you have listened to ; therefore I repeatedly invoke you Maghavan : you, Indra are well affected towards us as a parent.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವೋಚೇಮೇದಿಂದ್ರಂ ಮಘವಾನಮೇನಂ ಮಹೋ ರಾಯೋ ರಾಧಸೋ
ಯದ್ದದನ್ವಃ |

ಯೋ ಅರ್ಚತೋ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಮವಿಷ್ಣೋ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವೋಚೇಮ | ಇತ್ | ಇಂದ್ರಂ | ಮಘವಾನಂ | ಏನಂ | ಮಹಃ | ರಾಯಃ | ರಾಧಸಃ | ಯತ್ | ದದತ್ | ನಃ |
ಯಃ | ಅರ್ಚತಃ | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ | ಅವಿಷ್ಣಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ಯ ಇಂದ್ರೋ ಮಹೋ ಮಹತೋ ರಾಧಸಃ ಸಂರಾಧಕಸ್ಯ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ | ದ್ವಿತೀಯಾ-
ರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ | ಸಂರಾಧಕಂ ಮಹದ್ಧನಂ ನೋಸ್ಮಭ್ಯಂ ದದತ್ ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ ಯಶ್ಚೇಂದ್ರೋರ್ವರ್ಚತಃ
ಸ್ತವತೋ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಮವಿಷ್ಣೋಽತಿಶಯೇನ ರಕ್ಷಿತಾ ಗಂತಾ ಭವತಿ
ತಮೇನಂ ಮಘವಾನಂ ಧನವಂತಮಿಂದ್ರಂ ವೋಚೇಮೇತ್ | ಸ್ತವೇಮೈವ | ಸ್ಪಷ್ಟಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ರಾಧಸಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ |
ರಾಯಃ—ಧನವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ದದತ್—ಕೊಡುವನೋ | ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಅರ್ಚತಃ—
ಪೂಜಕನಾದ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ—ಸ್ತುತಿಕರ್ಮವನ್ನು | ಅವಿಷ್ಣಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ |
ಏನಂ—ಅಂತಹ | ಮಘವಾನಂ—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ವೋಚೇಮ ಇತ್—ಖಂಡಿತವಾಗಿ
ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ |
ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಅದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುವನೋ, ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಪೂಜಕನಾದ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಸ್ತುತಿಕರ್ಮವನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಧನವಂತನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಂಡಿತ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಕರ್ಮಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Let us glorify that opulent Indra, that he may give us vast and valuable riches, he who is the chief protector of the religious rites of the worshipper : ever cherish us with blessings.

ಮೂವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಆ ನೋ ದೇವೇತಿ ಸಂಚರ್ಚಿಂ ತ್ರಯೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ |
ಆ ನೋ ದೇವೇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಪ್ರಥಮೇ ಛಂದೋಮೇ ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರ ಆ ನ ಇತ್ಯಯಮೈಂದ್ರಸ್ತೃಚಃ |
ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ಆ ನೋ ದೇವ ಶವಸಾ ಯಾಹಿ ಶುಷ್ಕಿನ್ ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷು ದೇವಯಂತೋ
ಅರ್ಚಿನ್ | ಅ. ೮-೯ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಆ ನೋ ದೇವ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂಧಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ನೋ ದೇವ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಥಮಛಂದೋಮಾ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆ ನಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರದೇವತಾಕವಾದ ತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಆ ನೋ ದೇವ ಶವಸಾ ಯಾಹಿ ಶುಷ್ಕಿನ್ ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷು ದೇವಯಂತೋ ಅರ್ಚಿನ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೦

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೩೦ ||
ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ— ೧೪ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೫

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ನೋ ದೇವ ಶವಸಾ ಯಾಹಿ ಶುಷ್ಕಿನ್ ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷು ದೇವಯಂತೋ ಅರ್ಚಿನ್ |

ಮಹೇ ನೃಮ್ಣಾಯ ನೃಪತೇ ಸುವಜ್ರ ಮಹಿ ಕ್ಷತ್ರಾಯ ಪೌಂಸ್ತ್ಯಾಯ ಶೂರಃ

ಪದಪಾಠಃ

ಅ | ನಃ | ದೇವ | ಶವಸಾ | ಯಾಹಿ | ಶುಷ್ಕಿನ್ | ಭವ | ವೃಧಃ | ಇಂದ್ರ | ರಾಯಃ | ಅಸ್ಯ |

ಮಹೇ | ನೃಮ್ಣಾಯ | ನೃಪತೇ | ಸುವಜ್ರ | ಮಹಿ | ಕ್ಷತ್ರಾಯ | ಪೌಂಸ್ತ್ಯಾಯ | ಶೂರ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನ ಶುಷ್ಕಿನ್ವಲವನ್ನಿಂದ್ರ ನೋಽಸ್ಮಾಞ್ಚಾವಸಾ ಬಲೇನ ಸಾರ್ಥಮಾ
ಯಾಹಿ | ಅಸ್ಯಾಸ್ಮಭ್ಯಂ ದೇಯಸ್ಯ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ವೃಧೋ ವರ್ಧಯಿತಾ ಚ ಭವ | ಹೇ ನೃಪತೇ
ಸುವಜ್ರ ಮಹೇ ಮಹತೇ ನೃಮ್ಣಾಯ ಬಲಾಯ ಚ ಭವ | ಬಾಧೋ ನೃಮ್ಣಮಿತಿ ಬಲನಾಮಸು ಪಾಠಾ-
ತ್ | ಹೇ ಶೂರ ಮಹಿ ಮಹತೇ ಕ್ಷತ್ರಾಯ ಶತ್ರುಜಾಂ ಹಿಂಸಕಾಯ | ಕ್ಷದಿಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ | ಪೌಂ-
ಸ್ತ್ಯಾಯ ವೀರ್ಯಾಯ ಚ ಭವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ಶುಷ್ಕಿನ್—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಶವಸಾ—
ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿ | ನಃ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ಅ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಅಸ್ಯ—ನಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ |
ರಾಯಃ—ಧನಕ್ಕೆ | ವೃಧಃ—ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗು | ನೃಪತೇ—ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪತಿಯಾದವನೂ |
ಸುವಜ್ರ—ಉತ್ತಮವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮಹೇ—ಮಹತ್ತಾದ | ನೃಮ್ಣಾಯ—
ಶಕ್ತಿವಾತನಾಗಿರು | ಶೂರ—ಸರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮಹಿ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ಕ್ಷತ್ರಾಯ—ಶತ್ರು
ಹಿಂಸಕವಾದುದೂ ಆದ | ಪೌಂಸ್ತ್ಯಾಯ—ವೀರ್ಯವಾತನಾಗಿಯೂ ಇರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡು.
ನಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಧನಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾಗಿ ಆಗು. ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪತಿಯಾದವನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ವಜ್ರಾ-
ಯುಧವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಮಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ಶಕ್ತಿವಾತನಾಗಿರು. ಸರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ
ಇಂದ್ರನೇ, ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕವಾದುದೂ ಆದ ವೀರ್ಯವಾತನಾಗಿಯೂ ಇರು.

English Translation

Divine and powerful (Indra), come to us with your strength : be the
augmenter of our riches : be to us, king of men, wielder of the thunderbolt
for (a source of) vigour, of great prowess, hero, of manhood.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಹವಂತ ಉ ತ್ವಾ ಹವ್ಯಂ ವಿನಾಚಿ ತನೂಷು ಶೂರಾಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸಾತೌ |
ತ್ವಂ ವಿಶ್ವೇಷು ಸೇನ್ಯೋ ಜನೇಷು ತ್ವಂ ವೃತ್ರಾಣಿ ರಂಧಯಾ ಸುಹಂತು ||

ಪದಪಾಠಃ

ಹವಂತೇ | ಉಂ ಇತಿ | ತ್ವಾ | ಹವ್ಯಂ | ವಿನಾಚಿ | ತನೂಷು | ಶೂರಾಃ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ | ಸಾತೌ |
ತ್ವಂ | ವಿಶ್ವೇಷು | ಸೇನ್ಯಃ | ಜನೇಷು | ತ್ವಂ | ವೃತ್ರಾಣಿ | ರಂಧಯ | ಸುಹಂತು || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಹವ್ಯಂ ಹ್ಯಾತವ್ಯಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ವಿನಾಚಿ ವಿವಿಧಾ ವಾಚೋ ಯಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಾಧುರ್ಭವಂತಿ
ತಸ್ಮಿನ್ಯುದ್ಧೇ ಶೂರಾಃ ಪುರುಷಾಸ್ತನೂಷ್ವಂಗೇಷು ರಕ್ಷಣೀಯಾಸು ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸಾತೌ ಸಂಭಜನೇ | ಸ-
ರತಿ ಗಚ್ಛತೀತ್ಯಾಯುರತ್ರ ಸೂರ್ಯೋ ವಿವಕ್ಷಿತಃ | ತಸ್ಯ ಚಿರಕಾರಂ ಪ್ರಾಪ್ತೃರ್ಭೃಂ ಹವಂತೇ | ಹ್ವಯಂತಿ |
ವಿಶ್ವೇಷು ಸರ್ವೇಷು ಜನೇಷು ತ್ವಮೇವ ಸೇನ್ಯಃ ಸೇನಾಹೋರಸಿ | ಅಪಿ ಚ ತ್ವಂ ವೃತ್ರಾಣಿ ಶತ್ರುನಾ
ಸುಹಂತು ಸುಹಂತುನಾಮ್ನಾ ವಜ್ರೇಣ ರಂಧಯ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ವಶೀಕುರು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಹವ್ಯಂ—ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವಿನಾಚಿ—ಅನೇಕವಿಧವಾದ
ವಿವಾದಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಶೂರಾಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳು | ತನೂಷು—ತಮ್ಮ ಅಂಗರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ |
ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶದ | ಸಾತೌ—ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ಹವಂತೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ | ವಿಶ್ವೇಷು—
ಸಮಸ್ತವಾದ | ಜನೇಷು—ದೇವಮಾನರೂಪವಾದ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ | ತ್ವಂ—ನೀನೊಬ್ಬನೇ | ಸೇನ್ಯಃ—ನಿಜವಾದ
ಯೋಧನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವೃತ್ರಾಣಿ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಸುಹಂತು—ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲತಕ್ಕ ವಜ್ರಾ-
ಯುಧದಿಂದ | ರಂಧಯ—ಸೀಳಿಹಾಕು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಅನೇಕವಿಧವಾದ ವಿವಾದಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾದ ಯುದ್ಧ-
ದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಂಗರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶದ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮಸ್ತ-
ವಾದ ದೇವಮಾನವರೂಪವಾದ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ನಿಜವಾದ ಯೋಧನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಲು
ಸಾಧನವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ನೀನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡು.

English Translation

Warriors invoke you, worthy to be invoked, in the variously clamor-
ous (strife), for (the safety of their) persons, and for the (long) enjoyment of
the sun : you are a fit leader over all men ; humble our enemies by the fatal
(bolt).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಹಾ ಯದಿಂದ್ರ ಸುದಿನಾ ವೃಚ್ಛಾನ್ದ ಧೋಯತ್ಕೇತು ಮುಪಮಂ ಸಮತ್ಸು |
 ನೃಗಿಃ ಸೀದದಸುರೋ ನ ಹೋತಾ ಹುವಾನೋ ಅತ್ರ ಸುಭಗಾಯ
 ದೇವಾನ್ ೩

ಪದಪಾಠಃ

ಅಹಾ | ಯತ್ | ಇಂದ್ರ | ಸುದಿನಾ | ವಿಠುಚ್ಛಾನ್ | ದಧಃ | ಯತ್ | ಕೇತುಂ | ಉಪಮಂ |
 ಸಮತ್ಸು |

ನಿ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸೀದತ್ | ಅಸುರಃ | ನ | ಹೋತಾ | ಹುವಾನಃ | ಅತ್ರ | ಸುಭಗಾಯ | ದೇವಾನ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯದ್ಯದಾಹಾಹಾನಿ ಸುದಿನಾ ಸುದಿನಾನಿ ವೃಚ್ಛಾನ್ ವೃಚ್ಛೇಯುಃ ಯದ್ಯದಾ ಚ
 ಸಮತ್ಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಕೇತುಂ ಜ್ಞಾನಮುಪಮಂತಿಕಂ ದಧಃ ಧಾರಯೇಃ ತದಾಸುರೋ ಬಲವಾ-
 ನ್ ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾಗ್ನಿಃ ಸುಭಗಾಯಾಸ್ಮಾಕಂ ಶೋಭನಧನಪ್ರಾಪ್ತಯೇ ದೇವಾನ್ ಹು-
 ವಾನೋ ಹ್ವಯನ್ನತ್ರಾಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞೇ ನಿ ಸೀದತ್ | ನೃಸೀದತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಅಹಾ—ದಿವಸಗಳು | ಸುದಿನಾ—ಒಳ್ಳೆಯ ದಿನಗ-
 ಳಾಗಿ | ವೃಚ್ಛಾನ್—ಉದಯಿಸುವವೋ (ಮತ್ತು) | ಯತ್—ಯಾವಾಗ ನೀನು | ಸಮತ್ಸು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ |
 ಕೇತುಂ—ಧ್ವಜವನ್ನು | ಉಪಮಂ—ನಮ್ಮ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ | ದಧಃ—ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿರುವೆಯೋ ಆಗ | [ಅಥವಾ
 ಸಮತ್ಸು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ (ನಮಗೆ) | ಕೇತು—ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು | ಉಪಮಂ—ನಮ್ಮ ಸಮಾಪದ-
 ಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು | ದಧಃ—ನಮಗೆ ನೀಡುವೆಯೋ ಆಗ] | ಅಸುರಃ—ಶಕ್ತಿವಂತನೂ | ಹೋತಾ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು
 ಆಹ್ವಾನಮಾಡುವವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಸುಭಗಾಯ—ನಮಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಧನಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ |
 ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಹುವಾನಃ—ಆಹ್ವಾನಮಾಡುತ್ತಾ | ಅತ್ರ—ಈ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ | ನಿ ಸೀ-
 ದತ್—ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಒಳ್ಳೆಯ ದಿನಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ನೀನು ನಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧ-
 ಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವಜವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುನಿಂತು ನಮಗೆ ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬೆಂಬಲವನ್ನು
 ನೀಡುವಾಗ ಶಕ್ತಿವಂತನೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಈ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ
 ಬಂದು ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ.

English Translation

When, Indra, fortunate days arise, when you advance your emblem in battles, the strong Agni, the invoker of the gods, summoning the gods hither for our benefit, sits down on the sacred grass.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಯಂ ತೇ ತ ಇಂದ್ರ ಯೇ ಚ ದೇವ ಸ್ತವಂತ ಶೂರ ದದತೋ ಮುಘಾಢಿ |
ಯಚ್ಛ ಸೂರಿಭ್ಯ ಉಪಮಂ ವರೂಢಂ ಸ್ವಾಭುವೋ ಜರಣಾಮುತ್ಸವಂತ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಯಂ | ತೇ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಯೇ | ಚ | ದೇವ | ಸ್ತವಂತ | ಶೂರ | ದದತಃ | ಮುಘಾಢಿ |
ಯಚ್ಛ | ಸೂರಿಭ್ಯಃ | ಉಪಮಂ | ವರೂಢಂ | ಸ್ವಾಭುವಃ | ಜರಣಾಂ | ಅತ್ಸವಂತ || ೪ ||

ಸಾಯಂಜಿಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವ ಶೂರೇ ದ್ರ ತೇ ತವ ವಯಂ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಸ್ವಭೂತಾಃ | ಯೇ ಜನಾ ಮದೀಯಪುತ್ರ-
ಪೌತ್ರಾದಯೋ ಮುಘಾಢಿ ಮಂದನೀಯಾನಿ ಹನೀಂಷಿ ದದತಃ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಃ ಸ್ತವಂತ ಸ್ತುವಂತಿ ತೇನ
ತವ ಸ್ವಭೂತಾಃ | ತೇಭ್ಯ ಉಭಯೇಭ್ಯಃ ಸೂರಿಭ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯ ಉಪಮಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ವರೂಢಂ ಗೃಹಂ
ಯಚ್ಛ | ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಅಸಿ ಚ ತ ಉಭೇ ಸ್ವಾಭುವಃ ಸುಸಮೃದ್ಧಾಃ ಸಂತೋ ಜರಣಾಂ ಜರಾಮುತ್ಸವಂತ |
ಪ್ರಾಪ್ತುಂವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ | ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವಯಂ—
ನಾವು | ತೇ—ನಿನಗೆ ಸೇರಿದವರೇ ಆಗಿದ್ದೇವೆ | ಯೇ ಚ—ಯಾವ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳು | ಮುಘಾಢಿ—
ಪೂಜ್ಯವಾದ ಹವಿರಾದಿಗಳನ್ನು | ದದತಃ—ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ | ಸ್ತವಂತ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ | ತೇ—ಅವರೂ
ನಿನಗೆ ಸೇರಿದವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ | ಸೂರಿಭ್ಯಃ—ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮಗೆ | ಉಪಮಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ |
ವರೂಢಂ—ಗೃಹವನ್ನು | ಯಚ್ಛ—ಕೊಡು | ಸ್ವಾಭುವಃ—ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವ
ರಾಗಿಯೇ | ಜರಣಾಂ—ಮುಪ್ಪನ್ನು | ಅತ್ಸವಂತ—ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ಮನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಾವು ನಿನಗೆ ಸೇರಿದವರೇ ಆಗಿದ್ದೇವೆ. ಯಾವ
ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳು ಪೂಜ್ಯವಾದ ಹವಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ ಅವರೂ ನಿನ್ನಿಗೆ

ಪೇರಿದವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗೃಹವನ್ನು ಕೊಡು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಮುಪ್ಪಿನವರೆಗೂ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

English Translation

We, divine Indra, who are yours, are they, hero, who are praising you and offering rich libations : grant to (your) pious (worshippers) an excellent abode : and may they, prosperous, attain old age.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವೋಚೇಮೇದಿಂ ದ್ರಂ ಮಘವಾನಮೇನಂ ಮಹೋ ರಾಯೋ ರಾಧಸೋ
ಯದ್ ದನಃ |

ಯೋ ಅರ್ಚತೋ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಮವಿಷ್ಣೋ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವೋಚೇಮ | ಇತ್ | ಇಂ ದ್ರಂ | ಮಘವಾನಂ | ಏನಂ | ಮಹಃ | ರಾಯಃ | ರಾಧಸಃ | ಯತ್ |
ದದತ್ | ನಃ |
ಯಃ | ಅರ್ಚತಃ | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ | ಅವಿಷ್ಣಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ಯ ಇಂದ್ರೋ ಮಹೋ ಮಹತೋ ರಾಧಸಃ ಸಂರಾಧಕಸ್ಯ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ | ದ್ವಿತೀಯಾ-
ರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ | ಸಂರಾಧಕಂ ಮಹದ್ಧನಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ದದತ್ ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ ಯಶ್ಚೇಂದ್ರೋಽರ್ಚತಃ
ಸ್ತುವತೋ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಮವಿಷ್ಣೋಽತಿಶಯೇನ ರಕ್ಷಿತಾ ಗಂತಾ ಭವತಿ
ತಮೇನಂ ಮಘವಾನಂ ಧನವಂತಮಿಂದ್ರಂ ವೋಚೇಮೇತ್ | ಸ್ತುವೇಮ್ಯವ | ಸ್ವಸ್ವಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ರಾಧಸಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ |
ರಾಯಃ—ಧನವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ದದತ್—ಕೊಡುವನೋ | ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಅರ್ಚತಃ—
ಪೂಜಕನಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಂ—ಸ್ತುತಿಕರ್ಮವನ್ನು | ಅವಿಷ್ಣಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ |
ಏನಂ—ಅಂತಹ | ಮಘವಾನಂ—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ವೋಚೇಮ ಇತ್—ಖಂಡಿತ
ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ
ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಪಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುವನೋ ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಪೂಜಕನಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಸ್ತುತಿಕರ್ಮವನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಧನವಂತನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಂಡಿತ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translatson

Let us glorify the opulent Indra, that he may give us vast and valuable riches : he who is the chief protector of the religious rites of the worshippers : ever cherish us with blessings.

ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರ ವ ಇಂದ್ರಾಯೇತಿ ದ್ವಾದಶರ್ಚಿಂ ಚತುರ್ದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ವಂ ಗಾಯತ್ರಮೈಂದ್ರಂ | ದಶಮ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ವಿರಾಜಃ ಶಿಷ್ವಾ ಗಾಯತ್ರೈಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಪ್ರ ವೋ ದ್ವಾದಶ ಗಾಯತ್ರಂ ತ್ರಿವಿರಾಳಂತಮಿತಿ || ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ || ಪ್ರಥಮೇ ರಾತ್ರಿಪರ್ಯಾಯೇ ಮೃತ್ಯಾವರುಣಶಸ್ತ್ರೇ ಪ್ರ ವ ಇಂದ್ರಾಯೇತ್ಯಾದ್ಯಸ್ತುಚಃ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ವ ಇಂದ್ರಾಯ ಮಾದನಂ ಪ್ರ ಕೃತಾನ್ಯೈಜೇಷಿಣಃ | ಅ. ೬-೪ | ಇತಿ || ಅತಿರಾತ್ರೇ ಪ್ರಥಮೇ ಪರ್ಯಾಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಶಸ್ತ್ರೇ ವಯಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾಯವೋಽಭೀತ್ಯನುರೂಪಸ್ತುಚಃ | ತಥಾ ಚ ಸೂಕ್ರಿತಂ | ವಯಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾಯವೋಽಭಿ ವಾರ್ತ್ರಹತ್ಯಾಯೇತ್ಯುತ್ತಮಾಮುಧರೇತ್ | ಅ. ೬-೪ | ಇತಿ || ಚತುರ್ಥೇಽಹನಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸನೇ ಹೋತ್ರಕಶಸ್ತ್ರ ಅರಂಭಣೀಯಾಭ್ಯ ಊರ್ಧ್ವಂ ವೈರಾಜ ಏಕಸ್ತುಚ ಆಹವನೀಯಃ | ತದರ್ಥಾಃ ಪ್ರ ವೋ ಮಹೇ ಮಹಿವೃಧೇ ಭರಧ್ವಮಿತ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತುಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ವೋ ಮಹೇ ಮಹಿವೃಧೇ ಭರಧ್ವಮಿತಿ ಚತಸ್ತಿಸ್ತುತ್ವ ವಿರಾಜಃ | ಅ | ೭-೧೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ವ ಇಂದ್ರಾಯ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು, ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಸು. ಆದರೆ ಹತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳು (೧೦-೧೨ ಋಕ್ಕುಗಳು) ವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ಸು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ವೋ ದ್ವಾದಶ ಗಾಯತ್ರಂ ತ್ರಿವಿರಾಳಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು. ಪ್ರಥಮರಾತ್ರಿಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯಾವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರ ವ ಇಂದ್ರಾಯ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರೀಯತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಪ್ರ ವ ಇಂದ್ರಾಯ ಮಾದನಂ ಪ್ರ ಕೃತಾನ್ಯೈಜೇಷಿಣಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೪) ನಿವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಅತಿರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಥಮಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಯೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಯಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾಯವೋಽಭಿ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ೪-೬ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅನುರೂಪತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ವಯಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾಯವೋಽಭಿ ವಾರ್ತ್ರಹತ್ಯಾಯೇತ್ಯುತ್ತಮಾ-

ಮುದ್ರರೇಶ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಯಾಗದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ಮಾಧ್ಯಂದಿನ ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೋತೃವರ್ಗದ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು ಪರಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಆರಂಭಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಿ ಅನಂತರ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿರಾಟ್ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು (೧೦-೧೨ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು) ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಪ್ರ ಮೋ ಮಹೇ ಮಹಿವ್ಯದೇ ಭರಧ್ವಮಿತಿ ಚತಸ್ರ- ಸ್ತಿಸ್ತಶ್ಚ ವಿರಾಜಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೧೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೧

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೩೧ ||
ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೧೫. ೧೬ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೧೨ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಭಂದಃ—೧-೯, ಗಾಯತ್ರೀ | ೧೦-೧೨. ವಿರಾಟ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ವ ಇಂದ್ರಾಯ ಮಾದನಂ ಹರ್ಯಶ್ವಾಯ ಗಾಯತ |

ಸಖಾಯ ಸೋಮಸಾನ್ನೇ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ವಃ | ಇಂದ್ರಾಯ | ಮಾದನಂ | ಹರ್ಯಶ್ವಾಯ | ಗಾಯತ |

ಸಖಾಯಃ | ಸೋಮಸಾನ್ನೇ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸಖಾಯಃ ವೋ ಯೂಯಂ ಹರ್ಯಶ್ವಾಯ ಸೋಮಸಾನ್ನೇ ಸೋಮಾನಾಂ ಪಾತ್ರ ಇಂದ್ರಾಯ ಮಾದನಂ ಮದಕರಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಪ್ರ ಗಾಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸಖಾಯಃ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರರೇ | ವಃ—ನೀವು | ಹರ್ಯಶ್ವಾಯ—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವನೂ | ಸೋಮಸಾನ್ನೇ—ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಾಯ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ | ಮಾದನಂ—ಮದಕರವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಪ್ರ ಗಾಯತ—ಪಠಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರರೇ, ನೀವು ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವನೂ, ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ಹರ್ಷಕಾರಕವಾದ ಸೋತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿರಿ.

English Translation

Sing, friends, an exhilarating hymn to Indra, the lord of bay steeds, the drinker of the Soma.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂಸೇದ್ವುಕ್ಥಂ ಸುದಾನವ ಉತ ದ್ವ್ಯಕ್ಷಂ ಯಥಾ ನರಃ |

ಚಕ್ರಮಾ ಸತ್ಯರಾಧಸೇ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂಸ | ಇತ್ | ಉಕ್ಥಂ | ಸುದಾನವೇ | ಉತ | ದ್ವ್ಯಕ್ಷಂ | ಯಥಾ | ನರಃ |

ಚಕ್ರಮಾ | ಸತ್ಯರಾಧಸೇ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತಾಪಿ ಚ ಹೇ ಸ್ತೋತಃ ಸುದಾನವೇ ಶೋಭನದಾನಾಯ ಸತ್ಯರಾಧಸೇ ಸತ್ಯಧನಾಯೇಂ-
ದ್ರಾಯೇಕ್ಷಂ ಸ್ತೋಮಂ ಯಥಾ ನರೋಽನ್ಯೇ ಸ್ತೋತಾರೋ ದ್ವ್ಯಕ್ಷಂ ದೀಪ್ತೇಃ ಸಾಧನಭೂತಂ
ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶಂಸಂತಿ ತದ್ವತ್ತ್ವಮಸಿ ಶಂಸ | ಉಚ್ಚಾರಯ | ಇದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ವಯಂ ಚ ಚಕ್ರಮಾ |
ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕರವಾಮು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ) ಉತ—ಮತ್ತು | ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ನರಃ—ಇತರ ಯಜಮಾನರು |
ದ್ವ್ಯಕ್ಷಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪಠಿಸುವರೋ ಅಂತಹ | ಉಕ್ಥಂ—ಸ್ತೋಮರೂಪವಾದ
ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಸುದಾನವೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಯೋ | ಸತ್ಯರಾಧಸೇ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೋ ಅದ
ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ | ಶಂಸ ಇತ್—ಪಠಿಸು | ಚಕ್ರಮಾ—ನಾವೂ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪಠಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ, ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಯಜಮಾನರು ಪ್ರಕಾಶಮೂಲವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ
ಪಠಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಸ್ತೋಮರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಯೋ, ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೋ
ಅದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ಪಠಿಸು. ನಾವೂ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪಠಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation

Repeat to the liberal Indra such brilliant praise as other (men
repeat) : let us offer it to him who is affluent in truth,

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ್ವಂ ನ ಇಂದ್ರ ವಾಜಯುಸ್ತ್ವಂ ಗವ್ಯಃ ಶತಕೃತೋ |

ತ್ವಂ ಹಿರಣ್ಮಯುರ್ವಸೋ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ವಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ವಾಜಯುಃ | ತ್ವಂ | ಗವ್ಯಃ | ಶತಕ್ರತೋ ಇತಿ ಶತಕ್ರತೋ |

ತ್ವಂ | ಹಿರಣ್ಯಯುಃ | ವಸೋ ಇತಿ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ವಾಜಯುರನ್ನ ಕಾಮೋ ಭವ | ಹೇ ಶತಕ್ರತೋ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಗವ್ಯಗೋಕಾಮೋ ಭವ | ಹೇ ವಸೋ ವಾಸಯಿತರಿಂದ್ರ ತ್ವಂ ಹಿರಣ್ಯಯುರ್ಹಿರಣ್ಯಕಾಮೋಽಸಿ ಭವ || ಛಂದಸಿ ಪರೇಚ್ಛಾಯಾಮಸಿ ದೃಶ್ಯತೇ ಕೃಜಿತಿ ಕೃಚ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಾಜಯುಃ—ಅನ್ನದಾನಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆಗು | ಶತಕ್ರತೋ—ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಗವ್ಯಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ | ವಸೋ—ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಹಿರಣ್ಯಯುಃ—ಸುವರ್ಣದಾನಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಮಗೆ ಅನ್ನದಾನಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿರು. ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಮಗೆ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಚ್ಛಿಸು. ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಮಗೆ ಸುವರ್ಣದಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸು.

English Translation

Indra, be willing to give us food : be willing, Shatakratu, to give us cattle: be willing donor old wellings, to give us gold.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಯಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾಯವೋಽಭಿ ಪ್ರ ಕೋನುಮೋ ವೃಷನ್ |

ವಿದ್ಧಿ ತ್ವಂ ಸ್ಯ ನೋ ವಸೋ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಯಂ | ಇಂದ್ರ | ತ್ವಾಯವಃ | ಅಭಿ | ಪ್ರ | ನೋನುಮಃ | ವೃಷನ್ |

ವಿದ್ಧಿ | ತು | ಅಸ್ಯ | ನಃ | ವಸೋ | ಇತಿ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವೃಷನ್ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತರಿಂದ್ರ ತ್ವಾಯವಸ್ತೃತ್ವಾಮಾ ವಯಂ ವಸಿಷ್ಠಾಸ್ತಾಮುಭಿ
ಪ್ರ ಜೋನುಮಃ | ಪ್ರಕರ್ಣೇಣ ಸ್ತುಮಃ | ಹೇ ವಸೋ ವಾಸಯಿತರಿಂದ್ರ ಅಸ್ಯೇದಮಸ್ಮದೀಯಂ
ಸ್ತೋತ್ರಂ ತು ಹಿಸ್ತಂ ವಿದ್ಧಿ | ಅವಧಾರಯ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವೃಷನ್—ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾಯವಃ—ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇ
ಕ್ಷಿಸುವ | ವಯಂ—ನಾವು | ಅಭಿ ಪ್ರ ಜೋನುಮಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುವೆವು | ವಸೋ—ವಸತಿ
ದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಃ ಅಸ್ಯ—ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ತು—ಪ್ರೀತವಾಗಿ | ವಿದ್ಧಿ—ತಿಳಿದು
ಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಕೊಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿ
ಸುತ್ತೇವೆ. ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ
ಫಲವನ್ನು ಕೊಡು.

English Translation

Devoted to you, showerer (of benefits), we glorify you : be cognizant,
giver of dwellings, of this-our praise.

ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ

ಮಾ ನೋ ನಿ ದೇ ಚ ವಕ್ತವೇ ಯೋ ರಂಧೀರರಾವ್ಣೇ |

ತ್ವೇ ಅಪಿ ಕೃತುರ್ಮಮ || ೫ ||

ಪದಸಾಠಃ

ಮಾ | ನಃ | ನಿ ದೇ | ಚ | ವಕ್ತವೇ | ಅಯಃ | ರಂಧೀಃ | ಅರಾವ್ಣೇ |

ತ್ವೇ ಇತಿ | ಅಪಿ | ಕೃತುಃ | ಮಮ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅಯಃ ಸ್ವಾಮೀ ತ್ವಂ ವಕ್ತವೇ ಪರುಷವಾಕ್ಯಾನಾಂ ವಕ್ತೇ ನಿ ದೇ ನಿಂದಿತ್ರೇ-
ರಾವ್ಣೇದಾತ್ರೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಮಾ ರಂಧೀಃ | ವಶಂ ಮಾ ಕಾರ್ಷೀಃ | ಅಸ್ಯಪಿ ಚ ತ್ವೇ ತ್ವಯಿ ಮಮ
ಕೃತುರ್ಮದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಲಕ್ಷಣಂ ಕರ್ಮ ಗಚ್ಛತ್ವಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅಸ್ಮದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಭವಚ್ಛಿತ್ತೇ
ಪ್ರವಿಶತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಅಯಃ—ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನೀನು | ವಕ್ತವೇ—ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಯಿಸುವಂತೆ ಮಾತನಾ
ಡುವವನಿಗಾಗಲಿ | ನಿ ದೇ ಚ—ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವನಿಗಾಗಲಿ | ಅರಾವ್ಣೇ—ಹವಿರ್ಧಾನಮಾಡದ ಕರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನಿ

ಗಾಗಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ರಂಧೀಃ—ವಶರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ | ಉತ—ಮತ್ತು | ತ್ವೇ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ |
ಮಮ—ನನ್ನ | ಕೃತುಃ—ಸ್ತುತಿಯೊಪವಾದ ಕರ್ಮವು ಐಕ್ಯವಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನೀನು ನಮಗೆಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಯಿಸುವಂತೆ ಮಾತನಾಡುವವನಿಗಾಗಲಿ, ಹವಿರ್ಧಾನಮಾಡದ ಕರ್ಮಬ್ರಹ್ಮನಿಗಾಗಲಿ, ನಮ್ಮ ನಿಂದಕರಿಗಾಗಲಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ವಶರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ. ಮತ್ತು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯೊಪವಾದ ಕರ್ಮವು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಐಕ್ಯವಾಗಲಿ.

English Translation

Indra, you are lord ; subject us not to the reviler, to the abuser, to the withholder of offerings : may my worship verily (find favour) with you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ್ವಂ ವರ್ಮಾಸಿ ಸಪ್ರಥಃ ಪುರೋಯೋಧಶ್ಚ ವೃತ್ರಹನ್ |

ತ್ವಯಾ ಪ್ರತಿ ಬ್ರುವೇ ಯುಜಾ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ವಂ | ವರ್ಮ | ಅಸಿ | ಸಪ್ರಥಃ | ಪುರೋಯೋಧಃ | ಚ | ವೃತ್ರಹನ್ |

ತ್ವಯಾ | ಪ್ರತಿ | ಬ್ರುವೇ | ಯುಜಾ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವೃತ್ರಹಂಭೂತೃಣಾಂ | ಹಿಂಸಕೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ವರ್ಮಾಸ್ಮಾಕಂ ಕವಚಮಸಿ | ಕವಚವದ್ರಕ್ಷ-
ಕೋಽಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಪ್ರಥಃ ಸರ್ವತಃ ಪೃಥುಶ್ಚಾಸಿ | ಪುರೋಯೋಧಶ್ಚ ಪುರೋ ಯೋದ್ಧಾ ಚಾಸಿ |
ತ್ವಯಾ ಯುಜಾ ತ್ವಯಾ ಸಹಾಯೇನ ಪ್ರತಿ ಬ್ರುವೇ | ಶತ್ರುನ್ ಪ್ರತಿಬ್ರವೀಮಿ | ಪ್ರತಿಹನ್ಮೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪಧಾರ್ಥ

ವೃತ್ರಹನ್—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವರ್ಮ—ನಮಗೆ ರಕ್ಷಾಕವಚವಾಗಿ |
ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಸಪ್ರಥಃ—ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಪುರೋಯೋಧಶ್ಚ—ನಮ್ಮ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ
ನಿಂತು (ನಮಗಾಗಿ) ಯುದ್ಧಮಾಡುವವನೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ತ್ವಯಾ ಯುಜಾ—ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು |
ಪ್ರತಿ ಬ್ರುವೇ—ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಎದುರುಬಿದ್ದು ಹೊಡೆಯಬಲ್ಲೆ ನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಮಗೆ ರಕ್ಷಾಕವಚವಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ
ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಮ್ಮ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಮಗಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವವನೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿ
ಕೊಂಡು ನಾನು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಎದುರುಬಿದ್ದು ಹೊಡೆಯಬಲ್ಲೆ ನು.

English Translation

Slayer of enemies, you, Indra, are our armour, vast and our preceptor in battle : with you for my ally I defy (the foe).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಹಾ ಉತಾಸಿ ಯಸ್ಯ ತೇನು ಸ್ವಧಾವರೀ ಸಹಃ |

ಮಮ್ನಾತೇ ಇಂದ್ರ ರೋದಸೀ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಮಹಾನ್ | ಉತ | ಅಸಿ | ಯಸ್ಯ | ತೇ | ಅನು | ಸ್ವಧಾವರೀ ಇತಿ ಸ್ವಧಾವರೀ ಸಹಃ |

ಮಮ್ನಾತೇ ಇತಿ | ಇಂದ್ರ | ರೋದಸೀ ಇತಿ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತಾಸಿ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಮಹಾನಸಿ | ಸರ್ವಾಧಿಕೋಽಸಿ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಸ್ಯ ತೇ ತವ ಸಹೋ ಬಲಂ ಸ್ವಧಾವರೀ ಅನ್ನವತ್ಯಾ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವನು ಮಮ್ನಾತೇ ಅನುಮನ್ಯೇತೇ | ತ್ವದೀಯಂ ಸಹಃ ಸರ್ವಾಧಿಕಮಿತ್ಯಶ್ರೋಭಾವಸಿ ಲೋಕೌ ವಿಸಂನಾದಂ ನ ಕುರುತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉತ—ಅಲ್ಲದೇ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮಹಾನ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಅಸಿ—ಅಗದ್ದೀಯ | ಯಸ್ಯ ತೇ—ಯಾವ ಅದೇ ನಿನ್ನ | ಸಹಃ—ಬಲವನ್ನು | ಸ್ವಧಾವರೀ—ಅನ್ನವತಿಯ ರಾದ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ | ಅನು ಮಮ್ನಾತೇ—ಗೌರವಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅಗದ್ದೀಯ. ಅಂತಹ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಬಲವನ್ನು ಅನ್ನವತಿಯರಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ ಗೌರವಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation

You verily are great; and heaven and earth abounding with food, respect, Indra, your strength.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತಂ ತ್ವಾ ಮರುತ್ಸ್ತತೀ ಪರಿ ಭುವದ್ವಾಣೀ ಸಯಾವರೀ |

ನಕ್ಷಮಾಣಾ ಸಹ ದ್ಯುಭಿಃ || ೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತಂ | ತ್ವಾ | ಮರುತ್ವತೀ | ಪರಿ | ಭುವತ್ | ವಾಣೀ | ಸ್ತಯಾವರೀ |

ನಕ್ಷಮಾಣಾ | ಸಹ | ದ್ಯುಭಿಃ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತಮುಕ್ತಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಸಯಾವರೀ ತ್ವಯಾ ಸಹ ಗಂತ್ರೀ | ಯತ್ರ
ಯತ್ರ ತ್ವಂ ಯಾಸಿ ತತ್ರ ತತ್ರ ಯಾಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ದ್ಯುಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿರ್ನಕ್ಷಮಾಣಾ ವ್ಯಾಪ್ನವಂತೀ ಮ-
ರುತ್ವತೀ | ಮರುತಃ ಸ್ತೋತಾರಃ | ತದ್ವತೀ ವಾಣೀ ಸ್ತುತಿಃ ಪರಿ ಭುವತ್ | ಪರಿಭವತು | ಪರಿಭವತಿರತ್ರ
ಪರಿಗೃಹಾರ್ಥೀಯಃ | ಪರಿಗೃಹ್ಣಾತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತಂ—ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿತವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಸಯಾವರೀ—ನಿನ್ನೊಡನೆಯೇ ಸಂಚರಿಸುವುದೂ | ದ್ಯುಭಿಃ ಸಹ—ಕಾಂತಿಗೊಳೊಡನೆ | ನಕ್ಷಮಾಣಾ—ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದೂ | ಮರುತ್ವತೀ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿರುವುದೂ ಆದ | ವಾಣೀ—ಸ್ತುತಿಯು | ಪರಿ ಭುವತ್—ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿತವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನೊಡನೆಯೇ ಸಂಚರಿಸುವುದೂ, ಕಾಂತಿ
ಗೊಳೊಡನೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದೂ ಮತ್ತು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವುದೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಯು ವ್ಯಾಪಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳಲಿ. ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೇವಿಸಲಿ.

English Translation

May the praises of your adorers, accompanying you (wherever you go), such as you are, and spreading around with radiance, reach you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಊರ್ಧ್ವಾ ಸ ಸ್ತಾನ್ವಿಂದ್ರೋ ಭುವನ್ದ ಸ್ಮಮುಪ ದ್ಯವಿ |

ಸಂ ತೇ ನಮಂತ ಕೃಷ್ಣಯಃ || ೯ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಊರ್ಧ್ವಾ ಸಃ | ತ್ವಾ | ಅನು | ಇಂದ್ರವಃ | ಭುವನ್ | ದ್ರಸ್ಮಂ | ಉಪ | ದ್ಯವಿ |

ಸಂ | ತೇ | ನಮಂತ | ಕೃಷ್ಣಯಃ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಉಪ ದ್ಯವಿ ದ್ಯುಲೋಕಸಮೀಪೇ ಸ್ಥಿತಂ ದಸ್ಮಂ ದರ್ಶನೀಯಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮನೂ-
ದ್ವಿಶ್ಯೋರ್ಧ್ವಾಸ ಉರ್ಧ್ವಾ ಇಂದ್ರೋಸ್ತದೀಯಾಃ ಸೋಮಾ ಭುವನ್ | ಭವಂತಿ | ಕೃಷ್ವಯಃ ಪ್ರ-
ಜಾಶ್ಚ ತೇ ತುಭ್ಯಂ ಸಂ ನಮಂತ | ಭುವಿ ಸೋಮಾಸ್ತದರ್ಥಮೇವ ಜಾಯಂತೇ ಪ್ರಜಾಶ್ಚ ತ್ವಾಮೇವ
ಪ್ರಣಮಂತೀತಿಂದ್ರಸ್ತುತಿಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಉಪ ದ್ಯವಿ—ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಥಿತನಾದವನೂ | ದಸ್ಮಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ
ವನೂ ಆದ | ತ್ವಾ ಅನು—ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಯೇ | ಇಂದವಃ—ಸೋಮರಸಗಳು | ಉರ್ಧ್ವಾಸಃ—ಉರ್ಧ್ವ
ಮುಖಗಳಾದ ಪ್ರವಾಹಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ | ಭುವನ್—ಅಗುತ್ತವೆ | ಕೃಷ್ವಯಃ—ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸಹ | ತೇ—
ನಿನಗೆ | ಸಂ ನಮಂತ—ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಥಿತನಾದವನೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಯೇ,
ಸೋಮರಸಗಳು ಉರ್ಧ್ವಮುಖಗಳಾದ ಪ್ರವಾಹಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ ಅಗುತ್ತವೆ. ಸಕಲಪ್ರಜೆಗಳೂ ನಿನಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ
ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

The ascending libations proceed, Indra, to you, abiding in heaven
of goodly aspect; men how in reverence before you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ವೋ ಮಹೇ ಮಹಿವೃಧೇ ಭರಧ್ವಂ ಪ್ರಚೇತಸೇ ಪ್ರ ಸುಮತಿಂ
ಕೃಣುಧ್ವಂ |

ವಿಶಃ ಪೂರ್ವೀಃ ಪ್ರ ಚರಾ ಚರ್ಷಣಿಸ್ತಾಃ || ೧೦ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ವಃ | ಮಹೇ | ಮಹಿವೃಧೇ | ಭರಧ್ವಂ | ಪ್ರಚೇತಸೇ | ಪ್ರ | ಸುಮತಿಂ | ಕೃಣುಧ್ವಂ |
ವಿಶಃ | ಪೂರ್ವೀಃ | ಪ್ರ | ಚರ | ಚರ್ಷಣಿಸ್ತಾಃ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮದೀಯಾಃ ಪುರುಷಾಃ ವೋ ಯೋಯಂ ಮಹಿವೃಧೇ ಮಹತಾಂ ಧನಾನಾಂ ವರ್ಧಯಿತ್ರೇ
ಮಹೇ ಮಹತ ಇಂದ್ರಾಯ ಪ್ರ ಭರಧ್ವಂ | ಸೋಮಾನ್ವಣಿಯತ | ಪ್ರಚೇತಸೇ ಪ್ರಕೃಷ್ವಮತಯ ಇಂ-
ದ್ರಾಯ ಸುಮತಿಂ ಸುಷ್ಪತಿಂ ಚ ಪ್ರ ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಪ್ರಕುರುತ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ.

ಚರ್ಷಣಿಪ್ರಾಃ ಕಾಮೈಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪೂರಯಿತಾ ತ್ವಂ ಪೂರ್ವೀರ್ಹವಿಷಾಂ ಪೂರಯಿತ್ರೀರ್ವಿಶಃ ಪ್ರಜಾಃ
ಪ್ರ ಚರ | ಅಭಿಗಚ್ಛ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಯಜಮಾನರೇ) ವಃ—ನೀವು | ಮಹಿವೃಧೇ—ಮಹತ್ತಾದ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನೂ |
ಮಹೇ—ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನಿಗಾಗಿ | ಪ್ರ ಭರಧ್ವಂ—ಸೋಮಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರಿ | ಪ್ರಚೇತಸೇ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನ ಸ್ತುತಿಗಾಗಿ | ಸುಮತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ಕೃಣುಧ್ವಂ—
ನಿರ್ಮಿಸಿರಿ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ಚರ್ಷಣಿಪ್ರಾಃ—ಪ್ರಜೆಗಳ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸುವ ನೀನು | ಪೂರ್ವೀಃ—
ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಡುವ | ವಿಶಃ—ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಗೆ | ಪ್ರ ಚರ—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ದಯಮಾಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಯಜಮಾನರೇ, ಮಹತ್ತಾದ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನೂ ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನಿಗಾಗಿ ಸೋಮ
ರಸಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರಿ. ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನ ಸ್ತುತಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರಿ.
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡುವ ನೀನು ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ನಿನಗಾಗಿ ತುಂಬಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ
ರುವ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ದಯಮಾಡು.

English Translation

Bring (libations) to the great (Indra), the giver of great (wealth) :
offer praise to the wise Indra : fulfiller (of the desires) of men, come to the
people offering many (oblations).

ಸಂಹಿತಾಸೂತ್ರಃ

ಉರು॒ವ್ಯಚ॑ಸೇ ಮ॒ಹಿನೇ॑ ಸು॒ವೃಕ್ತಿ॑ಮಿ॒ಂದ್ರಾಯ॑ ಬ್ರ॒ಹ್ಮ ಜನ॑ಯಂತ॒ ವಿಪ್ರಾಃ॑ |
ತಸ್ಯ॑ ವ್ರ॒ತಾನಿ॑ ನ ಮಿ॒ನಂತಿ॑ ಧೀರಾಃ || ೧೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉ॒ರು॒ವ್ಯಚ॑ಸೇ | ಮ॒ಹಿನೇ॑ | ಸು॒ವೃಕ್ತಿ॑ಂ | ಇ॒ಂದ್ರಾಯ॑ | ಬ್ರ॒ಹ್ಮ | ಜನ॑ಯಂತ॒ | ವಿಪ್ರಾಃ॑ |
ತಸ್ಯ॑ | ವ್ರ॒ತಾನಿ॑ | ನ | ಮಿ॒ನಂತಿ॑ | ಧೀರಾಃ॑ || ೧೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉರು॒ವ್ಯಚ॑ಸೇ ಪೃಥುವ್ಯಾಪ್ತಯೇ ಮಹಿನೇ ಮಹತೇ ಯಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ಸ್ತುತಿಂ
ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ನಂ ಹವಿಶ್ಚ ವಿಪ್ರಾಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ ಜನಯಂತ ಜನಯಂತಿ ತಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ವ್ರತಾನಿ ರಕ್ಷಣಾದೀನಿ
ಕರ್ಮಾಣಿ ಧೀರಾಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ ದೇವಾ ಅಸಿ ನ ಮಿನಂತಿ | ನ ಹಿಂಸಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉರುವ್ಯಚಿಸೇ—ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಮಹಿನೇ—ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ |
ಇಂದ್ರಾಯ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಸುವೃಕ್ತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ
ಅನ್ನವನ್ನೂ | ವಿಪ್ರಾಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞರು | ಜನಯಂತೆ—ನಿರ್ಮಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ | ತಸ್ಯ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನ |
ವ್ರತಾನಿ—ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಧೀರಾಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ | ನ ಮಿನಂತಿ—
ಮೀರಿ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ (ವಿಘ್ನ ಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ).

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ
ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಇಂದ್ರನ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ
ವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಮೀರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation

The sages engender sacred praise and (sacrificial) food for the wide-
pervading mighty Indra : the prudent impede not his functions.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಂದ್ರಂ ವಾಣೀರನುತ್ತಮನ್ಯುಮೇವ ಸತ್ರಾ ರಾಜಾನಂ ದಧಿರೇ ಸಹಧ್ಯೈ |
ಹರ್ಯಶ್ವಾಯ ಬರ್ಹಯಾ ಸಮಾಸೀನ್ || ೧೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಂದ್ರಂ | ವಾಣೀಃ | ಅನುತ್ತಮನ್ಯುಂ | ಏವ | ಸತ್ರಾ | ರಾಜಾನಂ | ದಧಿರೇ | ಸಹಧ್ಯೈ |
ಹರ್ಯಶ್ವಾಯ | ಬರ್ಹಯಾ | ಸಂ | ಅಸೀನ್ || ೧೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸತ್ರಾ ರಾಜಾನಂ ಸರ್ವಜಗತ ಈಶ್ವರಮನುತ್ತಮನ್ಯುಂ | ಕೇನಾಪ್ಯನುತ್ತೋಽಬಾಧಿತೋ
ಮನ್ಯುಃ ಕ್ರೋಧೋ ಯಸ್ಯ ಸಃ | ತಮೇವೇಂದ್ರಂ ವಾಣೀಃ ಸ್ತುತಯಃ ಸಹಧ್ಯೈ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಶತ್ರು-
ಕಾಮಭಿಭವಿತುಂ ದಧಿರೇ | ಅತೋ ಹೇತೋರ್ಹೇ ಸ್ತೋತಃ ತ್ವಮಪಿ ಹರ್ಯಶ್ವಾಯೇಂದ್ರಾಯ | ಹ-
ರ್ಯಶ್ವಮಿಂದ್ರಂ ಸ್ತೋತುಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸೀನ್ ಬಂಧೂನ್ ಸಂ ಬರ್ಹಯಾ | ಉತ್ಸಾಹಯಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸತ್ರಾ—ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ | ರಾಜಾನಂ—ಈಶ್ವರನೂ | ಅನುತ್ತಮನ್ಯುಂ—ಯಾರಿಂದಲೂ ಎದುರಿಸ
ಲಾಗದ ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಂ ಏವ—ಇಂದ್ರನನ್ನೇ | ವಾಣೀಃ—ಸ್ತುತಿಗಳು | ಸಹಧ್ಯೈ—ಶತ್ರು

ಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು | ದಧಿರೇ—ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ | ಹರ್ಯಶ್ವಾಯ—(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ) ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು | ಆಸೀನ್—ಆಪ್ತರನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಸಂ ಬರ್ಹಯ—ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಈಶ್ವರನೂ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಎದುರಿಸಲಾಗದ ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಗಳು ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ, ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ಆಪ್ತರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸು.

English Translation

Praises truly enable the universal monarch, Indra, whose wrath is irresistible, to overcome (his foes): urge your kinsmen. (worshipper, to glorify) the lord of bay steeds.

ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೋ ಷು ತ್ವೇತಿ ಸಪ್ತನಿಶತ್ಯೈಚಂ ಪಂಚದಶಃ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ನೋ ಷು ಸಪ್ತಾಧಿಕಾ ಪ್ರಾಗಾಥಂ ತೃತೀಯಾ ದ್ವಿಪದಾ ಸೌದಾಸೈರಗ್ನಾ ಪ್ರಪ್ತಿಸ್ತಮಾಣಃ ಶಕ್ತಿರಂತ್ಯಂ ಪ್ರಗಾಥಮಾಲೇಭೇ ಸೋಽರ್ಧರ್ಚ ಉಕ್ತೇಽದಹ್ಯತ | ತಂ ಪುತ್ರೋಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಃ ಸಮಾಪಯತೇತಿ ಶಾ-
ಖ್ಯಾಯನಕಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯೈವ ಹತಪುತ್ರಸ್ಯಾರ್ಥಮಿತಿ ತಾಂಡಕಮಿತಿ | ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟಾ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ | ಇಂದ್ರ ಕೃತುಂ ನ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಸ್ಯಾರ್ಧರ್ಚಸ್ಯ ಚ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರಃ ಶಕ್ತಿರ್ವಸಿಷ್ಠೋ ವಾ | ಇಂದ್ರೋ ದೇ-
ವತಾ | ಅಯುಜೋ ಬೃಹತ್ಯೋ ಯುಜಃ ಸತೋಬೃಹತ್ಯಃ | ತೃತೀಯಾ ತು ದ್ವಿಪದಾ ವಿರಾಟ್ || ಮ-
ಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲೈ ಬಾರ್ಹತತ್ಪಚಾರೀತಾನೇತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ತತ್ರ ದ್ವಿಪದಾಮುಖಿ ತ್ವಾ ಶೂರೇತ್ಯೇತಂ
ರಾಥಂತರಂ ಪ್ರಗಾಥಂ ನಕಃ ಸುದಾಸ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಂ ಚ ವರ್ಜಯೇತ್ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ
ಸೂತ್ರಿತಂ | ನೋ ಷು ತ್ವಾ ವಾಘತತ್ವನೇತ್ಯೇತಸ್ಯ ದ್ವಿಪದಾಂ ಚೋದ್ಧರತಿ ರಾಥಂತರಂ ಚ ಪ್ರಗಾಥ-
ಮಥ ಹಾಸ್ಯ ನಕಃ ಸುದಾಸೋ ರಥಮಿತ್ಯೇತಂ ಪ್ರಗಾಥಮುದ್ಧೃತ್ಯ ತ್ವಾಮಿದಾ ಹ್ಯೋ ನರ ಇತ್ಯೇತಂ
ಪ್ರಗಾಥಂ ಪ್ರತ್ಯವದಧಾತಿ | ಐ.ಅ. ೫-೨-೪ | ಇತಿ || ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽದನಿ ಪಂಚನೇಽದನಿ ಚ ನಿಷ್ಕೇ-
ವಲೈ ನೋ ಷು ತ್ವಾ ವಾಘತ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಃ ಸದ್ವಿಪದಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ನೋ ಷು ತ್ವಾ ವಾಘತತ್ವ-
ನೇತಿ ಸದ್ವಿಪದ ಉಪಸಮಸ್ಯೇದ್ವಿಪದಾಂ | ಅ. ೭-೩ | ಇತಿ || ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽದನಿ ಮರುತ್ಪತೀಯೇ
ಪ್ರಾಕೃತಾನ್ಮರುತ್ಪತೀಯಾತ್ಪ್ರಗಾಥಾದನಂತರಂ ನಕಃ ಸುದಾಸ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಂ ಶಂಸೇತ್ | ಪೃಷ್ಠಾಭಿ-
ಸ್ತವಷಡಹಯೋಸ್ತೃತೀಯೇ ಷಷ್ಠೇಽದನಿ ಚಾಯಂ ಪ್ರಗಾಥಃ | ತಥೈವ ಸೂತ್ರಿತಂ | ನಕಃ ಸುದಾಸೋ
ರಥಮಿತಿ ಮರುತ್ಪತೀಯಾ ಊರ್ಧ್ವಂ ನಿತ್ಯಾದಿತಿ | ಏವಂ ಸ್ಥಿತಾನ್ ಪ್ರಗಾಥಾನ್ಪೃಷ್ಠಾಭಿಸ್ತವಯೋ-
ರನ್ವಹಂ ಪುನಃಪುನರಾವರ್ತಯೇಯುಃ | ಅ. ೭-೩ | ಇತಿ || ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮೇ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇಽ-

ಜ್ಞಾನಾಕಶಸ್ತು ಉದಿನ್ನಸ್ತು ರಿಚ್ಯತ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಃ | ತಥಾ ಚ ಸೂತ್ರಿತಂ | ಉದಿನ್ನಸ್ತು ರಿಚ್ಯತೇ
ಭೂಯ ಇತ್ | ಅ. ೫-೧೬ | ಇತಿ || ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮೇ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಮೃತ್ಪ್ರವರುಣಶಸ್ತ್ರೇ ಕಸ್ತ-
ಮಿಂದ್ರೇತಿ ಪ್ರಗಾಥಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಕಸ್ತಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾವಸುಂ ಸದ್ಯೋ ಹ ಜಾತಃ | ಅ. ೫-೧೬ | ಇತಿ ||
ಜಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಹನಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಮೃತ್ಪ್ರವರುಣಶಸ್ತ್ರಸ್ಯಾಯಂ ಪ್ರಗಾಥಃ | ಅಹರ್ಗ
ಣೇಪ್ಸಪಿ ದ್ವಿತೀಯಾದಿಷ್ಟಹಃಸು | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಕಸ್ತಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾವಸುಂ ಕನ್ನವ್ಯೋ ಅ-
ತಸೀನಾಂ | ಅ. ೭-೪ | ಇತಿ || ಆರಂಭಣೀಯಾಃ ಪರ್ಯಾಸಾನ್ ಕದ್ವತೋಽಹರಹಃಶ-
ಸ್ಯಾನೀತಿ ಹೋತ್ರೇಕಾಃ | ಅ. ೭-೧ | ಇತಿ || ಸೃಷ್ಯಷಡಹಸ್ಯ ತೃತೀಯೇಹನಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯೇ ವೈರೂಪ-
ಸಾಮಪಕ್ಷೇ ಯದಿಂದ್ರ ಯಾವತ ಇತ್ಯನುರೂಪಸ್ತುಚಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಯದಿಂದ್ರ ಯಾವತಸ್ತುಮಿತಿ
ಪ್ರಗಾಥಾ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ | ಅ. ೭-೧೦ | ಇತಿ || ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮೇ ಜಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಹನಿ ಮಾ-
ಧ್ಯಂದಿನಸವನೇಜ್ಞಾನಾಕಶಸ್ತ್ರೇ ತರಣಿರಿತ್ನಿಷಾಸತಿತಿ ವೈಕಲ್ಪಿಕಸ್ತುಚಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ತರೋಭಿ-
ರ್ವೋ ವಿದದ್ವಸುಂ ತರಣಿರಿತ್ನಿಷಾಸತಿ | ಅ. ೭-೪ | ಇತಿ || ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮೇ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರೇ ರಥಂತ-
ರಸಾಮಪಕ್ಷೇಽಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರೇತಿ ಪ್ರಗಾಥಃ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಅಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ನೋನು-
ಮೋಽಭಿ ತ್ವಾ ಪೂರ್ವಪೀತಯ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಾ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ | ಅ. ೫-೧೫ | ಇತಿ || ಆತ್ಮಿನ-
ಶಸ್ತ್ರೇಽಸ್ಯಯಂ ಪ್ರಗಾಥಃ | ತಥೈವ ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಅಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ನೋನುಮೋ ಬಹವಃ ಸೂರಚ-
ಕ್ಷಸ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಾಃ | ಅ. ೭-೫ | ಇತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯೇ ದಕ್ಷಿಣಪಕ್ಷೇಽಯಂ ಪ್ರಗಾಥಃ |
ತಥೈವ ಸಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂತ್ರಿತಂ | ಅಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ನೋನುಮೋಽಭಿ ತ್ವಾ ಪೂರ್ವಪೀತಯ ಇತಿ
ರಥಂತರಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ ಪ್ರಗಾಥಾ | ಐ. ಅ. ೫-೮ | ಇತಿ || ಆತ್ಮಿನಶಸ್ತ್ರ ಇಂದ್ರ ಕ್ರತುಂ ನ
ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಇಂದ್ರ ಕ್ರತುಂ ನ ಆ ಭರಾಭಿತ್ವಾ ಶೂರ ನೋನುಮಃ | ಅ. ೭-೫ | ಇತಿ
ಜಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಹನಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಶಸ್ತ್ರೇಽಯಂ ವೈಕಲ್ಪಿಕಃ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಃ
ಪ್ರಗಾಥಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಇಂದ್ರ ಕ್ರತುಂ ನ ಆ ಭರೇಂದ್ರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ನ ಆ ಭರ | ಅ. ೭-೪ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ನೋ ಷು ತ್ವಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ನೋ ಷು ಸಪ್ತಾಧಿಕಾ ಪ್ರಾಗಾಥಂ
ತೃತೀಯಾ ದ್ವಿಪದಾ ಸೌದಾಸೈರಗ್ನೌ ಪ್ರಪ್ತಸ್ಯಮಾಣಃ ಶಕ್ತಿರಂತ್ಯಂ ಪ್ರಗಾಥಮಾಲೇಭೇ ಸೋಽರ್ಧರ್ಚಃ
ಉಕ್ತೇಽದಹ್ಯತ | ತಂ ಪುತ್ರೋಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಃ ಸಮಾಪಯತೇತಿ ಶಾಖ್ಯಾಯನಕಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯೈವ ಹತ-
ಪುತ್ರಸ್ಯಾರ್ಷಮಿತಿ ತಾಂಡಕಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಈ ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟೃವಾದ ವಸಿಷ್ಠನೇ
ಋಷಿಯು. ಇಂದ್ರ ಕ್ರತುಂ ನಃ ಎಂಬ ೨೬ ನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಅರ್ಧಪ್ರಗಾಥಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರನಾದ ಶಕ್ತಿ ಎಂಬುವನು
ಋಷಿಯು ಅಥವಾ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಆಸಮಸಂಖ್ಯೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು
ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಯವು ; ಸಮಸಂಖ್ಯೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಸತೋಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಯವು. ರಾಯಸ್ವಾಮಿಃ ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ
ಋಕ್ಕು ದ್ವಿಪದಾ ವಿರಾಟ್ ಎಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ
ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸಿನ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದು. ಆದರೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿಪದಾವಿರಾಟ್
ಛಂದಸ್ಸಿನ ಋಕ್ಕನ್ನೂ, ಅಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ಎಂಬ ೨೨ ನೇ ಋಕ್ಕು ರಾಥಂತರ ಪ್ರಗಾಥವು ಮತ್ತು ನಕಃ ಸುದಾಸಃ
ಎಂಬ ೧೦ ನೇ ಋಕ್ಕು ಪ್ರಗಾಥವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸಿನ

ಮುಕ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಿಸರ್ಜಿಕೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—ಮೋ ಷು ತ್ವಾ ವಾಘತಕ್ಷನೇ-
 ತ್ಯೇತಸ್ಯ ದ್ವಿಪದಾಂ ಚೋದ್ಧರತಿ ರಾಥಂತರಂ ಚ ಪ್ರಗಾಥಮಥ ಹಾಸ್ಯ ನಕಿಃ ಸುದಾಸೋ ರಥಮಿತ್ಯೇ-
 ತಂ ಪ್ರಗಾಥಮುದ್ಧೃತ್ಯ ತ್ವಾಮಿದಾ ಹ್ಯೋ ನರ ಇತ್ಯೇತಂ ಪ್ರಗಾಥಂ ಪ್ರತ್ಯವದಧಾತಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ
 (ಐ. ಅ. ೫-೨-೪) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಯಾಗದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ, ಐದನೆಯ ದಿನದ
 ಲ್ಲಿಯೂ, ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೋ ಷು ತ್ವಾ ವಾಘತಃ ಎಂಬ ಪ್ರಗಾಥವನ್ನೂ (ಈ ಮುಕ್ತುನ್ನೂ
 ಇದರ ಮುಂದಿನ ಮುಕ್ತುನ್ನೂ) ರಾಯಸ್ವಾಮಿಃ ಎಂಬ ದ್ವಿಪದಾವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಮುಕ್ತುನ್ನೂ ಪರಿಸರ್ಜಿ-
 ಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಮೋ ಷು ತ್ವಾ ವಾಘತಕ್ಷನೇತಿ ಸದ್ವಿಪದ ಉಪಸಮಸ್ಯೇದ್ವಿಪದಾಂ
 ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಯಾಗದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮರುತ್ಪತ್ತೀಯ
 ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಪ್ರಕೃತಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ್ಜಿಕಾದ ಮರುತ್ಪತ್ತೀಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರಗಳ ಪಠನಾನಂತರ
 ನಕಿ ಸುದಾಸಃ ಎಂಬ ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನು (೧೦, ೧೧ನೇ ಮುಕ್ತುಗಳು) ಪರಿಸರ್ಜಿಕು. ಪೃಷ್ಠ ಮತ್ತೆ ಅಭಿಷ್ಠವ
 ಪಡಹವೆಂಬ ಯಾಗಗಳ ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನೇ ಪರಿಸರ್ಜಿಕೆಂದು
 ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ನಕಿಃ ಸುದಾಸೋ ರಥಮಿತಿ ಮರುತ್ಪತ್ತೀಯಾ ಉರ್ಧ್ವಾಂ ನಿತ್ಯಾತ್ ಎಂಬ
 ಸೂತ್ರದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಏವಂ ಸ್ಥಿತಾನ್ ಪ್ರಗಾಥಾನ್ ಪೃಷ್ಠಾಭಿಷ್ಠವಯೋರನ್ವಹಂ ಪುನಃಪುನರಾವರ್ತ-
 ಯೇಯುಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದಲೂ (ಅ. ೭-೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನ
 ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಛಾವಾಕನೆಂಬ ಮುತ್ಪಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉದಿನ್ವಸ್ಯ ರಿಚ್ಯತೇ ಎಂಬ ಪ್ರ-
 ಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನು (೧೨-೧೩ ಮುಕ್ತುಗಳು) ಪರಿಸರ್ಜಿಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಉದಿನ್ವಸ್ಯ ರಿಚ್ಯತೇ
 ಭೂಯ ಇತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನ
 ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಮುತ್ಪಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಸ್ತಮಿಂದ್ರ ಎಂಬ ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರ
 ವನ್ನು (೧೪, ೧೫ ಮುಕ್ತುಗಳು) ಪರಿಸರ್ಜಿಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಕಸ್ತಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾವಸುಂ ಸದ್ಯೋ-
 ಹ ಜಾತಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಯಾಗದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದ
 ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಮುತ್ಪಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಹರ್ಗಣವೆಂಬ
 ಯಾಗದ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಿಂದ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಗಾಥವನ್ನು ಪರಿಸರ್ಜಿಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾ-
 ಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಕಸ್ತಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾವಸುಂ ಕನ್ನವ್ಯೋ ಅತಸೀನಾಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದಲೂ (ಅ. ೭-೪)
 ಮತ್ತು ಆರಂಭಣೀಯಾಃ ಪರ್ಯಾಸಾನ್ ಕದ್ವತೋಽಹರಹಃಶಸ್ಯಾನೀತಿ ಹೋತ್ರೇಕಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದಲೂ
 (ಅ. ೭-೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಪೃಷ್ಠಪಡಹವೆಂಬ ಯಾಗದ ಮೂರನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ
 ಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ವೈರೂಪಸಾಮಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯದಿಂದ್ರ ಯಾವತಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಎರಡು ಪ್ರಗಾಥಗಳನ್ನು
 (೧೮-೨೧ ಮುಕ್ತುಗಳು) ಸ್ತೋತ್ರೀಯಾನುರೂಪವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಸರ್ಜಿಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಯದಿಂದ್ರ
 ಯಾವತಸ್ತಮಿತಿ ಪ್ರಗಾಥಾ ಸ್ತೋತ್ರೀಯಾನುರೂಪೌ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.
 ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಛಾವಾಕನೆಂಬ ಮುತ್ಪಿಜನು ಪಠಿ-
 ಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತರಣಿರಿತ್ಸಿಷಾಸತಿ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಮುಕ್ತುಗಳನ್ನು (೨೦-೨೨) ವೈಕಲ್ಪಿಕತ್ಯಚನ
 ನ್ನಾಗಿ ಪರಿಸರ್ಜಿಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ತರೋಭಿವ್ಯೋ ವಿದದ್ವಸುಂ ತರಣಿರಿತ್ಸಿಷಾಸತಿ ಎಂಬ
 ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸು

ವಾಗ ರಥಂತರಸಾಮಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ಎಂಬ ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಿಯಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಅಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ನೋನುನೋಽಭಿ ತ್ವಾ ಪೂರ್ವ ಪೀತಯ ಇತಿ ಪ್ರ. ಗಾಥಾ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಾಗಿಯೂ ಈ ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನು ಪರಿಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಅಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ನೋನುನೋ ಬಹವಃ ಸೂರಚಕ್ಷಸಃ ಇತಿ ಪ್ರ.ಗಾಥಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಸ್ಥಾಪಿಸುವಾಗ ದಕ್ಷಿಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನು ಪರಿಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದ ಅಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ನೋನುನೋಽಭಿ ತ್ವಾ ಪೂರ್ವಪೀತಯ ಇತಿ ರಥಂತರಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ ಪ್ರ.ಗಾಥಾ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೨) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದ್ರ ಕೃತುಂ ನಃ ಎಂಬ ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನು (೨೬-೨೭ ಋಕ್ಪುಗಳನ್ನು) ಪರಿಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ-ಇಂದ್ರ ಕೃತುಂ ನ ಆ ಭರಾಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ನೋನುನುಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಯಾಗದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಯೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪರಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನು ವೈಕಲ್ಪಿಕಸ್ತೋತ್ರಿಯ ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಇಂದ್ರ ಕೃತುಂ ನ ಆ ಭರೇಂದ್ರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ನ ಆ ಭರ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೨

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೩೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೧೭, ೧೮, ೧೯, ೨೦, ೨೧ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಖ್ಯೆ—೨೭ ||

ಋಷಿಃ—೧-೨೫, ೨೬ ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾರ್ಧ, ೨೭. ವಸಿಷ್ಠಃ | ೨೬ ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ವಸಿಷ್ಠಃ ಶಕ್ತಿರ್ವಾ ||

ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

ಛಂದಃ—೧, ೨, ೪-೨೭ ಪ್ರಾಗಾಥಂ (ಅಯುಜೋಬೃಹತ್ಯಃ ಯುಜೋ ಸತೋಬೃಹತ್ಯಃ) | ೩. ದ್ವಿಪದಾ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೋ ಷು ತ್ವಾ ವಾಘತಶ್ಚನಾರೇ ಅಸ್ಮನ್ನಿ ರೀರಮನ್ |

ಆರಾತ್ತಾಚ್ಚಿತ್ಸಧಮಾದಂ ನ ಆ ಗಹೀಹ ವಾ ಸನ್ನಪ ಶ್ರುಧಿ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನೋ ಇತಿ | ಸು | ತ್ವಾ | ವಾಘತಃ | ಚನ | ಆರೇ | ಅಸ್ಮತ್ | ನಿ | ರೀರಮನ್ |

ಆರಾತ್ತಾತ್ | ಚಿತ್ | ಸಧಮಾದಂ | ನಃ | ಆ | ಗಹಿ | ಇಹ | ವಾ | ಸನ್ | ಉಪ | ಶ್ರುಧಿ ||೧||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಃ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಯಾ ವಾಘತಶ್ಚನ ಯಜಮಾನಾ ಅಸ್ಯ ಸ್ತದಸ್ತತ್ತ ಆರೇ ದೂರೇ ಮೋ ನಿ ರೀರಮನ್ | ನಿ ನಿತರಾಂ ರಮಯಂತು | ಅತಸ್ತ್ವಮಾರಾತ್ತಾಚ್ಚಿದ್ವಾರೇಪಿ ವರ್ತಮಾನೋಽಸ್ಮದೀಯಂ ಸಧಮಾದಂ ಯಜ್ಞಮಾ ಗಹಿ | ಅಗಚ್ಛ | ಇಹ ವಾತ್ರಾಪಿ ವಾ ಸನ್ ವಿದ್ಯಮಾನ ಉಪ ಶ್ರುಧಿ | ಅಸ್ಮದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಮುಪಶ್ಯಣು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ .

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ,) ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವಾಘತಶ್ಚನ—ಇತರ ಯಾವ ಯಜಮಾನರೂ | ಅಸ್ಮತ್—ನಮಗಿಂತ | ಆರೇ—ದೂರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಮೋ ನಿ ರೀರಮನ್—ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರಲಿ. | ಆ-ರಾತ್ತಾಚ್ಚಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ದೂರಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೂ ಸಹ | ನಃ ಸಧಮಾದಂ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಆ ಗಹಿ—ದಯೆ ಮಾಡು. | ಇಹ ವಾ—ಈ ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ | ಸನ್—ಇದ್ದುಕೊಂಡು | ಉಪ ಶ್ರುಧಿ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಇತರ ಯಾವ ಯಜಮಾನರೂ ನಮಗಿಂತ ದೂರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರಲಿ. ಅತ್ಯಂತ ದೂರಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದಯೆಮಾಡು. ಈ ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳು.

English Translation

Let not, Indra, (other) worshippers detain you far from us : come from whatever distance to our assembly : present at this ceremony, hear our (prayers).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇ॒ಮೇ ಹಿ ತೇ ಬ್ರ॒ಹ್ಮ॒ಕೃ॒ತಃ ಸು॒ತೇ ಸ॒ಚಾ ಮ॒ಧೌ ನ ಮ॒ಕ್ಷ ಆಸ॑ತೇ |
ಇಂದ್ರೇ॑ ಕಾಮಂ ಜರಿತಾರೋ ವಸೂಯವೋ ರಥೇ॑ ನ ಪಾದಮಾ
ದಧುಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇ॒ಮೇ | ಹಿ | ತೇ | ಬ್ರ॒ಹ್ಮ॒ಕೃ॒ತಃ | ಸು॒ತೇ | ಸ॒ಚಾ | ಮ॒ಧೌ | ನ | ಮ॒ಕ್ಷಃ | ಆಸ॑ತೇ |
ಇಂದ್ರೇ॑ | ಕಾಮಂ | ಜರಿತಾರಃ | ವಸೂಯವಃ | ರಥೇ॑ | ನ | ಪಾದಂ | ಆ | ದಧುಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವದರ್ಥಂ ಸುತೇಭಿಷುತೇ ಸೋಮೇ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಕೃತೋ ಮಧಾ ನ
ಮಥುನೀವ ಮಹೋ ಮಕ್ಷಿಕಾಃ ಸಚಾ ಸಹಾಸತೇ | ಉಪವಿಶಂತಿ | ಅಥ ಪರೋಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ವಸೂ-
ಯವೋ ಧನಕಾಮಾ ಜರಿತಾರಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಕಾಮಮಿಷ್ಟಮಿಂದ್ರೇ ರಥೇ ನ ಪಾದಂ ರಥೇ ಪಾದಮಿವಾ
ದಧುಃ | ಸಮರ್ಪಯಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ,) ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ | ಸುತೇ—ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ | ಇಮೇ ಬ್ರಹ್ಮ-
ಕೃತಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ಮಧಾ—ಮಧುವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದಾಗ | ಮಹಃ ನ—ಜೇನುನೋಣಗಳು ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳು-
ವಂತೆ | ಸಚಾ—ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ | ಅಸತೇ ಹಿ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. | ರಥೇ—ರಥದಲ್ಲಿ | ಪಾದಂ ನ—
ಆಶ್ರಯಕ್ಕಾಗಿ ಪಾದವನ್ನಿಡುವಂತೆ | ವಸೂಯವಃ—ಧನಾರ್ಥಿಗಳಾದ | ಜರಿತಾರಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ಕಾಮಂ—
ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು | ಇಂದ್ರೇ—ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ | ಆ ದಧುಃ—ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಾನಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಮಧುವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದಾಗ
ಜೇನುನೋಣಗಳು ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ರಥದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಕ್ಕಾಗಿ ಪಾದ
ವನ್ನಿಡುವಂತೆ ಧನಾರ್ಥಿಗಳಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಇಂದ್ರನಲ್ಲೇ ನೆಲಿಸಿ ಅವನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು
ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation

When the libation is effused for you, these offerers of sacrifice swarm
like flies round honey : the pious praisers, desiring riches, fix their hope upon
Indra, like a foot upon a chariot.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ರಾಯಸ್ಯಾಮೋ ವಜ್ರಹಸ್ತಂ ಸುದಕ್ಷಿಣಂ ಪುತ್ರೋ ನ ಪಿತರಂ ಹುವೇ ||

ಪದಪಾಠಃ

ರಾಯಸ್ಯಾಮೋಃ | ವಜ್ರಹಸ್ತಂ | ಸುದಕ್ಷಿಣಂ | ಪುತ್ರಃ | ನ | ಪಿತರಂ | ಹುವೇ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ರಾಯಸ್ಯಾಮೋ ಧನಕಾಮೋಽಹಂ ಸುದಕ್ಷಿಣಂ ಶೋಭನದಾನಂ ವಜ್ರಹಸ್ತಮಿಂದ್ರಂ ಪುತ್ರೋ
ನ ಪುತ್ರ ಇವ ಪಿತರಂ ಹುವೇ | ಹ್ವಯಾಮಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪುತ್ರಃ—ಸಹಾಯಾರ್ಥಿಯಾದ ಪುತ್ರನು | ಪಿತರಂ ನ—ತಂದೆಯನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯುವಂತೆ |
ರಾಯಸ್ಥಾಮಃ—ಧನಾರ್ಥಿಯಾದ ನಾನು | ಸುದಕ್ಷಿಣಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಯೂ | ವಜ್ರಹಸ್ತಂ—ವಜ್ರಾ-
ಯುಧವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಹುವೇ—ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಹಾಯಾರ್ಥಿಯಾದ ಪುತ್ರನು ಪಿತೃವನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯುವಂತೆ ಧನಾರ್ಥಿಯಾದ ನಾನು ಉತ್ತಮ-
ವಾದ ದಾನಿಯೂ, ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation

Desirous of riches, I call upon the benevolent wielder of the thunder-
bolt, as a son upon a father.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇ॒ನು ಇ॒ಂದ್ರಾ॑ಯ ಸು॒ನ್ವಿರೇ॑ ಸೋ॒ಮಾಸೋ॑ ದ॒ಧ್ಯಾತಿ॑ರಃ |

ತಾ॑ ಆ ಮ॒ದಾಯ॑ ವಜ್ರ॒ಹಸ್ತ॑ ಪಿ॒ತಯೇ॑ ಹರಿ॒ಭ್ಯಾಂ ಯಾ॑ ಹ್ಯೋ॒ಕ
ಆ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇ॒ನು | ಇ॒ಂದ್ರಾ॑ಯ | ಸು॒ನ್ವಿರೇ॑ | ಸೋ॒ಮಾಸಃ | ದ॒ಧ್ಯತಿ॑ರಃ |

ತಾನ್ | ಆ | ಮ॒ದಾಯ॑ | ವಜ್ರ॒ಹಸ್ತ॑ | ಪಿ॒ತಯೇ॑ | ಹರಿ॒ಭ್ಯಾಂ | ಯಾ॑ಹಿ | ಹ್ಯೋ॒ಕಃ | ಆ || ೪ ||

ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ.

ಹೇ ವಜ್ರಹಸ್ತ ದಧ್ಯಾತಿರೋ ದಧಿಮಿಶ್ರಣಾ ಇನೋ ಸೋಮಾಸಃ ಸೋಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ತುಭ್ಯಂ
ಸುನ್ವಿರೇ | ಸುತಾ ಬಭೂವುಃ | ತಾನ್ ಸೋಮಾನ್ಮದಾಯ ಮದಾರ್ಥಂ ಪಿತಯೇ ಪಾನಾಯಾಕೋ
ಯಜ್ಞಸದನಮಾಭಿ ಹರಿಭ್ಯಾಮಶ್ವಾಭ್ಯಾಮಾ ಯಾಹಿ | ಆಗಚ್ಛ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಜ್ರಹಸ್ತ—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ದಧ್ಯಾತಿರಃ—ದಧಿಮಿಶ್ರಿತವಾದ | ಇನೋ
ಸೋಮಾಸಃ—ಈ ಸೋಮರಸಗಳು | ಇಂದ್ರಾಯ—ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ನಿನಗಾಗಿ | ಸುನ್ವಿರೇ—ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾ-
ಗಿನೆ. | ತಾನ್—ಆ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನು | ಮದಾಯ—ನಿನ್ನ ಹರ್ಷಕ್ಕಾಗಿ | ಪಿತಯೇ—ಪಾನಮಾಡಲು |
ಹ್ಯೋಕಃ ಆ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಸದನಕ್ಕಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಹರಿಭ್ಯಾಂ—ನಿನ್ನ ಆಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ದಧಿಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಈ ಸೋಮರಸಗಳು ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ನಿನಗಾಗಿ ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಹರ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಪಾನಮಾಡಲು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಸದನಕ್ಕೆ ಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ದಯಮಾಡು.

English Translation

These Soma juices, mixed with curds, are poured out to Indra : come, wielder of the thunderbolt; with your horses to our dwelling, to drink there for (your) exhilaration.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶ್ರವಚ್ಛ್ರೃತ್ಕರ್ಣ ಈಯತೇ ವಸೂನಾಂ ನೂ ಚಿನ್ನೋ ಮರ್ಧಿಷದ್ಗಿರಃ |

ಸದ್ಯಶ್ಚಿದ್ಯಃ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಶತಾ ದದನ್ನಕಿರ್ದಿತ್ಸಂತಮಾ ಮಿನತ್ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶ್ರವತ್ | ಶ್ರುತ್ ಕರ್ಣಃ | ಈಯತೇ | ವಸೂನಾಂ | ನು | ಚಿತ್ | ನಃ | ಮರ್ಧಿಷತ್ | ಗಿರಃ |

ಸದ್ಯಃ | ಚಿತ್ | ಯಃ | ಸಹಸ್ರಾಣಿ | ಶತಾ | ದದತ್ | ನಕಿಃ | ದಿತ್ಸಂತಂ | ಆ | ಮಿನತ್ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶ್ರುತ್ಕರ್ಣೋ ಯಾಚ್ಛಾ ಶ್ರವಣರೂಪಕರ್ಣ ಇಂದ್ರೋ ವಸೂನಾಂ ವಸೂನೀಯತೇ | ಯಾಚ್ಯತೇ ಸೋಮಸ್ಮದೀಯಾ ಗಿರೋ ಯಾಚ್ಛಾವಾಕ್ಯಾನಿ ಶ್ರವತ್ | ಶ್ರಣೋತು | ನೂ ಚಿನ್ನೈವ ಮರ್ಧಿಷತ್ | ಹಿನಸ್ತು | ಅಶ್ರವಣೇನ ಯಾಚ್ಛಾವಾಕ್ಯಾನಿ ನಿಷ್ಪಲಾನಿ ನ ಕರೋತ್ಸಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪಿ ಚೇಂದ್ರಃ ಸದ್ಯಶ್ಚಿತ್ ಸದ್ಯ ಏವ ಯಾಚ್ಛಾನಂತರಮೇವ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಶತಾನಿ ಚ ದದತ್ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ | ದಿತ್ಸಂತಂ ದಾತು-ಮಿಚ್ಛಂತಂ ತಮಿಂದ್ರಂ ನಕಿರಾ ಮಿನತ್ | ನ ಹಿಂಸ್ಯಾತ್ | ಕಶ್ಚಿದಪಿ ನ ವಾರಯೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶ್ರುತ್ಕರ್ಣಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಯಾಚನೆಯನ್ನೂ ಕೇಳುವ ಕಿವಿಗಳುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನು | ವಸೂನಾಂ—ಧನಗಳಿಗಾಗಿ | ಈಯತೇ—ಯಾಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗಿರಃ—ಯಾಚನಾವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು | ಶ್ರವತ್—ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. | ನೂ ಚಿತ್ ಮರ್ಧಿಷತ್—ಖಂಡಿತ ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. | ಸದ್ಯಶ್ಚಿತ್—ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾದೊಡನೆಯೇ | ಸಹಸ್ರಾಣಿ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾಗಿಯೂ | ಶತಾ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾಗಿಯೂ | ದದತ್—ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. | ದಿತ್ಸಂತಂ—ದಾನಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ನ ಕಿಃ—ಯಾರೂ ಕೂಡ | ಆ ಮಿನತ್—ಹಿಂಸಿಸಿ ವಿಘ್ನ ಪಡಿಸಲಾರರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಯಾಚನೆಯನ್ನೂ ಕೇಳುವ ಕಿವಿಗಳುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನು ಧನಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಯಾಚನಾವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಭಂಗವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಖಂಡಿತ ಉಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾದೊಡನೆಯೇ ನಮಗೆ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾಗಿಯೂ ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯಾಕವಾಗಿಯೂ ದಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದಾನಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದ ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯಾರೂ ಹಿಂಸಿಸಲಾರರು. ಮತ್ತು ವಿಘ್ನ ಪಡಿಸಲಾರರು.

English Translation

May Indra, whose ear is ready to hear, listen, to the suppliant for riches, and never disappoint our prayers : he who is the giver of hundreds and thousands : may no one ever hinder him when willing to give.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ ವೀರೋ ಅಪ್ರತಿಷ್ಕುತ ಇಂದ್ರೇಣ ಶೂಶುವೇ ನೃಭಿಃ |

ಯಸ್ತೇ ಗಭೀರಾ ಸವನಾನಿ ವೃತ್ರಹನ್ತುನೋತ್ಯ ಚ ಧಾವತಿ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಃ | ವೀರಃ | ಅಪ್ರತಿಷ್ಕುತಃ | ಇಂದ್ರೇಣ | ಶೂಶುವೇ | ನೃಭಿಃ |

ಯಃ | ತೇ | ಗಭೀರಾ | ಸವನಾನಿ | ವೃತ್ರಹನ್ | ಸುನೋತಿ | ಆ | ಚ | ಧಾವತಿ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವೃತ್ರಹನ್ ತೇ ತ್ವದರ್ಥಂ ಯಃ ಪುಮಾನ್ ಗಭೀರಾ ಗಭೀರಾಣಿ ಸವನಾನಿ ಸೋಮಾನ್ ಸುನೋತಿ ಆ ಧಾವತಿ ಚ ತ್ವಾಂ ಸ್ತುತಿಭಿರುಪಧಾವತಿ ಚ ಸ ವೀರ ಇಂದ್ರೇಣ ಹೇತುನಾಪ್ರತಿಷ್ಕುತಃ ಕೇನಾಪ್ಯಪ್ರತಿಗತೋಽಪ್ರತಿಶಬ್ದಿತೋ ವಾ ಭವೇತ್ | ನೃಭಿಃ ಪರಿಚಾರಕೈಃ ಶೂಶುವೇ | ಉಪಗಮ್ಯತೇ ಚ | ಶ್ವಯತಿರ್ಗತಿಕರ್ಮಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವೃತ್ರಹನ್—ವೃತ್ರಹಂತಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಯಃ—ಯಾವ ಪುರುಷನು | ಗಭೀರಾ—ಪ್ರಭೂತಗಳಾದ | ಸವನಾನಿ—ಸೋಮಗಳನ್ನು | ಸುನೋತಿ—ಹಿಂಡುವನೋ | ಆ ಧಾವತಿ ಚ—ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ (ಯಾವನು) ನಿನ್ನನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಸಮೀಪಿಸುವನೋ | ಸಃ ವೀರಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಅದೇ ಪುರುಷನು | ಇಂದ್ರೇಣ—ಪ್ರಭುವಾದ ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದ | ಅಪ್ರತಿಷ್ಕುತಃ—ಯಾರಿಂದಲೂ ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿ | ನೃಭಿಃ—ಸೇವಕಾದಿ ಜನರಿಂದ | ಶೂಶುವೇ—ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವೃತ್ತಹಂತಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ. ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಪ್ರಭೂತಗಳಾದ ಸೋಮಗಳನ್ನು ಹಿಂಡುವನೋ ಮತ್ತು ಯಾವನು ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ ವೇಗವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವನೋ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಅದೇ ಪುರುಷನು ಪ್ರಭುವಾದ ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಯಾರ ಹತಿಗೂ ಬಗ್ಗದೆ ಸೇವಕಾದಿ ಜನರಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Slayer of Vritra, the hero who offers sacrifices to you, who eagerly approaches you (with praises), he, (protected) by Indra, is unresisted (by any one), and is honoured by men.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಭವಾ ವರೂಢಂ ಮಘವನ್ಮಘೋನಾಂ ಯತ್ಸಮಜಾಸಿ ಶರ್ಧತಃ |

ವಿ ತ್ವಾಹತಸ್ಯ ವೇದನಂ ಭಜೇಮಹ್ಯಾ ದೂಣಾಶೋ ಭರಾ ಗಯಂ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಭವ | ವರೂಢಂ | ಮಘವನ್ | ಮಘೋನಾಂ | ಯತ್ | ಸಂಜಾಸಿ | ಶರ್ಧತಃ |

ವಿ | ತ್ವಾಹತಸ್ಯ | ವೇದನಂ | ಭಜೇಮಹಿ | ಆ | ದೂನಶಃ | ಭರ | ಗಯಂ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ಮಘೋನಾಂ ಹವಿಷ್ಮತಾಂ ವರೂಢಮುಪದ್ರವಾಣಾಂ ನಾರಕಂ ವರ್ಮ ಭವ | ಯದ್ಯಸ್ತಂ ಶರ್ಧತ ಉತ್ಸಹಮಾನಾನ್ ಶತ್ರುನ್ ಸಮಜಾಸಿ ಸಂಪ್ರೇರಯೇ | ಅಪಿ ಚಿ ತ್ವಾಹತಸ್ಯ ತ್ವಯಾ ಹತಸ್ಯ ಶತ್ರೋರ್ವೇದನಂ ಧನಂ ವಿ ಭಜೇಮಹಿ | ವಿಶೇಷೇಣ ಲಭೇಮಹಿ | ಕಿಂಚಿ ದುರ್ನಶೋ ನಾಶಯಿತುಮಶಕ್ಯಸ್ತಂ ಗಯಂ ಗೃಹಂ ಧನಂ ನಾ ಭರ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಮಾಹರ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ | ಶರ್ಧತಃ—ಹಿಂಸಕರಾದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಸಮಜಾಸಿ—ನೀನು ಹಿಂಸಿಸಿ ಓಡಿಸುವೆಯೋ (ಆ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ) | ಮಘೋನಾಂ—ಹವಿಷ್ಮಂತರಾದ ಯಜಮಾನರಿಗೆ | ವರೂಢಂ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗಿರು | ತ್ವಾಹತಸ್ಯ—ನಿನ್ನಿಂದ ಹತರಾದ ಶತ್ರುಗಳ | ವೇದನಂ—ಧನವನ್ನು | ವಿ ಭಜೇಮಹಿ—ನಾವು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ | ದುರ್ನಶಃ—ನಾಶರಹಿತನಾದ ನೀನು | ಗಯಂ—ನಮಗೆ ಗೃಹಾದಿಗಳನ್ನು | ಆ ಭರ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಹಿಂಸಕರಾದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನೀನು ಹಿಂಸಿಸಿ ಓಡಿಸುವೆಯೋ ಆ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ, ಹವಿಷ್ಮಂತರಾದ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರು. ನಿನ್ನಿಂದ ಹತರಾದ ಶತ್ರುಗಳ ಧನವನ್ನು ನಾವು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ. ನಾಶರಹಿತನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ ಗೃಹಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

English Translation

Be a defence, Maghavan, to the wealthy (offerers of oblations), for you are the discomfiter of (our) adversaries: may we divide the spoil of the enemy slain by you: do you, who are indestructible, bring it to our dwelling.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸುನೋತಾ ಸೋಮಪಾನ್ನೇ ಸೋಮಮಿಂದ್ರಾಯ ವಜ್ರಿಣೇ ।

ಪಚತಾ ಪಕ್ತಿರವಸೇ ಕೃಣುಧ್ವಮಿತ್ವೈಣ್ಣಿತ್ವೈಣತೇ ಮಯಃ ॥ ೮ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಸುನೋತ | ಸೋಮಪಾನ್ನೇ | ಸೋಮಂ | ಇಂದ್ರಾಯ | ವಜ್ರಿಣೇ |

ಪಚತ | ಪಕ್ತಿಃ | ಅವಸೇ | ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಇತ್ | ಪೃಣಿನ್ | ಇತ್ | ಪೃಣತೇ | ಮಯಃ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮದೀಯಾಃ ಪುರುಷಾಃ ವಜ್ರಿಣೇ ಸೋಮಪಾನ್ನೇ ಸೋಮಸ್ಯ ಪಾತ್ರ ಇಂದ್ರಾಯ ಸೋಮಂ ಸುನೋತ | ಅಭಿಷುಣುತ | ಅವಸ ಇಂದ್ರಂ ತರ್ಪಯತುಂ ಪಕ್ತಿಃ ಪಕ್ತವ್ಯಾನ್ ಪುರೋಡಾಶಾದೀನ್ ಪಚತ ಚ | ಕೃಣುಧ್ವಮಿತ್ | ಇಂದ್ರಪ್ರಿಯಕರಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚ ಕುರುತ್ವೈವ | ಇಂದ್ರೋ ಹಿ ಮಯಃ ಸುಖಂ ಪೃಣಿನ್ನಿ ದ್ವೈಜಮಾನಾಯ ಪ್ರಯಚ್ಛನ್ನೇವ ಪೃಣತೇ ಹವೀಂಷೀತಿ ಶೇಷಃ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ) ವಜ್ರಿಣೇ—ವಜ್ರಾಯುಧವುಳ್ಳವನೂ | ಸೋಮಪಾನ್ನೇ—ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಾಯ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೈವಿಸಿ | ಸೋಮಂ—ಸೋಮವನ್ನು | ಸುನೋತ—ಹಿಂಡಿರಿ | ಅವಸೇ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲು | ಪಕ್ತಿಃ—ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳನ್ನು | ಪಚತ—ಪಕ್ವಮಾಡಿರಿ | ಕೃಣುಧ್ವಮಿತ್—ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿರಿ | (ಆ ಇಂದ್ರನಾದರೋ) ಪೃಣತೇ—ಹವಿಷ್ವನ್ನರ್ಪಿಸುವವನಿಗೆ | ಮಯಃ—ಸುಖವನ್ನು | ಪೃಣಿನ್ನಿತ್—ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ, ವಜ್ರಾಯುಧವುಳ್ಳವನೂ, ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿರಿ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲು ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳನ್ನು ಪಕ್ವಮಾಡಿರಿ. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿರಿ. ಆ ಇಂದ್ರನಾದರೋ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವವನಿಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Pour out the libation to Indra, the thunderer, the drinker of the Soma : prepare the baked (cakes) to satisfy him : do (what is agreeable to him), for he bestows happiness on (the worshipper) who pleases him.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಾ ಸ್ತೇಥತ ಸೋಮಿನೋ ದಕ್ಷತಾ ಮಹೇ ಕೃಣುಧ್ವಂ ರಾಯ ಆತುಜೇ
ತರಣಿರಿಜ್ಜಯತಿ ಕ್ಷೇತಿ ಪುಷ್ಯತಿ ನ ದೇವಾಸಃ ಕವತ್ಸವೇ || ೯ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಮಾ | ಸ್ತೇಥತ | ಸೋಮಿನಃ | ದಕ್ಷತ | ಮಹೇ | ಕೃಣುಧ್ವಂ | ರಾಯೇ | ಆತುಜೇ |
ತರಣಿಃ | ಇತ್ | ಜಯತಿ | ಕ್ಷೇತಿ | ಪುಷ್ಯತಿ | ನ | ದೇವಾಸಃ | ಕವತ್ಸವೇ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮದೀಯಾ ಜನಾಃ ಸೋಮಿನಃ ಸೋಮವತೋ ಯಾಗಾನ್ಮಾ ಸ್ತೇಥತ | ಮಾ ಹಿಂಸಿಷ್ಯ | ದಕ್ಷತ | ಯಾಗಾದಿಕಂ ಕರ್ತುಮುತ್ಸಹಧ್ವಂ ಚ | ಮಹೇ ಮಹತ ಆತುಜೇ | ತುಜಿರ್ಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ ದಾನಕರ್ಮಾ ವಾ | ಶತ್ರುಣಾಮಭಿಹಿಂಸಕಾಯ ಧನಾನಾಂ ಪ್ರದಾತ್ರೇ ವೇಂದ್ರಾಯ ರಾಯೇ ಧನಲಾಭಾರ್ಥಂ ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಕರ್ಮಣಿ ಕುರುತ ಚ | ತರಣಿರಿತ್ ಕರ್ಮಸು ತ್ವರಿತ ಏವ ಜಯತಿ ಶತ್ರುನ್ | ಕ್ಷೇತಿ | ಗೃಹೇ ನಿವಸತಿ ಚ | ಪುಷ್ಯತಿ | ಪ್ರಜಯಾ ಪಶುಭಿಶ್ಚ ಪುಷ್ಣೋ ಭವತಿ | ಕವತ್ಸವೇ ಕುತ್ಸಿತೇ ಶ್ರಿಯಾಯೈ || ಕವೋಪಸೃಷ್ಟಸ್ಯಾತೇಃ ಸಾತತ್ಯಗಮನಕರ್ಮಣೋ ರೂಪಂ ಕವತ್ಸುರಿತಿ || ದೇವಾಸೋ ದೇವಾ ನ ಭವಂತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಯೇ ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ) ಸೋಮಿನಃ—ಸೋಮಯುಕ್ತವಾದ ಯಾಗಗಳನ್ನು | ಮಾ ಸ್ತೇಥತ—ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಡಿ | ದಕ್ಷತ—ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿರಿ | ಮಹೇ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವನೂ | ಆತುಜೇ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ರಾಯೇ—ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ | ಕೃಣುಧ್ವಂ—ಕರ್ಮ

ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಿ | ತೆರಚಿರಿತ್—ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವನು ಮಾತ್ರ | ಹ್ವೇತಿ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ಜಯತಿ—ಅವನೇ ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ | ಪುಷ್ಯತಿ—ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪನಾಗುತ್ತಾನೆ | ಕವ-
ತ್ಸವೇ—ಕರ್ಮಹೀನನಾದವನಿಗೆ | ದೇವಾಸಃ—ದೇವತೆಗಳು | ನ—ಸಹಾಯಕರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ, ಸೋಮಯುಕ್ತವಾದ ಯಾಗಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಡಿರಿ. ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿರಿ. ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವನೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವನು ಮಾತ್ರ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪುತ್ರಾದಿಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಮಹೀನನಾದವನಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಸಹಾಯಕರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation

Offerers of the libation, do not hesitate : be active : sacrifice to the mighty benefactor for the sake of riches : the assiduous worshipper conquers (his enemies), dwells in a habitation, and prospers : the gods favour not the imperfect rite.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನಕಿಃ ಸುದಾಸೋ ರಥಂ ಪರ್ಯಾಸ ನ ರೀರಮತ್ |

ಇಂದ್ರೋ ಯಸ್ಯಾವಿತಾ ಯಸ್ಯ ಮರುತೋ ಗಮತ್ಸ ಗೋಮತಿ ವ್ರಜೇ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನಕಿಃ | ಸುದಾಸಃ | ರಥಂ | ಪರಿ | ಆಸ | ನ | ರೀರಮತ್ |

ಇಂದ್ರಃ | ಯಸ್ಯ | ಅವಿತಾ | ಯಸ್ಯ | ಮರುತಃ | ಗಮತ್ | ಸಃ | ಗೋಮತಿ | ವ್ರಜೇ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸುದಾಸಃ ಶೋಭನದಾನಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ರಥಂ ನಕಿಃ ಪರ್ಯಾಸ | ಕಶ್ಚಿನ್ನ ಪರ್ಯಸ್ಯತಿ | ನ ರೀರಮತ್ | ನ ರಮಯತಿ ಚ | ಆತ್ಮಾರ್ಥಂ ನ ಕಶ್ಚಿದೇನಂ ಗೃಹ್ಣಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಹಿ ಚ ಯಸ್ಯೇಂದ್ರೋವಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಯಸ್ಯ ಚ ಮರುತೋವಿತಾರಃ ಸ ಗೋಮತಿ ಗೋಯುಕ್ತೇ ವ್ರಜೇ ಗೋಷ್ಠೇ ಗಮತ್ | ಗಚ್ಛೇತ್ |

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸುದಾಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಯಾದ ಯಜಮಾನನ | ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ನಕಿಃ—ಯಾರೂ ಕೂಡ | ಪರ್ಯಾಸ—ಎದುರಿಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲಾರರು | ನ ರೀರಮತ್—ಯಾರೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾರರು | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ

ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಅವಿತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ | ಯಸ್ಯ—ಯಾರಿಗೆ | ಮರುತಃ—ಮರು
ತ್ತುಗಳು (ರಕ್ಷಕರಾಗಿರುವರೋ) | ಸಃ—ಆ ಯಜಮಾನನು | ಗೋಮತಿ—ಗೋಯುಕ್ತವಾದ | ವ್ರಜೇ—ಕೊಟ್ಟಿಗೆ
ಯನ್ನು | ಗಮತ್—ಹೊಂದುವನು.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಯಾವ ಯಜಮಾನನ ರಥವನ್ನು ಯಾರೂ ಕೂಡ ಎದುರಿಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲಾರರು.
ಯಾರೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾರರು. ಯಾವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ, ಯಾರಿಗೆ ಮರುತ್ತುಗಳು
ರಕ್ಷಕರಾಗಿಯೂ ಇರುವರೋ ಆ ಯಜಮಾನನು ಗೋಯುಕ್ತವಾದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

English Translation

No one overturns, no one arrests, the chariot of the liberal sacrificer,
he, of whom Indra is the protector, of whom the Maruts (are the defenders):
will walk in pastures filled with cattle.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಗಮದ್ವಾಜಂ ವಾಜಯನ್ನಿಂದ್ರ ಮರ್ತ್ಯೋ ಯಸ್ಯ ತ್ವಮವಿತಾ ಭುವಃ |

ಅಸ್ಮಾಕಂ ಬೋಧ್ಯವಿತಾ ರಥಾನಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಶೂರ ನೃಣಾಂ || ೧೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಗಮತ್ | ವಾಜಂ | ವಾಜಯನ್ | ಇಂದ್ರ | ಮರ್ತ್ಯಃ | ಯಸ್ಯ | ತ್ವಂ | ಅವಿತಾ | ಭುವಃ |

ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಬೋಧಿ | ಅವಿತಾ | ರಥಾನಾಂ | ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಶೂರ | ನೃಣಾಂ || ೧೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಯಸ್ಯ ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯಾವಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಭುವಃ ಭವೇಃ ಸ ಮರ್ತ್ಯೋ ವಾಜಯನ್
ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ತ್ವಾಂ ಬಲಿನಂ ಕುರ್ವನ್ ವಾಜಮನ್ನಂ ಗಮತ್ | ಗಚ್ಛೇತ್ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಶೂರ ಅಸ್ಮಾಕಂ
ವಾಸಿಷ್ಠಾನಾಂ ರಥಾನಾಮವಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಬೋಧಿ | ಭವ || ಭವತೇರ್ಲೋಕಿ ರೂಪಂ | ಭಕಾರಸ್ಯ ಬಕಾ-
ರಶ್ವಾಂದಸಃ || ಅಸ್ಮಾಕಂ ನೃಣಾಂ ಪುತ್ರಾದೀನಾಂ ಚಾವಿತಾ ಭವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಮಾನವನಿಗೆ | ಅವಿತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿ |
ಭುವಃ—ಆಗಿರುವೆಯೋ | ಮರ್ತ್ಯಃ—ಅದೇ ಮಾನವನು | ವಾಜಯನ್—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತನ
ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಗಮತ್—ಹೊಂದಲಿ | ಶೂರ—ಎಲೈ ಶೂರನಾದ ಇಂದ್ರನೇ |
ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನನಿಷ್ಠವಂಶೋಪ್ಪನ್ನರಾದ ನಮ್ಮ | ರಥಾನಾಂ—ರಥಗಳಿಗೆ | ಅವಿತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು |
ಬೋಧಿ—ತಿಳಿ | ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನಮ್ಮ | ನೃಣಾಂ—ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಯಾವ ಮಾನವನಿಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವೆಯೋ, ಅದೇ ಮಾನವನು ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಎಲೈ ಶೂರನಾದ ಇಂದ್ರನೇ, ವಸ್ತುವೆಂಜೋ ತ್ವನ್ನರಾದ ನಮ್ಮ ರಥಗಳಿಗೆ ನೀನು ರಕ್ಷಕನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿ. ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರು.

English Translation

Let the man of whom you, Indra, are the protector, invigorating (you with praise), enjoy (abundant) food : be the preserver, hero, of our chariots, (the preserver) of our people.

ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ

ಉದಿನ್ವಿಸ್ಯ ರಿಚ್ಯತೇೞತೋ ಧನಂ ನ ಜಿಗ್ಯುಷಃ |

ಯ ಇಂದ್ರೋ ಹರಿವಾನ್ ದಭಂತಿ ತಂ ರಿಪೋ ದಕ್ಷಂ ದಧಾತಿ ಸೋಮಿನಿ ||

ಪದಸಾರಃ

ಉತ್ | ಇತ್ | ನು | ಅಸ್ಯ | ರಿಚ್ಯತೇ | ಅಂಶಃ | ಧನಂ | ನ | ಜಿಗ್ಯುಷಃ |

ಯಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಹರಿವಾನ್ | ನ | ದಭಂತಿ | ತಂ | ರಿಪಃ | ದಕ್ಷಂ | ದಧಾತಿ | ಸೋಮಿನಿ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯಾಂತೋ ಯಜ್ಞೇ ಸೋಮಸ್ಯ ಭಾಗೋೞತಿರಿಚ್ಯತೇೞನೋಭ್ಯೋೞಪಿ ದೇವೇಭ್ಯಃ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ ತ್ರಿಪ್ತಪಿ ಸವನೇಷು ಸೋಮಪಾನಮಸ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಂ ಹಿ ಸರ್ವಮೈಂದ್ರಮಿತಿ | ಜಿಗ್ಯುಷೋ ಜಿತವತೋ ಧನಂ ನ ಧನಮಿವ | ಉದಿನ್ವಿಸ್ಯತಿ ತ್ರಯಃ ಪೂರಣಾಃ | ಅಪಿ ಚ ಯೋ ಹರಿವಾನಿಂದ್ರಃ ಸೋಮಿನಿ ಯಜಮಾನೇ ದಕ್ಷಂ ಬಲಂ ದಧಾತಿ ಸಂದಧಾತಿ ತಂ ರಿಪೋ ರಿಪವೋ ನ ದಭಂತಿ | ನ ಹಿಂಸಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಜಿಗ್ಯುಷಃ—ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಪುರುಷನ | ಧನಂ ನ—ಧನದಂತೆ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಇಂದ್ರನ | ಅಂಶಃ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿನ ಸೋಮದ ಭಾಗವು | ಉದಿನ್ವಿಸ್ಯ ರಿಚ್ಯತೇ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಭಾಗಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ | ಹರಿವಾನ್—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ | ಯಃ ಇಂದ್ರಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಸೋಮಿನಿ—ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿ | ದಕ್ಷಂ—ಬಲವನ್ನು | ದಧಾತಿ—ತುಂಬಿಕೊಡುವನೋ | ತಂ—ಅಂತಹ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ರಿಪಃ—ಶತ್ರುಗಳು | ನ ದಭಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಪುರುಷನ ಧನವು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ, ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸೇರಬೇಕಾದ ಸೋಮದ ಭಾಗವು ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಭಾಗಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿ ಬಲವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡುವನೋ ಅಂತಹ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಶತ್ರುಗಳು ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation

Verily (Indra's) share (of the Soma) exceeds (that of other deities) like the wealth of the victorious : enemies overcome not him, who is the lord of bay steeds, who gives strength to the offerer of the libation.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಂತ್ರಮಖರ್ವಂ ಸುಧಿತಂ ಸುಪೇಶಸಂ ದಧಾತ ಯಜ್ಞಯೇಷ್ವಾ ।

ಪೂರ್ವೀಶ್ವನ ಪ್ರಸಿತಯಸ್ತರಂತಿ ತಂ ಯ ಇಂದ್ರೇ ಕರ್ಮಣಾ ಭುವತ್ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಮಂತ್ರಂ | ಅಖರ್ವಂ | ಸುಧಿತಂ | ಸುಪೇಶಸಂ | ದಧಾತ | ಯಜ್ಞಯೇಷ್ವಾ | ಆ |

ಪೂರ್ವೀಃ | ಚನ | ಪ್ರಸಿತಯಃ | ತರಂತಿ | ತಂ | ಯಃ | ಇಂದ್ರ | ಕರ್ಮಣಾ | ಭುವತ್ ॥ ೧೩ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಜನಾಃ ಅಖರ್ವಮನಲ್ಪಂ ಸುಧಿತಂ ಸುವಿಹಿತಂ ಸುಪೇಶಸಂ ಶೋಭನರೂಪಂ ಮಂತ್ರಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಯಜ್ಞಯೇಷು ಯಜನೀಯೇಷು ದೇವೇಷು ಮಧ್ಯ ಇಂದ್ರಾಯ ದಧಾತ | ವಿಧತ್ತ | ಯೋ ಜನಃ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ತುತ್ಯಾದಿರೂಪೇಣೇಂದ್ರ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಚಿತ್ತೇ ಭುವತ್ ಭವೇತ್ ತಂ ಜನಂ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹ್ಮೈಃ ಪ್ರಸಿತಯಃ ಪಾಶಾದೀನಿ ಬಂಧನಾನಿ | ಚನೇತಿ ಸಮುದಾಯೋ ನೇತೃರ್ಭೇ ವರ್ತತೇ | ನ ತರಂತಿ | ನ ನ್ಯಾಪ್ನುವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ), ಅಖರ್ವಂ—ಅಧಿಕವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳದ್ದು | ಸುಧಿತಂ—ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಪಠಿತವಾದುದು | ಸುಪೇಶಸಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು ಆದ | ಮಂತ್ರಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಯಜ್ಞಯೇಷು—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ | ಆ ದಧಾತ—ಅರ್ಪಿಸಿರಿ | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ಕರ್ಮಣಾ—ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಇಂದ್ರೇ—ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿರ್ಪಿಸಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಭುವತ್—ಭಕ್ತಿಯುತನಾಗಿರುವನೋ | ತಂ—ಆ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಪೂರ್ವೀಃ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ | ಪ್ರಸಿತಯಃ ಚನ—ಬಂಧನಗಳೂ ಕೂಡ | ತರಂತಿ—ಅಂಟಿದೇ ಕಳಚಿಹೋಗುವುವು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ, ಅಧಿಕವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳದ್ದೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಪಠಿತವಾದುದೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ. ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿರ್ಪಿಸಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯುತನಾಗಿರುವನೋ ಆ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಬಂಧನಗಳೂ ಕೂಡ ಅಂಟಿದೇ ಕಳಚಿಹೋಗುವವು.

English Translation

Address (to Indra) amongst the gods, the ample, well-uttered, and graceful prayer: many bonds entangle not him who, by his devotion, abides in Indra.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಕಸ್ತಮಿಂದ್ರ ತ್ವಾವಸುಮಾ ಮರ್ತ್ಯೋ ದಧರ್ಷತಿ ।

ಶ್ರದ್ಧಾ ಇತ್ತೇ ಮಘವನ್ವಾಯೇ ದಿವಿ ವಾಜೀ ವಾಜಂ ಸಿಷಾಸತಿ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಕಃ | ತಂ | ಇಂದ್ರ | ತ್ವಾವಸುಂ | ಆ | ಮರ್ತ್ಯಃ | ದಧರ್ಷತಿ |

ಶ್ರದ್ಧಾ | ಇತ್ | ತೇ | ಮಘವನ್ | ಸಾಯೇ | ದಿವಿ | ವಾಜೀ | ವಾಜಂ | ಸಿಷಾಸತಿ || ೧೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತವ ಚಿತ್ತೇ ಯೋ ಭವೇತ್ ತ್ವಾವಸುಂ | ತ್ವಂ ವಸುರ್ವ್ಯಾಪಕೋ ಯಸ್ಯೇತಿ ಬಹು-
ವ್ರೀಹಿಃ | ತಂ ಜನಂ ಕೋ ಮರ್ತ್ಯ ಆ ದಧರ್ಷತಿ | ಅಧರ್ಷೇತ್ | ಹೇ ಮಘವನ್ ತೇ ತ್ವದರ್ಥಂ ಯಃ
ಶ್ರದ್ಧಾ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಯುಕ್ತಃ ಸನ್ ವಾಜೀ ಹವಿಷ್ಮಾನ್ ಭವೇತ್ ಸಾಯೇ ದಿವಿ ಸೌತ್ಯೇಹನಿ ಸ ವಾಜ-
ಮನ್ಸಂ ಬಲಂ ವಾ ಸಿಷಾಸತಿ | ಸೇವತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾವಸುಂ—ನಿನ್ನನ್ನೇ ರಕ್ಷಕನನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ | ತಂ—ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಕಃ ಮರ್ತ್ಯಃ—ಯಾವ ಮಾನವನು ತಾನೇ | ಆ ದಧರ್ಷತಿ—ಹಿಂಸಿಸಬಲ್ಲನು ? | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | (ಯಃ—ಯಾರು) ಶ್ರದ್ಧಾ—ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ | ವಾಜೀ—ಹವಿಷ್ಮಂತನಾಗುವನೋ | (ಏವನು) ಸಾರ್ಯೇ ಇತ್ ದಿವಿ—ಸೋಮಾರ್ಹಣದ ದಿನವೇ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಸಿಷಾಸತಿ—ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನೇ ರಕ್ಷಕನನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಯಾವ ಮಾನವನು ತಾನೇ ಹಿಂಸಿಸಬಲ್ಲನು ? ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಯಾರು ಹವಿಷ್ಮಂತನಾಗಿ ಹವಿಷ್ಯನ್ನು ನಿನ್ನೆಗರ್ಪಿಸುವನೋ ಅವನು ಸೋಮಾರ್ಹಣದ ದಿನವೇ ಅನ್ನವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ (ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ).

English Translation

What mortal, Indra, injures him who has you for his support? He who offers you (sacrificial) food, Maghavan, with faith, he obtains food on the day of the libation.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಘೋನಃ ಸ್ಮ ವೃತ್ರಹತ್ಯೇಷು ಚೋದಯ ಯೇ ದದತಿ ಪ್ರಿಯಾ ವಸು |

ತವ ಪ್ರಣೀತೀ ಹರ್ಯಶ್ವ ಸೂರಿಭಿರ್ವಿಶ್ವಾ ತರೇನು ದುರಿತಾ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಮಘೋನಃ | ಸ್ಮ | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇಷು | ಚೋದಯ | ಯೇ | ದದತಿ | ಪ್ರಿಯಾ | ವಸು |

ತವ | ಪ್ರಣೀತೀ | ಹರ್ಯಶ್ವ | ಸೂರಿಭಿಃ | ವಿಶ್ವಾ | ತರೇನು | ದುರಿತಾ || ೧೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಮಘೋನೋ ಧನವತಸ್ತೇ | ತ್ವದರ್ಥಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯಾಣಿ ವಸು ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ಯೇ ಜನಾ ದದತಿ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ತಾ ಇವಾನ್ ವೃತ್ರಹತ್ಯೇಷು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಚೋದಯ | ಪ್ರೇರಯ | ಹೇ ಹರ್ಯಶ್ವ ತವ ಪ್ರಣೀತೀ ಪ್ರಣೀತ್ಯಾ ಪ್ರಣಯನೇನ ಸೂರಿಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರಭಿಃ ಪುತ್ರಾದಿಭಿಃ ಸಾರ್ಥಂ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ದುರಿತಾ ದುರಿತಾನಿ ತರೇನು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಯೇ—ಯಾವ ಯಜಮಾನರು | ಮಘೋನಃ—ಧನವಂತನಾದ ನಿನಗೆ | ಪ್ರಿಯಾ—ಹಿತಕರಗಳಾದ | ವಸು—ಧನಾದಿಗಳನ್ನು | ದದತಿ ಸ್ಮ—ಅರ್ಪಿಸುವರೋ | (ಅವರನ್ನು) ವೃತ್ರಹತ್ಯೇಷು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಚೋದಯ—ಶಕ್ತಿಯುತರಾಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸು | ಹರ್ಯಶ್ವ—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತವ—ನಿನ್ನ | ಪ್ರಣೀತೀ—ಪ್ರೀತಿಯುತವಾದ ನೇತೃತ್ವದಿಂದ | ಸೂರಿಭಿಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ನಾವು | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದುರಿತಾ—ದುಃಖಗಳನ್ನು | ತರೇನು—ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನರು ಧನವಂತನಾದ ನಿನಗೆ ಹಿತಕರಗಳಾದ ಧನಾದಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವರೋ ಅವರನ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುತರಾಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸು. ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯುತವಾದ ನೇತೃತ್ವದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ನಾವು ಸಮಸ್ತವಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನೂ ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Animate (those men) for the destruction of their foes, who offer treasures which are dear to you, the abounder in wealth : may we, lord of bay

steeds, along with (your) worshippers, pass over all difficulties by your guidance.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತವೇದಿಂದ್ರಾವಮಂ ವಸು ತ್ವಂ ಪುಷ್ಯಸಿ ಮಧ್ಯಮಂ |

ಸತ್ರಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪರಮಸ್ಯ ರಾಜಸಿ ನಕಿಷ್ವಾ ಗೋಷು ವೃಣ್ಣತೇ ||

ಪದಸಾಠಃ

ತವ | ಇತ್ | ಇಂದ್ರ | ಅವಮಂ | ವಸು | ತ್ವಂ | ಪುಷ್ಯಸಿ | ಮಧ್ಯಮಂ |

ಸತ್ರಾ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಪರಮಸ್ಯ | ರಾಜಸಿ | ನಕಿಃ | ತ್ವಾ | ಗೋಷು | ವೃಣ್ಣತೇ || ೧೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅವಮಮಧಮಂ ತ್ರೇಪುಸೀಸಾದಿಕಂ ವಸು ಧನಂ | ಯದ್ವಾ | ಭೌಮಂ ವಸ್ತವಮಂ | ತವೇತ್ತವ್ಯವ | ತ್ವಂ ತ್ವಮೇವ ಮಧ್ಯಮಂ ವಸು ರಜತಹಿರಣ್ಯಾದಿಕಮಾಂತರಿಕ್ಷಂ ನಾ ಪುಷ್ಯಸಿ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪರಮಸ್ಯೋತ್ತಮಸ್ಯಾಪಿ ರತ್ನಾದೇರ್ದಿವ್ಯಸ್ಯ ನಾ ವಸುನೋ ರಾಜಸಿ | ಈಶಿಷೇ | ಸತ್ರಾ ಸತ್ಯಮೇವ | ಅಪಿ ಚ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಗೋಷು ನಿಮಿತ್ತೇಷು ನಕಿರ್ವೃಣ್ಣತೇ | ಕೇಽಪಿ ನ ವಾರಯಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ಅವಮಂ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಲ್ಲದ ಸೀಸಾದಿ ಯಾವ | ವಸು—ಧನಗಳವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ | ತವೇತ್—ನಿನ್ನದೇ ಆಗಿವೆ. | ತ್ವಂ—ನೀನೇ | ಮಧ್ಯಮಂ—ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾಗಿರುವ ರಜತಾದಿಗಳನ್ನು | ಪುಷ್ಯಸಿ—ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತೀಯೆ. | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಪರಮಸ್ಯ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ರತ್ನಾದಿಗಳೇ. | ರಾಜಸಿ—ನೀನೇ ಈಶ್ವರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. | ಸತ್ರಾ—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಗೋಷು—ಗೋನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಾಗ | ನಕಿಃ ವೃಣ್ಣತೇ—ಯಾರೂ ತಡೆಯಲಾರರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅತ್ಯುತ್ತಮವಲ್ಲದ ಸೀಸಾದಿ ಯಾವ ಧನಗಳವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನದೇ ಆಗಿದೆ. ನೀನೇ ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾಗಿರುವ ರಜತಾದಿಗಳನ್ನೂ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಸಮಸ್ತ ರತ್ನಾದಿಗಳಿಗೂ ನೀನೇ ಈಶ್ವರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಗೋನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಾಗ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ತಡೆಗಟ್ಟಲಾರರು.

English Translation

Yours Indra, is the vast valuable wealth : you cherish the middling : you rule over all that which is the most precious : no one opposes you in (the recovering of the) cattle.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ, ಅವಮಃ ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಪರಮ ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಪೃಥ್ವೀ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉತ್ಪೃಷ್ಠವಾದ ದ್ಯುಲೋಕ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳೂ ಸಾಧ್ಯ. ಇಂದ್ರನು ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಭುವು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ್ವಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಧನದಾ ಅಸಿ ಶ್ರುತೋ ಯ ಈಂ ಭವಂತ್ಯಾಜಯಃ |

ತನಾಯಂ ವಿಶ್ವಃ ಪುರುಹೂತ ಸಾರ್ಥಿವೋವಸ್ಯುರ್ನಾಮ ಭಿಕ್ಷತೇ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ವಂ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಧನದಾಃ | ಅಸಿ | ಶ್ರುತಃ | ಯೇ | ಈಂ | ಭವಂತಿ | ಆಜಯಃ |

ತನ | ಆಯಂ | ವಿಶ್ವಃ | ಪುರುಹೂತ | ಸಾರ್ಥಿವಃ | ಅವಸ್ಯುಃ | ನಾಮ | ಭಿಕ್ಷತೇ || ೧೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರತ್ವಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ತೋತುರ್ಯಜಮಾನಸ್ಯ ನಾ ಧನದಾ ಧನಸ್ಯ ದಾತ ಸರ್ವಾಶ್ರುತಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋಽಸಿ | ಯ ಈಂ ಯ ಏತ ಆಜಯೋ ಯುದ್ಧಾನಿ ಭವಂತಿ ತೇಷ್ವಪಿ ಧನದಾ ಶ್ರುತೋಽಸಿ | ಹೇ ಪುರುಹೂತ ವಿಶ್ವಃ ಸರ್ವೋಽಪ್ಯಯಂ ಸಾರ್ಥಿವೋ ಜನಸ್ತವ | ತ್ವತ್ತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಅವಸ್ಯು ರಕ್ಷಾಮಿಚ್ಛನ್ನಾಮಾನ್ವಮುದಕಂ ನಾ | ಬರ್ಹಿರ್ನಾಮೇತೈದಕನಾಮಸು ಸಾಠಾತ್ | ಭಿಕ್ಷತೇ ಯಾಚತೇ | ತ್ವಾಮೇವೇತಿ ಶೇಷಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ), ತ್ವಂ—ನೀನು | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸಮಸ್ತವಾದ ಯಜಮಾನರಿಗೂ | ಧನದಾಃ—ಧನಪ್ರದನಾಗಿದ್ದೀಯೆಂದು | ಶ್ರುತಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ | ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. | ಯ ಈಂ—ಯಾವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆಜಯಃ—ಯುದ್ಧಗಳು | ಭವಂತಿ—ಸಂಭವಿಸುವವೋ ಅವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಧನಪ್ರದನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. | ಪುರುಹೂತ—ಅನೇಕರ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಾರ್ಥಿವಃ—ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಸೇರಿದ | ವಿಶ್ವಃ ಅಯಂ—ಸಕಲ ಮಾನವರೂ ಸಹ | ತವ ಅವಸ್ಯುಃ—ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ | ನಾಮ—ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು | ಭಿಕ್ಷತೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಸಕಲ ಯಜಮಾನರಿಗೂ ಧನಪ್ರದನಾಗಿದ್ದೀಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಯಾವ ಯುದ್ಧಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವವೋ ಅವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಧನಪ್ರದನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಅನೇಕರ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸಕಲ ಮಾನವರೂ ಸಹ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

You are celebrated as the giver of wealth to all, even where battles occur : all the people of the earth, desirous of protection, solicit you, the invoked of many.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯದಿಂದ್ರ ಯಾವತಸ್ತಮೇತಾವದಹಮೀಶೀಯ |

ಸ್ತೋತಾರಮಿದ್ಧಿಧಿಷೇಯ ರದಾವಸೋ ನ ಪಾಪತ್ವಾಯ ರಾಸೀಯ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯತ್ | ಇಂದ್ರ | ಯಾವತಃ | ತ್ವಂ | ಏತಾವತ್ | ಅಹಂ | ಈಶೀಯ |

ಸ್ತೋತಾರಂ | ಇತ್ | ದಿಧಿಷೇಯ | ರದವಸೋ ಇತಿ ರದವಸೋ | ನ | ಪಾಪತ್ವಾಯ | ರಾಸೀಯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯದ್ಯತೋ ಯಾವತೋ ಧನಸ್ಯ ತ್ವಮೀಶೀಷೇ ಏತಾವತ್ || ಷಷ್ಠ್ಯಾ ಲುಕ್ || ಏತಾವತೋ ಧನಸ್ಯಾಹಮೀಶೀಯ ಈಶ್ವರೋ ಭವೇಯಂ ಹೇ ರದವಸೋ | ರದತಿ ದೇವಾತಿ ವಸೂನೀತಿ ರದವಸುಃ | ತತೋಽಹಮಸ್ಮದೀಯಂ ಸ್ತೋತಾರಮಿದ್ಧಿಧಿಷೇಯ | ಧನಪ್ರದಾನೇನ ಧಾರಯೇಯ-ಮೇವ | ಪಾಪತ್ವಾಯ ನ ರಾಸೀಯ | ನ ದದ್ಯಾಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ರದವಸೋ—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವ ರೀತಿ | ಯಾವತಃ—ಯಾವ ಯಾವ ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ | ತ್ವಂ—ನೀನು ಒಡೆಯನಾಗಿರುವೆಯೋ | ಏತಾವತ್—ಅದೇರೀತಿ ಅದೇ ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಅಹಂ—ನಾನು | ಈಶೀಯ—ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದಿದ್ದೇ ಆದರೆ | ಸ್ತೋತಾರಮಿತ್—ಸ್ತೋತೃಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ | ದಿಧಿಷೇಯ—ಧನಪ್ರದಾನದಿಂದ ಧಾರಕನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆನು | ಪಾಪತ್ವಾಯ—ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಗಾಗಿ | ನ ರಾಸೀಯ—ಖಂಡಿತ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ರೀತಿ ಯಾವಯಾವ ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನೀನು ಒಡೆಯನಾಗಿರುವೆಯೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಅದೇ ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನಾನೂ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಸ್ತೋತೃಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ನಾನು ಧನಪ್ರದಾನ ದಿಂದ ಧಾರಕನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಗಾಗಿ ಖಂಡಿತ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

English Translation

If I were lord of as much (affluence) as you are, Indra, then might I support (your) worshippers, dispenser of wealth, and not squander it upon wickedness.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಿಕ್ಷೇಯಮಿನ್ಮಹಯತೇ ದಿವೇದಿವೇ ರಾಯ ಆ ಕುಹಚಿದ್ವಿದೇ ।

ನಹಿ ತ್ವದನ್ಯನ್ಮಘವನ್ ಆಪ್ಯಂ ವಸ್ಯೋ ಅಸ್ತಿ ಪಿತಾ ಚನ ॥ ೧೯ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಶಿಕ್ಷೇಯಂ | ಇತ್ | ಮಹಯತೇ | ದಿವೇದಿವೇ | ರಾಯಃ | ಆ | ಕುಹಚಿತ್ವಿದೇ |

ನಹಿ | ತ್ವತ್ | ಅನ್ಯತ್ | ಮಘವನ್ | ನಃ | ಆಪ್ಯಂ | ವಸ್ಯಃ | ಅಸ್ತಿ | ಪಿತಾ | ಚನ ॥ ೧೯ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಕುಹಚಿದ್ವಿದೇ | ಕುತ್ರಚಿದ್ವಿದ್ಯಮಾನಃ ಕುಹಚಿದ್ವಿತ್ | ತಸ್ಮೈ | ಯತ್ರ ಕ್ವಾಪಿ ವಿದ್ಯಮಾನಾ-
ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಮಹಯತೇ ಪೂಜಯತೇ ಜನಾಯ ದಿವೇ ದಿವೇ ಪ್ರತಿದಿನಂ ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ಶಿಕ್ಷೇ-
ಯಮಿತ್ | ದದ್ಯಾಮೇವ | ಆಕಾರಃ ಪೂರಣಃ | ಏವಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸಂತುಷ್ಟ ಋಷಿರ್ವ-
ದತಿ | ಹೇ ಮಘವನ್ ತ್ವತ್ತ್ವತ್ತೋಽನ್ಯದಸ್ಮಾಕಮಾಪ್ಯಂ ಜ್ಞಾತೇಯಂ ನ ಹ್ಯಸ್ತಿ | ವಸ್ಯಃ ಪ್ರಶಸ್ಯಃ
ಪಿತಾ ಚನ ಪಾಲಯಿತಾ ಚ ತ್ವದನ್ಯೋ ನಾಸ್ತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಕುಹಚಿದ್ವಿದೇ—ಯಾವ ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಮಹಯತೇ—ಪೂಜಕನಾದ ಯಜಮಾನ
ನಿಗೆ | ದಿವೇ ದಿವೇ—ಪ್ರತಿದಿನವೂ | ರಾಯಃ—ಧನಗಳನ್ನು | ಆ ಶಿಕ್ಷೇಯಮಿತ್—ನಾನು ಖಂಡಿತ ಕೊಡು
ವೆನು (ಎಂದು ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಕಟಿಸುವನು) | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವತ್—ನಿನಗಿಂತಲೂ |
ಅನ್ಯತ್—ಬೇರೆಯವರಾದ | ಆಪ್ಯಂ—ಹಿತಕಾರಿಗಳು | ನಹಿ ಅಸ್ತಿ—ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವು | ನಃ—ನಮಗೆ |
ವಸ್ಯಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ | ಪಿತಾ ಚನ—ಪಾಲಕನೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಪೂಜಕನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಧನಗಳನ್ನು
ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಇಂದ್ರನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಯಜಮಾನನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.—“ಧನ
ವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಹಿತಕಾರಿಗಳು ನಮಗೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವು. ನಿನ್ನಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ
ಪಾಲಕನೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವು.”

English Translation

May I daily distribute wealth to the venerable wherever abiding : no
other, Maghavan, than you is to be sought by us : (no other is to us) a most
excellent protector.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತರಣಿರಿತ್ರಿಷಾಸತಿ ವಾಜಂ ಪುರಂಧ್ಯಾ ಯುಜಾ |

ಆ ನ ಇಂದ್ರಂ ಪುರುಹೂತಂ ನಮೇ ಗಿರಾ ನೇಮಿಂ ತಷ್ಟೇವ ಸುದ್ರ್ವಂ ||

ಪದಸಾಠಃ

ತರಣಿಃ | ಇತ್ | ಸಿಷಾಸತಿ | ವಾಜಂ | ಪುರಂಧ್ಯಾ | ಯುಜಾ |

ಆ | ನಃ | ಇಂದ್ರಂ | ಪುರುಹೂತಂ | ನಮೇ | ಗಿರಾ | ನೇಮಿಂ | ತಷ್ಟೇವ | ಸುದ್ರ್ವಂ || ೨೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತರಣಿರಿತ್ ಸ್ತುತ್ಯಾದೌ ಕರ್ಮಣಿ ತ್ವರಿತ ಏವ ಪುಮಾನ್ ಪುರಂಧ್ಯಾ ಮಹತ್ಯಾ ಧಿಯಾ ಯುಜಾ ಸಹಾಯಭೂತಯಾ ವಾಜಮನ್ನಂ ಸಿಷಾಸತಿ | ಸಂಭಜತೇ | ಪುರುಹೂತಂ ಬಹುಭಿರಾಹೂತಮಿಂದ್ರಂ ವಸ್ತಾಂ ಗಿರಾ ಸ್ತುತ್ಯಾಹಮಾ ನಮೇ ನೇಮಿಂ ಚಕ್ರಸ್ಯ ವಲಯಂ ಸುದ್ರ್ವಂ ಶೋಭನದಾರುಂ ತಷ್ಟೇವ | ಯಥಾ ವರ್ಧಕಿದಾರುನೇಮಿಮಾನಮಯೇತೇ ತದ್ವದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತರಣಿರಿತ್—ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ಮಾತ್ರ | ಪುರಂಧ್ಯಾ—ಮಹತ್ತಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಡನೆ | ಯುಜಾ—ಕೂಡಿದವನಾಗಿ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಸಿಷಾಸತಿ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ | ತಷ್ಟೇವ—ಮರಗೆಲಿಸದವನು | ನೇಮಿಂ—ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ವಲಯರೂಪವಾಗಿ | ಸುದ್ರ್ವಂ—ಉತ್ತಮನಾದ ಮರವನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸುವಂತೆ | ಪುರುಹೂತಂ—ಅನೇಕರ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನೂ | ಇಂದ್ರಂ—ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಆದ | ನಃ—ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ | ಗಿರಾ—ಸ್ತುತಿಯುಕ್ತನಾಗಿ | ಆ ನಮೇ—ಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ಮಾತ್ರ ಮಹತ್ತಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಮರಗೆಲಿಸದವನು ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ವಲಯರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ತಮನಾದ ಮರವನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸುವಂತೆ ಅನೇಕರ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಸ್ತುತಿಯುಕ್ತನಾಗಿ ಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

The prompt offerer (of praise), with solemn rites combined, acquires food : I bend down with adoration to you, Indra, the invoked of many, as a carpenter bends the wooden circumference of the wheel.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನ ದುಷ್ಟ್ವಾತಿ ಮತೋಽ ವಿಂದತೇ ವಸು ನ ಸ್ರೇಧಂತಂ ರಯಿನೇಶತ್ |

ಸುಶಕ್ತಿರಿನ್ಮಘವನ್ತುಭ್ಯಂ ಮಾವತೇ ದೇಷ್ಟಂ ಯತ್ಪಾರ್ಯೇ ದಿವಿ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನ | ದುಃಸ್ವಾತಿ | ಮರ್ತ್ಯಃ | ವಿಂದತೇ | ವಸು | ನ | ಸ್ರೇಧಂತಂ | ರಯಿಃ | ನೇಶತ್ |

ಸ್ತುಶಕ್ತಿಃ | ಇತ್ | ಮಘವನ್ | ತುಭ್ಯಂ | ಮಾವತೇ | ದೇಷ್ಟಂ | ಯತ್ | ಪಾರ್ಯೇ | ದಿವಿ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮರ್ತ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೋ ದುಷ್ಟ್ವಾತಿ ದುಷ್ಟ್ವಾತ್ಯಾ ವಸು ಧನಂ ನ ವಿಂದತೇ | ಇಂದ್ರಂ ಸ್ತುವ-
ನ್ನೇವ ವಸು ಲಭತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ರೇಧಂತಂ ಹಿಂಸಂತಂ ಇಂದ್ರವಿಷಯಸ್ತುತ್ಯಾದಿಕರ್ಮಾಣ್ಯಕುರ್ವಂತ-
ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ರಯಿಧನಂ ನ ನೇಶತ್ | ನ ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ | ಹೇ ಮಘವನ್ ತ್ವಯಾ ಪಾರ್ಯೇ ದಿವಿ
ಸೌತ್ಯೇ ದಿವಸೇ ಮಾವತೇ ಮತ್ಸದೃಶಾಯ ದೇಷ್ಟಂ ದಾತವ್ಯಂ ಯದ್ಧನಮಸ್ತಿ ತತ್ತುಭ್ಯಂ ತ್ವತ್ತಃ ಸುಶ-
ಕ್ತಿರ್ತು ಸುಕರ್ಮ್ಯವ | ವಿಂದತ ಇತಿ ವ್ಯವಹಿತಮಪ್ಯನುಷಜ್ಯತೇಽಧ್ಯಾಹಾರಸ್ಯಾಂತಿಕತ್ವಾತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರ್ತ್ಯಃ—ಮಾನವನು | ದುಷ್ಟ್ವಾತಿ—ದುರ್ಭಾಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ವಸು—ಧನವನ್ನು |
ನ ವಿಂದತೇ—ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ | ಸ್ರೇಧಂತಂ—ಹಿಂಸಾಕಾರಕನಾದ ಪುರುಷನನ್ನು | ರಯಿಃ—ಧನವು | ನ
ನೇಶತ್—ಹೋಗಿ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಪಾರ್ಯೇ ದಿವಿ—ಸೋಮಾರ್ಪ-
ಣದ ದಿನವೇ | ಮಾವತೇ—ನನ್ನಂತಹ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ದೇಷ್ಟಂ—ಕೊಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ | ಯತ್—
ಯಾವ ಧನವಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು | ತುಭ್ಯಂ—ನಿನ್ನಿಂದ | ಸುಶಕ್ತಿರ್ತು—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನು ಮಾತ್ರ
ಪಡೆಯಬಲ್ಲನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮಾನವನು ದುರ್ಭಾಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದು-
ವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂಸಾಕಾರಕನಾದ ಪುರುಷನನ್ನು ಧನವು ಹೋಗಿ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ,
ಸೋಮಾರ್ಪಣದ ದಿನವೇ, ನನ್ನಂತಹ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೊಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಯಾವ ಧನವಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು
ನಿನ್ನಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯಬಲ್ಲನು.

English Translation

A man acquires not wealth by unbecoming praise : affluence devolves
not upon one obstructing (sacrifice): in you, Maghavan, is the power where-
by bounty (may be shown) to such as I am on the day of the libation.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಭಿ ತ್ವಾ ಶೂರ ನೋನುಮೋಽದುಗ್ಧಾ ಇವ ಧೇನವಃ ।

ಈಶಾನಮಸ್ಯ ಜಗತಃ ಸ್ವದ್ಯೃಶಮೀಶಾನಮಿಂದ್ರ ತಸ್ಥುಷಃ ॥ ೨೨ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಅಭಿ | ತ್ವಾ | ಶೂರ | ನೋನುಮಃ | ಅದುಗ್ಧಾಃ ಇವ | ಧೇನವಃ |

ಈಶಾನಂ | ಅಸ್ಯ | ಜಗತಃ | ಸ್ವಃ ದ್ಯೃಶಂ | ಈಶಾನಂ | ಇಂದ್ರ | ತಸ್ಥುಷಃ ॥ ೨೨ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಶೂರೇಂದ್ರ ಅಸ್ಯ ಜಗತೋ ಜಂಗಮಸ್ಯೇಶಾನಮೀಶ್ವರಂ ತಸ್ಥುಷಃ ಸ್ಥಾವರಸ್ಯ ಚೇಶಾನಂ | ಈಶಾನಮಿತಿ ಪದಸ್ಯಾವೃತ್ತಿರಾದರಾರ್ಥಾ | ಸ್ವದ್ಯೃಶಂ ಸರ್ವದೃಶಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮದುಗ್ಧಾ ಇವ ಧೇನವೋ ಯಥಾದುಗ್ಧಾ ಧೇನವಃ ಕ್ಷೀರಪೂರ್ಣೋಧಸ್ತೇನ ವರ್ತಂತೇ ತದ್ವತ್ಸ್ವೇನುಪೂರ್ಣಚಮಸತ್ಪೇನ ವರ್ತಮಾನಾ ವಯಮಭಿ ನೋನುಮಃ | ಭೃಶಮಭಿಷ್ಟುಮಃ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಸ್ಯ ಜಗತಃ—ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ | ಈಶಾನಂ—ಒಡೆಯನಾದವನೂ | ತಸ್ಥುಷಃ—ಸ್ಥಾವರಾತ್ಮಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ | ಈಶಾನಂ—ಒಡೆಯನಾದವನೂ | ಸ್ವದ್ಯೃಶಂ—ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಬಲ್ಲವನೂ ಆದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅದುಗ್ಧಾ ಇವ—ಹಾಲನ್ನು ಕರೆಯದಿರುವ | ಧೇನವಃ—ಗೋವುಗಳು ಹಾಲಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೆಚ್ಚಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ (ನಾವೂ ಸಹ ಸೋಮದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಚಮಸಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದವರಾಗಿ) | ಅಭಿನೋನುಮಃ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದವನೂ, ಸ್ಥಾವರಾತ್ಮಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾದವನೂ, ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಬಲ್ಲವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಾಲನ್ನು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಗೋವುಗಳು ಹಾಲಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೆಚ್ಚಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ನಾವೂ ಸಹ ಸೋಮದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಚಮಸಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದವರಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation

We glorify you, hero, (Indra) the lord of all moveable and stationary things, the beholder of the universe, (with ladles filled with Soma), like (the udders of) un milked cows.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನ ತ್ವಾಮ್ ಅನ್ಯೋ ದಿವ್ಯೋ ವ ಪಾರ್ಥಿವೋ ನ ಜಾತೋ ನ ಜನಿಷ್ಯತೇ |

ಅಶ್ವಾಯಂತೋ ಮಘವನ್ನಿಂದ್ರ ವಾಜಿನೋ ಗವ್ಯಂತಸ್ತಾ ಹವಾಮಹೇ ||

ಪದಸಾತಃ

ನ | ತ್ವಾವಾನ್ | ಅನ್ಯಃ | ದಿವ್ಯಃ | ನ | ಸಾರ್ಥಿವಃ | ನ | ಜಾತಃ | ನ | ಜನಿಷ್ಯತೇ |

ಅಶ್ವಾಯಂತಃ | ಮಘವನ್ | ಇಂದ್ರ | ವಾಜಿನಃ | ಗವ್ಯಂತಃ | ತ್ವಾ | ಹವಾಮಹೇ || ೨೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಘವನ್ನಿಂದ್ರ ದಿವ್ಯೋ ದಿವಿ ಭವಸ್ತಾವಾನ್ ತ್ವತ್ಪದ್ಯೋನೋ ನ ಜಾಯತೇ | ಸಾರ್ಥಿವಃ ಸ್ವಧಿವ್ಯಾಂ ಭವೋನಿ ತ್ವಾವಾನೋ ನ ಜಾಯತೇ | ದಿವ್ಯಃ ಸಾರ್ಥಿವೋ ವಾ ತ್ವಾವಾನೋ ನ ಜಾತಃ | ನ ಚ ಜನಿಷ್ಯತೇ | ಸ್ವಧಿವ್ಯಾಂ ದಿವಿ ಚ ತ್ರಿಷ್ವಸಿ ಲೋಕೇಷು ತ್ವತ್ಪದ್ಯತಃ ಕಶ್ಚಿನ್ನಾಸ್ತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಶ್ವಾಯಂತೋಽಶ್ವಾನಿಚ್ಛಂತೋ ವಾಜಿನೋ ವಾಜಮಿಚ್ಛಂತಃ || ಇಚ್ಛಾಯಾಮಿನಿಪ್ರತ್ಯಯಃ || ಕನಿಷ್ಠಂತೋ ವಾ ಗವ್ಯಂತೋ ಗಾ ಇಚ್ಛಂತಶ್ಚ ವಯಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಹವಾಮಹೇ | ಹ್ವಯಾಮಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ನಿನ್ನೆ ಇಂದ್ರನೇ | ದಿವ್ಯಃ—ದೇವಲೋಕೋತ್ಪನ್ನ ನಾದವನು | ಅನ್ಯಃ—ಬೇರೊಬ್ಬನೂ | ತ್ವಾವಾನ್—ನಿನಗೆ ಸದೃಶನಾಗಿ | ನ ಜಾತಃ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿಲ್ಲ | ಸಾರ್ಥಿವಃ—ಸ್ವಧ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನೊಬ್ಬನೂ | ನ—ನಿನಗೆ ಸದೃಶನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ | ನ ಜನಿಷ್ಯತೇ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ | ಅಶ್ವಾಯಂತಃ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸುವವರೂ | ವಾಜಿನಃ—ಅನ್ನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳೂ | ಗವ್ಯಂತಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರೂ ಆದ ನಾವು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಹವಾಮಹೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತನಾದ ನಿನ್ನೆ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ಸದೃಶನಾದವನು ದೇವಲೋಕೋತ್ಪನ್ನ ರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಮಾನವರಲ್ಲೂ ಯಾರೂ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆಯೂ ಯಾರೂ ಹುಟ್ಟಲಾರರು. ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸುವವರೂ, ಅನ್ನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳೂ, ಗೋವುಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರೂ ಆದ ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

English Translation

No other such as you are, celestial or terrestrial, has been or will be born ; desirous of horses, of food, of cattle, affluent Indra, we invoke you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಭೀ ಷತಸ್ತದಾ ಭರೇಂದ್ರ ಜ್ಯಾಯಃ ಕನೀಯಸಃ |

ಪುರೂವಸುಹಿ ಮಘವನ್ತನ್ನಾದಸಿ ಭರೇಭರೇ ಚ ಹವ್ಯಃ || ೨೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಭಿ | ಸತಃ | ತತ್ | ಆ | ಭರ | ಇಂದ್ರ | ಜ್ಯಾಯಃ | ಕನೀಯಸಃ |

ಪುರುಷಸುಃ | ಹಿ | ಮಘವನ್ | ಸನಾತ್ | ಅಸಿ | ಭರೇಭರೇ | ಚ | ಹವ್ಯಃ || ೨೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಜ್ಯಾಯೋ ಜ್ಯಾಯನ್ನಿಂದ್ರ || ಆಮಂತ್ರಿತಂ ಪೂರ್ವಮವಿದ್ಯಮಾನವದಿತೀಂದ್ರಪದಸ್ಯಾವಿದ್ಯಮಾನವದ್ಭಾವಾತ್ ಜ್ಯಾಯ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವಾಭಾವಃ | ನಕಾರಸ್ಯ ರುತ್ವಂ ವ್ಯತ್ಯಯಾನ್ನಮಭಾವೋ ವಾ || ಕನೀಯಸಃ ಸತೋ ಮಮ ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಧನಮಭ್ಯಾ ಭರ | ಹೇ ಮಘವನ್ ತ್ವಂ ಸನಾಚ್ಚಿರಾದೇವಾರಭ್ಯ ಪುರಾವಸುರ್ಹಿ ಬಹುಧನೋ ಹ್ಯಸಿ | ಭರೇಭರೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಯಜ್ಞೇ ವಾ ಹವ್ಯೋ ಹವಿಷ್ಯಶ್ಚಾಸಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಜ್ಯಾಯಃ—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡವನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಕನೀಯಸಃ—ನಿನಗಿಂತಲೂ ಅಲ್ಪತರನಾದ | ಮಮ—ನನಗೆ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನವನ್ನು | ಅಭ್ಯಾ ಭರ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸನಾತ್—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲೂ | ಪುರಾವಸುರ್ಹಿ—ಅಧಿಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೇ | ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಭರೇಭರೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೂ | ಹವ್ಯಃ ಚ—ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡವನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗಿಂತಲೂ ಅಲ್ಪತರನಾದ ನನಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡು. ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation

Elder Indra, bring that (wealth to me), being the junior, for, Maghavan, you have from the beginning been possessed of infinite treasure, and are to be adored at repeated sacrifices.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪರಾ ಣುದಸ್ವ ಮಘವನ್ಮಮಿತ್ರಾನ್ತುವೇದಾ ನೋ ವಸೂ ಕೃಧಿ |

ಅಸ್ಮಾಕಂ ಬೋಧ್ಯವಿತಾ ಮಹಾಧನೇ ಭವಾ ವೃಧಃ ಸಖೀನಾಂ || ೨೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪೆರಾ | ನುದಸ್ಸ | ಮಘಾವನ್ | ಅಮಿತ್ರಾನ್ | ಸುವೇದಾ | ನಃ | ವಸು | ಕೃಧಿ |
ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಬೋಧಿ | ಅವಿತಾ | ಮಹಾಧನೇ | ಭವ | ವೃಧಃ | ಸಖೀನಾಂ || ೨೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಘವನ್ ಪೆರಾ ಪೆರಾಚೀನಾನಮಿತ್ರಾಣ್ಯತ್ಯೋನ್ನುದಸ್ಸ | ಪ್ರೇರಯ | ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ವ-
ಸು ವಸೂನಿ ಸುವೇದಾ ಸುಲಭಾನಿ ಕೃಧಿ | ಕುರು | ಮಹಾಧನೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ | ವಾಜಸಾತೌ ಮಹಾಧನ
ಇತಿ ಸಂಗ್ರಾಮನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಸಖೀನಾಂ ಸ್ತೋತ್ಯಾಣಾಮಸ್ಮಾಕಂ ವಸಿಷ್ಠಾನಾಮವಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾ
ಬೋಧಿ | ಭವ | ವೃಧೋ ವರ್ಧಯಿತಾ ಚ ಭವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಮಿತ್ರಾನ್—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಪೆರಾ ನುದಸ್ಸ—
ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸು | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಸು—ಧನಗಳು | ಸುವೇದಾ—ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ | ಕೃಧಿ—ಮಾಡು |
ಮಹಾಧನೇ—ಅಧಿಕವಾದ ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಸಖೀನಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ |
ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನಮಗೆ | ಅವಿತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು | ಬೋಧಿ—ತಿಳಿ | ವೃಧಃ—ನಮಗೆ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾ
ಗಿಯೂ | ಭವ—ಆಗಿರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸು. ನಮಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಧನಗಳು
ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ ಮಾಡು. ಅಧಿಕವಾಗಿ ಧನಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮಗೆ ರಕ್ಷಕ
ನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿ. ನಮಗೆ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾಗಿಯೂ ಆಗಿರು.

English Translation

Drive away, Maghavan, our enemies : render riches easy of acqui-
sition : be our preserver in war : be the augments of (the prosperity) of
(your) friends.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಂದ್ರ ಕೃತುಂ ನ ಆ ಭರ ಸಿತಾ ಪುತ್ರೇಭ್ಯೋ ಯಥಾ |

ಶಿಕ್ಷಾಣೋ ಅಸ್ಮಿ ನ್ವರುಹೂತ ಯಾಮನಿ ಜೀನಾ ಜ್ಯೋತಿರತೀಮಹಿ || ೨೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಂದ್ರ | ಕೃತುಂ | ನಃ | ಆ | ಭರ | ಸಿತಾ | ಪುತ್ರೇಭ್ಯಃ | ಯಥಾ |

ಶಿಕ್ಷ | ನಃ | ಅಸ್ಮಿನ್ | ವ್ರುರುಹೂತ | ಯಾಮನಿ | ಜೀನಾಃ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಅತೀಮಹಿ || ೨೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಕೃತುಂ ಕರ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞಾನಂ ವಾ ಭರ | ಆಹರ | ಅಸಿ ಚ ಯಥಾ
ಪಿತಾ ಪುತ್ರೇಭ್ಯೋ ಧನಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ತಥಾ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಶಿಕ್ಷ | ಧನಂ ದೇಹಿ | ಹೇ ಪುರುಹೂತ
ಬಹುಭಿರಾಹೂತ ಯಾಮುನಿ ಯಜ್ಞೇ ಜೀವಾ ವಯಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಸೂರ್ಯಮತೀಮಹಿ | ಪ್ರತಿದಿನಂ
ಸ್ರಾಪ್ತುಯಾಮು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಕೃತುಂ—ಕರ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು | ಆ ಭರ—
ಒದಗಿಸು | ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಪಿತಾ—ತಂದೆಯಾದವನು | ಪುತ್ರೇಭ್ಯಃ—ತನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ ಧನವನ್ನು
ಕೊಡುವನೋ ಹಾಗೆ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಿಕ್ಷ—ಧನವನ್ನು ಕೊಡು | ಪುರುಹೂತ—ಅನೇಕರ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ
ನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಸ್ಮಿನ್ ಯಾಮುನಿ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಜೀವಾಃ—ನಿರತರಾದ ನಾವು | ಜ್ಯೋತಿಃ—
ಸೂರ್ಯನ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು | ಅತೀಮಹಿ—ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮಗೆ ಕರ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒದಗಿಸು. ತಂದೆಯಾದವನು ತನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ
ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ನಮಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡು. ಅನೇಕರ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಯಜ್ಞ
ದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ನಾವು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸೂರ್ಯನ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Bring to us, Indra, wisdom, as a father (gives knowledge) to his sons :
bestow wealth upon us on this occasion, you the invoked of many, so that
we, living at the solemnity, may (long) enjoy the light (of existence).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಾ ನೋ ಅಜ್ಞಾತಾ ವೃಜನಾ ದುರಾಧ್ಯೋಷಿ ಮಾತೀನಾಸೋ ಅವ ಕ್ರಮುಃ |

ತ್ವಯಾ ವಯಂ ಪ್ರವತಃ ಶಶ್ವತೀರಪೋತಿ ಶೂರ ತರಾಮಸಿ || ೨೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಮಾ | ನಃ | ಅಜ್ಞಾತಾಃ | ವೃಜನಾಃ | ದುಃಆಧ್ಯಃ | ಮಾ | ಅತೀನಾಸಃ | ಅವ | ಕ್ರಮುಃ |

ತ್ವಯಾ | ವಯಂ | ಪ್ರವತಃ | ಶಶ್ವತೀಃ | ಅಪಃ | ಅತಿ | ಶೂರ | ತರಾಮಸಿ || ೨೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅಜ್ಞಾತಾ ಅಜ್ಞಾತಗಮನಾ ವೃಜನಾ ಹಿಂಸಕಾ ದುರಾಧ್ಯೋಷಿ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಾವ
ಕ್ರಮುಃ | ಮಾವಚಿಕ್ರಮುಃ | ಹೇ ಶೂರ ತ್ವಯಾ ವಯಂ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಪ್ರವತಃ ಪ್ರವಣಕಾಃ ಸಂತಃ ಶಶ್ವ-
ತೀರ್ಬಹ್ವೀರಪೋತಿ ತರಾಮಸಿ | ಅತಿತರಾಮ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಅಜ್ಞಾತಾಃ—ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಸಂಚರಿಸುವವರೂ, | ವೃಜನಾಃ—ನಮ್ಮ ಹಿಂಸಕರೂ | ದುರಾಧ್ಯಾಃ—ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವವರೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ಅವ ಕ್ರಮಃ—ಆಕ್ರಮಿಸದಿರಲಿ | ಅಶಿವಾಸಃ—ನಮಗೆ ಅನುಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವರೂ | ಮಾ—ನಮ್ಮನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸದಿರಲಿ | ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾದ | ವಯಂ—ವಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವು | ಪ್ರವತಃ—ತರಣಸಾಧನವುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಶಶ್ವತೀಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ಅತಿ ತರಾಮುಸಿ—ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವವರೂ, ನಮ್ಮ ಹಿಂಸಕರೂ, ನಮಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವವರೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸದಿರಲಿ. ನಮಗೆ ಅನುಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸದಿರಲಿ. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತರೂ, ವಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರೂ ಆದ ನಾವು ತರಣಸಾಧನವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನು ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Let no unknown, wicked, malevolent, malignant (enemies) overpower us : may we, protected by you, cross over many waters.

ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶ್ವಿತ್ಯಂಚ ಇತಿ ಚತುರ್ಧಶರ್ಚಾಂ ಷೋಡಶಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಶ್ವಿತ್ಯಂಚಃ ಷಳೂನಾ ಸಂಸ್ತವೋ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಸಪುತ್ರಸ್ಯೇಂದ್ರೇಣ ವಾ ಸಂವಾದ ಇತಿ | ಆದಿಶೋ ನವಾನಾಂ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ | ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರಾಣಾಂ ಸ್ತೂಯಮಾನತ್ವಾತ್ತ ಏವ ದೇವತಾ | ವಿದ್ಯುತೋ ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದಿಭಿರ್ದರ್ಶಮ್ಯಾದಿಭಿಃ ಸ್ವಪುತ್ರೈರ್ವಸಿಷ್ಠಃ ಸ್ತೂಯತೇ | ಅತೋ ವಸಿಷ್ಠೋ ದೇವತಾ | ತ ಏವ ಋಷಯಃ | ಯಾ ತೇನೋಚ್ಯತ ಇತಿ ನ್ಯಾಯಾತ್ | ಅನುಕ್ತತ್ವಾತ್ತಿಷ್ಟಪ್ ||

ಅನುವಾದವು—ಶ್ವಿತ್ಯಂಚ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಹ್ಯಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ವಿತ್ಯಂಚಃ ಷಳೂನಾ ಸಂಸ್ತವೋ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಸಪುತ್ರಸ್ಯೇಂದ್ರೇಣ ವಾ ಸಂವಾದಃ ಎಂದು ಕೇಳುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಒಂಭತ್ತು ಮಹ್ಯಗಳಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು. ಈ ಒಂಭತ್ತು ಮಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರ ವಿಷಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರ ಸ್ತುತಿಯೇ ಈ ಮಹ್ಯಗಳಿಗೆ ದೇವತೆಯು. ವಿದ್ಯುತೋ ಜ್ಯೋತಿಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮುಂದಿನ ಐದು ಮಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಮಹ್ಯಗಳಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠನ ಸ್ತುತಿಯೇ ದೇವತೆಯು. ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರೇ ಋಷಿಗಳು. ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ಭಂದಸ್ಸು.

ಸೂಕ್ತ—೩೩

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೩೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೨೨, ೨೩, ೨೪ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೧೪ ||

ಸಂಸ್ತವೋ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಸಪುತ್ರಸ್ಯೇಂಪ್ರೇಣ ವಾ ಸಂನಾದಃ

ಋಷಿಃ—೧ ಕವಸಿಷ್ಠಃ | ೧೦-೧೪ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರಾಃ ||

ದೇವತಾ—೧-೯ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರಾಃ | ೧೦-೧೪ ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶ್ವಿತ್ಯಂಚೋ ಮಾ ದಕ್ಷಿಣತಸ್ತಪದಾರ್ಥಾ ಧಿಯಂಜಿನ್ನಾಸೋ ಅಭಿ ಹಿ ಪ್ರಮಂದುಃ

ಉತ್ತಿಷ್ಠನ್ನೋಚೇ ಪರಿ ಬರ್ಹಿಷೋ ನೃನ್ಮ ಮೇ ದೂರಾದವಿತನೇ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶ್ವಿತ್ಯಂಚಃ | ಮಾ | ದಕ್ಷಿಣತಃತಪದಾರ್ಥಃ | ಧಿಯಂಜಿನ್ನಾಸಃ | ಅಭಿ | ಹಿ | ಪ್ರಮಂದುಃ |

ಉತ್ಪತ್ತಿಷ್ಠನ್ | ವೋಚೇ | ಪರಿ | ಬರ್ಹಿಷಃ | ನೃನ್ಮ | ನ | ಮೇ | ದೂರಾತ್ | ಅವಿತನೇ | ವ-
ಸಿಷ್ಠಾಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶ್ವಿತ್ಯಂಚಃ | ಶ್ವಿತ್ಯಂ ಶ್ವೇತವರ್ಣಮಂಚಂತೀತಿ ಶ್ವಿತ್ಯಂಚಃ | ಶ್ವೇತವರ್ಣಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಧಿಯಂ-
ಜಿನ್ನಾಸಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ಪೂರಯಿತಾರೋ ದಕ್ಷಿಣತಸ್ತಪದಾರ್ಥಃ | ದಕ್ಷಿಣೇ ಶಿರಸೋ ಭಾಗೇ ಕಪದಾರ್ಥಶ್ಚಾ-
ಡಾ ಯೇಷಾಂ ತೇ ದಕ್ಷಿಣತಸ್ತಪದಾರ್ಥಃ | ಚೂಡಾಕರ್ಮಣಿ ದಕ್ಷಿಣತೋ ವಸಿಷ್ಠಾನಾಮಿತಿ ಸ್ತರ್ಯತೇ |
ಮಾ ಮಾಮಭಿ ಪ್ರಮಂದುಃ | ವಿದ್ಯಾಬಲೇನಾಭಿಪ್ರಾಹರ್ಷಯನ್ | ಯತೋ ಮಾಮಭಿ ಪ್ರಮಂದುರ-
ತೋ ಬರ್ಹಿಷೋ ಯಜ್ಞಾತ್ | ಪರಿತಿ ಪಂಚಮ್ಯರ್ಥಾನುನಾದಃ | ಉತ್ತಿಷ್ಠನ್ನಹಂ ನೃನ್ಮಜ್ಞಸ್ಯ
ನೇತ್ಯನ್ಮೋಚೇ | ಬ್ರವೀಮಿ | ಮೇ ಮತ್ತೋ ದೂರಾದ್ವಸಿಷ್ಠಾ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮನು ಪುತ್ರಾ ಅವಿತನೇ
ಗಂತುಂ ನಾರ್ಹಂತೀತಿ ಶೇಷಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶ್ವಿತ್ಯಂಚಃ—ಶ್ವೇತವರ್ಣವುಳ್ಳವರೂ | ಧಿಯಂಜಿನ್ನಾಸಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ
ವರೂ | ದಕ್ಷಿಣತಸ್ತಪದಾರ್ಥಃ—ತಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣ (ಬಲ) ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಿಖೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ (ನನ್ನ ಪುತ್ರರು) | ಮಾ—
ನನ್ನನ್ನು | ಅಭಿಪ್ರಮಂದುಃ—ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬರ್ಹಿಷಃ ಪರಿ—ಯಜ್ಞಸ್ಥಾನ
ದಿಂದ | ಉತ್ತಿಷ್ಠನ್—ಎಳುತ್ತಾ | ನೃನ್ಮ—ಯಜ್ಞನೇತ್ರಗಳಾದ ಅವರನ್ನು | ವೋಚೇ—ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ |
ಮೇ—ನನಗಿಂತಲೂ | ದೂರಾತ್—ದೂರವದೇಶದಲ್ಲಿ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರು | ಅವಿತನೇ—ಹೊರಟು
ಹೋಗಲು | ನ ಹಿ—ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶ್ವೇತವರ್ಣವುಳ್ಳವರೂ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವರೂ, ತಲೆಯ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಿಖೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ವಾಸಿಷ್ಠರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಜ್ಞಸ್ಥಾನದಿಂದ ಎದ್ದ ಮೇಲೆ ಯಜ್ಞನೇತೃಗಳಾದ ಅವರನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ನನಗಿಂತಲೂ ದೂರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರಿರಲು ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿಂದ ದೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ನಾನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation

The white-complexioned accomplisshers of holy ceremonies, wearing the lock of hair on the right side, have afforded me delight, when, rising up, I call the leaders (of rites) to the sacred grass : the Vasishtas, (my sons) should never be far from me.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಗೂ ಅವರ ಪುತ್ರರಿಗೂ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪವಾದ ವಿಷಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ೧-೯ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು ತನ್ನ ಪುತ್ರರ ವಿಷಯವನ್ನೂ ೧೦-೧೪ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವರು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದೂರಾದಿಂದ್ರಮನಯನ್ನಾ ಸುತೇನ ತಿರೋ ವೈಶಂತಮತಿ ಪಾಂತಮುಗ್ರಂ ।

ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನಸ್ಯ ವಾಯತಸ್ಯ ಸೋಮಾತ್ಸುತಾದಿಂದ್ರೋವೃಣೇತಾ ವಸಿಷ್ಠಾನ್ ॥ ೨ ॥

ಪದವಾಕಃ

ದೂರಾತ್ । ಇಂದ್ರಂ । ಅನಯನ್ । ಅ । ಸುತೇನ । ತಿರಃ । ವೈಶಂತಂ । ಅತಿ । ಪಾಂತಂ । ಉಗ್ರಂ ।
ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನಸ್ಯ । ವಾಯತಸ್ಯ । ಸೋಮಾತ್ । ಸುತಾತ್ । ಇಂದ್ರಃ । ಅವೃಣೇತ । ವಸಿಷ್ಠಾನ್ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದಾ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ ಸುದಾಸಂ ರಾಜಾನಮಯಾಜಯನ್ ಶದೈವ ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನಾಽಪ್ಯೋ-
೨೫ ರಾಜಾ ಸೋಮಾನ್ಯಷ್ಟಮುದ್ಯಮಂ ಚಕಾರ । ತದಾ ತೇ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರಾಃ ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನಂ ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ
ತದೀಯೇ ಯಾಗೇ ಸೋಮಂ ಪಿಬಂತಮಿಂದ್ರಂ ಮಂತ್ರಬಲೇನ ತಸ್ಮಾದಾಚ್ಛಿದ್ಯ ಸುದಾಸೋ ಯಜ್ಞೇ
ಸ್ಥಾಪಯಾಮಾಸುಃ । ತದೇತದ್ವೃತ್ತಾಂತಂ ಕೀರ್ತಯನ್ ವಸಿಷ್ಠಃ ಸ್ವಸುತಾನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ಸ್ತಾತಿ ॥
ವೈಶಂತಂ । ವೇಶಂತಃ ಪಲ್ವಲಂ । ಅತ್ರ ವೇಶಂತಶಬ್ದೇನ ಸೋಮಾಧಾರಶ್ಚಮಸೋ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ತತ್ಸ್ಥಂ
ಸೋಮಂ ಪಾಂತಂ ಪಿಬಂತಮುಗ್ರಮುದ್ದೂರ್ಣಮಿಂದ್ರಂ ಸುತೇನ ಸುದಾಸೋ ಯಜ್ಞೇಽಭಿಷುತೇನ
ಸೋಮೇನ ಹೇತುನಾ ತಿರಃ ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನಂ ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ ದೂರಾದಾನಯನ್ । ವಸಿಷ್ಠಾ ಮಂತ್ರಬಲೇ-

ನಾನೀತವಂತಃ | ಇಂದ್ರೋಽಸಿ ನಾಯತಸ್ಯ ವಯತಃ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನಸ್ಯ | ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇ
ಷಷ್ಠೀ | ನಾಯತಂ ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನಮತ್ಯತಿಹಾಯ ಸುದಾಸೋ ಯಜ್ಞೇಽಭಿಷುತಾಸ್ತೋಮಾದ್ಧೇತೋ-
ರ್ವಸಿಷ್ಠಾನ್ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಪುತ್ರಾ ನವ್ಯಣೇತ | ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನಸ್ಯ ಸೋಮಯಾಗೇ ಚಮಸಸ್ಥಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬು-
ನ್ವಸಿಲಂದ್ರಸ್ತಂ ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನಂ ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯಬಲೇನ ಸುದಾಸೋ ಯಜ್ಞ ಆಹವನ-
ಕಾಲೇ ವಸಿಷ್ಠಾ ನಾಜಗಾಮೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವೈಶಂತಂ—ಕೊಳದಂತೆ ಆಳವಾದ ಚಮಸಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೋಮವನ್ನು | ಪಾಂತಂ—ಪಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ
ವನೂ | ಉಗ್ರಂ—ಭಯಂಕರನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಸುತೇನ—ಸುದಾಸನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ
ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸೋಮದನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ತಿರಃ—ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ | ದೂರಾತ್—ಅತಿ ದೂರದಿಂದಲೇ |
ಅ ಅನಯನ್—ಕರೆತಂದರು. ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನಾದರೋ | ನಾಯತಃ—ವಯತಪುತ್ರನಾದ | ಪಾಶದ್ಯು-
ಮ್ನಸ್ಯ—ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನನನ್ನು | ಅತಿ—ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ | ಸೋಮಾತ್—ಸುದಾಸನ ಸೋಮಕ್ಕಾಗಿ | ವಸಿಷ್ಠಾನ್—
ಅವನ ಪುರೋಹಿತರಾದ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರನ್ನೇ | ಅವ್ಯಣೇತ—ಆರಿಸಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೊಳದಂತೆ ಆಳವಾದ ಚಮಸಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವನೂ, ಭಯಂಕರನೂ ಆದ
ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸುದಾಸನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸೋಮದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಅತಿ ದೂರ
ದಿಂದಲೇ ಪಾಶದ್ಯುಮ್ನನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಸುದಾಸನ ಸೋಮಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಪುರೋಹಿತರಾದ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರನ್ನೇ
ಆರಿಸಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದನು.

English Translation

Disgracing (Pashadyumna), they brought from afar the fierce Indra, when drinking the ladle of Soma at his sacrifice, to (receive) the libation (of Sudas): Indra, hastened from the effused Soma of Pashadyumna, the son of Vayata to the Vashisthas.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏವೇನ್ನು ಕಂ ಸಿಂಧುಮೇಭಿಸ್ತತಾರೇವೇನ್ನು ಕಂ ಭೇದಮೇಭಿರ್ಜಘಾನ |

ಏವೇನ್ನು ಕಂ ದಾಶರಾಜ್ಞೇ ಸುದಾಸಂ ಪ್ರಾವದಿಂದ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ವೋ ವ-

ಸಿಷ್ಠಾಃ || ೩ ||

ಪದಸಾಲೆ:

ಏವ | ಇತ್ | ನು | ಕಂ | ಸಿಂಧುಂ | ಏಭಿಃ | ತತಾರ | ಏವ | ಇತ್ | ನು | ಕಂ | ಭೇದಂ | ಏಭಿಃ |
 ಜಘಾನ |
 ಏವ | ಇತ್ | ನು | ಕಂ | ದಾಶರಾಜ್ಞೇ | ಸುದಾಸಂ | ಪ್ರ | ಅವತ್ | ಇಂದ್ರಃ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ | ವಃ |
 ವಸಿಷ್ಠಾಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಏವೇತ್ ಯಥಾ ಪಾಶದ್ಭ್ಯುನ್ಮಸ್ಯ ಸನಾಖ್ಯೇ ಸೋಮಯಾಗೇ ಚಮಸಸ್ಥಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬಂತ-
 ಮುಖೀಂದ್ರಂ ವಸಿಷ್ಠೈಃ ಸುದಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತವಾನ್ ಏವಮೇವ ಸಿಂಧುಂ ನದೀಮೇಭಿರ್ವಸಿಷ್ಠೈಃ ಕಂ ಸುಖೇನ
 ತತಾರ | ತೀರ್ಣ ಆಸೀತ್ | ನ್ನಿತಿ ಪೂರಣಃ | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ಅರ್ಣಾಂಸಿ ಚಿತ್ವಪ್ರಥಾನಾ ಸು-
 ದಾಸೇ | ಋ. ೭-೧೮-೫ | ಇತಿ | ಏವೇದೇವಮೇವ ಭೇದಂ ಭೇದನಾಮಕಂ ಶತ್ರುಮಸ್ಯೇಭಿರ್ವಸಿಷ್ಠೈ-
 ರೇವ ಜಘಾನ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಏವೇದೇವಮೇವ ಹೇ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯೇನ
 ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ದಾಶರಾಜ್ಞೇ ದಶಭೀ ರಾಜಭಿಃ ಸಹ ಯುದ್ಧೇ ಪ್ರವೃತ್ತೇ ಸತಿ ಸುದಾಸಂ ರಾಜಾ
 ನಮಿಂದ್ರಃ ಪ್ರಾವತ್ | ಪ್ರಾರಕ್ಷತ್ | ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ದಶ ರಾಜಾನಃ ಸಮಿತಾ ಅಯಜ್ಯವಃ
 ಸುದಾಸಮಿಂದ್ರಾವರುಣಾ ನ ಯುಯುಧುಃ | ಋ. ೭-೮೩-೭ | ಇತಿ | ದಾಶರಾಜ್ಞೇ ಪರಿಯತ್ತಾಯ
 ವಿಶ್ವತಃ | ಋ. ೭-೮೩-೮ | ಇತಿ ಚ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಏವೇತ್—ಇದೇಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಏಭಿಃ—ಈವಸಿಷ್ಠರೊಂದಿಗೆ | ಸಿಂಧುಂ—ಸಿಂಧೂನದಿಯನ್ನು | ಕಂ—
 ಸುಖವಾಗಿ | ತತಾರ ನು—(ಸುದಾಸನು) ದಾಟಿದನು. ಏವೇತ್—ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಏಭಿಃ—ಈ ವಸಿಷ್ಠರ
 ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ | ಭೇದಂ—ಭೇದನೆಂಬ ಶತ್ರುವನ್ನು | ಜಘಾನ—ಕೊಂದನು. | ಏವೇತ್—ಇದರಂತೆಯೇ |
 ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಋಷಿಗಳೇ | ವಃ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ಪರಿತವಾದ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ—ಸ್ತುತಿ
 ಯಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ದಾಶರಾಜ್ಞೇ—ಹತ್ತು ಮಂದಿ ರಾಜರೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ |
 ಸುದಾಸಂ—ಸುದಾಸನನ್ನು | ಪ್ರಾವತ್—ರಕ್ಷಿಸಿದನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠರೇ, ಯಾವ ರೀತಿ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಿ-
 ದ್ದರೂ, ಸುದಾಸನಿಗಾಗಿ ಆ ಜಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುದಾಸನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನೋ, ಅದೇರೀತಿ, ನಿಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಈ ಸುದಾಸನು
 ನದಿಯನ್ನೂ ಸುಖವಾಗಿ ದಾಟಿದನು. ಈ ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಭೇದನೆಂಬ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಂದನು. ಹಾಗೆಯೇ,
 ನಿಮ್ಮಿಂದ ಪರಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ, ಹತ್ತುಮಂದಿ ರಾಜರೊಡನೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲೂ ಸಹ
 ಇಂದ್ರನು ಈ ಸುದಾಸನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು.

English Translation

In the same manner was he, (Sudas), enabled by them easily to cross
 the Sindhu river : in the same manner, through them he easily slew his foe :

so in like manner, Vasishthas, through your prayers, did Indra defend Sudas in the war with the ten kings.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಜುಷ್ಟೀ ನರೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ವಃ ಪಿತೃಣಾಮುಪ್ತಮವ್ಯಯಂ ನ ಕಿಲ ರಿಷಾಢ |

ಯಚ್ಚಕ್ಷರೀಷು ಬೃಹತಾ ರವೇಣೇಂದ್ರೇ ಶುಷ್ಮಮದಧಾತಾ ವಸಿಷ್ಠಾಃ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಜುಷ್ಟೀ | ನರಃ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ | ವಃ | ಪಿತೃಣಾಂ | ಅಪ್ತಂ | ಅವ್ಯಯಂ | ನ | ಕಿಲ | ರಿಷಾಢ |

ಯತ್ | ಶಕ್ಷರೀಷು | ಬೃಹತಾ | ರವೇಣ | ಇಂದ್ರೇ | ಶುಷ್ಮಂ | ಅದಧಾತ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ನರಃ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಪಿತೃಣಾಂ ಜುಷ್ಟೀ ಪ್ರೀತಿರ್ಭವತಿ | ಪಿತೃಣಾಮಿತ್ಯನೇನ ಪಾರೋಕ್ಷ್ಯೇಣ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯೈವ ಕೀರ್ತನಂ | ಅಹಂ ಪ್ರೀತೋ ಭವಾಮೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥೇದಾನೀಂ ಸ್ವಮಾಶ್ರಮಂ ಗಂತುಮುದ್ಯತೋಽಹಮಪ್ತಂ ರಥಸ್ಯಾಪ್ತಮವ್ಯಯಂ | ವ್ಯಯಾಮಿ || ಲಡರ್ಥೇ ಲಜ್ಞ || ಚಾಲಯಾಮೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಯೂಯಂ ನ ಕಿಲ ರಿಷಾಢ ನ ಚ ಕ್ಷೀಣಾ ಭವಥ ಹೇ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಯದ್ಯಸ್ಮಾಚ್ಚಕ್ಷರೀಷ್ವಪ್ತು ಬೃಹತಾ ಶ್ರೇಷ್ಠೇನ ರವೇಣ ಸಾನ್ನೇಂದ್ರೇ ಶುಷ್ಮಂ ಬಲಮದಧಾತ ಅಧಾರಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನರಃ—ನೇತ್ರಗಳಾದ ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠರೇ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದಲೇ | ಪಿತೃಣಾಂ—ಪಿತೃಗಳಿಗೆ | ಜುಷ್ಟೀ—ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ | ಅಪ್ತಂ—ರಥದ ಆಚ್ಚನ್ನು | ಅವ್ಯಯಂ—ನಾನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಋಷಿಗಳೇ | ಯತ್—ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಶಕ್ಷರೀಷು—ಶಕ್ಷರೀ ಎಂಬ ಉತ್ತಮವಾದ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದುದೂ | ಬೃಹತಾ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ ಆದ | ರವೇಣ—ನಿಮ್ಮ ಸಾಮಗಾನದಿಂದ | ಇಂದ್ರೇ—ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ | ಶುಷ್ಮಂ—ಬಲವನ್ನು | ಅದಧಾತ—ತುಂಬಿ ದಿರೋ (ಅದುದರಿಂದಲೇ) ನ ಕಿಲ ರಿಷಾಢ—ನೀವು ಕೊಂಚವೂ ಕಾಲಹರಣಮಾಡಬೇಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನೇತ್ರಗಳಾದ ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠರೇ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯಿಂದಲೇ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ರಥದ ಆಚ್ಚನ್ನು ನಾನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಋಷಿಗಳೇ, ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಶಕ್ಷರೀ ಎಂಬ ಉತ್ತಮವಾದ ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಪಠನಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದುದೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ಸಾಮಗಾನದಿಂದ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಬಲವನ್ನು ತುಂಬಿದಿರೋ ಅದುದರಿಂದಲೇ ನೀವು ಕೊಂಚವೂ ಕಾಲಹರಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ.

English Translation

By your prayers, leaders (of rites), is effected the gratification of your progenitors : I have set in motion the axle (of the chariot) : be not you inert, for by your sacred metres, Vasishthas, (chaunted) with a loud voice, you sustain vigour in Indra.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉದ್ವ್ಯಾಮಿವೇತ್ತ್ವಷ್ಟಜೋ ನಾಥಿತಾಸೋದೀಧಯುದಾಶರಾಜ್ಜೀವೃತಾ-
ಸಃ |

ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಸ್ತುವತ ಇಂದ್ರೋ ಅಶ್ರೋದುರುಂ ತೃತ್ಸುಭ್ಯೋ ಅಕೃಣೋದು
ಲೋಕಂ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ್ | ದ್ವ್ಯಂ ಇವ | ಇತ್ | ತೃಷ್ಟಜಃ | ನಾಥಿತಾಸಃ | ಅದೀಧಯುಃ | ದಾಶರಾಜ್ಜೀ | ವೃತಾಸಃ |
ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ | ಸ್ತುವತಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಅಶ್ರೋತ್ | ಉರುಂ | ತೃತ್ಸುಭ್ಯಃ | ಅಕೃಣೋತ್ | ಉಂ ಇತಿ
ಲೋಕಂ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತೃಷ್ಟಜೋ ಜಾತೃಷ್ಟಾ ವೃತಾಸಸ್ತೃತ್ಸುಭೀ ರಾಜಭಿವೃತಾ ನಾಥಿತಾಸೋ ವೃಷ್ಟಿಂ ಯಾಚಿ-
ಮಾನಾ ವಸಿಷ್ಠಾ ದ್ವ್ಯಾಮಿನಾದಿತ್ಯಮಿವೇಂದ್ರಂ ದಾಶರಾಜ್ಜೀ ದಶಾನಾಂ ರಾಜ್ಞಾಂ ಸಂಗ್ರಾಮ ಉದದೀ-
ಧಯುಃ | ಉದದೀಧಯನ್ | ಸ್ತುವತೋ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಮಿಂದ್ರೋಽಶ್ರೋತ್ | ಅಕೃಣೋಚ್ಚ |
ಉರುಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಲೋಕಂ ತೃತ್ಸುಭ್ಯೋ ರಾಜಭ್ಯೋಽಕೃಣೋತ್ | ಅಕರೋಚ್ಚ | ಅದದಾಚ್ಚೇ-
ತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತೃಷ್ಟಜಃ—ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ | ವೃತಾಸಃ—ತೃತ್ಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ರಾಜರಿಂದ ಪರಿವೃತ
ರಾದವರೂ | ನಾಥಿತಾಸಃ—ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠರು | ದಾಶರಾಜ್ಜೀ—ಹತ್ತು ಮಂದಿ
ರಾಜರೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | (ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು) ದ್ವ್ಯಂ ಇವ—ಆದಿತ್ಯನಂತೆ | ಉದದೀಧಯುಃ—
ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು | ಸ್ತುವತಃ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದ | ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ—ವಸಿಷ್ಠನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಇಂದ್ರಃ—
ಇಂದ್ರನು | ಅಶ್ರೋತ್—ಕೇಳಿದನು | ತೃತ್ಸುಭ್ಯಃ—ತೃತ್ಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ರಾಜರಿಗೆ | ಉರುಂ—ಅತಿವಿಸ್ತೃತ
ವಾದ | ಲೋಕಂ—ರಾಜ್ಯವನ್ನು | ಅಕೃಣೋತ್—ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ, ತೃತ್ಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ರಾಜರಿಂದ ಪರಿವೃತರಾದವರೂ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠರು ಹತ್ತು ಮಂದಿ ರಾಜರೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆದಿತ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಇಂದ್ರನು ವಸಿಷ್ಠನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ತೃತ್ಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ರಾಜರಿಗೆ ಅತಿವಿಸ್ತೃತವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

English Translation

Suffering from thirst, soliciting (rain), supported (by the Tritsus in the war with the ten Rajas, (the Vasishthas) made Indra radiant as the sun: Indra heard (the praises) of Vasishtha glorifying him, and bestowed a spacious region on the Tritsus.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದಂಡಾ ಇವೇದ್ಗೋಅಜನಾಸ ಆಸನ್ನರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ ಭರತಾ ಅರ್ಭಕಾಸಃ |

ಅಭವಚ್ಛ ಪುರಏತಾ ವಸಿಷ್ಠ ಆದಿತ್ಯತ್ಸೊನಾಂ ವಿಶೋ ಅಪ್ರಥಂತ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ದಂಡಾಃ ಇವ | ಇತ್ | ಗೋಅಜನಾಸಃ | ಆಸನ್ | ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಃ | ಭರತಾಃ | ಅರ್ಭಕಾಸಃ |

ಅಭವತ್ | ಚ | ಪುರಏತಾ | ವಸಿಷ್ಠಃ | ಆತ್ | ಇತ್ | ತೃತ್ಸೊನಾಂ | ವಿಶಃ | ಅಪ್ರಥಂತ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಗೋಅಜನಾಸೋ ಗವಾಂ ಪ್ರೇರಕಾ ದಂಡಾ ಇವ ಯಥಾ ದಂಡಾಃ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಪತ್ರೋಪಶಾಖಾ ಭವಂತಿ ತದ್ವದ್ಭರತಾಃ | ತೃತ್ಸೊನಾಮೇವ ರಾಜ್ಞಾಂ ಭರತಾ ಇತಿ ನಾಮಂತರೇಣೋಪಾದಾನಂ | ಶತ್ರುಭಿಃ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ ಏವಾಸನ್ | ಅರ್ಭಕಾಸೋರ್ಭಕಾ ಅಲ್ಪಶ್ಲಾಸನ್ | ಆದಿತ್ಯಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಾದನಂತರಮೇವ ತೇಷಾಂ ತೃತ್ಸೊನಾಂ ವಸಿಷ್ಠಃ ಪುರಏತಾ ಪುರೋಹಿತೋರ್ಭವಚ್ಛ | ತತ್ಪುರೋಹಿತೈಸಾಮರ್ಥ್ಯತ್ವತ್ಸೊನಾಂ ವಿಶಃ ಪ್ರಜಾಃ ಅಪ್ರಥಂತ | ಅವಧಂತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಗೋಅಜನಾಸಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ | ದಂಡಾ ಇವ — ಕೋಲುಗಳಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಪತ್ರಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಿಡಿಸಿ ಅವು ನುಣ್ಣಿಗಿರುವವೋ ಹಾಗೆ | ಭರತಾಃ—ಈ ಭರತರು (ತೃತ್ಸುಗಳು). | ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ ಇತ್—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧನವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೇ | ಆಸನ್—ಆದರು. | ಅರ್ಭಕಾಸಃ—ಅತ್ಯಲ್ಪರೂ ಆದರು. | ಆದಿತ್—ಆ ಒಡನೆಯೇ | ತೃತ್ಸೊನಾಂ—ಈ ತೃತ್ಸುಗಳಿಗೆ | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠನು | ಪುರಏತಾ—ಪುರೋಹಿತನಾಗಿ | ಅಭವಚ್ಛ—ಆದನು. | ವಿಶಃ—(ತತ್ಪಲವಾಗಿ) ಅವರ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಪ್ರಥಂತ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸುವ ಕೋಲುಗಳಿಗೆ ಪರ್ಣಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡಿಸಿ ಅವನ್ನು ನುಣ್ಣಿಗೆ ಮಾಡುವಂತೆ ತೃತ್ಸುಗಳು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧನವುಳ್ಳವರಾಗಿ ರಿಕ್ತರಾದರು. ಅತ್ಯಲ್ಪರೂ ಆದರು. ಆ ಒಡನೆಯೇ, ಈ ತೃತ್ಸುಗಳಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಪುರೋಹಿತನಾಗಿ ಆದನು. ತತ್ಪಲವಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು.

English Translation

The Bharatas, inferior (to their foes), were shorn (of their positions), like the staves for driving cattle, (stripped of their leaves and branches): but Vashistha became their family priest, and the people of the Tritsus prospered,

ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ

ತ್ರಯಃ ಕೃಣ್ವಂತಿ ಭುವನೇಷು ರೇತಸ್ತಿಸ್ರಃ ಪ್ರಜಾ ಆರ್ಯಾ ಜ್ಯೋತಿರಗ್ರಾಃ
ತ್ರಯೋ ಘರ್ಮಾಸ ಉಷಸಂ ಸಚಂತೇ ಸರ್ವಾ ಇತ್ತ್ ಅನು ವಿದುರ್ವ
ಸಿಷ್ಠಾಃ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ರಯಃ | ಕೃಣ್ವಂತಿ | ಭುವನೇಷು | ರೇತಃ | ತಿಸ್ರಃ | ಪ್ರಜಾಃ | ಆರ್ಯಾಃ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಅಗ್ರಾಃ |
ತ್ರಯಃ | ಘರ್ಮಾಸಃ | ಉಷಸಂ | ಸಚಂತೇ | ಸರ್ವಾನ್ | ಇತ್ | ತಾನ್ | ಅನು | ವಿದುಃ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಭುವನೇಷು ಪೃಥಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷದ್ಯುಷು ತ್ರಯೋಽಗ್ನಿನಾಯುಸೂರ್ಯಾ ಯಥಾಕ್ರಮೇಣ ರೇತೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಧಾರಕಮುದಕಂ ಕೃಣ್ವಂತಿ | ಕುರ್ಮಂತಿ | ತೇಷಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಜ್ಯೋತಿರಗ್ರಾ ಅದಿತ್ಯಪ್ರಮುಖಾ ಆರ್ಯಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಸ್ತಿಸ್ರಃ ಪ್ರಜಾ ಭವಂತಿ | ತೇ ಚ ತ್ರಯೋಽಗ್ನಿನಾಯುಸೂರ್ಯಾ ಘರ್ಮಾಸೋ ದೀಪ್ಯಮಾನಾ ಉಷಸಂ ಸಚಂತೇ | ಸಮವಯಂತಿ | ದುರ್ಜ್ಞಾನಾತ್ಸರ್ವಾನಿತ್ಸರ್ವಾನೇವ ತಾನ್ವಸಿಷ್ಠಾ ಅನು ವಿದುಃ | ಅಭಿಜಾನಂತಿ | ತೇಷಾಂ ರಹಸ್ಯವಿಜ್ಞಾನಾದಿಯಮಪಿ ವಸಿಷ್ಠಾನಾಮೇವ ಸ್ತುತಿಃ | ತಥಾ ಚ ಶಾಟ್ವಯನಕಂ | ತ್ರಯಃ ಕೃಣ್ವಂತಿ ಭುವನೇಷು ರೇತ ಇತ್ಯಗ್ನಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ರೇತಃ ಕೃಣೋತಿ ನಾಯುರಂತರಿಕ್ಷ ಆದಿತ್ಯೋ ದಿವಿ ತಿಸ್ರಃ ಪ್ರಜಾ ಆರ್ಯಾ ಜ್ಯೋತಿರಗ್ರಾ ಇತಿ ವಸವೋ ರುದ್ರಾ ಅದಿತ್ಯಾಸ್ತಾಸಾಂ ಜ್ಯೋತೀಯದಸಾನಾದಿತ್ಯಸ್ತ್ರಯೋ ಘರ್ಮಾಸ ಉಷಸಂ ಸಚಂತ ಇತ್ಯಗ್ನಿರುಷಸಂ ಸಚತೇ ನಾಯುರುಷಸಂ ಸಚತ ಅದಿತ್ಯ ಉಷಸಂ ಸಚತ ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಭುವನೇಷು—ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ | ತ್ರಯಃ—ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆದಿತ್ಯ ಎಂಬ ಮೂವರೂ | ರೇತಃ—ಉದಕವನ್ನು | ಕೃಣ್ವಂತಿ—ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿಯೂ) | ಜ್ಯೋತಿಃ—

ರಗ್ತಾಃ—ಆದಿತ್ಯಪ್ರಮುಖರಾದವರೂ | ಆರ್ಯಾಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಆದ | ತಿಸ್ರಃ ಪ್ರಜಾಃ—ವಸುರುದ್ರಾದಿತ್ಯರೆಂಬ ಮೂವರೂ ಅವಿಭೂತರಾಗುತ್ತಾರೆ. | ತ್ರಯಃ—ಈ ಮೂವರೂ | ಘರ್ಮಾಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿ | ಉಷಸಂ—ಉಷೋದೇವಿಯನ್ನು | ಸಚಂತೇ—ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. | ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಇತ್—ಆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ವಸಿಷ್ಠ ವಂಶದವರು | ಅನು ವಿದುಃ—ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವೃಥಿವ್ಯಾಧಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಮತ್ತು ಆದಿತ್ಯ ಎಂಬ ಮೂವರೂ ಉದಕವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿಯೂ ಆದಿತ್ಯಪ್ರಮುಖರಾದವರೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಆದ ವಸುರುದ್ರಾದಿತ್ಯರೆಂಬ ಮೂವರು ಪ್ರಜೆಗಳು ಅವಿಭೂತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಈ ಮೂವರೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿ ಉಷೋದೇವಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ವಸಿಷ್ಠರು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ.

English Translation

Three shed moisture upon the regions, three are their glorious progeny, of which the chief is night : three communicators of warmth accompany the dawn : verily the Vashisthas understand all these.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸೂರ್ಯಸ್ಯೇವ ವಕ್ಷಃಪೋ ಜ್ಯೋತಿರೇಷಾಂ ಸಮುದ್ರಸ್ಯೇವ ಮಹಿಮಾ ಗಭೀರಃ
ವಾತಸ್ಯೇವ ಪ್ರಜವೋ ನಾನ್ಯೇನ ಸ್ತೋಮೋ ವಸಿಷ್ಠಾ ಅನ್ವೇತವೇ ವಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸೂರ್ಯಸ್ಯೇವ | ವಕ್ಷಃ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಏಷಾಂ | ಸಮುದ್ರಸ್ಯೇವ | ಮಹಿಮಾ | ಗಭೀರಃ |
ವಾತಸ್ಯೇವ | ಪ್ರಜವಃ | ನ | ಅನ್ಯೇನ | ಸ್ತೋಮಃ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ | ಅನ್ವೇತವೇ | ವಃ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಏಷಾಂ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸ್ತೋಮೋ ಮಹಿಮಾಸಿ ವಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಯೋತಿರಿವ ವಕ್ಷಃ ಪ್ರಕಾಶೋಽಸ್ತಿ | ಹೇ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಮಹಿಮಾ ಸ್ತೋಮೋಽಪಿ ವಾ ಸಮುದ್ರಸ್ಯೇವ ಗಭೀರೋ ಗಂಭೀರೋಽಸ್ತಿ | ತಥಾ ಹೇ ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಏಷಾಂ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸ್ತೋಮಯುಕ್ತಮೂಹೋ ಮಹಿಮಾಸಿ ವಾ ವಾತಸ್ಯೇವ ಪ್ರಜವೋ ಯಥಾ ವಾತಸ್ಯ ಪ್ರವೇಗೋಽಸ್ಯೇನಾನ್ವೇತುಂ ನ ಶಕ್ಯಸ್ತದ್ವೇನಾನ್ವೇತವೇನ್ವೇತುಂ ನ ಶಕ್ಯಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠರೇ, | ಏಷಾಂ ವಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಈ ನಿಮ್ಮ | ಮಹಿಮಾ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ಪ್ರಭೆಯಂತೆ | ವಕ್ಷಃ—ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. | ಸಮುದ್ರಸ್ಯೇವ—ಸಮುದ್ರದಂತೆ | ಗಭೀರಃ—ಗಂಭೀರಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. | ಸ್ತೋಮಃ—ನಿಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು | ವಾತಸ್ಯೇವ—

ವಾಯುವಿನಂತೆ | ಪ್ರಜವಃ—ವೇಗಗಾಮಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. | ಅನ್ಯೇನ—ಇತರರಾರಿಂದಲೂ (ಇತರ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ) |
ಅನ್ಯೇತವೇ—ಅದನ್ನು ಮೀರಿಸಲು | ನ—ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠರೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಈ ನಿಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಭೆಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು ವಾಯುವಿನಂತೆ ವೇಗಗಾಮಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇತರರ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಮೀರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

English Translation

The glory of these Vashisthas is like the splendour of the sun : their greatness as profound as (the depth of) the ocean : your praise, Vashisthas has the velocity of the wind : by no other can it be surpassed.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಋಗ್ವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಪಿತೃಗಳೂ, ಋಷಿಗಳೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆಂದು ಯಾಸ್ಕರು ಹೇಳಿ ಋಷಿಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. (ನಿ. ೧೧-೨೦). ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರೇ ಮೊದಲಾದ ವಸಿಷ್ಠವಂಶದವರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ ಇನ್ನಿನ್ಯಂ ಹೃದಯಸ್ಯ ಪ್ರಕೇತ್ಯೈಃ ಸಹಸ್ರವಲ್ಯಮುಭಿ ಸಂ ಚರಂತಿ |

ಯಮೇನ ತತಂ ಪರಿಧಿಂ ವಯಂತೋಽಪ್ಸರಸ ಉಪ ಸೇದುವಾಸಿಷ್ಠಾಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತೇ | ಇತ್ | ನಿನ್ಯಂ | ಹೃದಯಸ್ಯ | ಪ್ರಕೇತ್ಯೈಃ | ಸಹಸ್ರವಲ್ಯಂ | ಅಭಿ | ಸಂ | ಚರಂತಿ |

ಯಮೇನ | ತತಂ | ಪರಿಧಿಂ | ವಯಂತಃ | ಅಪ್ಸರಸಃ | ಉಪ | ಸೇದುಃ | ವಾಸಿಷ್ಠಾಃ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತ ಇತ್ರಿ ಏವ ವಸಿಷ್ಠಾ ನಿನ್ಯಂ ತಿರೋಹಿತಂ ದುರ್ಜ್ಞಾನಂ | ನಿನ್ಯಂ ಸಸ್ವರಿತ್ಯಂತರ್ಹಿತನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಸಹಸ್ರವಲ್ಯಂ ಸಹಸ್ರಶಾಖಂ ಸಂಸಾರಂ ಹೃದಯಸ್ಯ ಪ್ರಕೇತ್ಯೈಃ ಪ್ರಜ್ಞಾನೈರಭಿ ಸಂ ಚರಂತಿ | ಏವಂ ಸ್ವಾಚ್ಛಂದ್ಯೇನಾಭಿಸಂಚರಂತಸ್ತೇ ವಸಿಷ್ಠಾ ಯಮೇನ ಕಾರಣಾತ್ಮನಾ ಸರ್ವನಿಯಂತ್ರಾ ತತಂ ವಿಸ್ತೃತಂ ಪರಿಧಿಂ ವಸ್ತ್ರಂ | ಪರಿಧಿರಿತ್ಯನೇನ ಜನ್ಮಾದಿಪ್ರವಾಹೋ ವಿವಕ್ಷಿತಃ | ತಂ ವಯಂತೋಽಪ್ಸರಸೋ ಜನನೀತ್ವೇನೋಪ ಸೇದುಃ | ಅತ್ರ ವಸಿಷ್ಠಾ ಇತಿ ಬಹುವಚನಂ ಪೂಜಾಯಾಂ | ವಸಿಷ್ಠಃ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಜಾಪತೇರುತ್ಪನ್ನಂ ದೇಹಮುತ್ಸೃಜ್ಯಾಪ್ಸರಸು ಜಾಯೇಯೇತಿ ಬುದ್ಧಿಮಕರೋದಿತಿ ಭಾವಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತೇ ಇತ್ ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ಅದೇ ವಸಿಷ್ಠರು | ನಿಣ್ಯಂ—ಇತರರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದ ರಹಸ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿ
ದುದೂ | ಸಹಸ್ರವಲ್ಯಂ—ಸಹಸ್ರಾರು ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ ಸಂಸಾರವನ್ನು | ಹೃದಯಸ್ಯ—ತಮ್ಮ
ಹೃದಯದ | ಪ್ರಕೇತೈಃ—ಪ್ರಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ | ಅಭಿ ಸಂ ಚಿಂತಿ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. |
ಯಮೇನ—ಜಗನ್ನಿ ಯಾಮಕನಾದ ಯಮನಿಂದ | ತತಂ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ | ಪರಿಧಿಂ—ವಸ್ತ್ರವನ್ನು
(ಜನ್ಮಾದಿ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು) | ವಯಂತೇ—ಧರಿಸಿಕೊಂಡು | ಅಪ್ಸರಸಃ—ಅಪ್ಸರಸ್ಸಿನ ಉದರದಲ್ಲಿ | ಉಪ-
ಸೇದುಃ—ಜನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಹಾನುಹಿಮರಾದ ಅದೇ ವಸಿಷ್ಠರು ಇತರರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದ ರಹಸ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ಸಹಸ್ರಾರು
ಶಾಖಾತ್ಮಕವಾದುದೂ ಆದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಪ್ರಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.
ಜಗನ್ನಿ ಯಾಮಕನಾದ ಯಮನಿಂದ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ ಜನ್ಮಾದಿಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಪ್ಸರಸ್ಸಿನ ಉದರದಲ್ಲಿ
ಜನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

English Translation

By the wisdom seated in the heart the Vashisthas traverse the hidden
thousand-branched world, and the Apsaras sit down, wearing the vesture
spread out by Yama.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಿದ್ಯುತೋ ಜ್ಯೋತಿಃ ಪರಿ ಸಂಜಿಹಾನಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯದಸತ್ಯತಾಂ ತ್ವಾ

ತತ್ತೇ ಜನ್ಮೋತ್ಪಕಂ ವಸಿಷ್ಠಗಸ್ತ್ರೋ ಯತ್ತ್ವಾವಿಶ ಅಜಭಾರೇ || ೧೦ ||

ಪದಸೂತ್ರಃ

ವಿದ್ಯುತಃ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಪರಿ | ಸಂಜಿಹಾನಂ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಯತ್ | ಅಸತ್ಯತಾಂ | ತ್ವಾ |

ತತ್ | ತೇ | ಜನ್ಮ | ಉತ್ | ಏಕಂ | ವಸಿಷ್ಠ | ಅಗಸ್ತ್ರಃ | ಯತ್ | ತ್ವಾ | ವಿಶ | ಅಜಭಾರೇ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಏತಾಸ್ತೃಪ್ತು ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯೈವ ದೇಹಪರಿಗ್ರಹಃ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ | ಏತಾಶ್ಚೇಂದ್ರಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಮಿತ್ಯೇಕೇ
ವರ್ಣಯಂತ್ಯಪರೇ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರಾಣಾಮಿತಿ | ಹೇ ವಸಿಷ್ಠ ಯದ್ಯದಾ ವಿದ್ಯುತೋ ವಿದ್ಯುತ ಇವ ಸ್ವೀಯಂ
ಜ್ಯೋತಿರ್ದೇಹಾಂತರಪರಿಗ್ರಹಾರ್ಥಂ ಪರಿ ಸಂಜಿಹಾನಂ ಪರಿತ್ಯಜಂತಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ || ಛಾಂದಸಮಾತ್ಮ-
ನೇಪದಂ || ಯದ್ವಾ | ಜಿಘೃಕ್ಷಿತದೇಹಾರ್ಥಂ ಸ್ವೀಯಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಪರಿ ಸಂಜಿಹಾನಂ | ಪರಿಜಿಘೃಕ್ಷಂತ-
ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ || ಅಸ್ತಿನೃಕ್ಷೇ ಜಹಾತೇರ್ಗತ್ಯರ್ಥತ್ವಾದಾತ್ಮನೇಪದಂ ಛಾಂದಸಂ ನ ಭವತಿ || ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ
ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಸತ್ಯತಾಂ | ಅನಾಭ್ಯಾಮಯಂ ಜಾಯೇತೇತಿ ಸಮಕಲ್ಪತಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತತ್ತದಾ ತೇ

ತನ್ವೈಕಂ ಜನ್ಮ | ಉತಾಸಿ ಚ ಯದ್ಯದಾಗಸ್ತೋ ವಿಶೋ ನಿವೇಶನಾನ್ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಾಂ ಜನಯಿ-
ಷ್ಯಾವ ಇತ್ಯೇತಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವಾನ್ಮಾನ್ಮಾಜಭಾರ ಆಜಹಾರ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಸಿಷ್ಠ—ಎಶೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ವಿದ್ಯುತಃ—ನಿನ್ನ ಸ್ವಪ್ರಭೆಯ | ಜ್ಯೋತಿಃ—
ಕಾಂತಿಯನ್ನು | ಪರಿ ಸಂಜಿಹಾನಂ—ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣರು |
ಅಪಶ್ಯತಾಂ—ನೋಡಿದರೋ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಅಗಸ್ಮ್ಯಃ—ಅಗಸ್ಮ್ಯನು | ವಿಶಃ—
ನಿನ್ನ ಹಿಂದಿನ ವಸತಿಯಿಂದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಆ ಜಭಾರ—ಕರೆತಂದನೋ | ತತ್—ಅಗ | ತೇ—ನಿನ್ನ |
ಏಕಂ ಜನ್ಮ—ಒಂದು ಜನ್ಮವು ಸಂಭವಿಸಿತು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಶೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ಯಾವಾಗ ನೀನು ಜನ್ಮಾಂತರಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು
ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ನೋಡಿದರೋ, ಯಾವಾಗ ಅಗಸ್ಮ್ಯನು ನಿನ್ನ ಹಿಂದಿನ ವಾಸಸ್ಥಾನದಿಂದ ತನ್ನೊಡನೆ ಮಿತ್ರಾವರುಣ
ರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಲು ಕರೆತಂದರೋ ಅಗ ನಿನ್ನ ಒಂದು ಜನ್ಮವು ಸಂಭವಿಸಿತು.

English Translation

When Mitra and Varuna beheld you, Vasistha, quitting the lustre of
the lightning (for the different form), then one of your births (took place),
in as much as Agastya bore you from your (former) abode.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಕೆಲವು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವು ಉಕ್ತವಾ
ಗಿದೆ. ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಅಗಸ್ಮ್ಯಋಷಿಗಳ ಜನ್ಮವಿಚಾರದ ಪ್ರಸ್ತಾವವಿದೆ. ಈ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ
ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರನೇ ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ಕೆಲವರೂ, ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರು ಹೇಳಿರುವರೆಂದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿ
ಸುವರು. ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯ ಜನನದ ವಿವರಗಳನ್ನು ನಾವು ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ
ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತಾಸಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣೋ ವಸಿಷ್ಠೋರ್ವಶ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ಮನಸೋಽಧಿ ಜಾತಃ

ದ್ರಪ್ಸಂ ಸ್ತನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ದೈವ್ಯೇನ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತ್ವಾದದಂತ ||

ಪದಸಾರಃ

ಉತ | ಅಸಿ | ಮೈತ್ರಾವರುಣಃ | ವಸಿಷ್ಠ | ಉರ್ವಶ್ಯಾಃ | ಬ್ರಹ್ಮನ್ | ಮನಸಃ | ಅಧಿ | ಜಾತಃ |

ದ್ರಪ್ಸಂ | ಸ್ತನ್ನಂ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ | ದೈವ್ಯೇನ | ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಪುಷ್ಕರೇ | ತ್ವಾ | ತ್ವಾದದಂತ || ೧೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತಾಪಿ ಚ ಹೇ ವಸಿಷ್ಠ ಮೈತ್ರಾವರುಣೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಯೋಃ ಪುತ್ರೋಽಸಿ | ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮ-
ನ್ ವಸಿಷ್ಠ ಉರ್ವಶ್ಯಾ ಅಪ್ಸರಸೋ ಮನಸೋ ಮಮಾಯಂ ಪುತ್ರಃ ಸ್ಯಾದಿತೀದೃಶಾತ್ಸಂಕಲ್ಪಾನ್ವೃಪ್ಸಂ
ರೇತೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಯೋರುರ್ವಶೀದರ್ಶನಾತ್ಸನ್ನಮಾಸೀತ್ | ತಸ್ಮಾದಧಿ ಜಾತೋಽಸಿ | ತಥಾ ಚ
ವಕ್ಷ್ಯತೇ ಸತ್ತೇ ಹ ಜಾತಾವಿತ್ಯುಚಿ | ಏವಂ ಜಾತಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ದೈವ್ಯೇನ ದೇವಸಂಬಂಧಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ
ವೇದರಾಶಿನಾಹಂಭುವಾ ಯುಕ್ತಂ ಪುಷ್ಕರೇ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಅದದಂತ | ಅಧಾರಯಂತ || ತಥಾ ಚಾದಿ-
ತೇರ್ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಜಜ್ಞಾತೇ ಇತಿ ಪ್ರಕೃತ್ಯ ಸತ್ಯತೇ | ತಯೋರಾದಿತ್ಯಯೋಃ ಸತ್ತೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾಸ್ವರಸ-
ಮುರ್ವಶೀಂ | ರೇತಶ್ಚ ಸ್ಕಂದ ತತ್ಕುಂಭೇ ನೃಪತದ್ವಾಸತೀವರೇ || ತೇನೈವ ತು ಮುಹೂರ್ತೇನ ವೀರ್ಯ-
ವಂತಾ ತಪಸ್ವಿನೌ | ಅಸತ್ತೃಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ತತ್ರರ್ಷೀ ಸಂಬಂಧಿನತುಃ || ಬಹುಧಾ ಪತಿಸಂ ರೇತಃ ಕಲತೇ
ಚ ಜಲೇ ಸ್ಥಲೇ | ಸ್ಥಲೇ ವಸಿಷ್ಠಸ್ತು ಮುನಿಃ ಸಂಭೂತ ಋಷಿಸತ್ತಮಃ | ಕುಂಭೇ ತ್ವಗಸ್ತ್ಯುಃ ಸಂಭೂ-
ತೋ ಜಲೇ ಮತ್ಸ್ಯೋ ಮಹಾದ್ಯುತಿಃ | ಉದಿಯಾಯ ತತೋಽಗಸ್ತ್ಯುಃ ಶಮಾಮಾಕ್ರೋ ಮಹಾತಪಾಃ ||
ಮಾನೇನ ಸಂಮಿತೋ ಯಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಮಾನ್ಮಾನ್ಯ ಇಹೋಚ್ಛತೇ | ಯದ್ವಾ ಕುಂಭಾದೃಷಿರ್ಜಾತಃ ಕುಂಭೇ-
ನಾಪಿ ಹಿ ಮಾಯತೇ | ಕುಂಭ ಇತ್ಯಭಿಧಾನಂ ಚ ಪರಿಮಾಣಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ | ತತೋಽಪ್ಸು ಗೃಹ್ಯಮಾ-
ಣಾಸು ವಸಿಷ್ಠಃ ಪುಷ್ಕರೇ ಸ್ಥಿತಃ || ಸರ್ವತಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತಂ ಹಿ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಅಧಾರಯನ್ || ಬೃ. ೫-೨೮೩
ರಿಂದ ೨೮೪ || ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉತ—ಮತ್ತು | ವಸಿಷ್ಠ—ವಸಿಷ್ಠನೇ, | ಮೈತ್ರಾವರುಣಃ—ನೀನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿ |
ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. | ಬ್ರಹ್ಮನ್—ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ, | ಉರ್ವಶ್ಯಾಃ—ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯಾದ
ಉರ್ವಶಿಯು | ಮನಸಃ—ಮನಸ್ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ | ದ್ರೃಪ್ಸಂ—ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ರೇತಸ್ಸು | ಸ್ಥನ್ನಂ—ಸ್ವಲಿತವಾಯಿತು |
ಅಧಿ ಜಾತಃ—ನೀನು ಅದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದೆ. | ತ್ವಾ—ಹೀಗೆ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು | ದೈವ್ಯೇನ—ದೇವ
ಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ—ವೇದರಾಶಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು | ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ—ಸಕಲ ದೇವತೆ
ಗಳೂ | ಪುಷ್ಕರೇ—ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದ ಮೇಲೆ | ಅದದಂತೆ—ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ನೀನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ,
ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಉರ್ವಶಿಯ ಮನಸ್ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ರೇತಸ್ಸು ಸ್ವಲಿತವಾಯಿತು. ನೀನು ಅದರಿಂದ
ಉತ್ಪನ್ನನಾದೆ. ಹೀಗೆ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ದೇವಸಂಬಂಧಿಯಾದ ವೇದರಾಶಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು
ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

English Translation

Verily, Vasishtha, you are the son of Mitra and Varuna, born, Brah-
man, of the will of Urvashi, after the seminal effusion : all the gods have
sustained you, (endowed) with celestial and Vaidic vigour in the lake.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ದೇವನಮಾತೆಯಾದ ಆದಿತಿಯಿಂದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಶ್ರೇಷ್ಠಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ಆಯಿತು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಮರು ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಬೃಹದ್ದೇವತಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶೌನಕರು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಋಷಿಗಳ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವು ಉರ್ವಶೀ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರಾಂಗನೆಯೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ವಶೀಶಬ್ದವು ಪರಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮೊದಲು ಉರ್ವಶೀ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಮರು ಹೇಳಿರುವ ನಿರ್ವಚನವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.—

ಉರ್ವಶೀ | ಉರ್ವಶ್ಯಪ್ಸರಾ ಉರ್ವಭ್ಯಶ್ಚ ತ ಉರುಭ್ಯಾಮಶ್ಚ ತ ಉರುರ್ವಾ ವಶೋಽಸ್ಯಾಃ |
ಅಪ್ಸರಾ ಅಪ್ಸಾರಿಣ್ಯಸಿ ವಾಪ್ಸ ಇತಿ ರೂಪನಾಮಾಪ್ನಾತೇರಪ್ಸಾನೀಯಂ ಭವತ್ಯಾದರ್ಶನೀ-
ಯಂ ವ್ಯಾಪನೀಯಂ ನಾ ಸ್ಪಷ್ಟಂ ದರ್ಶನಾಯೇತಿ ಶಾಕಪೂಣಿಃ | ಯದಪ್ಸ ಇತ್ಯಭಿವ್ಯಕ್ತಃ |
ಅಪ್ಸೋ ನಾಮೇತಿ ವ್ಯಾಪಿನಃ | ತದ್ರಾ ಭವತಿ ರೂಪವತೀ ತದನಯಾತ್ತಮಿತಿ ನಾ ತದಸ್ಯೈ-
ದತ್ತಮಿತಿ ನಾ | ತಸ್ಯಾ ದರ್ಶನಾನ್ಮಿತ್ರಾವರುಣಯೋ ರೇತಶ್ಚ ಸ್ತಂಭ ತದಭಿವಾದಿನೈಷ್ಠ-
ಗ್ಧವತಿ ||

(ನಿ. ೫-೧೩)

ಉರ್ವಶೀ ಎಂಬುವಳು ಓರ್ವ ಅಪ್ಸರಾಂಗನೆಯು. ಉರ್ವಶೀ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಈ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ—

(೧) ಉರ್ವಭ್ಯಶ್ಚ ತೇ | ಉರು ಮಹತ್ ಯಶೋಽಭಿವ್ಯಾಪ್ನೋತೀತಿ |

ಉರು ಎಂದರೆ ಬಹಳವಾದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಅಥವಾ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು (ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು) ಅಭ್ಯಶ್ಚ ತೇ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಮಹತ್ತಾದ ಯಶಸ್ಸಿನಿಂದ (ಯಶಸ್ಸೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಾದಿಗಳು) ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವಳು ಆದ್ದರಿಂದ ಇವಳಿಗೆ ಉರ್ವಶೀ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವು.

(೨) ಉರುಭ್ಯಾಂ ಮೈಥುನೇ ಧರ್ಮೇ ಪುರುಷಂ ಅಶ್ಚ ತೇ ವ್ಯಾಪ್ನೋತೀತಿ ಉರ್ವಾಶಿನೀ ಸತೀ ಉರ್ವಶೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಉರು ಎಂದರೆ ತೊಡೆಗಳು. ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ಆಕರ್ಷಕವಾದ ತನ್ನ ತೊಡೆಗಳಮೂಲಕ ಸಂಭೋಗಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷನನ್ನು ಆಲಿಂಗನಾದಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಉರ್ವಾಶಿನೀ ಅಥವಾ ಉರ್ವಶೀ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

(೩) ಅಥವಾ ಉರುಃ ಮಹಾನ್ ಅಸ್ಯಾಃ ವಶಃ ಕಾಮುಃ ಸೇಯಮುರುವತಿನೀ ಸತೀ ಉರ್ವಶೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಉರುಃ ಎಂದರೆ ಬಹಳವಾದ, ದೊಡ್ಡದಾದ ಎಂದರ್ಥವು. ವಶಃ ಎಂದರೆ ಕಾಮಾಭಿಲಾಷೆಯು. ಈ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಆತಿವಿಚ್ಛಾದ ಕಾಮಾಭಿಲಾಷೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವಳಿಗೆ ಉರುವತಿನೀ ಅಥವಾ ಉರ್ವಶೀ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಉರ್ವಶೀಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಈಗ ಅಪ್ಸರಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದರ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಈ ಶಬ್ದವು ಈ ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿತವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಉರ್ವಶೀಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಂಗವಶದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಈಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಾರೆ.

(೧) ಅಪ್ಸರಾಃ | ಸಾ ಹಿ ಅಪ್ಸಾರಿಣೀ ಭವತಿ | ಅಪಃ ಪತತಿ ನಿತ್ಯಮೇವ ಸರತಿ | ತತ್ಪ್ರಭವ-

ತ್ವಾತ್ ತದೇವ ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಿಯಮುದಕಂ ತಸ್ಮಾದಪ್ಸರಾಃ | ಅಪ್ಸರಾಃ ಎಂದರೆ ಅಪ್ಸಾರಿಣೀ ಎಂದು ಅರ್ಥವು. ಅಪಃ ಎಂದರೆ ನೀರು. ನೀರಿನಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸುವವಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀರು ಈ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ಸರಾಃ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

(೨) ಅಥವಾ ಅದ್ಭ್ಯಾಃ ಸೃತೇತ್ಯಪ್ಸರಾಃ | ಅಸಿ ಚೈವಮನ್ಯುಥಾಃ ಸ್ಯಾತ್ | ಅಪ್ಸ ಇತಿ ಏಕೈಕ ರೂಪನಾಮ | ಅಪ್ಸಾತೇಃ ಪ್ರತಿಷೇಧಪೂರ್ವಸ್ಯ ಸ್ನಾತೇಃ ಭಕ್ಷಣಾರ್ಥಸ್ಯ | ತದ್ವಿ ಅಪ್ಸಾನೀಯಂ ಅದೇ ನೀಯಂ ಭವತಿ | ನ ಹಿ ತದ್ಭಕ್ಷ್ಯತೇ | ಕಿಂ ತರ್ಹಿ | ಅದರ್ಶನೀಯಂ ತವಾಘಮುಖ್ಯೇನ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ದ್ರಷ್ಟು- ವ್ಯಮೇವ ಭವತಿ ಚಕ್ಷುಷಾ ನ ಪುನರ್ಮುಖೇನ ಭಕ್ಷಯಿತವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪ್ಸಃ ಎಂದರೆ ರೂಪಕ್ಕೆ ವಸರು. ಸ್ನಾ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಭಕ್ಷಣಮಾಡು ಎಂದರ್ಥವು. ಅ + ಪ್ಸಾ ಎಂದರೆ ಭಕ್ಷಣಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ ಎಂದರ್ಥವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿರುವ ರೂಪವು ಭಕ್ಷಣಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ್ದು. ಆದರೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದುದು. ಎಂದರೆ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯ ರೂಪು ಬಹಳ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿರುವುದು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು.

(೩) ನ್ಯಾಪನೀಯಂ ನಾ | ನ್ಯಾಪನಮರ್ಹತಿ | ಅಪ್ಸೌ ನ್ಯಾಪೌ ತಸ್ಯ ನಾ ಅಪ್ಸಃ; ತದ್ವಿ ನಾಯನೇನ ರಶ್ಮಿನಾ ಆತ್ಮನಃ ಪ್ರತ್ಯಯಾಧಾನಾರ್ಥಂ ನ್ಯಾಪಯಿತವ್ಯಂ ಭವತಿ | ಸ್ಪಷ್ಟಂ ದರ್ಶನಾಯೇತಿ ಶಾಕಪೂಣಿಃ || ಅಪ್ಸೌ ನ್ಯಾಪೌ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಅಪ್ಸಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸಿಂಹದ ವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಎಂದರೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ರೂಪವು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಈ ಮೇಲಿನ ಅರ್ಥಭೇದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶಾಕಪೂಣಿಯೆಂಬ ಆಚಾರ್ಯಮತಾನುಸಾರವಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಅಪ್ಸರಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಅಪ್ಸಃ ಎಂದರೆ ರೂಪ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿರುವುದಷ್ಟೆ. ಈಗ ರಾ ದಾನೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಂತೆ ರಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವುದು, ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಎಂಬರ್ಥವಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ಸರಾ ಎಂದರೆ ಈ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಇರುವ ರೂಪವು ಇವಳಿಂದ ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಈ ರೂಪವು (ಸೌಂದರ್ಯವು) ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಈಕೆಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ಸರಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದೂ ಅರ್ಥವು.

ಉರ್ವಶೀ ಎಂಬ ಈ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಮಿತ್ರಾಪರುಣರಲ್ಲಿ ಕಾಮನಿಕಾರ ಉಂಟಾಗಿ ಅನರ ರೇತಸ್ಸು (ವೀರ್ಯವು) ಸ್ವಲಿತವಾಯಿತು. ಆ ರೇತಸ್ಸಿನಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ, ಮತ್ತು ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಗಳ ಜನನವಾಯಿತೆಂದು ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಇಮವರೆಗೆ ಉರ್ವಶೀ ಮತ್ತು ಅಪ್ಸರಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಈಗ ಪ್ರಕೃತಋಕ್ನಿನ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.—

ಅಪ್ಯಸಿ ಮೃತ್ಯಾವರುಣೋ ವಸಿಷ್ಠೋರ್ವಶ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನನಸೋಽಧಿಜಾತೋ ದ್ರಪ್ತಂ ಸ್ಥನ್ನಂ ಬ್ರ- ಹ್ಮಣಾ ದೈವ್ಯೇನ || ದ್ರಪ್ತಃ ಸಂಭೃತಃ ಪ್ಸಾನೀಯೋ ಭವತಿ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತ್ವಾ- ಧಾರಯಂತ | ಪುಷ್ಕರಮಂತರಿಪ್ತಂ ಪೋಷತಿ ಭೂತಾನ್ಯುಕಂ | ಪುಷ್ಕರಂ ಪೂಜಾಕರಂ ಪೂ- ಜಯಿತವ್ಯಂ ನಾ | ಇದಮಪೀತರತ್ ಪುಷ್ಕರಮೇತಸ್ಮಾದೇವ ಪುಷ್ಕರಂ ವಪುಷ್ಕರಂ ನಾ | ಪುಷ್ಪಂ ಪುಷ್ಪತೇಃ ||

(ನಿ. ೫-೧೪)

ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ನೀನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಪುತ್ರನೇ ಹೌದು. ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯೇ, ನೀನು ಉರ್ವರಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉರ್ವಶೀದರ್ಶನದಿಂದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಗೆ ಕಾಮನಿಕಾರವುಂಟಾಗಿ ವೀರ್ಯಸ್ಥಲನವಾಯಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳೂ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಸ್ಥಲಿತ ವೀರ್ಯವು ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂದು ಋಗ್ಯಜುಸಾಮಾತ್ಮಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ಒಂದು ಕುಂಭದಷ್ಟಿದ್ದ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ವೀರ್ಯವು ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಆದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠಾ ಗರ್ಭ್ಯರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು.

ದ್ರಪ್ತಃ ಎಂದರೆ ರೇತಸ್ಸು. ದ್ರ ಎಂದರೆ ದ್ರವಿಸುವುದು, ಸ್ನಾ ಎಂದರೆ ಭಕ್ಷಣ ಅಥವಾ ಭರಣವು. ಈ ರೇತಸ್ಸು ಅಥವಾ ವೀರ್ಯವು ಪುರುಷನ ಅಂಗದಿಂದ ದ್ರವಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀಯ ಯೋನಿಯಿಂದ ಭಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಎಂದರೆ ಒೀಶಲ್ಪಡುವುದು ಅಥವಾ ಧರಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ರೇತಸ್ಸಿಗೆ ದ್ರಪ್ತಃ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

ಪುಷ್ಕರಬ್ಧಕ್ಕೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿರುವವು. ಪುಷ್ಕರವೆಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವು. ತದ್ವಿ ಪೋಷತಿ ಭೂತಾನಿ ಪುಷ್ಣಾ ತೈವಕಾಶದಾನೇನೋಪಕುರ್ವನ್ | ತನ್ನಲ್ಲಿರಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುವುದರಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಕರವೆಂದು ಹೆಸರು. ಪುಷ್ಕರವೆಂದರೆ ಉದಕವೆಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ,— ತೇನ ಹಿ ಪೂಜಾ ಕ್ರಿಯತೇ ದೇವಾದಿಭ್ಯಃ ತತ್ಸೋ ಜಾಕಾರಕತ್ವಾತ್ ಪುಷ್ಕರಂ | ಅಥವಾ ಪೂಜಯಿತನ್ಯಂ ಪೂಜನಾರ್ಹಮಾತ್ಮನ ಏವೇತಿ ಪುಷ್ಕರಂ | ಈ ಉದಕದಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಎಂದರೆ ಪೂಜಾಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಉದಕವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಅಥವಾ ಈ ಉದಕವೇ ಪೂಜಾರ್ಹವಾಗಿರುವುದು. ಎಂದರೆ ಇದನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಉದಕಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಕರವೆಂದು ಹೆಸರು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಪುಷ್ಕರಂ ಎಂದರೆ ಪದ್ಮ (ಪುಷ್ಪ) ವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವೂ ಇರುವುದು. ಈ ಪದ್ಮಪುಷ್ಪವನ್ನೂ ಪೂಜಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಮತ್ತು ಪುಷ್ಕರವೆಂದರೆ ವಪುಷ್ಕರಂ—ಶರೀರವನ್ನು ಈ ಪುಷ್ಪದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪದ್ಮಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಕರವೆಂದು ಹೆಸರು.

ಪ್ರಸಂಗವಶದಿಂದ ಪುಷ್ಪಶಬ್ದಕ್ಕೂ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಪುಷ್ಪಂ ಪುಷ್ಪತೇಃ | ಪುಷ್ಪತಿಃ ವಿಕಸನಾರ್ಥಃ | ಪುಷ್ಪವೆಂದರೆ ಹೂವು. ವಿಕಸಿತವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಮೊಗ್ಗಾಗಿರುವುದು ಚಿನ್ನಾಗಿ ಅರಳಿ ಸುವಾಸನೆ ಬೀರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೂವಿಗೆ ಪುಷ್ಪವೆಂದು ಹೆಸರು.

ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಕಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿವರಿಸಿ ಈಗ ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಕೃತಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ (ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೦ ರಿಂದ ೧೪) ಇರುವ ವಸಿಷ್ಠೋತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮವನ್ನೂ ಅನಂತರ ಶೌನಕಮಹರ್ಷಿಪ್ರೋಕ್ತವಾದ ಬೃಹದ್ದೇವತಾ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಪುಷಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ.—

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಸಿಷ್ಠೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಕ್ರಮ

ವಸಿಷ್ಠನು ದಿವ್ಯಾಂಶಸಂಭೂತನೆಂದೂ, ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವನೆಂದೂ, ಋಕ್ಷಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಅವನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ವಿದ್ಯುತೋ ಜ್ಯೋತಿಃ ಪರಿ ಸಂಜಿಹಾನಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯದವಶ್ಯತಾಂ ತ್ವಾ |

ತತ್ತೇ ಜನ್ಮೋತ್ಯೇಕಂ ವಸಿಷ್ಠಾಗ್ರಸ್ತೋ ಯತ್ತಾ ವಿಶ ಅಜಭಾರ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೦)

ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಬೀರಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆಯೋ ಆಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಮಿತ್ರವರುಣರು ನೋಡಿದರು. ಆ ಒಡನೆಯೇ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಜನ್ಮವುಂಟಾಯಿತು. ಇದು ನಿನ್ನ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಅವಿಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ.

ಉತಾಸಿ ವೈಶ್ವಾನ್ರವರುಣೋ ವಸಿಷ್ಠೋರ್ವಶ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಮನಸೋಽಧಿ ಜಾತಃ |

ದ್ರಷ್ಟಂ ಸ್ಯನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ದೈವ್ಯೇನ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತ್ವಾದದಂತ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೧)

ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ಉರ್ವಶಿಯ ದರ್ಶನವಾದೊಡನೆಯೇ ಸ್ವಲಿತವಾದ ಮಿತ್ರವರುಣರ ರೇತಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವಳ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರವಾಗಿ ನೀನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದೆ. ಆ ಒಡನೆಯೇ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ದಿವ್ಯಾಂಶಸಂಭೂತನೂ, ವೇದರಾಶಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಸ ಪ್ರಕೇತ ಉಭಯಸ್ಯ ಪ್ರವಿದ್ವಾನ್ಸಹಸ್ರದಾನ ಉತ ವಾ ಸದಾನಃ |

ಯಮೇನ ತತಂ ಪರಿಧಿಂ ವಯಿಷ್ಯನ್ನಪ್ಸರಸಃ ಪರಿ ಜಜ್ಞೇ ವ ಸಿಷ್ಠಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೨)

ಈ ವಸಿಷ್ಠನೇ ದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತವನಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ದಾನಕ್ರಮ ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಥವಾ ಸ್ವಯಂದಾನರೂಪನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಸಕಲಜಗತ್ತಿಗೂ ನಿಯಂತ್ರಕನಾದ ಯಮನಿಂದ ವಿಶ್ವತನಾಗಿ ಹರಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತನಾಗಿ ಉರ್ವಶಿಯ ಉಪರದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಜನಿಸಿದನು.

ಸತ್ರೇ ಹ ಜಾತಾವಿಷಿತಾ ನನೋಭಿಃ ಕುಂಭೇ ರೇತಃ ಸಿಷಿಚತುಃ ಸಮಾನಂ |

ತತೋ ಹ ಮಾನ ಉದಿಯಾಯ ಮಧ್ಯಾತ್ತತೋ ಜಾತಮ್ನುಷಿಮಾಹುರ್ವಸಿಷ್ಠಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೩)

ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಿತರಾದ ಮಿತ್ರವರುಣರು ಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಮಾನವಾದ ಕಲಶಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರೇತಸ್ಸನ್ನು ಸೇಚನಮಾಡಿದಾಗ ಆ ವಸತೀವರೇಸಂಜ್ಞಕನಾದ ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಯನ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯೂ ಅನಂತರ ಅದೇ ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಆಯಿತು.

ಉಕ್ಥಭೃತಂ ಸಾಮಭೃತಂ ಬಿಭರ್ತಿ ಗ್ರಾವಾಣಂ ಬಿಭ್ರತ್ಸ್ತ ವದಾತ್ಯಗ್ರೇ |

ಉಪೈನಮಾಧ್ವಂ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ ಆ ವೋ ಗಚ್ಛಾತಿ ಪ್ರತ್ಯದೋ ವಸಿಷ್ಠಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೩೩-೧೪)

ಎಲೈ ಪ್ರತ್ಯತ್ಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಯಜಮಾನರೇ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿರಿ. ಈತನು ನಿಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಾಠಕರಿಗೂ, ಉದ್ಗಾತೃಗಳಿಗೂ, ಅಭಿಷವ ಕರ್ಮನಿರತರಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಿರಿ ಎಂಬ ಪ್ರಶಂಸಾ ವಾಕ್ಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಬೃಹದ್ದೇವತಾಕಾರರು ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬೃಹದ್ದೇವತಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಸಿಷ್ಠೋತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮ

ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯೋ ಮರೀಚಿರ್ಹಿ ಮಾರೀಚಿಃ ಕಶ್ಯಪೋ ಮುನಿಃ |

ತಸ್ಯ ದೇವ್ಯೋಽಭವಜ್ಞಾಯಾ ದಾಕ್ಷಾಯಿಣ್ಯಸ್ತ್ರಯೋದಶ ||

ಆದಿತಿರ್ದಿವ್ಯನುಃ ಕಾಲಾ ದನಾಯುಃ ಸಿಂಹಿಕಾ ಮುನಿಃ |

(ಬೃ. ದೇ. ಖ. ೧೪೩, ೧೪೪)

ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಮರೀಚಿಯೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದನು. ಮರೀಚಿಯ ಪುತ್ರನೇ ಮಹರ್ಷಿಯಾದ ಕಶ್ಯಪನು. ಈ ಕಶ್ಯಪನು ದಕ್ಷಪುತ್ರಿಯರಾದ ಹದಿಮೂರು ದಿವ್ಯಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ನಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅದಿತಿ, ದಿತಿ, ದನು, ಕಾಲಾ, ದನಾಯು, ಸಿಂಹಿಕಾ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾಂಕಿತರೇ ಆ ಕನ್ಯೆಯರು.

ತತ್ರೈಕಾ ಶ್ವದಿತಿರ್ದೇವೀ ದ್ವಾದಶಾಜನಯತ್ಸುತಾನ್ |

ಭಗಕ್ಷ್ಮಿ ನಾರ್ಯಮಾಂಶಶ್ಚ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣ ಏವ ಚ |

ಧಾತಾ ಚೈವ ವಿಧಾತಾ ಚ ನಿವಸ್ಯಾಂಶ್ಚ ಮಹಾದ್ಯುತಿಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫. ೧೪೬, ೧೪೭)

ಈ ಪುತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ದೇವತಾತ್ಮಕಳಾದ ಅದಿತಿಯು ಹನ್ನೆರಡುಜನ ಪುತ್ರರನ್ನು ಹೆಡೆದಳು. ಭಗ, ಅದ್ಯಮ, ಅಂಶ, ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಧಾತೃ, ವಿಧಾತೃ, ಮಹಾದ್ಯುತಿಯುಕ್ತನಾದ ನಿವಸ್ಯಾನ್ ಮತ್ತು,

ಶ್ವಷ್ಟಾ ಪೂಷಾ ತಥೈವೇಂದ್ರೋ ದ್ವಾದಶೋ ವಿಷ್ಣುರುಚ್ಯತೇ |

ದ್ವಂದ್ವಂ ತಸ್ಯಾಸ್ತು ತಜ್ಜಜ್ಞೇ ಮಿತ್ರಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚ ಹ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೪೮)

ಶ್ವಷ್ಟ, ಪೂಷ, ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಇವರೇ ಈ ಹನ್ನೆರಡುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು. ವಿಷ್ಣುವೇ ಹನ್ನೆರಡನೆಯವನು. ಹೀಗೆ ಈ ಅದಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವರು (ಅವಳೇಮಕ್ಕಳು) ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು.

ತಯೋರಾದಿತ್ಯಯೋಸ್ಸತ್ತೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾಪ್ಸರಸಮುವರ್ಶೀಂ |

ರೇತಶ್ಚಸ್ತಂದ ತತ್ಪುಂಭೇ ಸ್ಯಪತದ್ವಾಸತೀವರೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫. ೧೪೯)

ಈ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಉರ್ವಶಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ರೇತಸ್ಪುಲನವಾಯಿತು. ಆಗ ಅದು ವಸತೀವರೇಸಂಜ್ಞಕ ವಾದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದಿತು.

ತೇನೈವ ತು ಮುಹೂರ್ತೇನ ವೀರ್ಯವಂತಾ ತಪಸ್ವಿನಾ |

ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ತತ್ರರ್ಷೀ ಸಂಬಭೂವತುಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೫೦)

ಆ ವೀರ್ಯವು ಆ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೊಡನೆಯೇ ವೀರ್ಯವಂತರೂ ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಆದ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠ ಮುಷಿಗಳು ಆದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು. ಅವರ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮವೇನೆಂದರೆ,

ಬಹುಧಾ ಪತಿತೇ ಶುಕ್ರೇ ಕಲತೇಽಥ ಜಲೇ ಸ್ಥಲೇ |

ಸ್ಥಲೇ ವಸಿಷ್ಠಸ್ತು ಮುನಿಃ ಸಂಭೂತ ಯುಷಿಸತ್ತಮಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೫೧)

ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಂದ ಸ್ವಲಿತವಾದ ಆ ವೀರ್ಯವು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಕ್ತವಾಯಿತು. ಕುಂಭದಲ್ಲಿಯೂ, ಉದಕದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೂ ಜಿಲ್ಲಿತು. ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಜಿಲ್ಲಿದ ಅಂಶದಿಂದ ಮುಷಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯು ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು. (ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಕುಂಭದಲ್ಲಿಯೂ, ಮತ್ಸ್ಯವು ಉದಕದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು.)

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ ಪ್ರಕೇತ ಉಭಯಸ್ಯ ಪ್ರವಿದ್ವಾನ್ ಸಹಸ್ರದಾನ ಉತ ವಾ ಸದಾನಃ |
ಯಮೇನ ತತಂ ಪರಿಧಿಂ ವಯಿಷ್ಯನ್ನಪ್ಸರಸಃ ಪರಿ ಜಜ್ಞೇ ವಸಿಷ್ಠಃ || ೧೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಃ | ಪ್ರಕೇತಃ | ಉಭಯಸ್ಯ | ಪ್ರವಿದ್ವಾನ್ | ಸಹಸ್ರದಾನಃ | ಉತ | ವಾ | ಸದಾನಃ |
ಯಮೇನ | ತತಂ | ಪರಿಧಿಂ | ವಯಿಷ್ಯನ್ | ಅಪ್ಸರಸಃ | ಪರಿ | ಜಜ್ಞೇ | ವಸಿಷ್ಠಃ || ೧೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸ ವಸಿಷ್ಠಃ ಪ್ರಕೇತಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಜ್ಞಾನ ಉಭಯಸ್ಯೋಭಯಂ ದಿವಂ ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ ಪ್ರವಿ-
ದ್ವಾನ್ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಜಾನನ್ ಸಹಸ್ರದಾನೋಽಭವತ್ | ಕಿಮನೇನ ಸಹಸ್ರದಾನ ಇತಿ ವಿಶೇಷಣೇನ
ಉತ ವಾಸಿ ವಾ ಸದಾನಃ ಸರ್ವದಾನಸಹಿತ ಏವಾಭವತ್ | ಕಿಂಚ ವಸಿಷ್ಠೋ ಯಮೇನ ಕಾರಣಾತ್ಮನಾ
ಸರ್ವನಿಯಂತ್ರಾ ತತಂ ವಿಸ್ತೃತಂ ಪರಿಧಿಂ ವಸ್ತ್ರಂ | ಪರಿಧಿರಿತ್ಯನೇನ ಸಂಸಾರಪ್ರವಾಹೋ ವಿವಕ್ಷಿತಃ |
ತಂ ವಯಿಷ್ಯನ್ನಪ್ಸರಸ ಉರ್ವಶ್ಯಾಃ | ಪರೀತಿ ಪಂಚಮೃತ್ಯುರ್ಥಾನುವಾದಃ | ಜಜ್ಞೇ | ಜಾತಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸಃ—ಅದೇ ವಸಿಷ್ಠನು | ಪ್ರಕೇತಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ಉಭಯಸ್ಯ—ದ್ವಾವಾ
ಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರ ತತ್ತ್ವವನ್ನೂ | ಪ್ರವಿದ್ವಾನ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತವನಾಗಿಯೂ | ಸಹಸ್ರದಾನಃ—ಸಹಸ್ರ
ಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡುವವನಾಗಿಯೂ ಆದನು | ಉತ ವಾ—ಅಥವಾ | ಸದಾನಃ—ದಾನರೂಪ
ನಾಗಿಯೇ ಆದನು. | ಯಮೇನ—ಜಗನ್ನಿ ಯಾಮಕನಾದ ಯಮನಿಂದ | ತತಂ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ |
ಪರಿಧಿಂ—ಸಂಸಾರಪ್ರವಾಹರೂಪವಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು | ವಯಿಷ್ಯನ್—ಧರಿಸಿ | ಅಪ್ಸರಸಃ—ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯಾದ
ಉರ್ವಶಿಯಲ್ಲಿ | ಪರಿ ಜಜ್ಞೇ—ಉಪ್ಪನ್ನನಾದನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಹಾನುಹಿಮನಾದ ಅದೇ ವಸಿಷ್ಠನು ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡರ
ತತ್ತ್ವವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತವನಾಗಿಯೂ ಆಗಿ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡುವವನಾಗಿ
ಆದನು. ಅಥವಾ ದಾನರೂಪನಾಗಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಗನ್ನಿ ಯಾಮಕನಾದ ಯಮನಿಂದ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ
ಸಂಸಾರಪ್ರವಾಹರೂಪವಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಉರ್ವಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪನ್ನನಾದನು.

English Translation

He, the sage, cognizant of both worlds, was the donor of thousands :
he was verily donation : wearing the vesture spread by Yama, Vasishtha
was born of the Apsaras.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸತ್ರೇ ಹ ಜಾತಾವಿಸಿತಾ ನಮೋಭಿಃ ಕುಂಭೇ ರೇತಃ ಸಿಸಿಚತುಃ ಸಮಾನಂ |
ತತೋ ಹ ಮಾನ ಉದಿಯಾಯ ಮಧ್ಯಾತ್ಮತೋ ಜಾತಮೃಷಿಮಾಹುರ್ವಾ
ವಸಿಷ್ಠಂ || ೧೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸತ್ರೇ | ಹ | ಜಾತಾ | ಇಸಿತಾ | ನಮಃಭಿಃ | ಕುಂಭೇ | ರೇತಃ | ಸಿಸಿಚತುಃ | ಸಮಾನಂ |
ತತಃ | ಹ | ಮಾನಃ | ಉತ್ | ಇಯಾಯ | ಮಧ್ಯಾತ್ಮ | ತತಃ | ಜಾತಂ | ಋಷಿಂ | ಆಹುಃ |
ವಸಿಷ್ಠಂ || ೧೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸತ್ರೇ ಬಹುಕರ್ತೃಕೇ ಯಾಗೇ | ಹೇತಿ ಪೂರಣಃ | ಜಾತಾ ದೀಕ್ಷಿತಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಿಸಿತಾ-
ಭೇಷಿತಾ ಸ್ವಯಮನ್ಯೈರ್ಜನ್ಯನಮೋಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಕುಂಭೇ ವಾಸತೀವರೇ ಕಲಶೇ ಸಮಾನಮೋಹ-
ದೈವ ರೇತಃ ಸಿಸಿಚತುಃ | ಅಸಿಂಚತಾಂ | ತತೋ ವಾಸತೀವರಾತ್ಕುಂಭಾನ್ಮಧ್ಯಾದಗಸ್ಮೋ ಮಾನಃ ಶ-
ಮೀಪ್ರಮಾಣ ಉದಿಯಾಯ | ಪ್ರಾದುರ್ಬಭೂವ | ತತ ಏವ ಕುಂಭಾದ್ವಸಿಷ್ಠಮಪ್ಯುಷಿಂ ಜಾತಮಾಹುಃ

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸತ್ರೇ ಹ—ಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ಯಾಗದಲ್ಲಿ | ಜಾತಾ—ದೀಕ್ಷಿತರಾದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು | ನಮೋಭಿಃ—
ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಇಸಿತಾ—ಪೂಜಿತರಾಗಿ | ಕುಂಭೇ—ವಸತೀವರೇಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಕಲಶದಲ್ಲಿ | ಸಮಾನಂ—ಒಟ್ಟಿಗೆ |
ರೇತಃ—ತಮ್ಮ ರೇತಸ್ಸನ್ನು | ಸಿಸಿಚತುಃ—ಸೇರಿಸಿದರು. | ತತಃ—ಆ ಕುಂಭದಿಂದ | ಮಧ್ಯಾತ್ಮ—ಮಧ್ಯಭಾಗ
ದಿಂದ | ಮಾನಃ—ಶಮೀಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಅಗಸ್ತ್ಯನು | ಉದಿಯಾಯ—ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು | ತತಃ—ಅದರಿಂದಲೇ |
ಜಾತಂ—ಉತ್ಪನ್ನನಾದ | ಋಷಿಂ—ಋಷಿಯನ್ನು | ವಸಿಷ್ಠ—ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯೆಂದು | ಆಹುಃ—ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಿತರಾದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗಿ ವಸತೀವರೇಸಂಜ್ಞಕ-
ವಾದ ಕಲಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮ ರೇತಸ್ಸನ್ನು ಸೇರಿಸಿದನು. ಆ ಕುಂಭದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಶಮೀಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ
ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು. ಅದರಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಋಷಿಯನ್ನು ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Consecrated for the sacrifice, propitiated by praises, they, Mitra and
Varuna, poured a common effusion into the water jar. from the midst of
which Mana uprose, and from which also, they say, Vasishtha was born.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉಕ್ತಭೃತಂ ಸಾಮುಭೃತಂ ಬಿಭರ್ತಿ ಗ್ರಾಣಂ ಬಿಭ್ರತ್ಯ ವದಾತ್ಯಗ್ರೇ ।

ಉಪೈನಮಾಧ್ವಂ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ ಆ ವೋ ಗಚ್ಛಾತಿ ಪ್ರತ್ಯದೋ ವಸಿಷ್ಠಃ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಉಕ್ತಭೃತಂ | ಸಾಮುಭೃತಂ | ಬಿಭರ್ತಿ | ಗ್ರಾಣಂ | ಬಿಭ್ರತ್ | ಪ್ರ | ವದಾತಿ | ಅಗ್ರೇ |

ಉಪ | ಏನಂ | ಆಧ್ವಂ | ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾಃ | ಆ | ವಃ | ಗಚ್ಛಾತಿ | ಪ್ರತ್ಯದಃ | ವಸಿಷ್ಠಃ || ೧೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಪ್ರತ್ಯದಃ | ಪ್ರತ್ಯದ ಇತಿ ತೃತ್ವವ ಏವಾಭಿಧೀಯಂತೇ ನಾಮಾಂತರೇಣ | ವೋ ಯುಷ್ಮಾ-
ನ್ನಸಿಷ್ಠ. ಆ ಗಚ್ಛಾತಿ | ಆಗಚ್ಛತಿ | ಏನಂ ವಸಿಷ್ಠಂ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸಂತ ಉಪಾಧ್ವಂ |
ಉಪತಿಷ್ಠತ | ಆಗತಶ್ಚಾಸೌ ವಸಿಷ್ಠೋ ಯಜ್ಞೇಗ್ರೇ ಪುರೋಹಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸನ್ನಿ ಕ್ಥಭೃತಂ ಶಸ್ತ್ರಾ-
ಣಾಂ ಸಂಭಕ್ತಾರಂ ಬಿಭರ್ತಿ | ಸಾಮುಭೃತಮುದ್ಗಾತಾರಂ ಬಿಭರ್ತಿ | ಗ್ರಾಣಮುಭಿಷವಣಿಂ ಚಿಭ್ರದ್ವಿ-
ಭ್ರತಮಧ್ವಯುಂ ಚ ಬಿಭರ್ತಿ | ಪ್ರ ವದಾತಿ | ಯಜ್ಞೇ ಯತ್ರೈವದಿತವ್ಯಂ ಭೇಷಾದಿನಿಮಿತ್ತೇ ಕ-
ರ್ತವ್ಯಮಸ್ತಿ ತದಸಿ ವದತೀತಿ ತೃತ್ಸೂನ್ ಪ್ರತೀಂದ್ರೋ ಬ್ರವೀತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪ್ರದೃತಃ—ಎಲೈ ತೃತ್ಸುಗಳೇ, | ವಃ—ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠನು | ಆ ಗಚ್ಛತಿ—ಬರುತ್ತಾನೆ |
ಏನಂ—ಈ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು | ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾಃ—ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಾ | ಉಪ ಆಧ್ವಂ—ಎದುರುಗೊ-
ಳ್ಳಿರಿ. | (ಈ ವಸಿಷ್ಠನು) ಅಗ್ರೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದು | ಉಕ್ತಭೃತಂ—ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವ
ಹೋತೃವಿಗೆ ನೇತೃವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. | ಸಾಮುಭೃತಂ—ಉದ್ಗಾತೃವಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿ | ಬಿಭರ್ತಿ—ಧರಿಸು-
ತ್ತಾನೆ. | ಗ್ರಾಣಂ—ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲನ್ನು | ಬಿಭ್ರತ್—ಹಿಡಿದಿರುವ ಅಧ್ವರ್ಯುವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. | ಪ್ರ
ವದಾತಿ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ತೃತ್ಸುಗಳೇ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ಎದುರುಗೊಳ್ಳಿರಿ. ಈ ವಸಿಷ್ಠನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನಾದ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವ ಹೋತೃವಿಗೂ, ಸಾಮವನ್ನು ಪಠಿಸುವ ಉದ್ಗಾತೃವಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿ ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ನೇತೃವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಅಧ್ವರ್ಯುವಿಗೂ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Tritsus, Agastya comes to you ; welcome him with devoted minds,

and he in the foremost station directs the reciter of the prayer, the chaunter of the hymn, the grinder of the stone, and repeats (what is to be repeated).

ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತೃತೀಯೇನುನಾಕೇ ದ್ವಾನಿಂಶತಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ಪ್ರ ಶುಕ್ರೇತಿ ಪಂಚವಿಂಶತ್ತ್ವಚಂ ಪ್ರಥ-
ಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಪ್ರ ಶುಕ್ರಾ ಪಂಚಾಧಿಕಾ ವೈಶ್ವದೇವಂ ಹಾದ್ಯಾ ಏಕವಿಂಶ-
ತಿದ್ವಿಪದಾ ಅಬ್ಜಾಮಹೇರರ್ಧರ್ಚ ಉತ್ತರೋಹಿರ್ಬುಧ್ಯಾಯೇತಿ | ವಸಿಷ್ಠ. ಋಷಿಃ | ಆದ್ಯಾ ಏಕ-
ವಿಂಶತಿದ್ವಿಪದಾ ನಿಂಶತ್ಯಕ್ಷರಾ ನಿರಾಜೋ ದ್ವಾನಿಂಶಾದ್ಯಾಶ್ಚ ತಸ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ | ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ದೇವತಾ ||
ವ್ಯಾಙ್ಮೇ ದಶರಾತ್ರೇ ಚತುರ್ಥೇಹನಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರ ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ ವೈಶ್ವದೇವನಿವಿದ್ವಾನಂ |
ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ಶುಕ್ರೈತ್ವಿತಿ ವೈಶ್ವದೇವಂ | ಆ. ೮-೮ | ಇತಿ || ಪೋಡಶಿನ್ಯಾ ಧೂರ್ವಸ್ತಾ
ಇತಿ ದ್ವಿಪದಾ | ಆ. ೬-೨ | ಇತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಯೇಷಾ ದ್ವಿಪದಾ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂಕ್ರಿ-
ತಂ | ಆ ಧೂರ್ವಸ್ತಾ ಇತ್ಯೇಕಾ ಸೂದಮೋಹಾಃ | ಐ. ಅ. ೫-೮ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ಸಪ್ತಮಮಂಡಲದ ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಸೂಕ್ತ
ಗಳಿರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರ ಶುಕ್ರಾ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರು
ವುವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ಶುಕ್ರಾ ಪಂಚಾಧಿಕಾ ವೈಶ್ವದೇವಂ ಹಾದ್ಯಾ ಏಕವಿಂಶತಿದ್ವಿಪದಾ ಅ-
ಬ್ಜಾಮಹೇರರ್ಧರ್ಚ ಉತ್ತರೋಹಿರ್ಬುಧ್ಯಾಯೇತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು,
ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು, ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳು ಇಪ್ಪತ್ತಕ್ಷರಗಳ ದ್ವಿಪದಾ
ವಿರಾಟ್ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ಸಿನವು. ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡರಿಂದ ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸಿನವು. ವ್ಯಾಙ್ಮೇ
ದಶರಾತ್ರ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನದ ಸಂಜೆಯ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ವೈಶ್ವದೇ
ವನಿವಿದ್ವಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಪ್ರ ಶುಕ್ರೈತ್ವಿತಿ ವೈಶ್ವದೇವಂ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೮-೮) ನಿವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಪೋಡಶೀ ಎಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇದರ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು
ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಆ ಧೂರ್ವಸ್ತಾ ಇತಿ ದ್ವಿಪದಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೨) ನಿವೃತ್ತವಾಗಿರು
ವುದು. ಮಹಾವ್ರತೇಷ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ದ್ವಿಪದಾ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇ
ಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದ ಆ ಧೂರ್ವಸ್ತಾ ಇತ್ಯೇಕಾ ಸೂದಮೋಹಾಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ೫-೨-೨)
ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೪

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೪ ||
ಅಪ್ಪಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೨೫, ೨೬, ೨೭ ||
ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೨೫ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||
ದೇವತಾ—೧-೧೫, ೧೮-೨೫, ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ | ೧೬, ಅಹಿಃ | ೧೭, ಅಹಿ-
ರ್ಬುಧ್ಯಾಃ ||

ಭಂದಃ—೧-೨೧, ದ್ವಿಪದಾ | ೨೨-೨೫, ತ್ರಿಷ್ಟುಪಃ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಶುಕ್ರೈತು ದೇವೀ ಮನೀಷಾ ಅಸ್ಮತ್ಸುತಷ್ಟೋರ ರಥೋ ನ ವಾಜೀ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಶುಕ್ರಾ | ಏತು | ದೇವೀ | ಮನೀಷಾ | ಅಸ್ಮತ್ | ಸುತಷ್ಟಃ | ರಥಃ | ನ | ನಾಜೀ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶುಕ್ರಾ ದೀಪ್ತಾ ದೇವೀ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಕಾಮಾನಾಂ ಪ್ರದಾತ್ರೀ ಮನೀಷಾ ಸ್ತುತಿರಸ್ಮದಸ್ಮತ್ತೋಽ
ಸ್ಥಿನ್ ಸೂಕ್ತೇ ಸ್ತೋಷ್ಯಮಾಣಾನ್ದೇವಾನ್ ನಾಜೀ ವೇಗವಾನ್ ಸುತಷ್ಟಃ ಸುಸಂಸ್ಕೃತೋ ರಥೋ ನ
ರಥ ಇವ ಪ್ರೇತು | ಪ್ರಗಚ್ಛತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶುಕ್ರಾ—ಪ್ರಭಾವಯುತವಾದುದೂ | ದೇವೀ—ಕಾಮವರ್ಷಕವಾದುದೂ ಆದ | ಮನೀಷಾ—ನಮ್ಮ
ಸ್ತುತಿಯು | ಅಸ್ಮತ್—ನಮ್ಮಿಂದ ಪರಿತವಾಗಿ | ನಾಜೀ—ವೇಗಗಾಮಿಯೂ | ಸುತಷ್ಟಃ—ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾದುದೂ
ಆದ | ರಥೋ ನ—ರಥದಂತೆ | ಪ್ರ ಏತು—ವೇಗವಾಗಿ (ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಗೆ) ಚಲಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಭಾವಯುತವಾದುದೂ, ಕಾಮವರ್ಷಕವಾದುದೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು ನಮ್ಮಿಂದ ಪರಿತವಾಗಿ ವೇಗಗಾ
ಮಿಯೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾದುದೂ ಆದ ರಥದಂತೆ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಜೋಗಿ ಸೇರಲಿ.

English Translation

May pure and divine praise proceed from us (to the gods) like a swift,
well-constructed chariot.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಿಢುಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ದಿವೋ ಜನಿತ್ರಂ ಶೃಣ್ವಂತ್ಯಾಪೋ ಅಧ್ವಕ್ಷರಂತೀಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಿಢುಃ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ದಿವಃ | ಜನಿತ್ರಂ | ಶೃಣ್ವಂತಿ | ಆಪಃ | ಅಧ್ವ | ಕ್ಷರಂತೀಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸ್ಯಾನ್ಮಚ್ಯಾಪಃ ಸ್ತೂಯಂತೇ | ಕ್ಷರಂತೀಃ ಕ್ಷರಂತೈ ಆಪೋ ದಿವಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಶ್ಚ | ಉಭ-
ಯೋರಪಿ ಲೋಕಯೋರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಜನಿತ್ರಮುತ್ಪತ್ತಿಂ ವಿಢುಃ | ಜಾನಂತಿ | ಅಧಾಪಿ ಚ ಶೃಣ್ವಂತಿ
ಸ್ತೋತ್ರಾಣೀತಿ ಶೇಷಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಕ್ಷರಂತೀಃ—ಪ್ರವಹಿಸತಕ್ಕ | ಆಪಃ—ಉದಕಗಳು | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದ (ಮತ್ತು) | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—
ಪೃಥ್ವಿಯ | ಜನಿತ್ರಂ—ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮವನ್ನು | ವಿಢುಃ—ಅರಿತವೆ. | ಅಧ್ವ—ಅದುದರಿಂದ | ಶೃಣ್ವಂತಿ—ನಮ್ಮ
ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರವಹಿಸತಕ್ಕ ಉದಕಗಳು ದ್ಯುಲೋಕದ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮವನ್ನು ಅರಿತಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತವೆ.

English Translation

The flowing waters have known the origin of earth and heaven : may they now hear (our praises).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಪ್ಪಿ^೧ದಸ್ಯೈ^೨ ಪಿನ್ವಂತ^೩ ಪೃಥ್ವೀ^೪ವೃತ್ರೇ^೫ಷು ಶೂರಾ^೬ ಮಂಸಂತ^೭ ಉಗ್ರಾಃ^೮ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಪಃ^೧ | ಚಿತ್^೨ | ಅಸ್ಮೈ^೩ | ಪಿನ್ವಂತ^೪ | ಪೃಥ್ವೀಃ^೫ | ವೃತ್ರೇ^೬ಷು | ಶೂರಾಃ^೭ | ಮಂಸಂತೇ^೮ | ಉಗ್ರಾಃ^೯ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಂದ್ರೋಽಸ್ಮಿದ್ವೃಜೇ ಸ್ತೂಯತೇ | ಪೃಥ್ವೀಃ ಪೃಥ್ವ್ಯಃ ಪ್ರಥಮಾನಾ ಅಪ್ಪಿದಾಪೋಽಸ್ಮಿ-
ಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಪಿನ್ವಂತ | ಪ್ಯಾಯಂತೇ | ವೃತ್ರೇಷುಪದ್ರವೇಷು ಸತ್ಸೂಗ್ರಾ ಉದ್ಗೂರ್ಣಾಸ್ತೇಜ-
ಸ್ವಿನೋ ವಾ ಶೂರಾ ಯೋದ್ಧಾರೋಽಪಿ ಮಂಸಂತೇ | ಇಮಮೇವೇಂದ್ರಂ ಸ್ತುವಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪೃಥ್ವೀಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ | ಅಪ್ಪಿತ್—ಉದಕಗಳೂ ಕೂಡ | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ |
ಪಿನ್ವಂತ—ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. | ವೃತ್ರೇಷು—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕವಾದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ಉಗ್ರಾಃ—ಭಯಂ-
ಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ | ಶೂರಾಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ಸಹ | ಮಂಸಂತೇ—ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿ
ಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ಉದಕಗಳೂ ಕೂಡ ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿದಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಶತ್ರುಹಿಂಸಕ
ವಾದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ಸಹ ಈ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

The vast waters offer nurishment to Indra : fierce warriors, (combat-
ing) with foes, glorify him.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಧ್ವಾ^೧ರ್ಷ್ವಾ^೨ಸ್ಯೈ^೩ ದಧಾ^೪ತಾಶ್ವಾನಿ^೫ಂದ್ರೋ^೬ ನ ವಜ್ರೀ^೭ ಹಿರಣ್ಯ^೮ಬಾಹುಃ^೯ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅ | ಧ್ವಾ^೧ಃ | ಅಸ್ಮೈ^೨ | ದಧಾ^೩ತ | ಅಶ್ವಾ^೪ನ್ | ಇಂದ್ರಃ^೫ | ನ | ವಜ್ರೀ^೬ | ಹಿರಣ್ಯ^೭ಬಾಹುಃ^೮ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸ್ಮೈ | ಷಷ್ಠ್ಯರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೀ | ಅಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯಾಗಮನಾಯಾಶ್ವಾನ್ ಧೂರ್ಷಂ ರಥಸ್ಯಾ ದ-
ಧಾತ | ಇಂದ್ರೋ ನ | ನೇತಿ ಚಾರ್ಥೇ | ಇಂದ್ರೋ ವಜ್ರೀ ವಜ್ರವಾನ್ ಹಿರಣ್ಯಬಾಹುರ್ಹಿರಣ್ಯಹಸ್ತಶ್ಚ
ಭವತಿ || ಪೋಡತಿನಿ ಶಸ್ಯಮಾನತ್ವಾದಸ್ಯಾ ಐಂದ್ರತ್ವಂ ಗಮ್ಯತೇ | ಆ ಧೂರ್ಷಸ್ಯಾ ಇತ್ಯತ್ರಾಸ್ಯಾ ಇ-
ತ್ಯಸ್ಯ ಪದಸ್ಯಾನುದಾತ್ತತ್ವಂ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತತ್ವಾತ್ ಅತ ಏವ ಪೂರ್ವಾಪ್ಯೈಂದ್ರೀತಿ ನಿ-
ಜ್ಞಾಯತೇ | ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಮಸ್ಯೈಚ್ಯಸ್ಯಾ ಇತ್ಯತ್ರಾನುದಾತ್ತತ್ವಮಲ್ಪೀಯೋಽರ್ಥತರಮನುದಾತ್ತಮಿತಿ |
ತಥಾ ಚ ಯಾಶ್ವಃ | ಅಸ್ಯೇತಿ ಚೋದಾತ್ತಂ ಪ್ರಥಮಾದೇಶೇನುದಾತ್ತಮನ್ವಾದೇಶೇ ತೀವ್ರಾರ್ಥತರಮು-
ದಾತ್ತಮಲ್ಪೀಯೋಽರ್ಥತರಮನುದಾತ್ತಂ | ನಿ. ೪-೨೫ | ಇತಿ | ಅಲ್ಪೀಯಸ್ತ್ವಂ ಚೇದಂಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿ-
ನಿಮಿತ್ತಸ್ಯ ಸಂನಿಧಾನಸ್ಯ ದೂರಸ್ಥತ್ವೇನೇತ್ಯವಗಂತವ್ಯಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರೋ ನ—ಈ ಇಂದ್ರನೂ ಸಹ | ವಜ್ರೀ—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾಗಿಯೂ | ಹಿರಣ್ಯಬಾಹುಃ—
ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಬಾಹುವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ಇಂದ್ರನ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ | ಧೂರ್ಷಂ-
ರಥದ ನೊಗಗಳಲ್ಲಿ | ಅಶ್ವಾನ್—ಕುದುರೆಗಳನ್ನು | ಆ ದಧಾತ—ಸೇರಿಸಿ ಕಟ್ಟಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಇಂದ್ರನೂ ಸಹ ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಬಾಹುವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ
ಇದ್ದಾನೆ. ಈ ಇಂದ್ರನ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ರಥದ ನೊಗಗಳಿಗೆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕಟ್ಟಿರಿ.

English Translation

Yoke for him the horses of his chariot, for Indra is the wielder of the
thunderbolt, the golden-armed.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಭಿ ಪ್ರ ಸ್ಥಾತಾಹೇವ ಯಜ್ಞಂ ಯಾತೇವ ಪತ್ಮನ್ಮನಾ ಹಿನೋತ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಭಿ | ಪ್ರ | ಸ್ಥಾತ | ಅಹ್ಯೇವ | ಯಜ್ಞಂ | ಯಾತಾಇವ | ಪತ್ಮನ್ | ತ್ಮನಾ | ಹಿನೋತ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಜ್ಞಸ್ತುತೀರಿಯಂ | ಹೇ ಜನಾಃ ಯಜ್ಞಮಭಿ ಪ್ರ ಸ್ಥಾತ | ಅಭಿಕ್ರಮತ | ಅಹೇವೇತಿ ಪೂ-
ರಣಾ | ಅಪಿ ಚ ಪತ್ಮನ್ ಪತ್ಮನಿ ಯಜ್ಞಮಾರ್ಗೇ ತ್ಮನಾ ಸ್ವಯಮೇವ ಯಾತೇವ ಗಂತೇವ ಹಿನೋತ
ಗಚ್ಛತ || ಹಿ ಗತಾವಿತಿ ಧಾತುಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ) ಯಜ್ಞಂ ಅಭಿ—ಯಜ್ಞ ಕೃಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಪ್ರ ಸ್ಥಾತ—ಹೊರಡಿರಿ. |
ಪತ್ಮನ್—ಯಜ್ಞ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ | ತ್ಮನಾ—ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ | ಯಾತೇವ—ಸಂಚರಿಸುವನಂತೆ | ಹಿನೋತ
—ಹೋಗಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ, ಯಜ್ಞ ಕೃಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಡಿರಿ. ಮಾರ್ಗಸಂಚಾರಿಯು ಇತರರ ನಿರ್ಬಂಧ ವಿಲ್ಲದೇ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ನೀವು ಯಜ್ಞ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ಹೊರಡಿರಿ.

English Translation

Proceed to the sacrifice like one who goes along the road ; proceed of your own accord.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ್ಮನಾ ಸಮತ್ಸು ಹಿನೋತ ಯಜ್ಞಂ ದಧಾತ ಕೇತುಂ ಜನಾಯ ವೀರಂ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ಮನಾ | ಸಮತ್ಸು | ಹಿನೋತ | ಯಜ್ಞಂ | ದಧಾತ | ಕೇತುಂ | ಜನಾಯ | ವೀರಂ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉಕ್ತಸ್ಯೈವ ವಿವರಣಮತ್ರ | ಹೇ ಮದೀಯಾ ಜನಾಃ ಸಮತ್ಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ತ್ಮನಾ ಸ್ವಯಂ-
ಮಾನ ಹಿನೋತ | ಗಚ್ಛತ | ಅಪಿ ಚ ಕೇತುಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಂ ವೀರಂ ಪಾಪಾನಾಂ ವಾರಯಿತಾರಂ | ನಾ-
ತಕಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯಜ್ಞಂ ಜನಾಯ ಲೋಕಾಯ | ತದ್ರಕ್ಷಾರ್ಥಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ದಧಾತ | ವಿಧತ್ಸು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ) ಸಮತ್ಸು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ | ತ್ಮನಾ—ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿಯೇ |
ಹಿನೋತ—ಹೋಗಿರಿ. | ಕೇತುಂ—ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕವಾದುದೂ | ವೀರಂ—ಪಾಪನಾಶಕವಾದುದೂ ಆದ | ಯಜ್ಞಂ
—ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಜನಾಯ—ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ | ದಧಾತ—ಆಜರಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ, ನೀವು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿಯೇ ಹೋಗಿರಿ. ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕ
ವಾದುದೂ, ಪಾಪನಾಶಕವಾದುದೂ ಆದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಆಜರಿಸಿರಿ.

English Translation

Go of your own accord to battle : celebrate the significant and expia-
tory sacrifice for (the good of) mankind.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉದಸ್ಯ ಶುಷ್ಮಾ ದ್ವಾನುರ್ನಾತ್ ಬಿಭೃತಿ ಭಾರಂ ಪೃಥಿವೀ ನ ಭೂಮು || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ್ | ಅಸ್ಯ | ಶುಷ್ಮಾತ್ | ಭಾನುಃ | ನ | ಅರ್ತ | ಬಿಭೃತಿ | ಭಾರಂ | ಪೃಥಿವೀ | ನ | ಭೂಮು || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಶುಷ್ಕಾದ್ವಲಾದ್ಭಾನುಃ ಸೂರ್ಯ ಉದಾರ್ತ | ಉದ್ಗಚ್ಛತಿ | ಭೂಮ ಭೂತಾನಿ
ಪೃಥಿವೀವ ಭಾರಂ ಲೋಕಸ್ಯಾಯಂ ಯಜ್ಞೇ ಬಿಭರ್ತಿ ಚ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಸ್ಯ—ಈ ಯಜ್ಞದ | ಶುಷ್ಕಾತ್—ಬಲದಿಂದಲೇ | ಭಾನುಃ—ಸೂರ್ಯನು | ಉದಾರ್ತ—ಉದ
ಯಿಸಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. | ಭೂಮ—ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ | ಪೃಥಿವೀ ನ—ಪೃಥ್ವಿಯು ವಹಿಸುವಂತೆ | ಭಾರಂ—ಈ
ಲೋಕದ ಭಾರವನ್ನು | ಬಿಭರ್ತಿ—ಈ ಯಜ್ಞವು ಭರಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ, ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಪೃಥ್ವಿಯು
ವಹಿಸುವಂತೆ ಈ ಲೋಕದ ಭಾರವನ್ನು ಈ ಯಜ್ಞವು ಭರಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation

From the force of this (sacrifice) the sun rises : it sustains the burden
(of the world) as (earth) supports many (beings).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಹ್ವಯಾಮಿ ದೇವಾ ಅಯಾತುರಗ್ನೇ ಸಾಧನ್ಮತೇನ ಧಿಯಂ ದಧಾಮಿ || ೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಹ್ವಯಾಮಿ | ದೇವಾನ್ | ಅಯಾತುಃ | ಅಗ್ನೇ | ಸಾಧನ್ | ಋತೇನ | ಧಿಯಂ | ದಧಾಮಿ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸ್ಮಿಂಸ್ತೃಚೇ ದೇವಾಃ ಸ್ತೂಯಂತೇ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅಯಾತುರಹಿಂಸಾದಿನಿಯಮಯುಕ್ತೇನ-
ತೇನ ಯಜ್ಞೇನ ಸಾಧನ್ಮಾನಾಧಯನ್ ದೇವಾನ್ ಹ್ವಯಾಮಿ | ಅಸಿ ಚ ಧಿಯಂ ದೇವಾನಾಂ ಪರಿ-
ಚರಣಾತ್ಮಕಂ ಕರ್ಮ ದಧಾಮಿ | ಕರೋಮೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ಅಯಾತುಃ—ಅಹಿಂಸಾದಿ ನಿಯಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಋತೇನ—ಯಜ್ಞ
ದಿಂದ | ಸಾಧನ್—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಹ್ವಯಾಮಿ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. |
ಧಿಯಂ—ದೇವಪೂಜಾಕರ್ಮವನ್ನು | ದಧಾಮಿ—ನೆರವೇರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಅಹಿಂಸಾದಿ ನಿಯಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ
ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ದೇವಪೂಜಾಕರ್ಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

I invoke the gods, Agni, propitiating them by an inoffensive rite, I
celebrate a pious act.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಭಿ ವೋ ದೇವೀಂ ಧಿಯಂ ದಧಿಧ್ವಂ ಪ್ರ ವೋ ದೇವತ್ರಾ ವಾಚಂ ಕೃಣುಧ್ವಂ

ಪದಪಾಠಃ

ಅಭಿ | ವಃ | ದೇವೀಂ | ಧಿಯಂ | ದಧಿಧ್ವಂ | ಪ್ರ | ವಃ | ದೇವತ್ರಾ | ವಾಚಂ | ಕೃಣುಧ್ವಂ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಜನಾಃ ವೋ ಯೂಯಮಭಿ ದೇವಾನುದ್ದಿಶ್ಯ ದೇವೀಂ ದೀಪ್ತಾಂ ಧಿಯಂ ಕರ್ಮ ದಧಿಧ್ವಂ | ವಿಧತ್ತ | ಅಪಿ ಚ ವೋ ಯೂಯಂ ದೇವತ್ರಾ ದೇವೇಷು ವಾಚಂ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಂ ಪ್ರ ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಕುರುಧ್ವಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ) ವಃ—ನೀವು | ಅಭಿ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ದೇವೀಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ | ಧಿಯಂ—ಕರ್ಮವನ್ನು | ದಧಿಧ್ವಂ—ನಿರವೇರಿಸಿರಿ. | ವಃ—ನೀವು | ದೇವತ್ರಾ—ದೇವತೆಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ | ವಾಚಂ—ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು | ಪ್ರ ಕೃಣುಧ್ವಂ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪಠಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳೇ, ನೀವು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರವೇರಿಸಿರಿ. ದೇವತೆಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉತ್ತಮರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಿರಿ.

English Translation

Offer, (worshippers), your heavenly worship : earnestly address your praises to the gods.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಚಕ್ಷ್ಮ ಆಸಾಂ ಪಾಥೋ ನದೀನಾಂ ವರುಣ ಉಗ್ರಃ ಸಹಸ್ರಚಕ್ಷಾಃ || ೧೦ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ಚಕ್ಷ್ಮೇ | ಆಸಾಂ | ಪಾಥಃ | ನದೀನಾಂ | ವರುಣಃ | ಉಗ್ರಃ | ಸಹಸ್ರಚಕ್ಷಾಃ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಹಸ್ರಚಕ್ಷಾ ಬಹುಚಕ್ಷುವರುಣ ಆಸಾಂ ನದೀನಾಂ ಪಾಥೋ ಜಲಮಾ ಚಕ್ಷ್ಮೇ | ಅಭಿಪತ್ಯತಿ | ಕೀದೃತೋ ವರುಣಃ | ಉಗ್ರ ಉದ್ಗೂರ್ಣ ಓಜಸ್ವೀ ವಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉಗ್ರಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೋ | ಸಹಸ್ರಚಕ್ಷಾಃ—ಅನೇಕವಾದ ಚಕ್ಷುಸ್ಸುಳ್ಳವನೋ ಅದ | ವರುಣಃ—ವರುಣನು | ಆಸಾಂ ನದೀನಾಂ—ಈ ಪ್ರವಹಿಸುವ ನದಿಗಳ | ಪಾಥಃ—ಉದಕವನ್ನು | ಆ ಚಕ್ಷ್ಮೇ—ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ, ಅನೇಕವಾದ ಚಕ್ಷುಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ವರುಣನು ಪ್ರವಹಿಸುವ ಈ ನದಿಗಳ ಉದಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

The fierce Varuna, the thousand-eyed, contemplates the water of these rivers.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ರಾಜಾ ರಾಷ್ಟ್ರಾನಾಂ ಪೇಶೋ ನದೀನಾಮನುತ್ತಮಸ್ಮೈ ಕ್ಷತ್ರಂ ವಿಶ್ವಾಯು ||

ಪದಪಾಠಃ

ರಾಜಾ | ರಾಷ್ಟ್ರಾನಾಂ | ಪೇಶಃ | ನದೀನಾಂ | ಅನುತ್ತಮಂ | ಅಸ್ಮೈ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ವಿಶ್ವಾಯು || ೧೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ರಾಷ್ಟ್ರಾನಾಂ ರಾಷ್ಟ್ರಾಣಾಂ || ಐತ್ಯಾಭಾವಶ್ಚಾಂದಸಃ || ಈಶ್ವರಾಣಾಮಪಿ ವರುಣೋ ರಾಜೇತ್ವರೋ ಭವತಿ | ನದೀನಾಂ ಪೇಶೋ ರೂಪಂ ರೂಪಕೃದಪಿ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸ್ಮೈ | ಸ್ವಪ್ನಾರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೀ | ಅಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಮನುತ್ತಮಸ್ಮೈರಬಾಧಿತಂ ವಿಶ್ವಾಯು ಸರ್ವಶೋ ಗಂತ್ಯ ಭವತೀತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ವರುಣಃ—ವರುಣದೇವನು) | ರಾಷ್ಟ್ರಾನಾಂ—ಸಕಲ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೂ | ರಾಜಾ—ಈಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. | ನದೀನಾಂ—ನದಿಗಳಿಗೆ | ಪೇಶಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪದಾತ್ಮವಾಗಿದ್ದಾನೆ. | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ವರುಣನ. | ಕ್ಷತ್ರಂ—ಬಲವು | ಅನುತ್ತಮಂ—ಅದ್ವಿತೀಯವಾದುದು. | ವಿಶ್ವಾಯು—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ವರುಣದೇವನು ಸಕಲ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೂ ಈಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನದಿಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪದಾತ್ಮವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವರುಣನ ಬಲವು ಅದ್ವಿತೀಯವಾದುದು ಮತ್ತು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದುದು.

English Translation

He is the king of kings : the beauty of the rivers : his all-pervading strength is irresistible.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅವಿಷ್ಟೋ ಅಸ್ಮಾನ್ವಿಶ್ವಾಸು ವಿಕ್ಷ್ಯದ್ಯುಂ ಕೃಣೋತ ಶಂಸಂ ನಿನಿತ್ಸೋಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅವಿಷ್ಟೋ ಇತಿ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ವಿಶ್ವಾಸು | ವಿಕ್ಷು | ಅದ್ಯುಂ | ಕೃಣೋತ | ಶಂಸಂ | ನಿನಿತ್ಸೋಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಯಂ ದ್ವೈಚೋ ದೈವಃ | ಹೇ ದೇವಾಃ ಅಸ್ಮಾನ್ ವಿಶ್ವಾಸು ಸರ್ವಾಸು ವಿಹ್ವು ಪ್ರಜಾಸು |
ಅವಿಷ್ಟ ಉ ಇತಿ ಸಮುದಿತಮವಿಷ್ಟೋ ಇತಿ | ಅವಿಷ್ಟ | ರಕ್ಷತ | ತಂಸಂ ನಿನಿತ್ನೋರ್ನಿಂದಿತುಮಿಚ್ಛತಃ
ಶತ್ರೋರದ್ಯುಮದೀಪ್ತಿಂ ಕೃಣೋತ | ಕುರುತ ಚ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ವಿಶ್ವಾಸು—ಸಮಸ್ತವಾದ | ವಿಹ್ವು—ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆಯೂ | ಅವಿಷ್ಟೋ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. | ನಿನಿತ್ನೋಃ—ನಿಂದಾಕಾರನಾದ ಶತ್ರುವಿನ | ತಂಸಂ—ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯನ್ನು | ಅದ್ಯುಮಂ—ಶಕ್ತಿಹೀನವಾದುದನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣೋತ—ಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಸಮಸ್ತವಾದ ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆಯೂ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ನಿಂದಾಕಾರಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಶಕ್ತಿಹೀನವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ.

English Translation

Protect us, gods, among all people : render extinct the calumny of the malevolent.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವೈತು ದಿದ್ಯುದ್ವಿಷಾಂಶೇನಾ ಯುಯೋತ ವಿಷ್ವಗ್ರಸಸ್ತನೂನಾಂ || ೧೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಿ | ಏತು | ದಿದ್ಯುತ್ | ದ್ವಿಷಾಂ | ಅಶೇನಾ | ಯುಯೋತ | ವಿಷ್ವಕ್ | ರಸಃ | ತನೂನಾಂ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದ್ವಿಷಾಂ ಶತ್ರೂಣಾಂ ದಿದ್ಯುದಾಯುಧಮಶೇನಾಸುಖಕರೀ ವಿಷ್ವಕ್ ಸರ್ವತೋ ವೈತು | ಅಪ-
ಗಚ್ಛತು | ತನೂನಾಮಂಗಾನಾಂ ರಸಃ ಪಾಪಂ ದೇವಾಃ ಯುಯೋತ | ಅಸ್ಮತ್ಪಃ ಪೃಥಕ್ಕುರುತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದ್ವಿಷಾಂ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ | ಅಶೇನಾ—ಅಮಂಗಳಕರಗಳಾದ | ದಿದ್ಯುತ್—ಆಯುಧಗಳು | ವಿಷ್ವಕ್—
—ಸರ್ವತ್ರ | ವೈತು—ದೂರಸರಿಯಲಿ. (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ತನೂನಾಂ—ನಮ್ಮ ದೇಹಗಳ | ರಸಃ—ಪಾಪ-
ವನ್ನು | ಯುಯೋತ—ನಮ್ಮಿಂದ ಬೇರೆಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ ಅಮಂಗಳಕರಗಳಾದ ಆಯುಧಗಳು ಸರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರಸರಿಯಲಿ. ನಮ್ಮ ದೇಹಕೃತವಾದ ಪಾಪವನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ ಬೇರೆಮಾಡಿರಿ.

English Translation

May the blazing (weapons) of foes pass by innocuous : separate, (gods) universally (from us) the sin of our bodies.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅವೀನ್ಮೋ ಅಗ್ನಿಹವ್ಯಾನ್ನಮೋಭಿಃ ಪ್ರೇಷ್ಠೋ ಅಸ್ಮಾ ಅಧಾಯಿ ಸ್ತೋಮಃ

ಪದಪಾಠಃ

ಅವೀತ್ | ನಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಹವ್ಯಂ ಆತ್ | ನಮಃ ಭಿಃ | ಪ್ರೇಷ್ಠಃ | ಅಸ್ಮೈ | ಅಧಾಯಿ | ಸ್ತೋಮಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹವ್ಯಾದ್ಧವ್ಯಾನಾಮತ್ತಾಗ್ನಿರ್ನಮೋಭಿರಸ್ಮದೀಯೈರ್ನಮಸ್ಕಾರೈಃ ಪ್ರೇಷ್ಠಃ ಪ್ರಿಯತಮಃ ಸ-
ನ್ನೋಽಸ್ಮಾನವೀತ್ | ರಕ್ಷತು | ಅಸ್ಮಾ ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ತೋತ್ರ ಸ್ತೋತ್ರಮಧಾಯಿ | ಅಸ್ಮಾಭಿವ್ಯಧಾಯಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಹವ್ಯಾತ್—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ನಮೋಭಿಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತ
ನಾಗಿ | ಪ್ರೇಷ್ಠಃ—ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯತಮನಾಗಿದ್ದು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅವೀತ್—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಅಸ್ಮೈ—
ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೈಶಿಸಿದ | ಸ್ತೋಮಃ—ಸ್ತೋತ್ರವು | ಅಧಾಯಿ—ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯತಮನಾಗಿದ್ದು
ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೈಶಿಸಿದ ಸ್ತೋತ್ರವು ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

English Translation

May Agni, the feeder on oblations, propitiated by our homage, pro-
tect us; to him has our praise been addressed.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸಜೂರ್ಧೇವೇಭಿರಸಾಂ ನಸಾತಂ ಸಖಾಯಂ ಕೃಧ್ವಂ ಶಿವೋ ನೋ ಅಸ್ತು ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಜೂಃ | ದೇವೇಭಿಃ | ಅಸಾಂ | ನಸಾತಂ | ಸಖಾಯಂ | ಕೃಧ್ವಂ | ಶಿವಃ | ನಃ | ಅಸ್ತು ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸ್ತೋತಃ ಅಸಾಮುದಕಾನಾಂ ನಸಾತಂ ಪುತ್ರಮಗ್ನಿಂ | ಸೂನುರ್ನಪಾದಿತ್ಯಪತ್ಯನಾಮಸು
ಪಾಠಾತ್ | ದೇವೇಭಿರ್ದೇವೈಃ ಸಜೂಃ ಸಹ ಸಖಾಯಂ ಮಿತ್ರಂ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಕೃಧ್ವಂ | ಕುರುಧ್ವಂ | ಸ
ಚಾಸಾಂ ನಸಾನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಶಿವಃ ಸುಖಕರೋಽಸ್ತು | ಭವತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತೃಗಳೇ,) ಸಖಾಯಂ—ನಮಗೆ ಮಿತ್ರರೂಪನೂ | ಅಸಾಂ—ಉದಕಗಳಿಗೆ | ನಸಾತಂ—
ಪುತ್ರರೂಪನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ದೇವೇಭಿಃ ಸಜೂಃ—ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಕೃಧ್ವಂ—ಪೂಜಿಸಿರಿ. |
(ಆದೇ ಅಗ್ನಿಯು) ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಿವಃ—ಮಂಗಳಕಾರಕನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ನಮಗೆ ಮಿತ್ರರೂಪನೂ, ಉದಕಗಳಿಗೆ ಪುತ್ರರೂಪನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಇತರ ದೇವ ತೆಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿರಿ. ಆದೇ ಅಗ್ನಿಯು ನಮಗೆ ಮಂಗಳಕಾರಕನಾಗಿ ಆಗಿರಲಿ.

English Translation

Glorify along with the gods our friend, the grandson of the waters: may he be propitious to us.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅ॒ಬ್ಜಾ ಮು॒ಕ್ಘೈರ॑ಹಿಂ ಗೃ॒ಣೇ॒ಷೇ ಬು॒ಧ್ನೇ ನ॒ದೀನಾಂ॑ ರ॒ಜಃ ಸು॒ ಸೀದ॑ನ್ ||೧೬||

ಪದಪಾಠಃ

ಅ॒ಬ್ಜಾಂ | ಉ॒ಕ್ಘೈಃ | ಅ॒ಹಿಂ | ಗೃ॒ಣೇ॒ಷೇ | ಬು॒ಧ್ನೇ | ನ॒ದೀನಾಂ॑ | ರ॒ಜಃ ಸು॒ | ಸೀದ॑ನ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಹಿಂ ಮೇಘಾನಾಮಾಹಂತಾರಂ ನದೀನಾಮುದಕಾನಾಂ ಬುಧ್ನೇ ಸ್ಥಾನೇ | ಬುಧ್ನಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಬದ್ಧಾ ಅಸ್ಮಿನ್ ಧೃತಾ ಅಪ ಇತಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತೇಃ | ತಸ್ಮಿನ್ನಜಃಸೂದಕೇಷು ಸೀದನ್ ಸೀದಂತಮಬ್ಜಾ-ಮಪ್ನು ಜಾತಮಮಮಗ್ನಿಮುಕ್ಘೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಗೃಣೇಷೀ | ಬುಧ್ನೇ ನದೀನಾಂ ರಜಃಸೂದಕೇಷು ಸೀದನ್ ಬುಧ್ನಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಬದ್ಧಾ ಅಸ್ಮಿನ್ ಧೃತಾ ಅಪ ಇತಿ | ನಿ. ೧೦-೪೪ | ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಹಿಂ—ಮೇಘಗಳನ್ನು ಸೀಳುವವನೂ | ನದೀನಾಂ—ಉದಕಗಳಿಗೆ | ಬುಧ್ನೇ—ಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ | ರಜಃಸು—ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ | ಸೀದನ್—ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವವನೂ | ಅಬ್ಜಾಂ—ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನು ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಉಕ್ಘೈಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ಗೃಣೇಷೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮೇಘಗಳನ್ನು ಸೀಳುವವನೂ, ಉದಕಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವವನೂ, ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

I glorify with hymns the disperser of the clouds in the firmament: the water-born, sitting amongst the waters of the rivers.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಬುಧ್ನೇ—ಬುಧ್ನಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.—

ಬುಧ್ನಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಬದ್ಧಾ ಅಸ್ಮಿನ್ ಧೃತಾ ಅಪ ಇತಿ ವಾ |

ಇದಮಸೀತರತ್ ಬುಧ್ನಮೇತಸ್ಮಾದೇವ | ಬದ್ಧಾ ಅಸ್ಮಿನ್ ಧೃತಾಃ ಪ್ರಾಣಾ ಇತಿ ||

(ನಿ. ೧೦-೪೪)

ಬುಧ್ವವೆಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೇಘರೂಪದಿಂದಿರುವ ಉದಕಗಳು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಅಥವಾ ಈ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉದಕಗಳು (ಆನೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಅಥವಾ ಮೇಘರೂಪದಿಂದ) ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬುಧ್ವವೆಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವು.

ಬುಧ್ವವೆಂದರೆ ಶರೀರವೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವೂ ಇರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಗಳು ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು. ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಗಳು ಇರಲು ಅವಕಾಶವನ್ನೀಯುವ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಬುಧ್ವವೆಂದು ಹೆಸರು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಾ ನೋಽಹಿ¹ ಬು²ಧ್ವೋ³ ರಿ⁴ಷೇ⁵ ಧಾ⁶ನ್ಮಾ ಯಜ್ಞೋ⁷ ಅ⁸ಸ್ಯ ಸ್ವಿ⁹ಧತ್ವಾ¹⁰ಯೋಃ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಮಾ | ನಃ | ಅಹಿಃ | ಬುಧ್ವ್ಯಃ | ರಿಷೇ | ಧಾತ್ | ಮಾ | ಯಜ್ಞಃ | ಅಸ್ಯ | ಸ್ವಿಧತ್ | ಯುತೃಯೋಃ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಹಿಬುಧ್ವ್ಯಃ | ಬುಧ್ವೋಽಂತರಿಕ್ಷೇ ಭವೋ ಬುಧ್ವ್ಯಃ | ಅಹಿಶ್ವಾಸೌ ಬುಧ್ವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಹಿಬುಧ್ವ್ಯೋಽಗ್ನಿ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ರಿಷೇ ಹಿಂಸಕಾಯ ಮಾ ಧಾತ್ | ಮಾ ದದಾತು | ಅಸ್ಯ ತಾರ್ಕಯೋಽಯೇಽಜ್ಞ-ಕಾಮಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಯಜ್ಞೋ ಮಾ ಚ ಸ್ವಿಧತ್ | ನ ಕ್ಷೀಯೇತ | ಯದ್ವಾ | ಅಸ್ಯಾಹಿಬುಧ್ವ್ಯ-ಸ್ಯೇಮಮಹಿಬುಧ್ವ್ಯಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಋತಾಯೋರ್ಯಜ್ಞ ಕಾಮಸ್ಯ ಯೋ ಯಜ್ಞಃ ಸ ನ ಕ್ಷೀಯೇತೇ-ತ್ಯರ್ಥಃ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಹಿಬುಧ್ವ್ಯಃ—ಅಹಿಬುಧ್ವ್ಯಸಂಜ್ಞಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ರಿಷೇ—ಹಿಂಸಿಸಲು | ಮಾ ಧಾತ್—ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದದಿರಲಿ. | ಅಸ್ಯ—ಈ | ಋತಾಯೋಃ—ಯಜಮಾನನ | ಯಜ್ಞಃ—ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಭಾವವು | ಮಾ ಸ್ವಿಧತ್—ಕ್ಷಯಿಸದಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅಹಿಬುಧ್ವ್ಯಸಂಜ್ಞಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದದಿರಲಿ. ಈ ಯಜಮಾನನ ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಭಾವವು ಕ್ಷಯಿಸದಿರಲಿ.

English Translation

Let not Ahirbudhnya be disposed to work us harm : let not the sacrifice of the worshipper be disregarded.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉ¹ತ ನ² ಏ³ಷು ನೃ⁴ಷು ಶ್ರ⁵ವೋ ಧ್ವಃ ಪ್ರ⁶ ರಾಯೇ ಯಂತು⁷ ಶರ್ಧಂತೋ⁸ ಅ⁹ರ್ಯಃ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ | ನಃ | ಏಷು | ನೃಷು | ಶ್ರವಃ | ಧ್ವಃ | ಪ್ರ | ರಾಯೇ | ಯಂತು | ಶರ್ಧಂತಃ | ಅರ್ಯಃ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಯಂ ದ್ವೈಜೋ ದೈವೋ ಮಾರುತೋ ವಾ | ಉತಾಸಿ ಚ ನೋಽಸ್ಮದೀಯೇಷ್ಟೇಷು ನೃಷು
ಪುರುಷೇಷು ಶ್ರವೋನ್ನಂ ಧುಃ | ದೇವಾ ಮರುತೋ ವಾ ಧಾರಯಂತು | ರಾಯೇ ಧನಾರ್ಥಂ ಶರ್ಧಂತ
ಉತ್ಸಹಮಾನಾಃ ಪ್ರಿಯಮಾಣಾ ವಾಯೋಽರಯಃ ಪ್ರ ಯಂತು | ಪ್ರಗಚ್ಛಂತು | ಮ್ರಿಯಂತಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉತ—ಮತ್ತು | (ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳು) | ನಃ—ನಮಗೆ ಸೇರಿದ | ಏಷು ನೃಷು—ಈ ಯಜಮಾ
ನರಲ್ಲಿ | ಶ್ರವಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಧುಃ—ಸ್ಥಾಪಿಸಲಿ. | ರಾಯೇ—ನಮ್ಮ ಧನಕ್ಕೆ | ಶರ್ಧಂತಃ—ಅಪಹರಿಸುವ
ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವ | ಅರ್ಯಃ—ಶತ್ರುಗಳು | ಪ್ರ ಯಂತು—ದೂರಕ್ಕೆ ಸರಿಯಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮಗೆ ಸೇರಿದ ಈ ಯಜಮಾನರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಅನ್ನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಿ. ನಮ್ಮ ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ
ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಶತ್ರುಗಳು ದೂರಕ್ಕೆ ಸರಿಯಲಿ.

(ಈ ಮಂತ್ರವೂ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಮಂತ್ರವೂ ಸಹ ಮರುದ್ದೇವತಾಕವಾದವು ಎಂದೂ ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶ
ವಿರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಸಾಯಣರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ).

English Translation

May (the gods) bestow food upon our people : let foes contending for
our riches perish.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತಪಂತಿ ಶತ್ರುಂ ಸ್ವರ್ಣ ಭೂಮಾ ಮಹಾಸೇನಾಸೋ ಅಮೇಭಿರೇಷಾಂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತಪಂತಿ | ಶತ್ರುಂ | ಸ್ವಃ | ನ | ಭೂಮ | ಮಹಾಸೇನಾಸಃ | ಅಮೇಭಿಃ | ಏಷಾಂ || ೧೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಹಾಸೇನಾಸೋ ಮಹಾಸೇನಾ ರಾಜಾನ ಏಷಾಂ ಮರುತಾಂ ದೇವಾನಾಂ ವಾಮೇಭಿರ್ಬಲೈ-
ರ್ಭೂಮಾ ಭುವನಾನಿ ಸ್ವರ್ಣಾದಿತ್ಯ ಇವ ಶತ್ರುಂ ಸ್ವಕೀಯಂ ತಪಂತಿ | ಬಾಧಂತೇ | ಮಹಾಂತೋಽಸಿ
ರಾಜಾನೋಽನ್ಯುರ್ಬಲೈಃ ಶತ್ರುನ್ಬಾಧಂತೇ | ತಾನಿ ಬಲಾನಿ ದೇವಾನಾಮೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಹಾಸೇನಾಸಃ—ಅತಿಪ್ರಭುತ್ವವಾದ ಸೇನೆಯುಳ್ಳ ರಾಜರು | ಏಷಾಂ—ಈ ದೇವತೆಗಳ | ಅಮೇಭಿಃ-
ಶಕ್ತಿಸಹಾಯಗಳಿಂದ | ಭೂಮಾ—ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಸ್ವರ್ಣ—ಆದಿತ್ಯನು ದಹಿಸುವಂತೆ | ಶತ್ರುಂ—ತಮ್ಮ ಶತ್ರು
ಗಳನ್ನು | ತಪಂತಿ—ದಹಿಸುತ್ತಾರೆ (ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ).

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆದಿತ್ಯನು ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ದಹಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಂತಪ್ರಭುತ್ವವಾದ ಸೇನೆಯುಳ್ಳ ರಾಜರು
ಈ ದೇವತೆಗಳ ಶಕ್ತಿಸಹಾಯಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ)

English Translation

Leaders of great armies, by the power of these (divinities), consume their foes, as the sun (scorches) the regions.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಯನ್ನಃ ಪತ್ನೀರ್ಗಮಂತ್ಯಚ್ಛಾ ತ್ವಷ್ಟಾ ಸುಪಾಣೀರ್ದಧಾತು ವೀರಾನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ಯತ್ | ನಃ | ಪತ್ನೀಃ | ಗಮಂತಿ | ಅಚ್ಛ | ತ್ವಷ್ಟಾ | ಸುಪಾಣಿಃ | ದಧಾತು | ವೀರಾನ್ || ೨೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸ್ಯಾಂ ದೇವಪತ್ನೀಸ್ತತ್ವಷ್ಟಾ ಚ ದೇವತಾ | ಯದ್ಯದಾ ಪತ್ನೀರ್ದೇವಾನಾಂ ಪತ್ನೋ ನೋಽ
ಸ್ಮಾನಚ್ಛಾಭ್ಯಾ ಗಮಂತಿ ಅಗಚ್ಛಂತಿ ತದಾ ಸುಪಾಣಿಃ ಶೋಭನಹಸ್ತಸ್ತತ್ವಷ್ಟಾ ದೇವೋ ವೀರಾನ್ ಪು-
ತ್ರಾನ್ ದಧಾತು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ದಧಾತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಪತ್ನೀಃ—ದೇವಪತ್ನಿಯರು | ನಃ | ಅಚ್ಛ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ಗಮಂತಿ
ಬರುವರೋ (ಆಗ) | ಸುಪಾಣಿಃ—ಮಂಗಳಾತ್ಮಕವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳ | ತ್ವಷ್ಟಾ—ತ್ವಷ್ಟುವು | ವೀರಾನ್—ವೀರ
ಪುತ್ರರನ್ನು | ದಧಾತು—ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವಾಗ ದೇವಪತ್ನಿಯರು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬರುವರೋ, ಆಗ ಮಂಗಳಕರವಾದ
ಹಸ್ತವುಳ್ಳ ತ್ವಷ್ಟುವು ನಮಗೆ ವೀರಪುತ್ರರನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

English Translation

When the wives (of the gods) come before us, may the dextrous
Twashtri grant us male progeny.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರತಿ ನಃ ಸ್ತೋಮಂ ತ್ವಷ್ಟಾ ಜುಷೇತ ಸ್ಯಾದಸ್ಮೈ ಅರಮತಿರ್ವಸೂಯುಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರತಿ | ನಃ | ಸ್ತೋಮಂ | ತ್ವಷ್ಟಾ | ಜುಷೇತ | ಸ್ಯಾತ್ | ಅಸ್ಮೈ ಇತಿ | ಅರಮತಿಃ | ವಸೂಯುಃ || ೨೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ತೋಮಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ತ್ವಷ್ಟಾ ಪ್ರತಿ ಜುಷೇತ | ಪ್ರತಿಸೇವೇತ | ಅಹಿ ಚಾರ-
ಮತಿಃ ಪರ್ಯಾಪ್ತಬುದ್ಧಿಃ ಸರ್ವವಿಷಯವ್ಯಾಹಿಬುದ್ಧಿರ್ವಾ ತ್ವಷ್ಟಾಸ್ಮೈ ಅಸ್ಮದರ್ಥಂ ವಸೂಯುರ್ಧನ-
ಶಾಮಃ ಸ್ಯಾತ್ | ಭೂಯಾತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸ್ತೋಮಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ತ್ವಷ್ಟಾ—ತ್ವಷ್ಟೃವು | ಪ್ರತಿ ಜುಷೇತ—ಸೇವಿಸಲಿ. |
ಅರಮತಿಃ—ಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಅದೇ ತ್ವಷ್ಟೃವು | ಅಸ್ಮೀ—ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ | ವಸೂಯುಃ—ಧನ
ಕಾಮನಾಗಿ (ನಮಗೆ ದಾನಮಾಡಲು) | ಸ್ಯಾತ್—ಆಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ತ್ವಷ್ಟೃವು ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಸೇವಿಸಲಿ. ಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಅದೇ ತ್ವಷ್ಟೃವು ನಮಗೆ ದಾನ
ಮಾಡಲು ಧನಕಾಮನಾಗಿ ಆಗಲಿ.

English Translation

May Twastri be propitiated by this our praise : may he who is of
comprehensive understanding be inclined to give us wealth.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತಾ ನೋ ರಾಸನ್ರಾತಿಷಾಚೋ ವಸೂನ್ಯಾ ರೋದಸೀ ವರುಣಾನೀ ತೃಣೋತು |
ವರೂತ್ರೀಭಿಃ ಸುಶರಣೋ ನೋ ಅಸ್ತು ತ್ವಷ್ಟಾ ಸುದತ್ತೋ ವಿ ದಧಾತು
ರಾಯಃ || ೨೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತಾ | ನಃ | ರಾಸನ್ | ರಾತಿಷಾಚಃ | ವಸೂನಿ | ಅ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ವರುಣಾನೀ | ತೃಣೋತು |
ವರೂತ್ರೀಭಿಃ | ಸುಶರಣಃ | ನಃ | ಅಸ್ತು | ತ್ವಷ್ಟಾ | ಸುದತ್ತಃ | ವಿ | ದಧಾತು | ರಾಯಃ || ೨೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತಾ ಯಾನ್ಯಸ್ಮಾಕಮಭೀಷ್ಟಾನಿ ತಾನಿ ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ರಾತಿಷಾಚೋ ದಾನಸಮವೇತಾ ದೇವ-
ಪತ್ನೋ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಾಸನ್ | ಪ್ರಯಚ್ಛಂತು | ಅಪಿ ಚ ವರುಣಾನೀ ವರುಣಸ್ಯ ಪತ್ನಾ ತೃಣೋ-
ತು | ಅಸ್ಮದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಭಿಶೃಣೋತು | ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಚಾಭಿಶೃಣುತಾಂ | ಸು-
ದತ್ತಃ ಕಲ್ಯಾಣದಾನಸ್ತೃಷ್ಠಾ ಚ ವರೂತ್ರೀಭಿರುಪದ್ರವಾಣಾಂ ವಾರಯಿತ್ರೀಭಿರ್ದೇವಪತ್ನೀಭಿಃ ಸಹ
ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸುಶರಣಃ ಸುಶರಣಪ್ರದೋಽಸ್ತು | ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ಚ ವಿ ದಧಾತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ರಾತಿಷಾಚಃ—ದಾನಯುಕ್ತರಾದ ದೇವಪತ್ನಿಯರು | ತಾ—ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿಸ್ತವಾದ | ವಸೂನಿ—
ಧನಗಳನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ರಾಸನ್—ಕೊಡಲಿ. | ವರುಣಾನೀ—ವರುಣನ ಪತ್ನಿಯು | ಅ ತೃಣೋತು—
ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಿ. | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಯೂ ಕೇಳಲಿ. | ಸುದತ್ತಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನ-
ಯಾದ | ತ್ವಷ್ಟಾ—ತ್ವಷ್ಟೃವು | ವರೂತ್ರೀಭಿಃ—ಉಪದ್ರವಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ದೇವಪತ್ನಿಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿ | ನಃ—

ನಮಗೆ | ಸುಶರಣಿಃ—ಆಶ್ರಯದಾತನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಅಗಿರಲಿ. | ರಾಯಃ—ಧನಗಳನ್ನು | ವಿ ದಧಾತು—
ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದಾನಯುಕ್ತರಾದ ದೇವಪತ್ನಿಯರು ನಮ್ಮಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ. ವರುಣನ
ಪತ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಿ. ದ್ಯಾವಾಪೃಥ್ವಿಯೂ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಿ. ಉತ್ತಮವಾದ
ದಾನಿಯಾದ ತ್ವಷ್ಟ್ರವು ಉಪದ್ರವಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ದೇವಪತ್ನಿಯರೊಡಗೂಡಿ ನಮಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತನಾಗಿ ಅಗಿರಲಿ.
ಮತ್ತು ನಮಗೆ ಧನಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ.

English Translation

May they who are the givers of gifts bestow upon us the treasures (we
desire): may Rodasi and Varunani hear (our supplications): may the gene-
rous Twashtri, together with these (our) protectresses, be our sure refuge:
may he give us riches.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಸುದತ್ತಃ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ವರು-ಸುದತ್ತಃ ಕಲ್ಯಾಣದಾನಃ | ತ್ವಷ್ಟಾ ಸುದತ್ತೋ ವಿ ದಧಾತು
ರಾಯಃ ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ (ನಿ. ೬-೧೪) ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸುದತ್ತ ಎಂದರೆ ಉತ್ತಮ
ವಾದ ದಾನವು. ಉತ್ತಮವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತ್ವಷ್ಟಾ ಸುದತ್ತೋ
ವಿ ದಧಾತು ರಾಯಃ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತನ್ನೋ ರಾಯಃ ಪರ್ವತಾಸ್ತನ್ನ ಆಸ್ತದ್ರಾತಿಷಾಚಿ ಓಷಧೀರುತ ದ್ಯೌಃ |

ವನಸ್ಪತಿಭಿಃ ಪೃಥ್ವೀ ಸಜೋಷಾ ಉಭೇ ರೋದಸೀ ಪರಿ ಪಾಸತೋ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತತ್ | ನಃ | ರಾಯಃ | ಪರ್ವತಾಃ | ತತ್ | ನಃ | ಆಪಃ | ತತ್ | ರಾತ್ರಿಸಾಚಿಃ | ಓಷಧೀಃ | ಉತ |
ದ್ಯೌಃ |

ವನಸ್ಪತಿಭಿಃ | ಪೃಥ್ವೀ | ಸಜೋಷಾಃ | ಉಭೇ ಇತಿ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಪರಿ | ಪಾಸತಃ | ನಃ || ೨೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ | ತದಿತ್ಯವ್ಯಯಃ | ತಾ ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ಪರ್ವತಾಃ ಪರಿಪಾಂತು | ನೋಽ-
ಸ್ಮಾಕಂ ತತ್ತಾ ರಾಯ ಆಪಶ್ಚ ಪರಿಪಾಂತು | ತದ್ರಾತಿಷಾಚೋ ದಾನಸಂಹಿತಾ ದೇವಸತ್ಯೈಶ್ಚ ಪರಿಪಾಂತು |
ಓಷಧೀರೋಷಧಯಶ್ಚ ತತ್ಪರಿಪಾಂತು | ಉತಾಪಿ ಚ ದ್ಯೌಸ್ತತ್ಪರಿಸಾತು | ವನಸ್ಪತಿಭಿಃ ಸಜೋಷಾಃ ಸ-
ಹಿತಾ ಪೃಥ್ವಂತರಿಷ್ಟಂ ಚ ತತ್ಪರಿಪಾಂತು | ಆಪಃ ಪೃಥ್ವೀತ್ಯಂತರಿಷ್ಟನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ತದುಭೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯೌನ್ಯಾಪೃಥ್ವೀನ್ಯಾವಸಿ ಪರಿ ಪಾಸತಃ | ಪರಿರಕ್ಷತಾಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ತತ್ ರಾಯಃ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಅದೇ ಧನವನ್ನು | ಪರ್ವತಾಃ—ಪರ್ವತಗಳು |
 (ಪರಿಪಾಂತು—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲಿ) | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ತತ್—ಅದೇ ಧನವನ್ನು | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳೂ
 ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ರಾತಿಷಾಚಃ—ದಾನಪರರಾದ ದೇವಪತ್ನಿಯರೂ | ತತ್—ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಉತ—ಮತ್ತು |
 ದ್ಯೌಃ—ದ್ಯುಲೋಕವೂ | ಓಷಧೀಃ—ಓಷಧಿಗಳೂ | ವನಸ್ಪತಿಭಿಃ ಸಜೋಷಾಃ—ವನಸ್ಪತಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ |
 ಪೃಥವೀ—ಅಂತರಿಕ್ಷವೂ (ರಕ್ಷಿಸಲಿ) | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ಉಭೇ ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡೂ | ಪರಿ
 ಪಾಸತಃ—ಅ ಧನಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಧಾನಾರ್ಥ

ನಮ್ಮ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಪರ್ವತಗಳೂ ಉದಕಗಳೂ ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ದಾನಪರರಾದ ದೇವಪತ್ನಿಯರೂ
 ಅವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ದ್ಯುಲೋಕಾದಿವಿಯೂ, ಓಷಧಿಗಳೂ, ವನಸ್ಪತಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಅಂತರಿಕ್ಷವೂ, (ಪೃಥಿವಿಯೂ)
 ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ ಸಹ ಆ ಧನವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation

May the mountains, the waters, the liberal (wives of the gods), the
 plants, also the heaven and the earth, consentient with the forest lords and
 both the heaven and earth, preserve for us those (coveted) riches.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅನು ತದುವೀ ರೋದಸೀ ಜಿಹಾತಾಮನು ದ್ಯುಕ್ಷೋ ವರುಣ ಇಂದ್ರ ಸಖಾ
 ಅನು ವಿಶ್ವೇ ಮರುತೋ ಯೇ ಸಹಾಸೋ ರಾಯಃ ಸ್ಯಾಮ ಧರುಣಂ ಧಿ-
 ಯಧ್ಯೈ || ೨೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅನು | ತತ್ | ಉರ್ವೀ ಇತಿ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಜಿಹಾತಾಂ | ಅನು | ದ್ಯುಕ್ಷಃ | ವರುಣಃ | ಇಂದ್ರ-
 ಸಖಾ |
 ಅನು | ವಿಶ್ವೇ | ಮರುತಃ | ಯೇ | ಸಹಾಸಃ | ರಾಯಃ | ಸ್ಯಾಮ | ಧರುಣಂ | ಧಿಯಧ್ಯೈ || ೨೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತದ್ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಮುರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವನು ಜಿಹಾತಾಂ | ಅನುಗ-
 ಚ್ಛತಾಂ | ಅನುಮನ್ಯೇತಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ದ್ಯುಕ್ಷೋ ದೀಪ್ತೇರ್ನಿವಾಸಭೂತ ಇಂದ್ರಸಖೇಂದ್ರಸಖಃ || ಇಂ-
 ದ್ರಃ ಸಖಾ ಯಸ್ಯೇತಿ ಬಹುವ್ರೀಹಿಃ || ವರುಣಶ್ಚ ತದನು ಜಿಹೀತಾಂ | ದ್ವಿವಚನಾಂತಸ್ತೈಕವಚನಾಂತ-
 ತಯಾ ವಿಸರೀತಾಮಃ | ಯೇ ಸಹಾಸಃ ಶತ್ರುಣಾಮಭಿವಿಶಾರಸ್ತೇ ಮರುತೋಽಪಿ ತದನು ಜಿಹತಾಂ |
 ಅತ್ರ ಬಹುವಚನಾಂತತಯಾ ವಿಸರೀತಾಮಃ | ಯದನುಮಂತವ್ಯಂ ತದಾಹ | ಧಿಯಧ್ಯೈ ಭರಣೀಯಂ
 ಧಾರಯಿತುಂ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಧರುಣಂ ಧಾಮ ಸ್ಥಾನಂ ವಯಂ ಸ್ಯಾಮ | ಭವೇಮೋತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತತ್—ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು | ಉರ್ವಿ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು |
ಅನು ಜಿಹಾತಾಂ—ಅನುಮೋದಿಸಲಿ. | ದ್ಯುಪ್ತೇ—ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯನೂ | ಇಂದ್ರಸಖಾ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ
ಮಿತ್ರನೂ ಆದ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಅನು—ಅನುಮೋದಿಸಲಿ. | ಯೇ—ಯಾರು | ಸಹಾಸಃ—ಶತ್ರುಗ
ಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಶಕ್ತರೋ | ವಿಶ್ವೇ—ಅಂತಹ ಸಮಸ್ತರಾದ | ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳೂ | ಅನು—ಅನುಮೋ
ದಿಸಲಿ. | (ವಯಂ—ನಾವು) | ಧಿಯಧ್ಯೈ—ನಮ್ಮ ಭರಣಕ್ಕಾಗಿ | ರಾಯಃ—ಧನಕ್ಕೆ | ಧರುಣಂ—ನಿವಾಸಸ್ಥಾನ
ರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮು—ಆಗುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ಅನುಮೋದಿಸಲಿ. ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ನಿಧಿಯೂ, ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಿ
ತ್ರನೂ ಆದ ವರುಣನೂ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಬಲ್ಲ ಸಮಸ್ತ ಮರುತ್ತುಗಳೂ ಅನುಮೋದಿಸಲಿ. ನಾವು
ನಮ್ಮ ಭರಣಕ್ಕಾಗಿ ಧನಕ್ಕೆ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನರಾಗುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Let the vast heaven and earth consent: let the brilliant Varuna, of
whom Indra is the friend, consent: let all the victorious Maruts consent
that we may be a receptacle for the retention of riches.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತನ್ನ ಇಂದ್ರೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ ಅಗ್ನಿರಾಪ ಓಷಧೀರ್ವನಿನೋ ಜುಷಂತ
ಶರ್ಮನ್ತಾಮು ಮರುತಾಮುಪಸ್ಥೇ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ॥

ಪದಪಾಠಃ

ತತ್ | ನಃ | ಇಂದ್ರಃ | ವರುಣಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಆಪಃ | ಓಷಧೀಃ | ವನಿನಃ | ಜುಷಂತ |

ಶರ್ಮನ್ | ಸ್ಯಾಮು | ಮರುತಾಂ | ಉಪಸ್ಥೇ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೨೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ತದಿದಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಿಂದ್ರೋ ವರುಣಶ್ಚ ಮಿತ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿಶ್ಚಾಪಶ್ಚಾಷಧೀರೋಷಧಿ-
ಯಶ್ಚ ವನಿನೋ ವೃಕ್ಷಾಶ್ಚ ಜುಷಂತ | ಜುಷಂತಾಂ | ಸೇವಂತಾಂ | ವಯಂ ಚ ಮರುತಾಮುಪಸ್ಥ ಉಪ-
ಸ್ಥಾನೇ ವರ್ತಮಾನಾಃ ಶರ್ಮನ್ಮುಮಣಿ ಸುಖೇ ಗೃಹೇ ವಾ ಸ್ಯಾಮು | ಭವೇಮು | ಸಿದ್ಧಮನ್ಯತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪಠಿತವಾದ | ತತ್—ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನೂ, | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ, | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ, | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯೂ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳೂ | ಓಷಧೀಃ—ಓಷಧಿಗಳೂ | ವನಿಸಃ—ವೃಕ್ಷಗಳೂ | ಜುಷಂತೇ—ಸೇವಿಸಲಿ. | (ವಯಂ—ನಾವು) | ಮರುತಾಂ—ಮರುತ್ತುಗಳ | ಉಪಸ್ಥೇ—ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು | ಶರ್ಮನ್—ಸುಖವಾದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೋಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತೇ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮಿಂದ ಪಠಿತವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಇಂದ್ರನೂ, ವರುಣನೂ, ಮಿತ್ರನೂ, ಅಗ್ನಿಯೂ, ಉದಕಗಳೂ, ಓಷಧಿಗಳೂ, ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಸೇವಿಸಲಿ. ನಾವು ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸುಖವಾದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May Indra, Varuna, Mitra, Agni, the waters, the herbs, the trees, be pleased by our (praise) : may we, (reclining) on the lap of the Maruts, enjoy felicity : and do you ever cherish us with blessings.

ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ ಪಂಚದಶರ್ಚಿಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಶಂ ನಃ ಪಂಚೋನಾ ಶಾಂತಿರಿತಿ | ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ | ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ಭಂದಃ | ವೈಶ್ವದೇವಂ ಹೇತುಕ್ತತ್ವಾದಿದಮಸಿ ವೈಶ್ವದೇವಂ || ಮಹಾನಾಮ್ನಾ ವ್ರತ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ ಜಪ್ಯಂ | ತಥಾ ಚ ಸೂಕ್ರಿತಂ | ಭದ್ರಂ ಕರ್ಣೇಭಿಃ ಶೃಣುಯಾಮ ದೇವಾಃ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಭವತಾಮಪೋಭಿಃ | ಅ. ೮-೧೪|| ಇತಿ | ಏವ....ಸು||

ಅನುವಾದವು—ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಮುಕ್ತುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ— ಶಂ ನಃ ಪಂಚೋನಾ ಶಾಂತಿಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು, ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಗೃಹಕರ್ಮೋಕ್ತವಾದ ವ್ರತಚತುಷ್ಟಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಮಹಾನಾಮ್ನಾ ಎಂಬ ವ್ರತದಲ್ಲಿ (ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ) ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಭದ್ರಂ ಕರ್ಣೇಭಿಃ ಶೃಣುಯಾಮ ದೇವಾಃ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಭವತಾಮಪೋಭಿಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೧೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೫

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೫ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೨೮, ೨೯, ೩೦ ||
 ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮುಕ್ತಂಚೈ—೧೫ ||
 ಮುಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||
 ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||
 ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಭವತಾನುವೋಭಿಃ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ರಾತ-
 ಹವ್ಯಾ |

ಶಮಿಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಸುವಿತಾಯ ಶಂ ಯೋಃ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಪೂಷಣಾ
 ವಾಜಸಾತೌ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಭವತಾಂ | ಅವೋಭಿಃ | ಶಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ | ರಾತಹವ್ಯಾ |
 ಶಂ | ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ | ಸುವಿತಾಯ | ಶಂ | ಯೋಃ | ಶಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರಾಪೂಷಣಾ | ವಾಜಸಾತೌ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ವೇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಅವೋಭೀ ರಕ್ಷಣೈಃ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವತಾಂ | ರಾತ-
 ಹವ್ಯಾ ರಾತಹವ್ಯಾ ಯಜಮಾನ್ಯೈರ್ದತ್ತವಿಷ್ಣಾವಿಂದ್ರಾವರುಣೇಂದ್ರಾವರುಣಾವಸಿ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಶಂ
 ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವತಾಂ | ಇಂದ್ರಾಸೋಮೇಂದ್ರಾಸೋಮಾವಸಿ ನಃ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಸುವಿತಾಯ ಕಲ್ಯಾಣಾಯ
 ಚ ಭವತಾಂ | ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಸುಖಾಯ ಚ | ಪುನರುಕ್ತಿರಾದರಾರ್ಥಾ | ಅಥವಾ ಶಂ ಶಮನಹೇತುಕಂ
 ಸುಖಂ ಯೋರ್ವಿಷಯಯೋಗನಿಮಿತ್ತಂ ಸುಖಮಿತ್ಯಪುನರುಕ್ತಿಃ | ಇಂದ್ರಾಪೂಷಣೇಂದ್ರಾಪೂಷಣಾ
 ವಸಿ ವಾಜಸಾತೌ ಯುದ್ಧೇಽನ್ನಲಾಭೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ವಾ ನಃ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವತಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿದೇವತೆಗಳು | ಅವೋಭಿಃ—ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೊಂದಿಗೆ | ನಃ—ನಮ್ಮ
 ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಭವತಾಂ—ಇರಲಿ. | ರಾತಹವ್ಯಾ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ | ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ—ಇಂದ್ರ
 ಮತ್ತು ವರುಣದೇವತೆಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಇರಲಿ. | ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ—ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು
 ಸೋಮದೇವತೆಗಳು | ಶಂ—ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೂ | ಸುವಿತಾಯ—ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇರಲಿ. | ಶಂ ಯೋಃ
 ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆಗೂ ದುಃಖನಿವಾರಣೆಗೂ ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿ | ಇಂದ್ರಾಪೂಷಣಾ—ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪೂಷದೇವತೆ
 ಗಳು | ವಾಜಸಾತೌ—ಅನ್ನಾರ್ಥವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಸುಖದಾತರಾಗಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ನಮಗೆ ಶಾಂತಿದಾತರಾಗಿರಲಿ. ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರಾದಿವರು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿದಾತರಾಗಿರಲಿ. ಇಂದ್ರಸೋಮರು ನಮಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ, ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಲಿ. ನಮ್ಮ ದುಃಖನಿವಾರಣೆಯ ಮೂಲಕ ನಮಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ. ಇಂದ್ರಾ ಪೂಷರು ಅನ್ನಾರ್ಥವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸುಖದಾತರಾಗಿರಲಿ.

English Translation

May Indra and Agni be (with us) with their protections for our happiness : may Indra and Varuna, to whom oblations are offered, (be with us) for our happiness : may Indra and Soma be (with us) for our happiness, our prosperity, our good : may Indra and Pushan be (with us) in battle for our triumph.

ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ

ಶಂ ನೋ ಭಗಃ ಶಮು ನಃ ಶಂಸೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನಃ ಪುರಂಧಿಃ ಶಮು ಸಂ-
ತು ರಾಯಃ |

ಶಂ ನಃ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸುಯಮಸ್ಯ ಶಂಸಃ ಶಂ ನೋ ಅರ್ಯಮಾ ಪುರುಜಾತೋ
ಅಸ್ತು || ೨ ||

ಪದವಾಚಃ

ಶಂ | ನಃ | ಭಗಃ | ಶಂ | ಉಂ ಇತಿ | ನಃ | ಶಂಸಃ | ಅಸ್ತು | ಶಂ | ನಃ | ಪುರಂಧಿಃ | ಶಂ | ಉಂ
ಇತಿ | ಸಂತು | ರಾಯಃ |

ಶಂ | ನಃ | ಸತ್ಯಸ್ಯ | ಸುಯಮಸ್ಯ | ಶಂಸಃ | ಶಂ | ನಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ಪುರುಜಾತಃ | ಅಸ್ತು ||೨||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭಗೋ ದೇವೋಽಸ್ತು | ಭವತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಮು ಶಾಂತ್ಯಾ
ಏವ ಶಂಸೋ ನರಾಶಂಸೋಽಸ್ತು | ಭವತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಪುರಂಧಿರ್ಬಹುಧೀರವ್ಯಸ್ತು |
ರಾಯೋ ಧನಾನ್ಯಪಿ ಶಮು ಶಾಂತ್ಯಾ ಏವ ಸಂತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸುಯಮಸ್ಯ ಶೋಭನಯಮಯು-
ಕ್ತಸ್ಯ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಶಂಸೋ ವಚಿನಮಪಿ ಶಮಸ್ತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಪುರುಜಾತೋ ಬಹುಪ್ರಾ-
ದುರ್ಭಾವೋಽರ್ಯಮಾ ದೇವೋಽಪ್ಯಸ್ತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಭಗಃ—ಭಗನು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಾರ್ಥವಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಮು—
ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ | ಶಂಸಃ—ನರಾಶಂಸನು (ಇರಲಿ) | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಪುರಂಧಿಃ—ಪುರಂಧಿ

ಸಂಜ್ಞ ಕವಾದ ದೇವತೆಯು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ. | ರಾಯಃ—ಧನಗಳೂ ಸಹ | ಶಮು—ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ |
ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸುಯಮಸ್ಯ—ಉತ್ತಮವಾದ ನಿಯಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಸತ್ಯಸ್ಯ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ | ಶಂಸಃ—
ವಾಕ್ಯೂ ಸಹ | ಶಂ—ಸುಖಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಪುರುಜಾತಃ—ಆನೇಕವಿಧವಾದ ಪ್ರಾಧು-
ಭಾವ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವುಳ್ಳ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ಅಸ್ತು—ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಕರುಣಿಸಲಿ. ನರಾಶಂಸನೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನೇ ಇಚ್ಛಿಸಲಿ. ಪುರಂಧಿಯೂ
ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಿ. ಧನಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತೈರ್ಭವಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ. ಉತ್ತಮವಾದ ನಿಯಮದಿಂದ
ಕೂಡಿದುದೂ, ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದುದೂ ಆದ ನಮ್ಮ ವಾಕ್ಯು ನಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ. ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಪ್ರಾಧು-
ರ್ಭಾವವುಳ್ಳ ಅರ್ಯಮನೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಶಾಂತೈರ್ಭವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

English Translation

May Bhaga (promote) our happiness : may Shansa be our happiness :
may Purandhi be (with us for) our happiness : may riches be (a source of)
happiness : may the benediction of the true and virtuous yield us happiness :
may the variously-manifested Aryaman be (with us) for our felicity.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನೋ ಧಾತಾ ಶಮು ಧರ್ತಾ ನೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನ ಉರೂಚೀ ಭವತು
ಸ್ವಧಾಭಿಃ |

ಶಂ ರೋದಸೀ ಬೃಹತೀ ಶಂ ನೋ ಅದ್ರಿಃ ಶಂ ನೋ ದೇವಾನಾಂ ಸುಹವಾನಿ
ಸಂತು || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಧಾತಾ | ಶಂ | ಉಂ ಇತಿ | ಧರ್ತಾ | ನಃ | ಅಸ್ತು | ಶಂ | ನಃ | ಉರೂಚೀ | ಭವತು |

ಸ್ವಧಾಭಿಃ |

ಶಂ | ರೋದಸೀ | ಇತಿ | ಬೃಹತೀ ಇತಿ | ಶಂ | ನಃ | ಅದ್ರಿಃ | ಶಂ | ನಃ | ದೇವಾನಾಂ | ಸುಹವಾನಿ |

ಸಂತು ||

ಸಾಯಂಜಿಭಾಷ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಧಾತಾ ದೇವೋಽಸ್ಮು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಮು ಶಾಂತ್ಯಾ ಏವ ಧ-
ರ್ತಾ ಪುಣ್ಯಪಾಪಾನಾಂ ವಿಧಾರಯಿತಾ ವರುಣೋ ದೇವೋಽಸ್ಮು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಉ-
ರೂಚೀ ವಿವರ್ತಗಮನಾ ಪೃಥಿವ್ಯಸಿ ಸ್ವಧಾಭಿರನ್ನೈಃ ಸಹಾಸ್ತು | ಬೃಹತೀ ಮಹತ್ಯಾ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾ-
ಪೃಥಿವ್ಯಾವಸಿ ಶಂ ಭವತಾಂ | ಅದ್ರಿಃ ಪರ್ವತೋಽಸಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವತು | ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ
ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ದೇವಾನಾಂ ಸುಹವಾನಿ ಸುಷ್ಪತಯೋ ಸಂತು | ಭವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಧಾತಾ—ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ದೇವನು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತೈರ್ಧವಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಮು—ಶಾಂತೈರ್ಧವಾಗಿಯೇ | ಧರ್ತಾ—ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸುವ ವರುಣನೂ ಇರಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಉರೂಚೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಪೃಥ್ವಿಯೂ | ಸ್ವಧಾಭಿಃ—ತನ್ನ ಅನ್ನಗಳೊಡನೆ ತುಂಬಿರಲಿ. | ಬೃಹತೀ — ಮಹದ್ರೂಪವುಳ್ಳ | ರೋದಸೀ — ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ | ಶಂ — ನಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿರಲಿ. | ಅದ್ವಿಃ—ಪರ್ವತವೂ ಸಹ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ | ಸುಹವಾನಿ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳೂ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಸಂತು—ಸಾಧಕವಾಗಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ದೇವನು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. ನಮ್ಮ ಶಾಂತೈರ್ಧವಾಗಿಯೇ, ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸುವ ವರುಣನೂ ಇರಲಿ. ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಪೃಥ್ವಿಯೂ ತನ್ನ ಅನ್ನಗಳೊಡನೆ ತುಂಬಿರಲಿ. ಮಹದ್ರೂಪವುಳ್ಳ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ ನಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿರಲಿ. ಪರ್ವತವೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳೂ ಶಾಂತಿಸಾಧಕವಾಗಿರಲಿ.

English Translation

May the creator be to us for happiness : may the discriminator (between virtue and vice Varuna), be (with us) for our happiness : may the wide earth (contribute) with sustenance to our happiness : may the vast heaven and earth be (to us for) happiness : may the mountains (yeild) us happiness : may our pious invocations of the gods secure us happiness.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನೋ ಅಗ್ನಿರ್ಜ್ಯೋತಿರನೀಕೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವತ್ಸಿನಾ
ಶಂ |

ಶಂ ನಃ ಸುಕೃತಾಂ ಸುಕೃತಾನಿ ಸಂತು ಶಂ ನ ಇಷಿರೋ ಅಭಿ ವಾತು ವಾತಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಅನೀಕಃ | ಅಸ್ತು | ಶಂ | ನಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಅತ್ಸಿನಾ | ಶಂ |

ಶಂ | ನಃ | ಸುಕೃತಾಂ | ಸುಕೃತಾನಿ | ಸಂತು | ಶಂ | ನಃ | ಇಷಿರಃ | ಅಭಿ | ವಾತು | ವಾತಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಜ್ಯೋತಿರನೀಕೋ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮುಖೋಽಗ್ನಿರ್ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು | ಭವತು | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಸಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈ ಭವತಾಂ | ಅತ್ಸಿನಾವತ್ಸಿನಾವಸಿ ತು

ಭವತಾಂ | ಸುಕೃತಾಂ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಾಂ ಪುರುಷಾಣಾಂ ಸುಕೃತಾನಿ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಾಣ್ಯಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಸಂತು | ಭವಂತು | ಇಷೀರೋ ಗಮನಶೀಲೋಽಪಿ ವಾತೋ ವಾಯುರಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಭಿ ವಾತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಜ್ಯೋತೀರನೀಕಃ—ಜ್ಯೋತೀರೂಪವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—
ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ. | ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ—ಮಿತ್ರಾವರುಣರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. |
ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೂ | ಶಂ—ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. | ಸುಕೃತಾಂ—ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವುಳ್ಳವರ | ಸುಕೃ-
ತಾನಿ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಸಂತು—ಇರಲಿ. | ಇಷೀರಃ—ಗಮನ
ಶೀಲನಾದ | ವಾತಃ—ವಾಯುವೂ ಸಹ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಅಭಿ ವಾತು—ಸುತ್ತಲೂ ಬೀಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಜ್ಯೋತೀರೂಪವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಇರಲಿ. ಮಿತ್ರಾವರುಣರೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿ
ಗಾಗಿರಲಿ. ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿದಾತರಾಗಿರಲಿ. ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವುಳ್ಳವರ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳೂ
ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಸಾಧಕವಾಗಲಿ. ಗಮನಶೀಲನಾದ ವಾಯುವೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಬೀಸಲಿ.

English Translation

May Agni, whose countenance is light be (with us) for our happiness:
may Mitra and Varuna, may the Aswins be (present) for our felicity : may
the virtuous be (promotive of) our happiness : may the restless wind blow
for our happiness.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಪೂರ್ವಹೌತೌ ಶಮಂತರಿಕ್ಷಂ ದೃಶಯೇ ನೋ
ಅಸ್ತು |

ಶಂ ನ ಓಷಧೀರ್ವನಿನೋ ಭವಂತು ಶಂ ನೋ ರಜಸ್ಸಸ್ತರಿಕ್ಷಂ ಜಿಷ್ಣುಃ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ಪೂರ್ವಹೌತೌ | ಶಂ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ | ದೃಶಯೇ | ನಃ | ಅಸ್ತು |

ಶಂ | ನಃ | ಓಷಧೀಃ | ವನಿನಃ | ಭವಂತು | ಶಂ | ನಃ | ರಜಸಃ | ಪತಿಃ | ಅಸ್ತು | ಜಿಷ್ಣುಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಪೂರ್ವಹೌತೌ ಪ್ರಥಮಾಹ್ವಾನೇ
ಭವತಾಂ | ಅಂತರಿಕ್ಷಮಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ದೃಶಯೇ ದರ್ಶನಾಯ ಶಮಸ್ತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ

ಓಷಧೀರೋಷಧಯೋಽಸಿ ಭವಂತು | ವನಿನೋ ವೃಕ್ಷಾಶ್ಚ ಶಂ ಭವಂತು | ಜಿಷ್ಣುರ್ಜಯತೀಲೋ ರಜಃ
ಸೋ ಲೋಕಸ್ಯ ಪತಿರಿದ್ರೋಽಸಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದ್ಯಾವಾಪ ಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಸಾಧಕರಾಗಿ | ಪೂರ್ವಹೂತಾ
—ಮೊದಲನೇ ಸಲದ ಆಹ್ವಾನದಲ್ಲೇ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಲಿ. | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವೂ ಸಹ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ದೃಶ್ಯ
ಯೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ | ಶಂ—ಸುಖಕಾರಕವಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗಿರಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿ
ಗಾಗಿ | ಓಷಧೀಃ—ಓಷಧಿಗಳೂ | ಭವಂತು—ಸಾಧಕವಾಗಿರಲಿ. | ವನಿನಃ—ವೃಕ್ಷಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಸಾಧಕ
ವಾಗಿರಲಿ | ಜಿಷ್ಣುಃ—ಜಯತೀಲನೂ | ರಜಸಃ—ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ | ಪತಿಃ—ಒಡೆಯನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನೂ | ನಃ—
ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಸಾಧಕರಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ಆಹ್ವಾನದಲ್ಲೇ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಲಿ. ಅಂತರಿಕ್ಷವೂ
ಸಹ ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮವಾದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸುಖಕಾರಕವಾಗಿರಲಿ. ಓಷಧಿಗಳೂ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಸಾಧಕವಾಗಿ.
ಜಯತೀಲನೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪಕನಾಗಲಿ.

English Translation

May heaven and earth, the first invoked, (promote) our happiness :
may the firmament be happiness to our view : may the herbs, the trees,
(yield) us happiness : may the victorious lord of the world, (Indra), be
(favourable to) our felicity.

ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ

ಶಂ ನ ಇಂದ್ರೋ ವಸುಭಿದೇವೋ ಅಸ್ತು ಶಮಾದಿತ್ಯೇಭಿರ್ವರುಣಃ ಸು-
ಶಂಸಃ |

ಶಂ ನೋ ರುದ್ರೋ ರುದ್ರೇಭಿರ್ಜಲಾಷಃ ಶಂ ನಸ್ತ್ವಷ್ಟಾ ಗ್ನಾಭಿರಿಹ ಶೃಣೋತು

ಪದಸಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರಃ | ವಸುಭಿಃ | ದೇವಃ | ಅಸ್ತು | ಶಂ | ಅದಿತ್ಯೇಭಿಃ | ವರುಣಃ | ಸುಶಂಸಃ |

ಶಂ | ನಃ | ರುದ್ರಃ | ರುದ್ರೇಭಿಃ | ಜಲಾಷಃ | ಶಂ | ನಃ | ತ್ವಷ್ಟಾ | ಗ್ನಾಭಿಃ | ಇಹ | ಶೃಣೋತು || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದೇವೋ ದ್ಯೋತನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತ ಇಂದ್ರೋ ವಸುಭಿದೇವೈಃ ಸಾರ್ಥಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ
ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವತು | ಸುಶಂಸಃ ಶೋಭನಸ್ತುತಿರ್ವರುಣೋ ದೇವ ಅದಿತ್ಯೇಭಿರಾದಿತ್ಯೈರ್ದೇವೈಃ ಸಾರ್ಥಂ

ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು | ಭವತು | ಜಲಾಸೋ ರುದ್ರೋ ದುಃಖದ್ರಾವಕೋ ದೇವೋ ರುದ್ರೇಭಿ ರುದ್ರೈಃ
ಸಾರ್ಥಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಭವತು | ಇಹ ಯಜ್ಞೇ ತ್ವಷ್ಟಾ ದೇವೋ ಗ್ನಾಭಿದೇವಪತ್ನೀಭಿಃ
ಸಾರ್ಥಂ ನಃ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಭವತು | ಇಹ ಯಜ್ಞೇ ನಃ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶೃಣೋತು ಚ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವಸುಭಿಃ—ವಸು ಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ |
ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಲಿ. | ಸುಶಂಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ | ವರುಣಃ—
ವರುಣನು | ಆದಿತ್ಯೇಭಿಃ—ಆದಿತ್ಯರೊಡಗೂಡಿ | ಶಂ—ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಇಲ್ಲಿ. | ಇಲಾಷಃ
—ದುಃಖನಾಶಕನಾದ | ರುದ್ರಃ—ರುದ್ರನು | ರುದ್ರೇಭಿಃ—ರುದ್ರರೊಡಗೂಡಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಸಾರ್ಥ
ಕನಾಗಿರಲಿ. | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ತ್ವಷ್ಟಾ—ತ್ವಷ್ಟವು | ಗ್ನಾಭಿಃ—ದೇವಪತ್ನಿಯರೊಡಗೂಡಿ | ನಃ—
ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಿ | ಶೃಣೋತು—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ಮಕನಾದ ಇಂದ್ರನು ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ನಮಗೆ ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಲಿ. ಉತ್ತಮ
ವಾದ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ವರುಣನು ಆದಿತ್ಯರೊಡಗೂಡಿ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಿರಲಿ. ದುಃಖನಾಶಕನಾದ ರುದ್ರನು
ರುದ್ರರೊಡಗೂಡಿ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಸಾರ್ಥಕನಾಗಿರಲಿ. ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ತ್ವಷ್ಟವು ದೇವಪತ್ನಿಯರೊಡಗೂಡಿ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿ
ಕಾರಕನಾಗಿರಲಿ. ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಿ.

English Translation

May the divine (Indra), with the Vasus, grant us happiness : may the
justly-praised Varuna with the Adityas, be (friendly to) our happiness : may
the grief-assuaging Rudra, with the Rudras, be (for) our happiness : may
Twashtri, with the wives of the gods, be (with us) for our happiness : and
hear us at this solemnity.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನಃ ಸೋಮೋ ಭವತು ಬ್ರಹ್ಮ ಶಂ ನಃ ಶಂ ನೋ ಗ್ರಾವಾಣಃ ಶಮು

ಸಂತು ಯಜ್ಞಾಃ |

ಶಂ ನಃ ಸ್ವರೂಪಾಂ ಮಿತಯೋ ಭವಂತು ಶಂ ನಃ ಪ್ರಸೃಗಃ ಶಮ್ವಸ್ತು ವೇದಿಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಸೋಮಃ | ಭವತು | ಬ್ರಹ್ಮ | ಶಂ | ನಃ | ಶಂ | ನಃ | ಗ್ರಾವಾಣಃ | ಶಂ | ಊಂ ಇತಿ |
ಸಂತು | ಯಜ್ಞಾಃ |

ಶಂ | ನಃ | ಸ್ವರೂಪಾಂ | ಮಿತಯಃ | ಭವಂತು | ಶಂ | ನಃ | ಪ್ರಸೃಗಃ | ಶಂ | ಊಂ ಇತಿ | ಅಸ್ತು | ವೇದಿಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಸೋಮೋ ಭವತು | ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಮಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವತು | ಗ್ರಾಣಾಣೋಽಭಿಷವಸಾಧನಭೂತಾಃ ಸಾಷಾಣಾ ಅಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವಂತು | ಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ನಃ ಶಮು ಶಾಂತ್ಯಾ ಏವ ಸಂತು | ಸ್ವರೂಪಾಂ ಯೂಷಾಸಾಂ ಮಿತಯ ಉನ್ಮಾ ನಾಸ್ಯಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವಂತು | ಪ್ರಸ್ತ ಓಷಧಯೋಽಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವಂತು | ವೇದಿರಪಿ ನಃ ಶಮು ಶಾಂತ್ಯಾ ಏವಾಸ್ತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಸೋಮಃ—ಸೋಮವು | ಭವತು—ಅರ್ಪಿತವಾಗಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಸ್ತೋತ್ರವೂ ಪಠಿತವಾಗಲಿ. | ಗ್ರಾಣಾಣಿ—ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ (ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಲಿ) | ಯಜ್ಞಾಃ—ಯಜ್ಞಗಳೂ | ಶಮು—ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ | ಸಂತು—ನೆರವೇರಲಿ. | ಸ್ವರೂಪಾಂ—ಯೂಷಗಳ | ಮಿತಯಃ—ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಕೂಡ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ | ಭವಂತು—ಇರಲಿ. | ಪ್ರಸ್ತಃ—ಓಷಧಿಗಳೂ ಸಹ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ. | ವೇದಿಃ—ಯಜ್ಞ ವೇದಿಯೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಮು—ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸೋಮವು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ ಅರ್ಪಿತವಾಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ ಸ್ತೋತ್ರವೂ ಪಠಿತವಾಗಲಿ. ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಲಿ. ಯಜ್ಞಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ ನೆರವೇರಲಿ. ಯೂಷಗಳ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ. ಓಷಧಿಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಸಾಧಕವಾಗಲಿ. ಯಜ್ಞ ವೇದಿಯೂ ನಮಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ.

English Translation

May the Soma be (offered for) our happiness: may the prayer be (uttered for) our happiness: may the stones (grind the Soma), the sacrifice be (solemnized for) our happiness: may the measured lengths of the sacrificial posts be (conducive to) our felicity: may the sacred grass be (strewn) for our happiness: may the altar be (raised for) our happiness.

ಸಂಹಿತಾಸೂತ್ರಃ

ಶಂ ನಃ ಸೂರ್ಯ ಉರುಚಕ್ಷ್ಣಾ ಉದೇತು ಶಂ ನಶ್ಚತಸ್ರಃ ಪ್ರದಿತೋ ಭವಂತು |
ಶಂ ನಃ ಪರ್ವತಾ ಧ್ರುವಯೋ ಭವಂತು ಶಂ ನಃ ಸಿಂಧವಃ ಶಮು ಸಂತ್ಯಾವಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಸೂರ್ಯಃ | ಉರುಚಿಕ್ಷಾಃ | ಉತ್ | ಏತು | ಶಂ | ನಃ | ಚತಸ್ರಃ | ಪ್ರದಿಶಃ | ಭವಂತು |
 ಶಂ | ನಃ | ಪರ್ವತಾಃ | ಧ್ರುವಯಃ | ಭವಂತು | ಶಂ | ನಃ | ಸಿಂಧವಃ | ಶಂ | ಊಂ ಇತಿ | ಸಂತು
 ಅಪಃ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಸೂರ್ಯ ಉರುಚಿಕ್ಷಾ ವಿಸ್ತೀರ್ಣತೇಜಾಃ ಸನ್ನದೇತು | ಉದಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತು | ಚತಸ್ರಃ ಪ್ರದಿಶೋ ಮಹಾದಿಶೋಽಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವಂತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಪರ್ವತಾ ಧ್ರುವಯೋ ಧ್ರುವಾ ಭವಂತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಸಿಂಧವೋ ನದ್ಯೋಽಪಿ ಭವಂತು | ಅಪಶ್ಚ ನಃ ಶಮು ಶಾಂತ್ಯಾ ಏವ ಸಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಸೂರ್ಯಃ—ಸೂರ್ಯನು | ಉರುಚಿಕ್ಷಾಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಉದೇತು—ಉದಯಿಸಲಿ. | ಚತಸ್ರಃ—ನಾಲ್ಕು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ | ಪ್ರದಿಶಃ—ಮಹಾದಿಕ್ಕುಗಳೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಸಾಧಕರಾಗಿ | ಭವಂತು—ಇರಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಪರ್ವತಾಃ—ಪರ್ವತಗಳೂ | ಧ್ರುವಯಃ—ಶಾಶ್ವತಗಳಾಗಿ | ಭವಂತು—ಇರಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಕಾರಕವಾಗಿ | ಸಿಂಧವಃ—ನದಿಗಳೂ ಪ್ರವಹಿಸಲಿ. | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳೂ | ಶಮು—ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ | ಸಂತು—ಪ್ರವಹಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಸೂರ್ಯನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಉದಯಿಸಲಿ. ಮಹಾದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಸಾಧಕವಾಗಿರಲಿ. ಪರ್ವತಗಳೂ ನಮಗೆ ಶಾಂತಿದಾಯಕವಾದ ಶಾಶ್ವತಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ನದಿಗಳೂ ಉದಕಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿದಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರವಹಿಸಲಿ.

English Translation

May the wide-seeing sun rise (for) our happiness : may the four quarters of the horizon (exist for) our felicity : may the firm-set mountains be (for) our happiness : may the rivers, may the waters, be (diffused) for our happiness.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನೋ ಅದಿತಿರ್ಭವತು ವ್ರತೇಭಿಃ ಶಂ ನೋ ಭವಂತು ಮರುತಃ ಸ್ವರ್ಕಾಃ |
 ಶಂ ನೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಶಮು ಪೂಷಾ ನೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನೋ ಭವಿತ್ತಂ ಶಮ್ನು-
 ಸ್ತು ವಾಯುಃ || ೯ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಅದಿತಿಃ | ಭವತು | ವ್ರತೇಭಿಃ | ಶಂ | ನಃ | ಭವಂತು | ಮರುತಃ | ಸ್ವಾಕಾರ್ಘಃ |

ಶಂ | ನಃ | ವಿಷ್ಣುಃ | ಶಂ | ಉಂ ಇತಿ | ಪೂಷಾ | ನಃ | ಅಸ್ತು | ಶಂ | ನಃ | ಭವಿತ್ರಂ | ಶಂ | ಉಂ
ಇತಿ | ಅಸ್ತು | ವಾಯುಃ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅದಿತೀರ್ಧೇವೀ ವ್ರತೇಭಿವ್ರತೈಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ಸಾರ್ಥಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವತು | ಸ್ವಕಾರ್ಘಃ ಶೋಭನಸ್ತುತಯೋ ಮರುತೋಽಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಸಂತು | ವಿಷ್ಣು ವ್ಯಾಕುಷಕೋ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು | ಪೂಷಾ ದೇವೋಽಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಮು ಶಾಂತ್ಯಾ ಏವಾಸ್ತು | ಭವಿತ್ರಂ ಭುವನಮಂತರಿಕ್ಷಮುದಕಂ ವಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು | ವಾಯುರಪಿ ನಃ ಶಮು ಶಾಂತ್ಯಾ ಏವಾಸ್ತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅದಿತಿಃ—ದೇವತಾತ್ಮಕಾದ ಅದಿತಿಯು | ವ್ರತೇಭಿಃ—ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳೊಡನೆ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಸಾಧಕಳಾಗಿ | ಭವತು—ಇರಲಿ. | ಸ್ವಕಾರ್ಘಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ | ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಕಾರಕರಾಗಿರಲಿ. | ವಿಷ್ಣುಃ—ವಿಷ್ಣುವೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಶಾಂತಿದಾಯಕನಾಗಿರಲಿ. | ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಮು—ಶಾಂತಿದಾಯಕನಾಗಿಯೇ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ. | ಭವಿತ್ರಂ—ಭೂತಗಳಿಗೆ ಮೂಲತತ್ತ್ವವು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಿರಲಿ. | ವಾಯುಃ—ವಾಯುವೂ ಸಹ | ಶಮು—ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೇ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ. |

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ಮಕಾದ ಅದಿತಿಯು ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಸಾಧಕಳಾಗಿರಲಿ. ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಕಾರಕರಾಗಿರಲಿ. ವಿಷ್ಣುವೂ ನಮಗೆ ಶಾಂತಿದಾಯಕನಾಗಿರಲಿ. ಪೂಷದೇವನೂ ನಮಗೆ ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ. ಭೂತಗಳಿಗೆ ಮೂಲತತ್ತ್ವವೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನಂಟುಮಾಡಲಿ. ವಾಯುವೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ.

English Translation

May Aditi, with holy observances, be (for) our happiness : may the glorified Maruts be (friendly to) our felicity ; may Vishnu, may Pushan, be (promoters of) our happiness : may the firmament be propitious to us ; may Vayu (blow for) our happiness.

ಸಂಹಿತಪಾಠಃ

ಶಂ ನೋ ದೇವಃ ಸ ವಿತಾ ತ್ರಾಯಮಾಣಃ | ಶಂ ನೋ ಭವಂತೂಷನೋ ವಿ-
ಭಾತೀಃ |

ಶಂ ನಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಭವತು ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ ಶಂ ನಃ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಪತಿರಸ್ತು
ಶಂಭುಃ || ೧೦ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ತ್ರಾಯಮಾಣಃ | ಶಂ | ನಃ | ಭವಂತು | ಉಷಸಃ | ವಿಭಾತೀಃ |

ಶಂ | ನಃ | ಪರ್ಜನ್ಯಃ | ಭವತು | ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ | ಶಂ | ನಃ | ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ | ಪತಿಃ | ಅಸ್ತು | ಶಂಭುಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದೇವಃ ಕ್ರೀಡನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಃ ಸವಿತಾ ತ್ರಾಯಮಾಣೋ ರಕ್ಷಣೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ
ಭವತು | ವಿಭಾತೀವೈಶ್ವಂತ್ಯೈ ಉಷಸೋಽಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಭವಂತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋಽಪಿ ಶಂ ಭವತು | ಶಂಭುಃ ಸುಖಸ್ಯ ಭಾವಯಿತಾ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಪತಿನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃವು | ತ್ರಾಯಮಾಣಃ—ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ | ನಃ—ನಮ್ಮ |
ಶಂ—ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಲಿ. | ವಿಭಾತೀಃ—ಪ್ರಭಾಯುತರಾದ | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸುಗಳೂ ಕೂಡ | ನಃ—ನಮ್ಮ
ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಭವಂತು—ಇರಲಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ | ಪರ್ಜನ್ಯಃ—ಪರ್ಜನ್ಯನು
ಶಂ ಭವತು—ಶಾಂತಿದಾಯಕನಾಗಲಿ. | ಶಂಭುಃ—ಸುಖಕಾರಕನಾದ | ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಪತಿಃ—ಕ್ಷೇತ್ರಪತಿಯು |
ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಲಿ. ಪ್ರಭಾಯುತರಾದ
ಉಷಸ್ಸುಗಳೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಶಾಂತಿದಾಯಕನಾಗಲಿ. ಸುಖಕಾರಕ
ನಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಪತಿಯು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ.

English Translation

May the divine preserving Savitri be (radiant for) our happiness :
may the opening dawns (break for) our happiness : may Parjanya be (the
granter of happiness) to our posterity : may Shambhu, the lord of strength,
be (the conferrer of) happiness upon us.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನೋ ದೇವಾ ವಿಶ್ವದೇವಾ ಭವಂತು ಶಂ ಸರಸ್ವತೀ ಸಹ ಧೀಭಿರಸ್ತು |

ಶಮು^೧ಭಿಷಾಚಃ^೨ ಶಮು^೩ರಾತಿಷಾಚಃ^೪ ಶಂ^೫ನೋ^೬ದಿವ್ಯಾಃ^೭ಸಾರ್ಥಿವಾಃ^೮ಶಂ^೯ನೋ^{೧೦}
ಅಪ್ಯಾಃ^{೧೧} || ೧೧ ||

ಸದಸಾತಃ

ಶಂ | ನಃ | ದೇವಾಃ | ವಿಶ್ವದೇವಾಃ | ಭವಂತು | ಶಂ | ಸರಸ್ವತೀ | ಸಹ | ಧೀಭಿಃ | ಅಸ್ತು |

ಶಂ | ಅಭಿಷಾಚಃ | ಶಂ | ಊಂ ಇತಿ | ರಾತಿಷಾಚಃ | ಶಂ | ನಃ | ದಿವ್ಯಾಃ | ಸಾರ್ಥಿವಾಃ | ಶಂ | ನಃ |
ಅಪ್ಯಾಃ || ೧೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವಿಶ್ವದೇವಾ ಬಹುಸೋತ್ರಕಾ ದೇವಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ | ಭವಂತು | ಸರಸ್ವತೀ ಚ
ಧೀಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಕರ್ಮಭಿರ್ವಾ ಸಹ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು | ಅಭಿಷಾಚೋ ಯಜ್ಞಮುಭಿತಃ
ಸೇವಮಾನಾಶ್ಚ ನಃ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಭವಂತು | ರಾತಿಷಾಚೋ ದಾನಂ ಸೇವಮಾನಾ ಅಪಿ ಶಮು ಶಾಂತ್ಯಾ
ಏವ ಭವಂತು | ದಿವ್ಯಾ ದಿವಿ ಭವಾಶ್ಚ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಭವಂತು | ಸಾರ್ಥಿವಾಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ
ಸಂಭೂತಾಶ್ಚ ನಃ ಶಂ ಭವಂತು | ಅಪ್ಯಾ ಅಪ್ಸಂತರಿಕ್ಷೇ ಭವಾಶ್ಚ | ಅಕಾಶಮಾಪ ಇತ್ಯಂತರಿಕ್ಷನಾಮಸು
ಪಾಠಾತ್ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಭವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಿಶ್ವದೇವಾಃ—ಬಹುವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ | ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—
ಶಾಂತಿಕಾರಕರಾಗಿ | ಭವಂತು—ಇರಲಿ. | ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತಿಯು | ಧೀಭಿಃ ಸಹ—ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳೊಡನೆ |
ಶಂ—ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ | ಅಭಿಷಾಚಂ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರೂ | ಶಂ—ನಮ್ಮ
ಶಾಂತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿರಲಿ | ರಾತಿಷಾಚಃ—ದಾನಾರ್ಹರೂ | ಶಮು—ನಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿರಲಿ | ದಿವ್ಯಾಃ—ದ್ಯು
ಲೋಕೋತ್ಪನ್ನರೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ | ಸಾರ್ಥಿವಾಃ—ಪೃಥಿವ್ಯುತ್ಪನ್ನರೂ ನಮಗೆ ಸುಖ
ಕಾರಕರಾಗಿರಲಿ | ಅಪ್ಯಾಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದೇವತೆಗಳೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಬಹುವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಕಾರಕರಾಗಿರಲಿ. ಸರಸ್ವತಿಯು ತನ್ನ
ಕರ್ಮಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. ದಾನಾ
ರ್ಹರೂ ನಮ್ಮ ಸುಖಕಾರಕರಾಗಿರಲಿ. ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನರೂ, ಪೃಥಿವ್ಯುತ್ಪನ್ನರೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷೋತ್ಪನ್ನರೂ ಆದ
ದೇವತೆಗಳು ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ.

English Translation

May the devine universal gods be (favourable) to our felicity : may
Saraswati, with holy rites, be happiness : may those who assist at sacrifices,
those who are liberal of gifts, be (conducive to) our happiness : may cele-
stial, terrestrial, and aquatic things be (subservient to) our happincss.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನಃ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಪತೆಯೋ ಭವಂತು ಶಂ ನೋ ಅವಂತಃ ಶಮು ಸಂತು
ಗಾವಃ |

ಶಂ ನ ಋಭವಃ ಸುಕೃತಃ ಸುಹಸ್ತಾಃ ಶಂ ನೋ ಭವಂತು ಪಿತರೋ ಹವೇಷು ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಸತ್ಯಸ್ಯ | ಪತೆಯಃ | ಭವಂತು | ಶಂ | ನಃ | ಅವಂತಃ | ಶಂ | ಉಂ ಇತಿ | ಸಂತು |
ಗಾವಃ |

ಶಂ | ನಃ | ಋಭವಃ | ಸುಕೃತಃ | ಸುಹಸ್ತಾಃ | ಶಂ | ನಃ | ಭವಂತು | ಪಿತರಃ | ಹವೇಷು ||

ಸಾಯಂಜಿಭಾಷ್ಯಂ

ಸತ್ಯಸ್ಯ ಪತೆಯಃ ಪಾಲಕಾಃ ಸತ್ಯಶೀಲಾ ದೇವಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಭವಂತು | ಅವಂತೋಽಶ್ವಾಶ್ಚ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಭವಂತು | ಗಾವೋಽಪಿ ನಃ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಭವಂತು | ಸುಕೃತಃ ಸುಕರ್ಮಾಣಃ ಸುಹಸ್ತಾಃ ಶೋಭನಹಸ್ತಾ ಋಭವೋಽಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಸಂತು | ಹವೇಷು ಸ್ತೋತ್ರೇಷು ಸತ್ಸು ಪಿತರೋಽಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತೈಃ ಭವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸತ್ಯಸ್ಯ ಪತೆಯಃ—ಸತ್ಯಪಾಲಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ ಭವಂತು—ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ | ಅವಂತಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. | ಗಾವಃ—ಗೋವುಗಳೂ | ಶಂ—ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. | ಸುಕೃತಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ | ಸುಹಸ್ತಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ಋಭವಃ—ಋಭುಗಳೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ | ಹವೇಷು—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಪಿತರಃ—ಪಿತೃಗಳೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಭವಂತು—ಇರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸತ್ಯಪಾಲಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಕಾರಕರಾಗಿರಲಿ. ಅಶ್ವಗಳೂ, ಗೋವುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಋಭುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳೂ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ.

English Translation

May the lords of truth be (propitious to) our happiness : may horses, may cattle, (contribute to) our happiness : may the virtuous, the dexterous Ribhus, be to us (for) felicity : may the Progenitors be (promoters of) our happiness at the seasons of worship.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನೋ ಅಜ ಏಕಪಾದ್ವೇವೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನೋಹಿರ್ಬುಧ್ಃ ೧ ಶಂ ಸ-
ಮುದ್ರಃ |

ಶಂ ನೋ ಅಪಾಂ ನಪಾತ್ವೇರುರಸ್ತು ಶಂ ನಃ ಪೃತ್ವಿಭವತು ದೇವಗೋಪಾಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಅಜಃ | ಏಕಪಾದ್ | ದೇವಃ | ಅಸ್ತು | ಶಂ | ನಃ | ಅಹಿಃ | ಬುಧ್ಃ | ಶಂ | ಸಮುದ್ರಃ |
ಶಂ | ನಃ | ಅಪಾಂ | ನಪಾತ್ | ಪೇರುಃ | ಅಸ್ತು | ಶಂ | ನಃ | ಪೃತ್ವಿಃ | ಭವತು | ದೇವಗೋಪಾಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಜ ಏಕಪಾದಜ ಏಕಪಾದ್ವೇವೋ ದೇವೋ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು |
ಅಹಿರ್ಬುಧ್ಃಶ್ಚ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು | ಸಮುದ್ರೋಽಪಿ ನಃ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು |
ಪೇರುರುಪದ್ರವೇಭ್ಯಃ ಸಾರಯಿತಾಪಾಂ ನಪಾದಪಾಂನಪಾದ್ವೇವೋಽಪಿ ದೇವೋ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ಶಂ ಶಾಂತ್ಯಾ ಅಸ್ತು | ದೇವಗೋಪಾ ದೇವಾ ಗೋಪಯಿತಾರೋ ಯಸ್ಯಾಂ ಸಾ ಪೃತ್ವಿರ್ಮರುತಾಂ
ಮಾತಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂ ಶಾಂತ್ಯೈ ಭವತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ

ಅಜ ಏಕಪಾದ್—ಅಜಏಕಪಾದ್ವತ್ಸಂಜ್ಞಕನಾದ | ದೇವಃ—ದೇವನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಕಾ
ರಕನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ. | ಅಹಿರ್ಬುಧ್ಃ—ಅಹಿರ್ಬುಧ್ಃದೇವನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಕಾರಕ
ನಾಗಿರಲಿ. | ಸಮುದ್ರಃ—ಸಮುದ್ರವೂ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಸಾಧಕವಾಗಿರಲಿ. | ಪೇರುಃ—ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸೆ
ತಕ್ಕ | ಅಪಾಂ ನಪಾತ್—ಅಪಾಂನಪಾದ್ವತ್ಸಂಜ್ಞಕನಾದ ದೇವನು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಶಾಂತಿಗಾಗಿ | ಅಸ್ತು—
ಇರಲಿ. | ದೇವಗೋಪಾಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ | ಪೃತ್ವಿಃ—ಪೃತ್ವಿಯು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಂ—ಸುಖದಾತ
ಳಾಗಿ | ಭವತು—ಇರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ

ಅಜಏಕಪಾದ್ವತ್ಸಂಜ್ಞಕನಾದ ದೇವನು ನಮಗೆ ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಿರಲಿ. ಅಹಿರ್ಬುಧ್ಃದೇವನು ನಮಗೆ
ಶಾಂತಿಕಾರಕನಾಗಿರಲಿ. ಸಮುದ್ರವೂ ನಮಗೆ ಶಾಂತಿಸಾಧಕವಾಗಿರಲಿ. ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸೆತಕ್ಕ ಅಪಾಂನ
ಪಾದ್ವತ್ಸಂಜ್ಞಕನಾದ ದೇವನು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿರಲಿ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಪೃತ್ವಿಯು ನಮಗೆ ಸುಖದಾತ
ಳಾಗಿರಲಿ.

English Translation

May the divine Aja-ekapad be (favourable to) our happiness: May Ahir-
budhnya, may the firmament, be (promotive of) our happiness: may the

grandson of the waters, the protector, be (the securer of) our felicity : may Prishni, of whom the gods are the guardians, be to us (granter of) happiness.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅದಿತ್ಯಾ ರುದ್ರಾ ವಸವೋ ಜುಷಂತೇದಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ನವೀಯಃ |

ಶೃಣ್ವಂತು ನೋ ದಿವ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಸೋ ಗೋಜಾತಾ ಉತ ಯೇ ಯಜ್ಞ-
ಯಾಸಃ || ೧೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅದಿತ್ಯಾಃ | ರುದ್ರಾಃ | ವಸವಃ | ಜುಷಂತ | ಇದಂ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ | ನವೀಯಃ |

ಶೃಣ್ವಂತು | ನಃ | ದಿವ್ಯಾಃ | ಪಾರ್ಥಿವಾಸಃ | ಗೋಜಾತಾಃ | ಉತ | ಯೇ | ಯಜ್ಞಯಾಸಃ || ೧೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನವೀಯೋ ನವತರಮಸ್ತಾಭಿಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣಮಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಮಾದಿತ್ಯಾ ದಿವ್ಯಾಃ | ಅದಿ-
ತ್ಯಾಃ | ಋ. ೧-೮೯-೧೦ | ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ರುದ್ರಾ ಅಂತರಿಕ್ಷಾ ವಸವಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಶ್ಚ ಜುಷಂತ |
ಜುಷಂತಾಂ | ಸೇವಂತಾಂ | ಅನ್ಯೇ ದಿವ್ಯಾ ದಿವಿ ಭನಾಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಸಃ ಪಾರ್ಥಿವಾ ಗೋಜಾತಾ ಗೋಃ
ಪೃಶ್ನೇರ್ಜಾತಾಃ | ನಾಕೋ ಗೌರಿತಿ ಸಾಧಾರಣನಾಮಸು ಪಾಠಾತ್ | ಉತಾಪಿ ಚ ಯೇ ಯಜ್ಞಯಾ-
ಸೋ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಾಃ ತೇ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಸೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಹವಂ ಶೃಣ್ವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ—ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದೂ | ನವೀಯಃ—ನೂತನವಾದುದೂ ಆದ | ಇದಂ ಬ್ರಹ್ಮ
ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಅದಿತ್ಯಾಃ—ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಅದಿತ್ಯರೂ | ರುದ್ರಾಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥರಾದ ರುದ್ರರೂ |
ವಸವಃ—ಪೃಥಿವೀಸ್ಥರಾದ ವಸುಗಳೂ | ಜುಷಂತ—ಸೇವಿಸಲಿ | ದಿವ್ಯಾಃ—ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನರೂ | ಪಾರ್ಥಿ-
ವಾಸಃ—ಪೃಥಿವೀಸ್ಥರೂ | ಗೋಜಾತಾಃ—ಪೃಥ್ವಿಪುತ್ರರೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಯೇ—ಯಾರು | ಯಜ್ಞ-
ಯಾಸಃ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರೋ ಆವರಲರೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಶೃಣ್ವಂತು—ಕೇಳಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದೂ, ನೂತನವಾದುದೂ ಆದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಅದಿ-
ತ್ಯರೂ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥರಾದ ರುದ್ರರೂ ಪೃಥಿವೀಸ್ಥರಾದ ವಸುಗಳೂ ಸೇವಿಸಲಿ. ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನರೂ ಪೃಥಿವೀಸ್ಥರೂ
ಪೃಥ್ವಿಪುತ್ರರೂ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ಸಕಲರೂ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಿ.

English Translation

May the Adityas, the Rudras, the Vasus, be gratified by this new and now repeated praise : may celestial and terrestrial (beings), the progeny of the cow, (Prishni), and those who were entitled to worship, hear our (invocations).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯೇ ದೇವಾನಾಂ ಯಜ್ಞಯಾ ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ ಮನೋರ್ಯಜತ್ರಾ
ಅಮೃತಾ ಋತಜ್ಞಾಃ |

ತೇ ನೋ ರಾಸಂತಾಮುರುಗಾಯಮದ್ಯ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೧೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯೇ | ದೇವಾನಾಂ | ಯಜ್ಞಯಾಃ | ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ | ಮನೋಃ | ಯಜತ್ರಾಃ | ಅಮೃತಾಃ | ಋ-
ತಜ್ಞಾಃ |
ತೇ | ನಃ | ರಾಸಂತಾಂ | ಉರುಗಾಯಂ | ಅದ್ಯ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ ಯಜನೀಯಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮಪಿ ಯಜ್ಞಯಾ ಯಜನೀಯಾ ಮನೋಃ
ಪ್ರಜಾಪತೇಶ್ಚ ಯಜತ್ರಾ ಯಜನೀಯಾ ಅಮೃತಾ ಮರಣರಹಿತಾ ಋತಜ್ಞಾಃ ಸತ್ಯಜ್ಞಾ ಯೇ ದೇವಾಃ
ಸಂತಿ ತೇ ಸರ್ವ ಉರುಗಾಯಂ ಬಹುಕೀರ್ತಿಂ ಪುತ್ರಮದ್ಯ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ರಾಸಂತಾಂ | ಪ್ರಯಚ್ಛಂತು |
ಸಿದ್ಧ ಏವೋತ್ತಮಃ ಪಾದಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳೂ | ಯಜ್ಞಯಾಃ—ಪೂಜ್ಯರಾದ
ವರೂ | ಮನೋಃ—ಪ್ರಜಾಪತಿಗೂ | ಯಜತ್ರಾಃ—ಪೂಜ್ಯರೂ | ಅಮೃತಾಃ—ಮರಣಾರ್ಹರಹಿತರೂ | ಋ-
ತಜ್ಞಾಃ—ಸತ್ಯಜ್ಞರೂ ಆದ | ಯೇ—ಯಾವ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿರುವರೋ | ತೇ—ಆ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ |
ಉರುಗಾಯಂ—ಬಹುಕೀರ್ತಿಯುತನಾದ ಪುತ್ರನನ್ನು | ಅದ್ಯ—ಈಗ | ನಃ—ನಮಗೆ | ರಾಸಂತಾಂ—
ಕೂಡಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—
ಕಲ್ಪಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞಾಹರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪೂಜ್ಯರಾದವರೂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಗೂ ಪೂಜ್ಯರೂ, ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರೂ, ಸತ್ಯಜ್ಞರೂ ಆದ ಯಾವ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿರುವರೋ ಆ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ ಬಹಳ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಈಗ ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲಾಪಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May those who are the most adorable of the adorable divinitievs, those who were the adored of Manu, those who are immortal, the observers of truth, bestow upon us this day (a son) of widely-spread renown : and do you ever cherish us with blessings.

ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುನುರ್ಧಾರಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀವೀರಬುಕ್ಕ ಭೂಪಾಲ

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಧುರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಜಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ

ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ ಋಕ್ಸಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಸಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ

ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ||

|| ಹಿಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾನುವಾದಯುತವೂ ಆದ ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಯದಕ್ಷರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ಭವೇತ್ |

ತತ್ಸರ್ವಂ ಪುನಃ ವಾಗೀಶ್ವರನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ||

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||

ವಾಗಿಶಾಢ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ಸತ್ಯಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ತುತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ ||

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗ್ವಿಶಾದ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ವಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಸ್ತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ ||
ಯಸ್ಯ ನಿಃಶ್ವಸಿತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಬಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತಿರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ ||
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||

ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯ ಸಹಿತಾ

ಮುಗ್ಧೇದ ಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುವಾದ ವಿವರಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ)

॥ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

॥ ಸಪ್ತಮ ಮಂಡಲಂ ॥

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು

ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ

ಅಥ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯ ಆರಭ್ಯತೇ | ತತ್ರ ಷಡನುವಾಕಾತ್ಮಕಸ್ಯ ವಾಸಿ-
ಷ್ಠಸ್ಯ ಸಪ್ತಮಸ್ಯ ಮಂಡಲಸ್ಯ ತೃತೀಯೇನುವಾಕೇ ದ್ವಾವಿಂಶತಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ನ-
ವಚ್ಚಿಂ ತೃತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಪೂರ್ವವದ್ವೈಶ್ವದೇವಂ | ಅನುಕ್ರಾಂತಂ
ಚ | ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮ ನವೇತಿ || ವಿಧಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಈಗ ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗು-
ವುದು. ಮುಗ್ಧೇದಸಂಹಿತೆಯ ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು. ಈ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಆರು ಅನುವಾಕಗಳಿ-
ರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಅನುವಾಕಗಳನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವ ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕ-
ದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಈಗ ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ

ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಮಂಡಲವ್ರಷ್ಟ್ಯವಾದ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಋಷಿಯು; ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮ ನವ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೩೫

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧, ೨ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಪೈ— ೯ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮೈತು ಸದನಾದ್ಯತಸ್ಯ ವಿ ರತ್ನಿಭಿಃ ಸಸೃಜೇ ಸೂರ್ಯೋ ಗಾಃ |

ವಿ ಸಾನುನಾ ಪೃಥಿವೀ ಸಸ್ರ ಉರ್ವೀ ಪೃಥು ಪ್ರತೀಕಮಧ್ಯೇಧೇ ಅಗ್ನಿಃ ||೧||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಏತು | ಸದನಾತ್ | ಋತಸ್ಯ | ವಿ | ರತ್ನಿಭಿಃ | ಸಸೃಜೇ | ಸೂರ್ಯಃ | ಗಾಃ |

ವಿ | ಸಾನುನಾ | ಪೃಥಿವೀ | ಸಸ್ರೇ | ಉರ್ವೀ | ಪೃಥು | ಪ್ರತೀಕಂ | ಅಧಿ | ಆ | ಈಧೇ | ಅಗ್ನಿಃ ||೧||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸದನಾತ್ ಸ್ಥಾನಾದ್ವೇವಯಜನದೇಶಾಽಪ್ಪ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಸ್ತುತ್ಯಾನ್ ಸೂರ್ಯಾದೀಷ್ಟೈತು | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಗಚ್ಛತು | ಕಿಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ತದಾಹ | ಸೂರ್ಯಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಃ ಶೋಭನವೀರ್ಯೋ ನಾ ದೇವೋ ರತ್ನಿಭಿರಾತ್ಮೀಯೈಃ ಕಿರಣೈರ್ಗಾ ಅಪೋ ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಾನಿ ವಿ ಸಸೃಜೇ | ವಿಸೃಜತಿ | ವಿಮುಂಚತಿ | ಪ್ರವರ್ಷತಿ | ಶ್ರೂಯತೇ ಹಿ | ಯಾಭಿರಾದಿತ್ಯಸ್ತಪತಿ ರತ್ನಿಭಿ- ಸ್ತಾಭಿಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವರ್ಷತೀತಿ | ಸ್ಮೃತಿಶ್ಚ ಭವತಿ | ಅದಿತ್ಯಾಜ್ಞಾಯತೇ ವೃಷ್ಟಿರ್ವಪ್ಸೇರನ್ನಂ ತತಃ ಪ್ರಜಾ ಇತಿ | ಆತ ಈದೃಶಂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯೈವ ವಿದ್ಯತೇ ನಾನ್ಯಸ್ಯ ಚಿದಿತ್ಯನೇನ ಪಾದೇನ ಸೂರ್ಯಃ ಸ್ತೂಯತೇ | ಅಪಿ ಚ ಪೃಥಿವೀ ಪ್ರಥಿತಾ ಭೂಮಿಃ ಸಾನುನಾ ಸಮುಚ್ಛ್ರಿತೇನ ಪರ್ವತಾದಿ- ನೋರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾ ಸತೀ ವಿ ಸಸ್ರೇ | ವಿಸರತಿ | ನ್ಯಾಪ್ನೋತಿ | ತಥಾಗ್ನಿಃ ಪೃಥು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಪ್ರ- ತೀಕಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅವಯವಂ ದೇವಯಜನಲಕ್ಷಣಂ ಸ್ಥಾನಮಧಿ || ಅಧಿಪರೀ ಅನರ್ಥಕಾವಿತ್ಯರ್ಥೇಃ ಕ- ರ್ಮಪ್ರವಚನೀಯಂ ಜ್ಞಾಯಾಂ ಕರ್ಮಪ್ರವಚನೀಯಯುಕ್ತ ಇತಿ ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥೇ ದ್ವಿತೀಯಾ || ಈ- ದೃಶೇ ಸ್ಥಾನ ಏಧೇ | ಆದೀಪ್ಯತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಋತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಸದನಾತ್—ಪ್ರದೇಶದಿಂದ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಸ್ತೋತ್ರವು | ಪ್ರ ಏತು—ದೇವತೆಗಳ
ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ | ಸೂರ್ಯಃ—ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನಾದ ಸೂರ್ಯನು | ರಶ್ಮಿಭಿಃ—ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ |
ಗಾಃ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ವಿ ಸಸೃಜೇ—ಸುರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. | ಪೃಥಿವೀ—ಪೃಥ್ವಿಯು | ಸಾನುನಾ—
ತನ್ನ ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತಾದಿಗಳಿಂದ | ಉರ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು | ವಿ ಸಸ್ರೇ—ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. | ಅಗ್ನೀ—
ಅಗ್ನಿಯು | ಪೃಥು—ವಿಸ್ತೃತನಾಗಿ ಬೆಳೆದು | ಪ್ರತೀಕಂ ಅಧಿ—ಪೃಥ್ವಿಯ ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ | ಏಧೇ—
ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರವು ದೇವತೆಗಳ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ. ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನಾದ ಸೂರ್ಯನು
ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಉದಕಗಳನ್ನು ಸುರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪೃಥ್ವಿಯು ತನ್ನ ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತಾದಿಗಳಿಂದ
ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿಯು ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Let the prayer proceed from the hall of the sacrifice, for Surya with
his rays lets loose the waters: the spacious earth spreads (studded) with
mountains, and Agni blazes on the extensive plains.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ಸಸೃಜೇ ಸೂರ್ಯಃ
ಗಾಃ | ಸರ್ವವನ್ನೂ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ವೃಷ್ಟ್ಯದಕವನ್ನು ಸುರಿಸು
ತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ವೃಷ್ಟಿಗೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ ಎಂದರೆ—ಯಾಭಿರಾದಿತ್ಯಸ್ತಪತಿ
ರಶ್ಮಿಭಿಸ್ತಾಭಿಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವರ್ಷತಿ (ತೈ. ಆ. ೧೦-೬೩) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಂತೆ, ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣ
ಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಸಮುದ್ರಾದಿಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಉದಕವನ್ನು ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹೀರುತ್ತಾನೆ.
ಆ ಉದಕಗಳು ಆವೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವುವು. ಆ ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿರುವ ಉದಕ
ವನ್ನು ಪರ್ಜನ್ಯನು (ವೃಷ್ಟ್ಯಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯು) ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸುರಿಸುವನು. ಸಮುದ್ರದ
ಉದಕಗಳು ಆವಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನ ರಶ್ಮಿಗಳೇ ಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ವಿಷಯವನ್ನೇ
ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅದಿತ್ಯಾಜ್ಞಾಯತೇ ವೃಷ್ಟಿಃ ವೃಷ್ಟೇರನ್ನಂ ತತಃ ಪ್ರಜಾಃ | ಅದಿತ್ಯ
ನಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯೂ, ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನ್ನಾ ದ್ಯಾಹಾರಗಳೂ, ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿರುವರೇಡು ಸ್ಮೃತಿ
ವಾಕ್ಯವೂ ಹೇಳುವುದು. ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ವೃಷ್ಟಿಯು (ಮಳೆಯು) ಹುಯ್ಯುವುದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನ ರಶ್ಮಿಗಳೇ
ಕಾರಣವು ಎಂದು ಆಧುನಿಕವಿಜ್ಞಾನವೂ ತಿಳಿಸುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ

ಇಮಾಂ ವಾಂ ಮಿತ್ರವರುಣಾ ಸುನ್ವಕ್ತಿಮಿಷಂ ನ ಕೃಣ್ವೇ ಅಸುರಾ
ನವೀಯುಃ |

ಇನೋ ವಾಮನ್ಯಃ ಪದವೀರದಬ್ಧೋ ಜನಂ ಚ ಮಿತ್ರೋ ಯತತಿ ಬ್ರು-
ವಾಣಿಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಮಾಂ | ವಾಂ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಸ್ತುವ್ಯಕ್ತಿಂ | ಇಷಂ | ನ | ಕೃಣ್ವೇ | ಅಸುರಾ | ನವೀಯಃ |
ಇನಃ | ವಾಂ | ಅನ್ಯಃ | ಪದವೀಃ | ಅದಬ್ಧಃ | ಜನಂ | ಚ | ಮಿತ್ರಃ | ಯತತಿ | ಬ್ರುವಾಣಿಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಸುರಾಸುರೌ ಬಲವಂತೌ ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ವಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಮಿಷಂ
ನ ಹವಿರೂಪಮನ್ನಮಿವ ನವೀಯೋ ನವೀಯಸೀಮಿಮಾಮಸ್ತದೀಯಾಂ ಪುರೋವರ್ತಿನೀಂ ಸ್ತುವ್ಯಕ್ತಿಂ
ಸ್ತುತಿಂ ಕೃಣ್ವೇ | ಅಹಂ ಸ್ತೋತಾ ಕರೋಮಿ | ವಾಂ ಯುವಯೋರನ್ಯೋಽನ್ಯತರ ಇನಃ ಪ್ರಭುರದಬ್ಧಃ
ಶತ್ರುಭಿರಹಿಂಸಿತೋ ವರುಣಃ ಪದವೀಃ ಪದಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಸ್ಯ ಪ್ರಜನಯಿತಾ | ವರುಣೋ ಹಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ-
ಯೋರ್ಧಾರಯತೇತಿ ಪದವೀರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಬ್ರುವಾಣೋಽಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತೂಯಮಾನೋ ಮಿತ್ರಶ್ಚ ಜನಂ
ಸರ್ವಂ ಪ್ರಾಣಿಜಾತಂ ಯತತಿ | ಯಾತಯತಿ | ಪ್ರವರ್ತಯತಿ | ಶಢಾ ಚ ಶ್ತ್ರಾಯತೇ | ಮಿತ್ರೋ ಜ-
ನಾನ್ಯಾತಯತಿ ಬ್ರುವಾಣಿಃ | ಋ. ೩. ೫೯. ೧ | ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಸುರಾ—ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣದೇವತೆಗಳೇ, | ವಾಂ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ | ಇಷಂ ನ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ | ನವೀಯಃ—ನೂತನವಾದ | ಇಮಾಂ ಸ್ತುವ್ಯಕ್ತಿಂ—
ಈ ಉತ್ತಮಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಕೃಣ್ವೇ—ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ. | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ | ಅನ್ಯಃ—ಒಬ್ಬನಾದ ವರುಣನು
ಇನಃ—ಒಗ್ಗಟ್ಟುಭವಾಗಿಯೂ | ಅದಬ್ಧಃ—ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿಯೂ | ಪದವೀಃ—ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ಧಾರಕ
ನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. | ಬ್ರುವಾಣಿಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗತಕ್ಕ | ಮಿತ್ರಃ ಚ—ಮಿತ್ರನೂ ಸಹ | ಜನಃ—ಸಕಲ
ಪ್ರಾಣಿಜಾತಿಗಳನ್ನೂ | ಯತತಿ—ಕ್ರಿಯಾಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣದೇವತೆಗಳೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ
ಈ ಉತ್ತಮವೂ ನೂತನವೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ವರುಣನು ಒಗ್ಗಟ್ಟು
ವಾಗಿಯೂ, ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ಧಾರಕನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗತಕ್ಕ
ಮಿತ್ರನೂ ಸಹ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಜಾತಿಗಳನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಾಸಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Powerful Mitra and Varuna, to you I offer this new praise as if it
were (sacrificial) food : one of you, (Varuna), the invincible lord, is the guide
to the path (of virtue) : Mitra, when praised, animates men to exertion.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಪದವೀ—ಪದಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಸ್ಯ ಪ್ರಜನಯಿತಾ | ವರುಣೋ ಹಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋರ್ಧಾರಯಿ-
ತೇತಿ ಪದವೀರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಪದವೀ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಾನವು. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗ
ದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸುವವನು ವರುಣನು. ಇದನ್ನೇ ವರುಣಸ್ಯ ವ್ರತಾನಿ ಎಂದು ಅನೇಕರೂ ಹೇಳಿದೆ.
ಎಂದರೆ ಆಯಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಮನುಷ್ಯರೂ ತಾವು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಅನೇಕ ಇರುವುವು. ಅವು
ಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅವು ಪಾಲಿಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವರುಣನ ಕಾರ್ಯವು.
ಈ ಅಧಿಕಾರವು ವರುಣನಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪದವೀ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ವಾತಸ್ಯ ಧ್ರಜತೋ ರಂತ ಇತ್ಯಾ ಅಪೀಪಯಂತ ಧೇನವೋ ನ ಸೂದಾಃ |
ಮಹೋ ದಿವಃ ಸದನೇ ಜಾಯಮಾನೋ ಚಿಕ್ರದದ್ವೃಷಭಃ ಸಸ್ಮಿನ್ನೂ ಧನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ವಾತಸ್ಯ | ಧ್ರಜತಃ | ರಂತೇ | ಇತ್ಯಾಃ | ಅಪೀಪಯಂತ | ಧೇನವಃ | ನ | ಸೂದಾಃ |
ಮಹಃ | ದಿವಃ | ಸದನೇ | ಜಾಯಮಾನಃ | ಚಿಕ್ರದತ್ | ವೃಷಭಃ | ಸಸ್ಮಿನ್ | ಊಧನ್ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಧ್ರಜತೋ ಗಚ್ಛತೋ ವಾತಸ್ಯ ವಾಯೋರಿತ್ಯಾ ಗತಯ ಆ ರಂತೇ | ಅಭಿತೋ ರಮಂತೇ |
ತಥಾ ಸೂದಾಃ || ಸೂದ ಪ್ರೇರಣ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ಪ್ರೇರಸ್ಯ ಪ್ರೇರಯಿತ್ಯೋ ಧೇನವೋ ನ | ನೇತಿ
ಚಾರ್ಥೇ | ಗಾವಶ್ವಾಪೀಪಯಂತ | ಪ್ಯಾಯಂತೇ | ಏಧಂತೇ | ಅಪಿ ಚ ಮಹೋ ಮಹತೋ ದಿವೋ
ದ್ಯೋತಮಾನಸ್ಯಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ಸದನೇ ಸ್ಥಾನೇಂತರಿಕ್ಷೇ ಜಾಯಮಾನ ಉತ್ಪದ್ಯಮಾನೋ ವೃಷಭೋ
ವರ್ಷಣಶೀಲಃ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಸಸ್ಮಿನ್ನೂ ಧನ್ ತಸ್ಮಿನ್ನಂತರಿಕ್ಷೇ ಚಿಕ್ರದನ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ

ಧ್ರಜತಃ—ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ | ವಾತಸ್ಯ—ವಾಯುವಿನ | ಇತ್ಯಾಃ—ಗಮನವ್ಯಾಪಾರಗಳು | ಆ ರಂತೇ—
ಕ್ರೀಡಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ. | ಸೂದಾಃ—ಪ್ರೇರದಾಯಕಗಳಾದ | ಧೇನವಃ ನ—ಧೇನುಗಳೂ ಸಹ | ಅಪೀಪಯಂತ—
ಪುಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ದಿವಃ—ಆದಿತ್ಯನ | ಸದನೇ—ಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಜಾಯ-
ಮಾನಃ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗತಕ್ಕವನೂ | ವೃಷಭಃ—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನೂ ಆದ ಪರ್ಜನ್ಯನು | ಸಸ್ಮಿನ್ ಊಧನ್—
ಅದೇ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಚಿಕ್ರದತ್—ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸರ್ವದಾ ಸಂಚರಿಸುವ ಶೀಲವುಳ್ಳ ವಾಯುವಿನ ಗಮನವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಕ್ರೀಡಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ. ಪ್ರೇರದಾಯಕ
ಗಳಾದ ಧೇನುಗಳೂ ಸಹ ಪುಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆದಿತ್ಯನ ಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗ
ತಕ್ಕವನೂ ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನೂ ಆದ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಅದೇ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

The movements of the restless wind sport around : the milk-yielding cows are in good condition : the showerer generated in the dwelling of the mighty sun has cried aloud in that his place of abiding, the (firmament).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಗಿರಾ ಯ ಏತಾ ಯುನಜದ್ಧ ರೀ ತ ಇಂದ್ರ ಪ್ರಿಯಾ ಸುರಥಾ ಶೂರ ಧಾಯೋ |
ಪ್ರ ಯೋ ಮನ್ಯುಂ ರಿಕ್ಷತೋ ಮಿನಾತ್ಯಾ ಸುಕ್ರತುಮರ್ಯಮಣಿಂ ವ-
ವೃತ್ಯಾಂ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಗಿರಾ | ಯಃ | ಏತಾ | ಯುನಜತ್ | ಹರೀ ಇತಿ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಪ್ರಿಯಾ | ಸುರಥಾ | ಶೂರ |
ಧಾಯೋ ಇತಿ |

ಪ್ರ | ಯಃ | ಮನ್ಯುಂ | ರಿಕ್ಷತಃ | ಮಿನಾತಿ | ಅ | ಸುಕ್ರತುಂ | ಅರ್ಯಮಣಿಂ | ವವೃತ್ಯಾಂ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸ್ಯಾಃ ಪೂರ್ವೋಽರ್ಥಾರ್ಥ ಇಂದ್ರಸ್ತುತಿರಪರೋಽರ್ಯಮ್ಣಃ ಸ್ತುತಿಃ | ಹೇ ಶೂರ ವಿಕ್ರಾಂತೇಂದ್ರ ತೇ ತವ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯಾ ಸುರಥಾ ಸುಷ್ಮರಂಹಣಾ ಧಾಯೋ ಧಾರಕಾವೇತ್ಯತಾ ಹರೀ ತ್ವದೀಯಾವತ್ಸಾ ಯೋ ಜನೋ ಗಿರಾ ಸ್ತುತಿರೂಪಯಾ ವಾಚಾ ಯುನಜತ್ ರಥೇ ಯುಂಜ್ಯಾತ್ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಮಸ್ಯ ಯಾಗಮಾಯಾಹೀತಿ ಶೇಷಃ | ಯೋಽರ್ಯಮಾ ರಿಕ್ಷತೋ ಹಿಂಸಿತುಮಿಚ್ಛತಃ ಶತ್ರುೋಃ ಸಂಬಂಧಿನಂ ಮನ್ಯುಂ ಕೋಪಂ ಪ್ರ ಮಿನಾತಿ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಹಿಂಸಸ್ತಿ ಸುಕ್ರತುಂ ಶೋಭನಕರ್ಮಾಣಮರ್ಯಮಣಮಾ ವವೃತ್ಯಾಂ | ಸ್ತುತ್ಯಾವರ್ತಯಾಮಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪ್ರಿಯಾ—ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರವಾದುವೂ | ಸುರಥಾ—ಉತ್ತಮನಾಗಿ ಚಲಿಸುವವೂ | ಧಾಯೋ—ಧಾರಕನಾದವೂ ಆದ | ಏತಾ ಹರೀ—ಈ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ಗಿರಾ—ತನ್ನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ | ಯುನಜತ್—ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸುವನೋ ಅವನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗು. | ಯಃ—ಯಾವ ಅರ್ಯಮದೇವನು | ರಿಕ್ಷತಃ—ಹಿಂಸಾಕಾರಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನ | ಮನ್ಯುಂ—ಕ್ರೋಧವನ್ನು | ಪ್ರ ಮಿನಾತಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡುವನೋ, ಅಂತಹ ಸುಕ್ರತುಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳ | ಅರ್ಯಮಣಿಂ—ಅರ್ಯಮದೇವನನ್ನು | ಅ ವವೃತ್ಯಾಂ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರವಾದವೂ, ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಚಲಿಸುವವೂ, ಧಾರಕ ವಾದವೂ ಆದ ಈ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ತನ್ನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸು ವನೋ ಅವನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ಯಾವ ಅರೈಮದೇವನು ಹಿಂಸಾಕಾರಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡುವನೋ ಅಂತಹ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳ ಅರೈಮದೇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

Hero, Indra, (come to the sacrifice of the man) who, by his adoration has harnessed (to your car) these your favourite, graceful, and vigorous horses : may I bring hither Aryaman, the doer of good deeds, who baffles the wrath of the malevolent.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ

ಯಜಂತೇ ಅಸ್ಯ ಸಖ್ಯಂ ವಯಶ್ಚ ನಮಸ್ವಿನಃ ಸ್ವ ಋತಸ್ಯ ಧಾಮನ್ |

ವಿ ಪೃಕ್ಷೋ ಬಾಬಧೇ ನೃಭಿಃ ಸ್ತವಾನ ಇದಂ ನಮೋ ರುದ್ರಾಯ ಪ್ರೇಷ್ಯಂ ||

ಪದವಾಕ್ಯಃ

ಯಜಂತೇ | ಅಸ್ಯ | ಸಖ್ಯಂ | ವಯಃ | ಚ | ನಮಸ್ವಿನಃ | ಸ್ವೇ | ಋತಸ್ಯ | ಧಾಮನ್ |

ವಿ | ಪೃಕ್ಷಃ | ಬಾಬಧೇ | ನೃಭಿಃ | ಸ್ತವಾನಃ | ಇದಂ | ನಮಃ | ರುದ್ರಾಯ | ಪ್ರೇಷ್ಯಂ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅನೆಯಾ ರುದ್ರಃ ಸ್ತಾಯತೇ | ನಮಸ್ವಿನೋ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ನವಂತಃ ಸ್ವೇ ಸ್ವಕೀಯ ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಧಾಮನ್ ಧಾಮನಿ ಸ್ಥಾನೇ | ಸ್ವಕೀಯೇ ಯಜ್ಞಗೃಹೇ ಸ್ಥಿತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ವಯಶ್ಚ ಗಂತಾ ರಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವಾಣಾ ಯಜಮಾನಾ ಅಸ್ಯ ರುದ್ರಸ್ಯ ಸಖ್ಯಂ ಸಖಿತ್ವಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಯಜಂತೇ | ಪೂ ಜಯಂತು | ನೃಭಿರ್ನೇತೃಭಿಃ ಸ್ತವಾನಃ ಸ್ತಾಯಮಾನೋ ರುದ್ರಃ ಪೃಕ್ಷೋಽನ್ನಂ ಸ್ತೋತೃಷು ವಿ ಬಾ ಬಧೇ | ವಿ ಬಾಬ್ಧಾತಿ | ದದಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಪ್ರೇಷ್ಯಂ ರುದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಿಯತಮಮಿದಂ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ರುದ್ರಾಯ ಮಯಾ ಕ್ರಿಯತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಮಸ್ವಿನಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರೂ | ಸ್ವೇ—ತಮ್ಮ | ಋತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಧಾಮನ್— ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ | ವಯಶ್ಚ—ಕರ್ಮನಿರತರೂ ಆದ ಯಜಮಾನರು | ಅಸ್ಯ—ರುದ್ರನ | ಸಖ್ಯಂ—ಸಖಿತ್ವವನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಯಜಂತೇ—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. | ನೃಭಿಃ—ಯಜಮಾನರಿಂದ | ಸ್ತವಾನಃ—ಸ್ತುತನಾಗುವ ಈ ರುದ್ರನು | ಪೃಕ್ಷಃ— ಅನ್ನವನ್ನು | ವಿ ಬಾಬಧೇ—ಅವರಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತಾನೆ. | ಪ್ರೇಷ್ಯಂ—ಅಶ್ವತ್ವಮವಾದ | ಇದಂ ನಮಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಯು | ರುದ್ರಾಯ—ರುದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಜವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರೂ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯಜ್ಞಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮನಿರತರಾಗಿರುವವರೂ ಆದ ಯಜ್ಞಮಾಳರು ರುದ್ರನ ಸಖತ್ವವನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಜಮಾನರಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗತಕ್ಕ ಈ ರುದ್ರನು ಅವರಲ್ಲಿ ಅನ್ನವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಾನೆ. ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಯು ರುದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

English Translation

Let the offers of adoration, engaging (in pious acts), worship (Rudra) in their own hall of sacrifice, (solicitous) of his friendship : praised by the leaders (of rites), he lavishes food (upon them) : this most acceptable adoration is addressed to Rudra.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಯತ್ಸಾಕಂ ಯಶಸೋ ವಾವಶಾನಾಃ ಸರಸ್ವತೀ ಸಪ್ತಥೀ ಸಿಂಧುಮಾತಾ |
ಯಾಃ ಸುಷ್ವಯಂತ ಸುದುಘಾಃ ಸುಧಾರಾ ಅಭಿ ಸ್ವೇನ ಪಯಸಾ ಪೀ-
ಷ್ಯಾನ್ಯಾಃ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ಯತ್ | ಸಾಕಂ | ಯಶಸಃ | ವಾವಶಾನಾಃ | ಸರಸ್ವತೀ | ಸಪ್ತಥೀ | ಸಿಂಧುಮಾತಾ |
ಯಾಃ | ಸುಷ್ವಯಂತ | ಸುದುಘಾಃ | ಸುಧಾರಾಃ | ಅಭಿ | ಸ್ವೇನ | ಪಯಸಾ | ಪೀಷ್ಯಾನ್ಯಾಃ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ವಾಸಾಂ ಗಂಗಾದೀನಾಂ ನದೀನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಸಿಂಧುಮಾತಾಸಾಂ ಮಾತೃಭೂತಾ ಸರಸ್ವತೀ-
ತದಾಖ್ಯಾ ನದೀ ಸಪ್ತಥೀ ಸಪ್ತಮೀ ಭವತಿ ಸುದುಘಾಃ ಕಾಮಾನ್ ದೋಗ್ಧಂ ಸುಶಕ್ಯಾಃ ಸುಧಾರಾಃ
ಶೋಭನಧಾರೋಪೇತಾಶ್ಚ ನದ್ಯಃ ಸುಷ್ವಯಂತ ಸುಷ್ವಯಂತೇ | ಗತಿಕರ್ಮೈತತ್ | ಪ್ರವಹಂತಿ | ಸ್ವೇನ
ಸ್ವೇನೇನ ಪಯಸೋದಕೇನಾಭಿ ಪೀಷ್ಯಾನ್ಯಾ ಯಾಶ್ಚಾಭಿವರ್ಧಯಂತೋ ಯಶಸೋಽನ್ನವತ್ಯೋ
ವಾವಶಾನಾಃ ಕಾಮಯಮಾನಾ ನದ್ಯಃ ಸಾಕಂ ಯುಗಪದೇವಾ ಗಚ್ಛಂತು || ಆ ಇತ್ಯುಪಸರ್ಗಸ್ಯ ಯೋ-
ಗ್ಯಕ್ರಿಯಾಧ್ಯಾಹಾರಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್—ಯಾವ ಗಂಗಾದಿ ನದಿಗಳ ನಡುವೆ | ಸಿಂಧುಮಾತಾ—ಉದಕಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮಾತೃಪ್ರಾಯವಾದ |
ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತೀನದಿಯು | ಸಪ್ತಥೀ—ಏಳನೆಯದಾಗಿರುವದೋ ಅಂತಹ | ಸುದುಘಾಃ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದ
ವಾದವೂ | ಸುಧಾರಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರವಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆದ ಆ ನದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ | ಸುಷ್ವಯಂತ—ಪ್ರವಹಿಸು
ತ್ತವೆ. | ಸ್ವೇನ—ತಮ್ಮ | ಪಯಸಾ—ಉದಕದಿಂದ | ಅಭಿ ಪೀಯಮಾನಾಃ—ಪುಷ್ಪವಾಗತಕ್ಕ | ಯಾಃ—

ಯಾವ ನದಿಗಳು | ಯಶಸಃ — ಅನ್ನ ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ | ವಾವಶಾನಾಃ—ಜಗತ್ಪ್ರಾಣವನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವವಾ
ಗಿಯೂ ಇರುವವೋ ಆ ನದಿಗಳು | ಸಾಕಂ—ಒಟ್ಟಿಗೆ | ಆ (ಗಚ್ಛಂತು)—ಪ್ರವಹಿಸಿ ಬರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಗಂಗಾನದಿಗಳ ನಡುವೆ ಉದಕಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮಾತೃಪ್ರಾಯವಾದ ಸರಸ್ವತೀನದಿಯು ವಿಳನೆಯದಾಗಿ
ರುವುದೋ ಅಂತಹ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದವಾದವೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರವಾಹಗಳುಳ್ಳವೂ ಆದ ನದಿಗಳು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ.
ತಮ್ಮ ಉದಕದಿಂದ ಪುಷ್ಟವಾಗತಕ್ಕ ಯಾವ ನದಿಗಳು ಅನ್ನ ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಜಗತ್ಪ್ರಾಣವನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವವಾ
ಗಿಯೂ ಇರುವವೋ, ಆ ನದಿಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಬರಲಿ.

English Translation

May the seventh (stream), Saraswathi, the mother of the Sindhu and
those rivers that flow copious and fertilizing, bestowing abundance of food,
and nourishing (the people) by their waters, come at once together.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತ ತ್ಯೇ ನೋ ಮರುತೋ ಮಂದಸಾನಾ ಧಿಯಂ ತೋಕಂ ಚ ವಾಜಿ-
ನೋವಂತು |

ಮಾ ನಃ ಪರಿ ಖ್ಯದಕ್ಷರಾ ಚರಂತ್ಯವೀವೃಧನ್ಯುಜ್ಯಂ ತೇ ರಯಿಂ ನಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ | ತ್ಯೇ | ನಃ | ಮರುತಃ | ಮಂದಸಾನಾಃ | ಧಿಯಂ | ತೋಕಂ | ಚ | ವಾಜಿನಃ | ಅವಂತು |

ಮಾ | ನಃ | ಪರಿ | ಖ್ಯತ್ | ಅಕ್ಷರಾ | ಚರಂತೀ | ಅವೀವೃಧನ್ | ಯುಜ್ಯಂ | ತೇ | ರಯಿಂ | ನಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

|| ೨ || ಉತಾಪಿ ಚ ಮಂದಸಾನಾ ಮೋದಮಾನಾ ವಾಜಿನೋ ವೇಗವಂತಸ್ತೇ ತೇ ಮರುತೋ ನೋ
ಸ್ತದೀಯಂ ಧಿಯಂ ಯಜ್ಞಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ತೋಕಂ ಚಾಸ್ತದೀಯಂ ಪುತ್ರಂ ಚಾನಂತು | ರಕ್ಷಂತು |
ಅಕ್ಷರಾ ವ್ಯಾಪ್ತಾ ಚರಂತೀ ವಾಗ್ದೇವತಾ ಚ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಪರಿ ತೃಕ್ಷಾಸ್ತದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾನನ್ಯಾನ್ಯಾ
ಖ್ಯತ್ | ಮಾ ದ್ರಾಕ್ಷೀತ್ | ತೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾ ಮರುತೋ ವಾಕ್ಯ ಯುಜ್ಯಂ ಯುಕ್ತಮಪಿ ನೋಽಸ್ತ-
ದೀಯಂ ರಯಿಂ ಧನಮವೀವೃಧನ್ | ವರ್ಧಯಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉತ—ಮತ್ತು | ಮಂದಸಾನಾಃ—ಹರ್ಷಯುಕ್ತರಾದವರೂ | ವಾಜಿನಃ—ವೇಗಗಾಮಿಗಳೂ | ತ್ಯೇ—
ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ | ಮರುತಃ—ಮರುದ್ಧೇವತೆಗಳು | ನಃ ಧಿಯಂ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮವನ್ನೂ | ತೋಕಂ ಚ—
ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ | ಅವಂತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ. | ಅಕ್ಷರಾ—ನಾಶರಹಿತಳೂ | ಚರಂತೀ—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕಳೂ ಆದ

ವಾಗ್ಧೇವಿಯು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪರಿ—ತ್ಯಜಿಸಿ | ಮಾ ಖ್ಯುತ್—ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಸೇರದಿರಲಿ. | ತೇ—ಅದೇ
ಮರುತ್ತುಗಳೂ ಮತ್ತು ವಾಗ್ಧೇವಿಯೂ ಸಹ | ಯುಜ್ಯಃ—ನಮ್ಮೊಡನೆ ಇರಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ | ರಯಿಂ—ಧನ
ವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೋಪ್ತರ | ಅವೀವೃಧನ್—ಬೆಳೆಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹರ್ಷಯುಕ್ತರಾದವರೂ, ವೇಗಗಾಮಿಗಳೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ ಮರುದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕರ್ಮ
ವನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ನಾಶರಹಿತಳೂ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕಳೂ ಆದ ವಾಗ್ಧೇವಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು
ತ್ಯಜಿಸಿ ಬೇರೆತರುವರನ್ನು ಸೇರದಿರಲಿ. ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳೂ ಮತ್ತು ವಾಗ್ಧೇವಿಯೂ ಸಹ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಇರಲು
ಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು ನಮಗಾಗಿ ಅಧಿಕಗೊಳಿಸಲಿ.

English Translation

May these joyous and swift-going Maruts protect our sacrifice and our
offspring : let not the imperishable goddess of speech, deserting us, speak
(kindly) to our (adversaries) : and may both (she and the **Maruts**) associated
augment our riches.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ವೋ ಮಹೀಮರಮತಿಂ ಕೃಣುಧ್ವಂ ಪ್ರ ಪೂಷಣಂ ವಿದಧ್ಯಂ ನ
ವೀರಂ |

ಭಗಂ ಧಿಯೋವಿತಾರಂ ನೋ ಅಸ್ಯಾಃ ಸಾತಾ ವಾಜಂ ರಾತಿಸಾಚಂ ಪು-
ರಂಧಿಂ || ೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ವಃ | ಮಹೀಂ | ಅರಮತಿಂ | ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಪ್ರ | ಪೂಷಣಂ | ವಿದಧ್ಯಂ | ನ | ವೀರಂ |

ಭಗಂ | ಧಿಯಃ | ಅವಿತಾರಂ | ನಃ | ಅಸ್ಯಾಃ | ಸಾತಾ | ವಾಜಂ | ರಾತಿಸಾಚಂ | ಪುರಂಧಿಂ | ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸ್ತೋತಾರಃ ವೋ ಯೋಯಮರಮತಿಮುಪರತಿರಹಿತಾಂ ಮಹೀಂ ಮಹತೀಂ ಭೂಮಿಂ
ಪ್ರ ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಆಹ್ವಯತ | ತಥಾ ವಿದಧ್ಯಂ ಯಜ್ಞಾಹಂ ವೀರಂ ನ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸ್ವೇರಕಂ ಚಿ
ಪೂಷಣಮೇತನ್ನಾಮಕಂ ದೇವಂ ಪ್ರ ಕೃಣುಧ್ವಂ | ತಥಾಸ್ಯಾ ಧಿಯೋ ನೋಸ್ಮದೀಯಸ್ಯಾಸ್ಯ ಕ-
ರ್ಮಣೋವಿತಾರಂ ರಕ್ಷಿತಾರಂ ಭಗಂ ದೇವಂ ಚಾಹ್ವಯತ | ಅಪಿ ಚಿ ಸಾತಾವಸ್ತದೀಯೇ ಯಜ್ಞೇ
ಯುದ್ಧೇ ವಾ ವಾಜಮೃಭೂಣಾಮನ್ಯತಮಂ ದೇವನಾಹ್ವಯತ | ಕೀದೃಶಂ ವಾಜಂ | ರಾತಿಸಾಚಂ
ವಾಸಸೇವಕಂ ಪುರಂಧಿಂ ಪುರಾಣಾಂ ಧಾರಯಿತಾರಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೇ,) ವಃ—ನೀವು | ಅರಮತಿಂ—ಹಿಂಸಾವರ್ಜಿತಳೂ | ಮಹೀಂ—ಮಹಾತ್ಮಳೂ
ಆದ ಭೂದೇವಿಯನ್ನು | ಪ್ರ ಕೃಣುಧ್ವಂ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯಿರಿ. | ವಿಡಭ್ಯಂ—ಯಜ್ಞಾಹನೂ | ವೀರಂ—
ಜಗಪ್ಪೀರಕನೂ ಆದ | ಪೂಷಣಂ ನ—ಪೂಷದೇವನನ್ನು ಸಹ | ಪ್ರ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯಿರಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ |
ಅಸ್ಯಾಃ ಧಿಯಃ—ಈ ಕರ್ಮದ | ಅವಿತಾರಂ—ರಕ್ಷಕನಾದ | ಭಗಂ—ಭಗದೇವನನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ. | ಸಾತಾ—
ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ರಾತಿಷಾಚಂ—ದಾನಸ್ರಿಯನೂ | ಪುರಂಧಿಂ—ಪುರಧಾರಕನೂ ಆದ | ವಾಜಂ—(ಮುಖ
ಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ) ವಾಜನನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೇ, ಹಿಂಸಾವರ್ಜಿತಳೂ, ಮಹಾತ್ಮಳೂ ಆದ ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯಿರಿ.
ಯಜ್ಞಾಹನೂ, ಜಗಪ್ಪೀರಕನೂ ಆದ ಪೂಷದೇವನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯಿರಿ. ನಮ್ಮ ಈ ಕರ್ಮದ ರಕ್ಷಕನಾದ
ಭಗದೇವನನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ. ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದಾನಸ್ರಿಯನೂ, ಪುರಧಾರಕನೂ ಆದ ವಾಜನನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ.

English Translation

Invoke, (worshippers), the nourishing earth, and the adorable hero,
Pushan: (invoke) Bhaga, the protector of this our sacrifice and Vaja, the
sustainer of old, the liberal of gifts to our solemnity.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಚ್ಛಾಯಂ ವೋ ಮರುತಃ ಶ್ಲೋಕ ಏತ್ವಚ್ಛಾ ದಿಷ್ಟಂ ನಿಷಿಕ್ತಪಾಮು
ವೋಭಿಃ |

ಉತ ಪ್ರಜಾಯೈ ಗೃಣತೇ ವಯೋ ಧುರ್ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೯ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಚ್ಛ | ಅಯಂ | ವಃ | ಮರುತಃ | ಶ್ಲೋಕಃ | ಏತು | ಅಚ್ಛ | ದಿಷ್ಟಂ | ನಿಷಿಕ್ತಪಾಂ | ಅವೋಭಿಃ |
ಉತ | ಪ್ರಜಾಯೈ | ಗೃಣತೇ | ವಯಃ | ಧುಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೯ ||

ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ

ಯಜ್ಞಪ್ರಚ್ಛೇದಚ್ಛಾಯಂ ವ ಇತಿ ಚಮಸಿನಃ ಸ್ವಂ ಸ್ವಂ ಚಮಸಮಭಿಮೃಶೇಯುಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ
ಚ | ಅಚ್ಛಾಯಂ ವೋ ಮರುತಃ ಶ್ಲೋಕ ಏತ್ವಿತ್ಯೇತಯಾಭಿಮೃಶಂತಿ | ಅ. ೬-೧೨ | ಇತಿ ||
ಹೇ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾನಯಂ ಶ್ಲೋಕೋಽಸ್ಮದೀಯಮಿದಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಚ್ಛೇತು | ಅ-
ಭಿವಚ್ಛೇತು | ನಿಷಿಕ್ತಪಾಂ ನಿಷಿಕ್ತಸ್ಯ ಗರ್ಭಸ್ಯ ರಕ್ಷಿತಾರಂ | ಯದ್ವಾ | ಚಮಸೇ ನಿಷಿಕ್ತಾನಾಂ ಸೋಮಾ-

ನಾಂ ಸಾತಾರಂ ಅವೋಳಿರಸ್ತದ್ವಿಷಯರಕ್ಷಣೈರ್ಯುಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಚಾಸ್ತದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಚ್ಛೇತು |
ಉತಾಹಿ ಚ ಮರುತೋ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಗೃಣತೇ ಸ್ತುವತೇ ಮಹ್ಯಂ ಪ್ರಜಾಯೈ ಪುತ್ರರೂಪಾಂ ಪ್ರಜಾಂ ವ
ಯೋಽನ್ನಂ ಚ ಧುಃ | ಅಧುಃ | ದಧತು | ಹೇ ಮರುತೋ ಹೇ ವಿಷ್ಣೋ ಯೋಯಂ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿರವಿನಾಶ್ಯ-
ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ಪಾತ | ರಕ್ಷತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಅಯಂ ಶ್ಲೋಕಃ—ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವು |
ಅಚ್ಛೇತು—ಸಮಾಪಿಸಲಿ. | ನಿಷಿಕ್ತಪಾಂ—ಗರ್ಭರಕ್ಷಕನಾದವನೂ | ಅವೋಭಿಃ—ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ
ಆದ | ವಿಷ್ಣುಂ—ವಿಷ್ಣುವನ್ನು | ಅಚ್ಛೇ—ಸಮಾಪಿಸಲಿ. | ಉತ—ಮತ್ತು | ಗೃಣತೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ
ಪ್ರಜಾಯೈ—ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ | ವಯಃ—ಆನ್ನವನ್ನೂ | ಧುಃ—ಕೊಡಲಿ. | (ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ ಮತ್ತು
ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ) ಯೋಯಂ—ನೀವು | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾ
ಗಲೂ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಲಿ. ಗರ್ಭರಕ್ಷಕನಾದವನೂ, ರಕ್ಷಣೆ
ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಲಿ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ ಆ
ದೇವತೆಗಳು ಕೊಡಲಿ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ ಮತ್ತು ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು
ಯಾವಾಗಲೂ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May this praise come Maruts, before you : (may it come) before
Vishnu, the guardian of the embryo, with his protecting-faculties : may they
both bestow upon (me), their adorer, progeny and food ; and ever cherish
us with blessings.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಯಜ್ಞಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಋತ್ವಿಜರು ಅಚ್ಛಾಯಂ ವಃ ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಚಮುಸಪಾತ್ರೆ
ಗಳನ್ನು ಅಭಿಮರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅಚ್ಛಾಯಂ ವೋ ಮರುತಃ ಶ್ಲೋಕ ಏ-
ತ್ಸಿತ್ಯೇತಯಾಭಿಮೃಶಂತಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಮೂವತ್ತೆಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಆ ವೋ ನಾಹಿಷ್ಯ ಇತ್ಯಷ್ಟರ್ಚಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ವೈಶ್ವ-
ದೇವಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಆ ವೋಽಷ್ಟಾವಿತಿ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಆ ವೋ ನಾಹಿಷ್ಯಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವ

ತೆಯು ; ತ್ರಿಪ್ತವಾಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ವೋಽಷ್ವಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೩೭

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೩, ೪ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೮ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಪ್ತಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ವೋ ವಾಹಿಷೋ ವಹತು ಸ್ತವಧ್ಯೈ ರಥೋ ನಾಜಾ ಋಭುಕ್ಷಣೋ
ಅಮೃಕ್ತಃ |

ಅಭಿ ತ್ರಿಪೃಷ್ಠೈಃ ಸವನೇಷು ಸೋಮೈರ್ಮದೇ ಸುಶಿಪ್ರಾ ಮಹಭಿಃ ಪೃಣಧ್ವಂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ವಃ | ವಾಹಿಷಃ | ವಹತು | ಸ್ತವಧ್ಯೈ | ರಥಃ | ನಾಜಾಃ | ಋಭುಕ್ಷಣಃ | ಅಮೃಕ್ತಃ |

ಅಭಿ | ತ್ರಿಪೃಷ್ಠೈಃ | ಸವನೇಷು | ಸೋಮೈಃ | ಮದೇ | ಸುಶಿಪ್ರಾಃ | ಮಹಭಿಃ | ಪೃಣಧ್ವಂ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅನೇನ ದ್ವೈಜೇನರ್ಭವಃ ಸ್ತೂಯಂತೇ | ಋಭುಕ್ಷಣೋ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಸ್ಯ ತೇಜಸೋ ನಿವಾಸ-
ಭೂತಾ ಹೇ ನಾಜಾ ಋಭವಃ ವಾಹಿಷೋ ವೋಧ್ಯತಮಃ ಸ್ತವಧ್ಯೈ ಸ್ತೋತುಮಾರ್ಹೋಽಮೃಕ್ತಃ ಕೇ-
ನಾಪ್ಯಹಿಂಸಿತೋ ಯುಷ್ಮದೀಯೋ ರಥೋ ವೋ ಯುಷ್ಮಾನಾ ವಹತು | ಆ ಸಮಂತಾದಸ್ಮದೀಯಂ
ಯಜ್ಞಂ ಪ್ರಾಪಯತು | ಹೇ ಸುಶಿಪ್ರಾಃ ಶೋಭನಹನವಃ ಯೂಯಂ ತೇನ ರಥೇನಾಗತ್ಯ ಸವನೇಷು ಸ್ವ-
ದೀಯಯಜ್ಞೇಷು ಮದೇ ಮದನಿಮಿತ್ತೇ ತ್ರಿಪೃಷ್ಠೈಃ ಕ್ಷೇರದಧಿಸಕ್ತುಮಿತ್ರೈರ್ಮಹಭಿರ್ಮಹದ್ವಿಃ ಸೋ
ಮೈರಭಿ ಪೃಣಧ್ವಂ | ಯುಷ್ಮದೀಯಂ ಜಠರಮಭಿಪೂರಯತ | ಸ ರಥೋ ಯುಷ್ಮಾನಾವಹತ್ವಿತಿ ಪೂ-
ರ್ವೇಣಾನ್ವಯಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಋಭುಕ್ಷಣಃ—ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ನಿವಾಸಭೂತರಾದ | ನಾಜಾಃ—ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, | ವಾಹಿಷಃ—ಉತ್ತಮ
ವಾಗಿ ನೆಹಿಸಬಲ್ಲದೂ, | ಸ್ತವಧ್ಯೈ—ಸ್ತುತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ | ಅಮೃಕ್ತಃ—ಅಹಿಂಸಿತವಾದುದೂ ಆಡು |
ರಥಃ—ನಿಮ್ಮ ರಥವು | ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಆ ವಹತು—ಕರಿತರಲಿ | ಸುಶಿಪ್ರಾಃ—ಉತ್ತಮನಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳ
ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, | ಸವನೇಷು—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಮದೇ—ನಿಮ್ಮ ಹರ್ಷನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ತ್ರಿಪೃಷ್ಠೈಃ—
ಕ್ಷೇರಾದ್ಯಾಶ್ರಯಣವ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಮಹಭಿಃ—ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಆದ | ಸೋಮೈಃ—ಸೋಮ
ರಸಗಳಿಂದ | ಅಭಿ ಪೃಣಧ್ವಂ—ನಿಮ್ಮ ಉದರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ನಿವಾಸಭೂತರಾದ ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ವಹಿಸಬಲ್ಲದೂ, ಸ್ತುತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ, ಅಹಿಂಸಕವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಥವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆತರಲಿ. ಉತ್ತಮವಾದ ಕೆನ್ನೆಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಹರ್ಷನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕ್ಷೇರಾದ್ಯಾಶ್ರಯಣದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವೂ, ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಸೋಮರಸಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಉದರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.

English Translation

Vajas, possessors of energy, let your capacious, commendable, and unobstructed chariot bring you (hither): be satiated, handsome-chinned, with the copious triply-combined libations (poured out) for your exhilaration at our sacrifices.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ತೆನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ತೆನಲ್ಲಿಯೂ ಋಭುಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಋಭುಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ

ಯೋಯಂ ಹ ರತ್ನಂ ಮಘವತ್ಸು ಧತ್ವ ಸ್ವರ್ಧತ ಋಭುಕ್ಷಣೋ ಅಮೃಕ್ತಂ |
ಸಂ ಯಜ್ಞೇಷು ಸ್ವಧಾವಂತಃ ಪಿಬಧ್ವಂ ವಿ ನೋ ರಾಧಾಂಸಿ ಮತಿಭಿರ್ಧ-
ಯಧ್ವಂ || ೨ ||

ಪದಸಾರಃ

ಯೋಯಂ | ಹ | ರತ್ನಂ | ಮಘವತ್ಸು | ಧತ್ವ | ಸ್ವರ್ಧತಃ | ಋಭುಕ್ಷಣಃ | ಅಮೃಕ್ತಂ |
ಸಂ | ಯಜ್ಞೇಷು | ಸ್ವಧಾವಂತಃ | ಪಿಬಧ್ವಂ | ವಿ | ನೋ | ರಾಧಾಂಸಿ | ಮತಿಭಿಃ | ದಯಧ್ವಂ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಋಭುಕ್ಷಣೋ ಹೇ ಋಭವಃ ಸ್ವರ್ಧತಃ ಸ್ವರ್ಗಂ ಪಶ್ಯಂತೋ ಯೋಯಂ ಹ ಯೋಯ-
ಮೇವ ಮಘವತ್ಸು ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ನವತ್ಸ್ವಸ್ಮಾಸು ನಿಮಿತ್ತೇಷ್ವಮೃಕ್ತಮಹಿಸಿತಂ | ಚೋರಾದಿಭಿರ್ನಾ-
ಪಹ್ಯತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ || ರತ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ದತ್ತ | ಧಾರಯಥ | ತದನಂತರಂ ಸ್ವಧಾವಂತೋ ಬಲವಂತ-
ಸ್ತೇ ಯೋಯಂ ಯಜ್ಞೇಷು ಸ್ಮದೀಯಯಜ್ಞೇಷು ಸಂ ಪಿಬಧ್ವಂ | ಸಮ್ಯಕ್ ಸೋಮಂ ಪಿಬತ | ಅಸಿ
ಚ ಯೋಯಂ ಮತಿಭಿರ್ಧನಹೇತುನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ರಾಧಾಂಸಿ ಧನಾನಿ ವಿ ದಯಧ್ವಂ | ವಿಶೇಷೇಣ ದತ್ತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಋಭುಕ್ಷಣಃ—ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, | ಸ್ವರ್ಧತಃ—ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ನೋಡತಕ್ಕ | ಯೋಯಂ ಹ—
ನೀನು | ಮಘವತ್ಸು—ಹವಿಷ್ಣುಳ್ಳ ನಮಗಾಗಿ | ಅಮೃಕ್ತಂ—ಅಹಿಂಸಿತವಾದ | ರತ್ನಂ—ಧನವನ್ನು | ಧತ್ವ—

ಕೊಡಿರಿ. | ಸ್ವಧಾವಂತಃ—ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ನೀವು | ಯಜ್ಞೇಷು—ನಮ್ಮಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಸಂ ಪಿಬಧ್ವಂ—
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಮಪಾನಮಾಡಿರಿ. | ಮತಿಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಂದ | ನಃ—ನಮಗೆ | ರಾಧಾಂಸಿ—ಉತ್ತಮ
ವಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ವಿ ದಯೆಧ್ವಂ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕೊಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ನೋಡತಕ್ಕ ನೀವು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗಾಗಿ ಅಹಿಂಸಿತವಾದ
ಧನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ನೀವು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಮಪಾನಮಾಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ
ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಧನವನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕೊಡಿರಿ.

English Translation

For you, Ribhukshins, beholders of heaven, preserve unmolested the
precious (treasure) for us who are affluent (in sacrificial offerings) : do you,
who are possessed of strength, drink fully at (our) solemnities, and with
(favourable) minds bestow upon us riches.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉವೋಚಿಥ ಹಿ ಮಘವನ್ದೇಷ್ಠಂ ಮಹೋ ಅರ್ಭಸ್ಯ ವಸುನೋ ವಿಭಾಗೇ |

ಉಭಾ ತೇ ಪೂರ್ಣಾ ವಸುನಾ ಗಭಸ್ತೀ ನ ಸೂನೃತಾ ನಿ ಯಮತೇ ವಸವ್ಯಾ

ಪದಪಾಠಃ

ಉವೋಚಿಥ | ಹಿ | ಮಘವನ್ | ದೇಷ್ಠಂ | ಮಹಃ | ಅರ್ಭಸ್ಯ | ವಸುನಃ | ವಿಭಾಗೇ |

ಉಭಾ | ತೇ | ಪೂರ್ಣಾ | ವಸುನಾ | ಗಭಸ್ತೀ ಇತಿ | ನ | ಸೂನೃತಾ | ನಿ | ಯಮತೇ | ವಸವ್ಯಾ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉವೋಚಿಥೇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚಾರ್ಚಿ ಇಂದ್ರದೇವತಾಕಾಃ | ಹೇ ಮಘವನ್ ಧನವನ್ನಿಂದ್ರ ತ್ವಂ
ಮಹೋ ಮಹತೋರ್ಭಸ್ಯಾಲ್ಪಸ್ಯ ಚ ವಸುನೋ ಧನಸ್ಯ ವಿಭಾಗೇ ಪರಿಚರಣಾನುಕೂಲೇ ದಾನನಿಮಿ-
ತ್ತೇ ದೇಷ್ಠಂ ಧನಮುಪೋಚಿಥ ಹಿ | ಸೇವಸೇ ಖಲು || ಉಚೇತಿಃ ಸೇನಾಕರ್ಮಾ || ತಥಾ ತೇ ತ್ವದೀ-
ಯಾವುಭೋಭೌ ಗಭಸ್ತೀ ಬಾಹೂ ವಸುನಾ ಧನೇನ ಪೂರ್ಣಾ | ಸಂಪೂರ್ಣ ಭವತಃ | ತೇ ತ್ವದೀಯಾ
ಸೂನೃತಾ ವಾಗ್ವಸವ್ಯಾ ವಸುನಿ ಧನಾನಿ ನ ನಿ ಯಮತೇ | ನ ನಿಯಚ್ಛತಿ | ಯದ್ವಾ | ವಸವ್ಯಾ ವಸುಷು
ಧನೇಷು ಸಾಧುಃ ಸೂನೃತಾ ವಾಗ್ವನೇನ ಸಂಪೂರ್ಣಾ ತ್ವದೀಯೌ ಬಾಹೂ ನ ನಿಯಚ್ಛತಿ | ನಾಲ್ಪಂ
ಪ್ರದಾಪಯೇತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಘವನ್—ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದುದು |
ಅರ್ಭಸ್ಯ—ಅಲ್ಪವಾದುದು ಆದ | ವಸುನಃ—ಧನದ | ವಿಭಾಗೇ—ಹಂಚಿಕೆಗಾಗಿ | ದೇಷ್ಠಂ—ದಾನಾರ್ಹವಾದ

ಧನವಸ್ತು | ಉವೋಚಿಥ ಹಿ—ಹೊಂದಿದ್ದೀಯೆ. | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಉಭಾ ಗಭಸ್ತೀ—ಎರಡು ಬಾಹುಗಳೂ
ವಸುನಾ—ಧನದಿಂದ | ಪೂರ್ಣಾ—ತುಂಬಿವೆ. | ಸೂನ್ಯತಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಯ | ವಸನ್ಯಾ—ಧನ
ಗಳನ್ನು | ನ ನಿಯಮತೇ—ತಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಮಹತ್ವಾದುದೂ, ಅಲ್ಪವಾದುದೂ ಆದ ಧನದ ಹಂಚಿಕೆಗಾಗಿ
ದಾನಾರ್ಹವಾದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೀಯೆ. ನಿನ್ನ ಎರಡು ಬಾಹುಗಳೂ ಧನದಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ಉತ್ತಮವಾದ
ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಯ ಧನಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation

You Maghavan, have determined what is to be given in the appor-
tionment of much or of little wealth, for both your hands are full of treasures
and your sincere (promises) of riches do not restrain them.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ್ವಮಿಂದ್ರ ಸ್ವಯಶಾ ಋಭುಕ್ಷಾ ವಾಜೋ ನ ಸಾಧುರಸ್ತಮೇಷ್ಯಾಕ್ಷಾ |

ವಯಂ ನು ತೇ ದಾಶ್ವಾಂಸಃ ಸ್ಯಾಮು ಬ್ರಹ್ಮ ಕೃಣ್ವಂತೋ ಹರಿವೋ ವ-

ಸಿಷ್ಠಾಃ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ವಂ | ಇಂದ್ರ | ಸ್ವಯಶಾಃ | ಋಭುಕ್ಷಾಃ | ವಾಜಃ | ನ | ಸಾಧುಃ | ಅಸ್ತಂ | ಏಷಿ | ಋಕ್ಯಾ |

ವಯಂ | ನು | ತೇ | ದಾಶ್ವಾಂಸಃ | ಸ್ಯಾಮು | ಬ್ರಹ್ಮ | ಕೃಣ್ವಂತಃ | ಹರಿವಃ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ್ವಯಶಾ ಅಸಾಧಾರಣಕೀರ್ತಿಋಭುಕ್ಷಾ ಋಭುನಿವಾಸಕ ಋಭೂಣಾಮಿತ್ಯರೋ
ವಾ ತ್ವಂ ಸಾಧುಃ ಸಾಧಕೋ ವಾಜೋ ನಾನ್ನಮಿವ ಋಕ್ಯಾ ಋಕ್ಯಣಃ ಸ್ತೋತುರ್ಮಮಾಸ್ತಂ ಗೃಹ-
ಮೇಷಿ | ಪ್ರಾಪ್ನುಹಿ | ನೃದ್ಯ ವಸಿಷ್ಠಾ ಏತತ್ಪಂಜ್ಞಕಾ ಯಷಯೋ ವಯಂ ಹೇ ಹರಿವಃ ಸ್ತುಕೀಯಾ-
ಶ್ವೋಹೇತೇಂದ್ರತೇ ತ್ವದರ್ಥಂ ದಾಶ್ವಾಂಸೋ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ನಂ ದತ್ತವಂತೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕೃ-
ಣ್ವಂತಃ ಕರ್ವಂತಃ ಸಂತಃ ಸ್ಯಾಮು | ಭವೇಮು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ಸ್ವಯೇಶಾಃ—ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಋಭುಕ್ಷಾಃ—
ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ನಿವಾಸಕನೂ ಆದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಸಾಧುಃ—ಸರ್ವಕಾರ್ಯಸಾಧಕನಾಗಿ | ವಾಜಃ ನ—ತೃಪ್ತಿದಾಯ
ಕವಾದ ಅನ್ನದಂತೆ | ಋಕ್ವಾಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ | ಅಸ್ತಂ—ಗೃಹಕ್ಕೆ | ಏಷಿ—ದಯಮಾಡು | ಹರಿವಃ—
ಅಶ್ವಯುಕ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನು—ಈಗ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕರಾದ | ವಯಂ—ನಾವು | ತೇ—
ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ | ದಾಶ್ವಾಂಸಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವವರಾಗಿ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಕೃಣ್ವಂತಃ—ನಿರ್ಮಿ
ಸುತ್ತಾ | ಸ್ಯಾಮು—ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ನಿವಾಸಕನೂ ಆದ ನೀನು ಸರ್ವ
ಕಾರ್ಯಸಾಧಕನಾಗಿ ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾದ ಅನ್ನದಂತೆ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನಮ್ಮ ಗೃಹಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡು. ಅಶ್ವಯುಕ್ತ
ನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕರಾದ ನಾವು ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವವರಾಗಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು
ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾ ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Do you, Indra, who are Ribhukshin, and of especial renown, who,
like food, are the fulfiller (of wants), come to the dwelling of the worshipper;
lord of bay horses, may we, Vashisthas, be today the donors (of the offer-
ings) to you, the celebrators of your praise.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸನಿತಾಸಿ ಪ್ರವತೋ ದಾಶುಷೇ ಚಿದ್ಯಾಭಿವಿವೇಷೋ ಹರ್ಯಶ್ವ ಧೀಭಿಃ |

ವವನ್ಮಾ ನು ತೇ ಯುಜ್ಯಾಭಿರೂತೀ ಕದಾ ನ ಇಂದ್ರ ರಾಯ ಆ ದಶಸ್ಯೇಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸನಿತಾ | ಅಸಿ | ಪ್ರವತಃ | ದಾಶುಷೇ | ಚಿತ್ | ಯಾಭಿಃ | ವಿವೇಷಃ | ಹರ್ಯಶ್ವ | ಧೀಭಿಃ |

ವವನ್ಮ | ನು | ತೇ | ಯುಜ್ಯಾಭಿಃ | ಊತೀ | ಕದಾ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ರಾಯಃ | ಆ | ದಶಸ್ಯೇಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಹರ್ಯಶ್ವ ಹರಿನಾಮಕಾಶ್ವೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಯಾಭಿರ್ಧೀಭಿರಸ್ಮದೀಯಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿವಿವೇಷಃ
ವ್ಯಾಪ್ನೋಷಿ ಸ ತ್ವಂ ದಾಶುಷೇ ಚಿದ್ವಿವಿಧಪ್ರವತೇ ಯಜಮಾನಾಯಾಸಿ ಪ್ರವತಃ ಪ್ರವಣಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ
ಸನಿತಾಸಿ | ದಾಶಾ ಭವಸಿ | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಕದಾ ಕಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇ ರಾಯೋ ಧ-
ನಾನ್ಯಾ ದಶಸ್ಯೇಃ | ಪ್ರಯಚ್ಛೇಃ | ನ್ವದ್ಯ ತೇ ತವ ಯುಜ್ಯಾಭಿಯೋಗ್ಯಾಭಿರೂತೌತಿಭೀ ರಕ್ಷಾಭಿವ-
ಶನ್ಮ | ತ್ವಾಂ ಸಂಭಜೇಮು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಹರ್ಯಶ್ಚ—ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ಯಾಭಿಃ—ಯಾವ | ಧೀಭಿಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ವಿವೇಷಃ—ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗುವೆಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು | ದಾಶುಷೇ ಚಿತ್—ಹವಿದಾರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಪ್ರವತಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನದ | ಸನಿತಾ ಅಸಿ—ದಾತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ನಃ—ನಮಗೆ | ಕದಾ—ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ರಾಯಃ—ಧನಗಳನ್ನು | ಅ ದಶಸ್ಯೇಃ—ಕೊಡುವೆ. | ನು—ಈಗ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಯುಜ್ಯಾಭಿಃ—ಉಚಿತವಾದ | ಊತೀ—ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ | ವವನ್ಮ—ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹರಿಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನೀನು ಹವಿದಾರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವನ್ನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮಗೆ ನೀನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವೆ. ಈಗ ನಿನ್ನ ಉಚಿತವಾದ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

Lord of bay horses, you are the giver of the descending (wealth) to the donor (of the oblation), by whose sacred rites you are magnified: when do you bestow upon us riches: when may we be secure by your appropriate protections.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಾಸಯಸೀವ ವೇಧಸತ್ತ್ವಂ ನಃ ಕದಾ ನ ಇಂದ್ರ ವಚಸೋ ಬುಬೋಧಃ |
ಅಸ್ತಂ ತಾತ್ಯಾ ಧಿಯಾ ರಯಿಂ ಸುವೀರಂ ಪೃಕ್ಷೋ ನೋ ಅವಾ ನ್ಯುಹೀತ
ವಾಜೀ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಾಸಯಸೀವ | ವೇಧಸಃ | ತ್ವಂ | ನಃ | ಕದಾ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ವಚಸಃ | ಬುಬೋಧಃ |
ಅಸ್ತಂ | ತಾತ್ಯಾ | ಧಿಯಾ | ರಯಿಂ | ಸುವೀರಂ | ಪೃಕ್ಷಃ | ನಃ | ಅವಾ | ನಿ | ಉಹೀತ | ವಾಜೀ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಕದಾ ಕಸ್ತಿನಾಲ್ಯೇ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಂ ವಚಸೋ ವಚೋರೂಪಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಬುಬೋಧಃ | ಅವಗಚ್ಛೇ | ತಥಾ ಸ ತ್ವಂ ವೇಧಸಃ ಸ್ತೋತ್ರಾನ್ಮಾನಾಸಯಸೀವ | ಇವೇದಾನೀಮರ್ಥೇ | ಇದಾನೀಂ ಸ್ವಕೀಯೇ ಸ್ಥಾನೇವಸ್ಥಾಪಯಸಿ | ಕಿಂಚಿ ವಾಜೀ ಬಲವಾನರ್ವಾ ವೇಗವಾಂಸ್ತದೀಯೋಽಶ್ವಸಾತ್ಯಾ || ತನೋತೇರಿದಂ ರೂಪಂ || ಸಂತತಯಾ ಧಿಯಾಸ್ಮತ್ಪ್ರೀತಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಹೇತುಭೂತ

ಯಾ ಸುವೀರಂ ಶೋಭನಪುತ್ರೋಪೇತಂ ರಯಿಂ ತ್ವದೀಯಂ ಧನಂ ಪೃಷ್ಠೋಽನ್ನಂ ಚ ನೋಽಸ್ತದೀ-
ಯಮಸ್ತಂ ಗೃಹಂ ನ್ಯುಹೀತ | ನಿವಹೇತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಕದಾ—ಯಾವಾಗ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ವಚಸಃ—ಸ್ತೋತ್ರ
ವನ್ನು | ಬುಬೋಧಃ—ತಿಳಿಯುವೆ. | ವೇಧಸಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು | ವಾಸಯಸೀವ—ನಮ್ಮ ಸ್ಥಾನ
ದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ವಾಸಿಸುವಂತೆ ಯಾವಾಗ ಮಾಡುವೆ. | ವಾಜೀ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ | ಆರ್ವಾ—ನಿನ್ನ ಆಶ್ವವು |
ತಾತ್ಯಾ—ಸರ್ವದಾ | ಧಿಯಾ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ | ಸುವೀರಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿದ | ರಯಿಂ—ನಿನ್ನ ಧನವನ್ನೂ | ಪೃಷ್ಠಃ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಸ್ತಂ—ಗೃಹಕ್ಕೆ | ನಿ ಉಹೀತ
—ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಯಾವಾಗ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವೆ ? ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ನಮ್ಮ
ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ವಾಸಿಸುವಂತೆ ಯಾವಾಗ ಮಾಡುವೆ ? ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ನಿನ್ನ ಆಶ್ವವು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪ್ರತಿ
ಫಲವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಿನ್ನ ಧನವನ್ನೂ ಅನ್ನವನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಗೃಹಕ್ಕೆ
ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿ.

English Translation

When, Indra, will you appropriate our praise : at present you estab-
lish us (your) adorers in our dwelling : let your swift horse, (influenced) by
our protracted solemnity, convey to our abode riches, male offspring, and food

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಭಿ ಯಂ ದೇವೀ ನಿರ್ಯುತಿಶ್ಚಿದೀಶೇ ನಕ್ಷಂತ ಇಂದ್ರಂ ಶರದಃ ಸುಪೃಷ್ಠಃ |

ಉಪ ತ್ರಿಬಂಧುರ್ಜರದಷ್ಟಿಮೇತ್ಯಸ್ತವೇಶಂ ಯಂ ಕೃಣವಂತ ಮರ್ತಾಃ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಭಿ | ಯಂ | ದೇವೀ | ನಿರ್ಯುತಿಃ | ಚಿತ್ | ಈಶೇ | ನಕ್ಷಂತೇ | ಇಂದ್ರಂ | ಶರದಃ | ಸುಪೃಷ್ಠಃ |

ಉಪ | ತ್ರಿಬಂಧುಃ | ಜರತ್ ಅಷ್ಟಿಂ | ಏತಿ | ಆಸ್ತವೇಶಂ | ಯಂ | ಕೃಣವಂತ | ಮರ್ತಾಃ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದೇವೀ ದ್ಯೋತಮಾನಾ ನಿರ್ಯುತಿಶ್ಚಿದ್ರೂಪಿರಪೀಶೇ || ಕೃತ್ಯಾರ್ಥೇ ಕೇನ್ಪ್ರತ್ಯಯಃ || ಈಶಿ-
ತನ್ಯಾಸ್ತಭೂತಾ ಸತೀ ಯಮಿಂದ್ರಮಭಿ ನಕ್ಷತೇ ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ | ಸುಪೃಷ್ಠಃ ಶೋಭನಾನ್ನೈರುಪೇತಾಃ
ಶರದಃ ಸಂವತ್ಸರಾಶ್ಚ ಯಮಿಂದ್ರಂ ನಕ್ಷಂತೇ ವ್ಯಾಪ್ನವಂತಿ | ಮರ್ತಾ ಮರಣಧರ್ಮಾಣಃ ಸ್ತೋತಾರೋ

ವಯಂ ಯಮಿಂದ್ರಮಸ್ತವೇಶಂ ಸ್ವಕೀಯೇ ಸ್ಥಾನೇನುಪವಿಶಂತಂ ಕೃಣಿವಂತ ಕುರ್ವಂತಿ | ತ್ರಿಬಂ-
ಧಸ್ತ್ರಯಾಣಾಂ ಲೋಕಾನಾಂ ಬಂಧಕೋ ವಿಧಾರಕಃ ಸ ಇಂದ್ರೋ ಜರದಷ್ಟಿಂ ಜರಜ್ಜೀರ್ಣಮಷ್ಟಿರತನಂ
ಯಸ್ಯ ಬಲಸ್ಯ ಹೇತುಭೂತಂ ತದ್ಬಲಮುಪೈತಿ | ಉಪಗಚ್ಛತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವೀ—ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ | ನಿರ್ಮಿತಿಶ್ಚಿತ್—ಭೂದೇವಿಯೂ ಸಹ | ಈಶೇ—ಸ್ವತಂತ್ರಳಾಗಿದ್ದರೂ |
ಯಂ ಇಂದ್ರಂ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಅಭಿ (ನಕ್ಷತೇ)—ಆಶ್ರಯಿಸುವಳೋ | ಸುಪೈಕ್ಷೇ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಅನ್ನೋಪೇತಗಳಾದ | ಶರದಃ — ಸಂವತ್ಸರಗಳೂ | ನಕ್ಷಂತೇ — ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವವೋ |
ಮರ್ತಾಃ—ಮಾನವರೂ ಸಹ | ಯಂ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಅಸ್ತವೇಶಂ—ತನ್ನ ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೇ
ತನ್ನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ | ಕೃಣಿವಂತ—ಮಾಡುವರೋ ಅಂತಹ | ತ್ರಿಬಂಧುಃ—ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಆಪ್ತ
ನಾದ ಇಂದ್ರನು | ಜರದಷ್ಟಿಂ—ಅತಿಪ್ರಭೂತವಾದ ಬಲವನ್ನು | ಉಪೇತಿ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೂ ಸಹ ಸ್ವತಂತ್ರಳಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಳೋ, ಉತ್ತ
ಮವಾದ ಅನ್ನಯುಕ್ತಗಳಾದ ಸಂವತ್ಸರಗಳೂ ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವವೋ, ಮಾನವರೂ ಸಹ ಯಾವ
ಇಂದ್ರನನ್ನು ತನ್ನ ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೇ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವರೋ ಅಂತಹ ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಆಪ್ತ
ನಾದ ಇಂದ್ರನು ಅತಿಪ್ರಭೂತವಾದ ಬಲವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. (ಬಲಯುತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.)

English Translation

Indra, the upholder of the three regions, whom the divine Nirriti acknowledges as ruler, whom abundant years pass over, whom mortals detain from his own abode, approaches to (recruit) his decaying strength.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ನೋ ರಾಧಾಂಸಿ ಸವಿತಃ ಸ್ತವಧ್ಯಾ ಆ ರಾಯೋ ಯಂತು ಪರ್ವತಸ್ಯ
ರಾತೌ |

ಸದಾ ನೋ ದಿವ್ಯಃ ಸಾಯುಃ ಸಿಷಕ್ತು ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ ನಃ | ರಾಧಾಂಸಿ | ಸವಿತರಿತಿ | ಸ್ತವಧ್ಯಾ | ಆ | ರಾಯಃ | ಯಂತು | ಪರ್ವತಸ್ಯ | ರಾತೌ |

ಸದಾ | ನಃ | ದಿವ್ಯಃ | ಸಾಯುಃ | ಸಿಷಕ್ತು | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸವಿತಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕ ದೇವ ತ್ವತ್ಸಕಾಶಾತ್ಸುವಧ್ಯೈ ಸ್ತೋತುಂ ಯೋಗ್ಯಾನಿ ರಾಧಾಂಸಿ
ಧನಾನಿ ನೋಽಸ್ಮಾನಾ ಯಂತು | ಅಗಚ್ಛಂತು | ಪರ್ವತಸ್ಯ | ಪರ್ವತ ಇತಿ ಕಶ್ಚಿದಿಂದ್ರಸ್ಯ ಸಖಾ | ಏತ-
ತ್ಸಂಜ್ಞಕಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ರಾತಾ ದಾನೇ ಸತಿ ರಾಯೋ ಧನಾನ್ಯಸ್ಮಾನಾ ಯಂತು | ಪಾಯುಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪಾ-
ಲಕೋ ದಿವ್ಯೋ ದಿವಿ ಭವಃ ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸಿಷಕ್ತು | ರಕ್ಷಕತ್ವೇನ ಸೇವತಾಂ
ಅಸ್ತಿನಸ್ತಿಕೇ ಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ ದೇವಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಕಲ್ಯಾಣೈಃ
ಸದಾ ಸಾತ | ಪಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸವಿತಃ—ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ, | ಸ್ತುವಧ್ಯೈ—ಸ್ತುತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ | ರಾಧಾಂಸಿ—ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತುಗಳು |
ನಃ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ಅ ಯಂತು—ಬರಲಿ. | ಪರ್ವತಸ್ಯ—ಪರ್ವತದೇವನ | ರಾತಾ—ಉದಾರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ |
ರಾಯಃ—ಅವನ ಧನಗಳು | ಅ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಲಿ. | ಪಾಯುಃ—ಜಗತ್ಪಾಲಕನೂ | ದಿವ್ಯಃ—ದ್ಯು-
ಲೋಕಸ್ಥನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸಿಷಕ್ತು—ರಕ್ಷಣೆಗೊಡನೆ ಸೇವಿ-
ಸಲಿ (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಸದಾ—
ಯಾವಾಗಲೂ | ಸಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ, ಸ್ತುತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿ. ಉದಾರಿಯಾದ ಪರ್ವತ
ದೇವನ ಸಂಪತ್ತುಗಳೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ. ಜಗತ್ಪಾಲಕನೂ, ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಥನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಯಾವಾ-
ಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಣೆಗೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇವಿಸಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣ
ದಾನಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May riches worthy of laudation come, Savitri to us : riches that are
in the bestowal of Parvata : may the heavenly protector (of all) ever preserve
us : and do you, (universal gods), ever cherish us with blessings.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ, ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನ ಸ್ನೇಹಿತನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಪರ್ವತ ಎಂಬ ದೇವತೆಯ
ಸ್ತುತಿಗಳಿವೆ.

ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಉದು ಷ್ಯ ದೇವ ಇತ್ಯೆಷ್ಟರ್ಚಂ ಪಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಸವಿತೃಭೀ-
ವತಾಕಂ | ಸಪ್ತಮ್ಯಷ್ಟಮ್ಯಾ ವಾಜಿದೇವತಾಕೇ | ಭಗಮುಗ್ರೋಽವಸ ಇತ್ಯರ್ಧರ್ಚೋ ಭಗದೇವತೈಃ
ಸಾವಿತ್ರೋ ವಾ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಉದು ಷ್ಯ ಸಾವಿತ್ರಮಂತ್ರೇ ವಾಜಿನಾ ಭಗಮಿತಿ ಭಾಗ್ನೋ
ವಾರ್ಧರ್ಚ ಇತಿ || ಗತಃ ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಉದು ಷ್ಯ ದೇವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಸವಿತೃವು ದೇವತೆಯು ;

ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸು. ಆದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಏಳು ಮತ್ತು ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ಪುಗಳು ವಾಜಿದೇವತಾಕವು. ಭಗಮು-
ಗ್ರೋವಸೇ ಎಂಬ ಅರನೆಯ ಋಕ್ಪುನ ಉತ್ತರಾರ್ಧಕ್ಕೆ ಭಗ ಅಥವಾ ಸವಿತೃವು ದೇವತೆಯು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ
ಯಲ್ಲಿ ಉದು ಷ್ಯ ಸಾವಿತ್ರಮಂತ್ರೇ ವಾಜಿನೌ ಭಗಮಿತಿ ಭಾಗೋರ್ಧರ್ಚೀ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ನಿ
ಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೩೮

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೫ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಖ್ಯೆ—೮ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—೧-೫, ೬ ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ. ಸವಿತಾ | ೬ ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾರ್ಧ. ಸವಿತಾ
ಭಗೋ ವಾ | ೭, ೮. ವಾಜಿನಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉದು ಷ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಯಯಾಮು ಹಿರಣ್ಮಯೀಮಮತಿಂ ಯಾಮತಿ-
ಶ್ರೇತ್ |

ನೂನಂ ಭಗೋ ಹವ್ಯೋ ಮಾನುಷೇಭಿರ್ವ ಯೋ ರತ್ನಾ ಪುರೂವಸುರ್ದ-
ಧಾತಿ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಸ್ಯಃ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ಯಯಾಮು | ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ | ಅಮತಿಂ | ಯಾಂ |
ಅಶಿಶ್ರೇತ್ |

ನೂನಂ | ಭಗಃ | ಹವ್ಯಃ | ಮಾನುಷೇಭಿಃ | ವಿ | ಯಃ | ರತ್ನಾ | ಪುರೂವಸುಃ | ದಧಾತಿ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸವಿತಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಃ ಸ್ಯ ಸ ದೇವೋ ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ ಸುವರ್ಣಮಯೀಂ ಯಾಮಮತಿಂ |
ರೂಪನಾಪ್ಯರತ್ನಾ | ರೂಪಂ | ಪ್ರಭಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಶಿಶ್ರೇತ್ ಅಶ್ರಯತಿ ತಾಮಮತಿಮುದ್ಯಯಾಮು |
ಉದ್ಯಚ್ಛತಿ | ಉದ್ಗಮಯತಿ | ಉ ಇತಿ ಪಾದಪೂರಣಃ | ನೂನಮದ್ಯ ಭಗೋ ಭಜನೀಯೋ ಯಃ ಸ-
ವಿತಾ ಮಾನುಷೇಭಿರ್ಮನುಷ್ಯೈಃ ಸ್ತೋತ್ರಭಿರ್ಹವ್ಯೋ ಹವನೀಯಃ ಸ್ತೋತವ್ಯೋ ಭವತಿ | ಪುರೂವಸು-
ರ್ಬಹುಧನೋ ಯೋ ದೇವಃ ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯೋ ರತ್ನಾ ರತ್ನಾನಿ ರಮಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ವಿ ದಧಾತಿ ಕ-
ರೋತಿ | ಸ ಸವಿತಾ ದೇವಸ್ತಾಮಮತಿಮುದ್ಯಯಾಮೇತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನೂನಂ—ಈಗ | ಭಗಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದವನೂ | ಮಾನುಷೇಭಿಃ—ಮಾನವರಿಂದ | ಹವ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪ
ಡುವವನೂ | ಪುರೂವಸುಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಯಃ—ಯಾವ ಸವಿತೃದೇವನು | ರತ್ನಾ—

ರಮಣೀಯಗಳಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ವಿ ದಧಾತಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವನೋ | ಸ್ಯುಃ—ಅಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ |
ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃದೇವನು | ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ—ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ | ಯಾಂ
ಅಮತಿಂ—ಯಾವ ಪ್ರಭಾಯುತವಾದ ರೂಪವನ್ನು | ಅಶ್ರೇತಃ—ಹೊಂದಿರುವನೋ ಆದನ್ನು ! ಉದ್ಯಯಾಮು—
ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ ಹರಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪೂಜ್ಯನೂ, ಮಾನವರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಯಾವ ಸವಿತೃದೇ
ವನು ರಮಣೀಯಗಳಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವನೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ಸವಿ
ತೃವು ಸುವರ್ಣಮಯವೂ, ಪ್ರಭಾಯುತವೂ ತನ್ನ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

The divine Savitri has diffused the golden radiance on high, of which
he is the asylum : verily Bhaga is to be adored by men who, abounding in
wealth, distributes treasures (amongst them)

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉದು ತಿಷ್ಠ ಸವಿತಃ ಶ್ರುಧ್ಯಂ ಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಪಾಣೇ ಪ್ರಭೃತಾವೃತಸ್ಯ |
ವ್ಯುರ್ವೀಂ ಪ್ರಧ್ವೀಮವತಿಂ ಸೃಜಾನ ಆ ನೃಭ್ಯೋ ಮರ್ತಭೋಜನಂ
ಸುವಾನಃ || ೨ ||

ಸದಪಾಠಃ

ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ತಿಷ್ಠ | ಸವಿತರಿತಿ | ಶ್ರುಧಿ | ಅಸ್ಯ | ಹಿರಣ್ಯಪಾಣೇ | ಪ್ರಭೃತಾ | ಋತಸ್ಯ |
ವಿ | ಉರ್ವೀಂ | ಪ್ರಧ್ವೀಂ | ಅಮತಿಂ | ಸೃಜಾನಃ | ಆ | ನೃಭ್ಯಃ | ಮರ್ತಭೋಜನಂ | ಸುವಾನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸವಿತಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಯಿತರ್ದೇವ ತ್ವಮುತ್ಥಿಷ್ಠ | ಉರ್ಧ್ವಂ ಗಚ್ಛ | ತತೋ ಹೇ ಹಿರ-
ಣ್ಯಪಾಣೇ ಹೇ ಸುವರ್ಣಹಸ್ತ ತ್ವಮಸ್ಮದಭೀಪ್ಸಿತಪ್ರದಾನಾರ್ತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಪ್ರಭೃತಾ ಪ್ರಣಯ-
ನೇಽಸ್ಯಾಸ್ಮದೀಯಮಿದಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶ್ರುಧಿ | ಶೃಣು | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ಕೀದೃಶಸ್ತುಂ | ಉರ್ವೀಂ
ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾಂ ಪ್ರಧ್ವೀಂ ಪ್ರಧಿತಾಮವತಿಂ ರೂಪಂ ಪ್ರಭಾಂ ವಿ ಸೃಜಾನೋ ವಿಸೃಜನ್ಮುಭ್ಯೋ ನೇತೃಭ್ಯಃ
ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯೋ ಮರ್ತಭೋಜನಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಭೋಗಯೋಗ್ಯಂ ಧನಮಾ ಸುವಾನಃ ಪ್ರೇರಯನ್ |
ಏವಂಭೂತಸ್ತುಮಿದಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶೃಣ್ವತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸವಿತಃ—ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನಾದ ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ, | ಉತ್ಥಿಷ್ಠ—ಉದಯಿಸು | ಹಿರಣ್ಯಪಾಣೇ—ಸುವರ್ಣ
ರೂಪದ ಹಸ್ತಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ, | ಉರ್ವೀಂ—ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ | ಪ್ರಧ್ವೀಂ—ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸು

ವುದೂ ಆದ | ಅಮೃತಂ—ಪ್ರಭಾರೂಪವನ್ನು | ವಿ ಸೃಜಾನಃ—ಹರಡುತ್ತಲೂ | ನೈಭ್ಯಃ—ನೈತೃಗಳಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ | ಮರ್ತಭೋಜನಂ—ಮಾನವರ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು | ಅ ಸುವಾನಃ—ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಲೂ | ಯತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಪ್ರಭೃತಾ—ಆರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ಯ—ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಶ್ರುಧಿ—ಕೇಳು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನಾದ ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ, ಉದಯಿಸು. ಸುವರ್ಣರೂಪದ ಹಸ್ತಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ, ವಿಶ್ವತವಾದುದೂ, ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದೂ ಆದ ಪ್ರಭಾರೂಪವನ್ನು ಹರಡುತ್ತಲೂ, ನೈತೃಗಳಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಮಾನವರ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಲೂ, ಯಜ್ಞದ ಆರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳು.

English Translation

Rise up, Savitri : hear (our solicitations) upon the celebration of this ceremony, (you who are) diffusing light over the spacious earth, and bestowing human enjoyments upon men.

ಸಂಹಿತಾಸಾತಃ

ಅಸಿ ಸ್ತುತಃ ಸವಿತಾ ದೇವೋ ಅಸ್ತು ಯಮಾ ಚಿದ್ವಿಶ್ವೇ ವಸವೋ ಗೃಣಂತಿ |
ಸ ನಃ ಸ್ತೋಮಾನ್ಮಮಸ್ಯ ಚಿನ್ಮನೋ ಧಾದ್ವಿಶ್ವೇಭಿ ಪಾತು ಪಾಯುರ್ಭಿರ್ನಿ
ಸೂರೀನ್ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಸಿ | ಸ್ತುತಃ | ಸವಿತಾ | ದೇವಃ | ಅಸ್ತು | ಯಂ | ಅ | ಚಿತ್ | ವಿಶ್ವೇ | ವಸವಃ | ಗೃಣಂತಿ |
ಸಃ | ನಃ | ಸ್ತೋಮಾನ್ | ನಮಸ್ಯಃ | ಚಿನ್ಮನಃ | ಧಾತ್ | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ | ಪಾತು | ಪಾಯುರ್ಭಿಃ | ನಿ |
ಸೂರೀನ್ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸಿ ಚ ಸವಿತಾ ದೇವೋಽಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತುತೋಽಸ್ತು | ಅಸ್ಮದೀಯಾಃ ಸ್ತುತಿಃ ಶೃಣೋತ್ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಃ | ವಿಶ್ವೇ ವಸವಶ್ಚಿತ್ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಅಸಿ ಯಂ ಸವಿತಾರಮಾ ಗೃಣಂತಿ ಅಭಿಷ್ಠವಂತಿ ನಮಸ್ಯಃ ಸರ್ವೈರ್ನಮಸ್ಕರಣೀಯಃ ಸ ದೇವಃ ಸ್ತೋಮಾನ್ನೋಽಸ್ತದೀಯಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಚಿನ್ಮನೋಽನ್ಮಂ ಧಾತ್ | ಧಾತು | ಅನ್ಮಫಲಾನಿ ಕರೋತು | ವಿಶ್ವೇಭಿರ್ವಿಶ್ವೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಪಾಯುರ್ಭಿಃ ಪಾಲಯೈಃ ಸೂರೀನ್ ಸ್ತೋತೃನಸ್ಮಾನ್ನಿ ಪಾತು | ನಿತರಾಂ ಪಾಲಯತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಪಿ—ನುತ್ತು | ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃವು | ಸ್ತುತಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡುವವನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗಲಿ. | ವಿಶ್ವೇ—ಸಮಸ್ತರಾದ | ವಸವಃ ಚಿತ್—ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೂ | ಯಂ—ಯಾವ ಸವಿತೃವನ್ನು | ಆ ಗೃಣಂತಿ—ಸ್ತುತಿಸುವರೋ | ನಮಸ್ಯಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ | ಸಃ—ಅದೇ ಸವಿತೃವು ಸಃ—ನಮ್ಮ | ಸ್ತೋಮಾನ್—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ | ಚಿನಃ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಧಾತ್—ಧರಿಸಲಿ. | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ—ಸಮಸ್ತರಾದ | ಪಾಯುಭಿಃ—ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ | ಸೂರೀನ್—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು | ನಿ ಪಾತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವು ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡಲಿ. ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ, ಯಾವ ಸವಿತೃವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅದೇ ಸವಿತೃವು ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಲಿ. ಸಕಲ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation

Glorified be the divine Savitri, whom all the gods praise : may that adorable (divinity) requite our praises (with) food : may he always protect the devout with all his protections.

ಸಂಹಿತಾಸೂತ್ರಃ

ಅಭಿ ಯಂ ದೇವ್ಯದಿತಿಗೃಣಾತಿ ಸವಂ ದೇವಸ್ಯ ಸವಿತುರ್ಜುಷಾಣಾ |

ಅಭಿ ಸಮ್ರಾಜೋ ವರುಣೋ ಗೃಣಂತ್ಯಭಿ ಮಿತ್ರಾಸೋ ಅರ್ಯಮಾ ಸ-
ಜೋಷಾಃ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಭಿ | ಯಂ | ದೇವೀ | ಅದಿತಿಃ | ಗೃಣಾತಿ | ಸವಂ | ದೇವಸ್ಯ | ಸವಿತುಃ | ಜುಷಾಣಾ |

ಅಭಿ | ಸಂರಾಜಃ | ವರುಣಃ | ಗೃಣಂತಿ | ಅಭಿ | ಮಿತ್ರಾಸಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ಸಜೋಷಾಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದೇವೀ ದ್ಯೋತಮಾನಾದಿತಿರದೀನಾ ದೇವಮಾತಾ ಯಂ ಸವಿತಾರಮಭಿ ಗೃಣಾತಿ ಅಭಿಷ್ಠೌತಿ ಕೀದೃಶೀ | ಸವಿತುರ್ದೇವಸ್ಯೈವ ಸವಂ ಪ್ರಸವಮನುಜ್ಞಾಂ ಜುಷಾಣಾ ಸೇವಮಾನಾ | ಸಮ್ರಾಜಃ ಸಮ್ಯ-
ಗ್ರಾಜಮಾನಾ ವರುಣಃ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ವರುಣಾದಯೋ ದೇವಾ ಯಂ ಸವಿತಾರಮಭಿ ಗೃಣಂತಿ ಅಭಿಷ್ಠವಂತಿ | ಮಿತ್ರಾಸೋ ಮಿತ್ರಾದಯಶ್ಚ ಸಜೋಷಾಃ ಸಮಾನಪ್ರೀತಿರರ್ಯಮೈತತ್ಸಂಜ್ಞಕೋ ದೇ-
ವಶ್ಚ ಯಾಮಭಿ ಗೃಣಂತಿ | ಸ ನಃ ಸ್ತೋಮಾಂಶ್ಚನೋ ಧಾದಿತಿ ಪೂರ್ವಯರ್ಚಾ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಸ್ಯ—ಪ್ರಭಾಯುತನಾದವನೂ | ಸವಿತುಃ—ಪ್ರೇರಕನಾದವನೂ ಆದ ಸವಿತೃವಿನ | ಸವಂ—ಅನು
ಜ್ಞೆಯನ್ನು | ಜುಷಾಣಾ—ಸೇವಿಸುವವಳೂ | ದೇವೀ—ದೇವತಾತ್ಮಳೂ ಆದ | ಅದಿತಿಃ—ಅದಿತಿದೇವಿಯು |
ಯಂ—ಯಾವ ಸವಿತೃವನ್ನು | ಅಭಿ ಗೃಣಾತಿ—ಸ್ತುತಿಸುವಳೋ | ಸಮ್ರಾಜಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಭುತ್ವವುಳ್ಳ |
ವರುಣಃ—ವರುಣಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ | ಅಭಿ (ಗೃಣಂತಿ)—ಯಾವ ಸವಿತೃವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ | ಸಜೋಷಾಃ—
ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ | ಮಿತ್ರಾಸಃ—ಮಿತ್ರಾದಿಗಳೂ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮಸಂಜ್ಞಕನಾದ ದೇವನೂ | ಅಭಿ
ಗೃಣಂತಿ—ಯಾರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವರೋ ಆ ಸವಿತೃವು ನಮ್ಮ ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಭಾಯುತನೂ ಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ ಯಾವ ಸವಿತೃವಿನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ಸೇವಿಸುವವಳೂ, ದೇವತಾತ್ಮಳೂ
ಆದ ಅದಿತಿದೇವಿಯು ಯಾವ ಸವಿತೃವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಳೋ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಭುತ್ವವುಳ್ಳ ವರುಣಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ
ಯಾವ ಸವಿತೃವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಮಿತ್ರಾದಿಗಳೂ ಅರ್ಯಮದೇವನೂ ಯಾರನ್ನು
ಪ್ರಶಂಸಿಸುವರೋ ಆ ಸವಿತೃವು ನಮ್ಮ ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಲಿ.

English Translation

Whom the divine Aditi, delighting at the birth of the divine Savitri,
glorifies, whom the supreme sovereigns, Varuna, Mitra, Aryaman, (and
other gods), consentaneously adore.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಭಿ ಯೇ ಮಿಥೋ ವನುಷಃ ಸಪಂತೇ ರಾತಿಂ ದಿವೋ ರಾತಿಷಾಚಃ ಪೃ-
ಥಿವ್ಯಾಃ |

ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನಃ ಉತ ನಃ ಶೃಣೋತು ವರುತ್ರೀಕಧೇನುಭಿನಿ ಪಾತು ||೫||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಭಿ | ಯೇ | ಮಿಥಃ | ವನುಷಃ | ಸಪಂತೇ | ರಾತಿಂ | ದಿವಃ | ರಾತಿಷಾಚಃ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ |

ಅಹಿಃ | ಬುಧ್ನಃ | ಉತ | ನಃ | ಶೃಣೋತು | ವರುತ್ರೀ | ಏಕಧೇನುಭಿನಿ | ನಿ | ಪಾತು || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ರಾತಿಷಾಚೋ ದಾನಸೇವಿನೋ ವನುಷಃ ಸಂಭಕ್ತಾರೋ ಯೇ ಯಜಮಾನಾ ಮಿಥಃ ಪರಸ್ಪರಂ
ಸಂಹತಾ ಭೂತ್ವಾ ಸವಿತಾರಮುಭಿಲಕ್ಷ್ಯ ಸಪಂತೇ ಪರಿಚರಂತಿ | ಕೀದೃಶಂ | ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಪೃ-
ಥಿವ್ಯಾ ಭೂಮೀಶ್ಚ ರಾತಿಂ ಮಿತ್ರಭೂತಂ | ಉತಾಪಿ ಚಾಹಿರ್ಬುಧ್ನಃ | ಬುಧ್ನೇಽಂತರಿಕ್ಷೇ ಭವೋ ಬು-
ಧ್ನಃ | ಏತೀತ್ಯಹಿಃ | ಏತತ್ಪದದ್ವಯಾಭಿಧೋ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನೋಽಗ್ನಿರಹಿರ್ಬುಧ್ನಃ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

ಸವಿತುರ್ಮಿತ್ರಭೂತಃ ಸೋಽಸಿ ತೇಷಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸವಿತೃವಿಷಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶೃಣೋತು |
ತಥಾ ವರೂಶ್ರೀ ವಾಗ್ಧೇವೀ ಚ ಸವಿತೃಸಹಿತಾ ಸತ್ಯೇಕಧೇನುಭಿರ್ಮುಖ್ಯಾಭಿಗೋಭಿನಿ ಪಾತು | ನಿತ-
ರಾಮಸ್ಮಾನ್ನಾಲಯತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೀವಃ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥ್ವಿಗೂ | ರಾತಿಂ—ಮಿತ್ರಭೂತನಾದ ಸವಿತೃವನ್ನು | ರಾತಿ-
ಷಾಚಃ—ದಾನವನ್ನು ಸೇವಿಸುವವರೂ | ವನುಷಃ—ಅವನಿಂದ ದತ್ತವಾದುದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರೂ ಆದ | ಯೇ
—ಯಾವ ಯಜಮಾನರು | ಮಿಥಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ಅಭಿ ಸಪಂತೇ—ಸೇವಿಸುವರೋ | ನಃ—ಅಂತಹ
ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಶೃಣೋತು—ಸವಿತೃವು ಕೇಳಲಿ. | ಉತ—ಮತ್ತು | ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನಾಃ—ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನ
ದೇವನೂ ಕೇಳಲಿ. | ವರೂಶ್ರೀ—ರಕ್ಷಕಳಾದ ವಾಗ್ಧೇವಿಯೂ | ಏಕಧೇನುಭಿಃ—ಮುಖ್ಯವಾದ ಧೇನುಗಳೊಡ
ಗೂಡಿ | ನಿ ಪಾತು—ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸವಿತೃವಿನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಯಾವ ಯಜಮಾನರೂಪರಾದ ನಾವು ದ್ಯುಲೋ
ಕಕ್ಕೂ, ಪೃಥ್ವಿಗೂ ಮಿತ್ರ ಭೂತನಾದ ಸವಿತೃವನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೂಡಿಕೊಂಡು ಸೇವಿಸುವವೋ ಅಂತಹ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರ
ವನ್ನು ಸವಿತೃವು ಕೇಳಲಿ. ಮತ್ತು ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನಾಃ ದೇವನೂ ಕೇಳಲಿ. ಮತ್ತು ರಕ್ಷಕಳಾದ ವಾಗ್ಧೇವಿಯೂ ಮುಖ್ಯ
ವಾದ ಧೇನುಗಳೊಡಗೂಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation

Whom those solicitous for wealth, those enjoying (it), mutually wor-
ship, the benefactor of heaven and earth : may Ahirbhudhnya hear us : may
the protectress, (the goddess of speech), cherish us with excellent cattle.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅನು ತನ್ನೋ ಜಾಸ್ವತಿರ್ಮುಂಸೀಷ್ಟ ರತ್ನಂ ದೇವಸ್ಯ ಸವಿತುರಿಯಾನಃ |
ಭಗಮುಗ್ರೋವಸೇ ಜೋಹವೀತಿ ಭಗಮನುಗ್ರೋ ಅಥ ಯಾತಿ ರತ್ನಂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅನು | ತತ್ | ನಃ | ಜಾಃಪತಿಃ | ಮುಂಸೀಷ್ಟ | ರತ್ನಂ | ದೇವಸ್ಯ | ಸವಿತುಃ | ಇಯಾನಃ |

ಭಗಂ | ಉಗ್ರಃ | ಅವಸೇ | ಜೋಹವೀತಿ | ಭಗಂ | ಅನುಗ್ರಃ | ಅಥ | ಯಾತಿ | ರತ್ನಂ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಯಾನೋಽಸ್ಮಾಭಿಯಾಚ್ಯಮಾನೋ ಜಾಸ್ವತಿಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪಾಲಕಃ ಸವಿತಾ ದೇವಃ ಸವಿ-
ತುರ್ದೇವಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ರತ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಧನಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮನು ಮುಂಸೀಷ್ಟ |
ಅನುಮನ್ಯತಾಂ | ಉಗ್ರ ಓಜಸ್ವೀ ಸ್ತೋತಾ ಭಗಂ ಭಜನೀಯಂ ಸವಿತಾರಂ ಭಗಸಂಜ್ಞಕಂ ದೇವಂ ವಾ-

ವಸೇ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ರಕ್ಷಣಾಯ ಜೋಹವೀತಿ | ಭೃಶಂ ಹ್ವಯತಿ | ಅಧಾಸಿ ಚಾನುಗ್ರೋಽಸಮರ್ಥಃ
ಸ್ತೋತಾ ಭಗವೇತತ್ಸಂಜ್ಞಕಂ ಸವಿತಾರಂ ವಾ ರತ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಧನಂ ಯಾತಿ |
ಯಾಚತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಯಾನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಯಾಚಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ | ಜಾಸ್ವತಿಃ—ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನೂ ಅದ ಸವಿತೃವು |
ದೇವಸ್ಯ ಸವಿತುಃ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ತನ್ನ | ರತ್ನಂ—ಆಕರ್ಷಕವೂ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಅದ ಧನವನ್ನು |
ನಃ—ನಮಗೆ | ಅನು ಮಂಸೀಷ್ಟ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ. | ಉಗ್ರಃ—ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಸ್ತೋತ್ರವು | ಭಗಂ—
ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭಗದೇವನನ್ನು | ಅವಸೇ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಜೋಹವೀತಿ—ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕರೆಯು
ತ್ತಾನೆ. | ಅಧ—ಮತ್ತು | ಅನುಗ್ರಃ—ಆಸಮರ್ಥನಾದ ಸ್ತೋತ್ರವು | ಭಗಂ—ಭಗದೇವನನ್ನು | ರತ್ನಂ—ಧನ
ವನ್ನು | ಯಾತಿ—ಬೇಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮಿಂದ ಯಾಚಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ, ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನೂ ಅದ ಸವಿತೃವು ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ತನ್ನದೇ ಆದ
ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ. ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಸ್ತೋತ್ರವು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭಗದೇವನನ್ನು
ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನೇಕಬಾರಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆಸಮರ್ಥನಾದ ಸ್ತೋತ್ರವು ಭಗದೇವನಿಂದ ಧನವನ್ನು
ಬೇಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

May the protector of progeny, when solicited, consent to bestow upon
us the precious (wealth) of the divine Savitri : the ardent (adorer) invokes
repeatedly Bhaga for protection ; the less ardent solicits Bhaga for wealth.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂ ನೋ ಭವಂತು ವಾಜಿನೋ ಹವೇಷು ದೇವತಾತಾ ಮಿತದ್ರವಃ ಸ್ವರ್ಕಾಃ |

ಜಂಭಯಂತೋಽಹಿಂ ವೃಕಂ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಸನೇಮ್ಯ ಸ್ಮದ್ವ್ಯಯವನ್ನಮೀವಾಃ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂ | ನಃ | ಭವಂತು | ವಾಜಿನಃ | ಹವೇಷು | ದೇವತಾತಾ | ಮಿತದ್ರವಃ | ಸ್ವರ್ಕಾಃ |

ಜಂಭಯಂತಃ | ಅಹಿಂ | ವೃಕಂ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ | ಸನೇಮಿ | ಅಸ್ಮತ್ | ಯುಯವನ್ | ಅಮೀವಾಃ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವೈಶ್ವದೇವೇ ಪರ್ವಣಿ ವಾಜಿನಸ್ಯ ಹವಿಷಃ ಶಂ ನೋ ಭವಂತಿತ್ಯಾದಿಕೇ ದ್ವೇ ಯಾಜ್ಯಾನುನಾ-
ಕ್ಯೇ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಶಂ ನೋ ಭವಂತು ವಾಜಿನೋ ಹವೇಷು ವಾಜೇನಾಜೇವತ ವಾಜಿನೋ ನ
ಇತ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞ ರನವಾನಂ ಯಾಜ್ಯಂ | ಅ. ೨-೧೬ | ಇತಿ ||

ದೇವತಾತಾ ದೇವತಾತೌ ಯಜ್ಞೇ ಹವೇಷ್ಟಸ್ತದೀಯೇಷು ಸ್ತೋತ್ರೇಷು ಮಿತದ್ರವೋ ಮಿತ-
ದ್ರವಣಾ ಮಿತಮಾರ್ಗಾಃ ಸ್ವರ್ಕಾಃ ಶೋಭನಾನ್ನಾ ವಾಜಿನ ಏತದಭಿಧಾಯಿಕಾ ದೇವಾ ನೋಽಸ್ತಾಕಂ
ಶಂ ಸುಖಾಯ ಭವಂತು | ಅಸಿ ಚಾಹಿಮಾಗತ್ಯ ಹಂತಾರಂ ವೃಕಂ ವಸೂನಾಮಾದಾತಾರಂ | ಚೋರಮಿತಿ
ಶೇಷಃ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಚ ಜಂಭಯಂತೋ ಹಿಂಸಂತೋ ವಾಜಿನೋ ದೇವಾಃ ಸನೇಮಿ | ಪುರಾಣನಾಮೈ-
ತತ್ | ಪುರಾತನಾ ಅಮೀವಾ ರೋಗಾನಸ್ತದಸ್ಮತ್ತೋ ಯುಯವನ್ | ಸೃಥಕ್ಕುವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವತಾತಾ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಹವೇಷು—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಪಾಠವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ | ಮಿತದ್ರವಃ—
ನಿಯಮಿತವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳುಳ್ಳವರೂ | ಸ್ವರ್ಕಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅನ್ನವುಳ್ಳವರೂ | ವಾಜಿನಃ—ಶಕ್ತಿಯುತರೂ
ಆದ ದೇವತೆಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಸುಖಾರ್ಥವಾಗಿ | ಭವಂತು—ಇರಲಿ. | ಅಹಿಂ—ಮಾರ್ಗನಿರೋಧಕನೂ
ವೃಕಂ—ಲೋಭಿಯೂ ಆದ ಚೋರನನ್ನೂ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ—ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ | ಜಂಭಯಂತಃ—ಹಿಂಸಿಸುವ ದೇವತೆ
ಗಳು | ಸನೇಮಿ—ಪುರಾತನಗಳಾದ | ಅಮೀವಾಃ—ರೋಗಗಳನ್ನು | ಅಸ್ಮತ್—ನಮ್ಮಿಂದ | ಯುಯವನ್—
ಬೇರೆಮಾಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಿಯಮಿತವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳುಳ್ಳವರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಅನ್ನವಂತರೂ ಶಕ್ತಿಯುತರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳು
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಪಾಠವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಸುಖಾರ್ಥವಾಗಿರಲಿ. ಮಾರ್ಗನಿರೋಧಕನೂ, ಲೋಭಿಯೂ ಆದ
ಚೋರನನ್ನೂ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸುವ ದೇವತೆಗಳು ಪುರಾತನಗಳಾದ ರೋಗಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ ಬೇರೆಮಾಡಲಿ.

English Translation

May the Vajins, with slackened speed, bringing excellent food, be
(disposed) for our happiness, upon our invocations at the worship of the gods:
destroying the murderer, the robber, the Rakshas and keeping from us an-
cient maladies.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ವೈಶ್ವದೇವಪರ್ವದಲ್ಲಿ ವಾಜಿ ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಶಂ ನೋ
ಭವಂತು ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಇದರ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಯಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರಗಳ
ನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಶಂ ನೋ ಭವಂತು ವಾಜಿನೋ ಹವೇಷು ವಾಜೇವಾಜೇ
ಽವತ ವಾಜಿನೋ ನ ಇತ್ಯೊರ್ಧ್ವಜ್ಜ್ವರನವಾನಂ ಯಾಜ್ಯಾಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೬) ವಿನ್ಯಾಸವಾಗಿ
ರುವುದು.

ವಾಜಿನಃ—ವಾಜಿನ್ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು ವಾಜೀ ವೇಜನವಾನ್ (ನಿ. ೨-೨೮) ವೇಗಗಮನವುಳ್ಳ ಆಶ್ವವು
ಎಂದು ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಾಜಿನಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಥಮಾಬಹುವಚನಾಂತವಾಗಿದ್ದು
ವಾಜಿಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ರಶ್ಮಿಗಳು ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವೂ ಇರುವುದು.
ವಾಜಿನಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ಕರು ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದು
ಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ನಿರುಕ್ತವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ.—

ಸುಖಾ ನೋ ಭವಂತು ವಾಚಿನೋ ಹ್ವಾನೇಷು ದೇವತಾತೌ ಯಜ್ಞೇ ಮಿತದ್ರವಃ ಸುಮಿತ್ರ
ದ್ರವಃ | ಸ್ವರ್ಕಾಃ ಸ್ವಂಚನಾ ಇತಿ ವಾ ಸ್ವರ್ಚನಾ ಇತಿ ವಾ ಸ್ವರ್ಚಿಷ ಇತಿ ವಾ | ಜಂಭ-
ಯಂತೋಽಹಿಂ ಚ ವೃಕಂ ಚ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಚ ಕ್ಷಿಪ್ರಮಸ್ತದ್ಯಾವಯಂತ್ವಮೀನಾ ದೇವಾಶ್ವಾ
ಇತಿ ವಾ || (ನಿ. ೧೨-೪೪)

ವಾಚಿನ್ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೇಗಗಮನವುಳ್ಳ ಅಶ್ವವು ಅಥವಾ ದೇವಾಶ್ವವು ಎಂದರ್ಥವು. ಇಲ್ಲಿ ವಾಚಿನಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಬಹು
ವಚನದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವೇಗಗಮನವುಳ್ಳ ದೇವಾಶ್ವಗಳು ಅಥವಾ ದೇವತೆಗಳು ಎಂದರ್ಥವು. ದೇವತಾತೌ
ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ;

ಮಿತದ್ರವಃ ಸುಮಿತ್ರದ್ರವಃ ಮಿತದ್ರವಣಾ ಮಿತಮಾರ್ಗಾಃ | ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಶ್ವವು ಸಾರಥಿಯ
ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಹೋಗುವ ವೇಗಕ್ಕೆ ಸಾರಥಿಯ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಒಂದು ಮಿತಿಯುಂಟು. ಸಾರಥಿಯ
ಇಷ್ಟವುಸಾರವಾಗಿ ಅದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಅಥವಾ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ವೇಗವು
ಮಿತವಾಗಿರುವುದು ಎಂದರೆ ನಿಯಮನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದು ಎಂದರ್ಥವು. ಅಥವಾ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳುವಂತೆ
ಮಿತಮಾರ್ಗಾಃ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಎಂದರೆ ಸಾರಥಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದ
ರಿಂದ ಮಿತಮಾರ್ಗ ಅಥವಾ ಮಿತದ್ರವಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವುದು.

ಸ್ವರ್ಕಾಃ— ಸ್ವರ್ಕಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು— ಸ್ವಂಚನಾ ಇತಿ ವಾ | ಶೋಭನಂ ಅಂಚಂತಿ ಗಚ್ಛಂತಿ |
ಚೆನ್ನಾದ ಅಥವಾ ಉತ್ತಮವಾದ ಪದವಿಶ್ಲೇಷದಿಂದ ಹೋಗುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಕಾಃ ಎಂದು ಹೆಸರು; ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಚಿ-
ನಾಃ ಶೋಭನಂ ವಾ ಅರ್ಚಿನಂ ಯೇಷಾಂ ಸ್ತುತಿಃ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಎಂದರೆ ಇದರ ಗುಣಗಳನ್ನು
ಶ್ಲಾಘಿಸುವರು ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಚಿನಾಃ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಕಾಃ ಎಂದು ಹೆಸರು; ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಚಿಷಃ ವಾ ಯೇಷಾಂ
ಶೋಭನಾ ಅರ್ಚಿಷೋ ದೀಪ್ತಯಃ ತ ಆಗಚ್ಛಂತು | ಇದರ ಶರೀರಕಾಂತಿಯು ಬಹಳ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿರು
ವುದು. ಧೃಷ್ಟಪುಷ್ಪವಾದ ಶರೀರದಿಂದಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಕೊಬ್ಬಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮದಿಂದ ಇರುವುದೂ ಮಿಂಚುತ್ತಿರುವ
ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ವರ್ಚಿಷಃ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಕಾಃ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಎಂದ
ಸ್ವರ್ಕಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೂರುವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಾರೆ. ಮಿತದ್ರವಃ ಸ್ವರ್ಕಾಃ ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದ
ಗಳೂ ವಾಚಿನಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣಗಳು.

ಅಹಿಂ ಚ ವೃಕಂ ಚ ರಕ್ಷಾಂಸಿ—ಅಹಿಂ ಆಗತ್ಯ ಹಂತಾರಂ | ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದು ಕೊಲ್ಲುವ ಶತ್ರು
ವಿಗೆ ಅಹಿಂ ಎಂದು ಹೆಸರು; ವೃಕಂ ವಸೂನಾಮಾದಾತಾರಂ ಅಥವಾ ಯಶ್ಚ ಪೃಕಸ್ತಸ್ಯರೋ ಮುಷ್ಣಾತಿ |
ಧನಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಕಳ್ಳನಿಗೆ ವೃಕ ಎಂದು ಹೆಸರು; ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಯೇಽಸ್ಮಾನ್ ರಹಸಿ ಕ್ಷಿಣ್ವಂತಿ | ನಮಗೆ
ತಿಳಿಯದಂತೆ ಗುಂಥನಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಅಥವಾ ರಹಸ್ಯಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ರಾಕ್ಷಸಗಳಿಗೆ
ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಮೂರುವಿಧವಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಈ ದೇವತೆಗಳು ಹಿಂಸಿಸಲಿ ಮತ್ತು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ
ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಾಚೇನಾಚೇವತ ವಾಚಿನೋ ನೋ ಧನೇಷು ವಿಪ್ರಾ ಅನ್ಯುತಾ ಯತಜ್ಞಾಃ |
ಅಸ್ಯ ಮಧ್ಯಃ ಸಿಬತ ಮಾದಯಧ್ವಂ ತೃಪ್ತಾ ಯಾತ ಪಥಿಭಿರ್ದೇವಯಾನೈಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಾಜೇನಾಜೇ | ಅವತ | ವಾಜಿನಃ | ನಃ | ಧನೇಷು | ವಿಪ್ರಾಃ | ಅಮೃತಾಃ | ಋತೃಜ್ಞಾಃ |
 ಅಸ್ಯ | ಮಧ್ವಃ | ಪಿಬತ | ಮಾದಯಧ್ವಂ | ತೃಪ್ತಾಃ | ಯಾತ | ಪಥಿಭಿಃ | ದೇವಯಾನೈಃ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವಾಜಿನ ಏತನ್ನಾಮಕಾ ದೇವಾ ವಿಪ್ರಾ ಮೇಧಾವಿನೋಽಮೃತಾ ಅಮರಃ ಧರ್ಮಾಣಿ ಋತ-
 ತಜ್ಞಾಃ ಸತ್ಯಂ ಜಾನಂತಃ ಏವಂಭೂತಾಃ ಸಂತೋ ಯೂಯಂ ವಾಜೇ ವಾಜೇ ಸರ್ವೇಷು ಯುದ್ಧೇಷು
 ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಧನೇಷು ಧನನಿಮಿತ್ತೇಷ್ವವತ | ಪಾಲಯತ | ತತೋ ಯೂಯಮಸ್ಯ ಮಧ್ವೋ ಮಧು-
 ರೋಪೇತಮಿಮಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬತ | ಸೋಮಪಾನಾನಂತರಂ ಮಾದಯಧ್ವಂ | ಯೂಯಂ ತೃಪ್ತಾ ಭ-
 ವತ | ತತಸ್ತೃಪ್ತಾ ಯೂಯಂ ದೇವಯಾನೈರ್ದೇವಗಮನಸಾಧನೈಃ ಪಥಿಭಿರ್ಮಾರ್ಗಗೈರ್ಯಾತಃ | ಗಚ್ಛತಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಾಜಿನಃ—ವಾಜಿಸಂಜ್ಞ ಕರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ವಿಪ್ರಾಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ | ಅಮೃತಾಃ—ಮರಣ
 ಧರ್ಮರಹಿತರೂ | ಋತಜ್ಞಾಃ—ಸತ್ಯವನ್ನರಿತವರೂ ಆದ ನೀವು | ವಾಜೇವಾಜೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲೂ |
 ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಧನೇಷು—ಧನನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಅವತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. | ಮಧ್ವಃ—ಮಧುರವಾದ | ಅಸ್ಯ—ಈ
 ಸೋಮವನ್ನು | ಪಿಬತ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ. || ಮಾದಯಧ್ವಂ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. | ತೃಪ್ತಾಃ—ತೃಪ್ತರಾದ
 ನೀವು | ದೇವಯಾನೈಃ—ದೇವತೆಗಳು ಸಂಚರಿಸುವ | ಪಥಿಭಿಃ—ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ | ಯಾತ—ಹೊರಟುಹೋಗಿರಿ. |

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಾಜಿಸಂಜ್ಞ ಕರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಮೇಧಾವಿಗಳೂ, ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರೂ, ಸತ್ಯವನ್ನರಿತವರೂ ಆದ
 ನೀವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಧನನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಮಧುರವಾದ ಈ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನ
 ಮಾಡಿರಿ. ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. ತೃಪ್ತರಾದ ನೀವು ದೇವಯಾನಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಸಂಚರಿಸಿರಿ.

English Translation

Wise, immortal Vajins, observers of truth defend us in every conflict,
 and for the sake of wealth : drink of this sweet (Soma beverage), be exhila-
 rated (thereby) and satisfied ; proceed by the paths traversed by the gods.

ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಊರ್ಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿರಿತಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಂ ಷಷ್ಠಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ವಭಂ ವೈಶ್ವದೇವಂ |
 ಊರ್ಧ್ವಃ ಸಪ್ತ ವೈಶ್ವದೇವಂ ತ್ವಿತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ ತೈಂಗಿಕಃ || ದ್ವಿತೀಯೇ
 ಛಂದೋಮೇ ಪ್ರಉಗತಸ್ತ ಊರ್ಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿರಿತಿ ವೈಶ್ವದೇವಸ್ತೃಚಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಊರ್ಧ್ವೋ
 ಅಗ್ನಿಃ ಸುಮತಿಂ ವಸ್ತೋ ಅಶ್ರೇದತ ಸ್ಯಾ ನಃ ಸರಸ್ವತೀ ಜುಷಾಣೇತಿ ಪ್ರಉಗಂ | ಅ. ೮-೧೦ | ಇತಿ ||

ಅನುನಾದವು—ಉಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ವಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉಧ್ವೋಃ ಸಪ್ತ ವೈಶ್ವದೇವಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತ ವ್ಯಾಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು. ಎರಡನೆಯ ಭಂದೋಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಉಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವೈಶ್ವದೇವತ್ವಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ ಉಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿಃ ಸುಮತಿಂ ವಸೋ ಅಶ್ರೇದತ ಸ್ಯಾ ನಃ ಸರಸ್ವತೀ ಜುಷಾಣೇತಿ ಪ್ರಉಗಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೩೯

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೩೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೬ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೭ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ವಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿಃ ಸುಮತಿಂ ವಸೋ ಅಶ್ರೇತ್ತತೀಚೀ ಜೂರ್ಣಿದೇವ-
ತಾತಮೇತಿ |

ಭೇಜಾತೇ ಅದ್ರೀ ರಥ್ಯೇವ ಪಂಥಾಮೃತಂ ಹೋತಾ ನ ಇಷಿತೋ ಯಜಾತಿ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉಧ್ವೋ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸುಮತಿಂ | ವಸೋ | ಅಶ್ರೇತ್ | ಪ್ರತೀಚೀ | ಜೂರ್ಣಿಃ | ದೇವತಾತಿಂ | ಏತಿ |

ಭೇಜಾತೇ ಇತಿ | ಅದ್ರೀ ಇತಿ | ರಥ್ಯೇವ | ಪಂಥಾಂ | ಮೃತಂ | ಹೋತಾ | ನಃ | ಇಷಿತಃ | ಯಜಾತಿ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಗ್ನಿರಂಗನಾದಿಗುಣವಿಶಿಷ್ಟ ಉಧ್ವ ಉದ್ಯಮನಃ ಸನ್ ವಸೋ ವಾಸಕಸ್ಯ ಸ್ತೋತುಃ ಸು-
ಮತಿಮಸ್ಮದೀಯಾಂ ಶೋಭನಾಂ ಸ್ತುತಿಮಶ್ರೇತ್ | ಶ್ರಯತು | ಸೇವತಾಂ | ಪ್ರತೀಚ್ಯಭಿಮುಖೀ ಜೂ-
ರ್ಣಃ ಸರ್ವಾಸಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಜರಯಿತ್ಯುಪೋದೇವತಾ ದೇವತಾತಿಂ ಯಜ್ಞಮೇತಿ | ಗಚ್ಛತಿ | ಅದ್ರೀ
ಅದ್ರಿಯಂತಾ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತಾ ಸತ್ವೀಯಜಮಾನಾ ಪಂಥಾಂ ಪಂಥಾನಂ ಯಜ್ಞಮಾರ್ಗಂ ರಥ್ಯೇವ ರಥಿ-
ನಾವಿವ ಭೇಜಾತೇ | ಸೇವೇತೇ | ತಥೇಷಿತಃ ಸಂಪ್ರೇಷಿತೋ ನೋಽಸ್ಮದೀಯೋ ಹೋತಾ ಮೃತಂ
ಯಜ್ಞಂ ಯಜಾತಿ | ಯಜತು | ಕರೋತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ

ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿದೇವನು | ಉರ್ಧ್ವಾಃ—ಉರ್ಧ್ವಮುಖನಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ | ವಸ್ತುಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ಸುಮತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಅಶ್ರೇತಃ—ಸೇವಿಸಲಿ. | ಪ್ರತೀಚೀ—ನಮಗಭಿಮುಖಳಾಗಿರುವವಳೂ ಜೂರ್ಣಿಃ—ಪ್ರಜೆಗಳ ಕ್ಷಯಕಾರಕಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು | ದೇವತಾತಿಂ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಏತಿ—ಬರುತ್ತಾಳೆ | ಅದ್ರೀ—ಭಕ್ತಿಯುತರಾದ ಯಜಮಾನ ದಂಪತಿಗಳು | ಸಂಥಾಂ—ಯಜ್ಞಮಾರ್ಗವನ್ನು | ರಥ್ಯೇವ—ರಥಿಕರಂತೆ | ಭೇಜಾತೇ—ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. | ಇಷಿತಃ—ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಹೋತಾ—ಹೋತೃವು | ಋತಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಯಜಾತಿ—ನಿರ್ವಹಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅಗ್ನಿದೇವನು ಉರ್ಧ್ವಮುಖನಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸಲಿ. ನಮಗಭಿಮುಖಳಾಗಿರುವವಳೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕ್ಷಯಕಾರಕಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಭಕ್ತಿಯುತರಾದ ಯಜಮಾನದಂಪತಿಗಳು ಯಜ್ಞಮಾರ್ಗವನ್ನು ರಥಿಕರಂತೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮಿಂದ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಮ್ಮ ಹೋತೃವು ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಿ.

English Translation

Let Agni, risen on high, accept the praise of the worshipper : she who makes (all creatures) old, looking to the west, goes to the sacrifice : the pious pair, like two raiders in a chariot, follow the path (of the ceremony) : let the Hotri, as enjoined, celebrate the rite.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ವಾವೃಜೇ ಸುಪ್ರಯಾ ಬರ್ಹಿರೇಷ್ವಾನಾ ವಿಶ್ವತೀವ ಬೀರಿಟಿ ಇಯಾತೇ |
ವಿಶಾನ್ತುಕ್ತೋರುಷಸಃ ಪೂರ್ವಹೊತೌ ನಾಯುಃ ಪೂಷಾ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ನಿ-
ಯುತ್ವಾನ್ || ೨ ||

ಪದಮಾತಃ

ಪ್ರ | ವಾವೃಜೇ | ಸುಪ್ರಯಾಃ | ಬರ್ಹಿಃ | ಏಷಾಂ | ಆ | ವಿಶ್ವತೀ | ಇವೇತಿ | ವಿಶ್ವತೀ | ಇವ | ಬೀರಿಟೇ |
ಇಯಾತೇ | ಇತಿ |
ವಿಶಾಂ | ಅಕ್ತೋಃ | ಉಷಸಃ | ಪೂರ್ವಹೊತೌ | ನಾಯುಃ | ಪೂಷಾ | ಸ್ವಸ್ತಯೇ | ನಿಯುತ್ವಾನ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಏಷಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಸುಪ್ರಯಾಃ ಶೋಭನಾನ್ನೇನ ಯುಕ್ತಂ ಬರ್ಹಿಃ ಕುಶಮಯಂ ಪ್ರ ವಾವೃಜೇ | ಪ್ರವೃಜ್ಯತೇ | ಆಸಾಧ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ವಿಶ್ವತೀವ | ಇವೇತೀದಾನೀಮರ್ಥೇ | ಇದಾನೀಮಸ್ತದೀಯಾನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪಾಲಕೌ ನಿಯುತ್ವಾನ್ | ನಿಯುಚ್ಛಬ್ದೇನ ಬದವಾ ಉಚ್ಯಂತೇ |

ತದ್ವಾನ್ವಾಯುಃ ಪೂಷಾ ಚ ವಿಶಾಂ ಪ್ರಜಾಣಾಂ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ಕ್ಷೇಮಾಯಾಕ್ಮೋ ರಾತ್ರೇಃ ಸಂಬಂಧಿನ್ಯಾ
ಉಷಸಃ ಸಕಾಶಾತ್ಪೂರ್ವಹೂತೌ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿನ್ನಾಹ್ವಾನೇ ಸತಿ ಬೀರಿಟೇಽನ್ತರಿಕ್ಷ ಏಯಾತೇ | ಅಗಚ್ಛತಾಂ |
ಯದ್ವಾ | ವಿಶ್ವತೀವೇತ್ಯುಪಮಾ | ವಿಶಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಬೀರಿಟೇ ಗಣೇ ವಿಶ್ವತೀವ ರಾಜಾನ್ಯಾ ಯಥಾ
ಗಚ್ಛತಾಂ ತದ್ವತ್ | ಅಸ್ಥಿನ್ವಕ್ಷೇ ವಿಶಾಮಿತ್ಯುಭಯತ್ರ ಸಂಬಂಧತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಿಷಾಂ—ಯಜಮಾನರ | ಸುಪ್ರಯಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅನ್ನದಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಬರ್ಹಿಃ—ದರ್ಭಾಸನವು
ಪ್ರ ವವ್ಯಜೇ—ಹರಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. | ವಿಶ್ವತೀವ—ಪ್ರಜಾಪಾಲಕರಾದ ರಾಜರಂತೆ | ನಿಯುತಾನ್ ವಾಯುಃ—
ನಿಯುತ್ಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಆಶ್ವವುಳ್ಳ ವಾಯುವು | ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನೂ | ವಿಶಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳ | ಸ್ವಸ್ತಯೇ—
ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ | ಅಕ್ಮೋಃ—ರಾತ್ರಿಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ | ಪೂರ್ವಹೂತಾ—ಪೂರ್ವ
ಭಾವಿಯಾದ ಆಹ್ವಾನನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಬೀರಿಟೇ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಅ ಏಯಾತೇ—ದಯಮಾಡಲಿ. |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಜಮಾನರ ಉತ್ತಮವಾದ ಅನ್ನಯುಕ್ತವಾದ ದರ್ಭಾಸನವು ಹರಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಜಾಪಾಲಕರಾದ ರಾಜ
ರಂತೆ ನಿಯುತ್ಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಆಶ್ವವುಳ್ಳ ವಾಯುವು ಪೂಷದೇವನೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ರಾತ್ರಿಸಂಬಂಧಿಯಾದ
ಉಷಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾದ (ಪಾತಕಕಾಲದ) ಆಹ್ವಾನನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದಯಮಾಡಲಿ.

English Translation

The food-bestowing sacred grass of these (the worshippers) is strewn :
may the two lords of people, Vayu, with the Niyut steeds, and Pushan, in-
voked before the dawn upon the close of the night, appear now in the firmam-
ent for the welfare of mankind.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಬೀರಿಟೇ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡಿದಾರೆ. ಬೀರಿಟೇ ಎಂದರೆ
ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಒಂದು ಅರ್ಥವನ್ನೂ ವಿಶಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಬೀರಿಟೇ ಗಣೇ ವಿಶ್ವತೀವ ರಾಜಾನ್ಯಾ
ಮನುಷ್ಯರ ಅಥವಾ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪಾಲಕರಾದ ರಾಜರಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬೀರಿಟೇ ಎಂದರೆ ಸಮೂಹ
ದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳಿದಾರೆ.

ಯಾಸ್ತುರು ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡಿದಾರೆ—

ಬೀರಿಟೇ | ಬೀರಿಟಂ ತೈಟೀಕಿರಂತರಿಕ್ಷಮೇವಮಾಹ ಪೂರ್ವಂ ವಯತೇರುತ್ತರಮಿರತೇ-
ರ್ವಯಾಂಸೀರಂತ್ಯಸ್ಥಿನ್ ಭಾಂಸಿ ವಾ | ತದೇತದಸ್ಯಾವ್ಯಚ್ಯುತಾಹರಂತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ
ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೫-೨೮)

ಬೀರಿಟಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವೆಂದರ್ಥವು ಎಂದು ತೈಟೀಕಿ ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಮತವು. ಹೇಗೆಂದರೆ—ಈಶಬ್ದದ
ಪೂರ್ವಾರ್ಥವಾದ ಬೀರಿಟಂ ಅಥವಾ ವೀರಿಟಂ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವು ವೇದ ಧಾತುವಿನಿಂದಲೂ ಉತ್ತರಾರ್ಥವಾದ ಈರಿಟ್
ಎಂಬ ಭಾಗವು ಈರ್ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಲೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ವೇರಿಟಂ ಅಥವಾ ಬೀರಿಟಂ ಎಂದಾಗಿದೆ. ನಿ ಎಂದರೆ

ವಕ್ಷಿಗಳು ಈರ್ ಎಂದರೆ ಸಂಚರಿಸು ಎಂದರ್ಥವು. ಇರತೇರ್ವಯಾಂಸೀರಂತ್ಯಸ್ತಿನಿ | ಪಕ್ಷಿಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ (ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ) ಸಂಚರಿಸುವುದರಿಂದ ವೀರಿಟಿ ಅಥವಾ ಬೀರಿಟಿಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಭಾಂಸಿ ವಾ ಎಂದರೆ ಭಾಸೋಽತ್ರ ನಕ್ಷತ್ರಾದೀನಾಂ ತಸ್ಯಂತೇ ಈ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಾದಿ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲಗಳ ಚಲನಲನಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಬೀರಿಟಿಂ ಎಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ಮರು ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ.—

ಪ್ರವೃಜ್ಯತೇ ಸುಪ್ರಾಯಣಂ ಬರ್ಹಿರೇಷಾಮೇಯಾತೇ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸಾತಾರೌ ವಾ ಪಾಲಯಿತಾ-
ರಾ ವಾ | ಬೀರಿಟಿಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಭಿಯೋ ವಾ ಭಾಸೋ ವಾ ತತಿಃ | ಅಪಿ ಪೋಷಮಾರ್ಥೇ
ಸ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಪತೀ ಇವ ರಾಜಾನ್ ಬೀರಿಟೀ ಗಣೇ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ರಾತ್ರಾಃ ವಿನಾಸೇ
ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಮುಭಿಹೂತೌ ವಾಯುಶ್ಚ ನಿಯುತ್ವಾನ್ ಪೂಷಾ ಚ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನಾಯ ||
ನಿಯುತ್ವಾನ್ ನಿಯುತೋಽಸ್ಯಾಶ್ವಾಃ ನಿಯುತೋ ನಿಯಮನಾದ್ವಾ ನಿಯೋಜನಾದ್ವಾ ||

(ನಿ. ಜ. ೨೮)

ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಾಯು ಮತ್ತು ಪೂಷನ್ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವತೆಗಳು ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಪಾಲಕರಾವವರು ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಾಪಾಡತಕ್ಕವರು. ಇಂತಹ ಈ ದೇವತೆಗಳ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಮೆತ್ತಗಿರುವ ಬರ್ಹಿಃ ಎಂಬ ದರ್ಭೆಗಳು ಆಸನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹರಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಬೀರಿಟಿಂ ಎಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಯವು ಅಥವಾ ಬೆಳಕು ತಂಬಿರುವುದರಿಂದ ಬೀರಿಟಿಂ ಎಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಎಂದರ್ಥವು. ಅಥವಾ ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಪಮಾನ (ಹೋಲಿಕೆ)ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿರಬಹುದು. ಈ ಉಪಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬೀರಿಟಿ ಎಂದರೆ ಗಣೇ (ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ) ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಸರ್ವರಿಗೂ ಪಾಲಕರಾದ ರಾಜರು ಮನುಷ್ಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಹೇಗೆ ಗೌರವಾನ್ವಿತರಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವರೋ ಅದರಂತೆ ಎಂದು ಬೀರಿಟಿಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗಣ ಅಥವಾ ಗುಂಪು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಉಷಸಃ ಪೂರ್ವಹೂತೌ ಎಂದರೆ ರಾತ್ರಾಃ ವಿನಾಸೇ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಮುಭಿಹೂತೌ ರಾತ್ರಿಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಉಷಸ್ಸಿನ ಆವಿರ್ಭಾವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ವಾಯುದೇವನೂ ಪೂಷನೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯಬೇಡಿ. ಇಲ್ಲಿ ನಿಯುತ್ವಾನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿಯುತ್ ಎಂಬ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ವಾಯುದೇವನು ಎಂದರ್ಥವು. ವಾಯುದೇವನ ಅಶ್ವಗಳಿಗೆ ನಿಯುತಃ ಎಂದು ಹೆಸರು. (ನಿ. ೨-೨೮) ಈ ವಿಶೇಷಣವು ವಾಯುವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಪೂಷನಿಗೆ ಅಲ್ಲ. ನಿಯುತಶಬ್ದಕ್ಕೆ-ಈ ಅಶ್ವದ ಗಮನವು ನಿಯಮನಾದ್ವಾ ನಿಯಮನಕ್ಕೆ (ಸಾರ್ಥಿಯ ಹತೋಟಿಗೆ) ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದು ಅಥವಾ ನಿಯೋಜನಾದ್ವಾ-ಈ ಅಶ್ವವನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಹೊಡುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಯುವಿನ ಅಶ್ವಕ್ಕೆ ನಿಯುತ್ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ

ಜ್ಞಯಾ ಅತ್ರ ವಸವೋ ರಂತ ದೇವಾ ಉರಾವಂತರಿಕ್ಷೇ ಮರ್ಜಯಂತ
ಶುಭಾಃ |

ಅರ್ನಾಕ್ಷಥ ಉರುಜ್ರಯಃ ಕೃಣುಧ್ವಂ ಶ್ರೋತಾ ದೂತಸ್ಯ ಜಗ್ಮುಷೋ
ನೋ ಅಸ್ಯ ೩ ||

ಪದವಾಕಃ

ಜ್ಮಯಾಃ | ಅತ್ರ | ವಸವಃ | ರಂತ | ದೇವಾಃ | ಉರಾ | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ | ಮರ್ಜಯಂತ | ಶುಭ್ರಾಃ |

ಅರ್ನಾಕ್ | ಪಥಃ | ಉರುಜ್ರಯಃ | ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಶ್ರೋತ | ದೂತಸ್ಯ | ಜಗ್ಮುಷಃ | ನಃ | ಅಸ್ಯ |

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವಸವೋ ವಸುಸಂಜ್ಞಕಾ ದೇವಾ ಅತ್ರಾಸ್ತಿಸ್ತಂಜ್ಞೇ ಜ್ಮಯಾಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಭವಾ ರಂತ | ರಮು-
ಯಂಶಾಂ | ಉರಾ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇಽಂತರಿಕ್ಷೇ ಸ್ಥಿತಾಃ ಶುಭ್ರಾ ದೀಪ್ಯಮಾನಾ ಮರುತಶ್ಚ ಮರ್ಜಯಂತ |
ಪರಿಚಯಂತೇ | ಹೇ ಉರುಜ್ರಯಃ ಪ್ರಭೂತಗಮನಾ ವಸವೋ ಮರುತಶ್ಚ ಯೂಯಂ ಪಥೋ
ಯುಷ್ಮದೀಯಾನ್ಮಾರ್ಗನರ್ವಾಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಕುರುತ | ಅಸಿ ಚ
ಯೂಯಂ ಜಗ್ಮುಷೋ ಯುಷ್ಮಾನ್ಪ್ರತಿ ಗತವತೋ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಸ್ಯಾಸ್ಯ ದೂತಸ್ಯಾಗ್ನೇರಾಹ್ವಾನಂ
ಶ್ರೋತ | ಶೃಣುತ | ಅಗ್ನಿಹಿ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ದೂತಃ ಸನ್ನೇನಾನಾಹ್ವಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಸವಃ—ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ | ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳು | ಅತ್ರ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಜ್ಮಯಾಃ—ಪೃಥ್ವಿ
ಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದವರಾಗಿ | ರಂತ—ಶ್ರೇಡಿಸಲಿ. | ಉರಾ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ—ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥರೂ |
ಶುಭ್ರಾಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಮರ್ಜಯಂತ—ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. | ಉರುಜ್ರಯಃ—
ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಮತ್ತು ವಸುಗಳೇ | ಪಥಃ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ | ಅರ್ನಾಕ್—
ಅಭಿಮುಖವಾಗಿರುವಂತೆ | ಕೃಣುಧ್ವಂ—ನಿಮ್ಮ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರಿ. | ಜಗ್ಮುಷಃ—ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿ-
ರುವವನೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ ಪರವಾದ | ಅಸ್ಯ ದೂತಸ್ಯ—ದೇವದೂತನೂ ಆದ ಈ ಅಗ್ನಿಯ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು |
ಶ್ರೋತ—ಕೇಳಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಶ್ರೇಡಿಸಲಿ. ವಿಸ್ತೃತವಾದ
ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥರೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ ಎಲೈ ಮರು-
ತ್ತುಗಳೇ, ಮತ್ತು ಎಲೈ ವಸುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಸಂಚಾರವು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿರುವಂತಿರಲಿ. ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ
ಬರುತ್ತಿರುವವನೂ, ನಮ್ಮ ಪರವಾದ ದೇವದೂತನೂ ಆದ ಈ ಅಗ್ನಿಯ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ.

English Translation

May the divine Vasus sport in this occasion upon the earth : the
brilliant (Maruts) in the expansive firmament are being worshipped : swift-
moving deities, direct your paths towards us : hear (the words) of this our
messenger, (Agni), approaching to you.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಸುಗಳನ್ನೂ, ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಸುಗಳು ಯಾರು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಮರು ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ.—

ವಸವೋ ಯದ್ವಿವಸತೇ ಸರ್ವಮಗ್ನಿರ್ವಸುಭಿರ್ವಾಸವ ಇತಿ ಸಮಾಖ್ಯಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಪೃಥಿವೀ-
ಸ್ಥಾನಾಃ | ಇಂದ್ರೋ ವಸುಭಿರ್ವಾಸವ ಇತಿ ಸಮಾಖ್ಯಾ ತಸ್ಮಾನ್ಯಧ್ಯಸ್ಥಾನಾಃ | ವಸವ ಆ-
ದಿತ್ಯ ರಶ್ಮಯೋ ವಿವಾಸನಾತ್ಸ್ಮಾದ್ಧ್ಯಸ್ಥಾನಾಃ ||

(ನಿ. ೧೨-೪೧)

ವಸವ: ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸರ್ವವನ್ನೂ ಆಚ್ಛಾದಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವವರು ಎಂದರ್ಥವು. ಹೇಗೆಂದರೆ ವಸವ: ಎಂಬ (ಅಷ್ಟಾ ವಸವ:) ದೇವತೆಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೂ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅಗ್ನಿಯು ಪೃಥಿವೀಸ್ಥಾನದೇವತೆಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ ವಸುಗಳು ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಇವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೂ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಇಂದ್ರನು ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವತೆಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ ವಸುಗಳು ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು (ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು) ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ವಸವ: ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆದಿತ್ಯನ ರಶ್ಮಿಗಳು ಎಂದರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಆದಿತ್ಯನ ರಶ್ಮಿಗಳು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ವಸುಗಳು ಸ್ವರ್ಗ ಆಧವಾ ದ್ಯುಸ್ಥಾನವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಸುಗಳು ತ್ರಿಸ್ಥಾನ ಎಂದರೆ ಪೃಥಿವೀ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ದ್ಯೌಃ ಎಂಬ ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ವಸವ: ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಈ ವಸವ: ಎಂಬ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಿರುವ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಯಾಸ್ಮರು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದಾರೆ. ಒಂದು ವಾಜಸನೇಯಸಂಹಿತೆಯ (ಶುಕ್ಲಯಜುರ್ವೇದ) ಮಂತ್ರವು, ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕು. ಈ ಋಕ್ಕಿಗೂ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ.—

ಜ್ಮಯಾ ಅತ್ರ ವಸವೋರಮಂತ ದೇವಾ ಜ್ಞಾ ಪೃಥಿವೀ ತಸ್ಯಾಂ ಭವಾ ಉರಾ ಚಾಂತರಿಕ್ಷೇ
ಮಾರ್ಜಯಂತ ಗಮಯಂತ ಶುಭ್ರಾಃ ಶೋಭಮಾನಾ ಅರ್ವಾಚಿ ಏನಾನ್ ಪಥೋ ಬಹು
ಜನಾಃ ಕುರುಧ್ವಂ ಶೃಣುತ ದೂತಸ್ಯ ಜಗ್ಮುಷೋ ನೋ ಆಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ ||

(ನಿ. ೧೨-೪೩)

ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಸುಗಳು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ಸಂತೋಷಚಿತ್ತರಾಗಿ ಕ್ರೀಡಿಸಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾ ಎಂದರೆ ಪೃಥಿವಿಯು (ನಿ. ೨-೫) ಆ ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವವರು ವಸುಗಳು ಮತ್ತು ಈ ವಸುಗಳು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುವರು. ಇವರು ಬಹಳ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿಯೂ ಇರುವರು. ಎಲೈ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ ಮರು ಮತ್ತು ಗಳೇ ಮತ್ತು ವಸುಗಳೇ ನಮ್ಮ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿರುವ ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬನ್ನಿರಿ. ಮತ್ತು ದೂತಭಾವವನ್ನು ವಹಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಅಗ್ನಿಯ ಆಹ್ವಾನರೂಪವಾದ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿರಿ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತೇ ಹಿ ಯಜ್ಞೇಷು ಯಜ್ಞಯಾಸ ಉನಾಃ ಸಧಸ್ಥಂ ವಿತ್ವೇ ಅಭಿ ಸಂತಿ
ದೇವಾಃ |

ತಾ ಅಧ್ವರ ಉಶತೋ ಯಕ್ಷ್ಯಗ್ನೇ ಶ್ರುಷ್ಟೀ ಭಗಂ ನಾಸತ್ಯಾ ಪುರಂಧಿಂ ||೪||

ಪದವಾಚಃ

ತೇ | ಹಿ | ಯಜ್ಞೇಷು | ಯಜ್ಞಿಯಾಸಃ | ಉಮಾಃ | ಸಧಸ್ಥಂ | ವಿಶ್ವೇ | ಅಭಿ | ಸಂತಿ | ದೇವಾಃ
ತಾನ್ | ಅಧ್ವರೇ | ಉಶತಃ | ಯಕ್ಷಿ | ಅಗ್ನೇ | ಶ್ರುಷ್ಟೀ | ಭಗಂ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಪುರಂಧಿಂ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಜ್ಞೇಷು ಯಾಗೇಷು ತೇ ಹಿ ತೇ ಖಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಯಜ್ಞಿಯಾಸೋ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಾ ಉಮಾ
ರಕ್ಷಕಾ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸಧಸ್ಥಂ ಸಹಸ್ರಾನಮುಭಿ ಸಂತಿ | ಅಭಿಭವಂತಿ | ಆಕ್ರಾಮಂತಿ | ಹೇ
ಅಗ್ನೇ ಅಧ್ವರೇ ಸ್ಮದೀಯೇ ಯಜ್ಞ ಉಶತಃ ಕಾಮಯಮಾನಾಂ ಸ್ತಾನ್ದೇವಾನ್ಮಹೀ | ಯಜ | ತಥಾ
ಶ್ರುಷ್ಟೀ | ಪ್ರಪ್ರನಾಮೃತತ್ | ಪ್ರಪ್ರಂ ಭಗಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಕಂ ದೇವಂ ನಾಸತ್ಯಾ ನಾಸತ್ಯಾವಶ್ವಿನಾ ಚ
ಪುರಂಧಿಂ ಪುರೂಣಾಂ ಧ್ಯಾತಾರಮಿಂದ್ರಂ ಚ ಯಜ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞೇಷು—ನಮ್ಮ ಯಾಗಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ | ತೇ ಹಿ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ | ಯಜ್ಞಿಯಾಸಃ—ಪೂಜಾರ್ಹರೂ
ಉಮಾಃ—ರಕ್ಷಕರೂ ಆದ | ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ—ಸಕಲದೇವತೆಗಳೂ | ಸಧಸ್ಥಂ—ಯಜ್ಞ ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಅಭಿಸಂತಿ
—ಸುತ್ತಲೂ ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ಅಧ್ವರೇ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಉಶತಃ—
ಯಜ್ಞಾ ಪೇಕ್ಷೆಗಳಾದ | ತಾನ್—ಆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಯಕ್ಷಿ—ಪೂಜಿಸು. | ಶ್ರುಷ್ಟೀ—ಪ್ರಪ್ರವಾಗಿ | ಭಗಂ—
ಭಗದೇವನನ್ನೂ | ನಾಸತ್ಯಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನೂ | ಪುರಂಧಿಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಆರಾಧಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮ ಯಾಗಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ, ಪೂಜಾರ್ಹರೂ ರಕ್ಷಕರೂ ಆದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಯಜ್ಞ
ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾ ಪೇಕ್ಷೆಗಳಾದ ಆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು
ಪೂಜಿಸು. ಭಗನನ್ನೂ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಪ್ರಪ್ರವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸು.

English Translation

These universal adorable guardian deities occupy a common station
at sacrifices : worship, Agni, those divinities, deserves (of oblations) at the
ceremony, the swift Bhaga, the Nasatyas and Purandhi.

ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ

ಅಗ್ನೇ ಗಿರೋ ದಿವ ಆ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಮಿತ್ರಂ ವಹ ವರುಣಮಿಂದ್ರಮಗ್ನಿಂ |

ಆರ್ಯಮಣಮದ್ವಿತಿಂ ವಿಷ್ಣುಮೇಷಾಂ ಸರಸ್ವತೀ ಮರುತೋ ಮಾದ-
ಯಂತಾಂ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅ | ಅಗ್ನೇ | ಗಿರಃ | ದಿವಃ | ಅ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಮಿತ್ರಂ | ವಹ | ವರುಣಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಅಗ್ನಿಂ |

ಅ | ಅರ್ಯಮುಣಿಂ | ಅದಿತಿಂ | ವಿಷ್ಣುಂ | ಏಷಾಂ | ಸರಸ್ವತೀ | ಮರುತಃ | ಮಾದಯಂತಾಂ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾತ್ಸ ಕಾಶಾದ್ಗಿರೋ ಗರಣೀಯಾನ್ ಸ್ತುತ್ಯಾ ನ್ದೇವಾನಸ್ತು-
ದೀಯಂ ಯಜ್ಞಂ ಪ್ರತ್ಯಾ ವಹ | ಆಹ್ವಾನಂ ಕುರು | ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಂತರಿಕ್ಷಾಚ್ಛಾ ವಹ | ಕಾನ್ದೇವಾನಿತಿ
ತದುಚ್ಯತೇ | ಮಿತ್ರಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಕಂ ವರುಣಂ ಚೇಂದ್ರಂ ಚ ದೇವೇಷು ದೇವತಾಸ್ವರೂಪೇಣಾವಸ್ಥಿತಂ
ಚಾಗ್ನಿಮರ್ಯಮುಣಿಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಕಮದಿತಿಮದೀನಾಂ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ ವಿಷ್ಣುಂ ಚ | ಏವಂಭೂತಾನ್ದೇ-
ವಾನೇಷಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಯಜಮಾನಾನಾಮರ್ಥಾಯಾ ವಹ | ಸರಸ್ವತೀ ವಾಗ್ಧೇವತಾ ಚ ಮರುತಶ್ಚ ಮಾದ-
ಯಂತಾಂ | ಅಸ್ತದೀಯೈಃ ಸೋತ್ರೈರ್ಹವಿರ್ಭಿಶ್ಚ ಮಾದ್ಯಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತ್ಯರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು |
ಅ ವಹ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದಲೂ | ಅ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ |
ಮಿತ್ರಂ—ಮಿತ್ರನನ್ನು | ವರುಣಂ—ವರುಣನನ್ನು | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿದೇವನನ್ನು |
ಅರ್ಯಮುಣಿಂ—ಅರ್ಯಮನನನ್ನು | ಅದಿತಿಂ—ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು | ವಿಷ್ಣುಂ—ವಿಷ್ಣುವನ್ನು | ಏಷಾಂ—ಋಷಿಮಾನ
ರಾದ ನಮಗಾಗಿ | ಅ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ | ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೂ | ಮರುತಃ—ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳೂ
ಮಾದಯಂತಾಂ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಸ್ತುತ್ಯರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.
ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದಲೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಮಿತ್ರನನ್ನು, ವರುಣನನ್ನು, ಇಂದ್ರನನ್ನು, ಅಗ್ನಿದೇವನನ್ನು, ಅರ್ಯಮ
ನನ್ನು, ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು, ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, ಯಜಮಾನರಾದ ನಮಗಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೂ,
ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳೂ ನಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಲಿ.

English Translation

Bring, Agni, whether from heaven or earth, the adorable deities,
Mitra, Varuna, Indra and Agni, Aryaman, Aditi and Vishnu, (for the good)
of these (worshippers): and may Saraswati and Maruts be delighted (by our
offerings).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ರರೇ ಹವ್ಯಂ ಮತಿಭಿಯಜ್ಞಿಯಾನಾಂ ನಕ್ಷತ್ಯಾಮಂ ಮತ್ಯಾನಾಮಸಿನ್ವನ್ |

ಧಾತಾ ರಯಿಮವಿದಸ್ಯಂ ಸದಾಸಾಂ ಸಕ್ಷೀಮಹಿ ಯುಚ್ಯೇಭಿರ್ನು ದೇವೈಃ ||

ಸದವಾಃ

ರರೇ | ಹವ್ಯಂ | ಮೃತ್ವಿಭಿಃ | ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ | ನಕ್ಷತ್ | ಕಾಮಂ | ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ | ಅಸಿನ್ವನ್ |
ಧಾತ | ರಯಿಂ | ಅವಿದ್ರಸ್ಯಂ | ಸದಾಸಾಂ | ಸಕ್ಷೀಮಹಿ | ಯುಜ್ಯೇಭಿಃ | ನು | ದೇವೈಃ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ | ಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥೇ ಸಕ್ಷೀ | ಯಜ್ಞಾರ್ಹೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಮತಿಭಿರಸ್ಯ-
ದೀಯಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸಹ ಹವ್ಯಂ ಹವೀ ರರೇ | ಅಸ್ಮಾಭಿದೀಯತೇ | ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾ-
ಮಸ್ಮಾಕಂ ಕಾಮಮಭಿಲಾಷಮಸಿನ್ವನ್ನಪ್ರತಿಬಧ್ನನ್ನಗ್ನಿನಕ್ಷತ್ | ಅಸ್ಮದೀಯಂ ಯಜ್ಞಂ ವ್ಯಾಪ್ನೋ-
ತು | ಹೇ ದೇವಾಃ ಯೋಯಮವಿದಸ್ಯಮನುಪಕ್ಷಪಣೀಯಂ ಸದಾಸಾಂ ಸರ್ವದಾ ಸಂಭಜನೀಯಂ
ರಯಿಂ ಧನಂ ಧಾತ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ದತ್ತ | ನೃದ್ಯ ವಯಂ ಯುಜ್ಯೇಭಿಃ ಸಹಾಯಭೂತೈರಿಹ ಯಜ್ಞೇ
ಸಮಾಗತೈರ್ದೇವೈಃ ಸಕ್ಷೀಮಹಿ | ಯದ್ವಾ | ನ್ನಿತ್ಯುಪಮಾರ್ಥೇ | ಯುಜ್ಯೇಭಿರ್ನು ಬಂಧುಭಿರಿವ ದೇವೈಃ
ಸಕ್ಷೀಮಹಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞಯಾನಾಂ—ಪೂಜಾರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ | ಮತಿಭಿಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ | ಹವ್ಯಂ
—ಹವಿಸ್ಸು | ರರೇ—ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. | ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ—ಯಜಮಾನರಾದ ನಮ್ಮ | ಕಾಮಂ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥ
ವನ್ನು | ಅಸಿನ್ವನ್—ತಡೆಯದಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು | ನಕ್ಷತ್—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯವಾಗಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆ
ಗಳೇ,) ಅವಿದ್ರಸ್ಯಂ—ನಾಶವಾಗದಿರುವುದೂ | ಸದಾಸಾಂ—ಸರ್ವದಾ ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ | ರಯಿಂ—ಧನ
ವನ್ನು | ಧಾತ—ನಮಗೆ ಕೊಡಿರಿ. | ನು—ಈಗ | ಯುಜ್ಯೇಭಿಃ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿರುವ | ದೇವೈಃ—
ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಸಕ್ಷೀಮಹಿ—ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವೆವು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪೂಜಾರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹವಿಸ್ಸು ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಜಮಾನ
ರಾದ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ತಡೆಯದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಜ್ಞದೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯವಾಗಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಾಶವಾಗ
ದಿರುವುದೂ, ಸರ್ವದಾ ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಿರಿ. ನಾವು ಈಗ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ
ರುವ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವೆವು.

English Translation

The oblation is offered together with praises to the adorable deities:
may (Agni), unaverse to the desire of mortals, be present: bestow (upon us,
gods), unwasting, all-benefiting riches; and may we to-day be associated
with the assembled deities.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೂ ರೋದಸೀ ಅಭಿಷ್ಟತೇ ವಸಿಷ್ಠೈರ್ಯುತಾವಾನೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ
ಅಗ್ನಿಃ |

ಯಚ್ಛಂತು ಚಂದ್ರಾ ಉಪಮಂ ನೋ ಅರ್ಕಂ ಯೂಯಂ ಸಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ
ಸದಾ ನಃ || ೭ ||

ಸದಪಾಠಃ

ನು | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಅಭಿಸ್ತುತೇ ಇತ್ಯಭಿಸ್ತುತೇ | ವಸಿಷ್ಠೈಃ | ಋತವಾಃ | ವರುಣಃ | ಮಿತ್ರಃ |
ಅಗ್ನಿಃ |
ಯಚ್ಛಂತು | ಚಂದ್ರಾಃ | ಉಪಮಂ | ನಃ | ಅರ್ಕಂ | ಯೂಯಂ | ಸಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ನೃದ್ಯ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ವಸಿಷ್ಠೈರಸ್ಮಾಭಿಃ | ಪೂಜಾರ್ಥಂ ಬಹುವಚನಂ | ಅಭಿ-
ಷ್ಟುತೇ ಅಭಿತಃ ಸರ್ವತಃ ಸ್ತುತೇ ಅಭೂತಾಂ | ತಥಾ ಋತಾನೋಽಸ್ಮಾಭಿಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣೈರ್ಯಜ್ಞೈ-
ರುಪೇತಾ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿಶ್ಚೈವಂಭೂತಾ ದೇವಾ ಆಸ್ಮಾಭಿರಭಿಷ್ಟುತಾ ಆಸನ್ | ಚಂದ್ರಾ ಅ-
ಹ್ಲಾದಕಾ ದೇವಾ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮರ್ಕಮರ್ಚನೀಯಮನ್ನಮುಪಮಂ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಂ ಯಚ್ಛಂತು |
ದದತು | ಸೂಕ್ತೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ ಯೇ ದೇವಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿರವಿನಾಶೈಃ
ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ಸಾತ | ಪಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನು—ಈಗ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ವಸಿಷ್ಠೈಃ—ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕರಾದ ನಮ್ಮಿಂದ | ಅಭಿ-
ಷ್ಟುತೇ—ಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. | ಋತವಾಃ—ಯಜ್ಞಯುಕ್ತರಾದ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಮಿತ್ರಃ—
ಮಿತ್ರನೂ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. | ಚಂದ್ರಾಃ—ಅಹ್ಲಾದಕಾರಕರಾದ ಸಕಲ ದೇವತೆ
ಗಳೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಉಪಮಂ—ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ | ಅರ್ಕಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಯಚ್ಛಂತು—ಕೊಡಲಿ.
(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣ
ಗಳಿಂದ | ಸಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕರಾದ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞಯುಕ್ತರಾದ ವರುಣ,
ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಹ್ಲಾದಕಾರಕರಾದ ಸಕಲದೇವತೆಗಳೂ ನಮಗೆ
ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Heaven and earth are now glorified by the Vashithas, as are Varuna,
the object of worship, and Mitra and Agni : may they, the conferrers of joy,
bestow upon us excellent food : and do you (all) ever cherish us with blessings.

ನಲವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಓ ಶ್ರುಷ್ಟಿರಿತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ವೈಶ್ವದೇವಂ | ಓ ಶ್ರುಷ್ಟಿರಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಓ ಶ್ರುಷ್ಟಿಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಓ ಶ್ರುಷ್ಟಿಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೪೦

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೭ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೭ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಓ ಶ್ರುಷ್ಟಿರ್ವಿದಧ್ಯಾ ಸಮೇತು ಪ್ರತಿಸ್ತೋಮಂ ದಧೀಮಹಿ ತುರಾಣಾಂ |

ಯದದ್ಯ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಸುನಾತಿ ಸ್ಯಾಮಾಸ್ಯ ರತ್ನಿನೋ ವಿಭಾಗೇ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಓ ಇತಿ | ಶ್ರುಷ್ಟಿಃ | ವಿದಧ್ಯಾ | ಸಂ | ಏತು | ಪ್ರತಿ | ಸ್ತೋಮಂ | ದಧೀಮಹಿ | ತುರಾಣಾಂ |

ಯತ್ | ಅದ್ಯ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ಸುನಾತಿ | ಸ್ಯಾಮ | ಅಸ್ಯ | ರತ್ನಿನಃ | ವಿಭಾಗೇ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವಾಃ ವಿದಧ್ಯಾ ವಿದಧೇನ ತ್ವದೀಯೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸಂಪಾದ್ಯಾ ಶ್ರುಷ್ಟಿಃ ಸುಖಮಸ್ಮಾನೋ ಆ ಸಮೇತು | ಅಸಚ್ಛತು | ಅಥವಾ ಶ್ರುಷ್ಟಿರ್ವೇಗವತೀ ವಿದಧ್ಯಾ ವಿದಧೇ ಯಜ್ಞೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಸ್ಯ ದೀಯಾ ಸ್ತುತಿಯುಷ್ಮಾನಾಗಚ್ಛತು | ವಯಂ ತುರಾಣಾಂ ವೇಗವತಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಸ್ತೋಮಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಪ್ರತಿ ದಧೀಮಹಿ | ಕುರ್ವೀಮಹಿ | ಅದ್ಯೇದಾನೀಂ ಸವಿತಾ ದೇವೋ ಯದ್ಧನಂ ಸುನಾತಿ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪ್ರೇ ರಯೇತ್ ರತ್ನಿನೋ ರಮಣೀಯಧನವತೋಽಸ್ಯ ಸವಿತುಸ್ತಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ವಿಭಾಗೇ ದಾನೇ ಸ್ಯಾಮ | ವಯಂ ಭವೇಮ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ವಿದಧ್ಯಾ—ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು | ಶ್ರುಷ್ಟಿಃ—ನೇಗವಾಗಿ | ಓ ಸಮೇತು—ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ. | (ಅಥವಾ ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಸುಖಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿ

ಕೊಳ್ಳಲಿ) ತುರಾಣಾಂ—ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ | ಸ್ತೋಮಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಪ್ರತಿ
ದಧೀಮಹಿ—ನಾವು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇವೆ. | ಅದ್ಯ—ಈಗ | ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃಃ |
ಯತ್—ಯಾವ ಧನವನ್ನು | ಸುವತಿ—ನಮಗೆ ಒದಗಿಸುವನೋ | ರತ್ನಿನಃ—ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾದ | ಅಸ್ಯ—ಆದೇ
ಧನದ | ವಿಭಾಗೇ—ದಾನಕ್ಕೆ | ಸ್ಯಾಮ—ನಾವು ಅರ್ಹರಾಗುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಶೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು ವೇಗವಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ.
ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ನಾವು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇವೆ. ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವು
ನಮಗೆ ಯಾವ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸುವನೋ, ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾದ ಆದೇ ಧನದ ದಾನಕ್ಕೆ ನಾವು ಅರ್ಹರಾಗುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

May the satisfaction derived from pious rites come to us as we con-
template the glorification of the swift-moving (divinities): may we be includ-
ed in the apportionment by that wealth-bestowing deity (of the riches)
which the divine Savitri to-day distributes.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಿತ್ರಸ್ತನ್ನೋ ವರುಣೋ ರೋದಸೀ ಚ ದ್ಯುಭಕ್ತಮಿಂದ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ
ದದಾತು |

ದಿದೇಷ್ಟು ದೇವ್ಯದಿತಿ ರೇಕ್ಷೋ ವಾಯಶ್ಚ ಯನ್ನಿಯುವೈತೇ ಭಗಶ್ಚ ||೨||

ಪದಪಾಠಃ

ಮಿತ್ರಃ | ತತ್ | ನಃ | ವರುಣಃ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಚ | ದ್ಯುಭಕ್ತಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಅರ್ಯಮಾ |
ದದಾತು |

ದಿದೇಷ್ಟು | ದೇವೀ | ಅದಿತಿಃ | ರೇಕ್ಷಃ | ವಾಯುಃ | ಚ | ಯತ್ | ನಿಯುವೈತೇ ಇತಿ ನಿಯುವೈತೇ |
ಭಗಃ | ಚ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಿತ್ರೋ ದೇವೋ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಧನಂ ದದಾತು | ಪ್ರಯಚ್ಛತು | ತಥಾ ವರು-
ಣೋ ದದಾತು | ರೋದಸೀ ಚ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಚ ದತ್ತಾಂ | ತಥೇಂದ್ರೋ ದ್ಯುಭಕ್ತಂ ದ್ಯುಭಿದ್ರೋ-
ತಮಾನ್ಯಃ ಸ್ತೋತ್ರಭಿಃ ಸೇವಿತಂ ತದ್ಧನಂ ದದಾತು | ಅರ್ಯಮಾ ಚ ದದಾತು | ತಥಾದಿದೇವೀ
ರೇಕ್ಷೋ ಧನಂ ದಿದೇಷ್ಟು | ತದ್ಧನಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ದಿತು | ವಾಯುಶ್ಚ ಭಗಶ್ಚೋಭಾ ದೇವಾ ಯದ್ಧನಂ
ನಿಯುವೈತೇ ಆಸ್ಮಾನ್ನಿತರಾಂ ಯೋಜಯೇತಾಂ ತದ್ಧನಮಿತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರದೇವನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನವನ್ನು | ದದಾತು—ಕೊಡಲಿ. |
 ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ ಕೊಡಲಿ. | ರೋದಸೀ ಚ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ ಕೊಡಲಿ. | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು |
 ದ್ಯುಭಕ್ತಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ. | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ
 ಒದಗಿಸಲಿ. | ವಾಯುಶ್ಚ—ವಾಯುವೂ | ಭಗಶ್ಚ—ಭಗದೇವನೂ | ಯತಃ—ಯಾವ ಧನವನ್ನು | ನಿಯುನ್ವತೇ
 —ನಮಗೆ ಒದಗಿಸುವರೋ | ರೇಕ್ಷಃ—ಅದೇ ಧನವನ್ನು | ದೇವೀ—ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ | ಆದಿತಿಃ—ಆದಿತಿಯೂ |
 ದಿದೇಷ್ಟು—ಒದಗಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರದೇವನು ನಮಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ವರುಣನೂ, ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ, ಇಂದ್ರನೂ
 ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮನೂ ಸಹ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಅನುಭವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ. ವಾಯುವೂ
 ಮತ್ತು ಭಗದೇವನೂ ಯಾವ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸುವರೋ, ಅದೇ ಧನವನ್ನು ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ ಆದಿತಿಯೂ
 ಒದಗಿಸಲಿ.

English Translation

May Mitra and Varuna, heaven and earth, Indra and Aryaman,
 give us that (wealth) which is merited by brilliant (laudations): may the
 divine Aditi be disposed to give us riches, which Vayu and Bhaga may
 preserve ever in our keeping.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸೇದುಗ್ರೋ ಅಸ್ತು ಮರುತಃ ಸ ಶುಷ್ಕೀ ಯಂ ಮರ್ತ್ಯಂ ಪೃಷದಶ್ಚಾ ಅನಾಥ |
 ಉತೇಮಗ್ನಿಃ ಸರಸ್ವತೀ ಜುನಂತಿ ನ ತಸ್ಯ ರಾಯಃ ಪರ್ಯೇತಾಸ್ತಿ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಃ | ಇತ್ | ಉಗ್ರಃ | ಅಸ್ತು | ಮರುತಃ | ಸಃ | ಶುಷ್ಕೀ | ಯಂ | ಮರ್ತ್ಯಂ | ಪೃಷದಶ್ಚಾ | ಅನಾಥ |
 ಉತ್ | ಈಂ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸರಸ್ವತೀ | ಜುನಂತಿ | ನ | ತಸ್ಯ | ರಾಯಃ | ಪರ್ಯೇತಾ | ಅಸ್ತಿ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಪೃಷದಶ್ಚಾಃ | ಪೃಷಚ್ಚೈದೇನ ಕೇಚಿನ್ಮೃಗವಿಶೇಷಾ ಉಚ್ಯಂತೇ | ತ ಏವಾಶ್ವಾ ನಾಹಾ
 ಯೇಷಾಂ ತೇ | ಏವಂಭೂತಾ ಹೇ ಮರುತೋ ರುದ್ರಪುತ್ರಾ ದೇವಾಃ ಯೂಯಂ ಮರ್ತ್ಯಂ ಮರಣ
 ಧರ್ಮಾಣಂ ಯಂ ಯಜಮಾನಮನಾಥ ಪಾಲಯೇತ ಸೇತ್ಸ ಏವ ಯಜಮಾನ ಉಗ್ರೋಸ್ತು | ಓಜಸ್ವೀ
 ಭವತು | ತಥಾ ಸ ಶುಷ್ಕೀ ಬಲವಾನ್ ಭವತು | ತಥೋತಾಪಿ ಚಾಗ್ನಿರಂಗನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತೋ ದೇವಃ

ಸರಸ್ವತೀ ನಾಗ್ಧೇವತಾ ಚೇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಈಮೇನಂ ಯಜಮಾನಂ ಜುನಂತಿ | ಪ್ರವರ್ತ-
ಯಂತಿ | ತಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನೋ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಕಶ್ಚಿದಪಿ ಪರ್ಯೇತಾ ಪರಿಗಂತಾ ನಾಸ್ತಿ
ನಾಶಕೋ ನ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪ್ರವರ್ತತಾಃ—ಮೃಗರೂಪವಾದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ | ಮರುತೇಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಮರ್ತ್ಯಂ—
ಮಾನವರಾದ | ಯಂ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಅನಾಥ—ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ | ಸೇತ್—ಅವನೇ | ಉಗ್ರೇಃ—
ಅತ್ಯಂತ ವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗಲಿ. | ಸಃ—ಅವನೇ | ಶುಷ್ಕೀ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾಗಲಿ. | ಉತ—
ಮತ್ತು | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿ ದೇವನೂ | ಸರಸ್ವತೀ—ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೂ | ಈಂ—ಈ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಜುನಂತಿ
—ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. | ತಸ್ಯ—ಈ ಯಜಮಾನನ | ರಾಯಃ—ಧನಕ್ಕೆ | ಪರ್ಯೇತಾ—ಅಪಹಾರಕನು |
ನ ಅಸ್ತಿ—ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮೃಗರೂಪದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಮಾನವನಾದ ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ನೀವು ರಕ್ಷಿಸು-
ವಿರೋ, ಅವನೇ ಅತ್ಯಂತ ವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆಗಲಿ. ಅವನೇ ಶಕ್ತಿಯುತನಾಗಲಿ. ಅಗ್ನಿಯೂ, ಸರಸ್ವತಿಯೂ
ಅವನನ್ನೇ ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಯಜಮಾನನ ಧನಕ್ಕೆ ಅಪಹಾರಕನು ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation

Maruts, whose steeds are the spotted deer, may the mortal whom you
protect be resolute, be strong, for him Agni and Saraswati also defend, and
there be no despoiler of his riches.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಯಂ ಹಿ ನೇತಾ ವರುಣ ಋತಸ್ಯ ಮಿತ್ರೋ ರಾಜಾನೋ ಅರ್ಯಮಾ-
ವೋ ಧುಃ |
ಸುಹವಾ ದೇವ್ಯದಿತಿರನರ್ವಾ ತೇ ನೋ ಅಂಹೋ ಅತಿ ಪರ್ಷನ್ನರಿಷ್ಟಾನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಯಂ | ಹಿ | ನೇತಾ | ವರುಣಃ | ಋತಸ್ಯ | ಮಿತ್ರಃ | ರಾಜಾನಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ಅಪಃ | ಧುರಿತಿ ಧುಃ |
ಸುಹವಾ | ದೇವೀ | ಅದಿತಿಃ | ಅನರ್ವಾ | ತೇ | ನಃ | ಅಂಹಃ | ಅತಿ | ಪರ್ಷನ್ | ಅರಿಷ್ಟಾನ್ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸತ್ಯಸ್ಯ ನಾ ನೇತಾ ಪ್ರಾಪಯಿತಾಯಂ ಹ್ಯಯಂ ಖಲು ವರುಣಶ್ಚ ಮಿತ್ರ-
ಶ್ಚಾರ್ಯಮಾ ಚೈತೇ ರಾಜಾನಃ ಸಮರ್ಥಾ ದೇವಾ ಅಪೋಽಸ್ಮದೀಯಂ ಯಜ್ಞಾದಿಲಕ್ಷಣಂ ಕರ್ಮ ಧುಃ |
ಅಧುಃ | ದಧತಿ | ಅನರ್ವಾ ಕೇನಾಪ್ಯಪ್ರತಿಗತಾ ದೇವೀ ದ್ಯೋತಮಾನಾದಿತಿರದೀನಾ ದೇವಮಾತಾ ಸು-

ಹವಾ ಶೋಭನಾಹ್ವಾನಾ ಭವತಿ | ತೇ ವರುಣಾದಯೋ ದೇವಾ ಅರಿಷ್ಟಾನಬಾಧಿತಾನ್ ಸತೋ ನೋ-
ಸ್ಮಾನಂಹೋ ದುರಿತಮತಿ ಪರ್ಷನ್ | ಅತಿಪಾರಯಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ನೇತಾ—ನಿರ್ವಾಹಕನಾದ | ಅಯಂ ಹಿ ವರುಣಃ—ಈ ವರುಣನೂ | ಮಿತ್ರಃ
—ಮಿತ್ರನೂ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ರಾಜಾಃ—ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಈ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ | ಅಪಃ—ನಮ್ಮ ಈ
ಕರ್ಮವನ್ನು | ಧುಃ—ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. | ಅನರ್ವಾ—ಅಹಿಂಸಿತಳಾದವಳೂ | ದೇವೀ—ದೇವತಾತ್ಮಳೂ ಆದ |
ಅದಿತಿಃ—ಅದಿತಿಯು | ಸುಹವಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. | ತೇ—ಈ ವರುಣಾದಿ ದೇವತೆ
ಗಳೆಲ್ಲರೂ | ಅರಿಷ್ಟಾನ್—ಅಬಾಧಿತರಾದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಂಹಃ—ಪಾಪದಿಂದ | ಅತಿ ಪರ್ಷನ್—
ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞನಿರ್ವಾಹಕನಾದ ವರುಣನೂ, ಮಿತ್ರನೂ, ಅರ್ಯಮನೂ, ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಈ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ, ನಮ್ಮ
ಈ ಯಜ್ಞಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಹಿಂಸಿತಳೂ, ದೇವತಾತ್ಮಳೂ ಆದ ಅದಿತಿಯು ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ
ಪಾತ್ರಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ವರುಣಾದಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಬಾಧಿತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation

This Varuna, the leader of the rite, and the royal Mitra and Arya-
man, uphold my acts, and the divine unopposed Aditi, earnestly invoked:
may they convey us safe beyond evil.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಮೀಳ್ತುಷೋ ವಯಾ ವಿಷ್ಣೋರೇಷಸ್ಯ ಪ್ರಭೃಥೇ ಹವಿರ್ಭಿಃ |
ವಿದೇ ಹಿ ರುದ್ರೋ ರುದ್ರಿಯಂ ಮಹಿತ್ವಂ ಯಾಸಿಷ್ಟಂ ವರ್ತೀತ್ವಿನಾ ನಿರಾ-
ವತ್ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಸ್ಯ | ದೇವಸ್ಯ | ಮೀಳ್ತುಷಃ | ವಯಾಃ | ವಿಷ್ಣೋಃ | ಏಷಸ್ಯ | ಪ್ರಭೃಥೇ | ಹವಿರ್ಭಿಃ |
ವಿದೇ | ಹಿ | ರುದ್ರಃ | ರುದ್ರಿಯಂ | ಮಹಿತ್ವಂ | ಯಾಸಿಷ್ಟಂ | ವರ್ತೀಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಇರಾವತ್ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರಭೃಥೇ ಹವಿರ್ಭಿರ್ಹವೀರೂಪೈರನ್ನೇರೇಷಸ್ಯ ಪ್ರಾಪಣೀಯಸ್ಯ ಮೀಳ್ತುಷಃ ಕಾಮಾನಾಂ
ಸೇಕ್ತುರ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವದೇವಾತ್ಮಕಸ್ಯಾಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ | ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಾ ದೇವತಾಃ | ಏ. ಬ್ರಾ. ೧-೧ |
ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ಅನೈ ದೇವಾ ವಯಾಃ ಶಾಖಾ ಇವ ಭವಂತಿ | ರುದ್ರೋ ದೇವೋ ರುದ್ರಿಯಂ ರುದ್ರಸಂ-
ಬಂಧಿ ಸುಖಂ ಮಹಿತ್ವಂ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಚ ವಿದೇ ಹಿ | ಅಸ್ಮಾನ್ನಾಸಯತಿ ಖಲು | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ

ದೇವಾ ಯುವಾಮಿರಾವದ್ಧಿವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ನಯುಕ್ತಂ ವರ್ತಿಸ್ಮದೀಯಂ ಗೃಹಂ ಯಾಸಿಷ್ಟಂ | ಅಯಾಸಿಷ್ಟಂ
ಆಗಚ್ಛತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪ್ರಭೃಥೇ—ಅರ್ಪಿತವಾದ | ಹವಿರ್ಭಿಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳ ಮೂಲಕ | ಏಷಸ್ಯ—ಸಮೀಪಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ |
ಮೀಳ್ವಾಂಷಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ | ದೇವಸ್ಯ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಅಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ—ಈ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ |
ವಯಾಃ—ಇತರ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಶಾಖಾರೂಪರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. | ರುದ್ರಃ—ರುದ್ರದೇವನು | ರುದ್ರಿಯಂ—
ರುದ್ರಸಂಬಂಧವಾದ ಸುಖವನ್ನೂ | ಮಹಿತ್ವಂ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ | ವಿದೇ ಹಿ—ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಲಿ. | ಅಶ್ವಿನೌ
—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, | ಇರಾವತ್—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ | ವರ್ತಿಃ—ನಮ್ಮ ಗೃಹಕ್ಕೆ | ಯಾಸಿಷ್ಟಂ—
ಪಯಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ, ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ, ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ಈ
ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಇತರ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಶಾಖಾರೂಪರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ರುದ್ರದೇವನು ರುದ್ರಸಂಬಂಧವಾದ ಸುಖ
ವನ್ನೂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಲಿ. ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಮ್ಮ ಗೃಹಕ್ಕೆ
ಪಯಮಾಡಿರಿ.

English Translation

I propitiate with oblations the ramifications of that divine attainable
Vishnu, the showerer of benefits: Rudra, bestow upon us the maguificence
of his nature : the Aswins have come to our dwelling abounding with (sacri-
ficial) food.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ

ಮಾತ್ರೈ ಪೂಷನ್ನಾಘೃಣ ಇರಸ್ತೋ ವರೂತ್ರೀ ಯದ್ರಾತ್ರಿಷಾಚಿತ್ತ್ವ ರಾಸನ್ |
ಮಯೋಭುವೋ ನೋ ಅರ್ವಂತೋ ನಿ ಪಾಂತು ವೃಷ್ಟಿಂ ಪರಿಜ್ಞಾ ವಾತೋ
ದದಾತು || ೭ ||

ಪದವಾಕ್ಯಃ

ಮಾ | ಅತ್ರ | ಪೂಷನ್ | ಅಘೃಣೇ | ಇರಸ್ತುಃ | ವರೂತ್ರೀ | ಯತ್ | ರಾತ್ರಿಷಾಚಿಃ | ಚ | ರಾಸನ್ |
ಮಯಃ ಭುವಃ | ನಃ | ಅರ್ವಂತಃ | ನಿ | ಪಾಂತು | ವೃಷ್ಟಿಂ | ಪರಿಜ್ಞಾ | ವಾತಃ | ದದಾತು || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಘೃಣೇ ಪ್ರಾಪ್ತದೀಪೇ ಏವಂಭೂತ ಹೇ ಪೂಷನ್ ದೇವ ಅತ್ರಾಸ್ತಿಸ್ತಾನೇ ಮೇರಸ್ಯಃ |
ವಿಘಾತಂ ಮಾ ಕೃಥಾಃ | ವರೂತ್ರೀ ಸರ್ವೈರ್ವರಣೀಯಾ ಸರಸ್ವತೀ ರಾತ್ರಿಷಾಚಿತ್ತ್ವ | ರಾತ್ರಿಷಾಚಿತ್ತ್ವಂ | ತಸ್ಯ

ಸಂಭಕ್ತ್ಯೋ ದೇವಪತ್ನೈಶ್ಚ ಯದ್ಧನಂ ರಾಸನ್ ಅಸ್ತುಭ್ಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇಯುಃ | ಅತ್ರ ಮಾ ಕೃಥಾ ಇತಿ
ಪೂರ್ವಣ ಸಂಬಂಧಃ | ಕಿಂಚಿ ಮಯೋಭುವಃ ಸುಖಸ್ಯ ಭಾವಕಾ ಅವಂತೋ ಗಚ್ಛಂತೋ ದೇವಾ
ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಿ ಸಾಂತು | ನಿತರಾಂ ಪಾಲಯಂತು | ಪರಿಜ್ಞಾ ಪರಿತೋ ಗಂತಾ ವಾತೋ ವಾಯುರ್ವೃಷ್ಟಿಂ
ವೃಷ್ಟಿಲಕ್ಷಣಮುದಕಂ ದದಾತು | ಪ್ರಯಚ್ಛತ್ಸುಭ್ಯಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಘೃಣೇ—ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ | ಪೂಷನ್—ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, | ವರೂತ್ರಿ—ಸಕಲರ ಆದರಣೆಗೆ
ಪಾತ್ರಳಾದ ಸರಸ್ವತಿಯೂ | ರಾತಿಷಾಚಶ್ಚ—ಉದಾರದಾನಿಗಳಾದ ದೇವಪತ್ನಿಯರೂ | ಯೇತ್—ಯಾವ ಧನವನ್ನು
ರಾಸನ್—ನಮಗೆ ಕೊಡುವರೋ | ಅತ್ರ—ಈ ದಾನಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ | ಮಾ ಇರಸ್ಯಃ—ನಿಷ್ಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಡ. |
ಮಯೋಭುವಃ—ಸುಖಕಾರಕರೂ | ಅವಂತಃ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರತಕ್ಕವರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು
ನಿ ಸಾಂತು—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲಿ. | ಪರಿಜ್ಞಾ—ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸುವ | ವಾತಃ—ವಾಯುವು | ವೃಷ್ಟಿಂ—
ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಉದಕವನ್ನು | ದದಾತು—ಒದಗಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ಎಲೈ ಪೂಷದೇವನೇ, ಸಕಲರ ಆದರಣೆಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದ ಸರಸ್ವತಿಯೂ, ಉದಾರದಾನಿಗ
ಳಾದ ದೇವಪತ್ನಿಯರೂ, ಯಾವ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುವರೋ ಆ ದಾನಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಡ.
ಸುಖಕಾರಕರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರತಕ್ಕವರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸುವ
ವಾಯುವು ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಉದಕವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿ.

English Translation

Resplendent Pushan, oppose not (hindrance) on this occasion : may the
protectress, (Saraswati), and the liberal (wives of the gods), grant us wealth:
may the over-moving deities, the sources of happiness, protect us : may the
circumambient Vata send us rain.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೂ ರೋದಸೀ ಅಭಿಷ್ಟತೇ ವಸಿಷ್ಠೈರ್ಯತಾವಾನೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ
ಅಗ್ನಿಃ |

ಯಚ್ಛಂತು ಚಂದ್ರಾ ಉಪಮಂ ನೋ ಅರ್ಕಂ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ
ಸದಾ ನಃ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನು | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಅಭಿಷ್ಟತೇ ಇತ್ಯಭಿಷ್ಟತೇ | ವಸಿಷ್ಠೈಃ | ಯತೃವಾನಃ | ವರುಣಃ | ಮಿತ್ರಃ |
ಅಗ್ನಿಃ |

ಯಚ್ಛಂತು | ಚಂದ್ರಾಃ | ಉಪಮಂ | ನಃ | ಅರ್ಕಂ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪೂರ್ವಂ ನ್ಯಾಖ್ಯಾತೇಯಂ | ಅಕ್ಷರಾರ್ಥಸ್ತು | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ವರುಣಾದಯೋ ದೇವಾಶ್ಚ
ವಸಿಷ್ಠೈರಸ್ಮಾಭಿರಭಿಷ್ಪೃತಾ ಭವಂತಿ | ಏವಂಭೂತಾ ಅಹ್ಲಾದಕಾ ದೇವಾಃ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಮನ್ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ
ಏದತು | ಅಸ್ಮಿನ್ ಸೂಕ್ತೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಯೂಯಂ ಕಲ್ಯಾಣೈರಸ್ಮಾನ್ನರ್ವದಾ ಪಾ-
ಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನು—ಈಗ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕರಾದ ನಮ್ಮಿಂದ | ಅಭಿ-
ಷ್ಪೃತೇ—ಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. | ಏತಾವಾನಃ—ಯಜ್ಞಯುಕ್ತರಾದ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಮಿತ್ರಃ—
ಮಿತ್ರನೂ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. | ಚಂದ್ರಾಃ—ಅಹ್ಲಾದಕಾರಕರಾದ ಸಕಲ ದೇವತೆ
ಗಳೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಉಪಮಂ—ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ | ಅರ್ಕಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಯಚ್ಛಂತು—ಕೊಡಲಿ. |
(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ,) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣ
ಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ಈಗ ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕರಾದ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞಯುಕ್ತರಾದ ವರು-
ಣನೂ, ಮಿತ್ರನೂ, ಅಗ್ನಿಯೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಹ್ಲಾದಕಾರಕರಾದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ನಮಗೆ
ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Heaven and earth are now glorified by the Vasishthas, as are Varuna
the object of worship, and Mitra and Agni : may they, the conferrers of
joy, bestow upon us excellent food : and do you (all) ever cherish us with
blessings.

ನಲವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರಾತರಗ್ನಿಮಿತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಪ್ರಾತರ್ಭಾಗಂ ಜಗ-
ತ್ಯಾದ್ಯಾ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಂತ್ಯೋಪಸ್ಯೇತಿ | ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ | ಅದ್ಯಾ ಜಗತೀ ಶಿಷ್ವಾಸ್ತಿಷ್ಪುಭಿಃ |
ಅದ್ಯಾಗ್ನೀಂದ್ರಾದಿದೇವತ್ಯಾ ದ್ವಿತೀಯಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚ ಭಗದೇವತ್ಯಾಃ ಸಪ್ತಮ್ಯುಪೋದೇವತ್ಯಾ | ಅತ್ರ
ಕೇಚಿದಾಹುಃ | ನಿವೇಷ್ಟುಕಾಮೋ ರೋಗಾಂತೋ ಭಗಸೂಕ್ತಂ ಜಪೇತ್ಸದಾ | ನಿವೇಶಂ ವಿಶತಿ ಪಿಪ್ರಂ
ಕೋಗೈಶ್ಚ ಪರಿಮಂಚ್ಯತೇ | ಋಗ್ವಿ- ೨-೨೫ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರಾತರಗ್ನಿಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತರ್ಭಾಗಂ ಜಗತ್ಯಾದ್ಯಾ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾ-
ನ್ಮೋಷಸ್ಯಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕು ಜಗತೀಭಂದಸ್ತವು; ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತವು. ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಅಗ್ನೀಂದ್ರಾದಿಗಳು ದೇವತೆಯು; ಎರಡರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಭಗನು ದೇವತೆಯು; ಏಳನೆಯ ಋಕ್ಕು ಉಷೋದೇವ ತಾಕವು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವರು—

ನಿವೇಷ್ಟುಕಾಮೋ ರೋಗಾರ್ತೋ ಭಗಸೂಕ್ತಂ ಜಪೇತ್ಸದಾ |

ನಿವೇಶಂ ನಿಶತಿ ಪ್ರಪಂ ರೋಗೈಶ್ಚ ಪರಿಮುಚ್ಯತೇ ||

(ಋಗ್ವಿಧಾನ. ೨-೨೫)

ಹೊಸಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವವನೂ, ರೋಗದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದವನೂ ಈ ಭಗಸೂಕ್ತವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ರೋಗವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೊಸಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು ಎಂದು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಫಲಶ್ರುತಿಯಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೪೧

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೮ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೭ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—೧. ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ | ೨-೬. ಭಗಃ | ೭, ಉಷಾಃ ||

ಭಂದಃ—೧. ಜಗತೀ | ೨-೭. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರಾತರಗ್ನಿಂ ಪ್ರಾತರಿದ್ರಂ ಹನಾಮಹೇ ಪ್ರಾತರ್ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಪ್ರಾತ-
ರಶ್ವಿನಾ |

ಪ್ರಾತರ್ಭಗಂ ಪೂಷಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಂ ಪ್ರಾತಃ ಸೋಮಮುತ ರುದ್ರಂ
ಹುವೇಮು || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರಾತಃ | ಅಗ್ನಿಂ | ಪ್ರಾತಃ | ಇಂದ್ರಂ | ಹನಾಮಹೇ | ಪ್ರಾತಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಪ್ರಾತಃ | ಅಶ್ವಿನಾ |
ಪ್ರಾತಃ | ಭಗಂ | ಪೂಷಣಂ | ಬ್ರಹ್ಮಣಃ | ಪತಿಂ | ಪ್ರಾತರಿತಿ | ಸೋಮಂ | ಉತ | ರುದ್ರಂ | ಹುವೇಮು ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರಾತರುಷಃಕಾಲೇಗ್ನಿಂ ದೇವಂ ಹನಾಮಹೇ | ವಯಂ ಸ್ತೋತಾರ ಅಹ್ವಯಾಮುಃ | ತಥಾ
ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಇಂದ್ರಂ ಹನಾಮಹೇ | ತಥಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಹೋರಾತ್ರಾಭಿಮಾನಿನೌ

ದೇವಾ ಪ್ರಾತರ್ವಯಂ ಹವಾಮಹೇ | ತಥಾಶ್ವಿನೌ ದೇವಾನಾಂ ಭಿಷಜೌ ಪ್ರಾತರ್ವಯಂ ಹವಾಮಹೇ |
ತಥಾ ಪ್ರಾತರ್ಭಗಂ ದೇವಂ ಪೂಷಣಂ ದೇವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತೀಂ ಮಂತ್ರಾಭಿಮಾನಿನಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಕಂ ಚಾ-
ಹ್ವಯಾಮುಃ | ತಥಾ ಪ್ರಾತಃ ಸೋಮಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಕಂ ದೇವಮುತಾಪಿ ಚ ರುದ್ರಂ ದೇವಂ ಚ ಹುವೇಮು
ಅಹ್ವಯಾಮುಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪ್ರಾತಃ—ಈ ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಹವಾಮಹೇ—ನಾವು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. |
ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. | ಪ್ರಾತಃ—ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು
ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. | ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಪ್ರಾತಃ—ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. | ಭಗಂ—ಭಗ
ನನ್ನು | ಪೂಷ್ಣಂ—ಪೂಷದೇವನನ್ನು | ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತೀಂ—ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. | ಪ್ರಾತಃ—
ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಸೋಮಂ—ಸೋಮದೇವನನ್ನು | ಉತ—ಮತ್ತು | ರುದ್ರಂ—ರುದ್ರನನ್ನು | ಹುವೇಮು—
ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು, ಇಂದ್ರನನ್ನು, ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು
ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಈ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಭಗನನ್ನು, ಪೂಷದೇವನನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯನ್ನು, ಸೋಮದೇವ
ನನ್ನು ರುದ್ರನನ್ನು ಸಹ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

English Translation

We invoke at dawn Agni: at dawn Indra: at dawn Mitra and
Varuna: at dawn the Ashwins: at dawn Bhaga, Pushan, Brahmanaspathi:
at dawn Soma and Rudra.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಭಗಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವೂ, ಭಗದೇವತೆಯ ಸ್ತುತಿಯಿರುವ ಋಕ್ಕುಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಭಗದೇವತಾಪರ
ವಾಗಿರುವ ಒಟ್ಟು ಸೂಕ್ತವು ಇದೊಂದೇ ಎಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಸೂಕ್ತವು (ಋ. ಸಂ. ೭-೪೧) ಮಾತ್ರ. ಆದರೂ ಇತರ ದೇವ
ತೆಗಳೂ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭಗನ ಹೆಸರು ಸುಮಾರು ೬೦ ಸಲ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಗಶಬ್ದಕ್ಕೆ
“ದಾತೃವು, ಹಂಚಿಕೊಡುವವನು” ಎಂದರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭಗಶಬ್ದವು ಇಪ್ಪತ್ತುಸಲ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ
ಸವಿತೃದೇವತೆಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹಂಚುವವನು
ಎಂದೇ ಕಲ್ಪನೆ. ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸುವಾಗ ಭಗನಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದೇ
ರೂಢಿಯು. ಭಗಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಭಾಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸಂಪತ್ತು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವು. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರು ೨೦ಕಡೆ
ಈ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಎರಡನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಭಗದೇವತೆಯನ್ನು ಹಂಚುವವನು ಎಂದು ಕರೆದಿರು
ವುದಲ್ಲದೆ, ಮನುಷ್ಯರು ತಾವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಾಗಲೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ
(ಋ. ಸಂ. ೫-೪೬-೬) ಅವನು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಡಲೆಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ.

ಉಷೋದೇವತೆಯು ಭಗನ ಸಹೋದರಿಯೆಂದೂ (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೭೩-೫) ಭಗನ ಕಣ್ಣು ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ
ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ (ಋ. ಸಂ. ೩-೫೪-೧೪) ಹೇಳಿದೆ. ಯಾಸ್ವರು (ನಿ. ೧೨-೧೩) ಭಗನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲಕ್ಕೆ
ಓಡಿಯನೆಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರಾತರ್ಜಿತಂ ಭಗಂ ಗ್ರಂ ಹುನೇಮ ವಯಂ ಪುತ್ರಮದಿತೇಯೋ ವೀ-
ಧರ್ತಾ |

ಆಧ್ರಶ್ಚಿದ್ಯಂ ಮನ್ಯಮಾನಸ್ತುರಶ್ಚಿದ್ರಾಜಾ ಚಿದ್ಯಂ ಭಗಂ ಭಕ್ಷೀತ್ಯಾಹ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರಾತಃಜಿತಂ | ಭಗಂ | ಉಗ್ರಂ | ಹುನೇಮ | ವಯಂ | ಪುತ್ರಂ | ಅದಿತೇಃ | ಯಃ | ವಿದ್ಧರ್ತಾ |
ಆಧ್ರಃ | ಚಿತ್ | ಯಃ | ಮನ್ಯಮಾನಃ | ತುರಃ | ಚಿತ್ | ರಾಜಾ | ಚಿತ್ | ಯಂ | ಭಗಂ | ಭಕ್ಷಿ | ಇತಿ |
ಆಹ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೋ ಭಗೋ ದೇವೋ ವಿಧರ್ತಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಜಗತೋ ಧಾರಕೋ ಜಿತಂ ಜಯಶೀಲಮುಗ್ರಮು-
ದ್ಗೂರ್ಣಮದಿತೇಃ ಪುತ್ರಂ ಭಗಂ ದೇವಂ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಏವ ವಯಂ ಹುನೇಮ | ಆಹ್ವಯಾಮಃ | ಆ-
ಧ್ರಶ್ಚಿದ್ವರಿದ್ರೋಽಪಿ ಸ್ತೋತಾ ಯಂ ಭಗಂ ದೇವಂ ಮನ್ಯಮಾನಃ ಸ್ತುವನ್ ಭಗಂ ಭಜನೀಯಂ ಧನಂ
ಭಕ್ಷಿ ಭಜ ವಿಭಜ ಮಹ್ಯಂ ದೇಹೀತ್ಯಾಹ ಬ್ರವೀತಿ | ತುರಶ್ಚಿತ್ | ತುರತಿರ್ಗತಿಕರ್ಮಾ | ಪ್ರಾಪ್ತಧನೋಽಪಿ
ರಾಜಾ ಚಿತ್ ಸಮರ್ಥೋಽಪಿ ಜನೋ ಯಂ ಭಗಂ ದೇವಂ ಭಜನೀಯಂ ಧನಂ ಮಹ್ಯಂ ಭಕ್ಷಿ ದೇಹೀ-
ತ್ಯಾಹ | ತಂ ಭಗಂ ಪ್ರಾತರೇವ ವಯಂ ಹುನೇಮೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಆಧ್ರಶ್ಚಿತ್—ದಂದ್ರನಾದ ಸ್ತೋತ್ರವು | ಯಂ—ಯಾವ ಭಗನನ್ನು | ಮನ್ಯಮಾನಃ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ |
ಭಗಂ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು | ಭಕ್ಷಿ—ನನಗೆ ಕೊಡು | ಇತಿ—ಎಂಬುದಾಗಿ | ಆಹ—ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವನೋ |
ತುರಶ್ಚಿತ್—ಧನವಂತನೂ | ರಾಜಾ ಚಿತ್—ಪ್ರಭುವಾದರೂ | ಯಂ—ಯಾವ ಭಗನನ್ನೇ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವರೋ
ಅಂತಹವನೂ | ಯಃ—ಯಾರು | ವಿಧರ್ತಾ—ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಧಾರಕನಾಗಿರುವನೋ ಅಂತಹವನೂ | ಪ್ರಾತ-
ರ್ಜಿತಂ—ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಯಶೀಲನೂ | ಉಗ್ರಂ—ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ | ಅದಿತೇಃ—ಆದಿತಿಯ |
ಪುತ್ರಂ—ಪುತ್ರನೂ ಆದ | ಭಗಂ—ಭಗದೇವನನ್ನು | ವಯಂ—ನಾವು | ಪ್ರಾತಃ—ಈ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಹು-
ನೇಮ—ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸ್ತೋತ್ರವು ದಂದ್ರನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಭುವಾಗಲಿ, ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭಗನನ್ನೇ
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ “ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡು” ಎಂಬುದಾಗಿ ಯಾವ ಭಗನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರೋ, ಯಾರು
ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಧಾರಕನೋ, ಅಂತಹ ಜಯಶೀಲನೂ, ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ, ಅದಿತಿಪುತ್ರನೂ ಆದ ಭಗದೇವ-
ನನ್ನು ನಾವು ಈ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

English Translation

We invoke at dawn the victorious fierce Bhaga, the son of Aditi, who
is the sustainer (of the world), to whom the poor man praising him applies.

saying, give (me wealth), to whom the opulent prince (addresses the same prayer).

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರು ನಿರುಕ್ತವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಪ್ರಾತರ್ಜಿತಂ ಧನಮುಗ್ರಂ ಹೃದ್ಯೇಮ ವಯಂ ಪುತ್ರಮದಿತೇರ್ಯೋ ವಿಧಾರಯಿತಾ ಸರ್ವ-
ಸ್ಯಾಧೃಷ್ಟಿದ್ಯಂ ಮನ್ಯಮಾನ ಅಥ್ಯಾಲುರ್ಧರಿದ್ರಸ್ತುರಶ್ಚಿತ್ | ತುರ ಇತಿ ಯಮನಾಮ ತರ-
ತೇರ್ವಾ ತ್ವರತೇರ್ವಾ ತ್ವರಯಾ ತೂರ್ಣಗತಿಯೋಮೋ ರಾಜಾ ಚಿದ್ಯಂ ಭಗಂ ಭಕ್ಷೀತ್ಯಾಹ ||
ಅಂಧೋ ಭಗ ಇತ್ಯಾಹುರನುತ್ಸೃಪ್ತೋ ನ ದೃಶ್ಯತೇ | ಪ್ರಾತಿತ್ರಮಸ್ಯಾಪ್ತೀಣೀ ನಿರ್ಜಘಾ-
ನೇತಿ ಚಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಜನಂ ಭಗೋ ಗಚ್ಛತೀತಿ ವಾ ವಿಜ್ಞಾಯತೇ ಜನಂ ಗಚ್ಛತ್ಯಾದಿತ್ಯ
ಉದಯೇನ || (ನಿ. ೧೨-೧೪)

ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಯಶೀಲನಾದವನೂ, ಬಲಶಾಲಿಯೂ, ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರನೂ, ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಕಾಪಾಡುವ
ವನೂ ಆದ ಭಗನೆಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ನಾವು ಈ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ದರಿದ್ರನಾಗಲಿ, ಧನಿಕ
ನಾಗಲಿ ಧನಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಈ ಭಗನನ್ನು ಧನವನ್ನು ಕೊಡೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ತುರಃ ಎಂಬ
ಶಬ್ದವೂ ಯಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಸೂಚಕವಾದಗಳು. ಈ ತುರಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದಾಟು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ
ತರತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಜಾಗ್ರತೆಮಾಡು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ತ್ವರತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಸ್ವಪ್ನವಾಗಬಹುದು.
ಯಮನು ವೇಗಗಮನವುಳ್ಳವನು. ರಾಜನೂ ಸಹ ಈ ಭಗದೇವನನ್ನು ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡು ಎಂದು
ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಈ ಭಗನು ಅಂಧನೆಂದು (ಕುರುಡನೆಂದು) ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ಎಂದರೆ ಈ ದೇವನು ಯಾರ ದೃಷ್ಟಿಗೂ
ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. (ಭಗನು ಸೂರ್ಯನು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ) ಇನ್ನೂ ಉದಯವಾಗದಿರುವಾಗ ಈ ದೇವನು ಯಾರಿಗೂ
ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿತ್ರಮಸ್ಯಾಪ್ತೀಣೀ ನಿರ್ಜಘಾನ | ಪ್ರಾತಿತ್ರನಂಬುವನು ಈ ದೇವನ
ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವೂ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿರುವುದು. ಈ
ಭಗನು (ಅದೃಷ್ಟ, ಐಶ್ವರ್ಯ) ಮನುಷ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಎಂದರೆ, ಭಗನು ಅಥವಾ ಅದಿ
ತ್ಯನು ಉದಯಾನಂತರ ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಜನರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವನು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಭಗ ಪ್ರಣೇತರ್ಭಗ ಸತ್ಯರಾಧೋ ಭಗೇಮಾಂ ಧಿಯಮುದವಾ ದದನ್ನಃ |

ಭಗ ಪ್ರಣೋ ಜನಯ ಗೋಭಿರಶ್ಚೈರ್ಭಗ ಪ್ರ ನೃಭಿರ್ನೃವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ ||೨||

ಸದಪಾಠಃ

ಭಗ | ಪ್ರಣೇತರಿತಿ ಪ್ರನೇತಃ | ಭಗ | ಸತ್ಯರಾಧಃ | ಭಗ | ಇಮಾಂ | ಧಿಯಂ | ಉತ್ | ಅನ |
ದದತ್ | ನಃ |

ಭಗ | ಪ್ರ | ನಃ | ಜನಯ | ಗೋಭಿಃ | ಅಶ್ವೈಃ | ಭಗ | ಪ್ರ | ನೃಭಿಃ | ನೃವಂತಃ | ಸ್ಯಾಮ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಭಗ ದೇವ ತ್ವಂ ಪ್ರಣೇತಾ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ನೇತಾಸಿ | ತಾದೃಶ ಪ್ರಣೇತರ್ಹೇ ಭಗ ತ್ವಂ ಸತ್ಯ-
ರಾಧಃ ಸತ್ಯಧನೋಽಸಿ | ತಾದೃಶ ಸತ್ಯರಾಧೋ ಹೇ ಭಗ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ದದತ್ ಕಾಮಾಸ್ಪ್ರಯ-
ಚ್ಛನ್ನಿ ಮಾಮಸ್ಮದೀಯಾಂ ಧಿಯಂ ಸ್ತುತಿಮುದವ | ಉದ್ರಕ್ಷ | ಸಫಲಯುಕ್ತಾಂ ಕುರು | ಹೇ ಭಗ ತ್ವಂ
ಗೋಭಿರಶ್ವೈಶ್ಚ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರ ಜನಯ | ಪ್ರೋದ್ವ್ಯತಾನ್ ಕುರು | ಹೇ ಭಗ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾದ್ವ-
ಯಂ ನೃಭಿರ್ನೇತ್ಯಭಿಃ ಪುತ್ರಾದಿಭಿರ್ನೃವಂತೋ ಮನುಷ್ಯವಂತಃ ಪ್ರ ಸ್ಯಾಮ | ಪ್ರಭವೇಮ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪ್ರಣೇತಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾದ | ಭಗ—ಎಲೈ ಭಗದೇವನೇ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ಸತ್ಯ-
ರಾಧಃ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. | ಭಗ—ಎಲೈ ಭಗದೇವನೇ, | ನಃ—ನಮಗೆ | ದದತ್—
ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ | ಇಮಾಂ ಧಿಯಂ—ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಉದವ—ಫಲಯುಕ್ತವಾಗು
ವಂತೆ ಮಾಡು. | ಭಗ—ಎಲೈ ಭಗದೇವನೇ, | ಗೋಭಿಃ—ಗೋವುಗಳಿಂದಲೂ | ಅಶ್ವೈಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದಲೂ
ಕೂಡಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪ್ರ ಜನಯ—ಉತ್ಪನ್ನರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. | ಭಗ—ಎಲೈ ಭಗನೇ, | ನೃಭಿಃ—
ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ | ನೃವಂತಃ—ಪರಿವಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಪ್ರ ಸ್ಯಾಮ—ನಾವು ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವರಾಗು
ವಂತೆ ಆಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾದ ಎಲೈ ಭಗದೇವನೇ, ನೀನು ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆಗಿ
ದ್ದೀಯೆ. ಎಲೈ ಭಗನೇ, ನಮಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಫಲಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.
ಗೋವುಗಳಿಂದಲೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಂದಲೂ ನಾವು ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಮಾಡು. ನಾವು ಪುತ್ರಾದಿಪರಿವಾರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರು
ವಂತೆ ಆಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

English Translation

Bhaga chief leader of rites, Bhaga faithful promiser of wealth, Bhaga
granting (our wishes), fructify this ceremony, enrich us with cattle and
horses : may we, Bhaga, be eminent with male descendants and followers.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತೇದಾನೀಂ ಭಗವಂತಃ ಸ್ಯಾಮೋತ ಪ್ರಪಿತ್ವ ಉತ ಮಧ್ಯೇ ಅನ್ವಾಂ |

ಉತೋದಿತಾ ಮಘವನ್ಮೂರ್ಯಸ್ಯ ವಯಂ ದೇವಾನಾಂ ಸುಮತೌ ಸ್ಯಾಮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ | ಇದಾನೀಂ | ಭಗವಂತಃ | ಸ್ಯಾಮ | ಉತ | ಪ್ರಪಿತ್ವೇ | ಉತ | ಮಧ್ಯೇ | ಅನ್ವಾಂ |

ಉತ | ಉತ್ಯೌತಾ | ಮಘವನ್ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ | ವಯಂ | ದೇವಾನಾಂ | ಸುಮತೌ | ಸ್ಯಾಮ ||೪||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತಾಪಿ ಚೇದಾನೀಂ ವಯಂ ಭಗವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ | ಹೇ ಭಗ ಭಗೇನ ತ್ವಯಾ ಸ್ವಾಮಿನಾ
ಯುಕ್ತಾ ಭವೇಮ | ಯದ್ವಾ | ಭಗವಂತೋ ಧನವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ | ಉತಾಪಿ ಚ ಪ್ರಪಿತ್ವೇಹ್ಯಾಂ ಪ್ರಾ-
ಪ್ತೇ ಪೂರ್ವಾಹ್ನೇ ಭಗವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ | ಉತಾಪಿ ಚಾಹ್ಯಾಂ ದಿವಸಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ಭಗ-
ವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ | ಉತಾಪಿ ಚ ಹೇ ಮಘವನ್ಧನವನ್ಧನಗ ದೇವ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಸ್ಯ
ದೇವಸ್ಯೋದಿತೋದಿತಾವುದಯೇ ಸತಿ ವಯಂ ತ್ವದನುಗ್ರಹಾದ್ವೇವಾನಾಮಿಂದ್ರಾದೀನಾಂ ಸುಮತಾವ-
ನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಾ ಸ್ಯಾಮ | ಭವೇಮ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉತ—ಮತ್ತು | ಇದಾನೀಂ—ಈಗ | (ವಯಂ—ನಾವು | ಭಗವಂತಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭಗದೇವನ
ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವಂತಾಗಲಿ.) ಧನವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಆಗೋಣ. | ಉತ—ಮತ್ತು | ಪ್ರಪಿತ್ವೇ—ಪೂರ್ವಾಹ್ನ
ದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತರಾಗಿರೋಣ. | ಉತ—ಮತ್ತು | ಅಹ್ಯಾಂ—ಅಹಸ್ಸಿನ | ಮಧ್ಯೇ—ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನವಂತ
ರಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ. | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಭಗನೇ, | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ | ಉದಿತಾ—
ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ | ವಯಂ—ನಾವು | ದೇವಾನಾಂ—ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳ | ಸುಮತಾ—ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ
ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದಿನವೆಲ್ಲಾ ನಾವು ಭಗದೇವನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸೋಣ. ಎಲೈ ಭಗದೇವನೇ, ದಿನದ ಪೂರ್ವಾಹ್ನ
ದಲ್ಲೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ನಾವು ಧನವಂತರಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಇಂದ್ರಾ
ದಿದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation

May we now have Bhaga (for our lord), whether in the forenoon or
at mid-day, or at sun-rise : may we, Maghavan, enjoy the favour of the gods.

ಸಂಹಿತಪಾಠಃ

ಭಗ ಏವ ಭಗವಾ ಅಸ್ತು ದೇವಾಸ್ತೇನ ವಯಂ ಭಗವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ |

ತಂ ತ್ವಾ ಭಗ ಸರ್ವ ಇಜ್ಜೋಹವೀತಿ ಸ ನೋ ಭಗ ಪುರಏತಾ ಭವೇಹ ||೫||

ಪದಪಾಠಃ

ಭಗಃ | ಏವ | ಭಗವಾನ್ | ಅಸ್ತು | ದೇವಾಃ | ತೇನ | ವಯಂ | ಭಗವಂತಃ | ಸ್ಯಾಮ |

ತಂ | ತ್ವಾ | ಭಗ | ಸರ್ವಃ | ಇತ್ | ಜ್ಜೋಹವೀತಿ | ಸಃ | ನಃ | ಭಗ | ಪುರಃಪತಾ | ಭವ | ಇಹ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವಾಃ ಭಗೋ ದೇವ ಏವ ಭಗವಾನ್ ಧನವಾನಸ್ತು | ತೇನ ಭಗೇನ ದೇವೇನ ಧನೇನ
ನಾ ವಯಂ ಭಗವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ | ಧನವಂತೋ ಭವೇಮ | ಹೇ ಭಗ ತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಸರ್ವ
ಇತ್ಸರ್ವ ಏವ ಜನೋ ಜೋಹವೀತಿ | ಭೃಶಂ ಪುನಃಪುನರ್ವಾಹ್ವಯತಿ | ಹೇ ಭಗ ದೇವ ಸ ತ್ವಮಿಹಾ-
ಸ್ತಿಸ್ತೃಜ್ಞೇ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಪುರಏತಾ ಪುರೋಗಂತಾ ಭವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಾಃ—ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, | ಭಗ ಏವ—ಭಗದೇವನು ಮಾತ್ರ | ಭಗವಾನ್—ಧನವಂತನಾಗಿ |
ಅಸ್ತು—ಆಗಲಿ. | ತೇನ—ಆ ಭಗನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ | ವಯಂ—ನಾವು | ಭಗವಂತಃ—ಧನವಂತರಾಗಿ |
ಸ್ಯಾಮ—ಆಗಿರುವಂತಾಗಲಿ. | ಭಗ—ಎಲೈ ಭಗದೇವನೇ, | ತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಸರ್ವ
ಇತ್—ಸಕಲ ಜನರೂ | ಜೋಹವೀತಿ—ಪದೇಪದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. | ಭಗ—ಎಲೈ ಭಗದೇವನೇ, | ಸಃ—
ಅಂತಹ ನೀನು | ಇಹ—ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಪುರಏತಾ—ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿ | ಭವ—
ಆಗಿರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಭಗದೇವನು ಮಾತ್ರ ಧನವಂತನಾಗಿರಲಿ. ಭಗನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾವೂ ಧನವಂತ
ರಾಗುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ಭಗದೇವನೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಕಲ ಜನರೂ ಪದೇಪದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಎಲೈ
ಭಗದೇವನೇ, ನೀನು ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿರು.

English Translation

May Bhaga, gods, be the possessor of opulence, and through him,
may we be possessed of wealth, every one verily repeatedly invokes you,
Bhaga : Bhaga, be our proceder at this solemnity.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ

ಸಮಧ್ವರಾಯೋಷಸೋ ನಮಂತ ದಧಿಕ್ರಾವೇವ ಶುಚಿಯೇ ಸದಾಯ |

ಅರ್ವಾಚೀನಂ ವಸುವಿದಂ ಭಗಂ ನೋ ರಥಮಿವಾಶ್ವಾ ವಾಜಿನ ಆ ವಹಂತು ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಂ | ಅಧ್ವರಾಯ | ಉಷಸಃ | ನಮಂತ | ದಧಿಕ್ರಾವೇವ | ಶುಚಿಯೇ | ಸದಾಯ |

ಅರ್ವಾಚೀನಂ | ವಸುವಿದಂ | ಭಗಂ | ನಃ | ರಥಮಿವ | ಆಶ್ವಾಃ | ವಾಜಿನಃ | ಆ | ವಹಂತು || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶುಚಿಯೇ ಶುದ್ಧಾಯ ಗಮನಯೋಗ್ಯಾಯ ಸದಾಯ ಸ್ಥಾನಾಯ, ದಧಿಕ್ರಾವೇವಾಶ್ವೋ ಯಥಾ
ತಥೋಷಸ ಉಷೋದೇವತಾ ಅಧ್ವರಾಯಾಸ್ತದೀಯಾಯ ಯಾಗಾಯ ಸಂ ನಮಂತ | ಸಂಗಚ್ಛಂತು |

ವಾಜಿನೋ ವೇಗವಂತೋಽಶ್ವಾ ರಥಮಿವ ರಥಂ ಯಥಾ ತಥೋಷಸೋಽರ್ವಾಚೀನಮಸ್ತದಭಿಮುಖಂ
ವಸುವಿದಂ ಧನಸ್ಯ ಪ್ರಾಪಕಂ ಭಗಂ ದೇವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಸ್ತೃತ್ಯಾ ವಹಂತು | ಅನಯಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶುಚಯೇ—ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ | ಪದಾಯ—ಸ್ಥಾನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ | ದಧಿಕ್ರಾವೇವ—ಅಶ್ವದಂತೆ | ಉಷ-
ಸಃ—ಉಷೋದೇವತೆಗಳು | ಅಧ್ವರಾಯ—ನಮ್ಮ ಯಾಗಕ್ಕೆ | ಸಂ ನಮಂತೆ—ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ. |
ವಾಜಿನಃ—ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ | ಅಶ್ವಾಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ರಥಮಿವ—ರಥವನ್ನು ವಹಿಸುವಂತೆ | (ಉಷಸಃ—
ಉಷಸ್ಸುಗಳು) | ಅರ್ವಾಚೀನಂ—ನಮಗಭಿಮುಖನಾದವನೂ | ವಸುವಿದಂ—ಧನಪ್ರಾಪಕನೂ ಆದ | ಭಗಂ—
ಭಗದೇವನನ್ನು | ನಃ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ಅ ವಹಂತು—ಕರೆತರಲಿ. |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಾನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ, ಅಶ್ವದಂತೆ ಇರುವ ಉಷೋದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮ ಯಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿ
ಕೊಳ್ಳಲಿ. ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳು ರಥವನ್ನು ವಹಿಸುವಂತೆ ಉಷಸ್ಸುಗಳು ನಮಗಭಿಮುಖನಾದವನೂ, ಧನ
ಪ್ರಾಪಕನೂ ಆದ ಭಗದೇವನನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತರಲಿ.

English Translation

May the Dawns come to our sacrifice as a horse to a suitable station :
as rapid steeds convey a chariot, so may the Dawns bring to us Bhaga, down-
descending, charged with riches.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಶ್ವಾವತೀಗೋಮತೀರ್ನ ಉಷಾಸೋ ವೀರವತೀಃ ಸದಮುಚ್ಛಂತು ಭದ್ರಾಃ

ಘೃತಂ ದುಹಾನಾ ವಿಶ್ವತಃ ಪ್ರಸೀತಾ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಶ್ವಾವತೀಃ | ಗೋಮತೀಃ | ನಃ | ಉಷಸಃ | ವೀರವತೀಃ | ಸದಂ | ಉಚ್ಛಂತು | ಭದ್ರಾಃ |

ಘೃತಂ | ದುಹಾನಾಃ | ವಿಶ್ವತಃ | ಪ್ರಸೀತಾಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಭದ್ರಾ ಭಜನೀಯಾ ಉಷಸಃ ಉಷೋದೇವತಾ ಅಶ್ವಾವತೀರಶ್ವವತ್ಯೋಽಶ್ವಸಹಿತಾಃ ಸತ್ಯೋ
ಗೋಮತೀಗೋಮತೃಶ್ಚ ವೀರವತೀವೀರವತ್ಯಃ ಪುತ್ರಾದಿಜನೋಪೇತಾಶ್ಚ ಭವಂತ್ಯೋ ನೋಽಸ್ತೃಭ್ಯಂ
ಸದಂ ಸರ್ವದೋಚ್ಛಂತು | ವ್ಯುಚ್ಛಂತು | ನೈಶಂ ತನೋ ವಿನಾಸಯಂತು | ಕೀದೃಶ್ಯಃ | ಘೃತಮುದಕಂ
ದುಹಾನಾಃ ಸಿಂಚಂತ್ಯೋ ವಿಶ್ವತಃ ಸರ್ವಗುಣೈಃ ಪ್ರಸೀತಾಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಾಃ | ಏವಂಭೂತಾ ಉಷಸಸ್ತಮ
ಉಚ್ಛಂತು | ಅಸ್ಮಿನ್ ಸೂಕ್ತೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ ದೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸದಾ
ಸರ್ವದಾ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಕಲ್ಪಾಣೈಃ ಪಾತ | ಪಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಘೃತಂ—ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಉದಕವನ್ನು | ದುಹಾನಾಃ—ಕರೆಯುವವರೂ | ವಿಶ್ವತಃ—ಸರ್ವ ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ | ಪ್ರಪೀತಾಃ—ಪುಷ್ಟರಾದವರೂ | ಭದ್ರಾಃ—ಮಂಗಳಕಾರಕಿಯರೂ ಆದ | ಉಷಸಃ—ಉಷ್ಣದೇವತೆಗಳು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಶ್ವಾವತೀಃ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವರಾಗಿಯೂ | ಗೋಮತೀಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವರಾಗಿಯೂ | ವೀರವತೀಃ—ವೀರವಂತರಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ನಃ—ನಮಗೋಸ್ಕರ | ಸದಂ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಉಚ್ಯಂತು—ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾನಾರ್ಥ

ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಉದಕವನ್ನು ಕರೆಯುವವರೂ, ಸರ್ವ ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಪುಷ್ಟರಾದವರೂ, ಮಂಗಳಕಾರಕಿಯರೂ ಆದ ಉಷ್ಣದೇವತೆಗಳು ನಮಗೆ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ವೀರವಂತರಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ನಮಗೋಸ್ಕರ ಯಾವಾಗಲೂ ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May the auspicious Dawn ever break, bestowing horses and cattle and male descendants, shedding water, and endowed with all good things : and do you ever cherish us with blessings.

ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ.

ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಇತಿ ಷಡ್ವಚಂ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ವಂ ಶ್ರೈಷ್ಟಭಂ ವೈಶ್ವದೇವಂ | ಅತ್ರಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿಃ ಷಡ್ವೈಶ್ವದೇವಂ ತ್ವಿತಿ || ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ || ತೃತೀಯೇ ಛಂದೋಮೇ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತೇ ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಇತಿ ವೈಶ್ವದೇವಸ್ತುಚಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೋ ಅಂಗಿರಸೋ ನಕ್ಷಂತ ಸರಸ್ವತೀಂ ದೇವಯಂತೋ ಹವಂತೇ | ಅ. ೮-೧೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ಶ್ರೈಷ್ಟವ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿಃ ಷಡ್ವೈಶ್ವದೇವಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು. ತೃತೀಯ ಛಂದೋಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತಮಂತ್ರ ಪಠನಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿಃ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವೈಶ್ವದೇವತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ವೌತಸೂತ್ರದ ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೋ ಅಂಗಿರಸೋ ನಕ್ಷಂತ ಸರಸ್ವತೀಂ ದೇವಯಂತೋ ಹವಂತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೧೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪೨

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೯ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮುಕ್ತಂಜೈ—೬ ||

ಮುಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೋ ಅಂಗಿರಸೋ ನಕ್ಷಂತ ಪ್ರ ಕ್ರಂದನುರ್ನಭನ್ಯಸ್ಯ ವೇತು |

ಪ್ರ ಛೇನವ ಉದಪ್ರತೋ ನವಂತ ಯುಜ್ಯಾತಾಮದ್ರೀ ಅಧ್ವರಸ್ಯ ಪೇಶಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಃ | ಅಂಗಿರಸಃ | ನಕ್ಷಂತ | ಪ್ರ | ಕ್ರಂದನುಃ | ನಭನ್ಯಸ್ಯ | ವೇತು |

ಪ್ರ | ಛೇನವಃ | ಉದಪ್ರತಃ | ನವಂತ | ಯುಜ್ಯಾತಾಂ | ಅದ್ರೀ ಇತಿ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ | ಪೇಶಃ || ೧

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಬ್ರಹ್ಮಾಣೋಽಂಗಿರಸ ಏತನ್ನಾಮಕಾ ಋಷಯಃ ಪ್ರ ನಕ್ಷಂತ | ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ನವಂತು
ಕ್ರಂದನುಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ನಭನ್ಯಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಯಾಸ್ತದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಪ್ರ ವೇತು | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣೇಚ್ಛತು |
ಛೇನವಃ ಪ್ರೀಣಯಿತ್ಯೋ ನದ್ಯ ಉದಪ್ರತ ಉದಕಾನಿ ಸಿಂಚಂತ್ಯಃ ಪ್ರ ನವಂತ | ಸರ್ಪಂತು | ಅದ್ರೀ
ಅದ್ರಿಯಂತಾ ಪತ್ನೀಯಜಮಾನಾವಧ್ವರಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಪೇಶೋ ರೂಪಂ ಯುಜ್ಯಾತಾಂ | ಯೋಜ-
ಯೇತಾಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಃ—ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳಾದ | ಅಂಗಿರಸಃ—ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು | ಪ್ರ ನಕ್ಷಂತ—ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿ
ರಲಿ. | ಕ್ರಂದನುಃ—ಪರ್ಜನ್ಯನು | ನಭನ್ಯಸ್ಯ—ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಪ್ರ ವೇತು—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಚ್ಛಿಸಲಿ |
ಛೇನವಃ—ತೃಪ್ತಿಕಾರಕಗಳಾದ ನದಿಗಳು | ಉದಪ್ರತಃ—ಪೂರ್ಣಪ್ರವಾಹಗಳನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತ | ಪ್ರ ನವಂತ—
ಪ್ರವಹಿಸಲಿ. | ಅದ್ರೀ—ಯಜ್ಞವನ್ನು ಆದರಿಸುವ ಪತ್ನೀಯಜಮಾನರು | ಅಧ್ವರಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಪೇಶಂ—
ರೂಪವನ್ನು | ಯುಜ್ಯಾತಾಂ—(ಹೊಂದಿ) ಸೇವಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿರಲಿ. ಪರ್ಜನ್ಯನು ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪೂರ್ಣ
ವಾಗಿ ಇಚ್ಛಿಸಲಿ. ತೃಪ್ತಿಕಾರಕಗಳಾದ ನದಿಗಳು ಪೂರ್ಣಪ್ರವಾಹಗಳನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತ ಪ್ರವಹಿಸಲಿ. ಯಜ್ಞವನ್ನು
ಆದರಿಸುವ ಪತ್ನೀಯಜಮಾನರು ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯರಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸಲಿ.

English Translation

May the Brahmanas, the Angirases, be every-where present : may Krandanu be conscious of (our) adoration : may the rivers glide along, distributing water : may the pious couple, (the Yajamana and his wife), conjointly appreciate the beauty of the sacrifice.

ಸಂಹಿತಾಸಾತಃ

ಸುಗಸ್ತೇ ಅಗ್ನೇ ಸನವಿತ್ತೋ ಅಧ್ವಾ ಯುಕ್ಷಾ ಸುತೇ ಹರಿತೋ ರೋಹಿತಶ್ಚ
ಯೇ ವಾ ಸದ್ವನ್ ಅರುಷಾ ವೀರವಾಹೋ ಹುವೇ ದೇವಾನಾಂ ಜನಿಮಾನಿ ಸತ್ತಃ ||

ಸದಪಾಠಃ

ಸುಗಃ | ತೇ | ಅಗ್ನೇ | ಸನವಿತ್ತಃ | ಅಧ್ವಾ | ಯುಕ್ಷಾ | ಸುತೇ | ಹರಿತಃ | ರೋಹಿತಃ | ಚ |
ಯೇ | ವಾ | ಸದ್ವನ್ | ಅರುಷಾಃ | ವೀರವಾಹಃ | ಹುವೇ | ದೇವಾನಾಂ | ಜನಿಮಾನಿ | ಸತ್ತಃ ||೨||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸನವಿತ್ತಃ ಸನಾಚ್ಚಿರಕಾಲಾದಾರಭ್ಯ ಲಬ್ಧಸ್ತೇ ತ್ವದೀಯೋಽಧ್ವಾ ಮಾರ್ಗಃ ಸುಗಃ
ಸುಷ್ಮ ಗಂತವ್ಯೋ ಭವತು | ಕಿಂಚಿ ಹರಿತಃ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣಾ ರೋಹಿತಶ್ಚ ಲೋಹಿತವರ್ಣಾಶ್ಚೈತ್ಯುಭಯ-
ವಿಧಾ ಯೇ ವಾ ಯೇ ಚ ತೇ ತ್ವದೀಯಾ ಅಶ್ವಾಃ ಸದ್ವನ್ ಸದ್ವನಿ ಯಜ್ಞಗೃಹೇ ವೀರವಾಹೋ ವೀರಂ
ಶೂರಂ ತ್ವಾಂ ವಹಂತೋಽರುಷಾ ಅರೋಚಮಾನಾ ಭವಂತಿ ತಾಂಶ್ಚ ತ್ವಂ ಸು ಯುಕ್ಷಾ | ತ್ವದೀಯೇ
ರಥೇ ಸುಷ್ಮ ಸಂಯೋಜಯ | ನಿಸತ್ತೋ ಯಜ್ಞಗೃಹೇ ನಿಷಣ್ಣೋಽಹಂ ಹೋತಾ ಸನ್ ದೇವಾನಾ-
ಮಿಂದ್ರಾದೀನಾಂ ಜನಿಮಾ ಜನಾನ್ ಸಂಘಾನ್ತುವೇ | ಆಹ್ವಯಾಮಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ಸನವಿತ್ತಃ—ಚಿರಕಾಲದಿಂದ ಲಬ್ಧವಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅಧ್ವಾ—
ಮಾರ್ಗವು | ಸುಗಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಿದೆ. | ಸುತೇ—ಸೋಮಾಭಿಷವಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಹರಿತಃ
—ಶ್ಯಾಮವರ್ಣವುಳ್ಳವೂ | ರೋಹಿತಶ್ಚ—ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವೂ ಆದ | ಯೇ ವಾ—ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು | ಸದ್ವನ್
—ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ | ವೀರವಾಹಃ—ವೀರರ ವಾಹಕಗಳಾಗಿಯೂ | ಅರುಷಾಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವವೋ
ಅವುಗಳನ್ನು | ಯುಕ್ಷಾ—ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸು. | ಸತ್ತಃ—ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ನಾನು | ದೇವಾನಾಂ—
ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳ | ಜನಿಮಾನಿ—ಗುಂಪನ್ನು | ಹುವೇ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಚಿರಕಾಲದಿಂದ ಲಬ್ಧವಾದ ನಿನ್ನ ಮಾರ್ಗವು ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಿದೆ. |
ಸೋಮಾಭಿಷವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣವುಳ್ಳವೂ, ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವೂ, ಆದ ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ

ವೀರರ ವಾಹಕಗಳಾಗಿಯೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವವೋ ಅವುಗಳನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸು. ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ನಾನು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation

Pleasant, Agni, be your long-familiar path : yoke for the libation the day, the ruddy horses, who brilliant-shining, are the conveyers of (you), the hero, to the hall of sacrifice, where seated, I invoke the companion of the gods.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸಮು ವೋ ಯಜ್ಞಂ ಮಹಯನ್ಮನೋಭಿಃ ಪ್ರ ಹೋತಾ ಮಂದ್ರೋ ರಿರಿಚೇ
ಉಪಾಕೇ |

ಯಜಸ್ವ ಸು ಪುರ್ವಣೀಕ ದೇವಾನಾ ಯಜ್ಞ ಯಾಮರಮತಿಂ ವವೃತ್ಯಾಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಂ | ಉಂ ಇತಿ | ವಃ | ಯಜ್ಞಂ | ಮಹಯನ್ | ನಮಃಭಿಃ | ಪ್ರ | ಹೋತಾ | ಮಂದ್ರಃ | ರಿರಿಚೇ
ಉಪಾಕೇ |

ಯಜಸ್ವ | ಸು | ಪುರ್ವಾಽನೀಕ | ದೇವಾನ್ | ಆ | ಯಜ್ಞಯಾಂ | ಆರಮತಿಂ | ವವೃತ್ಯಾಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವಾಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಯಜ್ಞಂ ನಮೋಭಿನಮಸ್ಕಾರೈರ್ಯುಕ್ತಾ ಇಮೇ ಸ್ತೋತಾ-
ರೋ ವಾ ಯಜಮಾನಾ ವಾ ಸಂ ಮಹಯನ್ | ಸಮ್ಯಕ್ ಪೂಜಯಂತಿ | ಉ ಇತಿ ಪೂರಕಃ | ಮಂದ್ರಃ
ಸ್ತುತೀಲ ಉಪಾಕೇಽಸ್ಮಾಕಂ ಸಮೀಪೇ ಸ್ಥಿತೋಽಸ್ಮದೀಯೋ ಹೋತಾ ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ | ಅನ್ಯೇಭ್ಯೋ
ಹೋತೃಭ್ಯೋಽತಿರಿಚ್ಯತೇ | ಹೇ ಯಜಮಾನ ತ್ವಂ ದೇವಾನ್ ಸು ಸುಷ್ಮ ಯಜಸ್ವ | ಹೇ ಪುರ್ವಣೀಕ
ಬಹುತೇಜಸ್ವಿನ್ನಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಯಜ್ಞಯಾಂ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಮರಮತಿಂ ಭೂಮಿಮಾವವೃತ್ಯಾಃ | ಅವರ್ತಯ |
ತಥಾ ಚ ನಿಗಮಾಂತರೇ | ಆ ನೋ ಮಹೀಮರಮತಿಂ ಸಜೋಷಾಃ | ಋ. ೫-೪೩-೬ | ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ,) ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನು | ನಮೋಭಿಃ—ನಮಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಈ-
ಡಿದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಸಂ ಮಹಯನ್—ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. | ಉಪಾಕೇ—ನಮ್ಮ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವವನೂ |
ಮಂದ್ರಃ—ಸ್ತುತೀಲನೂ ಆದ | ಹೋತಾ—ಹೋತೃವು | ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ—ಇತರರಿಗಿಂತಲೂ ಮೀರಿದ ಅತಿಶಯ
ವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಎಲೈ ಯಜಮಾನನೇ,) | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಯಜಸ್ವ

—ಪೂಜಿಸು. | ಪುರ್ವಣೀಕ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ಯಜ್ಞಯಾಂ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹವಾದ
ಅರಮತಿಂ—ಭೂಮಿಯನ್ನು | ಆ ವನ್ಯತ್ಯಾಃ—ಆವರಿಸು.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕರಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ
ಸಮಾಪದಲ್ಲಿರುವವನೂ, ಸ್ತುತಿಶಿಲನೂ ಆದ ಹೋತೃವು ಇತರರಿಗಿಂತಲೂ ಮೀರಿದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
ಎಲೈ ಯಜಮಾನರೇ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪೂಜಿಸು. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ,
ಯಜ್ಞಾರ್ಹವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆವರಿಸು.

English Translation

The (worshippers) offer you, (gods), this sacrifice, with prostrations:
the ministrant priest, who is near us repeating pious praise, excels (all others)
worship well the gods: resplendent (Agni), make the venerable earth revolve

ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ

ಯದಾ ವೀರಸ್ಯ ರೇವತೋ ದುರೋಣೇ ಸ್ಯೋನಶೀರತಿಧಿರಾಚಿಕೇತತ್ |

ಸುಪ್ರೀತೋ ಅಗ್ನಿಃ ಸುಧಿತೋ ದಮ ಆ ಸ ವಿಶೇ ದಾತಿ ವಾರ್ಯಮಿಯತ್ಯೈ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯದಾ | ವೀರಸ್ಯ | ರೇವತಃ | ದುರೋಣೇ | ಸ್ಯೋನಶೀರತಿ | ಅತಿಧಿಃ | ಆಚಿಕೇತತ್ |

ಸುಪ್ರೀತಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸುಧಿತಃ | ದಮೇ | ಆ | ಸಃ | ವಿಶೇ | ದಾತಿ | ವಾರ್ಯಂ | ಇಯತ್ಯೈ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅತಿಧಿಃ ಸರ್ವೇಷಾಮತಿಭಿಭೂತೋಽಗ್ನಿಯದಾ ವೀರಸ್ಯ ವೀರಕಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ಪ್ರೇರ-
ಯಿತೂ ರೇವತೋ ಹವಿಸ್ತತೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ದುರೋಣೇ ಗೃಹೇ ಸ್ಯೋನಶೀಃ ಸುಖೇನ ಶಯನೀಯ
ಆಚಿಕೇತತ್ ಪ್ರಜ್ಞಾಯತೇ ಅಗ್ನಿದ್ರಮೇ ಯಜ್ಞಗೃಹೇ ಸುಧಿತಃ | ಆಕಾರಶ್ಚಾರ್ಥೇ | ಸುನಿಹಿತಶ್ಚ ಸುಷ್ಕ
ನಿಹಿತಃ ಸನ್ ಯದಾ ಸುಪ್ರೀತೋ ಭವತಿ ತದಾ ಸೋಽಗ್ನಿರಿಯತ್ಯಾ ಉಪಗಚ್ಛಂತೈ ವಿಶೇ ಪ್ರಜಾಯೈ
ವಾರ್ಯಂ ವರಣೀಯಂ ಧನಂ ದಾತಿ | ದದಾತಿ | ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅತಿಧಿಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಯದಾ—ಯಾವಾಗ | ವೀರಸ್ಯ—ಸ್ತುತಿಪ್ರೇರಕನಾದ
ವನೂ | ರೇವತಃ—ಹವಿಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನ | ದುರೋಣೇ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಸ್ಯೋನಶೀಃ—ಸುಖವಾಗಿ
ಮಲಗಿರುವವನಾಗಿ | ಆಚಿಕೇತತ್—ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವನೋ ಆಗ | ಸುಧಿತಃ—ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾದವನೂ |
ಸುಪ್ರೀತಃ—ತೃಪ್ತನೂ ಆದ | ಸಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಇಯತ್ಯೈ—ತನ್ನನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುವ | ವಿಶೇ—ಯಜಮಾನ
ರಿಗೆ | ದಮೇ—ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ | ವಾರ್ಯಂ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು | ದಾತಿ—ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಸ್ತುತಿಪ್ರೇರಕನೂ, ಹವಿಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸುಖಶಾಯಿಯಾಗಿರುವನೆಂದು ಯಾವಾಗ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವನೋ, ಆಗ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತನೂ ತೃಪ್ತನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುವ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಋಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

When Agni, reposing at his ease in the dwelling of the liberal worshipper, is welcomed as a guest, thus suitably placed in the hall of sacrifice, he gives well-pleased, desirable (wealth) to the people who approach him.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ:

ಇಮಂ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಅಧ್ವರಂ ಜುಷಸ್ವ ಮರುತ್ಸಿದ್ರೇ ಯಶಸಂ ಕೃಧೀ ನಃ |

ಆ ನಕ್ತಾ ಬರ್ಹಿಃ ಸದತಾಮುಷಾಸೋಶಂತಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯಜೇಹ ||

ಪದವಾಕ್ಯ:

ಇಮಂ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅಧ್ವರಂ | ಜುಷಸ್ವ | ಮರುತ್ಸಿದ್ರೇ | ಯಶಸಂ | ಕೃಧೀ | ನಃ |

ಆ | ನಕ್ತಾ | ಬರ್ಹಿಃ | ಸದತಾಂ | ಉಷಸಾ | ಉಶಂತಾ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಯಜ | ಇಹ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಮಿಮಮಧ್ವರಂ ಯಜ್ಞಂ ಜುಷಸ್ವ | ಸೇವಸ್ವ | ಕಿಂಚಿ ಮರುತ್ಸಿದ್ರಸ್ಯ ಸವಿಭೂತೇಷು ದೇವೇಷ್ವಿಂದ್ರೇ ಚ ಯಶಸಂ ಯಶೋಯುಕ್ತಂ ಹರ್ವಿರ್ವಕ್ಷಣಾ-
ನ್ನವಂತಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಂ ಯಜ್ಞಂ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಕೃಧೀ | ಕುರು | ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ
ನಕ್ತಾ ರಾತ್ರಿಶ್ಲೋಷಸಾ ದಿವಸಶ್ಚ | ಅಹರ್ನಿಶೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಬರ್ಹಿರ್ಬರ್ಹಿಷಿ ಕುಶಮಯ ಆ ಸದತಾಂ |
ಉಪವಿತತಾಂ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಉಶಂತೋಶಂತಾ ಯಜ್ಞಮಿಚ್ಛಂತಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾ-
ವರುಣೌ ದೇವಾವಿಹಾಸ್ತಿನೃಜ್ಞೇ ಯಜ ಪೂಜಯ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಇಮಂ ಅಧ್ವರಂ—ಈ ಯಾಗವನ್ನು | ಜುಷಸ್ವ—
ಸೇವಿಸು. | ಮರುತ್ಸು—ಮರುತ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ಇಂದ್ರೇ—ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ | ಯಶಸಂ—ಹರ್ವಿರ್ವಕ್ಷಣಾದ
ನಃ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಕೃಧೀ—ಸ್ಥಾಪಿಸು. | ನಕ್ತಾ—ರಾತ್ರಿದೇವತೆಯೂ | ಉಷಸಾ—ಅಹಸ್ಸಿನ ದೇವ
ತೆಯೂ | ಬರ್ಹಿಃ—ನಮ್ಮ ದರ್ಭಾಸನದ ವೇಲೆ | ಆ ಸದತಾಂ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ. | (ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ,)
ಉಶಂತಾ—ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ |
ಯಜ—ಪೂಜಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಈ ಯಾಗವನ್ನು ಸೇವಿಸು. ಮರುತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ ಹವಿಯುಕ್ತವಾದ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸು. ರಾತ್ರಿದೇವತೆಯೂ ಅಹಸ್ಸಿನ ದೇವತೆಯೂ ನಮ್ಮ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸು.

English Translation

Be gratified, Agni, by this our sacrifice : render our (worship) renowned among Indra and the Maruts : let the days and nights sit down on the sacred grass ; worship (Agni), at this rite, Mitra and Varuna, desiring (the oblation).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏ॒ವಾಗ್ನಿಂ ಸ॑ಹ॒ಸ್ಯಂ ರಿ॑ ವ॒ಸಿಷ್ಠೋ ರಾ॒ಯಸ್ಕಾ॑ಮೋ ವಿ॒ಶ್ವಪ್ಸ್ಯ॑ಸ್ಯ ಸೌತ್ ।
ಇ॒ಷಂ ರ॒ಯಿಂ ಪ॑ಪ್ರ॒ಥದ್ವಾ॑ಜ॒ಮಸ್ಮೇ॑ ಯೋಯಂ ಪಾ॒ತ ಸ್ವ॒ಸ್ತಿಭಿಃ॑ ಸ॒ದಾ ನಃ॑ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಏ॒ವ | ಅ॒ಗ್ನಿಂ | ಸ॑ಹ॒ಸ್ಯಂ | ವ॒ಸಿಷ್ಠಃ | ರಾ॒ಯಃ ಕಾ॑ಮಃ | ವಿ॒ಶ್ವಪ್ಸ್ಯ॑ಸ್ಯ | ಸೌತ್ ।
ಇ॒ಷಂ | ರ॒ಯಿಂ | ಪ॑ಪ್ರ॒ಥತ್ | ವಾ॑ಜಂ | ಅ॒ಸ್ಮೇ ಇತಿ॑ | ಯೋಯಂ | ಪಾ॒ತ | ಸ್ವ॒ಸ್ತಿಭಿಃ॑ | ಸ॒ದಾ | ನಃ॑ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವಸಿಷ್ಠ ಏತದಾಖ್ಯಾ ಋಷೀ ರಾಯಸ್ಕಾಮಃ ಪಶ್ವಾದಿಧನಾನೀಚ್ಛೆನ್ನೇವೈವಮುಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಸಹಸ್ಯಂ | ಸಹೋ ಬಲಂ | ತಸ್ಯ ಪುತ್ರಂ | ತದ್ವಂತಮಿತಿ ನಾ | ಅಗ್ನಿಂ ದೇವಂ ವಿಶ್ವಪ್ಸ್ಯಸ್ಯ ಪುರು॒ರೂಪಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಲಾಭಾಯ ಸೌತ್ | ಏವಂಭೂತೋಗ್ನಿರಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಮಿಷಮನ್ನಂ ರಯಿಂ ಧನಂ ವಾಜಂ ಬಲಂ ಚ ಪಪ್ರಥತ್ | ಪ್ರಥಯತು | ವಿಸ್ತಾರಯತು | ದದಾತ್ತಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸ್ತಿಸ್ತೋಕ್ತೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಯೋಯಮಸ್ತಾನ್ತಲ್ಯಾಹೈಃ ಸರ್ವದಾ ಪಾಲಯತ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು | ರಾಯಸ್ಕಾಮಃ—ಧನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ | ಏವ—ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಸಹಸ್ಯಂ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ವಿಶ್ವಪ್ಸ್ಯಸ್ಯ—ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ | ಸೌತ್—ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದನು | (ಇಂತಹ ಅಗ್ನಿಯು) ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನಾ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನಾ | ವಾಜಂ—ಬಲವನ್ನಾ | ಪಪ್ರಥತ್—ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಕೊಡಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೋಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನಾಪೇಕ್ಷೆಯಾದ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯು ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆನೇಕ ರೂಪವಾದ ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದಂತೆ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಸ್ತುತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ನಮಗೆ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವನ್ನೂ, ಆನ್ನವನ್ನೂ, ಬಲವನ್ನೂ ವಿತ್ತರಿಸಿ ಕೊಡಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Thus has Vasishtha, wishing for riches, glorified the vigorous Agni for the sake of every sort of wealth : may he bestow upon us food, riches, strength : and do you, (gods), ever cherish us with blessings.

ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷ್ಟಿತಿ ಪಂಚಾರ್ಚಂ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ವೈಶ್ವ-
ದೇವಂ | ಪ್ರ ವಃ ಪಂಚೇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ || ಪ್ರಥಮೋ ಛಂದೋಮೇ
ಪ್ರ ಉಗತಸ್ತೇ ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷ್ಟಿತಿ ವೈಶ್ವದೇವಸ್ತುಚಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷು ದೇ-
ವಯಂತೋ ಅರ್ಚನ್ ಪ್ರ ಕ್ಷೋದಸಾ ಧಾಯಸಾ ಸಸ್ರ ಏಷೇತಿ ಪ್ರ ಉಗಂ | ಅ. ೮-೯ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷು ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು, ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರ ವಃ ಪಂಚ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು. ಪ್ರಥಮಛಂದೋಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರ ಉಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ ಪಠನಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷು ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವೈಶ್ವದೇವತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ-ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷು ದೇವಯಂತೋ ಅರ್ಚನ್ ಪ್ರ ಕ್ಷೋದಸಾ ಧಾಯಸಾ ಸಸ್ರ ಏಷೇತಿ ಪ್ರ ಉಗಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪೩

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೦ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಕ್ತಿ—೫ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ವೋ ಯಜ್ಞೇಷು ದೇವಯಂತೋ ಅರ್ಚನ್ದ್ಯಾವಾ ನಮೋಭಿಃ ಪೃಥಿವೀ

ಇಷಧ್ಯೈ |

ಯೇಷಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಸಮಾನಿ ವಿಪ್ರಾ ವಿಷ್ವಗ್ನಿಯಂತಿ ವನಿನೋ ನ ಶಾಖಾಃ ||

ಪದಸಾಕಃ

ಪ್ರ | ವಃ | ಯಜ್ಞೇಷು | ದೇವ್ರಯಂತಃ | ಅರ್ಚನ್ | ದ್ಯಾವಾ | ನಮಃಭಿಃ | ಪೃಥಿವೀ ಇತಿ
ಇಷಧ್ಯೈ |

ಯೇಷಾಂ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಅಸಮಾನಿ | ವಿಪ್ರಾಃ | ವಿಷ್ವಕ್ | ವ್ರಿಯಂತಿ | ವನಿನಃ | ನ | ಶಾಖಾಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದೇವಯಂತೋ ದೇವಾನ್ಮಾಮಯಮಾನಾ ವಿಪ್ರಾ ಯಜ್ಞೇಷು ನಮೋಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ಹವಿರ್ಭಿ-
ರ್ವಾ ವೋ ಯುಷ್ಮಾನಿಷಧ್ಯಾ ಅಭಿಸ್ತಾಪ್ತುಂ ಪ್ರಾರ್ಚನ್ | ಪ್ರಾರ್ಚಯಂತಿ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸ್ತುವಂತಿ |
ದ್ಯಾವಾ ದಿವಂ ಚ ಪೃಥಿವೀ ಭೂಮಿಂ ಚ ಪ್ರಸ್ತುವಂತಿ | ಯೇಷಾಂ ವಿಪ್ರಾಣಾಂ ಮೇಧಾವಿನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ
ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ವನಿನೋ ನ ಶಾಖಾ ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ಶಾಖಾ ಇವ ವಿಷ್ವಗ್ನಿಶ್ಚತೋ ವಿಯಂತಿ | ಗಚ್ಛಂತಿ | ತೇ
ವಿಪ್ರಾಃ ಪ್ರಾರ್ಚಂತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ,) ಯೇಷಾಂ — ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ಅಸಮಾನಿ — ಅಸಾಧಾರಣಗಳಾದ |
ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ವನಿನಃ—ವೃಕ್ಷದ | ಶಾಖಾಃ ನ—ಕೊಂಬೆಗಳಂತೆ | ವಿಷ್ವಕ್—ಸರ್ವತ್ರ | ವಿ-
ಯಂತಿ — ಹರಡುತ್ತವೆಯೋ ಅಂತಹ | ದೇವಯಂತಃ—ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಆವೇಕ್ಷಿಸುವವರೂ |
ವಿಪ್ರಾಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ಯಜಮಾನರು (ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು) | ಯಜ್ಞೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ನಮೋಭಿಃ—
ಹವಿಸ್ಸುಗಳೊಡಗೂಡಿ | ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಇಷಧ್ಯೈ—ಸಮಾಪಿಸಲು | ಪ್ರಾರ್ಚನ್—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸು-
ತ್ತಾರೆ. | ದ್ಯಾವಾ—ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನೂ | ಪೃಥಿವೀಂ—ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರ ಅಸಾಧಾರಣಗಳಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ವೃಕ್ಷದ ಕೊಂಬೆಗಳಂತೆ
ಸರ್ವತ್ರ ಹರಡುತ್ತವೆಯೋ ಅಂತಹ ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಆವೇಕ್ಷಿಸುವವರೂ ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ಸ್ತುತಿ-
ಕರ್ತರು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಲು ಹವಿಸ್ಸುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ದ್ಯುಲೋಕ-
ವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Devout worshippers seek to attain you, gods, by praises at sacrifices :
they (worship) the heaven and earth, they of whom the diversified adora-
tions spread everywhere like the branches of trees.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಯಜ್ಞ ಏತು ಹೇತ್ವೋ ನ ಸಪ್ತಿರುದ್ಯಚ್ಛಧ್ಯಂ ಸಮನಸೋ ಘ್ನತಾಚೀಃ |

ಸ್ತೃಣೇತ ಬರ್ಹಿರಧ್ವರಾಯ ಸಾಧೂರ್ಧ್ವಾ ಶೋಚೀಂಷಿ ದೇವಯಾನೈಸ್ತುಃ ||

ಪದಮಾಠಃ

ಪ್ರ | ಯಜ್ಞಃ | ಏತು | ಹೇತ್ವಃ | ನ | ಸಪ್ತಿಃ | ಉತ್ | ಯಚ್ಚಧ್ವಂ | ಸಮನಸಃ | ಘೃತಾಚೀಃ |
ಸ್ತೃಣೇತ | ಬರ್ಹಿಃ | ಅಧ್ವರಾಯ | ಸಾಧು | ಊರ್ಧ್ವಾ | ಶೋಚೀಂಷಿ | ದೇವಯಾನಿ | ಅಸ್ತುಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಯಮಸ್ತದೀಯೋ ಯಜ್ಞಃ ಪ್ರೈತು | ದೇವಾನ್ಸ್ಮತಿ ಗಚ್ಛತು | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಹೇ-
ತ್ವೋ ನ ಸಪ್ತಿಃ ಶೀಘ್ರಗಾಮ್ಯಶ್ವೋ ಯಥಾ ತದ್ವತ್ | ಹೇ ಋತ್ವಿಜಃ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಂ ಸಮನಸಃ
ಸದೃಶಮನಸ್ತಾಃ ಸಂತೋ ಘೃತಾಚೀಃ ಸ್ತುಚಿ ಉದ್ಯಚ್ಛಧ್ವಂ | ಹಸ್ತ ಉದ್ಯಮ್ಯ ಧಾರಯತ | ತಥಾ-
ಧ್ವರಾಯ ಯಾಗಂ ಕರ್ತುಂ ಸಾಧು ಸಾಧಕಂ ಬರ್ಹಿಃ ಕುಶಮಯಂ ಸ್ತೃಣೇತ | ವೇದ್ಯಾಂ ಛಾದ-
ಯತ | ಹೇ ಅಗ್ನೀ ದೇವಯಾನಿ ದೇವಾನ್ತಾಮಯಮಾನಾನಿ ತ್ವದೀಯಾನಿ ಶೋಚೀಂಷ್ಯರ್ಚೀಂಷ್ಯಾ-
ರ್ಘ್ಯೋರ್ಧ್ವಮುಖಾನ್ಯಸ್ತುಃ | ತಿಷ್ಠಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞಃ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವು | ಹೇತ್ವಃ—ವೇಗಗಾಮಿಯಾದ | ಸಪ್ತಿಃ ನ—ಅಶ್ವದಂತೆ | ಪ್ರ ಏತು—
ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಲಿ. | (ಎಲೈ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳೇ,) ಸಮನಸಃ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸು
ಳ್ಳವರಾಗಿ | ಘೃತಾಚೀಃ—ಸುಕ್ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು | ಉದ್ಯಚ್ಛಧ್ವಂ—ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿರಿ. | ಅಧ್ವರಾಯ—ಯಜ್ಞಸರ್ವ
ಹಣಕ್ಕಾಗಿ | ಸಾಧು—ತತ್ಸಾಧಕವಾದ | ಬರ್ಹಿಃ—ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು | ಸ್ತೃಣೇತ—ವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಹರಡಿರಿ. | (ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ,) ದೇವಯಾನಿ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ | ಶೋಚೀಂಷಿ—ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು | ಊರ್ಧ್ವಾ—
ಮೇಲುಮುಖವಾಗಿ | ಅಸ್ತುಃ—ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವು ವೇಗಗಾಮಿಯಾದ ಅಶ್ವದಂತೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಲಿ. ಎಲೈ
ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳೇ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸುಕ್ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಿರಿ. ಯಜ್ಞಸರ್ವ
ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ಸಾಧಕವಾದ ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು ವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಹರಡಿರಿ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ
ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಮೇಲುಮುಖವಾಗಿ ಎದ್ದುನಿಲ್ಲಲಿ.

English Translation

Let the sacrifice proceed like a swift courser (to the gods): elevate,
(priests), with one accord, your ladles, charged with butter: spread for the
solemnity the sacred grass: let the flames (of the burnt-offering) to the gods
ascend on high.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಪುತ್ರಾಸೋ ನ ಮಾತರಂ ವಿಭೃತ್ರಾಃ ಸಾನೌ ದೇವಾಸೋ ಬರ್ಹಿಷಃ
ಸದಂತು

ಆ ವಿಶ್ವಾಚೀ ವಿದಧ್ಯಾಮನಕ್ತ್ವಗ್ನೇ ಮಾ ನೋ ದೇವತಾತಾ ಮೃಧಸ್ಯಃ ||೩||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ಪುತ್ರಾಸಃ | ನ | ಮಾತರಂ | ವಿಭೃತ್ರಾಃ | ಸಾನೌ | ದೇವಾಸಃ | ಬರ್ಹಿಷಃ | ಸದಂತು |

ಆ | ವಿಶ್ವಾಚೀ | ವಿದಧ್ಯಾಂ | ಅನಕ್ತ್ವ | ಅಗ್ನೇ | ಮಾ | ನಃ | ದೇವತಾತಾ | ಮೃಧಃ | ಕರಿತಿ ಕಃ ||೩||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಾತರಂ ಜನನೀಂ ವಿಭೃತ್ರಾ ವಿಶೇಷೇಣ ಭರ್ತೃವ್ಯಾಃ ಪುತ್ರಾಸೋ ನ ಪುತ್ರಾ ಇವ ತದ್ವದಸ್ತು-
ಕಂ ಭರಣೀಯಾ ದೇವಾಸೋ ದೇವಾ ಬರ್ಹಿಷಃ ಕುಶಮಯಸ್ಯ ವೇದ್ಯಾಮಾಸ್ತೀರ್ಣಸ್ಯ ಸಾನಾವುನ್ನತೇ
ದೇಶ ಆ ಸದಂತು | ಉಪವಿಶಂತು | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ವಿದಧ್ಯಾಂ ಯಜ್ಞಯೋಗ್ಯಾಂ ತ್ವದೀಯಾಂ ಜ್ವಾಲಾಂ
ವಿಶ್ವಾಚೀ | ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಂ ಹವಿರಂಚಿತಿ ಗಚ್ಛತೀತಿ ವಿಶ್ವಾಚೀ ಜುಹುಃ | ಅನಕ್ತ್ವ | ಆ ಸಮಂತಾಸ್ತೀಂ-
ಚಿತು | ದೇವತಾತಾ ದೇವತಾತಾ ಯುದ್ಧೇ ನೋಽಸ್ತುತಂ ಮೃಧೋ ಹಿಂಸಕಾನ್ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ
ಮಾ ಕಃ | ಮಾ ಕಾರ್ಷೀಃ | ಯಜ್ಞವಾಚಿಕೋ ದೇವತಾತಿಶಬ್ದೋಽತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ವರ್ತತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಾತರಂ—ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ | ವಿಭೃತ್ರಾಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಭರಿಸತಕ್ಕ | ಪುತ್ರಾ-
ಸೋ ನ—ಪುತ್ರರಂತೆ | ದೇವಾಸಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಭರಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವತೆಗಳು | ಬರ್ಹಿಷಃ—ದರ್ಭಾಸನದ |
ಸಾನೌ—ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ | ಆ ಸದಂತು—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ. | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ವಿದಧ್ಯಾಂ—
ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯವಾದ ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ | ವಿಶ್ವಾಚೀ—ಸಕಲ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಜುಹೂಪಾತ್ರಿಯು |
ಆ ಅನಕ್ತ್ವ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸುರಿಯಲಿ. | (ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ದೇವತಾತಾ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಮೃಧಃ
—ಹಿಂಸಕರನ್ನು | ಮಾ ಕಃ—ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಬೇಡ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಭರಿಸಲ್ಪಡುವ ಪುತ್ರರಂತೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಭರಿಸಲ್ಪಡುವ
ದೇವತೆಗಳು ದರ್ಭಾಸನದ ಉನ್ನತವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯವಾದ
ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸುರಿಯುವ ಜುಹೂಪಾತ್ರಿಯು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸುರಿಯಲಿ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಹಿಂಸಕರನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಬೇಡ.

English Translation

Let the gods sit down on the summit of the sacred grass, like the
children nursed on the (lap of the) mother : let the full ladle, Agni, pour

the oblation) on the sacrificial flame : gives us not up to our adversaries in little.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತೇ ಸೀಷಪಂತ ಜೋಷಮಾ ಯಜಶ್ಚಾ ಯತಸ್ಯ ಧಾರಾಃ ಸುದುಘಾ ದು-
ಹಾನಾಃ |

ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ವೋ ಅದ್ಯ ಮಹ ಆ ವಸೂನಾಮಾ ಗಂತನ ಸಮನಸೋ ಯತಿ ಸ್ಥ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತೇ | ಸೀಷಪಂತ | ಜೋಷಂ | ಆ | ಯಜಶ್ಚಾಃ | ಯತಸ್ಯ | ಧಾರಾಃ | ಸುದುಘಾಃ | ದುಹಾನಾಃ |

ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ | ವಃ | ಅದ್ಯ | ಮಹಃ | ಆ | ವಸೂನಾಂ | ಆ | ಗಂತನ | ಸಮನಸಃ | ಯತಿ | ಸ್ಥ || ೪ ||

ನಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಜತ್ಯಾ ಯಜನೀಯಾಸ್ತ ಇಂದ್ರಾದಿಯೇ ದೇವಾ ಯತಸ್ಯೋದಕಸ್ಯ ಸುದುಘಾಃ ಸುಖೇನ ಸೋಗ್ಧಂ ಶಕ್ಯಾ ಧಾರಾ ದುಹಾನಾ ವರ್ಷಂತೋ ಜೋಷಂ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಆ ಸೀಷಪಂತ | ಸಪತಿಃ ಪರಿಚರಣಾರ್ಥಃ | ಸ್ತುತಿಭಿರಾ ಸಮಂತಾತ್ಪರ್ಯಚೀಚರನ್ | ಅಸ್ಮಾನ್ನರಿಚರಣಂ ಕುರ್ವಂತು | ಸ್ವೀಕುರ್ವಂತಿತಿ ಯಾವತ್ | ಅದ್ಯಾಸ್ಥಿನ್ದಿನೇ ಹೇ ದೇವಾಃ ವಸೂನಾಂ ಧನಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಂ ಮಹೋ ಮಂಹನೀಯಂ ಧನಮಾ ಗಚ್ಛತು | ಯೂಯಮಸಿ ಸಮನಸ್ತುಲ್ಯಮತಯಃ ಸಂತ ಆ ಗಂತನ | ಆಗಚ್ಛತ | ಹೇ ದೇವಾಃ ಯೂಯೂಂ ಯತಿ ಸ್ಥ ಆಗಂತನೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಜತ್ಯಾಃ—ಪೂಜ್ಯರಾದ | ತೇ—ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು | ಯತಸ್ಯ—ಉದಕವನ್ನು | ಸುದುಘಾಃ—ಕರೆಯಲು ಶಕ್ತರಾಗಿಯೂ | ಧಾರಾಃ—ವೃಷ್ಟಿಧಾರೆಗಳನ್ನು | ದುಹಾನಾಃ—ಸುರಿಸುವವರಾಗಿಯೂ | ಜೋಷಂ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ | ಆ ಸೀಷಪಂತ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡಲಿ. (ಅಥವಾ ನಮಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಚರಿಸಲಿ) | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ,) ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗದ ದಿನ | ವಸೂನಾಂ—ಧನಗಳ ನಡುವೆಯೆಲ್ಲಾ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಮಹಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನವು | ಆ ಗಂತನ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಲಿ. | (ನೀವೂ ಸಹ) | ಸಮನಸಃ—ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಆ ಗಂತನ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳರಿ. | ಯತಿ ಸ್ಥ—ಒಟ್ಟುಗೂಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಉದಕವನ್ನು ಕರೆಯಲು ಶಕ್ತರಾದವರೂ, ವೃಷ್ಟಿಧಾರೆಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವವರೂ, ಪೂಜ್ಯರೂ ಆದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ನಮಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದುಮಾಡುವಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಚರಿಸಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಯಾಗದ ದಿನ ಧನಗಳ ನಡುವೆಯೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ನಿಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧನವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಲಿ. ನೀವೂ ಸಹ ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದುಗೂಡಿ ಬಂದುಸೇರಿರಿ.

English Translation

May the adorable deities, who are the bestowers of water, the shedders of showers, be fully propitiated (by our praises) : may the most precious and commendable of your treasures (be ours) to-day : and do you with one accord come hither.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏ॒ವಾ ನೋ॑ ಅ॒ಗ್ನೇ ವಿ॒ಕ್ಷ್ವಾ ದ॒ಶಸ್ಯ॑ ತ್ವ॒ಯಾ ವ॒ಯಂ ಸ॑ಹಸಾವನ್ನಾ॒ಸ್ಕಾಃ |

ರಾ॒ಯಾ ಯು॑ಜಾ ಸ॒ಧಮಾ॑ದೋ ಅ॒ರಿಷ್ಟಾ॑ ಯೂ॒ಯಂ ಪಾ॑ತ ಸ್ವ॒ಸ್ತಿಭಿಃ॑ ಸ॒ದಾ

ನಃ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏ॒ವ | ನಃ | ಅ॒ಗ್ನೇ | ವಿ॒ಕ್ಷ್ವಾ | ಅ | ದ॒ಶಸ್ಯ॑ | ತ್ವ॒ಯಾ | ವ॒ಯಂ | ಸ॑ಹಸಾವನ್ನಾ॒ಸ್ಕಾಃ |

ರಾ॒ಯಾ | ಯು॑ಜಾ | ಸ॒ಧಮಾ॑ದಃ | ಅ॒ರಿಷ್ಟಾಃ | ಯೂ॒ಯಂ | ಪಾ॑ತ | ಸ್ವ॒ಸ್ತಿಭಿಃ | ಸ॒ದಾ | ನಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಏವೈವಂ ಸ್ತುತಸ್ತ್ವಂ ವಿಕ್ಷ್ವಾ ಪ್ರಜಾಸು ಮಧ್ಯೇ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮಾ ದಶಸ್ಯ | ಧನಮಭಿಪ್ರಯಚ್ಛ | ಹೇ ಸಹಸಾವನ್ನಲವನ್ನಗ್ನೇ ತ್ವಯಾಸ್ಕಾ ಅಸ್ಮನ್ನಾ ವಯಂ ಯುಜಾ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತೇನ ರಾಯಾ ಧನೇನ ಸಧಮಾದಃ ಸಹ ಮಾದ್ಯಂತೋಽರಿಷ್ಟಾ ಅಹಿಂಸಿತಾ ಭವೇಮ | ಅಸ್ತಿನೋಕ್ತೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಲ್ಯಾಕೈಃ ಸರ್ವದಾ ಪಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಗ್ನಿ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ಏವ—ಈರಿತಿ ಸ್ತುತನಾದ ನೀನು | ವಿಕ್ಷ್ವಾ—ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅ ದಶಸ್ಯ—ಧನವನ್ನು ಕೊಡು. | ಸಹಸಾವನ್ನಾ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ | ಅಸ್ಕಾಃ—ತೃಜಿಸಲ್ಪಡದಿರುವ | ವಯಂ—ನಾವು | ಯುಜಾ—ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ರಾಯಾ—ಧನದಿಂದ | ಸಧಮಾದಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವವರಾಗಿಯೂ | ಅರಿಷ್ಟಾಃ—ಅಹಿಂಸಿತರಾಗಿಯೂ ಆಗಿರುವಂತಾಗಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ,) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಈರಿತಿ ಸ್ತುತನಾದ ನೀನು ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆ ನಮಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡು. ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ತೃಜಿಸಲ್ಪಡದಿರುವ ನಾವು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಧನದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವವರಾಗಿಯೂ, ಅಹಿಂಸಿತರಾಗಿಯೂ ಆಗಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Be glorified, Agni : grant us (wealth) among the people : may we, vigorous Agni, ever be undeserted by you, but always be rejoicing and unmolested in the possession of riches : and do you, (gods), ever cherish us with blessings.

ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ದಧಿಕ್ರಾಂ ವ ಇತಿ ಪಂಚರ್ಚಮೇಕಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಪ್ತಂ ದಧಿಕ್ರಾಖ್ಯದೇವತಾಕಂ |
ಅದ್ಯಾ ಜಗತೀ ಸಾ ತು ದಧಿಕ್ರಾದಿಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಕಾ ಶಿಷ್ಟಾಶ್ಚ ತಸ್ರಸ್ತ್ರಿಸ್ಪೃಭಃ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಹಿ |
ದಧಿಕ್ರಾಂ ದಾಧಿಕ್ರಂ ಜಗತ್ಯಾದ್ಯಾ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತೇತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ದಧಿಕ್ರಾಂ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ದಧಿಕ್ರವಾ ಎಂಬುದು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕು ಜಗತೀಭಂದಸ್ತವು, ಮತ್ತು ದಧಿಕ್ರಾ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗೋಕ್ತ ದೇವತಾಕವು. ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳೂ ತ್ರಿಸ್ಪೃಪ್ ಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ದಧಿಕ್ರಾಂ ದಾಧಿಕ್ರಂ ಜಗತ್ಯಾದ್ಯಾ ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೪೪

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೧ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೫ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—೧. ಲಿಂಗೋಕ್ತದೇವತಾಃ | ೨-೫. ದಧಿಕ್ರಾಃ ||

ಭಂದಃ—೧. ಜಗತೀ | ೨-೫. ತ್ರಿಸ್ಪೃಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದಧಿಕ್ರಾಂ ವಃ ಪ್ರಥಮಮತ್ವಿನೋಷಸಮಗ್ನಿಂ ಸಮಿದ್ಧಂ ಭಗಮೂತಯೇ
ಹುವೇ |

ಇಂದ್ರಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಪೂಷಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿನಾದಿತ್ಯಾನ್ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಅಪಃ
ಸ್ವಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ದಧಿಕ್ರಾಂ ವಃ | ಪ್ರಥಮಂ | ಅತ್ವಿನಾ | ಉಷಸಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಸಂಯದ್ಧಂ | ಭಗಂ | ಉತಯೇ | ಹುವೇ |

ಇಂದ್ರಂ | ವಿಷ್ಣುಂ | ಪೂಷಣಂ | ಬ್ರಹ್ಮಣಃ | ಪತಿಂ | ಆದಿತ್ಯಾನ್ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ಅಪಃ |

ಸ್ವಂ ರಿತಿ ಸ್ವಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸ್ತೋತಾರಃ ಪೋ ಯುಷ್ಮಾಕಮೂತಯೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ಪ್ರಥಮಂ ದಧಿಕ್ರಾಮಶ್ವಾಭಿಮಾ-
ನಿನೀಂ ದೇವತಾಂ ಹುವೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಿ | ತತೋಽಶ್ವಿನಾಶ್ವಿದೇವಾವೃಷಸಮುಷೋದೇವತಾಂ ಚ ಸ-
ಮಿದ್ಧಂ ಸಮ್ಯಗ್ವೀಪ್ತಮಗ್ನಿಂ ಚ ಭಗಮೇತದಾಹ್ಯಂ ದೇವಂ ಚಾಹ್ವಯಾಮಿ | ಇಂದ್ರಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಪೂ-
ಷಣಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತೀಮಾದಿತ್ಯಾನ್ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಅಪ ಉದಕದೇವತಾಃ ಸ್ವಃ ಸೂರ್ಯಮಿತ್ಯೇ-
ತಾನ್ನೇವಾನಾಹ್ವಯಾಮಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ) ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಉತಯೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಪ್ರಥಮಂ—ಮೊದಲು | ದಧಿ-
ಕ್ರಾಂ—ಅಶ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯನ್ನು | ಹುವೇ—ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. | (ಅನಂತರ) ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನೂ | ಉಷಸಂ—ಉಷೋದೇವತೆಯನ್ನೂ | ಸಮಿದ್ಧಂ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ | ಭಗಂ
ಭಗದೇವನನ್ನೂ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನೂ | ವಿಷ್ಣುಂ—ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ | ಪೂಷಣಂ—ಪುಷ-
ದೇವನನ್ನೂ | ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಂ—ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯನ್ನೂ | ಅದಿತ್ಯಾನ್—ಅದಿತ್ಯರನ್ನೂ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೂ | ಅಪಃ—ಅಬ್ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ | ಸ್ವಃ—ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಮೊದಲು ಅಶ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.
ಅನಂತರ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಉಷೋದೇವತೆಯನ್ನೂ, ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ, ಭಗನನ್ನೂ, ಇಂದ್ರ,
ಪೂಷ, ವಿಷ್ಣು, ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ, ಅದಿತ್ಯರು, ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು, ಅಬ್ದೇವತೆಗಳು, ಸೂರ್ಯ, ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆ
ಗಳನ್ನೂ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation

For your preservation (worshippers), I invoke, first, Dadhikra, then
the Ashwins, the Dawn, the kindled Agni, Bhaga, Indra, Vishnu, Pushan,
Brahmanaspati, the Adityas, heaven and earth, the waters, the sun.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಪ್ರಕೃತಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಯ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಉಷೋದೇವತೆ, ಅಗ್ನಿ, ಭಗ, ಇಂದ್ರ, ವಿಷ್ಣು,
ಪೂಷನ್, ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ, ಅದಿತ್ಯರು, ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು, ಉದಕಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು ಇವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ತುತಿಸ-
ಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದೇವತೆಗಳ ರಥವಾಹಕಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳಲ್ಲದೆ ಇತರ ಕೆಲವು ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಮುಗ್ಧೇದ
ದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದಧಿಕ್ರಾ, ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯ, ಪೈದ್ವ, ಏತರ ಎಂಬವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಪ್ರಕೃತ ಸೂಕ್ತ
ದಲ್ಲಿ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ಅಶ್ವದೇವತೆಯ ಸ್ತುತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಈ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸ-
ಲಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವದೇವತೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಯೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಮುಗ್ಧೇದದ ೪-೩೮, ೪-೩೯,
೪-೪೦, ೭-೪೪ ಈ ನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಶ್ವದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ
ಪ್ರಯೋಗವು ಹನ್ನೆರಡು ಸಲವೂ ದಧಿಕ್ರಾವನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವು ಹತ್ತು ಸಲವೂ ಇರುವುದು. ಇತರ

ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಸ್ತಾವವು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ. ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲಿ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅಶ್ವನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಐ. ೧-೧೪). ಈ ಅಶ್ವವು ಬಹಳ ವೇಗಶಾಲಿ. (ಋ. ಸಂ. ೪-೩೮-೨-೯; ೪-೩೯-೧); ಅನೇಕ ರಥಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಶ್ವವಾಗಿದೆ. (೭-೪೪-೪) ಅದು ರಥಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಓಡುತ್ತದೆ. (೪-೩೮-೩); ಅದರ ವೇಗವನ್ನು ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. (೪-೩೮-೩ ೯); ರಸ್ತೆಗಳ ತಿರುವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧಾವಿಸುತ್ತದೆ. (೪-೪೦-೪) ಇದಕ್ಕೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳೂ ಉಂಟು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಇದರ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಶೈನಪಕ್ಷಿಯ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. (೪-೪೦-೨೫೩) ಕೆಲವು ಕಡೆ ಇದನ್ನು ಶೈನ ಪಕ್ಷಿಯೆಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. (೪-೩೮-೨೫೫) ಋ. ಸಂ. ೪-೪೦-೫ ನೇ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಹಂಸ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ವಸು; ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಹೋತೃ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಉಪವಿಷ್ಟನಾಗಿರು ಅಥಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದಧಿಕ್ರನೂ ಒಬ್ಬ ವೀರ. ಇವನು ದಸ್ಯುಜನರನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. (ಋ. ಸಂ. ೪-೩೮-೧, ೨, ೩, ೫ ೭) ಸಹಸ್ರಾರು ಜನಗಳನ್ನೆದುರಿಸಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ ಶತ್ರುಗಳು ಅವನಿಗೆ ಹೆದರುತ್ತಾರೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾಪಂಗಡಗಳು ಅವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. (೪-೩೮-೮, ೫, ೪). ಅದು ಎಲ್ಲಾ ಪಂಗಡಗಳಿಗೂ ಸೇರಿದೆ. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನೀರನ್ನಾವರಿಸುವಂತೆ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಐದು ಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಅವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ೪-೩೮-೨, ೪, ೧೦) ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಈ ಅಶ್ವವನ್ನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಪೂರುಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. (೪-೩೯-೨; ೪-೩೮-೧, ೨). ಮನುಷ್ಯರ ಅನುಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವರು ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ಅಶ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು.

ಅರುಣೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ದ್ವೀಪನ ಮಾಡುವಾಗ ದಧಿಕ್ರಾವನೆಂಬ ಅಶ್ವವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. (೭-೪೧-೬) ಉಷೋದೇವತೆಯ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಅವನೂ ಆಹೂತನಾಗಿದಾನೆ. (೪-೩೯-೧; ೪-೪೦-೧) ದಧಿಕ್ರಾವ ನಂತೆ ಯಜ್ಞಾಭಿಮುಖರಾಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಉಷೋದೇವತೆಯರನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ. (೭-೪೧-೬) ಈ ದೇವತೆಯು ಉಷೋದೇವತೆ, ಅಗ್ನಿ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸ್ತುತನಾಗಿದಾನೆ. (೩-೨೦-೧, ೩-೯೪-೧ ರಿಂದ ೪; ೧೦-೧೦೧-೧). ಆದರೆ ದಧಿಕ್ರಾವನಿಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಆಹ್ವಾನ (೭-೪೪-೧)

ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಅಶ್ವದ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಏನೂ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಾ ಎಂದರೆ ಚದುರಿಸುವ ಎಂದರ್ಥವಾಗಬಹುದು ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ದಧಿಯಂತಿರುವ ಹಿಮವನ್ನು ಚದುರಿಸುವವನು ಎಂದಾಗಬಹುದು. ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವೇ ಈ ದಧಿಕ್ರಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಯರ ಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ದಧಿಕ್ರನಿಗೆ ಉಷೋದೇವತೆಯೊಡನೆ ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯ ನಿಗೂ ಅಶ್ವ ಅಥವಾ ಪಕ್ಷಿಯೆಂದು ಅನೇಕವೇಳೆ ಹೆಸರಿದೆ ಮತ್ತು ಅವನು ಯೋಧನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನೆಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದಧಿಕ್ರನು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವೇ ಇರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ದಧಿಕ್ರನು ಅಗ್ನಿಯ ರೂಪವಿಶೇಷವೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಇದು ದೇವತೆಯೇ ಅಲ್ಲ ಒಂದು ಉತ್ತಮಾಶ್ವ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದಧಿಕ್ರಾಮು ನಮಸಾ ಬೋಧಯಂತ ಉದೀರಾಣಾ ಯಜ್ಞಮುಪಪ್ರಯಂತಃ
ಇಳಾಂ ದೇವೀಂ ಬರ್ಹಿಷಿ ಸಾದಯಂತೋತ್ಪಿನಾ ವಿಪ್ರಾ ಸುಹವಾ ಹು-
ವೇಮು || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ದಧಿಕ್ರಾಂ | ಉಂ ಇತಿ | ನಮಸಾ | ಬೋಧಯಂತಃ | ಉತ್ ಈರಾಣಾಃ | ಯಜ್ಞಂ | ಉಪಪ್ರ-
ಯಂತಃ |
ಇಳಾಂ | ದೇವೀಂ | ಬರ್ಹಿಷಿ | ಸಾದಯಂತಃ | ಅತ್ಪಿನಾ | ವಿಪ್ರಾ | ಸುಹವಾ | ಹುವೇಮು || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದಧಿಕ್ರಾಮೇತನ್ನಾಮಕಮಶ್ವವಿಶೇಷಂ ದೇವಂ ನಮಸಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಬೋಧಯಂತಃ
ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯಂತಃ ಉದೀರಾಣಾಃ ಪ್ರೇರಯಂತೋ ಯಜ್ಞಂ ಯಾಗಮುಪಪ್ರಯಂತ ಉಪಕ್ರ-
ಮಮಾಣಾ ವಯಂ ಬರ್ಹಿಷೀಳಾಂ ಹವೀರೂಪಾಂ ದೇವೀಂ ಸಾದಯಂತ ಆಸ್ಥಾಪಯಂತಃ ಸುಹವಾ
ಶೋಭನಾಹ್ವಾನಾ ವಿಪ್ರಾ ವಿಪ್ರಾ ಮೇಧಾವಿನಾವಶ್ವಿನಾತ್ಪಿನಾ ದೇವಾ ಹುವೇಮು | ಅಹ್ವಯಾಮು | ಉ
ಇತಿ ಪೂರಣಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದಧಿಕ್ರಾಂ—ದಧಿಕ್ರಾಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯನ್ನು | ನಮಸಾ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಬೋಧ-
ಯಂತಃ—ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಲೂ | ಉದೀರಾಣಾಃ—ತ್ವರೆಗೊಳಿಸುತ್ತಲೂ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಾಗವನ್ನು | ಉಪ-
ಪ್ರಯಂತಃ—ಆರಂಭಿಸುತ್ತಲೂ | ಬರ್ಹಿಷಿ—ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ | ದೇವೀಂ—ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ | ಇಳಾಂ—
ಇಳಾದೇವಿಯನ್ನು | ಸಾದಯಂತಃ—ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಲೂ | (ವಯಂ—ನಾವು) | ಸುಹವಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾ-
ನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರೂ, | ವಿಪ್ರಾ—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ | ಅತ್ಪಿನಾ—ಅತ್ಪಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಹುವೇಮು—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ
ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದಧಿಕ್ರಾಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಲೂ, ತ್ವರೆಗೊಳಿಸು-
ತ್ತಲೂ, ಯಾಗವನ್ನು ಆರಂಭಗೊಳಿಸುತ್ತಲೂ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ ಇಳಾದೇವಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸು-
ತ್ತಲೂ ನಾವು ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರೂ, ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ಅತ್ಪಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ
ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

English Translation

Arousing and animating Dadhikra, proceeding diligently with the
sacrifice : seating the divine Ila on the sacred grass, let us invoke the intelli-
gent and worthily-invoked Ashwins.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದಧಿಕ್ರಾ¹ವಾಣಂ¹ ಬುಬುಧಾನೋ¹ ಅಗ್ನಿ¹ಮುಪ¹ ಬ್ರುವ¹ ಉಷಸಂ¹ ಸೂರ್ಯಂ¹
ಗಾಂ¹ |

ಬ್ರ¹ಧ್ನಂ¹ ಮ¹ಶ್ವತೋ¹ರ್ವರುಣಸ್ಯ¹ ಬ¹ಭ್ರಂ¹ ತೇ¹ ವಿಶ್ವಾ¹ಸ್ಮದ್¹ದರಿತಾ¹ ಯಾವ-
ಯಂತು¹ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ದಧಿಕ್ರಾ¹ವಾಣಂ¹ | ಬುಬುಧಾನಃ¹ | ಅಗ್ನಿಂ¹ | ಉಪ¹ | ಬ್ರುವೇ¹ | ಉಷಸಂ¹ | ಸೂರ್ಯಂ¹ | ಗಾಂ¹ |

ಬ್ರ¹ಧ್ನಂ¹ | ಮ¹ಶ್ವತೋಃ¹ | ವರುಣಸ್ಯ¹ | ಬ¹ಭ್ರಂ¹ | ತೇ¹ | ವಿಶ್ವಾ¹ | ಅಸ್ಮತ್¹ | ದುಃಷ್ಠತಾ¹ | ಯವಯಂತು||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದಧಿಕ್ರಾ¹ವಾಣಮಶ್ವವಿಶೇಷಂ ಬುಬುಧಾನಃ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಬೋಧಯನ್ನಹಮಗ್ನಿಂ ದೇವಮುಪ
ಬ್ರುವೇ | ಉಪಸ್ತಮಿ | ತಥಾ ಚೋಷಸಮುಷೋದೇವತಾಂ ಸೂರ್ಯಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಂ ದೇವಂ
ಗಾಂ ಭೂಮಿಂ | ವಾಗ್ಗೇವತಾಂ ನಾ | ಏವಂಭೂತಾನ್ದೇವಾನಹಮುಪಸ್ತಮಿ | ಮಂಶ್ವತೋಃ | ಮನ್ಯ-
ಮಾನಾನ್ ಸ್ತುವತೋ ಜನಾಂಶ್ಚೇತಯತೇ ಜಾನಾತೀತಿ ಯದ್ವಾಭಿಮನ್ಯಮಾನಾಂಶ್ಚಾತಯತೇ ನಾಶ-
ಯತೀತಿ ಮಂಶ್ವತುಃ | ತಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಬ್ರಧ್ನಂ ಮಹಾಂತಂ ಬಭ್ರಂ ಪಿಂಗಲವರ್ಣಮಶ್ವಂ ತಸ್ಯಾನಯ-
ನಾರ್ಥಮುಹಮುಪ ಬ್ರುವೇ | ತೇ ದೇವಾ ಅಸ್ಮದಸ್ಮತ್ತೋ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದುರಿತಾ ದುರಿ-
ತಾನಿ ಪಾಪಾನಿ ಯವಯಂತು | ಪೃಥಕ್ಕುವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದಧಿಕ್ರಾ¹ವಾಣಂ—ದಧಿಕ್ರಾಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವಿಶೇಷವನ್ನು | ಬುಬುಧಾನಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರ
ಗೊಳಿಸುವ ನಾನು | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಉಪ ಬ್ರುವೇ—ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ. | ಉಷಸಂ—ಉಷೋದೇವಿ
ಯನ್ನೂ | ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನೂ | ಗಾಂ—ವಾಗ್ಗೇವಿಯನ್ನೂ | ಮಂಶ್ವತೋಃ—ಸ್ತುತಿರರ್ಥವನ್ನೂ
ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸುವ | ವರುಣಸ್ಯ—ವರುಣನ | ಬ್ರಧ್ನಂ—ಮಹತ್ತ್ವದೊಳವುಳ್ಳದ್ದೂ | ಬಭ್ರಂ—ಹೊಂಬಣ್ಣ
ವುಳ್ಳದ್ದೂ ಅದ ಅಶ್ವವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. | ತೇ—ಈ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ | ಅಸ್ಮತ್—ನಮ್ಮಿಂದ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮ
ಸ್ತವಾದ | ದುರಿತಾ—ಪಾಪಗಳನ್ನು | ಯವಯಂತು—ಜೀರಿಮಾಡಲಿ. (ನಾಶಪಡಿಸಲಿ)

ಭಾವಾರ್ಥ

ದಧಿಕ್ರಾಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಅಶ್ವವಿಶೇಷವನ್ನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವ ನಾನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸು
ತ್ತೇನೆ. ಉಷೋದೇವಿಯನ್ನೂ, ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ವಾಗ್ಗೇವಿಯನ್ನೂ, ಸ್ತುತಿರರ್ಥರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡತಕ್ಕ
ವರುಣನ ಮಹತ್ತ್ವದೊಳವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದೂ ಅದ ಅಶ್ವವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ
ನಮ್ಮಿಂದ ಸಮಸ್ತವಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಲಿ. (ನಾಶಪಡಿಸಲಿ)

English Translation

Propitiating Dadhikravan, I glorify Agni, Ushas, the sun, the earth, the great brown horse of Varuna, who is mindful of his adorers : may they put far away from us all iniquities.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದಧಿಕ್ರಾವಾ ಪ್ರಥಮೋ ನಾಜ್ಯವಾಗ್ರೇ ರಥಾನಾಂ ಭವತಿ ಪ್ರಜಾನನ್ |

ಸಂವಿದಾನ ಉಷಸಾ ಸೂರ್ಯೇಣಾದಿತ್ಯೇಭಿರ್ವಸುಭಿರಂಗಿರೋಭಿಃ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ದಧಿಕ್ರಾವಾ | ಪ್ರಥಮಃ | ನಾಜೀ | ಅವಾ | ಅಗ್ರೇ | ರಥಾನಾಂ | ಭವತಿ | ಪ್ರಜಾನನ್ |

ಸಂವಿದಾನಃ | ಉಷಸಾ | ಸೂರ್ಯೇಣ | ಆದಿತ್ಯೇಭಿಃ | ವಸುಭಿಃ | ಅಂಗಿರಃಭಿಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರಥಮಃ ಸರ್ವೇಷಾಮಶ್ವಾನಾಂ ಮುಖ್ಯೋ ನಾಜೀ ಶೀಘ್ರಗಾಮ್ಯವಾಗ್ರ ಗಮನಶೀಲೋ ದಧಿಕ್ರಾವಾಶ್ವರೂಪೋ ದೇವಃ ಪ್ರಜಾನನ್ ರಥಸಂಯೋಜನೀಯಾಂಸ್ತಾಂಸ್ತಾನಶ್ವಾನಧಿಷ್ಠಾಯ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾನಿ ಸಮ್ಯಗ್ಜಾನನ್ ರಥಾನಾಮಾಗ್ರೇ ಪ್ರಮುಖೋ ಭವತಿ | ಕೀದೃಶೋಽಶ್ವಃ | ಉಷಸೋಷೋದೇವತಯಾ ಸೂರ್ಯೇಣ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕೇಣ ದೇವೇನಾದಿತ್ಯೇಭಿರಾದಿತ್ಯೈಶ್ಚ ವಸುಭಿಶ್ಚಾಂಗಿರೋಭಿರ್ದೇವೈಃ ಸಹ ಸ್ತೋತವ್ಯೈರ್ಯುಷಿಭಿಶ್ಚ ಸಂವಿದಾನಃ ಸಮ್ಯಗ್ಜಾನನ್ | ಏಕಮತ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉಷಸಾ—ಉಷೋದೇವಿಯೊಡನೆಯೂ | ಸೂರ್ಯೇಣ—ಸೂರ್ಯನೊಡನೆಯೂ | ಆದಿತ್ಯೇಭಿಃ—ಆದಿತ್ಯರೊಡನೆಯೂ | ವಸುಭಿಃ—ವಸುಗಳೊಡನೆಯೂ | ಅಂಗಿರೋಭಿಃ—ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆಯೂ | ಸಂವಿದಾನಃ—ಒಂದುಗೂಡಿದವನೂ | ಪ್ರಥಮಃ—ಅಶ್ವಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತಿ ಮುಖ್ಯನೂ | ನಾಜೀ—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯೂ | ಅವಾ—ಗಮನಶೀಲನೂ ಆದ | ದಧಿಕ್ರಾವಾ—ದಧಿಕ್ರಾಸಂಕ್ಷುಕನಾದ ಅಶ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವನು | ಪ್ರಜಾನನ್—ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಾಗಿ | ರಥಾನಾಂ—ರಥಗಳ | ಅಗ್ರೇ—ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಭವತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಉಷೋದೇವಿಯೊಡನೆಯೂ, ಸೂರ್ಯನೊಡನೆಯೂ, ಆದಿತ್ಯರೊಡನೆಯೂ, ವಸುಗಳೊಡನೆಯೂ, ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆಯೂ, ಒಂದುಗೂಡಿದವನೂ, ಅಶ್ವಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತಿ ಮುಖ್ಯನೂ, ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯೂ, ಗಮನಶೀಲನೂ ಆದ ದಧಿಕ್ರಾಸಂಕ್ಷುಕನಾದ ಅಶ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಾಗಿ ರಥಗಳ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಮುಂದುಗಡೆ) ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Dahikravan, the swift steed, the first (of horses), knowing (his office), is in the front of the chariots (of the gods), consentient with Ushas, with Surya, with the Adityas, with the Vasus, with the Angirases.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ನೋ ದಧಿಕ್ರಾಃ ಪಥ್ಯಾಮನಕ್ತ್ವತಸ್ಯ ಪಂಥಾಮನ್ವೇತನಾ ಉ |

ಶೃಣೋತು ನೋ ದೈವ್ಯಂ ಶರ್ಧೋ ಅಗ್ನಿಃ ಶೃಣ್ವಂತು ವಿಶ್ವೇ ಮಹಿಷಾ

ಅಮೂರಾಃ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ನಃ | ದಧಿಕ್ರಾಃ | ಪಥ್ಯಾಂ | ಅನಕ್ತ್ವ | ಋತಸ್ಯ | ಪಂಥಾಂ | ಅನ್ವೇತವೈ | ಊಂ ಇತಿ |

ಶೃಣೋತು | ನಃ | ದೈವ್ಯಂ | ಶರ್ಧಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಶೃಣ್ವಂತು | ವಿಶ್ವೇ | ಮಹಿಷಾಃ | ಅಮೂರಾಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದಧಿಕ್ರಾ ಅಶ್ವರೂಪೋ ದೇವ ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಪಂಥಾಂ ಪಂಥಾನಂ ಮಾರ್ಗಮನ್ವೇತನಾ ಅನುಗಂತುಂ ಪ್ರವೃತ್ತಾನಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಪಥ್ಯಾಂ ಪದವೀಮಾನಕ್ತ್ವ | ಉದಕೇನಾಸಿಂಜಿತು | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ದೈವ್ಯಂ ಶರ್ಧೋ ದೇವಸಂಬಂಧಿ ಬಲಮಿದ್ಯಾಗ್ರಾಪೋಽಗ್ನಿನೋಽಸ್ಮದೀಯಂ ಹವಂ ಶೃಣೋತು | ಅಮೂರಾ ಅಮೂಢಾ ಮಹಿಷಾ ಮಹಾಂತೋ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಅಸ್ಮದೀಯಂ ಹವಂ ಶೃಣ್ವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದಧಿಕ್ರಾಃ—ದಧಿಕ್ರಾದೇವನು | ಋತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಪಂಥಾಂ—ಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಅನ್ವೇತವೈ—ಅನುಸರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪಥ್ಯಾಂ—ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಆ ಅನಕ್ತ್ವ—ಉದಕದಿಂದ ಸೇಕಿಸಲಿ. | ದೈವ್ಯಂ—ದೇವಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ಶರ್ಧಃ—ಬಲರೂಪನಾದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ನಃ—ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶೃಣೋತು—ಕೇಳಲಿ. | ಅಮೂರಾಃ—ಪ್ರಾಚ್ಛರೂ | ಮಹಿಷಾಃ—ಮಹಾತ್ಮರೂ ಆದ | ವಿಶ್ವೇ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ | ಶೃಣ್ವಂತು—ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದಧಿಕ್ರಾದೇವನು ಯಜ್ಞದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವ ನಮಗೆ ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉದಕದಿಂದ ಸೇಕಿಸಲಿ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬಲರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಲಿ. ಪ್ರಾಚ್ಛರೂ, ಮಹಾತ್ಮರೂ ಆದ ಸಕಲದೇವತೆಗಳೂ ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಲಿ.

English Translation

May Dadhikra sprinkle our path (with water), that we may follow the road of sacrifice : may Agni, the strength of the gods, hear our (invocation) : may the mighty, unperplexed, universal deities hear it.

ನಲವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅ ದೇವೋ ಯಾತ್ರಿತಿ ಚತುರ್ಥಚಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ಸವಿತೃದೇವತಾಕಂ ತೃಷ್ಠಭಂ | ಅ ದೇವಶ್ಚತುಷ್ಕಂ ಸಾವಿತ್ರಮಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ವ್ಯೂಳ್ವೀ ದಶರಾತ್ರೇ ಚತುರ್ಥೇಹನಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರ ಇದಂ ಸಾವಿತ್ರನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ಚತುರ್ಥೇಹನ್ಯಾ ದೇವೋ ಯಾತು.... | ಅ. ೮-೮-||ಇತ್ಯೇಷಾ ವಪಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಅ ದೇವೋ ಯಾತು ಸವಿತಾ ಸುರತ್ನಃ ಸ ಘಾ ನೋ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಸಹಾವಾ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ || ಅಶ್ವಮೇಧೇನುಸವನಂ ತಿಸ್ರಃ ಸಾವಿತ್ರೈ ಇಷ್ಟಯಃ | ತತ್ರ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯಾಮಿಷ್ಟ್ಯಾ ಯಾಜ್ಯೇಯಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಯ ಇಮಾ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನ್ಯಾ ದೇವೋ ಯಾತು | ಅ. ೧೦-೬ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಅ ದೇವೋ ಯಾತು ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಸವಿತೃವು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅ ದೇವಶ್ಚತುಷ್ಕಂ ಸಾವಿತ್ರಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವ್ಯೂಳ್ವ ವೆಂಬ ದಶರಾತ್ರ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಮಾಡುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಸವಿತೃ ದೇವತಾಕವಾದ ನಿವಿದ್ಧಾನೀಯಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಚತುರ್ಥೇಹ-ಹನ್ಯಾ ದೇವೋ ಯಾತು.....ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.....ಯಲ್ಲಿ ಅ ದೇವೋ ಯಾತು ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವೇದಲನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ವಪಾಹೋಮದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕವ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇ ಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅ ದೇವೋ ಯಾತು ಸವಿತಾ ಸುರತ್ನಃ ಸ ಘಾ ನೋ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಸಹಾವಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅನುಸವನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃಸಂಬಂಧವಾದ ಮೂರು ಇಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಯ ಇಮಾ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನ್ಯಾ ದೇವೋ ಯಾತು ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೧೦-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪೫

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ —೪೫ ||
ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೦ ||
ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೪ ||
ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||
ದೇವತಾ—ಸವಿತಾ ||
ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ದೇವೋ ಯಾತು ಸವಿತಾ ಸುರತ್ನೋಽಂತರಿಕ್ಷಪ್ರಾ ವಹಮಾನೋ ಅಶ್ವೈಃ
ಹಸ್ತೇ ದಧಾನೋ ನರ್ಯಾ ಪುರಾಣಿ ನಿವೇಶಯಂಜ್ವ ಪ್ರಸುವಂಜ್ವ ಭೂಮು ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ದೇವಃ | ಯಾತು | ಸವಿತಾ | ಸುರತ್ನಃ | ಅಂತರಿಕ್ಷಪ್ರಾಃ | ವಹಮಾನಃ | ಅಶ್ವೈಃ |
ಹಸ್ತೇ | ದಧಾನಃ | ನರ್ಯಾ | ಪುರಾಣಿ | ನಿವೇಶಯನ್ | ಚ | ಪ್ರಸುವನ್ | ಚ | ಭೂಮು || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸುರತ್ನಃ ಶೋಭನರತ್ನೋಪೇತೋಽಂತರಿಕ್ಷಪ್ರಾಃ ಸ್ವಕೀಯೇನ ತೇಜಸಾಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ಪೂರಯಿ-
ತಾಶ್ವೈಃ ಸ್ವಕೀಯೈರ್ವಾಹೈರ್ವಹಮಾನ ಉಹ್ಯಮಾನಃ ಸವಿತಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕೋ ದೇವ ಆ ಯಾತು |
ಆಗಚ್ಛತು | ಕೀದೃಶಃ | ನರ್ಯಾ ನರ್ಯಾಣಿ ಮನುಷ್ಯಹಿತಾನಿ ಪುರಾಣಿ ಬಹೂನಿ ಧನಾನಿ ಹಸ್ತೇ
ಪಾಣೌ ದಧಾನೋ ದಾತುಂ ಧಾರಯನ್ ಭೂಮು ಭೂತಾನಿ ನಿವೇಶಯಂಶ್ಚ ರಾತ್ರಿಷು ಸ್ವೇ ಸ್ಥಾನೇ ಸ್ಥಾ-
ಪಯಂಶ್ಚ ಪ್ರಸುವಂಶ್ಚಾಹುಸು ಪ್ರೇರಯಂಶ್ಚ | ಏವಂಭೂತಃ ಸವಿತಾ ದೇವ ಆ ಯಾತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನರ್ಯಾ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಗಳಾದ | ಪುರಾಣಿ—ಆಧಿಕವಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ಹಸ್ತೇ—ಕೈಯಿನಲ್ಲಿ |
ದಧಾನಃ—ಧರಿಸಿದವನಾಗಿಯೂ, | ಭೂಮು—ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ | ನಿವೇಶಯಂಶ್ಚ—ರಾತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ
ಸ್ವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಲೂ | ಪ್ರಸುವಂಶ್ಚ—ಹಗಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇರುವವನೂ |
ಸುರತ್ನಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಧನೋಪೇತನೂ | ಅಂತರಿಕ್ಷಪ್ರಾಃ—ಸ್ವಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸುವವನೂ
ವನೂ | ಅಶ್ವೈಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದ | ವಹಮಾನಃ—ವಹಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ | ಸವಿತಾ—ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ |
ದೇವಃ—ಸವಿತೃದೇವನು | ಆ ಯಾತು—ದಯಮಾಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಗಳಾದ ಆಧಿಕವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ರಾತ್ರಿ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಲೂ, ಹಗಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇರುವವನೂ, ಉತ್ತಮ-
ವಾದ ಧನೋಪೇತನೂ, ಸ್ವಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸುವವನೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ವಹಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ,
ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ ಸವಿತೃದೇವನು ದಯಮಾಡಲಿ. (ಉದಯಿಸಲಿ)

English Translation

Borne by his steeds, may the divine Savitri, who is possessed of pre-
cious treasure, and filling the firmament (with radiance), come hither, hold-
ing in his hands many things good for man, and (both) tranquillizing and
animating living beings.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉದಸ್ಯ ಬಾಹೂ ಶಿಥಿರಾ ಬೃಹಂತಾ ಹಿರಣ್ಯಯಾ ದಿವೋ ಅಂತಾ ಅನಷ್ಟಾಂ
ನೂನಂ ಸೋ ಅಸ್ಯ ಮಹಿಮಾ ಪನಿಷ್ಟ ಸೂರಶ್ಚಿದಸ್ಮಾ ಅನು ದಾದಪಸ್ಯಾಂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ್ | ಅಸ್ಯ | ಬಾಹೂ ಇತಿ | ಶಿಥಿರಾ | ಬೃಹಂತಾ | ಹಿರಣ್ಯಯಾ | ದಿವಃ | ಅಂತಾನ್ | ಅನಷ್ಟಾಂ |
ನೂನಂ | ಸಃ | ಅಸ್ಯ | ಮಹಿಮಾ | ಪನಿಷ್ಟ | ಸೂರಃ | ಚಿತ್ | ಅಸ್ಮೈ | ಅನು | ದಾತ್ | ಅಪಸ್ಯಾಂ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶಿಥಿರಾ ಶಿಥಿಲೌ ದಾನಾರ್ಥಂ ಪ್ರಸಾರಿತೌ ಬೃಹಂತಾ ಬೃಹಂತೌ ಮಹಾಂತೌ ಹಿರಣ್ಯಯಾ ಹಿರ-
ಣ್ಯಯೌ ಸುವರ್ಣಮಯಾವಸ್ಯ ಸವಿತುಃ ಸಂಬಂಧಿನೌ ಬಾಹೂ ಹಸ್ತೌ ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯಾಂತಾನ್ ಪ-
ರ್ಯಂತಾನುದನಷ್ಟಾಂ | ಉಧ್ವೌ ಸಂತೌ ವ್ಯಾಪ್ತೌ ವತಾಂ | ನೂನಮದ್ಯಾಸ್ಯೇದ್ವಿಗ್ಲೂತಸ್ಯ ಸವಿತುಃ ಸ
ತಾದ್ಯಶೋ ಮಹಿಮಾ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಪನಿಷ್ಟ | ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತೂಯತೇ | ಸೂರಶ್ಚಿತ್ ಸ್ತೂರ್ಯೋಽಪ್ಯಸ್ಮೈ ಸವಿ-
ತ್ರೇಪಸ್ಯಾಂ ಕರ್ಮೇಚ್ಛಾಮನು ದಾತ್ | ಅನುದದಾತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಸ್ಯ—ಈ ಸವಿತೃವಿನ | ಶಿಥಿರಾ—ದಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹರಡಿದವೂ | ಬೃಹಂತಾ—ವಿಸ್ತೃತವಾದವೂ |
ಹಿರಣ್ಯಯಾ—ಸುವರ್ಣಮಯವಾದವೂ ಆದ | ಬಾಹೂ—ಹಸ್ತಗಳು | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ಅಂತಾನ್—
ಕೊನೆಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು | ಉದನಷ್ಟಾಂ—ಆವರಿಸಿ ಹರಡಿದೆ. | ನೂನಂ—ಈಗ | ಅಸ್ಯ—ಇಂತಹ ಸವಿತೃವಿನ |
ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಮಹಿಮಾ—ಮಹತ್ವವು | ಪನಿಷ್ಟ—ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ. | ಸೂರಶ್ಚಿತ್—ಸೂರ್ಯನೂ
ಕೂಡ | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ಸವಿತೃವಿಗೆ | ಅಪಸ್ಯಾಂ—ಕರ್ಮೇಚ್ಛೆಯನ್ನು | ಅನು ದಾತ್—ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹರಡಿದವೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದವೂ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾದವೂ ಆದ ಈ ಸವಿತೃವಿನ ಹಸ್ತಗಳು
ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಹರಡಿದೆ. ಈಗ ಇಂತಹ ಸವಿತೃವಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಹತ್ವವು ಪ್ರಶಂಸಿತ
ವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನೂ ಸಹ ಈ ಸವಿತೃವಿಗೆ ಕರ್ಮೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

English Translation

May the outspread, vast, and golden arms of Savitri extend to the
ends of the sky : verily his greatness is glorified (by us) : may the sun impart
energy unto him.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ ಘಾ ನೋ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಸಹಾವಾ ಸಾವಿಷದ್ವ ಸುಪತಿರ್ವಸೂನಿ |

ವಿಶ್ರಯಮಾಣೋ ಅಮತಿಮುರೂಚೀಂ ಮರ್ತಭೋಜನಮಧ ರಾಸತೇ ನಃ॥

ಸದಪಾಠಃ

ಸಃ | ಘ | ನಃ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ಸಹವಾ | ಆ | ಸಾವಿಷತ್ | ವಸುಪತಿಃ | ವಸೂನಿ |

ವಿಶ್ರಯಮಾಣಃ | ಅಮತಿಂ | ಉರೂಚೀಂ | ಮರ್ತಭೋಜನಂ | ಅಧ | ರಾಸತೇ | ನಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಾವಿತ್ರೇ ಸಶೌ ಪುರೋಡಾಶಸ್ಯ ಹವಿಷೋಃ ಸ ಘಾ ನ ಇತಿ ದ್ವೇ ಅನುವಾಕ್ಯೇಃ | ಸೂತ್ರೇ ಪೂರ್ವಮುದಾಹೃತಂ || ಅಶ್ವನೇಧಿರೇಷು ಸಾವಿತ್ರೇಷ್ಟಿಷು ತೃತೀಯಸ್ಯಾಮಿಷ್ಠಾವಿನೇ ಏವ ಯಾಜ್ಞಾನುವಾಕ್ಯೇ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಸ ಘಾ ನೋ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಸಹಾವೇತಿ ದ್ವೇ | ಆ ೧೦-೬ | ಇತಿ ||

ಸಹಾವಾ | ತೇಜೋಽಂತರಾಣ್ಯಭಿಭಾವುಕಂ ತೇಜೋ ಯಸ್ಯ ಸಃ | ವಸುಪತಿರ್ಧನಾನಾಂ ಪಾಲಕಃ ಸ ಸವಿತಾ ದೇವೋ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ವಸೂನಿ ಧನಾನ್ಯಾ ಸಾವಿಷತ್ | ಆ ಸಮಂತಾಪ್ತೇರಯತಿ | ಘೇತಿ ಪೂರಣಃ | ಸ ಸವಿತಾ ದೇವ ಉರೂಚೀಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಗಮನಾಮಮತಿಂ ರೂಪಂ | ದೀಪ್ತಿಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ವಿಶ್ರಯಮಾಣೋ ನಿಷೇವಮಾಣಃ ಸನ್ನಿಧಾಧುನಾ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಮರ್ತಭೋಜನಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಭೋಗಯೋಗ್ಯಂ ಧನಂ ರಾಸತೇ | ದದಾತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸಹಾವಾ—ಸಕಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, | ವಸುಪತಿಃ—ಧನಪಾಲಕನೂ | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ಸವಿತಾ ದೇವಃ—ಸವಿತೃದೇವನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಸೂನಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ಆ ಸಾವಿಷತ್ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ. | ಉರೂಚೀಂ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ | ಅಮತಿಂ—ರೂಪವನ್ನು | ವಿಶ್ರಯಮಾಣಃ—ಸೇವಿಸುತ್ತಾ | ಅಧ—ಈಗ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಮರ್ತಭೋಜನಂ—ಮಾನವರ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು | ರಾಸತೇ—ಕೊಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಕಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, ಧನಪಾಲಕನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ಸವಿತೃದೇವನು ನಮಗೆ ಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ. ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ ರೂಪವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ ಈಗ ನಮಗೆ ಮಾನವರ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

English Translation

May the divine Savitri, who is endowed with energy, the lord of treasure, bestow treasures upon us concentrating infinite lustre : may he bestow upon us wealth, the source of the enjoyment of mortals.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಸವಿತೃಸಂಬಂಧವಾದ ಸಶುಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪುರೋಡಾಶ ಮತ್ತು ಹವಿಸ್ಸಿನ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಸ ಘಾ ನಃ ಎಂಬ ಈ ಮುಕ್ತವನ್ನು ಇದರ ಮುಂದಿನ ಮುಕ್ತವನ್ನು (೪ನೇ ಮುಕ್ತವನ್ನು) ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವ

ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸಾವಿತ್ರೀಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಯಾಜ್ಞ ಮತ್ತು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಸ ಘಾ ನೋ ದೇವಾಃ ಸವಿತಾ ಸಹಾವೇತಿ ದ್ವೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೧೦-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಮಾ ಗಿರಃ ಸವಿತಾರಂ ಸುಜಿಹ್ವಂ ಪೂರ್ಣಗಭಸ್ತಿಮಿಾಳತೇ ಸುಸಾಣಿಂ |

ಚಿತ್ರಂ ವಯೋ ಬೃಹದಸ್ಮೇ ದಧಾತು ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೪ ||

ಸಪಾಠಃ

ಇಮಾಃ | ಗಿರಃ | ಸವಿತಾರಂ | ಸುಜಿಹ್ವಂ | ಪೂರ್ಣಗಭಸ್ತಿಂ | ಈಳತೇ | ಸುಸಾಣಿಂ |

ಚಿತ್ರಂ | ವಯಃ | ಬೃಹತ್ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ದಧಾತು | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಮಾ ಈದೃಗ್ಗೃತಾ ಗಿರಃ | ಗೃಣಂತಿ ಸ್ತುವಂತೀತಿ ಗಿರಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಪ್ರಜಾಃ | ಯದ್ವಾ | ಇಮಾಃ ಸ್ತುತಿರೂಪಾ ವಾಚಿಃ | ಸುಜಿಹ್ವಂ ಶೋಭನಜಿಹ್ವಂ | ಶೋಭನವಾಚಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಪೂರ್ಣಗಭಸ್ತಿಂ ಸಂಪೂರ್ಣಧನಹಸ್ತಂ ಸವಿತಾರಂ ದೇವಮಿಾಳತೇ | ಸ್ತುವಂತಿ | ಸ ಚ ಸವಿತಾ ಚಿತ್ರಂ ಚಾಯನೀಯಂ ಬೃಹದಸ್ಮದ್ವಯೋಽನ್ನಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ದಧಾತು | ಯದ್ವಾ | ಅಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತು | ಹೇ ಸವಿತೃಪ್ರಮುಖಾ ದೇವಾಃ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಕಲ್ಯಾಣೈಃ ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ಪಾತ | ಪಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಮಾಃ ಗಿರಃ—ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು | ಪೂರ್ಣಗಭಸ್ತಿಂ—ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಧನದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವನೂ | ಸುಜಿಹ್ವಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನೂ, | ಸುಸಾಣಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪಾಣಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಸವಿತಾರಂ—ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ ಸವಿತೃವನ್ನು | ಈಳತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತವೆ. | ಚಿತ್ರಂ—ಅಕರ್ಷಕವಾದುದೂ, | ಬೃಹತ್—ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ | ವಯಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆ | (ಈ ಸವಿತೃವು) ದಧಾತು—ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಧನದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನೂ, ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ ಸವಿತೃವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತವೆ. ಅಕರ್ಷಕವಾದುದೂ, ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮಗೆ ಈ ಸವಿತೃವು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

These praises glorify the eloquent-tongued, dextrous-handed, whose hands are full (of wealth) : may he bestow upon us manifold and abundant food : and do you, (gods), ever cherish us with blessings.

ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಹೀರಿಕೆ

ಈ ಸೂಕ್ತವು ರುದ್ರದೇವತಾಕವಾದುದು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನ ಸ್ಥಾನವು ಅಷ್ಟೇನೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ದಲ್ಲ. ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರುದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸೂಕ್ತಗಳು, ಒಂದು ಸೂಕ್ತದ ಭಾಗ, ಒಂದು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸೋಮದೇವತೆಯೊಡನೆ, ಇಷ್ಟೇ ಈ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದು. ರುದ್ರನ ಹೆಸರು ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಲ ಮಾತ್ರ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ.

ಅವನ ಅಂಗಾಂಗಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಈರಿಕೆ ಇದೆ. ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಕೈ (೨-೩೩-೭) ಬಾಹುಗಳು (೨-೩೩-೩; ವಾ. ಸಂ. ೧೬-೧) ಮತ್ತು ದೃಢವಾದ ಅಂಗಗಳು (೨-೩೩-೧೧) ಇವೆ. ಅವನ ತುಟಿಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ಅವನ ಶರೀರವು ಕಂದುಬಣ್ಣದ್ದು (೨-೩೩-೫). ಅವನ ರೂಪವು ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವಷ್ಟು ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳದ್ದು (೧-೧೧೪-೫) ಮತ್ತು ಅವನು ಅನೇಕ ರೂಪವುಳ್ಳವನು (೨-೩೩-೯). ಜ್ವಲಿಸುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆಯೂ ಸುರ್ವಣದಂತೆಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ (೧-೪೩-೫). ಸುವರ್ಣಾಭರಣಗಳನ್ನೂ (೨-೩೩-೯) ಮತ್ತು ನಾನಾವರ್ಣದ ಹೊಗಳುವ ಕಂಠಹಾರವನ್ನೂ ಧರಿಸಿದಾನೆ (೨-೩೩-೧೦) ರಥದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದಾನೆ (೨-೩೩-೪). ವಾಜಸನೇಯ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಸಂಹಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಅವನು ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ (ಅ. ವೇ. ೧೧-೨-೨ ಮತ್ತು ೭; ವಾ. ಸಂ. ೧೬-೭). ಅವನಿಗೆ ಉದರ, ಬಾಯಿ, ನಾಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಲ್ಲುಗಳು ಇವೆ (ಅ. ವೇ. ೧೧-೨-೬). ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆಯು ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಅವನ ಬೆನ್ನ ಕೆಂಪು (ಅ. ವೇ. ೧೫-೧-೭, ೮). ಅವನ ಕಂಠವು ನೀಲಿ (ವಾ. ಸಂ. ೧೬-೭) ಮತ್ತು ಕೇಶವೂ ನೀಲಿ (ಅ. ವೇ. ೨-೨೭-೬). ಅವನದು ತಾಮ್ರವರ್ಣ, ಕೆಂಪುಬಣ್ಣ (ವಾ. ಸಂ. ೧೬-೭). ಚರ್ಮವನ್ನು ಧರಿಸಿದಾನೆ (ವಾ. ಸಂ. ೩-೬೧; ೧೬-೫೧) ಮತ್ತು ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. (ವಾ. ಸಂ. ೧೬-೨, ೩, ೪)

ಅವನ ಬಳಿ ಅಕ್ರಮಣಸಾಧನವಾದ ಅನೇಕ ಆಯುಧಗಳಿವೆ. ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದಾನೆ. (೨-೩೩-೩) ಅವನ ಬಾಣವು ಆಕಾಶದಿಂದ ವಿಸ್ಮಯವಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತದೆ (೭-೪೬-೩). ಅವನು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ (೨-೩೩-೧೦, ೧೧; ೫-೪೨-೧೧; ೧೦-೧೨೫-೬). ಆ ಬಾಣಗಳು ಒಲೆಳ್ಳವಾದವು ಮತ್ತು ವೇಗವುಳ್ಳವು (೭-೪೬-೧). ಅವನು ಕೃಶನು ಮತ್ತು ಇತರ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳೊಡನೆ ಸ್ತುತನಾಗಿದಾನೆ (೧೦-೬೪-೮). ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಧನುರ್ಧಾರಿಯೆಂತಲೇ ಸಂಜ್ಞೆ (ಅ. ವೇ. ೧-೨೮-೧; ೬-೯೩-೧; ೧೫-೫೧ ರಿಂದ ೭) ಅಥರ್ವವೇದ ಮತ್ತು ಇತರ ವೇದಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಧನುಸ್ಸು ಬಾಣ, ಆಯುಧ, ವಜ್ರಾಯುಧ, ಗದೆ ಇವುಗಳು ಪದೇಪದೇ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿವೆ. (ಅ. ವೇ. ೧-೨೮-೫; ಶ. ಬ್ರಾ. ೯-೧-೧-೬ ಇತ್ಯಾದಿ).

ರುದ್ರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪದೇಪದೇ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಅವನಿಗೂ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ. ರುದ್ರನು ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯು (೧-೧೧೪-೬, ೯ ; ೨-೩೩-೧) ಅಥವಾ ಮರುತ್ತುಗಳು ರುದ್ರನ ಪುತ್ರರೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ರುದ್ರರು, ರುದ್ರಿಯರು ಎಂದೂ ಹೆಸರು. ಪೃಥ್ವಿಯೆಂಬ ಗೋವಿನ ಪ್ರಕಾಶ ಮಾನವಾದ ಕೆಚ್ಚಲಿನಿಂದ ರುದ್ರನು ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದನು (೨-೩೪-೨). ಆದರೆ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಮರುತ್ತುಗಳು ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದ ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವಂತೆ ರುದ್ರ ಮತ್ತು ಮರುತ್ತುಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ರುದ್ರನು ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತೊಡಗಿಲ್ಲ. ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕವೇಳೆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ತ್ರ್ಯಂಬಕನೆಂಬ ಹೆಸರು ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. (ವಾ. ಸಂ. ೩-೫೮ ; ಶ. ಬ್ರಾ. ೨-೬-೨-೯) ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದುಕಡೆ ಮಾತ್ರ (೭-೫೯-೧೨) ಅವನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರಿದೆ. ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಮೂರುಮಂದಿ ಜನನಿಯರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಎಂದರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿ ಮೂರುಜನ ಮಾತೃಗಳೆಂದರೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು ಅಥವಾ ವಿಶ್ವದ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿರಬಹುದು. ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಬಿಕಾ ಎಂಬುವಳು ರುದ್ರನ ಪತ್ನಿಯು. ಆದರೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಅವನ ಸೋದರಿ (ವಾ. ಸಂ. ೩-೫). ರುದ್ರನ ಪತ್ನಿಯ ನಾಮಗಳಾದ ಉನಾ ಮತ್ತು ಪಾರ್ವತೀ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವು ತ್ರೈವಿಧೀಯ ಆರಾಧ್ಯಕ ಮತ್ತು ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿದೆ.

ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನರೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರನೂ ಒಬ್ಬನು (೨-೧-೬). ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನೂ ಅಗ್ನಿಯೂ ಒಂದು (ಅ. ವೇ. ೮-೮೭-೧ ; ತ್ರೈ. ಸಂ. ೫-೪-೩-೧ ; ೫-೫-೭-೪ ; ೯. ಬ್ರಾ. ೬-೧-೩-೧೦ ; ೯-೧-೧-೧) ರುದ್ರ ಎಂಬುದು ಅನೇಕವೇಳೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಸಲ ಈ ಶಬ್ದವು ಅಗ್ನಿಗೂ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೂ ವಿಶೇಷಣಪದವಾಗಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ರುದ್ರನಿಗೆ ಶರ್ವ ಮತ್ತು ಭವ ಎಂಬ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳು (ವಾ. ಸಂ. ೧೬-೧೮). ಈ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಅವನ ನಾಶಕಾರಕವಾದ ಬಾಣಗಳೂ ಅರ್ಥವೇ ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿವೆ. (ಅ. ವೇ. ೨-೨೭-೬ ; ೬-೯೩-೧ ; ೧೦-೧-೨೩ ; ೧೧-೨-೧, ೧೨). ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಶರ್ವ, ಭವ, ರುದ್ರ ಎಂಬುವರು ಬೇರೆಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳೆಂಬ ಭಾವನೆ ಇರುವಂತಿದೆ. ಶರ್ವ ಮತ್ತು ಭವರು ರುದ್ರ ಪುತ್ರರು. ಮತ್ತು ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆಸಕ್ತರು (ಸಾಂ. ಶ್ರೌ. ಸೂ. ೪-೨೦-೧). ಅಗ್ನಿ, ಅಶನಿ, ಪಶುಪತಿ, ಭವ, ಶರ್ವ, ಈಶಾನ, ಮಹಾದೇವ, ಉಗ್ರದೇವ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ದೇವತೆಯ ನಾನಾರೂಪಗಳು (ವಾ. ಸಂ. ೩೯-೮). ರುದ್ರ, ಶರ್ವ, ಪಶುಪತಿ, ಉಗ್ರ, ಅಶನಿ, ಭವ ಈಶಾನ, ಮತ್ತು ಮಹಾದೇವ ಇವುಗಳು ಅಗ್ನಿಯ ಎಂಟು ರೂಪಗಳು. (ಶ. ಬ್ರಾ. ೬-೧-೩-೭ ; ಸಾಂಖ್ಯ. ಬ್ರಾ. ೬-೧) ; ಶರ್ವ, ಭವ, ಪಶುಪತಿ ಮತ್ತು ರುದ್ರ ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಅಗ್ನಿಯ ನಾಮಗಳು (ಶ. ಬ್ರಾ. ೧-೭-೩-೮) ಈ ಮೇಲಿನ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಅಶನಿ ಎಂಬುದು ವಿದ್ಯುತ್ ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿ ಕುಮಾರನ ಹೆಸರು. (ಶ. ಬ್ರಾ. ೬-೧-೩-೧೦) ಆದರೆ ಸಾಂಖ್ಯಯನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಅದು ಇಂದ್ರನ ನಾಮವೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮನೆಯಿಂದ ಓಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗೋವುಗಳು ರುದ್ರನ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವುದು ಹೆಚ್ಚು ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳು ಅವನ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ರುದ್ರನಿಗೆ ಪಶುಪತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

ರುದ್ರನು ಘೋರರೂಪಿ (೨-೩೩-೬, ೧೧ ; ೧೦-೧೨೬-೫) ಮತ್ತು ಕ್ರೂರವ್ಯಗದಂತೆ ನಾಶಕಾರಕನು (೨-೩೩-೧೧). ಅವನು ಆಕಾಶದ ಕೆಂಪುಭಾಯೆಯ ವರಾಹ (೧-೧೧೪-೫), ವೃಷಭ (೨-೩೩-೭, ೮, ೧೫) ಉದಾತ್ತಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು (೭-೧೦-೪) ಬಲಾಢ್ಯನು (೧-೪೩-೧ ; ೧-೧೧೪-೧) ಬಲಾಢ್ಯರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬಲಿಷ್ಠನು. (೨-೩೩-೩) ಅಪ್ರತಿಹತನು (೭-೪೬-೧) ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಮೀರಿಸಿದವರಿಲ್ಲ (೨-೩೩-೧೦) ವೇಗಶಾಲಿಯು (೧೦-೯೨-೫). ಚುರುಕುಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು (೧-೧೧೪-೪) ತರುಣನು (೫-೬೦-೫) ಮತ್ತು ಇವನು ವೃದ್ಧನಾಗುವುದಿಲ್ಲ (೬-೪೯-೧೦).

ಅಸುರನಾಮಧೇಯನು (ಶಿ. ೪೨-೧೧) ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಮಹಾ ಅಸುರನು (೨-೧-೬) ಆತ್ಮವಿಖ್ಯಾತನು (೧-೧೨೯-೩ ; ೧೦-೯೨೯) ವೀರರನ್ನು ಆಳುತ್ತಾನೆ. (೧ ೧೧೪-೧, ೨) ಇವನು ಈ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯು (೨-೩೩-೯) ಮತ್ತು ಜನಕನು (೬-೪೯-೧೦) ; ಅವನು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವವನು (೬-೪೬-೧) ಮತ್ತು ತನ್ನ ವಿಧಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಜಗದಾಧಿಪತ್ಯದಿಂದ ದೇವಮಾನವರ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (೭-೪೬-೨) ; ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದಲೇ ನದಿಗಳು ಹರಿದು ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. (೧೦-೯೨೫) ; ಅವನು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯು (೧-೪೩-೧) ಜ್ಞಾನಿ (೧-೧೧೪-೪) ಮತ್ತು ಉದಾರಿಯು (೨-೩೩-೭ ; ೬-೪೯-೧೦) , ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ಸಲ ಅವನನ್ನು ಮಿಥ್ಯೆ (ಉದಾರಿ) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. (೧-೧೧೪-೩) ಮತ್ತು ಇತರ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವು ರುದ್ರನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಅವನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸ್ತುತ್ಯನು. (೨-೩೩-೬) ಮತ್ತು ಮಂಗಳಕರನು (ಶಿವ. ೧೦-೯೨-೯)

ಕಡಕುಮಾಡುವುದು ಇವನ ವಿಶೇಷಸ್ವಭಾವವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಸೂಕ್ತಗಳೆಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅವನ ಬಾಣದ ಭಯ, ಅವನ ಕೋಪದ ಅನಿಷ್ಟಪರಿಣಾಮಗಳು ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳೇ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವಾಗ, ಮಾತಾ ಪಿತೃಗಳು, ಮಕ್ಕಳು, ಅನುಯಾಯಿಗಳು, ದನಕರುಗಳು, ಅಶ್ವಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಬಾರದೆಂದೂ, ಹಿಂಸಿಸಬಾರದೆಂದೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ (೧-೧೧೪-೭, ೮) ಮತ್ತು ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕು (೨-೩೩-೧) ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಇತರರನ್ನು ಅರಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮಾಡಬೇಕು (೨-೩೩-೧೧, ೧೪) ಕೋಪವೆಂದಾಗ ತನ್ನ ಆಯುಧವನ್ನು ವಿಮುಖವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು, ತನ್ನ ಸ್ತುತಿ ಕರ್ತರನ್ನು ತೊಂದರೆಪಡಿಸಬಾರದು (೬-೨೮-೭ ; ೬-೪೬-೨, ೩, ೪) ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಮನುಷ್ಯರನ್ನೂ ವಧಿಸುವ ಇವನ ಆಯುಧವನ್ನು ತಮ್ಮಿಂದ ದೂರ ಇಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾರೆ. (೨-೩೩-೧) ಕೋಪತಾಪಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬಾರದೆಂದೂ (೨-೩೩-೪, ೫, ೬, ೧೫) ಆಹಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೃಪೆ ಇಡಬೇಕೆಂದೂ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. (೧೦-೧೬೯-೧) ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ವಧಿಸುವವನೆಂಬ (ನೃಷ್ಣೇ) ಎಂಬ ವಿಶೇಷವಿದು. (೪-೩-೬) ಎಂದರೆ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರ ಶತ್ರುಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರೆಂದು ಭಾವನೆ. ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ವಧಿಸಲು ಅವೇಶ್ವಿಸುತ್ತಾನೆ. (೮. ಸ್ತ. ೪-೮-೩೨). ಇವನ ಕೋಪದ ವಿಷಯವು ಇತರ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪದೇಪದೇ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಅವನಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ (ವಾ. ಸಂ. ೩-೬೧ ; ಅ. ವೇ. ೧-೨೮-೫, ಇತ್ಯಾದಿ) ಸ್ವರ್ಗಿಯಾಗಿಯನ್ನು (ವಿದ್ಯುತ್) ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಾರದೆಂದೂ, ಸಿಡಿಲು ಬೀರೆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಬೇಡಿದಾರೆ. (ಅ. ವೇ. ೧೧-೨-೨೬ ; ೧೦-೧-೨೩) ; ಜ್ವರ, ಕೆಮ್ಮು, ವಿಷ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಇವನು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾನೆ (ಅ. ವೇ. ೧೧-೨-೨೨, ೨೬). ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಕೊಂದ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಅಗಿಯದೆ ನುಂಗುವ ಅಗಲವಾದ ಬಾಯುಳ್ಳ, ಸದಾ ಬೊಗಳುವ ನಾಯಿಗಳೂ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಇವೆ. (ಅ. ವೇ. ೧೦-೧-೩೦ ; ವಾ. ಸಂ. ೧೬-೨೮) ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದ ಅವನ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ನಾಶಮಾಡುವನೋ ಎಂದು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ಭಯ. (ಶ. ಬ್ರಾ. ೯-೧-೧೧, ೬) ಮಹಾದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇವನು ಗೋವುಗಳನ್ನು ವಧಿಸುತ್ತಾನೆ. (ತಾಂಡ್ಯ. ಮಹಾ. ಬ್ರಾ. ೬-೯-೭) ಸಮಸ್ತ ಭಯಂಕರ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟನಾದವನು. (ಐ. ಬ್ರಾ. ೩-೩೩-೧) ಇವನ ಭಯಂಕರ ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ಇವನು ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಸೂತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ ರುದ್ರನು ಹಿಂದುಳಿದನು (ಶ. ಬ್ರಾ. ೧-೭-೩-೧). ವೈದಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಶೇಷವು ರುದ್ರ

ನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಆಶ್ವ. ಧರ್ಮ. ಸೂ. ೨-೪-೨೩). ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನವು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದೆ ಆದರೆ ರುದ್ರನು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. (ತೈ. ಸಂ. ೬-೧-೧-೧). ಇವನು ರೌದ್ರಸ್ವಭಾವನಾದುದರಿಂದಲೇ ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ದ್ವಂದ್ವದೇವತೆಯಾಗಿ ಸೋಮನೊಡನೆ ಒಂದು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತನಾಗಿದಾನೆ. (೬-೭೪)

ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಪುರಾಣಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ರುದ್ರನ ಭೀಕರವಾದ ಮತ್ತು ಕೆಡಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿಗೆ ವಾಜಸನೇಯ ಸಂಹಿತೆ ಮೊದಲಾದ ವೈದಿಕಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ರುದ್ರನು ಪಿಶಾಚಾದಿಗಳಂತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನಿಷ್ಟಕಾರಕನಲ್ಲ. ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದಾನೆ (೧-೧೧೪-೧, ೨; ೨-೩೩-೬) ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ (೧-೪೩-೬). ರೋಗಗಳನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇವನಿಗುಂಟೆಂದು ಪದೇಪದೇ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇವನು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ (೭-೪೬-೩). ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಔಷಧಗಳಿವೆ. (೧-೧೧೪-೫) ಎಲ್ಲಾ ಔಷಧಿಗಳೂ ಇವನಿಗಧೀನವಾಗಿವೆ. (೫-೪೨-೧೧) ಮತ್ತು ಇವನ ಹತ್ತಿರ ಸಹಸ್ರಾರು ಔಷಧಗಳಿವೆ (೭-೪೬-೩). ಅವನ ಹಸ್ತವೇ ರೋಗಗಳನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದು (೨-೩೩-೭). ತನ್ನ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಂದ ವೀರರನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ವೈದ್ಯರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮ ವೈದ್ಯನು (೨-೩೩-೪) ಮತ್ತು ಅವನ ಔಷಧಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆರಾಧಕನು ನೂರುವರ್ಷ ಜೀವಿಸಲು ಆಶಿಸುತ್ತಾನೆ. (೨-೩೩-೨) ಪೂಜೆಮಾಡುವವರ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಶುಭವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆಯೂ (೭-೪೬-೨) ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ರೋಗರುಜಿನಗಳಲ್ಲದೆ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ಪಶುಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಅನುಕೂಲನಾಗಿರುವಂತೆಯೂ (೧-೧೧೪-೧) ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಜಲಾಪ, ಜಲಾಪಭೇಷಜ ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳಿವೆ (೧-೪೩-೪; ಅ. ವೇ. ೨-೨೭-೬ ಇಲ್ಲಿ ಔಷಧಿಗಳೆಂದರೆ ವೃಷ್ಟಿಜಲವಿರಬಹುದು. ರುದ್ರನ ವಿದ್ಯಾ ಮತ್ತು ಅವನ ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಕ್ತಿಗಳೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. (೭-೪೬-೩). ವೈದ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಈ ರುದ್ರನು ಇತರ ರುದ್ರರೊಡನೆ ಪ್ರಸನ್ನ ನಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದಾನೆ (೭-೪೫-೬) ರುದ್ರನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಪುತ್ರರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೂ ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಕ್ತಿಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. (೨-೩೩-೧೩) ರುದ್ರನ ಈ ಶಕ್ತಿಯು ವರ್ಣನೆಯು ಇತರ ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. (ವಾ. ಸಂ. ೩-೫೯; ಅ. ವೇ. ೨-೨೭-೬) ಆದರೆ ಅವನ ವಿನಾಶಕಾರಕಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವಷ್ಟು ಸಲ್ಲ ಈ ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಕ್ತಿಯು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ರೋಗ ಪರಿಹಾರ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ರುದ್ರನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅನೇಕ ಯಾಗಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. (ಅ. ಗೃ. ೪-೮-೪೦; ಕೌ. ಸೂ. ೫೧-೭)

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯೇತಿ ಚತುರ್ಯುಚಿಂ ತ್ರಯೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ರುದ್ರದೇವತಾಕಂ | ಅಂತ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಶಿಷ್ಟಾ ಜಗತ್ಯಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಇಮಾ ರೌದ್ರಂ ತ್ರಿಷ್ಟುಪಂತಮಿತಿ || ಶೂಲಗವಾದಿಷು ರೌದ್ರಯಜ್ಞೇಷ್ವನೇನ ಸೂಕ್ತೇನೋದೀಚೀ ದಿಗುಪಸ್ಥೇಯಾ | ಸೂತ್ರೈಶ್ಚೇ ಹಿ | ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ಸ್ಥಿರಧನ್ವನ ಇತಿ ಸರ್ವರುದ್ರಯಜ್ಞೇಷು ದಿಶಾಮುಪಸ್ಥಾನಂ | ಅ. ಗೃ. ೪-೯-೨೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ರುದ್ರನು ದೇವತೆಯು;

ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ತು; ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಜಗತೀಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಮಾ ರಾದ್ರಂ ತ್ರಿಷ್ಟುಬಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಶೂಲಗವನೇ ಮೊದಲಾದ ರುದ್ರಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಉಪಸ್ಥಾನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ಸ್ಥಿರಧನ್ವನೇ ಇತಿ ಸರ್ವರುದ್ರಯಜ್ಞೇಷು ದಿಶಾಮುಪಸ್ಥಾನಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ಗೃ. ೪-೯-೨೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪೬

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೬ ||
ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೩ ||
ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೪ ||
ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||
ದೇವತಾ—ರುದ್ರಃ ||
ಛಂದಃ—೧-೩. ಜಗತೀ | ೪. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ಸ್ಥಿರಧನ್ವನೇ ಗಿರಃ ಕ್ಷಿಪ್ರೇಷವೇ ದೇವಾಯ ಸ್ವಧಾನ್ನೇ |
ಅಷಾಳ್ವಾಯ ಸಹಮಾನಾಯ ವೇಧಸೇ ತಿಗ್ಮಾಯುಧಾಯ ಭರತಾ ಶೃಣೋ-
ತು ನಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಮಾಃ | ರುದ್ರಾಯ | ಸ್ಥಿರಧನ್ವನೇ | ಗಿರಃ | ಕ್ಷಿಪ್ರೇಷವೇ | ದೇವಾಯ | ಸ್ವಧಾನ್ನೇ |
ಅಷಾಳ್ವಾಯ | ಸಹಮಾನಾಯ | ವೇಧಸೇ | ತಿಗ್ಮಾಯುಧಾಯ | ಭರತಾ | ಶೃಣೋತು | ನಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಸ್ಮದೀಯಾಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಯೂಯಮಿಮಾ ಗಿರಃ ಸ್ತುತೀ ರುದ್ರಾಯೈತನ್ನಾಮಕಾಯ ದೇವಾಯ ಭರತ | ಧಾರಯತ | ಕೀದೃಶಾಯ | ಸ್ಥಿರಧನ್ವನೇ ದೃಢಧನುಷ್ಠಾಯ ಕ್ಷಿಪ್ರೇಷವೇ ಶೀಘ್ರ-
ಗಾಮಿಬಾಣಾಯ ಸ್ವಧಾನ್ನೇನ್ನವತೇಷಾಳ್ವಾಯ ಕೇನಾಪ್ಯನಭಿಭೂತಾಯ ಸಹಮಾನಾಯ ಶತ್ರು-
ಣಾಮಭಿಭವಿತ್ರೇ ವೇಧಸೇ ವಿಧಾತ್ರೇ ತಿಗ್ಮಾಯುಧಾಯ ತೀಕ್ಷ್ಣಸ್ತ್ರಾಯ | ಏವಂಭೂತಾಯ ರುದ್ರಾಯ
ಸ್ತುತೀರ್ಭರತ | ಸ ಚ ರುದ್ರೋ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾಃ ಸ್ತುತೀಃ ಶೃಣೋತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ,) ಇಮಾಃ ಗಿರಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಸ್ಥಿರಧನ್ವನೇ—ದೃಢವಾದ ಧನುಸ್ಸುಳ್ಳ
ವನೂ, | ಕ್ಷಿಪ್ರೇಷವೇ—ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಬಾಣವುಳ್ಳವನೂ, | ಸ್ವಧಾನ್ನೇ—ಅನ್ನವಂತನೂ, | ಅಷಾ-
ಲ್ವಾಯ—ಅಪ್ರತಿಹತನೂ, | ಸಹಮಾನಾಯ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ವೇಧಸೇ—ಜಗ

ನ್ನರ್ಮಾಪಕನೂ | ತಿಗ್ಮಾಯುಧಾಯ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಆಯುಧವುಳ್ಳವನೂ | ದೇವಾಯ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ
ರುದ್ರಾಯ — ರುದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು | ಭರತ — ಧರಿಸಿರಿ. | (ಆದೇ ರುದ್ರನು) ನಃ — ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು |
ಶೃಣೋತು—ಕೇಳಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ಈ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ದೃಢವಾದ ಧನುಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಬಾಣವುಳ್ಳ
ವನೂ, ಅನ್ನವಂತನೂ, ಅಪ್ರತಿಹತನೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಜಗನ್ನಿರ್ಮಾಪಕನೂ,
ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಆಯುಧಗಳುಳ್ಳವನೂ, ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ರುದ್ರನಿಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ. ಆದೇ ರುದ್ರನು ನಮ್ಮ
ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಿ.

English Translation

Offer these praises to the divine Rudra, armed with the strong bow
and fast-flying arrows, the bestower of food, the invincible, the conqueror,
the creator, the wielder of sharp weapons : may he hear our (praises).

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ರುದ್ರಶ್ಲೋಕಾರ್ಪಣವನ್ನು ಯಾಸ್ಕರು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದಾರೆ—

ರುದ್ರೋ ರೌತೀತಿ ಸತಃ | ರೋರಾಯಮಾಣೋ ದ್ರವತೀತಿ ನಾ ರೋದಯತೇವಾ |
ಯದರುದತ್ತದ್ರವ್ರಸ್ಯ ರುದ್ರತ್ವಂ ಇತಿ ಕಾಠಕಂ | ಯದರೋದೀತ್ತದ್ರವ್ರಸ್ಯ ರುದ್ರತ್ವಂ
ಇತಿ ಹಾರಿದ್ರವಿಕಂ | ತಸ್ಯೈವಾ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೧೦-೬)

ರುದ್ರಶಬ್ದವು ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಿರಿಚು, ಕೂಗು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ರೌತಿ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ ಕಿರಿಚುತ್ತಾ ಓಡು ಎಂಬ
ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ರು ಪೂರ್ವಕವಾದ ದ್ರವತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಘರ್ಜಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ರುದ್ ಧಾತುವಿನಿಂ
ದಾಗಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯದರುದತ್ತದ್ರವ್ರಸ್ಯ ರುದ್ರತ್ವಂ-ಈ ದೇವನು ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ
ಗರ್ಜನೆಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ರುದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಕಾಠಕಶ್ರುತಿಯು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.
ಮತ್ತು ಇವನು ಗರ್ಜನೆಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವನಿಗೆ ರುದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಗರ್ಜನೆಮಾಡುವುದು ಇವನ
ಸ್ವಭಾವಗುಣವು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಯದರೋದೀತ್ತದ್ರವ್ರಸ್ಯ ರುದ್ರತ್ವಂ ಎಂಬ ಹಾರಿದ್ರವಿಕೇ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವೂ
ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ಈ ರುದ್ರದೇವನ ವಿಷಯವನ್ನು
ತಿಳಿಸುವ ಮುಕ್ತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ—

ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ಸ್ಥಿರಧನ್ಯನೇ ಗಿರಃ ಕ್ಷಿಪ್ರೇಷವೇ ದೇವಾಯ ಸ್ತುಧಾಮ್ನೇ |

ಅಷಾಙ್ಗಾಯ ಸಹಮಾನಾಯ ವೇಧಸೇ ತಿಗ್ಮಾಯುಧಾಯ ಭರತಾ ಶೃಣೋತು ನಃ ||

(ಮಾ. ಸಂ. ೭-೮೬-೧)

ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ದೃಢಧನ್ಯನೇ ಗಿರಃ ಕ್ಷಿಪ್ರೇಷವೇ ದೇವಾಯಾನ್ನವತೇಷಾಢಾಯಾನ್ನೈಃ
ಸಹಮಾನಾಯ ವಿಧಾತ್ರೇ ತಿಗ್ಮಾಯುಧಾಯ ಭರತ ಶೃಣೋತು ನಃ |

ತಿಗ್ಮಂ ತೇಜತೇರುತ್ಸಾರಕರ್ಮಣಃ |

ಅಯುಧಮಾಯೋಧನಾತ್ | ತಸ್ಯೈಷಾ ಪರಾಭವತಿ ||

(ನಿ. ೧೦—೬)

ಈ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ರುದ್ರದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ. ಈ ದೇವನ ಧನುಸ್ಸು ದೃಢವಾಗಿರುವುದು. ಇವನ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಹೊರಡುವ ಬಾಣಗಳು ಬಹಳ ವೇಗಗಮನವುಳ್ಳವು. ಈ ದೇವನು ಒಹಳ ಅಸ್ತ್ರಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನು ಎಂದರೆ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರಿಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ದೇವನ ಬಳಿ ಒಹಳ ಅಸ್ತ್ರದ್ಯಾಹಾರಗಳಿರುವವು. ಈ ದೇವನು ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವನು. ಆದರೆ ಇವನು ಮಾತ್ರ ಅಪ್ರತಿಹತನು. ಜನಗಳು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ನಿಯಮಕನು. ಇವನ ಆಯುಧವು ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ (ಹರಿತೃವಾಗಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಈ ದೇವನು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಕೇಳಲಿ ಎಂದು ನಿರ್ವಚನಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ತಿಗ್ಮಶಬ್ದವು ತಿಜ್-ಹರಿತಮಾದು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಬಹಳ ಹರಿತವಾದ ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದು. ಅಯುಧವೆಂದರೆ ಯುದ್ಧನಾಡಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸಾಧನವು ಎಂದರ್ಥವು. ಈ ರುದ್ರದೇವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುವುದು. (ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ವಿನ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ ಹಿ ಪ್ತಯೇಣ ಪ್ತಮ್ಯಸ್ಯ ಜನ್ಮನಃ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯೇನ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ಚೇತತಿ |

ಅವನ್ನಂತೀರುಪ ನೋ ದುರತ್ಕರಾನಮಿವೋ ರುದ್ರ ಜಾಸು ನೋ ಭವ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಃ | ಹಿ | ಪ್ತಯೇಣ | ಪ್ತಮ್ಯಸ್ಯ | ಜನ್ಮನಃ | ಸಾಂಽರಾಜ್ಯೇನ | ದಿವ್ಯಸ್ಯ | ಚೇತತಿ |

ಅವನ್ | ಅವಂತೀಃ | ಉಪ | ನಃ | ದುರಃ | ಚರ | ಅನಮಿವಃ | ರುದ್ರ | ಜಾಸು | ನಃ | ಭವ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸ ಹಿ ಸ ಖಲು ರುದ್ರೋ ದೇವಃ ಪ್ತಮ್ಯಸ್ಯ | ಪ್ತಮಾಯಾಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಭವಃ | ತಸ್ಯ ಜನ್ಮನೋ ಜನಸ್ಯ ಪ್ತಯೇಣೈಶ್ವರ್ಯೇಣ ಚೇತತಿ | ಪ್ರಜ್ಞಾಯತೇ | ದಿವ್ಯಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ಚ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯೇನೈಶ್ವರ್ಯೇಣ ಪ್ರಜ್ಞಾಯತೇ | ಶೇಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕೃತಃ | ಹೇ ರುದ್ರ ದೇವ ತ್ವಂ ಜಾವಂತೀಸ್ತಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಸ್ತುರ್ಪಯಂತೀರ್ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾಃ ಪ್ರಜಾ ಅವನ್ ಪಾಲಯನ್ ದುರೋ ದುರ್ಯಾಣ್ಯಸ್ಮದೀಯಾನಿ ಗೃಹಾಣ್ಯುಪ ಚರ | ಉಪಗಚ್ಛ | ಕಿಂಚಿ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾಸು ಪ್ರಜಾಸ್ತನಮಿವಃ | ಅಮಿವಾ ರೋಗಃ | ಕಾಮಕುರ್ವನ್ ಭವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸ ಹಿ—ಅದೇ ರುದ್ರನು | ಪ್ತಮ್ಯಸ್ಯ—ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ | ಜನ್ಮನಃ—ಜನರಿಗೆ | ಪ್ತಯೇಣ—ತನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಮೂಲಕ | ಚೇತತಿ—ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಾನೆ. | ದಿವ್ಯಸ್ಯ—ದೇವಲೋಕದ ಜನರಿಗೆ | ಸಾಮ್ರಾ-

ಜ್ಯೇನ—ತನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದ ಅರಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. | ರುದ್ರ—ಎಲೈ ರುದ್ರದೇವನೇ, | ಅವಂತೀ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅವನ್—ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ | ದುರಃ—ನಮ್ಮ ಗೃಹಗಳಿಗೆ | ಉಪಚರ—ಬಂದುಸೇರು. | ನಃ ಜಾಸು—ನಮಗೆ ಸೇರಿದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ | ಅನಮಾವಃ—ರೋಗಪ್ರತಿಬಂಧಕನಾಗಿ ಭವ—ಆಗಿರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ರುದ್ರನು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ಜನರಿಂದ ತನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿನ ರೂಪದಿಂದಲೂ, ದ್ಯುಲೋಕೋಪ್ಪನ್ನರಾದ ಜನರಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದಲೂ ಅರಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಎಲೈ ರುದ್ರದೇವನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮ ಗೃಹಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರು. ನಮಗೆ ಸೇರಿದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ರೋಗಪ್ರತಿಬಂಧಕನಾಗಿ ಆಗಿರು.

English Translation

He is known by his rule over those of terrestrial birth, by his sovereignty over those of celestial (origin) : protecting our progeny, Rudra, propitiating you (by praise), come to our dwellings, and be to them a guardian against disease.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಾ ತೇ ದಿದ್ಯುದವಸೃಷ್ಟಾ ದಿವಸ್ವರಿ ಕ್ಷ್ಮಯಾ ಚರತಿ ಪರಿ ಸಾ ವೃಣಕ್ತು ನಃ |
ಸಹಸ್ರಂ ತೇ ಸ್ವಸಿನಾತ ಭೀಷಜಾ ಮಾ ನಸ್ತೋಕೇಷು ತನಯೇಷು ರೀರಿಷಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಾ | ತೇ | ದಿದ್ಯುತ್ | ಅವಸೃಷ್ಟಾ | ದಿವಃ | ಪರಿ | ಕ್ಷ್ಮಯಾ | ಚರತಿ | ಪರಿ | ಸಾ | ವೃಣಕ್ತು | ನಃ |
ಸಹಸ್ರಂ | ತೇ | ಸ್ವಸಿನಾತ | ಭೀಷಜಾ | ಮಾ | ನಃ | ತೋಕೇಷು | ತನಯೇಷು | ರೀರಿಷಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ರುದ್ರ ತೇ ವೈದ್ಯತಾತ್ಮನಸ್ತವ ಸಂಬಂಧಿನೀ ದಿವಸ್ವರ್ಯಂತರಿಕ್ಷಸಕಾಶಾದವಸೃಷ್ಟಾ ನಿ-
ಮುಕ್ತಾ ಯಾ ದಿದ್ಯುದಶನಿರೂಪಾ ಹೇತಿಃ ಕ್ಷ್ಮಯಾ ಪ್ರಿತ್ಯಾ ಪ್ರಿತೌ ವಾ ಚರತಿ ವರ್ತತೇ ಸಾ ದಿದ್ಯು-
ನ್ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನರಿ ವೃಣಕ್ತು | ಪರಿತ್ಯಜತು | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ಸ್ವಸಿನಾತ ತೇ ತವ ಸಹಸ್ರಂ ಬಹೂನಿ ಭೀಷಜಾ
ಭೀಷಜಾನಿ ಯಾನ್ಯೌಷಧಾನಿ ಸಂತಿ ತಾನ್ಯಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇತಿ ಶೇಷಃ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ತೋಕೇಷು
ಪುತ್ರೇಷು ತನಯೇಷು ಚ ಮಾ ರಿರಿಷಃ | ಹಿಂಸಾಂ ಮಾ ಕೃಥಾಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ರುದ್ರದೇವನೇ,) ತೇ—ನಿನ್ನಿಗೆ ಸೇರಿದುದೂ | ದಿವಸ್ವರಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ಅವಸೃಷ್ಟಾ—ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ ಆದ | ಯಾ ದಿದ್ಯುತ್—ಯಾವ ದಿದ್ಯುದ್ರೂಪವಾದ ಆಯುಧವು | ಕ್ಷ್ಮಯಾ—ಪೃಥ್ವಿಯಮೇಲೆ | ಚರತಿ

—ಸಂಚರಿಸುವುದೋ | ಸಾ—ಅದೇ ಶಕ್ತಿರೂಪವಾದ ಆಯುಧವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪರಿ ವೃಣಿಕ್ತು—ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲಿ. | ಸ್ವಪಿವಾತ—ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರವುಳ್ಳ ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ, | ತೇ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | ಸಹಸ್ರಂ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ಭೇಷಜಾ—ಔಷಧಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ತೋಕೇಷು—ಪುತ್ರರಲ್ಲಿಯೂ | ತನಯೇಷು—ತತ್ಪುತ್ರರಲ್ಲಿಯೂ (ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿಯೂ) | ಮಾ ರೀರಿಷಃ—ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಡ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ರುದ್ರದೇವನೇ, ನಿನಗೆ ಸೇರಿದುದೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ ಆದ ಯಾವ ವಿದ್ಯುದ್ರೂಪವಾದ ಆಯುಧವು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸುವುದೋ ಅದೇ ಶಕ್ತಿರೂಪವಾದ ಆಯುಧವು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಿ. ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರವುಳ್ಳ ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಔಷಧಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರಿಗೂ, ತತ್ಪುತ್ರರಿಗೂ ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಡ.

English Translation

May your blazing (weapon), which, discharged from heaven traverses the earth, avoid us : yours, appeaser of the wind, are a thousand medicaments: inflict not evil upon our sons and grandsons.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ರುದ್ರಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವಾಗ ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಇದಕ್ಕೂ ನಿರುಕ್ತವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಯಾ ತೇ ದಿದ್ಯುತವಸೃಷ್ಟ್ವಾ ದಿವಸ್ಪರಿ ದಿವೋಽಧಿ | ದಿದ್ಯುತ್ ದ್ಯುತೇರ್ವಾ; ದ್ಯುತೇರ್ವಾ;
ದ್ಯೋತತೇರ್ವಾ | ಪ್ತಯಾ ಚರತಿ ಪ್ತಾ ಪೃಥಿವೀ ತಸ್ಯಾಂ ಚರತಿ ತಯಾ ಚರತಿ ನಿಷ್ಪಾತ-
ಪಯಂತೀ ಚರತೀತಿ ನಾ, | ಪರಿವೃಣಿಕ್ತು ನಃ ಸಾ ಸಹಸ್ರಂ ತೇ ಸ್ವಾಸ್ತವಚನಭೈಷಜ್ಯಾನಿ
ಮಾ ನಸ್ತ್ವಂ ಪುತ್ರೇಷು ಚ ಪೌತ್ರೇಷು ಚ ರೀರಿಷಃ |

ತೋಕಂ ತುದ್ಯುತೇಃ | ತನಯಂ ತನೋತೇಃ ||

ಅಗ್ನಿರಪಿ ರುದ್ರ ಉಚ್ಯತೇ | ತಸ್ಯೈಷಾ ಭವತಿ |

ಜರಾಬೋಧ ತದ್ವಿವಿಧಿ ವಿಶೇವಿಶೇ ಯಜ್ಞಿಯಾಯ |

ಸ್ತೋಮಂ ರುದ್ರಾಯ ದ್ಯುತೀಕಂ || ಜರಾ ಸ್ತುತಿ.....ದರ್ಶನೀಯಂ ||

(ನಿ. ೧೦-೭).

ಎಲೈ ರುದ್ರದೇವನೇ, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಮೇಲಿನಿಂದ ಎಸೆಯಲ್ಪಡುವ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ನಿನ್ನ ಆಯುಧವು ನಮ್ಮನ್ನು ತಾಕದಿರಲಿ. ದಿದ್ಯುತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಕತ್ತರಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ದ್ಯುತಿಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಪ್ರಯೋಗಿಸು, ಹಿಂಸಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ದ್ಯುತಿ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ದ್ಯುತ್ (ದ್ಯೋತತಿ) ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಎಂಬರ್ಥವಿರುವುದು. ಪ್ತಯಾ ಚರತಿ | ಪ್ತಾ ಎಂದರೆ ಪೃಥಿವಿಯು. ಪ್ತಯಾ ಚರತಿ ಎಂದರೆ ಪೃಥಿವಿಯಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಪೃಥಿವಿಯೇಡನೆ ಚಲಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥವು. ಅಥವಾ ಚಲಿಸುತ್ತಾ ನಾಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವು. ಇಂತಹ ರುದ್ರದೇವನ ವಿನಾಶಕರವಾದ ಆಯುಧವು ನಮಗೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡದೆ, ನಮಗೆ ತಾಕದೆ ನಮ್ಮಮೇಲೆ ಹಾದುಹೋಗಲಿ. (ಸ್ವಪಿವಾತ =

ಸ್ವಾಪ್ತವಚನ) ಹಿತಕರವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಸಾವಿರಾರು ಔಷಧಗಳಿವೆ. ನೀನು ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರನ್ನೂ, ಪೌತ್ರರನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ. ತೋಕಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಇದನ್ನು ಮಾಡು, ಪ್ರೇರಿಸು, ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ತುಡ್ (ನೂಕು, ತಳ್ಳು; ಪ್ರೇರಿಸು) ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಪುತ್ರನು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ತಂದೆಯಿಂದ ಇಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡು ಎಂದು ಪ್ರೇರಿತನಾಗುವ ಪುತ್ರನು ಎಂದರ್ಥವು. ತನಯ ಶಬ್ದವು ತನು ವಿಸ್ತಾರೇ—ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಪೌತ್ರನು ಅಥವಾ ಮೊಮ್ಮಗನು ಎಂದರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದು. ಕುಲವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಮಾಡಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವವನು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಅಗ್ನಿಯೂ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—ಜರಾಭೋಧ ತದ್ವಿವಿಧಿ ವಿಶೇವಶೇ ಯಜ್ಞಿಯಾಯ | ಸ್ತೋಮಂ ರುದ್ರಾಯ ದೃಶೀಕಂ ಎಂಬ ಋಕ್ಕೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ನಿರುಕ್ತದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸಂಹಿತಾಸಾತಃ

ಮಾ ನೋ ವಧೀ ರುದ್ರ ಮಾ ಪರಾ ದಾ ಮಾ ತೇ ಭೂಮು ಪ್ರಸಿತಾ ಹೀಳಿ-
ತಸ್ಯ |

ಅ ನೋ ಭಜ ಬರ್ಹಿಷಿ ಜೀವಶಂಸೇ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಸಾತಃ

ಮಾ | ನಃ | ವಧೀಃ | ರುದ್ರ | ಮಾ | ಪರಾ | ದಾಃ | ಮಾ | ತೇ | ಭೂಮು | ಪ್ರಸಿತಾ | ಹೀಳಿತಸ್ಯ |

ಅ | ನಃ | ಭಜ | ಬರ್ಹಿಷಿ | ಜೀವಶಂಸೇ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ರುದ್ರ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಾ ವಧೀಃ | ಮಾ ಹಿಂಸೀಃ | ತಥಾ ಮಾ ಪರಾ ದಾಃ | ಮಾ ಚ ತ್ಯಾಕ್ಷೀಃ | ಅಸಿ ಚ ಹೀಳಿತಸ್ಯ ಕ್ರುದ್ಧಸ್ಯ ತೇ ತವ ಪ್ರಸಿತಾ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಬಂಧನೇ ವಯಂ ಚ ಮಾ ಭೂಮು | ಕಿಂಚ ಜೀವಶಂಸೇ ಜೀವೈರಾಶಂಸನೀಯೇ ಬರ್ಹಿಷಿ ಯಜ್ಞೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಾ ಭಜ | ಭಾಗಿನಃ ಕುರು | ಹೇ ರುದ್ರಪ್ರಮುಖಾ ದೇವಾಃ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಲ್ಯಾಣೈಃ ಸರ್ವದಾ ಪಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ರುದ್ರ—ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ವಧೀಃ—ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ. | ಮಾ ಪರಾ ದಾಃ—ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ, | ಹೀಳಿತಸ್ಯ—ಕ್ರುದ್ಧನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪ್ರಸಿತಾ—ಬಂಧನದಲ್ಲಿ | ಮಾ ಭೂಮು—ನಾವು ಸಿಕ್ಕದಿರುವಂತಾಗಲಿ. | ಜೀವಶಂಸೇ—ಬದುಕಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ | ಬರ್ಹಿಷಿ—ಯಾಗದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅ ಭಜ—ಭಾಗಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ. ನಮ್ಮನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಡ. ಕೃದ್ಧನಾದ ನಿನ್ನ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಿಕ್ಕದಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಬದುಕಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವೂ, ಮಾನವರಿಂದ ಅಶಂಸಿತವೂ ಆದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಾವೂ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Harm us not, Rudra : abandon us not : let us not fall under the bondage of you when displeased : make us partakers of the life-promoting sacrifice : and do you, (gods), ever cherish us with blessings.

ನಲವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಪೋ ಯಂ ವ ಇತಿ ಚತುರ್ಥಚಂ ಚತುರ್ದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮು-
ಬ್ದೀವತಾಕಂ | ಅಪೋ ಯಮಾಪಮಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ ಚ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಪೋ ಯಂ ವಃ—ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇವರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಆಪಃ (ಉದಕಗಳು) ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಪೋ ಯಮಾಪಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೪೭

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೪ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೪ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಆಪಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಪೋ ಯಂ ವಃ ಪ್ರಥಮಂ ದೇವಯಂತ ಇಂದ್ರಪಾನಮೂರ್ವಿಕೃಣ್ವ-
ತೇಳಃ |

ತಂ ವೋ ವಯಂ ಶುಚಿಮರಿಪ್ರಮದ್ಯಘೃತಪುಷ್ಪಂ ಮಧುಮಂತಂ ವನೇನು

ಪದಪಾಠಃ

ಆಪಃ | ಯಂ | ವಃ | ಪ್ರಥಮಂ | ದೇವಯಂತಃ | ಇಂದ್ರಪಾನಂ | ಊರ್ಮಿಂ | ಅಕೃಣ್ಣತ | ಇಳಃ |
ತಂ | ವಃ | ವಯಂ | ಶುಚಿಂ | ಅರಿಪ್ರಂ | ಅದ್ಯ | ಘೃತಪ್ರಾಸಂ | ಮಧುಮಂತಂ | ವನೇಮು ||೧||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದೇವಯಂತೋ ದೇವಾನಿಚ್ಛಂತೋಽಧ್ವರ್ಯವೋ ಹೇ ಆಪೋ ಹೇ ಅಬ್ಜೇವತಾಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಕಾರ್ಯಭೂತಮಿಂದ್ರಪಾನಮಿಂದ್ರೇಣ ಪಾತವ್ಯಮಿಳ ಇಳಾಯಾ ಭೂಮ್ಯಾಃ ಸಂಭೂತಂ ಯುರ್ಮಿಂ ಸೋಮಾಹ್ನಿಂ ಯಂ ರಸಂ ಪ್ರಥಮಂ ಪುರಾಕೃಣ್ಣತ ಅಭಿಷವಣಿವಚನಾದಿಭಿಃ ಸಮಸ್ಕು-
ರ್ವತ ಅದ್ಯೇದಾನೀಂ ವಯಮಪಿ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಂ ತಮೂರ್ಮಿಂ ವನೇಮು | ಸಂಭಜೇಮಹಿ |
ಕೇದೃಶಂ | ಶುಚಿಂ ಶುದ್ಧಮರಿಪ್ರಂ ಪಾಪರಹಿತಂ ಘೃತಪ್ರಾಸಂ ವೃಷ್ಟಿಲಕ್ಷಣಮುದಕಂ ಸಿಂಚಂತಂ
ಮಧುಮಂತಂ ಮಧುರರಸೋಪೇತಂ | ಏವಂಭೂತಂ ತಂ ವನೇಮೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಆಪಃ—ಎಲೈ ಅಬ್ಜೇವತೆಗಳೇ, | ವಃ—ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದುದೂ | ಇಂದ್ರಪಾನಂ—ಇಂದ್ರನಪಾನಕ್ಕೆ
ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ | ಇಳಃ—ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದೂ ಆದ | ಯಂ ಊರ್ಮಿಂ—ಯಾವ ಸೋಮರೂ
ಪದ ರಸವನ್ನು | ಪ್ರಥಮಂ—ಮೊದಲು | ದೇವಯಂತಃ—ದೇವಪೂಜಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಾದ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳು | ಅಕೃ-
ಣ್ಣತ—ಅಭಿಷವಣಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಿರೋ, | ತಂ—ಅಂತಹುದೂ | ವಃ—ನಿಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೂ |
ಶುಚಿಂ—ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದೂ | ಅರಿಪ್ರಂ—ಪಾಪರಹಿತವಾದುದೂ | ಘೃತಪ್ರಾಸಂ—ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸತ
ಕ್ಕದ್ದೂ | ಮಧುಮಂತಂ—ಮಧುರರಸೋಪೇತವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮವನ್ನು | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ |
ವಯಂ—ನಾವೂ ಸಹ | ವನೇಮು—ಆರಾಧಿಸುವಂತಾಗಲಿ. (ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ)

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಬ್ಜೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದುದೂ, ಇಂದ್ರಪಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ, ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ
ವಾದುದೂ ಆದ ಯಾವ ಸೋಮರೂಪದ ರಸವನ್ನು ಮೊದಲು ದೇವಪೂಜಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಾದ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳು ಅಭಿಷವಾ-
ದಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಿರೋ ಅಂತಹುದೂ, ನಿಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೂ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದೂ, ಪಾಪರಹಿತವಾದುದೂ
ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ, ಮಧುರರಸೋಪೇತವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮವನ್ನು ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವೂ ಆರಾಧಿಸು-
ವಂತಾಗಲಿ. (ಪಾನಮಾಡುವಂತಾಗಲಿ)

English Translation

We solicit from you, waters, to-day, that pure, faultless, rain-shedd-
ing, sweet essence of the earth, which the devout have first consecrated as
the beverage of Indra.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತಮೂರ್ಮಿಮಾಪೋ ಮಧುಮತ್ತಮಂ ವೋಪಾಂ ನಸಾದವತ್ವಾಶುಹೇ
ಮಾ |

ಯಸ್ಮಿನ್ನಿಂದ್ರೋ ವಸುಭಿರ್ಮಾದಯಾತೇ ತಮಶ್ಯಾಮ ದೇವಯಂತೋ ವೋ
ಅದ್ಯ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತಂ | ಉರ್ಮಿಂ | ಅಪಃ | ಮಧುಮತ್ಸತಮಂ | ವಃ | ಅಪಾಂ | ನಸಾತ್ | ಅವತು | ಅಶ್ವಹೇಮಾ ||
ಯಸ್ಮಿನ್ | ಇಂದ್ರಃ | ವಸುಭಿಃ | ಮಾದಯಾತೇ | ತಂ | ಅಶ್ಯಾಮ | ದೇವಯಂತಃ | ವಃ | ಅದ್ಯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಪ ಏತತ್ಸಂಜ್ಞಕಾ ದೇವಾಃ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಂ ಮಧುಮತ್ಸತಮಂ ರಸವತ್ಸತಮಂ ತ-
ಮೂರ್ಮಿಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಸೋಮಾಖ್ಯಂ ರಸಮಾಶುಹೇಮಾ ಶೀಘ್ರಗತಿರಪಾಂ ನಸಾದೇತದಾಖ್ಯೋ ದೇ-
ವೋಽವತು | ಪಾಲಯತು | ಇಂದ್ರೋ ಯಸ್ಮಿನ್ನೂರ್ಮಿ ವಸುಭಿರ್ವಾಸಕೈರ್ದೇವೈಃ ಸಹ ಮಾದಯಾತೇ
ಮಾದ್ಯೇತ್ ಅದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಿನೇ ದೇವಯಂತೋ ದೇವಕಾಮಾ ವಯಂ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಂ ತಮೂರ್ಮಿ-
ಮಶ್ಯಾಮ | ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಮ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಪಃ—ಎಲೈ ಅಬ್ದೇವತಿಗಳೇ, | ವಃ—ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ, | ತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ |
ಮಧುಮತ್ಸತಮಂ—ಅತ್ಯಂತ ರುಚಿಕರವಾದುದೂ ಆದ | ಉರ್ಮಿಂ—ಸೋಮರೂಪವಾದ ರಸವನ್ನು | ಅವ-
ತು—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದವನೂ | ಅಪಾಂ ನಸಾತ್—ಅಪಾಂನಪಾತ್ಸಂಜ್ಞಕನೂ ಆದ ದೇವನು | ಅವತು—
ರಕ್ಷಿಸಲಿ. | ಯಸ್ಮಿನ್—ಯಾವ ಈ ಸೋಮರಸದಲ್ಲಿ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ವಸುಭಿಃ—ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇ-
ವತೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ಮಾದಯಾತೇ—ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ ಅಂತಹುದೂ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂ-
ಧಿಯಾದುದೂ ಆದ | ತಂ—ಅದೇ ರಸವನ್ನು | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ | ದೇವಯಂತಃ—ದೇವಪೂಜಾಕಾಂಕ್ಷಿ-
ಗಳಾದ ನಾವೂ ಸಹ | ಅಶ್ಯಾಮ—ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಬ್ದೇವತಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ, ಅತ್ಯಂತ ರುಚಿಕರವಾದುದೂ
ಆದ ಸೋಮರೂಪದ ರಸವನ್ನು ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯೂ, ಅಪಾಂನಪಾತ್ಸಂಜ್ಞಕನೂ ಆದ ದೇವನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ಯಾವ ಈ
ಸೋಮರಸದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ವಸುಸಂಜ್ಞಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ ಅಂತ
ಹುದೂ ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ ಆದ ಅದೇ ರಸವನ್ನು ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ ದೇವಪೂಜಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಾದ ನಾವೂಸಹ
ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

May the swift-moving grandson of the waters protect, waters, your
most sweet essence wherewith may Indra and the Vasus be delighted : and
may we, devoted to the gods, partake (of it).

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಅಪಾಂ ನಪಾತ್— ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು— ಅಪಾಂ ನಪಾತ್ತನೂನಪಾತ್ರಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ (ನಿ. ೧೦-೧೮) ನಪಾದಿತ್ಯಂತರಾಯಾಃ ಪ್ರಜಾಯಾ ನಾಮಧೇಯಂ ನಿರ್ಣತತಮಾ ಭವತಿ (ನಿ. ೮-೬). ಅಪಾಂ ನಪಾತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತನೂನಪಾತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಪಾಂ ನಪಾತ್ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕಪದಗಳು ಸೇರಿ ಅಪಾಂನಪಾತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಅಪಾಂ ಎಂದರೆ ಉದಕಗಳ ಎಂದರ್ಥವು. ನಪಾತ್ ಎಂದರೆ ಪುತ್ರನ ಅನಂತರ ಹುಟ್ಟುವ ಸಂತತಿಗೆ ಎಂದರೆ ಪೌತ್ರ ಅಥವಾ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಹೆಸರು. ಉದಕಗಳ ಮೊಮ್ಮಗನು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಈ ಶಬ್ದವು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಅಪೋಽತ್ರ ತನ್ನ ಉಚ್ಯಂತೇ | ತತಾ ಅಂತರಿಷ್ಟೇ ತಾಭ್ಯ ಓಷಧಿನಸ್ಪತಯೋ ಜಾಯಂತ
ಓಷಧಿನಸ್ಪತಿಭ್ಯ ಏಷ ಜಾಯತೇ ||

(ನಿ. ೮-೬)

ಉದಕಗಳಿಂದ ಓಷಧಿನಸ್ಪತಿಗಳು (ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳು) ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಓಷಧಿನಸ್ಪತಿಗಳಿಂದ (ವೃಕ್ಷ, ಮರ, ಅರಣಿ) ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವನಸ್ಪತಿಸಂಬಂಧವಾದ ಎಂದರೆ ಮರದ ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಡೆದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವುದು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಓಷಧಿನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಉದಕಗಳಿಂದ ವನಸ್ಪತಿ (ವೃಕ್ಷ)ಯೂ ವನಸ್ಪತಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಉದಕಗಳಿಗೆ ಪೌತ್ರ ಅಥವಾ ಮೊಮ್ಮಗನೆಂದಾಯಿತು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಪಾಂನಪಾತ್ ಎಂಬುದು ಅಗ್ನಿಯ ರೂಪವಿಶೇಷವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕದೇವತೆಯೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ಈ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯವಾದ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕಸೂಕ್ತವೂ (೨-೩೫) ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳೂ (ಋ. ಸಂ. ೧೦-೩೦-೩, ೪) ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿವೆ. ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತುಸಲ ಈ ದೇವತೆಯ ಹೆಸರು ಪಠಿತವಾಗಿದೆ.

ಈ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಅಪಾಂನಪಾದ್ದೇವತೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ನೀರು ನಿಂತಿತ್ತು. ಯುವಕನಾದ ಇವನನ್ನು ನೀರು ಸುತ್ತಗಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಇವನಿಗೆ ಮೂವರು ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರು ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮಾತೃಗಳ ಸ್ತನ್ಯವನ್ನು ಅವನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (೨-೩೫-೩, ೫) ವೃಷಭರೂಪನಾದ ಅವನು ಅವರಲ್ಲಿ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಶಿಶುರೂಪನಾದ ಅವನು ಅವರ ಸ್ತನ್ಯಪಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಅವನನ್ನು ಚುಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವನು ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾಷ್ಠಾದಿ(ಸೌದ್)ಗಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೦-೩೦-೪). ಮಿಂಚನ್ನೇ ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಸುವರ್ಣವರ್ಣದ ನೀರು ಅವನನ್ನು ನಹಿಸಿ ಚಕ್ರಾಕಾರವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. (೧-೯೫-೪, ೫) ಇವನ ಶರೀರವು ಸ್ವರ್ಣದಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವರ್ಣಗರ್ಭದಿಂದ ಜನಿಸಿ ಇವನು ತನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅತ್ಯುನ್ನತಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು ಕಳೆಗುಂದದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಉದಕಗಳು ತಮ್ಮ ಪುತ್ರನ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಘೃತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಂದು ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಇವನ ಮುಖವು ಬಂಗಾರದ ವರ್ಣದ್ದು. ಇದನ್ನು ಕಣ್ಣೆಯರು ಬೆಳಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವನಿಗೆ ತುಪ್ಪವೇ ಆಹಾರ. ಯಾರ ಗಮನಕ್ಕೂ ಬಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯಹಾಲನ್ನು ಕರೆಯುವ ಗೋವು ಒಂದಿದೆ. ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳ

ಅಶ್ವಗಳು ಇವನನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಇವನಿಗೂ ನದಿಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಇವನೇ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಜನಿಸು ವಂತೆ ಮಾಡಿದವನು. ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಅಂಶಗಳು. ಈ ದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಋಕ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇವನೇ ಅಗ್ನಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅನೇಕ ಅಗ್ನಿದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆಪಾಂನಪಾತ್ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ (ವಾ. ಸಂ. ೮-೨೪).

ಆಪಾಂನಪಾದ್ದೇವತೆಯ ಹೆಸರು ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ. ಆಜವಿಕಪಾತ್ (೨-೩೧-೩; ೨-೩೫-೧೩) ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನಿ (೧-೧೮೬-೫, ೨-೩೧-೬, ೨-೩೫-೧೩) ಸವಿತೃ (೨-೩೧-೬, ೬-೫೦-೧೩) ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸ್ತುತನಾಗಿದಾನೆ. ಸವಿತೃವೂ ಅಗ್ನಿಯ ಒಂದು ರೂಪವೇನಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಸವಿತೃವನ್ನೂ ಒಂದುಕಡೆ (೧-೨೨-೬) ಆಪಾಂನಪಾತ್ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣದವನೂ, ಮಿಂಚಿನ ಉಡುಪು ಧರಿಸಿದವನೂ, ಅಶ್ವಾನ್ನತೃದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವನೂ, ಗುಪ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವವನೂ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ ನೀರಿನ ಮಗನೂ, ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದುಬರುವವನೂ, ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವನೂ ಆದ ಆಪಾಂನಪಾದ್ದೇವತೆಯು ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಗಿರುವ ಮಿಂಚಿನರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ ಇರಬಹುದು. ಅಗ್ನಿಯು ಆಪಾಂನಪಾತ್ ಎಂದೂ ನೀರಿನ ಗರ್ಭವೆಂದೂ (ಆಪಾಂ ಗರ್ಭಃ) ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ (೨-೯-೩; ೧೦-೭೦-೩) ಆ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಮನುಷ್ಯರ ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದಾನೆ (೩-೫-೩) ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ವಾಸ (೮-೪೩-೯). ಸಸ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಗರ್ಭರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಅರಣಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ (೩-೧-೧೩) ಅಗ್ನಿಗೆ ಅದ್ರೇಃ ಸೂನುಂ—ಪರ್ವತಪುತ್ರನೆಂದು (೧೦-೨೦-೭) ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಪರ್ವತಾಕಾರವಾದ ಮೇಘದಿಂದ ಜನಿತನಾದ ವಿದ್ಯುತ್ತೇ ಪರ್ವತಪುತ್ರನಿರಬೇಕು. ಅಗ್ನಿಯ ತೃತೀಯರೂಪವು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ, ಸಾಗರದಲ್ಲಿ, ಆಕಾಶದ ಸ್ತನದಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ನೀರಿನ ಮಡಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ (೧೦-೪೫-೧, ೨, ೩) ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಆಪಾಂನಪಾತ್ ದೇವತೆಯೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ದೇವತೆಯು ನೀರಿನ ದೇವತೆ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ, ವಿದ್ಯುತ್ ಇವೇ ಮೊದಲಾಗಿ ನಾನಾರೀತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟಿವೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶತಪತಿತ್ರಾಃ ಸ್ವಧಯಾ ಮದಂತೀರ್ದೇವೀರ್ದೇವಾನಾನುಮಪಿ ಯಂತಿ ಪಾಥಃ |

ತಾ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ನ ಮಿನಂತಿ ವ್ರತಾನಿ ಸಿಂಧುಭ್ಯೋ ಹವ್ಯಂ ಘೃತವಜ್ಜು-
ಹೋತ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶತಪತಿತ್ರಾಃ | ಸ್ವಧಯಾ | ಮದಂತೀಃ | ದೇವೀಃ | ದೇವಾನಾಂ | ಅಪಿ | ಯಂತಿ | ಪಾಥಃ |

ತಾಃ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ನ | ಮಿನಂತಿ | ವ್ರತಾನಿ | ಸಿಂಧುಭ್ಯಃ | ಹವ್ಯಂ | ಘೃತವತ್ | ಜುಹೋತ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶತಪತಿತ್ರಾಃ ಶತಂ ಬಹೂನಿ ಪತಿತ್ರಾಣಿ ಪಾವನಾನಿ ರೂಪಾಣಿ ಯಾಸಾಂ ತಾಃ ಸ್ವಧಯಾ ಸ್ವ-
ಕಾರ್ಯಭೂತೇನಾನ್ನೇನ ಮದಂತೀರ್ಜನಾನ್ಮಾದಯಂತ್ಯೋ ದೇವೀರ್ದೇವ್ಯೋ ದ್ಯೋತಮಾನಾ

ಆಪೋ ದೇವಾನಾಮಿಂದ್ರಾದೀನಾಂ ಪಾಥಃ ಸ್ಥಾನಮಪಿ ಯಂತಿ | ಪ್ರವಿಕಂತಿ | ತಾಸ್ತಾದೃಶ್ಯ ಆಪ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರೀಣನಾನಿ ವೃತಾನಿ ಯಜ್ಞಾದೀನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ನ ಮಿನಂತಿ | ನ ಹಿಂಸಂತಿ | ಉತ್ಪಾದಯಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಅಧ್ವರ್ಯವಃ ಯೂಯಂ ಸಿಂಧುಭೃಸ್ತಾಭ್ಯೋಽದ್ಭ್ಯೋ ಘೃತವದುಸಸ್ತರಣಾಭಿಘಾರಣಲಕ್ಷಣಾಜ್ಞಯುಕ್ತಂ ಹವ್ಯಂ ಪುರೋಡಾಶಾದಿಕಂ ಹವಿರ್ಜುಹೋತ | ಜುಹುತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶತಪವಿತ್ರಾಃ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಶುದ್ಧಿಕಾರಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವೂ, | ಸ್ವಧಯಾ—ತಮ್ಮಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅನ್ನದಿಂದ | ಮದಂತೀಃ—ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವುವೂ | ದೇವೀಃ—ಪ್ರಕಾಶಯುತವೂ ಆದ ಉದಕಗಳು | ದೇವಾನಾಂ—ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ | ಪಾಥಃ—ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಅಪಿ ಯಂತಿ—ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ. | ತಾಃ—ಅದೇ ಉದಕಗಳು | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ | ವೃತಾನಿ—ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ನ ಮಿನಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ. | (ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ) ಸಿಂಧುಭೃಃ—ಪ್ರವಾಹಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಅದೇ ಉದಕಗಳಿಗೆ | ಘೃತವತ್—ಆಜ್ಞಾಪೂರಿತವಾದ | ಹವ್ಯಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಜುಹೋತ—ಆಹುತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶುದ್ಧಿಕಾರಕವಾದ ಅನೇಕರೂಪವುಳ್ಳವೂ, ತಮ್ಮಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅನ್ನದಿಂದ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವುವೂ, ಪ್ರಕಾಶಯುತವೂ ಆದ ಉದಕಗಳು ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಅದೇ ಉದಕಗಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೇ, ಪ್ರವಾಹಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಅದೇ ಉದಕಗಳಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪೂರಿತವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಆಹುತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ.

English Translation

The divine Waters, the purifiers of many, gratifying men with food, pursue the paths of the gods : they impede not the sacred rites of Indra : offer, (priests), the butter-charged oblation to the rivers.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಶತಪವಿತ್ರಾಃ—ಶತಂ ಬಹುನಿ ಪವಿತ್ರಾಣಿ ಸಾವನಾನಿ ರೂಪಾಣಿ ಯಾಸಾಂ ತಾಃ ಬಹುವಿಧವಾದವೂ ಶುದ್ಧಿಕಾರಕವೂ ಆದ ರೂಪಗಳುಳ್ಳ ಉದಕಗಳು ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ವಿವರಣೆಯು. ಪವಿತ್ರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾಸ್ಕರು ಈರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದಾರೆ—

ಪವಿತ್ರಂ | ಪವಿತ್ರಂ ಪುನಾತೇಃ | ಮಂತ್ರಃ ಪವಿತ್ರಮುಚ್ಯತೇ | ಯೇನ ದೇವಾಃ ಪವಿತ್ರೇಣಾತ್ಮಾನಂ ಪುನತೇ ಸದಾ ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೫-೬)

ಪವಿತ್ರಶಬ್ದವು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಪುನಾತಿಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಮಂತ್ರವು ಪಠನಮಾಡುವವರನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಪವಿತ್ರವೆಂದರೆ ಮಂತ್ರವು ಎಂದರ್ಥವಾಗುವುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—ಯೇನ ದೇವಾಃ ಪವಿತ್ರೇಣಾತ್ಮಾನಂ ಪುನತೇ ಸದಾ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿರುವುದು. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರೇಣ ಎಂದರೆ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಎಂದರ್ಥವು. ಯಾವ ಮಂತ್ರಪಠನಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ಶುದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅಂತಹ ಮಂತ್ರವು ಎಂದು ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ರತ್ನಯಃ ಪವಿತ್ರಮುಚ್ಯಂತೇ | ಗಭಸ್ತಿಪೂತೋ ನೃಭರದ್ರಿಭಿಃ ಸುತಃ | ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೌ
ಭವತಃ ||

ರತ್ನಗಳಿಗೂ ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗಭಸ್ತಿಪೂತಃ ಇತ್ಯಾದಿ ಮೇಲೆ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಎರಡು ಶ್ರುತಿ
ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ.

ಅಸಃ ಪವಿತ್ರಮುಚ್ಯಂತೇ | ಶತಪವಿತ್ರಾಃ ಸ್ವಧಯಾ ಮದಂತೀಃ | ಬಹೂದಕಾಃ

(ನಿ. ೫-೬)

ಪವಿತ್ರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಉದಕಗಳು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಶತಪವಿತ್ರಾಃ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತಮುಕ್ತಿನ ವಾಕ್ಯವೇ ಈ ವಿಷಯ
ದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತ್ಯುದಾಹರಣೆಯು. ಇಲ್ಲಿ ಶತಪವಿತ್ರಾಃ ಎಂದರೆ ಒಹಳವಾದ ಉದಕಗಳು ಎಂದರ್ಥವು.

ಅಗ್ನಿಃ ಪವಿತ್ರಮುಚ್ಯತೇ | ವಾಯುಃ ಪವಿತ್ರಮುಚ್ಯತೇ | ಸೋಮಃ ಪವಿತ್ರಮುಚ್ಯತೇ |
ಸೂರ್ಯಃ ಪವಿತ್ರಮುಚ್ಯತೇ | ಇಂದ್ರಃ ಪವಿತ್ರಮುಚ್ಯತೇ | ಆಗ್ನಿಃ ಪವಿತ್ರಂ ಸ ಮಾ
ಪುನಾತು ವಾಯುಃ ಸೋಮಃ ಸೂರ್ಯ ಇಂದ್ರಃ ಪವಿತ್ರಂ ತೇ ಮಾ ಪುನಂತು ಇತ್ಯಪಿ
ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

ಶುದ್ಧಕಾರಕವಾದ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಲಿ, ದೇವತೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಪವಿತ್ರಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿಯು. ಈ
ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಸೋಮ, ಸೂರ್ಯ, ಇಂದ್ರ ಈ ದೇವತೆಗಳೂ ಪವಿತ್ರಶಬ್ದವಾಚ್ಯರು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸುವ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ದೇವಾನಾಮಪಿ ಯಂತಿ ಸಾಧಃ—ಈ ಉದಕಗಳು ದೇವತೆಗಳ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗವನ್ನು ಎಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷ
ವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಕಗಳು ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಂದರೇನು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯ
ಕವು. ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಚಂಡರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ ತಪ್ಪವಾದ ಸಮುದ್ರಾದಿಜಲಾಶಯಗಳು ಅವಿಯರೂಪದಿಂದ ಮೇಘಗಳಾಗಿ
ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಮೇಘಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವು ಅಂತರಿಕ್ಷವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಉದಕಗಳು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು
ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು ಎಂದರೆ ಮೇಘರೂಪದಿಂದಿರುವ ಉದಕಗಳು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತವೆ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.
ಇದೇ ವಿಷಯವು ಮುಂದಿನ ಮುಕ್ತಿನ ಯಾಃ ಸೂರ್ಯಃ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ತತಾನ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿ
ರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಾಃ ಸೂರ್ಯೋ ರಶ್ಮಿಭಿರಾತತಾನ ಯಾಭ್ಯ ಇಂದ್ರೋ ಅರದದ್ಧಾತು-
ಮೂರ್ಮಿಂ |

ತೇ ಸಿಂಧವೋ ವರಿವೋ ಧಾತನಾ ನೋ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಾಃ | ಸೂರ್ಯಃ | ರಶ್ಮಿಭಿಃ | ಅರತತಾನ | ಯಾಭ್ಯಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಅರದತ್ | ಗ್ಧಾತುಂ | ಉರ್ಮಿಂ |

ತೇ | ಸಿಂಧವಃ | ವರಿವಃ | ಧಾತನ | ನಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸೂರ್ಯೋ ದೇವೋ ಯಾ ಅಪೋ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ಸ್ವಕೀರ್ಯೈಃ ಕಿರಣೈರಾತತಾನ ವಿಸ್ತಾರಯತಿ | ಸೂರ್ಯೋ ಹಿ ರಶ್ಮಿಭಿರುದಕಸಾರಮಾದಾಯ ವರ್ಷತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಯಾಭ್ಯೋಽದ್ಭ್ಯಶ್ಚೋಮಿಂ || ಅ. ತೇರಿದಂ ರೂಪಂ || ಗಮನಯೋಗ್ಯಂ ಗಾತುಂ ಮೇಘೋಭ್ಯೋ ನಿರ್ಗಮನಸಾಧನಂ ಮಾರ್ಗಮಿಂದ್ರೋ ಪೈರದತ್ ವಜ್ರೇಣ ಮೇಘಾಂಸ್ತಾಡಯಂಸ್ತ್ರಯಚ್ಛತಿ ಹೇ ಸಿಂಧವ ಆಪಃ ತೇ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ವರಿವೋ ಧನಂ ಧಾತನ | ಧತ್ತ | ಪ್ರಯಚ್ಛತ || ತ ಇತಿ ಸಿಂಧುಶಬ್ದೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ವಾತ್ಪಲ್ಲಿಂಗತ್ವಂ || ಹೇ ಅಬ್ಧೀವತಾಃ ಯೂಯಂ ಸರ್ವದಾ ನೋಽಸ್ತಾನ್ಮಲಾಣ್ಯೈಃ ಪಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸಿಂಧವಃ—ಪ್ರವಾಹಾತ್ಮಕಗಳಾದ | ಯಾಃ—ಯಾವ ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸೂರ್ಯಃ—ಸೂರ್ಯನು | ರಶ್ಮಿಭಿಃ—ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ | ಆತತಾನ—ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ | ಯಾಭ್ಯಃ—ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಮೂಲಕ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಉಮಿಂ—ಗಮನಸಾಧನವಾದುದೂ, | ಗಾತುಂ—ಮೇಘಗಳಿಗೆ ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ ಅವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಅರದತ್—(ವಜ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ) ನಿರ್ಮಿಸಿದನೋ | ತೇ—ಅಂತಹ ನೀವು | ನಃ—ನಮಗೆ | ವರಿವಃ—ಧನವನ್ನು | ಧಾತನ—ಕೊಡಿರಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತುಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ್ರ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರವಾಹಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಎಲೈ ಉದಕಗಳೇ, ಯಾವ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ, ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರನು ಗಮನಸಾಧನವಾದುದೂ, ಮೇಘಗಳಿಗೆ ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ ಅವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಜ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದನೋ ಅಂತಹ ನೀವು ನಮಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Waters, whom the sun has evaporized by his rays, for whom Indra has opened a path by which to issue, bestow upon us wealth : and do you (also) ever cherish us with blessings.

ನಲವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಭುಕ್ಷಣ ಇತಿ ಚತುರ್ಯಚಿಂ ಪಂಚದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮ್ನುಭು ದೇವತಾಕಂ | ಅಂತ್ಯಾಯಾ ವಿಕಲ್ಪೇನ ಏತ್ಯೇ ದೇವಾ ದೇವತಾ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಯಭುಕ್ಷಣ ಅರ್ಭವಮಂತ್ಯಾ ವೈಶ್ವದೇವೀ ವೇತಿ || ದತಮೋಽಹನಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರ ಅರ್ಭವನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂಕ್ತೈತೇ ಹಿ | ಯಭುಕ್ಷಣ ಇತ್ಯಾರ್ಭವಂ | ಅ. ೮-೧೨ || ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಋಭುಕ್ಷಣಿ: ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಮುಷಿಯು; ಋಭುಗಳು ದೇವತೆಯು, ಕೊನೆಯ ಮಕ್ಕಿಗೆ ಋಭುಗಳು ಅಥವಾ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಋಭುಕ್ಷಣಿ ಅರ್ಭವ ಮಂತ್ಯಾ ವೈಶ್ವದೇವೀ ನಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಯಾಗದ ಹತ್ತನೆಯ ದಿನ ವೈಶ್ವದೇವಶ್ವಮಂತ್ರ ಸಹನ ಮಾಡುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಋಭುದೇವತಾಕವಾದ ನಿವಿದ್ಧಾಸೀಯ ಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಋಭುಕ್ಷಣಿ ಇತ್ಯಾರ್ಭವಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ಲ-೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ-೪೮

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪ ||

ಅಸ್ತಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೫ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮಕ್ಕಳಂಖ್ಯೆ—೪-೧೧

ಮುಷೀ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—೧-೩. ಮುಭವಃ | ೪. ಮುಭವೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ವಾ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ॥

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮುಧುಕ್ಷಣೋ ವಾಜಾ ಮಾದಯಧ್ವಮಸ್ಮೇ ನರೋ ಮಘವಾನಃ ಸುತಸ್ಯ |

೬ ವೋದನಾಚಃ ಕ್ರತವೋ ನ ಯತಾಂ ವಿಭ್ವೀ ರಥಂ ನಯಂ ವರ್ತ-
ಯಂತು || ೧ ||

ಪದಪಾಠ:

ಋಭುಕ್ಷಣಃ | ವಾಜಾಃ | ಮಾದಯಧ್ವಂ | ಅಸ್ಮೀ ಇತಿ | ನರಃ | ಮಧ್ಯವಾನಃ | ಸುತಸ್ಯ |

೬ | ಬಃ | ೬ | ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ | ಕೃತ್ಯಃ | ೭ | ಯಾತಾಂ | ಏಕಭ್ಯಃ | ರಥಂ | ನಯಂ | ವರ್ತಯಂತು || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಋಭುಪ್ತೇತ್ಯುಭೂಷಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಸ್ಯಾಖ್ಯಾ ನಾಜ ಇತಿ ತು ಕನಿಷ್ಠಸ್ಯ | ಅತ್ರೈರ್ಭುಪ್ತೇನೋ ನಾಜಾ ಇತಿ ಬಹುವಚಿನೇನರ್ಭವಸ್ತ್ರಯೋ ಗೃಹ್ಯಂತೇ | ಹೇ ಋಭುಪ್ತೇನೋ ನಾಜಾ ನರೋ ನೇತಾರೋ ಮಘ-ವಾನೋ ಧನವಂತ ಏವಂಭೂತಾ ಹೇ ಋಭವಃ ಯೂಯಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ಸ್ಥಿತೇನ ಸುತಸ್ಯಾಭಿಷು-ತೇನ ಸೋಮೇನ ಮಾದಯಧ್ವಂ | ತೃಪ್ತಾ ಭವತ | ನೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ | ಇದಾನೀಂ ಯಾತಾಂ ಗಚ್ಛ-ತಾಂ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾಃ ಕ್ರತವಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕರ್ತಾರೋ ವಿಭ್ನೋ ವಿಭವಃ ಸಮರ್ಥಾ ಆಶ್ವಾ ಆ-ರ್ವಾಚೋಽರ್ವಾಚೋಽಸ್ಮದಭಿಮುಖಾ ನರ್ಯಂ ಮನುಷ್ಯಹಿತಂ ರಥಂ ಯುಷ್ಮದೀಯಮಾ ವರ್ತ-ಯಂತು | ಆಗಮಯಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಾಚಾಃ—ಅನ್ನವಂತರಾದ | ಋಭುಕ್ಷಣಃ—ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, | ನರಃ—ಕರ್ಮನೇತೃಗಳೂ | ಮಘಃ—

ವಾಚಾಃ—ಅನ್ನವಂತರಾದ | ಯುಭುಕ್ಷಾಃ—ವೃತ್ತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ |
ವಾನಃ—ಧನವಂತರೂ ಆದ ನೀವು | ಅಸ್ತೀ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವುದೂ | ಸುತಸ್ಯ—ಹಿಂಡಿರುವುದೂ ಆದ ಸೋಮಪುತ್ರ

ದಿಂದ | ಮಾದಯಧ್ವಂ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. | ನ—ಈಗ | ಯಾತಾಂ—ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ |
 ಋತವಃ—ಕರ್ಮಸಾಧಕಗಳೂ | ವಿಭ್ವಃ—ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು | ಅರ್ವಾಚಃ—ನಮಗಭಿಮುಖ
 ವಾಗಿದ್ದು | ನರ್ಯಂ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದ | ರಥಂ—ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು | ಆ ವರ್ತಯಂತು—ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ
 ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಆನ್ನವಂತರಾದ ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, ಕರ್ಮನೇತೃಗಳೂ, ಧನವಂತರೂ ಆದ ನೀವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವುದೂ, ಹಿಂಡಿ
 ರುವುದೂ ಆದ ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. ಈಗ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಸಾಧಕಗಳೂ,
 ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿದ್ದು ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದ ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ನಮ್ಮ
 ಕಡೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

English Translation

Ribhu, (Vibhu), and Vaja, leaders of rites, possessors of opulence, be
 exhilarated by our effused (libation) : may your active and powerful (horses)
 bring to our presence your chariot, beneficial to mankind.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಋಭುಗಳೆಂಬ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಋಭುಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆ
 ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಸುಧನ್ವಾ ಎಂಬ ಋಷಿಯ ಪುತ್ರರಾದ ಋಭು, ವಿಭು, ವಾಜ ಎಂಬ ಮೂರುಮಂದಿಯು
 ತಮ್ಮ ಸತ್ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದಲೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೂ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದರೆಂದು ಪ್ರಸಿ
 ದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಇವರು ತೃಪ್ತವಿಗೇ ಶಿಷ್ಯರು. ಮತ್ತು ಕುಶಲಕಲಾಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವಜ್ರಾ
 ಯುಧವನ್ನೂ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೆ ರಥವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಒಂದಾಗಿದ್ದ ಚಮಸಪಾತ್ರೆ
 ಯನ್ನು ನಾಲ್ಕಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆಂದೂ, ವೃದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ತಂದಿತಾಯಿಗಳನ್ನು ಯುವಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆಂದೂ
 ಇವರ ಕಲಾನ್ವಿತಪುಣ್ಯದ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಇವರ ವಿಷಯವಾದ ವಿವರಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಋ. ಭಾಗ 3. ಪುಟ 4 ಮತ್ತು
 3-16 ; 5-658 ; 8-666 ; 8-671, 8-693 ; 8-699 ; 8-704 ಈ ಪುಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಋಭುಃ | ಋಭುಃ | ಅಭಿ | ವಃ | ಸ್ಯಾಮ | ವಿಭ್ವಃ | ವಿಭುಃ | ಶವಸಾ | ಶವಾಂಸಿ |
 ವಾಜೋ | ಅಸ್ಮಾ | ಅವತು | ವಾಜಸಾತಾವಿಂದ್ರೇಣ | ಯುಜಾ | ತರುಷೇಮು
 ವೃತ್ತಂ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಋಭುಃ | ಋಭುಃ | ಅಭಿ | ವಃ | ಸ್ಯಾಮ | ವಿಭ್ವಃ | ವಿಭುಃ | ಶವಸಾ | ಶವಾಂಸಿ |
 ವಾಜಃ | ಅಸ್ಮಾ | ಅವತು | ವಾಜಸಾತಾ | ಇಂದ್ರೇಣ | ಯುಜಾ | ತರುಷೇಮು | ವೃತ್ತಂ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಋಭವಃ ಋಭುಭಿಯುಷ್ಮಾಭಿವಯಮ್ಭುಃ | ಉರುಭವಂತೀತ್ಯುಭವಃ | ಸಂತೋ
ವಿಭುಭಿಯುಷ್ಮಾಭಿವಿಭ್ಯೋ ವಿಭವತ್ಯ ಸಂತಃ ಶವಾಂಸಿ ಶತ್ರುಣಾಂ ಬಲಾನಿ ಶವಸ ಯುಷ್ಮದೀಯೇನ
ಬಲೇನಾಭಿ ಸ್ಯಾಮು | ಅಭಿಭವೇಮು | ತಥಾ ವಾಜಸಾತೌ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ವಾಜ ಏತತ್ಸಂಜ್ಞಕ ಋಭುರ-
ಸ್ಯಾನವತು | ಪಾಲಯತು | ಅಸಿ ಚ ಯುಜಾ ಸಹಾಯಭೂತೇನೇಂದ್ರೇಣ ವೃತ್ರಂ ಶತ್ರುಂ ವಯಂ
ತರುಷೇಮು | ಹನಾಮು | ಪ್ರಾಯೇಣಾರ್ಭವೋಽಸೀಂದ್ರೇಣ ಸಹ ಸ್ತೂಯಂತ ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ) ವಃ ಋಭುಭಿಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿ | ಋಭುಃ—ವಿಶ್ವತವಾದ
ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ವಿಭುಭಿಃ—ಸಂಪದ್ವಿಭವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿಯೂ | ಶವಾಂಸಿ—ಶತ್ರುಗಳ ಬಲಗಳನ್ನು | ಶವಸಾ—ನಮ್ಮ ಬಲದಿಂದ | ಅಭಿ ಸ್ಯಾಮು—
(ನಾವು) ಸೋಲಿಸುವಂತಾಗಲಿ. | ವಾಜಸಾತೌ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ವಾಜಃ—ನಿಮ್ಮ ನಡುವೆ ವಾಜನು | ಅಸ್ಮಾನ್—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಅವತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಯುಜಾ—ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುವ | ಇಂದ್ರೇಣ—ಇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿ |
ವೃತ್ರಂ—ನಿರೋಧಕನಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು | ತರುಷೇಮು—ನಾವು ನಾಶಪಡಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿ ವಿಶ್ವತವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಸಂಪ-
ದ್ವಿಭವರಾದ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸಂಪದ್ವಿಭವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿಯೂ ಶತ್ರುಗಳ ಬಲವನ್ನು ನಮ್ಮ ಬಲದಿಂದ ನಾವು
ಸೋಲಿಸುವಂತಾಗಲಿ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ವಾಜನು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುವ
ಇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿ ನಿರೋಧಕನಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಾವು ನಾಶಪಡಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Mighty with the Ribhus, opulent with the Vibhus, may we overcome
by strength the strength (of our foes): may Vaja defend us in battle: with
Indra, our ally, may we destroy the enemy.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತೇ ಚಿದ್ಧಿ ಪೂರ್ವೀರಭಿ ಸಂತಿ ಶಾಸಾ ವಿಶ್ವಾ ಅರ್ಯ ಉಪರತಾತಿ ವನ್ವನ್ |

ಇಂದ್ರೋ ವಿಭ್ವಾ ಋಭುಕ್ವಾ ವಾಜೋ ಅರ್ಯಃ ಶತ್ರೋರ್ಮಿಥತ್ಯಾ ಕೃಣಾ

ವನ್ವಿ ನೃಮ್ಣಂ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತೇ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ಪೂರ್ವೀಃ | ಅಭಿ | ಸಂತಿ | ಶಾಸಾ | ವಿಶ್ವಾನ್ | ಅರ್ಯಃ | ಉಪರತಾತಿ | ವನ್ತನ್ |
 ಇಂದ್ರಃ | ವಿಭ್ವಾನ್ | ಋಭುಕ್ಷಾಃ | ವಾಜಃ | ಅರ್ಯಃ | ಶತ್ರುಃ | ಮಿಥತ್ಯಾ | ಕೃಣವನ್ | ವಿ |
 ನೃಮ್ಲಂ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತೇ ತಾದೃಶಾ ಇಂದ್ರ ಋಭವಶ್ಚ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹ್ವೀರಸ್ಮಚ್ಛೇತ್ರಸೇನಾಃ ಶಾಸಾ ಶಾಸನೇನ ಸ್ವಕೀ-
 ಯಯಾಜ್ಞಯಾ | ಯದ್ವಾ | ವಿಶಸ್ಯತೇ ಹಿಂಸ್ಯತೇನೇನೇತಿ ಶಾಸಶಬ್ದ ಅಯುಧವಾಜೀ | ತೇನ | ಅಭಿ
 ಸಂತಿ | ಅಭಿಭವಂತಿ | ಚಿದ್ವೀತೀಮೌ ಪೂರಣಾ | ಕಿಂಚೋಪರತಾತಿ || ಸಪ್ತಮ್ಯಾ ಲುಕ್ || ಉಪರೈರು-
 ಪಲೈಃ ಪಾಷಾಣಸದೃಶೈರಾಯುಧೈಸ್ತಾಯತೇ ವಿಸ್ತಾರ್ಯತ ಇತ್ಯುಪರತಾತಿ ಯುದ್ಧಂ | ತಸ್ಮಿನ್ನಿಶ್ವಾನ್
 ಸಮಸ್ತಾನಯೋರೇಷ್ವಾತ್ರೋನ್ನೇನ್ | ಹಿಂಸಂತಿ | ವಿಭ್ವಾ ಋಭುಕ್ಷಾ ವಾಜ ಏತತ್ಸಂಜ್ಞಕಾ ಋಭವ-
 ಶ್ಚೇಂದ್ರಶ್ಚಾರ್ಯಃ ಶತ್ರುಣಾಮಭಿಗಂತಾರಃ ಸಂತಃ ಶತ್ರುಃ ಸಂಬಂಧಿ ನೃಮ್ಲಂ ಬಲಂ ಮಿಥತ್ಯಾ ||
 ಮೇಥತೇರಿದಂ ರೂಪಂ || ಮಿಥತಿಹಿಂಸಾ | ತಯಾ ವಿ ಕೃಣವನ್ | ವಿಕುರ್ವಂತು | ವಿನಾಶಯಂತ್ವಿ-
 ತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತೇ—ಪೂರ್ವೋಕ್ತಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಋಭುಗಳು | ಪೂರ್ವೀಃ—ಅನೇಕಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಶತ್ರು
 ಸೇನೆಗಳನ್ನು | ಶಾಸಾ—ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ | ಅಭಿ ಸಂತಿ ಹಿ—ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಸೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ | ಉಪರತಾತಿ—
 ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ವಿಶ್ವಾನ್—ಸಮಸ್ತರಾದ | ಅರ್ಯಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ | ವನ್ತನ್—ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ | ವಿಭ್ವಾನ್—
 ವಿಭ್ವನೂ, | ಋಭುಕ್ಷಾಃ—ಋಭುಕ್ಷನೂ | ವಾಜಃ—ವಾಜನೂ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನೂ | ಅರ್ಯಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
 ಸುತ್ತವರಿದವರಾಗಿ | ಶತ್ರುಃ—ಶತ್ರುವಿನ | ನೃಮ್ಲಂ—ಬಲವನ್ನು | ಮಿಥತ್ಯಾ—ಹಿಂಸಾರೂಪದಿಂದ | ವಿ
 ಕೃಣವನ್—ನಾಶಪಡಿಸಲಿ.

ಪದಪಾಠಃ

ಪೂರ್ವೋಕ್ತಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಋಭುಗಳು ಅನೇಕಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ
 ನಿಯಮನದಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಸೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಭ್ವನೂ,
 ಋಭುಕ್ಷನೂ, ವಾಜನೂ, ಇಂದ್ರನೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತವರಿದವರಾಗಿ ಶತ್ರುವಿನ ಬಲವನ್ನು ಹಿಂಸಾರೂಪದಿಂದ
 ನಾಶಪಡಿಸಲಿ.

English Translation

They verily, (Indra and the Ribhus), overcome multitudes by their
 prowess : they overcome all enemies in the missile conflict : may Indra,
 Vibwan Ribhukshin and Vaja, the subduers of foes, annihilate by their
 wrath the strength of the enemy.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೋ ದೇವಾಸೋ ವರಿವಃ ಕರ್ತನಾ ನೋ ಭೂತ ನೋ ವಿಶ್ವೇವಸೇ ಸ-
ಜೋಷಾಃ |

ಸಮಸ್ಮೇ ಇಷಂ ವಸವೋ ದದೀರನ್ಯಾಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||೪||

ಪದಪಾಠಃ

ನು | ದೇವಾಸಃ | ವರಿವಃ | ಕರ್ತನ | ನಃ | ಭೂತ | ನಃ | ವಿಶ್ವೇ | ಅವಸೇ | ಸಜೋಷಾಃ |

ಸಂ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಇಷಂ | ವಸವಃ | ದದೀರನ್ | ಯಾಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||೪||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವಾಸೋ ದೇವಾ ದ್ಯೋತಮಾನಾ ಋಭವಃ ಯಾಯಂ ನ್ವದ್ಯ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ವರಿವೋ
ಧನಂ ಕರ್ತನ | ಕುರುತ | ಪ್ರಯಚ್ಛತ | ತಥಾ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವ ಋಭವೋ ಯಾಯಂ ಸಜೋಷಾಃ ಸಹ
ಪ್ರೀಯಮಾಣಾಃ ಸಂತೋ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ಭೂತ | ಭವತ | ಅಹಿ ಚ ವಸವಃ ಪ್ರಶಸ್ಯಾ
ಋಭವ ಇಷಮನ್ನಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸಂ ದದೀರನ್ | ಸಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇಯುಃ | ಹೇ ಋಭವಃ ಯಾಯಂ-
ಮಸ್ಮಾನ್ ಸರ್ವದಾ ಕಲ್ಯಾಣೈ ರಕ್ಷತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಾಸಃ—ದೇವತಾತ್ಮಕರಾದ ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, | ನು—ಈಗ | ನಃ—ನಮಗೆ | ವರಿವಃ—ಧನ
ವನ್ನು | ಕರ್ತನ—ಒದಗಿಸಿರಿ. | ವಿಶ್ವೇ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ಸಜೋಷಾಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿ |
ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಭೂತ—ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿರಿ. | ವಸವಃ—ಪ್ರಶಸ್ತರಾದ ಋಭುಗಳು |
ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆ | ಸಂ ದದೀರನ್—ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ. |(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯಾಯಂ
—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ಎಲೈ ಋಭುಗಳೇ, ನಮಗೆ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿರಿ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನು
ಹೊಂದಿದವರಾಗಿರಿ. ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕರಾಗಿರಿ. ಪ್ರಶಸ್ತರಾದ ಋಭುಗಳು ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿ. ಎಲೈ ದೇವ
ತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Grant us, deities, this day opulence : may you all, well pleased alike,
be (ready) for our protection : may the exalted (Ribhus) bestow upon us
food : and do you (all) ever cherish us with blessings.

ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಇತಿ ಚತುರ್ಯುಚಂ ಪೋಡಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಬ್ದೀ-
ವತಾಕಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಅಪನಿತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಆಪಃ (ಉದಕಗಳು) ದೇವತೆಯು ; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ-ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಅಪಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೪೯

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೪೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೬ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಖ್ಯೆ—೪ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಆಪಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ ಸಲಿಲಸ್ಯ ಮಧ್ಯಾತ್ಮನಾನಾ ಯಂತ್ಯನಿವಿತಮಾನಾಃ |

ಇಂದ್ರೋ ಯಾ ವಜ್ರೀ ವೃಷಭೋ ರರಾದ ತಾ ಅಪೋ ದೇವೀ ರಿಹ ಮಾಮು-
ವಂತು || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ | ಸಲಿಲಸ್ಯ | ಮಧ್ಯಾತ್ಮ | ಪುನಾನಾಃ | ಯಂತ್ರಿ | ಅನಿವಿತಮಾನಾಃ |

ಇಂದ್ರಃ | ಯಾಃ | ವಜ್ರೀ | ವೃಷಭಃ | ರರಾದ | ತಾಃ | ಅಪಃ | ದೇವೀಃ | ಇಹ | ಮಾಂ | ಅವಂತು ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ ಸಮುದ್ರೋರ್ಣವೋ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ ಪ್ರಶಸ್ಯತನೋ ಯಾಸಾಮಪಾಂ ತಾಃ | ಸಲಿಲಸ್ಯ | ಅಂತರಿಕ್ಷನಾಮೃತತ್ | ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ಮಧ್ಯಾನ್ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾತ್ಮನಾದ್ಯಂತಿ | ಗಚ್ಛಂತಿ | ಕೀ-
ದೃಶ್ಯಃ | ಪುನಾನಾ ವಿಶ್ವಂ ಶೋಧಯಂತ್ಯೋನಿವಿತಮಾನಾಃ ಸರ್ವದಾ ಗಚ್ಛಂತ್ಯಃ | ವಜ್ರೀ ವಜ್ರಭೃ-
ದ್ವೃಷಭಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತೇಂದ್ರೋ ಯಾ ನಿರುದ್ಧಾ ಅಪೋ ರರಾದ ಲಿಖತಿ ದೇವೀರ್ದೇವ್ಯಸ್ಯಾ
ಅಪ ಇಹಾಸ್ಥಿತ್ವದೇಶೇ ಸ್ಥಿತಂ ಮಾಮವಂತು | ರಕ್ಷಂತು | ಅಭಿ ಗಚ್ಛಂತು ವಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪುನಾನಾಃ—ಜಗತ್ತನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವವನು | ಅನಿವಿಶಮಾನಾಃ—ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೇ ಪ್ರವಹಿಸುವವನು | ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ—ಸಮುದ್ರವೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು ಆದ ಉದಕಗಳು | ಸಲಿಸ್ಯ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ಮಧ್ಯಾತ್—ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ | ಯಂತಿ—ಹರಿದುಬರುತ್ತವೆ. | ವಜ್ರೀ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನು | ವೃಷಭಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕನು ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಯಾಃ—ಯಾವ ಉದಕಗಳನ್ನು | ರರಾಧ—(ತಡೆಯನ್ನು) ಸೀಳಿ ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ, | ದೇವೀಃ—ದೇವತಾತ್ಮಗಳಾದ | ತಾಃ ಆಪಃ—ಅದೇ ಉದಕಗಳು (ಉದಕಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು) | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ | ಮಾಂ—ನನ್ನನ್ನು | ಅವಂತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಜಗತ್ತನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವವನು, ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೇ ಪ್ರವಹಿಸುವವನು ಸಮುದ್ರವೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು ಆದ ಉದಕಗಳು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಹರಿದು ಬರುತ್ತವೆ. ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನು, ಕಾಮವರ್ಷಕನು ಆದ ಇಂದ್ರನು ಯಾವ ಉದಕಗಳನ್ನು ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ, ದೇವತಾತ್ಮಗಳಾದ ಅದೇ ಉದಕಗಳು (ಉದಕಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು) ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation

The waters, with their ocean-chief, proceed from the midst of the firmament, purifying (all things), flowing unceasingly: may the divine waters, whom the thunder-bearing Indra, the showerer, sent forth, protect me here (on earth).

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ—ಸಮುದ್ರವೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಉದಕಗಳು ಎಂದರ್ಥವು. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಉದಕಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಮುದ್ರವೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವು. ಎಂದರೆ ಕೆರೆ, ಕೊಳ, ಭಾವಿ, ಕುಂಟೆ, ನದಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜಲಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದ ಭಾಗವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಎಂದರೆ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ತಪ್ಪುವಾಗಿ ಆವೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಮೇಘಮಂಡಲಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅನಂತರ ಆ ಮೇಘಗಳು ವೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕ ಸುರಿಸುವ ಉದಕಗಳಿಂದ ಬಹುಭಾಗವು ನದಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಪುನಃ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಭಾಗ ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆ ಸರೋವರ ಮೊದಲಾದ ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು (ಇಂಗಿ) ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದವರಿಗೂ ಹೋಗಿ ಘಟ್ಟಿಯಾದ ಬಂಡೆಯು ಸಿಕ್ಕಿದನಂತರ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರುವುದು. ಈ ನೀರಿಗೆ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಇದು ಅವಿಯಾಗಿ ಹೋಗುವ ಸಂಭವವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ವೃಷ್ಟ್ಯದಕದ ಕೆಲವು ಭಾಗವು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಹೋಗಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇದರ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನಾವು ಭಾವಿಯನ್ನು ತೋರುವಾಗ ಉಕ್ಕಿಬರುವ ಜಲವೇ ಈ ವಿಧವಾದ ನೀರು. ಈ ನೀರೂ, ಕೆರೆ, ಕೊಳ, ನದಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ನೀರೂ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಂತೆ ಉಪ್ಪಾಗಿರದೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯೂ ಸಿಹಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಅವಿಯಾಗಿ ಹೋಗುವ ಜಲವು ಸಮುದ್ರದ

ಲ್ಲಿರುವ ಉಪ್ಪನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರುಮಾತ್ರ ಅವಿಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಉದಕಗಳು ಉಪ್ಪಾಗಿರದೆ ಸಿಹಿಯಾಗಿರುವುವು. ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಉಪ್ಪಾಗಿರಲು ಕಾರಣ ವೇನೆಂದರೆ ಭೂಮಿಯು ಮೊದಲು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದಾಗ ಅವೆಯರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮ್ಲಜನಕವೂ (Oxygen) ಜಲಜನಕವೂ (Hydrogen) ಸಂಯೋಗವಾಗಿ ಜಲವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ಅದು ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಒಣ್ಣುವೂ, ರುಚಿಯೂ, ವಾಸನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಜಲವೆಲ್ಲಾ ಭೂಮಿಯ ತಗ್ಗಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನಾವರಿಸಿತುಂಬಿಕೊಂಡಿತು. ಇದೇ ಸಮುದ್ರವು. ಬರಬರುತ್ತಾ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಕಾದು ಕೆಲವು ಭಾಗ ಅವೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೇಘವಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲವಿದ್ದು ಬಳಿಕ ಮಳೆಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ನದಿಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವುದು. ವೃಷ್ಟ್ಯದಕವು ನದಿಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವಾಗ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಇತರ ಖನಿಜಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವುದು. ಮಣ್ಣು ಮುಂದಾದ ವಸ್ತುಗಳು ನೀರಿನೊಡನೆ ಕೆಲವು ಕಾಲವಿದ್ದರೂ ನೀರು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರಿದ ನಂತರ ಆ ಮಣ್ಣು ಸಮುದ್ರತಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಡುವುದು. ತಿಳಿನೀರು ಮಾತ್ರ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನೊಡನೆ ಬೆರೆತುಹೋಗುವುದು. ಆದರೆ ನದಿಯು ಹರಿಯುವಾಗ ನೀರಿನೊಡನೆ ಬೆರೆತ ಖನಿಜ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಉಪ್ಪು (Chloride) ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕರಗಿರುವುದರಿಂದ ನದಿಯು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೂ ಈ ಉಪ್ಪು ಆ ನೀರಿನಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಉಪ್ಪನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ತಂದು ಸೇರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ಕೋಟ್ಯಂತರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಈಗಿರುವಂತೆ ಬಹಳ ಉಪ್ಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ನದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪ್ಪು ಸೇರುತ್ತದೆಯೇ ವಿನಹ ಆ ಉಪ್ಪು ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪ್ಪಾಗುವುದು. ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಉಪ್ಪಿನ ಅಂಶದಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಉಪ್ಪಿನ ಅಂಶದಿಂದಲೂ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕೋಟಿವರ್ಷಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬಹುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಾ ಆಪೋ ದಿವ್ಯಾ ಉತ ನಾ ಸ್ರವಂತಿ ಖನಿತ್ರಮಾ ಉತ ನಾ ಯಾಃ ಸ್ವಯಂಜಾಃ |

ಸಮುದ್ರಾರ್ಥಾ ಯಾಃ ಶುಚಯಃ ಸಾವಕಾಸಾ ಆಪೋ ದೇವೀರಿಹ ಮಾಮವಂತು || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಾಃ | ಆಪಃ | ದಿವ್ಯಾಃ | ಉತ | ನಾ | ಸ್ರವಂತಿ | ಖನಿತ್ರಮಾಃ | ಉತ | ನಾ | ಯಾಃ | ಸ್ವಯಂಜಾಃ | ಸಮುದ್ರಾರ್ಥಾಃ | ಯಾಃ | ಶುಚಯಃ | ಸಾವಕಾಃ | ತಾಃ | ಆಪಃ | ದೇವೀಃ | ಇಹ | ಮಾಂ | ಅವಂತು || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಾ ಅಪೋ ದಿವ್ಯಾ ಅಂತರಿಕ್ಷಭವಾಃ ಸಂತಿ | ಉತ ನಾಪಿ ಚ ಯಾ ಅಪೋ ನದ್ಯಾದಿಗತಾಃ
ಸತ್ಯಃ ಸ್ರವಂತಿ ಗಚ್ಛಂತಿ | ಯಾಶ್ಚ ಖನಿತ್ರಿಮಾಃ ಖನನೇನ ನಿವೃತ್ತಾಃ | ಉತ ನಾಪಿ ಚ ಯಾಃ ಸ್ವಯಂ-
ಜಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತೈಃ ಸಮುದ್ರಾರ್ಥಾಃ | ಸಮುದ್ರ ಏನಾರ್ಥೋ ಗಂತವ್ಯೋ ಯಾಸಾಂ
ತಾಃ ಸಮುದ್ರಾರ್ಥಾಃ | ಶುಚಯೋ ದೀಪ್ತಿಯುಕ್ತಾಃ ಪಾವಕಾಃ ಶೋಧಯಿತ್ಯುಕ್ತಾ ಭವಂತಿ | ತಾ
ಅಪೋ ಮಾಮವಂತಿತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಾಃ ಅಪಃ—ಯಾವ ಉದಕಗಳು | ದಿವ್ಯಾಃ—ದ್ಯುಲೋಕೇತ್ಯನ್ವನಾಗವಯೋ, | ಉತ ನಾ—
ಮತ್ತು | ಸ್ರವಂತಿ—ಪ್ರವಾಹಾತ್ಮಕವಾಗವಯೋ, | ಉತ ನಾ—ಅಲ್ಲದೇ, | ಯಾಃ—ಯಾವ ಉದಕಗಳು |
ಖನಿತ್ರಿಮಾಃ—ತಡೆಯನ್ನು ಸೀಳುವುದರಿಂದ ಹೊರಹೊರಟು ಹರಿಯುವವೋ, | ಉತ ನಾ—ಅದೂ ಅಲ್ಲದೇ, |
ಯಾಃ—ಯಾವ ಉದಕಗಳು | ಸ್ವಯಂಜಾಃ—ತಾವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿ | ಸಮುದ್ರಾರ್ಥಾಃ—ಸಮುದ್ರ
ವನ್ನು ಹೋಗಿ ಸೇರುವವೋ | ದೇವೀಃ—ದೇವತಾತ್ಮಗಳಾದ | ತಾ ಅಪಃ—ಅದೇ ಉದಕಗಳು | ಇಹ—ಈ
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ | ಮಾಂ—ನನ್ನನ್ನು | ಅವಂತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಉದಕಗಳು ದ್ಯುಲೋಕೇತ್ಯನ್ವನಾಗವಯೋ ಮತ್ತು ಯಾವುವು ಪ್ರವಾಹಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೋ,
ಅಲ್ಲದೇ ಯಾವ ಉದಕಗಳು ತಮ್ಮ ತಡೆಯನ್ನು ಸೀಳುವುದರಿಂದ ಹೊರಹೊರಟು ಹರಿಯುವವೋ ಅಲ್ಲದೇ, ಯಾವ
ಉದಕಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹೋಗಿ ಸೇರುವವೋ ದೇವತಾತ್ಮಗಳಾದ ಅದೇ ಉದಕ
ಗಳು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation

May the waters that are in the sky, or those that flow (on the earth),
those (whose channels) have been dug, or those that have sprung up sponta-
neously, and those that seek the ocean, all pure and purifying, may those
divine waters protect me here (on earth).

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಯಾ ಅಪಃ ದಿವ್ಯಾಃ—ದ್ಯುಲೋಕ ಅಥವಾ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಉದಕಗಳು ಎಂದರೆ ಮೇಘ-
ಮಂಡಲಗಳಿಂದ ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುವ ಮಳೆಯನೀರು.

ಉತ ನಾ ಸ್ರವಂತಿ—ಹರಿಯುವ ನೀರು ಎಂದರೆ ಪ್ರವಾಹರೂಪದಿಂದ ಹರಿಯುವ ನದಿಯ ನೀರು.

ಯಾ ಖನಿತ್ರಿಮಾಃ—ಅಗೆಯುವ ಸಾಧನಗಳಾದ ಗುಡ್ಡಲಿ ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಅಗೆದು ತೋಡಿ-
ರುವ ಭಾವಿ, ಕೊಳ ಮೊದಲಾದ ಜಲಾಶಯಗಳ ನೀರು.

ಯಾಃ ಸ್ವಯಂಜಾಃ—ಭೂಮಿ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶೇಖರವಾಗಿ ಬುಗ್ಗೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಮೂಲಕ ಉಕ್ಕಿ-
ಬರುವ ನೀರು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಾಸಾಂ ರಾಜಾ ವರುಣೋ ಯಾತಿ ಮಧ್ಯೇ ಸತ್ಯಾನ್ಯತೇ ಅವಸತ್ಯ-

ಇನಾನಾಂ |

ಮಧುಶ್ಚುತಃ ಶುಚಿಯೋ ಯಾಃ ಸಾವಕಾಸ್ತಾ ಆಪೋ ದೇವೀರಿಹ ಮಾನು-
ವಂತು || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಾಸಾಂ | ರಾಜಾ | ವರುಣಃ | ಯಾತಿ | ಮಧ್ಯೇ | ಸತ್ಯಾನ್ಯತೇ | ಅವಸತ್ಯನ್ | ಜನಾನಾಂ |
ಮಧುಶ್ಚುತಃ | ಶುಚಿಯಃ | ಯಾಃ | ಸಾವಕಾಃ | ತಾಃ | ಅಪಃ | ದೇವೀಃ | ಇಹ | ಮಾಂ | ಅವಂತು ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವರುಣೋ ಯಾಸಾಮಸಾಂ ರಾಜಾ ಸ್ವಾಮೀ ಮಧ್ಯೇ ಮಧ್ಯಮಲೋಕೇ ಯಾತಿ ಗಚ್ಛತಿ | ಕಿಂ
ಕುರ್ವನ್ | ಜನಾನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಸತ್ಯಾನ್ಯತೇ ಸತ್ಯಂ ಚಾನ್ಯತಂ ಚಾವಸತ್ಯನ್ | ಜಾನನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಯಾ ಆಪೋ ಮಧುಶ್ಚುತೋ ರಸಂ ಹೈರಂತ್ಯಃ ಶುಚಿಯೋ ದೀಪ್ತಿಯುಕ್ತಾಃ ಸಾವಕಾಃ ಶೋಧಯಿತ್ಯಃ
ತಾ ಆಪೋ ದೇವ್ಯೋ ಮಾಂ ರಕ್ಷಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಧ್ಯೇ—ಮಧ್ಯಮಲೋಕಸ್ಥನಾದ | ವರುಣಃ—ವರುಣದೇವನು | ಜನಾನಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳ | ಸತ್ಯಾ-
ನ್ಯತೇ—ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸತ್ಯಜೀವನಗಳನ್ನು | ಅವಸತ್ಯನ್—ನೋಡುತ್ತ | ಯಾಸಾಂ—ಯಾವ ಉದಕಗಳಿಗೆ |
ರಾಜಾ—ಪ್ರಭುವಾಗಿ | ಯಾತಿ—ಸಂಚರಿಸುವನೋ | ಯಾಃ—ಯಾವ ಉದಕಗಳು | ಮಧುಶ್ಚುತಃ—ಮಧುರ
ನಾದ ರಸಗಳನ್ನು ಹಿಂಡುತ್ತಲೂ | ಶುಚಿಯಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿಯೂ | ಸಾವಕಾಃ—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕಗಳಾಗಿಯೂ
ಇರುವವೋ | ದೇವೀಃ—ದೇವತಾತ್ಮಗಳಾದ | ತಾಃ ಅಪಃ—ಅದೇ ಉದಕಗಳು | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿರತ
ನಾದ | ಮಾಂ—ನನ್ನನ್ನು | ಅವಂತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಧ್ಯಮಲೋಕಸ್ಥನಾದ ವರುಣದೇವನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸತ್ಯಜೀವನಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಯಾವ
ಉದಕಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವನೋ ಯಾವ ಉದಕಗಳು ಮಧುರವಾದ ರಸಗಳನ್ನು ಹಿಂಡುತ್ತಲೂ, ಪ್ರಕಾಶ
ಮಾನವಾಗಿಯೂ, ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವವೋ ದೇವತಾತ್ಮಗಳಾದ ಅದೇ ಉದಕಗಳು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ
ನಿರತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation

Those whose sovereign, Varuna, passes in the middle sphere, discriminating the truth and falsehood of mankind : those shedding sweet showers, pure and purifying : may those divine waters protect me here (on earth).

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಯಾಸಾಂ ರಾಜಾ ವರುಣಃ—ಯಾಸಾಂ ಉದಕಾನಾಂ ರಾಜಾ ವರುಣಃ | ಉದಕಗಳಿಗೆ ರಾಜನಾದ ವರುಣನು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಎಂದರೆ ಉದಕಾಭಿಮಾನದೇವತೆಯಾದ ವರುಣನು ಎಂದರ್ಥವು. **ವರುಣೋಽಸಾ ಮಧಿಪತಿಃ**—ಎಂದು ತ್ರೈತ್ತೀರೀಯಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವೂ ಇರುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ವರುಣನು ರಾತ್ರ್ಯಭಿಮಾನದೇವತೆಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು. **ಮೃತಂ ನಾ ಅಹಃ | ನಾರುಣೇ ರಾತ್ರಿಃ** ಎಂದರೆ ಮಿತ್ರನು ಅಹಸ್ಸಿಗೂ ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯು ಎಂದು ತ್ರೈತ್ತೀರೀಯಶ್ರುತಿಯೇ ಹೇಳುವುದು.

ರಾಜಾ ವರುಣಃ—ಇಲ್ಲಿ ವರುಣನನ್ನು ರಾಜಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆದಿದೆ. ಅನೇಕಕಡೆ ವರುಣನನ್ನು ಅಥವಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನೂ ಸಮ್ರಾಜ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವರುಣನು ಜನಗಳು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸತ್ಯ ಅನ್ಯತಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವನೆಂದೂ ಅವನ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವರೆಂದೂ ಅನೇಕಕಡೆ ಹೇಳಿದೆ. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ **ಸತ್ಯಾಸೃತೇ ಅವ ಸತ್ಯನ್ ಜನಾನಾಂ** ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ವರುಣನ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವರೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವರುಣನಿಗೆ **ಧೃತವ್ರತ** ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವು ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಾಸು ರಾಜಾ ವರುಣೋ ಯಾಸು ಸೋಮೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಯಾಸೂರ್ಜಂ ಮದಂತಿ |

ವೈಶ್ವಾನರೋ ಯಾಸ್ವಗ್ನಿಃ ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ತಾ ಆಪೋ ದೇವೀರಿಹ ಮಾನುವಂತು ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಾಸು | ರಾಜಾ | ವರುಣಃ | ಯಾಸು | ಸೋಮಃ | ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಯಾಸು | ಉರ್ಜಂ | ಮದಂತಿ |

ವೈಶ್ವಾನರಃ | ಯಾಸು | ಅಗ್ನಿಃ | ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ | ತಾಃ | ಆಪಃ | ದೇವೀಃ | ಇಹ | ಮಾಂ | ಅವಂತು ||೪||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸಾಂ ರಾಜಾ ವರುಣೋ ಯಾಸ್ವಪ್ಸು ವರ್ತತೇ | ಸೋಮೋ ಯಾಸ್ವಪ್ಸು ವರ್ತತೇ | ಯಾಸ್ವಪ್ಸು ಸ್ಥಿತಾ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಉರ್ಜಮನ್ನಂ ಮದಂತಿ | ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿರ್ಯಾಸು ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ | ತಾ ಆಪೋ ದೇವ್ಯ ಇಹ ಸ್ಥಿತಂ ಮಾನುವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಾಸು—ಯಾವ ಉದಕಗಳ ಮಧ್ಯೇ | **ರಾಜಾ**—ಪ್ರಭುವಾದ | **ವರುಣಃ**—ವರುಣದೇವನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ | **ಯಾಸು**—ಯಾವ ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ | **ಸೋಮಃ**—ಸೋಮದೇವನು ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವನೋ | **ಯಾಸು**—ಯಾವ ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ | **ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ**—ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳೂ | **ಉರ್ಜಂ**—ಅನ್ನವನ್ನು | **ಮದಂತಿ**—ಸವಿಯುವರೋ | **ಯಾಸು**—ಯಾವ ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ | **ವೈಶ್ವಾನರಃ**—ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನೇತೃವಾದ | **ಅಗ್ನಿಃ**—ಅಗ್ನಿಯು |

ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಡಗಿದ್ದನೋ | ದೇವೀಃ—ದೇವತಾತ್ಮಗಳಾದ | ತಾಃ ಅಪಃ—ಅದೇ ಉದಕಗಳು | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ | ಮಾಂ—ನನ್ನನ್ನು | ಅವಂತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಭುವಾದ ವರುಣದೇವನು ಯಾವ ಉದಕಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ ಯಾವ ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮ ದೇವನು ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವನೋ ಯಾವ ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ಅನ್ನವನ್ನು ಸವಿಯುವರೋ ಯಾವ ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದನೋ ದೇವತಾತ್ಮಗಳಾದ ಅದೇ ಉದಕಗಳು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation

May they in which their king, Varuna, in which Soma, abides, in which the gods delight (to receive) the sacrificial food, into which Agni Vaishwanara entered, may those divine waters protect me here (on earth).

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ವೈಶ್ವಾನರರೋ ಯಾಸು ಅಗ್ನಿಃ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾವ ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಗೂಢವಾಗಿದ್ದನೋ ಆ ಉದಕಗಳು ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಏತಕ್ಕೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದನು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪೂರ್ವೋಕ್ತಿಹಾಸವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು—

ಅಗ್ನೇಃ ಪೂರ್ವೇ ಭೂತರೋ ಅರ್ಥಮೇತಂ ರಥೀನಾಧ್ವಾನಮನ್ಯಾವರೀವುಃ |

ತಸ್ಮಾದ್ಧಿಯಾ ವರುಣ ದೂರಮಾಯಂ ಗೌರೋ ನಕ್ಷೇಪ್ನೋರವಿಜೇ ಜ್ಯಾಯಾಃ ||

ಕುರ್ಮಸ್ತು ಆಯುರಜರಂ ಯದಗ್ನೇ ಯಥಾ ಯುಕ್ತೋ ಜಾತನೇದೋ ನ ರಿಷ್ಯಾಃ |

ಅಥಾ ವಹಾಸಿ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನೋ ಭಾಗಂ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಹವಿಷಃ ಸುಜಾತ ||

ಪ್ರಯಾಜಾನ್ಮೇ ಅನುಯಾಜಾಂಶ್ಚ ಕೇವಲಾನೂರ್ಜಸ್ತಂತಂ ಹವಿಷೋ ದತ್ತ ಭಾಗಂ |

ಘೃತಂ ಚಾಪಾಂ ಪುರುಷಂ ಚೌಷಧೀನಾಮಗ್ನೇಶ್ಚ ದೀರ್ಘಮಾಯುರಸ್ತು ದೇವಾಃ ||

ತವ ಪ್ರಯಾಜಾ ಅನುಯಾಜಾಶ್ಚ ಕೇವಲ ಉರ್ಜಸ್ತಂತೋ ಹವಿಷಃ ಸಂತು ಭಾಗಾಃ |

ತನಾಗ್ನೇ ಯಜ್ಞೋ ೩ ಯಮಸ್ತು ಸರ್ವಸ್ತುಭ್ಯಂ ನಮಂತಾಂ ಪ್ರದಿಶಶ್ಚ ತಸ್ಯಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೫೧-೬ ರಿಂದ ೯)

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅಗ್ನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಿಚಾರವೇನೆಂದರೆ—ಅಗ್ನಿಗೆ ಭೂಪತಿಃ, ಭುವನಪತಿಃ, ಭೂತಾನಾಂ ಪತಿಃ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂವರು ಜ್ಯೇಷ್ಠಸಹೋದರರಿದ್ದರು. ಅವರೂ ಅಗ್ನಿಯಂತೆಯೇ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರು ಅರ್ಪಿಸುವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ದೇವತೆಗಳ ಬಳಿಗೆ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ವಜ್ರಸದೃಶವಾದ ವಷಟ್ಪಾಶಬ್ದ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಹೋಮಗಳಿಂದ ಈ ಮೂವರು ಸಹೋದರರೂ ಮೃತರಾದರು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಕಿರಿಯವನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ತನಗೂ ಆ ದೆವಿ ಸಂಭವಿಸಬಹುದೆಂದು ಭೀತನಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದೆ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವಾಗ ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾನುಗಳು ಅಗ್ನಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಇರುವನೆಂದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದವು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು

ಅಗ್ನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವನೊಡನೆ ಈ ರೀತಿ ಸಂಭಾಷಿಸಿದರು. ಈ ಸಂಭಾಷಣೆಯೇ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಎದ್ದುಬರಬೇಕೆಂದೂ ಹಿಂದಿನಂತೆ ತಮಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಅಗ್ನಿಯು, ತನ್ನ ಸಹೋದರರು ಮೃತರಾದುದರಿಂದ ತನಗೂ ಅದೇ ಗತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೆಂದೂ ಅದರಿಂದ ತಾನು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳು ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೆದರಬೇಡವೆಂದೂ ನಿನಗೆ ಮರಣದ ಭಯವುಂಟಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವೆವೆಂದೂ ಹೇಳಲು ಅಗ್ನಿಯು ಪುನಃ ಇಂತೆಂದನು—ಒಳ್ಳೆಯದು, ಮರಣ ಭಯವನ್ನು ನನಗೆ ತಪ್ಪಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಜಾ, ಅನೂಯಾಜಾ, ಉರ್ಜಸ್ವತ್, ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತ್ ಅಜ್ಯಭಾಗ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದನು. ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದೊಪ್ಪಿ ಅವನು ಕೇಳಿದ ಹವಿರ್ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುವಂತೆಯೂ, ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕೃತನಾಗುವಂತೆಯೂ, ದೀರ್ಘಾಯುವಾಗುವಂತೆಯೂ ವರವನ್ನಿತ್ತು ಪೂರ್ವದಂತೆ ಹರ್ವಿರ್ವಹನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದರು ಎಂದು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಯಜುರ್ವೇದದ ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಇರುವುದು.

ಅಗ್ನೇಸ್ತ್ರಯೋ ಜ್ಯಾಯಾಗ್ಂಸೋ ಭ್ರಾತರ ಆಸನ್ನೇ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಹವ್ಯಂ ವಹಂತಃ
ಪ್ರಾಮಾಯಂತ ಸೋಽಗ್ನಿ ರಬಿಭೇದಿತ್ಥಂ ವಾವಸ್ಯ ಆರ್ತಿಮಾರಿಷ್ಯತೀತಿ ಸ ನಿಲಾಯತ ಸೋಽ
ಪಃ ಪ್ರಾವಿಶತ್ತಂ ದೇವತಾಃ ಪ್ರೈಷಮೈಚ್ಛಂತಂ ಮತ್ಸ್ಯೇಃ ಪ್ರಾಬ್ರವೀತ್ತಮಪಶಪದ್ಧಿಯಾಧಿ-
ಯಾ ತ್ವಾ ವಧ್ಯಾಸುಯೋ ಮಾ ಪ್ರಾವೋಚೆ ಇತಿ ತಸ್ಮಾನ್ಮತ್ಸ್ಯಂ ಧಿಯಾಧಿಯಾ ಘ್ನಂತಿ
ಶಪ್ತೋ ಹಿ ತಮನ್ಯವಿಂದಸ್ತಮಬ್ರುವನ್ನುಪ ನ ಆ ವರ್ತಸ್ವ ಹವ್ಯಂ ನೋ ವಹೇತಿ ಸೋಽ-
ಗ್ನಿಬ್ರವೀದ್ವರಂ ವೃಣೈ ಯದೇವ ಗೃಹೀತಸ್ಯಾಹುತಸ್ಯ ಬಹಿಃ ಪರಿಧಿಸ್ಕಂದಾತ್ತನ್ನೇ ಭ್ರಾತೃಣಾಂ
ಭಾಗಧೇಯಮಸದಿತಿ ತಸ್ಮಾದ್ಯದ್ಗೃಹೀತಸ್ಯಾಹುತಸ್ಯ ಬಹಿಃಪರಿಧಿ ಸ್ಕಂದತಿ ತೇಷಾಂ ತದ್ಭಾ-
ಗಧೇಯಂ ತಾನೇವ ತೇನ ಪ್ರೀಣಾತಿ ಪರಿಧೀಸ್ತರಿ ದಧಾತಿ ರಕ್ಷಸಾನುಪಹತ್ಯೈ ||

(ತೈ. ಸಂ. ೨.೬-೬-೧,೨)

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಮೂರು ಮಂದಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠಸಹೋದರರಿದ್ದರು. ಅವರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮೃತರಾಗಲು ಅಗ್ನಿಯು ತನಗೂ ಆ ಗತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಹುದೆಂದು ಹೆದರಿ ಓಡಿಹೋಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣದಂತೆ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದನೆಂದು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವಾಗ ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮೀನು, ಅಗ್ನಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿರುವನೆಂದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿತು. ಮೀನಿನ ಈ ಚಾಡಿನಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಕೋಪಬಂದು ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಮೀನುಗಳನ್ನು ಜನರು ಬಲಿ ಮೊದಲಾದ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಶಪಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಈಗಲೂ ಜನರು ಮೀನುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂದು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವರು. ಬಳಿಕ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ನಮಗೆ ಹರ್ವಿರ್ವಹನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರು ಎನ್ನುಲು ಅದಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಪರಿಧಿಯ (ರಾಕ್ಷಸರು ಬಂದು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಫಮಾಡದಂತೆ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಡುವ ದರ್ಭೆವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ಪರಿಧಿಯೆಂದು ಹೆಸರು.) ಹೊರಗಡೆ ಎಂದರೆ ಈಚೆ ಬೀಳುವ ಅಜ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಆಹುತಿಗಳ ಭಾಗವು ನನ್ನ ಸಹೋದರರಿಗೆ ಹವಿರ್ಭಾಗವಾಗುವಂತೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ತಾನು ನೀರಿನಿಂದ ಎದ್ದುಬಂದು ಪೂರ್ವದಂತೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಒಯ್ಯುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳು ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಅರೀತಿ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಾಖ್ಯಾನವಿದೆ.

ಐವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಆ ಮಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣೇತಿ ಚತುರ್ಥಚಂ ಸಪ್ತದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ವಂ | ಚತುರ್ಥ್ಯತಿಜಗತೀ ವ್ಯೂಹೇನ ಶಕ್ವರೀ ವಾದಿತಸ್ತಿಸ್ತೋ ಜಗತ್ಯಃ | ಪ್ರಥಮಾ ಮೈತ್ರಾವರುಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಗ್ನೀಯಾ ತೃತೀಯಾ ವೈಶ್ವದೇವೀ ಚತುರ್ಥೀ ಗಂಗಾದಿನದೀದೇವತಾಕಾ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಆ ಮಾಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಾಗ್ನೀಯಾ ವೈಶ್ವದೇವೀ ನದೀಸ್ತುತಿರ್ಜಾಗತಮಂತ್ಯಾತಿಜಗತೀ ಶಕ್ವರೀ ನೇತಿ || ಅಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯುಚಂ ವಿಷಾದಿಹರಣೇ ವಿನಿಯೋಗೋ ಲಿಂಗಾದವಗಂತವ್ಯಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಆ ಮಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳು ಜಗತೀಭಂದಸ್ತವು. ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಅತಿಜಗತೀ ಅಥವಾ ಶಕ್ವರೀಭಂದಸ್ತವು. ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು ; ಎರಡನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ; ಮೂರನೆಯಋಕ್ಕಿಗೆ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು ; ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಗಂಗಾದಿ ನದಿಗಳು ದೇವತೆಯು. ಆ ಮಾಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಾಗ್ನೀಯಾ ವೈಶ್ವದೇವೀ ನದೀಸ್ತುತಿರ್ಜಾಗತಮಂತ್ಯಾತಿಜಗತೀ ಶಕ್ವರೀ ವಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಪ್ರತಿಋಕ್ಕಿನ ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಅರ್ಥಾನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಷಾದಿಹರಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸೂಕ್ತ—೫೦

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೫೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೭ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೪ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—೧. ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ೨. ಅಗ್ನಿಃ | ೩. ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ | ೪. ನದಯಃ ||
ಭಂದಃ—೧-೩ ಜಗತೀ | ೪. ಅತಿಜಗತೀ ಶಕ್ವರೀ ವಾ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಮಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣೇಹ ರಕ್ಷತಂ ಕುಲಾಯಯದ್ವಿಶ್ವಯನ್ಮಾ ನ ಆ ಗನ್ |
ಅಜಕಾನಂ ದುದ್ಯತೀಕಂ ತಿರೋ ದಧೇ ಮಾ ಮಾಂ ಪದ್ಯೇನ ರಪಸಾ ವಿದ್-
ತ್ಸುರುಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ಮಾಂ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಇಹ | ರಕ್ಷತಂ | ಕುಲಾಯಯತ್ | ವಿಶ್ವಯತ್ | ಮಾ | ನಃ | ಆ |
ಗನ್ |

ಅಜಕಾನಂ | ದುದ್ಯತೀಕಂ | ತಿರಃ | ದಧೇ | ಮಾ | ಮಾಂ | ಪದ್ಯೇನ | ರಪಸಾ | ವಿದತ್ | ತ್ಸುರುಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುವಾಮಿಹಾಸ್ಥಿಲ್ಲೋಕೇ ಮಾಮಾ ರಕ್ಷತಂ | ಅ-
ಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಪಾಲಯತಂ | ಕುಲಾಯಯತ್ | ಕುಲಾಯಂ ಸ್ಥಾನಂ | ತತ್ಪುರ್ವದ್ವಿಶ್ವಯದ್ವಿಶೇಷೇಣ
ವರ್ಧಮಾನಂ ವಿಷಂ ನೋಽಸ್ಮಾನಾ ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಮಾ ಗನ್ | ಮಾ ಗಮತ್ | ಮಾ ಗಚ್ಛತು | ತಥಾ-
ಜಕಾಮಂ | ಅಜಕಾ ನಾಮ ರೋಗವಿಶೇಷಃ | ತದ್ವದ್ವರ್ಧ್ಯಶೀಕಂ ದುರ್ದರ್ಶನಂ ವಿಷಂ ತಿರೋ ದಧೇ |
ತಿರೋ ಧತ್ತಾಂ | ನಶ್ಯತ್ಪ್ರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ತ್ವರುತ್ಪದ್ಮಗಾಮಿ | ಜಿಹ್ಮಗಃ ಸರ್ಪ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಮಾಂ ಪ-
ದ್ಯೇನ ಪಾದಭವೇನ ರಪಸಾ | ರಪಿಃ ಶಬ್ದಕರ್ಮಾ | ಶಬ್ದೇನ ಮಾ ವಿದತ್ | ನ ಜಾನಾತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಮಾಂ—ನನ್ನನ್ನು | ಅ ರ-
ಕ್ಷತಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. | ಕುಲಾಯಯತ್—ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ, | ವಿಶ್ವಯತ್—ಸರ್ವತ್ರ ಪುಷ್ಟಿ
ಗೊಳ್ಳುವುದೂ ಆದ ವಿಷವು | ನಃ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ಮಾ ಅ ಗನ್—ಬಂದು ಸಮೀಪಿಸದಿರಲಿ. | ಅಜಕಾಮಂ—
ರೋಗಕಾರಕವಾದುದೂ | ದುರ್ದರ್ಶೀಕಂ—ನೋಡಲು ಅಸಹ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ವಿಷವು | ತಿರೋದಧೇ—ಮಾಯ
ವಾಗಲಿ. | ತ್ವರುಃ—ವಕ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಸರ್ಪವು | ಮಾಂ—ನನ್ನನ್ನು | ಪದ್ಯೇನ—ನನ್ನ ಪಾದದ ಚಲನದಿಂದ
ಉಂಟಾಗುವ | ರಪಸಾ—ಶಬ್ದದಿಂದ | ಮಾ ವಿದತ್—(ನನ್ನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು) ತಿಳಿಯದಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ,
ಸರ್ವತ್ರ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುವುದೂ ಆದ ವಿಷವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಮೀಪಿಸದಿರಲಿ. ರೋಗಕಾರಕವಾದುದೂ,
ನೋಡಲು ಅಸಹ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ವಿಷವು ಮಾಯವಾಗಲಿ. ವಕ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಸರ್ಪವು ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಪಾದದ
ಚಲನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಶಬ್ದದಿಂದ (ನನ್ನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು) ತಿಳಿಯದಿರಲಿ.

English Translation

Mitra and Varuna, protect me here (in this world): let not the insidi-
ous and spreading (poison) reach me : may the equally malignant and undis-
cernible (venom) disappear : let not the tortuous (snake) recognize me by
the sound of my footsteps.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯದ್ವಿಜಾಮುನ್ನುರುಷಿ ವಂದನಂ ಭುವದಸ್ತೀನಂತಾ ಪರಿ ಕುಲ್ಪಾ ಚ ದೇಹತ್ |
ಅಗ್ನಿಷ್ಟಚ್ಛೋಚನ್ನಪ ಬಾಧತಾಮಿತೋ ಮಾ ಮಾಂ ಪದ್ಯೇನ ರಪಸಾ ವಿದ-
ತ್ಸರುಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯೇತ್ | ವಿಜಾಮನ್ | ಪರುಷಿ | ವಂದನಂ | ಭುವತ್ | ಅಸ್ತೀವಂತಾ | ಪರಿ | ಕುಲ್ಪಾ | ಚ | ದೇಹತ್ |
 ಅಗ್ನಿಃ | ತತ್ | ಶೋಚನ್ | ಅಪ | ಬಾಧತಾಂ | ಇತಃ | ಮಾಂ | ಮಾಂ | ಪದ್ಯೇನ | ರಪಸಾ | ವಿದತ್ |
 ತ್ವರುಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವಂದನಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಕಂ ಯದ್ವಿಷಂ ವಿಜಾಮನ್ ವಿವಿಧಜನ್ಮನಿ ಪರುಷಿ ವೃಕ್ಷಾದೀನಾಂ ಪರ್ವಣಿ
 ಭುವತ್ ಉದ್ಭವೇತ್ | ಯಚ್ಚ ವಿಷಮಸ್ತೀವಂತಾ ಜಾನುನೀ ಕುಲ್ಪಾ ಗುಲ್ಫಾ ಚ ಪರಿ ದೇಹತ್ || ದಿಹ
 ಉಪಚಯೇ || ಉಪಚಿತಂ ಕುರ್ಯಾತ್ | ಅಗ್ನಿರ್ದೇವಃ ಶೋಚನ್ ದೀಪ್ಯಮಾನಃ ಸನ್ನಿ ತೋಽಸ್ಮಾಜ್ಜ-
 ನಾತ್ತದ್ವಿಷಮಪಿ ಬಾಧತಾಂ | ಅಪಹಂತು | ಶಿಷ್ಯಂ ನ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಂದನಂ—ವಂದನಸಂಜ್ಞಕವಾದ | ಯೇತ್—ಯಾವ ವಿಷವು | ವಿಜಾಮನ್—ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ |
 ಪರುಷಿ—ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳ ಗಿಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ | ಭುವತ್—ಉದ್ಭವಿಸುವುದೋ | (ಯೇತ್—ಯಾವುದು) ಅಸ್ತೀವಂತಾ—
 ಮೋಣಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ | ಕುಲ್ಪಾ ಚ—ಪಾದಗಳ ಸಂದಿಗಳಲ್ಲೂ | ಪರಿ ದೇಹತ್—ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದೋ | ತತ್—
 ಆ ವಿಷವನ್ನು | ಶೋಚನ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿದೇವನು | ಇತಃ—ನಮ್ಮ ಜಾಗದಿಂದ | ಅಪ
 ಬಾಧತಾಂ—ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿ ನಾಶಪಡಿಸಲಿ. | ತ್ವರುಃ—ವಕ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಸರ್ಪವು | ಮಾಂ—ನನ್ನನ್ನು |
 ಪದ್ಯೇನ—ನನ್ನ ಪಾದದ ಚಲನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ | ರಪಸಾ—ಶಬ್ದದಿಂದ | ಮಾ ವಿದತ್—(ನನ್ನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು)
 ತಿಳಿಯದಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಂದನಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಯಾವ ವಿಷವು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳ ಗಿಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವುದೋ
 ಯಾವುದು ಮೋಣಕಾಲುಗಳ ಸಂದಿಗಳಲ್ಲೂ ಪಾದಗಳ ಸಂದಿಗಳಲ್ಲೂ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದೋ ಆ ವಿಷವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ
 ಮಾನನಾದ ಅಗ್ನಿದೇವನು ನಮ್ಮ ಜಾಗದಿಂದ ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿ ನಾಶಪಡಿಸಲಿ. ವಕ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಸರ್ಪವು ನನ್ನನ್ನು
 ನನ್ನ ಪಾದದ ಚಲನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿಯದಿರಲಿ.

English Translation

May the brilliant Agni counteract that poison which is generated in
 the manifold knots (of trees) and the like, or which is smeared upon the
 knees or ankles: let not the tortuous snake recognize me by the sound of my
 footsteps.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಚ್ಛಲ್ಮಲೌ ಭವತಿ ಯನ್ನದೀಷು ಯದೋಷಧೀಚ್ಛುಃ ಪರಿ ಜಾಯತೇ
 ವಿಷಂ |

ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ನಿರಿತಸ್ತತ್ಸುವಂತು ಮಾ ಮಾಂ ಪದ್ಯೇನ ರಸಸಾ ವಿದತ್ತುರುಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯತ್ | ಶಲ್ಮಲಾ | ಭವತಿ | ಯತ್ | ನದೀಷು | ಯತ್ | ಓಷಧೀಭ್ಯಃ | ಪರಿ | ಜಾಯತೇ | ವಿಷಂ |
ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ನಿಃ | ಇತಃ | ತತ್ | ಸುವಂತು | ಮಾ | ಮಾಂ | ಪದ್ಯೇನ | ರಸಸಾ | ವಿದತ್ |
ತ್ವರುಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ವಿಷಂ ಶಲ್ಮಲಾನೇತತ್ಸಂಜ್ಞಕೇ ವೃಕ್ಷೇ ಭವತಿ | ಯದ್ವಿಷಂ ನದೀಷು ತತ್ರಸ್ಥಾಪ್ತು ಸ್ರಾದ್ಧ-
ಭವತಿ | ಪರೀತಿ ಪಂಚಮ್ಯರ್ಥಾನುನಾದೀ | ಓಷಧೀಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದ್ಯದ್ವಿಷಂ ಜಾಯತೇ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ |
ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಸ್ತದ್ವಿಷಮಿತೋಽಸ್ಮಾಜ್ಜನಾದ್ವೇಶಾದ್ವಾ ನಿಃ ಸುವಂತು | ನಿಃಶೇಷೇಣ ಪ್ರೇರ-
ಯಂತು | ಮಾ ಮಾಮಿತಿ ತಿಷ್ಠಂ ನಾಖ್ಯಾತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ

ಯತ್—ಯಾವ ವಿಷವು | ಶಲ್ಮಲಾ—ಶಲ್ಮಲಿಯೆಂಬ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಭವತಿ—ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ |
ಯತ್—ಯಾವ ವಿಷವು | ನದೀಷು ಪರಿ—ನದಿಗಳಿಂದಲೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ | ಯತ್ ವಿಷಂ—ಯಾವ
ವಿಷವು | ಓಷಧೀಭ್ಯಃ—ಓಷಧಿಗಳಿಂದಲೂ | ಜಾಯತೇ—ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ, | ತತ್—ಆ ವಿಷವನ್ನು |
ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ | ಇತಃ—ನಮ್ಮಿಂದ | ನಿಃ ಸುವಂತು—ಓಡಿಸಿ ನಾಶಪಡಿಸಲಿ. | ತ್ವರುಃ—
ವಕ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಸರ್ಪವು | ಪದ್ಯೇನ—ನನ್ನ ಕಾಲಿನ ಚಲನದ | ರಸಸಾ—ಶಬ್ದದಿಂದ | ಮಾಂ—ನನ್ನ ಇರುವಿಕೆ
ಯನ್ನು | ಮಾ ವಿದತ್—ಅರಿಯದಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ

ಯಾವ ವಿಷವು ಶಲ್ಮಲಿಯೆಂಬ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ, ಯಾವ ವಿಷವು ನದಿಗಳಿಂದಲೂ ಉತ್ಪನ್ನ
ವಾಗುವುದೋ, ಆ ವಿಷವನ್ನು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಓಡಿಸಿ ನಾಶಪಡಿಸಲಿ. ವಕ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಸರ್ಪವು
ನನ್ನ ಕಾಲಿನ ಚಲನದ ಶಬ್ದದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯದಿರಲಿ.

English Translation

The poison that is in the Shalmali tree, in rivers, or which is gener-
ated from plants, may the universal gods remove from hence : let not the
tortuous (snake) recognize me by the sound of my footsteps.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಾಃ ಪ್ರವತೋ ನಿವತ ಉದ್ವತ ಉದನ್ವತೀರನುದಕಾಶ್ಚ ಯಾಃ |

ತಾ ಅಸ್ತಭ್ಯಂ ಪಯಸಾ ಪಿನ್ವಮಾನಾಃ ಶಿನಾ ದೇವೀರತಿಪದಾ ಭವಂತು ಸರ್ವಾ ನದ್ಯೋ ಅಶಿಮಿದಾ ಭವಂತು || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಾಃ | ಪ್ರವತಃ | ನಿವತಃ | ಉತ್ವತಃ | ಉದನ್ವತೀಃ | ಅನುದಕಾಃ | ಚ | ಯಾಃ |
ತಾಃ | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ | ಪಯಸಾ | ಪಿನ್ವಮಾನಾಃ | ಶಿನಾಃ | ದೇವೀಃ | ಅಶಿಪದಾಃ | ಭವಂತು | ಸರ್ವಾಃ |
ನದ್ಯಃ | ಅಶಿಮಿದಾಃ | ಭವಂತು ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಾ ನದ್ಯಃ ಪ್ರವತಃ ಪ್ರವಣದೇಶೇ ಗಚ್ಛಂತ್ಯಃ | ಯಾ ನಿವತೋ ನಿಮ್ಮದೇಶೇ ಗಚ್ಛಂತ್ಯಃ |
ಯಾ ಉದ್ವತಃ ಉನ್ನತದೇಶೇ ಗಚ್ಛಂತ್ಯಃ | ಯಾ ಉದನ್ವತೀರುದನ್ವತ್ಯಃ ಉದಕಯುಕ್ತಾಃ | ಅನುದಕಾ-
ಶ್ಚೋದಕರಹಿತಾಶ್ಚ ಯಾ ನದ್ಯೋ ಯಾಂತಿ | ಪಯಸೋದಕೇನ ಪಿನ್ವಮಾನಾ ವಿಶ್ವಮಾಪ್ಯಾಯಯಿಂ-
ತೋ ದೇವೀರ್ದೇವ್ಯೋ ದ್ಯೋತಮಾನಾಸ್ತಾ ದೃಶ್ಯೋ ನದ್ಯೋಽಸ್ತಭ್ಯಮಶಿಪದಾಃ | ಶಿಪದಂ
ನಾಮ ರೋಗವಿಶೇಷಃ | ತದಕುರ್ವತ್ಯಃ ಸತ್ಯಃ ಶಿನಾಃ ಕಲ್ಯಾಣೋ ಭವಂತು | ಅಪಿ ಚ ಸರ್ವಾಸ್ತಾ
ನದ್ಯೋಽಶಿಮಿದಾಃ | ಶಿಮಿರ್ವಧಕರ್ಮಾ | ಅಂಹಿಸಾಪ್ರದಾ ಭವಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಾಃ—ಯಾವ ನದಿಗಳು | ಪ್ರವತಃ—ತಪ್ಪಲುಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವವೋ | ನಿವತಃ—ಯಾವ
ನದಿಗಳು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವವೋ | ಉದ್ವತಃ—ಯಾವುವು ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವವೋ |
ಉದನ್ವತೀಃ—ಯಾವುವು ಉದಕಭರಿತವಾಗಿರುವವೋ | ಅನುದಕಾಶ್ಚ—ಯಾವುವು ಉದಕರಹಿತವಾಗಿರುವವೋ |
ಯಾಃ—ಯಾವ ನದಿಗಳು | ಪಯಸಾ—ಉದಕದಿಂದ | ಪಿನ್ವಮಾನಾಃ—ಸಕಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ |
ದೇವೀಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿರುವವೋ | ತಾಃ—ಆ ಸಕಲ ನದಿಗಳೂ | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ | ಅಶಿಪದಾಃ—
ರೋಗಕಾರಕವಲ್ಲದಂತೆಯೂ | ಶಿನಾಃ—ಮಂಗಳಕಾರಕವಾಗಿಯೂ | ಭವಂತು—ಆಗಿರಲಿ. | ಸರ್ವಾಃ ನದ್ಯಃ—
ಆ ಸಕಲ ನದಿಗಳೂ | ಅಶಿಮಿದಾಃ—ಹಿಂಸಾರಹಿತಗಳಾಗಿಯೂ | ಭವಂತು—ಆಗಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ನದಿಗಳು ತಪ್ಪಲುಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವವೋ, ಯಾವುವು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವವೋ
ಯಾವುವು ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವವೋ, ಯಾವುವು ಉದಕಭರಿತವಾಗಿರುವವೋ, ಯಾವುವು ಉದಕರಹಿತ
ವಾಗಿರುವವೋ ಯಾವ ನದಿಗಳು ಉದಕಗಳಿಂದ ಸಕಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ತುಂಬಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿರುವವೋ, ಆ
ಸಕಲ ನದಿಗಳೂ ನಮಗೆ ರೋಗಕಾರಕವಾಗದಂತೆಯೂ, ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಇರಲಿ. ಆ ಸಕಲ ನದಿ
ಗಳೂ ನಮಗೆ ಹಿಂಸಾರಹಿತಗಳಾಗಿರಲಿ.

English Translation

May the divine rivers, whether flowing down declivities, in hollow places or upwards, whether filled with water, or dry, nourishing all with their water be auspicious to us communicating not disease: may all the rivers be unproductive of harm.

ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪೀಠಿಕೆ

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಆದಿತ್ಯರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದಿತ್ಯರೆಂದರೆ ಆದಿತಿಪುತ್ರರು ಎಂದರ್ಥವು. ಆದರೆ ಈ ದೇವತೆಗಳು ಯಾರು, ಇವರ ಸ್ವರೂಪವೇನು ಎಂದು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಅನಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಆದಿತ್ಯಶಬ್ದದ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಅನಂತರ ಆದಿತ್ಯರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಮಾಡುವೆವು. ಆದಿತ್ಯನೆಂದರೆ, ಆದಿತಿಪುತ್ರನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಎಂಬರ್ಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂತೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಮರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಈರಿತೆ ಹೇಳಿದಾರೆ.—

ಆದಿತ್ಯಃ ಕಸ್ಮಾದಾದತ್ತೇ ರಸಾನಾದತ್ತೇ ಭಾಸಂ ಜ್ಯೋತಿಷಾಮಾದೀಪೋ-ಭಾಸೇತಿ ವಾ-
ದಿತೇಃ ಪುತ್ರ ಇತಿ ವಾ ||

(ನಿ. ೨-೧೩)

ಆದಿತ್ಯನು ಯಾರು? ಎಂದರೆ—

- (೧) ಆದತ್ತೆ ಇತಿ ಆದಿತ್ಯಃ | ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನು, ಗ್ರಹಿಸುವವನು ಅಥವಾ ಆಕರ್ಷಿಸುವವನು ಎಂದು ಆದಿತ್ಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವು. ಏನನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವವನು ಎಂದರೆ, ರಸಾನ್—ಉದಕಗಳನ್ನು ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಕರ್ಷಿಸುವವನು. ಹೀಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉದಕವು ಮೇಘರೂಪದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರಾದಿ ಜಲಾಶಯಗಳಿಂದ ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಉದಕವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಆದಿತ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (೨) ಅಥವಾ ಆದತ್ತೇ ಭಾಸಂ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ | ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶವು ಇತರ (ಚಂದ್ರಾದಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ) ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಸಿ ಆ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ಆದಿತ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (೩) ಅಥವಾ ಅದೀಪೋ ಭಾಸೇತಿ ವಾ | ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಥವಾ ಸುತ್ತಲೂ (ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ) ಅವರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದರಿಂದ ಆದಿತ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (೪) ಅಥವಾ ಅದಿತೇಃ ಪುತ್ರ ಇತಿ ವಾ | ದೇವಮಾತೆಯಾದ ಆದಿತಿದೇವಿಯ ಪುತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಆದಿತ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಆದಿತ್ಯಶಬ್ದವು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸರ್ವಾಯವಾದಾಗೆಲ್ಲಾ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ಮೊದಲಾದ ಆದಿತ್ಯಶಬ್ದದ ಬಹುವಚನಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯ ಶಬ್ದವು ಸೂರ್ಯನಿಗೇ ಅಲ್ಲದೇ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ನಿರುತ್ತಕಾರರೇ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—

ಏವಮನ್ಯಾಸಾಮಸಿ ದೇವತಾನಾಮಾದಿತ್ಯಪ್ರವಾದಾಃ ಸ್ತುತಯೋ ಭವಂತಿ | ತದ್ಭೃತೃತೃತಿ-
ತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯಾರ್ಯಮ್ನೋ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಭಗಸ್ಯಾಂಶಸ್ಯೇತಿ ||

(ನಿ. ೨-೧೩)

ಆದಿತ್ಯಸರವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳು ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಅರ್ಯಮಾ, ದಕ್ಷ, ಭಗ, ಅಂಶ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಎಂದರೆ ಈ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆದಿತ್ಯರೆಂದು (ಇವರು ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರರಾದುದರಿಂದ) ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ; ಎಂದು ಹೇಳಿ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ—

ಇಮಾ ಗಿರ ಆದಿತ್ಯೇಭ್ಯೋ ಘೃತಸ್ತೋ ಸನಾದ್ರಾಜಭ್ಯೋ ಜುಹ್ವಾ ಜುಹೋಮಿ |

ಶೃಣೋತು ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ ಭಗೋ ನಸ್ತು ವಿಜಾತೋ ವರುಣೋ ದಕ್ಷೋ ಅಂಶಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೨-೨೭-೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ, ಅರ್ಯಮಾ, ಭಗ, ಧಾತಾ, ವರುಣ, ದಕ್ಷ, ಅಂಶ ಎಂಬವರು ಆದಿತ್ಯರೆಂದೂ ಇವರು ಆರು ಮಂದಿಯೆಂದೂ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ,

ಅಥಾಸಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣಯೋಃ | ಆದಿತ್ಯಾ ದಾನುನಸ್ವತೀ ||

(ನಿ. ೨-೧೩)

ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನೂ ಆದಿತ್ಯರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ತಾ ಸಮ್ರಾಜಾ ಘೃತಾಸುತೀ ಆದಿತ್ಯಾ ದಾನುನಸ್ವತೀ |

ಸಚೇತೇ ಅನವಹ್ವರಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೨-೪೧-೬)

ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನೂ ಆದಿತ್ಯರೆಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ—

ಪ್ರ ಸ ಮಿತ್ರ ಮರ್ತೋ ಅಸ್ತು ಪ್ರಯಸ್ವಾನ್ಯಸ್ಯ ಆದಿತ್ಯ ಶಿಷ್ಟತಿ ವ್ರತೇನ |

ನ ಹನ್ಯತೇ ನ ಜೀಯತೇ ತ್ವೋತೋ ನೈನಮಂಹೋ ಅಶ್ವೋತೈಂತಿತೋ ನ ದೂರಾತ್ ||

(ಋ. ಸಂ. ೩-೫೯-೨)

ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಇವನನ್ನೂ ಆದಿತ್ಯನೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದೆ.

ಅಥಾಸಿ ವರುಣಸ್ಯೈಕಸ್ಯ | ಅಥಾ ವಯಮಾದಿತ್ಯ ವ್ರತೇ ತವ | ವ್ರತಮಿತಿ ಕರ್ಮನಾಮ |
ವೃಣೋತಿತಿ ಸತಃ ||

(ನಿ. ೨-೧೩)

ಮಿತ್ರನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದಂತೆಯೇ ವರುಣನೆಂಬ ಒಂದೇ ದೇವತೆಯನ್ನು ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ವರುಣನನ್ನು ಆದಿತ್ಯನೆಂದೇ ಹೇಳಿದೆ.—

ಉದುತ್ತಮಂ ವರುಣ ಶಾಶಮಸ್ತದವಾಧಮಂ ವಿ ಮಧ್ಯಮಂ ಶ್ರಥಾಯ |

ಅಥಾ ವಯಮಾದಿತ್ಯ ವ್ರತೇ ತವಾನಾಗಸೋ ಅದಿತಯೇ ಸ್ಯಾಮ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೪-೧೫)

ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ವರುಣನನ್ನು ಆದಿತ್ಯನೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ.

ಇನ್ನು ಆದಿತ್ಯರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಖ್ಯಾಪರಿಮಿತಿ ಎಷ್ಟು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಇಮಾ ಗಿರ ಆದಿತ್ಯೇಭ್ಯಃ (ಋ. ಸಂ. ೨-೨೭-೧) ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ, ಅರ್ಯಮಾ, ಭಗ, ವರುಣ, ದಕ್ಷ, ಅಂಶ ಎಂದು ಆರು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಇವರೇ ಆದಿತ್ಯರೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತುವಿಜಾತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಬಹುಜಾತಶ್ಚ ಧಾತಾ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿವಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ—ತುವೀತಿ ಬಹುನಾಮ | ಸರ್ವವಿಧಾತ್ಯತ್ವಾದ್ಯಹು-ಜನ್ಮಾ ಧಾತಾ ಯಾವದಧಿಕಾರಂ ಜನ್ಮೇತಿ | ತುವಿಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಒಹು, ಅನೇಕ ಎಂದರ್ಥ. ಜನ್ಮವೆಂದರೆ ಆಧಿಕಾರ. ತುವಿಜಾತ ಎಂದರೆ, ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳುಳ್ಳ ಸರ್ವವಿಧಾತ್ಯವಾದ, ಸರ್ವಸಿಯಾಮಕನಾದ ಧಾತಾ ಎಂದರ್ಥವು ಎಂದು ತುವಿಜಾತಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಧಾತನೂ ಸೇರಿ ಏಳು ಮಂದಿ ಆದಿತ್ಯರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ಸಪ್ತ ದಿಶೋ ನಾನಾ ಸೂರ್ಯಃ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಏಳು ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ (ಋ. ಸಂ. ೯-೧೧೪-೩) ನಾಮನಿರ್ದೇಶವಿಲ್ಲ. ದೇವಾ ಆದಿತ್ಯಾಯೇ ಸಪ್ತ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಆದಿತಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಋ. ಸಂ. ೧೦-೨೭-೮, ೯ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಅದಿತಿಗೆ ಎಂಟುಮಂದಿ ಪುತ್ರರೆಂದೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಏಳು ಜನರನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದಳೆಂದೂ ಮಾರ್ತಾಂಡನಂಬ ಎಂಟನೆಯವನನ್ನು ತಾನೇ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಪೋಷಿಸಿದಳೆಂಬುದನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮಾರ್ತಾಂಡನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರ ನಾಮ ನಿರ್ದೇಶವಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥವೇದ ೮-೯-೨೧ನೇ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ, ಋ. ಸಂ. ೧೦-೨೨-೮ನೇ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅದಿತಿಗೆ ಎಂಟುಮಂದಿ ಪುತ್ರರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಋ. ಸಂ. ೨-೨೭-೧ನೇ ಋಕ್ಕಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಸಾಯಣರು ಆದಿತ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಜುರ್ವೇದದ ತೈತ್ತರೀಯಾರಣ್ಯಕದ ಅಷ್ಟೌ ಪುತ್ರಾಸೋ ಅದಿತೇಃ | | ತಾನನುಕ್ರಮಿಷ್ಯಾಮಃ | ಮಿತ್ರಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚ | ಧಾತಾ ಚಾರ್ಯಮಾ ಚ | ಅಗ್ಂಶಶ್ಚ ಭಗಶ್ಚ | ಇಂದ್ರಶ್ಚ ವಿವಸ್ವಾನ್ ಶ್ವೇತೈತೇ (ತೈ. ಆ. ೧-೧೩-೩) ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಧಾತಾ, ಅರ್ಯಮಾ, ಅಂಶ, ಭಗ, ಇಂದ್ರ, ವಿವಸ್ವಾನ್ ಎಂಬ ಅದಿತಿಯ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಪುತ್ರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಾರೆ.

ಉದಗಾದಯಮಾದಿತ್ಯಃ (ಋ. ಸಂ. ೧-೫೦-೧೨) ಉದಪಪ್ತದಸೌ ಸೂರ್ಯಃ (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೯೧-೯) ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಆದಿತ್ಯನಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅದಿತೇಯನಾದ ಎಂದರೆ ಅದಿತಿ ಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದಾನೆ ; ಅಗ್ನಿಯು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿರೂಪದಿಂದಲೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯುತಾಗ್ನಿ (ಮಿಂಚು) ರೂಪದಿಂದಲೂ, ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪದಿಂದಲೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗೂ ಸೂರ್ಯ ಅಥವಾ ಆದಿತ್ಯನೆಂಬ ಹೆಸರು ಸಲ್ಲುವುದು. ಆದಿತ್ಯರ ಉತ್ಪತ್ತಿವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತೈತ್ತರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಈರಿತಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ—

ಅದಿತಿಃ ಪುತ್ರಕಾಮಾ | ಸಾಧ್ಯೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದನಮಪಚಿತ್ | ತಸ್ಯಾ ಉಚ್ಛೇಷಣಮದದುಃ | ತತ್ಪ್ನಾಶ್ನಾತ್ | ಸಾ ರೇತೋಽಧತ್ತ | ತಸ್ಯೈ ಧಾತಾ ಚಾರ್ಯಮಾ ಚಾಜಾಯೇತಾಂ | ಸಾ ದ್ವಿತೀಯಮಪಚಿತ್ | ತಸ್ಯಾ ಉಚ್ಛೇಷಣಮದದುಃ | ತತ್ಪ್ನಾಶ್ನಾತ್ || ಸಾ ರೇತೋಽಧತ್ತ | ತಸ್ಯೈ ಮಿತ್ರಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚಾಜಾಯೇತಾಂ | ಸಾ ತೃತೀಯಮಪಚಿತ್ | ತಸ್ಯಾ ಉಚ್ಛೇಷಣಮದದುಃ | ತತ್ಪ್ನಾಶ್ನಾತ್ | ಸಾ ರೇತೋಽಧತ್ತ | ತಸ್ಯಾ ಅಗ್ಂಶಶ್ಚ

ಭಗಶ್ಚಾ ಜಾಯೇತಾಂ | ಸಾ ಚತುರ್ಥಮವಚತ್ | ತಸ್ಯಾ ಉಚ್ಛೇಷಣಮದದುಃ | ತತ್ಪ್ರಾ-
ಶ್ನಾತ್ | ಸಾ ರೇತೋಽಥತ್ತ | ತಸ್ಯಾ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ವಿವಸ್ವಾಗ್ ಶ್ಚಾ ಜಾಯೇತಾಂ ||

(ತೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೧-೯-೧, ೨, ೩)

ಅದಿತಿಬೇವಿಯು ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಹೊಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಸಾಧ್ಯರನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದನ ರೂಪವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಪಕ್ಷಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದಳು. ಅವರು ಆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭುಜಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಶೇಷ ವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಅವಳು ಅದನ್ನು ಭುಜಿಸಿದಾಗ ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅದಿತಿಗೆ ಧಾತಾ, ಅರ್ಯಮಾ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು (ಅವಳಿಯಾಗಿ) ಜನಿಸಿದರು. ಇದೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಆಚರಿಸಿದಾಗ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರೂ, ಮೂರನೆಯ ಸಲ ಅಂಶ ಮತ್ತು ಭಗರೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಲ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿವಸ್ವಾನ್ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಪುತ್ರರೂ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು. ಇನರೇ ಆದಿತ್ಯರು ಎಂದು ತ್ರೈತ್ತರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಇದೇ ವಿಷಯವಾಗಿ ಶತಸಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಈ ವಿವರಣೆ ಇದೆ—

ಸ ಮನಸಾ ಏವ ವಾಚಂ ಮಿಥುನಂ ಸಮಭವತ್ ದ್ವಾದಶದ್ರವ್ಯಾನ್ ಭೃಭವತ್ | ತೇ ದ್ವಾ-
ದಶ ಆದಿತ್ಯಾ ಅಸೃಜ್ಯಂತ ತಾನ್ ದಿಕ್ಷೂಪಾದಧತ್ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೬-೧-೨೮)

ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ವಾಕ್ಪಿನೊಡನೆ ತನ್ನ ಮಾನಸಿಕವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಆಗ ಹನ್ನೆರಡು ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕ ವಾದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಅದರ ಫಲವೇ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರ ಅವಿರ್ಭಾವವು. ಆಗ ಅವರನ್ನು ದಿಕ್ಕುಗಳ ಪಾಲಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಇರಿಸಿದನು ಎಂದಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯರ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸತಕ್ಕ ಇತರ ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಬಹುದು.

ಕತಮ ಅದಿತ್ಯಾ ಇತಿ | ದ್ವಾದಶ ವೈ ಮಾಸಾಃ ಸಂವತ್ಸರಸ್ಯೈತ ಅದಿತ್ಯಾ ಏತೇ ಹೀದಂ
ಸರ್ವಮಾದದಾನಾ ಯಂತಿ ತೇ ಯದಿದಂ ಸರ್ವಮಾದದಾನಾ ಯಂತಿ ತಸ್ಮಾದಾದಿತ್ಯಾ ಇತಿ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೧೧-೬-೩-೮)

ಆದಿತ್ಯರು ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ? ಆದಿತ್ಯರು ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ. ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಮಾಸಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳೇ ಆದಿತ್ಯರು. ಆ ಮಾಸಗಳೇ ಸಕಲವನ್ನೂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಆದಿತ್ಯರೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದಿದೆ. ಇದೇ ಆದಿತ್ಯರ ವಿಷಯಕವಾದ ಕಥೆಯು ತ್ರೈತ್ತರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ—

ಆದಿತ್ಯಾಶ್ಚಾಂಗಿರಸಶ್ಚ ಸುವರ್ಗೇ ಲೋಕೇಽಸ್ವರ್ಧಂತ | ತೇಽಂಗಿರಸ ಅದಿತ್ಯೇಭ್ಯಃ |
ಅಮುನಾದಿತ್ಯಮಶ್ವಗ್ಂ ಶ್ವೇತಂ ಭೂತಂ ದಕ್ಷಿಣಾಮನಯತ್ | ಶೇಽಬ್ರುವನ್ | ಯನ್ನೋಽ
ವೇಷ್ಟ | ಸ ವರ್ಯೋಽಭೂದಿತಿ | ತಸ್ಮಾದಶ್ವಗ್ಂ ಸವರ್ಯೇತ್ಯಾಹ್ವಯಂತಿ | ತಸ್ಮಾದ್ಯಜ್ಞೇ
ವರೋ ದೀಯತೇ | ಯತ್ತ್ರ ಪ್ರಜಾಪತಿರಾಲಬ್ಧೋಽಶ್ವೋಽಭವತ್ | ತಸ್ಮಾದಶ್ವೋ ನಾಮ |
ಯಚ್ಚೈಯದರುರಾಸೀತ್ | ತಸ್ಮಾದರ್ವಾ ನಾಮ | ಯತ್ಸದ್ಯೋ ವಾಜಸ್ತುಮಜಯತ್ |
ತಸ್ಮಾದ್ವಾಜೀ ನಾಮ | ಯದಸುರಾಣಾಂ ಲೋಕಾನಾದತ್ತ | ತಸ್ಮಾದಾದಿತ್ಯೋ ನಾಮ ||

(ತೈ. ಬ್ರಾ. ೩-೯-೨೧-೧, ೨)

ಹಿಂದೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯರೂ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದರು. ಶ್ವೇತಾಶ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದ ಆದಿತ್ಯನನ್ನು ಅಂಗಿ ರಸ್ಸುಗಳು ಆದಿತ್ಯರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣಾರೂಪದಲ್ಲರ್ಪಿಸಿದರು. ಆಗ ಆದಿತ್ಯರು ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು-ನೀವು ತಂದಿರುವ

ಈ ಆದಿತ್ಯನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರೂಪನಾಗಿದಾನೆ, ಎಂದು. ಆದಿತ್ಯರು ಅಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ಆದಿತ್ಯನನ್ನು ಸ ವರ್ಯಃ (ಅವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನು) ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಶ್ವವು ಸವರ್ಯಃ ಎಂದೇ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರವು ದತ್ತವಾಯಿತು. ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದುದರಿಂದ ಅಶ್ವ ವೆಂದೂ, ಚಕ್ಷುರ್ವೇದನೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿದುದರಿಂದ ಅರ್ವವೆಂದೂ ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವ ಶಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ವಾಚೀ ಎಂದೂ ಅಸುರರಿಂದ ಅವರ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಆದತ್ತ (ಆದಿತ್ಯ) ನೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದಾನೆ, ಎಂದು ಆದಿತ್ಯಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದೇ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ತೈತ್ತಿರೀಯಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—

ಯೋಽಸೌ ತಪನ್ನುದೇತಿ | ಸ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಾನಾದಯೋದೇತಿ |

ಇತ್ಯಾದಿ

(ತೈ. ಅ. ೧-೧೪-೧)

ಯಾವ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುವನೋ ಅವನು ಸಕಲ ಭೂತಗಳ (ಪ್ರಾಣಿಗಳ) ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು (ಆ + ದಾ) ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಆದಿತ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು. ಹೀಗೆ ಆದಿತೀವೃತ್ತದಿಂದಲೇ ಆದಿತ್ಯರೆಂಬುದೂ ಅಥವಾ ಆದಾನಕ್ರಿಯಾವಿಶಿಷ್ಟರಾದುದರಿಂದಲೇ ಆದಿತ್ಯರೆಂಬುದೂ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಈಗೆ ಆತ್ಮಗುಣವರ್ಣನವೇ ಆದಿತ್ಯಪದದ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾದರೆ ಅದು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಆದಿತೀವೃತ್ತವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಾದರೆ ಮಿತ್ರವರುಣಾದಿಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಆಗ ಆದಿತೀವೃತ್ತರಹಿತವು ಎಂಬುದೂ ಸಿಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಆರು, ಏಳು, ಎಂಟು ಹನ್ನೆರಡು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸಂಖ್ಯಾನಿರ್ದೇಶಗಳಿವೆ. ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಕೆಲವು ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿದೆ. ಪುರಾಣಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ, ರವಿ, ಸೂರ್ಯ, ಭಾನು, ಖಗ, ಪೂಷನ್, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ, ಮರೀಚಿ, ಆದಿತ್ಯ, ಸವಿತ್ಯ, ಅರ್ಕ, ಭಾಸ್ಕರ ಎಂದು ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರ ನಾಮನಿರ್ದೇಶವಿದೆ.

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಆದಿತ್ಯಾನಾಮಿತಿ ತೈಚಮಷ್ಟಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾದಿತ್ಯದೇವತಾಕಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ತೈಚಮಾದಿತ್ಯಂ ತ್ವಿತಿ || ಗತಃ ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗಃ || ಆದಿತ್ಯದೇವತಾಕೇ ಪಶವಾದಿತ್ಯಾನಾಮವಸೇತಿ ವಸಾಯಾ ಅನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಆದಿತ್ಯಾನಾಮವಸಾನೂತನೇನೇಮಾ ಗಿರ ಆದಿತ್ಯೇಭ್ಯಃ | ಅ. ೩-೮ | ಇತಿ || ಆದಿತ್ಯಗೃಹಸ್ಯೈವಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಆದಿತ್ಯಾನಾಮವಸಾ ನೂತನೇನ ಹೋತಾ ಯಕ್ಷದಾದಿತ್ಯಾನ್ | ಅ. ೮-೧೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಆದಿತ್ಯರು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ತೈಚಮಾದಿತ್ಯಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದಿತ್ಯದೇವತಾಸಂಬಂಧವಾದ ಋಷಿಯಾಗದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯಾನಾಮವಸಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ವಸಾಹೋಮದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಆದಿತ್ಯಾನಾಮವಸಾ ನೂತನೇನೇಮಾ ಗಿರ ಆದಿತ್ಯೇಭ್ಯಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ

(ಆ. ೩-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಆದಿತ್ಯಗ್ರಹಹೋಮದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನೇ ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೇತಸೂತ್ರದ—ಆದಿತ್ಯಾನಾಮವಸಾ ನೂತನೇನ ಹೋತಾ ಯಕ್ಷದಾದಿತ್ಯಾನ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೫-೧೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೫೧

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ್—೩ || ಸೂಕ್ತ—೫೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೮ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೩ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಆದಿತ್ಯಾಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆದಿತ್ಯಾನಾಮವಸಾ ನೂತನೇನ ಸಕ್ಷೀಮಹಿ ಶರ್ಮಣಾ ಶಂತಮೇನ |

ಅನಾಗಾಸ್ತೇ ಅದಿತಿತ್ವೇ ತುರಾಸ ಇಮಂ ಯಜ್ಞಂ ದಧತು ಶ್ರೋಷಮಾಣಾಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆದಿತ್ಯಾನ್ | ಅವಸಾ | ನೂತನೇನ | ಸಕ್ಷೀಮಹಿ | ಶರ್ಮಣಾ | ಶಂತಮೇನ |

ಅನಾಗಾಃ | ತ್ವೇ | ಅದಿತಿತ್ವೇ | ತುರಾಸಃ | ಇಮಂ | ಯಜ್ಞಂ | ದಧತು | ಶ್ರೋಷಮಾಣಾಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಆದಿತ್ಯಾನಾದಿತೇಃ ಪುತ್ರಾಣಾಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಾ ಕಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ | ತದ್ಧೇತು-
ಭೂತೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ | ನೂತನೇನಾದ್ಯತನೇನ ಶಂತಮೇನ | ಶಂ ಸುಖಂ | ಅತಿಶಯೇನ ತತ್ಪರಣೇನ
ಶರ್ಮಣಾ | ಶರ್ಮಣಿ ಗೃಹನಾನ್ವೃತತ್ | ಗೃಹೇಣ ಸಕ್ಷೀಮಹಿ | ವಯಂ ಸಂಗಚ್ಛೇಮಹಿ | ತುರಾಸ-
ಸ್ತುರಾಸ್ತ್ವರಿತಾ ಆದಿತ್ಯಾಃ ಶ್ರೋಷಮಾಣಾ ಅಸ್ತದೀಯಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಶೃಣ್ವಂತೋ ಯಜ್ಞಂ ಯ-
ಷ್ವಾರಮಿಮಂ ಜನಮನಾಗಾಸ್ತೇನಪರಾಧತ್ವೇ ಚಾದಿತಿತ್ವೇದೀನತ್ವೇ ಚ ದಧತು | ಸ್ಥಾಪಯಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಆದಿತ್ಯಾನ್—ಆದಿತ್ಯರ | ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯ ಫಲವಾದುದು | ನೂತನೇನ—ನೂತನವಾದುದು |
ಶಂತಮೇನ—ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಕಾರಕವಾದುದು ಆದ | ಶರ್ಮಣಾ—ಗೃಹದೊಂದಿಗೆ | ಸಕ್ಷೀಮಹಿ—ನಾವು ಸೇರಿ
ಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ. | ತುರಾಸಃ—ವೇಗಗಮಿಗಳೂ | ಶ್ರೋಷಮಾಣಾಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕವರೂ
ಆದ ಆದಿತ್ಯರು | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞಕರ್ತನಾದ | ಇಮಂ—ಈ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಅನಾಗಾಸ್ತೇ—ಪಾಪ
ರಹಿತವಾದುದು | ಅದಿತಿತ್ವೇ—ದೈನ್ಯರಹಿತವಾದುದು ಆದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ | ದಧತು—ಸ್ಥಾಪಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅದಿತ್ಯರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಫಲವಾದುದೂ, ನೂತನವಾದುದೂ, ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಕಾರಕವಾದುದೂ ಆದ ಗೃಹ ದೊಂದಿಗೆ ನಾವು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ. ವೇಗಗಾಮಿಗಳೂ, ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕವರೂ ಆದ ಅದಿತ್ಯರು ಯಜ್ಞಕರ್ತನಾದ ಈ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಪಾಪರಹಿತವಾದುದೂ, ದೈನ್ಯರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಿ.

English Translation

May we, through the protection of the Adityas, be in the enjoyment of a new and comfortable dwelling : may the swift-moving Adityas, listening to our praises, preserve this their worshipper in sinlessness and independence.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅದಿತ್ಯಾಸೋ ಅದಿತಿರ್ಮಾದಯಂತಾಂ ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ ವರುಣೋ
ರಜಿಷ್ಠಾಃ |

ಅಸ್ಮಾಕಂ ಸಂತು ಭುವನಸ್ಯ ಗೋಪಾಃ ಪಿಬಂತು ಸೋಮಮವಸೇ ನೋ
ಅದ್ಯ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅದಿತ್ಯಾಸಃ | ಅದಿತಿಃ | ಮಾದಯಂತಾಂ | ಮಿತ್ರಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ವರುಣಃ | ರಜಿಷ್ಠಾಃ |

ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಸಂತು | ಭುವನಸ್ಯ | ಗೋಪಾಃ | ಪಿಬಂತು | ಸೋಮಂ | ಅವಸೇ | ನಃ | ಅದ್ಯ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅದಿತ್ಯಾಸೋ ಅದಿತಿರಿತ್ಯಾದಿತ್ಯಗೃಹಸ್ಯ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅದಿತ್ಯಾಸೋ ಅದಿತಿ-
ರ್ಮಾದಯಂತಾಮಿತಿ ನೈತಂ ಗೃಹಮೀಕ್ಷೇತ ಹೂಯಮಾನಂ | ಅ. ಜ. ೧೭ | ಇತಿ ||

ಅದಿತ್ಯಾಸ ಅದಿತ್ಯಾ ದೇವಾ ಅದಿತಿಸ್ತೇಷಾಂ ಮಾತಾ ಚ | ಯದ್ವಾ | ಅದಿತಿರಿತಿ ದೇವವಿಶೇ-
ಷಣಂ | ಅದಿತಿರದಿತಯೋರ್ದೀನಾಃ | ರಜಿಷ್ಠಾ ಅತಿಶಯೇನರ್ಜವೋ ಮಿತ್ರೋರರ್ಯಮಾ ವರುಣ-
ಶ್ಚೈತತ್ಸಂಜ್ಞಾಕಾ ಮಾದಯಂತಾಂ | ತೃಪ್ತಾಃ ಸಂತು | ಭುವನಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಗತೋ ಗೋಪಾ ರಕ್ಷಕಾ
ಏವಂಭೂತಾ ದೇವಾ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಸಂತು | ಅಸ್ಮಾಕಮೇವ ರಕ್ಷಕಾ ಭವಂತ್ರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅದ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ನಿನೇ
ನೋಸ್ಮಾಕಮವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ಸೋಮಮಸ್ಮಾಭಿರಭಿಷುತಂ ಪಿಬಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅದಿತ್ಯಾಸಃ—ಅದಿತ್ಯರೂ | ಅದಿತಿಃ—ಅದಿತಿದೇವತೆಯೂ | ರಜಿಷ್ಠಾಃ—ಅತ್ಯಂತ ನೇರವಾದ ಮಾರ್ಗ
ವನ್ನು ನುಸರಿಸುವ | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣದೇವನೂ | ಮಾದ-
ಯಂತಾಂ—ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. | ಭುವನಸ್ಯ—ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ | ಗೋಪಾಃ—ರಕ್ಷಕರಾದ ಈ ದೇವತೆಗಳು |

ಅಸ್ಮಾಕಂ-ನಮಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿ | ಸಂತು—ಆಗಿರಲಿ | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅವಸೇ
—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಸೋಮಂ—ಸೋಮವನ್ನು | ಪಿಬಂತು—ಪಾನಮಾಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅದಿತ್ಯರೂ, ಅದಿತಿಯೂ, ಅತ್ಯಂತ ಋಜುಗಾಮಿಗಳಾದ ಮಿತ್ರ, ಆರ್ಯಮ ಮತ್ತು ವರುಣರೂ ಹರ್ಷವನ್ನು
ಹೊಂದಲಿ. ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಕರಾದ ಈ ದೇವತೆಗಳು ನಮಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿರಲಿ. ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ
ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲಿ.

English Translation

May the Adityas and Aditi, and the upright Mitra, Aryaman, and
Varuna, be exhilarated (by the libation): may the guardians of the world
be ours also: may they drink the Soma to-day for our preservation.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಅದಿತ್ಯಾಸೋ ಅದಿತಿಃ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅದಿತ್ಯಗೃಹಹೋಮದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಿ
ಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಚಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ ಅದಿತ್ಯಾಸೋ ಅದಿತಿರ್ಮಾದಯಂತಾಮಿತಿ ನೈತಂ ಗೃಹಮೀಕ್ಷೇತ
ಹೂಯಮಾನಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ

ಅದಿತ್ಯಾ ವಿಶ್ವೇ ಮರುತಶ್ಚ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಶ್ಚ ವಿಶ್ವ ಋಭವಶ್ಚ ವಿಶ್ವೇ |

ಇಂದ್ರೋ ಅಗ್ನಿರಶ್ವಿನಾ ತುಷ್ಟವಾನಾ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅದಿತ್ಯಾಃ | ವಿಶ್ವೇ | ಮರುತಃ | ಚ | ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಚ | ವಿಶ್ವೇ | ಋಭವಃ | ಚ | ವಿಶ್ವೇ |

ಇಂದ್ರಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ತುಷ್ಟವಾನಾಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅದಿತ್ಯಾ ಅದಿತೇಃ ಪುತ್ರಾ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದ್ವಾದಶಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಅರ್ಕಾ ವಿಶ್ವೇ ಮರುತಶ್ಚ ಸರ್ವ
ಏಕೋನಸಂಚಾರತ್ಸಂಖ್ಯೋಪೇತಾಶ್ಚ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಶ್ಚ ವಿಶ್ವ ಋಭವಶ್ಚೇಂದ್ರೋಗ್ನಿರಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾನ್ವೇ-
ತತ್ಸಂಜ್ಞಕಾ ಏವಂಭೂತಾ ಯೇ ದೇವಾಸ್ತುಷ್ಟವಾನಾ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತುತಾ ಬಭೂವುಃ ಸರ್ವೇ ತೇ ದೇವಾ
ಯೂಯಂ ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಕಲ್ಯಾಣೈಃ ಪಾತ | ರಕ್ಷತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಿಶ್ವೇ ಅದಿತ್ಯಾಃ—ಸಕಲವಾದ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೂ | ವಿಶ್ವೇ ಮರುತಃ—ಸಕಲ ಮರುತ್ತುಗಳೂ | ವಿಶ್ವೇ
ದೇವಾಶ್ಚ—ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳೂ | ವಿಶ್ವೇ ಋಭವಶ್ಚ—ಸಕಲ ಋಭುಗಳೂ (ಮೂವರು) | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನೂ |

ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯೂ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೂ | ತುಷ್ಠುವಾನಾಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. (ಇಂತಹ ಪ್ರಶಂಸೆಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಕಲ ಆದಿತ್ಯರೂ, ಸಕಲ ಮರುತ್ತುಗಳೂ, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೂ, ಸಕಲ ಋಭುಗಳೂ, ಇಂದ್ರನೂ, ಅಗ್ನಿಯೂ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಶಂಸೆಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿ.

English Translation

All the Adityas, all the Maruts, all the gods, all the Ribhus, Indra, Agni, and the Ashwins, (have been) glorified (by us): do you all ever cherish us with blessings.

ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಆದಿತ್ಯಸೋ ಅದಿತಯ ಇತಿ ತೈಜಾತ್ಮಕಮೇಕೋನವಿಂಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈ-
ಷ್ಠಭನಾದಿತ್ಯದೇವತಾಕಂ | ಆದಿತ್ಯಸ ಇತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಆದಿತ್ಯಸೋ ಅದಿತಯಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂ
ಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಆದಿತ್ಯರು
ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಠುವಾಂಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯಸಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗ
ವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೨

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೫೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೯ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೩ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಆದಿತ್ಯಾಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆದಿತ್ಯಸೋ ಅದಿತಯಃ ಸ್ಯಾನ್ತು ಪೂರ್ವೇವತ್ರಾ ವಸನೋ ಮರ್ತ್ಯತ್ರಾ |

ಸನೇಮು ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸನಂತೋ ಭವೇಮು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಭವಂತಃ ||

ಪದವಾತಃ

ಆದಿತ್ಯಾಸಃ | ಅದಿತಯಃ | ಸ್ಯಾಮು | ಪೂಃ | ದೇವತಾ | ವಸವಃ | ಮರ್ತ್ಯತಾ |

ಸನೇಮು | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಸನಂತಃ | ಭವೇಮು | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ಭವಂತಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಆದಿತ್ಯಾಸ ಆದಿತ್ಯಾ ದೇವಾಃ || ವೃತ್ತಯೇನಾದ್ಯುದಾತ್ತತ್ವಾಭಾವಃ || ಯದ್ವಾ || ಆದಿತ್ಯಾನಾಮಿಮು ಆದಿತ್ಯಾಃ || ತಸ್ಯೇದಮಿತ್ಯರ್ಥೇ ಸ್ವಾಗ್ನೀವ್ಯತೀಯೋ ಣ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಃ || ಆದಿತ್ಯಾಸಾಂ ಶೇಷಭೂತಾ ವಯಮದಿತಯೋಽಖಂಡನೀಯಾಃ ಸ್ಯಾಮು | ಭವೇಮು | ದೇವತಾ ದೇವೇಷು ವಸವೋ ವಾಸಕಾ ದೇವಾಃ ಯುಷ್ಮದೀಯಂ ಪೂಃ ಪಾಲನಂ ಮರ್ತ್ಯತಾ ಮನುಷ್ಯೇಷ್ವಸ್ಮಾಸು ಭವತು | ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸನಂತೋ ಯುವಾಂ ಸಂಭಜಂತೋ ವಯಂ ಸನೇಮು | ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ದತ್ತಂ ಧನಂ ಸಂಭಜೇಮಹಿ | ಹೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದ್ಯಾವಾ-ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಯುವಯೋಃ ಪ್ರಸಾದಾದ್ವಯಂ ಭವಂತೋ ಭವೇಮು | ಭೂತಿಮಂತಃ ಸ್ಯಾಮು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಆದಿತ್ಯಾಸಃ—ಎಲೈ ಆದಿತ್ಯರೇ | (ವಯಂ—ನಾವು) ಅದಿತಯಃ—ಯಾವ ನ್ಯೂನತೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಜೀವನವುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮು—ಇರುವಂತಾಗಲಿ. | ದೇವತಾ—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ | ವಸವಃ—ಪೂಜ್ಯರಾದ ಎಲೈ ವಸುಗಳೇ | ಪೂಃ—ನಿಮ್ಮ ಪಾಲನಕರ್ಮವು | ಮರ್ತ್ಯತಾ—ಮಾನವರಾದ ನಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರಲಿ. | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ಸನಂತಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ನಾವು | ಸನೇಮು—ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಧನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ. | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ | ಭವಂತಃ—ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವ ನಾವು | ಭವೇಮು—ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರಾಗುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಆದಿತ್ಯರೇ, ನಾವು ಯಾವ ನ್ಯೂನತೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಜೀವನವುಳ್ಳವರಾಗಿರುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಎಲೈ ವಸುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಪಾಲನಕರ್ಮವು ಮಾನವರಾದ ನಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರಲಿ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ನಾವು ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಧನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವ ನಾವು ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ.

English Translation

Adityas, may we be independent : Vasus, (dwelling) among the gods, may your protection (extend) to mortals : offering (oblations to you), Mitra and Varuna, may we partake (of your bounty) : may we, heaven and earth, exist (through your favour).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಿತ್ರಸ್ತನ್ನೋ ವರುಣೋ ಮಾಮಹಂತ ಶರ್ಮ ತೋಕಾಯ ತನಯಾಯ
ಗೋಪಾಃ |

ಮಾ ವೋ ಭುಜೇಮಾನ್ಯಜಾತಮೇನೋ ಮಾ ತತ್ಕರ್ಮ ವಸವೋ ಯಚ್ಚ-
ಯಧ್ವೇ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಮಿತ್ರಃ | ತತ್ | ನಃ | ವರುಣಃ | ಮಮಹಂತೆ | ಶರ್ಮ | ತೋಕಾಯೆ | ತನಯಾಯ | ಗೋಪಾಃ |
ಮಾ | ವಃ | ಭುಜೇಮ | ಅನ್ಯಜಾತಂ | ಏನಃ | ಮಾ | ತತ್ | ಕರ್ಮ | ವಸವಃ | ಯತ್ |
ಚಯಧ್ವೇ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಿತ್ರೋ ವರುಣೋಽಹರ್ನಿಶಾಭಿಮಾನಿನೌ ದೇವಾನೇತದಾಧ್ಯಾಃ ಸರ್ವ ಆದಿತ್ಯಾ ನೋಽಸ್ತಭ್ಯಂ
ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ಮಮಹಂತೆ | ಮಹಂತಿರ್ವಾನಕರ್ಮಾಃ | ದದತು | ಗೋಪಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ
ರಕ್ಷಕಾಸ್ತೇ ದೇವಾಸ್ತೋಕಾಯಾಸ್ತ ದೀಯಾಯ ಪುತ್ರಾಯ ತನಯಾಯ ತತ್ಪುತ್ರಾಯ ಚ ಶರ್ಮ
ಪ್ರಯಚ್ಛಂತು | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಹೇ ದೇವಾಃ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾ ವಯಮನ್ಯಜಾತಮನ್ಯೇ-
ನೋತ್ಪಾದಿಮೇನಃ ಪಾಪಂ ಮಾ ಭುಜೇಮ | ಮಾ ಭುಕ್ತವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ | ಹೇ ವಸವೋ ವಾಸಕಾ
ದೇವಾಃ ಯದ್ವೇನ ಯುಷ್ಮದಪ್ರಿಯೇಣ ಕರ್ಮಣಾ ಚಯಧ್ವೇ ಯೂಯಮಸ್ಮಾನ್ನಾಶಯತ ತತ್ತಾದ್ಯ-
ಶಂ ಕರ್ಮ ವಯಂ ಮಾ ಕರ್ಮ | ಮಾ ಕಾಷ್ಟ || ಉಚಾ ಕರೋತೇರುತ್ತಮಸ್ಯ ಬಹುವಚನಂ |
ಮಂತ್ರೇ ಘಸಹ್ವರೇತ್ಯಾದಿನಾ ಚ್ಛೇಲೋಪಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ

ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಶರ್ಮ—
ಸುಖವನ್ನು | ಮಮಹಂತೆ—ಕೊಡಲಿ. | ಗೋಪಾಃ—ವಿಶ್ವರಕ್ಷಕರಾದ ಆದಿತ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳು | ತೋಕಾಯೆ—
ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರಿಗೂ | ತನಯಾಯ—ತತ್ಪುತ್ರರಿಗೂ ಆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ವಃ—
ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದ ನಾವು | ಅನ್ಯಜಾತಂ—ಬೇರೊಬ್ಬರಿಂದ ಕೃತವಾದ | ಏನಃ—ಪಾಪದ ಫಲವನ್ನು | ಮಾ ಭು-
ಜೇಮ—ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಆಗದಿರಲಿ. | ವಸವಃ—ವಸುಸಂಕ್ಷಕರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, | ಯತ್—ಯಾವ
ಪಾಪಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ | ಚಯಧ್ವೇ—ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಬಹುದೋ | ತತ್—ಅಂತಹ ಪಾಪ
ಕರ್ಮವನ್ನು | ಮಾ ಕರ್ಮ—ನಾವು ಮಾಡದಿರುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ

ಮಿತ್ರನೂ, ವರುಣನೂ, ನಮಗೆ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ವಿಶ್ವರಕ್ಷಕರಾದ ಆದಿತ್ಯಾದಿ
ದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರಿಗೂ ತತ್ಪುತ್ರರಿಗೂ ಆ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದ ನಾವು
ಬೇರೊಬ್ಬರಿಂದ ಕೃತವಾದ ಪಾಪದ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸದೇ ಇರುವಂತಾಗಲಿ. ವಸುಸಂಕ್ಷಕರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆ
ಗಳೇ, ಯಾವ ಪಾಪಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಬಹುದೋ ಅಂತಹ ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ನಾವು
ಮಾಡದಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

May Mitra and Varuna bestow upon us felicity : (may they) the guardians (of all men, bestow felicity) upon our sons and grandsons : let us not suffer (gods), for offences committed by another : let us not, Vasus, do any act by which you may be offended.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತುರಣ್ಯಪೋ^೧ಂಗಿರಸೋ ನಕ್ಷಂ^೨ತ ರತ್ನಂ^೩ ದೇವಸ್ಯ^೪ ಸವಿತುರಿ^೫ಯಾನಾಃ |

ಪಿತಾ ಚ^೬ ತನ್ನೋ^೭ ಮಹಾನ್ಯಜತ್ರೋ^೮ ವಿಶ್ವೇ^೯ ದೇವಾಃ ಸಮನಸೋ^{೧೦} ಜುಷಂತ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತುರಣ್ಯವಃ | ಅಂಗಿರಸಃ | ನಕ್ಷಂತ | ರತ್ನಂ | ದೇವಸ್ಯ | ಸವಿತುಃ | ಇಯಾನಾಃ |

ಪಿತಾ | ಚ | ತತ್ | ನಃ | ಮಹಾನ್ | ಯಜತ್ರಃ | ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಸಮನಸಃ | ಜುಷಂತ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತುರಣ್ಯಪೋ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಸು ತ್ವರಿತಾ ಅಂಗಿರಸಃ ಏತನ್ನಾಮಕಾ ಋಷಯ ಇಯಾನಾಃ ಸವಿತಾರಂ ಯಾಚಮಾನಾಃ ಸಂತಃ ಸವಿತುಃ ಪ್ರೇರಕಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ರತ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ಯದ್ಭವಂ ನಕ್ಷಂತ ಅಶ್ನುವಂತ | ಉತ್ತರಾರ್ಧಗತತಚ್ಚಬ್ಧಪೇಷಯಾ ಯಚ್ಛಬ್ದೋಽತ್ರಾಧ್ಯಾಹ್ರಿಯತೇ | ಯಜತ್ರೋ ಯಜನಶೀಲೋ ಮಹಾನ್ ಪ್ರಭೂತಃ ಪಿತಾ ಚ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಪಿತೃಭೂತೋ ವರುಣಶ್ಚ | ಯದ್ವಾ | ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪಿತಾ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ | ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸಮನಸಃ ಸಮಾನಮನಸ್ಕಾಸ್ತತ್ಪಾದ್ಯಶಂ ರತ್ನಂ ನೋಽಸ್ಮಾಞ್ಜುಷಂತ | ಸೇವಯಂತು | ಯದ್ವಾ | ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ದದತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತುರಣ್ಯವಃ—ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ | ಅಂಗಿರಸಃ—ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು | ಇಯಾನಾಃ—ಸವಿತೃವನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತ | ದೇವಸ್ಯ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತುಃ—ಸವಿತೃದೇವನಿಂದ | ರತ್ನಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು | ನಕ್ಷಂತ—ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. | ಯಜತ್ರಃ—ಪೂಜ್ಯನೂ | ಮಹಾನ್—ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಪಿತಾ ಚ—ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪಿತೃಭೂತನೂ ಆದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ (ಅಥವಾ ವಸಿಷ್ಠಪಿತೃವಾದ ವರುಣನು) | ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ | ಸಮನಸಃ—ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಜುಷಂತ—ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು ಸವಿತೃವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿ ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವಿನಿಂದ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜ್ಯನೂ, ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪಿತೃಭೂತನೂ ಆದ

ಪ್ರಜಾಸತಿಯೂ ಮತ್ತು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂತೋಷಪಸಲಿ.

English Translation

The Angirases, prompt (in worship), soliciting him, obtain precious (wealth) from Savitri : may the mighty adorable parent, and the universal god, alike favourably minded, approve (of the donation).

ಐವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರ ದ್ಯಾವಾ ಯಜ್ಞೈರಿತಿ ತೃಚಾತ್ಮಕಂ ವಿಂಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಪ್ತಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ದ್ಯಾವಾ-
ಪೃಥಿವ್ಯಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಪ್ರ ದ್ಯಾವಾ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಮಿತಿ || ಚತುರ್ಥೇದಧಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರ
ಇದಂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಆ ದೇವೋ ಯಾತು ಪ್ರ ದ್ಯಾವೇತಿ ವಾಸಿಷ್ಠಂ |
ಅ. ೮-೮ | ಇತಿ || ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೇ ಪಶೌ ವಸಾಪುರೋಡಾಶಯೋಃ ಪ್ರ ದ್ಯಾವೇತಿ ದ್ವೇ ಋಚಾ
ಯಾಜ್ಞೇ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ದ್ಯಾವಾ ಯಜ್ಞೈಃ ಪೃಥಿವೀ ನಮೋಭಿರಿತಿ ದ್ವೇ | ಅ. ೩-೮ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ದ್ಯಾವಾ ಯಜ್ಞೈಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು
ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ದ್ಯಾವಾ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರು
ವುದು. ಯಾಗದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನಸ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ ಪಠನಮಾಡುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ
ದೇವತಾಕವಾದ ನಿವಿದ್ಧಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಆ ದೇವೋ ಯಾತು ಪ್ರ
ದ್ಯಾವೇತಿ ವಾಸಿಷ್ಠಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇತಿಶಿ
ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರ ದ್ಯಾವಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವಪಾ ಮತ್ತು ಪುರೋ
ಡಾಶಹೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಯಾಜ್ಞಾನುಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ
ದ್ಯಾವಾ ಯಜ್ಞೈಃ ಪೃಥಿವೀ ನಮೋಭಿರಿತಿ ದ್ವೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೫೩

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ —೫೩ ||
ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೦ ||
ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೩ ||
ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||
ದೇವತಾ— ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ||
ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ದ್ಯಾವಾ ಯಜ್ಞೈಃ ಪೃಥಿವೀ ನಮೋಭಿಃ ಸಬಾಧ್ ಈಳೇ ಬೃಹತೀ
ಯಜತ್ರೇ |

ತೇ ಚಿದ್ಧಿ ಪೂರ್ವೇ ಕವಯೋ ಗೃಣಂತಃ ಪುರೋ ಮಹೀ ದಧಿರೇ ದೇವ-
ಪುತ್ರೇ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ದ್ಯಾವಾ | ಯಜ್ಞೈಃ | ಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ನಮಃಭಿಃ | ಸ್ತಬಾಧಃ | ಈಳೇ | ಬೃಹತೀ ಇತಿ |
ಯಜತ್ರೇ ಇತಿ |

ತೇ ಇತಿ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ಪೂರ್ವೇ | ಕವಯಃ | ಗೃಣಂತಃ | ಪುರಃ | ಮಹೀ ಇತಿ | ದಧಿರೇ | ದೇವ-
ಪುತ್ರೇ ಇತಿ ದೇವಪುತ್ರೇ | ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಜತ್ರೇ ಯಜನೀಯೇ ಬೃಹತೀ ಬೃಹತ್ಯಾ ಮಹತ್ಯಾ ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ
ಯಜ್ಞೈರ್ಯಾಗೈರ್ನಮೋಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಹಂ ಸ್ತೋತಾ ಸಬಾಧೋ ಬಾಧಾಸಹಿತಃ | ಋತ್ವಿಜಾಂ
ಸಂಬಾಧಯುಕ್ತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಪ್ರೇಳೇ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸ್ತಾಮಿ | ಮಹೀ ಮಹತ್ಯಾ ದೇವಪುತ್ರೇ |
ದೇವಾಃ ಪುತ್ರಾಃ ಯಯೋಸ್ತೇ | ತೇ ಚಿದ್ಧಿ ತಾದೃಶ್ಯಾ ಖಲ್ವಪಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಪೂರ್ವೇ ಪುರಾತನಾಃ
ಕವಯೋ ಗೃಣಂತಃ ಸ್ತುವಂತಃ ಪುರೋ ದಧಿರೇ | ಪುರಸ್ತಾತ್ಸಾಹ ಪಯಾನಾಸುಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಜತ್ರೇ—ಪೂಜಾರ್ಹರೂ | ಬೃಹತೀ—ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಾಗಗಳಿಂದಲೂ | ನಮೋಭಿಃ—ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ | ಸಬಾಧಃ
—ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ | ಪ್ರ ಈಳೇ—ನಾನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. | ಮಹೀ—ಮಹತ್ಸ್ವ-
ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ | ದೇವಪುತ್ರೇ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪುತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದವರೂ ಆದ | ತೇ ಚಿದ್ಧಿ—ಅ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿ-
ವಿಗಳನ್ನೇ | ಪೂರ್ವೇ—ಪುರಾತನರಾದ | ಕವಯಃ—ಋಷಿಗಳು ! ಗೃಣಂತಃ—ಸ್ತುತಿಸಿ | ಪುರಃ ದಧಿರೇ—
ಯಜ್ಞ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುಗಡೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪೂಜಾರ್ಹರೂ, ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಯಾಗಗಳಿಂದಲೂ, ನಮಸ್ಕಾರ
ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ, ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ ನಾನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪ-
ವುಳ್ಳವರೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪುತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದವರೂ ಆದ ಅ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೇ ಪುರಾತನರಾದ ಋಷಿಗಳು
ಸ್ತುತಿಸಿ ಯಜ್ಞ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

English Translation

Attended by a concourse (of priests), I worship the adorable and
mighty Heaven and Earth with sacrifices and praises, those two great ones

of whom the gods are the sons, whom ancient sages glorifying have formerly detained.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಪೂರ್ವಜೇ ಪಿತರಾ ನವ್ಯಸೀಭಿರ್ಗೀರ್ಭಿಃ ಕೃಣುಧ್ವಂ ಸದನೇ ಋತಸ್ಯ |

ಆ ನೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದೈವ್ಯೇನ ಜನೇನ ಯಾತಂ ಮಹಿ ವಾಂ ವರೂಢಂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಪೂರ್ವಜೇ ಇತಿ ಪೂರ್ವಜೇ | ಪಿತರಾ | ನವ್ಯಸೀಭಿಃ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಕೃಣುಧ್ವಂ | ಸದನೇ ಇತಿ |
ಋತಸ್ಯ |

ಆ | ನಃ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ದೈವ್ಯೇನ | ಜನೇನ | ಯಾತಂ | ಮಹಿ | ವಾಂ | ವರೂಢಂ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಆಗ್ರಯಣೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೈಕಕಪಾಲಸ್ಯ ಪ್ರ ಪೂರ್ವಜೇ ಇತಿ ಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಮಹೀ ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವೀ ಚ ನಃ ಪ್ರ ಪೂರ್ವಜೇ ಪಿತರಾ ನವ್ಯಸೀಭಿಃ | ಆ. ೨-೯ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಸ್ಮದೀಯಾಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಯೂಯಂ ನವ್ಯಸೀಭಿರ್ನವತರಾಭಿರ್ಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಭಿ-
ರ್ನಾಗ್ನಿರ್ಯತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸದನೇ ಸ್ಥಾನಭೂತೇ ಪೂರ್ವಜೇ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಜಾತೇ ಪಿತರಾ ಪಿತರಾ ವಿ-
ಶ್ವಸ್ಯ ಮಾತಾಪಿತೃಭೂತೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಪ್ರ ಕೃಣುಧ್ವಂ | ತುರಸ್ಕುರುತ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ |
ಹೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಯುವಾಂ ದೈವ್ಯೇನ ದೇವಸಂಬಂಧಿನಾ ಜನೇನ ಸಹ ನೋ-
ಸ್ಮಾನಭ್ಯಾ ಯಾತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ | ಕಿಮರ್ಥಮಾಯಾತಮಿತಿ ಉಚ್ಯತೇ | ವಾಂ ಯುವಯೋರ್ವರೂಢ-
ಮಸ್ಮಾಭಿರ್ವರಣೇಯಂ ಮಹಿ ಮಹತ್ | ಯದ್ಧನಮಸ್ತೀತಿ ಶೇಷಃ | ತದ್ಧನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ದೀಯತಾ-
ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ,) ನವ್ಯಸೀಭಿಃ — ನೂತನವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತಗಳಾದ | ಗೀರ್ಭಿಃ — ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ |
ಋತಸ್ಯ — ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಸದನೇ — ಆಧಾರಭೂತರೂ | ಪೂರ್ವಜೇ — ಪ್ರಥಮೋತ್ಪನ್ನರೂ | ಪಿತರಾ — ಜಗತ್ತಿ-
ಗೆಲ್ಲಾ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳೂ ಆದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ಕೃಣುಧ್ವಂ — ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಿರಿ. | ದ್ಯಾವಾ-
ಪೃಥಿವೀ — ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, | ದೈವ್ಯೇನ — ದೇವಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ಜನೇನ — ಜನಸಮೂಹದೊಡನೆ |
ನಃ — ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ಆ ಯಾತಂ — ಬನ್ನಿರಿ. | ವಾಂ — ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ | ವರೂಢಂ — ನಮ್ಮಿಂದ ಅನೇ-
ಕ್ಷಿತವಾದುದೂ | ಮಹಿ — ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತರೂ, ಪ್ರಥಮೋತ್ಪನ್ನರೂ, ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳೂ ಆದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ನೂತನವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತಗಳಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಿರಿ. ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವಿಗಳೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದುದೂ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ನಮಗೆ ಕೊಡಲು ದೇವಜನರೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಯಾಗಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation

Place before (us) in the hall of sacrifice, with new songs, the ancient parents (of all beings): come to us, Heaven and Earth, with the celestial people, for vast is your protecting (wealth).

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಅಗ್ರಯಣೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಏಕಕಪಾಲಹೋಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರ ಪೂರ್ವಜೇ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ನನ್ನು ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಮಹೀ ದ್ಯಾಃ ಪೃಥಿವೀ ಚ ನಃ ಪ್ರ ಪೂರ್ವಜೇ ಪಿತರಾ ನಮ್ಯಸೀಭಿಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೯) ವಿನೃತವಾಗಿರುವುದು

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತೋ ಹಿ ವಾಂ ರತ್ನಧೇಯಾನಿ ಸಂತಿ ಪುರೂಣಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಸುದಾಸೇ |
ಅಸ್ಮೇ ಧತ್ತಂ ಯದಸದಸ್ಯಧೋಯು ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತೋ ಇತಿ | ಹಿ | ವಾಂ | ರತ್ನಧೇಯಾನಿ | ಸಂತಿ | ಪುರೂಣಿ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ಸುದಾಸೇ |
ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಧತ್ತಂ | ಯತ್ | ಅಸತ್ | ಅಸ್ಯಧೋಯು | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ |
ನಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತೋ ಹ್ಯಪಿ ಚ ಖಲು ಹೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ವಾಂ ಯುವಯೋಃ ಸು-
ದಾಸೇ ಶೋಭನಹವಿದಾರ್ಥನಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ ದೇಯಾನಿ ಪುರೂಣಿ ಬಹುಾನಿ ರತ್ನಧೇಯಾನಿ ರಮ-
ಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ಸಂತಿ | ಭವಂತಿ | ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಯದ್ಧನಮಸ್ಯಧೋಯು | ಕೃಧುಕೋ ಹ್ರಸ್ವಃ |
ಅಹ್ರಸ್ವಮನಲ್ಪಮಸತ್ ಭವೇತ್ ತದ್ಧನಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ಧತ್ತಂ | ಪ್ರಯಚ್ಛತಂ | ಹೇ ದ್ಯಾವಾಪೃ-
ಥಿವ್ಯಾ ಯೂಯಂ ಯುವಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸರ್ವದಾ ಕಲ್ಯಾಣೈಃ ಪಾತ | ಪಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ಎಲೈ ದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, | ಉತೋ ಹಿ—ಅಲ್ಲದೇ | ನಾಂ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಸು-
ದಾಸೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ | ರತ್ನಧೇಯಾನಿ—ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳು |
ಪುರಾಣಿ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ಸಂತಿ—ಇರುತ್ತವೆ. | ಯತ್—ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಗವು | ಅಸ್ತಧೋಯು—
ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ಅಸತ್—ಇರುವುದೋ ಅದನ್ನು | ಅಸ್ತೀ—ನಮಗೆ | ಧತ್ತಂ—ಕೊಡಿರಿ. | ಯೋಯಂ—ನೀವು
ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಸಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ರಮಣೀಯ
ವಾದ ಧನಗಳು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಗವು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿರುವುದೋ ಅದನ್ನು
ನಮಗೆ ಕೊಡಿರಿ. ಎಲೈ ದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Many, Heaven and Earth, are the treasures fit to be given to the
pious donor (of the oblation) : give to us that wealth which is unlimited : and
do you ever cherish us with blessings.

ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವಾಸೋಷ್ಪತ ಇತಿ ತೈಚಾತ್ಮಕಮೇಕವಿಂಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ವಾಸೋ-
ಷ್ಪತ್ಯಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ವಾಸೋಷ್ಪತೇ ವಾಸೋಷ್ಪತ್ಯಮಿತಿ || ಸ್ತಾರ್ತೇ ಗೃಹನಿರ್ಮಾಣೇ
ವಾಸೋಷ್ಪತ ಇತಿ ಚತಸ್ಸೃಭಿಃ ಪ್ರತ್ಯೈಚಂ ಜುಹುಯಾತ್ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ವಾಸೋಷ್ಪತೇ ಪ್ರತಿ ಜಾ-
ನೀಹ್ಯಸ್ಮಾನಿತಿ ಚತಸ್ಸೃಭಿಃ ಪ್ರತ್ಯೈಚಂ ಹುತ್ವಾ | ಅ. ಗೃ. ೨-೯-೯ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ವಾಸೋಷ್ಪತೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ವಾಸೋಷ್ಪತಿಯು ದೇವ
ತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ಪಂಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ವಾಸೋಷ್ಪತೇ ವಾಸೋಷ್ಪತ್ಯಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು
ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಗೃಹನಿರ್ಮಾಣಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಾಸೋಷ್ಪತೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೂರು ಋಕ್ಕು
ಮತ್ತು ಮಂದಿನ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕು ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಋಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಒಂದೊಂದು
ಆಹುತಿಯಂತೆ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ—ವಾಸೋಷ್ಪತೇ ಪ್ರತಿ ಜಾನೀಹ್ಯಸ್ಮಾ-
ನಿತಿ ಚತಸ್ಸೃಭಿಃ ಪ್ರತ್ಯೈಚಂ ಹುತ್ವಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ಗೃ. ೨-೯-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೫೪

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೫೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೧ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ಲೋಕಂಖ್ಯೆ—೩ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ವಾಸ್ದೇವತಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ವಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಾಸ್ದೇವತೇ ಪ್ರತಿ ಜಾನೀಹ್ಯಸ್ಮಾನ್ತಾಂ ವೇಶೋ ಅನಮಿವೋ ಭವಾ ನಃ
ಯತ್ತ್ವೇಮಹೇ ಪ್ರತಿ ತನ್ನೋ ಜುಷಸ್ವ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತು-
ಷ್ಪದೇ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಾಸ್ದೇಃ | ಪತೇ | ಪ್ರತಿ | ಜಾನೀಹಿ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ಸ್ವಾಂವೇಶಃ | ಅನಮಿವಃ | ಭವ | ನಃ |
ಯತ್ | ತ್ವಾ | ಈಮಹೇ | ಪ್ರತಿ | ತತ್ | ನಃ | ಜುಷಸ್ವ | ಶಂ | ನಃ | ಭವ | ದ್ವಿಪದೇ | ಶಂ | ಚ-
ತುಷ್ಪದೇ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವಾಸ್ದೇವತೇ ಗೃಹಸ್ಯ ಪಾಲಯಿತರ್ದೇವ ತ್ವಮಸ್ಮಾಂಸ್ವದೀಯಾನ್ ಸ್ತೋತ್ರೈನಿತಿ
ಪ್ರತಿ ಜಾನೀಹಿ | ಪ್ರಬುಧ್ಯಸ್ವ | ತದನಂತರಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸ್ವಾವೇಶಃ ಶೋಭನನೀವೇಶೋಽನಮಿ-
ವೋಽರೋಗಕೃಚ್ಛ ಭವ | ಕಿಂಚಿ ವಯಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಯದ್ಭನಮಾಮಹೇ ಯಾಚಾಮಹೇ ತ್ವಮಸಿ
ತದ್ಭನಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪ್ರತಿ ಜುಷಸ್ವ | ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಅಪಿ ಚ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ದ್ವಿಪದೇ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿ-
ಜನಾಯ ಶಂ ಸುಖಕರೋ ಭವ | ಚತುಷ್ಪದೇಽಸ್ಮದೀಯಾಯ ಗವಾಶ್ವಾದಿವರ್ಗಾಯ ಚ ಶಂ ಸುಖ-
ಕರೋ ಭವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಾಸ್ದೇವತೇ—ಗೃಹಪಾಲಕನಾದ ಎಲೈ ವಾಸ್ದೇವತೆದೇವನೇ, | ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪ್ರತಿ
ಜಾನೀಹಿ—ನಿನ್ನ ಪೂಜಕರೆಂದು ತಿಳಿ. | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸ್ವಾವೇಶಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ವಸತಿದಾಯಕನೂ | ಅನ-
ಮಿವಃ—ರೋಗನಾಶಕನೂ | ಭವ—ಆಗಿರು. | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನಿಂದ | ಯತ್—ಯಾವ ಧನವನ್ನು | ಈಮಹೇ—
ಯಾಚಿಸುತ್ತೇನೆಯೋ | ತತ್—ಆ ಧನವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪ್ರತಿ ಜುಷಸ್ವ—ಕೊಡು. | ನಃ—ನಮ್ಮ |
ದ್ವಿಪದೇ—ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ | ಶಂ—ಸುಖಕಾರಕನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗು. | ಚತುಷ್ಪದೇ—ಪಶ್ವಾದಿಗಳಿಗೂ
ಶಂ—ಸುಖಕಾರಕನಾಗು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಗೃಹಪಾಲಕನಾದ ಎಲೈ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿದೇವನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ನಿನ್ನ ಆರಾಧಕರೆಂದು ತಿಳಿ. ನಮಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ವಸತಿದಾಯಕನೂ, ರೋಗನಾಶಕನೂ ಆಗು. ನಿನ್ನಿಂದ ಯಾವ ಧನವನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ ಆ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡು. ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ, ಪಶ್ವಾದಿಗಳಿಗೂ ಸುಖಕಾರಕನಾಗು.

English Translation

Protector of the dwelling, recognize us : be to us an excellent abode, the non-inflicter of disease : whatever we ask of you, be pleased to grant : be the bestower of happiness on our bipeds and quadrupeds.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿ ಎಂಬ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯವಾದ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಇದೇ ಭಾಗದ ೫೫ನೇ ಸೂತ್ರದ ಒಂದನೇ ಋಕ್ವಿನ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತೇ ಪ್ರತರಣೋ ನ ಏಧಿ ಗಯಸ್ಥಾನೋ ಗೋಭಿರಶ್ವೇಭಿರಿದೋ |
ಅಜರಾಸಸೇ ಸಖ್ಯೇ ಸ್ಯಾಮ ಪಿತೇವ ಪುತ್ರಾನ್ ಪ್ರತಿ ನೋ ಜುಷಸ್ವ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಾಸ್ತೋಃ | ಪತೇ | ಪ್ರತರಣಃ | ನಃ | ಏಧಿ | ಗಯಸ್ಥಾನಃ | ಗೋಭಿಃ | ಅಶ್ವೇಭಿಃ | ಇಂದೋ ಇತಿ |
ಅಜರಾಸಃ | ತೇ | ಸಖ್ಯೇ | ಸ್ಯಾಮ | ಪಿತೃಽಇವ | ಪುತ್ರಾನ್ | ಪ್ರತಿ | ನಃ | ಜುಷಸ್ವ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತೇ ಗೃಹಸ್ಯ ಪಾಲಯಿತರ್ದೇವ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಪ್ರತರಣಃ ಪ್ರವರ್ಧಕೋ ಗಯಸ್ಥಾನೋ ಗಯಸ್ಥಾಸ್ಮದೀಯಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಸ್ಥಾಯಿಯಿತಾ ಪ್ರವರ್ಧಕ ಏಧಿ | ಭವ | ಹೇ ಇಂದೋ ಸೋಮವದಾಹ್ಲಾದಕ ತೇ ತ್ವಯಾ ಸಹ ಸಖ್ಯೇ ಸತಿ ವಯಂ ಗೋಭಿಃ ಪಶುಭಿರಶ್ವೇಭಿರಶ್ವೈಶ್ಚ ಸಹಿತಾ ಅಜರಾಸೋ ಜರಾರಹಿತಾಃ ಸ್ಯಾಮ | ಭವೇಮ | ವಿನಾಶರಹಿತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಪಿತೇವ ಪುತ್ರಾನ್ ಯಥಾ ಸಿತಾ ಪುತ್ರಾನ್ಪ್ರಹ್ಲಕತ್ವೇನ ಸೇವತೇ ತಥಾ ತ್ವಮಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಪ್ರತಿ ಜುಷಸ್ವ | ಸೇವಸ್ವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತೇ—ಎಲೈ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿದೇವನೇ, | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪ್ರತರಣಃ—ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾ ಗಿಯೂ | ಗಯಸ್ಥಾನಃ—ನಮ್ಮ ಗೃಹದ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾಗಿಯೂ | ಏಧಿ—ಆಗದು. | ಇಂದೋ—ಆಹ್ಲಾದಕರ ನಾದ ಎಲೈ ದೇವನೇ, | ತೇ—ನಿನ್ನೊಡನೆ | ಸಖ್ಯೇ—ಮಿತ್ರತ್ವವಿರಲಾಗಿ | (ವಯಂ—ನಾವು) | ಗೋಭಿಃ— ಗೋವುಗಳಿಂದಲೂ | ಅಶ್ವೇಭಿಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ | ಅಜರಾಸಃ—ಕ್ಷಯರಹಿತರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಬದುಕು

ವಂತಾಗಲಿ | ಪಿತಾ—ತಂದೆಯು | ಪುತ್ರಾನ್ ಇವ—ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಕಾಪಾಡುವಂತೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪ್ರತಿ ಜುಷಸ್ವ—ಸಲಹು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ವಾಸೋಷ್ವತಿದೇವನೇ, ನಮಗೆ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾಗಿಯೂ, ನಮ್ಮ ಗೃಹದ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾಗಿಯೂ ಆಗಿರು. ಅಪ್ಪಾದಕನಾದ ಎಲೈ ದೇವನೇ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಿತ್ರತ್ವವಿರಲಾಗಿ ನಾವು ಗೋವುಗಳಿಂದಲೂ, ಆಶ್ವಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಕ್ಷಯರಹಿತರಾಗಿ ಬದುಕುವಂತಾಗಲಿ. ತಂದೆಯು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಕಾಪಾಡುವಂತೆ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸಲಹು.

English Translation

Protector of the dwelling, be our preserver and the augments of our wealth : possessed of cattle and horses, Indra, may we, through your friendship, be exempt from decay : be favourable to us like a father to his sons.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ

ವಾಸೋಷ್ವತೇ ಶಗ್ಮಯಾ ಸಂಸದಾ ತೇ ಸಕ್ಷೀಮಹಿ ರಣ್ಣಯಾ ಗಾತುಮತ್ಯಾ |

ಪಾಹಿ ಕ್ಷೇಮೇ ಉತ ಯೋಗೇ ವರಂ ನೋ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ

ಸದಾ ನಃ || ೩ ||

ಪದಸೂತ್ರ

ವಾಸೋಷ್ವತೇ | ಪತೇ | ಶಗ್ಮಯಾ | ಸಂಸದಾ | ತೇ | ಸಕ್ಷೀಮಹಿ | ರಣ್ಣಯಾ | ಗಾತುಮತ್ಯಾ |
ಪಾಹಿ | ಕ್ಷೇಮೇ | ಉತ | ಯೋಗೇ | ವರಂ | ನಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವಾಸೋಷ್ವತೇ ದೇವ ಶಗ್ಮಯಾ ಸುಖಕರ್ಯಾ ರಣ್ಣಯಾ ರಮಣೀಯಯಾ ಗಾತುಮತ್ಯಾ ಧನವತ್ಯಾ ತೇ ತ್ವಯಾ ದೇಯಯಾ ಸಂಸದಾ ಸ್ಥಾನೇನ ಸಕ್ಷೀಮಹಿ | ವಯಂ ಸಂಗಚ್ಛೇಮಹಿ | ತ್ವಮಸಿ ಕ್ಷೇಮೇ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ರಕ್ಷಣ ಉತಾಪಿ ಚ ಯೋಗೇ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಪಣೇ ವರಂ ವರಣೀಯಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಂ ಧನಂ ಪಾಹಿ | ರಕ್ಷ | ಹೇ ವಾಸೋಷ್ವತೇ ಯೂಯಂ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸರ್ವದಾ ಕಲ್ಯಾಣೈಃ ಪಾತ | ಪಾಹಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಾಸೋಷ್ವತೇ—ಎಲೈ ವಾಸೋಷ್ವತಿದೇವನೇ, | ಶಗ್ಮಯಾ—ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು, | ರಣ್ಣಯಾ—ರಮಣೀಯವಾದುದು | ಗಾತುಮತ್ಯಾ—ಧನಯುಕ್ತವಾದುದು | ತೇ—ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾದುದು ಆದ | ಸಂಸದಾ—ಗೃಹದೊಡನೆ | ಸಕ್ಷೀಮಹಿ—ನಾವು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ. | ಉತ—ಮತ್ತು | ಕ್ಷೇಮೇ—

ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೂ | ಯೋಗೇ—ನಮಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದುದನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವುದರಿಂದಲೂ | ವರಂ— ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾದ | ನಃ—ನಮ್ಮ ಧನವನ್ನು | ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು | (ಎಲೈ ವಾಸ್ತೋಷ್ವತಿ ನೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತೆ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ವಾಸ್ತೋಷ್ವತಿದೇವನೇ, ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೂ, ರಮಣೀಯವಾದುದೂ, ಧನಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಗೃಹದೊಡನೆ ನಾವು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ. ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೂ, ನಮಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದುದನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ಎಲೈ ವಾಸ್ತೋಷ್ವತಿನೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Protector of the dwelling, may we be possessed of a comfortable, delightful, opulent abode, bestowed by you : protect our wealth, whether in possession or expectation : and do you, (gods) ever cherish us with blessings.

ಐವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಂಜಿಭಾಷ್ಯಂ

ಅಮೀವಹೇತ್ಯುಚ್ಚೇಂ ದ್ವಾವಿಂಶಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅದ್ಯಾ ಗಾಯತ್ರೀ ಪಂಚಮ್ಯಾದ್ಯಾ ಕ್ಷತಸೋಽನುಷ್ಠಭೋ ದ್ವಿತೀಯಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತ ಉಪರಿಷ್ಠಾಧ್ಯೈಹತೈಃ | ತ್ರೈವೈಕಾ ಚತುರ್ಥಾದ್ವಾದಶಕೇ ಬೃಹತೀತಿ ತಲ್ಲಕ್ಷಣಯೋಗಾತ್ | ಅದ್ಯಾ ವಾಸ್ತೋಷ್ವತಿದೇವತಾಕಾಶಿಷ್ಠಾ ವಂದ್ಯೈಃ | ತಥಾ ಜಾನುಯ್ರಂತಂ | ಅಮೀವಹಾಷ್ಟೈ ವಾಸ್ತೋಷ್ವತ್ಯಾದ್ಯಾ ಗಾಯತ್ರೀ ಶೇಷಾಸ್ತೃಪರಿಷ್ಠಾಧ್ಯೈಹತೈಃ ದಯೋಽನುಷ್ಠಭಃ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿನ್ಯ ಉಪನಿಷದಿತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ || ಬೃಹದ್ದೇವತಾಯಾಂ ಯದುಕ್ತಂ ತದ್ಬಹ ಲಖ್ಯತೇ | ವರುಣಸ್ಯ ಗೃಹಾನ್ರಾತ್ರೌ ವಸಿಷ್ಠಃ ಸ್ವಪ್ನಮಾಚರನ್ | ಪ್ರವಿವೇಶಾಥ ತಂ ತತ್ರ ಶ್ವಾ ನದನ್ನಭ್ಯವರ್ತತ || ಕೃಂದಂತಂ ಸಾರನೇಯಂ ಸ ಧಾವಂತಂ ದಷ್ಟುಮುದ್ಯತಂ | ಯದರ್ಜುನೇತಿ ಚ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಸಾಂಶ್ವೇಯಿತ್ಯಾ ಹ್ಯಸೂಷುಪತೌ | ಏವಂ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಯಾಮಾಸ ಜನಮನ್ಯಂ ಚ ವಾರುಣಂ | ಬೃ. ೮೧-೨೨ | ಇತಿ || ಅತ್ರ ಕೇಚಿತ್ಪುನರೇವಮಾಹುಃ | ಆಸಾಂ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿನಿತ್ವಂ ತು ಕಥಾಸು ಪರಿಕಲ್ಪ್ಯತೇ | ವಸಿಷ್ಠಸ್ಮೃತೋಽನ್ನಾರ್ಥೀ ತ್ರಿರಾತ್ರಾಲಬ್ಧಭೋಜನಃ | ಚತುರ್ಥರಾತ್ರೌ ಚಾರ್ಯಾರ್ಥಂ ವಾರುಣಂ ಗೃಹಮೇತ್ಯನು || ಕೋಷ್ಠಾಗಾರೇ ಪ್ರವೇಶಾಯ ಪಾಲಕಶ್ಚಾದಿಸುಪ್ತಯೇ | ಯದರ್ಜುನೇತಿ ಸಪ್ತಚ್ಚಂ ದದರ್ಶ ಚ ಜಜಾಪ ಚೇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಮೀವಹಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಮಕ್ಕಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಮಕ್ಕಳು ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಯವು. ಐವ

ನೆಯ ಋಕ್ಸಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಯಗಳು ಅನುಷ್ಠುಪ್‌ಭಂದಸ್ತುವು ; ಎರಡನೆಯ ಋಕ್ಸಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಯಗಳು ಉಪರಿಷ್ಠಾಧ್ಯೈಹತೀ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ತಿನವು. ತ್ರೈಷ್ಠಕಾ ಚತುರ್ಥದ್ವಾದಶಕೀ ಬೃಹತೀ ಎಂಪರೆ ಒಂದು ಭಂದಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳಿದ್ದು ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟೆಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಉಪರಿಷ್ಠಾಧ್ಯೈಹತೀ ಭಂದಸ್ತಿನಿಸುವುದು. ಈ ಸೂತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಸಿಗೆ ವಾಸ್ತೋಪತಿಯು ದೇವತೆಯು ; ಉಳಿದ ಋಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ-ಆಮಿವಹಾಷ್ಟೈ ವಾಸ್ತೋಪತೃತ್ಯಾದ್ಯಾ ಗಾಯತ್ರೀ ಶೇಷಾಸ್ತೃಪರಿಷ್ಠಾಧ್ಯೈಹತೃದಯೋಽನುಷ್ಠುಭಃ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿಸ್ತಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶೌನಕೋಕ್ತವಾದ ಬೃಹದ್ದೇವತಾ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವಿವರಣೆ ಇದೆ—

ವರುಣಸ್ಯ ಗೃಹಾನ್ ರಾತ್ರೌ ವಸಿಷ್ಠಃ ಸ್ವಪ್ನಮಾಚರನ್ |

ಪ್ರವಿವೇಶಾಥ ತಂ ತತ್ರ ಶ್ವಾ ನದನ್ನಭ್ಯವರ್ತತ ||

ಕ್ರಂದಂತಂ ಸಾರಮೇಯಂ ಸ ಧಾವಂತಂ ದಷ್ಟುಮುದ್ಯತಂ |

ಯದರ್ಜುನೇತಿ ಚ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಸಾಂತ್ವಯಿತ್ವಾ ಹ್ಯಸೂಷುಪತ್ |

ಏವಂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಯಾಮಾಸ ಜನಮಸ್ಯಂ ಚ ವಾರುಣಂ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೬-೧೧, ೧೨, ೧೩.)

ಒಂದು ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೇ (ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ) ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ಪಿತೃವಾದ ವರುಣನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿದ್ದ ಒಂದು ನಾಯಿಯು ಬೊಗಳುತ್ತಾ ಈ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಕಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ತನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚಲು ಒರುತ್ತಿರುವ ಈ ನಾಯಿಯನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನು ಕಂಡು ಯದರ್ಜುನ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂತ್ರದ ಎರಡು ಋಕ್ಯಗಳಿಂದ (೨-೩ ಋಕ್ಯಗಳು) ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ನಿದ್ರೆಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವರು.—

ಆಸಾಂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿತ್ವಂ ತು ಕಥಾಸು ಪರಿಕಲ್ಪಿತೇ |

ವಸಿಷ್ಠಸ್ತೃಷಿತೋಽನ್ಯಾರ್ಥೀ ತ್ರಿರಾತ್ರಾಲಬ್ಧಭೋಜನಃ |

ಚತುರ್ಥರಾತ್ರೌ ಚಾರ್ಯಾರ್ಥಂ ವಾರುಣಂ ಗೃಹಮೇತ್ಯ ತು |

ಕೋಷ್ಠಾಗಾರೇ ಪ್ರವೇಶಾಯ ಪಾಲಕಶ್ಚಾದಿಸುಸ್ತಯೇ |

ಯದರ್ಜುನೇತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಂ ದದರ್ಶ ಚ ಜಜಾಪ ಚ ||

(ಅನು. ಭಾ. ೭-೫೫)

ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಮೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೂ ಯಾವ ಆಹಾರವೂ ದೊರೆಯದೆ ಉಪವಾಸದಿಂದಲೂ, ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಬಳಲಿ ಬೆಂಡಾಗಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸದ ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ವರುಣನ ಮನೆಗಾದರೂ ಹೋಗಿ ಕದ್ದಾದರೂ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿಂದು ಬರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ವರುಣನ ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆಗ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ನಾಯಿಯು ಇವನನ್ನು ಕಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಹೆದರಿ ಯದರ್ಜುನ ಸಾರಮೇಯ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂತ್ರದ ಏಳು ಋಕ್ಯಗಳಿಂದ (೨-೮ ಋಕ್ಯಗಳಿಂದ) ಆ ನಾಯಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆ ಋಕ್ಯಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮಂತ್ರಪ್ರತ್ಯವಾದ ಋಷಿ ಮಾಡನು ಎಂದು ಮಹಾಭಾರತದ ಅನುಶಾಸನಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೫

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೫೫ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ— ೨೨ ||
 ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮುಕ್ತಂಜ್ಯ—೮ ||
 ಮುಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||
 ದೇವತಾ—೧. ವಾಸೋಷ್ವತೀಃ | ೨-೮ ಇಂದ್ರಃ ||
 ಭಂದಃ—೧. ಗಾಯತ್ರೀ | ೨-೪. ಉಪರಿಪ್ಲವ್ಯಾಹತೀ |
 ೫-೮, ಅನುಪ್ಪುಷ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಮೀವಹಾ ವಾಸೋಷ್ವತೇ ವಿಶ್ವಾ ರೂಪಾಣ್ಯಾವಿಶನ್ |

ಸಖಾ ಸುಶೇವ ಏಧಿ ನಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಮೀವಹಾ | ವಾಸೋಷ್ವತೇ | ವಿಶ್ವಾ | ರೂಪಾಣಿ | ಅವಿಶನ್ |

ಸಖಾ | ಸುಶೇವಃ | ಏಧಿ | ನಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವಾಸೋಷ್ವತೇ ಗೃಹಸ್ಯ ಪಾಲಕೈತತ್ಸಂಜ್ಞಕ ದೇವ ಅಮೀವಹಾಮೀಜಾನಾಂ ರೋಗಾಣಾಂ
 ನಾಶಕಸ್ತ್ವಂ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಬಹೂನಿ ರೂಪಾಣ್ಯಾವಿಶನ್ ಪ್ರವಿಶನ್ | ಯದ್ಯದ್ರೂಪಂ ಕಾಮಯಂತೇ
 ತತ್ತದ್ವೇವಾ ವಿಶಂತಿ | ನಿ. ೧೦-೧೭ | ಇತಿ ಯಾಸ್ಯಃ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸಖಾ ಮಿತ್ರಭೂತಃ ಸುಶೇವಃ
 ಸುಷ್ಮ ಸುಖಕರ ಏಧಿ | ಭವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಾಸೋಷ್ವತೇ—ಎಲೈ ವಾಸೋಷ್ವತಿದೇವನೇ, ಅಮೀವಹಾ—ರೋಗನಾಶಕನಾದ ನೀನು | ವಿಶ್ವಾ
 —ಅನೇಕವಿಧವಾದ | ರೂಪಾಣಿ—ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು | ಅವಿಶನ್—ಹೊಂದುತ್ತ | ನಃ—ಫಮಗೆ | ಸಖಾ—ಮಿತ್ರ
 ನಾಗಿಯೂ | ಸುಶೇವಃ—ಸುಖಕಾರಕನಾಗಿಯೂ | ಏಧಿ—ಆಗಿರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ವಾಸೋಷ್ವತಿದೇವನೇ, ರೋಗನಾಶಕನಾದ ನೀನು ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ
 ನಮಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಸುಖಕಾರಕನಾಗಿಯೂ ಆಗಿರು.

English Translation

Protector of the dwelling, remover of disease, assuming all (kinds of)
 forms, be to us a friend the granter of happiness.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ವಿವರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಋಕ್ಸಿಗೆ ನಿರುಕ್ತವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ.

ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿಃ | ವಾಸ್ತುರ್ವಸತೇರ್ನಿವಾಸಕರ್ಮಣಸ್ತಸ್ಯ ಸಾತಾ ವಾ ಪಾಲಯಿತಾ ವಾ ||
ತಸ್ಯೈಷಾ ಭವತಿ || ಅಮಿವಹಾ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತೇ ವಿಶ್ವಾರೂಪಾಣ್ಯಾವಿಶನ್ | ಸಖಾ ಸುಶೇವ
ವಧಿನಃ ||

ಅಭ್ಯಮನಹಾ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತೇ ಸರ್ವಾಣಿ ರೂಪಾಣ್ಯಾವಿಶನ್ ಸಖಾ ನಃ ಸುಸುಖೋ ಭವ
ರೇವ ಇತಿ ಸುಖನಾಮ ಶಿಷ್ಯತೇರ್ವಕಾರೋ ನಾಮಕರಣೋಽನ್ತಸ್ಥಾನ್ತರೋಪಲಿಂಗೀ |
ವಿಭಾಷಿತಗುಣಃ ಶಿವಮಿತ್ಯಪ್ಯಸ್ಯ ಭವತಿ | ಯದ್ರೂಪಂ ಕಾಮಯತೇ ತತ್ತದ್ಭೇವತಾ ಭವತಿ |
ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಮಘವಾ ಬೋಭವೀತಿ ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೧೦-೧೭)

ವಾಸ್ತುಶಬ್ದವು ವಸ್-ವಾಸಿಸು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಾಸಮಾಡುವ ಗೃಹವೆಂದರ್ಥವಿರು
ವುದು. ದೇವಿ ಎಂದರೆ ಗ್ವಾಮಿಯು ಅಥವಾ ರಕ್ಷಕನು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿ ಯೆಂದರೆ ವಾಸಮಾಡುವ ಗೃಹಕ್ಕೆ
ಸ್ವಾಮಿಯು ಅಥವಾ ಅದರ ಸಂರಕ್ಷಕನು ಎಂದರ್ಥವು. ಈ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ವಿವರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕೃತ
ಋಕ್ಸನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿರುವರು.

ಎಲೈ ಗೃಹಾಧಿಪತಿಯೇ, ನೀನು ರೋಗಗಳ ನಾಶಕನು. ನೀನು ನಾನಾರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಲು ಶಕ್ತನಾಗಿ
ದ್ದೀಯೆ. ನೀನು ನಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಖಕರನಾದ ಎಂದರೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿರು ಎಂದು ಈ
ಮಂತ್ರದ ಅರ್ಥವು. ಶೇವಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸುಖವೆಂದರ್ಥವು. ಈ ಶಬ್ದವು ಶಿಷ್ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ವ ಎಂಬ
ಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೇರಿ ಶಿವ ಎಂದಾಗಿ ಅನಂತರ ಶಿಕಾರಕ್ಕೆ ಗುಣ ಬಂದು ಶೇ ಎಂದಾಗಿರುವುದು. ಎಂದರೆ ಶೇವ ಎಂಬ
ರೂಪವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ಶಿವ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಇದೇ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ.

ಈ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿಯಾದ ದೇವನು ಯಾರು ಎಂದರೆ ಈ ದೇವನಿಗೆ ರೋಗರುಜಿನಗಳನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವ
ಶಕ್ತಿಯಿರುವದರಿಂದ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿಯೆಂದರೆ ರುದ್ರನೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ದೇವತೆಗಳು ತಮಗೆ ಯಾವ ರೂಪ
ವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಷ್ಟಬಂದರೆ ಆಯಾ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬಲ್ಲರು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರೂಪಂರೂಪಂ ಮು-
ಘವಾ ಬೋಭವೀತಿ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ

ಯದ್ಜುರ್ವನ ಸಾರಮೇಯ ದತಃ ಪಿತಂಗ ಯಚ್ಛೇ |

ವೀವ ಭ್ರಾಜಂತ ಋಷ್ವಯ ಉಪ ಸ್ತಕ್ವೇಷು ಬಪ್ಸತೋ ನಿ ಸು ಸ್ವಪ ||

ಪದಸಾಠಃ

ಯತ್ | ಅಜುರ್ವನ | ಸಾರಮೇಯ | ದತಃ | ಪಿತಂಗ | ಯಚ್ಛೇ |

ವೀವ | ಭ್ರಾಜಂತೇ | ಋಷ್ವಯಃ | ಉಪ | ಸ್ತಕ್ವೇಷು | ಬಪ್ಸತಃ | ನಿ | ಸು | ಸ್ವಪ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅರ್ಜುನ ಶ್ವೇತ ಹೇ ಸಾರಮೇಯ | ಸರಮಾ ನಾಮ ದೇವಶುನೀ | ತಸ್ಯಾಃ ಕುಲೋದ್ಭವ
ಹೇ ಪಿತಂಗ ಕೇಷುಚಿದಂಗೇಷು ಪಿಂಗಲವರ್ಣೈವಂಭೂತ ಹೇ ಶುನಕ ತ್ವಂ ದತೋ ದಂತಾನ್ಯದೃದಾ ಯು-
ಚ್ಛಸೇ ವಿವೃಣೋಷಿ | ಅಸ್ಮಾನ್ನಷ್ಟ್ವಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತದಾನೀಂ ವೀವ ಭ್ರಾಜಂತ ಋಷ್ಯಯೋ ಯಥಾಂಯು-
ಥಾನಿ ವಿಶೇಷೇಣ ಭಾಸಂತೇ ತಥೋಪಾಸ್ತೃತಮಾಪೇ ಬಪ್ತಕೋ ಭಕ್ಷಯತಸ್ತವ ದಂತಾಃ ಸ್ತುಕ್ಲೇಷು
ಸ್ತುಕ್ಲಾಸು ಭಾಸಂತೇ | ಸ್ತುಕ್ಲಾಶಬ್ದ ಒಷ್ಠಪ್ರದೇಶವಿಶೇಷವಾಚೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾಭೂತಸ್ತ್ವಮಿದಾನೀಂ ಸು-
ಸುಷ್ಮ ನಿ ಸ್ವಪ | ನಿತರಾಂ ನಿದ್ರಾಂ ಕುರು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನ—ಶ್ವೇತವರ್ಣವುಳ್ಳವನೂ | ಪಿಶಂಗ—ಕೆಲವು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಸಾರ-
ಮೇಯ—ಸರಮಾಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಸಾರಮೇಯನೇ | ಯತ—ಯಾವಾಗ | ದತೇ—ದಂತಗಳನ್ನು | ಯು-
ಚ್ಛಸೇ—ತೆರೆದು ತೋರಿಸುವೆಯೋ ಆಗ | ವಿ ಭ್ರಾಜಂತೇ—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ | ಋಷ್ಯಯು ಇವ—
ಆಯುಧಗಳಂತೆ | ಉಪ ಬಪ್ತತೇ—ಕಚ್ಚಲು ಬಾಯಿ ತೆಗೆದು ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ದಂತಗಳು | ಸ್ತುಕ್ಲೇಷು
—ತಮ್ಮ ಒಸಡುಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತವೆ. (ಆದರೂ ಸಹ) ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ನಿ ಸ್ವಪ—ಬಾಯಿಯನ್ನು
ನಿದ್ರೆಮಾಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶ್ವೇತವರ್ಣವುಳ್ಳವನೂ, ಕೆಲವು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನೂ ಸರಮಾಪುತ್ರನೂ ಆದ ಎಲೈ ಸಾರ-
ಮೇಯನೇ (ನಾಯಿಯೇ) ನನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚಲು ಬಾಯಿತೆರೆದು ಯಾವಾಗ ನಿನ್ನ ದಂತಗಳನ್ನು ಆಗಲಿಸಿ ತೋರಿಸು-
ವೆಯೋ ಆಗ ಆ ನಿನ್ನ ದಂತಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಆಯುಧಗಳಂತೆ ತಮ್ಮ ಒಸಡುಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ
ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಸಹ ನೀನು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ನಿದ್ರೆಮಾಡು.

English Translation

White offspring of Sarama, with tawny limbs, although barking you
display your teeth against me, bristling like lances in your gums, never-
theless, go quietly to sleep,

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವರುಣನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನಾಯನ್ನು ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಯು ಸಾರಮೇಯ ಎಂದು
ಸಂಬೋಧಿಸಿದಾನೆ. ಸರಮೇ ಎಂಬುದು ದೇವಶುನಿಯು ಎಂದರೆ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಹೆಣ್ಣು ನಾಯಿಯು. ಆ
ನಾಯಿಯ ಮರಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಸಾರಮೇಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಸರಮೇಯು ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞಾನು-
ಸಾರವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪಡೆಗಳೆಂಬ ಅಸುರರನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅವ-
ರೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಣೆಮಾಡಿ, ದೇವತೆಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು
ಖುಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತೆಂದು ಹತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲದ ೧೦೮ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಈ ಸರಮೇಯ ವಿಷಯ
ವನ್ನು ನಾವು ಬೇರೆಕಡೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ನಾಯಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೃಹದ್ದೇವತೋಕ್ತವಾದ ಒಂದು ಪೂರ್ವೇತಿ
ಹಾಸವಿದೆ.—

ವರುಣಸ್ಯ ಗೃಹಾನ್ರಾತ್ರೌ ವಸಿಷ್ಠಃ ಸ್ವಪ್ನೇ ಆಚರತ್ |
ಪ್ರವಿವೇಶಾಥ ತಂ ತತ್ರ ಶ್ವಾ ನದನ್ನಭ್ಯಧಾವತ ||
ಕ್ರಂದಂತಂ ಸಾರಮೇಯಂ ಸ ಧಾವಂತಂ ದಷ್ಟುಮುದ್ಯತಂ |
ಯದರ್ಜುನೇತಿ ಚ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಸಾಂತಯಿತ್ವಾ ವ್ಯಸುಷ್ಪತತ್ |
ಸ ತಂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಯಾಮಾಸ ಜನಮನ್ಯಂ ಚ ವಾರುಣಂ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೬-೧೩)

ಒಂದು ದಿವಸ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ ತಿರಗಾಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ತಂದೆ
ಯಾದ ವರುಣನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದನು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಒಂದು ನಾಯಿಯು ಇವನನ್ನು
ಕಚ್ಚುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೊಗಳುತ್ತ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತು. ಅದನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಪ್ರಕೃತ ಸೂಕ್ತದ
ಯದರ್ಜುನ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ೨-೮ ಋಕ್ವುಗಳಿಂದ ಆ ನಾಯಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ
ಅದನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ವರುಣನ ಕಡೆಯ ಜನರನ್ನೂ ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂಬ ಕಥೆ ಇದೆ. ಈ ನಾಯಿ
ಯನ್ನೂ ಭೃತ್ಯಾದಿ ಜನರನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆಮಾಡಿದ ವಿಷಯವೇ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ್ತೇನಂ ರಾಯ ಸಾರಮೇಯ ತಸ್ಯರಂ ವಾ ಪುನಸ್ಸರ |

ಸ್ತೋತ್ಥಾನಂದ್ರಸ್ಯ ರಾಯಸಿ ಕಿನ್ಮಸ್ಮಾನ್ಮ ಚ್ಚುನಾಯಸೇ ನಿ ಷು ಸ್ವಪ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸ್ತೇನಂ | ರಾಯ | ಸಾರಮೇಯ | ತಸ್ಯರಂ | ವಾ | ಪುನಸ್ಸರ |

ಸ್ತೋತ್ಥಾನ್ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ರಾಯಸಿ | ಕಿಂ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ದುಚ್ಚುನ್ತಯಸೇ | ನಿ | ಸು | ಸ್ವಪ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಪುನಸ್ಸರ | ಗತಮೇವ ದೇಶಂ ಪುನಃ ಸರತೀತಿ ಪುನಃಸರಃ | ತಾಬ್ರಗ್ಭೂತ ಹೇ ಸಾರ-
ಮೇಯ ತ್ವಂ ಸ್ತೇನಂ | ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಧನಾಪಹಾರೀ ಸ್ತೇನಃ | ತಂ ತಸ್ಯರಂ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಧನಾಪಹಾರೀ ತಸ್ಯರಃ
ತಂ ವಾ ರಾಯ | ಗಚ್ಛ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ಥಾನಸ್ಮಾನ್ ಕಿಂ ರಾಯಸಿ | ಗಚ್ಛಸಿ | ಅಸ್ಮಾನ್ಮ ಚ್ಚುನಾ-
ಯಸೇ | ಕಿಂ ಬಾಧಸೇ | ನಿ ಷು ಸ್ವಪ | ಅತ್ಯಂತಂ ನಿದ್ರಾಂ ಕುರು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪುನಸ್ಸರ—ಪುನಃಪುನಃ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರತಕ್ಕ | ಸಾರಮೇಯ—ಎಲೈ ಸಾರಮೇಯವೇ | ಸ್ತೇನಂ
—ಕದಿಯತಕ್ಕ | ತಸ್ಯರಂ ವಾ—ಕಳ್ಳನನ್ನು ಮಾತ್ರ | ರಾಯ—ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗು. | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—

ಇಂದ್ರನ | ಸ್ತೋತೃನ್—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು | ಕಿಂ ರಾಯಸಿ—ಯಾತಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವೆ? |
ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ದುಚ್ಛುನಾಯಸೇ—ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಧಿಸುವೆ? | ನಿ ಸು ಸ್ವಪ—ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ನಿದ್ರೆಮಾಡು
ಭಾವಾರ್ಥ

ಪುನಃಪುನಃ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಎಲೈ ಸಾರಮೇಯವೇ, ಧನಾಪಹಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಳ್ಳನನ್ನು
ಮಾತ್ರ ನೀನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗು. ಇಂದ್ರನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವೆ?
ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವೆ? ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ನಿದ್ರೆಮಾಡು.

English Translation

Offspring of Sarama, returning (to the charge), attack the pilferer or
the thief: why do you assail the worshippers of Indra? why do you inti-
midate us? go quietly to sleep.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ್ವಂ ಸೂಕರಸ್ಯ ದದ್ಯಹಿ ತವ ದರ್ಧರ್ತು ಸೂಕರಃ |

ಸ್ತೋತೃ ನಿಂದ್ರಸ್ಯ ರಾಯಸಿ ಕಿನ್ಮಸ್ಮಾನ್ದುಚ್ಛುನಾಯಸೇ ನಿ ಸು ಸ್ವಪ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ವಂ | ಸೂಕರಸ್ಯ | ದದ್ಯಹಿ | ತವ | ದರ್ಧರ್ತು | ಸೂಕರಃ |

ಸ್ತೋತೃನ್ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ರಾಯಸಿ | ಕಿಂ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ದುಚ್ಛುನಾಯಸೇ | ನಿ | ಸು | ಸ್ವಪ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸಾರಮೇಯ ತ್ವಂ ಸೂಕರಸ್ಯ ವರಾಹಸ್ಯ || ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ || ದದ್ಯಹಿ | ವಿದಾ-
ರಯ | ಸೂಕರೋಽಪಿ ತವ ದರ್ಧರ್ತು | ವಿದಾರಯತು | ಯುವಯೋರ್ನಿತ್ಯವೈರಿತ್ವಾತ್ | ಅಸ್ಮಾನ್ಮಾ-
ದಶೇತ್ಯರ್ಥಃ || ಸ್ತೋತೃನಿತ್ಯರ್ಥಚ್ಛೇದಃ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾವೃಜಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಸಾರಮೇಯವೇ) ತ್ವಂ—ನೀನು | ಸೂಕರಸ್ಯ—ಹಂದಿಯನ್ನು | ದದ್ಯಹಿ—ಕಚ್ಚು | ಸೂಕರಃ
ವರಾಹವು | ತವ—ನಿನ್ನನ್ನು | ದರ್ಧರ್ತು—ಕಚ್ಚಲಿ. | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನ | ಸ್ತೋತೃನ್—ಸ್ತುತಿಕರ್ತ
ರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು | ಕಿಂ ರಾಯಸಿ—ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವೆ? | ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | (ಕಿಂ) ದು-
ಚ್ಛುನಾಯಸೇ—ಏತಕ್ಕೆ ಹಿಂಸಿಸುವೆ? | ನಿ ಸು ಸ್ವಪ—ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ನಿದ್ರೆಮಾಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸಾರಮೇಯವೇ, ನೀನು ಹಂದಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚು. ಹಂದಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚಲಿ. ಪರಸ್ಪರ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ
ಮಾತ್ರ ಕಲಹವಾಗಲಿ. ಇಂದ್ರನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವೆ? ನಮ್ಮನ್ನು
ಏತಕ್ಕೆ ಹಿಂಸಿಸುವೆ? ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ನಿದ್ರೆಮಾಡು.

English Translation

Do you rend the hog : let the hog rend you : why do you assail the worshippers of Indra ? why do you intimidate us ? go quietly to sleep.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸಸ್ತು ಮಾತಾ ಸಸ್ತು ಪಿತಾ ಸಸ್ತು ಶ್ವಾ ಸಸ್ತು ವಿಶ್ವತೀಃ ।

ಸಸಂತು ಸರ್ವೇ ಜ್ಞಾತಯಃ ಸಸ್ತಯಮುಭಿತೋ ಜನಃ ॥ ೫ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಸಸ್ತು । ಮಾತಾ । ಸಸ್ತು । ಪಿತಾ । ಸಸ್ತು । ಶ್ವಾ । ಸಸ್ತು । ವಿಶ್ವತೀಃ ।

ಸಸಂತು । ಸರ್ವೇ । ಜ್ಞಾತಯಃ । ಸಸ್ತು । ಅಯಂ । ಅಭಿತಃ । ಜನಃ ॥ ೫ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸಾರಮೇಯ ಮಾತಾ ತ್ವದೀಯಾ ಜನನೀ ಸಸ್ತು । ಸ್ವಪತು । ಪಿತಾ ಚ ಸಸ್ತು । ಶ್ವಾ ಸಾರಮೇಯೋ ಭವಾನ್ ಸಸ್ತು । ವಿಶ್ವತಿರ್ಜಾಮಾತಾ ಯದ್ವಾ ವಿಶಾಂ ಜನಾನಾಂ ಪಾಲಕೋ ಗೃಹೀ ಸಸ್ತು । ಸರ್ವೇ ಜ್ಞಾತಯೋ ಬಂಧವೋಽಪಿ ಸಸಂತು । ಸ್ವಪಂತು । ಅಭಿತಃ ಪರಿತಃ ಸ್ಥಿತೋಽಯಮಪಿ ಸರ್ವೋ ಜನಃ ಸಸ್ತು । ಸ್ವಪತು ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಸಾರಮೇಯವೇ,) ಮಾತಾ—ನಿನ್ನ ಜನನಿಯು । ಸಸ್ತು—ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ. । ಪಿತಾ—ನಿನ್ನ ತಂದೆಯೂ । ಸಸ್ತು—ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ. । ಶ್ವಾ—ಸರಮಾಪುತ್ರನಾದ ನೀನೂ । ಸಸ್ತು—ನಿದ್ರೆಮಾಡು. । ವಿಶ್ವತೀಃ—ಗೃಹಜನರ ಪಾಲಕನಾದ ಯಜಮಾನನೂ । ಸಸ್ತು—ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ. । ಸರ್ವೇ ಜ್ಞಾತಯಃ—ಸಕಲ ಬಂಧು ಜನರೂ । ಸಸಂತು—ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ. । ಅಭಿತಃ—ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ । ಅಯಂ ಜನಃ—ಈ ಪರಿವಾರಜನರೆಲ್ಲರೂ ಸಸ್ತು—ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸಾರಮೇಯವೇ, ನಿನ್ನ ಜನನಿಯು ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯೂ ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ. ಸರಮಾಪುತ್ರನಾದ ನೀನೂ ನಿದ್ರೆಮಾಡು. ಗೃಹಜನರ ಪಾಲಕನಾದ ಯಜಮಾನನೂ ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ. ಸಕಲ ಬಂಧು ಜನರೂ ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ. ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಈ ಪರಿವಾರಜನರೆಲ್ಲರೂ ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ.

English Translation

Let the mother sleep, let the father sleep, let the dog sleep, let the lord of the house sleep, let all the kindred sleep, let the people (who are stationed) around sleep.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯ ಆಸ್ತೇ ಯಶ್ಚ ಚರತಿ ಯಶ್ಚ ಪಶ್ಯತಿ ನೋ ಜನಃ |

ತೇಷಾಂ ಸಂ ಹನ್ಮೋ ಅಕ್ಷಾಣಿ ಯಥೇದಂ ಹರ್ಮ್ಯಂತಥಾ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಃ | ಆಸ್ತೇ | ಯಃ | ಚ | ಚರತಿ | ಯಃ | ಚ | ಪಶ್ಯತಿ | ನಃ | ಜನಃ |

ತೇಷಾಂ | ಸಂ | ಹನ್ಮಃ | ಅಕ್ಷಾಣಿ | ಯಥಾ | ಇದಂ | ಹರ್ಮ್ಯಂ | ತಥಾ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೋ ಜನ ಆಸ್ತೇ ಅಸ್ತಿಸ್ತದೇಶೇ ತಿಷ್ಠತಿ ಯಶ್ಚ ಚರತಿ ಗಚ್ಛತಿ ಯಶ್ಚ ಜನೋ ನೋಽಸ್ಮಾ-
ನ್ಪಶ್ಯತಿ ಏವಂಭೂತಾನಾಂ ತೇಷಾಂ ಜನಾನಾಮಕ್ಷಾಣೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸಂ ಹನ್ಮಃ | ಸಂಹನಾಮ | ಸಂಹ-
ರ್ತಿನಿಮಿಲನಂ | ನಿಮಿಲಯಾಮೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಇದಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣೋಪಲಭ್ಯಮಾನಂ ಹರ್ಮ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾ-
ದಾದಿಸ್ಥಾನರಾತ್ಮಕಂ ವಸ್ತುಜಾತಂ ಯಥಾ ನಿಶ್ಚಲಂ ಭವತಿ ತಥೇವೇ ಸರ್ವೇ ಜನಾ ನಿಶ್ಚಲಾ ಭವಂತಿ-
ತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಃ—ಯಾವ ಜನರು | ಆಸ್ತೇ—ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆಯೋ | ಯಶ್ಚ—ಯಾರು | ಚರತಿ—ಸಂಚರಿಸು
ವರೋ, | ಯಶ್ಚ ಜನಃ—ಯಾವ ಜನರು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪಶ್ಯತಿ—ನೋಡಬಲ್ಲರೋ | ತೇಷಾಂ—ಆ ಎಲ್ಲ
ಜನರ | ಅಕ್ಷಾಣಿ—ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು | ಇದಂ ಹರ್ಮ್ಯಂ—ಈ ಉಪರಿಗಮನೆಯು | ಯಥಾ—ಯಾವ
ರೀತಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವುದೋ | ತಥಾ—ಹಾಗೆ ಇವರೂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವಂತೆ | ಸಂ ಹನ್ಮಃ—ಕಣ್ಣನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ
ಬಿಡುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜನರು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆಯೋ, ಯಾರು ಸಂಚರಿಸುವರೋ, ಯಾರು ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲರೋ
ಆ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಸಹ ಈ ಉಪರಿಗಮನೆಯು ಯಾವ ರೀತಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವುದೋ ಅದೇ
ರೀತಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿಬಿಡುವಂತೆ ನಾವು ಕಣ್ಣನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುತ್ತೇವೆ.

English Translation

The man who sits, or he who walks, or he who sees us, of these we
shut up the eyes, so that they may be as unconscious as the mansion.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸಹಸ್ರಶೃಂಗೋ ವೃಷಭೋ ಯಃ ಸಮುದ್ರಾದುದಾಚರತ್ |

ತೇನಾ ಸಹಸ್ರೈನಾ ವಯಂ ನಿ ಜನಾನ್ತಾಸ್ವಪಯಾಮಸಿ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಹಸ್ರೈಶ್ಚಂಗಳಃ | ವೃಷಭಃ | ಯಃ | ಸಮುದ್ರಾತ್ | ಉತ್ಪಾಚರತ್ |

ತೇನ | ಸಹಸ್ರೈನ | ವಯಂ | ನಿ | ಜನಾನ್ | ಸ್ವಾಪಯಾಮಸಿ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಹಸ್ರೈಶ್ಚಂಗಳಃ ಸಹಸ್ರಕಿರಣೋ ವೃಷಭೋ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾ ಯಃ ಸೂರ್ಯಃ ಸಮು-
ದ್ರಾದಂಬುಧೇಃ ಸಕಾಶಾದುದಾಚರತ್ ಉದಾಗಚ್ಛತಿ ಸಹಸ್ರೈನಾಭಿಭವಿತ್ರಾ ತೇನ ಸೂರ್ಯೇಣ ವಯಂ
ಸ್ತೋತಾರೋ ಜನಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಸ್ವಾಪಯಾಮಸಿ | ನಿತರಾಂ ಸ್ವಾಪಯಾಮಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸಹಸ್ರೈಶ್ಚಂಗಳಃ—ಸಾವಿರಾರು ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನೂ | ವೃಷಭಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ | ಯಃ—
ಯಾವ ಸೂರ್ಯನು | ಸಮುದ್ರಾತ್—ಸಮುದ್ರದಿಂದ | ಉದಾಗಚರತ್—ಉದಯಿಸಿ ಬರುವನೋ | ಸಹಸ್ರೈವ—
ಸಕಲವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವ | ತೇನ—ಆ ಸೂರ್ಯನ ಸಹಾಯದಿಂದ | ವಯಂ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಾವು | ಜನಾನ್
—ಈ ಸಕಲ ಜನರನ್ನೂ | ನಿ ಸ್ವಾಪಯಾಮಸಿ—ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆವು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಾವಿರಾರು ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನೂ, ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ ಆದ ಯಾವ ಸೂರ್ಯನು ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಉದಯಿಸಿಬರು
ವನೋ, ಅಂತಹ ಸಕಲವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವ ಆ ಸೂರ್ಯನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಾವು ಈ ಸಕಲ ಜನ
ರನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆವು.

English Translation

We put men to sleep through the irresistible might of the bull with a
thousand horns, (sun) who rises out of the ocean.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರೋಷೈಶ್ಚಯಾ ವಹೈಶ್ಚಯಾ ನಾರೀರ್ಯಾಸ್ತಲ್ಪತೀವರೀಃ |

ಸ್ರಿಯೋ ಯಾಃ ಪುಣ್ಯಗಂಧಾಸ್ತಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಸ್ವಾಪಯಾಮಸಿ || ೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರೋಷೈಶ್ಚಯಾಃ | ವಹೈಶ್ಚಯಾಃ | ನಾರೀಃ | ಯಾಃ | ತಲ್ಪತೀವರೀಃ |

ಸ್ರಿಯಃ | ಯಾಃ | ಪುಣ್ಯಗಂಧಾಃ | ತಾಃ | ಸರ್ವಾಃ | ಸ್ವಾಪಯಾಮಸಿ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಾ ಯಾದ್ವಶ್ಯೋ ನಾರೀನಾರ್ಯಾಃ ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಪ್ರೋಷ್ಯೇಶಯಾಃ ಪತ್ರಾಂಕಣೇ ಶಯಾನಾಃ |
ಯಾ ವಹ್ಯೇಶಯಾಃ | ವಹ್ಯಂ ವಾಹನಂ | ತಸ್ಮಿನ್ನಯಾನಾಃ | ಯಾಸ್ತಲ್ಪಶೀವರೀಸ್ತಲ್ಪಶಯಾಃ | ಯಾಃ
ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಪುಣ್ಯಗಂಧಾಃ ಮಂಗಲ್ಯಗಂಧಾಃ | ತಾಸ್ತದ್ವಶೀಃ ಸರ್ವಾಃ ಸ್ತ್ರೀಃ ಸ್ವಾಪಯಾಮಸಿ | ವಯಂ
ನಿದ್ರಾಂ ಕಾರಯಾಮಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಾಃ ನಾರೀಃ—ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯರು | ಪ್ರೋಷ್ಯೇಶಯಾಃ—ಹೊರಗಿನ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವರೋ |
ವಹ್ಯೇಶಯಾಃ—ಯಾರು ಮಂಚಗಳ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವರೋ, | ತಲ್ಪಶೀವರೀಃ—ಯಾರು ಸುಪ್ಪತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ
ಮಲಗಿರುವರೋ | ಯಾಃ ಸ್ತ್ರೀಯಃ—ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯರು | ಪುಣ್ಯಗಂಧಾಃ—ಮಂಗಳಕರವಾದ ಗಂಧಯುಕ್ತರಾಗಿ
ರುವರೋ | ತಾಃ ಸರ್ವಾಃ—ಆ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ | ಸ್ವಾಪಯಾಮಸಿ—ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆವು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೊರಗಿನ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವರೋ ಅವರನ್ನೂ, ಹಾಗೆಯೇ ಮಂಚಗಳ ಮೇಲೆ
ಮಲಗಿರುವರನ್ನೂ, ಸುಪ್ಪತ್ತಿಗೆಯಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವರನ್ನೂ ಮತ್ತು ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮಂಗಳಕರವಾದ
ಸುಗಂಧಯುಕ್ತರಾಗಿರುವರೋ ಅವರನ್ನೂ, ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಸಹ ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

English Translation

We put to sleep all those women who are lying in the courtyard, in
litter on the bed, the women who are decorated with holiday perfumes.

ಐವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪೀಠಿಕೆ

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಮೂರು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ
ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳನ್ನು ರುದ್ರಪುತ್ರರೆಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿಇದೆ. ಇವರು ರುದ್ರಪುತ್ರರು
ಹೇಗಾದರು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಯಣರು ಈರಿತಿ ವಿವರಿಸಿದಾರೆ—

ರುದ್ರೋ ಯದ್ವೋ ಮರುತೋ ರುಕ್ಮವಕ್ಷಸೋ ವೃಷಾಜನಿ ಪೃಶ್ನಾಃ ಶುಕ್ರ ಉಧನಿ ||

(ಋ. ಸಂ. ೨-೩೪-೨)

ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಮರುತ್ತುಗಳು ರುದ್ರಪುತ್ರರಾಗಿ ಪೃಶ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಥೆ ಇರುವು
ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಈ ವಿಶೇಷಣವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ವಿನಿ
ರಿಸುವಾಗ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಪೃಥ್ವೀರ್ನಾನಾವರ್ಣಾ ಇಯಂ ಭೂಮಿಃ ಪುರಾ ಗೋರೂಪವಧರಾಸೀತ್ | ತಸ್ಯಾಂ ಮಹೇಶೋ ವೃಷೋ ಭೂತ್ವಾ ಮರುತ ಉತ್ಪಾದಯಾಮಾಸೇತ್ಯಾ ಚಕ್ಷತೇ ||

(ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ. ಋ. ಸಂ. ೨-೩೪-೨)

ನಾನಾವರ್ಣವುಳ್ಳ ಪೃಥ್ವಿಯು ಹಿಂದೆ ಗೋರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದಾಗ ಮಹೇಶನು ವೃಷಭರೂಪದಿಂದ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದನು ಎಂಬ ಕಥೆಯಿದೆ ಎಂದು ಸಾಯಣರು ರುದ್ರನ ಮತ್ತು ಮರುತ್ತುಗಳ ಪಿತಾಪುತ್ರಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಾರೆ. ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಋ. ಸಂ. ೨-೩೪-೨ ನೇ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕಥೆಯು ತ್ರೈತ್ತೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿದಾರೆ.

ಪೃಥ್ವಿಯೈ ವೈ ಪಯಸೋ ಮರುತೋ ಜಾತಾಃ |

(ತೈ. ಸಂ. ೨-೨-೧೧-೪)

ಆದುವರಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೆ ರುದ್ರಪುತ್ರರೆಂದೇ ಸಂಬೋಧನೆ ಇದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಪ್ರ ಯೇ ಶುಂಭಂತೇ ಜನಯೋ ನ ಸಸ್ತಯೋ ಯಾಮನ್ರುದ್ರಸ್ಯ ಸೂನವಃ ಸುದಂಸಸಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೮೧-೧)

ಇದಂ ಪಿತ್ರೇ ಮರುತಾಮುಚ್ಯತೇ ವಚಃ ಸ್ವಾದೋ ಸ್ವಾದೀಯೋ ರುದ್ರಾಯ ವರ್ಧನಂ |

ರಾಸ್ವಾ ಚ ನೋ ಅಮೃತ ಮರ್ತಭೋಜನಂ ತ್ಮನೇ ತೋಕಾಯ ತನಯಾಯ ಮೃಳ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೪-೬)

ನಿಂಬ ಋಕ್ವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹೀಗೆಯೇ ಋ. ಸಂ. ೧-೧೬೮-೯; ೨-೩೩-೧ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೆ ರುದ್ರಪುತ್ರರೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ. ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ೧-೧೧೪-೬ ನೇ ಋಕ್ವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಸಾಯಣರು ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ರುದ್ರಸ್ಯ ಚ ಮರುತಾಂ ಪಿತೃತ್ವಮೇವಮಾಖ್ಯಾಯತೇ | ಪುರಾ ಕದಾಚಿದಿಂದ್ರೋಽಸುರಾನ್ ಜಿಗಾಯ | ತದಾನೀಂ ದಿತಿರಸುರಮಾತಾ ಇಂದ್ರಹನನಸಮರ್ಥಂ ಪುತ್ರಂ ಕಾಮಯಮಾನಾ ತಪಸಾ ಭರ್ತುಃ ಸಕಾಶಾದ್ಗರ್ಭಂ ಲೇಭೇ | ಇಮಂ ವೃತ್ತಾಂತಮವಗಚ್ಛನ್ನಿಂದ್ರೋ ವಜ್ರಹಸ್ತಃಸನ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪೋ ಭೂತ್ವಾ ತಸ್ಯಾ ಉದರಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ತಂ ಗರ್ಭಂ ಸಸ್ತಥಾ ಬಿಭೇದ | ಪುನರಪ್ಯೇಕೈಕಂ ಸಸ್ತಖಂಡಮಕರೋತ್ | ತೇ ಸರ್ವೇ ಗರ್ಭೈಕದೇಶಾಯೋ ನೇರ್ನಿರ್ಗತೃ ಅರುದನ್ | ಏತಸ್ಮಿನ್ನವಸರೇ ಲೀಲಾರ್ಥಂ ಗಚ್ಛಂತಾ ಪಾರ್ವತೀಪರಮೇಶ್ವರಾ ಇಮಾನ್ ದದೃಶುಃ | ಮಹೇಶಂ ಪ್ರತಿ ಪಾರ್ವತೀ ಏವಮವೋಚತ್ | ಇಮೇ ಮಾಂಸಖಂಡಾ ಯಥಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪುತ್ರಾಃ ಸಂಪದ್ಯತಾಮೇವಂ ತ್ವಯಾ ಕಾರ್ಯಂ ಮಯಿ ಚೇತ್ಪ್ರೀತಿರಸ್ತೀತಿ | ಸ ಚ ಮಹೇಶ್ವರಸ್ತಾನ್ ಸಮಾನರೂಪಾನ್ ಸಮಾನವಯಸಃ ಸಮಾನಾಲಂಕಾಪಾನ್ ಪುತ್ರಾನ್ ಕೃತ್ವಾ ಗೌರ್ಯೈ ಪ್ರದದೌ ತನೇಮೇ ಪುತ್ರಾಃ ಸಂತಿತಿ | ಅತಃ ಸರ್ವೇಷು ಮಾರುತೇಷು ಸೂಕ್ತೇಷು ಮರುತೋ ರುದ್ರಪುತ್ರಾ ಇತಿ ಸ್ತೂಯಂತೇ | ರಾ-ದ್ರೇಷು ಚ ಮರುತಾಂ ಪಿತಾ ರುದ್ರ ಇತಿ ||

(ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ. ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೪-೬)

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದುಸಲ ಇಂದ್ರನು ಅಸುರರನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಸುರಮಾತೆಯಾದ ದಿತಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸಮರ್ಥನಾದ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿದಳು. ಇಂದ್ರನು ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದು ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಅವಳ ಉದರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆ ಗರ್ಭವನ್ನು ಏಳುಭಾಗವಾಗಿ ಸೀಳಿದನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಪುನಃ ಏಳೇಳು ತುಂಡುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಮಾತೃಗರ್ಭದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಲೀಲಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಾರ್ವತೀಪರಮೇಶ್ವರರಿಬ್ಬರೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇವನ್ನು ನೋಡಿ ಪಾರ್ವತಿಯು ಮರುಕಗೊಂಡು, ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು, ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ನೀನಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವುದಾದರೆ ಅಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಾಂಸಖಂಡಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಆಗ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪಾರ್ವತಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿಯೂ, ಒಂದೇ ವಯಸ್ಸಿನವರಾಗಿಯೂ, ಒಂದೇವಿಧ ಅಲಂಕಾರವುಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿ ಪುತ್ರರೂಪರಾದ ಅವರನ್ನು-ಇವು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರಾಗಲಿ ಎಂದು ಗೌರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದುದರಿಂದ ಮರುತ್ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಮರುತ್ಮಗಳಿಗೆ ರುದ್ರಪುತ್ರರೆಂದೂ, ರುದ್ರಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರನಿಗೆ ಮರುತ್ಮಗಳ ತಂದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುವ ರೂಢಿ ಬಂದಿತೆಂದು ಸಾಯಣರು ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಮರುತ್ಮಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಾಹಚರ್ಯ

ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಮರುತ್ಮಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸಾಹಚರ್ಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು. ಇಂದ್ರನಿಗೂ, ಮರುತ್ಮಗಳಿಗೂ ಇರುವ ರಾಜಪ್ರಜಾಸಂಬಂಧವೂ, ಮರುತ್ಮಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಅರ್ಪಣೆಯೂ ಮತ್ತು ವೃತ್ರಾಸುರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮರುತ್ಮಗಳು ಸಹಾಯಮಾಡುವುದೂ ಸಂಹಿತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕಕಡೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಇಂದ್ರನು ಮರುತ್ಮಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಉಳಿದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಹೇಳುವ ಪೂರ್ವಕಥೆಯು ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿರುವುದು.

ಅತಿಥ್ಯೇನ ವೈ ದೇವಾ ಇಷ್ಟ್ವಾ | ತಾನ್ತ್ಸಮದವಿಂದತ್ತೇ ಚತುರ್ಥಾ ವೈದ್ರವಸ್ತು ನೋನ್ಯಸ್ಯ
ಶ್ರಿಯಾತಿಷ್ಠಮಾನಾ ಅಗ್ನಿರ್ವಸುಭಿಸ್ಸೋಮೋ ರುದ್ರೈರ್ವರುಣ ಆದಿತ್ಯೈರಿಂದ್ರೋ ಮರು-
ದ್ಭಿರ್ಬೃಹಸ್ಪತಿವಿಶ್ವೇದೇವೈಃ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೩-೪-೨-೧)

ಹಿಂದೆ ದೇವತೆಗಳು ಅತಿಥ್ಯಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದಾಗ ಅವರವರಲ್ಲೇ ವೈಮನಸ್ಯವುಂಟಾಗಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಸೇರಲಿಷ್ಟಪಡದೆ ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದರು. ಆಗ ಅಗ್ನಿಯು ವಸುಗಳೊಂದಿಗೂ, ಸೋಮನು ರುದ್ರರೊಂದಿಗೂ, ವರುಣನು ಆದಿತ್ಯರೊಂದಿಗೂ, ಇಂದ್ರನು ಮರುತ್ಮಗಳೊಂದಿಗೂ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುಂಪುಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಎಂಬ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಮರುತ್ಮಗಳೊಡನೆ ಸಾಹಚರ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಅವರೊಡನೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇಂದ್ರನೇ ರಾಜನೆಂದೂ ಮರುತ್ಮಗಳೇ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂದೂ ಅನೇಕಕಡೆ ಹೇಳಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಕ್ಷತ್ರಂ ನಾ ಇಂದ್ರೋ ವಿಶೋ ಮರುತೋ ವಿಶಾ ವೈ ಪ್ರತಿಯೋ ಬಲವಾನ್ ಭವತಿ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೪-೩-೩-೬)

ಇಂದ್ರನು ಕ್ಷತ್ರತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ರಾಜನು, ಮರುತ್ತುಗಳೇ ಪ್ರಜೆಗಳು. ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಹಕಾರದಿಂದಲೇ ರಾಜನು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆಗುತ್ತಾನೆಂದೂ ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಾಹಾಯದಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಸರಾಕ್ರಮವು ವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಬಂಧವೂ, ಸಾಹಚರ್ಯವೂ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಕ್ರಮವೂ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅನವದ್ಯೈರಭಿ ದ್ಯುಭಿರ್ಮುಖಃ ಸಹಸ್ವದರ್ಚತಿ |

ಗಣೈರಿಂದ್ರಸ್ಯ ಕಾಮ್ಯೈಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೬-೮)

ಮಂದ್ರಾಃ ಸುಜಿಹ್ವಾಃ ಸ್ವರಿತಾರ ಆಸಭಿಃ ಸಂಮಿಶ್ಣಾ ಇಂದ್ರೋ ಮರುತಃ ಪರಿಷ್ವಾಭಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೬೬-೧೧)

ಸ ನೋ ಮರುದ್ಭಿವ್ಯಾಷಭ ಶ್ರವೋ ಧಾ ಉಗ್ರೇಭಿಃ ಸ್ಥವಿರಃ ಸಹೋದಾಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೭೧-೫)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಆಹ್ವಾನವೂ ಹವಿರರ್ಪಣೆಯೂ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಸಾಹಚರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮರುತ್ವಾನ್ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ. ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮರುತ್ವಾನ್ ಎಂದೇ ಕರೆದಿದೆಯೆಂದು ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಬಂಧಸೂಚಕವಾದ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ.

ವೇರುದ್ಭಿಃ ಸಹ ಯತ್ರೇಂದ್ರೋ ಮರುತ್ವಾಂಸ್ತತ್ರ ಸೋಽಭವತ್ |

(ಬೃ. ದೇ. ೪-೫೬)

ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ವಿಶೇಷವಿವರಣೆ

ಪುರಾಣಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಧುನಿಕಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮರುತ್, ವಾಯು ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಶಬ್ದಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ಅಥವಾ ವಾಯುದೇವತೆ ಎಂದೇ ಅರ್ಥಮಾಡಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಯೋಗ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ವಾಯು ಅಥವಾ ವಾತ ಎಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಅಥವಾ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಗಾಳಿ ಅಥವಾ ವಾಯುದೇವತೆ. ಗಾಳಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಾಯುದೇವತೆ ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಏಕವಚನಪ್ರಯೋಗವೇ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಹುವಚನಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೇ ವ್ಯವಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ವಾಯು ಮತ್ತು ಮರುತ್ತುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ವಾಯುವಿನ ಗುಣವರ್ಣನೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ. ವಾಯುವು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದರಿಂದ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವತೆಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದಾನೆ. ಮರುತ್ತುಗಳು ಅನೇಕರಾದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ದೇವಗಣವೆಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಸಸ್ತಗಣಾವೈ ವೈ ಮರುತಃ, ಮಾರುತಂ ಶರ್ಥಃ; ಮಾರುತಂ ಗಣಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಇದೇ ಅರ್ಥವಿರುವ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದೇ ರೂಢಿಯು. ಇವರೂ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನ (ಅಂತರಿಕ್ಷ) ದೇವತೆಗಳೇ ಆಗಿದಾರೆ.

ಮರುತ್ತುಗಳು ಅತಿರಭಸದಿಂದ ಬೀಸುವ ಚಂಡಮಾರುತದ ಸ್ವರೂಪವು. ಮುಂಗಾರುಮಳೆ ಹುಯ್ಯುವಾಗ ಮಳೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಗಾಳಿಯು ಅತಿರಭಸವಾಗಿ ಬೀಸುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಭವದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ. ರಭಸದಿಂದ ಬೀಸುವ ಈ ಚಂಡಮಾರುತವನ್ನೇ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ಸಂಘವೆಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಮಳೆಯು ಹುಯ್ಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಹುಯ್ಯುವಾಗ ಗಾಳಿಯು ರಭಸವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಳೆಗೂ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಉಕ್ಷಣಿಃ, ಜಲಸ್ಯ ಸೇಕ್ತಾರಿಃ ನೀರಿನಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋಯಿಸುವವರು ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಗುಡುಗು, ಮಿಂಚು, ಸಿಡಿಲು ಇವುಗಳೆಂದೂ, ಅತಿರಭಸವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ಗಾಳಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವ ವೃಷ್ಟಿಗೆ ವೃತ್ರಹನನಾದಿರೂಪವಾದ ಇಂದ್ರನ ಸಂಬಂಧವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಸ್ನೇಹವೂ ಸಾಹಚರ್ಯವೂ ಇರುವುದೆಂದು ಅನೇಕಕಡೆ ಹೇಳಿದೆ. ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸದೆ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಮೇಘಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ವೃತ್ರನನ್ನು ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿ ಮಳೆಗರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ವೃಷ್ಟಿಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳನ್ನು ಚದುರಿಸಿ ಮಳೆಹುಯ್ಯುವಂತೆ ಮರುತ್ತುಗಳು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮರುತ್ತುಗಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೂ ವಿಶೇಷರೀತಿಯ ಸಖ್ಯವಿದೆ. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮರುತ್ವಾನ್ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಸಹ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗಿದೆ.

ಮರುತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ

ಯಾಚ್ಛುರು ಮರುತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಈರೀತಿ ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಅಥಾತೋ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನಾ ದೇವಗಣಾಃ | ತೇಷಾಂ ಮರುತಃ ಪ್ರಥಮಾಗಾಮಿನೋ
ಭವಂತಿ | ಮರುತಃ | ಮರುತೋ ಮಿತರಾವಿಣೋ ವಾ ಮಿತರೋಚಿನೋ ವಾ ಮಹದ್ಧ್ವ-
ವಂತೀತಿ ವಾ ||

(ನಿ. ೧೧-೧೪)

ಎಂದರೆ, ಈಗ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ದೇವಗಣಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಈ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೇ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನವು. ಮರುತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮಿ + ರು ಎಂಬ ಎರಡು ಧಾತುಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಕ್ಲಾಪ್ತವಾದ ಎಂದರೆ ಅಳತೆಗೆ ಸರಿಯಾದ, ಒಂದೇವಿಧವಾದ ಅಥವಾ ಒಂದೇಸಮನಾದ ಶಬ್ದಮಾಡುವವರಾದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮರುತ್ತುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಅಥವಾ ಮಿ + ರುಚ್ ಎಂಬ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಮರುತ್ ಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಒಂದೇಸಮನಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರು ಎಂದೂ, ಮಹತ್ಪೂರ್ವಕವಾದ ದ್ರು ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಬಹಳವಾಗಿ, ರಭಸವಾಗಿ ಬೀಸುವವರು ಅಥವಾ ಚಲಿಸುವವರು ಎಂದೂ ನಿರ್ವಚನದ ಅರ್ಥವು.

ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವ

ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ವಿವರಣೆ

ಈ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಡುಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ೩೩ ಪೂರ್ವ ಸೂಕ್ತಗಳು ಇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ೭ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಪೂಷನ್ ಎಂಬ ದೇವತೆ

ಗಳೊಡನೆ ಒಂದೊಂದು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಒಟ್ಟು ೪೨ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ಸ್ತುತರಾಗಿದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಗಣ ಅಥವಾ ಶರ್ಥ (೧-೩೭-೧) ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ಬಹುವಚನಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರು ರುದ್ರನ ಪುತ್ರರು. ಅನೇಕಕಡೆ ಅವರನ್ನು ರುದ್ರರೆಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ (೧-೩೯-೪, ೭ ಇತ್ಯಾದಿ) ಕೆಲವುನೇಳೆ ಇವರಿಗೆ ರುದ್ರಿಯ ರೆಂದೂ (೧-೩೮-೭ ; ೨-೩೪-೧೦ ಇತ್ಯಾದಿ) ಹೆಸರಿದೆ. ಪೃಥ್ವಿಯ ಪುತ್ರರು (೨-೩೪-೨ ; ೫-೫೨-೧೬ ; ೫-೬೦-೫ ; ೫-೬೬-೩) ಪೃಥ್ವಿಮಾತರಃ (ಪೃಥ್ವಿಯೇ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳವರು) ಎಂದೂ ಅನೇಕಸಲ ಕರೆದಿದೆ. (೧-೨೩-೧೦ ; ೮-೩೬-೫-೧೧-೧೧-೧೧ ಇತ್ಯಾದಿ) ಪೃಥ್ವಿ ಎಂಬ ಗೋವೇ (೫-೫೨-೧೬) ಅಥವಾ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಗೋವೇ (೮-೮೩-೧) ಅವರ ಜನನಿಯು. ಅವರನ್ನು ಗೋಮಾತರಃ ಎಂದೂ ಕರೆದಿದೆ. (೧-೮೫-೩ ; ೮-೨೦-೮) ಈ ಗೋವು ಪ್ರಾಯಶಃ ಚಂದ್ರಮಾರುತದ ನಾನಾವರ್ಣರಂಜಿತವಾದ ಮೇಘವಿರಬಹುದು. ದೊಡ್ಡ ದಾದ ಕೆಚ್ಚಲುಳ್ಳ ಗೋವುಗಳು ಉರಿಯುತ್ತಾ ಬರುತ್ತವೆ (೨-೩೪-೫) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವು ಬಿರುಗಾಳಿಯು ಬೀಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಿಂಚು, ಸಿಡಿಲುಗಳಿಂದಕೂಡಿದ ಮೇಘಗಳೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದಾಗ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದೆ (೬-೬೬-೧, ೨, ೩) ಸಿಡಿಲಿನ ನೂವಿ ನಿಂದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಜನಿಸಿದರು. (೧-೨೩-೧೨) ಅಗ್ನಿಯು ಅವರಿಗೆ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ಪಡೆದನು (೬-೩-೮ ; ೧-೭೧-೮). ವಾಯುವು ಅವರನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನು (೧-೧೩೪-೪) ಮತ್ತು ಅವರು ಆಕಾಶದ ಪುತ್ರರು (೧೦-೭೭-೨) ಮತ್ತು ಆಕಾಶದ ವೀರರು. (೧-೬೪-೪ ; ೧-೧೨೨-೧ ; ೫-೫೪-೧೦) ಅಥವಾ ಆಕಾಶದ ಗಂಡುಗಳು (೩-೫೪-೧೩ ; ೫-೫೯-೬). ಒಂದು ಕಡೆ ಅವರಿಗೆ ಸಮುದ್ರವು ತಾಯಿ (ಸಮುದ್ರ ಮಾತರಃ) ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. (೧೦-೭೮-೬) ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಯೋನಿಗಳು) ತಮ್ಮಿಂದ ತಾವೇ ಜನಿಸಿದವರು) ಎಂದೂ (೧-೧೭೮-೨ ; ೫-೮೭-೨) ಹೇಳಿದೆ.

ಅವರು ಸಹೋದರರಾದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠ, ಕನಿಷ್ಠ ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ (೫-೫೯-೬ ; ೫-೬೦-೫) ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಾನವಯಸ್ಸಿನವರು (೧-೧೬೫-೧). ಅವರೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆದವರು (೫-೫೬-೫ ; ೭-೨೮-೧) ಮತ್ತು ಒಂದೇವಿಧವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರು (೮-೨೦-೧ ಮತ್ತು ೨೧). ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನ (೫-೫೩-೩) ಮತ್ತು ಒಂದೇ ವಾಸಸ್ಥಳ (೧-೧೬೫-೧ ; ೭-೫೬-೧) ಅವರು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆದರು (೫-೫೫-೭) ಅಥವಾ ಮೂರುಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದರು (೫-೬೦-೬). ಅವರು ಪರ್ವತವಾಸಿಗಳೆಂದೂ ಒಂದುಕಡೆ (೮-೮೩-೧, ೨) ಹೇಳಿದೆ.

ಇಂದ್ರಾಣಿಯು ಅವರಿಗೆ ಮಿತ್ರಳು. ಇಂದ್ರಾಣಿ (೧೦-೮೬-೯) ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿಯರೊಡನೆ (೭-೯೬-೨) ಕಲೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಈರಿತಿ ಬಾಂಧವ್ಯವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದು ರೋದಸೀ (ದ್ರಾವ್ಯಾಪೃಥಿವೀ ಅಥವಾ ರುದ್ರಪತ್ನಿ) ಎಂಬ ದೇವತೆಯೊಡನೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅವಳು ಅವರಿಗೆ ಸುಖಸಾಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾ ಅವರೊಡನೆ ರಥದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುತ್ತಾಳೆ (೫-೫೬-೮) ಅಥವಾ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುತ್ತಾಳೆ (೬-೬೬-೬). ಅವಳ ಹೆಸರು ಬರುವ ಐದುಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು (೧-೧೬೭-೪, ೫). ಆದುದರಿಂದ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅವಳು ಅವರ ವಧುವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಭದ್ರಜಾನಯಃ (ಸುಂದರಳಾದ ಭಾರ್ಯೆಯುಳ್ಳವರು (೫-೬೧-೪) ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು. ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ವರರಿಗೆ (೫-೬೦-೪) ಅಥವಾ ಯುವಕರಾದ ಪ್ರಣಯಿಗಳಿಗೆ (೧೦-೭೮-೬) ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳ ತೇಜಸ್ಸು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಸುವರ್ಣವರ್ಣದವರು, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಉಜ್ಜ್ವಲವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರು, ಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಈಷದ್ರಕ್ಷವರ್ಣವುಳ್ಳವರು. (೬-೬೬-೨ ; ೭-೫೯-೧೧ ;

೮-೭-೭) ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಗಳಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ. (೧೦-೭೮-೩) ಅಗ್ನಿಯ ರೂಪವುಳ್ಳವರು ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿಯ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರು (೧೦-೮೪-೧; ೩-೨೬-೫) ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದೆ. (೧೦-೭೮-೨) ಅವರು ಅಗ್ನಿಯಂತೆ (೨-೩೪-೧) ಅಥವಾ ಉದ್ದೀಪ್ತನಾದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ (೬-೬೬-೨) ಇದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯೆಂದೇ ಹೆಸರು (೩-೨೬-೪) ಸರ್ವಗಳ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರು (ಅಹಿಭಾನವಃ ೧-೧೭೨-೧). ಸರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ (೮-೭-೧) ಅವರು ಸ್ವಭಾವುಗಳು (ಸ್ವತಃ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವರು. ೧-೩೭-೨ ಇತ್ಯಾದಿ) ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಬೇರೆ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿಗಳು ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನರು ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಪದೇಪದೇ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. (೧-೧೬೫-೧೨)

ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನೊಡನೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. (೫-೫೪-೨, ೩, ೧೧; ೧-೬೪-೫) ಮರುತ್ತುಗಳು ಘೃತವನ್ನು ಎಂದರೆ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವಾಗ ವಿದ್ಯುತ್ತುಗಳು ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹಸನ್ಮುಖರಾಗುತ್ತಾರೆ (೧-೧೬೮-೮; ೫-೫೨-೬) ಮರುತ್ತುಗಳು ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯುವಾಗ ಕರುವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾ ಹಸುವು ಅರಚುವಂತೆ ಸಿಡಿಲು ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತದೆ (೭-೫೬-೧೩). ವಿದ್ಯುತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ ಎಂದರೆ ವಿದ್ಯುತ್ತು ಸಮಾಪ್ತಪದವಾಗಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಐದು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದುಬಿಲ್ಲವೂ ಮರುತ್ ಎಂಬುದ ರೊಡನೆಯೇ ಇದೆ. ಅವರು ಸಿಡಿಲನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. (೮-೭-೨೫; ೫-೫೪-೧೧) ಸಿಡಿಲೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದ (೫-೫೪-೩). ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಭರ್ಜಿಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭರ್ಜಿ ಅಥವಾ ಋಷ್ವಿ ಎಂಬುದೂ ಸಿಡಿಲೇ ಇರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಋಷ್ವಿವಿದ್ಯುತ್—ಸಿಡಿಲನ್ನೇ ಭರ್ಜಿಯನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವವರು ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ (೧-೧೬೮-೫; ೫-೫೨-೧೩) ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಭಂಗಾರದಿಂದ (೮-೭-೩೨) ಮಾಡಿದ ಕೊಡಲಿಯೂ ಆಯುಧವೆಂದಿದೆ (೧-೩೭-೨; ೧-೮೮-೩; ೫-೩೩-೪; ೫-೫೭-೨; ೮-೨೦-೪) ೫-೫೭-೨; ೮-೨೦-೪) ಒಂದು ಸಲ ಅವರು ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇದೆ. ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಧನುರ್ಬಾಣಧಾರಿಗಳೆಂದೂ (೫-೫೩-೪; ೫-೫೭-೨; ೮-೨೦-೪, ೧೨) ಒಂದುಸಲ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿರುವ ಬಿಲ್ಲುಗಾರ ರೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಲಕ್ಷಣವು ಅವರಿಗೆ ಆಪರೂಪ. ಅವರು ಪುಷ್ಪಹಾರ ಮೊದಲಾದ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. (೫-೫೩-೪). ಭಂಗಾರದ ನಡುಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ (೫-೫೫-೬). ವಿವಾಹಾರ್ಥ ಯಾದ ಶ್ರೀಮಂತನಂತೆ ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಸುವರ್ಣಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ (೫-೬೦-೪). ಬಾಹು ಪುರಿ, ಕಾಲಂದಿಗೆಗಳು ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಭರಣಗಳು. ಈ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾದ ಅವರು ಸ್ವತ್ವರಂಜಿತ ವಾದ ಆಕಾಶದಂತೆ ಅಥವಾ ಮೋಡದಿಂದ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಮಳೆಯ ಹನಿಗಳಂತೆ ಧಳಧಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಭಲ್ಲಿಗಳೂ, ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಂದಿಗೆಗಳೂ, ಎದೆಯಮೇಲೆ ಸುವರ್ಣಾಭರಣಗಳೂ, ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಡಕಾರು ತ್ತಿರುವ ಸಿಡಿಲುಗಳೂ, ತಲೆಯಮೇಲೆ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶಿರಸ್ತ್ರಾಣಗಳೂ ಇವೆ (೫-೫೪-೧೧).

ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಲಹರಿಗಳು ಮಿಂಚಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತವೆ (೧-೮೮-೧, ೩-೫೪-೧೩) ಅವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾದವು. (೫-೫೭-೧) ಮತ್ತು ಅವಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ಚಕ್ರಗಳು ಅಥವಾ ನೇಮಿಗಳು (೧-೬೪-೧೧; ೧-೫೮-೫) ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಯುಧಗಳಿವೆ. (೫-೫೭-೬) ನೀರನ ಬಾನೆಗಳಿವೆ (೧-೮೭-೨) ರಥವನ್ನು ಎಳೆಯುವ ಕುದುರೆಗಳು ಕಂದುಬಣ್ಣದವು (೧-೮೮-೨; ೫-೫೭-೪) ಆ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಭಂಗಾರದ ಗೊರಸುಗಳಿವೆ. (೮-೭-೨೭) ಅವು ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳವು. (೧-೮೫-೪) ಈ ಅಶ್ವಗಳು ಚುಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳವು. ಸ್ವಪದವ್ವರೆಂದು (ಚುಕ್ಕೆ

ಚುಕ್ಕೆಯಾಗಿರುವ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳವರು) ಇವರಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಹೆಸರಿದೆ. ಇವರ ರಥಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಾರೆಂದೂ (೧-೩೯-೬) ಇದೆ. ಇವರು ಗಾಳಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ರಥಕ್ಕೆ ಅಶ್ವವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದಾರೆಂದು (೫-೫೮-೭) ಹೇಳಿದೆ.

ಮರುತ್ತುಗಳು ಆಕಾಶದಂತೆ ಬೃಹದಾಕಾಶವುಳ್ಳವರು (೫-೫೭-೪) ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ್ದಾರೆ (೧೦-೭೭-೩) ಅವರ ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪವು ಅಪರಿಮಿತವಾದುದು (೫-೫೮-೨). ಅವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಮಿತಿಯನ್ನು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು (೧-೧೬೭-೯). ಅವರು ಯುವಕರು (೧-೬೪-೨; ೧-೧೬೫-೨; ೫-೪೭-೧೫) ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ವಾರ್ಧಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ (೧-೬೪-೩). ಅವರು ಅಸುರರು, ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿಗಳು, ಓಜಸ್ವಿಗಳು, ಕೊಳೆಯಿಲ್ಲದವರು (೧-೬೪-೨, ೧೨) ಮತ್ತು ಧೂಳು ಇಲ್ಲದವರು (೬-೬೬-೨) ಭಯಂಕರರೂಪವುಳ್ಳವರು (೧-೧೯-೪) ಸಿಡುಕುಸ್ವಭಾವದವರು (೭-೫೬-೮) ಭಯಂಕರರು (೫-೫೬-೨, ೩; ೭-೫೮-೨). ದುಷ್ಟವೃತ್ತಿಗಳಂತೆ ಭೀಕರರು (೨-೩೪-೧). ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಅಥವಾ ಕರುಗಳಂತೆ ಕ್ರೇಡಾಸಕ್ತರು (೧-೧೬೬-೨, ೭-೫೬-೧೬೬; ೧೦-೭೮-೬). ಕಪ್ಪಾದ ಬಿನ್ನುಗಳುಳ್ಳ ಹಂಸಗಳಂತಿದ್ದಾರೆ (೭-೫೯-೭). ಆಯೋಮಯವಾದ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳುಳ್ಳ ಕಾಡುಹಂದಿಗಳಂತೆಯೂ (೧-೮೮-೫) ಸಿಂಹಗಳಂತೆಯೂ (೧-೬೪-೮) ಇದ್ದಾರೆ.

ಅವರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೧-೧೬೯-೭ ಇತ್ಯಾದಿ). ಆ ಧ್ವನಿಯೇ ಗುಡುಗು (೧-೨೩-೧೧) ಮತ್ತು ಅದು ಗಾಳಿಬೀಸುವ ಶಬ್ದವು (೭-೫೬-೩) ಅವರು ಬಂದರೆ ಆಕಾಶವು ಭಯದಿಂದ ಅರಚುತ್ತದೆಯೇ ಎನ್ನುವಂತಿದೆ (೮-೭-೨೬) ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆಯೂ, ಭೂಮಿ ಅಥವಾ ಎರಡು ಲೋಕಗಳನ್ನು ನಡಗುನಂತೆಯೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ರಥನೇಮಿಗಳಿಂದ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಚೂರುಚೂರುಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೧-೬೪-೧೧, ೫-೫೨-೯) ಅವರು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ಬಂದು ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೮-೨-೪) ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಕಾಡಾನೆಗಳಂತೆ ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ (೧-೩೯-೫; ೧-೬೪-೭). ಕಾಡುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಹೆದರಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗುತ್ತವೆ. (೫-೬೦-೨) ಪರ್ವತಗಳಂತೆ ಅಪ್ರತಿಹತರಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಗಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಎಸೆಯುತ್ತಾರೆ (೧-೬೪-೩). ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಹೆದರುತ್ತವೆ (೧-೮೫-೮) ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ನೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಾರೆ (೧೦-೭೮-೩). ಧೂಳನ್ನು ಸುಳಿಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಾರೆ (೧-೬೪-೧೨). ಗಾಳಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಗಾಳಿಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೭-೫೬-೩). ಗಾಳಿಯ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ (೮-೭-೩, ೪, ೧೭) ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಶ್ವವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ (೫-೫೮-೭).

ಮಳೆಗೆರೆಯುವುದೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಮಳೆಯು ಅವರ ಉಡುಪು (೫-೫೭-೪). ಅವರು ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ (೧-೩೮-೯). ಎರಡು ಪ್ರಪಂಚಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಳೆ ಸುರಿಸುತ್ತಾ ಬೀಸುತ್ತಾರೆ (೧-೬೪-೬; ೮-೭-೧೬). ಮಳೆಯು ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ (೫-೫೩-೧೦). ನೀರನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಮಳೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೫-೫೮-೩) ಮಳೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ (೫-೫೯-೧) ಸೂರ್ಯನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮಳೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚುತ್ತಾರೆ (೫-೫೯-೫). ಮಳೆಗೆರೆದಾಗ ಮೋಡಗಳಿಂದ ಕತ್ತಲನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೧-೩೮-೯). ಗಾಳಿಯೊಡನೆ ನೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಾ ಹಿಮವನ್ನೆರಚುತ್ತಾರೆ (೮-೭-೪) ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಬಾನೇ, ಮೋಡ (೫-೫೩-೬; ೫-೫೯-೮) ಮತ್ತು ಪರ್ವತಪ್ರವಾಹಗಳು ನೀರುಸುರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೫-೫೯-೭). ಅವರು ಧಾವಿಸುವಾಗ ನೀರು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ (೫-೨೮-೬) ಅವರ ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಭೂಲೋಕದ ನದಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಮರುದ್ವೈಧಾ (ಮರುತ್ತುಗಳಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು (೧೦-೭೫-೫) ಎಂಬ

ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ರುದ್ರಪುತ್ರರ ಬೆವರೇ ಮಳೆಯಾಯಿತು (ಜಿ-ಜಿ೮-೭). ಮರುತ್ತುಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟವಾದ ವೃಷ್ಟಿಯು ಅಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ಕ್ಷೀರ (೧-೧೬೬-೩) ಫೃತ (೧-೮೫-೩; ೧೦-೮೮-೪) ಕ್ಷೀರ ಮತ್ತು ಫೃತ (೧-೬೪-೬) ಎನಿಸಿ ಕೊಂಡಿದೆ. ವಸಂತಕಾಲ (ಮಧುವನ್ನೇ) ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ (೧-೮೫-೧೧). ಅಥವಾ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಧುವಿನಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ (ಜಿ-ಜಿ೪-೮). ರಮುದ್ರದಿಂದ ನೀರನ್ನು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಳೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ (ಅ. ವೇ. ೪-೨೭-೪). ಅವರು ಸುರಿಸುವ ಮಳೆಯ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಿಂಚು, ಗುಡುಗುಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಘರ್ಜಿಸುತ್ತಾ ರಭಸದಿಂದ ನುಗ್ಗುತ್ತಾರೆ (ಜಿ-ಜಿ೪-೩). ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಗಾಳಿ, ಮಿಂಚು, ಸಿಡಿಲುಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಚ್ಚಲಿನಿಂದ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದೋಹನಮಾಡಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಾಲಿನಿಂದ ತುಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ (೧-೬೪-೫). ಅವರಿಂದ ದುಗ್ಧವಾದ ಚಿಲುಮೆಯು ಘರ್ಜಿಸುತ್ತದೆ. (೧-೬೪-೬) ಅವರಿಂದ ಉದಕವು ಸುರಿಸಿದಾಗ ಆಕಾಶವು ಕೆಂಬಣ್ಣದ ವೃಷಭವು ಗುಟುರುಹಾಕುತ್ತದೆ (ಜಿ-ಜಿ೮-೬). ಅಶ್ವವು ನೀರನ್ನು ಸೃಜಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೧-೬೪-೬) ಆಕಾಶದ ಮಳೆಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ, ಅಶ್ವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಜಿ-೮೩-೬) ಅಶ್ವದೊಡನೆ ಸೇರಿ ನೀರನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಾಗ, ಮರುತ್ತುಗಳು ಸ್ವರ್ಣವರ್ಣದವರಾಗುತ್ತಾರೆ (೨-೩೪-೧೩) ಮೇಘಗಳು ಧ್ವನಿಗೈಯ್ಯುವಾಗ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಮರುತ್ತುಗಳ ರಥನೇಮಿಗಳ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ. (೧-೧೬೮-೮). ಇಂದ್ರನು ಸುರಿಸುವ ನೀರಿಗೆ ಮರುತ್ಪತ್ತಿ (ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದವು) ಎಂದು ಹೆಸರು (೧-೮೦-೪) ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕರೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರಿಗೆ ಪುರುದ್ರಪ್ತಾಃ (ಜಿ-ಜಿ೭-೫) ಅಥವಾ ದ್ರಷ್ಟಿನಃ (೧-೬೪-೨) ಹೆಚ್ಚಾದ ಜಲಬಿಂದುಗಳುಳ್ಳವರು ಮತ್ತು ಸುದಾನವಃ (ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದಿರುವವನು) ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಅವರು ಶಾಖನನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಜಿ-ಜಿ೪-೧) ಆದರೆ ಅವರೇ ಕತ್ತಲನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ (೭-೫೬-೨೦) ಬೆಳಕನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿ (೧-೮೬-೧೦) ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೮-೭-೮) ವಾಯುವಿನ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದಾರೆ. (ಜಿ-ಜಿ೫-೨) ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತೇಜೋವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಆಕಾಶಭಾಗಗಳನ್ನು ವಿತ್ತರಿಸಿ ಎರಡು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿದಾರೆ (೮-೮೩-೯, ೧೦).

ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುವ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಗಾಯಕರೆಂದು ಕರೆದಿರಬಹುದು (ಜಿ-ಜಿ೨-೧; ಜಿ-೬೦-೮; ಜಿ-೩೫-೯). ಅವರು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಗಾಯಕರು (ಜಿ-ಜಿ೭-೫) ಅವರು ಗಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೧-೧೯-೪; ೧-೧೬೬-೭) ಅವರು ಹಾಡುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. (೮-೨೯-೧೦). ಕೊಳಲು ಉಡುತ್ತಾ ಪರ್ವತವನ್ನು ಸಿಳಿದರು (೧-೮೫-೧೦) ಇಂದ್ರನು ಅಹಿಯನ್ನು ವಧಿಸಿದಾಗ ಮರುತ್ತುಗಳು ಅವನಿಗಾಗಿ ಗೌರವಮಾಡಿ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು (ಜಿ-೨೯-೨; ಜಿ-೩೦-೬). ಗಾನಮಾಡಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದರು (೧-೮೫-೨). ಅವರ ಗಾನವೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುವ ಶಬ್ದ (೪-೨೭-೪) ಆದರೂ ಅದು ಸ್ತುತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ (೩-೧೪-೪) ಇಂದ್ರಸಹಿತರಾಗಿರುವಾಗ ಅವರು ಋತ್ವಿಜರೆಂದು ಆಹಾರರಾಗುತ್ತಾರೆ (ಜಿ-೨೯-೩) ಮತ್ತು ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದಾರೆ (೧೦-೭೮-೧). ಅವರೇ ನೊದಲು ಯಾಗಮಾಡಿದವರು (೨-೩೬-೨). ಶಿಷ್ಯರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಿಮಾಡಿದವರೂ ಇವರೇ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪ್ತಗೊಳಿಸಿದವರು ಭೃಗುಗಳು (೧೦-೧೨೨-೫). ಇತರ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಇವರೂ ಸೋಮಪಾನಮಾಡಿದವರೆಂದು (೨-೩೬-೨; ೮-೮೩-೯, ೧೦, ೧೧, ೧೨ ಇತ್ಯಾದಿ) ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದಾರೆ.

ಗುಡುಗು, ಮಳೆ ಮತ್ತು ಇವರೂ ಒಂದು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಇವರು ಇಂದ್ರನ ಸ್ನೇಹಿತರು. ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ಅವನೊಡನೆ ನಿಕಟಬಾಂಧವ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿ ಗಾನ ಇವುಗಳಿಂದ (೧-೧೬೫ ೧೧ ಇತ್ಯಾದಿ) ಇಂದ್ರನ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. (೩-೩೫-೯, ೬-೧೭-೧೧). ವೃತ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮರುತ್ತುಗಳೇ ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರು (೮-೬೫-೨, ೩ ; ೧೦-೧೧೩-೩). ತ್ರಿತ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರರಿಗೆ ಅವರು ವೃತ್ರವಧೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೮-೭-೨೪). ವೃತ್ರವಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಗಾನಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ (೮-೭೮-೧, ೨, ೩). ಅಹಿ ಮತ್ತು ಶಂಬರನೊಡನೆ ಇಂದ್ರನು ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಮರುತ್ತುಗಳು ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದರು (೩-೪೭-೩, ೪). ಮರುತ್ಸಹಿತನಾಗಿಯೇ ಇಂದ್ರನು ಬೆಳಕು (೮-೬೫-೪) ಮತ್ತು ಗೋವುಗಳನ್ನು (೧-೬೫-೫). ಪಡೆದನು. ಮತ್ತು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತನಾದನು (೭-೪೭-೫) ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಇವರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದಾನೆ (೧-೧೦೦, ೧೦೧, ೧೬೫ ಮತ್ತು ೧೦-೬೫ ನೆಯಸೂಕ್ತಗಳು) ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳೇ ಈ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವತಂತ್ರರು. ಇಂದ್ರನಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ಮರುತ್ತುಗಳು ವೃತ್ರನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಾರೆ (೧-೨೩-೯). ವೃತ್ರಸುರನ ಕೀಲುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಮಾಡಿದರು (೮-೭-೨೩) ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು (೨-೩೪-೧). ಇತರ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಇವರಿಗೂ ಇಂದ್ರನೇ ನಾಯಕನು (೧-೨೩-೮ ಇತ್ಯಾದಿ) ಇಂದ್ರನಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿಯೇ ಇವರು ಇರುವರು (೧೦-೧೨೮-೨). ಅವರು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪುತ್ರಸದೃಶರು (೧-೧೦೦-೫) ಅವನ ಭ್ರಾತೃಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ (೧-೧೭೦-೨). ಒಂದೆರಡು ಸಲಮಾತ್ರ ಮರುತ್ತುಗಳು ಇಂದ್ರನ ಕೈಬಿಟ್ಟರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಹಿಯೊಡನೆ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಯುದ್ಧಮಾಡುವಂತೆ ಸನ್ನಿವೇಶವೊದಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ (೧-೧೬೫-೬) ಅವನನ್ನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು (೮-೭-೩೧) ಒಂದು ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಇವರಿಗೂ ದ್ವೇಷವೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮರುತ್ತುಗಳು-ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ವಧಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದೇಕೆ? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ವಧಿಸಬೇಡ ಎಂದು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದಾರೆ (೧-೧೭೦-೨ ; ೧-೧೨೧-೬). ತೈತ್ತಿರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ (ತೈ. ಬ್ರಾ. ೨-೭-೧೧-೧) ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೂ ಘರ್ಷಣೆಯಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಮರುತ್ತುಗಳು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ಗುಣಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ರುದ್ರನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಜನರನ್ನೂ ಸಿಡಿಲು ತೊಂದರೆಪಡಿಸದಂತೆಯೂ ಅವರ ದುರಾಗ್ರಹವು ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟದಂತೆಯೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ (೭-೫೬-೯). ಅವರು ಎಸೆಯುವ ಬಾಣ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು (೧-೧೭೨-೨) ಸಿಡಿಲು (೭-೫೭-೪) ಗೋವು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ವಧಿಸುವ ವಜ್ರಾಯುಧ (೭-೫೬-೧೭) ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಕೆಡಕುಂಟಾಗಬಹುದು (೧-೩೯-೮). ಅವರು ಕುಪಿತರಾಗಬಾರದೆಂದು ಬೇಡಲಾಗಿದೆ. (೧-೭೧-೧ ; ೭-೫೮-೫). ಅವರಿಗೆ ಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಕೋಪಬರುತ್ತದೆ (೧-೬೪-೮, ೯) ರುದ್ರನಂತೆ ಇವರಿಂದಲೂ ಸಿಂಧು. ಅಸಿಕ್ಕೆ ಎಂಬ ನದಿಗಳೂ, ಸಮುದ್ರಗಳೂ ಮತ್ತು ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಓಷಧಿಗಳೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ (೮-೨೦-೨೩, ೨೪, ೨೫-೨೬) ಶುದ್ಧವೂ ಅನುಕೂಲವೂ ಸುಖಕರವೂ ಆದ ಚಿಕಿತ್ಸಾವಿಧಾನಗಳು ಮರುತ್ಸಹಿತನಾದ ರುದ್ರನಲ್ಲಿವೆ (೨-೨೩-೧೩) ಅದನ್ನು ಮರುತ್ತುಗಳು ಮಳೆಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ (೫-೫೩-೧೪) ಆದುದರಿಂದ ಓಷಧಿ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಉದಕವೇ ಇರಬೇಕು. ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಇವರಿಗೂ ಸಾವಕ (ಶುದ್ಧಿಮಾಡುವವರು) ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. (೭-೫೬-೧೨ ಇತ್ಯಾದಿ)

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಚಂಡಮಾರುತದ ಅಥವಾ ರಭಸದಿಂದ ಬೀಸುವ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ದೇವತೆಗಳೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮರುತ್ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗಾಳಿ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥಮಾಡುವುದು ಆಧುನಿಕಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರಿದರೂ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆದರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಅಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಐವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಥ ಚತುರ್ಥೇನುವಾಕೇ ಪಂಚದಶ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ಕ ಈಂ ವ್ಯಕ್ತಾ ಇತಿ ಪಂಚವಿಂಶತ್ಯು-
ಚಿಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಮರುದ್ದೇವತಾಕಂ | ಅದ್ಯಾ ಏಕಾದಶ ದ್ವಿಪದಾ ವಿಂಶತ್ಯು-
ಕ್ಷರಾ ವಿರಾಜಃ ಶಿಷ್ಪಾಶ್ಚತುರ್ದಶ ತ್ರಿಷ್ಪುಭಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಕ ಈಂ ಪಂಚಾಧಿಕಾ ಮಾರುತಂ
ಹಾದ್ಯಾ ಏಕಾದಶ ದ್ವಿಪದಾ ಇತಿ || ದಶರಾತ್ರೇ ಚತುರ್ಥೇಹನ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತೇ ಶಸ್ತ್ರ ಇದಂ ಮಾರುತ-
ನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಸುಮತೌ ಕ ಈಂ ವ್ಯಕ್ತಾ ನರಃ | ಅ. ೮-೮ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವು
ಗಳಲ್ಲಿ ಕ ಈಂ ವ್ಯಕ್ತಾಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ
ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಮರುತ್ತುಗಳು ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಹನ್ನೊಂದು ಋಕ್ಕು
ಗಳು ಇವತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ದ್ವಿಪದಾ ವಿರಾಟ್ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ಸಿನವು. ಉಳಿದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಪು
ಭಂವಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕ ಈಂ ಪಂಚಾಧಿಕಾ ಮಾರುತಂ ಹಾದ್ಯಾ ಏಕಾದಶ ದ್ವಿಪದಾ ಎಂದು
ಹೇಳಿರುವುದು. ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನವೆ ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತ
ವನ್ನು ಮಾತುತನಿವಿದ್ಧಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ
ಸುಮತೌ ಕ ಈಂ ವ್ಯಕ್ತಾ ನರಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೫೬

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ —೫೬ ||
ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೩, ೨೪, ೨೫, ೨೬ ||
ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಚೈ—೨೫ ||
ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||
ದೇವತಾ— ಮರುತಃ ||
ಭಂದಃ—೧-೧೧ ದ್ವಿಪದಾ | ೧೨-೨೫ ತ್ರಿಷ್ಪು ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಕ ಈಂ ವ್ಯಕ್ತಾ ನರಃ ಸನೀಳಾ ರುದ್ರಸ್ಯ ಮರ್ಯಾ ಅಧಾ ಸ್ವಶ್ವಾಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಕೇ | ಈಂ | ವಿಸ್ತಾಕ್ತಾಃ | ನರಃ | ಸನೀಳಾಃ | ರುದ್ರಸ್ಯ | ಮರ್ಯಾಃ | ಅಧ | ಸ್ವಾಶ್ವಾಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವ್ಯಕ್ತಾಃ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತಾ ನರೋ ನೇತಾರಃ ಸನೀಳಾಃ ಸಮಾನಾಕಸೋ ರುದ್ರಸ್ಯ ಮಹಾದೇ-
ವಸ್ಯ ಪುತ್ರಾ ಮರ್ಯಾ ಮರ್ಯೇಭ್ಯೋ ನೈಭ್ಯೋ ಹಿತಾ ಅಧಾಪಿ ಚ ಸ್ವಶ್ವಾಃ ಶೋಭನವಾಹಾ ಈನಿಮ
ಏವಂಭೂತಾಃ ಕೇ ಭವಂತೀತಿ ರೂಪಾತಿಶಯಾದ್ವಿರಾಶ್ಚರ್ಯೇಣಾಹ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸ ನೀಳಾಃ—ಸಮಾನವಾದ ವಾಸಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವರೂ, | ವ್ಯಕ್ತಾಃ—ಕಾಂತಿಯುತರೂ | ನರಃ—ಮಾರ್ಗ
ದರ್ಶಕರೂ | ರುದ್ರಸ್ಯ—ರುದ್ರಪುತ್ರರೂ | ಮರ್ಯಾಃ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಗಳೂ | ಅಧ—ಮತ್ತು | ಸ್ವಶ್ವಾಃ
—ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ಈಂ—ಈ ದಿವ್ಯವೃತ್ತಿಗಳು | ಕೇ—ಯಾರಾಗಿರಬಹುದು ?

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಮಾನವಾದ ವಾಸಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವರೂ, ಕಾಂತಿಯುತರೂ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರೂ, ರುದ್ರಪುತ್ರರೂ, ಮಾನವರಿಗೆ
ಹಿತಕಾರಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಈ ದಿವ್ಯವೃತ್ತಿಗಳು ಯಾರಾಗಿರಬಹುದು ?

English Translation

Who are these resplendent chiefs, the dwellers in one abode, the sons
of Rudra, friends of man, at present well mounted ?

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನಕಿರ್ದೈಷಾಂ ಜನೂಂಷಿ ವೇದ ತೇ ಅಂಗ ವಿದ್ರೇ ಮಿಥೋ ಜನಿತ್ರಂ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನಕಿಃ | ಹಿ | ಏಷಾಂ | ಜನೂಂಷಿ | ವೇದ | ತೇ | ಅಂಗ | ವಿದ್ರೇ | ಮಿಥಃ | ಜನಿತ್ರಂ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಏಷಾಂ ಮರುತಾಂ ಜನೂಂಷಿ ಜನ್ಮಾನಿ ನಕಿರ್ದೈ ವೇದ | ಕಶ್ಚಿದಪಿ ನ ಖಲು ಜಾನಾತಿ | ತೇ ತಾ-
ದೃಶಾ ಮರುತೋ ಮಿಥಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಜನಿತ್ರಂ ರುದ್ರಪೃತ್ವಿಭ್ಯಾಂ ಸಕಾಶಾತ್ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಂ ಸ್ವಕೀಯಂ
ಜನ್ಮಾಂಗ ವಿದ್ರೇ | ಸ್ವಯಮೇವ ವಿದಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಏಷಾಂ—ಈ ಮರುತ್ತುಗಳ | ಜನೂಂಷಿ—ಜನ್ಮಗಳನ್ನು | ನಕಿಃ ಹಿ ವೇದ—ಯಾರೂ ಅರಿತಿಲ್ಲ. | ತೇ
—ಮಹದ್ರೂಪವುಳ್ಳ ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಮಿಥಃ—ತಾವೇ ಪರಸ್ಪರ | ಜನಿತ್ರಂ—ರುದ್ರ ಮತ್ತು ಪೃತ್ವಿಗಳ
ಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವನ್ನು | ಅಂಗ—ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ | ವಿದ್ರೇ—ಅರಿತಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಮರುತ್ತುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮವನ್ನು ಅರಿತವರಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಇದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು
ರುದ್ರ ಮತ್ತು ಪೃತ್ವಿಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವನ್ನು ತಾವೇ ಪರಸ್ಪರ ಅರಿತಿದ್ದಾರೆ.

English Translation

No one indeed knows their origin, they alone respectively know their birth.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಭಿ ಸ್ವಪೂಭಿರ್ಮಿಥೋ ವಪಂತ ವಾತಸ್ವನಸಃ ಶೈನಾ ಅಸ್ಪೃಧನ್ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಭಿ | ಸ್ವಪೂಭಿಃ | ಮಿಥಃ | ವಪಂತ | ವಾತಸ್ವನಸಃ | ಶೈನಾಃ | ಅಸ್ಪೃಧನ್ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮರುತಃ ಸ್ವಪೂಭಿಃ ಸ್ವಕೀರ್ಯೈಃ ಪವನೈಃ ಸಂಚರಣೈಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಸಂಚರಂತೋ ಮಿಥಃ ಪರಸ್ಪರಮಭಿ ವಪಂತ | ಸಂಗಚ್ಛಂತೇ | ಅಪಿ ಚ ವಾತಸ್ವನಸೋ ವಾಯುವತ್ಸ್ವನಂತಃ ಶಬ್ದಾಯಮಾನಾಃ ಶೈನಾಃ || ಶೈವಜಗತಾವಿತಿ ಧಾತೋ ರೂಪಂ || ಗಮನಶೀಲಾಃ | ಯದ್ವಾ | ಶೈನಾ ಇತಿ ಉಪೋ-
ಷಮನೇತತ್ | ಶೈನಾಃ ಪಪ್ತೀಣಃ | ತದ್ವದ್ಗಚ್ಛಂತಃ | ಅಸ್ಪೃಧನ್ | ಪರಸ್ಪರಂ ರೂಪಸೌಂದರ್ಯಾ-
ದಿಭಿಃ ಸ್ಪರ್ಧಂತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸ್ವಪೂಭಿಃ—ತಮ್ಮ ಪವನವೇಗಗಳಿಂದಲೇ ಸಂಚರಿಸುವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಮಿಥಃ—ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ | ಅಭಿ
ವಪಂತ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. | ವಾತಸ್ವನಸಃ—ವಾಯುವಿನಂತೆ ಶಬ್ದಮಾಡತಕ್ಕವರೂ | ಶೈನಾಃ—
ಶೈನಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಅಸ್ಪೃಧನ್—ತಮ್ಮ ಸೌಂದರ್ಯಾದಿಗ-
ಳಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ತಾವೇ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ತಮ್ಮ ಪವನವೇಗಗಳಿಂದಲೇ ಸಂಚರಿಸುವ ಮರುತ್ತುಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಾಯುವಿ-
ನಂತೆ ಶಬ್ದಮಾಡತಕ್ಕವರೂ, ಶೈನಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ತಮ್ಮ ಸೌಂದ-
ರ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ತಾವೇ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

They go together by their own pure paths: roaring like the wind, fleet as falcons, they mutually rival each other.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏತಾನಿ ಧೀರೋ ನಿಷ್ಠಾ ಚಿಕೇತ ಪೃಶ್ನೀರ್ಯದೂಧೋ ಮಹೀ ಜಭಾರ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏತಾನಿ | ಧೀರಃ | ನಿಷ್ಠಾ | ಚಿಕೇತ | ಪೃಶ್ನೀಃ | ಯತ್ | ಊಧಃ | ಮಹೀ | ಜಭಾರ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಧೀರೋ ಧೀಮಾ ಇಷ್ಟೋ ಜನೋ ನಿಷ್ಯಾ ನಿಷ್ಯಾ ನಿ ಶ್ವೇತವರ್ಣಾನ್ಯೇತಾನಿ ಮರುದಾತ್ಮ-
ಕಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಚಿಕೇತ | ಜಾನೀಯಾತ್ | ಕಿಂತು ನ ಸರ್ವೇ ಜನಾ ಜಾನಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಮಹೀ ಮ-
ಹತೀ ಪೃಶ್ನಿಮ್‌ರುತಾಂ ಜನನೀ ಯದ್ಯಾನಿ ಮರುದಾತ್ಮಕಾನಿ ಭೂತಾನ್ಯಾಥ ಉಧನ್ಯಂತರಿಷ್ಟೇ ಸ್ವ-
ಕೀಯೇ ಜಠರೇ ವಾ ಜಭಾರ ಬಭಾರ | ಏತಾನಿ ಚಿಕೇತೇತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಹೀ—ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ | ಪೃಶ್ನಿಃ—ರುದ್ರಪತ್ನಿಯಾದ ಪೃಶ್ನಿಯು | ಯತ್—ಯಾವ ಈ ಮರು-
ತ್ಮಗಳನ್ನು | ಉಧಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಜಠರದಲ್ಲಿ | ಜಭಾರ—ಧರಿಸಿದಳೋ | ಏತಾನಿ—ಅಂತಹ |
ನಿಷ್ಯಾ—ಶ್ವೇತವರ್ಣವುಳ್ಳ ಈ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು | ಧೀರಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞನು ಮಾತ್ರ | ಚಿಕೇತ—ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ ರುದ್ರಪತ್ನಿಯೂ ಆದ ಪೃಶ್ನಿಯು ಯಾವ ಈ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷರೂಪ-
ವಾದ ತನ್ನ ಜಠರದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದಳೋ, ಅಂತಹ ಶ್ವೇತವರ್ಣವುಳ್ಳ ಈ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞನು ಮಾತ್ರ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ

English Translation

The sage may know those white-complexioned beings (the Maruts)
whom the vast Prishni bore at her udder.

ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ

ಸಾ ವಿಟ್ಟುವೀರಾ ಮರುದ್ಧಿರಸ್ತು ಸನಾತ್ನಹಂತೀ ಪುಷ್ಯಂತೀ ನೃಮ್ಣಂ || ೫ ||

ಪದಸಾಠಃ

ಸಾ | ವಿಟ್ | ಸ್ತುವೀರಾ | ಮರುತ್ ೨ಭಿಃ | ಅಸ್ತು | ಸನಾತ್ | ಸಹಂತೀ | ಪುಷ್ಯಂತೀ | ನೃಮ್ಣಂ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಾ ವಿಟ್ ಸಾ ಪ್ರಜಾ ಮರುತಃ ಪರಿಚರತಿ | ಸಾ ಪ್ರಜಾ ಮರುದ್ಧಿರ್ಹೇತುಭಿಃ ಸನಾಜ್ಞಿರಾತ್ನ-
ಹಂತೀ ಶತ್ರುನಭಿಭವಂತೀ ನೃಮ್ಣಂ ಧನಂ ಬಲಂ ವಾ ಪುಷ್ಯಂತೀ ಲಭಂತೀ ಸುವೀರಾ ಕೋಭನಪುತ್ರ-
ಯುಕ್ತಾಸ್ತು | ಭವತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸಾ ವಿಟ್—ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಪ್ರಜೆಗಳು | ಮರುದ್ಧಿಃ—ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು |
ಸನಾತ್—ಬಹುಕಾಲ | ಸಹಂತೀ—(ಶತ್ರುಗಳನ್ನು) ಸೋಲಿಸುತ್ತಲೂ | ನೃಮ್ಣಂ—ಧನವನ್ನು | ಪುಷ್ಯಂತೀ—
ಹೊಂದುತ್ತಲೂ | ಸುವೀರಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿಯೂ | ಅಸ್ತು—ಆಗಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಪ್ರಜೆಗಳು ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬಹುಕಾಲ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
ಸೋಲಿಸುತ್ತಲೂ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿಯೂ ಆಗಿರಲಿ.

English Translation

May the people, through (the favours of) the Maruts, always be victorious, possessed of male posterity, and in the enjoyment of wealth.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಾಮಂ ಯೇಷಾಃ ಶುಭಾ ಶೋಭಿಷ್ಠಾಃ ಶ್ರಿಯಾ ಸಂಮಿಶ್ಲಾ ಓಜೋಭಿ-
ರುಗ್ರಾಃ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಾಮಂ | ಯೇಷಾಃ | ಶುಭಾ | ಶೋಭಿಷ್ಠಾಃ | ಶ್ರಿಯಾ | ಸಂಮಿಶ್ಲಾಃ | ಓಜೋಭಿಃ | ಉಗ್ರಾಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮರುತೋ ಯಾಮಂ ಯಾತವ್ಯಂ ಗಂತವ್ಯಂ ಪ್ರದೇಶಂ ಯೇಷಾ ಯಾತ್ಯತಮಾ ಅತಿಶಯೇನ
ಗಂತಾರಃ ಶುಭಾಲಂಕಾರೇಣ ಶೋಭಿಷ್ಠಾ ಅತಿಶಯೇನ ಶೋಭಯುಕ್ತಾಃ ಶ್ರಿಯಾ ಕಾಂತ್ಯಾ ಸಂಮಿಶ್ಲಾಃ
ಸಂಗಚ್ಛಮಾನಾ ಓಜೋಭಿರ್ಬಲೈರುಗ್ರಾ ಉದ್ಗೂರ್ಣಾಃ | ಏವಂಭೂತಾ ಭವಂತೀತಿ ಶೇಷಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು) | ಯಾಮಂ—ಸೇರಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಯೇಷಾಃ—ಅತಿಶಯ
ವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರುವವರೂ | ಶುಭಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅಲಂಕಾರದಿಂದ | ಶೋಭಿಷ್ಠಾಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವರೂ |
ಶ್ರಿಯಾ—ಕಾಂತಿಯೊಡನೆ | ಸಂಮಿಶ್ಲಾಃ—ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವವರೂ | ಓಜೋಭಿಃ—ತಮ್ಮ ಬಲಗಳೊಡನೆ |
ಉಗ್ರಾಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮರುತ್ತುಗಳು ಸೇರಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರುವವರೂ, ಕಾಂತಿಯೊಡನೆ ಹೋದಿ
ಕೊಂಡಿರುವವರೂ ತಮ್ಮ ಬಲಗಳೊಡನೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ.

English Translation

The Maruts rapidly repair to the place (of their destination), richly decorated with ornaments, invested with beauty, terrible by their strength.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉಗ್ರಂ ವ ಓಜಃ ಸ್ಥಿರಾ ಶವಾಂಸ್ಯಧಾ ಮರುದ್ಭಿರ್ಗಣಸ್ತು ವಿಷ್ಣುನ್ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉಗ್ರಂ | ವಃ | ಓಜಃ | ಸ್ಥಿರಾ | ಶವಾಂಸಿ | ಅಥ | ಮರುತ್ಯಭಿಃ | ಗಣಃ | ತುವಿಷ್ಣುನ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಮೋಜಸ್ತೇಜ ಉಗ್ರಮುದ್ಗೂರ್ಣಂ ಭವತು | ಶವಾಂಸಿ ಯು-
ಷ್ಮದೀಯಾನಿ ಬಲಾನಿ ಸ್ಥಿರಾ ಸ್ಥಿರಾಣಿ ಕೃಶ್ಣಿ ದನಸಹರ್ತವ್ಯಾನಿ ಭವಂತು | ಅಧಾಪಿ ಚ ಮರುದ್ಭಿರ್ಗಣೋ
ಮರುತಾಂ ಸಂಘಸ್ತುವಿಷ್ಠಾನ್ ವೃದ್ಧಿಮಾನ್ಭವತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಓಜಃ—ತೇಜಸ್ಸು | ಉಗ್ರಂ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿರಲಿ. | ಶವಾಂಸಿ—
ನಿಮ್ಮ ಬಲಗಳು | ಸ್ಥಿರಾ—ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರಲಿ. | ಅಧ—ಮತ್ತು | ಮರುದ್ಭಿಃ—ಮರುತ್ತುಗಳ | ಗಣಃ—ಸಂಘವು |
ತುವಿಷ್ಠಾನ್—ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದುದಾಗಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸು ಅಧಿಕವಾಗಿರಲಿ. ನಿಮ್ಮ ಬಲಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರಲಿ. ಮತ್ತು
ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಘವು ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದುದಾಗಿರಲಿ.

English Translation

Terrible by your strength, steadfast your energies, prosperous be the
company of the Maruts.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶುಭ್ರೋ ವಃ ಶುಷ್ಕಃ ಕ್ರುಧ್ನೀ ಮನಾಂಸಿ ಧುನಿಮುನಿರಿವ ಶರ್ಘಸ್ಯ
ಧೃಷ್ಣೋಃ || ೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶುಭ್ರಃ | ವಃ | ಶುಷ್ಕಃ | ಕ್ರುಧ್ನೀ | ಮನಾಂಸಿ | ಧುನಿಃ | ಮುನಿಃ | ಇವ | ಶರ್ಘಸ್ಯ | ಧೃಷ್ಣೋಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಶುಷ್ಕೋ ಬಲಂ ಶುಭ್ರಃ ಸರ್ವತಃ ಶೋಭಮಾನಂ | ಕಿಂಚಿ
ವೋ ಮನಾಂಸಿ ಕ್ರುಧ್ನೀ ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಶತ್ರುಹನನಾರ್ಥಂ ಕ್ರೋಧನಶೀಲಾನಿ | ಧೃಷ್ಣೋರ್ಧರ್ಷಣ-
ಶೀಲಸ್ಯ ಶರ್ಘಸ್ಯ ಬಲವತೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಸ್ಯ ಗಣಸ್ಯ ಧುನಿರ್ವಕ್ಷಾದೀನಾಂ ಕಂಪಯಿತುರ್ವೇಗೋ
ಮುನಿರಿವ | ಮನನಾನ್ಮುನಿಃ ಸ್ತೋತಾ | ಸ ಯಥಾ ಬಹುನಿಧಂ ಶಬ್ದಮುತ್ಪಾದಯತಿ ಏವಂ ಬಹುನಿಧ-
ಶಬ್ದಸ್ಯೋತ್ಪಾದಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ,) ವಃ — ನಿಮ್ಮ | ಶುಷ್ಕಃ — ಬಲವು | ಶುಭ್ರಃ — ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿದೆ. |
ಮನಾಂಸಿ—ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸುಗಳು | ಕ್ರುಧ್ನೀ—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಾ-
ಗಿದೆ. | ಧೃಷ್ಣೋಃ—ಶತ್ರುವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವುದೂ | ಶರ್ಘಸ್ಯ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ಗಣದ |
ಧುನಿಃ—ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ವೇಗವು | ಮುನಿರಿವ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಶಬ್ದದಂತೆ ಶಬ್ದಾತ್ಮಕ
ವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಬಲವು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಶತ್ರುವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವುದೂ, ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ಗಣದ ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ವೇಗವು ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಶಬ್ದದಂತೆ ಶಬ್ದಾತ್ಮಕವಾದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

English Translation

Glorious is your vigour, unrelenting are your minds : (the exertion) of your irresistible force, the agitator (of the trees), is like (the manifold tone of the prayers of) a muni.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸನೇಮ್ಯ ಸ್ತದ್ಧ್ಯಯೋತ ದಿದ್ಯುಂ ಮಾ ಪೋ ದುರ್ಮತಿರಿಹ ಪ್ರಣಿಜ್ಞಃ || ೯ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸನೇಮಿ | ಅಸ್ಮತ್ | ಯುಯೋತ | ದಿದ್ಯುಂ | ಮಾ | ವಃ | ದುರ್ಮತಿಃ | ಇಹ | ಪ್ರಣಿಹ್ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

[ಹೇ ಮರುತಃ ಸನೇಮಿ ಪುರಾಣಂ ದಿದ್ಯುಮಾಯುಧಮಸ್ಮದಸ್ಮತ್ತೋ ಯುಯೋತ | ಪೃಥು-
ಕ್ಷುರುತ | ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾ ದುರ್ಮತಿಃ ಕ್ರೂರಮತಿರಿಹಾಸ್ತಿನ್ಯರ್ಮಣಿ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಪ್ರಣಿಹ್
ಮಾ ವ್ಯಾಪ್ನೋತು ||]

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) ಸನೇಮಿ—ಪುರಾತನವಾದ | ದಿದ್ಯುಂ—ನಿಮ್ಮ ಆಯುಧವನ್ನು | ಅಸ್ಮತ್—
ನಮ್ಮಿಂದ | ಯುಯೋತ—ಬೇರೆಮಾಡಿ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ದುರ್ಮತಿಃ—ಕ್ರೂರವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು | ಇಹ—ಈ
ಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ಪ್ರಣಿಹ್—ವ್ಯಾಪಿಸದಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಪುರಾತನವಾದ ನಿಮ್ಮ ಆಯುಧವನ್ನು ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಬರಮಾಡದಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಾ
ರೂಪವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ಈ ಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಆವರಿಸದಿರಲಿ.

English Translation

Withhold from us your ancient blazing (weapon) : let not your dis-
pleasure light upon us at this sacrifice.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರಿಯಾ ವೋ ನಾಮ ಹುವೇ ತುರಾಣಾಮಾ ಯತ್ತಸ್ತನೈರುತೋ ವಾವ-
ಶಾನಾಃ || ೧೦ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರಿಯಾ | ವಃ | ನಾಮ | ಹುನೇ | ತುರಾಣಾಂ | ಆ | ಯೇತ್ | ತೃಪತ್ | ಮರುತಃ | ವಾವಶಾನಾಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

[ಹೇ ಮರುತಃ ತುರಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಿಂಸಕಾನಾಂ ತ್ವರಾವತಾಂ ನಾ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯೇಣ ನಾಮ ನಾಮ್ನಾ ಹುನೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಿ | ಯದ್ಯೇನಾನೇನ ವಾವಶಾನಾಃ ಕಾಮಯಮಾನಾಃ ಸಂತಸ್ತೃಪತ್ ತೃಪ್ತಿಂ ಗಚ್ಛಂತಿ ||]

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಯೇತ್—ಯಾವ ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ವಾವಶಾನಾಃ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದವರಾಗಿ | ತೃಪತ್—ನೀವು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಿರೋ ಆ ರೀತಿ | ತುರಾಣಾಂ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕರಾದ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಪ್ರಿಯಾ—ಹಿತಕರವಾದ | ನಾಮ—ಹೆಸರಿನ ಉಚ್ಚಾರದಿಂದ | ಆ ಹುನೇ—ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯಾವ ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದವರಾಗಿ ನೀವು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಿರೋ ಆ ರೀತಿ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕರಾದ ನಿಮ್ಮ ಹಿತಕರವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಪಠಿಸಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation

I invoke your beloved names, Maruts, destroyers (of foes), that they who are desirous of the offering may be satisfied.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ್ವಾಯುಧಾಸಃ | ಇಷ್ಮಿಣಃ | ಸುನಿಷ್ಠಾಃ | ಉತ | ಸ್ವಯಂ | ತನ್ನಃ | ಶುಂಭಮಾನಾಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸ್ವಾಯುಧಾಸಃ | ಇಷ್ಮಿಣಃ | ಸುನಿಷ್ಠಾಃ | ಉತ | ಸ್ವಯಂ | ತನ್ನಃ | ಶುಂಭಮಾನಾಃ || ೧೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸ್ವಾಯುಧಾಸಃ ಸ್ವಾಯುಧಾಃ ಶೋಭನಾಸ್ತ್ರಾ ಇಷ್ಮಿಣೋ ಗಂತಾರಃ ಸುನಿಷ್ಠಾಃ ಶೋಭನಾಲಂಕಾರಾ ಉತಾಸಿ ಚ ತನ್ನಃ ಸ್ವಕೀಯಾನಿ ಶರೀರಾಣಿ ಶುಂಭಮಾನಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಶೋಭಯಂತೋ ಮರುತ ಏವಂಭೂತಾ ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸ್ವಾಯುಧಾಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳುಳ್ಳವರೂ | ಇಷ್ಮಿಣಃ—ಸಂಚಾರಶೀಲರೂ | ಸುನಿಷ್ಠಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅಲಂಕಾರವುಳ್ಳವರೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ತನ್ನಃ—ತಮ್ಮ ಶರೀರಗಳನ್ನು | ಸ್ವಯಂ ಶುಂಭಮಾನಾಃ—ತಾವೇ ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಉತ್ತಮವಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳುಳ್ಳವರೂ, ಸಂಚಾರಶೀಲರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಅಲಂಕಾರವುಳ್ಳವರೂ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಶರೀರಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Bearers are (the Maruts) of bright weapons, rapid are they in motion wearers of brilliant ornaments and, self-irradiators of their persons.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶುಚೀ ವೋ ಹವ್ಯಾ ಮರುತಃ ಶುಚೀನಾಂ ಶುಚಿಂ ಹಿನೋಮ್ಯಧ್ವರಂ

ಶುಚಿಭ್ಯಃ |

ಋತೇನ ಸತ್ಯಮೃತಸಾಪ ಆಯುಷ್ಞಾಚಿಜನ್ಮಾನಃ ಶುಚಿಯಃ ಪಾವಕಾಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶುಚೀ | ವಃ | ಹವ್ಯಾ | ಮರುತಃ | ಶುಚೀನಾಂ | ಶುಚಿಂ | ಹಿನೋಮಿ | ಅಧ್ವರಂ | ಶುಚಿಭ್ಯಃ |

ಋತೇನ | ಸತ್ಯಂ | ಋತಸಾಪಃ | ಆಯುಷ್ | ಶುಚಿಜನ್ಮಾನಃ | ಶುಚಿಯಃ | ಪಾವಕಾಃ || ೧೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಾರುತೇ ಸಶಾ ಶುಚೀ ವೋ ಹವ್ಯೇತಿ ವಸಾಯಾ ಅನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಶುಚೀ ವೋ ಹವ್ಯಾ ಮರುತಃ ಶುಚೀನಾಂ ನೂ ಸ್ಥಿರಂ ಮರುತಃ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಮರುತಃ ಶುಚೀನಾಂ ಶುದ್ಧಾನಾಂ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಶುಚೀ ಶುಚೀನಿ ಹವ್ಯಾ ಹವ್ಯಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ಭವಂತು | ಶುಚಿಭ್ಯಃ ಪ್ರಕಾಶಮಾನೇಭ್ಯೋ ಯುಷ್ಮಭ್ಯಂ ಶುಚಿಂ ಶುದ್ಧಮಧ್ವರಂ ಯಾಗಂ ಹಿನೋಮಿ | ಅಹಂ ಪ್ರೇರಯಾಮಿ | ಋತಸಾಪಃ ಋತಮುದಕಂ ಸ್ಪೃಶಂತೋ ಮರುತ ಋತೇನ ಸತ್ಯೇನೈವ ಸತ್ಯಮಾಯುಷ್ | ಗಚ್ಛಂತಿ | ಕೀದೃಶಾಃ | ಶುಚಿಜನ್ಮಾನಃ ಶೋಭನಜನನಾಃ ಶುಚಿಯೋ ದೀಪ್ಯಮಾನಾಃ ಪಾವಕಾಃ ಶೋಧಕಾಃ | ಏವಂಭೂತಾ ಗಚ್ಛಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಶುಚೀನಾಂ—ಶುದ್ಧರಾದ | ವಃ—ನಿಮಗೆ | ಶುಚೀ—ಶುದ್ಧವಾದ ಹವ್ಯಾ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳು ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ. | ಶುಚಿಭ್ಯಃ—ಶುದ್ಧರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಶುಚಿಂ—ಶುದ್ಧವಾದ | ಅಧ್ವರಂ—ಯಾಗವನ್ನು | ಹಿನೋಮಿ—ನೆರವೇರಿಸುತ್ತೇನೆ. | ಶುಚಿಜನ್ಮಾನಃ—ಶುದ್ಧವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವರೂ | ಶುಚಿಯಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ | ಪಾವಕಾಃ—ಶುದ್ಧೀಕಾರಕರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಋತಸಾಪಃ—ಉದಕವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತ | ಋತೇನ—ಸತ್ಯದಿಂದ | ಸತ್ಯಂ—ಸತ್ಯವನ್ನು | ಆಯುಷ್—ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಶುದ್ಧರಾದ ನಿಮಗೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳು ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಶುದ್ಧರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಯಾಗವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಶುದ್ಧವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವರೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ, ಶುದ್ಧಕಾರಕರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಉದಕವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Pure oblations be offered, Maruts, to you who are pure : the shedders of water proceed by truth to truth, pure, purifying, of pure birth.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಮರುದ್ವೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದಲ್ಲಿ ಶುಚೀ ವೋ ಹವ್ಯಾ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಶುಚೀ ವೋ ಹವ್ಯಾ ಮರುತಃ ಶುಚೀನಾಂ ನೂ ಸ್ಮಿರಂ ಮರುತಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಂಸೇಷ್ವಾ ಮರುತಃ ಖಾದಯೋ ವೋ ವಕ್ಷಃಸು ರುಕ್ಮಾ ಉಪಶಿಶ್ರಿಯಾಣಾಃ

ವಿ ವಿದ್ಯುತೋ ನ ವೃಷ್ಟಿಭೀ ರುಚಾನಾ ಅನು ಸ್ವಧಾಮಾಯುಧೈರ್ಯಚ್ಛಮಾನಾಃ || ೧೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಂಸೇಷು | ಅ | ಮರುತಃ | ಖಾದಯಃ | ವಃ | ವಕ್ಷಃಸು | ರುಕ್ಮಾಃ | ಉಪಶಿಶ್ರಿಯಾಣಾಃ |

ವಿ | ವಿದ್ಯುತಃ | ನ | ವೃಷ್ಟಿಭಿಃ | ರುಚಾನಾಃ | ಅನು | ಸ್ವಧಾಂ | ಆಯುಧೈಃ | ಯಚ್ಛಮಾನಾಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ಅಂಸೇಷು ಯುಷ್ಮದೀಯೇಷು ಸ್ವಂಧಪ್ರದೇಶೇಷು ಖಾದಯೋಽಲಂಕಾರವಿಶೇಷಾ ಆ ಮುಕ್ತಾ ಭವಂತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಸುರುಕ್ಮಾಃ ಸುಷ್ಮ ರೋಚಮಾನಾ ಹಾರಾ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಂ ವಕ್ಷ ಉರಃಪ್ರದೇಶಮುಪಶಿಶ್ರಿಯಾಣಾ ಅಶ್ರಿತಾ ಭವಂತಿ | ಕಿಂ ಚ ಹೇ ಮರುತಃ ವೃಷ್ಟಿಭಿರ್ವರ್ಷೈಃ ಸಾರ್ಧಂ ವಿದ್ಯುತೋ ನ ತಡಿತೋ ಯಥಾ ರುಚಾನಾ ರೋಚಮಾನಾಸ್ತಾದ್ಯಗ್ಭೂತಾ ಯೂಯಮಾಯುಧೈರ್ಮೇಘತಾಡನೈಃ ಸ್ವಧಾಮುದಕಮನು ಯಚ್ಛಮಾನಾಃ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತೋ ವಿ ಚರಥೇತಿ ಶೇಷಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಅಂಸೇಷು—ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಂಧಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ | ಖಾದಯಃ—ಆಲಂಕಾರವಿಶೇಷಗಳು | ಅ (ಮುಕ್ತಾ)—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿವೆ. | ವಃ ವಕ್ಷಃಸು—ನಿಮ್ಮ ಎದೆಗಳಮೇಲೆ | ರುಕ್ಮಾಃ—

ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಹಾರಗಳು | ಉಪಶಿಶ್ರಿಯಾಣಾಃ—ಅಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. | ವೃಷ್ಟಿಭಿಃ—ಮಳೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದ
ವಿದ್ಯುತೋ ನ—ಮಿಂಚುಗಳಂತೆ | ಆಯುಧೈಃ—ನಿಮ್ಮ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ | ರುಚಾನಾಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ
ನೀವು | ಸ್ವಧಾಂ—ಉದಕವನ್ನು | ಅನು ಯಚ್ಛಮಾನಾಃ—ಒದಗಿಸುತ್ತ | ವಿ (ಚರಥ)—ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಂಧಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರವಿಶೇಷಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿವೆ. ನಿಮ್ಮ ಎದೆ
ಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಹಾರಗಳು ಅಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಮಳೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಮಿಂಚುಗಳಂತೆ ನಿಮ್ಮ
ಆಯುಧಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ನೀವು ಉದಕವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀರಿ.

English Translation

Bright ornaments, Maruts are on your shoulders, shining (necklaces)
are pendant on your breasts, glittering with rain, like lightnings, you are
distributing the waters with your weapons.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಬುಧ್ನಾ ವ ಈರತೇ ಮಹಾಂಸಿ ಪ್ರ ನಾಮಾನಿ ಪ್ರಯಜ್ಯವಸ್ತಿರಧ್ವಂ ।

ಸಹಸ್ರಿಯಂ ದಮ್ಯಂ ಭಾಗಮೇತಂ ಗೃಹಮೇಧೀಯಂ ಮರುತೋ ಜುಷಧ್ವಂ

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಬುಧ್ನಾ | ವಃ | ಈರತೇ | ಮಹಾಂಸಿ | ಪ್ರ | ನಾಮಾನಿ | ಪ್ರಯಜ್ಯವಃ | ತಿರಧ್ವಂ |

ಸಹಸ್ರಿಯಂ | ದಮ್ಯಂ | ಭಾಗಂ | ಏತಂ | ಗೃಹಮೇಧೀಯಂ | ಮರುತಃ | ಜುಷಧ್ವಂ || ೧೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಗೃಹಮೇಧೀಯೇ ಪ್ರ ಬುಧ್ನಾ ವ ಇತಿ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ಬು-
ಧ್ನಾ ವ ಈರತೇ ಮಹಾಂಸೀತಿ ಪುಷ್ಟಿಮಂತೌ ವಿರಾಜೌ ಸಂಯಾಜ್ಯೇ | ಅ. ೨-೧೮ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾನಿ ಬುಧ್ನಾ ಬುಧ್ನಾ ನೈಂತರಿಕ್ಷೇ ಭವಾನಿ ಮಹಾಂಸಿ
ತೇಜಾಂಸಿ ಪ್ರೇರತೇ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಗಚ್ಛಂತಿ | ಕಿಂ ಚ ಹೇ ಪ್ರಯಜ್ಯವಃ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಯಷ್ಟನ್ಯಾ
ಮರುತಃ ಯೂಯಂ ನಾಮಾನಿ | ಪಾಂಸೂನ್ನಮಯಂತೀತಿ ನಾಮಾನ್ಯುದಕಾನಿ | ಪ್ರ ತಿರಧ್ವಂ | ವರ್ಧ-
ಯತ | ಹೇ ಮರುತಃ ಯೂಯಂ ಸಹಸ್ರಿಯಂ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಂ ದಮ್ಯಂ ದಮೇ ಗೃಹೇ ಭವಂ ಗೃಹ-
ಮೇಧೀಯಂ ಗೃಹಮೇಧಿಗುಣೇಭ್ಯೋ ಯುಷ್ಮಭ್ಯಂ ದೇಯಮೇತಮೇತಾದ್ಯಶಂ ಭಾಗಂ ಜುಷಧ್ವಂ |
ಸೇವಧ್ವಂ | ಏಕಂ ಭಾಗಂ ಸಹಸ್ರಿಯಮಿತಿ ಕಥಮಾಹ | ತಥಾ ಚ ಶ್ರೂಯತೇ | ಯಾವದೇಕಾ ದೇವ-
ತಾ ಕಾಮಯತೇ ಯಾವದೇಕಾ ತಾವದಾಹುತಿಃ ಪ್ರಥತೇ ನ ಹಿ ತದಸ್ತಿ ಯತ್ತಾವದೇವ ಸ್ಯಾದ್ಯಾವ-
ಜ್ಞುಹೋತಿತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಬುಧ್ನಾ ವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥವಾದ | ಮಹಾಂಸೀ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳು | ಪ್ರ ಈರತೇ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹರಡಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. | ಪ್ರಯಜ್ಞವಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ನಾಮಾನಿ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ತಿರಧ್ವಂ—ಅಧಿಕವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. | ಮರುತಃ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಸಹಸ್ರಿಯಂ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ, | ದಮ್ಯಂ—ಗೃಹಸ್ಥವಾದುದೂ, | ಗೃಹ ಮೇಧೀಯಂ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿತವಾಗುವ ನಿಮಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗುವುದೂ ಆದ | ಏತಂ ಭಾಗಂ—ಈ ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು | ಜುಷಧ್ವಂ—ಸೇವಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹರಡಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಉತ್ತಮವಾದ ಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಉದಕವನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ, ಗೃಹಸ್ಥವಾದುದೂ, ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿತವಾಗುವ ನಿಮಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗುವುದೂ ಆದ ಈ ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ಸೇವಿಸಿರಿ.

English Translation

Your celestial splendours, Maruts, spread wide : objects of worship, you send down (the waters) that beat down (the dust) : accept, Maruts this your portion of the domestic worship of the household multiplied a thousand fold.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಗೃಹಮೇಧೀಯವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರ ಬುಧ್ನಾ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಪ್ರಧಾನಾಹುತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞ ಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಪ್ರ ಬುಧ್ನಾ ವ ಈರತೇ ಮಹಾಂಸೀತಿ ಪುಷ್ಟಿ ಮಂತಾ ವಿರಾಜಾ ಸಂಯಾಜ್ಯೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯದಿ ಸ್ತುತಸ್ಯ ಮರುತೋ ಅಧೀರ್ಭೇತ್ಥಾ ವಿಪ್ರಸ್ಯ ನಾಜಿನೋ ಹವೀಮನ್ |
ಮಕ್ಷೂ ರಾಯಃ ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ ದಾತ ನೂ ಚಿದ್ವಮನ್ಯ ಅದಭದರಾವಾ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯದಿ | ಸ್ತುತಸ್ಯ | ಮರುತಃ | ಅಧೀರ್ಭ | ಇತ್ಥಾ | ವಿಪ್ರಸ್ಯ | ನಾಜಿನಃ | ಹವೀಮನ್ |
ಮಕ್ಷು | ರಾಯಃ | ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ | ದಾತ | ನು | ಚಿತ್ | ಯಂ | ಅನ್ಯಃ | ಅದಭತ್ | ಅರಾವಾ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವಾಜಿನೋ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ನವತೋ ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಮೇಧಾವಿನೋ ಮಮ ಸಂಬಂಧಿನಿ ಹವೀಮನ್
ಹವಿಷ್ಮತಿ ಹವಿಷಾ ಯುಕ್ತೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇ ಸತಿ ಹೇ ಮರುತಃ ಯೂಯಂ ಯದಿ ಯಸ್ಮಾ-
ತ್ಕಾರಣಾತ್ ಸ್ತುತಸ್ಯ ಸ್ತುತಂ ಮದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಿತ್ಥೇತ್ಥಮನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣಾಧೀಥ ಅವಗಚ್ಛಥ
ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ ಹೇ ಮರುತಃ ಯೂಯಂ ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ ಶೋಭನಪುತ್ರೋಪೇತಸ್ಯ ರಾಯೋ
ರಾಯಂ ಧನಂ | ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇ ಷಷ್ಠೀ | ಮಹ್ನು ಶೀಘ್ರಂ ದಾತ | ದತ್ತ | ಅರಾವಾ ರಾತಿಃ ಶತ್ರುಭೂ-
ತೋಽನ್ಯೋ ಜನೋ ಯಂ ರಾಯಂ ನೂ ಚಿದಾದಭತ್ ನೈವಾಳಿಹನ್ಯಾತ್ | ತದ್ಧನಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ದ-
ತ್ತೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ವಾಜಿನಃ—ಹವಿಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ | ವಿಪ್ರಸ್ಯ—ಮೇಧಾವಿಯೂ ಆದ
ನನ್ನಿಂದ | ಹವೀಮನ್—ಹವಿಯುಳ್ಳವನಾದ ಸ್ತುತಿಸ್ವರವಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಯದಿ—ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ |
ಸ್ತುತಸ್ಯ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಇತ್ಥಾ — ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಅಧೀಥ — ತಿಳಿಯುವಿರೋ,
(ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ಸುವೀರ್ಯಸ್ಯ—ಉತ್ತಮವಾದ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, | ಅರಾವಾ—ಶತ್ರು
ವಾದ | ಅನ್ಯಃ—ಬೇರೊಬ್ಬನು | ಯಂ—ಯಾವುದನ್ನು | ನೂ ಚಿತ್—ಸುಲಭವಾಗಿ | ಆ ದಭತ್—ಅಪಹರಿಸ
ಲಾರನೋ ಅಂತಹುದೂ ಆದ | ರಾಯಃ—ಧನವನ್ನು | ಮಹ್ನು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ದಾತ—ಕೊಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಹವಿರ್ವಂತನೂ, ಮೇಧಾವಿಯೂ ಆದ ನನ್ನಿಂದ ಹವಿಯುಳ್ಳವನಾದ ಸ್ತುತಿಸ್ವರವಾ
ಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅರಿಯುವಿರೋ ಆದುದ
ರಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮವಾದ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಶತ್ರುವಾದ ಅನ್ಯಪುರುಷನಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ
ದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕೊಡಿರಿ.

English Translation

If, Maruts, you justly appreciate the praise of the devout offerer of
(sacrificial) food, conjoined with oblations, then promptly bestow (upon us)
riches, comprehending excellent male posterity, such as no unfriendly man
can take away.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅತ್ಯಾಸೋ ನ ಯೇ ಮರುತಃ ಸ್ವಂಜೋ ಯಕ್ಷದೃಶೋ ನ ಶುಭಯಂತ

ಮರ್ಯಾಃ |

ತೇ ಹರ್ವ್ಯೇಷಾಃ ಶಿಶವೋ ನ ಶುಭ್ರಾ ವತ್ಸಾಸೋ ನ ಪ್ರಕ್ರೀಳಿನಃ ಪ-
ಯೋಧಾಃ || ೧೬ ||

ಪದವಾಳಿ

ಅತ್ಯಾಸಃ | ನ | ಯೇ | ಮರುತಃ | ಸ್ವಂಚೋ | ಯಕ್ಷದೃಶಃ | ನ | ಶುಭಯಂತ | ಮರ್ಯಾಃ |
ತೇ | ಹರ್ನ್ಯೋಽಸಾಃ | ಶಿಶವಃ | ನ | ಶುಭ್ರಾಃ | ವತ್ಸಾಸಃ | ನ | ಪ್ರಕ್ರೀಳಿನಃ | ಪಯೋಧಾಃ || ೧೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮರುದ್ಭ್ಯಃ ಕ್ರೀಳಿಭ್ಯಃ ಸಪ್ತಕಪಾಲಮಿತ್ಯಸ್ಯಾತ್ಯಾಸ ಇತಿ ಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಅತ್ಯಾಸೋ ನ ಯೇ ಮರುತಃ ಸ್ವಂಚೋ ಜುಷ್ಠೋ ದಮೂನಾಃ | ಅ. ೨-೧೮ | ಇತಿ ||

ಅತ್ಯಾಸೋ ನಾತ್ಯಾಃ ಸತತಗಾಮಿನೋಽಶ್ವಾ ಇವ ಸ್ವಂಚಃ ಸುಷ್ಠು ಗಚ್ಛಂತೋ ಯೇ ಮರುತೋ ಯಕ್ಷದೃಶೋ ನ ಮರ್ಯಾ ಯಕ್ಷಸ್ಯೋತ್ಸವಸ್ಯ ಪ್ರಸ್ಥಾರೋ ಮನುಷ್ಯಾ ಇವ ಶುಭಯಂತ ಶೋಭಂತೇ ಹರ್ನ್ಯೋಷ್ಠಾ ಹರ್ನ್ಯೋ ಸ್ಥಿತಾಃ ಶಿಶವೋ ನ ಕುಮಾರಾ ಇವ ಶುಭ್ರಾಃ ಶೋಭಮಾನಾ ವತ್ಸಾಸೋ ನ ವತ್ಸಾ ಇವ ಪ್ರಕ್ರೀಳಿನಃ ಪ್ರಕರ್ಷಣ ಕ್ರೀಡಮಾನಾಸ್ತೇ ಮರುತಃ ಪಯೋಧಾಃ ಪಯಸ ಉದಕಸ್ಯ ಧಾರಯಿತಾರೋ ದಾತಾರೋ ವಾ ಭವಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯೇ ಮರುತಃ—ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಅತ್ಯಾಸೋ ನ—ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳಂತೆ | ಸ್ವಂಚಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗತಿಯುಳ್ಳವರೋ, | ಯಕ್ಷದೃಶಃ—ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ನೋಡತಕ್ಕ | ಮರ್ಯಾಃ ನ—ಮಾನವರಂತೆ | ಶುಭಯಂತ—ಶೋಭಿಸುವರೋ | ಹರ್ನ್ಯೋಷ್ಠಾಃ—ಉಪ್ಪರಿಗಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ | ಶಿಶವೋ ನ—ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳಂತೆ | ಶುಭ್ರಾಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೋ | ವತ್ಸಾಸೋ ನ—ಎಳೆಯ ಕರುಗಳಂತೆ | ಪ್ರಕ್ರೀಳಿನಃ—ಅಟವಾಡುತ್ತಿರುವರೋ | ತೇ—ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಪಯೋಧಾಃ—ಉದಕಧಾರಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳಂತೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಮಾನವರಂತೆ ಶೋಭಿಸುವವರೂ, ಉಪ್ಪರಿಗಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಎಳೆಯಮಕ್ಕಳಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವರೂ, ಎಳೆಯ ಕರುಗಳಂತೆ ಅಟವಾಡುತ್ತಿರುವವರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಉದಕಧಾರಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The swift-moving Maruts are like rapid horses, shining like men gazing at a festival : innocent as children in the (paternal) mansion, frolicksome as calves, they are the dispensers of water.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಮರುದ್ಭ್ಯಃ ಕ್ರೀಳಿಭ್ಯಃ ಸಪ್ತಕಪಾಲಂ ಎಂಬ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಕಾಮ್ಯೋಷ್ಟಿ ಯಲ್ಲಿ (ತೈ. ಸಂ. ೧-೪-೪-೨) ಅತ್ಯಾಸಃ ಎಂಬ ಈ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಸರೀಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ ಅತ್ಯಾಸೋ ನ ಯೇ ಮರುತಃ ಸ್ವಂಚೋ ಜುಷ್ಠೋ ದಮೂನಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದಶಸ್ಯಂತೋ ನೋ ಮರುತೋ ಮೃಳಂತು ವರಿವಸ್ಯಂತೋ ರೋದಸೀ ಸು-
ಮೇಕೇ |

ಆರೇ ಗೋಹಾ ನೃಹಾ ವಧೋ ವೋ ಅಸ್ತು ಸುಮ್ಮೇಭಿರಸ್ಮೇ ವಸವೋ
ನಮಧ್ವಂ || ೧೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ದಶಸ್ಯಂತೇ | ನಃ | ಮರುತೇ | ಮೃಳಂತು | ವರಿವಸ್ಯಂತೇ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಸುಮ್ಮೇಭಿರಸ್ಮೇ ಸು-
ಮೇಕೇ |

ಆರೇ | ಗೋಹಾ | ನೃಹಾ | ವಧಃ | ವಃ | ಅಸ್ತು | ಸುಮ್ಮೇಭಿಃ | ವಸವಃ |
ನಮಧ್ವಂ || ೧೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮರುತೋ ನೋದಸ್ಯಂತೋ ದಶಸ್ಯಂತೋ ಧನಾನಿ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಃ ಸುಮೇಕೇ ಸುರೂಪೇ ರೋ-
ದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ವರಿವಸ್ಯಂತಃ ಸ್ವಮಹಿಮ್ನಾ ಪೂರಯಂತೋ ಮೃಳಂತು | ಮೃಳಂ ಮರುತಃ |
ಅಸ್ತುನ್ನಿಖಯುಕ್ತಾನ್ ಕುರ್ವಂತು | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ವಸವೋ ವಾಸಕಾ ವರುತಾ ಗೋಹಾ ನೃಹಾ
ಮೇಘಸ್ಥಾನಾಮುದಕಾನಾಂ ಭೇದಕೋ ನೃಹಾ ನೃಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ವಾಸಕಾ ನೃಪಾಣಾಂ
ವಧ ಆಯುಧಮಾರೇಽಸ್ತು | ಅಸ್ಮತ್ತೋ ದೂರೇ ಭವತು | ದೂರಾಯುಷೋ ವಾಸವಾಃ ಸುಮ್ಮೇಭಿಃ
ಸುಖೈಃ ಸಹಾಸ್ಮೇ ಅಸ್ತಾಸು ನಮಧ್ವಂ | ಸ್ವಯಮೇವಾಭಿಮುಖಾ ಭವತೇ |

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು | ನಃ—ನಮಗೆ | ದಶಸ್ಯಂತೇ—ದಶಸ್ಯಂತರು | ಧನಾನಿ—ಧನ-
ಮೇಕೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ವರಿವಸ್ಯಂತರು | ಮೃಳಂತು—ಮರುತರು
ಗಳಿಂದ ತುಂಬುತ್ತಲೂ | ಮೃಳಂತು—ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸಲಿ. | ವಸವಃ—ವಸವರು | ವಾಸಕಾ—ವಸವರು
ಗಳೇ, | ಗೋಹಾ—ಮೇಘವನ್ನು ಸೀಳಿ ಉದಕವನ್ನು ಸುರಿಸುವುದೂ, ಶತ್ರುಜನರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದೂ
ವುದೂ ಆದ | ವಃ ವಧಃ—ನಿಮ್ಮ ಆಯುಧವು | ಅಸ್ತು—ನಮ್ಮನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿ ಭವತು | ದೂರಾಯುಷೋ
ನಿಮ್ಮ ಸುಖಸಾಧನಗಳೊಡನೆ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ನಮಧ್ವಂ—ಅವರನ್ನು ನಮಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮರುತ್ತುಗಳು ನಮಗೆ ಧನಪ್ರದರಾಗಿಯೂ, ಅಕರ್ಷಣೀಯರಾಗಿಯೂ, ಸುಮ್ಮೇಭಿಃ ಸುಖಪಡಿಸುವುದು
ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ತುಂಬುತ್ತಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸಲಿ. ವಸವರು ವಾಸಕರುಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು
ಸೀಳಿ ಉದಕವನ್ನು ಸುರಿಸುವುದೂ, ಶತ್ರುಜನರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದೂ, ದೂರಾಯುಷೋ ನಿಮ್ಮ
ವಾಗರಲಿ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಸುಖಸಾಧನಗಳೊಡನೆ ಸ್ವಯಮೇವಾಭಿಮುಖಾ ಭವತೇ |

English Translation

May the munificent Maruts, filling the beautiful heaven and earth with their glory, make us happy: your fatal weapon, the render of clouds, the destroyer of men, be far from us: bend down to us, Vasus with blessings.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ವೋ ಹೋತಾ ಜೋಹವೀತಿ ಸತ್ತಃ ಸತ್ರಾಚೀಂ ರಾತಿಂ ಮರುತೋ
ಗೃಣಾನಃ ।

ಯ ಈವತೋ ವೃಷಣೋ ಅಸ್ತಿ ಗೋಪಾಃ ಸೋ ಅದ್ವಯಾವೀ ಹವತೇ ವ
ಉಕ್ಥೈಃ ॥ ೧೮ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ವಃ | ಹೋತಾ | ಜೋಹವೀತಿ | ಸತ್ತಃ | ಸತ್ರಾಚೀಂ | ರಾತಿಂ | ಮರುತಃ | ಗೃಣಾನಃ |

ಯಃ | ಈವತಃ | ವೃಷಣಃ | ಅಸ್ತಿ | ಗೋಪಾಃ | ಸಃ | ಅದ್ವಯಾವೀ | ಹವತೇ | ವಃ | ಉಕ್ಥೈಃ ॥೧೮॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಾರುತೇ ಸಶಾನಾ ವೋ ಹೋತೇತ್ಯೇಷಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ ಆ ವೋ ಹೋತಾ ಜೋ
ಹವೀತಿ ಸತ್ತಃ ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮುಕ್ತಂ ಗೃಣತೇ ತುರಾಯ | ಅ. ೩-೭ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಮರುತಃ ಸತ್ತೋ ಹೋತ್ವಪದನೇ ನಿಷಣ್ಣೋಽಸ್ಮದೀಯೋ ಹೋತಾ ಸತ್ರಾಚೀಂ ಸ-
ರ್ವತೋ ಗಮನಶೀಲಂ ರಾತಿಂ ತ್ವದೀಯಂ ದಾನಂ ಗೃಣಾನಃ ಸ್ತುವನ್ ವೋ ಯುಷ್ಮಾನಾ ಜೋಹ-
ವೀತಿ | ಭೃಶಮಾಹ್ವಯತಿ | ಹೇ ವೃಷಣಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾರೋ ಮರುತಃ ಯೋ ಹೋತೇ-
ವತೋ ಗಚ್ಛತೋ ವ್ಯಾಪಾರವತೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಗೋಪಾ ಅಸ್ತಿ ಯುಷ್ಮದಾಹ್ವಾನನಿಮಿತ್ತೇನ ರಕ್ಷ-
ಕೋ ಭವತಿ ಸ ಹೋತಾಪ್ತಯಾವೀ ಮಾಯಾರಹಿತಃ ಸನ್ನೋ ಯುಷ್ಮಾನುಕ್ಥೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಹವತೇ |
ಸ್ತುತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಸತ್ತಃ—ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ | ಹೋತಾ—ಹೋತ್ವವು |
ಸತ್ರಾಚೀಂ—ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪಿಸುವುದೂ | ರಾತಿಂ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದುದೂ ಆದ ದಾನವನ್ನು | ಗೃಣಾನಃ—
ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ | ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಆ ಜೋಹವೀತಿ—ಪದೇಪದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. | ವೃಷಣಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕ
ರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಯಃ—ಯಾವ ಹೋತ್ವವು | ಈವತಃ—ಕರ್ಮನಿರತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ |
ಗೋಪಾಃ ಅಸ್ತಿ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವನೋ | ಸಃ—ಅದೇ ಹೋತ್ವವು | ಅದ್ವಯಾವೀ—ವಂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ | ವಃ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಉಕ್ಥೈಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ಹವತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ತನ್ನ ನಿಯಮಿತವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಹೋತೃವು ಸರ್ವತ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದೂ ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದುದೂ ಆದ ದಾನವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪದೇಪದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕಾಮನುರ್ವಕರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯಾವ ಹೋತೃವು ಕರ್ಮನಿರತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವನೋ ಅದೇ ಹೋತೃವು ಯಾವ ವಂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದವನಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Praising your universal liberality, Maruts, the ministrant priest repeatedly worships you seated (in the sacrificial chamber): he, showerers (of benefits), who is the guardian of the zealous (worshipper), he, (the priest) who is void of insincerity, glorifies you with hymns.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಮರುದ್ವೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದಲ್ಲಿ ಆ ವೋ ಹೋತಾ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನು ವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ ಆ ವೋ ಹೋತಾ ಜೋಹವೀತಿ ಸತ್ತಃ ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮುರ್ಕಂ ಗೃಣಿತೇ ತುರಾಯ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ- ೩-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಮೇ ತುರಂ ಮರುತೋ ರಾಮಯಂತೀಮೇ ಸಹಃ ಸಹಸ ಆ ನಮಂತಿ ।

ಇಮೇ ಶಂಸಂ ವನುಷ್ಯತೋ ನಿ ಪಾಂತಿ ಗುರು ದ್ವೇಷೋ ಅರರುಷೇ
ದಧಂತಿ ॥ ೧೯ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಇಮೇ | ತುರಂ | ಮರುತಃ | ರಾಮಯಂತಿ | ಇಮೇ | ಸಹಃ | ಸಹಸಃ | ಆ | ನಮಂತಿ |

ಇಮೇ | ಶಂಸಂ | ವನುಷ್ಯತಃ | ನಿ | ಪಾಂತಿ | ಗುರು | ದ್ವೇಷಃ | ಅರರುಷೇ | ದಧಂತಿ ॥ ೧೯ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಮು ಈದೃಶೋ ಮರುತಸ್ತುರಂ ಕರ್ಮಸು ಕ್ಷಿಪ್ರವಂತಂ ಯಜಮಾನಂ ರಾಮಯಂತಿ | ಕ್ರೀಡಯಂತಿ | ಇಮೇ ಮರುತಃ ಸಹಃ ಸಹಸಾ ಬಲೇನ ಸಹಸೋ ಬಲವತೋ ಜನಾನಾ ನಮಂತಿ | ಇಮೇ ಮರುತೋ ವನುಷ್ಯತೋ ಹಿಂಸಕಾತ್ಪುರುಷಾಚ್ಛಂಸಂ ಶಂಸಕಂ ಸ್ತೋತಾರಂ ನಿ ಪಾಂತಿ | ನಿತರಾಂ ಪಾಲಯಂತಿ | ಅರರುಷೇ ಹವಿರಪ್ರಯಚ್ಛತೇ ಜನಾಯಃ ಗುರು ಮಹದ್ವೇಷೋಽಪ್ರಿಯಂ ದಧಂತಿ | ಕುರ್ವಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಮೇ ಮರುತಃ—ಈ ಮರುತ್ತುಗಳು | ತುರಂ—ಕರ್ಮಾಸಕ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ರಮಯಂತಿ—ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ | ಇಮೇ—ಈ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಸಹಃ—ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | ಸಹಸಃ—ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ಜನರನ್ನು | ಆ ನಮಂತಿ—ಕುಗ್ಗಿಸುತ್ತಾರೆ | ಇಮೇ—ಈ ಮರುತ್ತುಗಳು | ವನುಷ್ಯತಃ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ | ಶಂಸಂ—ಪ್ರಶಸ್ತನಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು | ನಿ ಪಾಂತಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ | ಅರರುಷೇ—ಅದಾತ್ಮವಾದ ಜನರಿಗೆ | ಗುರು—ಅಧಿಕವಾದ | ದ್ವೇಷಃ—ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು | ದಧಂತಿ—ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಮರುತ್ತುಗಳು ಕರ್ಮಾಸಕ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ಶತ್ರುಜನರನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ಪ್ರಶಸ್ತನಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಾತ್ಮವಾದ ಲೋಭಿಗಳಿಗೆ, ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation

These, Maruts, give pleasure to the zealous (worshipper) : these humble the strength of the strong man : these protect their adorers from the malignant : they entertain severe displeasure towards the withholder of offerings.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ

ಇಮೇ ರಥ್ರಂ ಚಿಂತರುತೋ ಜುನಂತಿ ಭೃಮಿಂ ಚಿದ್ಯಥಾ ವಸವೋ ಜುಷಂತಃ |

ಅಸಃ ಬಾಧಧ್ವಂ ವೃಷಣಸ್ತಮಾಂಸಿ ಧತ್ತ ವಿಶ್ವಂ ತನಯಂ ತೋಕಮಸ್ಮೇ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಮೇ | ರಥ್ರಂ | ಚಿತ್ | ಮರುತಃ | ಜುನಂತಿ | ಭೃಮಿಂ | ಚಿತ್ | ಯಥಾ | ವಸವಃ | ಜುಷಂತಃ |
ಅಸಃ | ಬಾಧಧ್ವಂ | ವೃಷಣಃ | ತಮಾಂಸಿ | ಧತ್ತ | ವಿಶ್ವಂ | ತನಯಂ | ತೋಕಂ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಮೇ ಮರುತೋ ರಥ್ರಂ ಚಿತ್ ಸಮೃದ್ಧಮಪಿ ಜನಂ ಜುನಂತಿ | ಪ್ರೇರಯಂತಿ | ಭೃಮಿಂ ಚಿದ್ಯಮಣಿಶೀಲಮಪಿ ದರಿದ್ರಂ ಜುನಂತಿ | ಪ್ರೇರಯಂತಿ | ವಸವೋ ವಾಸಕಾ ದೇವಾ ಯುಷ್ಮಾನ್ಯಥಾ ಜುಷಂತ ಕಾಮಯೀರಣ್ ದೇ ವೃಷಣಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾರಃ ತೇ ಯೂಯಂ ತಮಾಂಸ್ಯಸ ಬಾ-

ಧಧ್ವಂ | ನಾಶಯತ | ಅಸಿ ಚಾಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ವಿಶ್ವಂ ಬಹುಲಂ ತೋಕಂ ಪುತ್ರಂ ತನಯಂ ಪೌತ್ರಂ
ಚ ಧತ್ತ | ಪ್ರಯಚ್ಛತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಮೇ ಮರುತಃ—ಈ ಮರುತ್ತುಗಳು | ರಧ್ರಂ ಚಿತ್—ಸಂಪದ್ವೃದ್ಧನನ್ನು | ಜುನಂತಿ—ಪ್ರೇರಿಸು
ತ್ತಾರೆ. | ಭ್ಯಮಿಂ ಚಿತ್—ದರಿದ್ರನನ್ನು ಸಹ ಪ್ರೇರಿಸಿ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. | ವ್ಯಷಣಿ—ಕಾಮವರ್ಷ
ಕರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಯಥಾ—ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ | ವಸವಃ—ವಸತಿದಾಯಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು | ಜು-
ಷಂತ—ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅಶಿಸುವರೋ ಅರೀತಿ | ತಮಾಂಸಿ—ಕತ್ತಲೆಗಳನ್ನು | ಅಪ ಬಾಧದ್ವಂ—ನಾಶಪಡಿಸಿರಿ. | ಅಸ್ಮೀ—ನಮಗೆ | ವಿಶ್ವಂ—ಅನೇಕವಾಗಿ | ತೋಕಂ—ಪುತ್ರರನ್ನೂ | ತನಯಂ—ಪೌತ್ರರನ್ನೂ |
ಧತ್ತ—ಕೊಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಮರುತ್ತುಗಳು ಸಂಪದ್ವೃದ್ಧನನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಪ್ರೇರಿಸುವರೋ, ದರಿದ್ರನನ್ನೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಪ್ರೇರಿಸಿ
ಹುರುಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾಮವರ್ಷಕರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ವಸತಿದಾಯಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಯಾವ ರೀತಿ
ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅಶಿಸುವರೋ ಅರೀತಿ ಕತ್ತಲೆಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿರಿ. ನಮಗೆ ಅನೇಕವಾಗಿ ಪುತ್ರರನ್ನೂ
ಪೌತ್ರರನ್ನೂ ಕೊಡಿರಿ.

English Translation

These, Maruts, encourage the prosperous man : they encourage the
(poor) wanderer : they, as Vasus, are pleased (with you): showerers (of bene-
fits), dissipate the darkness : grant us many sons and grandsons.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ

ಮಾ ವೋ ದಾತ್ರಾನ್ಮರುತೋ ನಿರರಾಮು ಮಾ ಪಶ್ಚಾದ್ಧೃಘ್ನ ರಥೋ
ವಿಭಾಗೇ |

ಅ ನಃ ಸ್ವಾರ್ಹೇ ಭಜತನಾ ವಸವೈಃ | ಯದೀಂ ಸುಜಾತಂ ವೃಷಣೋ ವೋ
ಅಸ್ತಿ || ೨೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಮಾ | ವಃ | ದಾತ್ರಾತ್ | ಮರುತಃ | ನಃ | ಅರಾಮು | ಮಾ | ಪಶ್ಚಾತ್ | ದೃಘ್ನ | ರಥಃ | ವಿಭಾಗೇ |

ಅ | ನಃ | ಸ್ವಾರ್ಹೇ | ಭಜತನ | ವಸವೈಃ | ಯತ್ | ಈಂ | ಸುಜಾತಂ | ವೃಷಣಃ | ವಃ | ಅಸ್ತಿ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ದಾತ್ರಾದ್ವಾನಾನ್ಮಾ ನಿರರಾಮು | ವಯಂ ಮಾ ನಿರ್ಗಮಾಮು |
ಯೂಯಮಸ್ಮಾನ್ನರಿತ್ಯಕ್ತಾನ್ಯೈಃ ಭೋ ಧನಂ ಮಾ ದತ್ತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ರಥೋ ರಥವಂತೋ

ಮರುತಃ ವಿಭಾಗೇ ಯುಷ್ಮದೀಯಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ದಾನೇ ಪಶ್ಚಾನ್ಮಾ ದಘ್ನ | ದಘ್ನತಿರ್ಗತಿರ್ಕರ್ಮಾ | ವಯಂ
ಪಶ್ಚಾ ದ್ಭಾಗಿನೋ ಮಾ ಭೂಮ | ಯೂಯಂ ಪ್ರಥಮಮಸ್ಮಭ್ಯಮೇವ ದತ್ತೇತಿ ಯಾವತ್ | ಸ್ವಾರ್ಹೇ
ಸ್ಪೃಹಣೀಯೇ ವಸವ್ಯೇ ಧನಸಮೂಹೇ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನಾ ಭಜತನ | ಭಾಗಿನಃ ಕುರುತ | ಹೇ
ವೃಷಣೋ ವರ್ಷಿತಾರೋ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸುಜಾತಂ ಶೋಭನಜನಂ ಯದ್ವಸವ್ಯಮಸ್ತಿ
ತಸ್ಮಿನ್ನಾಗಿನಃ ಕುರುತೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಈಮಿತಿ ಪೂರಣಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ದಾತ್ರಾತ್—ದಾನದಿಂದ | ಮಾ ನಿರರಾಮ—
ನಾವು ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಕೊಂದದಂತೆ ಇರಲಿ. | ರಥ್ಯಃ—ರಥವಂತರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ವಿಭಾಗೇ—ನಿಮ್ಮ
ದಾನದ ಸ್ವೀಕಾರದಲ್ಲಿ | ಪಶ್ಚಾತ್ ಮಾ ದಘ್ನ—ನಾವು ಕೊನೆಯ ಅಂಶದ ಭಾಗಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. |
ಸ್ವಾರ್ಹೇ—ಆತ್ಮಪೇಕ್ಷಿತವಾದುದೂ, | ವಸವ್ಯೇ—ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ ಧನಸಮೂಹಕ್ಕೆ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
ಆ ಭಜತನ—ಭಾಗಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. | ವೃಷಣಿಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ವಃ—
ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದುದೂ | ಸುಜಾತಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನಭರಿತವಾದುದೂ ಆದ | ಯೇತ್ ಅಸ್ತಿ—ಯಾವ ನಿಮ್ಮ
ಸಂಪತ್ತಿರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ನಾವು ಭಾಗಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ದಾನವನ್ನು ನಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತಪ್ಪಿಸಬೇಡಿರಿ. ರಥವಂತರಾದ ಎಲೈ
ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ದಾನದ ಸ್ವೀಕಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೊನೆಯ ಅಂಶದ ಭಾಗಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಆತ್ಮ
ಪೇಕ್ಷಿತವಾದುದೂ, ವೃಷಣವಾದುದೂ ಆದ ಧನಸಮೂಹಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಭಾಗಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ಕಾಮವರ್ಷಕ
ರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದುದೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಜನಭರಿತವಾದುದೂ ಆದ ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿರು
ವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ನಾವು ಭಾಗಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

English Translation

Never, Maruts, may we be excluded from your bounty : let us not,
lords of chariots, be lost in its apportionment : make us sharers in that
desirable opulence which, showerers (of benefits), is born of you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸಂ ಯದ್ಧ ನಂತ ಮನ್ಯು ಭಿರ್ಜನಾಸಃ ಶೂರಾ ಯಹ್ನೀಷ್ಟೋಷಧೀಷು ವಿಕ್ಷು |
ಅಥ ಸ್ಮಾ ನೋ ಮರುತೋ ರುದ್ರಿಯಾಸಸ್ತಾತಾರೋ ಭೂತ ಪೃತನಾ-
ಸ್ತಯಃ || ೨೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಂ | ಯತ್ | ಹನಂತ | ಮನ್ಯುಭಿಃ | ಜನಾಸಃ | ಶೂರಾಃ | ಯೋಧೀಷು | ಒಷಧೀಷು | ವಿಹ್ವು |

ಅಥ | ಸ್ಮ | ನಃ | ಮರುತಃ | ರುದ್ರಿಯಾಸಃ | ತ್ರಾತಾರಃ | ಭೂತ | ಪೃತನಾಸು | ಅರ್ಯಃ || ೨೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ಯದಾ ಶೂರಾ ವಿಕ್ರಾಂತಾ ಜನಾಸೋ ಜನಾ ಯೋಧೀಷು ಮಹತೀಷ್ಣೋಷಧೀಷು ವಿಹ್ವು ಪ್ರಜಾಸು ಚ ಜೇತವ್ಯಾಸು ಮನ್ಯುಭಿಃ ಕೋಪೈರಭಿಮಾನೈರ್ವಾ ಸಂ ಹನಂತ ಸಂಗಚ್ಛಂತೇ ಅಥ ತದಾ-
ನೀಂ ಹೇ ರುದ್ರಿಯಾಸೋ ರುದ್ರಪುತ್ರಾ ಹೇ ಮರುತಃ ಯೂಯಂ ಪೃತನಾಸು ಯುದ್ಧೇಷ್ವರ್ಯೋರೇಃ
ಶತ್ರುಃ ಸಕಾಶಾನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ತ್ರಾತಾರೋ ಭೂತ | ರಕ್ಷಕಾ ಭವತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ರುದ್ರಿಯಾಸಃ—ರುದ್ರಪುತ್ರರಾದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಪೃತನಾಸು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ |
ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಶೂರಾಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ | ಜನಾಸಃ—ಜನರು | ಯೋಧೀಷು—ಮಹತ್ತರದ |
ಒಷಧೀಷು—ಒಷಧಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ವಿಹ್ವು—ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂದು | ಮನ್ಯುಭಿಃ
—ತಮ್ಮ ಕ್ರೋಧಗಳೊಡಗೂಡಿ | ಸಂ ಹನಂತ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವರೋ | ಅಥ—ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ |
ಅರ್ಯಃ—ಶತ್ರುವಿನಿಂದ | ನಃ—ನಮಗೆ | ತ್ರಾತಾರಃ—ರಕ್ಷಕರಾಗಿ | ಭೂತ—ಆಗಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ರುದ್ರಪುತ್ರರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಜನರು ಮಹತ್ತರದ
ಒಷಧಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸಲು ತಮ್ಮ ಕ್ರೋಧಗಳೊಡಗೂಡಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

When heroic men filled with wrath, assemble for (the sake of conquer-
ing) many plants and people, then Maruts, sons of Rudra, be our defenders
in battles against our enemies.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಭೂರಿ ಚಕ್ರ ಮರುತಃ ಸಿತ್ಯಾಣ್ತುಕ್ಥಾನಿ ಯಾ ವಃ ಶಸ್ಕಂತೇ ಪುರಾ ಚಿತ್ |

ಮರುದ್ಭಿರುಗ್ರಃ ಪೃತನಾಸು ಸಾಳ್ವಾ ಮರುದ್ಭಿರಿತ್ಸನಿತಾ ವಾಜನಾರ್ವಾ || ೨೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಭೂರಿ | ಚಕ್ರ | ಮರುತಃ | ಪಿತ್ರಾಣಿ | ಉಕ್ಥಾನಿ | ಯಾ | ವಃ | ಶಸ್ಯಂತೇ | ಪುರಾ | ಚಿತ್ |
 ಮರುತೌಭಿಃ | ಉಗ್ರಃ | ಪೃತನಾಸು | ಸಾಳ್ವಾ | ಮರುತೌಭಿಃ | ಇತ್ | ಸನಿತಾ | ನಾಜಂ | ಅರ್ನಾ ||

ಸಾರುಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ಯೂಯಂ ಭೂರಿ ಭೂರೀಣಿ ಬಹೂನಿ ಪಿತ್ರಾಣ್ಯಸ್ಯ ಸ್ತುತಿತ್ವಸಂಬಂಧೀನಿ ಧನದಾನಾ-
 ದೀನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚಕ್ರ | ಕೃತವಂತೋ ಭವತ | ಪುರಾ ಚಿತ್ ಪೂರ್ವಕಾಲೇಽಪಿ ಮೋ ಯುಷ್ಮಾಕಮುಕ್ಥಾನಿ
 ಪ್ರಶಸ್ಯಾನಿ ಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಶಸ್ಯಂತೇ ಪ್ರಖ್ಯಾಯಂತೇ ತಾನಿ ಚಕ್ರೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಉಗ್ರ ಓಜಸ್ವೀ
 ಪೃತನಾಸು ಯುದ್ಧೇಷು ಮರುದ್ಭಿಯುಷ್ಮಾಭಿರ್ಹೇತುಭಿಃ ಸಾಳ್ವಾ ಶತ್ರುಣಾಮುಭಿಭವಿತಾ ಭವತಿ | ಮ-
 ರುದ್ಭಿರಿನ್ಮರುದ್ಭಿಯುಷ್ಮಾಭಿರೇವ ಹೇತುಭಿರರ್ನಾ ಸ್ತೋತ್ರೈರಭಿಗಂತಾ ನಾಜಮನ್ನಂ ಸನಿತಾ ಸಂಭಕ್ತಾ
 ಭವತಿ | ಯದ್ವಾ | ಅರ್ನಾಶ್ವೋ ನಾಜಂ ಯುದ್ಧಂ ಸನಿತಾ ಭವತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಪುರಾ ಚಿತ್—ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಯಾ
 ಉಕ್ಥಾನಿ ಶಸ್ಯಂತೇ—ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳು ಪ್ರಶಸ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದವೋ ಅಂತಹ | ಭೂರಿ—ಅಧಿಕವಾದುದೂ | ಪಿ-
 ತ್ರಾಣಿ—ನಮ್ಮ ಪಿತೃದಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟದೂ ಆದ ದಾನಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಚಕ್ರ—ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದೀರಿ |
 ಉಗ್ರಃ—ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನು | ಪೃತನಾಸು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ಮರುದ್ಭಿಃ—ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿ |
 ಸಾಳ್ವಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಬಲ್ಲವನಾಗುತ್ತಾನೆ | ಅರ್ನಾ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಸಮೀಪಿಸುವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು | ಮರು-
 ದ್ಭಿರಿತ್—ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ | ನಾಜಂ—ಅನ್ನಕ್ಕೆ | ಸನಿತಾ—ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಪಿತೃದಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಹಿತವಾದ ಯಾವ ದಾನಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ-
 ದ್ದೀರೋ ಆ ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಈಗಲೂ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಓಜಸ್ವಿಯು
 ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಬಲ್ಲನು. ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು ಮಾತ್ರ ಮರುತ್ತುಗಳ
 ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation

You have bestowed, Maruts, many (benefits) on our forefathers,
 which praiseworthy (benefits) have been celebrated in former times : by the
 (favour of the) Maruts the fierce (warrior) is victorious in combats : by the
 (favour of the) Maruts the worshipper ever obtains food.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಸ್ಮೈ ವೀರೋ ಮರುತಃ ಶುಷ್ಕೈಸ್ತು ಜನಾನಾಂ ಯೋ ಅಸುರೋ ವಿ-
ಧರ್ತಾ |

ಅಪೋ ಯೇನ ಸುಕ್ಷಿತಯೇ ತರೇಮಾಧ ಸ್ವಮೇಕೋ ಅಭಿ ವಃ ಸ್ಯಾಮು ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಸ್ಮೈ ಇತಿ | ವೀರಃ | ಮರುತಃ | ಶುಷ್ಕೈ | ಅಸ್ತು | ಜನಾನಾಂ | ಯಃ | ಅಸುರಃ | ವಿಧರ್ತಾ |
ಅಪಃ | ಯೇನ | ಸುಕ್ಷಿತಯೇ | ತರೇಮ | ಅಧ | ಸ್ವಂ | ಓಕಃ | ಅಭಿ | ವಃ | ಸ್ಯಾಮು || ೨೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ಅಸ್ಮೈ ಅಸ್ಮಾಕಂ ವೀರಃ ಪುತ್ರಃ ಶುಷ್ಕೈಸ್ತು | ಬಲವಾನ್ವವತು | ಅಸುರಃ ಪ್ರ-
ಜ್ಞಾನಾನ್ಯೋ ಜನಾನಾಂ ಶತ್ರುಜನಾಂ ವಿಧರ್ತಾ ವಿಧಾರಕಃ | ಯೇನ ಪುತ್ರೇಣ ವಯಂ ಸುಕ್ಷಿತಯೇ
ಸುಷ್ಮ ನಿವಾಸಾಯಾಪಿ ಅಪ್ನುವತಃ ಶತ್ರುಂಸ್ತರೇಮು ಹಿಂಸೇಮು | ಸ ಪುತ್ರೋ ಬಲವಾನಸ್ತಿಸ್ತಿ ಪೂ-
ರ್ವೇಣಾನ್ವಯಃ | ಅಧಾಪಿ ಚ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾ ವಯಂ ಸ್ವಮೇಕ ಆತ್ಮೀಯಂ ಸ್ಥಾನಮಭಿ
ಸ್ಯಾಮು | ಅತಿಷ್ಠೇಮು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಅಸ್ಮೈ—ನಮ್ಮ | ಅಸುರಃ—ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನಾದ | ಯಃ—ಯಾವ
ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನು | ಜನಾನಾಂ—ಶತ್ರುಜನರಿಗೆ | ವಿಧರ್ತಾ—ನಿರೋಧಕನಾಗಿರುವನೋ | ಯೇನ—ಯಾವ ಪುತ್ರನ
ಸಹಾಯದಿಂದ | ಸುಕ್ಷಿತಯೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಗೃಹಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ | ಅಪಃ—ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು | ತರೇಮು
—ನಾವು ಹಿಂಸಿಸಬಲ್ಲೆವೋ ಅಂತಹ | ವೀರಃ—ವೀರಪುತ್ರನು | ಶುಷ್ಕೈ—ಬಲಯುತನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗಲಿ. |
ಅಧ—ಮತ್ತು | ವಃ—ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದ ನಾವು | ಸ್ವಂ ಓಕಃ—ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ವಾಸಗೃಹವನ್ನು | ಅಭಿ ಸ್ಯಾಮು—
ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಮ್ಮ ವೀರಪುತ್ರನು ಬಲಯುತನಾಗಲಿ. ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನಾದ ಯಾವನು ಶತ್ರು
ಜನರಿಗೆ ನಿರೋಧಕನಾಗಿರುವನೋ, ಯಾವ ಪುತ್ರನ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾವು ಶತ್ರುವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಉತ್ತಮವಾದ
ಗೃಹವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲೆವೋ ಅಂತಹ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಆರಾಧಕರಾದ ನಾವು
ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ವಾಸಗೃಹಗಳನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

May our male progeny, Maruts, be vigorous, one who is intelligent,
the scatterer of (hostile) men, by whom we may cross the water (of enmity)
to a secure dwelling : may we, your (servants), dwell in our own abode.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತನ್ನ ಇಂದ್ರೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ ಅಗ್ನಿರಾಪ ಓಷಧೀರ್ವನಿನೋ ಜು-
ಷಂತ |

ಶರ್ಮನ್ತ್ಯಾಮು ಮರುತಾಮುಪಸ್ಥೇ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ

ಪದಪಾಠಃ

ತತ್ | ನಃ | ಇಂದ್ರಃ | ವರುಣಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಆಪಃ | ಓಷಧೀಃ | ವನಿನಃ | ಜುಷಂತ |

ಶರ್ಮನ್ | ಸ್ಯಾಮು | ಮರುತಾಂ | ಉಪ್ಸ್ಥೇ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||೨೫||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪೂರ್ವಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೇಯಂ | ಅಪ್ಪರಾರ್ಥಸ್ತು | ಇಂದ್ರಾದ್ರಿಯೋ ದೇವಾ ಅಸ್ಮದೀಯಂ
ಸ್ತೋತ್ರಂ ಸೇವಂತಾಂ | ಮರುತಾಮುಪಸ್ಥಾನೇ ವರ್ತಮಾನಾ ವಯಂ ಸುಖೇ ಸ್ಯಾಮು | ಹೇ ಮರುತಃ
ಯೂಯಂ ಸರ್ವದಾಸ್ಮಾನನಿಶಾಶ್ಚಃ ಪಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಃ—ನಮ್ಮ | ತತ್—ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಮಿತ್ರಃ
—ಮಿತ್ರನೂ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯೂ | ಆಪಃ—ಅಬ್ದೇವತೆಗಳೂ | ಓಷಧೀಃ—ಓಷಧಿಗಳೂ | ವನಿನಃ—ವೃಕ್ಷ
ಗಳೂ | ಜುಷಂತ—ಸೇವಿಸಲಿ. | (ವಯಂ—ನಾವು) | ಮರುತಾಂ—ಮರುತ್ತುಗಳ | ಉಪ್ಸ್ಥೇ—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ
ಕುಳಿತವರಾಗಿ | ಶರ್ಮನ್—ಸುಖಕರವಾದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾಮು—ಇರುವಂತಾಗಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ,
ಯೂಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಇಂದ್ರನೂ, ವರುಣನೂ, ಮಿತ್ರನೂ, ಅಗ್ನಿಯೂ, ಅಬ್ದೇವತೆಗಳೂ, ಓಷಧಿಗಳೂ,
ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಸೇವಿಸಲಿ. ನಾವು ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಮೀಪವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಸುಖಕರವಾದ ಗೃಹದಲ್ಲಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ
ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May Indra, Varuna, Mitra, Agni, the waters, the plants, the trees,
be pleased with us : may we recline in happiness upon the lap of the Maruts :
and do you ever cherish us with blessings.

ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಧ್ಯೋ ವ ಇತಿ ಸಪ್ತಚರ್ಚಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಮರುದ್ವೇವ-
ತಾಕಂ | ಮಧ್ಯಃ ಸಪ್ತೇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ದಶರಾತ್ರೇ ಷಷ್ಠೇಽದನ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತ ಇದಂ ಮಾರುತನಿವಿ-
ದ್ಭಾನಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಮಧ್ಯೋ ವೋ ನಾಮ ಸ ಪ್ರತ್ನಭೇತ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತಂ | ಅ. ೮-೮ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಮಧ್ಯೋ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಪುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಮರುತ್ತುಗಳು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್
ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಃ ಸಪ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಅರಸೆಯ ದಿವಸ
ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿದ್ಧಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ನೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾ
ಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಮಧ್ಯೋ ವೋ ನಾಮ ಸ ಪ್ರತ್ನಭೇತ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೮)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೫೭

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೫೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೭ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಖ್ಯೆ—೭ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಮರುತಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಧ್ಯೋ ವೋ ನಾಮ ಮಾರುತಂ ಯಜತ್ರಾಃ ಪ್ರ ಯಜ್ಞೇಷು ಶವಸಾ
ಮದಂತಿ |

ಯೇ ರೇಜಯಂತಿ ರೋದಸೀ ಚಿದುರ್ವೀ ಪಿನ್ವಂತ್ಯುತ್ಸಂ ಯದಯಾಸು-
ರುಗ್ರಾಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಮಧ್ಯಃ | ವಃ | ನಾಮ | ಮಾರುತಂ | ಯಜತ್ರಾಃ | ಪ್ರ | ಯಜ್ಞೇಷು | ಶವಸಾ | ಮದಂತಿ |

ಯೇ | ರೇಜಯಂತಿ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಚಿತ್ | ಉರ್ವೀ ಇತಿ | ಪಿನ್ವಂತಿ | ಉತ್ಸಂ | ಯತ್ |

ಅಯಾಸುಃ | ಉಗ್ರಾಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಯಜತ್ತಾ ಯಜನೀಯಾ ಮರುತಃ ಪೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಂ ಮಾರುತಂ ಮರುತ್ಸಂಬಂಧಿ
ನಾಮ ನಾಮಧೇಯಂ ಮಧ್ವೋ ಮಧವೋ ಮಾದಯಿತಾರಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ಯಜ್ಞೇಷು ಯಾಗೇಷು
ಶವಸಾ ಬಲೇನ ಪ್ರ ಮದಂತಿ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸ್ತುವಂತಿ | ಉಚ್ಚೈಃ ಸ್ತುವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಯೇ ಮರುತ
ಉರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ರೋದಸೀ ಚಿದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಸಿ ರೇಜಯಂತಿ ಕಂಪಯಂತಿ ಕಿಂಚೋತ್ಸಂ
ಮೇಘಂ ಪಿನ್ದಂತಿ ವರ್ಷಯಂತಿ ಉಗ್ರಾ ಉದ್ಗೂರ್ಣಾ ಯದ್ಯೇ ಮರುತೋಽಯಾಸುಃ ಯಾಂತಿ ಸರ್ವತ್ರ
ಗಚ್ಛಂತಿ | ತೇಷಾಂ ಮರುತಾಂ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ನಾಮ ಪ್ರ ಮದಂತೀತಿ ಪೂರ್ವೇಣಾನ್ವಯಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಜತ್ತಾಃ—ಪೂಜ್ಯರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಯೇ—ಯಾವ ನೀವು | ಉರ್ವೀ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ
ರೋದಸೀ ಚಿತ್—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೂ ಸಹ | ರೇಜಯಂತಿ—ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವಿರೋ | ಯತ್—
ಯಾವ ನೀವು | ಉಗ್ರಾಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಅಯಾಸುಃ—ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸುವಿರೋ ಅಂತಹ |
ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಮಾರುತಂ—ಮರುತ್ಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ನಾಮ—ನಾಮಧೇಯವನ್ನು | ಮಧ್ವಃ—ನಿಮಗೆ ಹರ್ಷ
ಜನಕರಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ಯಜ್ಞೇಷು—ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ | ಶವಸಾ—ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ | ಪ್ರ ಮದಂತಿ—ಹರ್ಷ
ಜನಕವಾಗುವಂತೆ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪೂಜಾರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯಾವ ನೀವು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೂ ಕಂಪಿಸುವಂತೆ
ಮಾಡುವಿರೋ ಮತ್ತು ಮೇಘವನ್ನು ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವಿರೋ, ಯಾವ ನೀವು ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವು
ಳ್ಳವರಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸುವಿರೋ ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮ ಮರುತ್ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ನಾಮಧೇಯವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಹರ್ಷಕಾರ
ಕರಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಹರ್ಷಜನಕವಾಗುವಂತೆ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Adorable (Maruts), the worshippers vigorously celebrate at sacrifices
your appellation of company of the Maruts, they who cause the spacious
heaven and earth to tremble, the clouds to rain, and move everywhere
terrible.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನಿಚೇತಾರೋ ಹಿ ಮರುತೋ ಗೃಣಂತಂ ಪ್ರಣೇತಾರೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯ
ಮನ್ಮ |
ಅಸ್ಮಾಕಮದ್ಯ ವಿದಥೇಷು ಬರ್ಹಿರಾ ವೀತಯೇ ಸದತ ಪಿಪ್ರಿಯಾಣಾಃ ||೨||

ಸದಪಾಠಃ

ಸ್ವೀತಾರಃ | ಹಿ | ಮರುತಃ | ಗೃಣಂತಂ | ಪ್ರೇತಾರಃ | ಯಜಮಾನಸ್ಯ | ಮನ್ಮ |

ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಅದ್ಯ | ವಿದಥೇಷು | ಬರ್ಹಿಃ | ಆ | ವೀತಯೇ | ಸದತ | ಪಿಪ್ರಿಯಾಣಾಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೇ ಮರುತೋ ಗೃಣಂತಂ ಸ್ತುವಂತಂ ಜನಂ ನಿಚೇತಾರೋ ಹಿ ಮೃಗಯಮಾಣಾ ಭವಂತಿ
ಖಲು ಅಪಿ ಚ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಮನ್ಮಾಭಿಮತಂ ಕಾಮಂ ಪ್ರೇತಾರಶ್ಚ ಭವಂತಿ | ಅಪರೋಽರ್ಥಾರ್ಥಃ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕೃತಃ | ಹೇ ಮರುತಃ ಯೂಯಂ ಪಿಪ್ರಿಯಾಣಾಃ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾಃ ಸಂತೋಽದ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ನಿವಸೇ-
ಸ್ಮಾಕಂ ವಿದಥೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ವೀತಯೇ ಸೋಮಸ್ಯ ಭಕ್ಷಣಾಯ ಬರ್ಹಿರ್ಬರ್ಹಿಷಿ ಕುಶಮಯ ಆ
ಸದತ | ಅಸೀದತ | ಉಪವಿತತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು | ಗೃಣಂತಂ—ಸ್ತುತಿಸುವ ಜನವನ್ನು | ನಿಚೇತಾರೋ ಹಿ—ಹುಡುಕಿ
ಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. | ಯಜಮಾನಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕರ್ತನ | ಮನ್ಮ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು | ಪ್ರೇತಾರಃ—ನೆರ
ವೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. | (ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) ಪಿಪ್ರಿಯಾಣಾಃ—ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನೀವು ! ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗ
ದಿನದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನಮ್ಮ | ವಿದಥೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ವೀತಯೇ—ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಬರ್ಹಿಃ
—ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ | ಆ ಸದತ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮರುತ್ತುಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞಕರ್ತನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ
ವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ನೀವು ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞ
ಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

English Translation

The Maruts verily are the benefactors of him who praises them, the gratifiers of the wishes of the institutor of the solemnity: do you, being pleased, sit down to-day upon the grass at our ceremony, to partake (of the sacrificial food).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೈತಾವದನ್ಯೇ ಮರುತೋ ಯಥೇಮೇ ಭ್ರಾಜಂತೇ ರುಕ್ಮೈರಾಯುಧೈಸ್ತ-

ನೂಭಿಃ |

ಆ ರೋದಸೀ ವಿಶ್ವಪಿಶಃ ಪಿಶಾನಾಃ ಸಮಾನಮಂಜ್ವಂಜತೇ ಶುಭೇ ಕಂ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನ | ಏತಾವತ್ | ಅನ್ಯೇ | ಮರುತಃ | ಯಥಾ | ಇಮೇ | ಭ್ರಾಜಂತೇ | ರುಕ್ಮೈಃ | ಆಯುಧೈಃ |
ತನೂಭಿಃ |

ಅ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ವಿಶ್ವಪಿಶಃ | ಪಿಶಾಢಾಃ | ಸಮಾನಂ | ಅಂಜಿ | ಅಂಜತೇ | ಶುಭೇ | ಕಂ || ೩

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಮು ಈದೃಶಾ ಮರುತೋ ಯಥಾ ಯತ್ಪರಿಮಾಣಂ ಧನಾದಿಕಂ ದದತಿ ಅನ್ಯೇ ಮರುದ್ವೈತಿ-
ರಿಕ್ತಾ ದೇವಾ ಏತಾವದ್ಧನಾದಿಕಂ ನ ದದ್ಯುರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತೇ ಚ ರುಕ್ಮೈ ರೋಚಮಾನ್ಯೈರಾಭರಣೈರಾ-
ಯುಧೈಃ ಸ್ವಕೀಯಾಸ್ತ್ರೈಸ್ತನೂಭಿರಾತ್ಮೀಯೈಃ ಕೇವಲೈರಂಗೈಶ್ಚ ಭ್ರಾಜಂತೇ | ಸರ್ವದಾ ಭಾಸಂತೇ | ಕ-
ಶ್ಚಿದೇಕವಾಕ್ಯತಾಮಾಹ | ಯಥೇಮೇ ಮರುತೋ ರುಕ್ಮಾದಿಭಿರ್ಭ್ರಾಜಂತೇ ನೈತಾವದೇತದ್ವೈತಿರಿಕ್ತಾ
ಭ್ರಾಜಂತ ಇತಿ | ಅಸಿ ಚ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಪಿಶಾಢಾಃ ಪ್ರಕಾಶಯಂತೋ ವಿಶ್ವಪಿಶೋ ವ್ಯಾ-
ಪ್ತದೀಪ್ತಯ ಏವಂಭೂತಾ ಮರುತಃ ಶುಭೇ ಶೋಭಾಯೈ ಸಮಾನಂ ಸದೃಶರೂಪಮಂಜ್ಯಾಭರಣಮಾಂ-
ಜತೇ | ಸ್ವಕೀಯಾವಯವೇಷ್ವಭಿವ್ಯಕ್ತೀಕುರ್ವಂತಿ | ಕಮಿತಿ ಪೂರಣಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇಮೇ ಮರುತಃ—ಈ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಯಥಾ—ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಧನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವರೋ
ಏತಾವತ್—ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ | ಅನ್ಯೇ—ಇತರ ದೇವತೆಗಳು | ನ—ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. | (ತೇ—ಅವರು) |
ರುಕ್ಮೈಃ—ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವೂ | ಆಯುಧೈಃ—ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವೂ ಆದ | ತನೂಭಿಃ—ಶರೀರ
ಗಳಿಂದ | ಭ್ರಾಜಂತೇ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ. | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಪಿಶಾಢಾಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ
ಮಾಡುತ್ತಲೂ | ವಿಶ್ವಪಿಶಃ—ಸರ್ವತ್ರ ಹರಡಿದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಶುಭೇ—ತಮ್ಮ ದೇಹದ
ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ | ಸಮಾನಂ—ಒಂದೇ ರೂಪವುಳ್ಳ | ಅಂಜಿ—ಅಭರಣವನ್ನು | ಅ ಅಂಜತೇ—ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿ-
ರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮರುತ್ತುಗಳು ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಧನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವರೋ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ
ಇತರ ದೇವತೆಗಳು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವೂ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವೂ ಆದ ಶರೀರಗಳಿಂದ
ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಸರ್ವತ್ರ ಹರಡಿದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ
ವರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ತಮ್ಮ ದೇಹದ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇ ರೂಪವುಳ್ಳ ಅಭರಣವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ.

English Translation

No other (deities give) such (good things) as the Maruts, as they shine
with brilliant (ornaments), weapons, and persons: illumining heaven and
earth, wide radiating, they heighten their common lustre for (our) good,

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಋಧಕ್ಕಾ ವೋ ಮರುತೋ ದಿದ್ಯುತ್ಯು ಯದ್ವ ಆಗಃ ಪುರುಷತಾ ಕರಾಮ
ಮಾ ವಸ್ತಸ್ಯಾಮಸಿ ಭೂಮಾ ಯಜತ್ರಾ ಅಸ್ಮೇ ವೋ ಅಸ್ತು ಸುಮತಿಶ್ಚ-
ನಿಷ್ಠಾ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಋಧಕ್ | ಸಾ | ವಃ | ಮರುತಃ | ದಿದ್ಯುತ್ | ಅಸ್ತು | ಯತ್ | ವಃ | ಆಗಃ | ಪುರುಷತಾ | ಕರಾಮ |
ಮಾ | ವಃ | ತಸ್ಯಾಂ | ಅಸಿ | ಭೂಮ | ಯಜತ್ರಾಃ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ವಃ | ಅಸ್ತು | ಸುಮತಿಃ |
ಚಿನಿಷ್ಠಾ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾ ಸಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ದಿದ್ಯುತ್ಪೀತೀರ್ಯಧಗಸ್ತು | ಅಸ್ಮತ್ಪ್ರೇ-
ಭಗ್ವವತು | ಯದ್ಯದ್ಯಪಿ ವಯಂ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಮಾಗೋಽಪರಾಧಂ ಪುರುಷತಾ ಪುರುಷತಯಾ ಮ-
ನುಷ್ಯತ್ಪ್ರೇನ ಕರಾಮ ಕರವಾಮ | ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಹಿ ಪ್ರಮಾದಃ ಸುಲಭ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಯಜತ್ರಾ
ಯಜನೀಯಾ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾಯಾಂ ತಸ್ಯಾಂ ದಿದ್ಯುತ್ಪೀಷದಪಿ ಮಾ ಭೂಮ | ಚಿನಿ-
ಷ್ಠಾನ್ನವತ್ತಮಾ | ಅತಿಶಯೇನಾನ್ನಪ್ರದೇತ್ಯರ್ಥಃ | ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾ ಸುಮತಿರನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿ-
ರಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸ್ವಸ್ತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ವಃ — ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದುದೂ | ಸಾ — ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ |
ದಿದ್ಯುತ್—ಆಯುಧವು | ಋಧಕ್ ಅಸ್ತು—ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರವಾಗಿರಲಿ | ಯಜತ್ರಾಃ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ
ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಯತ್—ಒಂದುವೇಳೆ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ | ಆಗಃ—ಪಾಪವನ್ನು | ಪುರುಷತಾ—
ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಒಂದುವೇಳೆ | ಕರಾಮ—ಮಾಡಿದ್ದೇ ಆದರೆ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ತಸ್ಯಾಂ—ಆಯುಧಕ್ಕೆ |
ಅಸಿ—ಕೊಂಚವೂ | ಮಾ ಭೂಮ—ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. | ಚಿನಿಷ್ಠಾ—ಅತಿಶಯವಾದ ಅನ್ನಯುಕ್ತ
ವಾದ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಸುಮತಿಃ—ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ | ಅಸ್ತು—ಇರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ ಆಯುಧವು ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರವಾಗಿರಲಿ.
ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಒಂದುವೇಳೆ ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪಾಪವನ್ನು ಆಚೆ
ರಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಆಯುಧಕ್ಕೆ ಕೊಂಚವೂ ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಅತಿಶಯವಾದ ಅನ್ನಯುಕ್ತವಾದ
ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯು ನಮ್ಮ ಮೇಲಿರಲಿ.

English Translation

May that blazing (weapon) of yours, Maruts, be far from us, although, through human infirmities, we offer you offence : let us not adorable Marute be exposed to your (shaft) : may your favour, the source of abundance, ever be shown into us.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಕೃತೇ ಚಿದತ್ರ ಮರುತೋ ರಣಂತಾನವದ್ಯಾಸಃ ಶುಚಿಯಃ ಪಾವಕಾಃ |

ಪ್ರ ಜೋವತ ಸುಮತಿಭಿರ್ಯಜತ್ರಾಃ ಪ್ರ ವಾಜೇಭಿಸ್ತಿರತ ಪುಷ್ಯಸೇ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಕೃತೇ | ಚಿತ್ | ಅತ್ರ | ಮರುತಃ | ರಣಂತ | ಅನವದ್ಯಾಸಃ | ಶುಚಿಯಃ | ಪಾವಕಾಃ |

ಪ್ರ | ನಃ | ಅವತ | ಸುಮತಿಭಿಃ | ಯಜತ್ರಾಃ | ಪ್ರ | ವಾಜೇಭಿಃ | ತಿರತ | ಪುಷ್ಯಸೇ | ನಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅತ್ರಾಸ್ತಿಸ್ತೃತೇ ಚಿದಸ್ಮದೀಯೇ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣ್ಯೇವ ಮರುತೋ ರಣಂತ | ರಮಂತಾಂ | ಕೀದೃಶಾ ಮರುತಃ | ಅನವದ್ಯಾಸೋನಿಂದಿತಾಃ ಶುಚಿಯೋ ದೀಪ್ತಿಯುಕ್ತಾಃ ಪಾವಕಾಃ ಶೋಧಕಾ ಏವಂಭೂತಾ ಇತಿ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಮರುತೋ ಯಜತ್ರಾ ಯಜನೀಯಾಃ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸು-ಮತಿಭಿರನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಭಿಃ ಸುಷ್ಪತಿಭಿರ್ಹೇತುಭಿರ್ವಾ ಪ್ರಾವತ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಪಾಲಯತ | ತಥಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ವಾಜೇಭಿರ್ವಾಜೈರನ್ನೈಃ ಪುಷ್ಯಸೇ ಪೋಷಾರ್ಥಂ ಪ್ರ ತಿರತ | ಪ್ರವರ್ಧಯಂತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅನವದ್ಯಾಸಃ—ದೋಷರಹಿತರೂ | ಶುಚಿಯಃ—ಕಾಂತಿಯುತರೂ | ಪಾವಕಾಃ—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕರೂ ಆದ | ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು | ಅತ್ರ ಕೃತೇ ಚಿತ್—ಈ ನಮ್ಮ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ | ರಣಂತ—ಹರ್ಷ ನನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. | (ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) | ಯಜತ್ರಾಃ—ಪೂಜ್ಯರಾದ ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸುಮತಿಭಿಃ—ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ | ಪ್ರ ಅವತ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ವಾಜೇಭಿಃ—ಅನ್ನಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಯಸೇ—ಪುಷ್ಟಿಯುತವಾದ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ | ಪ್ರ ತಿರತ—ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೋಷರಹಿತರೂ, ಕಾಂತಿಯುತರೂ, ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಈ ನಮ್ಮ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಪೂಜ್ಯರಾದ ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಅನ್ನಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಯುತವಾದ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

English Translation

May the Maruts, who are irreproachable, pure, and purifying. delight in this our ceremony: protect us, adorable Maruts, with favourable thoughts: be ever anxious to sustain us with food.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತ ಸ್ತುತಾಸೋ ಮರುತೋ ವ್ಯಂತು ವಿಶ್ವೇಭಿರ್ನಾಮಭಿರ್ನರೋ ಹವೀಂಷಿ
ದದಾತ ನೋ ಅಮೃತಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಯೈ ಜಿಗೃತ ರಾಯಃ ಸೂನೃತಾ ಮಘಾನಿ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ | ಸ್ತುತಾಸಃ | ಮರುತಃ | ವ್ಯಂತು | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ | ನಾಮಭಿಃ | ನರಃ | ಹವೀಂಷಿ |
ದದಾತ | ನಃ | ಅಮೃತಸ್ಯ | ಪ್ರಜಾಯೈ | ಜಿಗೃತ | ರಾಯಃ | ಸೂನೃತಾ | ಮಘಾನಿ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತಾಪಿ ಚ ಸ್ತುತಾಸ ಏವಮಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತುತಾ ಮರುತೋ ಹವೀಂಷಿ ವ್ಯಂತು | ಭಕ್ಷಯಂತು
ಕೀದೃಶಾಃ | ವಿಶ್ವೇಭಿರ್ನಾಮಭಿರ್ನಾಮಭಿರುದಕ್ಯಃ ಸಹಿತಾ ನರೋ ನೇತಾರಃ | ಶೇಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಃ |
ಹೇ ಮರುತಃ ಸೋಽಸ್ಮದೀಯಾಯೈ ಪ್ರಜಾಯೈ ಸಂತತಯೇಽಮೃತಸ್ಯಾಮೃತಮುದಕಂ ದದಾತ
ದತ್ತ | ತಥಾ ಹವಿಸೋ ದಾತುರ್ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಸೂನೃತಾ ಸೂನೃತಾನಿ ಸುಷ್ಮ ಸೃತ್ಯಂತಿ ಕೋಭನ-
ಯೋಗ್ಯಾನಿ ಮಘಾನಿ ಧನಾನಿ ಜಿಗೃತ | ಉದ್ಗಿರತ | ಪ್ರಯಚ್ಛತೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಿಶ್ವೇಭಿಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ನಾಮಭಿಃ—ಉದಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ | ನರಃ—ನೇತೃಗಳೂ | ಉತ
ಮತ್ತು | ಸ್ತುತಾಸಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತರೂ ಆದ | ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು | ಹವೀಂಷಿ—ನಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸು
ಗಳನ್ನು | ವ್ಯಂತು—ಭಕ್ಷಿಸಲಿ. | (ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) ನಃ—ನಮ್ಮ | ಪ್ರಜಾಯೈ—ಸಂತತಿಗೆ | ಅಮೃತಸ್ಯ—
ಉದಕವನ್ನು | ದದಾತ—ಕೊಡಿರಿ. | ಸೂನೃತಾ—ಮಂಗಳಪ್ರದವೂ ಪ್ರಶಸ್ತವೂ ಆದ | ಮಘಾನಿ—ಧನಗಳನ್ನು |
ಜಿಗೃತ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಮಸ್ತವಾದ ಉದಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ ನೇತೃಗಳೂ ಮತ್ತು ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತರೂ ಆದ ಮರುತ್ತು
ಗಳು ನಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲಿ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಸಂತತಿಗೆ ಉದಕವನ್ನು ಒದಗಿಸಿರಿ. ಮಂಗಳ
ಪ್ರದವೂ ಪ್ರಶಸ್ತವೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಿರಿ.

English Translation

May the glorified Maruts partake of the oblations, they who accompanied by the bending waters, are the leaders of rites : bestow water, Maruts, upon our progeny, return suitable opulence for (the donation of sacrificial) riches.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಸ್ತುತಾಸೋ ಮರುತೋ ವಿಶ್ವ ಊತೀ ಅಚ್ಛ ಸೂಸೀನ್ವರ್ವತಾತಾ
ಜಿಗಾತ |

ಯೇ ನಸ್ತುನಾ ಶತಿನೋ ವರ್ಧಯಂತಿ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೭ ||

ಸದಪಾಠಃ

ಆ | ಸ್ತುತಾಸಃ | ಮರುತಃ | ವಿಶ್ವೇ | ಊತೀ | ಅಚ್ಛ | ಸೂರೀನ್ | ಸರ್ವತಾತಾ | ಜಿಗಾತ |

ಯೇ | ನಃ | ತ್ಮನಾ | ಶತಿನಃ | ವರ್ಧಯಂತಿ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ಸ್ತುತಾಸ ಏವಮಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತುತಾ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ಯೂಯಮೂತ್ಯೂತ್ಯಾ ರಕ್ಷಯಾ
ಸಹಿತಾಃ ಸೂರೀನ್ ಸ್ತೋತ್ರಾನಚ್ಛಾಭಿಲಪ್ತೈ ಸರ್ವತಾತಾ ಸರ್ವತಾತಾ ಯಜ್ಞ ಆ ಜಿಗಾತ | ಅಗಚ್ಛತ |
ಯೇ ಮರುತಸ್ತುನಾತ್ಮನೈವ ನೋಽಸ್ಮಾಚ್ಛಾತಿಃ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾನ್ವರ್ಧಯಂತಿ | ಯಥಾ ವಯಂ ಪುತ್ರ-
ಪೌತ್ರಾದಿಭಿಃ ಶತಿನೋ ಭವೇಮ | ತಥಾ ವರ್ಧಯಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತೇ ಯೂಯಮಾ ಜಿಗಾತೇತಿ ಪೂ-
ರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ | ಏವಂಭೂತಾ ಮರುತಃ ಯೂಯಂ ಸರ್ವದಾಸ್ಮಾನ್ವಾಲಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಯೇ—ಯಾವ ನೀವು | ತ್ಮನಾ—ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಶತಿನಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ವರ್ಧಯಂತಿ—ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವಿರೋ ಅಂತಹವರೂ | ಸ್ತುತಾಸಃ—
ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರೂ ಆದ | ವಿಶ್ವೇ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ಊತೀ—ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ಸೂರೀನ್
ಅಚ್ಛ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಸರ್ವತಾತಾ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಆ ಜಿಗಾತೆ—ಬನ್ನಿರಿ |
ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತೆ—
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯಾವ ನೀವು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವಿರೋ
ಅಂತಹವರೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರೂ ಆದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮಗೆ ಅಭಿ-
ಮುಖವಾಗಿ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ. ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Glorified Maruts, do you all come at the time of sacrifice to the presence of the worshippers along with your protections, for you are they who, of your own will, multiply our hundreds: do you ever cherish us with blessings.

ಐವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರ ಸಾಕಮುಕ್ಷೇ ಇತಿ ಷಡ್ವಚಂ ತೈತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಮರುದ್ವೇವ-
ತಾಕಂ | ಅನುಕ್ರಾಂತಂ ಚ | ಪ್ರ ಸಾಕಮುಕ್ಷೇ ಷಡಿತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು— ಪ್ರ ಸಾಕಮುಕ್ಷೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು, ಮರುತ್ತುಗಳು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರ ಸಾಕಮುಕ್ಷೇ ಷಟ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೫೮

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೫೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೮ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಮರುತಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಸಾಕಮುಕ್ಷೇ ಅರ್ಚತಾ ಗಣಾಯ ಯೋ ದೈವ್ಯಸ್ಯ ಧಾಮ್ನಸ್ತು ವಿಷ್ಠಾನ್ |

ಉತ ಕ್ಷೋದಂತಿ ರೋದಸೀ ಮಹಿತ್ವಾ ನಕ್ಷಂತೇ ನಾಕಂ ನಿರ್ಯತೇರವಂ-

ಶಾತ್ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಸಾಕಂ ಉಕ್ಷೇ | ಅರ್ಚತ | ಗಣಾಯ | ಯಃ | ದೈವ್ಯಸ್ಯ | ಧಾಮ್ನಃ | ತುವಿಷ್ಠಾನ್ |

ಉತ | ಕ್ಷೋದಂತಿ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಮಹಿತ್ವಾ | ನಕ್ಷಂತೇ | ನಾಕಂ | ನಿರ್ಯತೇ | ಅವಂಶಾತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸ್ತೋತಾರಃ ಯೂಯಂ ಸಾಕಮುಕ್ಷೇ ಸತತಂ ವರ್ಷಿತ್ರೇ ಗಣಾಯ ಮರುತ್ಸಮೂಹಾಯ
ಪ್ರಾರ್ಚಿತ | ಸ್ತೋತ್ರಂ ಪ್ರೋಚ್ಛಾರಯತ | ಯೋ ಮರುದ್ಗಣೋ ದೈವ್ಯಸ್ಯ ದೇವಸಂಬಂಧಿನೋ
ಧಾಮ್ನಃ ಸ್ವರ್ಗಾಖ್ಯಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಸ್ಯ ತುವಿಷ್ಠಾನ್ ವೃದ್ಧಿಮಾನ್ಭವತಿ | ಸರ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರವೃದ್ಧ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಸ್ಮೈ ಗಣಾಯೇತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ | ಉತಾಸಿ ಚ ಮರುತೋ ಮಹಿತ್ವಾ ಸ್ವಕೀ-
ಯೇನ ಮಹತ್ತೇನ ಸಹಿತಾ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಹೋದಂತಿ | ಭಂಜಂತಿ | ತಥಾ ನಿರ್ಮಿತೇ-
ಭೂಮೇರವಂಶಾದಂತರಿಕ್ಷಾಚ್ಚ ನಾಕಂ ಸ್ವರ್ಗಂ ನಕ್ಷಂತೇ | ವ್ಯಾಪ್ನುವಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೇ) ಯಃ—ಯಾವ ಮರುದ್ಗಣವು | ದೈವ್ಯಸ್ಯ—ದೇವನಿವಾಸವಾದ | ಧಾಮ್ನಃ—
ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ | ತುವಿಷ್ಠಾನ್—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹುದೂ | ಸಾಕಮುಕ್ಷೇ—ಅನು-
ಸ್ಮೃತವಾಗಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದೂ ಆದ | ಗಣಾಯ—ಮರುದ್ಗಣವನ್ನು ದೈಶಿಸಿ | ಪ್ರಾರ್ಚಿತ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು
ನಿರ್ವಹಿಸಿ. | ಉತ—ಮತ್ತು | (ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು) | ಮಹಿತ್ವಾ—ತಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ | ರೋದಸೀ
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೂ | ಹೋದಂತಿ—ಕುಗ್ಗಿಸುತ್ತಾರೆ. | ನಿರ್ಮಿತೇಃ—ಭೂಮಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು | ಅವಂಶಾತ್
—ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಮೂಲಕ | ನಾಕಂ—ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ | ನಕ್ಷಂತೇ—ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೇ, ಯಾವ ಮರುದ್ಗಣವು ದೇವನಿವಾಸವಾದ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲವಾ-
ಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹುದೂ ಅನುಸ್ಮೃತವಾಗಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದೂ ಆದ ಮರುದ್ಗಣವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಸ್ತುತಿಯ
ನಿರ್ವಹಿಸಿ. ಮರುತ್ತುಗಳು ತಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭೂಮಿಯಿಂದ
ಹಿಡಿದು ಅಂತರಿಕ್ಷದಮೂಲಕ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Offer worship to the company (of the Maruts), the associated dispen-
sers of moisture, which is powerful over the celestial region: the Maruts,
by their greatness, oppress both heaven and earth: they spread from the
earth and the firmament to heaven,

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಜನೂಶ್ಚಿದ್ವೋ ಮರುತಸ್ತೇಷ್ಯೇಣ ಭೀಮಾಸ್ತುವಿಮನ್ಯವೋಽಯಾಸಃ |

ಪ್ರಯೇ ಮಹೋಭಿರೋಜಸ್ತೋತ ಸಂತಿ ವಿಶ್ವೋ ವೋ ಯಾಮನ್ಯಯತೇ
ಸ್ವರ್ಧೃಕ್ || ೨ ||

ಸದಪಾಠಃ

ಜನೋಃ | ಚಿತ್ | ವಃ | ಮರುತಃ | ತ್ವೇಷ್ಯೇಣ | ಭೀಮಾಸಃ | ತುವಿಮನ್ಯವಃ | ಆಯಾಸಃ |

ಸ್ಮ | ಯೇ | ಮಹೇಽಭಿಃ | ಒಜಸಾ | ಉತ | ಸಂತಿ | ವಿಶ್ವಃ | ವಃ | ಯಾಮನ್ | ಭಯತೇ | ಸ್ವಃ-
ದ್ಯಕ್ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಭೀಮಾಸೋ ಭೀಮಾಸ್ತುವಿಮನ್ಯವಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಮತಯೋಽಯಾಸೋ ಗಂತಾರ ಇತಿ ತ್ರೀಣಿ
ಸಂಬೋಧನಾನಿ | ಏವಂಭೂತಾ ಹೇ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಜನೂರ್ಜನ್ಮ ತ್ವೇಷ್ಯೇಣ ದೀಪ್ತೇನ
ರುದ್ರೇಣ ಬಭೂವೇತಿ ಶೇಷಃ | ಉತಾಪಿ ಚ ಯೇ ಮರುತೋ ಮಹೋಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿರೋಜಸಾ
ಬಲೇನ ಚ ಪ್ರ ಸಂತಿ ಪ್ರಭವಂತಿ ತೇಷಾಂ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಯಾಮನ್ ಯಾಮನಿ ಗಮನೇ ವಿಶ್ವಃ
ಸ್ವರ್ಧೃಕ್ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾ ಸರ್ವೋ ಜೀವಸಮೂಹಃ | ಯದ್ವಾ | ಸ್ವರಂತರಿಕ್ಷಂ | ತತ್ಪ್ರಶ್ಯತೀತಿ
ವೃಕ್ಷಃ ಸ್ವರ್ಧೃಕ್ | ಸರ್ವದೋತ್ತಿಷ್ಠನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಭಯತೇ | ಬಿಭೇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಭೀಮಾಸಃ—ಭಯಂಕರರೂ | ತುವಿಮನ್ಯವಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಮತಿಯುಳ್ಳವರೂ | ಆಯಾಸಃ—
ಗಮನಶೀಲರೂ ಆದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಜನೋಃ—ಜನ್ಮವು | ತ್ವೇಷ್ಯೇಣ—
ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ರುದ್ರನಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಯೇ—ಯಾವ ನೀವು | ಮಹೋಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ
ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ | ಒಜಸಾ—ಬಲದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ | ಪ್ರ ಸಂತಿ—ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಾಗಿರುವಿರೋ ಅಂತಹ |
ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಯಾಮನ್—ಸಂಚಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಸ್ವರ್ಧೃಕ್—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ (ವೃಕ್ಷದಂತೆ) |
ವಿಶ್ವಃ—ಸಮಸ್ತಜನವೂ | ಭಯತೇ—ಭಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಭಯಂಕರರೂ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಮತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಗಮನಶೀಲರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ
ಜನ್ಮವು ಪ್ರಭಾಯುತನಾದ ರುದ್ರನಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಯಾವ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ ಬಲದಿಂದಲೂ
ಕೂಡಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಾಗಿರುವಿರೋ ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮ ಸಂಚಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ತ
ಜನವೂ (ಅಥವಾ ವೃಕ್ಷಗಳೂ) ಭಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

English Translation

Formidable, high-spirited, quick-moving Maruts, your birth is from
the illustrious Rudra : every gazer on the sun is alarmed with the course of
you who are pre-eminent in lusture and strength.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಯೋ ಮುಘನದ್ಭ್ಯೋ ದಧಾತ ಜುಜೋಷನ್ನಿನ್ನರುತಃ ಸುಷ್ಪೃತಿಂ ನಃ

ಗತೋ ನಾಧ್ವಾ ವಿ ತಿರಾತಿ ಜಂತುಂ ಪ್ರ ಣಃ ಸ್ವಾರ್ಹಾಭಿರೂತಿಭಿಸ್ತಿರೇತ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಬೃಹತ್ | ವಯಃ | ಮಘವತ್ತ್ವಾಭ್ಯಃ | ದಧಾತ | ಜುಜೋಷನ್ | ಇತ್ | ಮರುತಃ | ಸುಷ್ಪತಿಂ | ನಃ |
ಗತಃ | ನ | ಅಧ್ವಾ | ವಿ | ತಿರಾತಿ | ಜಂತುಂ | ಪ್ರ | ನಃ | ಸ್ವಾರ್ಹಾಭಿಃ | ಉತಿಭಿಃ | ತಿರೇತ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ಯೋಯಂ ಮಘವದ್ಭ್ಯೋ ಹವಿರ್ಫಪ್ತಣಾನ್ನವದ್ಭ್ಯೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಬೃಹನ್ಮಹ-
ದ್ಭಯೋಽನ್ನಂ ದಧಾತ | ಪ್ರಯಚ್ಛತ | ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾಂ ಸುಷ್ಪತಿಂ ಶೋಭನಂ ಸ್ತೇತ್ರಂ ಜುಜೋಷ-
ನ್ನಿತ್ | ಸೇವಂತಾಮೇವ | ಗತೋ ಮರುದ್ಭಿಃ ಪ್ರಾಪ್ತೋಽಧ್ವಾ ಮಾರ್ಗೋ ಜಂತುಂ ಪ್ರಾಣಿನಂ ನ ವಿ
ತಿರಾತಿ | ನಾಹಂತಿ | ಉದಕೇನಾಸ್ಮಾಯಯತೈವ | ಯದ್ವಾ | ವಿತಿರತಿರ್ವರ್ಧನಾರ್ಥಃ | ನೇತಿ ಚಾರ್ಥಃ |
ಮರುದ್ಭಿರ್ಗತೋ ಮಾರ್ಗಶ್ಚ ಜಂತುಂ ವರ್ಧಯತಿ | ತಥಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸ್ವಾರ್ಹಾಭಿಃ ಸ್ತೃಹಣೀ-
ಯಾಭಿರೂತಿಭೀ ರಕ್ಷಾಭಿಃ ಪ್ರ ತಿರೇತ | ಪ್ರವರ್ಧಯತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮಗೆ | ಬೃಹತ್—
ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ವಯಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ದಧಾತ—ಕೊಡಿರಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸುಷ್ಪತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಜುಜೋಷನ್ನಿತ್—ಖಂಡಿತ ಸೇವಿಸಿರಿ. | ಗತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ | ಅಧ್ವಾ—
ಮಾರ್ಗವು | ಜಂತುಂ—ಪ್ರಾಣಿಸಮೂಹವನ್ನು | ನ ವಿ ತಿರಾತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ. | (ಅಲ್ಲದೆ) ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
ಸ್ವಾರ್ಹಾಭಿಃ—ಅಪೇಕ್ಷಿತಗಳಾದ | ಉತಿಭಿಃ—ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ | ಪ್ರ ತಿರೇತ—ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ನಮಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ನಮ್ಮ
ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಖಂಡಿತ ಸೇವಿಸಿರಿ. ಮರುತ್ತುಗಳು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಮಾರ್ಗವು ಪ್ರಾಣಿಸಮೂಹವನ್ನು
ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ನಮ್ಮನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿತಗಳಾದ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation

Grant, Maruts, to us who are affluent (in sacrificial offering) abun-
dant food : accept complacently our earnest praise : the path you follow is
not hurtful to living beings : may it increase our (prosperity) by (your) desi-
rable protections.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯುಷ್ಮೋತೋ ವಿಪ್ರೋ ಮರುತಃ ಶತಸ್ವೀ ಯುಷ್ಮೋತೋ ಅರ್ವಾ ಸ-
ಹುರಿಃ ಸಹಸ್ರೀ |

ಯುಷ್ಮೋತಃ ಸಮ್ರಾಳುತ ಹಂತಿ ವೃತ್ರಂ ಪ್ರ ತದ್ವೋ ಅಸ್ತು ಧೂತಯೋ
ದೇಷ್ಣಂ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯುಷ್ಮಾಽಊತಃ | ವಿಪ್ರಃ | ಮರುತಃ | ಶತಸ್ವೀ | ಯುಷ್ಮಾಽಊತಃ | ಅರ್ವಾ | ಸಹುರಿಃ | ಸಹಸ್ರೀ |
ಯುಷ್ಮಾಽಊತಃ | ಸ್ರಂವ್ರಾಟ್ | ಉತ | ಹಂತಿ | ವೃತ್ರಂ | ಪ್ರ | ತತ್ | ವಃ | ಅಸ್ತು | ಧೂತಯಃ |
ದೇಷ್ಣಂ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ಯುಷ್ಮೋತೋ ಯುಷ್ಮಾಭೀ ರಕ್ಷಿತೋ ವಿಪ್ರಃ ಸ್ತೋತಾ ಶತಸ್ವೀ ಶತಸಂ-
ಖ್ಯೋಪೇತಧನವಾನ್ಭವತಿ | ಯುಷ್ಮೋತೋ ಯುಷ್ಮಾಭೀ ರಕ್ಷಿತೋರ್ವಾಭಿಗಂತಾ ಸಹುರಿಃ ಶತ್ರುಜಾ-
ನುಭಿಭವಿತಾ ಸ್ತೋತಾ ಸಹಸ್ರೀ ಸಹಸ್ರಧನವಾನ್ಭವತಿ | ಯುಷ್ಮೋತೋ ಯುಷ್ಮಾಭೀ ರಕ್ಷಿತಃ ಸಮ್ರಾಟ್
ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಯುಕ್ತೋ ಭವತಿ | ಉತಾಸಿ ಚ ವೃತ್ರಂ ಶತ್ರುಂ ಹಂತಿ | ಯುಷ್ಮದ್ರಕ್ಷಕೋ ಹಿ ನಸ್ತಿ | ಹೇ
ಧೂತಯಃ ಕಂಪಯಿತಾರೋ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಭಿರ್ದತ್ತಂ ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ದೇಷ್ಣಂ ಧನಂ ಪ್ರಾಸ್ತು |
ಪ್ರಭೂತಂ ಭವತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಯುಷ್ಮೋತಃ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ | ವಿಪ್ರಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು |
ಶತಸ್ವೀ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಧನವಂತನಾಗಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ. | ಯುಷ್ಮೋತಃ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ | ಅರ್ವಾ—
ನಿಮ್ಮ ಆರಾಧಕನು | ಸಹುರಿಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನಾಗಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ. | ಸಹಸ್ರೀ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕ
ವಾದ ಧನವಂತನಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ | ಯುಷ್ಮೋತಃ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ರಕ್ಷಿತನು | ಸಮ್ರಾಟ್—ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗಿ
ಆಗುತ್ತಾನೆ. | ಉತ—ಮತ್ತು | ವೃತ್ರಂ—ಶತ್ರುವನ್ನು | ಹಂತಿ—ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. | ಧೂತಯಃ—ಎಲ್ಲವನ್ನೂ
ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ವಃ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದುದೂ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ |
ದೇಷ್ಣಂ—ಧನವು | ಪ್ರ ಅಸ್ತು—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಆದ
ಧನವಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಆರಾಧಕನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅಂತಹ ಯಜಮಾನನು ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲವನ್ನೂ ನಡಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧನವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ.

English Translation

The pious man protected, Maruts, by you, is the possessor of hundreds; the assailant, overcomer (of his foes), protected by you, is the possessor of thousands : protected by you, the Emperor slays his enemy : may the wealth that is given, agitators, by you ever be abundant.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತಾ ಆ ರುದ್ರಸ್ಯ ಮಿಾಳ್ವುಷೋ ವಿವಾಸೇ ಕುವಿನ್ದಂಸಂತೇ ಮರುತಃ ಪುನರ್ನಃ
ಯತ್ಸಸ್ತರ್ತಾ ಜಿಹೀಳಿರೇ ಯದಾವಿರವ ತದೇನ ಈಮಹೇ ತುರಾಣಾಂ ||೫||

ಪದಪಾಠಃ

ತಾನ್ | ಆ | ರುದ್ರಸ್ಯ | ಮಿಾಳ್ವುಷಃ | ವಿವಾಸೇ | ಕುವಿತ್ | ನಂಸಂತೇ | ಮರುತಃ | ಪುನಃ | ನಃ |
ಯತ್ | ಸಸ್ತರ್ತಾ | ಜಿಹೀಳಿರೇ | ಯತ್ | ಅವಿಃ | ಅವ | ತತ್ | ಏನಃ | ಈಮಹೇ | ತುರಾಣಾಂ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಿಾಳ್ವುಷಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತೂ ರುದ್ರಸ್ಯೇತ್ವರಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಂಸ್ತಾನ್ಮರುತ ಆ ವಿವಾಸೇ | ಅಹಂ ಹೋತಾ ಪರಿಚರಾಮಿ | ತೇ ಮರುತೋ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಕುವಿದ್ವಹುಕೃತ್ವಃ ಪುನರ್ಭೂಯೋ ನಂಸಂತೇ | ನಮಂತಾಂ | ಅಭಿಮುಖೀಭವಂತು | ಕುವಿಚ್ಛಬ್ದೇನೈವ ಪುನಃಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ಯ ಲಬ್ಧತ್ವಾ-ತ್ಪುನಃ ಶಬ್ದಗ್ರಹಣಂ ಕಿಮರ್ಥಂ | ಅದರಾರ್ಥಂ | ಸಸ್ತರ್ತಾಂತರ್ಹಿತೇನಾಪ್ರಕಾಶೇನ ಯದ್ಯೇನೈನಸಾ ಜಿಹೀಳಿರೇ ಮರುತಃ ಕೃಭ್ಯೇಯುಃ ಅವಿಃ ಪ್ರಕಾಶೇನ ಯದ್ಯೇನೈನಸಾ ಚ ಜಿಹೀಳಿರೇ ತುರಾಣಾಂ ಕ್ಷಿಸ್ರಾಣಾಂ ಮರುತಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ತದುಭಯಮೇನೋಽಪರಾಧಮನೇಮಹೇ | ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ವಯಮು-ಪನಯಾಮಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿಾಳ್ವುಷಃ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾದ | ರುದ್ರಸ್ಯ—ರುದ್ರ ಪುತ್ರರಾದ | ತಾನ್—ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು | ಆ ವಿವಾಸೇ—ಅರಾಧಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. | ಮರುತಃ—ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಪುನಃ ಕುವಿತ್—(ಪುನಃಪುನಃ) ಅನೇಕವೇಳೆ | ನಃ—ನಮ್ಮಕಡೆಗೆ | ನಂಸಂತೇ—ಬಗ್ಗುತ್ತಾ ಎದುರುಗೊಂಡು ಬರಲಿ. | ಸಸ್ತರ್ತಾ—ಹೊರಗಡೆ ಪ್ರಕಾಶವಾಗದ | ಯತ್—ಯಾವ ಪಾಪದಿಂದ | ಜಿಹೀಳಿರೇ—ಮರುತ್ತುಗಳು ಕೋಪಗೊಳ್ಳಬಹುದೋ | ಅವಿಃ—ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ | ಯತ್—ಯಾವ ಪಾಪದಿಂದ ಅವರು ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವರೋ | ತುರಾಣಾಂ—ತೀವ್ರಗಾಮಿ

ಗಳಾದ ಆ ಮರುತ್ತುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ | ತೆತೋ—ಆ ಎರಡುವಿಧವಾದ | ಏನೇ—ಪಾಪವನ್ನೂ | ಅವ-
ಳುಮಹೇ—ನಾವು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾದ ರುದ್ರನ ಪುತ್ರರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದೇ ಮರುತ್ತು
ಗಳು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಅನೇಕವೇಳೆ ಬರಲಿ. ಹೊರಗಡೆ ಪ್ರಕಾಶವಾಗದಿರುವುದೂ, ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುವುದೂ
ಅದ ಯಾವ ಎರಡು ವಿಧವಾದ (ಅಂತರಂಗಬಹಿರಂಗಗಳೆಂಬ) ಪಾಪದಿಂದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಆಗ್ರಹಗೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಆ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಾವು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation

I adore those sons of the showerer, Rudra : may the Maruts, repea-
tedly invoked, again come to us : may we expiate (by praise) whatever we
have committed secretly or openly against the swift-moving Maruts, by
which they are displeased.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ನಂಸಂತೇ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ—ಕುವಿನ್ನಂಸಂತೇ ಮರುತಃ ಪುನರ್ನಃ
(ನಿ. ೪-೧೫) ಪುನರ್ನೋ ನಮಂತೇ ಮರುತಃ ಎಂದರೆ ಮರುದ್ವೇವತೆಗಳು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪುನಃಪುನಃ
ಬಗ್ಗಿ ಬರುವರು. ನಂಸಂತೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಮಂತೇ-ಬಗ್ಗುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿದಾರೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಸಾ ವಾಚಿ ಸುಷ್ಪ್ತಿಸ್ತುರ್ವಾಘೋನಾಮಿದಂ ಸೂಕ್ತಂ ಮರುತೋ ಜುಷಂತ
ಆರಾಚ್ಛಿದ್ವೇಷೋ ವೃಷಣೋ ಯುಯೋತ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ
ಸದಾ ನಃ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಸಾ | ವಾಚಿ | ಸುಷ್ಪ್ತಿಸ್ತು | ವಾಘೋನಾಂ | ಇದಂ | ಸುಕ್ತಂ | ಮರುತಃ | ಜುಷಂತ |
ಆರಾತ್ | ಚಿತ್ | ದ್ವೇಷಃ | ವೃಷಣಃ | ಯುಯೋತ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಘೋನಾಂ ಧನವತಾಂ ಮರುತಾಂ ಸಂಬಂಧಿನೀ ಸುಷ್ಪ್ತಿಸ್ತುರ್ವಾ ಘೋಭನಾ ಸ್ತುತಿರಸ್ತಿ-
ನ್ನೂಕ್ತೇ ಕೃತಾ ಸಾ ಸ್ತುತಿರಸ್ತುಭಿಃ ಪ್ರ ವಾಚಿ | ಪ್ರೋಕ್ತಾಸೀತ್ | ಮರುತ ಇದಮೀದೃಗ್ಭೂತಂ ಸೂ-
ಕ್ತಂ ಜುಷಂತ | ಸೇವಂತಾಂ | ಹೇ ವೃಷಣಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾರಃ ಯೂಯಂ ದ್ವೇಷೋ ದ್ವೇ-
ಷಾಂಸಿ ಶತ್ರು ನಾರಾಚ್ಛಿದ್ವೋ ರಾದೇವ ಯುಯೋತ | ಅಸ್ಮತ್ಪ್ರ ಪೃಥಕ್ಕುರುತ | ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಮಾ-
ನ್ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸರ್ವದಾ ರಕ್ಷತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಘೋನಾಂ—ಧನವಂತರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೋಸ್ಕರ | ಸುಷ್ಪ್ತತಿಃ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಯು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವುದೋ | ಸಾ—ಆ ಸ್ತುತಿಯು | ಪ್ರ ನಾಚಿ—ಪಠಿತವಾಗಿದೆ. | ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು | ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಜುಷಂತೆ—ಸೇವಿಸಲಿ. | ವೃಷಣಃ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ದ್ವೇಷಃ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಆರಾಚ್ಛಿತ್—ದೂರದೇಶದಿಂದಲೇ | ಯುಯೋತೆ—ಬೇರೆಮಾಡಿರಿ. | (ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ — ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ — ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಸಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವಂತರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಯಾವ ಸೂಕ್ತವು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಸೂಕ್ತವು ನಮ್ಮಿಂದ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ. ಮರುತ್ತುಗಳು ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಸೇವಿಸಲಿ. ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದೂರದೇಶದಿಂದಲೇ ಬೇರೆ ಮಾಡಿರಿ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

The pious praise of the opulent Maruts has been recited : may the Maruts be gratified by this hymn : remove far from us, showerers (of benefits), those who hate us : and ever cherish us with blessings.

ಐವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಂ ತ್ರಾಯಧ್ವೇ ಇತಿ ದ್ವಾದಶರ್ಚಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಯಂ ತ್ರಾಯಧ್ವೇ ದ್ವಾದಶ ತ್ರಿಪ್ರಗಾಥಾದಿ ನವಮ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ಗಾಯತ್ರೋಽಂತ್ಯಾನುಷ್ಪಬ್ರದ್ರೀ ಮೃತ್ಯುನಿಮೋಚಿನೀತಿ | ಅದ್ಯಾತ್ವತೀಯಾಪಂಚಮ್ಯೋ ಬೃಹತ್ಯೋ ದ್ವಿತೀಯಾಚತುರ್ಥೀಷಷ್ಠಃ ಸತೋಬೃಹತ್ಯಃ ಸಪ್ತಮ್ಯಾಷ್ಟಮ್ಯಾವನುಕ್ತತ್ವಾತ್ರಿಷ್ಟಭೌ ನವಮಾದಶಮ್ಯೋಕಾದಶ್ಯೋ ಗಾಯತ್ರೈಃ | ದ್ವಾದಶ್ಯನುಷ್ಪವ್ ಸಾ ಚ ರುದ್ರದೇವತಾಕಾ | ಶಿಷ್ಟಾ ಮಾರುತ್ಯಃ || ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಯಂ ತ್ರಾಯಧ್ವೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇವರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯಂ ತ್ರಾಯಧ್ವೇ ದ್ವಾದಶ ತ್ರಿಪ್ರಗಾಥಾದಿ ನವಮ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ಗಾಯತ್ರೋಽಂತ್ಯಾನುಷ್ಪಬ್ರದ್ರೀ ಮೃತ್ಯುನಿಮೋಚಿನೀ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮತ್ತು ಐದನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಬೃಹದೀಭಂದಸ್ತವು. ಎರಡು, ನಾಲ್ಕು, ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಸತೋಬೃಹದೀಭಂದಸ್ತವು. ಏಳು ಮತ್ತು ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟವ್ ಭಂದಸ್ತವು.

ಒಂಭತ್ತು, ಹತ್ತು ಮತ್ತು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಸುವು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅನುಪ್ಪುಪ್ ಭಂದಸ್ಸುವು ಮತ್ತು ರುದ್ರದೇವತಾಕವು. ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಮರುದ್ದೇವತಾಕವು. ಸೂಕ್ತವಿಸಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೫೯

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೫೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೯, ೩೦ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೧೨ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—೧-೧೧. ಮರುತಃ | ೧೨ ರುದ್ರಃ (ಮೃತ್ಯುವಿಮೋಚಿಸೀ ಮರ್ತ್) ||

ಛಂದಃ—೧, ೩, ೫, ಬೃಹತೀ | ೨, ೪, ೬, ಸತೋಬೃಹತೀ |

೭, ೮, ತ್ರಿಪುಪ್ | ೯-೧೧ ಗಾಯತ್ರೀ | ೧೨ ಅನುಪ್ಪುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಂ ತ್ರಾಯಧ್ವ ಇದಮಿದಂ ದೇವಾಸೋ ಯಂ ಚ ನಯಥ |

ತಸ್ಮೈ ಅಗ್ನೇ ವರುಣ ಮಿತ್ರಾರ್ಯಮನ್ಮರುತಃ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಚತ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಂ | ತ್ರಾಯಧ್ವೇ | ಇದಂ ಇದಂ | ದೇವಾಸಃ | ಯಂ | ಚ | ನಯಥ |

ತಸ್ಮೈ | ಅಗ್ನೇ | ವರುಣ | ಮಿತ್ರ | ಅರ್ಯಮನ್ | ಮರುತಃ | ಶರ್ಮ | ಯಚ್ಚತ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವಾಸೋ ದೇವಾಃ ಇದಮಿದಮಿತೋ ಭಯಹೇತೋರ್ಯಂ ಸ್ತೋತಾರಂ ತ್ರಾಯಧ್ವೇ ಪಾಲಯಧ್ವೇ | ಯಂ ಚ ಸ್ತೋತಾರಂ ನಯಥ ಸನ್ಮಾರ್ಗಂ ಪ್ರಾಪಯಥ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ವರುಣ ಮಿತ್ರಾರ್ಯಮನ್ ಹೇ ಮರುತ ಏವಂಭೂತಾ ಹೇ ದೇವಾಃ ತಸ್ಮೈ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ಯಚ್ಚತ | ದತ್ತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, | ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ, | ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, | ಅರ್ಯಮನ್—ಎಲೈ ಅರ್ಯಮನೇ, | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ದೇವಾಸಃ—ಎಲೈ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೇ, | ಇದಮಿದಂ—ಸಕಲ ಭಯಹೇತುಗಳಿಂದಲೂ | ಯಂ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು | ತ್ರಾಯಧ್ವೇ—ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ | ಯಂ ಚ—ಯಾವನನ್ನು | ನಯಥ—ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯುವಿರೋ | ತಸ್ಮೈ—ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ | ಶರ್ಮ—ಸುಖವನ್ನು | ಯಚ್ಚತ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಎಲೈ ಅರ್ಯಮನೇ, ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಎಲೈ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೇ, ಸಕಲ ಭಯಹೇತುಗಳಿಂದಲೂ ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ ಯಾವನನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯುವಿರೋ ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿರಿ.

English Translation

Agni, Varuna, Mitra, Maruts, grant happiness, gods, to him whom you preserve from (the perils of) this (world), whom you guide here (to the paths of virtue).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯುಷ್ಮಾಕಂ ದೇವಾ ಅವಸಾಹನಿ ಪ್ರಿಯ ಈಜಾನಸ್ತರತಿ ದ್ವಿಷಃ |

ಪ್ರ ಸ ಕ್ಷಯಂ ತಿರತೇ ವಿ ಮಹೀರಿಷೋ ಯೋ ವೋ ವರಾಯ ದಾಶತಿ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯುಷ್ಮಾಕಂ | ದೇವಾಃ | ಅವಸಾ | ಆಹನಿ | ಪ್ರಿಯೇ | ಈಜಾನಃ | ತರತಿ | ದ್ವಿಷಃ |

ಪ್ರ | ಸಃ | ಕ್ಷಯಂ | ತಿರತೇ | ವಿ | ಮಹೀಃ | ಇಷಃ | ಯಃ | ವಃ | ವರಾಯ | ದಾಶತಿ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವಾಃ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಯುಷ್ಮದೀಯೇನಾವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ ಪ್ರಿಯೇಽಹನಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯಭೂತೇ ಸುತ್ಯಾಭಿಧಾನೇ ದಿವಸ ಈಜಾನ ಇಷ್ಟವಾ ಇವಾ ನೋ ದ್ವಿಷಃ ಶತ್ರುಂಸ್ತರತಿ | ಆಕ್ರಾಮತಿ | ಸ ಯಜಮಾನಃ ಕ್ಷಯಂ ಸ್ವಕೀಯಂ ನಿವಾಸಂ ಪ್ರ ತಿರತೇ | ಪ್ರವರ್ಧಯತಿ | ಯೋ ಯಜಮಾನೋ ವೋ ಯುಷ್ಮಭ್ಯಂ ಮಹೀರ್ಮಹಾಂತೀಷೋ ಹವಿರ್ಮಹಾನ್ಯನ್ನಾನಿ ವರಾಯ ನಿವಾರಣಾಯ ಯೂಯಂ ನಾನ್ಯತ್ರ ಗಚ್ಛತಾಸ್ತದೀಯಾನ್ಯೇವ ಹವೀಂಷಿ ಸ್ವೀಕುರುತೇತಿ ನಿರೋಧನಂ ಕರ್ತುಂ ವಿ ದಾಶತಿ ವಿಶೇಷೇಣ ದದಾತಿ | ಅತ ಏವ ಸ ಸ್ವಕೀಯಂ ನಿವಾಸಂ ವರ್ಧಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಾಃ—ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, | ಯುಷ್ಮಾಕಂ—ನಿಮ್ಮ | ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ | ಪ್ರಿಯೇ ಆಹನಿ—ನಿಮಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದ ಯಜ್ಞ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ | ಈಜಾನಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಯಜಮಾನನು | ದ್ವಿಷಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ತರತಿ—ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ. | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ವಃ—ನಿಮಗೆ | ಮಹೀಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ಇಷಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ವರಾಯ—ನೀವು ಬೇರೊಬ್ಬ ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು | ವಿ ದಾಶತಿ—ವಿಶೇಷರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುವನೋ | ಸಃ—ಅದೇ ಯಜಮಾನನು | ಕ್ಷಯಂ—ತನ್ನ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಪ್ರ ತಿರತೇ—ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ನಿಮಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದ ಯಜ್ಞ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಯಜಮಾನನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೀವು ಬೇರೆ ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯಾರು ನಿಮಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವರೋ ಅದೇ ಯಜಮಾನನು ತನ್ನ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ನಿಮಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದ ಯಜ್ಞ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಯಜಮಾನನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೀವು ಬೇರೆ ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯಾರು ನಿಮಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವರೋ ಅದೇ ಯಜಮಾನನು ತನ್ನ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Through your protection, gods, the man who worships on an auspicious day overcomes his adversaries: he who offers abundant (sacrificial) food to you to detain you (at his rite) enlarges his habitation.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನಹಿ ವಶ್ವರಮಂ ಚನ ವಸಿಷ್ಠಃ ಪರಿಮಂಸತೇ |

ಅಸ್ಮಾಕಮದ್ಯ ಮರುತಃ ಸುತೇ ಸಚಾ ವಿಶ್ವೇ ಪಿಬತ ಕಾಮಿನಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನಹಿ | ವಃ | ಚರಮಂ | ಚನ | ವಸಿಷ್ಠಃ | ಪರಿಮಂಸತೇ |

ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಅದ್ಯ | ಮರುತಃ | ಸುತೇ | ಸಚಾ | ವಿಶ್ವೇ | ಪಿಬತ | ಕಾಮಿನಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಮಧ್ಯೇ ಚರಮಂ ಚನಾವರಮಪಿ ನಹಿ ಪರಿಮಂಸತೇ | ವರ್ಜಯಿತ್ವಾ ನ ಸ್ತೌತಿ | ಕಿಂತು ಸರ್ವಾನೇವ ಯುಷ್ಮಾನ್ ಸ್ತೌತಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಿನೇಽಸ್ಮಾಕಮದೀಯೇ ಸುತೇ ಸೋಮೇಽಭಿಷುತೇ ಸತಿ ಹೇ ಮರುತಃ ಕಾಮಿನಃ ಸೋಮಂ ಕಾಮಯಮಾನಾ ವಿಶ್ವೇ ಯೂಯಂ ಸಚಾ ಸಂಗತ್ಯ ಪಿಬತ | ಪಾನಂ ಕುರುತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಕಾಮಿನಃ—ಸೋಮಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ವಃ—ನಿಮ್ಮಗಳ ನಡುವೆ | ಚರಮಂ ಚನ—ಅತ್ಯಂತ ಕನಿಷ್ಠನನ್ನು ಸಹ | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠನು | ನಹಿ ಪರಿಮಂಸತೇ—ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನಮ್ಮಿಂದ | ಸುತೇ—ಸೋಮವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು ಅರ್ಪಿತವಾಗುವಾಗ | ವಿಶ್ವೇ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ | ಸಚಾ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ | ಪಿಬತ—ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸೋಮಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ನಡುವೆ ಅತ್ಯಂತ ಕನಿಷ್ಠನನ್ನು ಸಹ ವಸಿಷ್ಠನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಿಂದ ಸೋಮವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟು ಅರ್ಪಿತವಾಗುವಾಗ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ.

English Translation

Vashistha overlooks not the very lowest amongst you : Maruts, who are desirous (of the libation), do you all drink together to-day of our effused Soma juices.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನಹಿ ವ ಉತಿಃ ಪೃತನಾಸು ಮರ್ಧತಿ ಯಸ್ಮಾ ಅರಾಧ್ವಂ ನರಃ ।

ಅಭಿ ವ ಆರ್ವತ್ಸುಮತಿನೀವೀಯಸೀ ತೂಯಂ ಯಾತ ಪಿಸೀಷವಃ ॥ ೪ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ನಹಿ | ವಃ | ಉತಿಃ | ಪೃತನಾಸು | ಮರ್ಧತಿ | ಯಸ್ಮಾ | ಅರಾಧ್ವಂ | ನರಃ |

ಅಭಿ | ವಃ | ಅ | ಆರ್ವತ್ | ಸುಮತಿಃ | ನವೀಯಸೀ | ತೂಯಂ | ಯಾತ | ಪಿಸೀಷವಃ ॥ ೪ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯೋತಿ ರಕ್ಷಾ ಪೃತನಾಸು ಯುದ್ಧೇಷು ನಹಿ ಮರ್ಧತಿ | ನ
ಖಲು ಹಿನಸ್ತಿ | ಶತ್ರುಭಿಃ ಕೃತಾಂ ಹಿಂಸಾಂ ನ ಸಹತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ನರೋ ನೇತಾರಃ ಯೂಯಂ
ಯಸ್ಮೈ ಜನಾಯಾರಾಧ್ವಂ ಕಾಮಾನದಧ್ವಂ ತಂ ಜನಂ ನ ಹಿನಸ್ತೀತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ನವೀಯಸೀ ನವ-
ತರಾ ವೋ ಯುಷ್ಮದೀಯಾ ಸುಮತಿರನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿರಭ್ಯಾವರ್ತ | ಅಸ್ಮಾನಭ್ಯಾವರ್ತತಾಂ | ತಥಾ ಹೇ
ಪಿಸೀಷವಃ ಸೋಮಪಾನಕಾಮಾಃ ಯೂಯಮಪಿ ತೂಯಂ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಯಾತ | ಅಗಚ್ಛತ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನರಃ—ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಯಸ್ಮೈ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಅರಾಧ್ವಂ—
ನೀವು ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಿರೋ, ಅವನನ್ನು | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಉತಿಃ—ರಕ್ಷಣೆಯು | ಪೃತನಾಸು—
ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ನಹಿ ಮರ್ಧತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ. | ನವೀಯಸೀ—ನೂತನವಾದ | ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಸುಮತಿಃ—
ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯು | ಅಭ್ಯಾವರ್ತ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ತಿರುಗಲಿ. | ಪಿಸೀಷವಃ—ಸೋಮಪಾನವನ್ನೇಕ್ಷಿಸುವ ನೀವು
ತೂಯಂ—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಯಾತ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ನೀವು ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಿರೋ,
ಅವನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯು ಯುದ್ಧಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ನೂತನವಾದ (ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ) ಅನುಗ್ರಹ
ಬುದ್ಧಿಯು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಲಿ. ಸೋಮಪಾನವನ್ನೇಕ್ಷಿಸುವ ನೀವೂ ಸಹ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation

Your protection, leaders (of rites), yields no detriment to him whom
you defend in battles : may your latest favour return to us : come quickly,
eager to drink the Soma.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಓ ಷು ಘೃಷ್ಟಿರಾಧಸೋ ಯಾತನಾಂಧಾಂಸಿ ಪೀತಯೇ |

ಇಮಾ ವೋ ಹವ್ಯಾ ಮರುತೋ ರರೇ ಹಿ ಕಂ ಮೋ ಷ್ವಗ್ನೈಃ ಗಂತನ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಓ ಇತಿ | ಸು | ಘೃಷ್ಟಿರಾಧಸಃ | ಯಾತನ | ಅನ್ಧಾಂಸಿ | ಪೀತಯೇ |

ಇಮಾ | ವಃ | ಹವ್ಯಾ | ಮರುತಃ | ರರೇ | ಹಿ | ಕಂ | ಮೋ ಇತಿ | ಸು | ಅನ್ಯೈಃ | ಗಂತನ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಘೃಷ್ಟಿರಾಧಸಃ ಪರಸ್ಪರಘೃಷ್ಟಾಃ ಸುಸಂಹತಾನಿ ರಾಧಾಂಸಿ ಯೇಷಾಂ ತೇ ಹೇ ಮರುತಃ ಯೋಯಮಂಧಾಂಸಿ ಸೋಮಲಕ್ಷಣಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ಪೀತಯೇ ಭಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ಸು ಸುಚೋ ಯಾತನ ಆಯಾತ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಪಾರಣಾತ್ ಹೇ ಮರುತಃ ವೋ ಯುಷ್ಮಭ್ಯಮೀಮಾನಿ ಹವ್ಯಾ ಹವ್ಯಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ರರೇ ಅಹಂ ದದಾಮಿ ಅತಃ ಕಾರಳಾದ್ಯಯಮನ್ಯತ್ರ ಮೋ ಷು ಗಂತನ | ಮಾ ಗಚ್ಛತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಘೃಷ್ಟಿರಾಧಸಃ—ಶೇಖರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಧನವುಳ್ಳ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಹಿ—ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಇಮಾ ಹವ್ಯಾ—ಈ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ರರೇ—ನಾನು ಅರ್ಪಿಸುವೆನೋ ಅದುದರಿಂದಲೇ | ಅಂಧಾಂಸಿ—ಈ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಪೀತಯೇ—ಸೇವಿಸಲು | ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಓ ಯಾತನ—ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. | ಅನ್ಯೈಃ—ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ | ಮೋ ಷು ಗಂತನ—ಖಂಡಿತ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಧನವನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿರುವ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಈ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ನಾನು ಅರ್ಪಿಸುವೆನೋ, ಆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಈ ಅರ್ಪಿತವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಲು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಖಂಡಿತ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ.

English Translation

Do you whose riches are connected together come to partake of the (sacrificial) viands, for, Maruts, I offer to you these oblations, therefore go not away to any other (sacrifice).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಚ ನೋ ಬರ್ಹಿಃ ಸದತಾನಿತಾ ಚ ನಃ ಸ್ವಾರ್ಹಾಣಿ ದಾತವೇ ವಸು |

ಅಸ್ರೇಧಂತೋ ಮರುತಃ ಸೋಮೈ ಮಧೌ ಸ್ವಾರ್ಹಣಿ ದಾತವೇ ವಸು ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅ | ಚ | ನಃ | ಬರ್ಹಿಃ | ಸದತ | ಅವಿತ | ಚ | ನಃ | ಸ್ವಾರ್ಹಣಿ | ದಾತವೇ | ವಸು |

ಅಸ್ರೇಧಂತಃ | ಮರುತಃ | ಸೋಮೈ | ಮಧೌ | ಸ್ವಾರ್ಹಾ | ಇಹ | ಮಾದಯಾಧ್ವೈ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮರುತಃ ಯೋಯಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯೇ ಬರ್ಹಿಃ ಕುಶಮಯೇ ಬರ್ಹಿಷ್ಯಾ ಸದತ ಚ | ಉಪವಿಶತ | ಸ್ವಾರ್ಹಣಿ ಸ್ಪೃಹಣೀಯಾನಿ ವಸು ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ದಾತವೇಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ದಾತುಂ ನೋಽಸ್ಮಾನವಿತ ಚ | ಅಗಚ್ಛತ ಚ | ಹೇ ಮರುತಃ ಅಸ್ರೇಧಂತೋಽಹಿಂಸಂತೋ ಯೋಯಮಿಹಾಸ್ತಿನೈಞ್ಞೇ ಮಧೌ ಮದಕರೇ ಸೋಮೈ ಸೋಮಾತ್ಮಕೇ ಹವಿಸಿ ಸ್ವಾರ್ಹಾ ಸ್ವಾರ್ಹಾಕಾರೇಣಿ ಮಾದಯಾಧ್ವೈ | ಮಾದಯಧ್ವಂ | ಮಾದ್ಯತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ,) ನಃ--ನಮ್ಮ | ಬರ್ಹಿಃ--ದರ್ಭಾಸನದಮೇಲೆ | ಅ ಸದತ--ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ. | ಸ್ವಾರ್ಹಣಿ--ಅತ್ಯಪೇಕ್ಷಿತಗಳಾದ | ವಸು--ಧನಗಳನ್ನು | ದಾತವೇ--ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ | ನಃ--ನಮಲ್ಲಿಗೆ | ಅವಿತ ಚ--ಬನ್ನಿರಿ. | ಮರುತಃ--ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಅಸ್ರೇಧಂತಃ--ಅಹಿಂಸಕರಾದ ನೀವು | ಇಹ--ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಸ್ವಾರ್ಹಾ -- ಸ್ವಾರ್ಹಾಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗುವ | ಮಧೌ -- ಹರ್ಷಕಾರಕವಾದುದೂ | ಸೋಮೈ--ಸೋಮಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಹವಿಸಿನಲ್ಲಿ | ಮಾದಯಾಧ್ವೈ--ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಮ್ಮ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಮಗೆ ಅತ್ಯಪೇಕ್ಷಿತಗಳಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ನಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಹಿಂಸಾಹಿತರಾದ ನೀವು ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹರ್ಷಕಾರಕವೂ, ಸೋಮಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಹವಿಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಹಾಕಾರಪೂರ್ವಕವಾದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರಿ.

English Translation

Sit down on our sacred grass: come to bestow upon us desirable riches: doing no harm, Maruts delight in the sweet Soma libation presented at this season.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸಸ್ವತ್ತಿದ್ಧಿ ತನ್ವಂತುಂಭಮಾನಾ ಆ ಹಂಸಾಸೋ ನೀಲಪೃಷ್ಠಾ ಅಪಸ್ತನ್ |

ವಿಶ್ವಂ ಶರ್ದೋ ಅಭಿತೋ ಮಾ ನಿ ಸೇದ ನರೋ ನ ರಣ್ವಾಃ ಸವನೇ
ಮದಂತಃ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಸ್ವರಿತಿ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ತನ್ವಃ | ಶುಂಭಮಾನಾಃ | ಅ | ಹಂಸಾಸಃ | ನೀಲಪೃಷ್ಠಾಃ | ಅಪಸ್ತನ್ |
ವಿಶ್ವಂ | ಶರ್ದಃ | ಅಭಿತಃ | ಮಾ | ನಿ | ಸೇದ | ನರಃ | ನ | ರಣ್ವಾಃ | ಸವನೇ | ಮದಂತಃ | ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಸ್ವರಂತರ್ಹಿತಾ ಮರುತಸ್ತನ್ವಃ ಸ್ವಕೀಯಾನ್ಯಂಗಾನಿ ಶುಂಭಮಾನಾ ಅಲಂಕರಣೈಃ ಶೋಭ-
ಯಂತೋ ಮರುತೋ ನೀಲಪೃಷ್ಠಾ ಅಸಿತವರ್ಣಾ ಹಂಸಾಸೋ ಹಂಸಾ ಇವಾಪಸ್ತನ್ | ಅಪತಂತು |
ಅಗಚ್ಛಂತು | ವಿಶ್ವಂ ಶರ್ದೋ ವ್ಯಾಪ್ತೋ ಮರುದ್ಗಣೋ ಮಾ ಮಾಮುಭಿತಃ ಸಮಂತಾನ್ನಿ ಸೇದ | ನಿ-
ಸೇದತು | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಸವನೇಽಸ್ಮದೀಯೇ ಯಜ್ಞೇ ಮದಂತೋ ಹೃಷ್ಯಂತೋ ರಣ್ವಾ ರಮ-
ಣೀಯಾ ನರೋ ನ ಮನುಷ್ಯಾ ಇವ ತದ್ಭತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸಸ್ವಃ—ಗೂಢವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಮರುತ್ತುಗಳು | ತನ್ವಃ—ತಮ್ಮ ಅಂಗಗಳನ್ನು | ಶುಂಭಮಾನಾಃ—
ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು | ನೀಲಪೃಷ್ಠಾಃ—ನೀಲವಾದ ಬೆನ್ನುಳ್ಳ | ಹಂಸಾಸಃ—ಹಂಸಗಳಂತೆ | ಅ ಅಪಸ್ತನ್—
ಇಳಿದು ಬರಲಿ. | ಸವನೇ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಮದಂತಃ—ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವವರೂ | ರಣ್ವಾಃ—ಅರ್ಹ-
ಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ನರೋ ನ—ಮೃತ್ವಿಗಾದಿಗಳಂತೆ | ವಿಶ್ವಂ ಶರ್ದಃ—ಸಕಲ ಮರುದ್ಗಣವೂ |
ಮಾ ಅಭಿತಃ—ನನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ | ನಿ ಸೇದ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹೊರಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸದೇ ಇರುವ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಮರುತ್ತುಗಳು ತಮ್ಮ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು
ನೀಲವರ್ಣದ ಬೆನ್ನುಳ್ಳ ಹಂಸಗಳಂತೆ ಇಳಿದುಬರಲಿ. ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವವರೂ, ಅರ್ಹ-
ವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಮೃತ್ವಿಗಾದಿಗಳಂತೆ ಸಕಲ ಮರುದ್ಗಣವೂ ಸಹ ನನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation

May the Maruts yet unrevealed, decorating their persons, descend
like black-backed swans : let the entire company gather round me like
happy men rejoicing together at a solemn rite.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯೋ ನೋ ಮರುತೋ ಅಭಿ ದುರ್ಹೃಣಾಯುಸ್ತಿರಶ್ಚಿತ್ತಾನಿ ವಸವೋ
ಜಿಹ್ವಾಂಸತಿ |

ದ್ರುಹಃ ಪಾಶಾನ್ಪ್ರತಿ ಸ ಮುಚೀಷ್ಟ ತಪಿಷ್ಠೇನ ಹನ್ಮನಾ ಹಂತನಾ ತಂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಃ | ನಃ | ಮರುತಃ | ಅಭಿ | ದ್ರುಹ್ಯಣಾಯುಃ | ತಿರಃ | ಚಿತ್ತಾನಿ | ವಸವಃ | ಚಿಘಾಂಸತಿ |

ದ್ರುಹಃ | ಪಾಶಾನ್ | ಪ್ರತಿ | ಸಃ | ಮುಚೀಷ್ಟ | ತಪಿಷ್ಠೇನ | ಹನ್ಮನಾ | ಹಂತನ | ತಂ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಾಕಮೇಧೇಷು ಮರುದ್ಭ್ಯಃ ಸಾಂತಪನೇಭ್ಯ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಯೋ ನೋ ಮರುತ ಇತಿ ಪೂರ್ವಾನು-
ವಾಕ್ಯಾ ಸಾಂತಪನಾ ಇದಮಿತಿ ಯಾಜ್ಞಾ | ತಥಾ ಚ ಸೂತ್ರೀತಂ | ಸಾಂತಪನಾ ಇದಂ ಹವಿರ್ಯೋ ನೋ
ಮರುತೋ ಅಭಿದುರ್ಹ್ಯಣಾಯುಃ | ಅ. ೨-೧೮ | ಇತಿ ||

ಹೇ ವಸವಃ ಪ್ರಶಸ್ಯಾ ಹೇ ಮರುತಃ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ದುರ್ಹ್ಯಣಾಯುರತೋಭನಂ
ಕ್ರುಧ್ಯಂಸ್ತಿರಃ ಸರ್ವೈಸ್ತೀರಸ್ಯತೋ ಯೋ ಜನೋಽಭಿ ಚಿಘಾಂಸತಿ ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಹಂತುಮಿಚ್ಛತಿ ಸ
ಜನೋ ದ್ರುಹಃ ಪಾಶಾನಾಂ ದ್ರೋಗ್ಧರ್ವರುಣಸ್ಯ ಪಾಶಾನಸ್ಮಾಸು ಪ್ರತಿ ಸ ಮುಚೀಷ್ಟ | ಬದ್ಧೀಯಾತ್ |
ಯೂಯಂ ತಂ ಜನಂ ತಪಿಷ್ಠೇನ ತಪ್ತೃತಮೇನ ಹನ್ಮನಾ ಹನನಸಾಧನೇನಾಯುಧೇನ ಹಂತನ | ಹತ |
ಹಿಂಸ್ತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಸವಃ—ಪ್ರಶಸ್ಯರಾದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಚಿತ್ತಾನಿ—ಮನಸ್ಸು
ಗಳನ್ನು | ದುರ್ಹ್ಯಣಾಯುಃ—ಕ್ರೂರವಾಗಿ ನೋಯಿಸುವವನೋ | ಯಃ—ಯಾರು | ಅಭಿ ಚಿಘಾಂಸತಿ—
ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಚ್ಛಿಸುವನೋ | ಸಃ—ಅವನೂ | ದ್ರುಹಃ—ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸಕನಾದ ವರುಣನ | ಪಾಶಾನ್—
ಪಾಶಗಳನ್ನು | ಪ್ರತಿ ಸ ಮುಚೀಷ್ಟ—ನಮ್ಮಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಹುದು. | ತಂ—ಅಂತಹ ಜನವನ್ನು | ತಪಿ-
ಷ್ಠೇನ—ದಹಿಸತಕ್ಕ | ಹನ್ಮನಾ—ಆಯುಧಗಳಿಂದ | ಹಂತನ—ಕೊಲ್ಲಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಶಸ್ಯರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಯಾರು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ನೋಯಿಸುವರೋ,
ಯಾರು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಚ್ಛಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಜನರು ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸಕನಾದ ವರುಣನ ಪಾಶಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ
ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಅಂತಹ ಜನರನ್ನು ನಿಮ್ಮ ದಹನಾತ್ಮಕವಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿರಿ.

English Translation

The man, Maruts, who wounds our feelings, he who rebuked by all,
yet seeks, Vasus, to kill us, he would bind us in the bonds of (Varuna), the
avenger (of iniquity), such a man do you destroy with a consuming fatal
weapon.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಮರುದ್ಭ್ಯಃ ಸಾಂತಪನೇಭ್ಯಃ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಸಾಕಮೇಧಹೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಯೋ ನೋ ಮರುತಃ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸಾಂತಪನಾ ಇದಂ ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕನ್ನು (೯ ನೇ ಋಕ್ಕನ್ನು) ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿಯೂ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಸಾಂತಪನಾ ಇದಂ ಹವಿಯೋ ನೋ ಮರುತೋ ಅಭಿ ದುಹ್ಯಣಾಯುಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ

ಸಾಂತಪನಾ ಇದಂ ಹವಿರ್ಮರುತಸ್ತಜ್ಜು ಜುಷ್ಪನ |

ಯುಷ್ಮಾಕೋತಿ ರಿಶಾದಸಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಾಂತಪನಾಃ | ಇದಂ | ಹವಿಃ | ಮರುತಃ | ತತ್ | ಜುಜುಷ್ಪನ |

ಯುಷ್ಮಾಕ | ಊತಿ | ರಿಶಾದಸಃ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಾಂತಪನಾಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಸಂತಾಪಕಾ ಹೇ ಮರುತಃ ಇದಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣೋಪಲಭ್ಯಮಾನಂ ಹವಿರ್ಯುಷ್ಮಾಭ್ಯಂ ಕಲ್ಪಿತಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ಹೇ ರಿಶಾದಸೋ ರಿಶತಾಂ ಹಿಂಸತಾಮಸಿತಾರೋ ರಿಶಾನಾಮುತ್ತಾರೋ ನಾ ಯೂಯಂ ಯುಷ್ಮಾಕ ಯುಷ್ಮಾಕಮೂತ್ಯೂತ್ಯಾ ರಕ್ಷಯಾ ತತ್ತಾದೃಶಂ ಹವಿರ್ಜುಜುಷ್ಪನ | ಸೇವಧ್ವಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸಾಂತಪನಾಃ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕರಾದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಇದಂ ಹವಿಃ—ಈ ಹವಿಸ್ಸು ನಿಮ್ಮನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. | ರಿಶಾದಸಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ನೀವು | ಯುಷ್ಮಾಕಂ—ನಿಮ್ಮ ಊತಿ—ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ | ತತ್—ಆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಜುಜುಷ್ಪನ—ಸೇವಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶತ್ರುಹಿಂಸಕರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಈ ಹವಿಸ್ಸು ನಿಮ್ಮನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸಿರಿ.

English Translation

Maruts, destroyers of foes, this oblation is designed for you : do you, who are the devourers of enemies, (coming) with your protections, graciously accept it.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಗೃಹಮೇಧಾಸ ಆ ಗತ ಮರುತೋ ಮಾಸ ಭೂತನ |

ಯುಷ್ಮಾಕೋತಿ ಸುದಾನವಃ || ೧೦ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಗೃಹಮೇಧಾಸಃ | ಆ | ಗತ | ಮರುತಃ | ಮಾ | ಅಸ | ಭೂತನ |

ಯುಷ್ಮಾಕ | ಉತಿ | ಸುದಾನವಃ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಗೃಹಮೇಧಾಸ ಇತಿ ಗೃಹಮೇಧೀಯಸ್ಯ ಹವಿಷೋನುನಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಗೃಹಮೇಧಾಸ ಆ ಗತ ಪ್ರ ಬುಧ್ನಾ ವ ಈರತೇ ಮಹಾಂಸಿ | ಅ. ೨-೧೮ | ಇತಿ ||

ಗೃಹಮೇಧಾಸೋ ಗೃಹೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣೋ ಯಜ್ಞೋ ಯೇಷಾಂ ತೇ ಸುದಾನವಃ ಶೋಭನದಾನಾ ಹೇ ಮರುತಃ ಯೂಯಂ ಯುಷ್ಮಾಕ ಯುಷ್ಮಾಕಮೂತ್ಯೂತ್ಯಾ ರಕ್ಷಯಾ ಯುಕ್ತಾ ಆ ಗತ | ಅಸ್ಮದೀಯಂ ಯಜ್ಞಂ ಪ್ರತ್ಯಾಗಚ್ಛತ | ಹೇ ಮರುತಃ ಮಾಸ ಭೂತನ | ಅಸಗತಾ ಮಾ ಭವತ || ಭೂಪ್ರಾಪ್ತಾವಿತಿ ಧಾತುಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಗೃಹಮೇಧಾಸಃ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೆ ಯೋಗ್ಯರೂ | ಸುದಾನವಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಗಳೂ ಆದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ಯುಷ್ಮಾಕಂ—ನಿಮ್ಮ | ಉತಿ—ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ಆ ಗತ—ಬನ್ನಿರಿ. | ಮಾಸ ಭೂತನ—ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಗೃಹದ ಪೂಜೆಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಪಾತ್ರರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಗಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಬನ್ನಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ.

English Translation

Objects of domestic worship, munificent Maruts, come with your protections : go not away.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಗೃಹಮೇಧೀಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಗೃಹಮೇಧಾಸಃ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಅನುಪಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಗೃಹಮೇಧಾಸ ಆಗತ ಪ್ರ ಬುಧ್ನಾ ವ ಈರತೇ ಮಹಾಂಸಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಹೇಹ ವಃ ಸ್ವತವಸಃ ಕವಯಃ ಸೂರ್ಯತ್ವಚಃ |

ಯಜ್ಞಂ ಮರುತ ಆ ವೃಣೇ || ೧೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಹೇಹ | ವಃ | ಸ್ವತವಸಃ | ಕವಯಃ | ಸೂರ್ಯತ್ವಚಃ |

ಯಜ್ಞಂ | ಮರುತಃ | ಆ | ವೃಣೇ || ೧೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವೈಶ್ವದೇವೇ ಪರ್ವಣಿ ಮಾರುತಸ್ಯಾನುವಾಕ್ಯಾ ಇಹೇಹ ವಃ ಇತ್ಯೇಷಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಇಹೇಹ ವಃ ಸ್ವತವಸಃ ಪ್ರ ಚಿತ್ರಮರ್ಕಂ ಗೃಣತೇ ತುರಾಯ | ಅ. ೨-೧೬ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಸ್ವತವಸಃ ಸ್ವಾಯತ್ತಬಲಾಃ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಾ ವಾ ಹೇ ಕವಯಃ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿನಃ ಸೂ-
ರ್ಯತ್ವಚಃ ಸೂರ್ಯವರ್ಣಾ ಏವಂಭೂತಾ ಹೇ ಮರುತಃ ಯೋಯಮಿಹೇಹೇಹೈವಾಸ್ಮದೀಯಂ ಯ-
ಜ್ಞಮಾ ವೃಣೇ | ಅಭಜಾಮಿ | ಕಲ್ಪಯಾಮಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ

ಸ್ವತವಸಃ—ಸ್ವಯಂ ಸಂಪಾದಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ | ಕವಯಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ | ಸೂರ್ಯತ್ವಚಃ
—ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಭಾಯುತರೂ ಆದ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, | ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ನೆರವೇರಿಸಿದ |
ಇಹೇಹ ಯಜ್ಞಂ—ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ | ಆ ವೃಣೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ

ಸ್ವಯಂ ಸಂಪಾದಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಭಾಯುತರೂ ಆದ ಎಲೈ
ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ನೆರವೇರಿಸಿದ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation

Maruts of independant strength, who are far-seeing, glorious as the
sun, come hither, come hither, I invoke you to the sacrifice.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ವೈಶ್ವದೇವಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಹೇಹ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಮರುದ್ವೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮ
ದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಾ ಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಪ್ತಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಇಹೇಹ ವಃ ಸ್ವತವಸಃ ಪ್ರ
ಚಿತ್ರಮರ್ಕಂ ಗೃಣತೇ ತುರಾಯ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತ್ರೈಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹೇ ಸುಗಂಧಿಂ ಪುಷ್ಪಿವರ್ಧನಂ |

ಉರ್ವಾರುಕಮಿವ ಬಂಧನಾನ್ಮೃತ್ಯೋರ್ಮುಕ್ತೀಯ ಮಾಮೃತಾತ್ || ೧೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತ್ಯಂಬಕಂ | ಯಜಾಮಹೇ | ಸುಗಂಧಿಂ | ಪುಷ್ಪಿವರ್ಧನಂ |

ಉರ್ವಾರುಕಮಿವ | ಬಂಧನಾನ್ಮೃತ್ಯೋರ್ಮುಕ್ತೀಯ | ಮಾಮೃತಾತ್ || ೧೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅತ್ರ ಶಾನಕಃ | ತ್ರಿರಾತ್ರಂ ನಿಯತೋಽಪೋಷ್ಯ ಶ್ರವಣೇತ್ಯಾಯಸಂ ಚೇರುಂ | ತೇನಾಹುತಿ-
ಕತಂ ಪೂರ್ಣಂ ಜುಹುಯಾಚ್ಛಂಸಿತವ್ರತಃ || ಸಮುದ್ಧಿಶ್ಯ ಮಹಾದೇವಂ ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ತ್ರ್ಯಂಬಕೇತ್ಯು-
ಚಾ | ಏತತ್ಪರ್ವತಂ ಕೃತ್ವಾ ಜೀವೇದ್ವರ್ಷಶತಂ ಸುಖೀ || ಋಗ್ವಿ. ೨-೧೨ | (ತ್ರಯಾಕಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣು-
ರುದ್ರಾಕಾಮಂಬಕಂ ಸಿತರಂ ಯಜಾಮಹ ಇತಿ ಶಿಷ್ಯಸಮಾಹಿತೋ ವಸಿಷ್ಠೋ ಬ್ರವೀತಿ | ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟ-
ಮಿತ್ಯತೇ ಆಹ | ಸುಗಂಧಿಂ ಪ್ರಸಾರಿತಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿಂ | ಪುನಃ ಕಿಂ ವಿಶಿಷ್ಟಂ | ಪುಷ್ಪಿವರ್ಧನಂ | ಜಗದ್ವಿಜಂ
ಉರುಶಕ್ತಿಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಪಾಸಕಸ್ಯ ವರ್ಧನಂ | ಅಣಿಮಾದಿಶಕ್ತಿವರ್ಧನಂ | ಅತಸ್ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾದೇವ
ಮೃತ್ಯೋರ್ಮರಣಾತ್ಪ್ರಸಾರಾದ್ವಾ ಮುಕ್ತೀಯ | ಮೋಚಯ | ಯಥಾ ಬಂಧನಾದುರ್ವಾರುಕಂ ಕರ್ಕ-
ಟೇಫಲಂ ಮುಚ್ಯತೇ ತದ್ವನ್ಮರಣಾತ್ಪ್ರಸಾರಾದ್ವಾ ಮೋಚಯ | ಕಿಂ ಮರ್ಯಾದೀಕೃತ್ಯ | ಅಮೃತಾತ್ |
ಸಾಯುಜ್ಯತಾಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಂತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥ ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯೇ | ತೈ. ಸಂ. ೧-೮-೬-೨ |
ಶೋಭನಃ ಶರೀರಗಂಧಃ ಪುಣ್ಯಗಂಧೋ ವಾ ಯಸ್ಯಾಸೌ ಸುಗಂಧಿಃ | ಯಥಾವೃಕ್ಷಸ್ಯ ಸಂಪುಷ್ಪಿತಸ್ಯ
ದೂರಾದ್ಗಂಧೋ ವಾತ್ಯೇವಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ ದೂರಾದ್ಗಂಧೋ ವಾತೀತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ಪುಷ್ಪಿಂ
ಶರೀರಧನಾದಿವಿಷಯಾಂ ವರ್ಧಯತೀತಿ ಪುಷ್ಪಿವರ್ಧನಃ | ತಾದೃಶಂ ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹೇ |
ಪೂಜಯಾಮಃ | ಲೋಕೇ ಯಥೋರ್ವಾರುಕಫಲಾನಿ ಬಂಧನಾದ್ವೃಂತಾತ್ಸೇಯಮೇವ ಮುಚ್ಯಂತೇ
ತದ್ವದಹಂ ತ್ರ್ಯಂಬಕಪ್ರಸಾದೇನ ಮೃತ್ಯೋರ್ಮುಕ್ತೀಯ | ಮೋಚನಯುಕ್ತೋ ಭೂಯಾಸಂ |
ಅಮೃತಾಚ್ಚಿರಜೀವಿತಾತ್ಸರ್ವದೇರ್ವಾ ಮಾ ಮುಕ್ತೀಯ | ಚತುರ್ಥಪಾದಾರ್ಥೇಮಂತ್ರಸ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯಾ-
ತಿಶಯಂ ದರ್ಶಯತಿ | ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹ ಇತ್ಯಾಹ ಮೃತ್ಯೋರ್ಮುಕ್ತೀಯ ಮಾಮೃತಾದಿತಿ
ವಾವೃತದಾಹೇತಿ ||)

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸುಗಂಧಿಂ—ಪುಣ್ಯಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಸುಗಂಧವುಳ್ಳವನೂ | ಪುಷ್ಪಿವರ್ಧನಂ—ಜಗತ್ಪುಷ್ಪಿಯನ್ನು ಅಧಿಕ
ಗೊಳಿಸುವವನೂ ಆದ | ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ—ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಸಿತ್ಯವಾದ ಪರತತ್ತ್ವವನ್ನು | (ಜಗದೀಶ್ವರನನ್ನು)
ಯಜಾಮಹೇ—ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. | ಬಂಧನಾತ್—ತನ್ನ ತೊಟ್ಟಿನಿಂದ | ಉರ್ವಾರುಕಮಿವ—ಉರ್ವಾರುಕ
ಫಲವು ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವಂತೆ | ಮೃತ್ಯೋಃ—ಮರಣಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಸಂಸಾರದಿಂದ | ಮುಕ್ತೀಯ—ನಾವು ಬಿಡು
ಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಅವನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ. | ಮಾ ಅಮೃತಾತ್—ಮುಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾವು ದೂರವಾಗಿರುವಂತೆ
ಆಗದಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪುಣ್ಯಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಸುಗಂಧವುಳ್ಳವನೂ, ಜಗತ್ತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅಧಿಕಗೊಳಿಸುವವನೂ, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಪಿತೃವೂ ಆದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ನಾವು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ. ತನ್ನ ತೊಟ್ಟಿನಿಂದ ಉರ್ವಾರುಕಫಲವು ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವಂತೆ, ಮರಣಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಸಂಸಾರದಿಂದ ನಾವು ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. ಅದರಿ ಮುಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾವು ದೂರವಿರದಂತೆ ಆಗಲಿ.

English Translation

We worship Tryambaka, whose fame is fragrant, the augmenter of increase : may I be liberated from death, and, like the Urvaruka from its stalk, but not to immortality : [let us worship Tryambaka, whose fame is fragrant, the augmter of increase : may I be liberated from death like the Urvaruka from its stalk, but not into immortality.]

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶೌನಕಮಹರ್ಷಿಯು ತಮ್ಮ ಋಗ್ವಿಧಾನವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವರು—

ತ್ರಿರಾತ್ರಂ ನಿಯತೋಪೋಷ್ಯ ಶ್ರವಯೇತ್ಪಾಯಸಂ ಚರುಂ |

ತೇನಾಹುತಿಶತಂ ಪೂರ್ಣಂ ಜುಹುಯಾಚ್ಛಂಸಿತವ್ರತಃ ||

ಸಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಮಹಾದೇವಂ ತ್ರೈಂಬಕಂ ತ್ರೈಂಬಕೇತ್ಯುಚಾ |

ಏತತ್ಪರ್ವಶತಂ ಕೃತ್ವಾ ಜೀವೇದ್ವರ್ಷಶತಂ ಸುಖೀ ||

(ಋಗ್ವಿಧಾನ. ೨-೩೧೪, ೩೧೫)

ಮೂರು ರಾತ್ರಿಗಳು ಎಂದರೆ ಮೂರು ದಿನಗಳು ಪೂರ್ತು ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಪಾಯಸವನ್ನೂ ಚರು (ಅನ್ನ)ವನ್ನೂ ಸಕ್ತಮಾಡಿ ಆ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ನೂರು ಹೋಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಹಾದೇವನಾದ ತ್ರೈಂಬಕದೇವತೆಯನ್ನು ತ್ರೈಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹೇ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ತಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ನೂರು ಪರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸುಖವಾಗಿ ಜೀವಿಸಿರುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ.

ತ್ರೈಂಬಕಂ—ತ್ರಯಾಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣು ರುದ್ರಾಣಾಮಂಬಕಂ ಪಿತರಂ | ತ್ರೈಂಬಕನೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರರೆಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ತಂದೆ ಅಥವಾ ಪಾಲಕನಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೆಂದರ್ಥವು.

ಸುಗಂಧಿಂ—ಪ್ರಸಾರಿತಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿಂ | ಈ ದೇವನ ಕೀರ್ತಿಯು ಸರ್ವತ್ರ ಹರಡಿರುವುದು.

ಪುಷ್ಪವರ್ಧನಂ—ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬೀಜಸ್ವರೂಪನು ಮತ್ತು ಈ ದೇವನ ಶಕ್ತಿಯು ಅಪರಿಮಿತವಾದುದು ಅಥವಾ ತನ್ನನ್ನು ಉಪಾಸನೆಮಾಡುವವನನ್ನು ಧನಧಾನ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುವಂತೆ ಮಾಡುವವನು. ಅಥವಾ ಅಣಿಮಾದಿಶಕ್ತಿಗಳ ವರ್ಧಕನು.

ಉರ್ವಾರುಕಮಿವ ಬಂಧನಾತ್—ಉರ್ವಾರುಕಫಲವು ಹಣ್ಣಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವರೀತಿ ತೊಟ್ಟಿನಿಂದ ಬೇಗನೆ ಬಿಡಲ್ಪಡುವುದೋ ಎಂದರೆ ಕಳಚಿಬೀಳುವುದೋ ಅದರಂತೆ ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

ಯಜುರ್ವೇದದ ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ (ತೈ. ಸಂ. ೧-೮-೬-೨) ಈ ಮಂತ್ರವು ಪಠಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇರುವುದು—

ಸುಗಂಧಿಂ—ಶೋಭನಃ ಶರೀರಗಂಧಃ ಪುಣ್ಯಗಂಧೋ ವಾ ಯಸ್ಯಾಸೌ ಸುಗಂಧಿಃ | ಯಥಾ ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ಸಂಪುಷ್ಪಿತಸ್ಯ ದೂರಾದ್ಗಂಧೋ ವಾತ್ಯೇವಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ ದೂರಾದ್ಗಂಧೋ ವಾತಿ (ತೈ. ಆ. ೧೦-೯) ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ || ಉತ್ತಮವಾದ ಶರೀರಗಂಧ ಎಂದರೆ ವಾಸನೆಯುಳ್ಳವನು. ಘಮಘಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನು. ಅಥವಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ವೃಕ್ಷವು ತನ್ನ ಹೂವುಗಳ ಗಂಧವನ್ನು ಎಂದರೆ ವಾಸನೆಯನ್ನು ವಾಯುವಿನಮೂಲಕ ಬಹುದೂರ ಬೀರುವಂತೆ ಉತ್ತಮಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪುರುಷನ ಕೀರ್ತಿಯು ಬಹುದೂರ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗನ್ನಿ ಯಾಮಕನೂ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ ಆದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಕೀರ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಪುಷ್ಪಿವರ್ಧನಂ—ಪುಷ್ಪಿಂ ಶರೀರಧನಾದಿವಿಷಯಾಂ ವರ್ಧಯತೀತಿ ಪುಷ್ಪಿವರ್ಧನಃ | ತಾದೃಶಂ ತ್ರೈಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹೇ ಪೂಜಯಾಮಃ | ಶರೀರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಆಹಾರಾದಿಪುಷ್ಪಿಯನ್ನೂ ಧನಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವನಿಗೆ ಪುಷ್ಪಿವರ್ಧನನೆಂದು ವಿಶೇಷಣವಿದೆ. ಇಂತಹ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ತ್ರೈಂಬಕ ನಾಮಕ ಸರ್ವೇಶ್ವರನನ್ನು ಪೂಜಿಸೋಣ.

ಲೋಕೇ ಯಥೋರ್ವಾರುಕಫಲಾನಿ ಬಂಧನಾದ್ವೃಂತಾತ್ ಸ್ವಯಮೇವ ಮುಚ್ಯಂತೇ ತದ್ವದಹಂ ತ್ರೈಂಬಕಪ್ರಸಾದೇನ ಮೃತ್ಯೋರ್ಮುಕ್ತೀಯ ನೋಚನಯುಕ್ತೋ ಭೂಯಾಸಂ | ಆಮೃತಾಚ್ಚಿರಜೀವಿತಾತ್ ಸ್ವರ್ಗಾದೇರ್ವಾ ಮಾ ಮುಕ್ತೀಯ | ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು—ಉರ್ವಾರುಕಫಲವು ಹಣ್ಣಾದೊಡನೆಯೇ ತಾನಾಗಿ ತೊಟ್ಟಿನಿಂದ ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು. ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರ ಬಂಧವು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬಹುಕಾಲ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಾಗಲಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಂದ ನಾವು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗದಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ—ತ್ರೈಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹ ಇತ್ಯಾಹ | ಮೃತ್ಯೋರ್ಮುಕ್ತೀಯ ಮಾಮೃತಾದಿತಿ ವಾವೃತದಾಹ | (ತೈ. ಬ್ರಾ. (೧-೬-೧೦.೫) ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು.

ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋಹಾದ್ರಾಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುಮರ್ಥಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತಿರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀವೀರಬುಕ್ಕಭೂಪಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಧುರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ ಋಕ್ಕಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ

|| ಓಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾನುವಾದಯುತವೂ ಆದ ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗೀಶಾದ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ವಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಸ್ತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ ||
ಯಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿಸಿತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಖಿಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ ||
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ಪೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||
ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯ ನಿಗಮಾಭಿಜ್ಞಃ ಪಂಚಮಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಕಂ |
ಅಧ್ಯಾಯಂ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯಃ ಪಂಚಮಂ ವ್ಯಾಕರೋತ್ಕಥ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ ಸಹಿತಾ

ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾಭಾರತಾನುವಾದ ವಿವರಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ)

॥ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

॥ ಸಪ್ತಮ ಮಂಡಲಂ ॥

ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು

ಅರವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪೀಠಿಕೆ

ಸೂರ್ಯದೇವತೆಯ ವಿಷಯ

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಇದರ ಮುಂದಿನ ಆರು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಸ್ತುತಿಯೂ ಅನಂತರ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಸ್ತುತಿಯೂ ಇರುವುದು. ಅದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಅನಂತರ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುವೆವು.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕಕಡೆ ಹಗಲಿಗೆ ಮಿತ್ರನು ಅಧಿಪತಿಯೆಂದೂ, ರಾತ್ರಿಗೆ ವರುಣನು ಅಧಿಪತಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಮೈತ್ರಂ ವಾ ಅಹಃ | ವಾರಿಣೀ ರಾತ್ರಿಃ || ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯೋದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಗೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ ಎಂದರೆ

ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಸೂರ್ಯನು ಮಿತ್ರನ ಮತ್ತು ವರುಣನ ಕಣ್ಣುಗಳಂತಿರುವವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.—ಚಕ್ಷುರ್ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ (ಮ. ಸಂ. ೧-೧೧೫-೧) ಚಕ್ಷುರ್ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ (ಮ. ಸಂ. ೭-೬೩-೧) ನಮೋ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಸೇ (ಮ. ಸಂ. ೧೦-೩೭-೧) ಇತ್ಯಾದ್ಯನೇಕ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರ ಚಕ್ಷುಸ್ಸೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸೂರ್ಯನು ದ್ಯುಲೋಕದ ಪುತ್ರನು (ದಿವಸ್ಪುತ್ರಾಯ ಸೂರ್ಯಾಯ ಶಂಸತೆ. ೧೦-೩೭-೧) ಕೆಲವೆಡೆ ಸೂರ್ಯನು ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರನೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಸೂರ್ಯಮಾದಿತೇಯಂ ೧೦-೮೮-೧) ಸೂರ್ಯನು ರಥದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ರಥವನ್ನು ಒಂದು ಅಥವಾ ಅನೇಕ ಕುದುರೆಗಳು ಎಳೆಯುತ್ತವೆ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳು ಅವನ ರಥವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ. (ಸಪ್ತಾಶ್ವಾ ಹರಿತಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ೧-೧೧೫-೩, ೪) ಸೂರ್ಯನು ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಆತ್ಮನು ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಂತರಾತ್ಮನಾಗಿ ಅವರುಗಳ ಚಲನವಲನಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜಡವಸ್ತುಗಳ ಚಲನವಲನಕ್ಕೂ ಸೂರ್ಯನೇ ಕಾರಣವು. (ಸೂರ್ಯ ಆತ್ಮಾ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥಃ ಪಶ್ಚ ೧-೧೧೫-೧) ಸೂರ್ಯನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಜೋದಿತರಾಗಿ ಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ. (ನೂನಂ ಜನಾಃ ಸೂರ್ಯೇಣ ಪ್ರಸೂತಾ ಅಯನ್ನರ್ಥಾಂಸಿ ಕೃಣಿವನ್ನಪಾಂಸಿ ೭-೬೩-೪) ಅವನು ಬಹುದೂರದವರಿಗೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಬಲ್ಲನು, ಮನುಷ್ಯರು ಮಾಡುವ ಒಳ್ಳೆಯ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. (೧-೫೦-೨, ೭; ೭-೬೧-೧, ೭-೬೩-೧, ೪ ಇತ್ಯಾದಿ)

ಯಾಸ್ಕರು ಸೂರ್ಯಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ—

ಸೂರ್ಯಃ ಸರ್ತೇರ್ವಾ, ಸುವರ್ತೇರ್ವಾ, ಸ್ವೀರ್ಯತೇರ್ವಾ ||

(ನಿ. ೧೨-೧೪)

ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯಶಬ್ದವು ಸೃ—ಸಂಚರಿಸು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಸೂಜ್—ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಪ್ರೇರಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಸು + ಈರಯತಿ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಡ ಬಿಡದೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕನ್ನು ಸೇರಿ ಅಸ್ತನಾಗುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಸಂಚಾರವು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಸಸ್ಯಾದಿಗಳೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವವು. ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ತಪ್ಪವಾದ ವಾಯುವು ತನ್ನ ಚಲನವಲನಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳ ಶಾಖದಿಂದಲೇ ಸಮುದ್ರಾದಿ ಜಲಾಶಯಗಳ ನೀರು ಆವಿಯಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೇಘರೂಪದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ ಸಸ್ಯಾದಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು. ಸಸ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಮನುಷ್ಯರೂ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗುವರು. (ಅದ್ಭು ಓಷಧಯಃ | ಓಷಧಿಭ್ಯೋಽನ್ನಂ | ಅನ್ನಾತ್ಪುರುಷಃ || ತೈ. ಉ. ೨-೧-೧). ಜಡವಸ್ತುಗಳ ಚಲನವಲನಗಳೂ ಕೂಡ ಸೂರ್ಯನ ಶಾಖದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುವವು. ಹೇಗೆಂದರೆ—ಸೂರ್ಯ ಆತ್ಮಾ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥಃ ಪಶ್ಚ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಕಾಂತಿಸಮೂಹವಾಗಿರುವ ಸೂರ್ಯನು ಮಂಡಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವವನಾದರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಶಾಖದಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಕಾರಣ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಆಯಾಯ ಕಾಲಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸುವವನಾಗಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಲಿಸುವ (ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ) ಸ್ಥಿರವಾದ (ಜಡವಸ್ತುಗಳ) ವಸ್ತುಗಳ ಕಾರ್ಯ

ವರ್ಗದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿರುವನು. ಸೂರ್ಯನು ಉದಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದಕೂಡಲೇ ಮೃತರಂತೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತ ರಾಗಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಲು ಜ್ಞಾನವೂ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಸೂರ್ಯನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವುದು.

ಯೋಽಸೌ ತಪನ್ನು ದೇತಿ | ಸ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಾನಾದಯೋ ದೇತಿ |

ಅಸೌ ಯೋಽಸ್ತಮೇತಿ | ಸ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಾನಾದಯಾಸ್ತಮೇತಿ |

ಅಸೌ ಯ ಅಪೂರ್ಯತಿ | ಸ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಾಣೈರಾಪೂರ್ಯತಿ |

(ತೈ. ಅ. ೧-೧೪-೧)

ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ-ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಂಗತನಾಗುವಾಗ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರಾಶಿಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ಚಲನವಲನಾದಿಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗದೆ ನಿದ್ರಾಸದವರಾಗುವರು. ಪುನಃ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುವಾಗ ಆ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಂದು ಉದಯಿಸುವನು. ಆಗ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಉತ್ಸಾಹರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತುಂಬುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಸೂರ್ಯನು ಲೋಕವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಉದಯಾಸ್ತಗಳಿಂದ ಜೀತನಾಜೀತನವೃದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಸ್ಥಾನರಜಂಗಮವಾದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಜಾತಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮನೂ ಜೀವಾತ್ಮನೂ ಆಗಿರುವನೆಂದು ಸೂರ್ಯನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಈಗಿನ ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೂ (Scientific view) ಸೂರ್ಯನೇ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳ ಚಲನವಲನಗಳಿಗೂ ಕಾರಣನು. ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ನಾವು ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ (energy) ಪಡೆಯುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಚಲನವಲನಾದಿಗಳಿಗೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಾಯುವಿನ ಚಲನ, ಮೇಘಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ವೃಷ್ಟಿವರ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಎಡಬಿಡದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿ, ನದಿಗಳ ಪ್ರವಾಹರೂಪವಾದ ಚಲನ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಸೂರ್ಯನೇ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳೇ ಕಾರಣವು. ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಗಾಢವಾದ ಅಂಧಕಾರವು ಆವರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯ ಚಲನವೂ ಸಹ ನಡೆಯಲಾರದು. ಅದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯ ಆತ್ಮಾ ಜಗತ್ಸ್ತಸ್ಥಷಶ್ಚ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ-The sun is the source of all the energies so far as this world (earth) is concerned ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು.

ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆದಿತ್ಯ, ಪೂಷಾ, ಮಿತ್ರ, ಸವಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಖುಗ್ಗೇದದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಬೇರೆ, ಆದಿತ್ಯನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಬೇರೆ. ಪೂಷಾ, ಮಿತ್ರ, ಸವಿತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನ ಗುಣಗಳು ಮಿತ್ರ ಮೊದಲಾದ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಾದರೂ, ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಕಡೆ ಆದಿತ್ಯನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳೆಂದೇ ಪರಿಗಣನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ವೇದ

ಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ದೇವತೆಯು ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿರುವಾಗ ಆ ಗುಣಸಹಿತವಾದ ದೇವತೆಯೇ ಬೇರೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ- ಇಂದ್ರನು ಮರುತ್ಪನ್ನಿಂದ್ರಃ ಮಹಾನಿಂದ್ರಃ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಇಂದ್ರನೇ ಬೇರೆ; ಮರುತ್ಪನ್ನಿಂದ್ರ (ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳೊಡನಿರುವ ಇಂದ್ರನು) ನೇ ಬೇರೆ, ಮಹಾನಿಂದ್ರ (ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನೇ) ಬೇರೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಆಯಾಸಂದರ್ಭಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರುಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲಾಗಿರುವುದು. ಅದರಂತೆ ಅಗ್ನಿಃ ಅಗ್ನಿಃಪಾವಕಃ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಭೇದಗಳೂ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದು.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಋಕ್ಕುಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ—

ಮ. ಸಂ.	೧—೫೦ ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ	೧ ರಿಂದ ೧೩ ವರೆಗಿನ	೧೩ ಋಕ್ಕುಗಳು
”	೧—೧೧೫	೧ ,, ೬ ,,	೬ ,,
”	೪— ೪೦	೫ ನೇ ಋಕ್ಕು	೧ ,,
”	೫— ೪೦	೫ ,,	೧ ,,
”	೭— ೬೦	೧ ,,	೧ ,,
”	೭— ೬೨	೧ ರಿಂದ ೩ ,,	೩ ,,
”	೭— ೬೩	೧ ರಿಂದ ೪ ^೧ / _೨ ,,	೪ ^೧ / _೨ ,,
”	೭— ೬೬	೧೪ ರಿಂದ ೧೬ ,,	೩ ,,
”	೮—೧೦೧	೧೧ ರಿಂದ ೧೨ ,,	೨ ,,
”	೧೦— ೩೭	೧ ರಿಂದ ೧೨ ,,	೧೨ ,,
”	೧೦—೧೫೮	೧ ರಿಂದ ೫ ,,	೫ ,,
”	೧೦—೧೭೦	೧ ರಿಂದ ೪ ,,	೪ ,,
”	೧೦—೧೮೯	೧ ರಿಂದ ೩ ,,	೩ ,,

ಈ ಋಕ್ಕುಗಳು ಮಾತ್ರ ಸೂರ್ಯನ ಪರವಾಗಿವೆ. ಸೂರ್ಯನ ಪರವಾದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ವಿಷಯವಾದ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಣೆಯು.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಸೂಕ್ತಗಳು ೫ ಪೂರ್ತಾ ಸೂಕ್ತಗಳೂ ಇತರ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಋಕ್ಕುಗಳೂ ಒಟ್ಟು ೬೦ ವರೆಗೆ ಋಕ್ಕುಗಳು ಇರುವವು. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗೋಚರವಾದ ದೇವತೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕೇ ಅಗ್ನಿಯ ಮುಖ (ಮ. ಸಂ. ೧೦-೭-೩) ಸೂರ್ಯನ ನೇತ್ರವು ಅನೇಕಕಡೆ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. (೫-೪೦-೮ ಇತ್ಯಾದಿ) ಆದರೆ ಅವನೇ ಮಿತ್ರ ವರುಣ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಯ ಚಕ್ಷುಸ್ಸು (೧-೧೧೫-೧) ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೂ ನಿಕಟಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಮೃತನಾದ ಮನುಷ್ಯನ ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯವು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ (೧೦-೧೬-೩ ; ೧೦-೯೦-೩ ; ೧೦-೧೫೮-೩, ೪). ಸೂರ್ಯನು ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನು (ಅ. ವೇ. ೫-೨೪-೯). ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಆಕಾಶ, ಭೂಮಿ, ನೀರು

ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಆಚೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ (ಅ. ವೇ. ೧೩-೧೪-೫). ಅವನು ದೂರದರ್ಶಿ, ಎಂದರೆ ಬಹುದೂರ ನೋಡಬಲ್ಲನು. (೭-೩೫-೮ ; ೧೦-೩೭-೧) ಸರ್ವದರ್ಶಿ (೧-೫೦-೨). ಎಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚದ ಗೂಢಚಾರಿ (೪-೧೩-೩) ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ, ಮಾನವರು ಮಾಡುವ ಒಳ್ಳೆಯ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. (೧-೫೦-೭ ; ೬-೫೧-೨ ; ೭-೬೦-೨ ; ೭-೬೧-೧ ; ೭-೬೩-೧, ೪). ಸೂರ್ಯನ ಉದಯದಿಂದ ಜಾಗೃತರಾಗಿ ಜನರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. (೭-೬೩-೪). ಅವನು ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ. (೭-೬೩-೨, ೩) ಚರಾಚರವಸ್ತುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅವನೇ ಆತ್ಮ, ಅವನೇ ರಕ್ಷಕ (ಋ.ಸಂ. ೧-೧೧೫-೧ ; ೭-೬೦-೨) ಅವನ ರಥಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಕುದುರೆ (೭-೬೩-೨) ಅಥವಾ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳಿವೆ (೫-೪೫ ೯) ಅಥವಾ ಏಳು ಹೆಣ್ಣು ಕುದುರೆಗಳಿವೆ. (ಹರಿತಃ) (೧-೫೦-೮, ೯ ; ೭-೬೦-೩) ಅಥವಾ ಏಳು ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ ಕುದುರೆಗಳಿವೆ. (೪-೧೩-೩)

ವರುಣನು ಸೂರ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರ ಅವನು ಸಂಚರಿಸಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ (೧-೭೪-೮ ; ೭-೮೭-೧) ಅಥವಾ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮರು ಮೂವರೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ (೭-೬೦-೪). ಪ್ರೇಕ್ಷಣನು ಅವನ ದೂತನು (೬-೫೮-೩). ಸೂರ್ಯನು ಉಷೋದೇವತೆಯ ಮಡಿಲಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಹೊರಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. (೭-೬೩-೩). ಕೆಲವುಕಡೆ ಉಷೋದೇವತೆಯನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ (೭-೭೫-೫).

ಸೂರ್ಯನು ಅದಿತಿಯ ಮಗನಾದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅದಿತ್ಯ ಅಥವಾ ಅದಿತ್ಯೇಯ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಒಂದಿದೆ (೧-೫೦-೧೨ ; ೧-೧೯೧-೯ ; ೮-೯೦-೧೧ ; ೧೦-೮೮-೧೧) ಆದರೆ ಇವನೂ ಅದಿತ್ಯರೂ ಭಿನ್ನರು (೮-೩೫-೧೩, ೧೫). ದ್ಯುದೇವತೆಯು ಅವನ ಜನಕನು (೧೦-೩೭-೧) ಅವನು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಜನಿಸಿದವನು. ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಆಡಗಿದ್ದ ಅವನನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದರು (೧೦-೭೨-೭). ಅಗ್ನಿಯ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಅವನನ್ನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. (೧೦-೮೮-೧೧) ಅವನು ವಿರಾಟ್ರೂಪದ ಪುರುಷನ ನೇತ್ರದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದನು (೧೦-೯೦-೧೩).

ನಾನಾದೇವತೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ಅವನನ್ನು ಜನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ (೨-೧೨-೪) ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು (೩-೪೪-೨ ; ೮-೭೮-೭) ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣುಗಳು ಅವನ ಜನಕರು (೮-೯೯-೪). ಬೆಳಕಿನಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಇಂದ್ರ ಸೋಮರು ಬೆಳೆಸಿದರು (೬-೭೨-೨). ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಅವನನ್ನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು (೭-೮೨-೩). ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶವು ಸೋಮನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು (೬-೪೪-೨೩ ; ೯-೯೭-೪೧). ಸೋಮನಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯನು ಜನಿಸಿದನು (೯-೯೬-೫ ; ೯-೧೧೦-೫). ಸೋಮದೇವತೆಯೇ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು (೯-೬೩-೭) ಅಥವಾ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು (೯-೧೦೭-೭). ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಒಡಕಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದೂ (೧೦-೩-೨) ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಏರುವಂತೆ ಮಾಡಿದುದೂ (೧೦-೧೫೬-೪) ಅಗ್ನಿಯೇ. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಧಾತೃವೇ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ರೂಪುಗೊಳಿಸಿದನು (೧೦-೧೯೦-೩). ಅಂಗಿರಸರ ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಆಕಾಶವನ್ನು ಏರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು (೧೦-೬೨-೩). ಸೂರ್ಯನ ಜನ್ಮ ಸಂಬಂಧವಾದ ಈ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವೇ ಸೂಚಿತವಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿ (೧೦-೧೭೭-೧, ೨) ಯೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅವನು ಪುಷ್ಪವಾದ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿ (೫-೪೭-೩) ಸೂರ್ಯನು ಹಾರುತ್ತಾನೆ. (೧-೧೯೧-೯) ಅವನನ್ನು ಹಾರುತ್ತಿರುವ ಗಿಡುಗನಿಗೆ ಹೊಲಿಸಿದೆ (೭-೬೩-೫) ಒಂದುಕಡೆ ಗಿಡುಗನೆಂದೇ ಕರೆದಿದೆ. (೫-೪೫-೯)

ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅವನು ವೃಷಭ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿ ಎಂತಲೂ (೫-೪೭-೩) ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಚುಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳ ವೃಷಭ ಎಂತಲೂ ಪಕ್ಷಿ ಎಂತಲೂ (೧೦-೧೮೯-೧ ; ೫-೪೭-೩) ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟದಾನೆ. ಉಷ್ಣೋದೇವಿಯು ತಂದ ಶ್ವೇತವರ್ಣದ ಮತ್ತು ಉಜ್ವಲವಾದ ಅಶ್ವವೆಂದೂ ಒಂದುಕಡೆ ಕರೆದಿದೆ (೭-೭೭-೩) ಸೂರ್ಯನ ಸಪ್ತಾಶ್ವಗಳೇ ಅವನ ರಶ್ಮಿಗಳು (೮-೬೧-೧೬) ಏಕೆಂದರೆ ಈ ರಶ್ಮಿಗಳು ಅವನನ್ನು ಒಯ್ದು ತರುತ್ತವೆ.

ಒಂದೊಂದುಸಲ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಜಡಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಅವನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ರತ್ನ (೭-೬೩-೪ ; ೭-೫೧-೧) ಆಕಾಶಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿರುವ ನಾನಾವರ್ಣದ ಶಿಲೆ (೫-೪೭-೩ ; ೮-೬೧-೨) ಅವನು ಒಂದು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಆಯುಧ. ಅದನ್ನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಮಳೆ ಮೋಡಗಳಿಂದ ಮರೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೫-೬೩-೪) ಅವನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಪವಿ ಎಂಬ ಆಯುಧ (೫-೬೨-೨) ಅವರಿಬ್ಬರಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ರಥ (೫-೬೩-೭) ಸೂರ್ಯನೇ ಒಂದು ಚಕ್ರ (೧-೧೭೫-೫ ; ೪-೩೦-೪) ಸೂರ್ಯನ ರಥಚಕ್ರದ ವಿಷಯವು (೪-೨೮-೨ ; ೫-೨೯-೧೦) ಅನೇಕಕಡೆ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೋಸ್ಕರ (೭-೬೩-೧), ಮನುಷ್ಯರು ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಗೋಸ್ಕರ (೧-೫೦-೫) ಅವನು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕತ್ತಲನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೦-೩೭-೪) ಚರ್ಮದಂತೆ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಸುರಳಿ ಸುತ್ತುತ್ತಾನೆ. (೭-೬೩-೧) ಚರ್ಮವೊಂದನ್ನು ಎಸೆಯುವಂತೆ ಅವನ ಕಾಂತಿಯು ತಮಸ್ಸನ್ನು ನೀರಿನೊಳಕ್ಕೆ ಎಸೆಯುತ್ತದೆ (೪-೧೩-೪) ಅವನು ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಟಗಾತಿಯರನ್ನಾ ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧-೧೯೧-೮, ೯ ; ೭-೧೦೪-೨೪) ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ತಾಪದ ವಿಷಯವನ್ನು ಎರಡುಕಡೆ ಹೇಳಿದೆ. (೭-೭೪-೧೯ ; ೯-೧೦೭-೨೦) ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಕ್ರೂರದೇವತೆಯಲ್ಲ. ಈ ಅಂಶವು ಅರ್ಧವೇದ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಸೂರ್ಯನು ಜೀವಿತದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾನೆ. (೮-೪೮-೭) ರೋಗರುಜಿನಗಳನ್ನೂ ಕೆಟ್ಟ ಕನಸುಗಳನ್ನೂ ನಿವಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೦-೩೭-೪) ಸೂರ್ಯೋದಯದ ದರ್ಶನವೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಬದುಕುವುದು ಎಂದರ್ಥ. (೪-೨೫-೪ ; ೬-೫೨-೫) ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿವೆ. (೧-೧೬೪-೧೪) ಮತ್ತು ಆಕಾಶವೂ ಅವನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದೆ. (೧೦-೮-೫-೧) ಅವನಿಗೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೆಂದು ಹೆಸರು. (೧೦-೧೭೦-೪) ಅವನ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಅವನು ದೇವತೆಗಳ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದಾನೆ. (೮-೯೦-೧೨) ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಾವು ಪಾಪರಹಿತರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಮನುಷ್ಯರು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. (೭-೬೦-೧ ; ೭-೬೨-೨) ಒಂದು ಸಲ ಇಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ ಅವನ ರಥಚಕ್ರವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಪನು. (೧-೧೭೫-೪ ; ೪-೩೦-೪) ಎಂದಿದೆ.

ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ವಿಮರ್ಶೆ

ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಪ್ರತ್ಯೇಕದೇವತೆಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಂಸ್ತವಿಕವಾಗಿ (ಒಟ್ಟಿಗೆ) ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಇವರು ಸೂರ್ಯನ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಾದ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಸರಿನ ಅಂಶದೇವತೆಗಳೆಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆಯೂ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಕಡೆ ಈ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳೆಂದೂ ವರ್ಣಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ತ್ವಮಗ್ನೇ ವರುಣೋ ಜಾಯಸೇ ಯತ್ತ್ವಂ ಮಿತ್ರೋ ಭವಸಿ ಯತ್ಸಮಿದ್ಧಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೫-೨.೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನನಾದಾಗ ಅವನಿಗೆ ವರುಣನೆಂದೂ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊತ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಧಗಧಗನೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಮಿತ್ರನೆಂದೂ ಹೆಸರುಗಳವೆಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ತೈತ್ತಿರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ—

ಮಿತ್ರೋಽಸಿ ವರುಣೋಽಸೀತ್ಯಾಹ | ಮೈತ್ರಂ ನಾ ಅಹಃ | ವಾರುಣೇ ರಾತ್ರೀ | ಅಹೋ ರಾತ್ರಾಭ್ಯಾಮೇವೈನಮುಪಾವಹತಿ |

(ತೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೭ ೧೦-೧)

ಮಿತ್ರನು ಹಗಲಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದೂ, ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗಳು ಕೆಲವುಕಡೆ ಸೂರ್ಯನ ಅಂಶದೇವತೆಗಳೆಂದೂ, ಕೆಲವುಕಡೆ ಅಗ್ನಿಯ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳೆಂದೂ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಮಿತ್ರಃ—ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನು ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನು ಸೂರ್ಯನ ಬೇರೊಂದು ಹೆಸರಾದರೂ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದೆ ಎಂದರೆ ವೈಯಕ್ತಿಕಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ ಎಂಬುವರು ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಅದಿತ್ಯರೆಂದು ಅನೇಕಕಡೆ ಕರೆದಿದೆ. ಈ ಅದಿತ್ಯರು ಎಂದರೆ ಅದಿತಿಪುತ್ರರು ಆರುಮಂದಿಯೆಂದು—

ಇಮಾ ಗಿರ ಆದಿತ್ಯೇಭ್ಯೋ ಘೃತಸ್ತೋಃ ಸನಾದ್ರಾಜಭ್ಯೋ ಜುಹ್ವಾ ಜುಹೋಮಿ |

ಶ್ವಣೋತು ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ ಭಗೋ ನಸ್ತು ವಿಜಾತೋ ವರುಣೋ ದಕ್ಷೋ ಅಂಶಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೨-೨೭-೧)

ಎಂದರೆ, ಮಿತ್ರ, ಅರ್ಯಮಾ, ಭಗ, ವರುಣ, ದಕ್ಷ, ಅಂಶ ಎಂದು ಆರುಜನರ ಹೆಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ದೇವಾ ಆದಿತ್ಯಾ ಯೇ ಸಸ್ತೇ ತೇಭಿಃ ಸೋಮಾಭಿ ರಕ್ಷ ನ ಇಂದ್ರಾಯೇಂದೋ ಪರಿ ಸ್ತವ ||

(ಋ. ಸಂ. ೯-೧೧೪-೨)

ಎಂಬ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಪುತ್ರರು ಏಳುಜನರೆಂದಿದೆ.

ಅಷ್ಟೌ ಪುತ್ರಾಸೋ ಅದಿತೇರ್ಯೇ ಜಾತಾಸ್ತನ್ನ ೧ ಸ್ತರಿ |

ದೇವಾ ಉಪಪ್ರೈತ್ಸಪ್ತಭಿಃ ಪರಾ ಮಾರ್ತಾಂಡಮಾಸ್ಯತ್ ||

ಸಪ್ತಭಿಃ ಪುತ್ರೈರದಿತಿರಪ ಪ್ರೈತ್ಸ್ಯಾರ್ಯಂ ಯುಗಂ |

ಪ್ರಜಾಯೈ ಮೃತ್ಯುನೇ ತ್ವತ್ಪನರ್ಮಾರ್ತಾಂಡಮಾಭರತ್ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೭೨ ೮,೯)

ಎಂಬ ಋಕ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಗೆ ಮೊದಲು ಏಳು, ಅನಂತರ ಮಾರ್ತಾಂಡನೆಂದು ಒಬ್ಬನು, ಒಟ್ಟು ಎಂಟುಮಂದಿ ಪುತ್ರರಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ತೈತ್ತಿರೀಯಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—

ಅಷ್ಟೌ ಪುತ್ರಾಸೋ ಅದಿತೇಃ | ಯೇ ಜಾತಾಸ್ತನ್ನಃ ಪರಿ | ದೇವಾ ಉಪಪ್ರೈತ್ಸಪ್ತಭಿಃ |

ಪರಾಮಾರ್ತಾಂಡಮಾಸ್ಯತ್ | ಸಪ್ತಭಿಃ ಪುತ್ರೈರದಿತಿಃ | ಉಪಪ್ರೈತ್ಸ್ಯಾರ್ಯಂ ಯುಗಂ | ಪ್ರ

ಜಾಯೈ ಮೃತ್ಯುನೇ ತತ್ | ಪರಾ ಮಾರ್ತಾಂಡಮಾಭರದಿತಿ | ತಾನನುಕ್ರಮಿಷ್ಯಾಮಃ | ಮಿ-

ತ್ರಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚ | ಧಾತಾ ಜಾರ್ಯಮಾ ಚ | ಅಗ್ಂಶಶ್ಚ ಭಗಶ್ಚ | ಇಂದ್ರಶ್ಚ ವಿವಸ್ವಾಗ್-

ಶ್ವೇತೈತೇ ||

(ತೈ. ಅ. ೧-೧೩-೩)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಗೆ ಇದ್ದ ಎಂಟುಮಂದಿ ಪುತ್ರರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ. ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಧಾತಾ, ಅರ್ಯಮಾ, ಅಂಶ, ಭಗ, ಇಂದ್ರ, ವಿವಸ್ವಾನ್ ಎಂಬುವರೇ ಆ ಎಂಟು ಜನರು ಎಂದಿದೆ. ಇದೇ ವಿಷಯವು ತ್ರೈತ್ತೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ

ಅದಿತಿಃ ಪುತ್ರಕಾಮಾ | ಸಾಧ್ಯೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದನಮಪಚತ್ | ತಸ್ಯಾ ಉಚ್ಛೇಷಣಮದದುಃ | ತತ್ಪ್ನಾಶ್ನಾತ್ | ಸಾ ರೇತೋಧತ್ತ | ತಸ್ಯೈ ಧಾತಾ ಚಾರ್ಯಮಾ ಚಾಜಾಯೇತಾಂ | ಸಾ ದ್ವಿತೀಯಮಪಚತ್ | ತಸ್ಯಾ ಉಚ್ಛೇಷಣಮದದುಃ | ತತ್ಪ್ನಾಶ್ನಾತ್ | ಸಾ ರೇತೋಧತ್ತ | ತಸ್ಯೈ ಮಿತ್ರಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚಾಜಾಯೇತಾಂ | ಸಾ ತೃತೀಯಮಪಚತ್ | ತಸ್ಯಾ ಉಚ್ಛೇಷಣಮದದುಃ | ತತ್ಪ್ನಾಶ್ನಾತ್ | ಸಾ ರೇತೋಧತ್ತ | ತಸ್ಯಾ ಅಗ್ಂಶಶ್ಚ ಭಗಶ್ಚಾಜಾಯೇತಾಂ | ಸಾ ಚತುರ್ಥಮಪಚತ್ | ತಸ್ಯಾ ಉಚ್ಛೇಷಣಮದದುಃ | ತತ್ಪ್ನಾಶ್ನಾತ್ | ಸಾ ರೇತೋಧತ್ತ | ತಸ್ಯಾ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ವಿವಸ್ವಾಗ್ಶ್ಚಾಜಾಯೇತಾಂ ||

(ತೈ. ಬ್ರಾ ೧-೧-೯-೧, ೨, ೩)

ಎಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದಿತಿಯು ಎಂಟುಮಂದಿ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದ ವಿಷಯವು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಈ ಎಂಟು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಅರ್ಯಮಾ ಎಂಬ ಮೂರು ಮಂದಿಯೇ ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು. ಮಂ. ಸಂ. ೨-೨೭ ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಅರ್ಯಮಾ ಎಂಬುವರ ಲೋಕೋಪಹಾರಕವಾದ ಸಾಹಸಕೃತ್ಯತಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಮಿತ್ರಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಯಾಸ್ಮರು ತಮ್ಮ ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲಿ ಈಡೇರಿ ತಿಳಿಸಿದಾರೆ—

ಮಿತ್ರಃ ಪ್ರಮಿತೇಸ್ತ್ರಾಯತೇ ಸಂಮಿನ್ವಾನೋ ದ್ರವತೀತಿ ವಾ | ಮೇದಯತೇರ್ನಾ ||

(ನಿ. ೧೦-೨೧)

ಮಿತ್ರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇನು, ಎಂದರೆ—ಮಿತ್ರಃ ಕಸ್ಮಾತ್ | ಸ ಹಿ ಪ್ರಮಿತೇಃ ತ್ರಾಯತೇ | ಪ್ರಮಿತಿಃ ಮರಣಂ | ತತಃ ಸರ್ವಲೋಕಂ ತ್ರಾಯತೇ ವರ್ಷದ್ವಾರೇಣ || ಪ್ರಮಿತಿ ಎಂದರೆ ಮರಣವು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಆ ಮೂಲಕ ಅನ್ನಾದ್ಯಾಹಾರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಹಸಿವಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಮರಣಭಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗೆ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು. ಸಮಂತಲೋ ಮಿನ್ವಾನಃ ಉದಕೇನ ದ್ರವತಿ ಅಂತರಿಕ್ಷಲೋಕೇ | ಈ ದೇವತೆಯು ಉದಕಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಮೇಘಗಳ ಮೂಲಕ ಸುತ್ತಲೂ ಎದ್ದರೆ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಎಂದರೆ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗೆ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಮೂರುವಿಧವಾದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ—

ಮಿತ್ರೋ ಜನಾನ್ ಯಾತಯಾತಿ ಬ್ರುವಾಣೋ ಮಿತ್ರೋ ದಾಧಾರ ಸೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಂ |

ಮಿತ್ರಃ ಕೃಷ್ಣೀರನಿಮಿಷಾಭಿ ಚಷ್ಟೇ ಮಿತ್ರಾಯ ಹವ್ಯಂ ಘೃತವಜ್ಜು ಹೋತ ||

(ಮಂ. ಸಂ. ೩-೫೯-೧)

ಎಂಬ ಮಕ್ಕನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಈ ಮಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನು ಕೃಷ್ಯಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ವೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿ ಜನರಿಗೆ ಅನ್ನಾದ್ಯಾಹಾರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾ ಭೂಲೋಕದ ಜನರನ್ನೂ ಸ್ವರ್ಗನಿವಾಸಿಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಪೋಷಿಸುವನು. ಎಲೈ ಮನುಷ್ಯರೇ, ಇಂತಹ ಮಿತ್ರದೇವನಿಗೆ ಘೃತಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಹವಿರಾದಿಗಳನ್ನು

ಅರ್ಪಿಸಿ ಎಂದು ಮಿತ್ರನ ಅಸಾಧಾರಣಗುಣಗಳನ್ನೂ ಲೋಕೋಪಕಾರವನ್ನೂ ಒಹುಚೆನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನ ಪರವಾಗಿ ಇರುವ ಸೂಕ್ತವೆಂದರೆ ೯ ಋಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳ ಮೂರನೇ ಮಂಡಲದ ೫೯ನೇ ಸೂಕ್ತಮಾತ್ರ. ಇತರ ಕಡೆ ಮಿತ್ರನು ವರುಣಮೊದಲಾದ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತುತನಾಗಿದಾನೆ.

ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರ ಸಾಹಚರ್ಯವು ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನೇ ದೇವತೆಯಾಗಿರುವ ಸೂಕ್ತವು ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಂದು ಮಾತ್ರವಿರುವುದು (ಋ. ಸಂ. ೩-೫೯). ಅಲ್ಲಿಯೂ ಈ ದೇವತೆಯ ಸ್ತುತಿಭಾಗವು ಅಸ್ಪಷ್ಟ. ಆದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಿತ್ರನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದೇ ಸೂಕ್ತದ ಐದನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ-

ಮಹಾ ಅದಿತೋ ನಮಸೋಪಸದ್ಯೋ ಯಾತಯಜ್ಞನೋ ಗೃಣತೇ ಸುಶೇವಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೩-೫೯-೫)

ಈ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಮನುಷ್ಯರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿಸುವ ಮಹನೀಯನಾದ ಅದಿತೃನೆಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥವಿರುವ ಯಾತಯಜ್ಞನಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು

ವ್ರತೇನ ಸೋ ಧ್ರುವಕ್ಷೇಮಾ ಧರ್ಮಣಾ ಯಾತಯಜ್ಞನಾ |

(ಋ. ಸಂ. ೫-೭೨-೨)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರವರುಣರಿಬ್ಬರ ಪರವಾಗಿಯೂ

ಮಿತ್ರಸ್ತಯೋರ್ವರುಣೋ ಯಾತಯಜ್ಞನೋರ್ಯಮಾ ಯಾತಯಜ್ಞನಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೩೬-೩)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ವರುಣ ಅರ್ಯಮಾ ಎಂದು ಮೂರುಮಂದಿಯ ಪರವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಋ. ಸಂ. ೩-೫೯ನೆಯ ಸೂಕ್ತದ ಪ್ರಕಾರ ಮಿತ್ರನು ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರನಾಗಿದಾನೆ. ಮನುಷ್ಯರು ಐದು ಪಂಗಡಗಳು (ಪಂಚಜನಾಃ) ಅವನಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿದಾರೆ. ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅವನು ಜೀವನಾಧಾರನಾಗಿದಾನೆ ಎಂದು ಮಿತ್ರನ ಗುಣವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಋ. ಸಂ. ೫-೮೧-೪ರಲ್ಲಿ ಸವಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರನು ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದೂ ವಾಜಸನೇಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ (ವಾ. ಸಂ. ೪-೩) ಮಿತ್ರನ ನಿಯಮಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ವಿಷ್ಣುವು ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟನೆಂದೂ, ಋ. ಸಂ. ೫-೩-೧ರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನನಾದಾಗ ವರುಣನು, ದೀಪ್ತನಾದಾಗ ಮಿತ್ರನು ಎಂದೂ,

ಮಿತ್ರೋ ಅಗ್ನಿರ್ಭವತಿ ಯತ್ಸಮಿಧೋ ಮಿತ್ರೋ ಹೋತಾ ವರುಣೋ ಜಾತವೇದಾಃ |

ಮಿತ್ರೋ ಅಧ್ವರ್ಯುರಿಷಿರೋ ದಮೂನಾ ಮಿತ್ರಃ ಸಿಂಧೂನಾಮುತ ಪರ್ವತಾನಾಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೩-೫-೪)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞಲಿತವಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ ಮಿತ್ರನೆಂದೂ, ಈ ಮಿತ್ರನೇ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೋತೃವೂ, ಅಧ್ವರ್ಯುವೂ, ವರುಣನೂ, ಜಾತವೇದಸ್ಸೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯೂ ಅಗಿರುವನೆಂದೂ, ಇವನು ನದಿಗಳಿಗೂ ಪರ್ವತಗಳಿಗೂ ಸ್ನೇಹಿತ (ಹಿತಕಾರಿ) ನೆಂದೂ ಮಿತ್ರನ ಗುಣಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.

ಮಿತ್ರಶಬ್ದವು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯಪದವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಸಾಯಣರ ಮತ. ಮಿ ಮತ್ತು ತ್ರಾ ಎರಡು ಧಾತುಗಳೂ ಸೇರಿ ಮಿತ್ರಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಈ ಶಬ್ದದ ಅವಯವಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸರ್ವವಿರ್ಯತೇ ಜ್ಞಾಯತೇ ತಥಾ ಸರ್ವಾನ್ ವೃಷ್ಟಿಪ್ರದಾನೇನ ತ್ರಾಯತ ಇತಿ ವಾ

ಮಿತ್ರಃ ಸೂರ್ಯಃ | ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎರಡು ಗುಣಗಳೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಮಿತ್ರಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮಿತ್ರನೆಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ನೇಹಿತ, ಹಿತಕಾರಿ ಎಂಬರ್ಥವು ಕೆಲವುಕಡೆ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಮಿತ್ರಂ ದೇವಾ ಅಬ್ರುವನ್ತೋಮುಗಂ ರಾಜಾನಗಂ ಹನಾಮೇತಿ ಸೋಽಬ್ರವೀನ್ನಾ-
ಹಗಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ನಾ ಅಹಂ ಮಿತ್ರಮಸ್ಮೀತಿ |

(ತೈ. ಸಂ. ೬-೪-೮-೧)

ಒಂದುಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಮಿತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದರು—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ನಾವು ಸೋಮರಾಜನನ್ನು (ಸೋಮಲತೆಯನ್ನು) ಸಂಹಾರಮಾಡೋಣ (ಜಜ್ಞ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡೋಣ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅದಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರನು— ಎಲ್ಲಾದರೂ ಉಂಟೇ, ನಾನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಮಿತ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದನು. ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಮಿತ್ರನ ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುವಾಗಿವೆ.

ವರುಣಃ—ವರುಣೋ ವೃಣೋತಿಲೇತಿ ಸತಃ (ನಿ. ೧೦-೨) ಮೇಘಸಮೂಹದಿಂದ ಆವೃತನಾದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗೆ ವರುಣನೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಯಾಸ್ಮರ ನಿರ್ವಚನವಿದೆ.

ವರುಣನು ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ದೇವತೆ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನನು. ವರುಣದೇವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ವರುಣದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು. ಆದರೆ ಮಿತ್ರವರುಣರನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಸೂಕ್ತಗಳು ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಇವೆ.

ವರುಣನಿಗೆ ಮಾನುಷದೇಹ, ಮಾನುಷವ್ಯಾಪಾರಗಳುಂಟು. ಆದರೆ ಭೌತಿಕ ಶರೀರ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವನ ನೈತಿಕವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳ ವರ್ಣನೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಮುಖ, ಕಣ್ಣು, ತೋಳುಗಳು, ಕೈಗಳು ಮತ್ತು ಪಾದಗಳಿವೆ, ರಥ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾನೆ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ, ಪಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಅವನ ಶರೀರವ್ಯಾಪಾರಗಳ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಆಗ್ನಿ, ಮಿತ್ರ, ಮತ್ತು ವರುಣರಿಗೆ ಸೂರ್ಯನೇ ನೇತ್ರನೆಂದು—

ಚಿತ್ರಂ ದೇವಾನಾಮುದಗಾದನೀಕಂ ಚಕ್ಷುರ್ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೫-೧)

ಉದು ತೈಚ್ಛಕ್ಷುರ್ಮಹಿ ಮಿತ್ರಯೋರಾ ಏತಿ ಪ್ರಿಯಂ ವರುಣಯೋರಬ್ಧಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೬-೫೧-೧)

ಉದ್ವಾಂ ಚಕ್ಷುರ್ವರುಣ ಸುಪ್ರತೀಕಂ ದೇವಯೋರೇತಿ ಸೂರ್ಯಸ್ತತನ್ವಾನ್ |

(ಋ. ಸಂ. ೬-೬೧-೧)

ಚಕ್ಷುರ್ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ದೇವಶ್ಚರ್ವೇವ ಯಃ ಸಮವಿವ್ಯಕ್ ತಮಾಂಸಿ |

(ಋ. ಸಂ. ೬-೬೧-೩)

ನನೋ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಸೇ ಮಹೋ ದೇವಾಯ ತದ್ವತಂ ಸಪರ್ಯತ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೩೭-೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಸೂರ್ಯನು ಇವನಿಗೆ ನೇತ್ರಪ್ರಾಯನೆಂಬ ವಿಷಯವು ಮಿತ್ರಾ ವರುಣದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಾಗಲಿಲ್ಲಾ ಮೊದಲು ಗೋಚರವಾಗುವುದೇ ಈ ಅಂಶವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಋ. ಸಂ. ೭-೬೬-೧೦ನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಯಮಾ, ಮಿತ್ರ ವರುಣರು ಸೂರ್ಯನೇತ್ರರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ವರುಣನು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು (ಉರುಚಿವ್ರಸಂ) ಎಂದು (ಋ. ಸಂ. ೧-೨೫-೫ ; ೧-೨೫-೧೬) ಮೊದಲಾದ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಅ ನೋ ಬರ್ಹೀ ರಿಶಾದಸೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ |

ಸೀದಂತು ಮನುಷೋ ಯುಥಾ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೬-೪)

ವ್ರತೇನ ಸ್ಥೋ ಧ್ರುವಕ್ಷೇಮಾ ಧರ್ಮಜಾ ಯಾತಯಿಷ್ಯ ನಾ |

ನಿ ಬರ್ಹಿಷಿ ಸದತಂ ಸೋಮಸೀತಯೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೫-೭೨-೨)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮಿತ್ರ ವರುಣ ಅರ್ಯಮರನ್ನು ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿರುವ ದರ್ಭೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಯದೀ ಸಖಾಯಾ ಸಖ್ಯಾಯ ಸೋಮೈಃ ಸುತೇಭಿಃ ಸುಪ್ರಯಸಾ ಮಾದಯೈತೇ |

(ಋ. ಸಂ. ೪-೪೧-೩)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸೋಮಪಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಬಿಭ್ರದ್ವಾಪಿಂ ಹಿರಣ್ಮಯಂ ವರುಣೋ ವಸ್ತ ನಿರ್ಣಿಜಂ |

ಪರಿ ಸ್ವಶೋ ನಿ ಷೇದಿರೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೫-೧೩)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಮೇಲುಹೊದಿಕೆ ಅಥವಾ ನಿಲುವಂಗಿಯನ್ನೂ (ಕವಚವನ್ನು) ಮತ್ತು ಹೊಳೆಯುವ ಉಡುಪನ್ನೂ ಧರಿಸುತ್ತಾನೆಂಬ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ವರುಣನ ರಥವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾದುದು, ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಪ್ರಚೋದಕವಾದ ಚಾವಟಿಗಳಿವೆ. ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಥಾರೋಹಣಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (ಋ. ಸಂ. ೫-೬೩-೧) ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ.

ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ವಾಸಗೃಹವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾದುದು. ಮತ್ತು ಅದು ಮೇಲುಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ. ವರುಣನು ಅಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಪ್ರಾಸಾದದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು—

ನಿ ಷಸಾದ ಧೈತವ್ರತೋ ವರುಣಃ ಪಸ್ತ್ಯಾ ೩ ಸ್ವಾ |

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಾಯ ಸುಕ್ರತುಃ ||

ಅತೋ ನಿಶ್ವಾನ್ಯೈದ್ಭುತಾ ಚಿಕಿತ್ಸ್ವಾ ಅಭಿ ಪಶ್ಯತಿ |

ಕೃತಾನಿ ಯಾ ಚ ಕರ್ತ್ವಾ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೫-೧೦,೧೧)

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ವಾಸಸ್ಥಾನವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು, ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾದುದು, ಸಹಸ್ರಸ್ತಂಭಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ದೃಢವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಸಹಸ್ರದ್ವಾರಗಳಿವೆ. (ಋ. ಸಂ. ೭-೮೮-

೫). ಸರ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ವಾಸಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು ಮಿತ್ರವರುಣರ ಮನೆಗೆ ಮನುಷ್ಯರ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಅವರ ಪ್ರಿಯವಾದ ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ಇವೆ. ವರುಣನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಮಿತ್ರಸಹಿತನಾಗಿ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಅನೇಕಕಡೆ ರಾಜನೆಂಬ ರಬ್ದದಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟದಾನೆ.

ಅಬುಧ್ನೇ ರಾಜಾ ವರುಣೋ ವನಸ್ಯೋರ್ಧ್ವಂ ಸ್ತೂಪಂ ದದತೇ ಪೂತದಕ್ಷಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೪-೭)

ತ್ವಂ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ವರುಣಾಸಿ ರಾಜಾ ಯೇ ಚ ದೇವಾ ಅಸುರ ಯೇ ಚ ಮರ್ತಾಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೨-೨೭-೧೦)

ತೇನ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ರಾಜಾ ಯವಂ ನ ವೃಷ್ಟಿವೃತ್ತಿ ಭೂಮು |

(ಋ. ಸಂ. ೫-೮೫-೩)

ಇತ್ಯಾದಿ ಯಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ರಾಜನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ವರುಣನಲ್ಲದೇ ಇಂದ್ರ, ಯಮ, ಸೋಮ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ರಾಜನೆಂಬ ಗೌರವಸೂಚಕವಾನು ಹೆಸರಿದೆ.

ಇಂದ್ರನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಥೆಗಳು ಅನೇಕವಿವೆ. ಆದರೆ ವರುಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ತೀರಾಮಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಒಂದಾದರೂ ಕಥೆಗಳಿಲ್ಲ. ವರುಣನು ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕವಿಧಿಗಳ ನಿಯಾಮಕನೆಂದು (ವರುಣಸ್ಯ ವ್ರತಾನಿ) ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದೆ. ಮಿತ್ರವರುಣರ ದೈವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಯಾ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಇದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಾಗ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಲು ಅವರಿಗಿರುವ ಗುಣವಾದ ಶಕ್ತಿ ಎಂತಲೂ ಅರ್ಥ. ಒಳ್ಳೆಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರವರುಣರಿಗೆ ಈ ಪದವು ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕೆಟ್ಟ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅಸುರಶಬ್ದಾರ್ಥದಂತೆ ಮಾಯಾಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಎರಡರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಗೂಢವಾದ ಈ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ವರುಣನು ನಾಯುಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಳತೆಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಅಳೆಯುವಂತೆ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಸೂರ್ಯನು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ದಾಟುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಮಳೆಮೋಡಗಳಿಂದ ಮಸಕಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಮಧುಮಿಶ್ರಿತವಾದ (ಸಿಹಿಯಾದ) ಹನಿಗಳು ಉದುರುತ್ತವೆ. (ಋ. ಸಂ. ೫-೬೩-೪). ಆಕಾಶವು ಮಳೆಗರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮಾಯಾ ಎಂಬ ಪದವು ಋ. ಸಂ. ೬-೪೮-೪ ; ೭-೨೮-೪ ; ೧೦-೯೯-೧೦ ; ೧೦-೧೪೭-೫ ಮೊದಲಾದ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವರುಣನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವವನು ವರುಣನು. ಅವನೇ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಮತ್ತು,

ಆಸೀದದ್ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾನಿ ಸಮ್ರಾಡ್ವಿಶ್ವೇತ್ತಾನಿ ವರುಣಸ್ಯ ವ್ರತಾನಿ |

(ಋ. ಸಂ. ೮-೪೨-೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ತನಲ್ಲಿ, ವರುಣನು ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡುವನೆಂದೂ, ಅವನ ನಿಯಮಾದಿಗಳು ಅಲ್ಲೆ ಲ್ಲಾ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವವೆಂದೂ,

ತಿಸ್ತೋ ದ್ಯಾವೋ ನಿಹಿತಾ ಅಂತರಸ್ತಿಸ್ತೋ ಭೂಮಿಾರುಪರಾಃ ಪಡ್ವಿಧಾನಾಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೭-೮೩-೫)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮೂರು ಉದ್ಧೃತಲೋಕಗಳೂ, ಮೂರು ಭೂ (ಅಧೋ) ಲೋಕಗಳೂ ಅವನ ವಶದಲ್ಲಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ವರುಣ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರರು ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಳುತ್ತಾರೆ (ಋ. ಸಂ. ೫-೬೩-೭). ಅವರೇ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ರಕ್ಷಕರು (ಋ. ೨-೨೭-೪). ವರುಣನು ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂಮಿ, ಆಕಾಶಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ (ಋ. ಸಂ. ೫-೬೯-೧, ೪). ಅವನು ಉದಕದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ಕಲ್ಲಿನಮೇಲೆ ಸೋಮನನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಸೂರ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರ ಅಗಲವಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ವರುಣ, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಆರ್ಯಮರು ಸೂರ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಾರೆ (ಋ. ಸಂ. ೩-೬೦-೪) ಇತ್ಯಾದ್ಯನೇಕ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನ ಆಧಿಕಾರದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.

ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ (ತೈ. ಸಂ. ೬-೪-೮-೩) ಮಿತ್ರೋಽಹರಜನಯದ್ವರುಣೋ ರಾತ್ರೀ—ಎಂದರೆ ಮಿತ್ರನು ಹಗಲನ್ನೂ ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಯನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದರೆಂದಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ— ನೈತ್ರಂ ವಾ ಅಹಃ | ವಾರುಣೇ ರಾತ್ರೀಃ | ಎಂದರೆ ಮಿತ್ರನು ಹಗಲಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದೂ ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದೂ ಅನೇಕಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ (ತೈ. ಸಂ. ೨-೧-೭-೪) ವರುಣನು ಋತುಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ನೇದ ಮಾಸೋ ಧೃತವ್ರತೋ ದ್ವಾದಶ ಪ್ರಜಾವತಃ |

ನೇದಾ ಯ ಉಪಜಾಯತೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೫-೮)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರುಣನಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಮಾಸಗಳೂ ತಿಳಿದಿವೆಯೆಂದೂ,

ವಿ ಯೇ ದಧುಃ ಶರದಂ ಮಾಸಮಾದಹರ್ಯಜ್ಞಮುಕ್ತುಂ ಚಾದ್ಯಚಿಂ |

ಅನಾಸ್ಯಂ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ ಆರ್ಯಮಾ ಪ್ಲತ್ರಂ ರಾಜಾನ ಆಶತ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೬೬-೧೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ವರುಣ ಆರ್ಯಮರು, ಶರತ್ಕಾಲ, ತಿಂಗಳು, ಹಗಲು ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿದರು ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಉದಕವನ್ನು ಕ್ರಮಪಡಿಸುವವನೂ ವರುಣನೇ ಎಂದು ಅನೇಕಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ನದಿಗಳು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವವನೂ ಅವನೇ. ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ಅವು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ (ಋ. ಸಂ. ೨-೨೮-೪) ನದಿಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಾ ಸಮುದ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ತಂದು ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತುಂಬದಿರುವುದು ಅವನ ಗೂಢವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ (ಋ. ಸಂ. ೫-೮೫-೬). ವರುಣ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರರು ನದಿಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯರು. ವರುಣನು ಸಾಗರಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾದ ಅಂಶವಾದರೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವುದು ಅಸರೂಪ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಇದು ಅಮುಖ್ಯವೆಂದೇ ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಜಲಾಧಿಪತಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ವರುಣನು ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸಮರ್ಥನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ವರುಣನಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದೆಲ್ಲಾ ವಾಯುಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನೊಡನೆಯೇ. ವೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರರೇ ಮುಖ್ಯರಾದವರು. ಪರ್ವತಗಳೆಲ್ಲಾ ಮೋಡಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿರುವಾಗ ಭುಡಮೇಲಾದ ಭಾನಿಯಿಂದ (ಮೋಡದಿಂದ) ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಗಳಿಗೆ ನೀರ್ಗರೆದು ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ

ವರುಣನು ನೆನೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವನು ಎಂದು ಋ. ಸಂ. ೫-೮೫-೩, ೪ನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಒಂದು ಇಡೀ ಸೂಕ್ತವೇ (ಋ. ಸಂ. ೫-೬೩ನೇ ಸೂಕ್ತ) ಅವರ ಮಳೆಗರೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ (ತೈ. ಸಂ. ೫-೫-೪-೧) ಅಪೋ ವರುಣಸ್ಯ ಪತ್ನಯ ಆಸನ್—ಉದಕಗಳು ವರುಣನ ಪತ್ನಿಯರೆಂದೂ (ತೈ. ಸಂ. ೬-೪-೩-೨) ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಾ ಅಸಾಂ ನೇತಾರಾ-ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ನೀರಿಗೆ ನಾಯಕರು ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ.

ವರುಣನ ಶಾಸನಗಳು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಪದೇಪದೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಧೃತವ್ರತ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಈ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ.

ಪರಿ ಧಾಮಾನಿ ಮರ್ಯಶದ್ವರುಣಸ್ಯ ಪುರೋ ಗಯೇ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಅನು ವ್ರತಂ ನಭಂ-
ತಾಮನ್ಯಕೇ ಸಮೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೮-೪೧-೭)

ನ ನಾಂ ದೇವಾ ಅಮೃತಾ ಆ ಮಿನಂತಿ ವ್ರತಾನಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಧ್ರುವಾಣಿ ||

(ಋ. ಸಂ. ೫-೬೯-೪)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾರ್ಯಮರ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆಂದೂ, ಅನಾದಿದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ಅವರ ಧೃತವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಾರಲಾರರೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ನಿಯಮ (ಮತ) ಮತ್ತು ಬೆಳಕಿಗೆ ನಿಯಾಮಕರು. ಈ ಶಾಸನಗಳ ಬಲದಿಂದಲೇ ಅವರು ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಗುಣವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ, ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಆದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ಇತರ ಸಾಧಾರಣದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಸತ್ಯ (ಮತ) ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವವರು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಕರು (ಮತಸ್ಯ ಗೋಪಾಃ) ಅಥವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವರು ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಗೆ ಅನೇಕವೇಳೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ವರುಣನ ಶಕ್ತಿಯು ಅಗಾಧವಾದುದು. ಹಾರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಲಿ, ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳಾಗಲಿ, ಅವನ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯ ಮೇರೆಯನ್ನು ಸೇರಲಾರವು, ಅವನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾರಲಾರವು, ಅವನ ಕೋಪವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರವು. ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಸೀಮೆಯ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟನ್ನು ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ನದಿಗಳು ಕೂಡ ತಲೆಪಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತವೂ ವರುಣನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿವೆ. ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಸತಿಗಳೂ, ಮೂರು ಸ್ವರ್ಗಗಳೂ ಮೂರು ಭೂಲೋಕಗಳೂ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆ. ವರುಣನು ಸರ್ವಜ್ಞನು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಹಾರಾಟ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಾವೆಗಳ ಸಂಚಾರ, ದೂರ ಗಾಮಿಯಾದ ವಾಯುವಿನ ಗತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಕಳೆದುಹೋದ ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಅವನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಮನುಷ್ಯರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯಕರ್ಮಗಳ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಯೋಚನೆಗಳು, ಉಪಾಯಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ವರುಣನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದಾಚೆ ಇರುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನು ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲನು. ಆಕಾಶದಾಚೆ ಎಷ್ಟೋದೂರ ಒಡಿಹೋದರೂ ಯಾರೂ ವರುಣನ ದೃಷ್ಟಿಪಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ನೀತಿನಿಯಾಮಕನಾದುದರಿಂದ ವರುಣನಿಗೆ ಪಾಪವೆಂದರೆ ಬಹಳ ಕೋಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಲಂಘಿಸಿದರೂ ಕೋಪ. ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಅವನು ಬಹಳ ಕ್ರೂರಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿ

ಸುವ ವರುಣನ ಪಾಶವು ಋ. ಸಂ. ೧-೨೪-೧೫ ; ೧-೨೫-೧೧ ; ೬-೭೪-೪ ; ೧೦-೮೫-೨೪ ಮೊದಲಾದ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆ ಪಾಶವು ಅನೃತವಾದಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ, ಸತ್ಯವಾದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಯುಮೋ ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಬೃಹದಿನ್ವತಿ ದ್ಯಾಯೇ ಸೇತೃಭಿರರಜ್ಜುಭಿಃ ಸಿನೀಥಃ |

ಸರಿ ನೋ ಹೇಳೋ ವರುಣಸ್ಯ ವೃಜ್ಯಾ ಉರುಂ ನ ಇಂದ್ರಃ ಕೃಣವದು ಲೋಕಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೮೪-೨)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೊಡನಿರುವ ವರುಣನು ಹಗ್ಗವಿಲ್ಲದ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಪಾಶ ವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿದೇವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದುಕಡೆ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅವನ ಭಕ್ತರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರುವ ಪಾಶವನ್ನು ಬಿಡಿಸು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪಾಶಬಂಧನ, ಪಾಶವಿಮೋಚನ ಎಂಬ ಕಾರ್ಯಗಳು ವರುಣನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮಿತ್ರಸಹನಾದ ವರುಣನು ಅನೃತವನ್ನು ಓಡಿಸುವವನು, ದ್ವೇಷಿಸುವವನು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಿಸುವವನು. ಮಿತ್ರವರುಣರು ತಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸದವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ, ತಾತ್ಕಾರದಿಂದಿರುವವರನ್ನೂ ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವರುಣನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವವರನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ; ಪಾಶದಿಂದ ಬಿಟ್ಟುತಾನೆ. ಮತ್ತು ಪಾಪಪರಿಹಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವತಃ ಮಾಡಿದ ಪಾಪದಿಂದ ಮಾತ್ರ ವಲ್ಲ, ಅವನ ಪೂರ್ವಿಕರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪದಿಂದಲೂ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನಿಂದ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿಯಮಗಳನ್ನೇ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಅನಂತರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ಮೃತಿಯಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಕನಿಕರವನ್ನು ತೋರುತ್ತಾನೆ. ವರುಣನಲ್ಲಿ ನೂರಾರು, ಸಾವಿರಾರು ಧೀಷಧಗಳಿವೆ. ಅವನು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ದೂರ ಓಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಪಾಪವನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಪ್ರಾಣಾಪಹಾರ ಮಾಡಬಲ್ಲನು, ಜೀವದಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವರುಣನ ಗುಣವರ್ಣನೆಯು ಅನೇಕ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಅರವತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತತ್ರ ಯದದ್ಯ ಸೂರ್ಯೇತಿ ದ್ವಾದಶರ್ಚಿಂ ಸಂಜಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಯದದ್ಯ ವೈತ್ರಾವರುಣಂ ತು ವೈ ಸೌರ್ಯಾದ್ಯೇತಿ | ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟಾ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ | ಅನುಕ್ರತ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ಛಂದಃ | ತು ನಾ ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾದೇತದಾದೀನಿ ಸಪ್ತ ಸೂಕ್ತಾನಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣದೇವತ್ವಾನಿ | ಅದ್ಯಾ ಸೂರ್ಯದೇವತ್ಯಾ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುನಾದವು—ಯದದ್ಯ ಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯದದ್ಯ ವೈತ್ರಾವರುಣಂ ತು ವೈ ಸೌರ್ಯಾದ್ಯಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಈ ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟೃವಾದ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಋಷಿಯು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿನ ಏಳು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಕೆಲವು ಋಕ್ಕುಗಳು ಸೂರ್ಯದೇವತಾಕವಾಗಿಯೂ ಬಳಿಕ ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಮಿತ್ರಾವರುಣದೇವತಾಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವವು. ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪೂರ್ಣಾತ್ಮನಾದ ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನೇ, ಉದಯವನ್ನು ಹೊಂದುವ ನೀನು ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ “ಈ ಯಜಮಾನರು ಪಾಪರಹಿತರು” ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಿತ್ರನಿಗೂ ವರುಣನಿಗೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ, ಆಗ ನಾವು ದೇವತೆಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಆರ್ಯಮನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನಾವು ನಿನಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗಿರುವಂತೆ ಆಗಲಿ.

English Translation

Surya, when rising to-day, declare the truth to Mitra and Varuna, that we are void of sin : may we, Aditi, be (approved of) among the gods : praising you, Aryaman, may we be dear to you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏಷ ಸ್ಯ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ನೃಚಕ್ಷಾ ಉಭೇ ಉದೇತಿ ಸೂರ್ಯೋ ಅಭಿ ಜ್ಞನ್ |

ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸ್ಥಾತುರ್ಜಗತ್ತ್ವ ಗೋಪಾ ಋಜು ಮರ್ತೇಷು ವೃಜಿನಾ ಚ ಪಶ್ಯನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏಷಃ | ಸ್ಯಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ನೃಚಕ್ಷಾಃ | ಉಭೇ ಇತಿ | ಉತ್ | ಏತಿ | ಸೂರ್ಯಃ | ಅಭಿ | ಜ್ಞನ್ |
ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಸ್ಥಾತುಃ | ಜಗತಃ | ಚ | ಗೋಪಾಃ | ಋಜು | ಮರ್ತೇಷು | ವೃಜಿನಾ | ಚ | ಪಶ್ಯನ್ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಏಷ ಪುರತೋ ದೃಶ್ಯಮಾನಃ ಸ್ಯ ಸ ಸರ್ವೈಃ ಸ್ತುತೃತ್ವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ನೃಚಕ್ಷಾ ನೃಣಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ದ್ರಷ್ಟಾ ಸೂರ್ಯ ಉಭೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಭ್ಯಭಿಲಕ್ಷ್ಯೋದೇತಿ ಜ್ಞಂತರಿಷ್ಟೇ ಗಚ್ಛನ್ | ಸ ವಿಶೇಷ್ಯತೇ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ಥಾತುಃ ಸ್ಥಾವರಸ್ಯ ಜಗತೋ ಜಂಗಮಸ್ಯ ಚ ಗೋಪಾ ಗೋಪಾಯಿತಾ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ | ಮರ್ತೇಷು ಮನುಷ್ಯೇಷು ಸ್ಥಿತಾನ್ಯಜ್ಞಜಾನಿ ಸುಕೃತಾನಿ ವೃಜಿನಾನಿ ಪಾಪಾನಿ ಚ ಪಶ್ಯನ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ. | ಸ್ಥಾತುಃ—ಸ್ಥಾವರಾತ್ಮಕವೂ | ಜಗತಃ—ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವೂ ಆದ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಚ—ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ | ಗೋಪಾಃ—ರಕ್ಷಕನೂ | ಏಷಃ—ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವವನೂ | ಸ್ಯಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ | ನೃಚಕ್ಷಾಃ—ಮಾನವರ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ | ಸೂರ್ಯಃ—ಸೂರ್ಯನು | ಮರ್ತೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿರುವ | ಋಜು—ಸತ್ಯಜೀವನವನ್ನೂ | ವೃಜಿನಾ ಚ—ಅಸತ್ಯಜೀವನವನ್ನೂ | ಪಶ್ಯನ್—ನೋಡುತ್ತಲೂ | ಜ್ಞನ್—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲೂ | ಉಭೇ ಅಭಿ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ | ಉದೇತಿ—ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಸ್ಥಾವರಾತ್ಮಕವೂ, ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ರಕ್ಷಕನೂ, ಜಗತ್ತಿಗಿಲ್ಲಾ ಗೋಚರಿಸುವವನೂ, ಮಾನವರ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು ಮಾನವರಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯಜೀವನವನ್ನೂ, ಅಸತ್ಯಜೀವನವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಲೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲೂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥ್ವಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

This Surya, the beholder of man, rises, Mitra and Varuna, upon both (heaven and earth), moving (in the sky): he who is the preserver of all that is stationary or moveable, witnessing the upright acts or the sins of mortals.

ಸಂಹಿತಾಸಾರ್ಥ

ಅಯುಕ್ತ ಸಪ್ತ ಹರಿತಃ ಸದಸ್ಥಾ ದ್ಯಾ ಈಂ ವಹಂತಿ ಸೂರ್ಯಂ ಘೃತಾಚೀಃ
ಧಾಮಾನಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುನಾಕುಃ ಸಂ ಯೋ ಯೂಥೇವ ಜನಿಮಾನಿ
ಚಿಷ್ಟೇ || ೩ ||

ಪದವಾರ್ತ

ಅಯುಕ್ತ | ಸಪ್ತ | ಹರಿತಃ | ಸದಸ್ಥಾತ್ | ಯಾಃ | ಈಂ | ವಹಂತಿ | ಸೂರ್ಯಂ | ಘೃತಾಚೀಃ |
ಧಾಮಾನಿ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಯುನಾಕುಃ | ಸಂ | ಯಃ | ಯೂಥಾವಿವ | ಜನಿಮಾನಿ | ಚಿಷ್ಟೇ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುವಯೋರಾಗಮನಾಯ ಸದಸ್ಥಾತ್ಸಹಸ್ಥಾನಾದಂತರಿಕ್ಷಾದಂತರಿಕ್ಷೇ ಸಪ್ತ ಸರ್ಪಣಸ್ವಭಾವಾನೇತತ್ಸಂಖ್ಯಾಕಾನ್ವಾ ಹರಿತೋ ಹರಿದ್ವರ್ಣಾನಶ್ಚಾನಯುಕ್ತ | ಯುಕ್ತವಾಸ್ರಥೇ | ಹರಿತ ಅದಿತ್ಯಸ್ಯೇತಿ ಹಿ ನಿರುಕ್ತಂ | ಯಾ ಹರಿತ ಈಮೇನಂ ಸೂರ್ಯಂ ದೇವಂ ಘೃತಾಚೀಃಘೃತಾಂಜನಾ ಉದಕವತ್ಯಃ | ಉದಕಪ್ರದಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾದೃಶ್ಯಃ ಸಲೋ ವಹಂತಿ ತಾ ಅಯುಕ್ತ | ಅಥೋದಿತಃ ಸನ್ಧಾಮಾನಿ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಲೋಕಾಂಜ್ಞಾನಿಮಾನಿ ಜನ್ಮಾನಿ | ಜನ್ಮಭಾಜಃ ಸ್ರಾಣಿನ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾಂಶ್ಚ ಯುನಾಕುರ್ಯುವಾಂ ಕಾಮಯಮಾನೋ ಯೋ ದೇವಃ ಸಂಚಿಷ್ಟೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಪಶ್ಯತಿ ಯೂಥೇವ ಗೋಯೂಥಾನೀವ ಯೂಥಾಃ | ಸ ಯಥಾ ಸರ್ವಂ ಯೂಥಂ ತದವಾಂತರಗೋವ್ಯಕ್ತಿಂ ಚ ಸಮ್ಯಕ್ ಪಶ್ಯತಿ ತದ್ವಲ್ಲೋಕಾನ್ಪ್ರಾಣಿನಶ್ಚ ಪಶ್ಯತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, | ಯಾಃ—ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು | ಘೃತಾಚೀಃ—ಉದಕಭರಿತಗಳಾಗಿ | ಈಂ ಸೂರ್ಯಂ—ಈ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು | ವಹಂತಿ—ನಹಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅಂತಹ | ಸಪ್ತ—ಸಪ್ತ

ಸಂಖ್ಯಾಕವೂ | ಹರಿತೇ—ಪಚ್ಛಿವರ್ಣವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಸಧಸ್ಥಾತ್—ನಿಮಗೆಲ್ಲಾ ಸಮಾನಸ್ಥಾನವಾದ
ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಅಯುಕ್ತ—ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. | ಯುವಾಕುಃ—ನಿಮ್ಮ ಸಂಗವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ
ಯಃ—ಯಾವ ಅದೇ ಸೂರ್ಯನು | ಯೋಥೇವ—ಗೋಪಾಲಕನು ತನ್ನ ಗೋಸಮೂಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲ
ವೀಕ್ಷಿಸುವಂತೆ | ಧಾಮಾನಿ—ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ಜನಿಮಾನಿ—ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ | ಸಂ ಚಿಷ್ಟೇ—
ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು ಉದಕಭರಿತಗಳಾಗಿ ಈ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆಯೋ
ಅಂತಹ ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಪಚ್ಛಿವರ್ಣವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಸಮಾನಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ
ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಿಮ್ಮ ಸಂಗವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಯಾವ ಅದೇ ಸೂರ್ಯನು, ಗೋಪಾಲ
ಕನು ತನ್ನ ಗೋಸಮೂಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವೀಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ
ನೋಡುತ್ತಾನೆ

English Translation

He has harnessed his seven bay steeds Mītra and Varuna, (to come-
from your common dwelling-place, (the firmament): the horses that, shedd-
ing water convey that Surya who, friendly to you both, (contemplates all)
regions, and looks carefully upon living creatures as (a herdsman) upon
the herd.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ

ಉದ್ವಾಂ ಪೃಕ್ಷಾಸೋ ಮಧುಮಂತೋ ಅಸ್ತು ರಾ ಸೂರ್ಯೋ ಅರುಹಚ್ಛುಕ್ರ-
ಮರ್ಣಃ |
ಯಸ್ಮಾ ಆದಿತ್ಯಾ ಅಧ್ವನೋ ರದಂತಿ ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ ವರುಣಃ ಸ-
ಜೋಷಾಃ || ೪ ||

ಪದವಾಕ್ಯಃ

ಉತ್ | ನಾಂ | ಪೃಕ್ಷಾಸಃ | ಮಧುಮಂತಃ | ಅಸ್ತುಃ | ಆ | ಸೂರ್ಯಃ | ಅರುಹತ್ | ಶುಕ್ರಂ | ಅರ್ಣಃ
ಯಸ್ಮೈ | ಆದಿತ್ಯಾಃ | ಅಧ್ವನಃ | ರದಂತಿ | ಮಿತ್ರಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ವರುಣಃ | ಸಜೋಷಾಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರವರುಣಾ ನಾಂ ಯುವಯೋರರ್ಥಾಯ ಪೃಕ್ಷಾಸೋನ್ಮಾನಿ ಚರುಪುರೋಡಾಶಾ-
ದೀನಿ ಮಧುಮಂತೋ ಮಾಧುರ್ಯೋಪೇತಾನಿ ತಸ್ಲಾಧನಾನ್ಯೋಷಧ್ಯಾದೀನಿ ವೋ ದಸ್ಯುಃ | ಸಂಪಾದಿ-

ತಾನ್ಯಾಸನ್ | ಸೂರ್ಯಶ್ಚ ಶುಕ್ರಂ ದೀಪ್ತಮರ್ಣೋಽರ್ಣವಮಂತರಿಕ್ಷಮಾರುಹತ್ | ಆರೋಹತಿ |
ಯಸ್ಮೈ ಸೂರ್ಯಾಯ ತದ್ಗಮನಾರ್ಥಮಾದಿತ್ಯಾ ಅದಿತೇಃ ಪುತ್ರಾ ದೇವಾ ಅಧ್ವನೋ ಮಾರ್ಗಾನ್ತದಂತಿ
ವಿಲಿಖಂತಿ ಸಾಧಯಂತಿ | ಕೇ ತೇ | ಮಿತ್ರೋಽರ್ಯಮಾ ವರುಣಶ್ಚೈತೇ ತ್ರಯೋಽಪಿ ದೇವಾಃ ಸಜೋ-
ಷಸಃ ಸಮಾನಪ್ರೀತಯಃ ಸಂತಃ | ಸ ದೇವ ಆರುಹದಿತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ) ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಪೃಷ್ಠಾಸಃ—ಚರುಪುರೋಡಾಶಾಧ್ಯನ್ನಗಳು |
ಮಧುಮಂತಃ—ಮಾಧುರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿ | ಉದಸ್ಥಾಃ—ಸಂಪಾದಿತವಾಗುವೆ. | ಯಸ್ಮೈ—ಯಾವ ಸೂರ್ಯ
ನಿಗಾಗಿ | ಸಜೋಷಾಃ—ಸಮಾನಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರೂ | ಆದಿತ್ಯಾಃ—ಅದಿತಿಪುತ್ರರೂ ಆದ | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ |
ಆರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಅಧ್ವನಃ—ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು | ರದಂತಿ—ಬಿಡಿಸಿ ಸಿದ್ಧ
ಪಡಿಸುವರೋ | ಸೂರ್ಯಾಃ—ಆ ಸೂರ್ಯನು | ಶುಕ್ರಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ | ಅರ್ಣಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು |
ಆರುಹತ್—ಹತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಧುರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚರುಪುರೋಡಾಶಾಧ್ಯನ್ನಗಳು
ಸಂಪಾದಿತವಾಗುವೆ. ಯಾವ ಸೂರ್ಯನಿಗಾಗಿ ಅದಿತಿಪುತ್ರರೂ ಸಮಾನಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಮಿತ್ರ, ಅರ್ಯಮ,
ಮತ್ತು ವರುಣರು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವರೋ ಆ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು
ಹತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

For you (Mitra and Varuna), the sweet-flavoured viands have been
prepared : the sun has ascended the shining firmament, for whom the Aditi-
yas and the consentient Mitra, Varuna, Aryaman make ready the paths.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಮೇ ಚೇತಾರೋ ಅನ್ಯತಸ್ಯ ಭೂರೇರ್ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ ವರುಣೋ
ಹಿ ಸಂತಿ |

ಇಮು ಯತಸ್ಯ ವಾವೃಧುರ್ದುರೋಣೇ ಶ್ವಗ್ಮಾಸಃ ಪುತ್ರಾ ಅದಿತೇರದಬ್ಧಾಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಮೇ | ಚೇತಾರಃ | ಅನ್ಯತಸ್ಯ | ಭೂರೇಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ವರುಣಃ | ಹಿ | ಸಂತಿ |

ಇಮೇ | ಯತಸ್ಯ | ವಾವೃಧುಃ | ದುರೋಣೇ | ಶ್ವಗ್ಮಾಸಃ | ಪುತ್ರಾಃ | ಅದಿತೇಃ | ಅದಬ್ಧಾಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಮೇ ಮಿತ್ರೋರ್ಯಮಾ ವರುಣಶ್ಚ ತ್ರಯೋಽಪ್ಯನೃತಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ ಭೂರೇಃ ಪ್ರಭೂತಸ್ಯ
ಜೇತಾರೋ ಹಂತಾರಃ ಸಂತಿ | ಭವಂತಿ ಹಿ | ಇಮೇ ಮಿತ್ರಾದಯ ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ದುರೋಣೇ
ಗೃಹೇ ವವೃಧುಃ | ವರ್ಧಂತೇ ಹವಿಷಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಚ | ಕೇದೃಶಾಸ್ತೇ | ಶಗ್ಮಾಸಃ ಸುಖಕರಾ ಅದಿತೇಃ
ಪುತ್ರಾ ಅದಬ್ಧಾಃ ಅಹಿಂಸಿತಾಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಇಮೇ—ಈಮೂರು
ದೇವತೆಗಳೂ | ಭೂರೇಃ—ಅಧಿಕವಾದ | ಅನೃತಸ್ಯ—ಪಾಪಕ್ಕೆ | ಜೇತಾರಃ—ನಾಶಕರಾಗಿ | ಸಂತಿ ಹಿ—ಆಗು
ತ್ತಾರೆ. | ಶಗ್ಮಾಸಃ—ಸುಖಕಾರಕರೂ | ಅದಿತೇಃ ಪುತ್ರಾಃ—ಅದಿತಿಪುತ್ರರೂ | ಅದಬ್ಧಾಃ—ಅಹಿಂಸಿತರೂ ಆದ |
ಇಮೇ—ಈ ದೇವತೆಗಳು | ಋತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ದುರೋಣೇ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ವವೃಧುಃ — (ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ)
ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರನೂ, ಅರ್ಯಮನೂ, ವರುಣನೂ ಈ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳೂ ಅಧಿಕವಾದ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವ
ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸುಖಕಾರಕರೂ, ಅದಿತಿಪುತ್ರರೂ, ಅಹಿಂಸಿತರೂ ಆದ ಈ ದೇವತೆಗಳು ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ
ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

English Translation

These (deities), Mitra, Aryaman, Varuna are the detectors of much
untruth : these unconquered sons of Aditi, dispensers of happiness, are
magnified in the hall of sacrifice.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಮೇ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣೋ ದೂಳಭಾಸೋಽಚೇತಸಂ ಚಿಚ್ಚಿತಯಂತಿ ದಕ್ಷೈಃ
ಅಸಿ ಕ್ರತುಂ ಸುಚೇತಸಂ ವತಂತಸ್ತಿರತ್ತಿದಂಹಃ ಸುಪಥಾ ನಯಂತಿ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಮೇ | ಮಿತ್ರಃ | ವರುಣಃ | ದುಃಪದಭಾಸಃ | ಅಚೇತಸಂ | ಚಿತ್ | ಚಿತಯಂತಿ | ದಕ್ಷೈಃ |
ಅಸಿ | ಕ್ರತುಂ | ಸುಚೇತಸಂ | ವತಂತಃ | ತಿರಃ | ಚಿತ್ | ಅಂಹಃ | ಸುಪಥಾ | ನಯಂತಿ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇವು ಆದಿತ್ಯಾ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣಶ್ಚ | ಏತದ್ವೈಯಮರ್ಯಮ್ನೋಽಪ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಂ | ಏತೇ ದೂ-
ಳಭಾಸೋ ದುರ್ದಭಾ ಅಸಭಿಭಾವ್ಯಾ ಅಚೇತಸಂ ಚಿದಪ್ರಜ್ಞಾನಮನುಷ್ಠಾನವಿಷಯಜ್ಞಾನರಹಿತಮಸಿ

ದಪ್ತೈಃ ಸಾಮರ್ಥ್ಯೈಶ್ಚಿತಯಂತಿ | ಅಪಿ ಸುಚೇತಸಂ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಜ್ಞಾನವಂತಂ ಪುರುಷಂ ಕೃತುಂ ಕರ್ತಾರಂ
ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವಂತಂ ವತಂತೋ ಗಚ್ಛಂತೋಽಂಹೋ ದುಷ್ಕೃತಂ ತಿರಸ್ಕಿತ್ತಿರೋ ನಯಂತೋಽಸ್ಮಾ-
ನ್ಸುಪಥಾ ಶೋಭನೇನ ಮಾರ್ಗೇಣ ನಯಂತಿ | ಪ್ರಾಪಯಂತ್ಯಭಿಮತಂ ಯಜ್ಞಂ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಕಂ ವಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ (ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮನೂ) | ಇಮೇ—ಈ ಮೂರು ದೇವತೆ
ಗಳೂ | ದೂಳಭಾಸಃ—ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಅಚೇತಸಂ ಚಿತ್—ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಜ್ಞಾನ
ರಹಿತನನ್ನೂ ಸಹ | ದಪ್ತೈಃ—ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ | ಚಿತಯಂತಿ—ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. | ಅಪಿ—ಮತ್ತು
ಸುಚೇತಸಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ | ಕೃತುಂ—ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವನೂ ಆದ ಪುರುಷ
ನಲ್ಲಿಗೆ | ವತಂತಃ—ಹೋಗಿ | ಅಂಹಃ—ಅವನ ಪಾಪವನ್ನು | ತಿರಸ್ಕಿತ್—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ | ಸುಪಥಾ—
(ಅವನನ್ನು) ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ | ನಯಂತಿ—ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆದಿತಿಪುತ್ರರಾದ ಮಿತ್ರ, ಅರ್ಯಮ, ಮತ್ತು ವರುಣ ಈ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳೂ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಶಕ್ತಿ
ಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಆರಿಯದ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಸಹ ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸು
ತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ, ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವನೂ ಆದ ಪುರುಷನನ್ನು ಸಮಾ
ಪಿಸಿ ಅವನ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತ ಅವನನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ.

English Translation

These, the unsubdued Mitra, Varuna, and Aryaman, animate with
energies the unconseious (sleepers): repairing to the intelligent performer
(of pious acts), they lead (him), by safe paths (to heaven), removing all
iniquity.

ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ

ಇಮೇ ದಿವೋ ಅನಿಮಿಷಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಶ್ಚಿಕಿತ್ವಾಂಸೋ ಅಚೇತಸಂ ನಯಂತಿ |

ಪ್ರವ್ರಾಜೇ ಚಿನ್ನದ್ಯೋ ಗಾಧಮಸ್ತಿ ಪ್ರಾರಂ ನೋ ಅಸ್ಯ ವಿಷ್ಪಿತಸ್ಯ ಪರ್ಷನ್ ||

ಪದಸಾರಃ

ಇಮೇ | ದಿವಃ | ಅನಿಮಿಷಾ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಚಿಕಿತ್ವಾಂಸಃ | ಅಚೇತಸಂ | ನಯಂತಿ |

ಪ್ರವ್ರಾಜೇ | ಚಿತ್ | ನದ್ಯಃ | ಗಾಧಂ | ಅಸ್ತಿ | ಪ್ರಾರಂ | ನಃ | ಅಸ್ಯ | ವಿಷ್ಪಿತಸ್ಯ | ಪರ್ಷನ್ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇನೋ ಮಿತ್ರಾದಯೋ ದಿನೋ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಪೃಥಿವ್ಯಾಶ್ಚ ಸಂಬಂಧಿನೋನಿಮಿಷಾನಿಮಿ-
ಷೇಣ ಸರ್ವದಾ ಚಿಕಿತ್ವಾಂಸೋ ಜಾನಂತಃ | ಕಂ | ಅಚೇತಸಮಜ್ಞಾನಂ | ನಯಂತಿ | ಪ್ರಾಪಯಂತಿ
ಕರ್ಮಾಣಿ | ಪ್ರವ್ರಾಜೇ ಚಿತ್ ಪ್ರವಣೇಽಪ್ಯತ್ಯಂತನಿನ್ನೋಪಿ ದೇಶೇ ನದ್ಯೋ ನದ್ಯಾ ಗಾಧಮಸ್ತಿ |
ಭವತಿ ಯುಷ್ಮತ್ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ | ತೇ ಮಹಾಂತೋ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಸ್ಯ ವಿಷ್ಪಿತಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ಯ ಕರ್ಮ-
ಣಃ ಪಾರಂ ಪರ್ಷನ್ | ಪಾರಯಂತು | ನಯಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಇನೋ—ಮಿತ್ರ, ವರುಣ ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮದೇವತೆಗಳು | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೂ |
ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥಿವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೂ ಆದ | ಅಚೇತಸಂ—ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು | ಅನಿಮಿಷಾ—ಎನೆಯಿಕ್ಕದ
ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ | ಚಿಕಿತ್ವಾಂಸಃ—ಅರಿಯುತ್ತ | ನಯಂತಿ—ಕರ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. | ನದ್ಯಃ—ನದಿಯು |
ಪ್ರವ್ರಾಜೇ ಚಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ | ಗಾಧಂ ಅಸ್ತಿ—(ಈ ದೇವತೆಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ
ದಿಂದ) ತಳವು ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. | (ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಈ ದೇವತೆಗಳು) ನಃ—ನಮ್ಮ | ವಿಷ್ಪಿತಸ್ಯ—ವ್ಯಾಪಕವಾದ |
ಅಸ್ಯ—ಈ ಕರ್ಮದ | ಪಾರಂ—ದಡಕ್ಕೆ | ಪರ್ಷನ್—ಒಯ್ಯಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರ, ವರುಣ ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮದೇವತೆಗಳು, ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೂ, ಪೃಥಿವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೂ
ಆದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಎನೆಯಿಕ್ಕದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರಿಯುತ್ತ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೇವತೆ
ಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ನದಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತಳವು ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಮಹಾತ್ಮರಾದ
ಈ ದೇವತೆಗಳು ವಿಷ್ಪೃತವಾದ ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನೆರವೇರುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ. (ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾ
ದುದೂ ಕರ್ಮರೂಪವಾದುದೂ ಆದ ಈ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿಸಲಿ).

English Translation

(Beholding) with unclosing eyes, and cognizant (of the things) of
heaven and earth, they conduct the ignorant man (to duty): in the lowest
depth of the river, (through them), there is a bottom : may they lead us to
the opposite shore of the vast expanse.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯದ್ಗೋಪಾನವದಿತಿಃ ಶರ್ಮ ಭದ್ರಂ ಮಿತ್ರೋ ಯಚ್ಛಂತಿ ವರುಣಃ

ಸುದಾಸೇ |

ತಸ್ಮಿನ್ನಾ ತೋಕಂ ತನಯಂ ದಧಾನಾ ಮಾ ಕರ್ಮ ದೇವಹೇಳನಂ ತುರಾಸಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯತ್ | ಗೋಸಾವತ್ | ಅದಿತಿಃ | ಶರ್ಮ | ಭದ್ರಂ | ಮಿತ್ರಃ | ಯಚ್ಚಂತಿ | ವರುಣಃ | ಸುದಾಸೇ |
ತಸ್ಮಿನ್ | ಅ | ತೋಕಂ | ತನಯಂ | ದಧಾನಾಃ | ಮಾ | ಕರ್ಮ | ದೇವಹೇಳನಂ | ತುರಾಸಃ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಚ್ಚರ್ಮ ಸುಖಂ ಗೃಹಂ ನಾ ಗೋಸಾವದ್ರಕ್ಷಣೋಪೇತಂ ಭದ್ರಂ ಸ್ತುತ್ಯಮದಿತಿರದೀನೋಽ
ಯಮಾದಿತಿರ್ವಾ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣಶ್ಚೈತೇ ತ್ರಯೋ ದೇವಾಃ ಸುದಾಸೇ ಸುದಾನಾಯ ಮಹ್ಯಂ ಯ
ಚ್ಚಂತಿ ಪ್ರಯಚ್ಚಂತಿ ತಸ್ಮಿನ್ ಶರ್ಮಣಿ ತೋಕಂ ಪುತ್ರಂ ತನಯಂ ತತ್ಪುತ್ರಾದಿಕಂ | ಅಥವಾ ತನಯ
ಶಬ್ದೋಽಪತ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವಚನಃ | ತೋಕಂ ಬಲವಂತಂ ಪುತ್ರಮಾ ಸರ್ವತೋ ದಧಾನಾ ಧಾರಯಂತೋ
ವಯಂ ಹೇ ತುರಾಸೋ ಗಮನಾಯ ತ್ವರಮಾಣಾಃ ದೇವಹೇಳನಂ ದೇವಾನಾಂ ಮಿತ್ರಾದೀನಾಂ ಕೋ
ಪನಂ ಮಾ ಕರ್ಮ | ಮಾ ಕಾರ್ಷ್ವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅದಿತಿಃ—ಪೂರ್ಣರೂಪನಾದ ಅರ್ಯಮನೂ | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ (ಈ ಮೂರು
ದೇವತೆಗಳೂ) | ಸುದಾಸೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಹವಿಸ್ಸರ್ಪಿಸುವ ನನಗೆ | ಗೋಸಾವತ್—ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ
ಭದ್ರಂ—ಮಂಗಳಕರವಾದುದೂ ಅದ | ಯತ್ ಶರ್ಮ—ಯಾವ ಗೃಹವನ್ನು | ಯಚ್ಚಂತಿ—ಕೊಡುವರೋ |
ತಸ್ಮಿನ್—ಆ ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ತೋಕಂ—ಪುತ್ರರನ್ನು | ತನಯಂ—ಪೌತ್ರರನ್ನೂ | ಅ ದಧಾನಾಃ—ಸರ್ವತ್ರ
ಹೊಂದಿರುವ ನಾನು (ಮತ್ತು ನಮ್ಮವರು) | ತುರಾಸಃ—ಆತುರವುಳ್ಳವರಾಗಿ | ದೇವಹೇಳನಂ—ದೇವತೆಗಳ
ಕೋಪವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು | ಮಾ ಕರ್ಮ—ಮಾಡಿರುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪೂರ್ಣರೂಪನಾದ ಅರ್ಯಮನೂ, ಮಿತ್ರನೂ, ವರುಣನೂ ಈ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಹವಿಸ್ಸ
ನ್ನರ್ಪಿಸುವ ನನಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ಮಂಗಳಕರವಾದುದೂ ಅದ ಯಾವ ಗೃಹವನ್ನು ಕೊಡುವರೋ ಆ
ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪೌತ್ರರನ್ನೂ ಸರ್ವತ್ರ ಪಡೆದು ನಾನೂ ಮತ್ತು ನಮ್ಮವರೂ, ಆತುರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರಾಗಿ
ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೋಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಆಚರಿಸದಂತೆ ಆಗಲಿ.

English Translation

Including our sons and grandsons in that preserving and auspicious felicity which Aditi, Mitra and Varuna confer upon the liberal donor (of the oblation), may we never, acting precipitately, incur the displeasure of the deities.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅವ ನೇದಿಂ ಹೋತ್ರಾಭಿಯರ್ಜೇತ ರಿಪಃ ಕಾಶ್ಚಿದ್ವರುಣಧ್ರುತಃ ಸಃ |

ಪರಿದ್ವೇಷೋಭಿರರ್ಯಮಾ ವೃಣಕ್ತುರುಂ ಸುದಾಸೇ ವೃಷಣಾ ಉ ಲೋಕಂ

ಪದಪಾಠಃ

ಅವ | ನೇದಿಂ | ಹೋತ್ರಾಭಿಃ | ಯಜೇತ | ರಿಪಃ | ಕಾಃ | ಚಿತ್ | ವರುಣಧ್ರುತಃ | ಸಃ |

ಪರಿ | ದ್ವೇಷಃ | ಭಿಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ವೃಣಕ್ತು | ಉರುಂ | ಸುದಾಸೇ | ವೃಷಣಾ | ಉಂ | ಇತಿ | ಲೋಕಂ

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರಾದಯಃ ಸೋಽಸ್ಮದ್ವೇಷೀ ನೇದಿಂ ಯಾಗಸಾಧನಂ ಹೋತ್ರಾಭಿಃ | ವಾಙ್ಮನೈ-
ತತ್ | ವಾಗ್ರೂಪಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸಾರ್ಥಮವ ಯಜೇತ | ನೇದ್ಯಾಂ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವನ್ನೇವಾನ್ಮ ಸ್ತು-
ಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅವಪೂರ್ವೋ ಯಜತಿಸ್ತಾ ಗಾರ್ಥಃ | ಸ ಕಿಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾದಿತಿ ತತ್ರಾಹ | ವರುಣ-
ಧ್ರುತೋ ವರುಣೇನ ತ್ವಯಾ ಹಿಂಸಿತಃ ಸ ಕಾಶ್ಚಿದ್ರಿಪೋ ಹಿಂಸಾಃ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾದಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅಸ್ಮಾಂ-
ಸ್ವರ್ಯಮಾ ದೇವೋ ದ್ವೇಷೋಭಿದ್ವೇಷ್ಯುಭಿರಕ್ಷಪ್ರಭೃತಿಭಿಃ ಪರಿ ವೃಣಕ್ತು | ವರ್ಜಯತು |
ಉರುಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಲೋಕಂ ಸ್ಥಾನಂ ಸುದಾಸೇ ಶೋಭನದಾನಾಯ ಮಹ್ಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತಂ ಹೇ ವೃ-
ಷಣಾ ವರ್ಷಕೌ ಕಾಮಾನಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾದಿವೇದಿಗಳೇ) ಸಃ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುನು | ಹೋತ್ರಾಭಿಃ—(ತನ್ನ ಆಪರಿತವಾದ) ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ
ನೇದಿಂ—ಯಜ್ಞ ನೇದಿಯನ್ನು | ಅವ ಯಜೇತ—ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ. | ವರುಣಧ್ರುತಃ—ವರುಣನಿಂದ ಪೀಡಿತ
ನಾದ ಅವನು | ಕಾಶ್ಚಿತ್—ಕೆಲವು | ರಿಪಃ—ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಲಿ. | ಅರ್ಯಮಾ—ಆರ್ಯಮದೇವನು |
ದ್ವೇಷೋಭಿಃ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ | ಪರಿ ವೃಣಕ್ತು—ನಮ್ಮನ್ನು ಬೇರೆಮಾಡಲಿ. | ವೃಷಣಾ—ಕಾಮವರ್ಷಕ
ರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ಸುದಾಸೇ—ಹವಿಸ್ಪ್ರದನಾದ ನನಗೆ | ಉರುಂ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ಲೋಕಂ—
ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾದಿವೇದಿಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಶತ್ರುನು ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸದೆ ತನ್ನ ಯಜ್ಞನೇದಿಯನ್ನು ಕಳೆದು
ಕೊಳ್ಳಲಿ. ವರುಣನಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ಅವನು ಅನೇಕ ಹಿಂಸೆಗೂ ಪಾತ್ರನಾಗಲಿ. ಆರ್ಯಮದೇವನು ನಮ್ಮನ್ನು ನಮ್ಮ
ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾಡಲಿ. ಕಾಮವರ್ಷಕರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಹವಿಸ್ಪ್ರದನಾದ ನನಗೆ ವಿಸ್ತೃತವಾದ
ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿರಿ.

English Translation

Let my adversary desecrate the altar by (ill-expressed) praises : repelled by Varuna, may he (undergo) various sufferings : may Aryaman defend us from those who hate us : confer, showerers (of benefits), a vast region upon the liberal donor (of oblations).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ.

ಸಸ್ವತ್ತಿದ್ಧಿ ಸಮೃತ್ತಿಸ್ತೇಷ್ಯೇಷಾಮಪೀಚ್ಯೇನ ಸಹಸಾ ಸಹಂತೇ |

ಯುಷ್ಮದ್ಭಿಯಾ ವೃಷಣೋ ರೇಜಮಾನಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಚಿನ್ಮಹಿನಾ ಮೃಳತಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಸ್ವತ್ತಿ | ದ್ಧಿ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ಸಂಯತಿಃ | ತ್ವೇಷೀ | ಏಷಾಂ | ಅಪೀಚ್ಯೇನ | ಸಹಸಾ | ಸಹಂತೇ |

ಯುಷ್ಮತ್ | ಭಿಯಾ | ವೃಷಣಃ | ರೇಜಮಾನಾಃ | ದಕ್ಷಸ್ಯ | ಚಿತ್ | ಮಹಿನಾ | ಮೃಳತ | ನಃ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಏಷಾಂ ಮಿತ್ರಾದೀನಾಂ ಸಮೃತಿಃ ಸಂಗತಿಃ ಸಂಹರ್ತರ್ವಾ ಸಸ್ವರಂತರ್ಹಿತಾ ನಿಗೂಢಾ ತ್ವೇಷೀ ದೀಪ್ತಾ ಚ ಭವತಿ | ತಾದೃಶಾ ಏತೇಷ್ಯೇಚ್ಯೇನ | ಏತದಪ್ಯಂತರ್ಹಿತನಾಮ | ನಿಗೂಢೇನ ಸಹಸಾ ಬಲೇನ ಸಹಂತೇ | ಅಭಿಭವಂತ್ಯಸ್ಮದ್ಧೇಷ್ಯಾನ್ | ಕಿಂ ಚ ಹೇ ವೃಷಣೋ ಭಿಮತವರ್ಷಕಾ ಮಿತ್ರಾದೀನಃ | ಯುಷ್ಮದ್ಭಿಯಾ ವೃಷಣೋ ಭಿಯಾ ಭೀತ್ಯಾ ರೇಜಮಾನಾಃ ಕಂಪಮಾನಾ ಭವಂತಿ ವಿರೋಧಿನಃ | ಯುಷ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮದ್ಧಕ್ಷಸ್ಯ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಬಲಸ್ಯ ಮಹಿನಾ ಮಹಿಮ್ನಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ನೋಸ್ಯಭ್ಯಂ ಮೃಳತ | ಉಪದಯಾಂ ಕುರುತ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಏಷಾಂ—ಈ ಮಿತ್ರಾದಿ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳ | ಸಮೃತಿಃ—ಸಾಹಚರ್ಯವು | ಸಸ್ವಃ—ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ | ತ್ವೇಷೀ—ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. | ಅಪೀಚ್ಯೇನ—ನಿಗೂಢವಾದ | ಸಹಸಾ—ಬಲದಿಂದ | ಸಹಂತೇ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. | ವೃಷಣಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾದಿಗಳೇ, | ಯುಷ್ಮತ್—ನಿಮ್ಮ | ಭಿಯಾ—ಭೀತಿಯಿಂದ | ರೇಜಮಾನಾಃ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ನಡುಗುತ್ತಾರೆ. | ದಕ್ಷಸ್ಯ—ನಿಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ | ಮಹಿನಾ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಮೃಳತ—ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಾದಿ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳ ಸಾಹಚರ್ಯವು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ನಿಗೂಢವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾಮವರ್ಷಕರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾದಿ

ಗಳೇ; ನಿಮ್ಮ ಭೀತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ನಡುಗುತ್ತಾರೆ. ನಿಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಿ.

English Translation

The association of these (three deities) is of mysterious lustre : by their secret strength they overcome (all enemies) : showerers (of benefits), through fear (of you our opponents) are trembling : have mercy upon us in the mightiness of your strength.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ

ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಸುಮತಿನಾಯಜಾತೇ ನಾಜಸ್ಯ ಸಾತೌ ಪರಮಸ್ಯ ರಾಯಃ |

ಸೀಕ್ಷಂತ ಮನ್ಯಂ ಮಘವಾನೋ ಅರ್ಯ ಉರು ಕ್ಷಯಾಯ ಚಕ್ರೀ

ಸುಧಾತು || ೧೧ ||

ಪದವಾಕ್ಯಃ

ಯಃ | ಬ್ರಹ್ಮಣೇ | ಸುಮತಿಂ | ಅರ್ಯಜಾತೇ | ನಾಜಸ್ಯ | ಸಾತೌ | ಪರಮಸ್ಯ | ರಾಯಃ |

ಸೀಕ್ಷಂತ | ಮನ್ಯಂ | ಮಘವಾನಃ | ಅರ್ಯಃ | ಉರು | ಕ್ಷಯಾಯ | ಚಕ್ರೀ | ಸುಧಾತು ||೧೧||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೋ ಯಜಮಾನೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಪರಿವೃಥಸ್ತಕರ್ಮಣೇ ಯುಷ್ಮತ್ಸ್ತೋತ್ರರೂಪಾಯ ಸುಮತಿಂ ಶೋಭನಾಂ ಬುದ್ಧಿಮಾಯಜಾತೇ ಅರ್ಯಜತೇ | ಯಜತಿರತ್ರದಾನೇ | ದದಾತಿ ಕರೋತಿ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ನಾಜಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ ಸಾತೌ ದಾನೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ಪರಮಸ್ಯೋತ್ಕೃಷ್ಟಸ್ಯ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಚ ಸಾತೌ | ತಸ್ಯಾರ್ಥಃ | ಈರಯತಿ ಸ್ತುತೀಃ ಪ್ರೇರಯತೀತ್ಯರಿಃ ಸ್ತೋತಾ | ಮನ್ಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಮಘವಾನೋ ದಾನವಂತೋರ್ಯವಾದಯಃ ಸೀಕ್ಷಂತ | ಸಚಂತೇ | ಸೇವಿತ್ವಾ ಚ ತಸ್ಯೋರುಕ್ಷಯಾಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣನಿವಾಸಾಯ ಸುಧಾತು ಸುಧಾಮ ಶೋಭನಸ್ಥಾನಂ ಚಕ್ರೀ | ಕುರ್ವತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಾಜಸ್ಯ—ಅನ್ನದ | ಸಾತೌ—ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಪರಮಸ್ಯ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ | ರಾಯಃ—ಧನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ಬ್ರಹ್ಮಣೇ—ಮಿತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಗಾಗಿ | ಸುಮತಿಂ—ತನ್ನ ಉತ್ತಮವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು | ಅರ್ಯಜಾತೇ—ಅರ್ಪಿಸುವನೋ | ಅರ್ಯಃ—ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿ ಕರ್ತನ | ಮನ್ಯಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಮಘವಾನಃ—ಧನವಂತರಾದ ಅಧ್ಯಮಾದಿಗಳು | ಸೀಕ್ಷಂತ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. | ಉರುಕ್ಷಯಾಯ—ಅವನು ವಾಸಮಾಡಲು ವಿಶಾಲವಾಗಿರುವ | ಸುಧಾತು—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಚಕ್ರೀ—ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅನ್ನ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಧನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಅಧ್ಯಮಾ ದಿಗಳನ್ನು ದೈವಿಸಿದ ಸ್ತುತಿನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಉತ್ತಮವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿರ್ಕರ್ತನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಧನವಂತರಾದ ಅಧ್ಯಮಾದಿಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡಲು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

These munificent (deities) conjointly accept the praise of the worshipper, and bestow a spacious mansion for a dwelling upon him who, for the sake of food and excellent riches, devotes his mind to your glorification.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಯಂ ದೇವ ಪುರೋಹಿತೀರ್ಯುನಭ್ಯಾಂ ಯಜ್ಞೇಷು ಮಿತ್ರಾವರುಣಾನ-
ಕಾರಿ ।

ವಿಶ್ವಾನಿ ದುರ್ಗಾ ಸಿಪ್ಯತಂ ತಿರೋ ನೋ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೧೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಯಂ | ದೇವಾ | ಪುರೋಹಿತಿಃ | ಯುನವಭ್ಯಾಂ | ಯಜ್ಞೇಷು | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಅಕಾರಿ |

ವಿಶ್ವಾನಿ | ದುರ್ಗಾ | ಸಿಪ್ಯತಂ | ತಿರಃ | ನಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೧೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅನಯಾ ಸ್ತುತಿಮುಪಸಂಹರತಿ | ಹೇ ದೇವಾ ದೇವಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ಯು-
ನಾಭ್ಯಾಂ ಯಜ್ಞೇಷ್ವೀಯಂ ಪುರೋಹಿತಿಃ ಪುರಸ್ಥಿಯಾ ಪೂಜಾ ಸ್ತುತಿಲಕ್ಷಣಾಕಾರಿ | ಕೃತಾಭೂತ್ |
ತಾಂ ಸೇವಿತ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದುರ್ಗಾ ದುಃಖೇನ ಗಂತವ್ಯಾನ್ಯಾಪದಸ್ತಿರಃ | ತಿರಸ್ಕರುತಂ | ತಥಾ
ಕೃತ್ವಾ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸಿಪ್ಯತಂ ಪಾರಯತಂ | ಶಿಷ್ಯೋ ಗತಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಾ—ದೇವತಾತ್ಮರಾದ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ನಿಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ಯುನಾಭ್ಯಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು
ದೈವಿಸಿ | ಇಯಂ ಪುರೋಹಿತಃ—ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಈ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಪೂಜೆಯು | ಯಜ್ಞೇಷು—
ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಅಕಾರಿ—ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. (ಇದನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ) | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದುರ್ಗಾ—

ಆಸತ್ತುಗಳನ್ನು | ತಿರಃ—ನಾಶಮಾಡಿರಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪಿಸೃತಂ—ಕಷ್ಟದಿಂದ ದಾಟಿಸಿರಿ. | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಈ ಸ್ತುತಿರೂಪ ಪೂಜೆಯು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ನೀವು ಇದನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ ಸಮಸ್ತನಾದ ಆಸತ್ತುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಕಷ್ಟದಿಂದ ದಾಟಿಸಿರಿ. ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Excellent Mitra and Varuna, to you this adoration at sacrifices is addressed : remove from us all difficulties, and ever cherish us with blessings

ಅರವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉದ್ವಾಂ ಚಕ್ಷುರಿತಿ ಸಪ್ತಚ್ಚಿಂ ಷಷ್ಠಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ವೈಶ್ವಾತಾವರುಣಂ |
ಉದ್ವಾಂ ಸಪ್ತೇತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಉದ್ವಾಂ ಚಕ್ಷುಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಅರವನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉದ್ವಾಂ ಸಪ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೬೧

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೬೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೩ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೭ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉದ್ವಾಂ ಚಕ್ಷುರ್ವರುಣ ಸುಪ್ರತೀಕಂ ದೇವಯೋರೇತಿ ಸೂರ್ಯಸ್ತತನ್ನಾನ್ |

ಅಭಿ ಯೋ ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾನಿ ಚಪ್ತೇ ಸ ಮನ್ಯುಂ ಮರ್ತ್ಯೇಷ್ವಾ ಚಕೇತ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ್ | ವಾಂ | ಚಕ್ಷುಃ | ವರುಣಾ | ಸುಪ್ರತೀಕಂ | ದೇವಯೋಃ | ಏತಿ | ಸೂರ್ಯಃ | ತತನ್ನಾನ್ |
ಅಭಿ | ಯಃ | ವಿಶ್ವಾ | ಭುವನಾನಿ | ಚಷ್ಟೇ | ಸಃ | ಮನ್ಯುಂ | ಮರ್ತ್ಯೇಷು | ಆ | ಚಿಕೇತ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ದೇವಯೋರ್ದ್ಯೋತಮಾನಯೋರ್ವಾಂ ಯುವಯೋಶ್ಚಕ್ಷುಃ
ಪ್ರಕಾಶಕಂ ತೇಜಃ ಸುಪ್ರತೀಕಂ ಶೋಭನರೂಪಮೇವಂ ರೂಪಃ ಸೂರ್ಯಸ್ತತನ್ನಾಂಸ್ತೇಜೋ ವಿಶ್ವಾರ-
ಯನ್ನು ದೇತಿ | ಉದ್ಗಚ್ಛತಿ | ಅಥೋದಿತೋ ಯೋ ದೇವೋ ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಭುವನಾನಿ ಭೂತಜಾ-
ತಾನ್ಯಭಿ ಚಷ್ಟೇ ಅಭಿಪಶ್ಯತಿ ಸ ದೇವೋ ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಪ್ರವೃತ್ತಂ ಮನ್ಯುಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕರ್ಮ ವಾ
ಚಿಕೇತ | ಆಜಾನಾತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ದೇವಯೋಃ—ದೇವತಾತ್ಮರಾದ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಚಕ್ಷುಃ—
ತೇಜೋರೂಪನೂ | ಸುಪ್ರತೀಕಂ—ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಸೂರ್ಯಃ—ಸೂರ್ಯನು | ತತ-
ನ್ನಾನ್—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ. | ಯಃ—ಯಾವ ಸೂರ್ಯದೇವನು | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತ
ವಾದ | ಭುವನಾನಿ—ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನೂ | ಅಭಿ ಚಷ್ಟೇ—ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ನೋಡುವನೋ | ಸಃ—ಅದೇದೇವನು
ಮರ್ತ್ಯೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಪರಿತವಾದ | ಮನ್ಯುಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಆ ಚಿಕೇತ—ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ನಿಮ್ಮ ತೇಜೋರೂಪನೂ ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ
ಆದ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಸಮಸ್ತವಾದ
ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ನೋಡುವನೋ ಅದೇ ದೇವನು ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಪರಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು
ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Spreading around the beautiful light, Mitra and Varuna, of you two
divinities, Surya rises : he who beholds all existing beings apprehends the
acts of mortals.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ವಾಂ ಸ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವೃತಾವಾ ವಿಶ್ವೋ ಮನ್ಮಾನಿ ಧೀರ್ಘಶ್ರುದಿ-
ಯರ್ತಿ |

ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸುಕ್ರತೋ ಅನಾಥ ಆ ಯತ್ಕೃತ್ವಾ ನ ಶರದಃ ಪೃಣೈಥೇ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ನಾಂ | ಸಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ | ಯತಃ | ವಿಸ್ತಃ | ಮನ್ಮಾನಿ | ದೀರ್ಘಶ್ರುತ್ | ಇಯತಿ |

ಯಸ್ಯ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಸುಕ್ರತೋ ಇತಿ | ಸುಕ್ರತೋ | ಅನಾಥಃ | ಆ | ಯತ್ | ಕೃತ್ವಾ | ನ | ಶರದಃ |

ಪೃಣೈಥೇ ಇತಿ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ನಾಂ ಯುವಯೋರ್ಮುನ್ಮಾನಿ ಮನನೀಯಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ವಿಪ್ರೋ ಮೇಧಾವ್ಯುತಾನಾ ಯಜ್ಞವಾನ್ ದೀರ್ಘಶ್ರುಚ್ಛಿರಕಾಲಂ ಶ್ರೋತಾ ಏವಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣೋ ವಸಿಷ್ಠ ಇಯತಿ | ಪ್ರೇರಯತಿ | ಯಸ್ಯರ್ಷೇಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಪರಿವೃಥಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಹೇ ಸುಕ್ರತೋ ಶೋಭನಕರ್ಮಾಣೌ ಅನಾಥಃ ರಕ್ಷಃ | ಯತ್ಕರ್ಮ ಶರದೋ ಬಹೂನ್ ಸಂವತ್ಸರಾನಾಂ ಪೃಣೈಥೇ ಅಪೂರಯೇಥೇ ಸ ಉದಿಯತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸುಕ್ರತೋ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳ | ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ವಸಿಷ್ಠನ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಅನಾಥಃ—ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ | ಯತ್ ಕೃತ್ವಾ—ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು | ಶರದಃ—ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರಗಳ ಕಾಲ | ಆ ಪೃಣೈಥೇ—ಪ್ರತಿಫಲದಿಂದ ತುಂಬುವಿರೋ ಅಂತಹ | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ | ವಿಸ್ತಃ—ಮೇಧಾವಿಯೂ | ಮನ್ಮಾನಾ—ಯಜ್ಞಕರ್ತನೂ | ದೀರ್ಘಶ್ರುತ್—ಅನೇಕ ಕಾಲಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುವವನೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠನು | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿದ | ಮನ್ಮಾನಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ಇಯತಿ—ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾ ಪಠಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಯಾವ ವಸಿಷ್ಠನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ನೀವು ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ, ಯಾರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರಗಳ ಕಾಲ ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡುವಿರೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಮೇಧಾವಿಯೂ ಯಜ್ಞಕರ್ತನೂ ಅನೇಕ ಕಾಲಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುವವನೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠನು ನಿಮ್ಮನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪಠಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

The sage, the solemnizer of sacrifice, the ancient hearer (of holy prayer), earnestly repeats, Mitra and Varuna, your praises : he whose prayers, doers of good deeds, you favour, whose acts (of worship) you recompense not for years.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

“ ನ ಶರದಃ ” ಎನ್ನುವಾಗ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ “ ನ ” ಎಂಬುದರ ಪ್ರಯೋಗದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಭಾಷಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಅದೇ ಭಾಷಾಂತರಕಾರನು (Wilson) ತನ್ನ Notesನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. Sayana passes by ನ which may be conjunction ‘and’ as well as the negative ‘not’. In either case the sense is obscure ; it may mean that the merit of the worship is so great that it cannot be adequately rewarded except after a long time.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರೋರೋರ್ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಪ್ರ ದಿನ ಋಷ್ವತ್ ಬೃಹತಃ ಸುದಾನೂ |

ಸ್ವಶೋ ದಧಾಥೇ ಓಷಧೀಷು ವಿಕ್ಷುಧಗೃತೋ ಅನಿಮಿಷಂ ರಕ್ಷಮಾಣಾ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಉರೋಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಪ್ರ | ದಿನಃ | ಋಷ್ವತ್ | ಬೃಹತಃ | ಸುದಾನೂ | ಇತಿ ಸುದಾನೂ |

ಸ್ವಶಃ | ದಧಾಥೇ | ಇತಿ | ಓಷಧೀಷು | ವಿಕ್ಷು | ಋಧಗೃ | ಯತಃ | ಅನಿಮಿಷಂ | ರಕ್ಷಮಾಣಾ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುವಾಮುರೋರ್ಮಿತ್ರೀರ್ಣಾಯಾಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಪಿ ಪ್ರ | ಪ್ರರಿಚಾಥೇ | ಅಸ್ಯೇದೇವ ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ | ಋ. ೧-೬೦-೯ | ಇತ್ಯಾದಿಷು ಪ್ರಶಬ್ದಸ್ಯ ರಿರಿಚ ಇತ್ಯನೇನ ಸಹ ಸಂಬಂಧದರ್ಶನಾದತ್ರಾಪ್ಯ ಚಿತಕ್ರಿಯಾಧ್ಯಾಹಾರೇಣ ರಿರಿಚ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಂ | ತಥರ್ಷ್ವಾದ್ಗುಣೈರ್ಮಹತೋ ಬೃಹತಃ ಸ್ವರೂಪತೋಽತಿಮಹತೋ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾದಪಿ ಪ್ರ ರಿರಿಚಾಥೇ ಹೇ ಸುದಾನೂ ಶೋಭನದಾನಾ | ಕಿಂಚಾಷಧೀಷು ವಿಕ್ಷು ಪ್ರಜಾಸು ನಿಮಿತ್ತಭೂತಾಸು ಪ್ರಜಾಸು ಚೇತಿ ವಾ ಸ್ವಶೋ ರೂಪಂ ದಧಾಥೇ | ಧಾರಯೇಥೇ | ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಾ | ಋಧಗೃತ ಋಧಗೃತೈನ ಯತೋ ವಿವೇಕಾತ್ ಸತ್ಯೇನ ಗಚ್ಛತೋ ಜನಾನನಿಮಿಷಮವ್ಯವಧಾನೇನ ಸರ್ವದಾ ರಕ್ಷಮಾಣಾ ಪಾಲಯಂತಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನೇನು | ಉರೋಃ—ವಿಕ್ರೂತವಾದ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥಿವ್ಯಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ | ಪ್ರ—ಮೀರಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದೀರಿ. | ಸುದಾನೂ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನವಂತರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ಋಷ್ವತ್—ಅಧಿಕವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳದ್ದೂ | ಬೃಹತಃ—ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ | ದಿನಃ—

ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ | ಪ್ರ—ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದೀರಿ. | ಯಥಾಕ್ ಯತಃ — ಸತ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ
ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಜನರನ್ನು | ಅನಿಮಿಷಂ—ಸರ್ವದಾ | ರಕ್ಷಮಾಣಾ—ರಕ್ಷಿಸುವವರಾಗಿ | ಓಷಧೀಷು—ಒಷಧಿಗಳ
ಲ್ಲಿಯೂ | ವಿಷ್ಣು—ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ಸ್ವಶಃ—ಸುಂದರವಾದ ರೂಪವನ್ನು | ದಧಾಥೇ—ತುಂಬಿದ್ದೀರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನೀವು ವಿಷ್ಣುತವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಮೀರಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದೀರಿ. ಉತ್ತಮ
ದಾನವಂತರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಅಧಿಕವಾದ ಗುಣಭರಿತವಾದುದೂ, ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ದ್ಯು
ಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದೀರಿ. ಸತ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಜನರನ್ನು ಸರ್ವದಾ
ರಕ್ಷಿಸುವವರಾಗಿ ಓಷಧಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಂದರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದೀರಿ.

English Translation

You are vaster, Mitra and Varuna, than the ample earth, vaster,
bounteous donors, than the glorious and expansive heaven: you maintain
beauty in plants and in people, diligent observers of truth, and vigilantly
protecting (us).

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಪ್ರ—ಪ್ರ ರಿರಿಚಾಥೇ | ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗದ ಜತೆಗೆ ಯಾವ ಕ್ರಿಯಾಪದವೂ ಇಲ್ಲದ್ದ
ರಿಂದ ರಿರಿಚಾಥೇ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರಮಾಡಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ, ಹಿಂದೆ ಇದೇ ಸಂದರ್ಭ
ವಿರುವ ಋ. ಸಂ. ೧-೬೧-೯ ನೇ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಯೇದೇವ ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ ಪ್ರ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗದ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ರಿರಿಚೇ
ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ರಿರಿಚೇ ಎಂಬ
ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು
ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವಿವರಿಸಿ ಅದರಂತೆ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿದಾರೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶಂಸಾ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಧಾಮ ಶುಷ್ಕೋ ರೋದಸೀ ಬದ್ಧಥೇ ಮಹಿತ್ವಾ

ಅಯನ್ಮಾಸಾ ಅಯಜ್ಞನಾಮವೀರಾಃ ಪ್ರ ಯಜ್ಞಮನ್ಮಾ ವೃಜನಂ ತಿರಾತೇ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶಂಸ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ | ವರುಣಸ್ಯ | ಧಾಮ | ಶುಷ್ಕೋ | ರೋದಸೀ | ಇತಿ | ಬದ್ಧಥೇ | ಮಹಿತ್ವಾ |

ಅಯನ್ | ಮಾಸಾಃ | ಅಯಜ್ಞನಾಂ | ಅವೀರಾಃ | ಪ್ರ | ಯಜ್ಞಮನ್ಮಾ | ವೃಜನಂ | ತಿರಾತೇ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಋಷೇ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಚ ಧಾಮ ತೇಜಃಸ್ಥಾನಂ ಶಂಸ | ಸ್ತುಹಿ | ಯಯೋರ್ಧೇ-
ವಯೋಃ ಶುಷ್ಕೋ ಬಲಂ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಸಹ ವರ್ತಮಾನೇ ಮಹಿತ್ವಾ ಸ್ವಮಹತ್ತ್ವೇನ
ಬದ್ಧಭೇ ಬಧ್ನಾತಿ ಸೃಥಕ್ಷಾಪಯತಿ ಇಯಂ ಸೃಥಿನೀಯಂ ದ್ಯೌರಿತಿ ಸೃಥಕ್ಷರೋತಿ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ
ಸಹಾಸ್ತಾಮಿತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ಅಯಂಜ್ಞಾನಾನನುಷ್ಠಾತ್ಮಣಾಂ ಮಾಸಾಃ ಕಾಲಾನಯವಾ ಅವೀರಾ ಅಪುತ್ರಾ
ಏವಾಯನ್ | ಯಂತು | ಗಚ್ಛಂತು | ತದ್ವಿಪರೀತೋ ಯಜ್ಞಮನ್ಮಾ ಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ ಮತಿಮಾನ್ಯಜ್ಞಾ
ವೃಜನಂ ಬಲಂ ಪ್ರತಿರಾತೇ | ಪ್ರವರ್ಧಯತು | ಪ್ರಪೂರ್ವಸ್ತಿರತಿವರ್ಧನಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶುಷ್ಕಃ—ಯಾವ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಬಲವು | ರೋದಸೀ—ಒಟ್ಟಿಗಿದ್ದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಮ-
ಹಿತ್ವಾ—ತನ್ನ ಮಹತ್ವದಿಂದ | ಬದ್ಧಭೇ—ಬೇರೆ ಮಾಡಿ ಇರಿಸಿತೋ ಅಂತಹ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ—ಮಿತ್ರನ | ವರು-
ಣಸ್ಯ—ವರುಣನ | ಧಾಮ—ತೇಜೋಯುತವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಶಂಸ—ಪ್ರಶಂಸಿಸು. | ಅಯಂಜ್ಞಾನಾಂ—
ಯಾಗಾನುಷ್ಠಾನರಹಿತರಾದವರ | ಮಾಸಾಃ—ಕಾಲಗಳು | ಅವೀರಾಃ—ಪುತ್ರಾದಿರಹಿತವಾಗಿ | ಅಯನ್—ಕಳಿ-
ಯಲಿ | ಯಜ್ಞಮನ್ಮಾ—ಯಾಗಾನುಷ್ಠಾನಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು | ವೃಜನಂ—ತನ್ನ ಬಲವನ್ನು | ಪ್ರತಿರಾತೇ—
ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಬಲವು ಮೊದಲು ಒಟ್ಟಿಗಿದ್ದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಬೇರೆ
ಮಾಡಿ ಇರಿಸಿತೋ ಅಂತಹ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ತೇಜೋಯುತವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸು. ಯಾಗಾನುಷ್ಠಾನರಹಿ-
ತರಿಗೆ ಪುತ್ರಾದಿಸಂಪತ್ತುಗಳಿಲ್ಲದೇ ಅವರ ಆಯಸ್ಸು ಕಳಿಯಲಿ. ಯಜ್ಞಕರ್ತನೂ ಕರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೂ ತನ್ನ
ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation

Praise the splendour of Mitra and Varuna, whose strength, by its
mightiness, keeps heaven and earth asunder: may the days of those who
offer not worship pass without male descendants: may he who delights in
sacrifice increase in prosperity.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ರೋದಸೀ—ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ಎಂದರೆ ಭೂಮಿಯೂ ಸ್ವರ್ಗವೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದವು.
ಆವುಗಳನ್ನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ತಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮೆಯಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಾಡಿ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ
ದರು ಎಂಬ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಇದನ್ನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಸಹಾಸ್ತಾಂ (ತೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೧-೩-೨) ಎಂಬ
ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಮೂರಾ ವಿಶ್ವಾ ವೃಷಣಾವಿನಾನ್ತಾಂ ನ ಯಾಸು ಚಿತ್ರಂ ದದ್ಯತೇ ನ ಯಕ್ಷಂ

ದ್ರುಹಃ ಸಚಂತೇ ಅನ್ಯತಾ ಜನಾನಾಂ ನ ವಾಂ ನಿಷ್ಯಾನ್ಯಚಿತೇ ಅಭೂವನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಮೂರಾ | ವಿಶ್ವಾ | ವೃಷಣೌ | ಇಮಾಃ | ವಾಂ | ನ | ಯಾಸು | ಚಿತ್ರಂ | ದದೃಶೇ | ನ | ಯಕ್ಷಂ |

ದ್ರುಹಃ | ಸಚಂತೇ | ಅನ್ಯತಾ | ಜನಾನಾಂ | ನ | ವಾಂ | ನಿಷ್ಯಾನ್ಯ | ಅಚಿತೇ | ಅಭೂವನ್ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಮೂರಾಮೂಢಾ ಹೇ ವಿಶ್ವಾ ವ್ಯಾಪ್ತೌ ಹೇ ವೃಷಣೌ ವರ್ಷಿತಾರೌ ವಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾ-
ಮಿಮಾ ಇಮಾನಿ ಸ್ತುತಿವಚಾಂಸಿ ಕ್ರಿಯಂತೇ | ಯಾಸು ಸ್ತುತಿಷು ಚಿತ್ರಮಾಶ್ಚರ್ಯಂ ನ ದದೃಶೇ ನ
ದೃಶ್ಯತೇ ನ ಯಕ್ಷಂ ನ ಪೂಜಾ ದೃಶ್ಯತೇ | ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಮಹಿಮ್ನೋಽಪಿ ಮಹತ್ತ್ವಾತ್ ಪ್ರಯತ್ನೇನ
ಕ್ರಿಯಮಾಣಮಪಿ ಸ್ತೋತ್ರಂ ನ ಚಮತ್ಕರೋತಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಜನಾನಾಮನ್ಯತಾಸ್ತುತ್ಯವಿಷಯಾಣಿ ಸ್ತೋ-
ತ್ರಾಣಿ ದ್ರುಹೋ ದೋಗ್ಧಾರಃ ಸಚಂತೇ | ಸೇವಂತೇ | ನ ಮಹಾಂತಃ | ವಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಕ್ರಿಯ-
ಮಾಣಾನಿ ನಿಷ್ಯಾನ್ಯಂತರ್ಹಿತಾನಿ ರಹಸ್ಯಾನ್ಯಪಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣ್ಯಚಿತೇಽಜ್ಞಾನಾಯ ನಾಭೂವನ್ | ನ ಭವಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಮೂರಾ—ವಿನೇಕಿಗಳೂ | ವಿಶ್ವಾ—ವ್ಯಾಪಕರೂ | ವೃಷಣೌ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರೂ ಆದ ಎಲೈ
ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ಯಾಸು—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲಿ | ಚಿತ್ರಂ—ಯಾವ ಚಮತ್ಕಾರಗಳೂ | ನ ದದೃಶೇ—ಕಾಣು
ವುದಿಲ್ಲವೋ | ನ ಯಕ್ಷಂ—ಯಾವ ಪೂಜಾಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ | ಇಮಾಃ—ಈ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯ
ಗಳು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. | ಜನಾನಾಂ—ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾದ ಜನರ | ಅನ್ಯತಾ—ಅಸ
ದ್ವಾಕ್ಯಗಳು | ದ್ರುಹಃ—ದ್ರೋಹಾತ್ಮಕಗಳಾಗಿ | ಸಚಂತೇ—ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿದ
ನಿಷ್ಯಾಣಿ—ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ರಹಸ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಅಚಿತೇ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡದೇ | ನ ಅಭೂವನ್—
ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಿನೇಕಿಗಳೂ, ವ್ಯಾಪಕರೂ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಯಾವ ಅಸದ್ಜನರ ಸ್ತುತಿ
ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಪೂಜಾಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ದುರ್ವಾಕ್ಯಗಳು
ನಿಮಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೂ, ದ್ರೋಹಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ವಾಕ್ಯಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕ್ರೋಧ
ಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾದ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾಗುವ ಸ್ತುತಿಗಳು ರಹಸ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವು
ನಿಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದೇ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ನೀವು ಅವನ್ನು ಖಂಡಿತ ಸೇವಿಸುತ್ತೀರಿ.

English Translation

Unperplexed, all-pervading showerers (of benefits), these (praises)
are for you, in which nothing surprising, no adoration (worthy of you), is

beheld : the insincere commendations of men serve as offences : eulogies of you, although offered in secret, are not unappreciated.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸಮು ನಾಂ ಯಜ್ಞಂ ಮಹಯಂ ನಮೋಭಿರ್ಹವೇ ವಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ
ಸಬಾಧಃ |

ಪ್ರ ನಾಂ ಮನ್ಮಾನ್ಯಚಸೇ ನವಾನಿ ಕೃತಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಜುಜುಷನ್ನಿಮಾನಿ | ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಂ | ಉಂ ಇತಿ | ವಾಂ | ಯಜ್ಞಂ | ಮಹಯಂ | ನಮಃಽಭಿಃ | ಹುವೇ | ವಾಂ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ |
ಸಬಾಧಃ |

ಪ್ರ | ನಾಂ | ಮನ್ಮಾನಿ | ಯಚಸೇ | ನವಾನಿ | ಕೃತಾನಿ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಜುಜುಷನ್ | ಇಮಾನಿ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಾಂ ಯುವಯೋರ್ಯಜ್ಞಂ ನಮೋಭಿರ್ಹವೇ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸಮು
ಮಹಯಂ | ಸಂಪೂಜಯಾಮ್ಯಹಂ | ತದರ್ಥಂ ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಾಂ ಸಬಾ
ಧೋ ಬಾಧಾಯುಕ್ತೋದಹಂ ಹುವೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಿ ಬಾಧಾಪರಿಹಾರಾಯ | ವಾಂ ಯುವಾವ್ಯಚಸೇ
ಸೇವಿತುಂ ನವಾನಿ ನೂತನಾನಿ ಸ್ತುತ್ಯಾನಿ ವಾ ಮನ್ಮಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಪ್ರ ಭವಂತಿತ್ಯರ್ಥಾಹಾರಃ | ಕೃ
ತಾನಿ ಮಯಾ ಸಮೂಹೀಕೃತಾನೀಮಾನೀದಾನೀಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಿವೃಥಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ
ಯುವಾಂ ಜುಜುಷನ್ | ಪ್ರೀಣಯಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ,) ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ | ನಮೋಭಿಃ — ನಮಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ |
ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಸಮು ಮಹಯಂ—ಪೂಜಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—
ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ಸಬಾಧಃ—ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಅವೃತನಾದ ನಾನು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಹುವೇ—ಕರೆ
ಯುತ್ತೇನೆ. | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಯಚಸೇ—ಸೇವಿಸಲು | ನವಾನಿ—ನೂತನಗಳಾದ | ಮನ್ಮಾನಿ—ಸ್ತೋತ್ರ
ಗಳು | ಪ್ರ (ಭವಂತಿ)—ನಿರ್ಮಿತವಾಗುತ್ತವೆ. | ಕೃತಾನಿ—ಪನ್ನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಗಳಾದ | ಇಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮ—ಈ
ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಜುಜುಷನ್—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹರ್ಷಗೊಳಿಸಲಿ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪೂಜಾರೂಪದಲ್ಲಿ
ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಅವೃತನಾದ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು

ಸೇವಿಸಲು ನೂತನಗಳಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ನಿರ್ಮಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ನನ್ನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹರ್ಷಗೊಳಿಸಲಿ.

English Translation

I offer sacrifice to you two with praises, I invoke you, Mitra and Varuna, when in trouble : may the present hymns be capable of gratifying you : may these (my) prayers be acceptable to you both.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಯಂ ದೇವ ಪುರೋಹಿತಿಯುವಭ್ಯಾಂ ಯಜ್ಞೇಷು ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವ-
ಕಾರಿ |

ವಿಶ್ವಾನಿ ದುರ್ಗಾ ಪಿಪೃತಂ ತಿರೋ ನೋ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೨ ||

ಪದಸಾಠಃ

ಇಯಂ | ದೇವಾ | ಪುರೋಹಿತಿಃ | ಯುವಭ್ಯಾಂ | ಯಜ್ಞೇಷು | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಅಕಾರಿ |

ವಿಶ್ವಾನಿ | ದುರ್ಗಾ | ಪಿಪೃತಂ | ತಿರಃ | ನಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅನಯಾ ಸ್ತುತಿಮುಪಸಂಹರತಿ | ಹೇ ದೇವಾ ದೇವಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯವಭ್ಯಾಂ ಯುವಾ-
ಭ್ಯಾಂ ಯಜ್ಞೇಷುಯಂ ಪುರೋಹಿತಿಃ ಪುರಸ್ಥಿಯಾ ಪೂಜಾ ಸ್ತುತಿಲಕ್ಷಣಾಕಾರಿ | ಕೃತಾರ್ಥಾತ್ ! ತಾಂ
ಸೇವಿತ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದುರ್ಗಾ ದುಃಖೇನ ಗಂತವ್ಯಾನ್ಯಾಪದಸ್ತಿರಃ | ತಿರಸ್ಕರುತಂ | ತಥಾ ಕೃತ್ವಾ
ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಪಿಪೃತಂ ಪಾರಯತಂ | ಶಿಷ್ಟೋ ಗತಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಾ—ದೇವತಾತ್ಮರಾದ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ಯುವಾಭ್ಯಾಂ—ನಿಮ್ಮ
ನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಇಯಂ ಪುರೋಹಿತಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಈ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಪೂಜೆಯು | ಯ-
ಜ್ಞೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಅಕಾರಿ—ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. | (ಇದನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ) ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದ |
ದುರ್ಗಾ—ಆಪತ್ತುಗಳನ್ನಾ | ತಿರಃ—ನಾಶಮಾಡಿರಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪಿಪೃತಂ—ಕಷ್ಟದಿಂದ ದಾಟಿಸಿರಿ. |
ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಪೂಜೆಯು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ ಸಮಸ್ತವಾದ ಅಪತ್ತುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಷ್ಟದಿಂದ ದಾಟಿಸಿರಿ. ನೀವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

To you, divine Mitra and Varna, to you this adoration at sacrifice is addressed : remove from us all difficulties, and ever cherish us with blessings.

ಅರವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತ್ಸೂರ್ಯ ಇತಿ ಷಡ್ಯಚಿಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಉತ್ಸೂರ್ಯಃ ಷಳಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ರಃ ಸೌರ್ಯ ಇತಿ | ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ | ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಃ | ಅದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ರಃ ಸೌರ್ಯದೇವತ್ಯಾಃ ತಿಷ್ಟಾ ಮಿತ್ರವರುಣದೇವತ್ಯಾಃ || ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಉತ್ಸೂರ್ಯಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ವಿಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉತ್ಸೂರ್ಯಃ ಷಳಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ರಃ ಸೌರ್ಯಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು ; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಸೌರ್ಯನು ದೇವತೆಯು ; ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮಿತ್ರವರುಣರು ದೇವತೆಯು. ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೬೨

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೬೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೪ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—೧—೩. ಸೌರ್ಯಃ | ೪—೬. ಮಿತ್ರವರುಣಾ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ |

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತ್ಸೂರ್ಯೋ ಬೃಹದರ್ಚೀಂಷ್ಯಶ್ರೇತ್ವರು ವಿಶ್ವಾ ಜನಿಮು ಮಾನುಷಾಣಾಂ |
ಸಮೋ ದಿನಾ ದದೃಶೇ ರೋಚಮಾನಃ ಕೃತ್ವಾ ಕೃತಃ ಸುಕೃತಃ ಕತ್ಯಭಿ-
ಭೂತಾ || ೧ ||

ಪದಸಾರ:

ಉತ್ | ಸೂರ್ಯಃ | ಬೃಹತ್ | ಅರ್ಚೀಂಷಿ | ಅಶ್ರೀತ್ | ಪುರು | ವಿಶ್ವಾ | ಜನಿಮ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ |
 ಸಮಃ | ದಿನಾ | ದದೃಶೇ | ರೋಚಮಾನಃ | ಕೃತ್ವಾ | ಕೃತಃ | ಸುಕೃತಃ | ಕರ್ತೃಭಿಃ | ಭೂತ್ ||೧||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸೂರ್ಯಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕೋ ದೇವೋ ಬೃಹದತ್ಯಧಿಕಂ ಪುರು ಪುರೂಣಿ ಬಹುನ್ಯರ್ಚೀಂಷಿ
 ತೇಜಾಂಸ್ಯುದಶ್ರೀತ್ | ಉರ್ಧ್ವಂ ಶ್ರಯತಿ | ಕಿಂ ಪ್ರತಿ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ವಿಶ್ವಾ ಸ-
 ವಾಣಿ ಜನಿಮ ಜನಿಮಾನಿ ಜನಾನ್ | ಜನಶಬ್ದಃ ಸಂಘವಚನಃ | ತಾನ್ಪ್ರತ್ಯುದಶ್ರೀತ್ | ಸ ದೇವೋ
 ದಿನಾಹನಿ ರೋಚಮಾನಃ ಸನ್ ಸಮೋ ದದೃಶೇ | ಏಕರೂಪಃ ಪ್ರತಿನಿಯತಃ ಸಸ್ತೃತ್ಯತೇ | ತಸ್ಮಾ-
 ತ್ಪುರುಷಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರತ್ಯಾದಿತೋ ಭವತೀತಿ ಹಿ ಶ್ರುತಿಃ | ಸ ದೇವಃ ಕೃತ್ವಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಕರ್ತಾ ಕೃತಃ
 ಸಂಪಾದಿತಃ ಪ್ರಜಾಪತಿನಾ ಕರ್ತೃಭಿಃ ಸ್ತುತಿಕರ್ತೃಭಿಃ ಸುಕೃತಃ ಸ್ತುತ್ಯಾ ತೀಕ್ಷ್ಣಕೃತೋ ಭೂತ್ |
 ಭವತಿ ||

ಪ್ರತಿಸಾರ್ಥ

ಸೂರ್ಯಃ—ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನಾದ ಸೂರ್ಯನು | ಬೃಹತ್—ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ | ಪುರು—ಅನೇಕವಿಧ
 ವಾದುದೂ ಆನ | ಅರ್ಚೀಂಷಿ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಉದಶ್ರೀತ್—ಉರ್ಧ್ವಮುಖವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತಾನೆ. |
 ಮಾನುಷಾಣಾಂ—ಮಾನವರ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಜನಿಮ—ಸಂಘಗಳ ಮೇಲೂ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು
 ಹರಡುತ್ತಾನೆ. | ದಿನಾ—ಅಹಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ | ರೋಚಮಾನಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ | ಸಮಃ—ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಒಂದೇ ವಿಧ
 ವಾಗಿ | ದದೃಶೇ—ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. | ಕೃತ್ವಾ—ಸಕಲವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವವನೂ | ಕೃತಃ—ತಾನೇ ಪ್ರಜಾಪತಿ
 ಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು | ಕರ್ತೃಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ | ಸುಕೃತಃ—ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ
 ಟ್ಟವನಾಗಿ | ಭೂತ್—ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ, ಅನೇಕವಿಧವಾದುದೂ ಆದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು
 ಉರ್ಧ್ವಮುಖವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತಾನೆ. ಮಾನವರ ಸಮಸ್ತ ಸಂಘಗಳ ಮೇಲೂ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಹರಡುತ್ತಾನೆ.
 ಅಹಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವವನೂ
 ತಾನೇ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ
 ಆಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Surya spreads his vast and numerous rays over all the crowds of men;
 shining bright by day, he is beheld (by all) the same, the creator, the crea-
 ted, he is glorified by his worshippers.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿ ಪುರೋ ನ ಉದ್ಗಾ ಏಭಿಃ ಸ್ತೋಮೇಭಿರೇತಶೇಭಿರೇವೈಃ |
 ಪ್ರ ನೋ ಮಿತ್ರಾಯ ವರುಣಾಯ ವೋಚೋನಾಗಸೋ ಅರ್ಯಮ್ಣೇ
 ಅಗ್ನಯೇ ಚ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಃ | ಸೂರ್ಯ | ಪ್ರತಿ | ಪುರಃ | ನಃ | ಉತ್ | ಗಾಃ | ಏಭಿಃ | ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ | ಏತಶೇಭಿಃ | ಏವೈಃ |
 ಪ್ರ | ನಃ | ಮಿತ್ರಾಯ | ವರುಣಾಯ | ವೋಚಃ | ಅನಾಗಸಃ | ಅರ್ಯಮ್ಣೇ | ಅಗ್ನಯೇ | ಚ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸೂರ್ಯ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ತಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಪ್ರತಿ ಪುರಃ ಪುರಸ್ತಾದುದ್ಗಾಃ | ಉದ್ಗ ಚೈ | ಕೈಃ
 ಸಾಧನೈಃ | ಏಭಿಃ ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ ಸ್ತೋಮೈಃ ಸ್ತುತ್ಯೈರೇತಶೇಭಿರೇತವರ್ಣೈಃ || ಸ್ವಾರ್ಥಿಕಃ ಶಕಾರಃ ಯಾ
 ಜರಂತಾ ಯುವಶಾ ತಾ | ಋ. ೧-೧೬೧-೭ | ಪುರುಷಃ ಕೃಷ್ಣಶವಾಸ್ಯುತ್ಪತ್ತಿರತಃ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೫-೧೪ | ಇತ್ಯಾ-
 ದಿವತ್ || ತಾದೃಶೈರೇವೈರ್ಗಮನಶೀಲೈರಶ್ವೈರುದ್ಗಾಃ | ಅಥ ತಥಾ ಕೃತ್ವಾಸ್ತಾಭಿಃ ಸ್ತುತಃ ಸನ್ನೋಽ-
 ಸ್ಮಾನನಾಗಸೋಽಪಾಪಾನ್ಪ್ರ ವೋಚಃ | ಕೇಭ್ಯಃ | ಮಿತ್ರಾಯ ವರುಣಾಯಾರ್ಯಮ್ಣೇಽಗ್ನಯೇ ಚ |
 ಅತ್ರ ಸೂರ್ಯ ಇತರೇಷಾಂ ಮಿತ್ರಾದೀನಾಂ ಸಂಕೀರ್ತನಂ ತೇಷಾಮಪಿ ನಿಸಾತಭಾಕ್ತ್ವಾದವಿರುದ್ಧಂ |
 ಏವಂ ಪೂರ್ವಕ್ರೋತ್ತರತ್ರ ಚ ಮೈತ್ರಾವರುಣೇರ್ಯಮಾದೀನಾಂ ಸಂಕೀರ್ತನಮಪಿ ನ ವಿರುದ್ಧತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸೂರ್ಯ—ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನೇ | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ |
 ಏತಶೇಭಿಃ—ಪ್ರಭಾಯುತವಾದವೂ ಆದ | ಏಭಿಃ ಏವೈಃ—ಈ ಅಶ್ವಗಳೊಡಗೂಡಿ | ನಃ ಪ್ರತಿ—ನಮಗಭಿಮುಖ
 ನಾಗಿ | ಪುರಃ—ನಮ್ಮ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಉದ್ಗಾಃ—ಉದಯಿಸಿ ಬಾ. | ಮಿತ್ರಾಯ—ಮಿತ್ರನಲ್ಲಿಯೂ | ವರು-
 ಣಾಯ—ವರುಣನಲ್ಲಿಯೂ | ಅರ್ಯಮ್ಣೇ—ಅರ್ಯಮನಲ್ಲಿಯೂ | ಅಗ್ನಯೇ ಚ—ಅಗ್ನಿಯ ಮುಂದೆಯೂ |
 ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅನಾಗಸಃ—ಪಾಪರಹಿತರೆಂಬುದಾಗಿ | ಪ್ರ ವೋಚಃ—ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹೇಳು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವೂ, ಪ್ರಭಾಯುತವಾದವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಅಶ್ವ
 ಗಳೊಡಗೂಡಿ ನಮಗಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿ ಬಾ. ಮಿತ್ರನಲ್ಲಿಯೂ, ಅರ್ಯಮ ಮತ್ತು
 ಅಗ್ನಿಯ ಮುಂದೆಯೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪರಹಿತರೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ತಿಳಿಸು.

English Translation

Rise up before us, Surya, with your glorious white horses : declare us free from sin to Mitra, Varuna, Aryaman and Agni.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಿ ನಃ ಸಹಸ್ರಂ ಶುರುಧೋ ರದಂತ್ವ್ಯತಾವಾನೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ ಅಗ್ನಿಃ
ಯಚ್ಛಂತು ಚಂದ್ರಾ ಉಪಮಂ ನೋ ಅರ್ಕಮಾ ನಃ ಕಾಮಂ ಪೂಪುರಂತು
ಸ್ತವಾನಾಃ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಿ | ನಃ | ಸಹಸ್ರಂ | ಶುರುಧಃ | ರದಂತು | ಋತ್ವವಾನಃ | ವರುಣಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅಗ್ನಿಃ |
ಯಚ್ಛಂತು | ಚಂದ್ರಾಃ | ಉಪಮಂ | ನಃ | ಅರ್ಕಂ | ಅ | ನಃ | ಕಾಮಂ | ಪೂಪುರಂತು |
ಸ್ತವಾನಾಃ || ೩ ||

ಸಾಂಯಜ್ಞಾತ್ಯಂ

ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ಶುರುಧಃ ಶುಚೇದರ್ಕಃ ಋತ್ವಪ್ರತಿರೋಚ್ಯಾರಾಋತವಾನಃ ಸತ್ಯವಂತೋ ವರು-
ಣಾದಯಃ ಸಹಸ್ರಂ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಂ ಧನಂ ವಿರದಂತು | ವಿತರಂತು | ಅಥವಾ ಶುರುಧ ಉಕ್ತಲ-
ಕ್ಷಣಾಃ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಹಿಷಧೀ ರದಂತು | ಕಿಂ ಚ ತೇ ಚಂದ್ರಾ ಆಹ್ಲಾದಕಾರಿಣೋಽಸ್ತುಭ್ಯಮು-
ಪಮಂ ಸ್ತುತ್ಯಮರ್ಕಮರ್ಚನೀಯಂ ಯಚ್ಛಂತು | ಕಿಂಚಿ ಸ್ತವಾನಾ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತಾಯಮಾನಾ ನೋಽ
ಸ್ಮಾಕಂ ಕಾಮಮಪೇಕ್ಷಿತಂ ಪೂಪುರಂತು | ಪೂರಯಂತು | ಹೇ ಸೂರ್ಯ ತ್ವಯಾನುಜ್ಞಾತಾ ಇತಿ
ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸ್ತುತಿಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶುರುಧಃ—ದುಃಖನಾಶಕರೂ | ಋತವಾನಾಃ—ಸತ್ಯಪಾಲಕರೂ ಆದ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ |
ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸಹಸ್ರಂ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಧನವನ್ನು | ವಿ
ರದಂತು—ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ. | ಚಂದ್ರಾಃ—ಆಹ್ಲಾದಕಾರಕರಾದ ಈ ದೇವತೆಗಳು | ಉಪಮಂ—ಅಸಾಧಾರ-
ಣವೂ | ಅರ್ಕಂ—ಪೂಜ್ಯವೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು | ನಃ ಯಚ್ಛಂತು—ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ. | ಸ್ತವಾನಾಃ—ನಮ್ಮಿಂದ
ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಈ ದೇವತೆಗಳು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಕಾಮಂ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು | ಅ ಪೂಪುರಂತು—ತುಂಬಿ
ಕೊಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದುಃಖನಾಶಕರೂ, ಸತ್ಯಪಾಲಕರೂ ಆದ ವರುಣನೂ ಮಿತ್ರನೂ ಅಗ್ನಿಯೂ ನಮಗೆ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ
ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಆಹ್ಲಾದಕಾರಕರಾದ ಈ ದೇವತೆಗಳು ಅಸಾಧಾರಣವೂ ಪೂಜ್ಯವೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮಗೆ
ಕೊಡಲಿ. ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಈ ದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡಲಿ.

English Translation

May Varuna, Mitra, and Agni, the alleviators of pain, the observers of truth, bestow upon us thousands (of riches) : may they, the givers of delight, grant us excellent (food) : glorified by us, may they fulfil our desires

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದ್ಯಾವಾಭೂಮಿಾ ಅದಿತೇ ತ್ರಾಸೀಥಾಂ ನೋ ಯೇ ವಾಂ ಜಜ್ಞಃ ಸುಜನಿ-
ಮಾನ ಋಷ್ವೇ |

ಮಾ ಹೇಳೇ ಭೂಮು ವರುಣಸ್ಯ ವಾಯೋನೂ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಿಯತಮಸ್ಯ
ನೃಣಾಂ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ದ್ಯಾವಾಭೂಮಿಾ ಇತಿ | ಅದಿತೇ | ತ್ರಾಸೀಥಾಂ | ನಃ | ಯೇ | ವಾಂ | ಜಜ್ಞಃ | ಸುಜನಿಮಾನಃ |
ಋಷ್ವೇ ಇತಿ |

ಮಾ | ಹೇಳೇ | ಭೂಮು | ವರುಣಸ್ಯ | ವಾಯೋನಃ | ಮಾ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ | ಪ್ರಿಯತಮಸ್ಯ | ನೃಣಾಂ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದ್ಯಾವಾಭೂಮಿಾ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಹೇ ಅದಿತೇಽಖಂಡನೀಯೇ | ಏತದ್ದ್ಯಾವಾಭೂ-
ಮ್ಯೋರೇವೈಕವಚನೇನ ಸಂಜೋಧನಂ | ಹೇ ಋಷ್ವೇ | ಮಹನ್ನಾಮೃತತ್ | ಹೇ ಮಹತ್ಯಾ ನೋ-
ಸ್ತಾಂಸ್ತ್ರಾಸೀಥಾಂ | ರಕ್ಷತಂ | ಯೇ ವಯಂ ಸುಜನಿಮಾನಃ ಶೋಭನಜನ್ಮಾನೋ ವಾಂ ಯುವಾಂ
ಜಜ್ಞಃ ಜ್ಞಾತವಂತಃ ಸ್ಮ | ಕಿಂ ಚ ವಯಂ ವರುಣಸ್ಯ ಹೇಳೇ ಕ್ರೋಧೇ ಮಾ ಭೂಮು | ತಥಾ ವಾಯೋ-
ನೂ ಭೂಮು | ತಥಾ ನೃಣಾಂ ಸ್ತುತಿನೇತ್ಯಾಣಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರಿಯತಮಸ್ಯ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಹೇಳೇ ಮಾ
ಭೂಮು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅದಿತೇ—ಪೂರ್ಣವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ | ಋಷ್ವೇ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ದ್ಯಾವಾ-
ಭೂಮಿಾ—ಎಲೈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೇ, | ಯೇ—ಯಾವ ನಾವು | ಸುಜನಿಮಾನಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮಗಳು
ಳ್ಳವರಾಗಿ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ ಮಹತ್ವವನ್ನು | ಜಜ್ಞಃ—ಅರಿತಿದ್ದೇವೆಯೇ ಅಂತಹ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ತ್ರಾ-
ಸೀಥಾಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. | (ವಯಂ—ನಾವು) | ವರುಣಸ್ಯ—ವರುಣನ | ಹೇಳೇ—ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ | ಮಾ ಭೂಮು—
ವಶರಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. | ವಾಯೋನಃ—ವಾಯುವಿನ ಕೋಪಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. | ನೃಣಾಂ—
ಮಾನವರಿಗೆ | ಪ್ರಿಯತಮಸ್ಯ—ಅತಿಯಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡುವ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ—ಮಿತ್ರನ ಕೋಪಕ್ಕೂ | ಮಾ-
ನಾವು ವಶರಾಗುವಂತೆ ಆಗದಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಖಂಡಾತ್ಮಕವಲ್ಲದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ, ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಎಚ್ಚೆ ದ್ವಾವಾಪ್ಯಧಿವಿ
ಗಳೇ, ಯಾವ ನಾವು ಉತ್ತಮನಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವರಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದೇವೆಯೋ ಅಂತಹ ನಮ್ಮನ್ನು
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ನಾವು ವರುಣನ ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ವಶನಾಗುವಂತೆ ಆಗದಿರಲಿ. ವಾಯುವಿನ ಕೋಪಕ್ಕೂ ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತ
ಕಾರಿಯಾದ ಮಿತ್ರನ ಕೋಪಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾಗುವಂತೆ ಆಗದಿರಲಿ.

English Translation.

Indivisible and mighty heaven and earth protect us who, of fortunate
birth, have knowledge of you both : let us not incur the displeasure of
Varuna, or of Vayu, or of Mitra, the best beloved of men.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಬಾಹವಾ ಸಿಸೃತಂ ಜೀವಸೇ ನ ಆ ನೋ ಗವ್ಯೋತಿಮುಕ್ಷತಂ ಘೃತೇನ ।

ಆ ನೋ ಜನೇ ಶ್ರವಯತಂ ಯುವಾನಾ ಶ್ರುತಂ ಮೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ

ಹವೇನಾ || ೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಬಾಹವಾ | ಸಿಸೃತಂ | ಜೀವಸೇ | ನಃ | ಆ | ನಃ | ಗವ್ಯೋತಿಂ | ಉಕ್ಷತಂ | ಘೃತೇನ |

ಆ | ನಃ | ಜನೇ | ಶ್ರವಯತಂ | ಯುವಾನಾ | ಶ್ರುತಂ | ಮೇ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಹವಾ | ಇಮಾ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರ ಬಾಹವೇತಿ ಪಂಚಮಿಾ ಮೈತ್ರಾವರುಣೇ ಸತೌ ಸಶುಪುರೋಡಾಶಸ್ಯ ಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ
ಚ | ಪ್ರ ಬಾಹವಾ ಸಿಸೃತಂ ಜೀವಸೇ ನೋ ಯದ್ಭಂಹಿಷ್ಯಂ ನಾತಿವಿಧೇ ಸುದಾನೂ | ಅ. ೩-೮ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ದೇವೌ ಬಾಹವಾ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಬಾಹೂ ಪ್ರ ಸಿಸೃತಂ |
ಪ್ರಸಾರಯತಂ ಹವಿಸ್ವೀಕಾರಾಯ ಧನಪ್ರದಾನಾಯ ವಾ | ಕಿಮರ್ಥಮಿತಿ | ನೋ ಜೀವಸೇಽಸ್ಮಾಕಂ
ಜೀವನಾಯ | ಕಿಂಚಿ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಗವ್ಯೋತಿಂ | ಗಾವೋ ಯಂತಿ ಗಚ್ಛಂತೈತ್ರೇತಿ ಗವ್ಯೋತಿಗೋಽ-
ಮಾರ್ಗಭೂಮಿಃ | ತಾಂ ತೃಣಾದಿಪ್ರರೋಹಾಯ ಘೃತೇನೋದಕೇನಾ ಸಮಂತಾದುಕ್ಷತಂ | ಸಿಂಚತಂ |
ಕಿಂಚಿ ನೋಽಸ್ಮಾ ಇನ್ದ್ರಸ್ಯೇತನ್ನಮಾನೇ ಮನುಷ್ಯಸಮೂಹೇ ವಾ ನೋಽಸ್ಮಾ ಇನ್ದ್ರವಯತಂ | ವಿಶ್ರುತಂ
ಕುರುತಂ | ಹೇ ಯುವಾನಾ ನಿತ್ಯಯಾವನೌ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತೌ ವಾ ಯುವಾಂ ಮೇ ಮಮೇಮಾನಿ
ಹವಾಹ್ವಾನಾನಿ ಶ್ರುತಂ | ಶ್ರುಣುತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಜೀವಸೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ |
 ಬಾಹವಾ—ನಿಮ್ಮ ಎರಡು ಬಾಹುಗಳನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಹರಡಿರಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗವ್ರಾತಿಂ—ಗೋವುಗಳು
 ಸಂಚರಿಸುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು | ಘೃತೇನ—ಉದಕದಿಂದ | ಆ ಉಕ್ಷತಂ—ಸರ್ವತ್ರ ತೋಯಿಸಿರಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು
 ಜನೇ—ಉತ್ತಮಜನರ ಮುಂದೆ | ಆ ಶ್ರವಯತಂ—ಪ್ರಖ್ಯಾತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ. | ಯುವಾನಾ—ನಿತ್ಯತರುಣ
 ರಾದ ನೀವು | ಮೇ—ನನ್ನ | ಇಮಾ ಹವಾ—ಈ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮವಾದ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಎರಡು ಬಾಹುಗಳನ್ನೂ ದೀರ್ಘವಾಗಿ
 ಹರಡಿರಿ. ನಮ್ಮ ಗೋವುಗಳು ಸಂಚರಿಸುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉದಕದಿಂದ ಸರ್ವತ್ರ ತೋಯಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಉತ್ತಮ
 ವಾದ ಜನರ ಮುಂದೆ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ನಿತ್ಯತರುಣರಾದ ನೀವು ನನ್ನ ಈ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ.

English Translation

Stretch forth your arms for the prolongation of our existence, bedew
 with water the pastures of our cattle, render us honoured amongst men;
 ever youthful Mitra and Varuna, hear these my invocations.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ ಪುರೋಡಾಶ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರ ಬಾಹವಾ
 ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಪ್ರ ಬಾಹವಾ ಸಿ-
 ಸ್ತುತಂ ಜೀವಸೇ ನೋ ಯದ್ಬಂಹಿಷ್ಯಂ ನಾತಿವಿಧೇ ಸುದಾನೋ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೮) ವಿವೃತ
 ವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೋ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣೋ ಅರ್ಯಮಾ ನಸ್ತುನೇ ತೋಕಾಯ ವರಿವೋ
 ದಧಂತು |

ಸುಗಾ ನೋ ವಿಶ್ವಾ ಸುಪಥಾನಿ ಸಂತು ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
 ನಃ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನು | ಮಿತ್ರಃ | ವರುಣಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ನಃ | ತ್ತುನೇ | ತೋಕಾಯ | ವರಿವಃ | ದಧಂತು |

ಸುಗಾ | ನಃ | ವಿಶ್ವಾ | ಸುಪಥಾನಿ | ಸಂತು | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಿತ್ರೋ ವರುಣೋರ್ಯಮಾ ಚೈತೇ ತ್ರಯೋ ದೇವಾ ನ್ನದ್ಯ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ತ್ವನ ಆತ್ಮನ
ಆತ್ಮಹಿತಾಯ ತೋಕಾಯ ಪುತ್ರಾಯ ಚ ವರಿವೋ ಧನಂ ದಧಂತು | ಪ್ರಯಚ್ಛಂತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಗಂತವ್ಯಾನಿ ಸುಗಾ ಸುಗಮನಾನಿ ಸುಸಥಾನಿ ಚ ಸಂತು | ಭವಂತು | ಶಿಷ್ಯಂ ಗತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ನು—ಈಗ | ನಃ—
ನಮಗೆ | ತ್ವನೇ—ಸ್ವಂತಕ್ಕೂ | ತೋಕಾಯ—ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನಿಗೂ | ವರಿವಃ—ಧನವನ್ನು | ದಧಂತು—ಕೊಡಲಿ
ನಃ—ನಮ್ಮ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಸುಗಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳು | ಸುಸಥಾನಿ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವಾಗಿ | ಸಂತು—ಆಗಿರಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ— ನೀವು | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರನೂ, ವರುಣನೂ, ಅರ್ಯಮನೂ, ಈಗ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಃ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ
ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತವಾದ ಉತ್ತಮಮಾರ್ಗಗಳೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವಾಗಿ
ಆಗಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May Mitra, Varuna, Aryaman grant affluence to us and to our pros-
terity : may all paths be easy of access unto us : and do you ever cherish us
with blessings.

ಅರವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉದ್ವೇತೀತಿ ಷಡ್ವಚಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ | ಅದ್ಯಾಕ್ಷತಸ್ರಃ
ಪಂಚಮ್ಯಾಃ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಶ್ಚ ಸೂರ್ಯದೇವತ್ಯಾ ಅವಶಿಷ್ಟಾಸ್ತ್ರಯೋರ್ಧರ್ಚಾರ್ಷಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣದೇ-
ವತ್ಯಾಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಉದ್ವೇತೀತಿ ಚಾರ್ಧಪಂಚಮಾ ಇತಿ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಉದ್ವೇತಿ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಮುಕ್ತುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಮುಷಿಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಸು. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ
ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಮುಕ್ತುಗಳೂ ಐದನೆಯ ಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವೂ ಸೂರ್ಯದೇವತಾಕವು. ಉಳಿದ ಮೂರು
ಅರ್ಧ ಮುಕ್ತುಗಳು ಎಂದರೆ ಒಂದೂವರೆ ಮುಕ್ತು ಮಿತ್ರಾವರುಣದೇವತಾಕವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉದ್ವೇ-
ತೀತಿ ಚಾರ್ಧಪಂಚಮ್ಯಾಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೬೩

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೬೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೫ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಖ್ಯೆ—೬ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—೧....೪, ೫ ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ. ಸೂರ್ಯಃ | ೫ ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾರ್ಧ,
೬. ಮಿತ್ರಾನರುಣಾ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಪುಷ್ ||

ಸಂಹಿತಾನಾಶಃ

ಉದ್ವೇತಿ ಸುಭಗೋ ವಿಶ್ವಚಕ್ಷಾಃ ಸಾಧಾರಣಃ ಸೂರ್ಯೋ ಮಾನುಷಾಣಾಂ |

ಚಕ್ಷುರ್ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ದೇವಶ್ಚರ್ಮೇವ ಯಃ ಸಮವಿವ್ಯಕ್ತಿಮಾಂಸಿ ||೧||

ಪದವಾಶಃ

ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಏತಿ | ಸುಭಗಃ | ವಿಶ್ವಚಕ್ಷಾಃ | ಸಾಧಾರಣಃ | ಸೂರ್ಯಃ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ |

ಚಕ್ಷುಃ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ | ವರುಣಸ್ಯ | ದೇವಃ | ಚರ್ಮೇವ | ಯಃ | ಸಮವಿವ್ಯಕ್ | ತಮಾಂಸಿ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉದ್ವೇತಿ ಉದ್ಗಚ್ಛತ್ಯಯಂ ಸೂರ್ಯಃ ಸುಭಗಃ ಶೋಭನಭಾಗ್ಯಃ ಸುಷ್ಪ ಭಜನೀಯೋ ನಾ
ವಿಶ್ವಚಕ್ಷಾಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾ ಮಾನುಷಾಣಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸಾಧಾರಣಃ | ಸಾಧಾರಣ-
ತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕಶ್ರುತಿಃ ಪೂರ್ವಮುದಾಹೃತಾ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಚ ಚಕ್ಷುಃ ಪ್ರಕಾಶಕೋ ದೇವೋ
ದ್ಯೋತಮಾನಃ | ಯೋ ದೇವಶ್ಚರ್ಮೇವ ಚರ್ಮಣೀವ ತಮಾಂಸಿ ಸಮವಿವ್ಯಕ್ ಸಹ ವಿಚಿತಿ ಸಂವೇ-
ಷ್ಠಯತಿ ಸ ಮಹಾನುಭಾವೋ ದೇವ ಉದ್ವೇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಃ—ಯಾರು | ಚರ್ಮೇವ—ಚರ್ಮದಂತೆ ಹರಡಿರುವ | ತಮಾಂಸಿ—ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯನ್ನು | ಸಮ-
ವಿವ್ಯಕ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚದುರಿಸುವನೋ ಅಂತಹವನೂ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ—ಮಿತ್ರನಿಗೂ | ವರುಣಸ್ಯ—ವರುಣನಿಗೂ |
ಚಕ್ಷುಃ—ಕಣ್ಣಿನಂತಿರುವವನೂ | ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ—ಸಕಲಮಾನವರಿಗೂ | ಸಾಧಾ-
ರಣಃ—ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನೂ | ವಿಶ್ವಚಕ್ಷಾಃ—ಸಕಲವನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲವನೂ | ಸುಭಗಃ—
ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕನೂ ಅದ | ಸೂರ್ಯಃ—ಸೂರ್ಯನು | ಉದ್ವೇತಿ—ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಚರ್ಮದಂತೆ ಹರಡಿರುವ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚದುರಿಸುವವನೂ, ಮಿತ್ರನಿಗೂ ವರುಣನಿಗೂ
ಕಣ್ಣಿನಂತಿರುವವನೂ ದೇವತಾತ್ಮನೂ, ಸಕಲ ಮಾನವರಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನೂ, ಸಕಲವನ್ನು
ನೋಡಬಲ್ಲವನೂ, ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕನೂ ಅದ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

The auspicious Surya rises, the eye of all, the common (parent) of men : the divine eye of Mitra and of Varuna, who breaks through the glooms as through (investing) skin.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉದ್ವೇತಿ ಪ್ರಸವಿತಾ ಜನಾನಾಂ ಮಹಾನ್ಯೇತುರರ್ಣವಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ।

ಸಮಾನಂ ಚಕ್ರಂ ಪರ್ಯಾವಿವೃತ್ಸನ್ಯದೇತಶೋ ವಹತಿ ಧೂಷು ಯುಕ್ತಃ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಏತಿ | ಪ್ರಸವಿತಾ | ಜನಾನಾಂ | ಮಹಾನ್ | ಕೇತುಃ | ಅರ್ಣವಃ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ |

ಸಮಾನಂ | ಚಕ್ರಂ | ಪರ್ಯಾವಿವೃತ್ಸನ್ | ಯತ್ | ಏತಶಃ | ವಹತಿ | ಧೂಷು | ಯುಕ್ತಃ ॥ ೨ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಯಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಃ || ವಿಭಕ್ತಿವ್ಯತ್ಯಯಃ || ಉದ್ವೇತಿ | ಉದ್ಗಚ್ಛತಿ | ಕೀದೃ-
ಶೋಽಯಂ | ಜನಾನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರಸವಿತಾ ಸರ್ವೇಷು ಕರ್ಮಸ್ವನುಜ್ಞಾತಾ ಮಹಾನ್ ಪೂಜ್ಯಃ
ಕೇತುಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕೋಽರ್ಣವ ಉದಕಪ್ರದಃ | ಕಿಂ ಕುರ್ಮನ್ನುದೇತಿ ಉಚ್ಯತೇ | ಸಮಾನಂ
ಸರ್ವೇಷಾಮೇಕರೂಪಮೇಕಮೇವ ಚಕ್ರಂ ರಥಾಂಗಂ ಚರಣಶೀಲಂ ರಥಂ ವಾ ಪರ್ಯಾವಿವೃತ್ಸನ್
ಪರ್ಯಾವರ್ತಯಿತುಮಿಚ್ಛನ್ | ಯದ್ರಥಚಕ್ರಂ ಧೂಷು ರಥಸ್ಯ ಯುಕ್ತ ಏತಶ ಏತಶವರ್ಣೋ
ಹರಿತವರ್ಣೋಽಶ್ವೋ ವಹತಿ | ಏಕೋ ಅಶ್ವೋ ವಹತಿ ಸಪ್ತನಾಮಾ | ಋ. ೧-೧೬೪-೨ | ಇಕ್ಯುಕ್ತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್—ಯಾವ ರಥಚಕ್ರವನ್ನು | ಧೂಷು—ರಥದ ನೊಗಕ್ಕೆ | ಯುಕ್ತಃ—ಯೋಜಿತವಾದುದೂ |
ಏತಶಃ—ಪಚ್ಛೇವರ್ಣದ್ದೂ ಆದ ಆಶ್ವವು | ವಹತಿ—ವಹಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ | ಸಮಾನಂ—ಸಕಲ ವಿಶ್ವಕ್ಕೂ
ಒಂದೇ ಆದ | ಚಕ್ರಂ—ರಥಚಕ್ರವನ್ನು | ಪರ್ಯಾವಿವೃತ್ಸನ್—ತಿರುಗಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತ | ಮಹಾನ್—ಪೂಜ್ಯನೂ |
ಕೇತುಃ—ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನೂ | ಅರ್ಣವಃ—ಉದಕಪ್ರದನೂ | ಜನಾನಾಂ—ಸಕಲ ಮಾನವರಿಗೂ | ಪ್ರಸವಿತಾ—
ಕರ್ಮಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನು | ಉದ್ವೇತಿ—ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ರಥದ ನೊಗಕ್ಕೆ ಯೋಜಿತವಾದುದೂ, ಪಚ್ಛೇವರ್ಣದ್ದೂ ಆದ ಆಶ್ವವು ಯಾವ ರಥಚಕ್ರವನ್ನು ವಹಿಸು-
ವುದೋ, ಸಕಲ ವಿಶ್ವಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಆದ ಆ ರಥಚಕ್ರವನ್ನು ಉರುಳಿಸುತ್ತ ಪೂಜ್ಯನೂ, ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನೂ, ಉದಕ-
ಪ್ರದನೂ, ಸಕಲ ಮಾನವರಿಗೂ ಕರ್ಮಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

The animator of men arises, the great rain-shedding banner of Surya rolling on the universal wheel, which the white steeds yoked to his car drag along.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಿಭ್ರಾಜಮಾನ ಉಷಸಾಮುಪಸ್ಥಾದ್ರೇಭೈರುದೇತ್ಯನುಮದ್ಯಮಾನಃ |

ಏಷ ಮೇ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಚಚ್ಛಂದ ಯಃ ಸಮಾನಂ ನ ಪ್ರಮಿನಾತಿ ಧಾಮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಿಭ್ರಾಜಮಾನಃ | ಉಷಸಾಂ | ಉಪಸ್ಥಾತ್ | ರೇಭೈಃ | ಉತ್ | ಏತಿ | ಅನುಮದ್ಯಮಾನಃ |

ಏಷಃ | ಮೇ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ಚಚ್ಛಂದ | ಯಃ | ಸಮಾನಂ | ನ | ಪ್ರಮಿನಾತಿ | ಧಾಮ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಯಂ ಸೂರ್ಯೋ ವಿಭ್ರಾಜಮಾನೋ ವಿಶೇಷೇಣ ದೀಪ್ಯಮಾನ ಉಷಸಾಮುಪಸ್ಥಾದುಪಸ್ಥೇ ಮಧ್ಯೇ ರೇಭೈಃ ಸ್ತೋತ್ರಭಿರನುಮದ್ಯಮಾನಃ ಸನ್ನದೇತಿ | ಕಿಂಚೈಷ ದೇವೋ ದ್ಯೋತಮಾನಃ ಸವಿತಾ ಮೇ ಮಹ್ಯಂ ಚಚ್ಛಂದ | ಉಚ್ಛಂದಯತಿ ಕಾಮಾನ್ | ಏಷ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಕ ಇತಿ | ಯೋ ದೇವಃ ಸಮಾನಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಮೇಕರೂಪಂ ಧಾಮ ಸ್ವೀಯಂ ತೇಜಃಸ್ಥಾನಂ ನ ಪ್ರಮಿನಾತಿ ನ ಹಿ ನಸ್ತಿ ನ ಸಂಕೋಚಯತಿ ಸ ದೇವ ಉದೇತೀತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಃ—ಯಾವ ದೇವನು | ಸಮಾನಂ—ಸಕಲ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ | ಧಾಮ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ನ ಪ್ರಮಿನಾತಿ—ಸಂಕೋಚಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ | ವಿಭ್ರಾಜಮಾನಃ—ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ | ರೇಭೈಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ | ಅನುಮದ್ಯಮಾನಃ—ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು | ಉಷಸಾಂ—ಉಷಸ್ಸುಗಳ | ಉಪಸ್ಥಾತ್—ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಿಂದ | ಉದೇತಿ—ಉದಯಿಸಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. | ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಏಷಃ ಸವಿತಾ—ಈ ಸವಿತೃವು | ಮೇ—ನನಗೆ | ಚಚ್ಛಂದ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ದೇವನು ಸಕಲ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸಂಕೋಚಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ವಿಶೇಷರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು ಉಷಸ್ಸುಗಳ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಉದಯಿಸಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಈ ಸವಿತೃವು ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Delighted by the praises (of his worshippers), the radiant sun rises from the lap of the dawns : that divine sun gratifies my desires, who limits not the lustre that is common (to all).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದಿವೋ ರುಕ್ಮ ಉರುಚಕ್ಷಾ ಉದೇತಿ ದೂರೇ ಅರ್ಥಸ್ತರಣಿಭ್ರಾಜಮಾನಃ |

ನೂನಂ ಜನಾಃ ಸೂರ್ಯೇಣ ಪ್ರಸೂತಾ ಅಯನ್ನರ್ಥಾನಿ ಕೃಣವನ್ನಪಾಂಸಿ ||

ಪದಪಾಠಃ

ದಿವಃ | ರುಕ್ಮಃ | ಉರುಚಕ್ಷಾಃ | ಉತ್ | ಏತಿ | ದೂರೇ ಅರ್ಥಃ | ತರಣಿಃ | ಭ್ರಾಜಮಾನಃ |

ನೂನಂ | ಜನಾಃ | ಸೂರ್ಯೇಣ | ಪ್ರಸೂತಾಃ | ಅಯನ್ | ಅರ್ಥಾನಿ | ಕೃಣವನ್ | ಅಪಾಂಸಿ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಯಂ ಸೂರ್ಯೋ ರುಕ್ಮೋ ರೋಚಮಾನ ಉರುಚಕ್ಷಾಃ ಪ್ರಭೂತತೇಜಾಶ್ಚ ಸನ್ನಿವೋದಂತರಿಕ್ಷಾದುದೇತಿ | ಯದ್ವಾ | ದಿವೋದಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ರುಕ್ಮ ಅಭರಣಸ್ಥಾನೀಯಃ | ಕೇದ್ರಬೋದಯಂ | ದೂರೇ ಅರ್ಥೋ ದೂರೇಗಂತಾ || ಅರ್ಥೋದರ್ಶನಃ || ದೂರೇ ಪ್ರಾರ್ಥಮಾನೋ ವಾ | ತರಣಿಸ್ತಾರಕೋ ಭ್ರಾಜಮಾನೋ ದೀಪ್ಯಮಾನಃ ಸನ್ನದೇತಿ | ನೂನಂ ನಿಶ್ಚಯಂ ಜನಾಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಾಣಿನಃ ಸೂರ್ಯೇಣ ಪ್ರೇರಕೇಣ ದೇವೇನ ಪ್ರಸೂತಾ ಅನುಜ್ಞಾತಾಃ ಪ್ರೇರಿತಾಃ ಸಂಶೋದರ್ಥಾನಿ ಗಂತವ್ಯಾನ್ಯನುಷ್ಠೇಯಾನ್ಯಪಾಂಸಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕೃಣವನ್ | ಕುರ್ವಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೂರೇ ಅರ್ಥಃ—ಬಹುದೂರ ಸಂಚರಿಸುವವನೂ | ತರಣಿಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ದಾಟುವವನೂ | ಭ್ರಾಜಮಾನಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ರುಕ್ಮಃ—ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನೂ | ಉರುಚಕ್ಷಾಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ಉದೇತಿ—ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ. | ನೂನಂ—ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ | ಜನಾಃ—ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ | ಸೂರ್ಯೇಣ—ಸೂರ್ಯನಿಂದ | ಪ್ರಸೂತಾಃ—ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿಯೂ | ಅಯನ್—ಕರ್ತವ್ಯಾಭಿಮುಖರಾಗಿಯೂ | ಅರ್ಥಾನಿ—ತಮ್ಮ ಅನುಷ್ಠೇಯವಾದ | ಅಪಾಂಸಿ—ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಕೃಣವನ್—ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಬಹುದೂರ ಸಂಚರಿಸುವವನೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ದಾಟುವವನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನೂ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ

ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿಯೂ, ಕರ್ತವ್ಯಾಭಿಮುಖರಾಗಿಯೂ, ತಮ್ಮ ಅನುಷ್ಠೇಯವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದರೆ, ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಸಕಲರೂ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಾಭಿಮುಖರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation

The bright and glorious sun rises from the firmament far-going, traversing (the heavens), diffusing light : verily all brings animated by Surya proceed and execute their assigned labours.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯತ್ರ ಚಕ್ರೂರ್ಮೃತಾ ಗಾತುಮಸ್ಮೈ ಶೈನೋ ನ ದೀಯಂತೇ ಪ್ರಾಥಃ |

ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಸೂರ ಉದಿತೇ ವಿಧೇಮ ನಮೋಭಿಮಿತ್ರಾವರುಣೋತ ಹವ್ಯೈಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯತ್ರ | ಚಕ್ರೂಃ | ಅಮೃತಾಃ | ಗಾತುಂ | ಅಸ್ಮೈ | ಶೈನಃ | ನ | ದೀಯನ್ | ಅನು | ಏತಿ | ಪ್ರಾಥಃ |

ಪ್ರತಿ | ವಾಂ | ಸೂರೇ | ಉತ್ಥಿತೇ | ವಿಧೇಮ | ನಮೋಭಿಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಉತ | ಹವ್ಯೈಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯತ್ರ ಯಸ್ಥಿನ್ನಂತರಿಕ್ಷೇಮೃತಾ ಅಮರಣಧರ್ಮಾಣಃ ಪೂರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಅಸ್ಮೈ ಸೂರ್ಯಾಯ ಗಾತುಂ ಮಾರ್ಗಂ ಚಕ್ರೂಃ ಅಕುರ್ವನ್ ತತ್ಪಾಥೋಂತರಿಕ್ಷಮನ್ವೇತಿ | ಅನುಗಚ್ಛತಿ | ಕ ಇವ | ದೀಯನ್ ಗಚ್ಛಿಷ್ಯೇನೋ ನ ಶಂಸನೀಯಗಮನೋ ಗೃಧ್ರ ಇವ | ಅಯಮರ್ಥಚರ್ಚಃ ಸೂರ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ | ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಾಂ ಯುನಾಂ ಸೂರೇ ಸೂರ್ಯ ಉದಿತೇ ಸತಿ ಪ್ರಾತಃ ಸವನೇ ನಮೋಭಿರ್ನಮಸ್ಕಾರೈಃ ಸ್ತುತಿಭಿರುತಾಪಿ ಚ ಹವ್ಯೈರ್ಹವಿರ್ಭಿಶ್ಚ ಪ್ರತಿ ವಿಧೇಮ | ಪರಿಚರೇಮ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್ರ—ಯಾವ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಅಮೃತಾಃ—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳು | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ | ಗಾತುಂ—ಸಂಚರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಚಕ್ರೂಃ—ನಿರ್ಮಿಸಿದರೋ | ಪ್ರಾಥಃ—ಅದೇ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ | ದೀಯನ್—ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ | ಶೈನೋ ನ—ಶೈನಪಕ್ಷಿಯಂತೆ | ಅನ್ವೇತಿ—ಸೂರ್ಯನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸೂರೇ ಉದಿತೇ—ಸೂರ್ಯ ಉದಯಿಸಿದಾಗ (ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ) | ನಮೋಭಿಃ—ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಹವ್ಯೈಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಯೂ | ಪ್ರತಿ ವಿಧೇಮ—ಉಪಚರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮರಣಭರ್ತುರಹಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಈ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೋ ಅದೇ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಶೈನಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಸೂರ್ಯನ ಉದಯವಾದೊಡನೆಯೇ (ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ) ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ, ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಯೂ ಉಪಚರಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

He travels the path which the immortals have prepared for his course darting along like a hawk : we worship you, Mitra and Varuna, when the sun has risen, with praises and oblations.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಪಾಠಃ :- ಯಾಸ್ಮರು ಈ ಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪಾಠೋಽನ್ತರಿಕ್ಷಂ ಪಠಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ | ಶೈನೋ ನ ದೀಯನ್ಮನ್ವೇತಿ ಪಾಠಃ ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ (ನಿ. ೬-೭) ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಪಾಠಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವು ಎಂದರ್ಥವಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಸಂಚರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಪಂಥಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು-ಪಂಥಾಃ ಪತತೇರ್ವಾ ಪದ್ಯತೇರ್ವಾ ಪಂಥತೇರ್ವಾ (ನಿ. ೨-೨೪) ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಎಂದರೆ ಪಂಥಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಬೀಳು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ ಪತ್ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಹೋಗು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ ಪದ್ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಎರಡು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ ಪಂಥ್ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದಾರೆ. ಈ ಮೂರು ಧಾತುಗಳೂ ಗತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುವು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೂ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣೋ ಅರ್ಯಮಾ ನಸ್ತುನೇ ತೋಕಾಯ ವರಿವೋ
ದಧಂತು |

ಸುಗಾ ನೋ ವಿಶ್ವಾ ಸುಪಥಾನಿ ಸಂತು ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ

ಪದಪಾಠಃ

ನು | ಮಿತ್ರಃ | ವರುಣಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ನಃ | ತ್ವನೇ | ತೋಕಾಯ | ವರಿವಃ | ದಧಂತು |

ಸುಗಾ | ನಃ | ವಿಶ್ವಾ | ಸುಪಥಾನಿ | ಸಂತು | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಿತ್ರೋ ವರುಣೋಽರ್ಯಮಾ ಚೈತೇ ತ್ರಯೋ ದೇವಾ ನ್ನದ್ಯ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ತ್ವನ ಆತ್ಮನ
ಆತ್ಮಹಿತಾಯ ತೋಕಾಯ ಪುತ್ರಾಯ ಚ ವರಿವೋ ಧನಂ ದಧಂತು | ಪ್ರಯಚ್ಛಂತು | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಗಂತವ್ಯಾನಿ ಸುಗಾ ಸುಗಮನಾನಿ ಸುಪಥಾನಿ ಚ ಸಂತು | ಭವಂತು | ಶಿಷ್ಯಂ ಗತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ, | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ, | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ನು—ಈಗ | ನಃ—
ನಮಗೆ | ತ್ವನೇ—ಸ್ವಂತಕ್ಕೂ | ತೋಕಾಯ—ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರಿಗೂ | ವರಿವಃ—ಧನವನ್ನು | ದಧಂತು—ಕೊಡಲಿ
ನಃ—ನಮಗೆ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಸುಗಾ—ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗಗಳೂ | ಸುಪಥಾನಿ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಚಾ
ರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ | ಸಂತು—ಆಗಲಿ. | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ
ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರನೂ, ವರುಣನೂ, ಅರ್ಯಮನೂ ಈಗ ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರಿಗೂ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.
ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು
ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May Mitra, Varuna, Aryaman grant affluence to us and to our pos-
terity : may all paths be easy of access to us, and do you ever cherish us with
blessings.

ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ದಿವಿ ಹ್ವಯಂತೇತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಂ | ದಿವಿ
ಪಂಚೇತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ತೃತೀಯೇ ಛಂದೋಮೇ ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರ ಅದ್ಯಸ್ತುಚೋ ಮೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯ |
ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ದಿವಿ ಹ್ವಯಂತಾ ರಜಸಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಮಾ ವಿಶ್ವವಾರಾಶ್ಚಿನಾ ಗತಂ ನಃ | ಅ. ೮-೧೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ದಿವಿ ಹ್ವಯಂತಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು;
ಶ್ರಿಷ್ಣುಪೌಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ— ದಿವಿ ಪಂಚ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ತೃತೀಯಛಂದೋಮದಲ್ಲಿ
ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಮಾಡುವಾಗ ಮಿತ್ರಾವರುಣದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೈತಿಸಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕು
ಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ದಿವಿ ಹ್ವಯಂತಾ ರಜಸಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಮಾ ವಿಶ್ವವಾರಾ-
ಶ್ಚಿನಾ ಗತಂ ನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೧೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೪

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೬೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೬ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮುಕ್ತಂಜೈ—೫ ||

ಮುಷ್ಠಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ||

ಭಂವಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದಿವಿ ಕ್ಷಯಂತಾ ರಜಸಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಪ್ರ ವಾಂ ಘೃತಸ್ಯ ನಿರ್ಣಿಜೋ ದದೀ-
ರನ್ |

ಹವ್ಯಂ ನೋ ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ ಸುಜಾತೋ ರಾಜಾ ಸುಕ್ಷತ್ರೋ ವ-
ರುಣೋ ಜುಷಂತ || ೧ ||

ಪದಮಾಠಃ

ದಿವಿ | ಕ್ಷಯಂತಾ | ರಜಸಃ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ | ಪ್ರ | ವಾಂ | ಘೃತಸ್ಯ | ನಿರ್ಣಿಜಃ | ದದೀರನ್ ||

ಹವ್ಯಂ | ನಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ಸುಜಾತಃ | ರಾಜಾ | ಸುಕ್ಷತ್ರಃ | ವರುಣಃ | ಜುಷಂತ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದಿವಿ ದ್ಯುಲೋಕೇಂತರಿಕ್ಷೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಚಿ ವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ರಜಸ ಉದಕಸ್ಯ ಕ್ಷಯಂತಾ |
ಕ್ಷಯತಿರಿತ್ಯರ್ಥಕರ್ಮಾ | ಸ್ವಾಮಿನಾ ಭವಥಃ | ದೇವಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ನಾಂ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರೇರಿತಾ
ಮೇಘಾ ಘೃತಸ್ಯ ನಿರ್ಣಿಜ ಉದಕಸ್ಯ ರೂಪಾಣಿ ದದೀರನ್ | ದದತೇ | ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ | ಅಥವಾ ವಾಂ
ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ಘೃತಸ್ಯ ನಿರ್ಣಿಜೋ ರೂಪಾಣಿ | ಘೃತಾನೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾನಿ ದದೀರನ್ | ದೀಯಂತೇ |
ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸಂಬಂಧಿ ಹವ್ಯಂ ಮಿತ್ರಃ ಸುಜಾತಃ ಸುಷ್ಮ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತೋಽರ್ಯಮಾ ರಾಜಾ
ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಾ ಸುಕ್ಷತ್ರಃ ಶೋಭನಬಲೋ ವರುಣಶ್ಚೈತೇ ಜುಷಂತ | ಸೇವಂತಾಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದಿವಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ—ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ | ರಜಸಃ—ಉದಕಕ್ಕೆ |
ಕ್ಷಯಂತಾ—ಒಡೆಯರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಮೇಘಗಳು | ಘೃತಸ್ಯ
ನಿರ್ಣಿಜಃ—ಉದಕದ ಧಾರೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು | ದದೀರನ್—ಕೊಡುತ್ತವೆ. (ಸುರಿಸುತ್ತವೆ) | [ಅಥವಾ
ನಾಂ—ನಿಮಗಾಗಿ | ಘೃತಸ್ಯ ನಿರ್ಣಿಜಃ—ಅಜ್ಞರೂಪದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳು | ದದೀರನ್—ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ.]
ನಃ—ನಮ್ಮ ಎಂದರೆ ನಾವು ಅರ್ಪಿಸುವ | ಹವ್ಯಂ—ಈ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ಸುಜಾತಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠ.

ವಾಗಿ ಜನಿಸಿದ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ರಾಜಾ—ಸರ್ವರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದವನೂ | ಸುಕ್ಷತ್ರೇ—ಉತ್ತಮ
ವಾದ ಒಲವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ, ಈ ಮೂವರೂ | ಜುಷಂತ—ಸೇವಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಭೂವ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಉದಕಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಮೇಘಗಳು
ನಿಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿಯೇ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಸುರಿಸುತ್ತವೆ. (ಅಥವಾ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದಿಂದಿರುವ
ಘೃತವು ನಿಮಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ) ಈಗ ನಾವು ಅರ್ಪಿಸುವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಮಿತ್ರನೂ ಉತ್ತಮಜನನ್ನಳ್ಳ ಅರ್ಯ
ಮನೂ, ಸಕಲರಿಗೂ ಪ್ರಭುವೂ ಉತ್ತಮ ಬಲಶಾಲಿಯೂ ಆದ ವರುಣನೂ ಈ ಮೂವರೂ ಸೇವಿಸಲಿ.

English Translation

Ruling over the waters that are in heaven and earth, impelled by you
(the clouds) assume the form of rain : may the auspiciously manifested
Mitra, the royal Aryaman, the powerful Varuna accept our oblation.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ರಾಜಾನಾ ಮಹ ರುತಸ್ಯ ಗೋಪಾ ಸಿಂಧುಪತೀ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ಯಾತನು-
ರ್ವಾಕ್ |

ಇಳಾಂ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣೋತ ವೃಷ್ಟಿಮವ ದಿನ ಇನ್ದತಂ ಜೀರದಾನೂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ರಾಜಾನಾ | ಮಹಃ | ರುತಸ್ಯ | ಗೋಪಾ | ಸಿಂಧುಪತೀ ಇತಿ ಸಿಂಧುಪತೀ | ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ | ಯಾತಂ |
ಅರ್ವಾಕ್ |

ಇಳಾಂ | ನಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಉತ | ವೃಷ್ಟಿಂ | ಅವ | ದಿನಃ | ಇನ್ದತಂ | ಜೀರದಾನೂ ಇತಿ ಜೀರ
ದಾನೂ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ರಾಜಾನಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಾಮಿನೌ ಹೇ ಮಹೋ ಮಹತ ಋತಸ್ಯೋದಕಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ
ಗೋಪಾ ಗೋಪಾಯಿತಾರೌ || ಸುಬಾಮಂತ್ರಿತೇ ಪರಾಂಗವತ್ಸೇರ ಇತಿ ಪರಾಂಗವದ್ಭಾವಾತ್ ಸ್ವಷ್ಟಾ-
ಮಂತ್ರಿತಸಮುದಾಯಸ್ಯ ನಿಘಾತತ್ವಂ || ಹೇ ಸಿಂಧುಪತೀ ನದ್ಯಾಃ ಪಾಲಯಿತಾರೌ ಹೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ಬಲ-
ವಂತೌ ಯುನಾಮರ್ವಾಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಮಾ ಯಾತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ | ಕಿಂ ಚ ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ
ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಹೇ ಜೀರದಾನೂ ಕ್ಷಿಪ್ರದಾನಾ ಯುನಾಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮಿಳಾಮನ್ನಮುತಾಸಿ ಚ
ವೃಷ್ಟಿಂ ಚ ತತ್ಸಾಧಿಕಾಂ ವೃಷ್ಟಿಂ ಚ ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಾದನಾವಸ್ತಾದಿನ್ದತಂ | ಪ್ರೇರಯತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ರಾಜಾನಾ—ಸರ್ವರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದವರೂ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವರೂ | ಋತಸ್ಯ—ಉದ
ಕಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಗೋಸಾ—ರಕ್ಷಕರಾದವರೂ | ಸಿಂಧುಪತೀ—ನದಿಗಳ ಪಾಲಕರೂ | ಪ್ಲತ್ರಿಯಾ—
ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ ನೀವು | ಆರ್ವಾಕ್—ನಮಗೆ ಅಭಿಮುಖರಾಗಿ | ಆ ಯಾತಂ—
ಬನ್ನಿರಿ. | ಮಿತ್ರವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ | ಜೀರದಾನೂ—ಬೇಗನೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವ
ರಾದ ನೀವು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಇಳಾಂ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಪುಷ್ಟಿಂ—ಪುಷ್ಟಿಪ್ರದವಾದ ವೃಷ್ಟಿ
ಯನ್ನೂ | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ಅವ—ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ | ಇನ್ನತಂ—ಬೀಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸರ್ವರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದವರೂ, ಮಹನೀಯರೂ, ಉದಕಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಕರೂ, ನದಿಗಳ ಪಾಲ
ಕರೂ ಶಕ್ತಿಯುತರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನೀವು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ,
ಬೇಗನೆ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ನೀವು ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಪುಷ್ಟಿಪ್ರದವಾದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಅಂತರಿಕ್ಷ
ದಿಂದ ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿರಿ.

English Translation

Soverigns, mighty preservers of water, powerful lords of rivers, come
to our presence : send down to us, munificent Mitra and Varuna, from the
firmament, sustenance and rain.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಮಿತ್ರಸ್ತನ್ನೋ ವರುಣೋ ದೇವೋ ಅರ್ಯಃ ಪ್ರ ಸಾಧಿಷ್ಠೇಭಿಃ ಪಥಿಭಿರ್ನ-
ಯಂತು |

ಬ್ರವದ್ಯಥಾ ನ ಆದರಿಃ ಸುದಾಸ ಇಷಾ ಮದೇಮ ಸಹ ದೇವಗೋಪಾಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಮಿತ್ರಃ | ತತ್ | ನಃ | ವರುಣಃ | ದೇವಃ | ಅರ್ಯಃ | ಪ್ರ | ಸಾಧಿಷ್ಠೇಭಿಃ | ಪಥಿಭಿಃ | ನಯಂತು |

ಬ್ರವತ್ | ಯಥಾ | ನಃ | ಆತ್ | ಅರಿಃ | ಸುದಾಸೇ | ಇಷಾ | ಮದೇಮ | ಸಹ | ದೇವಗೋಪಾಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಿತ್ರೋ ವರುಣೋ ದೇವೋಽರ್ಯೋಽರ್ಯಮಾ ಚೈತೇ ತ್ರಯೋಽಪಿ ನೋಽಸ್ಮಾಂಸ್ತತ್ತದಾ
ಯದಾಸ್ಮಾಕಮಪೇಕ್ಷಿತಂ ತದಾ ಸಾಧಿಷ್ಠೇಭಿಃ ಸಾಧಕತಮೈಃ ಪಥಿಭಿರ್ಮಾರ್ಗೈರ್ನಯಂತು | ಪ್ರಾಸ-

ಯಂತು | ಕಿಂಚಿ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸುದಾಸೇ ಶೋಭನದಾನಾಯ ಜನಾಯಾರಿರರ್ಯಮಾ ಯಥಾ ಬ್ರವತ್
ಅಸಾವನುಕಂಸ್ಯ ಇತಿ ಬ್ರೂಯಾತ್ ತಥಾ ಕುರ್ವಂತು | ಅರ್ಯವ್ಣಃ ಪುನರಭಿಧಾನಮಾದರಾರ್ಥಂ |
ದೇವಗೋಪಾ ದೇವಾ ಯೋಯಂ ಗೋಪಾಯಿತಾರೋ ಯೇಷಾಮಸ್ಮಾಕಂ ತೇ ವಯಮಿಷಾ
ಯುಷ್ಮಾಭಿರ್ದಾತವ್ಯೇನಾನ್ನೇನ ಸಹ ಪುತ್ರಾದಿಸಹಿತಾ ಮದೇಮು | ಹೃಷ್ಯೇಮು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ, | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ, | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ ಈ ಮೂವರೂ |
ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ತತ್—ನಾವು ಅವೇಕ್ಷಿಸಿದಾಗ | ಸಾಧಿಷ್ಯೇಭಿಃ—ಸಾಧನಭೂತವಾದ | ಪಥಿಭಿಃ—ಮಾರ್ಗ
ಗಳಿಂದ | ನಯಂತು—ನಿರ್ದಿಷ್ಟಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲಿ. (ಮತ್ತು) | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ವಿಷಯವನ್ನು |
ಸುದಾಸೇ—ಉತ್ತಮದಾನಿಗಳಾದ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ | ಅರಿಃ—ಅರ್ಯಮನು | ಯಥಾ ಬ್ರವತ್—ಅರಿಕೆಮಾಡಲಿ. |
ದೇವಗೋಪಾಃ—ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿಮ್ಮಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾದ ನಾವು | ಇಷಾ—ನೀವು ನಮಗೆ ಕೊಡುವ ಅನ್ನದಿಂದ |
ಸಹ—ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ | ಮದೇಮು—ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾನಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಅರ್ಯಮಾ ಎಂಬ ಈ ಮೂವರು ದೇವತೆಗಳೂ ಸೇರಿ ನಾವು ಅವೇಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಯೋಗ
ವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲಿ. ನಾವು ಉತ್ತಮವಾದ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಿಂಬ
ವಿಷಯವನ್ನು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಅರ್ಯಮನು ತಿಳಿಸಲಿ. ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿತರಾದ ನಾವು, ನೀವು ಕೊಡುವ
ಅನ್ನ ದ್ರಾಹಾರಗಳಿಂದ ಪುತ್ರಾದಿಸಹಿತರಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May Mitra, Varuna, the divinie Aryaman, conduct us by the most
practicable paths, then, (when we desiae their guidance), accordingly as
Aryaman promises to the liberal donor (of oblations), may we, enjoying the
protection of the gods, rejoice in abundance, together with posterity.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯೋ ನಾಂ ಗರ್ತಂ ಮನಸಾ ತಕ್ಷದೇತಮೂರ್ಧ್ವಾಂ ಧೀತಿಂ ಕೃಣವದ್ಧಾರ್-
ಯಚ್ಚ |

ಉಕ್ಷೇಥಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಹೃತೇನ ತಾ ರಾಜಾನಾ ಸುಕ್ಷೀತೀಸ್ತರ್ಪಯೇ-
ಥಾಂ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಃ | ವಾಂ | ಗರ್ತಂ | ಮನಸಾ | ತಕ್ಷತ್ | ಏತಂ | ಉಧ್ವಾಂ | ಧೀತಿಂ | ಕೃಣವತ್ | ಧಾರಯತ್ |
ಚ |

ಉಕ್ಷೇಥಾಂ | ಮಿತ್ರವರುಣಾ | ಘೃತೇನ | ತಾ | ರಾಜಾನಾ | ಸುಕ್ಷತೀಃ | ತರ್ಪಯೇಥಾಂ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರವರುಣಾ ಯೋ ವಾಂ ಯುವಯೋರೇತಂ ಗರ್ತಂ ರಥಂ ಮನಸಾ ತಕ್ಷತ್ ಸ್ತೋ-
ಮೇನ ಸಂಕಲ್ಪಯೇತ್ ತಥಾ ಕೃತ್ವೋಧ್ವಾಮುನ್ನತಾಂ ಧೀತಿಂ ಕರ್ಮ ಸ್ತುತಿರೂಪಂ ಕೃಣವತ್
ಕುರ್ಯಾತ್ ಉಚ್ಛ್ರೀಃ ಸ್ತುಯಾತ್ ಏವಂ ಕೃತ್ವಾ ಧಾರಯೇತ್ ಯಾಗೇ ಧಾರಯೇತ್ ಹೇ ರಾಜಾನಾ
ಸ್ವಾಮಿನೌ ಮಿತ್ರವರುಣಾ ಮಿತ್ರವರುಣೌ ತಾ ತೌ ಯುವಾಂ ಜನಂ ಘೃತೇನೋದಕೇನೋಕ್ಷೇಥಾಂ
ಸಿಂಚತಂ | ತಸ್ಮೈ ಸುಕ್ಷತೀಃ ಶೋಭನನಿವಾಸಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ತರ್ಪಯೇಥಾಂ | ಯಥಾ ಸುಕ್ಷತಯೋ
ಭವಂತಿ ತಥಾ ತರ್ಪಯೇಥಾಮಿತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ) ಯಃ—ಯಾವ ಪುರುಷನು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಏತಂ ಗರ್ತಂ—ಈ ರಥವನ್ನು
ಮನಸಾ—ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಂದರೆ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ | ತಕ್ಷತ್—ಸ್ತುತಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವನೋ (ಮತ್ತು) | ಉಧ್ವಾಂ—
ಉನ್ನತವಾದ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ | ಧೀತಿಂ—ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು | ಕೃಣವತ್—ಉಚ್ಛ್ರದ್ವನಿಯಿಂದ
ನಿರ್ಮಿಸಿ (ಸ್ತುತಿಸಿ) | ಧಾರಯೇತ್—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುವನೋ ಆ ಪುರುಷನನ್ನು | ರಾಜಾನಾ—ಸರ್ವರಿಗೂ
ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ | ಮಿತ್ರವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ | ತಾ—ಆ ನೀವು | ಘೃತೇನ—ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ
ಉದಕದಿಂದ | ಉಕ್ಷೇಥಾಂ—ಸೇಕಿಸಿರಿ. (ಅವನಿಗೆ) | ಸುಕ್ಷತೀಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು |
ತರ್ಪಯೇಥಾಂ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಯಾವ ಪುರುಷನು ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ತುತಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸು
ವನೋ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಉಚ್ಛ್ರದ್ವನಿಯಿಂದ ಪಠಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಪುರುಷನನ್ನು
ಎಲೈ ಸರ್ವರಿಗೂ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಗಳಿಂದ ಸೇಕಿಸಿರಿ ಎಂದರೆ ಅವನಿಗಾಗಿ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು
ಸುರಿಸಿರಿ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿರಿ.

English Translation

Mitra and Varuna, bedew with water him who fabricates your cha-
riot in his mind, offering high praise, and confirming it (by sacrifice) :
render, sovereign (deities), the people well affected towards him.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏಷ ಸ್ತೋಮೋ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಸೋಮಃ ಶುಕ್ರೋ ನ ನಾಯ-
ವೇಯಾಮಿ ।

ಅವಿಷ್ಟಂ ಧಿಯೋ ಜಿಗೃತಂ ಪುರಂಧೀರ್ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ

ಪದಪಾಠಃ

ಏಷಃ | ಸ್ತೋಮಃ | ವರುಣ | ಮಿತ್ರ | ತುಭ್ಯಂ | ಸೋಮಃ | ಶುಕ್ರಃ | ನ | ನಾಯವೇ | ಅಯಾಮಿ |
ಅವಿಷ್ಟಂ | ಧಿಯಃ | ಜಿಗೃತಂ | ಪುರಂಧೀಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅನಯಾ ಸ್ತುತಿಮುಪಸಂಹರತಿ | ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಮಿತ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಯುವಯೋರ್ವಾಯವೇ
ವಾಯುರ್ಗಂತಾದಿತ್ಯಃ | ಸ ಏವಾರ್ಯಮಾ | ತಸ್ಮೈ ಚೈಷ ಸ್ತೋಮಃ ಸ್ತವೋಯಾಮಿ | ಆಕಾರಿ |
ಕಿಮಿವ | ಶುಕ್ರೋ ದೀಪ್ತಃ ಸೋಮೋ ನ ಯುಷ್ಮತ್ಯುಭ್ಯಂ ಪ್ರೀತಿಕರಃ ಸೋಮೋ ಯಥಾ ದೀಯತೇ
ತದ್ವತ್ | ಧಿಯಃ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಸ್ಮದೀಯಾನ್ಯವಿಷ್ಟಂ | ರಪ್ತತಂ | ಪುರಂಧೀಃ ಸ್ತುತೀರ್ಜಿಗೃತಂ | ಪ್ರಬು-
ಧ್ಯತಂ | ಅನ್ಯದ್ಗತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ, | ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, | ತುಭ್ಯಂ—ನಿಮಗೋಸ್ಕರ ಎಂದರೆ ನಿಮ್ಮ
ನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿಯೂ | ನಾಯವೇ—ಸಂಚಾರಶೀಲನಾದ ಅರ್ಯಮನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿಯೂ | ಶುಕ್ರಃ—ಶುಭ್ರವಾದ |
ಸೋಮಃ ನ—ಸೋಮರಸದಂತೆ ನಿಮಗೆ ಹಿತಕರವಾದ | ಏಷಃ ಸ್ತೋಮಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಯು | ಅಯಾಮಿ—
ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. | ಧಿಯಃ—ನಾವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು | ಅವಿಷ್ಟಂ—(ವಿಘ್ನಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ) ರಕ್ಷಿಸಿ
ಪುರಂಧೀಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಜಿಗೃತಂ—(ಕೇಳಿ) ತಿಳಿಯಿರಿ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣಾದಿವೇದತೆಗಳೇ |
ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಎಲೈ ಅರ್ಯಮನೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಶುಭ್ರವಾದ ಸೋಮರಸದಂತೆ ನಿಮಗೆ ಹಿತ
ಕರವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಯು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಈಗ ನಾವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಯಜ್ಞಾದಿಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿಘ್ನರಹಿತವ
ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು
ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Varuna and Mitra, this praise, pure as the Soma libation, has been offered to you, and also Aryaman, (to you): protect our rites: be awake to our praises: and do you ever cherish us with blessings.

ಅರವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಸೂರ ಇತಿ ಪಂಚಾರ್ಚಂ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಪಣಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಂ |
ಪ್ರತಿ ವಾಮಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ದ್ವಿತೀಯೇ ಛಂದೋಮೇ ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರೇಪ್ರೇಷ್ಠತ್ವಚಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಸೂರ ಇತಿ ಉದಿತೇ ಸೂಕ್ತೈರ್ಧೇನುಃ ಪ್ರತ್ನಸ್ಯ | ಅ. ೮-೧೦ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಸೂರೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಮೈತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ-ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ದ್ವಿತೀಯಛಂದೋಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ-ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಸೂರ ಉದಿತೇ ಸೂಕ್ತೈರ್ಧೇನುಃ ಪ್ರತ್ನಸ್ಯ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೫

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೬೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೭ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೫ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಮೈತ್ರಾವರುಣಾ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ

ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಸೂರ ಉದಿತೇ ಸೂಕ್ತೈರ್ಮಿತ್ರಂ ಹುವೇ ವರುಣಂ ಪೂತದಕ್ಷಂ |
ಯಯೋರಸುರ್ಯಂ ನ ಮುಕ್ರಿತಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಯಾಮನ್ ಚಿತಾ ಜಿಗತ್ಸು

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರತಿ | ವಾಂ | ಸೂರೇ | ಉದಿತೇ | ಸೂಕ್ತೈಃ | ಮಿತ್ರಂ | ಹುವೇ | ವರುಣಂ | ಪೂತದಕ್ಷಂ |
ಯಯೋಃ | ಅಸುರ್ಯಂ | ಮುಕ್ರಿತಂ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಯಾಮನ್ | ಅಚಿತಾ | ಜಿಗತ್ಸು |

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸೂರೇ ಸೂರ್ಯ ಉದಿತೇ ಪ್ರಾತಃಸವನೇ ಮಿತ್ರಂ ಪೂತದಕ್ಷಂ ಶುದ್ಧಬಲಂ ವರುಣಂ ನಾಂ
ಸೂಕ್ತೈರ್ಹುರ್ವೇ | ಅಹ್ವಯೇ | ಯಯೋರ್ಮಿತ್ರಾವರುಣಯೋರಕ್ಷಿತಮುಪೇಣಮತ ಏವ ಜ್ಯೇಷ್ಠಮ್-
ಸೂರ್ಯಂ ಬಲಮಾಚಿತಾಚಿತ ಉಪೇಚಿತೇ ಶೂರಸಂಘೈರುಪೇತೇ ಯಾಮನ್ ಯಾಮನಿ ಸಂಗ್ರಾಮೇ
ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಶತ್ರುಸಂಘಸ್ಯ ಜಿಗತ್ಸುಜೇತ್ಯ ಭವತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸೂರೇ—ಸೂರ್ಯನು | ಉದಿತೇ—ಉದಯಿಸಲು ಪ್ರಾತಸ್ಸವನದಲ್ಲಿ | ಮಿತ್ರಂ—ಮಿತ್ರನನ್ನೂ | ಪೂತ
ದಕ್ಷಂ—ಶುದ್ಧಬಲವುಳ್ಳ | ವರುಣಂ—ವರುಣನನ್ನೂ | ನಾಂ—ಈ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ | ಸೂಕ್ತೈಃ—ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯ
ಗಳಿಂದ | ಹುರ್ವೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. | ಯಯೋಃ—(ಯಾವ) ಆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ | ಅಕ್ಷಿತಂ—ನಾಶ
ರಹಿತವಾದುದೂ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ ಆದ | ಅಸೂರ್ಯಂ—ಬಲವು | ಅಚಿತಾ—ಶತ್ರುಶೂರು
ಯುದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿರುವ | ಯಾಮನ್—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸಮಸ್ತ ಶತ್ರುಸಮೂಹವನ್ನು |
ಜಿಗತ್ಸು—ಜಯಿಸುವುದಾಗಿರುವುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ ಆದ ಬಲವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ
ರುವ ಶತ್ರುಸಮೂಹವನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ಮಿತ್ರನನ್ನೂ ಶುದ್ಧಬಲವುಳ್ಳ ವರುಣನನ್ನೂ
ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಪ್ರಾತಸ್ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ
ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation

When the sun has risen, I invoke Mitra and you, Varuna, of pure
vigour, whose imperishable and superior might is triumphant in the crowded
conflict over all enemies.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತಾ ಹಿ ದೇವಾನಾಮಸುರಾ ತಾವರ್ಯಾ ತಾ ನಃ ಪ್ರೀತೀಃ ಕರತಮೂರ್ಜ-
ಯಂತೀಃ |

ಅಶ್ಯಾಮು ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಯಂ ನಾಂ ದ್ಯಾವಾ ಚ ಯತ್ರ ಪೀಪಯನ್-
ಹಾ ಚ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತಾ | ಹಿ | ದೇವಾನಾಂ | ಅಸುರಾ | ತಾ | ಅರ್ಯಾ | ತಾ | ನಃ | ಪ್ರೀತೀಃ | ಕರತಂ | ಊರ್ಜಯಂತೀಃ |
ಅಶ್ಯಾಮು | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ವಯಂ | ನಾಂ | ದ್ಯಾವಾ | ಚ | ಯತ್ರ | ಪೀಪಯನ್ | ಅಹಾ | ಚ ||೧||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತಾ ಹಿ ತೌ ಖಿಲು ದೇವೌ ದೇವಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇಸುರಾ ಬಲವಂತೌ | ಅರ್ಯಾರ್ಯೌ ತೌ
ಸರ್ವಸ್ಯೇತ್ವರೌ | ತಾ ತೌ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಕ್ಷೀತೀಃ ಪುತ್ರಾದಿರೂಪಾಃ ಪ್ರಜಾ ಉರ್ಜಯಂತೀಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಾಃ
ಕರತಂ | ಕುರುತಂ | ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ವಯಂ ನಾಂ ಯುನಾಮಶ್ಯಮ | ವ್ಯಾ-
ಪ್ನುಯಾಮ | ಯತ್ರ ಯಸ್ಯಾಂ ಯುವಯೋರ್ನ್ಯಾಪ್ತೌ ದ್ಯಾವಾ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ | ಸರ್ವದಾ
ತಯೋಃ ಸಹಭಾವಾದಯಮುರ್ಭೋಃ ಲಭ್ಯತೇ | ಆಹಾ ಚ | ಏತದ್ರಾತ್ರೇರುಪಲಕ್ಷಣಂ | ಅಹೋರಾ-
ತ್ರಾಣಿ ಚ ಪೀಪಯನ್ ಅಸ್ಮಾನ್ ಸ್ಯಾಯಯೇಯುಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತಾ ಹಿ—ಆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ | ಅಸುರಾ—ಶಕ್ತಿವಂತರಾಗಿ
ದ್ದಾರೆ. | ಅರ್ಯಾ ತೌ—ಸರ್ವರಿಗೂ ಒಡೆಯರಾದ | ತಾ—ಆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಕ್ಷೀತೀಃ—
ಪುತ್ರಾದಿಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಉರ್ಜಯಂತೀಃ—ಪ್ರವೃದ್ಧರಾಗುವಂತೆ | ಕರತಂ—ಮಾಡಲಿ. | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—
ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ವಯಂ—ನಾವು | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮಬ್ಬರನ್ನೂ | ಅಶ್ಯಮ—ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. |
ಯತ್ರ ದ್ಯಾವಾ—ನೀವು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ (ಯಾವ) ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ಆಹಾ ಚ—ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳೂ ಸಹ
ಪೀಪಯನ್—ನಮ್ಮನ್ನು ತೃಪ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ ದೇವತೆಗಳೇ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿ
ದಾರೆ. ಸರ್ವರಿಗೂ ಒಡೆಯರಾದ ಆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಸಂತತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನರಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡಲಿ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಾವು ನಿಮ್ಮಬ್ಬರ ಸಮಾಪವರ್ತಿಗಳಾಗಲಿ. ನೀವು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಈ ದ್ಯಾವಾ
ಪೃಥಿವಿಗಳೂ ಅಹೋರಾತ್ರಿಗಳೂ ಸಹ ನಮಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ.

English Translation

They verily are mighty among the gods : they are rulers : they bestow
upon us a numerous posterity : may we obtain you, Mitra and Varuna,
whether on earth or in heaven, and wherever the (passing) days may
preserve us.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತಾ ಭೂರಿಪಾಶಾನ್ವೃತಸ್ಯ ಸೇತೂ ದುರತ್ಯೇತೂ ರಿಪನೇ ಮರ್ತ್ಯಾಯ |

ಋತಸ್ಯ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸಥಾ ವಾಮುಪೋ ನ ನಾವಾ ದುರಿತಾ ತರೇಮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತಾ | ಭೂರಿಸಾಶೌ | ಅನ್ಯತಸ್ಯ | ಸೇತೋ ಇತಿ | ದುರತ್ಯೇತೋ ಇತಿ | ದುಃಖಾನ್ಯೇತೋ | ರಿಪವೇ |
ಮರ್ತ್ಯಾಯ |

ಋತಸ್ಯ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಪಥಾ | ವಾಂ | ಅಪಃ | ನ | ನಾನಾ | ದುಃಖತಾ | ತರೇಮು || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತಾ ತಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಭೂರಿಸಾಶೌ ಪ್ರಭೂತಬಂಧನಸಾಧನಸಾಶೋಪೇತಾವನ್ಯತಸ್ಯ ಯಾಗ-
ರಹಿತಸ್ಯ ಸೇತೋ ಸೇತುವದ್ಬಂಧಕೌ ರಿಪವೇ ಮರ್ತ್ಯಾಯ ವೈರಿಜನಾಯ ದುರತ್ಯೇತೋ ದುರಿತಕ್ರಮಾ
ಭವತಃ | ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ತಾದೃಶೌ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಾಂ ಯುವಯೋರ್ಯುತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಯು-
ವಯೋರರ್ಥಾಯಾನುಷ್ಠೀಯಮಾನಸ್ಯ ಯಾಗಸ್ಯ ಪಥಾ ಮಾರ್ಗೇಣ ದುರಿತಾ ದುಃಖಾನಿ ತರೇಮು ನಾ-
ವಾಪೋ ನ ಪ್ರಭೂತಾನ್ಯುದಕಾನೀವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತಾ—ಆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು | ಭೂರಿಸಾಶೌ—ಬಂಧನಸಾಧನವಾದ ಪಾಶವುಳ್ಳವರು | ಅನ್ಯತಸ್ಯ—
ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿರುವವರಿಗೆ | ಸೇತೋ — ಸೇತುವೆಯಂತೆ ಬಂಧನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವರು |
ರಿಪವೇ—ಶತ್ರುವಾದ | ಮರ್ತ್ಯಾಯ—ಮಾನವನಿಂದ | ದುರತ್ಯೇತೋ—ಸಮೀಪಿಸಲ್ಪಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದವರು |
ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಈವಿಧಗುಣವಿಶಿಷ್ಟರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಋತಸ್ಯ — ಧನಾಪೇಕ್ಷೆ
ಯಿಂದ ನಾವು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞದ | ಪಥಾ—ಮಾರ್ಗದಿಂದ | ನಾನಾ—ದೋಷಿಯಿಂದ | ಅಪೋ ನ—(ಆಳ
ವಾದ) ನೀರನ್ನು ದಾಟುವಂತೆ | ದುರಿತಾ—ದುಃಖಗಳನ್ನು | ತರೇಮು—ನಾವು ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಪಾಶಗಳು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿರುವವರನ್ನು ಸೇತುವೆಯಂತೆ ಬಂಧನದಿಂದ
ಕಟ್ಟುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವವು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾವ ಶತ್ರುಜನವೂ ಸಮೀಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ
ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಹಿತರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಧನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ನಾವು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞದ ಈ ನಿಮ್ಮ ಮಾರ್ಗ
ದರ್ಶನದಿಂದ ಆಳವಾದ ನೀರನ್ನು ದೋಷಿಯಿಂದ ದಾಟುವಂತೆ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನಾವು ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Holders are you of many fetters, barriers against the irreligious,
invincible by hostile mortals : may we cross over all the danger, Mitra and
Varuna, by the path of sacrifice, to you, as (we cross over) water by a boat.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಹವ್ಯಜುಷ್ಟಿಂ ಪೃತ್ಯೈರ್ಗವ್ಯಾತಿಮುಕ್ಷತಮಿಳಾಭಿಃ |

ಪ್ರತಿ ವಾಮತ್ರ ವರನಾ ಜನಾಯ ಪ್ರಣೀತಮುದೋ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ಚಾರೋಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅ | ನಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಹವ್ಯಜುಷ್ವಿಂ | ಘೃತೈಃ | ಗವ್ಯಾತಿಂ | ಉಕ್ಷತಂ | ಇಳಾಭಿಃ |

ಪ್ರತಿ | ವಾಂ | ಅತ್ರ | ವರಂ | ಅ | ಜನಾಯ | ಪ್ರಣೀತಂ | ಉದ್ವಃ | ದಿವ್ಯಸ್ಯ | ಚಾರೋಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮೈತ್ರಾವರುಣೇ ಪತಾವಾ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣೇತ್ಯೇಷಾ ಚತುರ್ಥನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಅ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಹವ್ಯಜುಷ್ವಿಂ ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ ಪೀವಸಾ ವಸಾಥೇ | ಅ. ೩. ೮ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಹವ್ಯಜುಷ್ವಿಂ ಹವಿಸೇವನವಂತಂ ಯು-
ಜ್ಞಮಾ ಗಚ್ಛತಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅಗತ್ಯ ಚೇಳಾಭಿರನ್ನೈಃ ಸಹ ಘೃತೈರುದಕೈರ್ಗವ್ಯಾತಿಮಸ್ತದೀಯಾಂ
ಭೂಮಿಮುಕ್ಷತಂ | ಸಿಂಚಂತಂ | ನಾಂ ಯುನಾಂ ಪ್ರತ್ಯತ್ರಾಸ್ತಿಲ್ಲೋಕೇ ವರಮುತ್ಕೃಷ್ಟಂ ಹವಿಃ
ಸ್ತೋತ್ರಂ ವಾ ಕ ಅ ಯಚ್ಛೇದಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅತಃ ಕೇವಲಂ ಕೃಪಯೈವ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ದಿವಿ ಭವಸ್ಯ ಚಾರೋ-
ಕ್ಷರಣೀಯಸ್ಯೋದ್ವ ಉದಕಸ್ಯ || ಕರ್ಮಣಿ ಷಷ್ಠೀ || ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಮುದಕಂ ಪ್ರಣೀತಂ | ಪ್ರ-
ಯಚ್ಛತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಹವ್ಯಜುಷ್ವಿಂ—ಹವಿಸ್ಸೇವನದೊಪವಾದ
ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಅ (ಗಚ್ಛತಂ)—ದಯಮಾಡಿಸಿರಿ (ಅನಂತರ) | ಇಳಾಭಿಃ—ಅನ್ನಗಳಿಂದಲೂ | ಘೃತೈಃ—ಉದಕ
ಗಳಿಂದಲೂ | ಗವ್ಯಾತಿಂ—ನಾವು ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು | ಉಕ್ಷತಂ—ಸೇಕಿಸಿರಿ. | ನಾಂ ಪ್ರತಿ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಅತ್ರ—ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ | ವರಂ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅಥವಾ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಅ-
ಯಾವನು ತಾನೇ ಅರ್ಪಿಸಬಲ್ಲನು ? (ಆದ್ದರಿಂದ) | ದಿವ್ಯಸ್ಯ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವೇಷರೂಪದಿಂದಿರುವ | ಚಾರೋಃ
—ಉತ್ತಮವಾದ | ಉದ್ವಃ—ವೃಷ್ಟ್ಯದಕವನ್ನು | ಜನಾಯ—ಜನರಿಗಾಗಿ | ಪ್ರಣೀತಂ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮಗಾಗಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿ. ಅನಂತರ
ಅನ್ನದ್ರಾಹಾರಗಳಿಂದಲೂ, ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಗಳಿಂದಲೂ ನಾವು ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೇಕಿಸಿ ತೃಪ್ತಿ
ಪಡಿಸಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಯಾವ ಪುರುಷನುತಾನೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅಥವಾ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಅರ್ಪಿ-
ಸಲು ಸಮರ್ಥನು ? (ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕಬುದ್ಧಿಯಿಂದ) ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಉದಕ
ವನ್ನು ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿ.

English Translation

Come, Mitra and Varuna, to our offered oblation : sprinkle our place
of sacrifice with water and viands : (who) in this world (may) present to you

such) excellant (donations) that you may (thereby be induced to) gratify mankind with celestial and beautiful water.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಮಿತ್ರವರುಣರನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ ಆ ನೋ ಮಿತ್ರವರುಣಾಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ-ಆ ನೋ ಮಿತ್ರವರುಣಾ ಹವ್ಯಜುಷ್ಟಿಂ ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ ಪೀವಸಾ ವಸಾಥೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏಷ ಸೋಮೋ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಸೋಮಃ ಶುಕ್ರೋ ನ ನಾಯ-
ವೇಯಾಮಿ ।

ಅವಿಷ್ಟಂ ಧಿಯೋ ಜಿಗೃತಂ ಪುರಂಧೀರ್ಯೂಯಂ ಸಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ

ಪದಪಾಠಃ

ಏಷಃ | ಸೋಮಃ | ವರುಣ | ಮಿತ್ರ | ತುಭ್ಯಂ | ಸೋಮಃ | ಶುಕ್ರಃ | ನ | ನಾಯವೇ | ಅಯಾಮಿ
ಅವಿಷ್ಟಂ | ಧಿಯಃ | ಜಿಗೃತಂ | ಪುರಂಧೀಃ | ಯೂಯಂ | ಸಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅನಯಾ ಸ್ತುತಿಮುಪಸಂಹರತಿ | ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಮಿತ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಯುವಯೋರ್ನಾರ್ಯನೇ | ನಾಯುರ್ಗಂಠಾದಿತ್ಯಃ | ಸ ಏನಾರ್ಯಮಾ | ತಸ್ಮೈ ಚೈಷ ಸೋಮಃ ಸ್ತವೋಯಾಮಿ | ಅಕಾರಿ | ಕಿಮಿವ | ಶುಕ್ರೋ ದೀಪ್ತಃ ಸೋಮೋ ನ ಯುಷ್ಟಭ್ಯಂ ಪ್ರೀತಿಕರಃ ಸೋಮೋ ಯಥಾ ದೀಯತೇ ತದ್ಭತ್ | ಧಿಯಃ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಸ್ಮದೀಯಾನ್ಯವಿಷ್ಟಂ | ರಕ್ಷತಂ | ಪುರಂಧೀಃ ಸ್ತುತೀರ್ಜಿಗೃತಂ | ಪ್ರಬು-
ಧ್ಯತಂ | ಅನ್ಯದ್ಗತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ, | ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, | ತುಭ್ಯಂ—ನಿಮಗೋಸ್ಕರ ಎಂದರೆ ನಿಮ್ಮ
ನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿಯೂ | ನಾಯವೇ—ಸಂಚಾರಶೀಲನಾದ ಅರ್ಯಮನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿಯೂ | ಶುಕ್ರಃ—ಶುಭ್ರವಾದ |
ಸೋಮಃ ನ—ಸೋಮರಸದಂತೆ ನಿಮಗೆ ಹಿತಕರವಾದ | ಏಷಃ ಸೋಮಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಯು | ಅಯಾಮಿ—
ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. | ಧಿಯಃ—ನಾವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು | ಅವಿಷ್ಟಂ—(ವಿಘ್ನಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ) ರಕ್ಷಿಸಿ
ಪುರಂಧೀಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಜಿಗೃತಂ—(ಕೇಳಿ) ತಿಳಿಯಿರಿ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣಾದೇವತೆಗಳೇ |
ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲಾಪಗಳಿಂದ | ಸಾತ—
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾಪುರುಷರೇ, ಎಲೈ ಅರ್ಯಮನೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಶುಭ್ರವಾದ ಸೋಮರಸದಂತೆ ನಿಮಗೆ ಹಿತ ಕರವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಯು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಈಗ ನಾವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಘ್ನರಹಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Varuna and Mitra, this praise, pure as the Soma libation, has been offered to you, and also Aryaman, (to you): protect our rites: be awake to our praises: and do you ever cherish us with blessings.

ಅರವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋರಿತ್ಯೇಕೋನನಿಶತ್ಯೈಚಮೇಕಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಪಣಂ | ಆಶ್ರೇಯ-
ಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋರೇಕೋನಾ ಗಾಯತ್ರಂ ದಶಮ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತ್ರಯಃ ಪ್ರಗಾಥಾಃ ಪುರ-
ಲುಷ್ಟಿಕ್ ಚತುರ್ಥ್ಯಾದ್ಯಾ ದಶಾದಿತ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಃ ಸಾರ್ಯ ಇತಿ | ದಶಮಾ ಬೃಹತ್ಯೇಕಾದಶೀ ಸತೋಬೃ-
ಹತೀ ದ್ವಾದಶೀ ಬೃಹತೀ ತ್ರಯೋದಶೀ ಸತೋಬೃಹತೀ ಚತುರ್ದಶೀ ಬೃಹತೀ ಪಂಚದಶೀ ಸತೋಬೃ-
ಹತೀ ಷೋಡಶೀ ಪುರಲುಷ್ಟಿಕ್ ಶಿಷ್ಟಾ ಗಾಯತ್ರೈಃ | ಚತುರ್ಥ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತ್ರಯೋದಶ್ಯಂತಾ ಆದಿತ್ಯದೇವ-
ತಾಶ್ಚತುರ್ದಶಾದಿತ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಃ ಸಾರ್ಯದೇವತಾಃ | ಅದ್ಯಂತ್ಯಾ ತೃಚ್ಛ ಪೂರ್ವವನ್ಮೃತ್ಯಾವರುಣಾ || ಆಗ್ನಿ-
ಷ್ವೋಮೇ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಮೃತ್ಯಾವರುಣಶಸ್ತ್ರ ಆದಿತೋ ನವರ್ಚಃ ಶಸ್ಯಾಃ | ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋ-
ವರುಣಯೋರಿತಿ ನವ | ಅ. ಖ-೧೦ | ಇತಿ ಸೂಕ್ತಿತತ್ವಾತ್ || ಪೃಷ್ಠ್ಯಾಭಿಪ್ಲವಷಡಹಯೋಃ ಸ್ತೋಮ-
ವೃದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಮಾವಾಪಾರ್ಥಾ ಅದ್ಯಾ ಷಡ್ಯಚಃ | ಸೂಕ್ತಿಕಂ ಚ | ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋವರುಣಯೋರಿತಿ
ಷಟ್ | ಅ. ೭-೫ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ
ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋರೇಕೋನಾ ಗಾಯತ್ರಂ ದಶಮ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತ್ರಯಃ ಪ್ರಗಾಥಾಃ ಪುರಲುಷ್ಟಿಕ್ ಚತು-
ರ್ಥ್ಯಾದ್ಯಾ ದಶಾದಿತ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಃ ಸಾರ್ಯಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಹತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀ
ಛಂದಸ್ಸವು; ಹನ್ನೊಂದನೆಯದು ಸತೋಬೃಹತೀಛಂದಸ್ಸವು; ಹನ್ನೆರಡನೆಯದು ಬೃಹತೀ, ಹದಿನಾರನೆಯದು
ಸತೋಬೃಹತೀ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯದು ಬೃಹತೀ, ಹದಿನೈದನೆಯದು ಸತೋಬೃಹತೀ, ಹದಿನಾರನೆಯದು ಪುರಲುಷ್ಟಿಕ್
ಛಂದಸ್ಸವು; ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಗಾಯತ್ರೀಛಂದಸ್ಸವು. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಹದಿನಾರನೆಯ ಋಕ್ಕಿನವರೆ
ಗಿನ (೪-೧೩) ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಆದಿತ್ಯರು ದೇವತೆಯು; ಹದಿನಾಲ್ಕರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ (೧೪-೧೬)

ಸೂರ್ಯನು ದೇವತೆಯು ; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಮಿತ್ರವರುಣರು ದೇವತೆಗಳು. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೇಮಯಾಗದ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತ ಸೂತ್ರದ-ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋರ್ವರುಣಯೋರಿತಿ ನವ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ವೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಅಭಿಷ್ಠವಸಡಹಯಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತೋಮವೃದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಆವಾಪಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಠಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ-ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋರ್ವರುಣಯೋರಿತಿ ಷಟ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೬

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೬೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೮, ೯, ೧೦, ೧೧ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೧೯ ||

ಋಷಿ—ನಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—೧-೩, ೧೭-೧೯. ಮಿತ್ರವರುಣಾ | ೪-೧೩. ಅದಿತ್ಯಾಃ | ೧೪-೧೬. ಸೂರ್ಯಃ ||

ಛಂದಃ—೧-೯, ೧೭-೧೯. ಗಾಯತ್ರೀ | ೧೦, ೧೨, ೧೪. ಬೃಹತೀ | ೧೧, ೧೩, ೧೫. ಸತೋಬೃಹತೀ | ೧೬. ಪುರಲುಷ್ಠಿಕ್ ||

ಸಂಹಿತಾವಾತಃ

ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋರ್ವರುಣಯೋಃ ಸ್ತೋಮೋ ನ ಏತು ಶೂಷ್ಯಃ |

ನಮಸ್ವಾನ್ತು ವಿಜಾತಯೋಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಮಿತ್ರಯೋಃ | ವರುಣಯೋಃ | ಸ್ತೋಮಃ | ನಃ | ಏತು | ಶೂಷ್ಯಃ |

ನಮಸ್ವಾನ್ | ತು ವಿಜಾತಯೋಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಮಿತ್ರಯೋರ್ವರುಣಯೋಃ | ಮಿತ್ರವರುಣಯೋರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರತಿಯೋಗಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿವಚನತ್ವಂ | ತುವಿಜಾತಯೋರ್ಬಹುಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಯೋರ್ದೇವಯೋರ್ನೋಽಸ್ಮದೀಯಃ ಶೂಷ್ಯಃ ಸುಖಕರೋ ನಮಸ್ವಾನನ್ಯವಾನ್ ಹವಿರ್ಭಿಯುಕ್ತಃ ಸ್ತೋಮಃ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಪ್ರೈತು | ಗಚ್ಛತು | ಅಹೋರಾತ್ರಂ ವೈ ಮಿತ್ರವರುಣಾವಿತಿ ಶ್ರುತಿಃ | ಅನಯೋರಹೋರಾತ್ರಾಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್ತಯೋಃ ಪುನಃಪುನರಾಗಮನಾದನಯೋಸ್ತುವಿಜಾತತ್ವಂ | ಅಥವಾ ಬಹುನಾಮುಪಕಾರಾಯಾನಯೋಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಾತ್ತುವಿಜಾತತ್ವಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತುವಿಜಾತಯೋಃ—ಬಹುಜನ್ಮವುಳ್ಳ | ಮಿತ್ರಯೋಃ ವರುಣಯೋಃ—ಮಿತ್ರವರುಣರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸುವ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶೂಷ್ಯಃ—ಸುಖಕರವಾದುದೂ | ನಮಸ್ವಾನ್—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ | ಸ್ತೋಮಃ—ಈ ಸ್ತೋತ್ರವು | ಪ್ರ ಏತು—ಅವರ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವ ಮಿತ್ರವರುಣರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ನಾವು ಅರ್ಪಿಸುವ ಸುಖಕರವಾದುದೂ, ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವು ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಲಿ.

English Translation

May this our propitiatory praise, accompanied by oblations, proceed to you, Mitra and Varuna, of reiterated manifestations.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ತುವಿಜಾತಯೋಃ—ತುವಿ ಎಂದರೆ ಬಹು, ಜಾತ ಎಂದರೆ ಜನ್ಮ. ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳು ಎಂದರೆ ಏನು? ಅಹೋರಾತ್ರೇ ನೈ ಮಿತ್ರವರುಣೌ (ತೈ. ಸಂ. ೨-೪-೧೦-೧); ಮೈತ್ರಂ ನಾ ಆಹಃ | ವಾರುಣೇ ರಾತ್ರೀ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನು ಹಗಲಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದೂ ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಹಗಲುರಾತ್ರಿಗಳು ಒಂದಾಗುತ್ತಲೊಂದು ಪರವರ್ತನಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನದೇವತೆಗಳಾದ ಮಿತ್ರವರುಣರಿಗೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳುಂಟೆಂದು ಋಷಿಯು ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾರಾಂತರವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದಾನೆ.

ಮಿತ್ರಯೋಃ ವರುಣಯೋಃ—ಮಿತ್ರವರುಣಯೋರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರತಿಯೋಗಾ-ಸೇಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿವಚನತ್ವಂ | ಇಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಬ್ದಗಳಿದ್ದು ಉಭಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪ್ರತಿಶಬ್ದಕ್ಕೂ ದ್ವಿವಚನವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಯೋಗವು—

ಉದು ತ್ಯಚ್ಚಕ್ಷುರ್ಮಹಿ ಮಿತ್ರಯೋರಾ ಏತಿ ಪ್ರಿಯಂ ವರುಣಯೋರದಬ್ಧಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೬-೫೧-೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮಿತ್ರಯೋಃ ವರುಣಯೋಃ ಎಂಬ ದ್ವಿವಚನಾಂತ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಿತ್ರವರುಣಯೋಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರವರುಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರ ಅಥವಾ ವರುಣ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಶಬ್ದದ ದ್ವಿವಚನವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದೂ ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ—

ಆ ಯದ್ವಾಮಾಯಚಕ್ಷಸಾ ಮಿತ್ರ ವಯಂ ಚ ಸೂರಯಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೫-೬೬-೬)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಎಂಬ ದ್ವಿವಚನಾಂತಶಬ್ದವು (ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಎಂದು ಹ್ರಸ್ವವಿದೆ) ಮಿತ್ರವರುಣರಿಬ್ಬರನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧಾರಯಂತಂ ಪೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಂ ಮಿತ್ರರಾಜಾನಾ ವರುಣಾ ನನೋಭಿಃ ||

(ಮಂ. ಸಂ. ೫-೬೨-೩)

ಎಂಬ ಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿ ದ್ವಿವಚನಾಂತಶಬ್ದವಾದ ವರುಣಾ ಎಂಬ ಪದವು ಮಿತ್ರವರುಣರಿಬ್ಬರನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಂತೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಾ ಧಾರಯಂತ ದೇವಾಃ ಸುದಕ್ಷಾ ದಕ್ಷಸಿತರಾ |

ಅಸುರ್ಯಾಯ ಪ್ರಮಹಸಾ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಾ | ಧಾರಯಂತ | ದೇವಾಃ | ಸುದಕ್ಷಾ | ದಕ್ಷಸಿತರಾ |

ಅಸುರ್ಯಾಯ | ಪ್ರಮಹಸಾ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯಾ ಯಾ ಯುನಾಂ ಧಾರಯಂತ | ಕೇ | ದೇವಾ ಅಧಿಕರ್ತಾರೋಽಸುರ್ಯಾಯ ಬಲಕರಣಾಯ | ಕೀದೃಶಾ ಯುನಾಂ | ಸುದಕ್ಷಾ ಶೋಭನಬಲಾ ದಕ್ಷಸಿತರಾ ಬಲಸ್ಯ ಪಾಲಕೌ ಸ್ವಾಮಿನೌ ನಾ | ಬಲಪ್ರದಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಪ್ರಮಹಸಾ ಪ್ರಕೃಷ್ಟತೇಜಸ್ವಾ | ತಾ ಸಾಧಯಂತಮಿತ್ಯುತ್ತರತ್ರಾನ್ವಯಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ) ಸುದಕ್ಷಾ—ಉತ್ತಮಬಲವುಳ್ಳವರೂ | ದಕ್ಷಸಿತರಾ—ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯರೂ ಎಂದರೆ ಮಾನವರಿಗೆ ಬಲಪ್ರದರೂ | ಪ್ರಮಹಸಾ—ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಗಳೂ ಆದ | ಯಾ—ಯಾವ ನಿಮ್ಮನ್ನು | ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳು | ಅಸುರ್ಯಾಯ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಲವನ್ನು ಒಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಧಾರಯಂತ—ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೋ [ಅಂತಹ ನೀವು ನಮ್ಮ ಯಾಗಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಫಲಪ್ರದವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.]

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರೂ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯರೂ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಗಳೂ ಆದ ಯಾವ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂದಿನ ದೇವತೆಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಲವನ್ನು ಒಟುಮಾಡಲು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೋ ಅಂತಹ ನೀವು ನಮ್ಮ ಯಾಗಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಫಲಪ್ರದವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

English Translation

You whom the gods uphold for their invigoration, both mighty, masters of strength and of diffusive radiance.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳು ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸೇರಿ ಅನ್ವಯವಾಗಬೇಕು. ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರವರುಣರ ಗುಣವನೆ ಮಾತ್ರವಿರುವುದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತಾ ನಃ ಸ್ತಿಸಾ ತನೂಪಾ ವರುಣ ಜರಿತ್ಯಾಣಾಂ ।

ಮಿತ್ರ ಸಾಧಯತಂ ಧಿಯಃ ॥ ೩ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ತಾ | ನಃ | ಸ್ತಿಸಾ | ತನೂಪಾ | ವರುಣ | ಜರಿತ್ಯಾಣಾಂ |

ಮಿತ್ರ | ಸಾಧಯತಂ | ಧಿಯಃ ॥ ೩ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತಾ ತಾ ಸ್ತಿಸಾ | ಸ್ತಾಯಂತ ಇತಿ ಸ್ತಯೋ ಗೃಹಾಃ | ತಾನ್ವತೆ ಇತಿ ಸ್ತಿಸಾ | ತನೂಪಾ ತನ್ವಃ ಸಾಕಾರೌ ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಮಿತ್ರ ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣೌ ಯುನಾಂ ಜರಿತ್ಯಾಣಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಧಿಯಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಣಿ ಸಾಧಯತಂ | ಸಫಲವಂತಿ ಕುರುತಂ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತಾ—ಅಂತಹ ಎಂದರೆ ಹಿಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟರಾದವರೂ | ಸ್ತಿಸಾ—ಗೃಹಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಕರಾದವರೂ | ತನೂಪಾ—ನಮ್ಮ ಶರೀರಾದಿಗಳನ್ನು (ಅಪಾಯಕ್ಕೇಡಾಗದಂತೆ) ರಕ್ಷಿಸುವವರೂ ಆದ | ವರುಣ, ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನೀವು | ಜರಿತ್ಯಾಣಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಧಿಯಃ—ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು | ಸಾಧಯತಂ—ಫಲಪ್ರದವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪೂರ್ವೋಕ್ತಗುಣವಿಶಿಷ್ಟರಾದವರೂ, ಗೃಹಗಳಿಗೂ, ಶರೀರಾದಿಗಳಿಗೂ, ರಕ್ಷಕರಾದವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನೀವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿದೂಪವಾದ ಈ ಯಜ್ಞಕರ್ಮವನ್ನು ಫಲಪ್ರದವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Protectors of our dwellings, protectors of our persons, Mitra and Varuna, perfect the rites of your adorers.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಸ್ತಿಸಾ—ಸ್ತಾಯಂತ ಇತಿ ಸ್ತಯೋ ಗೃಹಾಃ | ತಾನ್ ಪಾತ ಇತಿ ಸ್ತಿಸಾ | ವಾಸಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ತಯಃ ಎಂದರೆ ಗೃಹಗಳು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ತಿಸಾ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಮಿತ್ರವರುಣರನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯದ್ವ್ಯ ಸೂರ ಉದಿತೇನಾಗಾ ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ |

ಸುವಾತಿ ಸವಿತಾ ಭಗಃ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯತ್ | ಅದ್ಯ | ಸೂರೇ | ಉತ್ | ಇತೇ | ಅನಾಗಾಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅರ್ಯಮಾ |

ಸುವಾತಿ | ಸವಿತಾ | ಭಗಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ವ್ಯ ನಮಸ್ತಾಕಮಪೇಕ್ಷಿತಂ ತದದ್ಯಾ ಸ್ತಿನಾಲ್ಯೇ ಸೂರ ಉದಿತೇ ಸತಿ ಪ್ರಾತಃಸವನೇನಾಗಾಃ ಪಾಪಹಂತಾ ಮಿತ್ರೋರ್ಯಮಾ ಸವಿತಾ ಭಗಶ್ಚೈತೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಸುವಾತಿ | ಪ್ರೇರಯೇತ್ | ಅಥನಾ | ಅನಾಗಾ ಮಿತ್ರೋರ್ಯಮಾ ದಾತಾ ಭವತು | ತದೀಪ್ಸಿತಂ ಧನಂ ಭಗೋ ಭಜನೀಯಃ ಸವಿತಾ ಸುವಾತಿ | ಪ್ರೇರಯತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯತ್—ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಯಾವ ಧನವಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು | ಅದ್ಯ—ಈಗ ಎಂದರೆ ಈ ದಿವಸ | ಸೂರೇ—ಸೂರ್ಯನು | ಉದಿತೇ—ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರಾತಸ್ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಅನಾಗಾಃ—ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸತಕ್ಕ | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೂ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃದೇವನೂ | ಭಗಃ—ಭಗನೆಂಬ ದೇವನೂ ಸಹ | ಸುವಾತಿ—ನಮಗೆ ಲಭಿಸುವಂ ಪ್ರೇರಿಸಲಿ ಎಂದರೆ ಕೊಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಧನವನ್ನು ಈ ದಿವಸ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿರುವಾದ ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕರಾದ, ಮಿತ್ರ, ಅರ್ಯಮಾ, ಸವಿತೃ, ಭಗ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳು ನಮಗೆ ಲಭಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಲಿ ಎಂದರೆ ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಆ ದೇವತೆಗಳು ಕೊಡಲಿ.

English Translation

May Mitra, the destroyer of sin, Aryaman, Savitri, Bhaga, bestow (upon us), to-day at sunrise (what we pray for).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸುಪ್ರಾವೀರಸ್ತು ಸ ಕ್ಷಯಃ ಪ್ರ ನು ಯಾಮನ್ತು ದಾನವಃ ।

ಯೇ ನೋ ಅಂಹೋತಿಪ್ರತಿ ॥ ೫ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಸುಪ್ರಾವೀರಃ | ಅಸ್ತು | ಸಃ | ಕ್ಷಯಃ | ಪ್ರ | ನು | ಯಾಮನ್ | ಸ್ತು ದಾನವಃ |

ಯೇ | ನಃ | ಅಂಹಃ | ಅತಿಪ್ರತಿ ॥ ೫ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಃ ಕ್ಷಯಃ ಸ ನಿವಾಸಃ ಸುಪ್ರಾವೀರಸ್ತು | ಸುಷ್ಮ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ರಕ್ಷಿತಾಸ್ತು | ಪ್ರಶಬ್ದ ಅದ-
ರಾರ್ಥಃ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ನು ಕ್ಷಪ್ರಂ ಭವತ್ವಿತಿ ಶೇಷಃ | ಕದೇತಿ ಉಚ್ಯತೇ | ಹೇ ಸುದಾನವಃ ಸುದಾನಾಃ
ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಯಾಮನ್ ಯಾಮನಿ ಗಮನೇ ಸತಿ | ಕೀದೃಶಾನಾಂ ಗಮನೇ | ಯೇ ಯೂಯಮಾಗತ್ಯ
ನೋಸ್ತಾಕಮಂಹಃ ಪಾಪಮತಿಪ್ರತಿ ಅತಿಪ್ರಾಯೇಥ ತೇಷಾಂ ಗಮನ ಇತಿ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯೇ—ಯಾವ ನೀವು (ಬಂದು) | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಂಹಃ—ಪಾಪವನ್ನು | ಅತಿಪ್ರತಿ—ಪರಿಹರಿಸಿ
ನಮ್ಮನ್ನು ಉತ್ತೀರ್ಣರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಿರೋ ಅಂತಹ | ಸುದಾನವಃ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಕೊಡುವ
ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣಾರ್ಯಮರೇ (ನಿಮ್ಮ) | ಯಾಮನ್—ಗಮನಾಂತರ | ಸಃ ಕ್ಷಯಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಮ್ಮ
ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವು | ನು—ಜೇಗನೆ | ಸುಪ್ರಾವೀರಃ ಅಸ್ತು—ಸುರಕ್ಷಿತವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣಾರ್ಯಮರೇ, ನಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ದಾಟಿಸುವ ನೀವು ನಮ್ಮ
ಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹೋದನಂತರ ನಾವು ವಾಸಮಾಡುವ ಗೃಹವು ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗುವುದು.

English Translation

May this our dwelling be well protected, liberal deities, on your
departure, you who purify us from sin.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತ ಸ್ವರಾಜೋ ಅದಿತಿರದ್ಭಸ್ಯ ವ್ರತಸ್ಯ ಯೇ ।

ಮಹೋ ರಾಜಾನ ಈಶತೇ ॥ ೬ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ | ಸ್ವರಾಜಃ | ಅದಿತಿಃ | ಅದ್ಭಸ್ಯ | ವ್ರತಸ್ಯ | ಯೇ |

ಮಹಃ | ರಾಜಾನಃ | ಈಶತೇ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತಾಪಿ ಚ ಯೇ ಮಿತ್ರಾದಯಸ್ತ್ರಯಃ ಸ್ವರಾಜಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಾಮಿನೋಽದಿತಿಶ್ಚೇಷಾಂ ಮಾತಾ
ಚ ಸಂತಿ ಅದ್ಭಸ್ಯಾಹಿಂಸಿತಸ್ಯ ಮಹೋ ಮಹತೋ ವ್ರತಸ್ಯಾಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ ರಾಜಾನಃ ಸ್ವಾಮಿನಃ
ತ ಈಶತೇ | ಸಮರ್ಥಾ ಭವಂತಿ | ಅಭಿಮತಂ ದಾತುಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅಥವೈವಂ ಯೋಜ್ಯಂ | ಯೇ ಮಿ-
ತ್ರಾದಯೋಽದಿತಿಶ್ಚಾದ್ಭಸ್ಯ ವ್ರತಸ್ಯ ಸ್ವರಾಜ ಈಶ್ವರಾಃ ತೇ ಮಹೋ ಮಹತೋಽಸ್ಮದಭಿಮತಧನಸ್ಯ
ರಾಜಾನಃ ಸ್ವಾಮಿನಃ ಸಂತ ಈಶತೇಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ತದ್ಧಾತುಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉತ—ಮತ್ತು | ಯೇ—ಯಾವ ಮಿತ್ರವರುಣಾರ್ಯಮರು | ಸ್ವರಾಜಃ—ಸರ್ವರಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾ
ಗಿರುವರೋ ಅವರೂ | ಅದಿತಿಃ—ಅವರ ಮಾತೆಯಾದ ಅದಿತಿದೇವಿಯೂ ಸಹ | ಅದ್ಭಸ್ಯ—ಅಹಿಂಸಿತ (ನಿರ್ವಿಘ್ನ)
ವಾದುದೂ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ | ವ್ರತಸ್ಯ—ಈ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಕ್ಕೆ | ರಾಜಾನಃ—ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿ |
ಈಶತೇ—ನಮ್ಮ ಅಭಿಮತವನ್ನು ಕೊಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸರ್ವರಿಗೂ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಮಿತ್ರವರುಣಾರ್ಯಮರೂ, ಅವರ ಮಾತೆಯಾದ ಅದಿತಿದೇವಿಯೂ ಸಹ
ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನೆರವೇರುವುದೂ ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ ಈ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಒಡೆಯರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು
ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation

And who are sovereign over all, and, with Aditi, preside over this
unobstructed and great ceremony.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರತಿ ನಾಂ ಸೂರ ಉದಿತೇ ಮಿತ್ರಂ ಗೃಣೀಷೇ ವರುಣಂ |

ಅರ್ಯಮಣಂ ರಿತಾದಸಂ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರತಿ | ನಾಂ | ಸೂರೇ | ಉತ್‌ಇತೇ | ಮಿತ್ರಂ | ಗೃಣೀಷೇ | ವರುಣಂ |

ಅರ್ಯಮಣಂ | ರಿತಾದಸಂ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರತಿ ವಾಮಿತೈಷ ತೃಚಿಶ್ವಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽಹನಿ ಪ್ರಾತಃಸವನೇ ಮೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯ ಪರ್ಯಾ-
ಸಾರ್ಥಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಸೂರ ಉದಿತೇ ವ್ಯಂತರಿಕ್ಷಮತಿರತ್ | ಅ. ೭-೨ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಂ ತ್ವಾಂ ವರುಣಂ ಚ ಯುವಾಂ ರಿಶಾದಸಂ ಶತ್ರುಣಾಮತ್ತಾರಮ-
ರ್ಯಮಣಂ ಚ ಪ್ರತಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಗೃಣೇಷೇ | ಸ್ತುವೇ | ಕದೇತಿ ಉಚ್ಯತೇ | ಸೂರೇ ಸೂರ್ಯೇ ದೇವ
ಉದಿತೇ ಸತಿ | ಪ್ರಾತರಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ) ಸೂರೇ—ಸೂರ್ಯನು | ಉದಿತೇ—ಉದಯಿಸುವಾಗ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ
ದಲ್ಲಿ | ಮಿತ್ರಂ—ಮಿತ್ರನನ್ನಾ | ವರುಣಂ—ವರುಣನನ್ನಾ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನಾ | ರಿಶಾದಸಂ—ಶತ್ರು
ನಾಶಕನಾದ | ಅರ್ಯಮಣಂ—ಅರ್ಯಮದೇವನನ್ನಾ | ಪ್ರತಿ—ಉದ್ದೇಶಿಸಿ | ಗೃಣೇಷೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಈದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ,
ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನಾದ ಅರ್ಯಮ ಎಂಬ ನಿಮ್ಮನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

English Translation

I glorify you, Mitra and Varuna, and Aryaman, the consumer of
enemies when the sun has risen.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಯಾಗದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದ ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಎಂದು ನೋಡಲಾಗುವ ಈ
ತೃಚವನ್ನು (ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು) ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪರ್ಯಾಸಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವ
ಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ-ಪ್ರತಿ ವಾಂ ಸೂರ ಉದಿತೇ ವ್ಯಂತರಿಕ್ಷಮತಿರತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೨)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ರಾಯಾ ಹಿರಣ್ಯಯಾ ಮತಿರಿಯಮೃಕಾಯ ಶವಸೇ |

ಇಯಂ ವಿಸ್ವಾ ಮೇಧಸಾತಯೇ || ೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ರಾಯಾ | ಹಿರಣ್ಯಯಾ | ಮತಿಃ | ಇಯಂ | ಅವ್ಯಕಾಯ | ಶವಸೇ |

ಇಯಂ | ವಿಸ್ವಾ | ಮೇಧಸಾತಯೇ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹಿರಣ್ಯಯಾ ಹಿತರಮಣೀಯೇನ ರಾಯಾ ಧನೇನ ಸಹಿತಾಯಾವೃಕಾಯಾಹಿಂಸ್ಯಾಯ ಶವ-
ಸೇಽಸ್ಮಾಕಂ ಬಲಾಯೇಯಮಿದಾನೀಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾ ಮತಿಃ ಸ್ತುತಿರ್ಭವತ್ವಿತಿ ಶೇಷಃ || ಹಿರಣ್ಯಯೇ-
ತ್ಯತ್ರ ಸುಪಾಂ ಸುಲುಗಿತಿ ತೃತೀಯೈಕವಚನಸ್ಯ ಯಾಚಾದೇಶಃ || ಕಿಂಚಿ ಹೇ ವಿಪ್ರಾಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಾಃ ಇಯಂ
ನೇ ಚ ಸ್ತುತೀರ್ನೇಧಸಾತಯೇ ಯಜ್ಞಲಾಭಾಯ ಚ ಭವತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಹಿರಣ್ಯಯಾ—ಹಿತಕರವೂ ರಮಣೀಯವೂ ಆದ | ರಾಯಾ—ಧನದಿಂದ | ಅವೃಕಾಯ—ಹಿಂಸಾ
ರಹಿತವಾದ | ಶವಸೇ—ನಮ್ಮ ಬಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ | ಇಯಂ—ಈಗ ನಾವು ಪಠಿಸುತ್ತಿರುವ | ಮತಿಃ—ಸ್ತುತಿಯು
ಸಾಧನವಾಗಲಿ | ವಿಪ್ರಾಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ಇಯಂ—ಈ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು | ನೇಧಸಾ-
ತಯೇ—ಯಜ್ಞಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಆಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳೇ, ಈಗ ನಾವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪಠಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರವು ನಮಗೆ
ಧನಪ್ರಾಪ್ತಿಗೂ, ಬಲಕ್ಕೂ, ಯಜ್ಞಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಸಾಧನಭೂತವಾಗಿರಲಿ.

English Translation

May this praise (be effective) for unimpeached strength, along with
golden treasure : may it (be effective), sages, for the fulfilment of (the
objects of) the sacrifice.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತೇ ಸ್ಯಾಮ ದೇವ ವರುಣ ತೇ ಮಿತ್ರ ಸೂರಿಭಿಃ ಸಹ |

ಇಷಂ ಸ್ವಶ್ವ ಧೀಮಹಿ || ೯ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತೇ | ಸ್ಯಾಮ | ದೇವ | ವರುಣ | ತೇ | ಮಿತ್ರ | ಸೂರಿಭಿಃ | ಸಹ |

ಇಷಂ | ಸ್ವ | ಶ್ವ | ಧೀಮಹಿ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವ ವರುಣ ತೇ ವಯಂ ತವ ಸ್ತೋತಾರಃ ಸ್ಯಾಮ | ಸಮೃದ್ಧಾ ಭವೇಮ | ನ ಕೇವಲಂ
ವಯಮೇವ ಯಜಮಾಣಾಃ ಕಿಂತು ಸೂರಿಭಿಃ ಸ್ತೋತೃಭಿರ್ಯುತ್ಪಿಗ್ನಿಃ ಸಹ | ತಥಾ ಹೇ ಮಿತ್ರ ದೇವ
ತೇ ವಯಂ ಸೂರಿಭಿಃ ಸಹ ಸ್ಯಾಮ | ಭವೇಮ | ಕಿಂಚೇಷಮನ್ನಂ ಸ್ಯುರುದಕಂ ಚ ಧೀಮಹಿ |
ಭಾರಯಾಮಹೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ, | ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾವು | ಸೂರಿಭಿಃ—ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಋತ್ವಿಜ್ವನರಿಂದ | ಸಹ—ಸಹಿತರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಸಮೃದ್ಧರಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ | ತೇ—ನಾವು | ಇಷಂ—ಆನ್ನವನ್ನು | ಸ್ವಃ—ಉದಕವನ್ನು | ಧೀಮಹಿ—ಯಾಚಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಋತ್ವಿಜ್ವನರಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧರಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾವು ಅನ್ನಾದ್ಯಾಹಾರಗಳನ್ನೂ, ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಉದಕವನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾಚಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation

May we be yours, divine Varuna : may we, along with pious worshippers, be, Mitra, yours : may we obtain food and water.

ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ

ಬ॒ಹವಃ॑ ಸೂ॒ರಚ॑ಕ್ಷ॒ಸೋ॒ಗ್ನಿಜಿ॒ಹ್ವಾ ಯ॑ತಾವೃ॒ಧಃ |

ತ್ರಿ॒ಣಿ॒ ಯೇ॑ ಯೇ॒ಮು॒ರ್ವಿದ॑ಧಾನಿ॒ ಧೀ॒ತಿ॒ಭಿ॒ರ್ವಿಶ್ವಾ॑ನಿ ಪರಿ॒ಭೂ॑ತಿಭಿಃ ||

ಪದಸಾಠಃ

ಬ॒ಹವಃ॑ | ಸೂ॒ರಚ॑ಕ್ಷ॒ಸಃ | ಅ॒ಗ್ನಿಜಿ॒ಹ್ವಾಃ | ಯ॑ತಾವೃ॒ಧಃ |

ತ್ರಿ॒ಣಿ॒ | ಯೇ॑ | ಯೇ॒ಮುಃ | ವಿ॒ದಧಾ॑ನಿ | ಧೀ॒ತಿ॒ಭಿಃ | ವಿಶ್ವಾ॑ನಿ | ಪರಿ॒ಭೂ॑ತಿಭಿಃ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಬಹವಃ ಸೂರಚಕ್ಷಸ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಃ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಬಹವಃ ಸೂರಚಕ್ಷಸ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಾಃ | ಅ. ೬-೫ | ಇತಿ || ದಶರಾತ್ರೇ ಸಂಚಮೇದಹನಿ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರೈಷ್ಯಯಂ ಪ್ರಗಾಥಃ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಬಹವಃ ಸೂರಚಕ್ಷಸ ಇಮಾ ಉ ವಾಂ ದಿವಿಷ್ವಯಃ | ಅ. ೬-೧೨ | ಇತಿ ||

ಬಹವೋ ಮಹಂತಃ ಸೂರಚಕ್ಷಸಃ ಸೂರ್ಯಸದೃಶಪ್ರಕಾಶಾಃ | ಸೂರಃ ಪ್ರಕಾಶಕೋ ಯೇ-ಷಾಮಿತಿ ವಾ | ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ | ಅಗ್ನಿರೇವ ಜಿಹ್ವಾದನಸಾಧನೋ ಯೇಷಾಂ ತಾದೃಶಾಃ | ಯತಾವೃಧೋ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ವರ್ಧಯಿತಾರೋ ಮಿತ್ರಾದಯಃ | ಕಿಂಚ ಯೇ ತ್ರಿಣಿ ವಿಶ್ವಾನಿ ವ್ಯಾಸ್ತಾನಿ ವಿದಧಾನಿ ಕ್ಷತ್ಯಾ ದಿಸ್ಥಾನಾನಿ ಕ್ಷತ್ಯಾದೀನಿ ಪರಿಭೂತಿಭಿಃ ಪರಿಭಾವುಕ್ಯರ್ಥೀತಿಭಿಃ ಕರ್ಮಭಿಯೇಮುಃ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ತೇ

ಕ್ಷತ್ರಮಾಶತೇತ್ಯುತ್ತರತ್ರ ಸಂಬಂಧನೀಯಂ | ಅಥವಾತ್ಮೈವ ಯೇ ತ್ರೀಣಿ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ತೇ
ಬಹುತ್ವಾದಿಗುಣೋಪೇತಾ ಆಗಚ್ಛಂತಿತ್ಯರ್ಥಾಹಾರ್ಯಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಬಹವಃ — ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರೂ | ಸೂರಚಕ್ಷುಃ — ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಮನಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ
ಬೆಳಗುವವರೂ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತರಾದವರೂ | ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ — ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹವಿರಾದಿ
ಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ತಮಗೆ ಜಿಹ್ವೆ ಎಂದರೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ | ಋತಾವೃಥಃ—ಯಜ್ಞ
ವನ್ನು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನೆರವೇರುವಂತೆ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವವರೂ ಆದ | ಯೇ—ಯಾವ ಮಿತ್ರವರುಣಾದಿಗಳಿರುವರೋ
ಅವರು | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ | ತ್ರೀಣಿ ವಿದಧಾನಿ—ಕ್ಷಿತ್ಯಾದಿ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು | ಪರಿ.
ಭೂತಿಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವಯುಕ್ತವಾದ | ಧೀತಿಭಿಃ—ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಯೇಮುಃ—ಕೊಡುವರೋ ಆ ಮಿತ್ರ
ವರುಣಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಹನೀಯರೂ ಸೂರ್ಯಸದೃಶವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುವವರೂ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಕಾಂತಿಯ
ನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಬೆಳಗುವಂತೆ ಮಾಡುವವರೂ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಜಿಹ್ವೆಯಿಂದ ಜ್ವಾಲೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಹವಿ
ರಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರೂ, ಯಜ್ಞವರ್ಧಕರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವಯುತವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ
ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಕ್ಷಿತ್ಯಾದಿ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವರೂ ಆದ ಯಾವ ಮಿತ್ರವರುಣಾದಿದೇವತೆಗಳಿರುವರೋ
ಅವರು ಈ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಲಿ.

English Translation

Manifold, radiant as the sun, Agni-tongued augmenters of sacrifice,
you who have limited the three universal sacrifices with comprehensive rites.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹವಃ ಸೂರಚಕ್ಷುಃ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಿ
ಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಬಹವಃ ಸೂರಚಕ್ಷುಃ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೫)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಐದನೆಯ ದಿವಸ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನ ಮಾಡು
ವಾಗಲೂ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರಗಾಥಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಬಹವಃ ಸೂರಚ-
ಕ್ಷುಃ ಇಮಾ ಉ ನಾಂ ದಿವಿಷ್ಟಯಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಿ ಯೇ ದಧುಃ ಶರದಂ ಮಾಸಮಾದಹರ್ಯಜ್ಞ ಮುಕ್ತುಂ ಚಾದ್ಯಚಂ |

ಅನಾಸ್ಯಂ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ ಕ್ಷತ್ರಂ ರಾಜಾನ ಆಶತ ||೧೧||

ಪದಪಾಠಃ

ಏ | ಯೇ | ದಧುಃ | ಶರದಂ | ಮಾಸಂ | ಆತ್ | ಅಹಃ | ಯಜ್ಞಂ | ಅಕ್ತುಂ | ಚ | ಆತ್ | ಋಚಂ |
ಅನಾಪ್ಯಂ | ವರುಣಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅರ್ಯಮಾ | ಹ್ವತ್ರಂ | ರಾಜಾನಃ | ಆಶತ || ೧೧

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೇ ಮಿತ್ರಾದಯಃ ಶರದಂ ಸಂವತ್ಸರಂ ವಿ ದಧುಃ ಅಕುರ್ವನ್ ಅದನಂತರಮೇವ ಮಾಸಮ-
ನಂತರಮಹರನಂತರಮಹಃಸಾಧ್ಯಂ ಯಜ್ಞಂ ಅದನಂತರಮಕ್ತುಂ ರಾತ್ರಿಂ ಚ ಋಚಂ ಮಂತ್ರಾಂಶ್ಚ |
ಯದ್ವಾ | ಸರ್ವತ್ರಾದಿತ್ಯಯಮಪೀತ್ಯರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ | ತಥಾ ಸತಿ ಕ್ರಮೋಽವಿವಕ್ಷಿತಃ | ತೇ ವರುಣೋ
ಮಿತ್ರೋಽರ್ಯಮಾ ಚ ತ್ರಯೋಽನಾಪ್ಯಮನ್ಯೈರಸ್ರಾಪ್ತಂ ಹ್ವತ್ರಂ ಬಲಂ ರಾಜಾನೋ ರಾಜಮಾನಾ
ಆಶತ | ನ್ಯಾಪ್ತವಂತಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯೇ—ಯಾವ ಮಿತ್ರಾದಿವೇದಿಕೆಗಳು | ಶರದಂ—ಸಂವತ್ಸರವೆಂಬ ಕಾಲಪರಿಮಿತಿಯನ್ನೂ | ಆತ್—
ಮತ್ತು (ಅಥವಾ ಅನಂತರ) | ಮಾಸಂ—ಮಾಸವನ್ನೂ (ತಿಂಗಳನ್ನೂ) ಎಂದರೆ ಮಾಸಪರಿಮಿತಿಯನ್ನೂ | ಅಹಃ-
ದಿನವನ್ನೂ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮವನ್ನೂ | ಅಕ್ತುಂ—ರಾತ್ರಿಕಾಲವನ್ನೂ | ಋಚಂ—ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ |
ವಿದಧುಃ—ನಿರ್ಮಿಸಿದರೋ ಎಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರೋ ಅಂತಹ | ರಾಜಾನಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ಅಥವಾ ಸರ್ವ
ರಿಗೂ ಪ್ರಭುಗಳಾದ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ಅರ್ಯಮಾ—ಅರ್ಯಮನೆಂಬ ದೇವನೂ
ಈ ಮೂವರೂ | ಅನಾಪ್ಯಂ—ಇತರರಿಂದ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವ | ಹ್ವತ್ರಂ—ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು |
ಆಶತ—ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಮಿತ್ರಾದಿವೇದಿಕೆಗಳು ಸಂವತ್ಸರ, ಮಾಸ, ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ ಎಂಬ ಕಾಲಪರಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕರ್ಮ,
ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾದ ಮಂತ್ರಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿರ್ಮಿಸಿದಾರೆ. ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ,
ಅರ್ಯಮಾ ಎಂಬ ಈ ಮೂರು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಇತರರಿಂದ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು
ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

English Translation

Who have established the year, and then the month and the day, the
sacrifice, the night, and the holy text, they the royal deities, Varuna, Mitra
Aryaman, enjoy unrivalled might.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತದ್ವೋ ಅದ್ಯ ಮನಾಮಹೇ ಸೂಕ್ತೈಃ ಸೂರ ಉದಿತೇ |

ಯದೋಹತೇ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರ ಅರ್ಯಮಾ ಯೂಯನ್ಯುತಸ್ಯ ರಥೈಃ ||

ಹೇಷಾಂ | ಏ | ಸುಮ್ಮೇ | ಸುಚ್ಛವಿಙ್ಗತಮೇ | ನರಃ | ಸ್ಯಾಮ | ಯೇ | ಚ | ಸಾರಯಃ || ೧೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೇ ಯೋಯಮ್ವತಾನಾನ ಋತವಂತೋ ಯಜ್ಞವಂತ ಉದಕವಂತೋ ವಾ ಋತಜಾತಾಃ |
ಉಕ್ತ ಋತತಬ್ಧಾರ್ಥಃ | ತದರ್ಥಮುತ್ಪನ್ನಾಃ | ಅಥವಾ | ಋತಾತ್ಮಜಾಪತೇಃ ಸಕಾಶಾದುತ್ಪನ್ನಾಃ |
ಋತಾವೃಧ ಉಕ್ತಾರ್ಥಸ್ಯರ್ತಸ್ಯ ವರ್ಧಯಿತಾರೋ ಘೋರಾಸೋ ಘೋರಾ ಅನೃತದ್ವಿಷೋಽಯಷ್ಟು-
ದ್ವೇಷ್ವರಃ ತೇಷಾಂ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸುಚೈರ್ದಿಷ್ಟಮೇ ಸುಖತಮೇ ಸುಮ್ಮೇ ಧನೇಽತ್ಯಂತರಮ-
ಣೀಯಗೃಹಯುಕ್ತೇ ಸುಖೇ ವಾ ಯೇ ವಯಂ ಯೇ ಚಾನ್ಯೇ ಸೂರಯಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ತೇ ಸರ್ವೇ
ಸ್ಯಾಮ | ಭವೇಮ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು) ಋತಾನ್ತಾನಃ—ಯಜ್ಞನಿರ್ವಾಹಕರು ಅಥವಾ ಉದಕಪ್ರದರು |
ಋತಜಾತಾಃ—ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಥವಾ ಉದಕಪ್ರದಾನಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದವರು | ಋತವೃಧಃ—ಯಜ್ಞ-
ವನ್ನು ಅಥವಾ ಉದಕವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವವರು | ಘೋರಾಸಃ—ಶತ್ರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸ-
ತಕ್ಕವರು | ಅನೃತದ್ವಿಷಃ—ಸುಳ್ಳಾದುವವರನ್ನು ಕಂಡರಾಗದವರು ಅಥವಾ ಯಜ್ಞಮಾಡದಿರುವವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸು-
ವವರು | ತೇಷಾಂ ವಃ—ಇಂತಹ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟರಾದ ನಿಮ್ಮ | ಸುಚೈರ್ದಿಷ್ಟಮೇ—ಸುಖಕರವಾದ | ಸುಮ್ಮೇ—
ಧನದಾನವಿಷಯದಲ್ಲಿ | ನರಃ—ಯಜಮಾನರಾದ ನಾವೂ | ಯೇ ಚ ಸೂರಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಇತರ
ಜನರೂ ಸಹ | ಸ್ಯಾಮ—ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗರೋಣ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾನರುಣಾದಿದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಯಜ್ಞನಿರ್ವಾಹಕರು ಅಥವಾ ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಉದಕವನ್ನು
ಜನರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವವರು, ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಥವಾ ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನರಾದವರು, ಯಜ್ಞವನ್ನು
ಅಥವಾ ಉದಕವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವವರು. ಶತ್ರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರು, ಅನೃತ
ವಾದಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಯಜ್ಞಮಾಡದಿರುವವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವರು, ಇಂತಹ ನಿಮ್ಮ ಸುಖಕರವಾದ ಧನದಾನದ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರಾದ ನಾವೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಇತರರೂ ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗು-
ವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Acceptors of rites, generated for rites, augmenters of rites, fierce ene-
mies of the neglectors of rites, may we, as well as those men who are your
adorers, be in (the enjoyment of) the highest felicity, all confirmed by you.

ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ

ಉದು ತ್ಯದ್ವಶತಂ ವಪುರ್ದಿವ ಏತಿ ಪ್ರತಿಹ್ವರೇ |

ಯದೀನಾಶುರ್ವಹತಿ ದೇವ ಏತತೋ ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ ಚಕ್ಷಸೇ ಅರಂ || ೧೪ ||

ಪದವಾಕ:

ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ತೈತ್ | ದರ್ಶತಂ | ವಪುಃ | ದಿವಃ | ಏತಿ | ಪ್ರತಿಹ್ವರೇ |

ಯತ್ | ಈಂ | ಆಶುಃ | ವಹತಿ | ದೇವಃ | ಏತಶಃ | ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ | ಚಕ್ಷಸೇ | ಅರಂ || ೧೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸೋಮಾತಿರೇಕೇ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ನೈಮಿತ್ತಿಕೇ ಶಸ್ತ್ರ ಉದು ತೈದಿತ್ಯಯಂ ಪ್ರಗಾಢೋಽ-
ನುರೂಪಃ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಬ್ರಹ್ಮಹಾ ಅಸಿ ಸೂರ್ಯೋದು ತೈದ್ವರ್ಶತಂ ವಪುರಿತಿ ಪ್ರಗಾಢಾ ಸ್ತೋತ್ರಿ-
ಯಾನುರೂಪಾ | ಅ. ೬-೭ | ಇತಿ || ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽಹನಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇಽಯಮೇವ ವೈಕಲ್ಪಿಕಃ
ಸ್ತೋತ್ರಿಯಸ್ತುಚಃ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಉದು ತೈದ್ವರ್ಶತಂ ವಪುರುದು ಶೈ ಮಧುಮತ್ತಮಾಃ | ಅ.
೭-೪ | ಇತಿ ||

ತೈದ್ವರ್ಶತಂ ದರ್ಶನೀಯಂ ವಪುರ್ನುಂಡಲಂ ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ಪ್ರತಿಹ್ವರೇ ಸಮಾಪ
ಉದ್ಯೇತಿ | ಉದ್ಯೇತಿ | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ಯದೀಂ ಯದೇತನ್ಮಂಡಲಮಾಶುಃ ಶೀಘ್ರಗಾಮ್ಯೇತಶ
ಏತವರ್ಣೋಽಶ್ವೋ ವಹತಿ ಧಾರಯತಿ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ ಸರ್ವಸ್ಮಾ ಅರಂ ಚಕ್ಷಸೇ ಸಮ್ಯಕ್ಸ-
ರ್ವಲೋಕದರ್ಶನಾಯ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತೈತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ | ದರ್ಶತಂ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುದೂ ಅಥವಾ ರಮಣೀಯವಾದುದೂ
ಆದ | ವಪುಃ—ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ಪ್ರತಿಹ್ವರೇ—ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ |
ಉದು ಏತಿ—ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. | ಯದೀಂ—ಇಂತಹ ಯಾವ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವಿರುವುದೋ ಅದನ್ನು | ಆಶುಃ
ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ | ಏತಶಃ—ಸೂರ್ಯನ ಅಶ್ವವು | ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ ಅರಂ ಚಕ್ಷಸೇ—ಸಮಸ್ತಜನರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ
ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ವಹತಿ—ವಹಿಸುತ್ತದೆ (ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ).

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುದೂ ಆದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ
ಈಗತಾನೇ ಉದಯಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಈ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಸಮಸ್ತಜನರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಲೆಂದು
ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನ ಅಶ್ವವು ಅಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation

That beautiful orb (of the sun) rises on the near margin of the sky
as the swift, divine, white-coloured (steed) bears it along for the beholding
of all men.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೋಮಾತಿರೇಕವಾದಾಗ ನೈಮಿತ್ತಿಕಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಉದು
ತೈತ್ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುರೂಪ ಪ್ರಗಾಢಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ-

ಬಣ್ಣಹಾ ಅಸಿ ಸೂರ್ಯೋದಯದ್ವಾರ್ತೆ ವಪುರಿತಿ ಪ್ರಗಾಢಾ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಯಾಗದ ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕವೆಂಬ ದಿನದ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನೇ ವೈಕಲ್ಪಿಕಸ್ತೋತ್ರಿಯತ್ವಜವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಉದಾ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವೆಂಬ ವಪುರುದು ತೈ ಮಧುಮತ್ತಮಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೭-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಶೀರ್ಷ್ಣಃ ಶೀರ್ಷ್ಣೋ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥಸ್ಥತಿಂ ಸಮಯಾ ವಿಶ್ವಮಾ ರಜಃ |

ಸಪ್ತ ಸ್ವಸಾರಃ ಸುವಿತಾಯ ಸೂರ್ಯಂ ವಹಂತಿ ಹರಿತೋ ರಥೇ || ೧೫ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಶೀರ್ಷ್ಣಃ ಶೀರ್ಷ್ಣಃ | ಜಗತಃ | ತಸ್ಥಸ್ಥಃ | ಸತಿಂ | ಸಮಯಾ | ವಿಶ್ವಂ | ಅ | ರಜಃ |

ಸಪ್ತ | ಸ್ವಸಾರಃ | ಸುವಿತಾಯ | ಸೂರ್ಯಂ | ವಹಂತಿ | ಹರಿತಃ | ರಥೇ || ೧೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಶೀರ್ಷ್ಣಃ ಶೀರ್ಷ್ಣಃ ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಶಿರಸಃ | ತೃತೀಯಾರ್ಥೇ ಪಂಚಮೀ | ಸ್ವಸ್ತಶಿರಸೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೂರ್ಯಂ ವಹಂತೀತ್ಯನೇನ ಸಂಬಂಧ್ಯತೇ | ಅಥವಾ ಶಿರಃಶಬ್ದೇನ ತದ್ವಾನ್ವದಾರ್ಥೋ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ | ವೀವ್ಸಯಾ ತಸ್ಯ ಕಾತ್ಸರ್ಯಮುಚ್ಯತೇ | ಸರ್ವಸ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಜಗತೋ ಜಂಗಮಸ್ಯ ತಸ್ಥಸ್ಥಃ ಸ್ಥಾವರಸ್ಯ ಪತಿಂ ಸ್ವಾಮಿನಂ ರಥೇ ವರ್ತಮಾನಂ ಸೂರ್ಯಂ ಸುವಿತಾಯ ಕಲ್ಯಾಣಾಯ ವಿಶ್ವಂ ರಜಃ ಸಮಯಾ ಸರ್ವಲೋಕಸ್ಯ ಸಮೀಪೇ || ಅಭಿತಃ ಪರಿತಃ ಸಮಯೇತ್ಯಾದಿನಾ | ಮ ೨-೩-೨-೧ | ಸಮಯಾ ಶಬ್ದಯೋಗಾತ್ ದ್ವಿತೀಯಾ || ಸಪ್ತ ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ ಸ್ವಸಾರೋನ್ಯನಿರಪೇಕ್ಷೇಣ ಸ್ವಯಮೇವ ಸರಂತೋ ಹರಿತೋ ಹರಿತವರ್ಣಾ ಅಶ್ವಾ ವಹಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶೀರ್ಷ್ಣಃ ಶೀರ್ಷ್ಣಃ—ಶಿರಸ್ಸಿನಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ | ಜಗತಃ ತಸ್ಥಸ್ಥಃ—ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತಿಗೂ | ಸತಿಂ—ಒಡೆಯನಾದವನೂ | ರಥೇ—ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವನೂ ಆದ | ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯನನ್ನು | ಸುವಿತಾಯ—ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ | ವಿಶ್ವಂ ರಜಃ—ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳ | ಸಮಯಾ—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ | ಸ್ವಸಾರಃ—ಸ್ವತಃಸಂಚರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಸಪ್ತ ಹರಿತಃ—ಹರಿತವರ್ಣವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳು | ವಹಂತಿ—ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಒಡೆಯನಾದವನೂ, ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು, ಸ್ವತಃ (ಇತರರ ಪ್ರೇರಣೆ ಇಲ್ಲದೆ) ಸಂಚರಿಸುವ ಹರಿದ್ವರ್ಣವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸುವಂತೆಯೇ ಒಯ್ಯುತ್ತವೆ.

English Translation

The seven gliding steeds convey the sun, the lord of every individual moving of stationary thing, traversing the whole world in his chariot for the good (of all).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ತಚ್ಚಕ್ಷುರ್ದೇವಹಿತಂ ಶುಕ್ರಮುಚ್ಚರತ್ |

ಪಶ್ಯೇಮ ಶರದಃ ಶತಂ ಜೀವೇಮ ಶರದಃ ಶತಂ || ೧೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ತತ್ | ಚಕ್ಷುಃ | ದೇವಹಿತಂ | ಶುಕ್ರಂ | ಉತ್ಪಚರತ್ |

ಪಶ್ಯೇಮ | ಶರದಃ | ಶತಂ | ಜೀವೇಮ | ಶರದಃ | ಶತಂ || ೧೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಚಕ್ಷುಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಕಂ ದೇವಹಿತಂ ದೇವಾನಾಂ ಹಿತಂ | ತೇಷಾಂ ಹವಿಸ್ಸೀ-
ಕಾರಸ್ಯೈತದಧೀನತ್ವಾತ್ | ಅಥವಾ ದೇವೇನ ಹಿತಂ | ಶುಕ್ರಂ ನಿರ್ಮಲಂ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಮುಚ್ಚ-
ರತ್ | ಉದ್ಗಚ್ಛತಿ | ತಚ್ಚರದಃ ಶತಂ ಶತಸಂವತ್ಸರಂ ಪಶ್ಯೇಮ | ಜೀವೇಮ ಶರದಃ ಶತಂ | ಪುನಃ
ಶ್ರುತಿರಾದರಾರ್ಥಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು | ಚಕ್ಷುಃ—ಸಮಸ್ತವಿಶ್ವಕ್ಕೂ ಕಣ್ಣಿನಂತಿರುವುದು ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು
ಬೀರುವುದು | ದೇವಹಿತಂ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದುದು ಅಥವಾ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾಗಿ
ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುದು | ಶುಕ್ರಂ—ನಿರ್ಮಲವಾದುದು (ಶುಭ್ರವಾದುದು) ಆದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು |
ಉಚ್ಚರತ್—ಉದಯಿಸಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ (ಅಥವಾ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸು-
ತ್ತದೆ) | ತತ್—ಅಂತಹ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು | ಶರದಃ ಶತಂ—ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ | ಪಶ್ಯೇಮ—
ನಾವು ನೋಡುವಂತಾಗಲಿ | ಶರದಃ ಶತಂ—ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ | ಜೀವೇಮ—ನಾವು ಜೀವಿಸಿರುವಂತಾಗಲಿ

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಕಣ್ಣಿನಂತಿರುವುದು ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿರುವುದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರ-
ವಾದುದು ಅಥವಾ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುದು ಶುಭ್ರವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿ-
ವುದು ಆದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು ಉದಯಾನಂತರ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ
ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ನಾವು ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಜೀವಿಸಿದ್ದು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದರೆ ನಾವು ಒಂದು
ಕಾಲ ಜೀವಿಸಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

That pure eye (of the universe), beneficial to the gods, rises : may we behold it for a hundred years : may we live a hundred years.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಕಾನ್ಯೇಭಿರದಾಭ್ಯಾ ಯಾತಂ ವರುಣ ದ್ವ್ಯಮುತ್ |

ಮಿತ್ರಶ್ಚ ಸೋಮಪೀತಯೇ || ೧೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಕಾನ್ಯೇಭಿಃ | ಅದಾಭ್ಯಾ | ಆ | ಯಾತಂ | ವರುಣ | ದ್ವ್ಯಮುತ್ |

ಮಿತ್ರಃ | ಚ | ಸೋಮಪೀತಯೇ || ೧೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪೃಷ್ಠಾಭಿಪ್ಲವಷಡಹಯೋಃ ಸೋಮನಿನಿಮಿತ್ತ ಆವಾಪೇ ಕಾನ್ಯೇಭಿರದಾಭ್ಯೇತಿ ತೃಚಃ |
ಕಾನ್ಯೇಭಿರದಾಭ್ಯೇತಿ ತಿಸ್ರಃ | ಅ. ೭-೫ | ಇತಿ ಹಿ ಸೂಕ್ರಿತಂ ||

ಹೇ ಅದಾಭ್ಯಾದಂಭನೀಯೌ ಹೇ ವರುಣ ತ್ವಂ ಮಿತ್ರಶ್ಚ ದ್ವ್ಯಮದ್ವ್ಯತಿಮಂತೌ ಯುವಾಂ
ಕಾನ್ಯೇಭಿರಸ್ತತ್ತ್ವೈಃ ಸೋಮಪೀತಯೇ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಸೋಮಪೀತಯೇ ಸೋಮಪಾನಾಯ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅದಾಭ್ಯಾ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ | ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ ನೀನೂ | ಮಿತ್ರಃ
ಚ—ಮಿತ್ರನೂ | ದ್ವ್ಯಮುತ್—ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತರಾದ ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ಕಾನ್ಯೇಭಿಃ—ನಾವು ಮಾಡುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ
ಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತರಾಗಿ | ಸೋಮಪೀತಯೇ—ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಆ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶತ್ರುಬಾಧಾರಹಿತರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತರಾದ ನೀವು ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ
ಪ್ರಶಂಸಿತರಾಗಿ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿರಿ.

English Translation

Unconquerable, resplendet Varuna and Mitra, (induced) by our praises, come to drink the soma juice.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಪೃಷ್ಠ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ಲವಷಡಹವೆಂಬ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತೋಮಗಳ ಆವಾಪಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಾವ್ಯೇಭಿರದಾಭ್ಯಾ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಈ ತೃಚವನ್ನು ಎಂದರೆ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತ ಸೂತ್ರದ ಕಾವ್ಯೇಭಿರದಾಭ್ಯೇತಿ ತಿಸ್ರಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ದಿವೋ ಧಾಮುಭಿರ್ವರುಣ ಮಿತ್ರಶ್ಚಾ ಯಾತಮದ್ರುಹಾ |

ಪಿಬತಂ ಸೋಮಮಾತುಜೀ || ೧೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ದಿವಃ | ಧಾಮುಭಿಃ | ವರುಣ | ಮಿತ್ರಃ | ಚ | ಅ | ಯಾತಂ | ಅದ್ರುಹಾ |

ಪಿಬತಂ | ಸೋಮಂ | ಅತುಜೀ ಇತ್ಯಾತುಜೀ || ೧೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ವರುಣ ತ್ವಂ ಮಿತ್ರಶ್ಚಾದ್ರುಹಾದ್ವೋಗ್ಧಾರೌ ಯುನಾಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸಂಬಂಧಿಭ್ಯೋ ಧಾಮುಭಿರ್ಧಾಮುಭ್ಯ ಸ್ಥಾನೇಭ್ಯಃ | ಪಂಚಮ್ಯರ್ಥೇ ತೃತೀಯಾ | ಅಥವಾ ಧಾಮುಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿರ್ವಿಭೂತಿಭಿಃ ಸಾರ್ಥಮಾ ಯಾತಂ | ಅಸ್ಮದ್ಯಜ್ಞಮಾಗಚ್ಛತಂ | ಆಗತ್ಯ ಚಾತುಜೀ ಶತ್ರುಣಾಂ ಸರ್ವತೋ ಹಿಂಸಕಾನಾದಾತಾರೌ ನಾ ಧನಾನಾಂ ಏವಂ ರೂಪೌ ಸಂತಾ ಸೋಮಂ ಪಿಬತಂ || ತುಜಿ ಪಿಜಿ ಹಿಂಸಾಬಲಾದಾನನಿಕೇತನೇಷು | ಅತ್ರ ಹಿಂಸಾಯಾಮಾದಾನೇ ನಾ ವರ್ತತೇ |

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನೀನೂ | ಮಿತ್ರಶ್ಚ—ಮಿತ್ರನೂ | ಅದ್ರುಹಾ—ಯಾರಿಗೂ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸದಿರುವ ನೀವಿಬ್ಬರೂ | ದಿವಃ ಧಾಮುಭಿಃ—ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತರಾಗಿ | ಅ ಯಾತಂ—(ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಾಭಿಮುಖವಾಗಿ) ದಯಮಾಡಿಸಿ (ಅನಂತರ) | ಅತುಜೀ—ಎಲ್ಲಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ಅಥವಾ ಧನಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಜನರಿಗೆ ಕೊಡುವ ನೀವು | ಸೋಮಂ—ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಪಿಬತಂ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾರಿಗೂ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವ ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಹೊರಟು ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಾ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡಿ. ಅನಂತರ ಶತ್ರು ಹಿಂಸಕರಾದ ಅಥವಾ ಧನಪ್ರದರಾದ ನೀವು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿರಿ.

English Translation

Gentle Mitra and Varuna, destroyers of foes, come from heaven with your glories, and drink the Soma juice.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಯಾತಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಜುಷಾಣಾನಾಹುತಿಂ ನರಾ ।

ಪಾತಂ ಸೋಮಂ ಯತೃವೃಧಾ ॥ ೧೯ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ಯಾತಂ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಜುಷಾಣಾ | ಆಹುತಿಂ | ನರಾ |

ಪಾತಂ | ಸೋಮಂ | ಯತೃವೃಧಾ ॥ ೧೯ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಹೇ ನರಾ ಯಾಗನೇತಾರೌ ಆಹುತಿಂ ಸೋಮಲಕ್ಷಣಾಂ ಜುಷಾಣೌ ಪ್ರಿಯಮಾಣೌ ಸಂತಾನಾ ಯಾತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ ಯಜ್ಞಂ | ಆಗಚ್ಛ ಚ ಹೇ ಯತಾವೃಧಾ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ವರ್ಧಕೌ ಯುನಾಂ ಸೋಮಂ ಪಾತಂ | ಸಿಬತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನರಾ—ಯಜ್ಞನೇತೃಗಳಾದ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಆಹುತಿಂ—ಸೋಮಲಕ್ಷಣವಾದ ಆಹುತಿಯನ್ನು | ಜುಷಾಣಾ—ಪ್ರೀತಿಸುವವರಾಗಿ (ಅಥವಾ ಸೇವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ) | ಆ ಯಾತಂ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. (ಅನಂತರ) | ಯತಾವೃಧಾ—ಯಜ್ಞವರ್ಧಕರಾದ ನೀವು | ಸೋಮಂ—ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಪಾತಂ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ಯಜ್ಞನಿರ್ವಾಹಕರಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಯಜ್ಞಾಹುತಿರೂಪವಾದ ಸೋಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನೀವು ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಬಂದನಂತರ ಯಜ್ಞವರ್ಧಕರಾದ ನೀವು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Come, Mitra and Varuna, leaders of rites, propitiated by the oblation, and drink the Soma, augmenters of the sacred rite.

ಅರವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸೀತಿಕೆ.

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಏಳು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆ ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಅವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯವನ್ನೂ ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯದ ವಿವರವನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಇಬ್ಬರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ದಸ್ರ ಎಂತಲೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ನಾಸತ್ಯ ಎಂತಲೂ ಹೆಸರಿರುವುದಾದರೂ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ದಸ್ರಾ ಅಥವಾ ನಾಸತ್ಯಾ ಎಂಬ ದ್ವಿವಚನಾಂತಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ

ಯಾಸ್ಮರು ತಮ್ಮ ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದಾರೆ. ಈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ಯಾರು ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮತಭೇದವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಅಶ್ವಿನೌ ಯದ್ವ್ಯಕ್ಶ್ನವಾತೇ ಸರ್ವಂ ರಸೇನಾನೋ ಜ್ಯೋತಿಷಾನ್ಯಃ | ಅಶ್ವೈರಶ್ವಿನಾ-
ವಿತೃಣಿವಾಭಃ | ತತ್ಕಾವಶ್ವಿನೌ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಿತ್ಯೇಕೇ | ಅಹೋರಾತ್ರಾವಿತ್ಯೇಕೇ |
ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸಾವಿತ್ಯೇಕೇ | ರಾಜಾನ್ ಪುಣ್ಯಕೃತಾವಿತ್ಯೇಕೇ |

(ನಿ. ೧೨-೧)

ಈ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಉದಕದಿಂದಲೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಪ್ರಕಾಶದಿಂದಲೂ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಒಂದು ಮತ. ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತರಾದುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಔರ್ಣವಾಭರೆಂಬುವರ ಮತ. ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಇವರು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಇವರನ್ನು ಅಹೋರಾತ್ರಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಇವರೇ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರು. ಐತಿಹಾಸಕಾರರ ಮತದಂತೆ ಪುಣ್ಯಕರ್ತರಾದ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರುಗಳು ಈ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಯಾಸ್ಮರು ಮತಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಋ. ಸಂ. ೧-೧೮೧-೪ ಮತ್ತು ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಂತ್ರವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಶಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು.

ವಸಾತಿಷು ಸ್ಮ ಚರಥೋಽಸಿತಾ ಸೇತ್ವಾವಿವ |

ಕದೇದಮಶ್ವಿನಾ ಯುವಮುಭಿ ದೇವಾ ಅಗಚ್ಛತಂ ||

ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ವಸಾತಿಪುತ್ರನು, ಎಂದರೆ ರಾತ್ರಿಪುತ್ರನು, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಉಷಃ ಪುತ್ರನು ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಣೆಗಳಿಂದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸುವುದಾದರೆ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಋಕ್ಕುಗಳ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಬಹುದು.

ತ್ವಷ್ಟಾ ದುಹಿತೇ ವಹತುಂ ಕೃಣೋತೀತೀದಂ ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಂ ಸಮೇತಿ |

ಯಮಸ್ಯ ಮಾತಾ ಸರ್ಯುಹ್ಯಮಾನಾ ಮಹೋ ಜಾಯಾ ವಿವಸ್ವತೋ ನನಾಶ ||

ಅಸಾಗೂಹನ್ನವೃತಾಂ ಮರ್ತೇಭ್ಯಃ ಕೃತ್ವೀ ಸರ್ವರ್ಣಾಮದದುರ್ವಿವಸ್ವತೇ |

ಉತಾಶ್ವಿನಾವಭರದ್ಯುತೈದಾಸೀದಜಹಾದು ದ್ವಾಮಿಥುನಾ ಸರಣ್ಯಾಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೭-೧, ೨)

ತ್ವಷ್ಟೃವು ತನ್ನ ಮಗಳ ವಿವಾಹಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂವರವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚದ ಜನರನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಯಮನ ಮಾತೆಯೂ ವಿವಸ್ವಂತನ ಪತ್ನಿಯೂ ಆದ ಸರಣ್ಯಾದೇವಿಯು ವಿವಾಹವಾದ ನಂತರ ಅದೃಶ್ಯಳಾದಳು. ಎಂದರೆ ಅಮರ್ತ್ಯರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಈ ಸರಣ್ಯಾದೇವಿಯು ಮರ್ತ್ಯನಾದ ವಿವಸ್ವಂತನನ್ನು ವಿವಾಹವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅನುಚಿತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣದಂತೆ ಮರೆಸಿ ಇಟ್ಟರು. ಆಗ ಅವರು ಅವಳನ್ನು ಸರ್ವರ್ಣಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಅನಂತರ ಅವಳು ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹಡೆದಳು ಮತ್ತು ಪುತ್ರರಾದ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಳು ಎಂದು ಈ ಋಕ್ಕುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಮತ್ತು

ಯಮಾ ಚಿದತ್ಯ ಯಮಸೂರಸೂತ ಜಿಹ್ವಾಯಾ ಅಗ್ರಂ ಪತದಾ ಹ್ಯಸ್ಥಾತ್ |

ವಪೂಂಸಿ ಜಾತಾ ಮಿಥುನಾ ಸಚೇತೇ ತನೋಹನಾ ತಪುಷೋ ಬುಧ್ನ ಏತಾ ||

(ಋ. ಸಂ. ೩-೩೯-೩)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳ ಮಾತೆಯು ಯಮಳರನ್ನು (ಅವಳೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು) ಹಡೆದಳು. ಆ ಯಮಳ ರಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಸಶರೀರಿಗಳಾಗಿ ತಮಸ್ಸನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಂದರೆ ಸಾಯಣರು ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಮಸೂಃ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಉಷೋಽಭಿಮಾನಿನೀ ದೇವತಾ ಅತ್ರ ಉಷಃಕಾಲೇ ಅಸೂತ ಎಂದು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ಮಾತೆಯು ಉಷೋದೇವತೆಯು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವೆಂದು ಅನೇಕರು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತ್ವಷ್ಟೃವು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಸರಣ್ಯಾದೇವಿಯನ್ನು ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟದ್ದೂ ಅವರಿಂದ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದೂ ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಈರೀತಿ ಹೇಳಿದೆ—

ಅಭವನ್ನಿಥುನಂ ತ್ವಷ್ಟುಃ ಸರಣ್ಯಾಸ್ತಿಸಿರಾಃ ಸಹ |

ಸ ವೈ ಸರಣ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ಸೈಯಮೇವ ವಿವಸ್ವತೇ ||

ತತಃ ಸರಣ್ಯಾಂ ಜಜ್ಞಾತೇ ಯಮಯನ್ಯೈ ವಿವಸ್ವತಃ |

ತಾ ಚಾಪ್ಯುಭಾ ಯಮಾವೇವ ಜ್ಯಾಯಾಂಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ತು ವೈ ಯಮಃ ||

ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಭರ್ತುಃ ಪರೋಕ್ಷಂ ತು ಸರಣ್ಯಾಃ ಸದೃಶೀಂ ಸ್ತ್ರಿಯಂ |

ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಮಿಥುನಂ ತಸ್ಯಾಂ ಅಶ್ವಾ ಭೂತ್ವಾಪಚಿಕ್ರಮೇ ||

ಅವಿಜ್ಞಾನಾದ್ವಿಸ್ವಾಂಸ್ತು ತಸ್ಯಾಮಜನಯನ್ಮನುಂ |

ರಾಜರ್ಷಿರಭವತ್ಸೋಽಸಿ ವಿವಸ್ವಾನಿವ ತೇಜಸಾ ||

ಸ ವಿಜ್ಞಾಯ ತ್ವಪಕ್ರಾಂತಾಂ ಸರಣ್ಯಾಮಶ್ವರೂಪಿಣೀಂ |

ತ್ವಾಷ್ಟ್ರೀಂ ಪ್ರತಿ ಜಗಾಮಾಶು ವಾಜೀ ಭೂತ್ವಾ ಸಲಕ್ಷಣಃ ||

ಸರಣ್ಯಾಶ್ಚ ವಿವಸ್ವಂತಂ ವಿದಿತ್ವಾ ಹಯರೂಪಿಣಂ |

ಮೈಥುನಾಯೋಪಚಿಕ್ರಾಮ ತಾಂ ಚ ತತ್ರಾರೂರೋಹ ಸಃ ||

ತತಸ್ತಯೋಸ್ತು ನೇಗೇನ ಶುಕ್ರಂ ತದಪತದ್ಭುವಿ |

ಉಪಾಜಿಘ್ರಚ್ಛ ಸಾ ತ್ವಶ್ವಾ ತಚ್ಛುಕ್ರಂ ಗರ್ಭಕಾಮ್ಯಯಾ ||

ಅಘ್ರಾತಮಾತ್ರಾಚ್ಛುಕ್ರಾತ್ಪು ಕುಮಾರಾ ಸಂಬಭೂವತುಃ |

ನಾಸತ್ಯಶ್ಚೈವ ದಸ್ರಶ್ಚ ಯೌ ಸ್ತುತಾವತ್ಪಿನಾವಿತಿ ||

ಇತಿಹಾಸಮಿಮಂ ಯಾಸ್ವಾಃ ಸರಣ್ಯಾದೇವತೇ ದ್ವೈಚೇ |

ವಿವಸ್ವತಶ್ಚ ತ್ವಷ್ಟುಶ್ಚ ತ್ವಷ್ಟೇತಿ ಸಹ ಮನುತೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೬-೧೬೨ ರಿಂದ ೭-೬)

ತ್ವಷ್ಟುವಿಗೆ ಸರಣ್ಯಾ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯೂ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸೆಂಬ ಪುತ್ರನೂ ಇದ್ದರು. ಅವನು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಸರಣ್ಯಾವನ್ನು ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸರಣ್ಯಾವಿನಲ್ಲಿ ಯಮು ಮತ್ತು ಯಮೀ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಅವಳಮಕ್ಕಳು. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಮನೇ ಹಿರಿಯನನು. ಒಂದುದಿನ ಪತಿಯಾದ ವಿವಸ್ವಂತನು ಇಲ್ಲದಿರುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸರಣ್ಯಾವು ತನ್ನನ್ನೇ ಹೋಲುವ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ತನ್ನ ಅವಳಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅವಳ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಾನು ಅಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ತೇಯದಂತೆ ಬೇರೆ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅದೃಶ್ಯಳಾಗಿ ದ್ದಳು. ಆದರೆ ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ಇದರ ಅರಿವು ಇಲ್ಲದೆ ಸರಣ್ಯಾವಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಆ ಸ್ತ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದನು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಮನುವಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಮನುವೂ ಸಹ ತಂದೆಯಂತೆಯೇ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದನು. ಇವನ ಕೀರ್ತಿಯು ಸಕಲಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿತು. ಕೆಲವುಕಾಲದಮೇಲೆ ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರಿವುಂಟಾಯಿತು. ಸರಣ್ಯಾವು ಅಶ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ತಿಳಿದನಂತರ ತಾನೂ ಸಹ ಪುರುಷಾಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತ್ವಷ್ಟುವಿನ ಪುತ್ರಿಯು ಹೋದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅವಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟು ಅವಳನ್ನು ಸೇರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ವಿವಸ್ವಂತನೂ ಅಶ್ವರೂಪನಾಗಿ ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಸರಣ್ಯಾವು ಅವನೊಂದಿಗೆ ಸಂಭೋಗಸುಖವನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿದಳು. ಆಗ ವಿವಸ್ವಂತನು ಅವಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಅವರ ಪರಸ್ಪರವಾದ ಉತ್ಸಾಹಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿವಸ್ವಂತನ ವೀರ್ಯವು ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಸರಣ್ಯಾವು ಗರ್ಭಧಾರಣೆಗೆ ಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಆಘ್ರಣಿಸಿದಳು. ಆ ಶುಕ್ರವನ್ನು (ರೇತಸ್ಸನ್ನು) ಮೂಸಿ ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಅವಳಿಗೆ ಗರ್ಭೋತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ ಅದರಿಂದ ನಾಸತ್ಯ, ದಸ್ರ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಯುವಕರು ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು. ಅನಂತರ ಅವರು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಇವರ ಮಹಿಮೆಯು ಲೋಕಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿತು ಎಂದಿದೆ.

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ರಥವರ್ಣನೆ ಇತ್ಯಾದಿ

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ರಥವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾದುದು. ಮತ್ತು ಅದರ ಚಕ್ರ ಅಚ್ಚು ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಚಿನ್ನದಿಂದಲೇ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು (ಋ. ಸಂ. ೪-೪೪-೪ ; ೧-೧೮೦-೧ ; ೮-೫-೨೯ ; ೮-೨೨-೮ ಇತ್ಯಾದಿ). ಅದು ಒಂದು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ರಥ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಚಕ್ರಗಳು, ಮೂರು ನೇಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳೂ ಮೂರು ಮೂರು ಇರುವುವು. ಅದು ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳದ್ದು. ಮೂರು ಚಕ್ರದ ರಥವೆಂದರೆ ಅವರೊಬ್ಬರದೇ. ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಆ ವಿಧವಾದ ರಥವಿಲ್ಲ.

ಯದಯಾತಂ ಶುಭಸ್ವತೀ ವರೇಯಃ ಸೂರ್ಯಾಮುಷ |

ಕ್ಷೈಕಂ ಚಕ್ರಂ ವಾಮಾಸೀತ್ ಕ್ಷೈ ದೇಷ್ಟ್ವಾಯ ತಸ್ಥತುಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೫-೧೫)

ತದ್ರಾಸಭೋ ನಾಸತ್ಯಾ ಸಹಸ್ರಮಾಜಾ ಯಮಸ್ಯ ಪ್ರಥನೇ ಜಿಗಾಯ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧:೧೧೬-೨)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಸಭವೇ (ಕತ್ತೆಯೇ) ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳ ವಾಹನವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಅವರನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವರು ಪ್ರಾತಃಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಹ್ವಾನಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸೂರ್ಯ ಪುತ್ರಿಯೊಡನೆ ಇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಸೂರ್ಯಯೇ ಅವರನ್ನು ವರಿಸಿದಳು (ಋ. ಸಂ. ೭-೬೯-೪) ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅವಳ ಪತಿಯರು (೪-೪೩-೬). ಸೂರ್ಯಯು ಅವರ ರಥವನ್ನು ಏರಿದಳು (ಋ. ಸಂ. ೫-೭೩-೫; ೮-೮-೧೦) ಸೂರ್ಯನ ಪುತ್ರಿಯು ಅವರ ರಥವನ್ನು ಏರುತ್ತಾಳೆ (ಋ. ಸಂ. ೧-೩೪-೫; ೧-೧೧೬-೧೭; ೧-೧೧೮-೫; ೬-೬೩-೫). ಅವರು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ತಮ್ಮವಳೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ (೭-೬೮-೩) ಮತ್ತು ಅವಳು ರಥದಲ್ಲಿ ಅವರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ (೮-೨೯-೮) ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ.

ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳು ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯಗಳು

ಅವರು ಜನರಿಗೆ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ—

ಜುಜುರುಷೋ ನಾಸತ್ಯೋತ ವನ್ರಿಂ ಪ್ರಾಮುಂಚಿತಂ ದ್ರಾಪಿಮಿವ ಚೈವಾನಾತ್ |

ಪ್ರಾತಿರತಂ ಜಹಿತಸ್ಯಾಯುದ್ಧಸ್ರಾದಿತ್ವತಿಮುಕ್ಯಣುತಂ ಕನೀನಾಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೧೦)

ಚೈವನನೆಂಬ ಋಷಿಯು ಬಹಳ ವೃದ್ಧನಾಗಿ ದೇಹವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅವನ ಜನರು ಅವನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ಈ ಋಷಿಯು ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಅವರು ಬಂದು ಇವನ ಶಿಥಿಲವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಕಳೆದು ಯುವಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಇವನ ಪತ್ನಿಗೆ ಪ್ರಿಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಮತ್ತು ಅವನ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು ಎಂದಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ—

ಯುವಂ ಚೈವನಮಶ್ವಿನಾ ಜರಂತಂ ಪುನರ್ಯುವಾನಂ ಚಕ್ರಥುಃ ಶಚೀಭಿಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೭-೧೩)

ನಿಷ್ವಾಗ್ರ್ಯಂ ಪಾರಯಥಃ ಸಮುದ್ರಾತ್ಪುನಶ್ಚೈವಾನಂ ಚಕ್ರಥುರ್ಯುವಾನಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೮-೬)

ಪ್ರ ಚೈವಾನಾಜ್ಜುಜುರುಷೋ ವನ್ರಿಮುತ್ಯಂ ನ ಮುಂಚಿಥಃ |

ಯುವಾ ಯದೀ ಕೃಥಃ ಪುನರಾ ಕಾಮಮೃತ್ಯೇ ವಧ್ವಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೫-೭೪-೫)

ಉತ ತೃದ್ವಾಂ ಜುರತೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಭೂಚ್ಛೈವಾನಾಯ ಪ್ರತೀತ್ಯಂ ಹವಿದೇ |

(ಋ. ಸಂ. ೭-೬೮-೬)

ಯುವಂ ಚೈವಾನಂ ಜರಸೋಽಮುಮುಕ್ತಂ ನಿ ಪೇದವ ಉಹಥುರಾಶುಮಶ್ವಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೭-೭೧-೫)

ಯುವಂ ಚೈವಾನಂ ಸನಯಂ ಯಥಾ ರಥಂ ಪುನರ್ಯುವಾನಂ ಚರಥಾಯ ತಕ್ಷುಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೩೯-೪)

ಈ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧನಾದ ಚೈವನಮುಷಿಯನ್ನು ಯುವಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಶತ ಪಥಬ್ರಹ್ಮಣದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಷಯಕವಾದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ.

ಯುವಂ ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಜರಣಾಮುಪೇಯುಷಃ ಪುನಃ ಕಲೀರಕ್ಯಣುತಂ ಯುವದ್ವಯಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೩೯-೮)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿ ಎಂಬುವನ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಯುವಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.

ಯಾಭಿರ್ವನ್ಮಂ ವಿಸಿಪಾಸಮುಪಸ್ತುತಂ ಕಲಿಂ ಯಾಭಿರ್ವಿತ್ತಜಾನಿಂ ದುವಸ್ಯಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೧೫)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕಲಿ ಎಂಬುವನು ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಮದುವೆಯಾದಾಗ ಅವನಿಗೆ ತಮ್ಮ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಿ ಅನೇಕ ಸಹಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಮತ್ತು ಅವರು ವಿಮದನ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಯುವತಿಯರಿಗೋಸ್ಕರ ಒಂದು ರಥವನ್ನೂ (೧-೧೧೨-೧೯) ಅಥವಾ ಅವನಿಗೆ ಓರ್ವ ಪತ್ನಿಯನ್ನೂ (೧-೧೧೨-೧) ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಅವಳು ಪುರುಷಿತ್ರನ ಪುತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೨೦ ; ೧೦-೩೯-೨) ಮತ್ತು ಅವಳ ಹೆಸರು ಕಮುಘ್ಯ (೧೦-೬೫-೧೨).

ಕೃಷ್ಣ ಎಂಬುವನ ಮಗನಾದ ವಿಶ್ವಕನಿಗೆ ಕಳೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಅವನ ಮಗನನ್ನು ತಂದೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೨೩ ; ೧೦-೬೫-೧೨). ಮತ್ತು ಋ. ಸಂ. ೮-೭೫-೧೨, ೩ನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಸೂಚಿತವಾಗಿವೆ.

ಭುಜ್ಯವಿನ ಕಥೆಯು ಪದೇಪದೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಭುಜ್ಯವು ತುಗ್ರ ಎಂಬ ರಾಜನ ಪುತ್ರನು. ಇವನು ಸಮುದ್ರಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಿರಲು ಅಲೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಭುಜ್ಯವು ಒಂದು ಮರದ ತುಂಡನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕನು. ಆಳವೇ ತೀರದ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನೂರು ಹುಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೌಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅವನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ, ಒಡಕುಗಳಿಲ್ಲದ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರೆಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳ ನಾಲ್ಕು ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ನೂರು ಪಾದಗಳು ಮತ್ತು ಅರು ಕುದುರೆಗಳುಳ್ಳ ಹಾರುವ ಮೂರು ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳ ತಮ್ಮ ರಥದಲ್ಲಿ ವೇಗಶಾಲಿಗಳಾಗಿ ಹಾರಿಹೋಗುವ ತಮ್ಮ ಅಕ್ಷಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಭುಜ್ಯವನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವನ ಮನೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. (೧-೧೧೬-೩, ೪, ೫ ; ೧-೧೧೭-೧೪, ೧೫ ; ೧-೧೮೨-೨೩, ೨೪ ; ೨-೬೮-೨ ; ೧-೧೧೨-೬, ೨೦ ; ೧-೧೧೮-೬ ; ೧-೧೧೯-೪ ; ೧-೧೫೮-೩ ; ೬-೬೨-೬ ; ೭-೬೯-೭ ; ೮-೫-೨೨ ; ೧೦-೩೯-೪ ; ೧೦-೪೭-೭ ; ೧೦-೬೫-೧೨ ; ೧೦-೧೪೩-೫)

ಯದ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಲಾ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕಾಲು ಕತ್ತರಿಸಿಹೋಗಲು ಅವಳು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಬಂದು ಅವಳಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಾಲನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಿದರೆಂದು ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೧೦ ; ೧-೧೧೬-೧೫ ; ೧-೧೧೭-೧೧ ; ೧-೧೧೮-೮ ; ೧೦-೩೯-೮ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ವಾಹನವಾದ ರಾಸಭವು ತೋಳನ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಋಷಿಶ್ವರನು ಎಂಬುವನು ತಾನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಕುರಿಗಳ ಮಂದೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುನೂರು ಕುರಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಆ ತೋಳಕ್ಕೆ ಅಹಾರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದರಿಂದ ಅವನ ತಂದೆಗೆ ಕೋಪಬಂದು ಋಷಿಶ್ವರನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೀಳಿಸಿ ಕುರುಡನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ತೋಳವು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿತು. ಅವರು ತುಷ್ಟರಾಗಿ ಋಷಿಶ್ವರನಿಗೆ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೧೬; ೧-೧೧೭-೧೭, ೧೮) ಋ. ಸಂ. ೧-೧೦೦-೧೭ನೆಯ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಋಷಿಶ್ವರನು ಎಂಬುವನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯವಿದೆ.

ಪಾರಾವೃಜನೆಂಬುವನು ಕುರುಡನೂ ಕುಂಟನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಅವನು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ, ನಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಎಂದರೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೮) ಪಾರಾವೃಜನೆಂಬುವನು ಹೆಸರು ಇಂದ್ರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಬಂದಾಗ ಋ. ಸಂ. ೨-೧೩-೧೨; ೨-೧೫-೭ ಎಂಬ ಋಕ್ಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವುದು.

ರೇಭನೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು ದುಷ್ಟರು ಕೈಕಾಲು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ಒಂದು ಪಾಳುಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಒಂಭತ್ತು ಹಗಲು ಹತ್ತು ರಾತ್ರಿಗಳ ಪರ್ಯಂತ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದು ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಸೋಮಶವನ್ನು ಸೌಟಿನಿಂದ ಎತ್ತುವಂತೆ ಭಾವಿಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಜೀವದಾನ ಮಾಡಿದರು (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೫; ೧-೧೧೬-೨೪; ೧-೧೧೭-೧೨; ೧-೧೧೭-೪; ೧-೧೧೮-೬; ೧-೧೧೯-೬; ೧-೧೨೦-೯)

ವಂದನ ಎಂಬುವನೂ ಇದೇ ರೀತಿ ದುಷ್ಟರಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕತ್ತಲೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ (ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ) ಹಾಕಿದ್ದಾಗ ಅವನನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅಪಾಯದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದರು. (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೫; ೧-೧೧೬-೧೧; ೧-೧೧೭-೫; ೧-೧೧೮-೬; ೧-೧೨೦-೮; ೧-೧೧೯-೬, ೭)

ಪಪ್ರವಂತೀಯನಾದ ಕಕ್ಷೀವಂತನಿಗೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೂರಾರು ಜಾಡಿತುಂಬ ಮಧ್ಯ ಅಥವಾ ಮಧುವನ್ನು ಜರಡಿಯಿಂದ ಸುರಿಯುವಂತೆ ಕುದುರೆಯ ಕಾಲು ಗೊರಸಿನಿಂದ ಸುರಿಸಿದರು (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೭; ೧-೧೧೭-೬)

ಅಶ್ವಿ ಎಂಬ ಋಷಿಯು ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಯಿಂದ ಅಂಧಕಾರಾವೃತವಾದ, ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕಮರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟು ತೊಂದರೆಪಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಅವರುಬಂದು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಿಮದಿಂದ ಶಮನಮಾಡಿ ಅಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೈಸಿ ಅವನನ್ನು ಆ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿದರು (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೭; ೧-೧೧೬-೮; ೧-೧೧೭-೩; ೧-೧೧೮-೭; ೧-೧೧೯-೬; ೫-೭೮-೪, ೫, ೬; ೭-೭೦-೫; ೯-೬೨-೩, ೭, ೮, ೯; ೧೦-೩೯-೯). ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೦-೩ನೆಯ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿಯನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ರಕ್ಷಿಸಿದನೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ವಧ್ರಿಮತೀ ಎಂಬುವಳು ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಬಂಜೆಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಅವರು ಅವಳಿಗೆ ಹಿರಣ್ಯಹಸ್ತನೆಂಬ ಓರ್ವ ಪುತ್ರನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೧೩, ೧-೧೧೭-೨೪; ೬-೬೨-೭, ೧೦-೩೯-೭)

ಘೋಷಾ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮದುವೆಯಾಗದೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅವಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಪತಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೭-೭ ೧೦-೩೯-೩, ೬; ೧೦-೪-೫). ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೭-೭ನೇ ಋಕ್ಕಿನ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಘೋಷಾ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಕುಷ್ಠರೋಗದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದೂ ಆ ರೋಗವನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ವಾಸಿಮಾಡಿದರೆಂದೂ ಸಾಯಿ ಣರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ೧೦ನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಈ ಘೋಷಾ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ದೃಷ್ಟವಾದ ಎರಡು ಸೂಕ್ತಗಳಿವೆ (೩೯, ೪೦ ಸೂಕ್ತಗಳು)

ಶಯು ಎಂಬುವನ ಹಸುವು ಮುದಿಯಾಗಿ ಕರುವನ್ನು ಹಾಕದಿರುವಾಗ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅವಕ್ಕೆ ಹಾಲುಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರು (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೨೨; ೧-೧೧೭-೨೦; ೧-೧೧೮-೮; ೧-೧೧೯-೬, ೧-೩೯-೧೩)

ಪೇದು ಎಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಇಂದ್ರನಂತೆ ಅತಿಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಒಂದು ಜೀವಕುದುರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆಂದೂ, ಅದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಜಹಳವಾದ ವಸ್ತುವಾಹನಾದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೬; ೧-೧೧೭-೯; ೧-೧೧೮-೯; ೧-೧೧೯-೧೦; ೭-೭೧-೫; ೧೦-೩೯-೧೦)

ಇದಲ್ಲದೆ ಒಂದನೇ ಮಂಡಲದ ೩, ೧೧೬, ೧೧೭, ೧೧೮, ೧೧೯ನೆಯ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು ಅನೇಕ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಪಶುಪಕ್ಷ್ಯಾದಿಗಳಿಗೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿರುವರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ-ಒಂದು ತೋಳವು ಒಂದು ಗುಬ್ಬಿಚ್ಚೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಗುಬ್ಬಿಚ್ಚೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಅದನ್ನು ಆ ತೋಳನ ಬಾಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಕಾಪಾಡಿದರೆಂದು ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೧೪; ೧-೧೧೭-೧೬; ೧-೧೧೮-೮; ೧೦-೩೯-೧೩ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲದೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರತಿ ವಾಂ ರಥಮಿತಿ ದಶರ್ಚೆಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಪ್ರತಿ ವಾಂ ದಶಾಶ್ವಿನಂ ತು ತದಿತ್ಯನು-
ಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಋಷಿರ್ವಸಿಷ್ಠಃ | ಛಂದಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ತುಹ್ಯಾದಿಪರಿಭಾಷಯೈತದಾದೀನ್ಯಷ್ಟ ಸೂಕ್ತಾನ್ಯ-
ಶ್ವಿದೇವತ್ಯಾನಿ | ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಅಶ್ವಿನೇ ಕ್ರತೌ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇ ಛಂದಸ್ಕೇತದಾದಿಸೂಕ್ತಸಪ್ತಕಂ ದ್ವಿತೀ-
ಯವರ್ಜಂ ಶಂಸ್ಯಂ | ತಥಾ ಚ ಸೂತ್ರಂ | ಪ್ರತಿ ವಾಂ ರಥಮಿತಿ ಸಪ್ತಾನಾಂ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ಧರೇತ್ |
ಆ-೪-೧೫ || ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರತಿ ವಾಂ ರಥಂ—ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವಾಂ ದಶಾಶ್ವಿನಂ ತು ತತ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಎಂಟು ಸೂಕ್ತಗಳಿಗೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ದೇವತೆಯು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನಕ್ರತು ಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಏಳು ಸೂಕ್ತಗಳ—ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು- ಏನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಪ್ರತಿ ವಾಂ ರಥಮಿತಿ ಸಪ್ತಾನಾಂ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ಧರೇತ್ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಿಂದ (ಆ. ೪-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೪

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೬೭ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೨, ೧೩ ||
 ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೧೦ ||
 ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||
 ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನೌ ||
 ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ

ಪ್ರತಿ ವಾಂ ರಥಂ ನೃಪತೀ ಜರಥೈ ಹವಿಷ್ವತಾ ಮನಸಾ ಯಜ್ಞಯೇನ |
 ಯೋ ವಾಂ ದೂತೋ ನ ಧಿಷ್ಣಾ ವಜೀಗ್ರಚ್ಛಾ ಸೂನುರ್ನ ಪಿತರಾ ವಿವಕ್ಮಿ |

ಪದಸಾರಃ

ಪ್ರತಿ | ವಾಂ | ರಥಂ | ನೃಪತೀ ಇತಿ ನೃಪತೀ | ಜರಥೈ | ಹವಿಷ್ವತಾ | ಮನಸಾ | ಯಜ್ಞಯೇನ |
 ಯಃ | ವಾಂ | ದೂತಃ | ನ | ಧಿಷ್ಣಾ | ವಜೀಗ್ರಃ | ಅಚ್ಛಾ | ಸೂನುಃ | ನ | ಪಿತರಾ | ವಿವಕ್ಮಿ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ನೃಪತೀ ನೃಣಾಮೃತ್ಯುಗೃಹಮಾನಾನಾಂ ಸ್ವಾಮಿನಾವಶ್ವಿನೌ ವಾಂ ಯುವಯೋ ರಥಂ
 ಜರಥೈ | ಜರಾ ಸ್ತುತಿಃ | ಸ್ತೋತುಂ ಪ್ರತಿ ಗಚ್ಛಾಮೀತಿ ಶೇಷಃ | ಕೇನ ಸಾಧನೇನೇತಿ ತದುಚ್ಯತೇ |
 ಹವಿಷ್ವತಾ ಹವಿಯುಕ್ತೇನ ಯಜ್ಞಯೇನ ಯಜ್ಞಾರ್ಹೇಣ ಮನಸಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ | ಯೋ ರಥೋ
 ವಾಂ ಹೇ ಧಿಷ್ಣಾ ಧಿಷಣಾರ್ಹಾ | ಧಿಷಣಾ ಸ್ತುತಿಃ | ವಾಂ ಯುವಾಂ ದೂತೋ ನ ದೂತ ಇವಾಜೀಗ್ರಃ
 ಜಾಗರಯತಿ ಪ್ರಬೋಧಯತಿ ಅಸ್ಮಾನ್ನೃತಿ ಗಂತುಂ ತಂ ರಥಮುಚ್ಛಾ ವಿವಕ್ಮಿ | ಅವಚ್ಛಿ | ಪ್ರಬೋ-
 ಧನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಸೂನುರ್ನ ಪಿತರಾ ಪುತ್ರೋ ಮಾತಾಪಿತರಾವಿವ | ಅಥವಾತ್ರ ಯೋ ರಥೋ ಯು-
 ವಾಮುಜೀಗ್ರಃ ತೇನ ರಥೇನ ಗಂತುಂ ಬುಧ್ಯಮಾನೌ ಯುವಾಮುಚ್ಛಾ ವಿವಕ್ಮೀತಿ ನಾ ಯೋಜ್ಯಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನೃಪತೀ—ಋತ್ವಿಗೃಹಮಾನಾದಿ ಮಾನವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ |
 ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಯಜ್ಞಯೇನ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹವಾದುದೂ | ಹವಿಷ್ವತಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದುದೂ
 ಆದ | ಮನಸಾ—ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ | ಜರಥೈ—ಸ್ತುತಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಪ್ರತಿ—ಸಮೀಪಿಸುತ್ತೇನೆ | ಧಿಷ್ಣಾ—ನಮ್ಮ
 ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯಃ—ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ರಥವು | ಸೂನುಃ—ಪುತ್ರನು | ಪಿತರಾ—
 ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಎಬ್ಬಿಸುವಂತೆ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ದೂತೋ ನ—ದೂತನಂತೆ | ಅಜೀಗ್ರಃ
 —ಎಬ್ಬಿಸುವುದೋ | (ತಂ—ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು) ಅಚ್ಛಾ ವಿವಕ್ಮಿ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನರಾದಿಯಾಗಿ ಸಕಲ ಮಾನವರಿಗೂ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಎಲೈ ಆಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಾನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸಲಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಎಲೈ ಆಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ಪುತ್ರನು ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಎಬ್ಬಿಸುವಂತೆ ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ರಥವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ದೂತನಂತೆ ಎಚ್ಚಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ರಥವನ್ನು ನಾನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

Lords of men, (I approach) to adore your chariot with devout praise and oblation, I address it as if it were a messenger to awaken you, adorable deities, as a son (addresses) his parents.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಶೋಚ್ಯಗ್ನಿಃ ಸಮಿಧಾನೋ ಅಸ್ಮೇ ಉಪೋ ಅದೃಶ್ವನ್ತಮಸಶ್ಚಿದಂತಾಃ |

ಅಚೇತಿ ಕೇತುರುಷಸಃ ಪುರಸ್ತಾಚ್ಛ್ರಿಯೇ ದಿವೋ ದುಹಿತುರ್ಜಾಯಮಾನಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಶೋಚಿ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸಂಧಧಾನಃ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಉಪೋ ಇತಿ | ಅದೃಶ್ವನ್ | ತಮಸಃ | ಚಿತ್ | ಅಂತಾಃ |

ಅಚೇತಿ | ಕೇತುಃ | ಉಷಸಃ | ಪುರಸ್ತಾತ್ | ಶ್ರಿಯೇ | ದಿವಃ | ದುಹಿತುಃ | ಜಾಯಮಾನಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸ್ಮೇ ಆಸ್ಮಾಭಿಃ ಸಮಿಧಾನಃ ಸಮಿಧ್ಯಮಾನಃ ಸನ್ನಗ್ನಿರಶೋಚಿ | ದೀಪ್ಯತೇ | ತಮಸಶ್ಚಿತ್ತಮಸೋಽಪ್ಯಂತಾಃ ಪರ್ಯಂತಾಃ ಪ್ರದೇಶಾ ಉಪೋ ಅದೃಶ್ವನ್ | ಉಪದೃಶ್ಯಂತೇ ಸರ್ವಃ | ಕೇತುಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಃ ಸೂರ್ಯೋ ದಿವೋ ದುಹಿತುರುಷಸಃ ಪುರಸ್ತಾತ್ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಂ ದಿಶಿ ಶ್ರಿಯೇ ಶೋಭಾಯೈ ಜಾಯಮಾನಃ ಸನ್ನಚೇತಿ | ಜ್ಞಾಯತೇ | ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾದ್ಯುವಯೋರಾಗಮನಸಮಯಃ | ಅತಃ ಆಗಚ್ಛತಮಿತಿ ಶೇಷಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಿಂದ | ಸಮಿಧಾನಃ—ಜಿನ್ನಾಗಿ ಹೊತ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಅಶೋಚಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ | ತಮಸಶ್ಚಿತ್—ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಆವೃತವಾದ | ಅಂತಾಃ—ಆಕಾಶದ ಅಂಚುಗಳೂ ಸಹ |

ಉಪೋ ಅದೃಶ್—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಜನರಿಂದ ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತವೆ| ಕೇತುಃ—ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನಾದ ಸೂರ್ಯನು | ದಿವಃ ದುಹಿತುಃ—ಸ್ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯೆನಿಸಿದ | ಉಷಸಃ—ಉಷಾದೇವಿಯು| ಪುರಸ್ತಾತ್—ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ| ಶ್ರಿಯೇ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ| ಜಾಯಮಾನಃ—ಉದಯಿಸಿದವನಾಗಿ| ಅಚೇತಿ—ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ನಮ್ಮಿಂದ ಹೊತ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಗ್ನಿಯು ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದಾನೆ. ಇದುವರೆಗೂ (ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ) ಅಂಧಕಾರ (ಕತ್ತಲಿನಿಂದ) ಆವೃತವಾಗಿದ್ದ ಆಕಾಶದ ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳಕು ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸಕಲಲೋಕಗಳ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನಾದ ಸೂರ್ಯನು, ಸ್ವರ್ಗಪುತ್ರಿಯಾದ ಉಷಾದೇವಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಕಲಜನರೂ ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Kindled by us, Agni blazes, the extremities of the darkness are seen nigh at hand, the banner (of the sun) is perceived rising with the glory on the east of the dawn, the daughter of heaven.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಭಿ ವಾಂ ನೂನಮುತ್ಪನ್ನಾ ಸುಹೋತಾ ಸ್ತೋಮೈಃ ಸಿಷಕ್ತಿ ನಾಸತ್ಯಾ
ವಿವಕ್ವಾನ್ |

ಪೂರ್ವೀಭಿರ್ಯಾತಂ ಪಥ್ಯಾಭಿರರ್ವಾಕ್ಸ್ವರ್ವಿದಾ ವಸುಮತಾ ರಥೇನ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಭಿ | ವಾಂ | ನೂನಂ | ಅತ್ಪನ್ನಾ | ಸುಹೋತಾ | ಸ್ತೋಮೈಃ | ಸಿಷಕ್ತಿ | ನಾಸತ್ಯಾ | ವಿವಕ್ವಾನ್ |

ಪೂರ್ವೀಭಿಃ | ಯಾತಂ | ಪಥ್ಯಾಭಿಃ | ಅರ್ವಾಕ್ | ಸ್ವರ್ವಿದಾ | ವಸುಮತಾ | ರಥೇನ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅತ್ಪನ್ನಾ ವಾಂ ಯವಾಂ ಸುಹೋತಾ ಸುಷ್ಮ ದೇವಾನಾಂ ಸ್ತೋತಾ ವಿವಕ್ವಾನ್ ಸ್ತುತೀನಾಂ ವಕ್ತಾಹಂ ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾ ಸತ್ಯಭೂತಾ | ಇದಮುತ್ಪನ್ನಾನಿತ್ಯತ್ರ ಯೋಜ್ಯಂ | ಸ್ತೋಮೈಃ ಸಿಷಕ್ತಿ | ಸೇವತೇ | ಅತೋರ್ವಾಗಸ್ತದಭಿಮುಖಂ ಪೂರ್ವೀಭಿಃ ಪಥ್ಯಾಭಿಃ ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯಮಾರ್ಗೈಃ ಸ್ವರ್ವಿದಾ ಸ್ವರ್ಗಮುದಕಂ ನಾ ಜಾನತಾ ಸ್ವರಣವತಾ ನಾ ವಸುಮತಾ ಧನವತಾ ನಾ ರಥೇನ ಯಾತಂ | ಗಚ್ಛತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಾ — ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪರಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ — ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ವಾಂ — ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸುಹೋತಾ — ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಮಾಡಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವವನೂ | ವಿವಕ್ವಾನ್ — ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಿರುವವನೂ ಆದ ನಾನು | ಸ್ತೋಮೈಃ — ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ಸಿಷಕ್ತಿ — ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು) ಅರ್ನಾಕ್ — ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಪೂರ್ವೀಭಿಃ — ಹಿಂದಿನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಪಥ್ಯಾಭಿಃ — ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಹೊರಟು | ಸ್ವರ್ವಿದಾ — ವೃಷ್ಟಿಪ್ರದವಾದುದೂ | ವಸುಮತಾ — ಧನಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ | ರಥೇನ — ರಥದಿಂದ | ಯಾತಂ — ಹೊರಟುಬನ್ನಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಹ್ವಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿ ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞ ಭೂಮಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪುರಾತನವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಹೊರಟು ವೃಷ್ಟಿಪ್ರದವಾದುದೂ ಧನಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹೊರಟುಬನ್ನಿರಿ.

English Translation

Verily, Aswins, the pious priest repeating (your praises) glorifies you, Nasatyas, with hymns: come therefore by formerly-trodden paths to our presence with your chariot, familiar with heaven, laden with treasure.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅವೋರ್ವಾಂ ನೂನಮಶ್ವಿನಾ ಯುವಾಕುರ್ಹುವೇ ಯದ್ವಾಂ ಸುತೇ
ಮಾಧ್ವೀ ವಸೂಯುಃ |

ಆ ವಾಂ ವಹಂತು ಸ್ಥವಿರಾಸೋ ಅಶ್ವಾಃ ಪಿಬಾಥೋ ಅಸ್ಮೀ ಸುಷುತಾ
ಮಧೂನಿ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅವೋಃ | ವಾಂ | ನೂನಂ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಯುವಾಕುಃ | ಹುವೇ | ಯತ್ | ವಾಂ | ಸುತೇ | ಮಾಧ್ವೀ
ಇತಿ | ವಸುಯುಃ |

ಆ | ವಾಂ | ವಹಂತು | ಸ್ಥವಿರಾಸಃ | ಅಶ್ವಾಃ | ಪಿಬಾಥಃ | ಅಸ್ಮೀ ಇತಿ | ಸುಷುತಾ | ಮಧೂನಿ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಿ ಅವೋ ರಕ್ಷತ್ರೋರ್ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಯುನಾಕುರ್ಯುನಾಂ ಕಾಮಯಮಾ-
ನೋಽಹಂ ನೂನಮದ್ಯ ಸ್ವಭೂತೋ ಭವಾಮೀತಿ ಶೇಷಃ | ಯದ್ಯಸ್ಮಾತ್ ಹೇ ಮಾಧ್ವೀ ಮಧುರಸ್ಯ
ಸೋಮಸ್ಯಾರ್ಹ ಮಧುವಿದ್ಯಾಸಂಬಂಧಿನೌ ನಾ ವಾಂ ಯುನಾಂ ಸುತೇಽಭಿಷುತೇ ಸೋಮೇ ವಸೂ-
ಯುರ್ವಸುಕಾಮೋ ಹುವೇ ಸೌಮಿ ಅತೋ ನಾಂ ಸ್ವಭೂತಃ | ನಾಂ ಯುನಾಮಾ ವಹಂತು | ಕೇ |
ಸ್ಥವಿರಾಸಃ ಸ್ಥೂಲಾಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಾ ಅಶ್ವಾಃ | ಏತಯೋರತಿಪ್ರವೃದ್ಧತ್ವಾಚ್ಛೀಘ್ರಗತೇರಸೇಕ್ಷಿತತ್ವಾಚ್ಚ ಸ್ಥ-
ವಿರೇವ ಭಾವ್ಯಂ | ಆಗಮನಾನಂತರಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸುಷುತಾ ಸುಷ್ವಾಭಿಷುತಾನಿ ಮಧೂನಿ ಮಧುರ-
ರಸಾನ್ ಪಿಬಾಥಃ | ಪಿಬತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅವೋಃ—ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವ ನಿಮ್ಮ | ಯುನಾಕುಃ—
ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬಯಸುವ ನಾನು | ನೂನಂ—ಈಗ ನಿಮ್ಮವನಾಗಿದ್ದೇನೆ | ಯತ್—ಏತಕ್ಕಂದರೆ | ಮಾಧ್ವೀ—
ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸದ ಪಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದ ಅಥವಾ ಮಧುವಿದ್ಯೆಯನ್ನರಿತವನ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ |
ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸುತೇ—ಸೋಮವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ | ವಸೂಯುಃ—ಧನಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದ
ನಾನು | ಹುವೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | ಸ್ಥವಿರಾಸಃ—ಸ್ಥೂಲಾಕಾರವುಳ್ಳ (ಧನ್ಯಪುಷ್ಪವಾದ) | ಅಶ್ವಾಃ—
ನಿಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳು | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಅವಹಂತು—(ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ) ಕರೆತರಲಿ (ಅನಂತರ ನೀವು) | ಅಸ್ಮೇ—
ನಮ್ಮಿಂದ | ಸುಷುತಾ—ಜಿನ್ನಾಗಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ | ಮಧೂನಿ—ಮಧುರೋಪೇತವಾದ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನು
ಪಿಬಾಥಃ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವ ನಾನು ಸಕಲರಿಗೂ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವ
ನಿಮ್ಮವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸದ ಪಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದ ಅಥವಾ ಮಧುವಿದ್ಯೆಯನ್ನರಿತ
ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಧನಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದ ನಾನು ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಸ್ಥೂಲಾಕಾರವುಳ್ಳವೂ, ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಮ್ಮ
ಈ ಯಜ್ಞ ಭೂಮಿಗೆ ಕರೆತರಲಿ. ಅನಂತರ ನೀವು ನಮ್ಮಿಂದ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸ
ವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ.

English Translation

Relying on you, Aswins, as protectors, desirous of wealth, Madhwas,
I invoke you when the Soma is effused : may your stout horse bring you
(hither) : drink the sweet juice poured out by us.

ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ

ಪ್ರಾಚೀಮು ದೇವಾಶ್ವಿನಾ ಧಿಯಂ ಮೇಽಮೃಧ್ರಾಂ ಸ್ತಾತಯೇ ಕೃತಂ ನ-
ಸೂಯುಂ |

ವಿಶ್ವಾ ಅವಿಷ್ಟಂ ವಾಜ ಆ ಪುರಂಧೀಸ್ತಾ ನಃ ಶಕ್ತಂ ಶಚೀಪತೀ ಶಚೀಭಿಃ ||

ಸದಸಾಃ

ಪ್ರಾಚೀಂ | ಊಂ ಇತಿ | ದೇವಾ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಧಿಯಂ | ನೇ | ಅಮೃಧ್ರಾಂ | ಸಾತಯೇ | ಕೃತಂ |
ವಸ್ತುಯುಂ |

ವಿಶ್ವಾಃ | ಅವಿಷ್ಟಂ | ವಾಜೇ | ಆ | ಪುರಂಧೀಃ | ತಾ | ನಃ | ಶಕ್ತಂ | ಶಚೀಪತೀ ಇತಿ ಶಚೀಪತೀ |
ಶಚೀಭಿಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನೌ ದೇವಾ ದೇವೌ ಯುನಾಂ ಪ್ರಾಚೀಮೃಜ್ವೀಮಮೃಧ್ರಾಮುಹಂಸಿತಾಂ ವಸು-
ಯುಂ ಧನಮಿಚ್ಛಂತೀಂ ನೇ ಮಮ ಧಿಯಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಸ್ತುತಿಂ ಕರ್ಮ ವಾ ಸಾತಯೇ ಲಾಭಾಯೋಜಿ-
ತಾಂ ಕೃತಂ | ಕುರುತಂ | ಕಿಂಚಿ ವಾಜ ಆ ಸಂಗ್ರಾಮೇಽಪಿ ವಿಶ್ವಾಃ ಪುರಂಧೀರಸ್ಮದೀಯೌ ಬುದ್ಧೀರ-
ವಿಷ್ಟಂ | ರಕ್ಷತಂ | ಹೇ ಶಚೀಪತೀ | ಶಚೀತಿ ಕರ್ಮನಾಮ | ಕರ್ಮಣಾಂ ಸಾಲಕೌ ತಾ ತೌ ಯುನಾಂ
ಶಚೀಭಿರಸ್ಮದೀಯೈಃ ಸ್ತುತ್ಯಾದಿರೂಪೈಃ ಕರ್ಮಭಿರ್ನೋಽಸ್ಮಾ ಇಹ ಕ್ತಂ | ಪ್ರಯಚ್ಛತಂ ಧನಮಿತಿ ಶೇಷಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ದೇವಾ—ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ನೀವು | ಪ್ರಾಚೀಂ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕ
ವಾದುದೂ ಎಂದರೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದುದೂ | ಅಮೃಧ್ರಾಂ—ಅಹಂಸಿತವಾದುದೂ | ವಸುಯುಂ—
ಧನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದೂ ಆದ | ನೇ ಧಿಯಂ—ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಅಥವಾ ಕರ್ಮವನ್ನು | ಸಾತಯೇ—
ಫಲಪ್ರದವನ್ನಾಗಿ | ಕೃತಂ—ಮಾಡಿರಿ (ಮತ್ತು) | ವಾಜೇ ಆ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ
ಪುರಂಧೀಃ—ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು | ಅವಿಷ್ಟಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ | ಶಚೀಪತೀ—ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ |
ತಾ—ಆ ನೀವು | ಶಚೀಭಿಃ—ನಾವು ಮಾಡುವ ಸ್ತುತ್ಯಾದಿರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
ಶಕ್ತಂ—ಧನಯುಕ್ತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ನೀವು ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದುದೂ ವಿಘ್ನರಹಿತವಾದುದೂ ಧನವನ್ನು
ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದೂ ಆದ ಈ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಫಲಪ್ರದವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ, ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಮ್ಮ
ಬುದ್ಧಿಯು ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ
ನೀವು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ನಮಗೆ ಧನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

English Translation

Divine Ashwins, render my sincere and undisturbed adoration, offer-
ed for the sake of riches, (efficacious) for their acquisition : preserve all my

faculties in (the time of) battle : protectors of pious acts, (influenced) by our acts, bestow upon us (wealth).

ಸಂಹಿತಾಸಾತಃ

ಅವಿಷ್ಟಂ ಧೀಷ್ಟತ್ವಿನಾ ನ ಆಸು ಪ್ರಜಾವದ್ರೇತೋ ಅಹ್ರಯಂ ನೋ ಅಸ್ತು |
ಆ ವಾಂ ತೋಕೇ ತನಯೇ ತೂತುಜಾನಾಃ ಸುರತ್ನಾಸೋ ದೇವವೀತಿಂ
ಗಮೇಮು || ೬ ||

ಪದಸಾತಃ

ಅವಿಷ್ಟಂ | ಧೀಷು | ಅಶ್ವಿನಾ | ನಃ | ಆಸು | ಪ್ರಜಾವತ್ | ರೇತಃ | ಅಹ್ರಯಂ | ನಃ | ಅಸ್ತು |
ಆ | ವಾಂ | ತೋಕೇ | ತನಯೇ | ತೂತುಜಾನಾಃ | ಸುರತ್ನಾಸಃ | ದೇವವೀತಿಂ | ಗಮೇಮು || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾ ನೋಽಸ್ಮಾನಾಸು ಧೀಷ್ಟೇಷು ಕರ್ಮಸ್ವವಿಷ್ಟಂ | ರಕ್ಷತಂ | ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯ-
ಮಹ್ರಯಮಕ್ಷೀಣಂ ಪ್ರಜಾವತ್ಪ್ರಾಪ್ಯದ್ಯುಪೇತಂ ಪುಶ್ನೋತ್ಪಾದನಸಮರ್ಥಂ ರೇತೋಽಸ್ತು | ವಾಂ
ಯುವಯೋರನುಗ್ರಹಾಲ್ಪದ್ಧೇ ತೋಕೇ ಪುತ್ರೇ ತನಯೇ ತತ್ಪ್ರಾಪ್ಯದೌ ಚ ತೂತುಜಾನಾ ಅಭಿಮತಂ
ಧನಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಃ ಸುರತ್ನಾಸಃ ಶೋಭನಧನಾಶ್ಚ ಸಂತೋ ದೇವವೀತಿಂ ದೇವಾನಾಂ ವೀತಿಃ ಸ್ತುಪ್ತಿ-
ಯಸ್ಮಿಂಸ್ತಾದ್ಯಶಂ ಯಜ್ಞಮಾ ಗಮೇಮು | ಅಗಚ್ಛೇಮು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಆಸು ಧೀಷು—ಈ ಕರ್ಮಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ |
ಅವಿಷ್ಟಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಹ್ರಯಂ—ನಾಶರಹಿತವೂ | ಪ್ರಜಾವತ್—ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ
ದುದೂ ಆದ | ರೇತಃ—ಸಂಪತ್ತು | ಅಸ್ತು—ಒದಗಲಿ. | ವಾಂ—ನಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ | ತೋ-
ಕೇ—ಪುತ್ರರಿಗೂ | ತನಯೇ—ಪೌತ್ರರಿಗೂ | ತೂತುಜಾನಾಃ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಲೂ |
ಸುರತ್ನಾಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ದೇವವೀತಿಂ—ದೇವಪೂಜಾಕಾರ್ಯವಾದ ಯಜ್ಞವನ್ನು |
ಆ ಗಮೇಮು—ನಾವು ನೆರವೇರಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಈ ಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ನಮಗೆ ನಾಶರಹಿತವೂ, ಪುತ್ರಾದಿ
ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ ಸಂಪತ್ತು ಒದಗಲಿ. ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರಿಗೂ ಪೌತ್ರಾದಿ
ಗಳಿಗೂ ಧನವನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಲೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಸಹ ದೇವಪೂಜಾಕಾರ್ಯವಾದ ಯಜ್ಞ
ವನ್ನು ನಾವು ನೆರವೇರಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Protect us, Aswins, in these pious acts, may our procreative power fail not : but (through your favour) possessing sons and grandsons, distributing desired riches and enjoying ample wealth, may we accomplish the worship of the gods.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏಷ ಸ್ಯ ವಾಂ ಪೂರ್ವಗತ್ವೇನ ಸಖ್ಯೇ ನಿಧಿಹಿತೋ ಮಾಧ್ವೀ ರಾತೋ
ಅಸ್ಮೀ |

ಅಹೇಳತಾ ಮನಸಾ ಯಾತಮರ್ವಗತ್ವಂತಾ ಹವ್ಯಂ ಮಾನುಷೀಷು ವಿಕ್ಷು ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏಷಃ | ಸ್ಯಃ | ವಾಂ | ಪೂರ್ವಗತ್ವೇನ | ಸಖ್ಯೇ | ನಿಧಿಃ | ಹಿತಃ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ | ರಾತಃ |
ಅಸ್ಮೀ ಇತಿ |

ಅಹೇಳತಾ | ಮನಸಾ | ಅ | ಯಾತಂ | ಅರ್ವಾಕ್ | ಅಶ್ವಂತಾ | ಹವ್ಯಂ | ಮಾನುಷೀಷು | ವಿಕ್ಷು ||೨||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಏಷ ಪುರತೋ ದೀಯಮಾನಃ ಸ್ಯ ಸ ಯುವಯೋಃ ಪ್ರಿಯತ್ನೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಸೋಮೋ ಹೇ ಮಾಧ್ವೀ ಮಧುಪ್ರಿಯಾವತ್ಸಿನೌ ವಾಂ ಯುವಯೋಃ ಪುರತೋ ನಿಧಿನಿಧಿಸ್ಥಾನೀಯೋ ಹಿತಃ ಸ್ವಾಹಿತೋಽಸ್ಮೀ ಅಸ್ತಾಭೀ ರಾತೋ ದತ್ತಃ ಸಂಕಲ್ಪಿತಃ ಸಂನಿಹಿತಃ | ಕಿಮಿವ | ಸಖ್ಯೇ ಸಖ್ಯಾರ್ಥಂ ಪೂರ್ವಗತ್ವೇನ ಪುರತೋ ಗಂತಾ ದೂತ ಇವ | ಸ ಯಥಾ ಪ್ರಿಯಂ ಜನಯನ್ ಸ್ವಾಮಿನಃ ಪುರತೋ ವರ್ತತೆ ತದ್ವದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾದಹೇಳತಾಕೃತ್ಯತಾ ಮನಸಾನುಗ್ರಹಯುಕ್ತೇನ ಚೇತಸಾರ್ವಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಮಾ ಯಾತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ | ಅಶ್ವಂತಾ ಹವ್ಯಂ ಹವಿಃ ಸೋಮಾದಿಕಮಶ್ವಂತಾವಚ್ಛವಹರಂತಾ | ಕುತ್ರ | ಮಾನುಷೀಷು ವಿಕ್ಷು ಮನುಷ್ಯರೂಪಾಸು ಪ್ರಜಾಸು ವರ್ತಮಾನಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುರವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಸ್ಯಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಏಷಃ—ಈ ಸೋಮವು | ಅಸ್ಮೀ—ನಮ್ಮಿಂದ | ರಾತಃ—ಅರ್ಪಿತವಾಗಿ | ಸಖ್ಯೇ—ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು | ಪೂರ್ವಗತ್ವೇನ—ರಾಜನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೂತನು ಅರ್ಪಿಸುವ ನಿಧಿಯಂತೆ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ | ನಿಧಿಃ—ನಿಧಿರೂಪದಲ್ಲಿ | ಹಿತಃ—ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ | ಮಾನುಷೀಷು—ಮಾನವರಾದ | ವಿಕ್ಷು—ಯಜಮಾನರ ನಡುವೆ |

ಹವ್ಯಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಅಶ್ವಂತಾ—ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ | ಅಹೇಳತಾ—ಕೋಪಗೊಳ್ಳದಿರುವ | ಮನಸಾ—ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ | ಅರ್ವಾಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ.

ಭಾನಾರ್ಥ

ಮಧುರವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ಸೋಮವು ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿ, ಸ್ವೀಕರಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ರಾಜನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೂತನು ಅರ್ಪಿಸುವ ನಿಧಿಯಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಮಾನವರಾದ ಯಜಮಾನರ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಕೋಪಗೊಳ್ಳದಿರುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation

This treasure given by us has been placed, Madhvis, before you, like (an envoy) who has come to the presence (of a prince) for (acquiring his) friendship : come to our presence with benevolent thoughts, accepting the oblations offered amongst human beings.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಏಕಸ್ಮಿನ್ಯೋಗೇ ಭುರಣಾ ಸಮಾನೇ ಪರಿವಾಂ ಸಪ್ತ ಸ್ತವತೋ ರಥೋ
ಗಾತ್ |

ನ ವಾಯಂತಿ ಸುಭ್ಯೋ ದೇವಯುಕ್ತಾ ಯೇ ವಾಂ ಧೂಷ್ವ ತರಣಯೋ
ವಹಂತಿ || ೮ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಏಕಸ್ಮಿನ್ | ಯೋಗೇ | ಭುರಣಾ | ಸಮಾನೇ | ಪರಿ | ವಾಂ | ಸಪ್ತ | ಸ್ತವತಃ | ರಥಃ | ಗಾತ್ |

ನ | ವಾಯಂತಿ | ಸುಭ್ಯಃ | ದೇವಯುಕ್ತಾಃ | ಯೇ | ವಾಂ | ಧೂಷ್ವ | ತರಣಯಃ | ವಹಂತಿ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಭುರಣಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭರ್ತಾರಾ ಯುವಯೋರೇಕಸ್ಮಿನ್ ಸಮಾನ ಉಭಯಸಾಧಾರಣೇ ಯೋಗೇಽಸ್ಮದ್ವಿಷಯೇ ಸತಿ ವಾಂ ಯುವಯೋ ರಥಃ ಸಪ್ತ ಸ್ತವತಃ ಸರ್ವಣಸ್ವಭಾವಾಃ ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯಾಕಾ ವಾ ಗಂಗಾದ್ಯಾಃ ಪರಿ ಗಾತ್ | ಪರಿಗಚ್ಛತಿ | ಶೀಘ್ರಮಾಗಚ್ಛತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತದ್ರಥಾನುಕೂಲಾಃ ಸುಭ್ಯಃ ಸುಭವನಾ ದೇವಯುಕ್ತಾ ದೇವಾಭ್ಯಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಯುಕ್ತಾ ಅಶ್ವಾಃ ಶೀಘ್ರಗಮನೇ ನ ವಾಯಂತಿ | ನ ಶುಷ್ಯಂತಿ | ನ ಶ್ರಾಮ್ಯಂತೇ | ಯೇಽಶ್ವಾ ವಾಂ ಧೂಷ್ವ ರಥಸ್ಯ ತರಣಯಸ್ತಾರಕಾಃ ಶೀಘ್ರಗಂತಾರೋ ವಹಂತಿ ಯುವಾಂ ತೇ ನ ವಾಯಂತೀತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಭುರಣಾ —ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಭರಿಸುವ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಏಕಸ್ಥಿನ್ ಸಮಾನೇ—ಒಂದೇ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ | ಯೋಗೇ—ಒಟ್ಟುಗೂಡಿರುವಾಗ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ರಥಂ—ರಥವು | ಸ್ರವತಃ ಸಪ್ತ—ಗಂಗಾದಿ ಏಳು ನದಿಗಳನ್ನಾ | ಪರಿ ಗಾತ್—ದಾಟಿಸಿ ಕರೆತರುತ್ತದೆ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಧೂರ್ಷು—ರಥಗಳಲ್ಲಿ | ತರಣಯಃ—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ | ಯೇ—ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು | ವಹಂತಿ—ವಹಿಸುವವೋ ಅಂತಹ | ಸುಭ್ಯೇ—ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ | ದೇವಯುಕ್ತಾಃ—ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ವಹಿಸುವವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು | ನ ನಾಯಂತಿ—ಆಯಾಸಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಭರಿಸುವ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಒಂದೇ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿರುವಾಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ರಥವು ಗಂಗಾದಿ ಸಪ್ತನದಿಗಳನ್ನಾ ದಾಟಿಸಿ ಕರೆತರುತ್ತದೆ. ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಥಗಳಲ್ಲಿ ವಹಿಸುವವೋ ಅಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ, ದೇವತಾತ್ಮರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ವಹಿಸುವವೂ ಆದ ಆ ಅಶ್ವಗಳು ಆಯಾಸಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation.

Nourishers of all, the chariot of you two who are associated in a common purpose, traverses the seven flowing (streams) : the excellent horses harnessed by the gods, who bear you rapidly, careering in the car, are never wearied.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಸಶ್ಚತಾ ಮುಘವದ್ಭ್ಯೋ ಹಿ ಭೂತಂ ಯೇ ರಾಯಾ ಮುಘದೇಯಂ ಜು-
ನಂತಿ |

ಪ್ರ ಯೇ ಬಂಧುಂ ಸೂನೃತಾಭಿಸ್ತಿರಂತೇ ಗನ್ಯಾ ಸೃಂಚಂತೋ ಅಶ್ವಾ ಮು-
ಘಾನಿ || ೯ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಸಶ್ಚತಾ | ಮುಘವತ್‌ಭ್ಯಃ | ಹಿ | ಭೂತಂ | ಯೇ | ರಾಯಾ | ಮುಘದೇಯಂ | ಜುನಂತಿ |

ಪ್ರ | ಯೇ | ಬಂಧುಂ | ಸೂನೃತಾಭಿಃ | ತಿರಂತೇ | ಗನ್ಯಾ | ಸೃಂಚಂತಃ | ಅಶ್ವಾ | ಮುಘಾನಿ || ೯ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸಶ್ಚತಾ ಕುತ್ರಾಪ್ಯಸಜ್ಜಮಾನಾ ಯುವಾಂ ಮುಘವದ್ಭ್ಯೋ ಧನವದ್ಭ್ಯೋ ಹವಿಷ್ವದ್ಭ್ಯೋ ಯಜಮಾನೇಭ್ಯಸ್ತೇಷಾಮರ್ಥಾಯ ಭೂತಂ ಹಿ | ಭವತಂ | ತೇಭ್ಯ ಏವಾನುರಕ್ತಾ ಭವತಂ | ಅನು-

ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಏವ ನಿಶೇಷ್ಯಂತೇ | ಯೇ ರಾಯಾ ಧನೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನ ರಾಯಾ ಯುಕ್ತಾ ನಾ ಮಘಾದೇಯಂ
ದಾತವ್ಯಂ ಮಘಂ ಧನಂ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಂ ನಾ ಜುನಂತಿ ಪ್ರೇರಯಂತಿ ಯಚ್ಛಂತಿ | ಯೇ ಚ ಬಂಧುಂ |
ಷ್ಣೇಹೇನ ಬಧ್ನಾತೀತಿ ಬಂಧುಃ | ತಂ ಸ್ವಸಂಬಂಧಿನಂ | ಅಥವಾ ಫಲೇನ ಬಧ್ನಾತೀತಿ ಬಂಧುರಧ್ವ-
ರ್ಯಾದಿಃ | ತಂ ಸೂನ್ಯತಾಭಿಃ ಪ್ರಿಯಸತ್ಯಾತ್ಮಿಕಾಭಿರ್ವಾಗ್ನಿಃ ಪ್ರತಿರಂತೇ ಪ್ರವರ್ಧಯಂತಿ | ಪ್ರಪೂರ್ವ-
ಸ್ತಿರತಿರ್ವರ್ಧನಾರ್ಥಃ | ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಃ | ಗನ್ಯಾ ಗೋರೂಪಾಣ್ಯಶ್ವಾಶ್ವರೂಪಾಣಿ ಚ ಮಘಾನಿ
ಧನಾನಿ ಪೃಂಚಂತೋಽರ್ಥಿಭ್ಯಃ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಃ | ತೇಭ್ಯೋ ಮಘವದ್ಭ್ಯೋ ಭೂತಮಿತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಯೇ—ಯಾರು | ರಾಯಾ—ಧನಯುಕ್ತರಾಗಿ | ಮಘಾದೇಯಂ—
ಅರ್ಪಣೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಜುನಂತಿ—ಅರ್ಪಿಸುವರೋ | ಯೇ—ಯಾರು | ಗನ್ಯಾ—ಗೋಯುಕ್ತವೂ |
ಅಶ್ವಾ—ಅಶ್ವಯುಕ್ತವೂ ಆದ | ಮಘಾನಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ಪೃಂಚಂತಃ—ಹಂಚುತ್ತಾ | ಬಂಧುಂ—ತಮಗೆ
ಸೇರಿದ ಪರಿವಾರವನ್ನು | ಸೂನ್ಯತಾಭಿಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ | ಪ್ರತಿರಂತೇ—ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವರೋ
ಅಂತಹ | ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿಯುಕ್ತರಾದ ಯಜಮಾನರಿಗಾಗಿ | ಅಸಶ್ಚತಾ—ಅಲಸ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ
ಕೂಡಿ | ಭೂತಂ ಹಿ—ಅವರ ರಕ್ಷಕರಾಗಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಧನಯುಕ್ತರಾದ ಯಾರು ಅರ್ಪಣೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ನಿಮಗೆ ಅರ್ಪಿ-
ಸುವರೋ, ಯಾರು ಗೋಯುಕ್ತವೂ ಅಶ್ವಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು ಹಂಚುತ್ತ ತಮಗೆ ಸೇರಿದ ಬಂಧುವರ್ಗವನ್ನು
ಉತ್ತಮವಾದ ಆದರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಹವಿಯುಕ್ತರಾದ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಅಲಸ್ಯ-
ವಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಕೂಡಿ ಅವರ ರಕ್ಷಕರಾಗಿ.

English Translation

Be propitious to those who are affluent (in oblations), who offer the
wealth that is to be offered for the sake of riches : they who encourage a
kinsman with kind commendations, distributing wealth of cattle and of
horses.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೂ ಮೇ ಹವನೂ ಶೃಣುತಂ ಯುನಾನಾ ಯಾಸಿಷ್ವಂ ವರ್ತಿರತ್ವಿನಾವಿರಾ-
ವತ್ |

ಧತ್ತಂ ರತ್ನಾನಿ ಜರತಂ ಚ ಸೂರೀನ್ಮಾಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಸದಪಾಠಃ

ನು | ಮೇ | ಹವಂ | ಅ | ಶೃಣುತಂ | ಯುವಾನಾ | ಯಾಸಿಷ್ಟಂ | ವರ್ತಿಃ | ಅಶ್ವಿನೌ | ಇರಾವತ್ |
 ಧತ್ತಂ | ರತ್ನಾನಿ | ಜರತಂ | ಚ | ಸೂರೀನ್ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೧೦ ||

ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಯುವಾನಾ ನಿತ್ಯಯೌವನೌ ನೃದ್ಯ ಯುವಾಂ ಮೇ ಹವಮಸ್ಮದೀಯಾಂ ಸ್ತುತಿಮಾ
 ಶೃಣುತಂ | ಶ್ರುತ್ವಾ ಚ ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಇರಾವದ್ಧನೀರ್ಯುಕ್ತಂ ವರ್ತಿಗೃಹಂ ಯಾಸಿಷ್ಟಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ |
 ಅಗತ್ಯ ಚ ರತ್ನಾನಿ ರಮಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ಧತ್ತಂ | ಧತ್ತಂ | ಸೂರೀನ್ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಜ್ವರತಂ |
 ವರ್ಧಯೇತಂ || ಧಾತೂನಾಮನೇಕಾರ್ಥತ್ವಾತ್ || ಶಿಷ್ಟಂ ಸ್ವಷ್ಟಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯುವಾನಾ—ನಿತ್ಯತರುಣರಾದ | ಅಶ್ವಿನೌ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನು—ಈಗ | ಮೇ—ನನ್ನ
 ಹವಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಅ ಶೃಣುತಂ—ಕೇಳಿರಿ | ಇರಾವತ್—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ | ವರ್ತಿಃ—ನಮ್ಮ
 ಗೃಹವನ್ನು | ಯಾಸಿಷ್ಟಂ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿರಿ | ರತ್ನಾನಿ—ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ಧತ್ತಂ—ಕೊಡಿರಿ |
 ಸೂರೀನ್—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರನ್ನು | ಜರತಂ—ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿರಿ | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
 ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಮಂಗಳ ದಾನಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾಷಾರ್ಥ

ನಿತ್ಯತರುಣರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಈಗ ಕೇಳಿರಿ. ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ
 ನಮ್ಮ ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರಿ. ನಮಗೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತರನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿರಿ.
 ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Ever youthful Aswins, hear to-day my invocation : come Ashwins, to
 the dwelling where the oblation is prepared : grant wealth (to the offerer):
 elevate the worshipper : and do you ever cherish us with blessings.

ಅರವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಆ ಶುಭ್ರಾ ಯಾತಮಿತಿ ನವಚೇಂ ತ್ರಯೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಮಾಶ್ವಿನಂ | ಆದಿತಃ ಸಪ್ತ ವಿರಾಜೋಽಷ್ಟಮೀನವಮ್ಯೌ ತ್ರಿಷ್ಟುಭಾ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಆ ಶುಭ್ರಾ ನವ ಸಪ್ತಾದ್ಯಾ ವಿರಾಜ ಇತಿ | ಸೂಕ್ತವಿನ್ಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಆ ಶುಭ್ರಾ ಯಾತಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳು ವಿರಾಟ್‌ಛಂದಸ್ಸವು; ಎಂಟು ಮತ್ತು ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಛಂದಸ್ಸವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಆ ಶುಭ್ರಾ ನವ ಸಪ್ತಾದ್ಯಾ ವಿರಾಜಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನ್ಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೬೪

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೬೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೪, ೧೫ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೯ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನಾ ||

ಛಂದಃ—೧-೭, ವಿರಾಟ್ | ೮, ೯. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ |

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಶುಭ್ರಾ ಯಾತಮಶ್ವಿನಾ ಸ್ವಶ್ವಾ ಗಿರೋ ದಸ್ರಾ ಜುಜುಷಾಣಾ ಯುನಾ-
ಕೋಃ |

ಹವ್ಯಾನಿ ಚ ಪ್ರತಿಭೃತಾ ನೀತಂ ನಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅ | ಶುಭ್ರಾ | ಯಾತಂ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಸ್ವಶ್ವಾ | ಗಿರಃ | ದಸ್ರಾ | ಜುಜುಷಾಣಾ | ಯುನಾಕೋಃ |

ಹವ್ಯಾನಿ | ಚ | ಪ್ರತಿಭೃತಾ | ನೀತಂ | ನಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಶುಭ್ರಾ ದೀಪ್ತಾ ಸ್ವಶ್ವಾ ಶೋಭನಾಶ್ವಾ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾ ಆ ಯಾತಂ | ಅಸ್ಮದ್ಯಜ್ಞಮಾ-
ಗಚ್ಛತಂ | ದಸ್ರಾ ಶತ್ರುಣಾಮುಪಕ್ಷಪಯಿತಾರಾ ಯುನಾಂ ಯುನಾಕೋರ್ಯುನಾಂ ಕಾಮಯೆ-
ಮಾನಸ್ಯ ಮಮ ಗಿರಃ ಸ್ತುತೀರ್ಜುಜುಷಾಣಾ ಸೇವಮಾನಾ ಭವತಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ನ ಕೇವಲಂ ಸ್ತುತಿಂ
ಕಿಂತು ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾನಿ ಪ್ರತಿಭೃತಾ ಸಂಭೃತಾನಿ ಹವ್ಯಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ಚ ನೀತಂ ಭಕ್ಷಯತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಶುಭ್ರಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ | ಸ್ವಶ್ವಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ
ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಆಯಾತರಿ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ | ದಸ್ರಾ—ಶತ್ರುನಾಶಕರಾದ ನೀವು | ಯುವಾಕೋಃ—
ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ನನ್ನ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಜುಜುಷಾಣಾ—ಸೇವಿಸುತ್ತ | ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ
ಪ್ರತಿಭೃತಾ—ಸಂಪಾದಿತವಾದ | ಹವ್ಯಾನ್ಯ ಚಿ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ | ವೀತಂ—ಭಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಜಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.
ಶತ್ರುನಾಶಕರಾದ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾದ
ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Illustrious Aswins, lords of handsome horses, come hither, propitiated, Dasras, by the praises of your adorer, and partake of our consecrated oblations.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ವಾಮಂಧಾಂಸಿ ಮದ್ಯಾನ್ಯಸ್ಥು ರರಂ ಗಂತಂ ಹವಿಷೋ ವೀತಯೇ ಮೇ |
ತಿರೋ ಅರ್ಯೋ ಹವನಾನಿ ಶ್ರುತಂ ನಃ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ವಾಂ | ಅಂಧಾಂಸಿ | ಮದ್ಯಾನ್ಯ | ಅಸ್ಥುಃ | ಅರಂ | ಗಂತಂ | ಹವಿಷಃ | ವೀತಯೇ | ಮೇ |
ತಿರಃ | ಅರ್ಯಃ | ಹವನಾನಿ | ಶ್ರುತಂ | ನಃ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರ ವಾಮಂಧಾಂಸೀತ್ಯೇಷಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚಿ | ಪ್ರ ವಾಮಂಧಾಂಸಿ ಮದ್ಯಾ-
ನ್ಯಸ್ಥುರುಭಾ ಪಿಬತಮಶ್ವಿನಾ | ಅ-೬-೫ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ವಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಮದ್ಯಾನ್ಯ ಮದಜನಕಾನ್ಯಂಧಾಂಸಿ ಸೋಮಲಕ್ಷಣಾನ್ಯನ್ನಾನಿ
ಪ್ರಾಸ್ತುಃ | ಪ್ರಾಸ್ಥಿಷತ | ಗೃಹೀತಾನ್ಯಾಸನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತೋ ಯುವಾಂ ಮೇ ಮಮ ಹವಿಷೋ
ವೀತಯೇ ಸಾನಾಯಾರಮತ್ಯರ್ಥಂ ಶೀಘ್ರಂ ಗಂತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ | ಅರ್ಯೋಽರೇರಸ್ಮದ್ವಿರೋಧಿನೋ
ಹವನಾನಿ ತಿರಸ್ತಿಸ್ತುತ್ಯೇನಃ | ಅಸ್ಮದಾಹ್ವಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಚ್ಛ್ರುತಂ | ಶೃಣುತಂ || ಶ್ರುತಮಿತ್ಯಸ್ಮ
ಕಾನ್ಯಾದಿತ್ವಾದನಿಘಾತಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ನಾಂ—ನಿಮಗಾಗಿ | ಮದ್ಯಾನ್ವಿ—ಹರ್ಷಕಾರಕಗಳಾದ | ಅಂಧಾಂಸಿ—
ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನಗಳು | ಪ್ರ ಅಸ್ಥುಃ—ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆ. | ಮೇ—ನನ್ನ | ಹವಿಷಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು |
ವೀತಯೇ—ಪಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಅರಂ—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ಗಂತಂ—ಒನ್ನಿರಿ. | ಅರ್ಯಃ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವಿನ |
ಹವನಾನಿ—ಅಹ್ವಾನಗಳನ್ನು | ತಿರಃ—ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರಿ. | ನಃ—ನಮ್ಮ ಅಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮಗಾಗಿ ಹರ್ಷಕಾರಕವಾದ ಸೋಮವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಹವಿಸ್ಸು
ಗಳನ್ನು (ಸೋಮರಸಗಳನ್ನು) ಪಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಶತ್ರುವಿನ ಅಹ್ವಾನಗಳನ್ನು
ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮ ಅಹ್ವಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿರಿ.

English Translation

The exhilarating viands have been prepared for you : come quickly
to partake of my oblation : disregarding the invocations of an adversary,
listen to ours.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಪ್ರ ನಾಮಂಧಾಂಸಿ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇ
ಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ನಾಮಂಧಾಂಸಿ ಮದ್ಯಾನ್ವಿ ಸ್ಥು ರುಭಾ ಪಿಬತಮಶ್ವಿನಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರ
ದಿಂದ (ಅ. ೬-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ನಾಂ ರಥೋ ಮನೋಜವಾ ಇಯರ್ತಿ ತಿರೋ ರಜಾಂಸ್ಯಶ್ವಿನಾ ಶತೋತಿಃ |

ಅಸ್ತುಭ್ಯಂ ಸೂರ್ಯಾವಸೂ ಇಯಾನಃ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ನಾಂ | ರಥಃ | ಮನಃಜವಾಃ | ಇಯರ್ತಿ | ತಿರಃ | ರಜಾಂಸಿ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಶತೃಲೂತಿಃ |

ಅಸ್ತುಭ್ಯಂ | ಸೂರ್ಯಾವಸೂ ಇತಿ | ಇಯಾನಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸೂರ್ಯಾವಸೂ ಸೂರ್ಯಾಯಾಃ ಸಹ ರಥೇ ವಸಂತಾ ನಾಂ ಯುವಯೋ ರಥೋಽಸ್ತು-
ಭ್ಯಮಸ್ತುಧರ್ಥಮಿಯಾನೋ ಯಾಚ್ಯಮಾನಃ ಸನ್ನಿಯರ್ತಿ | ಅಗಚ್ಛತ್ಯಸ್ತದ್ಯಜ್ಞಂ | ಅಥನಾ ನಾಂ

ಪ್ರೇರಯತಿ ಗಮನಾಯ | ಕೀದೃತೋ ರಥಃ | ಮನೋಜವಾ ಮನೋವೇಗಃ ಶತೋತಿರಪರಿಮಿತಾಸ್ತ-
ದ್ವಿಷಯರಕ್ಷಣಃ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ | ರಜಾಂಸಿ ಲೋಕಾಂಸ್ತಿರಸ್ತಿರಸ್ಯ ತ್ಯಾತಿಕ್ರಮ್ಯೇರ್ಯತೀತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸೂರ್ಯಾವಸೂ—ಸೂರ್ಯೆಯೊಂದಿಗೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ |
ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಮನೋಜವಾಃ—ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳದ್ದು | ಶತೋತಿಃ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯುಳ್ಳದ್ದು
ಆದ | ರಥಃ—ರಥವು | ರಜಾಂಸಿ—ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ತಿರಃ—ದಾಟಿಕೊಂಡು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ—ನಮಗಾಗಿ |
ಇಯಾನಃ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟು | ಪ್ರೇ ಇರ್ಯತೀ—ಬರುತ್ತದೆ. (ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆತರುತ್ತದೆ)

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸೂರ್ಯೆಯೊಂದಿಗೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳದ್ದು, ಅನೇಕವಿಧ
ವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಥವು ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದಾಟಿಕೊಂಡು ನಮಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬರುತ್ತದೆ.
ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆತರುತ್ತದೆ.

English Translation

Your chariot, Ashwins, in which you ride with Surya, hastens towards
us at our solicitation, traversing the regions as swift as thought, and laden
with a hundred blessings.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಯಂ ಹ ಯದ್ವಾಂ ದೇವಯಾ ಉ ಅದ್ರಿರೂರ್ಧ್ವೋ ವಿನಕ್ತಿ ಸೋಮ-

ಸುದ್ಯವಭ್ಯಾಂ |

ಆ ವಲ್ಲಾ ವಿಪ್ರೋ ವನ್ಯತೀತ ಹವ್ಯೈಃ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಯಂ | ಹ | ಯತ್ | ನಾಂ | ದೇವಯಾಃ | ಉಂ ಇತಿ | ಅದ್ರಿಃ | ಉರ್ಧ್ವಃ | ವಿನಕ್ತಿ | ಸೋಮ-

ಸುತ್ | ಯುವಭ್ಯಾಂ |

ಆ | ವಲ್ಲಾ ಇತಿ | ವಿಪ್ರಃ | ವನ್ಯತೀತ | ಹವ್ಯೈಃ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯದ್ಯದಾ ನಾಂ ಯುನಾಂ ಪ್ರತಿ ದೇವಯಾ ದೇವೌ ಯುನಾಂ ಕಾಮಯಮಾನಃ | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ಆಯಮದ್ವಿರಭಿಷವಗ್ರಾ ವಾ ಸೋಮಸುತ್ ಸೋಮಮಭಿಷುಣ್ಣನ್ ಯುವಭ್ಯಾಂ | ಯುನಾಭ್ಯಾಮರ್ಥಾಯಾಭಿಷುಣ್ಣನ್ನಿತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಏವಂ ಕುರ್ವನ್ನೂರ್ಧ್ವ ಉನ್ನತಃ ಸನ್ ವಿವಕ್ತಿ ಉಚ್ಛ್ರೈಃ ಶಬ್ದಯತಿ ತದಾನೀಂ ವಲ್ಲೂ ಸುಂದರೌ ಯುನಾಂ ವಿಸ್ತೋ ಮೇಧಾವೀ ಯಜಮಾನೋ ಹವ್ಯೈರ್ಹವಿರ್ಭಿರಾ ವವೃತೀತ | ಅವರ್ತಯತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ದೇವಯಾಃ—ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ | ಅಯಂ ಅದ್ವಿಃ—ಈ ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲು | ಯುವಭ್ಯಾಂ—ನಿಮಗಾಗಿ | ಸೋಮಸುತ್—ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡುತ್ತ | ಉರ್ಧ್ವಃ—ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು | ವಿವಕ್ತಿ—ಶಬ್ದಮಾಡುವುದೋ ಆಗ | ವಲ್ಲೂ—ಸುಂದರ ರೂಪವಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು | ವಿಪ್ರಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಯಜಮಾನನು | ಹವ್ಯೈಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಅವವೃತೀತ—ಹಿಂತಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವಾಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಈ ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲು ನಿಮಗಾಗಿ ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡುತ್ತ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಶಬ್ದಮಾಡುವುದೋ ಆಗ ಸುಂದರರೂಪವಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಯಜಮಾನನು ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation

When the stone, seeking to propitiate you two divinities, is raised aloft and loudly sounds, expressing for you the Soma juice, then the pious worshipper brings you back, beautiful divinities, by his oblations.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಚಿತ್ರಂ ಹ ಯದ್ವಾಂ ಭೋಜನಂ ನೃಸ್ಮಿ ನೃತ್ರಯೇ ಮಹಿಷ್ವಂತಂ ಯು-
ಯೋತಂ |

ಯೋ ವಾಮೋಮಾನಂ ದಧತೇ ಪ್ರಿಯಃ ಸನ್ || ೫ ||

ಪದಸಾಠಃ

ಚಿತ್ರಂ | ಹ | ಯತ್ | ನಾಂ | ಭೋಜನಂ | ನು | ಅಸ್ತಿ | ನಿ | ಅತ್ರಯೇ | ಮಹಿಷ್ವಂತಂ | ಯು-
ಯೋತಂ |

ಯಃ | ವಾಂ | ಓಮಾನಂ | ದಧತೇ | ಪ್ರಿಯಃ | ಸನ್ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ವಾಂ ಯುವಯೋಶ್ಚಿತ್ರಂ ಚಾಯನೀಯಂ ಯದ್ಭೋಜನಂ ಧನಮಸ್ತಿ ಹ ಅಸ್ತಿ
ಖಲು | ನ್ವಿತಿ ಪೂರಣಃ | ತದಸ್ಮಭ್ಯಂ ದತ್ತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥ ತಯೋಃ ಸ್ತುತಿಃ | ಅತ್ರಯ ಏತನ್ನಾ-
ಮಕಾದ್ಯುಷೇಃ | ಪಂಚಮ್ಯರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥಿ | ತಸ್ಮಾನ್ನಹಿಷ್ಟಂತಮೃಬೀಸಂ ನಿ ಯುಯೋತಂ | ಪೃಥ-
ಕ್ಪುರುತಂ | ಯೋಽತ್ರಿಃ ಪ್ರಿಯಃ ಸನ್ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಪ್ಯವಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಿಯಭೂತಃ ಸನ್ ಯುವಾಭ್ಯಾ-
ಮೇವ ಕೃತಮೋಮಾನಂ ರಕ್ಷಣಂ ಸುಖಂ ದಧತೇ ಧಾರಯತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ವಾಂ—ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದ | ಚಿತ್ರಂ—ಅಕರ್ಷಕವಾದ | ಯತ್ ಭೋಜನಂ—
ಯಾವ ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವು | ಅಸ್ತಿ ಹ—ಇರುವುದೋ ಅದನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಿ | ಯಃ—ಯಾವ
ಅತ್ರಿಯು | ಪ್ರಿಯಃ ಸನ್—ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ | ವಾಂ ಓಮಾನಂ—ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣವನ್ನು | ದಧತೇ—
ಹೊಂದಿರುವನೋ ಅಂತಹ | ಅತ್ರಯೇ—ಅತ್ರಿಯಿಂದ | ಮಹಿಷ್ಟಂತಂ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಂಧನವನ್ನು
ನಿ ಯುಯೋತಂ—ಬೇರೆಮಾಡಿದಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಸೇರಿದ ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಯಾವ ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಧನವಿರುವುದೋ
ಅದನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಿ. ಯಾವ ಅತ್ರಿಯು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನೋ
ಅಂತಹ ಅತ್ರಿಯನ್ನು ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದಿರಿ.

English Translation

Wonderful, verily, is the wealth that is yours : you have liberated
from the cave Atri, who is dear to you, and enjoys your protection.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತ ತ್ಯದ್ವಾಂ ಜುರತೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಭೂಚ್ಛ್ಯವಾನಾಯ ಪ್ರತೀತ್ಯಂ ಹವಿದೇ |

ಅಧಿ ಯದ್ವರ್ಷ ಇತಃ ಲೂತಿ ಧತ್ಯಃ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ | ತ್ಯತ್ | ವಾಂ | ಜುರತೇ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಭೂತ್ | ಚ್ಛ್ಯವಾನಾಯ | ಪ್ರತೀತ್ಯಂ | ಹವಿದೇ |

ಅಧಿ | ಯತ್ | ವರ್ಷಃ | ಇತಃ ಲೂತಿ | ಧತ್ಯಃ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತಾಸಿ ಚ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನೌ ನಾಂ ಯುವಯೋಃ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವತೇ ಜುರತೇ ಜೂರ್ಜಾಯ
ಹವಿದೇ ಹವಿದಾತ್ರೇ ಚ್ಯವಾನಾಯೈತನ್ನಾಮಕಾಯ ಮಹರ್ಷಯೇ ತ್ಯತ್ತತ್ಪ್ರತೀತ್ಯಂ ಪ್ರತಿಗಮನಂ
ತಸ್ಯ ರೂಪಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಾಪ್ತೌ ಭೂತ್ | ಅಭೂತ್ | ಕಿಂ ತದಿತಿ | ಯದ್ವಪೋ ರೂಪಮಿತಲೂತೀತೋ-
ಗಮನಾಖ್ಯಂ ಮೃತೋಃ ಸಕಾಶಾದಿತಃಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪಮಧಿ ದತ್ತಃ ಅಧ್ಯಧತ್ತಂ | ಯುವಂ ಚ್ಯವಾನ-
ಮಶ್ವಿನಾ ಜರಂತಂ ಪುನರ್ಯುವಾನಂ ಚಕ್ರಧುಃ ಶಚೀಭಿಃ | ಋ-೧-೧೧೭-೧೩ | ಇತ್ಯಾದಿಷು ಚ್ಯವಾನಸ್ಯ
ಯುವಯೋರ್ನವೀಕರಣಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉತ—ಮತ್ತು | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ತ್ಯತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ
ಕರ್ಮವು | ಜುರತೇ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ | ಹವಿದೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವವನೂ ಆದ | ಚ್ಯವಾನಾಯೈ—
ಚ್ಯವಾನನೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಗೆ | ಪ್ರತೀತ್ಯಂ—ಅವನ ಯೌವನವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ
ಭೂತ್—ಆಯಿತು | ಯದ್ವಪಃ—ಅವನ ಅದೇ ಸೌಂದರ್ಯವು | ಇತಲೂತಿ—ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗುವಿಕೆ
ಯನ್ನು | ಅಧಿ ಧತ್ತಃ—ಹೊಂದಿತು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕರ್ಮವು ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವವನೂ
ಆದ ಚ್ಯವಾನನೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ಅವನ ಯೌವನವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಆಯಿತು. ಅವನ
ಅದೇ ಸೌಂದರ್ಯವು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಾಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

English Translation

Such was your benevolence, Ashwins, to Chyavana, praising and
offering oblations, that you in requital rescued his body from departure.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉತ ತ್ಯಂ ಭುಜ್ಯಮಶ್ವಿನಾ ಸಖಾಯೋ ಮಧ್ಯೇ ಜಹುದುರೇವಾಸಃ ಸ-
ಮುದ್ರೇ |

ನಿರೀಂ ಪರ್ಷದರಾನಾ ಯೋ ಯುವಾಕುಃ || ೭ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ | ತ್ಯಂ | ಭುಜ್ಯಂ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಸಖಾಯಃ | ಮಧ್ಯೇ | ಜಹುಃ | ದುಃಖವಾಸಃ | ಸಮುದ್ರೇ |
ನಿಃ | ಈಂ | ಪರ್ಷತ್ | ಅರಾನಾ | ಯಃ | ಯುವಾಕುಃ || ೭ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉತಾಪಿ ಚ ತೈಂ ತಂ ಭುಜ್ಯುಮೇತನ್ನಾಮಾನಂ ಸಮುದ್ರೇ ಮಥ್ಯೇ ಸಮುದ್ರೋದಕಸ್ಯ ಮಥ್ಯೇ ಸಖಾಯೋ ಭುಜ್ಯುಸಖಿಭೂತಾ ದುರೇವಾಸೋ ದುಷ್ಯಗಮನಾ ಜಹುಃ | ತೈಕ್ತವಂತಃ | ಈಮೇನಂ ಸಮುದ್ರಮಥ್ಯೇ ಪ್ರಸ್ತಂ ನಿಃ ಪರ್ಷತ್ | ನಿರಪಾರಯತಂ | ಯೋ ಭುಜ್ಯುರ್ಯುರ್ವಾಕುರ್ಯುರ್ವಾಂ ಕಾಮಯಿತಾರಾವಾರಣವಾನಭಿಗಂತಾ ಚ ತಮೇನಂ ನಿರಪಾರಯತಂ | ಆಶ್ರಶ್ವಿನೇಷು ಸೂಕ್ತೇಷು ಕಥಾಃ ಸೂಚ್ಯಂತೇ | ಅತ್ರಿಭುಜ್ವಾದೀನಾಮಗ್ನಿಜಲಾಧಿಭ್ಯೋ ರಕ್ಷಣರೂಪಾಸ್ತಾಃ ಸರ್ವಾ ಮಹತಾ ಪ್ರಪಂಚೇನಾಸ್ಮಾಭಿನಾಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಬರ್ಹಿರಿವ | ಋ. ೧-೧೧೬-೧ | ಇತ್ಯತ್ರ ಪ್ರಪಂಚಿತಾಃ | ತಾಸ್ತತ್ರ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉತ—ಮತ್ತು | ಅತ್ರಿನಾ—ಎಲೈ ಅತ್ರಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯಃ—ಯಾವ ಭುಜ್ಯುವು | ಯುವಾಕುಃ—ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ | ಅರಾವಾ—ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಿದ್ದನೋ | ತೈಂ ಭುಜ್ಯುಂ—ಆ ಭುಜ್ಯುವನ್ನು | ಸಮುದ್ರೇ ಮಥ್ಯೇ—ಸಮುದ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ | ಸಖಾಯಃ—ಅವನ ಮಿತ್ರರಂತಿದ್ದ | ದುರೇವಾಸಃ—ಅವನಿಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸಿದವರು | ಜಹುಃ—ಎಸೆದರೋ ಆಗ | ಈಂ—ಅವನನ್ನು | ನಿಃ ಪರ್ಷತ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅತ್ರಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಭುಜ್ಯುವು ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ, ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಿದ್ದನೋ, ಆ ಭುಜ್ಯುವನ್ನು ಅವನ ಮಿತ್ರರಂತಿದ್ದ ಶತ್ರುಗಳು ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಸೆದಾಗ ಅವನನ್ನು ನೀವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

When faithless friends had abandoned Bhujyu in the midst of the ocean, you brought him to shore, devoted to and relying upon you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವೃಕಾಯ ಚಿಜ್ಜ ಸಮಾನಾಯ ಶಕ್ತಮುತ ಪ್ರುತಂ ಶಯನೇ ಹೂಯಮಾನಾ |

ಯಾವಘ್ನಾ ಮಸಿನ್ವತಮಪೋ ನ ಸ್ತರ್ಯಂ ಚಿಚ್ಛಕ್ತ್ವಿನ್ವ ಶಚೀಭಿಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವೃಕಾಯ | ಚಿತ್ | ಜಸಮಾನಾಯ | ಶಕ್ತಂ | ಉತ | ಪ್ರುತಂ | ಶಯನೇ | ಹೂಯಮಾನಾ |

ಯಾ | ಅಘ್ನಾಂ | ಅಸಿನ್ವತಂ | ಅಪಃ | ನ | ಸ್ತರ್ಯಂ | ಚಿತ್ | ಶಕ್ತೇ | ಅತ್ರಿನಾ | ಶಚೀಭಿಃ || ೮ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವೃಕಾಯ ಧನಾದಾತ್ರೇ | ಅಭಿಲಷತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಚಿದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಅಥನಾ ಪರೇಭ್ಯೋ
ಧನಾನಿ ಪ್ರಯಚ್ಛತೇ | ಯದ್ವಾ | ವೃಕಾಯ ವೃಕವದ್ಧಿಂಸಕಾಯ | ಏತನ್ನಾಮಕಾಯ ಜಸಮಾನಾಯ
ಕರ್ಮಭಿರುಪಕ್ಷೇಯಮಾಣಾಯರ್ಷಯೇ ಶಕ್ತಂ | ಅಭಿಮತಂ ಧನಮದತ್ತಂ || ಶಕೇದಾರ್ಥನಾರ್ಥಸ್ಯ
ಲುಚ್ಛೇತದ್ರೂಪಂ | ಅಡಭಾವಶ್ಚಾಂದಸಃ || ಉತಾಪಿ ಚ ಶಯನ ಏತನ್ನಾಮಕಾಯರ್ಷಯೇ ಹೂಯ-
ಮಾನಾಹೂಯಮಾನೌ ಯುನಾಂ ಶ್ರುತಂ | ಅಶೃಣುತಂ | ಯೌ ಯೌನಾಮಘ್ನಾಂ ಗಾಮಸಿನ್ವತಂ
ಅಪೂರಯತಂ ಪ್ರೇರೇಣ ಅಪೋ ನಾಧ್ವಿರಿವ ನದೀಂ | ತಾಂ ಯಥೋದಕೇನ ಪೂರಯತಸ್ತದ್ವತ್ |
ಕೀದೃಶೀಮಘ್ನಾಂ | ಸ್ತರ್ಯಂ ಚಿತ್ ಸ್ತರೀಮಸಿ ನಿವೃತ್ತಪ್ರಸವಾಂ ವೃದ್ಧಾಮಸಿ ಶಕ್ತೀ ಶಕ್ತ್ಯಾ
ಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನ ದೋಹನಲಕ್ಷಣೇನ ಯುಕ್ತಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಶಚೀಭಿಯುಷ್ಮದೀಯೈಃ ಕರ್ಮಭಿರ್ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ-
ವಿತಿ | ಶಯನೇ ಚಿನ್ನಸತ್ಯಾ ಶಚೀಭಿರ್ಜಸುರಯೇ ಸ್ತರ್ಯಂ ಸಿಷ್ಯಭುರ್ಗಾಂ | ಋ. ೧-೧೧೬-೨೨ |
ಇತ್ಯಾದಿ ಹ್ಯುಕ್ತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಜಸಮಾನಾಯ—ಕರ್ಮದಿಂದ ಶ್ರಾಂತನಾಗಿದ್ದ | ವೃಕಾಯ
ಚಿತ್—ವೃಕನೆಂಬ ಋಷಿಗೂ | ಶಕ್ತಂ—ಅವನು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಿ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಶಯನೇ—
ಶಯನವಿಗಾಗಿ | ಹೂಯಮಾನಾ—ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾದಾಗ | ಶ್ರುತಂ—ಆ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದಿರಿ | ಅಪೋ ನ—
ನದಿಯನ್ನು ಉದಕದಿಂದ ತುಂಬುವಂತೆ | ಯೌ—ನೀವು | ಸ್ತರ್ಯಂಚಿತ್—ಮುದಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಶಕ್ತೀ—
ಕರೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ | ಶಚೀಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಅಘ್ನಾಂ—ಗೋವನ್ನು
ಅಪಿಸ್ವತಂ—ಕ್ಷೀರದಿಂದ ತುಂಬಿದಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಕರ್ಮದಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದ ವೃಕನೆಂಬ ಋಷಿಗೂ ಅವನು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಧನವನ್ನು
ಕೊಟ್ಟಿರಿ. ಶಯನವಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾದಾಗ ಆ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದಿರಿ. ನದಿಯನ್ನು ಉದಕದಿಂದ ತುಂಬುವಂತೆ,
ಮುದಿಯಾದ ಗೋವನ್ನೂ ಸಹ ಕರೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು
ಕ್ಷೀರದಿಂದ ತುಂಬಿದಿರಿ.

English Translation

You have granted (his desires) to Vrika, exhausted by his devotions :
when called upon you have listened to Sayu ; you have filled the barren cow
(with milk) as (a river) with water : you have (endowed her) with strength,
Ashwins, by your deeds.

ಸಂಹಿತಾಸೂತ್ರಃ

ಏಷ ಸ್ಯ ಕಾರುರ್ಜರತೇ ಸೂಕ್ತೈರಗ್ರೇ ಬುದ್ಧಾನ ಉಷಸಾಂ ಸುಮನ್ಯಾ |

ಇಷಾ ತಂ ವರ್ಧದಘ್ನಾ ಪಯೋಭಿಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಏಷಃ | ಸ್ಯಃ | ಕಾರುಃ | ಜರತೇ | ಸ್ತುಃ ಉಕ್ತೈಃ | ಅಗ್ರೇ | ಬುಧಾನಃ | ಉಷಸಾಂ | ಸುಮನ್ಮಾ |

ಇಷಾ | ತಂ | ವರ್ಧತ್ | ಅಘ್ನಾ | ಪಯಃಭಿಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಏಷ ಸ್ತೋತಾ ಸ್ಯ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ವಸಿಷ್ಠಃ ಕಾರುಃ ಸ್ತೋತೋಷಸಾಮಗ್ರೇ ಪ್ರಾತಃಸವನೇ ಬುಧಾನೋ ಬುಧ್ಯಮಾನಃ ಸುಮನ್ಮಾ ಶೋಭನಮತಿಃ ಸುಷ್ಪತಿರ್ವಾ ಸೂಕ್ತೈರ್ಜರತೇ | ಸ್ತುತಿ | ತಮಿಷಾನ್ನೇನ ವರ್ಧತ್ | ವರ್ಧಯತಂ || ವಚನವ್ಯತ್ಯಯಃ || ಅಘ್ನಾಹಂತವ್ಯಾ ಗೌಶ್ಚ ವರ್ಧತ್ | ವರ್ಧಯತು | ಅಥವೈಕಮೇವ ವಾಕ್ಯಂ | ಅಘ್ನಾ ಗೌರ್ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಪ್ರತಿನಿಯತಾಗ್ನಿಹೋತ್ರಾರ್ಥಾ ಗೌರಿಷಾನ್ನೇನ | ಘೃತಾದಿನೇತೃರ್ಥಃ | ಪಯೋಭಿಶ್ಚ ತಂ ವಸಿಷ್ಠಂ ವರ್ಧತ್ | ವರ್ಧಯತು | ಏವ-ಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರೋಕ್ಷೇಣ ನಿರ್ದಿಡೇಶ | ಶಿಷ್ಯಂ ಸ್ತುಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸ್ಯಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ | ಕಾರುಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ ಆದ | ಏಷಃ—ಈ ವಸಿಷ್ಠನು | ಉಷಸಾಂ ಅಗ್ರೇ—ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಬುಧಾನಃ—ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು | ಸುಮನ್ಮಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸೂಕ್ತೈಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಜರತೇ—ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾನೆ | ತಂ—ಅವನನ್ನು | ಇಷಾ—ಅನ್ನದಿಂದ ವರ್ಧತ್—ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿರಿ | ಅಘ್ನಾ—ಗೋವೂ ಸಹ | ಪಯೋಭಿಃ—ತನ್ನ ಪ್ರೇರಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಲಿ | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಪ್ಪಿನೇದೇವತೆಗಳೇ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ಈ ವಸಿಷ್ಠನು ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಉತ್ತಮವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಅನ್ನದಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿರಿ. ಅವನನ್ನು ಗೋವೂ ಸಹ ತನ್ನ ಪ್ರೇರಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಲಿ. ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

This your devoted worshipper, waking before the dawn, praises you with hymns : nourish him with food, and let the cow (nourish him) with her milk and do you ever cherish us with blessings.

ಅರವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅ ವಾಂ ರಥ ಇತ್ಯಷ್ಟರ್ಚಿಂ ಚತುರ್ದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಶ್ವಿನಂ |
ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಅ ವಾಂ ರಥೋಽಷ್ಟಾವಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರ್ವಿನಿಯೋಗ ಉಕ್ತಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಅ ವಾಂ ರಥಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅ ವಾಂ ರಥೋಽಷ್ಟಾವಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೬೯

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೬೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೬ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೮ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನಾ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅ ವಾಂ ರಥೋ ರೋದಸೀ ಬದ್ವಧಾನೋ ಹಿರಣ್ಯಯೋ ವೃಷಭಿಯಾ-
ತ್ವತ್ತ್ವೈಃ |

ಘೃತವರ್ತನಿಃ ಸವಿಭೀ ರುಚಾನ ಇಷಾಂ ವೋಲ್ಹಾ ನೃಪತಿರ್ವಾಜನೀವಾನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅ | ವಾಂ | ರಥಃ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಬದ್ವಧಾನಃ | ಹಿರಣ್ಯಯಃ | ವೃಷಭಿಃ | ಯಾತು | ಅಶ್ವೈಃ |

ಘೃತವರ್ತನಿಃ | ಸವಿಭಿಃ | ರುಚಾನಃ | ಇಷಾಂ | ವೋಲ್ಹಾ | ನೃಪತಿಃ | ವಾಜಿನೀವಾನ್ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ವಾಂ ರಥೋ ವೃಷಭಿಯುರ್ವಭಿರಶ್ವೈರ್ಯುಕ್ತಃ ಸನ್ನಾ ಯಾತು | ಯಜ್ಞಮ-
ಸ್ಯದೀಯಂ | ಕೇದೃಶೋ ರಥಃ | ರಥೋ ವಿಶೇಷ್ಯತೇ | ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಬದ್ವಧಾನೋ
ಬಾಧಮಾನೋ ಹಿರಣ್ಯಯೋ ಹಿರಣ್ಯಯೋ ಘೃತವರ್ತನಿಃ ಘೃತಮುದಕಂ ವರ್ತನ್ಯಾಂ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಶಃ
ಸವಿಭೀ ರಥನೇಮಿಭಿರ್ಮಧುಸಾಕ್ರೈರ್ವಾ ರುಚಾನೋ ದೀಪ್ಯಮಾನ ಇಷಾಂ ವೋಲ್ಹಾ ಯಜಮಾ-

ನೈರ್ದತ್ತಾನಾಂ ಹವಿಷಾಂ ವಾಹಕೋ ದಾತವ್ಯಾನಾಂ ವಾನ್ನಾನಾಂ ವೋಲ್ಡಾ ನೈಪತಿಸ್ತೃಣಾಂ ಯಜ-
ಮಾನಾನಾಂ ಸ್ವಾಮೀ ವಾಜಿನೀವಾನನ್ನವಾನ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ರೋದಸೀ—ದ್ರಾವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳನ್ನು | ಬದ್ಧಧಾನಃ—ಆವರಿಸುವುದೂ
ಹಿರಣ್ಮಯಃ—ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದುದೂ | ಘೃತವರ್ತನಿಃ—ಉದಕವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೂ | ಪವಿಭಿಃ—
ತನ್ನ ನೇಮಿಗಳಿಂದ | ರುಜಾನಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೂ | ಇಷಾಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ವೋಲ್ಡಾ—ವಹಿಸುವುದೂ
ನೈಪತಿಸ್ತೃಣಾಂ—ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಪ್ರಭುವಾದುದೂ | ವಾಜಿನೀವಾನ್—ಅನ್ನಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ |
ರಥಃ—ರಥವು | ವೃಷಭಿಃ—ತಾರುಣ್ಯವುಳ್ಳ | ಅಶ್ವೈಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡಗೂಡಿ | ಆ ಯಾತು—ಬರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ದ್ರಾವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳನ್ನು ಆವರಿಸುವುದೂ, ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದುದೂ, ಉದಕ
ವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೂ ತನ್ನ ನೇಮಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೂ, ಅನ್ನವನ್ನು ವಹಿಸುವುದೂ, ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಪ್ರಭು
ವಾದುದೂ, ಅನ್ನಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಥವು ತಾರುಣ್ಯವುಳ್ಳ ಅಶ್ವಗಳೊಡಗೂಡಿ ಬರಲಿ.

English Translation.

May your golden chariot, drawn by your vigorous horses, blocking
up heaven and earth, come to us, following the track of the waters, radiant
with (glowing) wheels laden with viands, the protector of men, the recepta-
cle of food.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಸ ಪಪ್ರಥಾನೋ ಅಭಿ ಪಂಚ ಭೂಮಾ ತ್ರಿವಂಧುರೋ ಮನಸಾ ಯಾತು
ಯುಕ್ತಃ |

ವಿಶೋ ಯೇನ ಗಚ್ಛಥೋ ದೇವಯಂತೀಃ ಕುತ್ರ ಚಿದ್ಯಾಮಮಶ್ವಿನಾ
ದಧಾನಾ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಃ | ಪಪ್ರಥಾನಃ | ಅಭಿ | ಪಂಚ | ಭೂಮ | ತ್ರಿವಂಧುರಃ | ಮನಸಾ | ಅ | ಯಾತು | ಯುಕ್ತಃ |

ವಿಶಃ | ಯೇನ | ಗಚ್ಛಥಃ | ದೇವಯಂತೀಃ | ಕುತ್ರ | ಚಿತ್ | ಯಾಮಂ | ಅಶ್ವಿನಾ | ದಧಾನಾ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸ ರಥಃ ಪಂಚ ಭೂಮ ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಸ್ರಾಣಿಃ ಪಪ್ರಥಾನಃ ಪ್ರಥಮಾನಸ್ತ್ರಿವಂಧುರಃ |
ವಂಧುರಮುಚ್ಚಾವಚಂ ಸಾರಥ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ಕಾಷ್ಠಮಯಂ | ತಾದೃಶೈಸ್ತ್ರಿಭಿರ್ಯುಕ್ತೋ ಮನಸಾಸ್ತ-
ತ್ಸುತ್ಯಾ ಯುಕ್ತೋಭ್ಯಾ ಯಾತು | ಯೇನ ರಥೇನ ದೇವಯಂತೀರ್ವಿಶೋ ಯಜಮಾನಾನ್ವತಿ
ಗಚ್ಛಥಃ | ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನೌ ಕುತ್ರ ಚಿದ್ಯತ್ರ ಕ್ವಾಪಿ ಯಾಮಂ ಗಮನಂ ದಧಾನಾ ಧಾರಯಂತಾ ಯೇನ
ವಿಶೋ ಗಚ್ಛಥಃ ಸ ಯಾತ್ಸತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಕುತ್ರಚಿತ್—ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಾದರೂ | ಯಾಮಂ—
ನಿಮ್ಮ ಸಂಚಾರವನ್ನು | ದಧಾನಾ—ಸರಿಹೊಂದಿಸತಕ್ಕ | ಯೇನ—ಯಾವ ರಥದಿಂದ | ದೇವಯಂತೀ—ದೇವ
ತೆಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ | ವಿಶಃ—ಯಜಮಾನರಲ್ಲಿಗೆ | ಗಚ್ಛಥಃ—ಹೋಗುವಿರೋ | ಸಃ—ಅದೇ ರಥವು | ಪಂಚ
ಭೂಮ—ಪಂಚವಿಧವಾದ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ | ಪಪ್ರಥಾನಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದಾಗಿಯೂ | ತ್ರಿವಂಧುರಃ—ಮೂರು
ಆಸನಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ | ಮನಸಾ—ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದ ಸ್ತುತಿಯೊಡನೆ | ಯುಕ್ತಃ—ಕೂಡಿ | ಅಭಿ
ಆ ಯಾತು—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಸರಿಹೊಂದಿಸತಕ್ಕ
ಯಾವ ರಥದೊಡನೆ ನೀವು ದೇವತೆಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಯಜಮಾನರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಿರೋ ಅದೇ ರಥವು ಪಂಚವಿಧವಾದ
ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದಾಗಿಯೂ, ಮೂರು ಆಸನಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದ ಸ್ತುತಿಯೊಡನೆ
ಕೂಡಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿ.

English Translation

Renowned among the five orders of beings, furnished with three
benches, harnessed at will, may it come hither : that (vehicle) wherewith
you repair to devout mortals, whithersoever, Aswins, directing your course.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ

ಸ್ವಶ್ವಾ ಯಶಸಾ ಯಾತಮರ್ವಾಗ್ಧ ಸ್ತಾ ನಿಧಿಂ ಮಧುಮಂತಂ ಪಿಬಾಥಃ |

ವಿ ವಾಂ ರಥೋ ನಧ್ವಾಶ್ವಿ ಯಾದಮಾನೋನ್ತಾನ್ವಿವೋ ಬಾಧತೇ ವರ್ತ-
ನಿಭ್ಯಾಂ || ೩ ||

ಪದವಾಕ್ಯಃ

ಸ್ವಶ್ವಾ | ಯಶಸಾ | ಆ | ಯಾತಂ | ಅರ್ವಾಗ್ | ದಸ್ತಾ | ನಿಧಿಂ | ಮಧುಮಂತಂ | ಪಿಬಾಥಃ |

ಏ | ನಾಂ | ರಥಃ | ವಧ್ವಾ | ಯಾದಮಾನಃ | ಅಂತಾನ್ | ದಿವಃ | ಭಾಧತೇ | ವರ್ತನಿಭ್ಯಾಂ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವೌ ಸ್ವಶ್ವಾ ಶೋಭನಾಶ್ವೇನ ಯಶಸಾ ಚಾರ್ವಾಗಸ್ತದಭಿಮುಖಂ ಯಾತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ | ಹೇ ದಸ್ರಾ ಶತ್ರುಣಾಮುಪಕ್ಷಪಯಿತಾರೌ ಮಧುಮಂತಂ ಮಧುರರಸೋಪೇತಂ ನಿಧಿಂ ನಿಧಿವನ್ನಿಹಿತಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬಾಥಃ | ಪಿಬತಂ | ನಾಂ ಯುವಯೋ ರಥೋ ವಧ್ವಾ ಸೂರ್ಯಯಾ ಸಹ ಯಾದಮಾನೋ ಗಂತವ್ಯಾನ್ಪ್ರತಿ ಗಚ್ಛನ್ | ಗಮಯನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಏವಂ ಕುರ್ವನ್ ವರ್ತನಿಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಚಕ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಏವೋಂಶತಾನ್ ಪರ್ಯಂತಪ್ರದೇಶಾನ್ ಭಾಧತೇ | ಶೀಘ್ರಗಮನೇನ ಪೀಡಯತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸ್ವಶ್ವಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯಶಸಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಯಶಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿ | ಅರ್ವಾಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ದಸ್ರಾ—ಶತ್ರುನಾಶಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ಮಧುಮಂತಂ—ರುಚಿಕರವಾದುದೂ | ನಿಧಿಂ—ನಿಧಿಯಂತೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮವನ್ನು ಪಿಬಾಥಃ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ರಥಃ—ರಥವು | ವಧ್ವಾ—ಸೂರ್ಯೋಡನೆ ಕೂಡಿ | ಯಾದಮಾನಃ—ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ | ವರ್ತನಿಭ್ಯಾಂ—ತನ್ನ ಚಕ್ರಗಳೋಡನೆ | ದಿವಃ ಅಂತಾನ್—ಅಂತರಿಕ್ಷಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು | ಭಾಧತೇ—ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ಯಶಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ. ಶತ್ರುನಾಶಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ರುಚಿಕರವಾದುದೂ, ನಿಧಿಯಂತೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ರಥವು ಸೂರ್ಯೋಡನೆ ಕೂಡಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಚಕ್ರಗಳೋಡನೆ ಅಂತರಿಕ್ಷಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ. (ಆತಿಕ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ)

English Translation

Well-horsed and celebrated, come Aswins, to our presence: drink, Dasras, the sweet pledge: your chariot, conveying you, with your spouse, furrows with its two wheels the extremities of the sky.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯುವೋಃ ಶ್ರಿಯಂ ಪರಿ ಯೋಷಾವೃಣೀತ ಸೂರೋ ದುಹಿತಾ ಪರಿತಕ್ಮಾಃ-

ಯಾಂ |

ಯದ್ವೇನಯಂತಮವಥಃ ಶಚೀಭಿಃ ಪರಿ ಘ್ರಂಸಮೋಮನಾ ನಾಂ ವಯೋ
ಗಾತ್ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯುಪೋಃ | ಶ್ರಿಯಂ | ಪರಿ | ಯೋಷಾ | ಅವ್ಯಣೀತ | ಸೂರಃ | ದುಹಿತಾ | ಪರಿತಕ್ಮ್ಯಾಯಾಂ |
ಯತ್ | ದೇವಯಂತಂ | ಅವಥಃ | ಶಚೀಭಿಃ | ಪರಿ | ಘ್ರಂಸಂ | ಓಮನಾ | ವಾಂ | ವಯಃ | ಗಾತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯುಪೋಯುಪಯೋಃ ಶ್ರಿಯಂ | ಶ್ರಯತ ಇತಿ ಶ್ರೀ ರಥಃ | ತಂ ಸೇನಾನೇವ ನಾ
ಯೋಷಾ ಸರ್ವದಾ ಮಿಶ್ರಯಂತೀ ಯೋಷೀತ್ ಸೂರಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ದುಹಿತಾ ಪರ್ಯವ್ಯಣೀತ | ಕದಾ |
ಪರಿತಕ್ಮ್ಯಾಯಾಂ ರಾತ್ರೌ ಪರಿತಸ್ತಕನವತಿ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಯಜ್ಞೇ ವಾ ಗಂತವ್ಯೇ | ಕಿಂ ಚ ಯದ್ಯದಾ
ದೇವಯಂತಂ ದೇವಕಾಮಂ ಯಜಮಾನಂ ಯಜ್ಞಂ ವಾ ಶಚೀಭಿಯುಪಯೋರ್ಗಮನಾದಿಲಕ್ಷಣೈಃ
ಕರ್ಮಭಿರವಥಃ ರಕ್ಷಥಃ ತದಾನೀಂ ಘ್ರಂಸಂ ದೀಪ್ತಂ ವಯೋಽನ್ನಂ ಸೋಮಾದಿಲಕ್ಷಣೋಮನಾನ-
ನೇನ ರಕ್ಷಣೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನ ವಾಂ ಪರಿ ಗಾತ್ | ಪರ್ಯಗಾತ್ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಯುಪೋಃ—ನಿಮ್ಮ | ಶ್ರಿಯಂ—ರಥವನ್ನು | ಯೋಷಾ—ಸರ್ವದಾ
ನಿಮ್ಮೊಡನಿರುವ | ಸೂರಃ ದುಹಿತಾ—ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಿಯು | ಪರಿತಕ್ಮ್ಯಾಯಾಂ—ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ | ಪರಿ
ಅವ್ಯಣೀತ—ಆಶ್ರಯಿಸಿದಳು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ದೇವಯಂತಂ—ದೇವತೆಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು
ಶಚೀಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಅವಥಃ—ನೀವು ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ ಆಗ | ಘ್ರಂಸಂ—ಪ್ರಕಾಶಯುತವಾದ |
ವಯಃ—ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನವು | ಓಮನಾ—ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ವಾಂ ಪರಿ—ನಿಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ
ಗಾತ್—ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ನಿಮ್ಮೊಡನಿರುವ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಿಯು ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ
ಆಶ್ರಯಿಸಿದಳು. ಯಾವಾಗ ದೇವತೆಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನೀವು ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ
ಆಗ ಪ್ರಕಾಶಯುತವಾದ ಸೋಮಾನ್ನವು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಲಭಿಸುವ ರಕ್ಷಣೆಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation

The daughter of Surya made choice of your chariot at the approach
of night : you defend the devout worshipper by your deeds, when the res-
plendent (sacrificial) food proceeds to you to secure your protection.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಓಮನಾ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಮರು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ—ಪರಿಘ್ರಂಸಮೋಮನಾ ವಾಂ
ವಯೋಽಗಾತ್ | ಪರ್ಯಗಾದ್ವಾಂ ಘ್ರಂಸಮಹರವನಾಯಾನ್ನಂ | (ನಿ. ೬-೪) ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು
ಹೇಳಿದಾರೆ. ಓಮನಾ ಎಂದರೆ ಅವನಾಯ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಎಂದರ್ಥವು. ಎಂದರೆ ಹವೀರೂಪವಾದ ಅನ್ನದಿಂದ

ನಿಮ್ಮನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ನಿರುಕ್ತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರಾದ ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ಕೇಚಿದತ್ತ ಅವನೇನಾನ್ಮಂ ಇತ್ಯೇವಮುಧೀಯತೇ ಭಾಷ್ಯಂ | ತೇಷಾಂ ಯೋಜನಾ ಅವನೇನ ತರ್ಪಣೇನ ಭವತೋ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇನ ಪರ್ಯಗಾತ್ ಅನ್ಮಂ ಇತಿ | ಪುನರಪಿ ಕೇಚಿತ್—ಅನೇನಾನ್ಮಂ ಇತ್ಯೇವಮುಧೀಯತೇ ಭಾಷ್ಯಂ | ತೇಷಾಂ ಅನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ಅನ್ಮಂ ಪರಿಗಚ್ಛಂತೀತಿ ಯೋಜನಾ ಸ್ಯಾದಿತಿ | ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಅವನಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನ್ಮವೆಂದರ್ಥವು-ಎಕೆಂದರೆ, ಅನ್ಮವು ಹಸಿವಿನ ಬಾಧೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಅನ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಅವನಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಥಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅನ್ಮವೆಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಾರೆ.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯೋ ಹ ಸ್ಯ ವಾಂ ರಥಿರಾ ವಸ್ತ ಉಸ್ರಾ ರಥೋ ಯುಜಾನಃ ಪರಿಯಾತಿ
ವರ್ತಿಃ |

ತೇನ ನಃ ಶಂ ಯೋರುಷಸೋ ವ್ಯುಷ್ವಾ ನೈತ್ತಿನಾ ವಹತಂ ಯಜ್ಞೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಃ | ಹ | ಸ್ಯಃ | ವಾಂ | ರಥಿರಾ | ವಸ್ತೇ | ಉಸ್ರಾಃ | ರಥಃ | ಯುಜಾನಃ | ಪರಿಯಾತಿ | ವರ್ತಿಃ |

ತೇನ | ನಃ | ಶಂ | ಯೋಃ | ಉಷಸಃ | ವಿಽಉಷ್ವಾ | ನಿ | ಅತ್ತಿನಾ | ವಹತಂ | ಯಜ್ಞೇ | ಅಸ್ಮಿನ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೋ ರಥಃ | ಹೇತಿ ಪೂರಣಃ | ಸ್ಯ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ರಥೋ ಹೇ ರಥಿರಾ ರಥಿನಾ || ಮತ್ತ-
ರ್ಥೇಯೋ ರಃ || ಉಸ್ರಾಸ್ತೇಜಾಂಸಿ ವಸ್ತೇ ಆಚ್ಛಾದಯತಿ | ಯಶ್ಚ ರಥೋ ಯುಜಾನೋಽಶ್ವೈರ್ಯುಕ್ತಃ
ಸನ್ನರ್ತಿಮಾರ್ಗಂ ಯಜಮಾನಗೃಹಂ ವಾ ಪರಿಯಾತಿ ಪರಿಗಚ್ಛತಿ | ತೇನ ರಥೇನ ಹೇ ಅತ್ತಿನಾತ್ತಿನಾ
ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞ ಉಷಸೋ ವ್ಯುಷ್ವಾ ಪ್ರಾತಃಕಾಲೇ ಶಂ ಶಮನಾಯ ಪಾಪಾನಾಂ ಯೋರ್ವಿ-
ಶ್ರಣಾಯ ಚ ಸುಖಾನಾಂ ನಿ ವಹತಂ | ನಿತರಾಂ ಪ್ರಾಪ್ನುತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ರಥಿರಾ—ರಥವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವ | ಅತ್ತಿನಾ—ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯಃ—ಯಾವ ನಿಮ್ಮ
ರಥವು | ಸ್ಯಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು | ಉಸ್ರಾಃ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ವಸ್ತೇ—ಹೊದ್ದುಕೊಂಡಿರುವುದೋ | ರಥಃ—
ಯಾವ ರಥವು | ಯುಜಾನಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿ | ವರ್ತಿಃ—ತನ್ನ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ | ಪರಿಯಾತಿ—
ಮತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುವುದೋ | ತೇನ—ಆ ರಥದೊಡನೆ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಸ್ಮಿನ್ ಯಜ್ಞೇ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ

ಉಷಸಃ ವ್ಯುಷ್ವಾ—ಉಷಸ್ಸಿನ ಆವಿರ್ಭಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಶಂ—ಪಾಪಶಮನಕ್ಕಾಗಿಯೂ
ಯೋಃ—ಸುಖಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ನಿ ವಹತಂ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ರಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ತೇಜಸ್ಸು
ಳಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತವಾಗಿರುವುದೋ, ಯಾವ ರಥವು ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತನ್ನ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದೋ
ಅ ರಥದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉಷಸ್ಸಿನ ಆವಿರ್ಭಾವಕಾಲದಲ್ಲೇ (ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ) ನಮ್ಮ ಪಾಪಶಮನ
ಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಸುಖಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation

Riders in the chariot, Aswins, come for our purification and welfare
to this our sacrifice, at the dawn of day, with that chariot which is clothed
in radiance, and which, when harnessed, traverses its (appointed) road.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನರಾ ಗೌರೇವ ವಿದ್ಯುತಂ ತೃಷ್ಣಾಣಾಸ್ಮಾಕಮದ್ಯ ಸವನೋಪ ಯಾತಂ |

ಪುರುತ್ರಾ ಹಿ ನಾಂ ಮತಿಭಿರ್ಹವಂತೇ ಮಾ ನಾಮನೈ ನಿ ಯಮನೈವ-
ಯಂತಃ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನರಾ | ಗೌರಾಽವ | ವಿದ್ಯುತಂ | ತೃಷ್ಣಾಣಾ | ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಅದ್ಯ | ಸವನಾ | ಉಪ | ಯಾತಂ |

ಪುರುತ್ರಾ | ಹಿ | ನಾಂ | ಮತಿಭಿಃ | ಹವಂತೇ | ಮಾ | ನಾಂ | ಅನೈ | ನಿ | ಯಮನ್ | ದೇವಯಂತಃ

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ನರಾ ನೇತಾರಾವತ್ತಿನೌ ಗೌರೇವ ಗೌರಾ ಮೃಗೀವ ವಿದ್ಯುತಂ ವಿಶೇಷೇಣ ದೀಪ್ಯಮಾನಂ
ಸೋಮಂ ಪ್ರತಿ ತೃಷ್ಣಾಣಾ ತೃಷ್ಣಾಯುಕ್ತವದ್ಯಾಸ್ಮಾಕಂ ಸವನಾ ಸವನಾನ್ಯುಪ ಯಾತಂ | ಉಪಾ-
ಗಚ್ಛತಂ | ಪುರುತ್ರಾ ಬಹುಷು ಯಜ್ಞೇಷು ನಾಂ ಯುವಾಂ ಯಜಮಾನಾ ಮತಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ಹವಂತೇ
ಹಿ | ಸ್ತುವಂತಿ | ಅತೋ ನಾಂ ಯುವಾಮನೈ ಯಷ್ಟಾರೋ ದೇವಯಂತೋ ದೇವೌ ಕಾಮಯಮಾನಾ
ವಾಂ ಯುವಾಂ ಮಾ ನಿ ಯಮನ್ | ಮಾ ನಿಯಚ್ಛಂತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನರಾ—ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಗೌರೇವ—ಬಳಲಿರುವ ಮೃಗದಂತೆ | ತೃಷ್ಣಾಣಾ—
ಸೋಮಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರಪಡುವ ನೀವು | ವಿದ್ಯುತಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸೋಮಕ್ಕಾಗಿ | ಅದ್ಯ—ಈಗ |

ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನಮ್ಮ | ಸವನಾ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಉಪಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ಪುರುತ್ತಾ—ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ
ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಮತಿಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ಹವಂತೇ ಹಿ—ಯಜಮಾನರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ | ವಾಂ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು | ದೇವಯಂತಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ | ಅನ್ಯೇ—ಇತರ ಯಜಮಾನರು | ಮಾ ನಿ ಯಮನ್—
ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಡೆಯದಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಬಳಲಿರುವ ಗೌರವ್ಯಗದಂತೆ ಸೋಮಕ್ಕಾಗಿ
ಆತುರಪಡುವ ನೀವು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ
ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಜಮಾನರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದೇವತೆಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಇತರ ಯಜಮಾನರು
ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಡೆಯದಿರಲಿ.

English Translation

Leaders of rite, like (thirsty) cattle, thirsting for the radiant (Soma)
hasten to-day to our sacrifice : in many ceremonies do the pious propitiate
you with praises : let not other devout worshippers detain you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯುವಂ ಭುಜ್ಯಮವವಿದ್ಧಂ ಸಮುದ್ರ ಉದೂಹಧುರಣಿಸೋ ಅಸ್ತಿಧಾನ್ಯಃ
ಪತತ್ರಿಭಿರಶ್ರಮೈರವ್ಯಧಿಭಿದ್ಧಂ ಸನಾಭಿರಶ್ವಿನಾ ಸಾರಯಂತಾ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯುವಂ | ಭುಜ್ಯಂ | ಅವವಿದ್ಧಂ | ಸಮುದ್ರೇ | ಉತ್ | ಉದಧುಃ | ಅರ್ಣಸಃ | ಅಸ್ತಿಧಾನ್ಯಃ |
ಪತತ್ರಿಭಿಃ | ಅಶ್ರಮೈಃ | ಅವ್ಯಧಿಭಿಃ | ದಂಸನಾಭಿಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಸಾರಯಂತಾ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾ ಯುವಂ ಭುಜ್ಯಮೇತನ್ನಾಮಕಮವವಿದ್ಧಂ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಸಖಿಭಿಃ ಸಮುದ್ರೇ
ತನ್ಮಧ್ಯೇ ನಿಮಗ್ನಮರ್ಣಸ ಉದಕಾದುದೂಹಧುಃ | ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಾವಿತಿ ತದುಚ್ಯತೇ | ಅಸ್ತಿಧಾನ್ಯ-
ರಕ್ಷೀಯಮಾಣೈರಶ್ರಮೈರವ್ಯಧಿಭಿಶ್ಚ ಪತತ್ರಿಭಿಃ ಪತನವಧ್ವಿಗಳಮನವಧ್ವೀ ರಥೇ ನಿಯುಕ್ತೈರಶ್ವಿರ್ದಂ-
ಸನಾಭಿಃ ಶಾರೀರೈಃ ಕರ್ಮಭಿಶ್ಚ ಸಾರಯಂತಾ ಸಾರಯಂತಾ ಸಮುದ್ರಮರ್ಣಸ ಉದೂಹಧುರಿತಿ |
ನಾಸತ್ಯಾ ಭುಜ್ಯಮೂಹಧುಃ ಪತಂಗೈಃ | ಋ. ೧-೧೧೬-೪ | ಇತಿ ಹ್ಯುಕ್ತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಸಮುದ್ರೇ ಅವವಿದ್ಧಂ—ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಎಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟ |
ಭುಜ್ಯಂ—ಭುಜ್ಯವನ್ನು | ಅಸ್ತಿಧಾನ್ಯಃ—ಕ್ಷಯರಹಿತವೂ | ಅಶ್ರಮೈಃ—ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದವೂ | ಅವ್ಯಧಿಭಿಃ—

ದುಃಖರಹಿತವೂ ಆದ | ಪತತ್ತಿಭಿಃ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆಯೂ | ದಂಸನಾಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ |
ಪಾರಯಂತಾ—ದಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುತ್ತ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಅರ್ಣಸಃ—ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ | ಉದೂ-
ಹಭುಃ—ಎತ್ತಿದಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಭುಜ್ಯುವನ್ನು ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕ್ಷಯರಹಿತವೂ,
ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದವೂ, ದುಃಖರಹಿತವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆಯೂ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಸಕರ್ಮಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ
ದಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುತ್ತ ಅವನನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದಿರಿ.

English Translation

You bore up Bhujyu, Aswins, from the waters, when cast into the sea
bearing him to shore by your exertions with your undecaying, unwearied,
unharassed horses.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೂ ಮೇ ಹವಮಾ ಶೃಣುತಂ ಯುವಾನಾ ಯಾಸಿಷ್ಟಂ ವರ್ತಿಸ್ತಿನಾವಿರಾ-
ವತ್ |

ಧತ್ತಂ ರತ್ನಾನಿ ಜರತಂ ಚ ಸೂರೀನ್ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನು | ಮೇ | ಹವಂ | ಆ | ಶೃಣುತಂ | ಯುವಾನಾ | ಯಾಸಿಷ್ಟಂ | ವರ್ತಿಸಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಇರಾವತ್ |
ಧತ್ತಂ | ರತ್ನಾನಿ | ಜರತಂ | ಚ | ಸೂರೀನ್ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೧೦ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಯುವಾನಾ ನಿತ್ಯಯೌವನಾ ಸ್ವದ್ಯ ಯುವಾಂ ಮೇ ಹವಮಸ್ಮದೀಯಾಂ ಸ್ತುತಿಮಾ
ಶೃಣುತಂ | ಶ್ರುತ್ವಾ ಚ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಇರಾವದ್ಧವಿರ್ಯುಕ್ತಂ ವರ್ತಿಗೃಹಂ ಯಾಸಿಷ್ಟಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ |
ಆಗತ್ಯ ಚ ರತ್ನಾನಿ ರಮಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ಧತ್ತಂ | ದತ್ತಂ | ಸೂರೀನ್ ಸ್ತೋತ್ವಾ ಇರತಂ |
ವರ್ಧಯತಂ || ಧಾತೂನಾಮನೇಕಾರ್ಥತ್ವಾತ್ || ಶಿಷ್ಟಂ ಸ್ಪಷ್ಟಂ ||

ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ

ಯುವಾನಾ—ನಿತ್ಯತರುಣರಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನು—ಈಗ | ಮೇ—ನನ್ನ
ಹವಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಆ ಶೃಣುತಂ—ಕೇಳಿರಿ | ಇರಾವತ್—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ | ವರ್ತಿಸಃ—ನಮ್ಮ
ಗೃಹವನ್ನು | ಯಾಸಿಷ್ಟಂ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿರಿ | ರತ್ನಾನಿ—ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ಧತ್ತಂ—ಕೊಡಿರಿ |

ಸೂರೀನ್—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರನ್ನು | ಜರತಂ—ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿರಿ | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಮಂಗಳ ದಾನಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಿತ್ಯತರುಣರಾದ ಎಲೈ ಆಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಈಗ ಕೇಳಿರಿ. ಹಸ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ
ನಮ್ಮ ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರಿ. ನಮಗೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತರನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿರಿ.
ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Ever youthful Aswins, hear to-day my invocation : come Ashwins, to
the dwelling where the oblation is prepared : grant wealth (to the offerer):
elevate the worshipper : and do you ever cherish us with blessings.

ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಂಜಿಭಾಷ್ಯಂ

ಆ ವಿಶ್ವವಾರೇತಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಂ ಪಂಚದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಶ್ವಿನಂ |
ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಆ ವಿಶ್ವವಾರಾ ಸಪ್ತೇತಿ | ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಚ ವಿನಿಯೋಗ ಉಕ್ತಃ ||
ಆದ್ಯಸ್ತೌಚಸ್ತೌತೀಯೇ ಛಂದೋಮೇ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರೇ ವಿನಿಯುಕ್ತಃ | ಆ ವಿಶ್ವವಾರಾಶ್ವಿನಾ ಗತಂ ನೋಽ-
ಯಂ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ | ಅ. ೮-೧೧ | ಇತಿ ಸೂಕ್ತಿಕತ್ಯಾತ್ |

ಅನುವಾದವು—ಆ ವಿಶ್ವವಾರಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಆಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು
ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ಪಂಚಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಆ ವಿಶ್ವವಾರಾ ಸಪ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತ
ರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು
ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳು ತೃತೀಯಛಂದೋಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗವಿ
ರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಆ ವಿಶ್ವವಾರಾಶ್ವಿನಾ ಗತಂ ನೋಽಯಂ ಸೋಮ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೧೧) ನಿವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೦

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೪ || ಸೂಕ್ತ—೭೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೭ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೭ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನಾ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ವಿಶ್ವನಾರಾತ್ಮಿನಾ ಗತಂ ನಃ ಪ್ರ ತತ್ಸಾನ್ನಮನಾಚಿ ವಾಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ |

ಅಶ್ವೀನ ವಾಜೀ ಶುನಪೃಷ್ಠೋ ಅಸ್ಥಾದಾ ಯಶ್ವೇದಧುಧ್ರುವಸೇ ನ
ಯೋನಿಂ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ವಿಶ್ವನಾರಾ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಗತಂ | ನಃ | ಪ್ರ | ತತ್ | ಸಾನ್ನಂ | ಅನಾಚಿ | ವಾಂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ |

ಅಶ್ವಃ | ನ | ವಾಜೀ | ಶುನಪೃಷ್ಠಃ | ಅಸ್ಥಾತ್ | ಆ | ಯತ್ | ಸೇದಧುಃ | ಧ್ರುವಸೇ | ನ | ಯೋನಿಂ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ದೇ ವಿಶ್ವನಾರಾ ಸರ್ವೈರ್ವರಣೀಯಾವಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಯದ್ಯಂ ಯಾಗಮಾ ಗತಂ
ಆಗಚ್ಛತಂ ವಾಂ ಯುವಯೋಸ್ತತ್ಸಾನ್ನಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ವೇದ್ಯಾಂ ಪ್ರಾನಾಚಿ | ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ | ತದರ್ಥಂ
ಶುನಪೃಷ್ಠಃ ಸುಖಕರಪೃಷ್ಠಭಾಗಃ | ಅತ್ಯಂತವಿಪುಲತ್ವಾದಾರೂಢಾನಾಂ ಸುಖಕರಪೃಷ್ಠಭಾಗ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |
ವಾಜೀ ವೇಗವಾನಶ್ವೋಽಸ್ಮಾತ್ | ತಿಷ್ಠತು ಯುವಯೋಃ ಸಮೀಪೇ | ಯತ್ | ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಯಮಶ್ವಮಾ ಸೇದಧುಃ ಆಸೀದಧಃ ಸೋಽಶ್ವಃ | ಯದ್ವಾ | ಯತ್ಸಾನ್ನಮನಾಸೀದಧಃ ತತ್ಸಾನ್ನಮಶ್ವ
ಆಶ್ರಯಶ್ವತೋ ಗಮನಾಯ | ಸ್ಥಿತಾ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಧ್ರುವಸೇ ಧ್ರುವಾಯ ನಿವಾಸಾಯ ಯೋನಿಂ ನ
ಯೋನಿಂ ಸ್ಥಾನಮಿವ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವಿಶ್ವನಾರಾ—ಸಕಲರ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ
ಯಾಗಗೃಹಕ್ಕೆ | ಆ ಗತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ—ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ | ತತ್ ಸಾನ್ನಂ—ಆ ಯಾಗಪ್ರದೇಶವು
ವಾಂ—ನಿಮಗಾಗಿಯೇ | ಪ್ರ ಅನಾಚಿ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ | ಧ್ರುವಸೇ—ಶಾಶ್ವತವಾದ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ | ಯೋನಿಂ
ನ—ಗೃಹವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವಂತೆ | ಯತ್—ಯಾವ ಅಶ್ವವನ್ನು | ಆ ಸೇದಧುಃ—ನೀವು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊ
ಳ್ಳವಿರೋ ಅಂತಹ | ಶುನಪೃಷ್ಠಃ—ಸುಖಕರವಾದ ಪೃಷ್ಠಭಾಗವುಳ್ಳದ್ದು | ವಾಜೀ—ವೇಗಗಾಮಿಯಾದುದೂ
ಆದ | ಅಶ್ವಃ—ಅಶ್ವನು | ಅಸ್ಥಾತ್—ನಿಮ್ಮ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲ್ಲರ ಆದರಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಯಾಗಗೃಹಕ್ಕೆ ಒನ್ನಿರಿ. ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಯಾಗಪ್ರದೇಶವು ನಿಮಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಶಾಶ್ವತವಾದ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಗೃಹವನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಿದವಂತೆ ಯಾವ ಅಶ್ವವನ್ನು ನೀವು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಿರೋ, ಅಂತಹ ಸುಖಕರವಾದ ಪೃಥ್ವಿಭಾಗವುಳ್ಳದ್ದೂ, ವೇಗಗಮನ ಯಾಡುದೂ ಆದ ಅಶ್ವವು ನಿಮ್ಮ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಿ.

English Translation

All-adored Aswins, come to our (sacrifice), to that place on earth which has been designated yours, which, like a swift, broad-backed horse, awaits you, and on which you are seated as firmly as in a dwelling.

ಸಂಹಿತಾನಾಡಃ

ಸಿಷ್ಕ್ತಿ ಸಾ ನಾಂ ಸುಮತಿಶ್ಚನಿಷ್ಕಾತಾಪಿ ಘರ್ಮೋ ಮನುಷೋ ದುರೋಣೇ |
ಯೋ ನಾಂ ಸಮುದ್ರಾನ್ ಸರಿತಃ ಪಿಪರ್ತ್ವೀತಗ್ವಾ ಚಿನ್ನ ಸುಯುಜಾ ಯು-
ಜಾನಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಸಿಷ್ಕ್ತಿ | ಸಾ | ನಾಂ | ಸುಮತಿಃ | ಚಿನಿಷ್ಕಾ | ಅತಾಪಿ | ಘರ್ಮಃ | ಮನುಷಃ | ದುರೋಣೇ |
ಯಃ | ನಾಂ | ಸಮುದ್ರಾನ್ | ಸರಿತಃ | ಪಿಪರ್ತ್ವಿ | ಏತಗ್ವಾ | ಚಿತ್ | ನ | ಸುಯುಜಾ | ಯುಜಾನಃ

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸಾ ಸುಮತಿರಸ್ಮಾಭಿಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾ ಲೋಭನಾ ಸ್ತುತಿಶ್ಚನಿಷ್ಕಾ ಕಮನೀಯತಮಾತಿಶಯೇನಾ-
ನ್ನವತೀ ನಾ ನಾಂ ಯುನಾಂ ಸಿಷಕ್ತಿ | ಸೇವತೇ | ಕಿಂಚಿ ಘರ್ಮಃ ಪ್ರವರ್ಗಶ್ಚ ಮನುಷೋ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ
ಯಜಮಾನಸ್ಯ ದುರೋಣೇ ಯಾಗಗೃಹೇತಾಪಿ | ತಪ್ತೋಽಭೂತ್ | ಯದ್ವಾ ಇತ್ಯಪತತ್ಪ್ರವರ್ಗಸ್ಯ
ಘರ್ಮತ್ವಂ | ತೈ. ಅ. ಖ. ೧-೫ | ಇತಿ ಶ್ರುತಿಃ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಶಿರಃಸ್ಥಾನೀಯತ್ವಾದಸ್ಯ | ಯೋ ಘರ್ಮೋ
ನಾಂ ಯುನಾಂ | ಪ್ರಾಪ್ನುವನ್ನಿತಿ ಶೇಷಃ | ಸಮುದ್ರಾನ್ ಸರಿತಶ್ಚ ಪಿಪರ್ತ್ವಿ ಪುರಯತಿ ವೃಷ್ಟಿದ್ವಾರಾ |
ಏತಗ್ವಾ ಚಿನ್ನ | ಚಿದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಅಶ್ವಾವಿವ ಯಥಾ ಸುಯುಜಾ ಸುಷ್ಮ ಯುಕ್ತಾ ರಥೇ ಭವತಸ್ತ-
ಥೇತ್ಯರ್ಥಃ | ನೇತ್ಯುಪಮಾಭೇ | ತದ್ವದ್ಯುನಾಂ ಯಜ್ಞೇ ಯುಜಾನೋ ಯೋಜಯಿಸ್ವಜ್ಞಃ | ಸ
ಏವಂ ಕರೋತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸಾ ಸುಮತಿಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯು | ಚೇನಿಷ್ಠಾ—ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಅನ್ನಯುಕ್ತವಾಗಿ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸಿಷಕ್ತಿ—ಸೇವಿಸುತ್ತದೆ | ಯಃ—ಯಾವ ಪ್ರವರ್ಗ್ಯವು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಏತಗ್ನಾ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಸುಯಂಜಾ ನ—ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸುವಂತೆ | ಯುಜಾಃ—ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುತ್ತ | ಸಮುದ್ರಾನ್—ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನೂ | ಸರಿತಃ—ನದಿಗಳನ್ನೂ | ಪಿಪರ್ತಿ—ಉದಕದಿಂದ ತುಂಬುವುದೋ | ಘರ್ಮಃ—ಅದೇ ಪ್ರವರ್ಗ್ಯವು | ಮನುಷಃ—ಯಜಮಾನನ | ದುರೋಣೇ—ಯಾಗಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಅತಾಪಿ—ತಪ್ತವಾಗಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಅನ್ನದಿಂದ ಕೂಡಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತದೆ. ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸುವಂತೆ ಯಾವ ಪ್ರವರ್ಗ್ಯವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುತ್ತ ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳನ್ನೂ ಉದಕದಿಂದ ತುಂಬುವುದೋ ಅದೇ ಪ್ರವರ್ಗ್ಯವು ಯಜಮಾನನ ಯಾಗಗೃಹದಲ್ಲಿ ತಪ್ತವಾಗಿದೆ.

English Translation

This excellent praise, redolent of food, propitiates you : the ewer has been heated in the dwelling of the worshipper, which reaching you, fills the ocean and the rivers (through the rain it obtains), associating you (in the rite), like two well-matched horses in a chariot.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯಾನಿ ಸ್ಥಾನಾನ್ಯತ್ಸಿನಾ ದಧಾಥೇ ದಿವೋ ಯಹ್ವೀಷ್ಟೋಷಧೀಷು ವಿಕ್ಷು |

ನಿ ಪರ್ವತಸ್ಯ ಮೂರ್ಧನಿ ಸದಂತೇಷಂ ಜನಾಯ ದಾಶುಷೇ ವಹಂತಾ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಾನಿ | ಸ್ಥಾನಾನಿ | ಅಶ್ವಿನಾ | ದಧಾಥೇ ಇತಿ | ದಿವಃ | ಯಹ್ವೀಷು | ಓಷಧೀಷು | ವಿಕ್ಷು |

ನಿ | ಪರ್ವತಸ್ಯ | ಮೂರ್ಧನಿ | ಸದಂತಾ | ಇಷಂ | ಜನಾಯ | ದಾಶುಷೇ | ವಹಂತಾ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಯುನಾಂ ದಿವೋ ದ್ಯೌಲೋಕಾದಾಗತ್ಯ ಯಾನಿ ಸ್ಥಾನಾನಿ ದಧಾಥೇ ಕುರುಥಃ | ಕುತ್ರೇತಿ ಉಚ್ಯತೇ | ಯಹ್ವೀಷು ಮಹತೀಷ್ಟೋಷಧೀಷು ವಿಕ್ಷು ಯಜಮಾನೇಷು ಚ | ತಾ ಯುನಾಂ

ಸರ್ವತಸ್ಯ ಮೇಘಸ್ತ್ಯಾಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ವಾ ಮೂರ್ಧನಿ ಸ್ಥಾನೇ ಸದಂತಾ ನಿಷಿದಂತಾವಿಷಮನ್ನಂ ದಾಶುಷೇ
ಹವಿರ್ವಾತ್ರೇ ಜನಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ ವಹಂತಾ ಪ್ರಾಪಯಂತಾ ಭವತಮಿತಿ ಶೇಷಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಬಂದು | ಯೋಹೀಷು—ಮಹತ್ತರದ
ಓಷಧೀಷು—ಓಷಧಿಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ | ವಿಕ್ಷು—ಯಜಮಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ | ಸರ್ವತಸ್ಯ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ |
ಮೂರ್ಧನಿ—ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಾಗಲಿ | ಯಾನಿ ಸ್ಥಾನಾನಿ—ಯಾವ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು | ದಧಾಥೇ—ಒಪ್ಪಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವಿರೋ ಆಯಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ | ನಿ ಸದಂತಾ—ಕುಳಿತವರಾಗಿ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ |
ಜನಾಯ—ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ವಹಂತಾ—ಬದಗಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಬಂದು ಮಹತ್ತರದ ಓಷಧಿಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಯಜಮಾನಾದಿಗಳ
ಲ್ಲಾಗಲಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಯಾವ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನೀವು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರೋ, ಆಯಾ
ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವರಾಗಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಬದಗಿಸಿರಿ.

English Translation

To whatever places you may descend, Aswins, from heaven, whether
amidst the spreading plants, or amongst men, or sitting on the summit of
the clouds, be the bearers of food to the man, the donor (of the oblation),

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಚ॒ನಿ॒ಷ್ವಂ ದೇ॒ವಾ ಓ॒ಷ॒ಧೀ॒ಷ್ವಪು॒ ಯದ್ಯೋ॒ಗ್ಯಾ ಅ॒ಶ್ವವೈ॑ಥೇ॒ ಋ॒ಷೀ॒ಣಾಂ ।

ಪು॒ರೋ॒ಣಿ ರ॒ತ್ನಾ ದ॒ಧತೌ॑ ನ್ಯ॒ಗ್ಮೇ ಅ॒ನು ಪೂ॒ರ್ವಾ॑ಣಿ ಚ॒ಖ್ಯಥು॑ರ್ಯು॒ಗಾನ್ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಚ॒ನಿ॒ಷ್ವಂ । ದೇ॒ವಾ । ಓ॒ಷ॒ಧೀ॒ಷು । ಅ॒ಪ್ಸಸು॑ । ಯತ್ । ಯೋ॒ಗ್ಯಾಃ । ಅ॒ಶ್ವವೈ॑ಥೇ॒ ಇತಿ॑ । ಋ॒ಷೀ॒ಣಾಂ

ಪು॒ರೋ॒ಣಿ । ರ॒ತ್ನಾ । ದ॒ಧತೌ॑ । ನಿ । ಅ॒ಗ್ಮೇ ಇತಿ॑ । ಅ॒ನು । ಪೂ॒ರ್ವಾ॑ಣಿ । ಚ॒ಖ್ಯಥುಃ॑ । ಯು॒ಗಾನ್ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ದೇವಾ ದೇವಾ ಯುನಾಮೋಷಧೀಷ್ಟೋಷಧಿವಿಕಾರಾಂಶ್ಚ ರುಪುರೋಡಾಶಾದಿಕಾನಪು
ಸೋಮರಸಾಂಶ್ಚ ನಿಷ್ವಂ । ಆತ್ಯಂತಕಮನೀಯತಮಂ ಕಾಮಯೇಥಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಯದ್ಯಸಾ-

ದ್ಯೋಗ್ಯಾ ಯುವಯೋರುಚಿತಾ ಓಷಧೀರಪಶ್ಚಕ್ಷೀಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿನೀರಶ್ಚವೈಥೇ ವ್ಯಾಪ್ನುಥಃ ತಸ್ಮಾದಸ್ಮದೀಯಾ ಅಸಿ ಕಾಮಯೇಥಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ | ಋಷೀಣಾಮಸ್ಮಾಕಮಿತಿ ಪೂಜಾರ್ಥಂ ಬಹುವಚನಂ | ಯದ್ಯಸ್ಮಾದೋಷಧೀಷ್ಟಪ್ನು ಚ ಚನಿಷ್ಟಂ ಯೋಗ್ಯಾಃ ಸ್ತುತೀಶ್ಚಾಶ್ಚವೈಥೇ ತಸ್ಮಾದಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ಪುರೂಣಿ ಬಹೂನಿ ರತ್ನಾ ರಮಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ನಿ ದಧತಾ ಪೂರ್ವಾಣಿ ಯುಗಾನಿ ಮಿಥುನಾನಿ ಜಾಯಾಸತಿರೂಪಾಣ್ಯನು ಚಖ್ಯಥುಃ | ಖ್ಯಾತವಂತಾ | ಅನುಕ್ಯಷ್ಟವಂತಾವನುಗ್ರಹಾರ್ಥಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಾ—ದೇವತಾತ್ವರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಓಷಧೀಷು—ಓಷಧಿವಿಕಾರಗಳಾದ ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳನ್ನೂ | ಅಪ್ನು—ಸೋಮರಸಗಳನ್ನೂ | ಚನಿಷ್ಟಂ—ನೀವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೀರಿ | ಯತ್—ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಯೋಗ್ಯಾಃ—ನಿಮಗೆ ಉಚಿತವಾದುವೂ | ಋಷೀಣಾಂ—ಋಷಿಗಳಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದವೂ ಆದ ಓಷಧಿಗಳನ್ನೂ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನೂ | ಅಶ್ಚವೈಥೇ—ವ್ಯಾಪಿಸುವಿರೋ ಆದುದರಿಂದಲೇ | ಪೂರ್ವಾಣಿ—ಹಿಂದಿನ ಯುಗಾನಿ—ಯಜ್ಞಕರ್ತರಾದ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು | ಅನು ಚಖ್ಯಥುಃ—ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಂತೆ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಪುರೂಣಿ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ರತ್ನಾ—ಧನಗಳನ್ನೂ | ನಿ ದಧತಾ—ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವತಾತ್ವರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಓಷಧಿವಿಕಾರಗಳಾದ ಪುರೋಡಾಶಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಸೋಮರಸಗಳನ್ನೂ ನೀವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೀರಿ. ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುವೂ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದವೂ ಆದ ಓಷಧಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸೋಮರಸಗಳನ್ನೂ ನೀವು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವಿರೋ, ಆದುದರಿಂದಲೇ ಹಿಂದಿನ ಯಜ್ಞಕರ್ತರಾದ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ.

English Translation

Inasmuch, divine Aswins, as you accept that which is most acceptable in the plants and the waters, and those (things) which are most suitable to you, the offerings of the Rishis, therefore, bestowing upon us ample riches, (favour us) as you have favoured former couples.

ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ

ಶುಶ್ರುವಾಂಸಾ ಚಿದಶ್ವಿನಾ ಪುರೂಣಾಭಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಚಕ್ಷಾಥೇ ಋಷೀಣಾಂ |

ಪ್ರತಿ ಪ್ರ ಯಾತಂ ವರನೂ ಜನಾಯಾಸ್ಮೇ ವಾಮಸ್ತು ಸುಮತಿಶ್ಚನಿಷ್ಠಾ ||೫||

ಪದಸಾಠಃ

ಶುಶ್ರುವಾಂಸಾ | ಚಿತ್ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಪುರೂಣಿ | ಅಭಿ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಚಕ್ಷಾಥೇ ಇತಿ | ಋಷೀಣಾಂ |

ಪ್ರತಿ | ಪ್ರ | ಯಾತಂ | ವರಂ | ಆ | ಜನಾಯ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ವಾಂ | ಅಸ್ತು | ಸುಮತಿಃ | ಚನಿಷಾ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಆತ್ಮಿನಾತ್ಮಿನಾ | ಚಿದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಯುವಾಂ ಶುಶ್ರುವಾಂಸಾ ಶ್ರುತವಂತಾ ಸಂತಾ ಪುರೂಣಿ ಬಹೂನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಪರಿವೃಥಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸ್ತುತಿಲಕ್ಷಣಾನ್ಯುಷೀಣಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಸಂಬಂಧೀನ್ಯಭಿ ಚಕ್ಷಾಣೇ | ಅಭಿಪಶ್ಯತೋ ಯುವಾಂ | ಅತೋ ಜನಾಯ ಜನಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಮಮ ವರಂ ಯಜ್ಞಂ ಪ್ರತಿ ಪ್ರ ಯಾತಂ | ವಾಂ ಯುವಯೋಶ್ಚನಿಷೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಾ ಸುಮತಿರನುಗ್ರಹಮತಿರಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸ್ತು ಭವತು ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಆತ್ಮಿನಾ—ಎಲೈ ಆತ್ಮಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಶುಶ್ರುವಾಂಸಾ—ನಮ್ಮಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ | ಋಷೀಣಾಂ—ಋಷಿಗಳ | ಪುರೂಣಿ—ಅಧಿಕವಾದ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಅಭಿ ಚಕ್ಷಾಣೇ—ವೀಕ್ಷಿಸಿರಿ | ಜನಾಯ—ಯಜಮಾನನಾದ ನನ್ನ | ವರಂ ಪ್ರತಿ—ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕುರಿತು | ಪ್ರ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ಚನಿಷಾ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ | ವಾಂ ಸುಮತಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿಯು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಸ್ತು—ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಆತ್ಮಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಋಷಿಗಳ ಅಧಿಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವೀಕ್ಷಿಸಿರಿ ಯಜಮಾನನಾದ ನನ್ನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಲಿ.

English Translation

Aswins, hearing the many prayers of the Rishis, you look favourably upon (us) : come to the sacrifice of this man, and may your desired favour be (shewn) him.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯೋ ವಾಂ ಯಜ್ಞೋ ನಾಸತ್ಯಾ ಹವಿಷ್ಮಾನ್ಯತೃಬ್ರಹ್ಮಾ ಸಮರ್ಯೋತಿ
ಭವಾತಿ |

ಉಪ ಪ್ರ ಯಾತಂ ವರಮಾ ವಸಿಷ್ಠಮಿಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯುಚ್ಯಂತೇ ಯುವಭ್ಯಾಂ

ಪದಪಾಠಃ

ಯಃ | ವಾಂ | ಯಜ್ಞಃ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಹವಿಷ್ಮಾನ್ | ಕೃತೃಬ್ರಹ್ಮಾ | ಸಮರ್ಯಃ | ಭವಾತಿ |

ಉಪ | ಪ್ರ | ಯಾತಂ | ವರಂ | ಆ | ವಸಿಷ್ಠಂ | ಇಮಾ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಯುಚ್ಯಂತೇ | ಯುವಭ್ಯಾಂ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಸಾಸತ್ಯಾಶ್ಚಿನೌ ನಾಂ ಯುವಯೋರ್ಯೋ ಯಜ್ಞೋ ಯಜಮಾನಃ ಸಮರ್ಯ ಋತ್ವಿ-
ಗ್ರೂಪೈರ್ಮರ್ತ್ಯೈಃ ಸಹಿತಃ ಸನ್ ಹವಿಷ್ಮಾನ್ ಹವಿಷಾ ಯುಕ್ತಃ ಕೃತಬ್ರಹ್ಮಾ ಕೃತಸ್ತೋತ್ರರೂಪಕಮಾ-
ಭವಾತಿ ಭವತಿ ತಂ ವರಂ ವರಣೀಯಂ ವಸಿಷ್ಠನೋಪ ಹ್ರ ಯಾತಂ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣೋಪಾಗಚ್ಛತಂ |
ಇಮೇಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಮಂತ್ರಜಾತಾನಿ ಯುವಭ್ಯಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಮರ್ಥಾಯಾಗಮನಾಯಚ್ಛಂತೇ |
ಸ್ತೂಯಂತೇ | ಕ್ರಿಯಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ | ಯಃ ಯಜ್ಞಃ—ಯಾವ
ಯಜಮಾನನು | ಸಮರ್ಯಃ—ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ | ಹವಿಷ್ಮಾನ್—ಹವಿಯುಕ್ತನಾಗಿಯೂ |
ಕೃತಬ್ರಹ್ಮಾ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವವನಾಗಿಯೂ | ಭವಾತಿ—ಆಗಿರುವನೋ ಅಂತಹ | ವರಂ—ಉತ್ತಮವಾದ
ವಸಿಷ್ಠಂ—ವಸಿಷ್ಠನಲ್ಲಿಗೆ | ಆ ಉಪ ಹ್ರ ಯಾತಂ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ | ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು
ಯುವಭ್ಯಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ | ಋಚ್ಯಂತೇ—ಪಠಿತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವ
ನಾಗಿಯೂ, ಹವಿಯುಕ್ತನಾಗಿಯೂ, ಸ್ತುತಿನಿರ್ಮಾಪಕನಾಗಿಯೂ ಆಗಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಉತ್ತಮವಾದ ವಸಿಷ್ಠ
ನಲ್ಲಿಗೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ. ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಪಠಿತವಾಗುತ್ತವೆ.

English Translation

Come, [Nasatyas, to the excellent Vasishtha, the worshipper who,
accompanied by the priests, is present, offering oblations and repeating
praises : these prayers are recited to (bring) you (hither).

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಯಂ ಮನೀಷಾ ಇಯಮಶ್ವಿನಾ ಗೀರಿಮಾಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ವೃಷಣಾ ಜುಷೇ-
ಥಾಂ |

ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಯುವಯೋನ್ಯಗ್ಮನ್ಯಾಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಯಂ | ಮನೀಷಾ | ಇಯಂ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಗೀಃ | ಇಮಾಂ | ಸುವೃಕ್ತಿಂ | ವೃಷಣಾ | ಜುಷೇಥಾಂ |

ಇಮಾ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಯುವಯೋನ್ಯ | ಅಗ್ಮನ್ | ಯೋಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ||೭||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನೌ ಇಯಂ ಮನೀಷಾ ಸ್ತುತಿಯು ವಯೋಃ ಕೃತೇತಿ ಶಿಷಃ | ತದೇವಾದರಾರ್ಥಂ ಪುನರುಚ್ಯತೇ | ಇಯಂ ಗೀಃ ಸ್ತುತಿಃ ಕೃತಾ | ಹೇ ವೃಷಣಾ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಕಾ ಇಮಾಮಸ್ತುತೃತಾಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ಶೋಭನಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಜುಷೇಥಾಂ | ಸೇವೇಥಾಂ | ಇಮೇಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಣಿ ಯುವಯೋನಿ ಯುವಾಂ ಕಾಮಯಿಮಾನಾನಿ ಸಂತ್ಯಗ್ಮನ್ | ಗಚ್ಛಂತು ಯುವಾಂ | ಯೂಯಂ ಪಾತೇತಿ ಸಿದ್ಧಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಇಯಂ ಮನೀಷಾ—ಈ ಸ್ತುತಿಯು ನಿಮಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ | ಇಯಂ ಗೀಃ—ಈ ಪ್ರಶಂಶಾವಾಕ್ಯವು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ | ವೃಷಣಾ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದವಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಇಮಾಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ—ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು | ಜುಷೇಥಾಂ—ಸೇವಿಸಿರಿ | ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ಮಗಳು | ಯುವಯೋನಿ—ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿ | ಅಗ್ಮನ್—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಸ್ತುತಿಯು ನಿಮಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದವಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸೇವಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ಮಗಳು ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ. ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

This adoration, Aswins, this praise (is for you): be gratified, showerers (of benefits), by this laudation : may these eulogies, addressed to you, reach you : and do you ever cherish us with blessings.

ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪಂಚಮೇನುನಾಕ ಏಕೋನವಿಂಶತಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರಾಪ ಸ್ವಸುರಿತಿ ಪದ್ಯಚಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಶ್ವಿನಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಅಪ ಸ್ವಸುಃ ಪಡತಿ || ಗತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಃ ಸ್ವಸುಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಮಕ್ಕಳು ಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು ; ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರಿಷ್ಟುಭ ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಪಃ ಸ್ವಸುಃ ಪಡತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೭೧

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೭೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೮ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಖ್ಯೆ—೬ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನೌ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಪ ಸ್ವಸುರುಷಸೋ ನಗ್ನಿಹೀತೇ ರಿಣಕ್ತಿ ಕೃಷ್ಣೀರರುಷಾಯ ಪಂಥಾಂ |

ಅಶ್ವಾಮುಘಾ ಗೋಮುಘಾ ನಾಂ ಹಮೇಮು ದಿನಾ ನಕ್ತಂ ಶರುಮಸ್ತದ್ಯು-
ಯೋತಂ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಪ | ಸ್ವಸುಃ | ಉಷಸಃ | ನಕ್ | ಜಿಹೀತೇ | ರಿಣಕ್ತಿ | ಕೃಷ್ಣೀಃ | ಅರುಷಾಯ | ಪಂಥಾಂ |

ಅಶ್ವಮುಘಾ | ಗೋಮುಘಾ | ನಾಂ | ಹಮೇಮು | ದಿನಾ | ನಕ್ತಂ | ಶರುಂ | ಅಸ್ತತ್ | ಯುಯೋತಂ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸ್ವಸುಃ ಸ್ವಸೃಷ್ಟಾನೀಯಾಯಾ ಉಷಸಃ ಸಕಾಶಾನ್ನಗ್ನಕ್ತಂ ರಾತ್ರಿರಪ ಜಿಹೀತೇ | ಅಪಗಚ್ಛತಿ |
ತಸ್ಯಾ ಅವಕಾಶಂ ದತ್ವಾ ಸ್ವಯಮಪಗತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ವಸಾ ಸ್ವಸ್ರೇ ಜ್ಯಾಯಸ್ಯೈ ಹೋನಿಮಾರ್ಯಕ್ |
ಋ. ೧-೧೨೪-೮ | ಇತ್ಯುಕ್ತಂ | ಕೃಷ್ಣೀಃ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಾ ರಾತ್ರಿರರುಷಾಯಾರೋಚಮಾನಾಯಾಹ್ನೇ
ಸೂರ್ಯಾಯ ನಾ ಪಂಥಾಂ ಪಂಥಾನಂ ಮಾರ್ಗಂ ರಿಣಕ್ತಿ | ರೇಚಯತಿ | ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾದ್ಯವ-
ಯೋರಾಗಮನಸಮಯತ್ವಾತ್ ಹೇ ಅಶ್ವಾಮುಘಾಶ್ವಧನೌ ಹೇ ಗೋಮುಘಾ ಗೋಧನೌ | ಉಭಯೋಃ
ಪ್ರದಾತಾರಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಈದೃಶೌ ನಾಂ ಯುನಾಂ ಹಮೇಮು | ಸ್ತುಮಃ | ಅಹ್ವಯಾಮಃ | ದಿನಾ
ನಕ್ತಂ ಸರ್ವದಾ ಶರುಂ ಹಿಂಸಕಮಸ್ತದಸ್ತತ್ತೋ ಯುಯೋತಂ | ಸೃಥಕ್ಕುರುತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸ್ವಸುಃ—ತನ್ನ ಸಹೋದರರೂಪಳಾದ | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸಿನಿಂದ | ನಕ್—ರಾತ್ರಿಯು | ಅಪ
ಜಿಹೀತೇ—ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಾಳೆ | ಕೃಷ್ಣೀಃ—ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾತ್ರಿಯು | ಅರುಷಾಯ—ಪ್ರಕಾಶ
ಮಾನನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗಾಗಿ | ಪಂಥಾಂ—ಮಾರ್ಗವನ್ನು | ರಿಣಕ್ತಿ—ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ | ಅಶ್ವಾಮುಘಾ—ಅಶ್ವ
ರೂಪವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ | ಗೋಮುಘಾ—ಗೋರೂಪವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳೇ |
ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಹಮೇಮು—ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ | ದಿನಾನಕ್ತಂ—ಅಹೋರಾತ್ರಗಳೆಲ್ಲಾ |
ಶರುಂ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು | ಅಸ್ತತ್—ನಮ್ಮಿಂದ | ಯುಯೋತಂ—ಬೇರೆನೂಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ತನ್ನ ಸಹೋದರರೊಳಗಾದ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ರಾತ್ರಿಯು ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾತ್ರಿಯು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗಾಗಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಧ್ವನಿಕವಾದ, ಧನವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಗೋರೂಪವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ ಅದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಕಳೆಯುತ್ತೇವೆ. ನಿಮ್ಮ ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ದೂರವಾಗಿಸಿರಿ.

English Translation

Night retires before the dawn, the sister (of the Ashwins) : the dark night leaves the path clear for the radiant (sun): upon you, who are affluent in horses, affluent in cattle, we call day and night : keep away from us the malevolent.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉಪಾಯಾತಂ ದಾಶುಷೇ ಮರ್ತ್ಯಾಯ ರಥೇನ ವಾಮುತ್ಪಿನಾ ವಹಂತಾ ।
ಯುಯುತಮಸ್ಮದನಿರಾಮಮೀನಾಂ ದಿನಾ ನಕ್ತಂ ಮಾಧ್ವೀ ತ್ರಾಸೀಥಾಂ
ನಃ ॥ ೨ ॥

ಪದಪಾಠಃ

ಉಪಾಯಾತಂ | ದಾಶುಷೇ | ಮರ್ತ್ಯಾಯ | ರಥೇನ | ವಾಮು | ಅಶ್ವಿನಾ | ವಹಂತಾ |
ಯುಯುತಂ | ಅಸ್ಮತ್ | ಅನಿರಾಂ | ಅಮೀನಾಂ | ದಿನಾ | ನಕ್ತಂ | ಮಾಧ್ವೀ | ತ್ರಾಸೀಥಾಂ | ನಃ ॥

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಯುನಾಮುಪಾಯಾತಂ | ಉಪಾಗಚ್ಛತಮಸ್ಮದಾಹ್ವಾನಂ ಪ್ರತಿ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ದಾಶುಷೇ ಹವಿಷಾಂ ದಾತ್ರೇ ಯಜಮಾನಾಯ ತದರ್ಥಂ ರಥೇನ ವಾಮು ವನನೀಯಂ ಧನಂ ವಹಂತಾ ವಹಂತಾ | ಅಸ್ಮದಸ್ಮತ್ತೋ ಯುಯುತಂ | ಪೃಥಕ್ಕುರುತಂ | ಕಿಂ | ಅನಿರಾಂ | ಇರಾನ್ಮಂ | ತದನ್ಮ-ದಾರಿದ್ರ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಮೀನಾಂ ರೋಗಂ ಚ | ಹೇ ಮಾಧ್ವೀ ಮಧುಮಂತೌ ಯುನಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ದಿನಾ ನಕ್ತಂ ಸರ್ವದಾ ತ್ರಾಸೀಥಾಂ | ರಕ್ಷತಂ ॥

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುಯುಕ್ತರಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಆರ್ಪಿಸುವ | ಮರ್ತ್ಯಾಯ—ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ | ರಥೇನ—ನಿಮ್ಮ ರಥದೊಡನೆ | ವಾಮಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ

ಧನವನ್ನು | ವಹಂತಾ—ವಹಿಸಿಕೊಂಡು | ಉಸಾಯತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ಅಸ್ತತ್—ನಮ್ಮಿಂದ | ಅನಿರಾಂ—
ಅನ್ನರಹಿತನಾದ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು | ಯುಯುತಂ—ಜೀರೆಮಾಡಿರಿ | ಅಮೀವಾಂ—ರೋಗದಿಂದ | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ದಿನಾ ನಕ್ತಂ—ಅಹೋರಾತ್ರವೂ | ತ್ರಾಸೀಥಾಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಧುಯುಕ್ತರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ ನಿಮ್ಮ
ರಥದೊಡನೆ ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ. ನಮ್ಮಿಂದ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು
ಸರ್ವದಾ ರೋಗರಹಿತರಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Come to the mortal, the donor (of oblations), bringing desired wealth
in your chariot : keep afar from us famine and sickness : day and night,
Madhwis, protect us.

ಸಂಹಿತಾಸಾತಃ

ಆ ನಾಂ ರಥಮವಮಸ್ಯಾಂ ವೃಷ್ಣೈ ಸುಮ್ಮಾಯವೋ ವೃಷಣೋ ವರ್ತ-
ಯಂತು |

ಸ್ಯೂಮಗಭಸ್ತಿವೃತಯುಗ್ಧಿರಶ್ವೈರಾಶ್ವಿನಾವಸುಮಂತಂ ವಹೇಥಾಂ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ನಾಂ | ರಥಂ | ಅವಮಸ್ಯಾಂ | ವಿಸ್ತುಷ್ಣೈ | ಸುಮ್ಮಾಯವಃ | ವೃಷಣಃ | ವರ್ತಯಂತು |

ಸ್ಯೂಮಗಭಸ್ತಿಂ | ವೃತಯುಕ್ತಃ | ಅಶ್ವೈಃ | ಆ | ಅಶ್ವಿನಾವ | ವಸುಮಂತಂ | ವಹೇಥಾಂ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅವಮಸ್ಯಾಮಾಸನ್ನಾಯಾಂ ವೃಷ್ಣೈವೃಷ್ಟೇನ ಉಷಸಿ ನಾಂ ಯುವಯೋ ರಥಂ ಸುಮ್ಮಾ-
ಯುವಃ ಸುಖೇನ ಯೋಜಯಂತೋಽಶ್ವಾ ವೃಷಣೋ ವರ್ಷಕಾ ಯುನಾಮಾ ವರ್ತಯಂತು |
ಸ್ಯೂಮಗಭಸ್ತಿಂ ಸುಖರಶ್ಮಿಂ ವ್ಯೂತರಶ್ಮಿಂ ವಸುಮಂತಂ ಪ್ರದೇಯಧನಯುಕ್ತಂ ರಥಂ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿ-
ನಾವೃತಯುಗ್ಧಿರುದಕಯುಕ್ತೈರಶ್ವೈರುದಕಪ್ರದೈರಶ್ವೈರಾ ವಹೇಥಾಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅವಮಸ್ಯಾಂ—ಅರ್ಪಿಸುವ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿರುವ | ವೃಷ್ಣಾ—
ಈ ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಸುಮ್ಮಾಯವಃ—ಸುಖಕಾರಕಗಳೂ | ವೃಷಣಃ—ಕಾರುಣ್ಯವುಳ್ಳವೂ

ಆದ ಅಶ್ವಗಳು | ರಥಂ—ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು | ಆ ವರ್ತಯಂತು—ಕರೆತರಲಿ | ಸ್ಯಾಮಗಭಸ್ತಿಂ—ಸುಖಕರವಾದ
ರಶ್ಮಿಗಳುಳ್ಳದ್ದು | ವಸುಮಂತಂ—ಧನಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು | ಋತಯುಗ್ವಿಃ—ಉದಕ
ಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ | ಅಶ್ವೈಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದ | ಅ ವಹೇಥಾಂ—ಹೊತ್ತುತರುವಂತೆ ಮಾಡಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಉಪಸ್ಥಾನವಿವರಿಸಿ ಸಮೀಪಿಸುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸುಖಕರವಾದ,
ತಾರುಣ್ಯವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ಕರೆತರಲಿ. ಸುಖಕರವಾದ ರಶ್ಮಿಗಳುಳ್ಳದ್ದು, ಧನಯುಕ್ತವಾದುದೂ
ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ಉದಕಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಹೊತ್ತುತರುವಂತೆ ಮಾಡಿ.

English Translation.

may your docile and vigorous (horses) bring hither your chariot at
the approaching dawn : conduct hither, Ashwins, your radianting, wealth-
laden chariot, with your rain-bestowing steeds.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯೋ ವಾಂ ರಥೋ ನೃಪತೀ ಅಸ್ತಿ ವೋಲ್ಹಾ ತ್ರಿವಂಧುರೋ ವಸುಮಾ
ಉಸ್ರಯಾಮಾ |

ಆ ನ ಏನಾ ನಾಸತ್ಯೋಪ ಯಾತಮುಭಿ ಯದ್ವಾಂ ವಿಶ್ವಪ್ಸೋ ಜಿಗಾತಿ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯಃ | ವಾಂ | ರಥಃ | ನೃಪತೀ ಇತಿ ನೃಪತೀ | ಅಸ್ತಿ | ವೋಲ್ಹಾ | ತ್ರಿವಂಧುರಃ | ವಸುಮಾನ್ |
ಉಸ್ರಯಾಮಾ |

ಆ | ನಃ | ಏನಾ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಉಪ | ಯಾತಂ | ಅಭಿ | ಯತ್ | ವಾಂ | ವಿಶ್ವಪ್ಸೋಃ | ಜಿಗಾತಿ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ನೃಪತೀ ನೃಣಾಂ ಋಜಮಾನಾನಾಂ ಪಾಲಕಾವಶ್ವಿನೌ ವಾಂ ಯುವಯೋರ್ಯೋ ರಥೋ
ವೋಲ್ಹಾ ಯುವಯೋರ್ವಾಹಕೋಽಸ್ತಿ ಸರ್ವದಾ ಸಂನಿಹಿತೋ ವರ್ತತೇ | ಶೀಘ್ರೋಽಸೌ |
ತ್ರಿವಂಧುರಃ ಸಾರಥ್ಯಧಿಷ್ಠಾನಸ್ಥಾನತ್ರಯೋಪೇತೋ ವಸುವಾನ್ಧನವಾನುಸ್ರಯಾಮೋಽಸೌ ದಿವಸಂ
ಪ್ರತಿ ಗಂತಾ | ಏನೈತೇನ ರಥೇನ ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ವಿನೌ ನೋಽಸ್ಮಾನುಪಾ ಯಾತಂ | ಯದ್ವಥೋ ಯಶ್ಚ
ರಥೋ ವಾಂ ವಿಶ್ವಪ್ಸೋಃ ವ್ಯಾಪ್ತರೂಪೋಽಭಿ ಜಿಗಾತಿ ಅಭಿಗಚ್ಛತಿ | ಅಥವಾಹ | ಯದ್ಯಶ್ವಾಽಪಿ-
ಶ್ವಪ್ಸೋಃ ವಸಿಷ್ಠೋ ವಾಂ ಜಿಗಾತಿ ಸ್ತುತಿ ಅತಃ ಉಪಾಯಾತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನೃಪತೀ—ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ | ನಾಸತ್ಯಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ
ಯಃ ರಥಃ—ಯಾವ ರಥವು | ವೋಲ್ಹಾ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ವಹಿಸುವುದಾಗಿ | ಅಸ್ತಿ—ಇರುವುದೋ ಅಂತಹುದೂ
ತ್ರಿವಂಧುರಃ—ಮೂರು ಆಸನಗಳುಳ್ಳದ್ದೂ | ವಸುಮಾನ್—ಧನಯುಕ್ತನಾದುದೂ | ಉಸ್ರಯಾಮಾ—
ದಿನಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವುದೂ (ಮತ್ತು) | ಯತ್—ಯಾವ ರಥವು | ವಿಶ್ವಪ್ಸ್ಮೈಃ—ಅನೇಕ ರೂಪವುಳ್ಳ
ದ್ದಾಗಿ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಅಭಿ ಜಿಗಾತಿ—ಸಮೀಪಿಸುವುದೋ | ಏನಾ—ಅಂತಹ ರಥದೊಡನೆ | ನಃ—
ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ಉಪ ಆ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಪಾಲಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಯಾವ ರಥವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ವಹಿಸುವುದೋ
ಯಾವುದು ಅನೇಕರೂಪವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವುದೋ ಅಂತಹುದೂ ಮತ್ತು ಮೂರು ಆಸನಗಳುಳ್ಳದ್ದೂ
ಧನಯುಕ್ತನಾದುದೂ, ದಿನಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವುದೂ ಆಗಿರುವುದೋ ಆ ರಥದೊಡನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation

With that chariot, lords of men, which is your vehicle, which has
three benches, is laden with wealth, and is the precursor of day, come,
Nasatyas, to us ; with that chariot which traverses (the sky) as your all-
pervading form.

ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ

ಯು॒ವಂ ಚೈ॑ವಾನಂ ಜ॒ರಸೋ॑ಮುಮುಕ್ತಂ ನಿ ಪೇ॒ದವ॑ ಉಹ॒ಥುರಾಶು॑-
ಮ॒ಶ್ವಂ |

ನಿರಂಹ॑ಸಸ್ತಮ॒ಸಃ ಸ್ವ॒ರ್ತಮ॒ತ್ರಿಂ ನಿ ಜಾ॑ಹುಷಂ ಶಿ॒ಥಿರೇ ಧಾ॑ತಮಂತಃ ||೫||

ಪದಪಾಠಃ

ಯು॒ವಂ | ಚೈ॑ವಾನಂ | ಜ॒ರಸಃ | ಅ॒ಮುಮು॒ಕ್ತಂ | ನಿ | ಪೇ॒ದವೇ | ಉ॒ಹ॒ಥುಃ | ಅ॒ಶುಂ | ಅ॒ಶ್ವಂ |

ನಿಃ | ಅಂಹ॑ಸಃ | ತಮ॒ಸಃ | ಸ್ವ॒ರ್ತಂ | ಅ॒ತ್ರಿಂ | ನಿ | ಜಾ॑ಹುಷಂ | ಶಿ॒ಥಿರೇ | ಧಾ॑ತಂ | ಅಂತ॑ರಿತಿ ||೫||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಯು॒ವಂ ಯು॒ವಾಂ ಚೈ॑ವಾನಂ ಜ॒ರಸೋ॑ ಜೀರ್ಣಾದ್ರೂಪಾದಮುಮುಕ್ತಂ |
ಅಮುಂಚಿತಂ | ಯು॒ವಂ ಚೈ॑ವಾನಮಶ್ವಿನಾ ಜರತಂ ಪುನರ್ಯುವಾನಂ | ಋ. ೧-೧೧೭ ೧೩ | ಇತಿ
ಹ್ಯಸ್ಯತ್ರ | ತಥಾ ಪೇದವ ಏತನ್ನಾಮಕಾಯ ರಾಜ್ಞ ಆಶು ಶೀಘ್ರಗಾಮಿನಮಶ್ವಂ ನಿರತಿಹಥುಃ |
ಸ್ಯವಹತಂ ಯುದ್ಧೇ | ಯು॒ವಂ ಶ್ವೇ॑ತಂ ಪೇದವೇ | ಋ. ೧-೧೧೮-೯ | ಇತಿ ನಿಗಮಃ | ತಥಾತ್ರಿಂ

ಮಹರ್ಷಿಮಂಹಸ ಋಬೀಸಾದಗ್ನೀಃ ಸಕಾಶಾತ್ತಮಸತ್ತ್ವ ಗುಹಾಂತಃಸ್ಥಿತಾಚ್ಚ ಸಕಾಶಾನ್ನಿ ಪೃರ್ತಂ | ನೈ-
ಪಾರಯತಂ | ಯುವಮ್ಯುಬೀಸಮುತ ತಪ್ತಮತ್ರಯ ಹಿಮಸ್ತಂತಂ ಚಕ್ರಥುಃ | ಋ. ೧೦-೩೯೯ |
ಇತಿ ನಿಗಮಃ | ತಥಾ ಜಾಹುಷಂ ಶಿಥಿರೇ ಶಿಥಿಲೇ ಭ್ರಷ್ಟೇ ಸ್ವರಾಷ್ಟ್ರೇಽನ್ತರ್ಮಧ್ಯೇ ಪುನರ್ವಿ ಧಾತಂ |
ನೈಧಾತಂ | ಪರಿತಿಷ್ಟಂ ಜಾಹುಷಂ ವಿಶ್ವತಃ ಸೀಂ | ಋ. ೧-೧೧೬-೨೦ | ಇತಿ ಹ್ಯುಕ್ತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ) ಯುವಂ—ನೀವು | ಚ್ಯವಾನಂ—ಚ್ಯವಾನನೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು | ಜರಸಃ—
ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ | ಅಮುಮುಕ್ತಂ—ಪಾರುಮಾಡಿದಿರಿ | ಪೇದವೇ—ಪೇದುವೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ | ಆಶಂ—ಶೀಘ್ರ
ಗಾಮಿಯಾದ | ಅಶ್ವಂ—ಅಶ್ವವನ್ನು | ನಿಃ ಉಹಥುಃ—ಒದಗಿಸಿದಿರಿ | ಅತ್ರಿಂ—ಅತ್ರಿಯೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು
ಅಂಹಸಃ—ಹಿಂಸಾಕಾರಿಯಾದ ಶಾಪದಿಂದಲೂ | ತಮಸಃ—ಕತ್ತಲೆಯಿಂದಲೂ | ನಃ ಸ್ವರ್ತಂ—ಬಿಡಿಸಿದಿರಿ |
ಜಾಹುಷಂ—ಜಾಹುಷನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು | ಶಿಥಿರೇ—ಭದ್ರಿತವಾದ ಅವನ ದೇಶದ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ |
ನಿಃ ಧಾತಂ—ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಚ್ಯವಾನನೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿದಿರಿ. ಪೇದ
ವೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಅಶ್ವವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದಿರಿ. ಅತ್ರಿಯೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು ಹಿಂಸಾಕಾರಿ
ಯಾದ ಶಾಪದಿಂದಲೂ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದಲೂ ಬಿಡಿಸಿದಿರಿ. ಜಾಹುವೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು ಭದ್ರಿತವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ
ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಿರಿ.

English Translation

You exempted Chyavana from decay : you mounted Pedu upon a
swift charger : you extricated Atri from torture and darkness : you replaced
Jahusha in his rebellious kingdom.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಯಂ ಮನೀಷಾ ಇಯಮುತ್ಪಿನಾ ಗೀರಿಮಾಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ವೃಷಣಾ ಜುಷೇ-
ಥಾಂ |

ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಯುವಯೂನ್ಯಗ್ಮನ್ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಯಂ | ಮನೀಷಾ | ಇಯಂ | ಅತ್ಪಿನಾ | ಗೀಃ | ಇಮಾಂ | ಸುವೃಕ್ತಿಂ | ವೃಷಣಾ | ಜುಷೇಥಾಂ |

ಇಮಾ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಯುವಯೂನಿ | ಅಗ್ಮನ್ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೨ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನೌ ಇಯಂ ಮನೀಷಾ ಸ್ತುತಿಯುರ್ವಯೋಃ ಕೃತೇತಿ ಶೇಷಃ | ತದೇವಾದ
ರಾರ್ಥಂ ಪುನರುಚ್ಯತೇ | ಇಯಂ ಗೀಃ ಸ್ತುತಿಃ ಕೃತಾ | ಹೇ ವೃಷಣಾ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಕಾ ಇಮಾಮ್
ಸ್ತುತೃತಾಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ಜುಷೇಥಾಂ | ಸೇವೇಥಾಂ | ಇಮೇಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಣಿ
ಯುವಯೂನಿ ಯುನಾಂ ಕಾಮಯಮಾನಾನಿ ಸಂತೃಗ್ಮನ್ | ಗಚ್ಛಂತು ಯುನಾಂ | ಯೂಯಂ
ಪಾತೇತಿ ಸಿದ್ಧಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ವೃಷಣಾ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಇಯಂ ಮನೀಷಾ—
ಈ ಸ್ತುತಿಯು ನಿಮಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ | ಇಯಂ ಗೀಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ | ಇಮಾಂ
ಸುವೃಕ್ತಿಂ—ಈ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಜುಷೇಥಾಂ—ಸೇವಿಸಿರಿ | ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ನಮ್ಮ ಈ
ಸ್ತುತಿಕರ್ಮಗಳು | ಯುವಯೂನಿ—ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿ | ಅಗ್ಮನ್—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ |
ಯೂಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಸ್ತುತಿಯು ನಿಮಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು
ನಿಮಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮ ಈ ಸ್ತುತಿಕರ್ಮಗಳು ನಿಮ್ಮ
ಸೇವೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ. ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

This adoration, Ashwins, this praise (is for you): be gratified,
showerer (of benefits), by this laudation: may these eulogies, addressed to
you, reach you: and do you ever cherish us with blessings.

ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಆ ಗೋಮತೇತಿ ಪಂಚರ್ಚೆಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಶ್ವಿನಂ |
ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಆ ಗೋಮತಾ ಪಂಚೇತಿ || ವಿನಿಯೋಗಃ ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ವಿನತಸ್ತಯೋರುಕ್ತಃ ||
ಅಶ್ವಿನೇ ಪಶಾವಾದ್ಯಾಶ್ಚ ತಸ್ಮೋ ಯಾಚ್ಯಾನುವಾಕ್ಯಾಃ | ಸೂತ್ರೀಕಂ ಚ | ಆ ಗೋಮತಾ ಸಾಸತ್ಯಾ
ರಥೇನೇತಿ ಚತುಃ | ಆ-೩-೮ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಆ ಗೋಮತಾ—ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಮುಷಿಯು; ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ತಿಷ್ಠಾ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಗೋಮತಾ ಪಂಚಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ರ್ವೇತಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಹೋಮದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾ ಮತ್ತು ಅನುವಾಕಾ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶೌತಸೂತ್ರದ ಆ ಗೋಮತಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನೇತಿ ಚಿತಸ್ತಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೩-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೨

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೭೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೯ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೫ ||

ಮುಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನಾ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ

ಆ ಗೋಮತಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನಾಶ್ವಾವತಾ ಪುರುಶ್ಚಂದ್ರೇಣ ಯಾತಂ |

ಅಭಿ ವಾಂ ವಿಶ್ವಾ ನಿಯುತಃ ಸಚಂತೇ ಸ್ವಾರ್ಹಯಾ ಶ್ರಿಯಾ ತನ್ನಾ ಶುಭಾನಾ

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ಗೋಮತಾ | ನಾಸತ್ಯಾ | ರಥೇನ | ಅಶ್ವಾವತಾ | ಪುರುಶ್ಚಂದ್ರೇಣ | ಯಾತಂ |

ಅಭಿ | ವಾಂ | ವಿಶ್ವಾಃ | ನಿಯುತಃ | ಸಚಂತೇ | ಸ್ವಾರ್ಹಯಾ | ಶ್ರಿಯಾ | ತನ್ನಾ | ಶುಭಾನಾ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ವಿನಾ ಗೋಮತಾ ಗೋಯುಕ್ತೇನಾಶ್ವಾವತಾಶ್ವಯುಕ್ತೇನ | ಅಶ್ವೈರ್ವಪಭೈಶ್ಚೋಢೇನೇತೈರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ | ಗೋಮತಾ ಗೋಪ್ರದೇನ | ಪುರುಶ್ಚಂದ್ರೇಣ ಬಹುಧನೇನ | ಧನಪ್ರದೇನೇತೈರ್ಥಃ | ತಾದ್ಯಶೇನ ರಥೇನಾ ಯಾತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ | ವಾಂ ವಿಶ್ವಾ ಬಹ್ವೈಃ ನಿಯುತಃ ಸ್ತುತಯಃ ಸಚಂತೇ ಸೇವಂತೇಽಸ್ಮತ್ಪ್ರೇರಿತಾಃ | ಹೇ ಸ್ವಾರ್ಹಯಾ ಸ್ವಾರ್ಹಣೀಯಯಾ ಶ್ರಿಯಾ ಶೋಭಯಾ ತನ್ನಾ ಶರೀರೇಣ ಚ ಶುಭಾನಾ ದೀಪ್ಯಮಾನ್ ಯುವಾಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಸ್ವಾರ್ಹಯಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ | ಶ್ರಿಯಾ—ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ | ತನ್ನಾ—ಶರೀರದಿಂದ | ಶುಭಾನಾ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ನೀವು | ಗೋಮತಾ—ಗೋಯುಕ್ತವಾದುದೂ |

ಅಶ್ವಾವತಾ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಪುರುಷ್ಕಂದ್ರೇಣ—ಅಧಿಕವಾದ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ |
ರಥೇನ—ರಥದೊಡನೆ | ಆ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ನಾಂ ಅಭಿ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸುತ್ತಿ | ವಿಶ್ವಾಃ—ಅನೇಕವಾದ |
ನಿಯುತಃ—ಸ್ತುತಿಗಳು | ಸಚಂತೇ—ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಗೋಯುಕ್ತವಾದುದೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ. ಅಧಿಕವಾದ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ರಥದೊಡನೆ ಬನ್ನಿರಿ. ನೀವು ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶರೀರದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅನೇಕವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳು ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation

Come, Nasatyas, with your cattle-giving, horse-bestowing, wealth-yielding chariot : all praises gather round you, who are resplendent with admirable beauty of persons.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ನೋ ದೇವೇಭಿರುಪ ಯಾತಮರ್ವಾಕ್ಸಜೋಷಸಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನ |

ಯುವೋಹಿ ನಃ ಸಖ್ಯಾ ಪಿತ್ರಾಣಿ ಸಮಾನೋ ಬಂಧುರುತ ತಸ್ಯ ವಿತ್ತಂ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ನಃ | ದೇವೇಭಿಃ | ಉಪ | ಯಾತಂ | ಅರ್ವಾಕ್ | ಸ್ವಜೋಷಸಾ | ನಾಸತ್ಯಾ | ರಥೇನ |

ಯುವೋಃ | ಹಿ | ನಃ | ಸಖ್ಯಾ | ಪಿತ್ರಾಣಿ | ಸಮಾನಃ | ಬಂಧುಃ | ಉತ | ತಸ್ಯ | ವಿತ್ತಂ || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ಚಿನೌ ಯುವಾಂ ದೇವೇಭಿರಿತರೈರ್ದೇವೈಃ ಸಹ ಸಜೋಷಸಾ ಸಮಾನಪ್ರೀತೌ ಸರಸ್ವರಂ ಸಂತೌ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮರ್ವಾಗಭಿಮುಖಂ ರಥೇನಾ ಯಾತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ | ಆಗಮನೇ ಬಂಧುತ್ವಾತಿಶಯಮಾಹ | ಯುವೋರ್ಯುವಯೋರ್ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಚ ಸಖ್ಯಾ ಸಖ್ಯಾನಿ ಪಿತ್ರಾಣಿ ಪಿತೃತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾನಿ | ನೇದಾನೀಂ ಸ್ತುತ್ಯಾಭ್ಯುಪಾಧಿನಾ ಪ್ರಾಪ್ತಾನಿ ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತದೇವಾಹ | ಉತಾಪಿ ಚ ಯುವಯೋರ್ಮಮ ಚ ಬಂಧುಬಂಧಕಃ ಪಿತಾಮಹಃ ಸಮಾನ ಏಕ ಏವ | ತಸ್ಯ ವಿತ್ತಂ || ತಸ್ಯೇತಿ ಕರ್ಮಣಿ ಷಷ್ಠೀ || ತಂ ಬಂಧುಂ ತದ್ಬಂಧುತ್ವಂ ನಾವಿತ್ತಂ | ಜಾನೀತಂ || ವಿವಸ್ವಾನ್ಸರುಣಶ್ಚೋಭಾವಪಿ ಕಶ್ಯಪಾದದಿತೇರ್ಜಾತೌ ವಿವಸ್ವಾನಶ್ಚಿನೋರ್ಜನಕೋ ವರುಣೋ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯೇತೀತ್ಯೇವಂ ಸಮಾನಬಂಧುತ್ವಂ | ತಥಾ ಚ ಬೃಹದ್ದೇವತಾಯಾಮುಕ್ತಂ || ಅಭವನ್ನಿಧುನಂ ತ್ವಷ್ಟುಃ ಸರಣ್ಯಾನ್ಪಿಪಿರಾಃ

ಸಹ | ಸ ವೈ ಸರಣ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ಸೈಯಮೇವ ವಿವಸ್ವತೇ || ತತಃ ಸರಣ್ಯಾಂ ಜಾತೇ ತೇ ಯಮ-
ಯಮ್ಯಾ ವಿವಸ್ವತಃ | ತಾವಪ್ಯುಭೌ ಯಮಾವೇವ ಹ್ಯಾಸ್ತಾಂ ಯಮ್ಯಾ ಚ ವೈ ಯಮಃ | ಸೃಷ್ಟ್ವಾ
ಭರ್ತುಃ ಪರೋಕ್ಷಂ ತು ಸರಣ್ಯಾಃ ಸದೃಶೀಂ ಸ್ತ್ರಿಯಂ | ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಮಿಥುನಂ ತಸ್ಯಾಮಶ್ವಾ ಭೂತ್ವಾ
ಪ್ರಚಿಕ್ರಮೇ || ಅವಿಜ್ಞಾನಾದ್ವಿಸ್ವಾಂಸ್ತು ತಸ್ಯಾಮಜನಯನ್ನನುಂ | ರಾಜರ್ಷಿರಾಸೀತ್ಸ ಮನುರ್ವಿವ-
ಸ್ವಾನಿವ ತೇಜಸಾ || ಸ ವಿಜ್ಞಾಯ ಅಪಕ್ರಾಂತಾಂ ಸರಣ್ಯಾಮಾತ್ಮರೂಪಿಣೀಂ | ತ್ವಾಷ್ಟ್ರೀಂ ಪ್ರತಿಜಗಾ-
ಮಾಶು ನಾಜೀ ಭೂತ್ವಾ ಸಲಕ್ಷಣಃ || ಸರಣ್ಯಾಸ್ತು ವಿವಸ್ವಂತಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ಹಯರೂಪಿಣಂ | ಮೈಥು-
ನಾಯೋಪಚಿಕ್ರಾಮ ತಾಂ ಚ ತತ್ಪಾರುರೋಹ ಸಃ || ತತಸ್ತಯೋಸ್ತು ನೇಗೇನ ಶುಕ್ರಂ ತದಪತದ್ಭುವಿ |
ಉಪಾಜಿಘ್ರಚ್ಛ ಸಾ ತ್ವಶ್ವಾ ತಚ್ಛುಕ್ರಂ ಗರ್ಭಕಾಮ್ಯಯಾ || ಅಘ್ರಾಣಮಾತ್ರಾಚ್ಛುಕ್ರಂ ತತ್ಪುಮಾರೌ
ಸಂಬಭೂವತುಃ | ನಾಸತ್ಯಶ್ಚೈವ ದಸ್ರಶ್ಚ ಯೌ ಸ್ತುತಾವಶ್ಚಿನಾವಪೀತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ದೇವೇಭಿಃ—ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಸಜೋಷಸಾ—
ಕೂಡಿದವರಾಗಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅರ್ವಾಕ್—ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ರಥೇನ—ರಥದೊಡನೆ | ಉಪ ಆಯಾತಂ—
ಬನ್ನಿರಿ | ಯುವೋಃ—ನಿಮಗೂ | ನಃ—ನಮಗೂ ಇರುವ | ಸಖ್ಯಾ—ಮಿತ್ರತ್ವವು | ಪಿತ್ರಾಣಿ—ನಮ್ಮ
ಹಿಂದಿನ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದಲೂ ಇರುತ್ತವೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಬಂಧುಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಬಂಧುತ್ವದಿಂದ ಸೇರಿಸುವ
ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು | ಸಮಾನಃ—ಒಬ್ಬರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ | ತಸ್ಯ—ಅವರ | ವಿತ್ರಂ—ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಯಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಇತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ರಥದೊಡನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ |
ನಿಮಗೂ ನಮಗೂ ಇರತಕ್ಕ ಮಿತ್ರತ್ವವು ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನವರಿಂದಲೂ ಇರುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ಬಂಧುತ್ವವನ್ನು ಒದಗಿಸಿರುವ
ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಒಬ್ಬರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಯಿರಿ.

English Translation

Sharing in satisfaction with the gods, come to our presence,
Nasatyas, with your chariot, for the friendship (that prevails) between you
and us is from our forefathers ; a common ancestor (is ours) : acknowledge
his affinity.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಬಂಧುಃ ಸಮಾನಃ—ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮುಷಿಯಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಗೂ, ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ
ಬಂಧುತ್ವವಿರುವುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ತಂದೆಯಾದ ವಿವಸ್ವಂತನೂ,
ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯ ತಂದೆಯಾದ ವರುಣನೂ ಅದಿತಿ ದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಕಶ್ಯಪಮುನಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ಪುತ್ರರು. ಆದ್ದರಿಂದ
ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಹೋದರರು. ಸಹೋದರರ ಮಕ್ಕಳಾದ್ದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಗೂ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ

ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಬೃಹದ್ದೇವತಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಭವನ್ನಿಥುನಂ ತ್ವಷ್ಟುಃ ಸರಣ್ಯಾಸ್ತಿಸಿರಾಃ ಸಹ |

ಸ ವೈ ಸರಣ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ ಸ್ವಯಮೇವ ವಿವಸ್ವತೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೭. ೧೬೨)

ತ್ವಷ್ಟುವಿಗೆ ಸರಣ್ಯಾ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯೂ, ತ್ರಿಸಿರಸ್ಸೆಂಬ ಪುತ್ರನೂ ಇದ್ದರು. ಅವನು ತನ್ನ ದುಹಿತೆಯಾದ ಸರಣ್ಯಾವನ್ನು ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು.

ತತಃ ಸರಣ್ಯಾಂ ಜಜ್ಞತೇ ಯಮಯಮ್ಯಾ ವಿವಸ್ವತಃ |

ತಾ ಚಾಪ್ಯುಭೌ ಯಮಾವೇವ ಜ್ಯಾಯಾಂಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ತು ವೈ ಯಮಾಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೭. ೧೬೨)

ಅನಂತರ ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸರಣ್ಯಾವಿನಲ್ಲಿ ಯಮ ಮತ್ತು ಯಮೀ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಅವಳ ಮಕ್ಕಳು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಮನೇ ಮೊದಲನೆಯವನು.

ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಭರ್ತುಃ ಪರೋಕ್ಷಂ ತು ಸರಣ್ಯಾಃ ಸದೃಶೀಂ ಸ್ತ್ರಿಯಂ |

ನಿಕ್ಷಿಸ್ಯ ಮಿಥುನಂ ತಸ್ಯಾಂ ಅಶ್ವಾ ಭೂತ್ವಾಪಚಕ್ರಮೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೭-೧)

ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ವಿವಸ್ವಂತನು ಇಲ್ಲದಿರುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸರಣ್ಯಾವು ತನ್ನನ್ನೇ ಹೋಲುವ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ತನ್ನ ಅವಳ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅವಳ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಾನು ಅಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಬೇರೆ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅದೃಶ್ಯಳಾದಳು.

ಅವಿಜ್ಞಾನಾದ್ವಿವಸ್ವಾಂಸ್ತು ತಸ್ಯಾಮಜನಯನ್ಮನು ||

ರಾಜರ್ಷಿರಭವತ್ಸೋಽಪಿ ವಿವಸ್ವಾನಿವ ತೇಜಸಾ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೭. ೨)

ಆದರೆ ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ಇದರ ಅರಿವು ಇಲ್ಲದೇ, ಸರಣ್ಯಾವಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಆ ಸ್ತ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದನು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಮನುವಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಮನುವೂ ಸಹ ತಂದೆಯಂತೆಯೇ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದನು. ಇವನ ಕೀರ್ತಿಯು ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿತು.

ಸ ವಿಜ್ಞಾಯ ತ್ವಪಕ್ರಾಂತಾಂ ಸರಣ್ಯಾಮಶ್ವರೂಪಿಣೀಂ |

ತ್ವಾಷ್ಟ್ರೀಂ ಪ್ರತಿ ಜಗಾಮಾಶು ನಾಚೀ ಭೂತ್ವಾ ಸಲಕ್ಷಣಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೭. ೩)

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, ವಿವಸ್ವಂತನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರಿವುಂಟಾಯಿತು. ಸರಣ್ಯಾವು ಅಶ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ತಿಳಿದನಂತರ ತಾನೂ ಸಹ ಪುರುಷಾಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತ್ವಷ್ಟುವಿನ ಪುತ್ರಿಯು ಹೋದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅವಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟು ಅವಳನ್ನು ಸೇರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು.

ಸರಣ್ಯಾಶ್ಚ ವಿವಸ್ವಂತಂ ವಿದಿತ್ವಾ ಹಯರೂಪಿಣಂ |

ಮೃಥುನಾಯೋಪಚಕ್ರಾಮ ತಾಂ ಚ ತತ್ರಾರೋಹ ಸಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೭. ೪)

ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ವಿವಸ್ವಂತನೂ ಅಶ್ವರೂಪನಾಗಿ ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಸರಣ್ಯಾಳು ಅವನೊಂದಿಗೆ ಸಂಭೋಗ ಸುಖವನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿದಳು. ಆಗ ವಿವಸ್ವಂತನು ಅವಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು.

ತತಸ್ತಯೋಸ್ತು ವೇಗೇನ ಶುಕ್ರಂ ತದಪತದ್ಭುವಿ |

ಉಪಾಜಿಘ್ರಚ್ಚ ಸಾ ತ್ವಶ್ವಾ ತಚ್ಛುಕ್ರಂ ಗರ್ಭಕಾಮ್ಯಯಾ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೨೫)

ಅನರ ಪರಸ್ಪರವಾದ ಉತ್ಸಾಹಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿವಸ್ವಂತನ ಶುಕ್ರವು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಸರಣ್ಯಾಳು ಗರ್ಭವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿದಳು.

ಆಘ್ರಾತಮಾತ್ರಾಚ್ಛುಕ್ರಾತ್ಸು ಕುಮಾರೌ ಸಂಬಭೂವತುಃ |

ನಾಸತ್ಯಶ್ಚೈವ ದಸ್ರಶ್ಚ ಯೌ ಸ್ತುತಾವತ್ಪಿನಾವಿತಿ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೨೬)

ಆ ಶುಕ್ರವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಅವಳಿಗೆ ಗರ್ಭೋತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ ಅದರಿಂದ ನಾಸತ್ಯ ಮತ್ತು ದಸ್ರ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಯುವಕರು ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು. ಅನಂತರ ಅವರು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಇವರ ಮಹಿಮೆಯು ಲೋಕಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿತು.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉದು ಸ್ತೋಮಾಸೋ ಅಶ್ವಿನೋರಬುಧ್ರಾಽಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯುಷಸಶ್ಚ ದೇ-
ವೀಃ |

ಆವಿನಾಸಸ್ರೋದಸೀ ಧಿಷ್ಟೋಮೇ ಅಚ್ಛಾ ವಿಪ್ರೋ ನಾಸತ್ಯಾ ವಿವಕ್ತಿ ||೨||

ಪದಪಾಠಃ

ಉತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ಸ್ತೋಮಾಸಃ | ಅಶ್ವಿನೋಃ | ಅಬುಧ್ರನ್ | ಜಾಮಿ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಉಷಸಃ | ಚಿ-
ದೇವೀಃ |

ಆವಿನಾಸನ್ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಧಿಷ್ಟೇ ಇತಿ | ಇಮೇ ಇತಿ | ಅಚ್ಛ | ವಿಪ್ರಃ | ನಾಸತ್ಯಾ | ವಿವಕ್ತಿ |

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಸ್ತೋಮಾಸಃ ಸೋಮಾಃ ಸ್ತವಾ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾವುಧ್ರಬುಧ್ರನ್ | ಉತ್ಯಷ್ಟಂ ಜೋಧಯಂತಿ |
ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ಜಾಮಿ | ಬಂಧುನಾಮೃತತ್ | ಬಂಧುಸ್ಥಾನೀಯಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಪರಿವೃಥಾಃ
ಕರ್ಮಾಣಿ ದೇವೀದ್ಯೋತಮಾನಾ ಉಷಸಃ | ಚಿಕಾರಾದಶ್ವಿನೌ ಚಿ | ಅಬುಧ್ರನ್ | ವಿಪ್ರೋ ಮೇಧಾವೀ
ವಸಿಷ್ಠ ಇಮೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಧಿಷ್ಟೇ ಧಿಷಣಾರ್ಥೇ ಸ್ತುತೇ ಆವಿನಾಸನ್ ಪರಿಚರನ್
ನಾಸತ್ಯಾಶ್ವಿನಾವಚ್ಛಾಭಿಮುಖಂ ವಿವಕ್ತಿ | ಸ್ತೌತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಸ್ತೋಮಾಸಃ—ಸ್ತುತಿಗಳು | ಉದು ಅಬುದ್ರನ್—ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ |
ಜಾಮಿ—ಬಂಧುರೂಪಿಗಳಾದ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಕರ್ಮಗಳೂ | ದೇವೀಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾದ | ಉಷಸಃ ಚ—
ಉಷಸ್ಸುಗಳೂ ಅವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ | ವಿಪ್ರಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ ವಸಿಷ್ಠನು | ಧಿಷ್ಣೀ—ಸ್ತುತಿಗೆ
ಅರ್ಹರಾದ | ಇಮೇ ರೋದಸೀ—ಈ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಆ ವಿನಾಸನ್—ಪೂಜಿಸುತ್ತ | ನಾಸತ್ಯಾ
ಅಚ್ಛಿ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ವಿವಶ್ವಿ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸ್ತುತಿಗಳೂ, ಬಂಧುರೂಪಿಗಳಾದ ಕರ್ಮಗಳೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾದ ಉಷಸ್ಸುಗಳೂ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ಸ್ತುತಿಗೆ ಅರ್ಹರಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Praises waken up Ashwins, kindred adorations (arouse them) and the celestial dawns : the sage, addressing these laudations to the adorable heaven and earth, glorifies the Nasatyas in their presence.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವಿ ಚೇದುಚ್ಛಂತ್ಯಶ್ವಿನಾ ಉಷಾಸಃ ಪ್ರ ನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಕಾರವೋ ಭರಂತೇ |

ಊರ್ಧ್ವಂ ಭಾನುಂ ಸವಿತಾ ದೇವೋ ಅಶ್ರೇಷ್ಟಹದಗ್ನಯಃ ಸಮಿಧಾ
ಜರಂತೇ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಿ | ಚ | ಇತ್ | ಉಚ್ಛಂತ್ರಿ | ಅಶ್ವಿನೌ | ಉಷಸಃ | ಪ್ರ | ನಾಂ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಕಾರವಃ | ಭರಂತೇ |

ಊರ್ಧ್ವಂ | ಭಾನುಂ | ಸವಿತಾ | ದೇವಃ | ಅಶ್ರೇಷ್ಠ | ಬೃಹತ್ | ಅಗ್ನಯಃ | ಸಮಿಧಾ | ಜರಂತೇ |

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಉಷಾಸ ಉಷಸೋ ವೃಚ್ಛಂತಿ ಚೇತ್ | ತಮಾಂಸಿ ವಿನಾಸಯಂತಿ | ಚೇದಿತಿ
ಪೂರಣಶ್ಲೋಕೇ ನಾ | ಸ ಚ ವಹ್ನಯೋರೂಪೋದ್ಯಮೇಕ್ಷಕಃ || ಚೇದ್ಯೋಗಾದನಿಘಾತಃ || ಅಶೋ
ಯಾವಯೋಃ ಸ್ತುತಿಸಮಯತ್ವಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಕಾರವಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಪ್ರ ಭರಂತೇ |
ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸಂಪಾದಯಂತಿ | ಊರ್ಧ್ವಮಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಶ್ರಯಂತಿ ಭಾನುಂ ತೇಜಃ ಸವಿತಾ ದೇವಃ |
ಅಗ್ನಯೋಽಪಿ ಸಮಿಧಾ ಸಮಿಧನೇನ ಬೃಹದತಿಮಹಜ್ಜರಂತೇ | ಸ್ತೂಯಂತೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನೌ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಉಷಸಃ ವಿ ಉಚ್ಛಂತಿ ಚೇತ್—ಉಷಸ್ಸುಗಳು ಅವಿರ್ಭವಿಸಿ
ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದೊಡನೆಯೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಕಾರವಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರ
ಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ಭರಂತೇ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ | ದೇವಃ—ದೇವಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತಾ—
ಸವಿತೃವು | ಊರ್ಧ್ವಾಂ—ಉನ್ನತವಾಗಿ | ಭಾನುಂ—ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಅಶ್ರೀತ್—ಅಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾನೆ | ಅಗ್ನಯೇ—
ಅಗ್ನಿಗಳೂ ಸಹ | ಸಮಿಧಾ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗುವುದರಿಂದ | ಬೃಹತ್—ಅಧಿಕವಾಗಿ | ಜರಂತೇ—ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಉಷಸ್ಸುಗಳು ಅವಿರ್ಭವಿಸಿ ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದೊಡನೆಯೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು
ದ್ದೇಶಿಸಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇವಾತ್ಮಕನಾದ ಸವಿತೃವು ಉನ್ನತವಾಗಿ
ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಗ್ನಿಗಳೂ ಸಹ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

English Translation

When the dawns arise, your worshippers, Ashwins, proffer you praises ;
the divine Savitri casts his splendours on high : the fires, with their (kindled)
fuel, greatly glorify you.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾನ್ನಾಸತ್ಯಾ ಪುರಸ್ತಾದಾಶ್ವಿನೌ ಯಾತಮಧರಾದುದಕ್ತಾತ್ |

ಆ ವಿಶ್ವತಃ ಪಾಂಚಜನ್ಯೇನ ರಾಯಾ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಆ | ಪಶ್ಚಾತ್ತಾತ್ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಆ | ಪುರಸ್ತಾತ್ | ಆ | ಅಶ್ವಿನೌ | ಯಾತಂ | ಅಧರಾತ್ | ಉದಕ್ತಾತ್ |

ಆ | ವಿಶ್ವತಃ | ಪಾಂಚಜನ್ಯೇನ | ರಾಯಾ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾದಿತಿ ಪಂಚಮ್ಯಾಶ್ವಿನೇ ಪಶಾ ವಪಾಯಾ ಅನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಆ ಪಶ್ಚಾ-
ತಾನ್ನಾಸತ್ಯಾ ಪುರಸ್ತಾದಾ ಗೋಮತಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನ | ಅ-೩-೮ | ಇತಿ ||

ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ವಿನೌ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಶ್ವಾಶ್ವಾದೇಶಾದಾ ಯಾತಂ | ತಥಾ ಪುರಸ್ತಾತ್ಸೂರ್ವಸ್ಮಾದ್ದೇಶಾತ್
ತಥಾಧರಾದಧಸ್ತನಾದ್ದೇಶಾದಪ್ರೀಣಿತ ಉದಕ್ತಾದುದಗ್ದೇಶಾತ್ | ಸರ್ವಶ್ರಾ ಯಾತಮಿತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಸಿಂ
ಬಹುನಾ ವಿಶ್ವತಃ ಸರ್ವಸ್ಮಾದ್ದೇಶಾತ್ಪಾಂಚಜನ್ಯೇನ ಪಂಚಜನಹಿತೇನ ರಾಯಾ ಧನೇನ ಸಹಾ ಯಾತಂ |
ನಿಷಾದಪಂಚಮಾಶ್ವತ್ವಾರೋ ವರ್ಣಾಃ ಪಂಚಜನಾಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಾ—ನಾಸತ್ಯಸಂಜ್ಞಕರಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಪಶ್ಚಾತ್ತಾತ್—ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ | ಆ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ. | ಪುರಸ್ತಾತ್—ಪೂರ್ವಭಾಗದಿಂದಲೂ | ಆ—ಬನ್ನಿರಿ. | ಅಧರಾತ್—ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ | ಉದಕಾತ್—ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ | ಆ (ಯಾತಂ)—ಬನ್ನಿರಿ. | ವಿಶ್ವತಃ—ಸಕಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ | ಸಾಂಚೇಜನ್ಯೇನ—ಐದುವಿಧವಾದ ಜನರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕ | ರಾಯಾ—ಧನ ದೊಂದಿಗೆ | ಆ (ಯಾತಂ)—ಬನ್ನಿರಿ. | ಯೋಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಪಶ್ಚಿಮಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೂ, ಪೂರ್ವಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೂ, ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಿಂದಲೂ, ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಐದುವಿಧವಾದ ಜನರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಧನದೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಬನ್ನಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Come, Nasatyas, from the west, from the east : (come), Aswins from the south, from the north, come from every quarter with riches beneficial for the five classes of men : and do you ever cherish us with blessings.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾತ್ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದ ವಪಾ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾನ್ವಾಸತ್ಯಾ ಪುರಸ್ತಾದಾ ಗೋಮತಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೩-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅತಾರಿಷ್ಟೇತಿ ಸಂಚೇರ್ಚಂ ತೃತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಶ್ವಿನಂ | ಅತಾರಿಷ್ಟೇತ್ಯುನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಅತಾರಿಷ್ಟ—ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅತಾರಿಷ್ಟ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೭೩

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೭೩ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೨೦ ||
 ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮಕ್ಕಂಪೈ—೫ ||
 ಮುಷೀ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||
 ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನಾ ||
 ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ |

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅತಾರಿಷ್ಟ ತಮಸಸ್ಪಾರಮಸ್ಯ ಪ್ರತಿ ಸ್ತೋಮಂ ದೇವಯಂತೋ ದಧಾನಾಃ |

ಪುರುದಂಸಾ ಪುರುತಮಾ ಪುರಾಜಾಮರ್ತ್ಯಾ ಹವತೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಗೀಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅತಾರಿಷ್ಟ | ತಮಸಃ | ಪಾರಂ | ಅಸ್ಯ | ಪ್ರತಿ | ಸ್ತೋಮಂ | ದೇವಯಂತಃ | ದಧಾನಾಃ |

ಪುರುದಂಸಾ | ಪುರುತಮಾ | ಪುರಾಜಾ | ಅಮರ್ತ್ಯಾ | ಹವತೇ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಗೀಃ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಸ್ಯ ತಮಸೋಽಜ್ಞಾನಸ್ಯ ತತ್ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಜನನಮರಣವತಃ ಸಂಸಾರದುಃಖಸ್ಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತತ್ವಾತ್ ಪ್ರಯೋಗವಿಷಯಾಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪಾರಮತಾರಿಷ್ಟ | ತೀರ್ಣಾಃ ಸ್ಮ | ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಃ | ದೇವಯಂತೋ ದೇವಕಾಮಾಃ ಸ್ತೋಮಂ ಸ್ತುತಿಂ ಪ್ರತಿ ದಧಾನಾ ದೇವೇಷು ಕುರ್ವಾಣಾಃ | ಪುರು-
 ದಂಸಾ ಬಹುಕರ್ಮಾಣಾ ಪುರುತಮಾ ಪ್ರಭೂತತಮಾ ಪುರಾಜಾ ಪೂರ್ವಜಾತಾವತ ಏವಾಮರ್ತ್ಯಾ-
 ಮರಣಧರ್ಮಾಣಾವಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾ ಗೀರ್ಗಿತಾ ಸ್ತೋತಾ ವಸಿಷ್ಠೋ ಹವತೇ | ಸ್ತುತಿ | ಅಹ್ವಯತಿ ನಾ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ದೇವಯಂತಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿದವರಾಗಿಯೂ | ಸ್ತೋಮಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಪ್ರತಿ ದಧಾ-
 ನಾಃ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವವರಾಗಿಯೂ | ಅಸ್ಯ ತಮಸಃ—ಅಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ
 ಈ ಸಂಸಾರದ | ಪಾರಂ—ದಡವನ್ನು | ಅತಾರಿಷ್ಟ—ದಾಟಿದ್ದೇವೆ | ಪುರುದಂಸಾ—ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ
 ಪುರುತಮಾ—ಅಧಿಕೃತವುಳ್ಳವರೂ | ಪುರಾಜಾ—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಉತ್ಪನ್ನರಾದವರೂ | ಅಮರ್ತ್ಯಾ—
 ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರೂ ಆದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಗೀಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು | ಹವತೇ—
 ಸ್ತುತಿಸಿ ಅಹ್ವಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತರೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸುವವರೂ ಆದ ನಾವು ಅಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಸಂಸಾರದ ದಡವನ್ನು ದಾಟಿದ್ದೇವೆ. ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ, ಅಧಿಕೃತವ್ಯವರೂ, ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಉತ್ಪನ್ನರಾದವರೂ, ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Devoted to the gods, and hymning their praise, we have crossed to the opposite shore of this (state of) darkness : the worshipper invokes the Aswins, the doers of many deeds, the most mighty, the first-born, the immortal.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ನೈ ಪ್ರಿಯೋ ಮನುಷಃ ಸಾದಿ ಹೋತಾ ನಾಸತ್ಯಾ ಯೋ ಯಜತೇ ವಂದ-
ತೇ ಚ |

ಅಶ್ವೀತಂ ಮಧ್ವೋ ಅಶ್ವಿನಾ ಉಪಾಕ ಆ ವಾಂ ವೋಚೇ ವಿದಥೇಷು ಪ್ರಯ-
ಸ್ವಾನ್ || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ನಿ | ಉಂ ಇತಿ | ಪ್ರಿಯಃ | ಮನುಷಃ | ಸಾದಿ | ಹೋತಾ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಯಃ | ಯಜತೇ | ವಂದತೇ | ಚ |
ಅಶ್ವೀತಂ | ಮಧ್ವಃ | ಅಶ್ವಿನೌ | ಉಪಾಕೇ | ಆ | ವಾಂ | ವೋಚೇ | ವಿದಥೇಷು | ಪ್ರಯಸ್ವಾನ್ ||೨||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಪ್ರಿಯೋ ಯುವಯೋಃ ಪ್ರಿಯಭೂತೋ ಮನುಷೋ ಮಾನುಷೋ ಮನುಷಃ ಸಕಾಶಾಜ್ಞಾತೋ ವಾ ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾ ಸ್ತೋತಾಯಂ ನಿಷಾದಿ | ನೈಸಾದಿ | ನಿಷಷ್ಣೋ ಭವತಿ | ಯುವಯೋಃ ಕರ್ಮಣಿ ವರ್ತತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ವಿನೌ ಯೋ ಯಜತೇ ಯಾಗಂ ಕರೋತಿ ವಂದತೇ ಸ್ತುತಿ ಚ ತಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನಂ ಮಧ್ವೋ ಮಥುರಂ ಸೋಮರಸಂ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನೌ ಉಪಾಕೇಽಂತಿಕ ಏವ ಸಮಾಪೇ ಸ್ಥಿತ್ವೇವಾಶ್ವೀತಂ | ಪಿಬತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ವಿದಥೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ವಾಂ ಯುನಾಂ ಪ್ರಯಸ್ವಾನನ್ನವಾನ್ವನ್ನಾ ವೋಚೇ | ಅಹ್ವಯೇ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಾ—ನಾಸತ್ಯಸಂಜ್ಞಕರಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಪ್ರಿಯಾಃ—ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದವನೂ | ಮನುಷಃ—ಮಾನವರೂಪನೂ ಆದ | ಹೋತಾ—ಹೋತೃವು | ನಿ ಷಾದಿ—ನಿಮ್ಮ ಪೂಜಾ ಸಕ್ತನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ | ಯಾಃ—ಯಾರು | ಯಜತೇ—ಯಜ್ಞವನ್ನಾಚರಿಸುವನೋ | ವಂದತೇ ಚ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವನೋ ಅವನ | ಮಧ್ವಾಃ—ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಉಪಾಕೇ—ಅವನ ಸಮಾಪ ದಲ್ಲಿದ್ದು | ಅಶ್ವೀತಂ—ಪಾನ ಮಾಡಿರಿ | ವಿಡಥೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಪ್ರಯಸ್ವಾನ್—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿ ರುವ ನಾನು | ವಾಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಆ ವೋಚೇ—ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನೂ, ಮಾನವರೂಪನೂ ಆದ ಹೋತೃವು ನಿಮ್ಮ ಪೂಜಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವ ಪುರುಷನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ದೈಶಿಸಿ, ಯಜ್ಞವನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವನೋ ಅವನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವನಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡಿರಿ. ಹವಿಯುಕ್ತನಾದ ನಾನು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

The man who is dear to you, Nasatyas, the invoker of the gods, has taken his seat, he who offers worship and repeats praise : be nigh, Aswins, and partake of the libation : supplied with food, I address you at sacrifices.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಹೇಮ ಯಜ್ಞಂ ಪಥಾಮುರಾಣಾ ಇಮಾಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ವೃಷಣಾ ಜುಷೇ-
ಥಾಂ |

ಶ್ರುಷ್ಟೀವೇವ ಪ್ರೇಷಿತೋ ವಾನುಬೋಧಿ ಪ್ರತಿ ಸ್ತೋಮೈರ್ಜರಮಾಣೋ

ವಸಿಷ್ಠಃ || ೩ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಹೇಮ | ಯಜ್ಞಂ | ಪಥಾಂ | ಉರಾಣಾಃ | ಇಮಾಂ | ಸುವೃಕ್ತಿಂ | ವೃಷಣಾ | ಜುಷೇಥಾಂ |

ಶ್ರುಷ್ಟೀವಾ ಇವ | ಪ್ರೇಷಿತಃ | ವಾಂ | ಅಬೋಧಿ | ಪ್ರತಿ | ಸ್ತೋಮೈಃ | ಜರಮಾಣಃ | ವಸಿಷ್ಠಃ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಉರಾಣಾ ಉರು ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕುರ್ವಾಣಾಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ವಯಂ ಪಥಾಂ ಪಠತಾಮಾಗಚ್ಛತಾಂ
ಬೇವಾನಾಮುರ್ಥಾಯ ಯಜ್ಞಂ ಯಾಗಂ ತತ್ಪಾದನಂ ಹವಿರ್ವಾಹೇಮ | ವರ್ಧಯೇಮ | ಹೇ ವೃಷಣಾ
ವರ್ಷಕಾ ಕಾಮಾನಾಂ ಇಮಾಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ಶೋಭನಸ್ತುತಿಂ ಜುಷೇಥಾಂ | ಸೇವೇಥಾಂ | ವಾಂ,

ಯುವಾಂ ಶ್ರುಷ್ಟೀವೇವ | ಶ್ರುಷ್ಟೀತಿ ಕ್ವಿಪ್ರೇನಾಮ | ಕ್ವಿಪ್ರೇಗಂತಾ ದೂತೇ ಇವ ಪ್ರೇಷಿತೋಽಹಮಬೋಧಿ |
ಬೋಧಯತಿ ಶೀಘ್ರಂ ಗಂತವ್ಯಮಿತಿ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ ಸ್ತೋಮೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಪ್ರತಿ ಜರಮಾಣಃ ಪ್ರತಿ-
ಸ್ತುವನ್ | ಈ | ವಸಿಸ್ತೋಽಹಮಬೋಧೀತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉರಾಣಾಃ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸುವ ನಾವು | ಪಥಾಂ—ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳಿ-
ಗಾಗಿ | ಯಜ್ಞಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಅಹೇಮ—ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತೇವೆ | ವೃಷಣಾ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರಾದ ಎಲೈ
ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಇಮಾಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ—ನನ್ನ ಈ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಜುಷೇಥಾಂ—ಸೇವಿಸಿರಿ |
ಶ್ರುಷ್ಟೀವೇವ—ದೂತನಂತೆ | ಪ್ರೇಷಿತಃ—ಕಳುಹಲ್ಪಟ್ಟ | ವಸಿಷ್ಠಃ—ವಸಿಷ್ಠ ಸಂಜ್ಞಕನಾದ ನಾನು |
ಸ್ತೋಮೈಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ಪ್ರತಿ ಜರಮಾಣಃ—ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಅಬೋಧಿ—ಅಂ-
ಯುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪಠಿಸುವ ನಾವು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು
ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಈ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸೇವಿ-
ಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಗಾಗಿ ನಿಯಮಿತನಾದ ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕನಾದ ನಾನು ದೂತನಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತ ನಿಮ್ಮನ್ನು
ಅರಿಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation

Praising (the gods), we prepare the sacrifice for their coming :
showerers (of benefits), be propitiated by this pious laudation : despatched
like a swift messenger, Vasishtha arouses you, glorifying you with hymns.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಉಪ ತ್ಯಾ ವಹ್ನೀ ಗಮತೋ ವಿಶಂ ನೋ ರಕ್ಷೋಹಣಾ ಸಂಭೃತಾ ವೀಳು-
ಪಾಣೀ |

ಸಮಂಧಾಂಸ್ಯಗೃತ ಮತ್ಸರಾಣಿ ಮಾ ನೋ ಮರ್ಧಿಷ್ಟಮಾ ಗತಂ ತಿವೇನ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಉಪ | ತ್ಯಾ | ವಹ್ನೀ ಇತಿ | ಗಮತಃ | ವಿಶಂ | ನಃ | ರಕ್ಷೋಹನಾ | ಸಂಭೃತಾ | ವೀಳುಪಾಣೀ ಇತಿ
ವೀಳುಪಾಣೀ ||

ಸಂ | ಅಂಧಾಂಸಿ | ಅಗೃತ | ಮತ್ಸರಾಣಿ | ಮಾ | ನಃ | ಮರ್ಧಿಷ್ಟಂ | ಅ | ಗತಂ | ತಿವೇನ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ತ್ಯಾ ತ್ಯಾ ತೌ ವಹ್ನೀ ಹವಿಷಾಂ ವೋಢಾರೌ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ವಿಶಂ ಪ್ರಜಾಮೃತ್ವಿಜಮುಪ
ಗಮತಃ | ಉಪಗಚ್ಛತಾಂ | ಕೀದೃಶೌ ತೌ | ರಕ್ಷೋಹಣಾ ರಕ್ಷಸಾಂ ಹಂತಾರೌ ಸಂಭೃತಾ ಸಮೃಗ್ಭೃತೌ
ಪುಷ್ಪಾಂಗೌ ನೀಳುಪಾಣೀ ದೃಢಪಾಣೀ | ಯದ್ವಾ ಅಯಮರ್ಥಚೋಽಶ್ವಪರತಯೌ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಃ |
ತಥಾ ಸತಿ ತೌ ರಥಸ್ಯ ವೋಢಾರೌ ದೃಢಪಾದಾವೃತ್ತಿನೋರಶ್ವವುಪಗಚ್ಛತಾಮಿತಿ ತಸ್ಯಾರ್ಥಃ | ಅಂಧಾಂ-
ಸ್ಯನ್ನಾನಿ ಮತ್ಸರಾಣಿ ಮದಕರಾಣಿ ಸೋಮಾಃ ಸಮಗೃತ | ಸಮಗಚ್ಛಂತ ಯುವಾಂ | ನೋಽಸ್ಮಾನ್
ಮಾ ಮರ್ಥಿಷ್ಯಂ | ಮಾ ಹಿಂಸ್ರಂ | ಕಿಂತು ಶಿವೇನ ಮಂಗಲೇನ ಧನೇನ ಸಾರ್ಥಮಾ ಗತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ರಕ್ಷೋಹಣಾ—ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕವರೂ | ಸಂಭೃತಾ—ಪುಷ್ಪವಾದವರೂ | ನೀಳು-
ಪಾಣೀ—ದೃಢವಾದ ಪಾಣಿಗಳುಳ್ಳವರೂ | ತ್ಯಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ | ವಹ್ನೀ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವವರೂ ಆದ ಎಲೈ
ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ವಿಶಂ—ಪ್ರಜಾಸಮೂಹಕ್ಕೆ | ಉಪ ಗಮತಃ—ಬಂದು ಸೇರಿರಿ | ಮತ್ಸ-
ರಾಣಿ—ಹರ್ಷಕಾರಕವಾದ | ಅಂಧಾಂಸಿ—ಸೋಮರೂಪವಾದ ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ಸಮಗೃತ—ಹೊಂದಿರಿ | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ಮರ್ಥಿಷ್ಯಂ—ಹಿಂಸಿಸಬೇಡಿರಿ | ಶಿವೇನ—ಮಂಗಳಕರವಾದ ಧನದೊಂದಿಗೆ | ಆ ಗತಂ—
ಬನ್ನಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕವರೂ, ಪುಷ್ಪರೂ, ದೃಢವಾದ ಪಾಣಿಗಳುಳ್ಳವರೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು
ವಹಿಸುವವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿರಿ. ಹರ್ಷಕಾರಕವಾದ ಸೋಮರೂಪದ
ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. (ಭಸ್ಮಿಕ್ವಿರಿ) ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡಿರಿ. ಮಂಗಳಕರವಾದ ಧನದೊಂದಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation

May those two, the bearers (of oblations), approach our people,
destroyers of Rakshasas, wel-nourished, strong-handed : accept our exhila-
rating (sacrificial) viands : injure us not, but come with good fortune.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾನ್ನಾಸತ್ಯಾ ಪುರಸ್ತಾದಾತ್ವಿನಾ ಯಾತಮಧರಾದುದಕ್ತಾತ್ |

ಆ ವಿಶ್ವತಃ ಪಾಂಚಜನ್ಯೇನ ರಾಯಾ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ||

ಸದಪಾಠಃ

ಆ | ಪಶ್ಚಾತ್ತಾತ್ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಆ | ಪುರಸ್ತಾತ್ | ಆ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಯಾತಂ | ಅಧರಾತ್ | ಉದಕ್ತಾತ್ |

ಅ | ವಿಶ್ವತಃ | ಸಾಂಚಿಜನ್ಯೇನ | ರಾಯಾ | ಯೋಯಂ | ಸಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅ ಸಶ್ವಾ ತಾದಿತಿ ಸಂಚಿಮ್ಯಾಶ್ವಿನೇ ಸಶ್ವಾ ವಸಾಯಾ ಅನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಅ ಸಶ್ವಾ ತಾನ್ನಾಸತ್ಯಾ ಪುರಸ್ತಾದಾ ಗೋಮತಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನ | ಅ-೩-೮ | ಇತಿ ||

ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ವಿನೌ ಸಶ್ವಾ ತಾತ್ಪಶ್ವಾದ್ವೇಶಾದಾ ಯಾತಂ | ತಥಾ ಪುರಸ್ತಾತ್ಪೂರ್ವಸ್ಮಾದ್ವೇಶಾತ್ ತಥಾಧರಾದಧಸ್ತನಾದ್ವೇಶಾದ್ವಕ್ಷಿಣತ ಉದಕ್ತಾದುದಗ್ಧೇಶಾತ್ | ಸರ್ವತ್ರ ಯಾತಮಿತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಕಿಂ ಬಹುನಾ ವಿಶ್ವತಃ ಸರ್ವಸ್ಮಾದ್ವೇಶಾತ್ಸಾಂಚಿಜನ್ಯೇನ ಸಂಚಿಜನಹಿತೇನ ರಾಯಾ ಧನೇನ ಸಹಾ ಯಾತಂ | ನಿಷಾದಸಂಚಿಮಾಶ್ವತ್ವಾರೋ ವರ್ಣಾಃ ಸಂಚಿಜನಾಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಾ—ನಾಸತ್ಯಸಂಜ್ಞಕರಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಸಶ್ವಾತಾತ್—ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ | ಅ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ಪುರಸ್ತಾತ್—ಪೂರ್ವಭಾಗದಿಂದಲೂ | ಅ—ಬನ್ನಿರಿ | ಅಧರಾತ್—ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ | ಉದಕ್ತಾತ್—ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ | ಅ (ಯಾತಂ)—ಬನ್ನಿರಿ | ವಿಶ್ವತಃ—ಸಕಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ | ಸಾಂಚಿಜನ್ಯೇನ—ಐದು ವಿಧವಾದ ಜನರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕ | ರಾಯಾ—ಧನ ದೊಂದಿಗೆ | ಅ (ಯಾತಂ)—ಬನ್ನಿರಿ | ಯೋಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣ ಗಳಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಪಶ್ಚಿಮಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೂ, ಪೂರ್ವಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೂ, ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಿಂದಲೂ, ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಐದು ವಿಧವಾದ ಜನರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಧನದೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಬನ್ನಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Come, Nasatyas, from the west, from the east : (come), Ashwins, from the south, from the north, come from every quarter with riches beneficial for the five classes of men : and do you ever cherish us with blessings.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು

ಅ ಸಶ್ವಾತಾತ್ ಎಂಬ ಈ ಪುಕ್ತನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದ ವಸಾ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತಸೂತ್ರದ ಅ ಸಶ್ವಾತಾನ್ನಾಸತ್ಯಾ ಪುರಸ್ತಾದಾ ಗೋಮತಾ ನಾಸತ್ಯಾ ರಥೇನ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ನಿಷ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಮಾ ಉ ನಾಮಿತಿ ಷಡ್ಯಚಿಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಮಾಶ್ವಿನಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಪಣಂ | ಅದ್ಯಾತ್ಮತೀ-
ಯಾಪಂಚಮ್ಯೋ ಬೃಹತ್ಯಃ ಶಿಷ್ವಾಃ ಸತೋಬೃಹತ್ಯಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಇಮಾ ಉ ನಾಂ ಷಟ್
ಪ್ರಗಾಥಮಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಆಶ್ವಿನೇ ಕೃತೌ ಬಾರ್ಹತೇ ಛಂದಸ್ಕಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಚ ಸೂಕ್ತಂ |
ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಇಮಾ ಉ ನಾಮಯಂ ನಾಂ | ಅ-೪-೧೫ | ಇತಿ || ದಶರಾತ್ರೇ ಪಂಚಮ್ಯೋದನಿ
ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರ ಇಮಾ ಉ ನಾಮಿತ್ಯಯಮಾಶ್ವಿನಸ್ತುಚಿಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಇಮಾ ಉ ನಾಂ ದಿವಿಷ್ವ-
ಯಃ ಪಿಬಾ ಸುತಸ್ಯ ರಸಿನಃ | ಅ-೨-೧೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಮಾ ಉ ನಾಂ—ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಮುಕ್ತುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಮುಷಿಯು; ಆಶ್ವಿನೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು;
ಈ ಸೂಕ್ತದ ಒಂದು, ಮೂರು, ಐದನೆಯ ಮುಕ್ತುಗಳು ಬೃಹತೀಛಂದಸ್ಸವು. ಉಳಿದ ಮುಕ್ತುಗಳು ಸತೋಬೃಹತೀ
ಛಂದಸ್ಸವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಮಾ ಉ ನಾಂ ಷಟ್ ಪ್ರಗಾಥಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ
ಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ವಿನಕ್ರತುಸಂಭವಾದ ಬೃಹತೀಛಂದಸ್ಸಿನ ಮುಕ್ತುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿ
ಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನ್ಯಾಸವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ ಇಮಾ ಉ ನಾಮಯಂ ನಾಂ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಐದನೆಯ ದಿವಸ ಪ್ರ ಲುಗಶಸ್ತ್ರ
ಮಂತ್ರಪಠನ ಮಾಡುವಾಗ ಇಮಾ ಉ ನಾಂ ಎಂದು ಓದಲಾಗುವ ಮೂರು ಮುಕ್ತುಗಳನ್ನು ಆಶ್ವಿನತ್ವಚವನ್ನಾಗಿ
ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ ಇಮಾ ಉ ನಾಂ ದಿವಿಷ್ವಯಃ ಪಿಬಾ ಸುತಸ್ಯ ರಸಿನಃ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೪

ಮಂಡಲ—೨ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೨೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೨೧ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮುಕ್ತುಂಖ್ಯೆ—೬ ||

ಮುಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಆಶ್ವಿನಾ ||

ಛಂದಃ—೧, ೩, ೫, ಬೃಹತೀ | ೨, ೪, ೬, ಸತೋಬೃಹತೀ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಇಮಾ ಉ ನಾಂ ದಿವಿಷ್ವಯ ಉಸ್ರಾ ಹವಂತೇ ಅಶ್ವಿನಾ |

ಅಯಂ ನಾಮುಹ್ಯೋವಸೇ ಶಚೀವಸೂ ವಿಶಂವಿಶಂ ಹಿ ಗಚ್ಛಥಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಇಮಾಃ | ಉಂ ಇತಿ | ನಾಂ | ದಿವಿಷ್ಟಯಃ | ಉಸ್ರಾ | ಹವಂತೇ | ಅಶ್ವಿನಾ ||

ಅಯಂ | ನಾಂ | ಅಹ್ವೇ | ಅವಸೇ | ಶಚೀವಸೂ ಇತಿ ಶಚೀವಸೂ | ವಿಶಂವಿಶಂ | ಹಿ | ಗಚ್ಛಥಃ |

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಮಾ ದಿವಿಷ್ಟಯೋ ದಿವಮಿಚ್ಛಂತ್ಯಃ ಪ್ರಜಾ ಯಶ್ಚಿಜೋಽಪಿ | ಉ ಇತಿ ಚಾರ್ಥೇ | ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಉಸ್ರಾ ವಾಸಕೌ ನಾಂ ಹವಂತೇ | ಅಹ್ವಯಂತಿ | ಅಯಂ ವಸಿಷ್ಠೋಽಪಿ ಹೇ ಶಚೀವಸೂ ಕರ್ಮಧನೌ ನಾಂ ಯುವಾವನವಸೇಽಸ್ಮದ್ರಕ್ಷಣಾಯ ಯುವಯೋಸ್ತಪ್ತಕಾಯೇ ವಾಹ್ವೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಿ | ಕಿಮರ್ಥನೇನಂ ಪ್ರಜಾ ಅಪ್ಯಹಮಸೀತ್ಯಾದರೋಕ್ತಿರಿತಿ ತತ್ರಾಹ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಪಾರಣಾಡ್ಯುನಾಂ ವಿಶಂ ವಿಶಂ ಪ್ರಜಾಂ ಪ್ರಜಾಂ ಪ್ರತಿ ಗಚ್ಛಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ದಿವಿಷ್ಟಯಃ—ದೇವಲೋಕವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ | ಇಮಾಃ—ಈ ಪ್ರಜೆಗಳು | ಉಸ್ರಾ—ತೇಜೋಯುತರಾದ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಹವಂತೇ—ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ | ಹಿ—ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ | ವಿಶಂ ವಿಶಂ—ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಗೂ | ಗಚ್ಛಥಃ—ನೀವು ಹೋಗುವಿರೋ ಆದುದರಿಂದ | ಶಚೀವಸೂ—ಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಧನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅಯಂ—ಈ ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕನಾದ ನಾನೂ ಸಹ | ಅಹ್ವೇ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ದೇವಲೋಕವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಈ ಪ್ರಜೆಗಳು ತೇಜೋಯುತರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗುತ್ತೀರಿ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಧನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ವಸಿಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕನಾದ ನಾನೂ ಸಹ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation

Thease pious praises glorify you, radiant Aswins : I call upon you, who are rich, in acts for preservation, for you repair to every individual.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಯುನಂ ಚಿತ್ರಂ ದದಧುರ್ಭೋಜನಂ ನರಾ ಚೋದೇಥಾಂ ಸೂನ್ಯತಾನತೇ |

ಅರ್ವಾಗ್ರಥಂ ಸಮನಸಾ ನಿ ಯಚ್ಛತಂ ಪಿಬತಂ ಸೋಮ್ಯಂ ಮಧು || ೨ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಯುವಂ | ಚಿತ್ರಂ | ದದಧುಃ | ಭೋಜನಂ | ನರಾ | ಚೋದೇಥಾಂ | ಸೂನೃತಾವತೇ |

ಅರ್ವಾಕ್ | ರಥಂ | ಸಮನಸಾ | ನಿ | ಯಚ್ಚತಂ | ಪಿಬತಂ | ಸೋಮ್ಯಂ | ಮಧು || ೨ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಯುವಂ ಯುವಾಂ ಚಿತ್ರಂ ಚಾಯನೀಯಂ ಭೋಜನಂ ಧನಂ ದದಧುಃ | ಧಾರಯೇಥೇ | ತದ್ಧನಂ ಸೂನೃತಾವತೇ ಸ್ತುತಿವತೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಚೋದೇಥಾಂ | ಪ್ರೇರಯತಂ | ತದರ್ಥಂ ಸಮನಸಾ ಸಮಾನಮನಸ್ಕೌ ಸಂತೌ ರಥಂ ಯುವಯೋಃ ಸಂಬಂಧಿನಮರ್ವಾಗಸ್ಮದಭಿ-
ಮುಖಂ ನಿ ಯಚ್ಚತಂ | ನಿಯಮತಂ | ತಥಾ ಕೃತ್ವಾ ಸೋಮ್ಯಂ ಸೋಮಸಂಬಂಧಿನಂ ಮಧು ಮಧುರ-
ರಸಂ ಪಿಬತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನರಾ—ದೇವತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಚಿತ್ರಂ—ಆಕರ್ಷಕವೂ, ಭೋ-
ಜನಂ—ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೂ ಆದ ಧನವನ್ನು | ದದಧುಃ—ಹೊಂದಿದ್ದೀರಿ | ಸೂನೃತಾವತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನಿಗೆ | ಚೋದೇತಾಂ—ಆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ | ಸಮನಸಾ—ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ | ರಥಂ—
ನಿಮ್ಮರಥವನ್ನು | ಅರ್ವಾಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ನಿ ಯಚ್ಚತಂ—ಹೊಡೆಯಿರಿ | ಮಧು—ಮಧುರ
ವಾದ | ಸೋಮ್ಯಂ—ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಪಿಬತಂ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಾರ್ಗವರ್ಶಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಆಕರ್ಷಕವೂ, ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೂ ಆದ ಧನ
ವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೀರಿ. ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನಿಗೆ ಆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ನಿಮ್ಮ
ರಥವನ್ನು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊಡೆಯಿರಿ. ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿರಿ.

English Translation

You are possessed, leaders (of rites), of marvellous wealth; bestow it
upon him who sincerely praises you : alike favourably-minded, direct your
chariot to our presence : drink the sweet Soma beverage.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಆ ಯಾತಮುಪ ಭೂಷತಂ ವಂಧ್ಯಃ ಪಿಬತಮಶ್ವಿನಾ |

ದುಗ್ಧಂ ಪಯೋ ವೃಷಣಾ ಜೇನ್ಯಾವಸೂ ಮಾ ನೋ ಮರ್ಥಿಷ್ಯಮಾ ಗತಂ ||

ಸದಪಾಠಃ

ಅ | ಯಾತಂ | ಉಸ | ಭೂಷತಂ | ಮಧ್ವಃ | ಪಿಬತಂ | ಅಶ್ವಿನಾ |

ದುಗ್ಧಂ | ಸಯಃ | ವೃಷಣಾ | ಜೇನ್ಯಾವಸೂ ಇತಿ | ಮಾ | ನಃ | ಮರ್ಧಿಷ್ಟಂ | ಅ | ಗತಂ || ೩ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಯುವಾಮಾ ಯಾತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ | ಅಶತ್ಯ ಚೋಸ ಸಮಾಪೇ ಭೂಷತಂ | ಭವತಂ | ಮಧ್ವೇ ಮಧುರಂ ಸೋಮರಸಂ ಪಿಬತಂ | ಪೀತ್ವಾ ಚ ಹೇ ವೃಷಣಾ ವರ್ಷಕಾ ಹೇ ಜೇನ್ಯಾವಸೂ ಜೇತವ್ಯಧನಾ | ಜಿತಧನಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯುವಾಂ ಸಯೋ ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಮಂತರಿಷ್ಟಾ-
ದ್ಧುಗ್ಧಂ | ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಮಾ ಮರ್ಧಿಷ್ಟಂ | ಮಾ ಹಿಂಸಂತಂ | ಈದೃಶಪ್ರಾರ್ಥನಾಕರಣಮೇವ ಹಿಂಸಾ |
ಅ ಗತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ ಶೀಘ್ರಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ಉಸ ಭೂಷತಂ—ನಮ್ಮ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿರಿ | ಮಧ್ವಃ—ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಪಿಬತಂ—ಪಾನಮಾಡಿರಿ | ವೃಷಣಾ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರೂ | ಜೇನ್ಯಾವಸೂ—ಜಯಿಸಿದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನೀವು | ಸಯಃ—ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು | ದುಗ್ಧಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಕರೆಯಿರಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ಮರ್ಧಿಷ್ಟಂ—ಹಿಂಸಿಸಬೇಡಿರಿ | ಅ ಗತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದರೂ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಜಯಿಸಿದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಮಧುರವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿರಿ. ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation

Come, Aswins, tarry near us, drink of the sweet libation : showerers (of benefits), by whom riches are won, milk the rain (from the firmament): harm us not : come hither.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಶ್ವಾಸೋ ಯೇ ವಾಮುಸ ದಾಶುಷೋ ಗೃಹಂ ಯುವಾಂ ದೀಯಂತಿ
ಬಿಭ್ರತಃ |

ಮುಕ್ತಾಯುಭಿರ್ನರಾ ಹಯೇಭಿರಶ್ವಿನಾ ದೇವಾ ಯಾತಮಸ್ತಯೂ || ೪ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಶ್ವಾಸಃ | ಯೇ | ವಾಂ | ಉಪ | ದಾಶುಷಃ | ಗೃಹಂ | ಯುವಾಂ | ದೀಯಂತಿ | ಬಿಭ್ರತಃ |
 ಮುಕ್ಷುಯುಭಿಃ | ನರಾ | ಹಯೇಭಿಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಆ | ದೇವಾ | ಯಾತಂ | ಅಸ್ಮಯೂ ಇತ್ಯ-
 ಸ್ಮಯೂ || ೪ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೇಶ್ವಾಸೋಶ್ವಾ ವಾಂ ಯುವಯೋಃ ಸ್ವಭೂತಾ ದಾಶುಷೋ ಹವಿರ್ದಾತುರ್ಗೃಹಂ ಯು-
 ವಾಂ ಬಿಭ್ರತೋ ಧಾರಯಂತೋ ದೀಯಂತಿ | ಗಮಯಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಮುಕ್ಷುಯುಭಿಃ ಶೀಘ್ರಗಂತ್ಯಭಿ-
 ಹರ್ಯೇಭಿರ್ಹಯೈರಶ್ವೈರ್ಹೇ ನರಾ ನೇತಾರಾವಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನೌ ದೇವಾ ದೇವೌ ಅಸ್ಮಯೂ ಅಸ್ಮಾನ್ಯಾಮು-
 ಯಮಾನಾನಾ ಯಾತಂ | ಅಸ್ಮದ್ಯಜ್ಞಮಾಗಚ್ಛತಂ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ನರಾ—ಕರ್ಮನೇತೃಗಳಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯೇ—ಯಾವ ಆಶ್ವಗಳು | ವಾಂ—
 ನಿಮಗೆ ಸೇರಿವೆಯೋ ಆ ಆಶ್ವಗಳು | ದಾಶುಷಃ—ಹವಿಷ್ಣನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನ | ಗೃಹಂ—ಗೃಹಕ್ಕೆ
 ಯುವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಬಿಭ್ರತಃ—ಹೊರುತ್ತವೆ | ದೀಯಂತಿ—ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬರಮಾಡುತ್ತವೆ | ಮುಕ್ಷು-
 ಯುಭಿಃ—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ | ಹಯೇಭಿಃ—ಆಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ಅಸ್ಮಯೂ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ |
 ಆ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಆಶ್ವಗಳು ನಿಮಗೆ ಸೇರಿವೆಯೋ ಆ ಆಶ್ವಗಳು
 ಹವಿಷ್ಣನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೊರುತ್ತವೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡುತ್ತವೆ. ಶೀಘ್ರ
 ಗಾಮಿಗಳಾದ ಆಶ್ವಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation.

Yours are the horses that, conveying you, bring you to the dwelling
 of the donor (of the oblation) : divine leader (of rites), favourably inclined
 towards us, come with your rapid steeds.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಅಧಾ ಹ ಯಂತೋ ಅಶ್ವಿನಾ ಪೃಷ್ಠಃ ಸಚಂತ ಸೂರಯಃ |

ತಾ ಯಂಸತೋ ಮುಘವದ್ಭ್ಯೋ ಧ್ರುವಂ ಯಶಶ್ಚದಿರಸ್ಮಭ್ಯಂ ನಾಸತ್ಯಾ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಅಥ | ಹ | ಯಂತಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಪೃಕ್ಷಃ | ಸಚಂತ | ಸೂರಯಃ ||

ತಾ | ಯಂಸತಃ | ಮಘವತ್ಛಭ್ಯಃ | ಧ್ರುವಂ | ಯಶಃ | ಭರ್ದಿಃ | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ | ನಾಸತ್ಯಾ || ೫ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅಥಾ ಹಾಸಿ ಚಾಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನೌ ಯಂತಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ಗಚ್ಛಂತೋ ಯಜಮಾನಾಃ ಸೂರಯೋ
ಮೇಧಾವಿನಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಪೃಕ್ಷೋಽನ್ವಂ ಪ್ರಭೂತಂ ಸಚಂತ | ಸೇವಂತೇ | ಸಂಯಂತಿ ವಾ | ತಾ ತಾ
ಯುವಾಂ ಮಘವದ್ಭ್ಯೋಽನ್ವವದ್ಭ್ಯೋಽಸ್ತಭ್ಯಂ ಧ್ರುವಮನಿಚಲಿತಂ ಯಶೋಽನ್ವಂ ಯಶ ಏವ
ವಾ ಭರ್ದಿರ್ಗೃಹಂ ಯಂಸತಃ | ಪ್ರಯಚ್ಛತಂ | ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ವಿನೌ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಥಾ ಹ—ಮತ್ತು | ನಾಸತ್ಯಾ—ನಾಸತ್ಯಸಂಜ್ಞಕರಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ |
ಯಂತಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರುವ | ಸೂರಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಪೃಕ್ಷಃ—ಅನ್ನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು | ಸಚಂತ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ | ತಾ—ನೀವು | ಮಘವದ್ಭ್ಯಃ—ಹವಿರ್ಯುಕ್ತರಾದ | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ |
ಧ್ರುವಂ—ನಾಶರಹಿತವಾದ | ಯಶಃ—ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ | ಭರ್ದಿಃ—ಗೃಹವನ್ನೂ | ಯಂಸತಃ—ಒದಗಿಸಿರಿ.

ಭಾನಾರ್ಥ

ನಾಸತ್ಯಸಂಜ್ಞಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ, ಯಜಮಾನರೂ
ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀವು ಹವಿರ್ಯುಕ್ತರಾದ ನಮಗೆ ನಾಶರಹಿತವಾದ
ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ, ಗೃಹವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿರಿ.

English Translation

The pious worshippers now approaching you unite to offer (you sacri-
ficial) food : do you two, Nasatyas, grant to us who are affluent (in offer-
ings) enduring fame and dwelling.

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ಪ್ರ ಯೇ ಯಯುರವೃಕಾಸೋ ರಥಾಇವ ನೃಪಾತಾರೋ ಜನಾನಾಂ |

ಉತ ಸ್ವೇನ ಶನಸಾ ಶೂಶುವುರ್ನರೆ ಉತ ಕ್ಷಿಯಂತಿ ಸುಕ್ಷಿತಿಂ || ೬ ||

ಪದಪಾಠಃ

ಪ್ರ | ಯೇ | ಯಯುಃ | ಅವ್ಯಕಾಸಃ | ರಥಾಃ೨೩೪೫ | ಸ್ವಪಾತಾರಃ | ಜನಾನಾಂ ||

ಉತ | ಸ್ವೇನ | ಶವಸಾ | ಶೂಶುವುಃ | ನರಃ | ಉತ | ಕ್ಷಿಯಂತಿ | ಸುಕ್ಷಿತಿಂ || ೬ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಯೇ ಯಜಮಾನಾ ಅವ್ಯಕಾಸಃ ಪರಕೀಯಧನಸ್ಯಾನಾದಾಕಾರೋ ಜನಾನಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಸ್ವಪಾತಾರ ಮುತ್ಸಿಗ್ನೂಪಾಣಾಂ ಸ್ವಣಾಂ ರಕ್ಷಿತಾರಃ ಸಂತೋ ಯಯುಃ ಯುವಾಂ ಪ್ರಾಪ್ನು-
ವಂತಿ ಹವಿರ್ಭಿಃ | ಪ್ರಾಪ್ತೌ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ರಥಾ ಇವ ಪ್ರೀತ್ಯಾದಿಪೂರ್ಣ ರಥಾ ಯಥಾ ಪ್ರಾಪ್ನು-
ವಂತಿ ಸ್ವಾಮಿಗೃಹಂ | ಉತೇತ್ಯಯಮುತ್ತರವಾಕ್ಯಾಪೇಕ್ಷಃ | ಅಪಿ ಚ ತೇ ನರೋ ಯಜಮಾನಾಃ ಸ್ವೇನ
ಶವಸಾ ಸ್ವೀಯೇನ ಬಲೇನ ಶೂಶುವುಃ | ವರ್ಧಂತೇ | ಉತಾಪಿ ಚ ಸುಕ್ಷಿತಿಂ ಸುನಿವಾಸಂ ಕ್ಷಿಯಂತಿ |
ಗಚ್ಛಂತಿ | ಪ್ರಾಪ್ನು-
ವಂತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯೇ—ಯಾವ ಯಜಮಾನರು | ಅವ್ಯಕಾಸಃ—ಹಿಂಸಾರಹಿತರಾಗಿ | ಜನಾನಾಂ—ಮಾನವರ ನಡುವೆ |
ಸ್ವಪಾತಾರಃ—ಮುಷಿಗಳ ರಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದು | ರಥಾ ಇವ—ಧಾನ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗಾಡಿಗಳು ಯಜಮಾನನ ಗೃಹ
ವನ್ನು ಸೇರುವಂತೆ | ಪ್ರ ಯಯುಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೇವಿಸಲು ಸಮಾಪಿಸುವರೋ | ನರಃ—ಅದೇ ಯಜಮಾನರು |
ಸ್ವೇನ ಶವಸಾ—ತಮ್ಮ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ | ಶೂಶುವುಃ—ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ | ಉತ—ಮತ್ತು |
ಸುಕ್ಷಿತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಗೃಹವನ್ನು | ಕ್ಷಿಯಂತಿ—ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ |

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನರು ಹಿಂಸಾರಹಿತರಾಗಿ ಮಾನವರ ನಡುವೆ ಮುಷಿಗಳೆಲ್ಲ ರಕ್ಷ
ಕರಾಗಿದ್ದು ಧಾನ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗಾಡಿಗಳು ಯಜಮಾನನ ಗೃಹವನ್ನು ಸೇರುವಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೇವಿಸಲು ಸಮಾಪಿ
ಸುವರೋ ಅದೇ ಯಜಮಾನರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಉತ್ತಮವಾದ
ವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಗೃಹವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Those worshippers, the benefactors of men, doing injury to none
who repair to you, like waggons (to the farm), either prosper by their own
strength, or inhabit an excellent abode.

ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ವೃಷಾ ಅವ ಇತ್ಯುಷ್ವರ್ಚಂ ಸಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ | ಅತ್ರಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ |
ವೃಷಾ ಅಷ್ಟಾವುಷಸ್ಯಂ ತು ವಾ ಇತಿ | ತು ವಾ ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತಾ ದಿಪರಿಭಾಷಯೇದಮಾದೀನಿ ಸಪ್ತ
ಸೂಕ್ತಾನ್ಯುಷೋದೇವತ್ಯಾನಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಉಷಸ್ಯೇ ಕೃತೌ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇ ಭಂದಸ್ಯಾಶ್ವಿನಶಪ್ತೇ
ಚೇದಮಾದೀನಿ ಷಟ್ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತಥಾ ಚ ಸೂತ್ರೈತೇ | ವೃಷಾ ಆವೋ ದಿವಿಜಾ ಇತಿ ಷಡಿತಿ
ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ | ಅ. ೪-೧೪ | ಇತಿ || ಋಗ್ವಿಧಾನ ಅಖ್ಯಾತೋ ವಿನಿಯೋಗೋಽತ್ರ ಲಿಖ್ಯತೇ | ರಾತ್ಯಾ
ಅಪರಕಾಲೇ ಯ ಉತ್ಥಾಯ ಪ್ರಯತಃ ಶುಚಿಃ | ವೃಷಾ ಇತ್ಯುಪತಿಷ್ಠೇತ ಷಡ್ವಿಃ ಸೂಕ್ತೈಃ ಕೃತಾಂ-
ಜಲಿಃ || ಪ್ರಾಪ್ತುಯಾತ್ಸೇ ಹಿರಣ್ಯಾನಿ ನಾನಾರೂಪಂ ಧನಂ ಬಹು | ಗಾ ಅಶ್ವಾನುರುಷಾನ್ಧಾನ್ಯಂ ಸ್ತ್ರಿಯೋ
ವಾಸಾಂಸ್ಯಜಾವಿಕಂ | ಋಗ್ವಿ-೨-೨೮ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ವೃಷಾ ಅವಃ—ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವೃಷಾ ಅಷ್ಟಾವು-
ಷಸ್ಯಂ ತು ವೈ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಏಳು ಸೂಕ್ತಗಳು ಉಷೋದೇವತಾಕವು.
ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಷಸ್ಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿಯೂ,
ಆಶ್ವಿನಶಪ್ತಮಂತ್ರಗಳಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಆರು ಸೂಕ್ತಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ
ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ವೃಷಾ ಆವೋ ದಿವಿಜಾ ಇತಿ ಷಡಿತಿ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೪) ವಿವೃತ
ವಾಗಿರುವುದು. ಋಗ್ವಿಧಾನವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದೆ:—

ವೃಷಾ ಇತ್ಯುಪತಿಷ್ಠೇತ ಷಡ್ವಿಃ ಸೂಕ್ತೈಃ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ |

ಪ್ರಾಪ್ತುಯಾತ್ಸೇ ಹಿರಣ್ಯಾನಿ ನಾನಾರೂಪಂ ಧನಂ ಬಹು |

ಗಾ ಅಶ್ವಾನ್ ಪುರುಷಾನ್ ಧಾನ್ಯಂ ಸ್ತ್ರಿಯೋ ವಾಸಾಂಸ್ಯಜಾವಿಕಂ ||

(ಋಗ್ವಿಧಾನ. ೩೧೭-೧೮)

ವೃಷಾ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಆರು ಸೂಕ್ತಗಳಿಂದ ಕೃತಾಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವವನಿಗೆ ನಾನಾ
ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಧನಗಳು, ಸುವರ್ಣ, ಗೋವುಗಳು, ಅಶ್ವಗಳು, ಭೃತ್ಯರು, ಧಾನ್ಯ, ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಉತ್ತಮ
ವಸ್ತ್ರಗಳು, ಆಡು, ಕುರಿ ಮೊದಲಾದ ಪಶುಸಂಪತ್ತು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಲಭಿಸುವುವು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೭೫

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೭೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೨೨ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೮ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಉಷಾಃ ||

ಭಂದಾ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ

ವೃ॒ಷಾ॑ ಆ॒ವೋ॑ ದಿ॒ವಿ॒ಜಾ॑ ಋ॒ತೇ॑ನಾವಿ॒ಷ್ಣು॑ಣ್ಣಾನಾ ಮ॒ಹಿ॒ಮಾ॑ನ॒ಮಾಗಾ॑ತ್ |

ಅ॒ಪ॒ ದ್ರು॒ಹಸ್ತ॑ಮ॒ ಆನ॑ರಜು॒ಷ್ಠಮಂ॑ಗಿರಸ್ತ॒ಮಾ ಪ॒ಥ್ಯಾ॑ ಅ॒ಜೀ॑ಗಃ || ೧ ||

ಪದಪಾಠಃ

ವಿ | ಉ॒ಷಾಃ | ಆ॒ವಃ | ದಿ॒ವಿ॒ಜಾಃ | ಋ॒ತೇ॑ನ | ಆ॒ವಿ॒ಃ ಕೃ॒ಣ್ಣಾ॑ನಾ | ಮ॒ಹಿ॒ಮಾ॑ನಂ | ಆ | ಅ॒ಗಾತ್ ||

ಅ॒ಪಃ | ದ್ರು॒ಹಃ | ತ॒ಮಃ | ಆ॒ವಃ | ಅ॒ಜು॒ಷ್ಠಂ | ಅಂ॑ಗಿರಸ್ತ॒ಮಾ | ಪ॒ಥ್ಯಾಃ | ಅ॒ಜೀ॑ಗ॒ರಿತಿ || ೧ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಇಯಮುಷಾ ದಿವಿಜಾ ದಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಾ ಸತೀ ನ್ಯಾವಃ | ವೃಚ್ಚತ್ | ಏಭಾನಂ ಕೃತವತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ವಸಿನಿವಾಸನಾಚ್ಯುತೃ ವಿಪೂರ್ವೋ ವೃಚ್ಚನೇ ಭವೇತ್ | ಛಂದಸ್ಸಪಿ ದೃಶ್ಯತ ಇತ್ಯಾಟ | ದೃಶಿಗ್ರಹಣಸ್ಯ ವಿಧ್ಯಂತರೋಪಸಂಗ್ರಹಣಾರ್ಥತ್ವಾದನಜಾದೇರಪ್ಯದಾಗಮಃ | ಹಲ್‌ಜ್ಜಾಬ್ಬು ಇತಿ ಲೋಪಃ || ಸೈವೋಷಾ ಋತೇನ ತೇಜಸಾ ಮಹಿಮಾನಂ ಸ್ವಮಹತ್ತ್ವಮಾವಿಷ್ಣುಣ್ಣಾನಾಗಾತ್ | ಅಗತವತೀ | ಅಗತ್ಯ ಚ ದ್ರುಹೋಽಸ್ಮದ್ಧೋಗ್ಧ್ವಾನಜುಷ್ಠಂ ಸರ್ವೇಷಾಮಪ್ರಿಯಂ ತಮಶ್ಚಾಪಾವಃ | ಅಪವೃಣೋತಿ | ಕಿಂಚಾಗಿರಸ್ತಮಾ | ಅಂಗೇರ್ಗತ್ಯರ್ಥಾದಂಗಿರಾಃ | ಗಂತ್ಯತಮಾ ಪಥ್ಯಾಃ ಪದವೀರಜೀಗಃ | ಉದ್ಗಿರಿತಿ | ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ವ್ಯವಹಾರಾಯ ಪ್ರಕಾಶಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉ॒ಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು | ದಿ॒ವಿ॒ಜಾಃ—ದ್ವೈಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನಳಾಗಿ | ವಿ ಆ॒ವಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ | ಋ॒ತೇ॑ನ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ಮ॒ಹಿ॒ಮಾ॑ನಂ—ತನ್ನ ಮಹತ್ವವನ್ನು | ಆ॒ವಿ॒ಷ್ಣು॑ಣ್ಣಾನಾ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತ | ಅ॒ಗಾತ್—ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ | ದ್ರು॒ಹಃ—ನಮಗೆ ಕೇಡುಬಯಸುವವರನ್ನೂ | ಅ॒ಜು॒ಷ್ಠಂ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಪ್ರಿಯವಾದ | ತ॒ಮಃ—ಕತ್ತಲೆಯನ್ನೂ | ಅ॒ಪಃ ಆ॒ವಃ—ದೂರಮಾಡುತ್ತಾಳೆ | ಅಂ॑ಗಿರಸ್ತ॒ಮಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ | ಪಂ॒ಥಾಃ—ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು | ಅ॒ಜೀ॑ಗಃ—ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಉಷೋದೇವಿಯು ದ್ವೈಲೋಕದಲ್ಲಿ (ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ) ಉತ್ಪನ್ನಳಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ತನ್ನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ನಮಗೆ ಕೇಡುಬಯಸುವವರನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸಕಲರಿಗೂ ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನೂ ದೂರಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

English Translation

The Dawn, the daughter of heaven, has risen : she comes, manifesting her magnificence in light : she scatters our foes as well as the odious darkness, and relumes the paths that are to be trodden (by living beings).

ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ

ಮಹೇ ನೋ ಅದ್ಯ ಸುವಿತಾಯ ಬೋಧ್ಯುಷೋ ಮಹೇ ಸೌಭಗಾಯ ಪ್ರ
ಯಂಧಿ |

ಚಿತ್ರಂ ರಯಿಂ ಯಶಸಂ ಧೇಹ್ಯಸ್ಮೇ ದೇವಿ ಮರ್ತೇಷು ಮಾನುಷಿ ಶ್ರವಸ್ಯುಂ ||

ಪದಸಾರಃ

ಮಹೇ | ನಃ | ಅದ್ಯ | ಸುವಿತಾಯ | ಬೋಧಿ | ಉಷಃ | ಮಹೇ | ಸೌಭಗಾಯ | ಪ್ರ | ಯಂಧಿ ||

ಚಿತ್ರಂ | ರಯಿಂ | ಯಶಸಂ | ಧೇಹಿ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ದೇವಿ | ಮರ್ತೇಷು | ಮಾನುಷಿ | ಶ್ರವಸ್ಯುಂ ||೨||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ

ಅದ್ಯ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಮಹೇ ಮಹತೇ ಸುವಿತಾಯ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಯೇ ಸುಖಗಮನಾಯ ವಾ
ಬೋಧಿ | ಭವ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಉಷಃ ಮಹೇ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ಸೌಭಾಗ್ಯಾಯ ಪ್ರ. ಯಂಧಿ |
ಪ್ರಯಚ್ಛಾಸ್ಮಾನ್ | ಕಿಂಚಿ ಚಿತ್ರಂ ಜಾಯೇನೀಯಂ ಯಶಸಂ ಯಶೋಯುಕ್ತಂ ರಯಿಂ ಧನಂ ಧೇಹಿ
ಧಾರಯಾಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು | ಹೇ ಮಾನುಷಿ ಮನುಷ್ಯಹಿತೇ ದೇವಿ ಮರ್ತೇಷ್ವಸ್ಮಾಸು ಶ್ರವಸ್ಯಮನ್ನವಂತಂ
ಪುತ್ರಂ ಧೇಹೀತ್ಯನುಷಂಗಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಅದ್ಯ—ಇಂದು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಮಹೇ—ಮಹತ್ತಾದ | ಸುವಿ-
ತಾಯ—ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ | ಬೋಧಿ—ಗಮನಿಸು | ಮಹೇ—ಮಹತ್ತಾದ | ಸೌಭಗಾಯ—ಕಲ್ಯಾಣಕಾ-
ಯೂ | ಪ್ರಯಂಧಿ—ಪ್ರೇರಿಸು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಚಿತ್ರಂ—ಆಕರ್ಷಕವೂ | ಯಶಸಂ—ಯಶೋಯುಕ್ತವೂ ಆದ |
ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಧೇಹಿ—ಸ್ಥಾಪಿಸು | ಮಾನುಷಿ ದೇವಿ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಣಿಯಾದ ಎಲೈ ಉಷೋ
ದೇವಿಯೇ | ಮರ್ತೇಷು—ಮಾನವರಾದ ನಮಗೆ | ಶ್ರವಸ್ಯುಂ—ಅನ್ನಯುಕ್ತರಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಇಂದು ನಮಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು. ಮಹತ್ತಾದ ಕಲ್ಯಾ-
ಣವನ್ನು ಒದಗಿಸು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಕವೂ ಯಶೋಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸು. ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಣಿ-
ಯಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಮಾನವರಾದ ನಮಗೆ ಅನ್ನಯುಕ್ತರಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸು.

English Translation

Be unto us to-day the cause of great felicity : bestow, Ushas, (what is
promotive) of great prosperity : give us wonderful riches and reputation :
grant, divine benefactress of men, to mortals flourishing male posterity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏತೇ ತೈ ಭಾನವೋ ದರ್ಶತಾಯಾಶ್ಚಿತ್ರಾ ಉಷಸೋ ಅಮೃತಾಸ ಆಗುಃ |
ಜನಯಂತೋ ದೈವ್ಯಾನಿ ವ್ರತಾನ್ಯಪೃಣಂತೋ ಅಂತರಿಕ್ಷಾ ವ್ಯಸೃಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏತೇ | ತೈ | ಭಾನವಃ | ದರ್ಶತಾಯಾಃ | ಚಿತ್ರಾಃ | ಉಷಸಃ | ಅಮೃತಾಸಃ | ಆ | ಆಗುಃ |
ಜನಯಂತಃ | ದೈವ್ಯಾನಿ | ವ್ರತಾನಿ | ಅಪೃಣಂತಃ | ಅಂತರಿಕ್ಷಾ | ನಿ | ವ್ಯಸೃಃ || ೩ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ದರ್ಶತಾಯಾ ದರ್ಶನೀಯಾಯಾಃ ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತಾಯಾ ಉಷಸ ಏತೇ ಪುರೋ ದೃಶ್ಯಮಾ-
ನಾಸ್ತೈ ತೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಶ್ಚಿತ್ರಾಃ ಪೂಜ್ಯಾ ಆಶ್ವರ್ಯಭೂತಾ ನಾ ಅಮೃತಾಸೋಽಮರಣಾ ಅನಶ್ವರಾ
ಭಾನವೋ ರಶ್ಮಯ ಆಗುಃ | ಆಗಚ್ಛಂತಿ | ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಃ | ದೈವ್ಯಾನಿ ದೇವಾನಾಂ ಸಂಬಂಧೀನಿ
ವ್ರತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಜನಯಂತ ಉತ್ಪಾದಯಂತಃ | ತದನುಕೂಲಪ್ರಕಾಶಪ್ರದಾನಾತ್ತದ್ವಂದ್ವದಕತ್ವ-
ಮೇಷಾಂ | ಅಂತರಿಕ್ಷಾಂತರಿಕ್ಷಾಣ್ಯಾಪೃಣಂತ ಅಪೂರಯಂತಃ | ಏಕಸ್ಯೈವಾಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ವಾಯುಮೇಘ-
ಪಕ್ಷಿಣಾಮಾಲಂಬನೋಪಾಧಿನಾ ತ್ರಿವಿಧತ್ವಂ | ಆತೋ ಬಹುವಚನಮುಪಪನ್ನಂ | ಏವಂ ಕುರ್ವತೋ
ಭಾನವೋ ವ್ಯಸೃಃ | ನಿವಿಧಂ ತಿಷ್ಠಂತಿ | ಸರಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದರ್ಶತಾಯಾಃ—ಸುಂದರರೂಪಳಾದ | ಉಷಸಃ—ಉಷೋದೇವಿಯ | ಏತೇ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರ
ವಾಗುವವೂ | ತೈ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ | ಚಿತ್ರಾಃ—ಅಕರ್ಷಕವಾದವೂ | ಅಮೃತಾಸಃ—ನಾಶರಹಿತವೂ ಆದ |
ಭಾನವಃ—ರಶ್ಮಿಗಳು | ದೈವ್ಯಾನಿ—ದೇವಸಂಬಂಧವಾದ | ವ್ರತಾನಿ—ಕರ್ಮಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು | ಜನಯಂತಃ—
ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತ | ಆಗುಃ—ಪ್ರಸರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿವೆ | ಅಂತರಿಕ್ಷಾ—ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನು | ಆ ಪೃಣಂತಃ—ವ್ಯಾಪಿಸಿ
ತುಂಬುತ್ತ | ವ್ಯಸೃಃ—ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆ.

• ಭಾವಾರ್ಥಃ •

ಸುಂದರರೂಪಳಾದ ಉಷೋದೇವಿಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುವವೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ, ಅಕರ್ಷಕವೂ, ನಾಶ
ರಹಿತವೂ ಆದ ರಶ್ಮಿಗಳು ದೇವತಾಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿವೆ.
ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ತುಂಬುತ್ತ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆ.

English Translation

These wonderful, immortal rays of the beautiful Dawn appear,
giving birth to the pious rites of divine worship, and filling the firmament,
they spread around.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏ॒ಷಾ ಸ್ಯಾ॑ ಯು॒ಜಾನಾ॑ ಪ॒ರಾಕಾತ್ಪಂಚ॑ ಸ್ತೀ॒ತಿಃ ಪರಿ॑ ಸ॒ದ್ಯೋ ಜಿ॑ಗಾತಿ |
ಅ॒ಭಿಪಶ್ಯ॑ಂತೀ ವ॒ಯುನಾ॑ ಜನಾ॒ನಾಂ ದಿ॒ವೋ ದು॒ಹಿತಾ ಭುವ॑ನಸ್ಯ ಪ॒ತ್ನೀ ||೪||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಏ॒ಷಾ | ಸ್ಯಾ॑ | ಯು॒ಜಾನಾ॑ | ಪ॒ರಾಕಾತ್ | ಪಂಚ॑ | ಸ್ತೀ॒ತಿಃ | ಪರಿ॑ | ಸ॒ದ್ಯಃ | ಜಿ॑ಗಾತಿ |
ಅ॒ಭಿಪಶ್ಯ॑ಂತೀ | ವ॒ಯುನಾ॑ | ಜನಾ॒ನಾಂ | ದಿ॒ವಃ | ದು॒ಹಿತಾ | ಭುವ॑ನಸ್ಯ | ಪ॒ತ್ನೀ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಷಾ ಸ್ಯಾ ಸೋಷಾಃ ಪರಾಕಾದ್ಧೂರದೇಶಾದ್ಧೂರೇ ಸ್ಥಿತಾಪಿ ಯುಜಾನೋದ್ಯೋಗಾ ಕುರ್ವಾಣಾ ಪ್ರಕಾಶಾಯ ಪಂಚ ಸ್ತೀರ್ನಿಷಾದಪಂಚಮಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ವರ್ಣಾನ್ ಸದ್ಯಃ ಪರಿ ಜಿಗಾತಿ | ಕಿಂ | ಕುರ್ವತೀ | ಜನಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ವಯುನಾ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾನ್ಯಭಿಪಶ್ಯಂತೀ ಸಾಸ್ತೀತ್ವೇನಾವಲೋಕಯಂತೀ | ಕೀದೃಶೀ ಸಾ | ದಿವೋ ದುಹಿತಾ ದುಹಿತೃಸ್ಥಾನೀಯಾ ಭುವನಸ್ಯ ಭೂತಜಾತಸ್ಯ ಪತ್ನೀ ಪಾಲಯಿತ್ರೀ | ಪರಿ ಜಿಗಾತಿತ್ಯನ್ವಯಃ ||

| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ದುಹಿತಾ—ಪುತ್ರಿಯೂ | ಭುವನಸ್ಯ—ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ | ಪತ್ನೀ—ಪಾಲಕಳೂ | ಸ್ಯಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ ಆದ | ಏಷಾ—ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು | ಜನಾನಾಂ—ಮಾನವರ | ವಯುನಾ—ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು | ಅಭಿಪಶ್ಯಂತೀ—ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ | ಪರಾಕಾತ್—ಅತ್ಯಂತ ದೂರದೇಶದಿಂದಲೂ | ಯುಜಾನಾ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ | ಪಂಚಸ್ತೀತಿಃ—ನಿಷಾದಾದಿ ಪಂಚವಿಧವಾದ ಜನರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ | ಸದ್ಯಃ—ಒಡನೆಯೇ | ಪರಿ ಜಿಗಾತಿ—ಸಮೀಪಿಸಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥಃ ||

ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯೂ, ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಪಾಲಕಳೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು ಮಾನವರ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ಅತ್ಯಂತ ದೂರದೇಶದಿಂದಲೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ನಿಷಾದಾದಿ ಪಂಚವಿಧವಾದ ಜನರ ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಒಡನೆಯೇ ಸಮೀಪಿಸಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ.

English Translation

Exerting herself, she approaches rapidly from afar (to give light) to the five classes of men, witnessing the thoughts of men, the daughter of heaven, the benefactress of living beings.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಾಜಿನೀವತೀ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಯೋಷಾ ಚಿತ್ರಮುಷಾ ರಾಯ ಈಶೇ
ವಸೂನಾಂ ।

ಋಷಿಷ್ಪತಾ ಜರಯಂತೀ ಮುಘೋನೀ ಉಚ್ಚತಿ ವಹ್ನಿಭಿಗೃಣಾನಾ ॥

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ವಾಜಿನೀವತೀ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ | ಯೋಷಾ | ಚಿತ್ರಮುಷಾ | ರಾಯಃ | ಈಶೇ | ವಸೂನಾಂ |

ಋಷಿಷ್ಪತಾ | ಜರಯಂತೀ | ಮುಘೋನೀ | ಉಷಾಃ | ಉಚ್ಚತಿ | ವಹ್ನಿಭಿಃ | ಗೃಣಾನಾ || ೫ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ವಾಜಿನೀವತೀ ಬಹುನ್ನಾ | ಯದೃಪ್ಯುಷೋನಾಮೃತತ್ ತಥಾಪಿ ಚಿತ್ರಮುಘೇತ್ಯಸ್ಯಾಪ್ಯುಷೋ-
ನಾಮಕಸ್ಯ ಪೃಥಗ್ವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾದತ್ಯೇಕೋ ಯೋಗರೂಢೋವಗಂತವ್ಯಃ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಯೋಷಾ
ಯೋಷಿಚ್ಚಿತ್ರಮುಷಾ ವಿಚಿತ್ರಧನಾ ವಿಚಿತ್ರರತ್ನಾಖ್ಯಧನಾ ವಾ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯಾವಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ತಸ್ಯ
ವಸೂನಾಂ ದೇವನುನುಷ್ಯಾದಿಸರ್ವಾಶ್ರಯಾಣಾಂ ಧನಾನಾಂ ಚೇಶೇ | ಈಶ್ಯೇ | ಅಥವಾ ವಸವೋ
ವಾಸಕಾ ರತ್ನಯಃ | ತೇಷಾಮಪೀಶ್ಯೇ | ಋಷಿಷ್ಪತಾ ಋಷಿಭಿಃ ಸ್ತುತಾ ಜರಯಂತೀ ಪ್ರಾಣಿಜಾತಾನಿ |
ಉಷಾಃ ಖಲು ಪುನಃಪುನರಾವರ್ತಮಾನಾ ಪ್ರಾಣಿಜಮಾಯುಃ ಕ್ಷಪಯತಿ | ಮುಘೋನೀ ಧನವತ್ಯುಷಾ
ವಹ್ನಿಭಿಃ ಕರ್ಮವೋಢ್ಯಭಿಯಂಜಮಾನೈರ್ಗೃಣಾನಾ ಸ್ತಾಯಮಾನೋಚ್ಚತಿ | ವಿಭಾನಂ ಕರೋತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ವಾಜಿನೀವತೀ—ಅನ್ನವಂತಳೂ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ | ಯೋಷಾ—ಪತ್ನಿಯೂ | ಚಿತ್ರಮುಷಾ—
ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಧನವುಳ್ಳವಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು | ರಾಯಃ—ಧನಕ್ಕೂ | ವಸೂನಾಂ—ಜಗತ್ತನ್ನು
ಆವರಿಸುವ ರತ್ನಗಳಿಗೂ | ಈಶೇ—ಒಡೆಯಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ | ಋಷಿಷ್ಪತಾ—ಋಷಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತಳೂ |
ಜರಯಂತೀ—ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವಳೂ | ಮುಘೋನೀ—ಸಂಪದ್ಭಕ್ತಳೂ ಆದ |
ಉಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು | ವಹ್ನಿಭಿಃ—ಕರ್ಮವಾಹಕರಾದ ಯಜಮಾನರಿಂದ | ಗೃಣಾನಾ—ಪ್ರಶಂಸಿತ
ಳಾಗಿ | ಉಚ್ಚತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಅನ್ನವಂತಳೂ, ಸೂರ್ಯನ ಪತ್ನಿಯೂ, ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಧನವುಳ್ಳವಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು ಧನಕ್ಕೂ
ಜಗತ್ತನ್ನು ಆವರಿಸುವ ರತ್ನಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಋಷಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತಳೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷಯಿಸು-
ವಂತೆ ಮಾಡುವವಳೂ, ಸಂಪದ್ಭಕ್ತಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು ಕರ್ಮವಾಹಕರಾದ ಯಜಮಾನರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತ
ಳಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆ.

English Translation

The bride of Surya, the distributor of food, the possessor of; wonderful health, she rules over treasures (of every kind) of riches hymned by the Rishis, the waster away of life, the mistress of opulence, she rises, glorified by the offerers (of oblations).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರತಿ ದ್ಯುತಾನಾಮರುಷಾಸೋ ಅಶ್ವಾತ್ಥಿತ್ರಾ ಅದೃಶ್ಯನ್ನಷಸಂ ವಹಂತಃ |
ಯಾತಿ ಶುಭ್ರಾ ವಿಶ್ವಪಿಶಾ ರಥೇನ ದಧಾತಿ ರತ್ನಂ ವಿಧತೇ ಜನಾಯ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರತಿ | ದ್ಯುತಾನಾಂ | ಅರುಷಾಸಃ | ಅಶ್ವಾಃ | ಚಿತ್ರಾಃ | ಅದೃಶ್ಯನ್ | ಉಷಸಂ | ವಹಂತಃ ||
ಯಾತಿ | ಶುಭ್ರಾ | ವಿಶ್ವಪಿಶಾ | ರಥೇನ | ದಧಾತಿ | ರತ್ನಂ | ವಿಧತೇ | ಜನಾಯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ಯುತಾನಾಂ ದ್ಯೋತಮಾನಾಮುಷಸಂ ವಹಂತೋ ಧಾರಯಂತೀರುಷಾಸ ಆರೋಚಮಾ-
ನಾಶ್ವಿತ್ರಾಶ್ಚಾಯನೀಯಾ ಅಶ್ವಾಃ ಪ್ರತ್ಯದೃಶ್ಯನ್ | ಪ್ರತಿದೃಶ್ಯಂತೇ | ಸಾ ಚೋಷಾಃ ಶುಭ್ರಾ ದೀಪ್ಯ-
ಮಾನಾ ವಿಶ್ವಪಿಶಾ ಬಹುರೂಪೇಣ ರಥೇನ ಯಾತಿ | ಸರ್ವತ್ರ ಗಚ್ಛತಿ | ವಿಧತೇ ಪರಿಚರತೇ ಜನಾಯ
ರತ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ಧನಂ ದಧಾತಿ | ದಧಾತಿ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದ್ಯುತಾನಾಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳಾದ | ಉಷಸಂ—ಉಷೋದೇವಿಯನ್ನು | ವಹಂತಃ—ವಹಿಸಿರುವವೂ |
ಅರುಷಾಸಃ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದವೂ | ಚಿತ್ರಾಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದವೂ | ಆದ | ಅಶ್ವಾಃ—ಅಶ್ವಗಳು |
ಪ್ರತ್ಯದೃಶ್ಯನ್—ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿವೆ | ಶುಭ್ರಾ—ತೇಜೋಯುತಳಾದ ಉಷಸ್ಸು | ವಿಶ್ವಪಿಶಾ—ಅನೇಕ
ರೂಪವುಳ್ಳ | ರಥೇನ—ರಥದೊಡನೆ | ಯಾತಿ—ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ | ವಿಧತೇ—ತನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ |
ಜನಾಯ—ಯಜಮಾನರಿಗೆ | ರತ್ನಂ—ರಮಣೀಯವಾದ ಧನವನ್ನು | ದಧಾತಿ—ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳಾದ ಉಷೋದೇವಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿರುವವೂ, ಕಾಂತಿಯುತವಾದವೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾದವೂ
ಆದ ಅಶ್ವಗಳು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿವೆ. ತೇಜೋಯುತಳಾದ ಉಷಸ್ಸು ಅನೇಕರೂಪವುಳ್ಳ ರಥದೊಡನೆ ಸರ್ವತ್ರ
ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ.

English Translation

The bright and wondrous steeds, conveying the resplendent Ushas, are visible : she advances, radiant in her every-way-moving chariot : she bestows wealth upon the man who practises sacred rites.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸತ್ಯಾ ಸತ್ಯೇಭಿರ್ಮಹತೀ ಮಹದ್ಭಿರ್ದೇವೀ ದೇವೇಭಿರ್ಯಜತಾ
ಯಜತ್ರೈಃ |

ರುಜತ್ ದೃಷ್ಟಾನ್ಯಾ ದದತ್ ಉಸ್ರಿಯಾಣಾಂ ಪ್ರತಿ ಗಾವಃ ಉಷಸಂ ವಾವಶಂತ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸತ್ಯಾ | ಸತ್ಯೇಭಿಃ | ಮಹತೀ | ಮಹತ್‌ಽಭಿಃ | ದೇವೀ | ದೇವೇಭಿಃ | ಯಜತಾ | ಯಜತ್ರೈಃ |

ರುಜತ್ | ದೃಷ್ಟಾನ್ಯಾ | ದದತ್ | ಉಸ್ರಿಯಾಣಾಂ | ಪ್ರತಿ | ಗಾವಃ | ಉಷಸಂ | ವಾವಶಂತ || ೭ ||

|| ಸಾಯಾಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸತ್ಯಾನ್ಯೈರಬಾಧ್ಯಾ ಮಹತೀ ಪೂಜನೀಯಾ ಪ್ರವೃದ್ಧಾ ವಾ ಗುಣೈರ್ದೇವೀ ದ್ಯೋತಮಾನಾ
ಯಜತಾ ಯಜನೀಯೋಷಾಃ ಸತ್ಯೇಭಿಃ ಸತ್ಯೈರ್ಮಹದ್ಭಿರ್ದೇವೈರ್ಯಜತ್ರೈರುಕ್ತಲಕ್ಷಣೈಃ ಕಿರಣೈರ್ನಿ-
ಪಾತಭಾಗ್ನಿರನ್ಯೈರ್ದೇವೈರ್ವಾ ಸಹಿತಾ ಸತೀ ದೃಷ್ಟಾನ್ಯತ್ಯಂತಂ ಸ್ಥಿರಾಣಿ ತಮಾಂಸಿ ರುಜತ್ | ಭಿಸತ್ತಿ |
ಉಸ್ರಿಯಾಣಾಂ | ಗೋನಾಮೈತತ್ | ಉತ್ಸ್ರಪಿಣ ಆಸಾಂ ಭೋಗಾ ಇತಿ ತದ್ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಃ | ತಾಸಾಂ
ಸಂಚಾರಾಯ ದದತ್ | ದದಾತಿ | ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ಪ್ರಕಾಶಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥವೋಸ್ರಿಯಾ ಗಾ ದದತ್ |
ದದಾತಿ ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯಃ | ಕಿಂ ಚ ಗಾವಃ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ಸರ್ವೇಽಪಿ ತನೋಽವರುದಾಃ
ಪ್ರಾಣಿನ ಉಷಸಂ ವಾವಶಂತ | ಉಶಂತಿ | ಕಾಮಯಂತೇ | ವಿಶೇಷೇಣ ಗವಾಂ ಪ್ರಥಮೇ ಸಂಚಾರಾ-
ರ್ಥಮುಷಸೋಽಪೇಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ತಾಸಾಂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನೋಕ್ತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದೇವೇಭಿಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಲ್ಲಿ | ದೇವೀ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳು | ಸತ್ಯೇಭಿಃ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕ
ವಾದ ತತ್ವಗಳೊಂದಿಗೆ | ಸತ್ಯಾ—ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪಳು | ಮಹದ್ಭಿಃ—ಮಹದ್ಗುಣವನ್ನ
ಮಹತೀ—ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವಳು | ಯಜತ್ರೈಃ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹರೊಂದಿಗೆ | ಯಜತಾ—ಪೂಜ್ಯಳು ಅದ ಉದೇ

ದೇವಿಯು | ದೃಷ್ಟಾನ್—ಅತ್ಯಂತ ಗಭೀರವಾದ ತಮಸ್ಸನ್ನೂ | ರುಜತ್—ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾಳೆ | ಉಸ್ರಿಯಾಣಾಂ—
ಗೋವುಗಳಿಗೆ | ದದತ್—ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ | ಗಾವಃ—ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ | ಉಷಸಂ—
ಉಷಸ್ಸಿನ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು | ನಾನಶಂತ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ.

• ಛಾಂದಾಃ •

ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳೂ, ಸತ್ಯತತ್ವವಾದ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ
ಸ್ವರೂಪಳೂ, ಮಹದ್ಗುಣವುಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವಳೂ, ಯಜ್ಞಾರ್ಹದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು
ಅತ್ಯಂತ ಗಭೀರವಾದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಸಕಲ
ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಉಷಸ್ಸಿನ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation

True with the truthful, great with the great, divine with the deities,
adorable with the adorable, she disperses the solid (glooms), she displays
(the pastures) of the cattle: all creatures, the cattle especially, are long
ing for the dawn.

• ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ •

ನೂ ನೋ ಗೋಮುದ್ವೀರವದ್ಧೇಹಿ ರತ್ನಮುಷೋ ಅಶ್ವಾವತ್ಪುರುಭೋಜೋ
ಅಸ್ಮೇ |

ಮಾ ನೋ ಬರ್ಹಿಃ ಪುರುಷತಾ ನಿದೇ ಕರ್ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ
ಸದಾ ನಃ || ೮ ||

• ಪದಪಾಠಃ •

ನು | ನಃ | ಗೋಮುತ್ | ವೀರವತ್ | ಧೇಹಿ | ರತ್ನಂ | ಉಷಃ | ಅಶ್ವಾವತ್ | ಪುರುಭೋಜಃ |
ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ |

ಮಾ | ನಃ | ಬರ್ಹಿಃ | ಪುರುಷತಾ | ನಿದೇ | ಕಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ಹೇ ಉಷಃ ನು ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಗೋಮುದ್ವಹುಭಿರ್ಗೋಭಿಯುಕ್ತಂ ವೀರವದ್ವೀರೈಃ ಪುತ್ರೈ-
ರುಪೇತಂ ರತ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ಧನಂ ಪುರುಭೋಜೋ ಬಹುನ್ ಚಾಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ಧೇಹಿ | ದೇಹಿ |

ಪಾದಭೇದಾದಸ್ಮೇ ಇತಿ ಪುನರಭಿಧಾನಂ | ನೋಽನ್ಯಾಕಂ ಬರ್ಹಿಯಂಜ್ಞಂ ಪುರುಷತಾ ಪುರುಷತಾಯಾಂ
ಪುರುಷಸಮೂಹೇಷು | ಅಸ್ತತ್ಸದೃಶೇಪ್ತಿತ್ಯರ್ಥಃ | ನಿರ್ದೇ ನಿಂದಾಯೈ ಮಾ ಕಃ | ಮಾ ಕಾರ್ಷೀಃ |
ಯಥಾ ತೇ ನಿಂದಂತಿ ತಥಾ ಮಾ ಕುರ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ನಮಃ—ಈಗ | ನಃ—ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ | ಅಶ್ವವತ್—ಅಶ್ವಯುಕ್ತ
ವಾದುದೂ | ಗೋಮತ್—ಗೋಯುಕ್ತವಾದುದೂ | ವೀರವತ್—ವೀರಪುತ್ರರಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಅದ
ರತ್ನಂ—ಧನವನ್ನೂ | ಪುರುಭೋಜಂ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ | ಅಸ್ತೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಭೇಹಿ-
ಸ್ಥಾಪಿಸು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಬರ್ಹಿಃ—ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಪುರುಷತಾ—ಮಾನವರ ಸಡುವೆ | ನಿರ್ದೇ—ನಿಂದೆಗೆ
ಪಾತ್ರವಾದುದನ್ನಾಗಿ | ಮಾ ಕಃ—ಮಾಡಬೇಡ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ |

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಈಗ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಅಶ್ವಯುಕ್ತವಾದುದೂ, ವೀರಪುತ್ರರಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ
ಅದ ಧನವನ್ನೂ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸು. ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾನವರ ಸಡುವೆ
ನಿಂದೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಡ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ
ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Bestow upon us, Ushas, wealth, comprising cattle and horses
abundant food, and male offspring: let not our sacrifice incur reproach
among men; and do you, (gods), ever cherish us with blessings.

ಎಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉದು ಜ್ಯೋತಿರಿತಿ ಸಪ್ತರ್ಶಂ ಪಪ್ತಂ ಸೂಕ್ತಂ ತ್ರೈಷ್ವಂಭಮುಪಸ್ಕಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ
ಉದು ಸಪ್ತೇತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ವಿನಸಪ್ತಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಉದು ಜ್ಯೋತಿಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಅರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು
ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಮಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಮನಿಯು; ಉಪಸ್ಥಾಪಕನೆಯು; ತ್ರೈಷ್ವಂಭ-
ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉದು ಸಪ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನಸಪ್ತ
ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೨೬

ಮಂಡಲ—೨ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೨೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವಗ—೨೩ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೨ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠ ||

ದೇವತಾ—ಉಷಾ ||

ಭದ್ರ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉದು ಜ್ಯೋತಿರನ್ಯತಂ ವಿಶ್ವಜನ್ಯಂ ವಿಶ್ವಾನರಃ ಸವಿತಾ ದೇವೋ ಅಶ್ರೇತ್ |
 ಕೃತ್ವಾ ದೇವಾನಾಮಜನಿಷ್ಠ ಚಕ್ಷುರಾನಿರಕರ್ಭುವನಂ ವಿಶ್ವಮುಷಾಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಅನ್ಯತಂ | ವಿಶ್ವಜನ್ಯಂ | ವಿಶ್ವಾನರಃ | ಸವಿತಾ | ದೇವಃ |
 ಅಶ್ರೇತ್ |

ಕೃತ್ವಾ | ದೇವಾನಾಂ | ಅಜನಿಷ್ಠ | ಚಕ್ಷುಃ | ಆವಿಃ | ಅಕಃ | ಭುವನಂ | ವಿಶ್ವಂ | ಉಷಾಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅನ್ಯತಮನ್ಯತತ್ವಸಾಧಕಮವಿನಾಶಿ ವಾ ವಿಶ್ವಜನ್ಯಂ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ಜನಾನಾಂ ಹಿತಕರಂ
 ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿಶ್ವಾನರಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ನೇತಾ ಸವಿತಾ ದೇವ ಉದಶ್ರೇತ್ | ಉರ್ಧ್ವಂ ಶ್ರಯತಿ | ದೇವಾನಾಂ
 ವ್ಯವಹರ್ತ್ವಾಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ವಾ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಕರ್ಮಣಾ ನಿಮಿತ್ತೇನ | ಯಾಗಾನು-
 ಷ್ಠಾನಾರ್ಥನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತದರ್ಥಂ ಯದ್ವಾ ದೇವಾನಾಂ ಚಕ್ಷುಶ್ಚಕ್ಷುಃ ಸ್ಥಾನೀಯಮೌಷಸಂ ತೇಜಃ
 ಕೃತ್ವಾ ಕರ್ಮಣಾ ನಿಮಿತ್ತೇನಾಜನಿಷ್ಠ | ಪ್ರಾದುರಭೂತ್ | ಉತ್ಸನ್ನಾ ಚೋಷಾ ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಂ ಭುವನಂ
 ಭೂತಜಾತಮಾನಿರಕಃ | ಪ್ರಾದುರಕಃ | ಅಕರೋತ್ | ಸಮಸ್ತಂ ಜಗದಾವಿಷ್ಕೃತವತೀ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ವಿಶ್ವಾನರಃ—ಸಕಲರಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನೂ | ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತ್ಯವು |
 ಅನ್ಯತಂ—ನಾಶರಹಿತವೂ | ವಿಶ್ವಜನ್ಯಂ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿತಕರವಾದುದೂ ಆದ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು |
 ಉದಶ್ರೇತ್—ಉರ್ಧ್ವಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾನೆ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳ | ಚಕ್ಷುಃ—ಕಣ್ಣುಗಳು |
 ಕೃತ್ವಾ—ಕರ್ಮನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಅಜನಿಷ್ಠ—ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತವಾಗಿದೆ | ಉಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು | ವಿಶ್ವಂ-
 ಭುವನಂ—ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ಆವಿಃ ಅಕಃ—ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಕಲರಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನೂ, ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ಸವಿತೃವು ನಾಶರಹಿತವೂ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿತಕರವೂ ಆದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಉಧ್ವಾರ್ತಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇವತೆಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕರ್ಮವಿಹೀನವಾಗಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿವೆ. ಉಪೋದೇವಿಯು ಸಕಲಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಗೋಚರವಾಗುಂಟೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ.

English Translation

The divine Savitri, the leader of all, sends upwards the immortal, all-benefiting light: the eye of the gods has been manifested for (the celebration of) religious rites: the dawn has made all creatures visible.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ಮೇ ಪಂಥಾ ದೇವಯಾನಾ ಅದ್ವೈತ್ಯಮರ್ಥಂತೋ ವಸುಭಿಃ-
ತಾಸಃ |

ಅಭೂದು ಕೇತುರುಷಸಃ ಪುರಸ್ತಾತ್ಪ್ರತೀಚ್ಯಾಗಾದಧಿ ಹರ್ವ್ಯೇಭ್ಯಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ಮೇ | ಪಂಥಾಃ | ದೇವಯಾನಾಃ | ಅದ್ವೈತ್ಯಂ | ಅಮರ್ಥಂತಃ | ವಸುಭಿಃ | ಇಷ್ಟತಾಸಃ |
ಅಭೂತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ಕೇತುಃ | ಉಷಸಃ | ಪುರಸ್ತಾತ್ | ಪ್ರತೀಚೀ | ಅ | ಆಗಾತ್ | ಅಗಾತ್ |
ಹರ್ವ್ಯೇಭ್ಯಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಜಿಭಾಷ್ಯ ||

ಮೇ ಮಯಾ ದೇವಯಾನಾ ದೇವಪ್ರಾಪಕಾಃ ಪಂಥಾಃ ಪಂಥಾನಃ ಪಾದ್ವೈತ್ಯಂ | ಪ್ರತ್ಯು-
ತ್ಯಂತೇ | ಕೇದೃಶಾಃ ಪಂಥಾನಃ | ಅಮರ್ಥಂತೋಽಹಿಂಸಂತೋ ವಸುಭಿಃ ಪ್ರತೀಚ್ಯತಾಸಃ
ಸಂಸ್ಕೃತಾಃ | ಪುರಸ್ತಾತ್ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಂ ದಿಶ್ಯುಷಸಃ ಕೇತುಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಂ ತೇಜೋಽಭೂತ್ | ಅಗಾತ್ |
ಜ್ಞಾಯತೇ | ಸೋಷಾಶ್ಚ ಪ್ರತೀಚೀ ಪ್ರತ್ಯಗಂಚನಾಸ್ಮದಭಿಮುಖೀ ಹರ್ವ್ಯೇಭ್ಯಾಃ ಪ್ರತೀಚ್ಯತೇಭ್ಯಃ
ಪ್ರದೇಶೇಭ್ಯಃ | ಹರ್ವ್ಯೇಶಬ್ದ ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶೋಪಲಕ್ಷಕಃ | ಆಗಾತ್ | ಅಗಾತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಮರ್ಥಂತಃ—ಹಿಂಸಾರಹಿತವಾದುವೂ | ವಸುಭಿಃ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಇಷ್ಟತಾಸಃ—ಪೂರ್ಣ-
ವಾದವೂ | ದೇವಯಾನಾಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆತರುವುವೂ ಆದ | ಪಂಥಾಃ—ಮಾರ್ಗಗಳು | ಮೇ—

ನನ್ನಿಂದ | ಪ್ರ ಅದೃಶ್ಯನ್—ನೋಡಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ | ಪುರಸ್ತಾತ್—ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ | ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸಿನ |
ಕೇತುಃ—ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸು | ಅಭೂತ್—ಗೋಚರವಾಗಿದೆ | ಪ್ರತೀಚೀ—ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ |
ಹರ್ಯೋಭ್ಯಃ ಅಧಿ—ಉನ್ನತವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ | ಆಗಾತ್—ಹಾದು ಬರುತ್ತದೆ.

• ಭಾವಾರ್ಥ •

ಹಿಂಸಾರಹಿತವೂ, ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದವೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆತರುವವೂ ಆದ ಮಾರ್ಗಗಳು
ನನ್ನಿಂದ ನೋಡಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. ಉಷಸ್ಸಿನ ಧ್ವಜದಂತಿರುವ ತೇಜಸ್ಸು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ
ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಾದು ಬರುತ್ತದೆ.

English Translation

The paths that lead to the gods are beheld by me, innocuous and
glorious with light: the banner of Ushas is displayed in the east, she
comes to the west, rising above high places.

• ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ •

ತಾನೀದಹಾನಿ ಬಹುಲಾನ್ಯಾಸನ್ಯಾ ಪ್ರಾಚೀನಮುದಿತಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ |

ಯತಃ ಪರಿ ಜಾರಇವಾಚರಂತ್ಯುಷೋ ದದೃಕ್ಷೇ ನ ಪುನರ್ಯತೀವ || ೩ ||

• ಪದಪಾಠಃ •

ತಾನಿ | ಇತ್ | ಅಹಾನಿ | ಬಹುಲಾನ್ | ಆಸನ್ | ಯಾ | ಪ್ರಾಚೀನಂ | ಉತ್ ಇತಾ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ |

ಯತಃ | ಪರಿ | ಜಾರಃ ಇವ | ಅಚರಂತೀ | ಉಷಃ | ದದೃಕ್ಷೇ | ನ | ಪುನಃ | ಯತೀ ಇವ || ೩ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ಹೇ ಉಷಃ ತಾನೀತ್ತಾನ್ಯೇವ ತವ ತೇಜಾಂಸಿ ಬಹುಲಾನ್ಯಾಹಾನ್ಯಾಸನ್ | ಉಷಃ ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತ-
ಸ್ಯೈವ ಕಾಲಸ್ಯಾಹಃಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರಾತ್ | ತಾನೀತ್ಯುಕ್ತಂ ಕಾನೀತ್ಯಾಹ | ಯಾ ಯಾನಿ ಸೂರ್ಯಸ್ಯೋ-
ದಿತೋದಿತಾವುದಯೇ ಸತಿ ಪ್ರಾಚೀನಂ ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಗ್ಗೇಶಂ ಪ್ರತ್ಯುದಯಂತಿ | ಯದ್ವಾ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ
ಪ್ರಾಚೀನೇ ದೇಶೇ ಯಾ ಯಾನ್ಯುದಿತೋದಿತಾನಿ ತಾನೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಉಷಃ ಯತೋ ಯೈಶ್ಚ
ತೇಜೋಭಿಃ ಪರಿ ದದೃಕ್ಷೇ ದೃಶ್ಯಸೇ ತ್ವಂ | ಜಾರ ಇವ ಪತ್ಯಾವಿವಾಚರಂತೀ ಸಮೀಪೇ ಸಂಚರಂತೀ
ಸಾಧ್ವೀ ನಾರೀನ ಜಾರೇ ರಾತ್ರೇರ್ಜರಯಿತರಿ ಸೂರ್ಯೇ ಸಂಚರಂತೀ ತ್ವಂ ದೃಶ್ಯಸೇ | ಯಥಾ ಲೋಕೇ
ದುಷ್ಟಂ ಭ್ರಮುಣಶೀಲಮುಪಿ ಪತಿಮತ್ಯಜ್ಞೈವ ಸಾಧ್ವೀ ಸಂಚರತಿ ತದ್ವತ್ ತಮುನಿಮುಂಚತೀ ತ್ವನಿ-

ತ್ಯರ್ಥಃ | ನ ಪುನರ್ಯತೀವ ಯತೀ ಪತಿಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯೇತತ್ಪತಃ ಸಂಚರಂತೀ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀವ ಸೂರ್ಯ-
ವಾಪರಿತ್ಯಜಂತೀ ತ್ವಂ | ಪುನರಿತ್ಯಯಂ ವೈಲಕ್ಷ್ಯದ್ಯೋತನಾರ್ಥಃ | ಏವಂ ಯೈಶ್ವೇಜೋಭಿಯುಕ್ತಾ
ಪರಿದೃಶ್ಯಸೇ ತಾನೈವಾಹಾನ್ಯಾಸನ್ನಿತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಯಾ—ಯಾವ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ |
ಉದಿತಾ—ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಪ್ರಾಚೀನಂ—ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುದೇ | ತಾನೀತ್—ಅವೇ
ತೇಜಸ್ಸುಗಳು | ಬಹುಲಾನಿ ಅಹಾನಿ—ಅನೇಕ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ | ಅರ್ಥನ್—ಅವಿರ್ಭೂತನಾಗಿದೆ | ಚಾರಣವ
ಆಚರಂತೀ—ಸಾಧ್ವಿಯು ಪತಿಪುರುಷನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವಂತೆ | ಯತಃ—ನಿನ್ನ ಅವೇ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಪರಿ
ದೃಶ್ಯಸೇ—ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತೀಯೆ | ನ ಪುನಃ ಯತೀವ—ರಸಿಸುನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬೇರೆ
ಗಮನವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಯಾವ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕನ್ನು
ಆಶ್ರಯಿಸುವುದೇ ಅವೇ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಅನೇಕ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿರ್ಭೂತನಾಗಿದೆ. ಸಾಧ್ವಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯಲ್ಲಿ
ವ್ಯವಹರಿಸುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಅವೇ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತೀಯೆ. ಪತಿಯನ್ನು
ತ್ಯಜಿಸಿ ಬೇರೆ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಗಮನವುಳ್ಳ ದುಷ್ಟಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation

Many are the days that have dawned before the rising of the sun,
on which you, Ushas, have been beheld like a wife repairing to an inconst-
tant husband, and not like one deserting him.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ ಇದ್ದೇವಾನಾಂ ಸಧನಾಧ ಆಸನ್ನತಾಪಾನಃ ಕನಯಃ ಪೂರ್ವಾಃ |

ಗೂಲ್ಹಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಪಿತರೋ ಅನ್ವವಿಂದನ್ತತ್ಯಮಂತ್ರಾ ಅಜನಯನ್ತು-

ಷಾಸಂ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇ | ಇತ್ | ದೇವಾನಾಂ | ಸಧನಾಧಃ | ಆಸನ್ | ಋತವಾನಃ | ಕನಯಃ | ಪೂರ್ವಾಃ |

ಗೂಲ್ಹಂ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಪಿತರಃ | ಅನು | ಅನ್ವಿಂದನ್ | ಸತ್ಯಮಂತ್ರಾಃ | ಅಜನಯನ್ | ಉಷಸಂ || ೪ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ತ ಇತ್ತೀಂಗಿರಸ ಏವರ್ಷೀಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ದೇವಾನಾಂ ಸಧಮಾದಃ ಸಹ ಮಾದ್ಯಂತ ಅಸನ್ |
ಅಭವನ್ | ತ ಇತ್ಯುತ್ತಂ ಕ ಇತ್ಯಾಹ | ಯ ಋತಾವಾನಃ ಸತ್ಯವಂತಃ ಕವಯೋಽನೂಚಾನಾಃ | ಯೇ
ನಾ ಅನೂಚಾನಾಸ್ತೇ ಕವಯಃ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೨-೩೪ | ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ಪೂರ್ವಾಃ ಪೂರ್ವಕಾಲೀನಾಃ
ಪಿತರಃ ಪಾಲಯಿತಾರಃ ಸರ್ವಸ್ಯಾಂಗಿರಸೋ ಗೂಲ್ಮಂ ತಮಸಾವೃತಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಸೌರ್ಯಂ ತೇಜೋಽನ್ತ-
ವಿಂದನ್ ಲಬ್ಧವಂತೋ ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ ತೇ ಸತ್ಯಮಂತ್ರಾಃ ಸತ್ಯಸ್ತುತಯಃ ಸಂತ ಉಷಾಸಮು-
ಷಸಮಜನಯನ್ | ಪ್ರಾದುರಕುರ್ವನ್ | ತುರಿಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾಮಿದದತ್ತಿಃ | ಋ. ೫-೪೦ ೭ |
ಅತ್ರಯಸ್ತಮನ್ತವಿಂದನ್ | ಋ. ೫-೪೦-೯ | ಇತಿ ನಿಗಮಾ | ಅತ್ರಾಂಗಿರಸಾಂ ಸ್ತುತೋಷಸ ಏವ
ಸ್ತುತಿರ್ಜ್ಞಾತವ್ಯಾ ||

• ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ •

ಋತಾವಾನಃ—ಸತ್ಯವಂತರೂ | ಕವಯಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ | ಪೂರ್ವಾಃ—ಪೂರ್ವ
ಕಾಲೋತ್ಪನ್ನರೂ | ಪಿತರಃ—ಪಾಲಕರೂ ಆದ ಯಾವ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು | ಗೂಲ್ಮಂ—ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ
ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಅನ್ತವಿಂದನ್—ಹೊಂದಿದರೋ | ತ ಇತ್—ಅವರೇ |
ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಸಧಮಾದಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರ್ಷಪಡುವವರಾಗಿ | ಅಸನ್—ಆಗಿದ್ದಾರೆ |
ಸತ್ಯಮಂತ್ರಾಃ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಮಂತ್ರವುಳ್ಳ ಅವರೇ | ಉಷಾಸಂ—ಉಷಸ್ಸನ್ನೂ | ಅಜನಯನ್—
ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದರು.

• ಭಾವಾರ್ಥ •

ಸತ್ಯವಂತರೂ, ಮೇಧಾವಿಗಳೂ, ಪೂರ್ವಕಾಲೋತ್ಪನ್ನರೂ, ಪಾಲಕರೂ ಆದ ಯಾವ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು
ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದರೋ, ಅವರೇ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರ್ಷಪಡ
ವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನರಿತ ಅವರೇ ಉಷಸ್ಸನ್ನೂ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದರು.

English Translation

Those ancient sages, our ancestors, observant of truth, rejoicing
together with the gods, discovered the hidden light, and, reciters of
sincere prayers, they generated the dawn.

• ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ •

ಸಮಾನ ಉರ್ವೇ ಅಧಿ ಸಂಗತಾಸಃ ಸಂ ಜಾನತೇ ನ ಯತಂತೇ ಮಿಥಸ್ತೇ |
ತೇ ದೇವಾನಾಂ ನ ಮಿನಂತಿ ವ್ರತಾನ್ಯಮರ್ಥಂತೋ ವಸುಭಿರ್ಯಾದ-
ಮಾನಾಃ || ೫ ||

• ಸದಸಾಃ •

ಸಮಾನೇ | ಉರ್ವೇ | ಅಧಿ | ಸಂಗತಾಃ | ಸಂ | ಜಾನತೇ | ನ | ಯತಂತೇ | ಮಿಥಃ | ತೇ |

ತೇ | ದೇವಾನಾಂ | ನ | ಮಿನಂತಿ | ವ್ರತಾನಿ | ಅನುಧ್ಯಂತಃ | ವಸುಭಿಃ | ಯಾದಮಾನಾಃ || ೫ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ಸಮಾನೇ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸಾಧಾರಣ ಉರ್ವೇ ಗೋಸಮೂಹೇ ಪಣಿಭಿರಪಹೃತೇ ಪುನರ್ಲಬ್ಧವ್ಯೇ ಸತಿ | ಅಧೀತ್ಯನರ್ಥಕಃ | ಸಂಗತಾಸೋ ಮಿಲಿತಾಃ ಸುತಸ್ತೇ ಸಂ ಜಾನತೇ | ಏಕಬುದ್ಧಯೋ ಭವಂತಿ | ನ ಮಿಥಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಯತಂತೇ | ಸಪ್ತೈವ ಸಾಧನಮನುತಿಷ್ಠಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತೇಽಂಗಿರಸೋ ದೇವಾನಾಂ ವ್ರತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಯಾಗಲಕ್ಷಣಾನಿ ನ ಮಿನಂತಿ | ನ ಹಿಸಂತಿ | ಕುತು ಪರಿಪಾಲಯಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಃ | ಅನುಧ್ಯಂತೋಽಹಿಸಂತೋ ವಸುಭಿರ್ವಾಽಕೈರುಪಸೃತಾ ತೇಜೋಭಿರ್ಯಾದಮಾನಾ ಗಚ್ಛಂತಃ ||

• ಶ್ರುತಿಸದಾರ್ಥ •

ಸಮಾನೇ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದ | ಉರ್ವೇ—ಗೋಸಮೂಹವು ಪುನಃ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ | ತೇ—ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು | ಸಂಗತಾಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು | ಸಂ ಜಾನತೇ—ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾದರು | ಮಿಥಃ—ಪರಸ್ಪರ | ನ ಯತಂತೇ—ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ | ಅನುಧ್ಯಂತಃ—ಹಿಂಸಾರ ಹಿತರಾಗಿ | ವಸುಭಿಃ—ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಯಾದಮಾನಾಃ—ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತ | ತೇ—ಅವರ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ | ವ್ರತಾನಿ —ಯಾಗಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ನ ಮಿನಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

• ಭಾವಾರ್ಥ •

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಗೋಸಮೂಹವು ಪುನಃ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾದರು. ಪರಸ್ಪರ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಹಿಂಸಾರಹಿತರಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಯಾಗಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದೇ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

When the common herd (of cattle had been stolen), then, associating they concurred, nor mutually contended : they obstructed not the sacrifices of the gods, but, unoffending, proceeded with the light (they had recovered).

• ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ •

ಪ್ರತಿ ತ್ವಾ ಸ್ತೋಮೈರೀಳತೇ ವಸಿಷ್ಠಾ ಉಷ್ಣಬುಧಃ ಸುಭಗೇ ತುಷ್ಟ್ವ-
ವಾಂಸಃ |

ಗವಾಂ ನೇತ್ರೀ ವಾಜಪತ್ನೀ ನ ಉಚ್ಚೋಷಃ ಸುಜಾತೇ ಪ್ರಥಮಾ ಜರಸ್ವ ||

• ಪ್ರಥಮಪಾಠಃ •

ಪ್ರತಿ | ತ್ವಾ | ಸ್ತೋಮೈಃ | ಈಳತೇ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ | ಉಷ್ಣಬುಧಃ | ಸುಭಗೇ | ತುಷ್ಟ್ವವಾಂಸಃ |

ಗವಾಂ | ನೇತ್ರೀ | ವಾಜಪತ್ನೀ | ನಃ | ಉಚ್ಚ | ಉಷಃ | ಸುಜಾತೇ | ಪ್ರಥಮಾ | ಜರಸ್ವ || ೭ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ಹೇ ಸುಭಗೇ ದೇವೃಷಃ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮುಷಬುಧ ಉಷಸಿ ಬುಧ್ಯಂತಸ್ತುಷ್ಟ್ವವಾಂಸಃ ಸ್ತುವಂತೋ
ವಸಿಷ್ಠಾಃ ಸ್ತೋಮೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೀಳತೇ | ಸ್ತುವಂತಿ | ಗವಾಂ ನೇತ್ರೀ ಪ್ರಾಪಯಿತ್ರೀ ವಾಜಪತ್ನೀನ್ನಸ್ಯ
ಪಾಲಯಿತ್ರೀ | ಅನ್ನದಾತ್ರೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಈದೃಶೀ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ತದರ್ಥಮುಚ್ಯ | ವಿಭಾಹಿ | ಹೇ ಉಷಃ
ಸುಜಾತೇ ಸುಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೇ ಪ್ರಥಮೇತರದೇವೇಭ್ಯೋ ಮುಖ್ಯಭೂತಾ ಜರಸ್ವ ||

• ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ •

ಸುಭಗೇ—ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕಳಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಉಷ್ಣಬುಧಃ—ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ
ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವವರೂ | ತುಷ್ಟ್ವವಾಂಸಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರೂ ಆದ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ವಸಿಷ್ಠಮುಷಿಗಳೂ |
ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಸ್ತೋಮೈಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಈಳತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ | ಗವಾಂ—ಗೋವುಗಳನ್ನು |
ನೇತ್ರೀ—ಹೊಂದಿಸುವವಳೂ | ವಾಜಪತ್ನೀ—ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಪಾಲಕಳೂ ಆದ ನೀನು | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ಉಚ್ಚ—
ಪ್ರಕಾಶಿಸು | ಸುಜಾತೇ—ಉತ್ತಮನಾದ ಉತ್ಪನ್ನವುಳ್ಳ | ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಪ್ರಥಮಾ—
ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯಳಾಗಿ | ಜರಸ್ವ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

• ಭಾವಾರ್ಥಃ •

ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕಳಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವವರೂ, ನಿನ್ನನ್ನು
ಸ್ತುತಿಸುವವರೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠಮುಷಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸು
ವವಳೂ, ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಪಾಲಕಳೂ ಆದ ನೀನು ನಮಗಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು. ಉತ್ತಮನಾದ ಉತ್ಪನ್ನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಉಷೋ
ದೇವಿಯೇ, ನೀನು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯಳಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

English Translation

Auspicious Ushas, the Vasishthas, waking at dawn, and praising you, glorify you with hymns: Ushas, who are the conductress of the cattle (to pasture), the bestower of food, dawn upon us: shine, well-born Ushas, the first (of the gods):

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏ॒ಷಾ ನೇ॒ತ್ರೀ ರಾ॒ಧಸಃ ಸೂ॒ನ್ಯತಾನಾ॑ನು॒ಷಾ ಉ॒ಚ್ಛಂತೀ॑ ರಿ॒ಭ್ಯತೇ॑
ವಸಿ॑ಷ್ಠೈಃ |

ದೀ॒ರ್ಘಾಶ್ರು॑ತಂ ರ॒ಯಿಮ॒ಸ್ಮೇ ದ॒ಧಾನಾ॑ ಯಾಯಂ ಪಾ॒ತ ಸ್ವ॒ಸ್ತಿಭಿಃ॑ ಸದಾ॑
ನಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏ॒ಷಾ | ನೇ॒ತ್ರೀ | ರಾ॒ಧಸಃ | ಸೂ॒ನ್ಯತಾನಾ॑ | ಉ॒ಷಾಃ | ಉ॒ಚ್ಛಂತೀ॑ | ರಿ॒ಭ್ಯತೇ॑ | ವಸಿ॑ಷ್ಠೈಃ |
ದೀ॒ರ್ಘಾಶ್ರು॑ತಂ | ರ॒ಯಿಂ | ಅ॒ಸ್ಮೇ ಇತಿ॑ | ದ॒ಧಾನಾ॑ | ಯಾಯಂ | ಪಾ॒ತ | ಸ್ವ॒ಸ್ತಿಭಿಃ॑ | ಸದಾ॑ | ನಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಷೋಷಾ ರಾಧಸಃ ಸ್ತೋತುಃ ಸೂನ್ಯತಾನಾಂ ಸ್ತುತೀನಾಂ ನೇತ್ರೀ ಸತ್ಕುಚ್ಛಂತೀ ತಮೋ
ವಿನಾಸಯಂತೀ ವಸಿಷ್ಠವರ್ಷಿಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನೈರಿಭ್ಯತೇ | ಸ್ತುತಿಯತೇ | ದೀರ್ಘಾಶ್ರುತಂ ದೀರ್ಘೇ-
ಶ್ರುತಯಮಾಣಂ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ರಯಿಂ ಧನಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ದಧಾನಾ ಧಾರಯಂತೀ |

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಏಷಾ ಉಷಾಃ—ಈ ಎಷೋದೇವಿಯು | ರಾಧಸಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ಸೂನ್ಯತಾನಾಂ—ಉತ್ತಮವಾದ
ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ | ನೇತ್ರೀ—ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಳಾಗಿಯೂ | ಉಚ್ಛಂತೀ—ಕತ್ತಲನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಲೂ | ದೀರ್ಘಾಶ್ರುತಂ—
ಬಹಳ ದೂರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ದಧಾನಾ—ತುಂಬಿಡು
ತ್ತಲೂ | ವಸಿಷ್ಠೈಃ—ವಸಿಷ್ಠಕುಲದವರಿಂದ | ರಿಭ್ಯತೇ—ಸ್ತುತಿಸಲ್ಲಡುತ್ತಾಳೆ | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯಾಯಂ—
ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಠಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಳಾಗಿಯೂ, ಕತ್ತಲನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಲೂ, ಬಹಳ ದೂರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಧನವನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಡುತ್ತಲೂ ವಸಿಷ್ಠಕುಲದವರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Ushas, the object of the sincere praises of the worshipper, is glorified when dawning, by the Vasishtas bestowing upon us far-famed riches: do you (gods), ever cherish us with blessings.

ಎಷ್ಟತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಉಷೋ ರುರುಚೇ ಇತಿ ಪದ್ಯಚಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಮುಷಸ್ಕಂ । ತಥಾ ಚಾನು-
ಕ್ರಾಂತಂ । ಉಷೋ ರುರುಚೇ ಪಡಿತಿ ॥ ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಉಷೋ ರುರುಚೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಮಕ್ಕಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಮುಷಿಯು; ಉಷಸ್ಸು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಉಷೋ ರುರುಚೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೭೭

ಮಂಡಲ—೭ । ಅನುವಾಕ—೫ । ಸೂಕ್ತ—೭೭ ॥

ಅಷ್ಟಕ—೫ । ಅಧ್ಯಾಯ—೫ । ವರ್ಗ—೨೪ ॥

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮಕ್ಕಳಂಖ್ಯೆ—೬ ॥

ಮುಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ।

ದೇವತಾ—ಉಷಾಃ ॥

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ॥

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಉಷೋ ರುರುಚೇ ಯುವತೀರ್ನ ಯೋಷಾ ವಿಶ್ವಂ ಜೀವಂ ಪ್ರಸುವಂತೀ
ಚರಾಯೈ ।

ಅಭೂದಗ್ನಿಃ ಸಮಿಧೇ ಮಾನುಷಾಣಾಮಕಜ್ಯೋತಿರ್ಬಾಧಮಾನಾ
ತಮಾಂಸಿ || ೧ ||

• ಪದಾರ್ಥಃ •

ಉಪೋ ಇತಿ | ರುರುಚೇ | ಯುವತಿಃ | ನ | ಯೋಷಾ | ವಿಶ್ವಂ | ಜೀವಂ | ಪ್ರಸುವಂತೀ | ಚರಾಯೈ |
ಅಭೂತ್ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸುತಇಧೇ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ | ಅಕಃ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಬಾಧಮಾನಾ | ತಮಾಂಸಿ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ಇಯಮುಷಾ ಉಪೋ ಸಮೀಪ ಏವ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರುರುಚೇ | ದೀಪ್ಯತೇ | ಯುವತಿಯೌ-
ವನೋಪೇತಾ ಯೋಷಾ ನ ಯೋಷಿದಿವ | ಸಾ ಯಥಾ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾದಿನಾ ಪತ್ಯುಃ ಸಮೀಪೇ ಪ್ರದೀ-
ಪ್ಯತೇ ತದ್ವತ್ | ಕಿಂ ಕುರ್ವತೀ | ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಂ ಜೀವಂ ಜೀವಸಂಘಂ ಚರಾಯೈ ಸಂಚಾರಾಯ
ಪ್ರಸುವಂತೀ ಪ್ರೇರಯಂತೀ | ಕಿಂಚಾಗ್ನಿರ್ಮಾನುಷಾಣಾಂ ಮಾನುಷಾಣಾಮರ್ಥಾಯ ಸಮಿಧೇಽಭೂತ್ |
ಸಮಿಧನೀಯೋಽಭವತ್ || ಕೃತ್ಯಾರ್ಥೇ ಕೇನ್ || ಸಮಿಧಃ ಸಂಸ್ತಮಾಂಸ್ಕಂಧಕಾರಾನ್ಬಾಧಮಾನಾ
ಬಾಧಮಾನಂ ಬಾಧಕಂ ಜ್ಯೋತಿಶ್ತೇಜಃ ಸಂಘಮಕಃ | ಅಕಾರ್ಷೀತ್ | ಅಥವಾ | ಔಷಸಂ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚ
ಮಾಂಸಿ ಬಾಧಮಾನಾ ಬಾಧ್ಯಮಾನಾನ್ಯಕಃ | ಅಕರೋತ್ ||

• ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ •

ವಿಶ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಜೀವಂ—ಜೀವಸಂಘವನ್ನೂ | ಚರಾಯೈ—ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ |
ಪ್ರಸುವಂತೀ—ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತ | ಯುವತಿಃ—ಯೌವನೋಪೇತಳಾದ ಯೋಷಾ ನ—ಪತ್ನಿಯು ಪತಿಯ ಸಮೀಪ
ದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವಂತೆ | (ಉಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು) | ಉಪೋ—ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುತ್ತ | ರುರುಚೇ—
ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಮಾನುಷಾಣಾಂ—ಮಾನವರ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ | ಸಮಿಧೇ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತ
ನಾಗಲು | ಅಭೂತ್—ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ಈ ತೇಜಸ್ಸು | ತಮಾಂಸಿ—ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು |
ಬಾಧಮಾನಾ—ನಾಶಪಡಿಸಲು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ | ಅಕಃ—ಆಯಿತು.

• ಭಾವಾರ್ಥಃ •

ಸಕಲವಾದ ಜೀವಸಂಘವನ್ನೂ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತ ಯೌವನೋಪೇತಗಳಾದ ಪತ್ನಿಯು ಪತಿಯ
ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಉಷೋದೇವಿಯು ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುತ್ತ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಗ್ನಿಯು ಮಾನವರ
ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಈ ತೇಜಸ್ಸು ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದಾಗಿ ಆಯಿತು.

English Translation

Ushas shines radiant in the proximity (of the sun), like a youthful wife (in the presence of her husband), animating all existence to activity: Agni is to be kindled for the good of men: the light disperses the obstructing darkness.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಂ ಪ್ರತೀಚೀ ಸಪ್ರಥಾ ಉದಸ್ಥಾದ್ರುಶದ್ವಾಸೋ ಬಿಭ್ರತೀ ಶುಕ್ರಮ-
ಶ್ಚೈತ್ |

ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾ ಸುದೃಶೀಕಸಂದೃಗ್ಗನಾಂ ಮಾತಾ ನೇತ್ರೈಹ್ನಾಮರೋಚಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಂ | ಪ್ರತೀಚೀ | ಸಪ್ರಥಾಃ | ಉತ್ | ಅಸ್ಥಾತ್ | ರುಶತ್ | ನಾಸಃ | ಬಿಭ್ರತೀ | ಶುಕ್ರಂ |
ಅಶ್ಚೈತ್ |

ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾ | ಸುದೃಶೀಕಸಂದೃಗ್ | ಗನಾಂ | ಮಾತಾ | ನೇತ್ರೀ | ಅಹ್ನಾಂ | ಅರೋಚೀ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಶ್ವಂ ಕೃತ್ವಾಂ ಜಗತ್ಪತಿ ಪ್ರತೀಚ್ಯಭಿಮುಖೀ ಸಪ್ರಥಾಃ ಸರ್ವತಃ ಪೃಥುತರೋದಸ್ಥಾತ್ | ಉದಗಚ್ಛತ್ | ಉದಿತಾ ಚ ರುಶದ್ವೀಪ್ತಂ ಶುಕ್ರಂ ತೇಜೋಮಯಂ ವಾಸೋ ವಸನೀಯಂ ತೇಜಃ-
ಸಮೂಹಂ ಬಿಭ್ರತೀ ಧಾರಯಂತ್ಯಶ್ಚೈತ್ | ವರ್ಧತೇ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾ ಹಿತರಮಣೀಯವರ್ಣೋಪೇತಾ
ಸುದೃಶೀಕಸಂದೃಗ್ | ಸಂದರ್ಶಯತೀತಿ ಸಂದೃಗ್ ತೇಜಃ | ಸುಷ್ಮ ದರ್ಶನೀಯಂ ಸಂದೃಗ್ ತೇಜೋ
ಯಸ್ಯಾಃ ಸಾ ತಾದೃಶೀ | ಗನಾಂ ವಾಚಾಂ ಗನಾಮೇವ ವಾ ಮಾತಾ ನಿರ್ಮಾತ್ರೀ | ಉಷಾಕಾಲೇ ಹಿ
ಪಕ್ಷಿಮಸುಷ್ಮಾದೀನಾಂ ವಾಚೋ ನಿರ್ಗಚ್ಛಂತಿ | ಗನಾಮಸಿ ತಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಸಂಚಾರಾತ್ತನ್ನಿರ್ಮಾತ್ಯತ್ವಂ |
ಅಥವಾ ರಶ್ಮೀನಾಂ ನಿರ್ಮಾತ್ರೀ | ಅರೋಚಿ ರೋಚಿತೇಹ್ನಾಂ ನೇತ್ರೀ ದಿನಸಾನಾಂ ಪ್ರಾಪಯಿತ್ರೀ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಉಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು) | ವಿಶ್ವಂ ಪ್ರತೀಚೀ—ಸಕಲಲೋಕಕ್ಕೂ ಅಭಿಮುಖಳಾಗಿ | ಸಪ್ರಥಾ-
ಸರ್ವತ್ರ ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತೆ | ಉದಸ್ಥಾತ್—ಉದಯಿಸಿದ್ದಾಳೆ | ರುಶತ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೂ | ಶುಕ್ರಂ—ಶುಭ್ರ
ವಾದುದೂ | ನಾಸಃ—ಜಗತ್ತನ್ನು ಆವರಿಸುವುದೂ ಆದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಬಿಭ್ರತೀ—ಧರಿಸಿಕೊಂಡು | ಅಶ್ಚೈತ್—

ಬೆಳೆಯುತ್ತಾಳೆ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾ—ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ | ಸುದೃಶೀಕ ಸಂದೃಕ್—ಸುಂದರವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವಳೂ | ಗವಾಂ ಮಾತಾ—ವಾಕ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾತ್ರಿಯೂ | ಅಹ್ನಾಂ ನೇತ್ರೀ—ಅಹಸ್ಸನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವವಳೂ ಆದ ಉಷಸ್ಸು | ಅರೋಚಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಉಷೋದೇವಿಯು ಸಕಲಲೋಕಕ್ಕೂ ಅಭಿಮುಖಳಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತೆ ಉದಯಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೂ ಶುಭ್ರವಾದುದೂ, ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಆವರಿಸುವುದೂ ಆದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ, ಸುಂದರವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವಳೂ ವಾಕ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾತ್ರಿಯೂ ಅಹಸ್ಸನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವವಳೂ ಆದ ಉಷಸ್ಸು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆ.

English Translation

Advancing towards all, and spreading widely, the Dawn has risen : clothed in pure and brilliant vesture, she expands : of golden colour and of lovely radiance, she shines the parent of sounds, the leader of days.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ದೇವಾನಾಂ ಚಕ್ಷುಃ ಸುಭಗಾ ವಹಂತೀ ಶ್ವೇತಂ ನಯಂತೀ ಸುದೃಶೀಕ-
ಮಶ್ವಂ ।

ಉಷಾ ಅದರ್ಶಿ ರಶ್ಮಿಭಿರ್ವ್ಯಕ್ತಾ ಚಿತ್ರಮುಷಾ ವಿಶ್ವಮನು ಪ್ರಭೂತಾ ॥ ೩ ॥

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ದೇವಾನಾಂ | ಚಕ್ಷುಃ | ಸುಭಗಾ | ವಹಂತೀ | ಶ್ವೇತಂ | ನಯಂತೀ | ಸುದೃಶೀಕಾ | ಅಶ್ವಂ |

ಉಷಾಃ | ಅದರ್ಶಿ | ರಶ್ಮಿಭಿಃ | ವಿಶ್ವಮುಷಾ | ವಿಶ್ವಂ | ಅನು | ಪ್ರಭೂತಾ ॥ ೩ ॥

। ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ॥

ದೇವಾನಾಂ ಚಕ್ಷುಶ್ಚಕ್ಷುಃಸ್ಥಾನೀಯಂ ತೇಜೋ ವಹಂತೀ ಧಾರಯಂತೀ ಸುಭಗಾ ಶೋಭನ-
ಧನಾ ಸುದೃಶೀಕಂ ಸುಂದರ್ಶನಮಶ್ವಂ ಸರ್ವದಾ ಗಂತಾರಮಾದಿತ್ಯಂ ನಯಂತೀ ಪ್ರಾಪಯಂತೀ | ಕಿಂ |
ಶ್ವೇತಂ ಶ್ವೇತವರ್ಣೋಪೇತಂ ಸೂರ್ಯಂ | ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತಂ ಕುರ್ವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಕೀದೃಕ್ಯುಷಾಃ |
ರಶ್ಮಿಭಿಃ ಸ್ವಕೀಯೈರ್ವ್ಯಕ್ತಾದರ್ಶಿ | ದೃಶ್ಯತೇ ಚ | ಚಿತ್ರಮುಷಾ ವಿಚಿತ್ರಧನಾ ವಿಶ್ವಮನು ಸರ್ವಂ
ಜಗದನುಲಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರಭೂತಾ ಪ್ರಪೃಥ್ವಾ | ಸರ್ವಜಗದ್ವ್ಯವಹಾರಾಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ॥

• ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ •

ಸುಭಗಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಧನವುಳ್ಳವಳೂ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ | ಚಕ್ಷುಃ—ಕಣ್ಣಿನಂತಿರುವ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ವಹಂತೀ—ಧರಿಸಿದವಳೂ | ಸುದೃಶೀಕಂ—ಸುಂದರವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಶ್ವೇತಂ—ಶುಭ್ರವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳವನೂ | ಅಶ್ವಂ—ಸರ್ವದಾ ಸಂಚಾರಿಯೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು | ನಯಂತೀ—ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವಳೂ | ರಶ್ಮಿಭಿಃ—ತನ್ನ ಕಾಂತಿಗಳೊಂದಿಗೆ | ವ್ಯಕ್ತಾ—ಪ್ರಕಾಶಿತಳೂ ಆದ | ಉಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು | ಅದರ್ಶಿ—ಗೋಚರಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ | ಚಿತ್ರಾಮಘಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳ ಉಷಸ್ಸು | ವಿಶ್ವಮನು—ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸಿ | ಪ್ರಭೂತಾ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

• ಭಾವಾರ್ಥ •

ಉತ್ತಮವಾದ ಧನವುಳ್ಳವಳೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣಿನಂತಿರುವ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸಿದವಳೂ, ಸುಂದರವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಶುಭ್ರವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳವನೂ ಸರ್ವದಾ ಸಂಚಾರಿಯೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೋರಿಸುವವಳೂ, ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿತಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು ಗೋಚರಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳ ಉಷಸ್ಸು ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ರೂಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

English Translation

The auspicious Ushas, bearing the eye of the gods (the light) leading her white and beautiful courser (the sun), is beheld, manifested by her rays, distributress of wonderful wealth, mighty over all.

• ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ •

ಅಂತಿವಾನಾ ದೂರೇ ಅಮಿತ್ರಮುಚ್ಛೋರ್ವೀಂ ಗವ್ಯೌತಿಮಭಯಂ ಕೃಧೀ
ನಃ |

ಯಾವಯ ದ್ವೇಷ ಆ ಭರಾ ವಸೂನಿ ಚೋದಯ ರಾಧೋ ಗೃಣತೇ
ಮಘೋನಿ || ೪ ||

• ಪದಪಾಠಃ •

ಅಂತಿವಾನಾ | ದೂರೇ | ಅಮಿತ್ರಂ | ಉಚ್ಚ | ಉರ್ವೀಂ | ಗವ್ಯೌತಿಂ | ಅಭಯಂ | ಕೃಧಿ | ನಃ |
ಯಾವಯ | ದ್ವೇಷಃ | ಆ | ಭರ | ವಸೂನಿ | ಚೋದಯ | ರಾಧಃ | ಗೃಣತೇ | ಮಘೋನಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷಃ ಅಂತಿವಾಮಾ | ಅಂತ್ಯಸ್ತದಂತಿಕೇ ವಾಮಂ ವನನೀಯಂ ಧನಂ ಯಸ್ಯಾಃ ಸಾಂತಿ-
ವಾಪೂ | ತ್ವಮಮಿತ್ರಮಸ್ತುಚ್ಛತ್ರಂ ದೂರೇಽಸ್ತತ್ತೋ ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಣದೇಶೇ ವರ್ತಮಾನಂ ಕೃತ್ವಾ ವ್ಯುಚ್ಛ್ರ |
ವಿಭಾಹಿ | ಯಥಾಮಿತ್ರೋ ದೂರೇ ಭವತಿ ತಥಾ ವ್ಯುಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥೋರ್ವೀಂ ಗವ್ಯೂತಿಂ ಭೂಮಿ-
ಮಭಯಂ ನೋಽಸ್ತಾಕಂ ಕೃಧಿ | ಕುರು | ಕಿಂಚ ದ್ವೇಷೋಽಸ್ತದ್ವೇಷ್ಪನ್ನಾವಯ | ಅಸ್ತತ್ತಃ
ಪೃಥಕ್ಕುರು | ವಸೂನಿ ಶತ್ರುಣಾಂ ಧನಾನ್ಯಾ ಭರ | ಆಹರ | ರಾಧೋ ಧನಂ ಚೋದಯ ಪ್ರೇರಯ
ಗಣತೇ ಸ್ತುವತೇ ಮಹ್ಯಂ ಹೇ ಮಘೋನಿ ಧನವತಿ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ) ಅಂತಿವಾಮಾ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಧನವನ್ನು ತಂದೊಡಗಿಸುವ ನೀನು |
ಅಮಿತ್ರಂ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವನ್ನು | ದೂರೇ—ದೂರವಾಗಿ ಓಡಿಸಿ | ಉಚ್ಛ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು | ಉರ್ವೀಂ—ವಿಸ್ತೃತ
ವಾದ | ಗವ್ಯೂತಿಂ—ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು | ಅಭಯಂ—ಭಯರಹಿತವಾದುದನ್ನಾಗಿ | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ಕೃಧಿ—
ಮಾಡು | ದ್ವೇಷಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವರನ್ನು | ಯಾವಯ—ನಮ್ಮಿಂದ ಬೇರೆಮಾಡು | ವಸೂನಿ—
ಶತ್ರುಧನಗಳನ್ನು | ಆ ಭರ—ನಮಗೆ ತಂದೊಡಗಿಸು | ಮಘೋನಿ—ಧನವಂತಾದ ಉಷಸ್ತೇ | ಗೃಣತೇ—
ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನಗೆ | ರಾಧಃ—ಧನವನ್ನು | ಚೋದಯ—ಒದಗಿಸು.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನಮಗೆ ಧನವನ್ನು ತಂದೊಡಗಿಸುವ ನೀನು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವನ್ನು ದೂರವಾಗಿ
ಓಡಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು, ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಭಯರಹಿತವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವರನ್ನು
ನಮ್ಮಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾಡು. ಶತ್ರುಧನಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ತಂದೊಡಗಿಸು, ಧನವಂತಾದ ಎಲೈ ಉಷಸ್ತೇ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತ
ನಾದ ನನಗೆ ಧನವನ್ನು ತಂದೊಡಗಿಸು.

English Translation

Dawn, Ushas, who are the bearer to us of desirable (wealth), and
keep our adversary from us: render the wide earth free from peril: drive
away those who hate us: bring to us treasures: bestow, opulent goddess,
wealth upon him who praises you.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ತೇ ಶ್ರೇಷ್ಠೇಭಿರ್ಭಾವುಭಿರ್ವಿ ಭಾಹ್ಯುಷೋ ದೇವಿ ಪ್ರತಿರಂತೀ ನ ಆಯುಃ |
ಇಷಂ ಚ ನೋ ದಧತೀ ವಿಶ್ವವಾರೀ ಗೋಮದಶ್ಚಾವದ್ರಥವಚ್ಚ ರಾಧಃ ||೫||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಶ್ರೇಷ್ಠೇಭಿಃ | ಭಾನುಭಿಃ | ವಿ | ಭಾಹಿ | ಉಷಃ | ದೇವಿ | ಪ್ರತಿರಂತೀ | ನಃ | ಆಯುಃ |
ಇಷಂ | ಚ | ನಃ | ದಧತೀ | ವಿಶ್ವವಾರೇ | ಗೋಮುತ್ | ಅಶ್ವನತ್ | ರಥನತ್ | ಚ | ರಾಧಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷೋ ದೇವಿ ಅಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ಶ್ರೇಷ್ಠೇಭಿಃ ಪ್ರಶಸ್ತ್ಯರ್ಥಾನುಭೀ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ಪ್ರಕಾಶೈರ್ವಿ
ಭಾಹಿ | ಪ್ರಕಾಶಯ | ಕಿಂ ಕುರ್ವತೀ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಾಯುರಾಯುಷ್ಯಂ ಪ್ರತಿರಂತೀ ವರ್ಧಯಂತೀ |
ಹೇ ವಿಶ್ವವಾರೇ ವಿಶ್ವೈಃ ಸಂಭಜನೀಯೇ ದೇವಿ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮಿಷಂ ಚ ಗೋಮದ್ಗೋಭಿರ್ಬಹುಭಿರು-
ಪೇತಮಶ್ವಾನದಶ್ವೈಶ್ಚೋಪೇತಂ ರಥವದ್ರಥೈರುಪೇತಂ ರಾಧೋ ಧನಂ ಚ ದಧತೀ ವಿ ಭಾಹೀತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದೇವಿ—ದೇವಿತಾತ್ಮಕಾ | ವಿಶ್ವವಾರೇ—ಎಲ್ಲರ ಆದರಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರಳಾದವಳೂ ಆದ | ಉಷಃ—ಎಲೈ
ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಆಯುಃ—ಆಯುಸ್ಸನ್ನು | ಪ್ರತಿರಂತೀ—ಬೆಳೆಸುತ್ತಲೂ | ನಃ—
ನಮಗೆ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಗೋಮುತ್—ಗೋಯುಕ್ತವಾದುದೂ | ಅಶ್ವನತ್—ಅಶ್ವಯುಕ್ತವಾದುದೂ |
ರಥನತ್—ರಥದಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ | ರಾಧಃ—ಧನವನ್ನೂ | ದಧತೀ—ಕೊಡುತ್ತಲೂ | ಅಸ್ಮೇ—
ನಮಗಾಗಿ | ಶ್ರೇಷ್ಠೇಭಿಃ—ಪ್ರಶಸ್ತಗಳಾದ | ಭಾನುಭಿಃ—ರಶ್ಮಿಗಳೊಡನೆ | ವಿ ಭಾಹಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ದೇವತಾತ್ಮಕಾ, ಎಲ್ಲರ ಆದರಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರಳಾದವಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು
ಬೆಳೆಸುತ್ತಲೂ, ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಗೋಯುಕ್ತವೂ ಅಶ್ವಯುಕ್ತವೂ ರಥಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಧನವನ್ನು
ಕೊಡುತ್ತಲೂ ನಮಗಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾದ ನಿನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

English Translation

Divine Ushas, illumine us with your bright rays, prolonging our
existence, bestowing upon us food, (and granting us), you who are adored
by all, affluence, comprising cattle, horses, and chariots.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾಂ ತ್ವಾ ದಿವೋ ದುಹಿತವರ್ಧಯಂತ್ಯುಷಃ ಸುಜಾತೇ ಮತಿಭಿರ್ವ-
ಸಿಸ್ತಾಃ |

ಸಾಸ್ಮಾಸು ಧಾ ರಯಿವೃಷ್ಟಂ ಬೃಹಂತಂ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ || ೬ ||

• ಸದಸಾಃ •

ಯಾಂ | ತ್ವಾ | ದಿವಃ | ದುಹಿತಃ | ವರ್ಧಯಂತಿ | ಉಷಃ | ಸುಜಾತೇ | ಮತಿಃ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ |
ಸಾ | ಅಸ್ಮಾಸು | ಧಾಃ | ರಯಿಂ | ಯವ್ಯಂ | ಬೃಹಂತಂ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ |
ನಃ || ೬ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ಹೇ ದಿವೋ ದುಹಿತರುಷಃ ಸುಜಾತೇ ಶೋಭನಜನನೇ ಯಾಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಮತಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ
ವಸಿಷ್ಠಾ ವರ್ಧಯಂತಿ ಸಾ ತ್ವಮಸ್ಮಾಸು ವಸಿಷ್ಠೇಷ್ಯವ್ಯವ್ಯಂ ಪ್ರದೀಪ್ತಂ ಬೃಹಂತಂ ಮಹಾಂಶಂ ರಯಿಂ
ಧನಂ ಧಾಃ | ಧೇಹಿ ||

• ಶ್ರುತಿಸಾರ್ಥ •

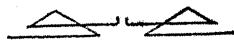
ಸುಜಾತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಉತ್ಪನ್ನವುಳ್ಳವಳೂ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ | ದುಹಿತಃ—ಪುತ್ರಿಯಾದ
ವಳೂ ಆದ | ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಯಾಂ ತ್ವಾ—ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು | ಮತಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ |
ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ವಸಿಷ್ಠ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಋಷಿಗಳು | ವರ್ಧಯಂತಿ—ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವರೋ | ಸಾ—ಅಂತಹ
ನೀನು | ಅಸ್ಮಾಸು—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಯವ್ಯಂ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ | ಬೃಹಂತಂ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ |
ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಧಾಃ—ಸ್ಥಾಪಿಸು | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

• ಭಾವಾರ್ಥ •

ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ, ದ್ಯುಲೋಕದ ಪುತ್ರಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು
ವಸಿಷ್ಠ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಋಷಿಗಳು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವರೋ, ಅಂತಹ ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿಯುತ
ವಾದುದೂ, ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸು. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ
ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Well-manifested Ushas, daughter of heaven, do you, whom the
Vashishthas magnify with praises, bestow upon us brilliant and infinite
wealth; and do you, (gods), ever cherish us with blessings.

ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ಪ್ರತಿ ಕೇತವ ಇತಿ ಪಂಚರ್ಚಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮುಷ್ಕಂ | ಪ್ರತಿ
ಂಚೇತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಉಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರತಿ ಕೇತವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು
ಇವರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಉಷಸ್ಸು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್
ಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರತಿ ಪಂಚಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ
ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೭೮

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೭೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೨೫ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೫ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ |

ದೇವತಾ—ಉಷಾಃ ||

ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

• ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ •

ಪ್ರತಿ ಕೇತವಃ ಪ್ರಥಮಾ ಅದೃಶ್ನೂರ್ಧಾನ್ವಾ ಅಸ್ಯಾ ಅಂಜಯೋ ವಿ
ಶ್ರಯಂತೇ |

ಉಷೋ ಅರ್ನಾಚಾ ಬೃಹತಾ ರಥೇನ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತಾ ನಾಮನುಸ್ಮಭ್ಯಂ
ವಕ್ತಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರತಿ | ಕೇತವಃ | ಪ್ರಥಮಾಃ | ಅದೃಶ್ನನ್ | ಊರ್ಧ್ವಾಃ | ಅಸ್ಯಾಃ | ಅಂಜಯಃ | ವಿ | ಶ್ರಯಂತೇ |
ಉಷಃ | ಅರ್ನಾಚಾ | ಬೃಹತಾ | ರಥೇನ | ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತಾ | ನಾಮನು | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ವಕ್ತಿ || ೧ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ಅಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಥಮಾಃ ಪ್ರಥಮೋತ್ಪನ್ನಾಃ ಕೇತವಃ ಪ್ರಜಾಪಕಾ ರಶ್ಮಯಃ ಪ್ರತ್ಯದೃಶ್ನನ್ | ಪ್ರತಿ-
ದೃಶ್ಯಂತೇ | ಅಸ್ಯಾ ಅಂಜಯೋ ವ್ಯಂಜಕಾ ರಶ್ಮಯ ಊರ್ಧ್ವಾ ಊರ್ಧ್ವಮುಖಾ ವಿ ಶ್ರಯಂತೇ

ವಿವಿಧಂ ಸರ್ವತ್ರ ಶ್ರಯಂತಿ | ಹೇ ಉಷೋ ದೇವಿ ಅರ್ವಾಚಾಸ್ತದಭಿಮುಖೇನಾಗಚ್ಛತಾ ಬೃಹತಾ
ಮಹತಾ ಜ್ಯೋತಿಷ್ವತಾ ತೇಜೋವತಾ ರಥೇನಾಸ್ತಭ್ಯಂ ನಾಮಂ ವನನೀಯಂ ಧನಂ ವಕ್ಷಿ | ವಹಸಿ ||

• ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ •

ಅಸ್ಯಾಃ—ಈ ಉಷಸ್ಸಿನ | ಪ್ರಥಮಾಃ—ಮೊದಲನೆಯವಾದ | ಕೇತವಃ—ಧ್ವಜದಂತಿರುವ ರಶ್ಮಿಗಳು |
ಪ್ರತ್ಯದೃಶ್ಯನ್—ಗೋಚರವಾಗುತ್ತವೆ | ಅಂಜಯಃ—ಪ್ರಸಂಸತಕ್ಕ ರಶ್ಮಿಗಳು | ಊರ್ಧ್ವಾಃ—ಮೇಲ್ಮುಖ
ವಾಗಿ | ವಿಶ್ರಯಂತೇ—ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತವೆ | ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಅರ್ವಾಚಾ—
ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಜ್ಯೋತಿಷ್ವತಾ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ | ಬೃಹತಾ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ |
ರಥೇನ—ರಥದೊಡನೆ (ರಥದಲ್ಲಿ) | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ—ನಮಗೆ | ನಾಮಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು | ವಕ್ಷಿ—
ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾ.

• ಛಾಂದಸ್ •

ಉಷಸ್ಸಿನ ಪ್ರಥಮೋತ್ಪನ್ನವಾದ ಧ್ವಜದಂತಿರುವ ರಶ್ಮಿಗಳು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಪ್ರಸರಿಸುವ ರಶ್ಮಿಗಳು
ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತವೆ. ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ,
ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ ರಥದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಧನವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಾ.

English Translation

The first signs of the Dawn are visible, her rays are spreading on
high : you bring us, Ushas, desirable (riches) in your vast, descending and
resplendent chariot.

• ಸಂಹಿತಾಸೂತ್ರ •

ಪ್ರತಿ ಷೀಮುಗ್ನಿರ್ಜರತೇ ಸಮಿದ್ಧಃ ಪ್ರತಿ ವಿಪ್ರಾಸೋ ಮತಿಭಿಗ್ರಣಂತಃ |

ಉಷಾ ಯಾತಿ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಬಾಧಮಾನಾ ವಿಶ್ವಾ ತಮಾಂಸಿ ದುರಿತಾಃ

ದೇವೀ || ೨ ||

• ಪದಪಾಠ •

ಪ್ರತಿ | ಸೀಂ | ಆಗ್ನಿಃ | ಜರತೇ | ಸಂಽದ್ಧಃ | ಪ್ರತಿ | ವಿಪ್ರಾಸಃ | ಮತಿಽಭಿಃ | ಗ್ರಣಂತಃ |

ಉಷಾಃ | ಯಾತಿ | ಜ್ಯೋತಿಷಾ | ಬಾಧಮಾನಾ | ವಿಶ್ವಾ | ತಮಾಂಸಿ | ದುಃಽಞತಾ | ಅಪಃ | ದೇವೀ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿಃ ಸಮಿದ್ಧಃ ಸನ್ ಸೀಂ ಸರ್ವತಃ ಪ್ರತಿ ಜರತೇ | ಅಭಿವರ್ಧತೇ | ವಿಪ್ರಾಸೋ ವಿಪ್ರಾ
ಮೇಧಾವಿನ ಋತ್ವಿಜಶ್ಚ ಮತಿಭಿಸ್ತುತಿಭಿರುಷಸು ಗೃಣಂತಃ ಸ್ತುವಂತೋ ಜರಂತೇ | ಉಷಾಶ್ಚ ದೇವೀ
ಜ್ಯೋತಿಷಾ ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ತಮಾಂಸಿ ದುರಿತಾಸ್ತದ್ಧುರಿತಾನ್ಯಪ ಬಾಧಮಾನಾ ಯಾತಿ | ಊರ್ಧ್ವಂ
ಗಚ್ಛತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಸಮಿದ್ಧಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ | ಸೀಂ—ಸರ್ವತ್ರ | ಪ್ರತಿ ಜರತೇ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು
ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ | ವಿಪ್ರಾಸಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು | ಮತಿಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಪ್ರತಿ ಗೃಣಂತಃ—
ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ | ದೇವೀ—ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ | ಉಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು | ಜ್ಯೋತಿಷಾ—ತನ್ನ ಕಾಂತಿ
ಯಿಂದ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದುರಿತಾ—ಪಾಪಗಳನ್ನೂ | ತಮಾಂಸಿ—ಕತ್ತಲೆಗಳನ್ನೂ | ಅಪಬಾಧಮಾನಾ—
ದೂರಸರಿಸುತ್ತ | ಯಾತಿ—ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ (ಬರುತ್ತಾಳೆ.)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು
ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇವತಾತ್ಮಳಾದ ಉಷೋದೇವಿಯು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ
ಕತ್ತಲೆಗಳನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಾಳೆ.

English Translation

The kindled fire increases everywhere, (and) the priests, glorifying
(the dawn) with hymns: the divine Ushas comes, driving away all the
evil glooms by her lustre.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏತಾ ಉ ತ್ಯಾಃ ಪ್ರತ್ಯದೃಶ್ವನ್ನರಸ್ಮಾಜ್ಜ್ಯೋತೀರ್ಯಚ್ಛಂತೀರುಷಸೋ
ವಿಭಾತೀಃ |

ಅಜೀಜನನ್ಮರ್ಯಂ ಯಜ್ಞಮಗ್ನಿಮಪಾಚೀನಂ ತಮೋ ಅಗಾದ-
ಜುಷ್ಯಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏತಾಃ | ಉಂ ಇತಿ | ತ್ಯಾಃ | ಪ್ರತಿ | ಅದೃಶ್ವನ್ | ಪುರಸ್ತಾತ್ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಯಚ್ಛಂತೀಃ | ಉಷಸಃ |
ವಿಭಾತೀಃ |

ಅಜೀಜನನ್ | ಸೂರ್ಯಂ | ಯಜ್ಞಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಅಪಾಚೀನಂ | ತಮಃ | ಅಗಾತ್ | ಅಜುಷ್ಯಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏತಾ ಉ | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ತ್ಯಾಸ್ತಾಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಏತಾ ವಿಭಾತೀರ್ವಿಭಾತ್ಯೋ ವಿಭಾನಂ ಕುರ್ವತ್ಯೋ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚೇಜೋ ಯಜ್ಞಂತೀಃ ಪ್ರಯಜ್ಞಂತ್ಯ ಉಷಸಃ ಪುರಸ್ತತ್ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಂ ದಿವಿ ಪ್ರತ್ಯ-
ದ್ಯತ್ರನ್ | ಪ್ರತಿದ್ಯತ್ರಂತೇ | ತಾ ಉಷಸಃ ಸೂರ್ಯಂ ಯಜ್ಞಮಗ್ನಿಂ ಚಾಜೀಜನನ್ | ಪ್ರಾದುರಕುರ್ವನ್ |
ಉಷಸ ಉದಯಾನಂತರಂ ತೇಷಾಂ ಸಂಭವಾತ್ತಜ್ಜನಕತ್ವಮುಪಚರ್ಯತೇ | ಕಿಂಚಾಪಾಚೇನಂ ನೀಚೇನ-
ಮಜುಷ್ಯಮಪ್ರಿಯಂ | ಸರ್ವೇಷಾಂ ದೃಷ್ಟಿನಿರೋಧಕತ್ವಾದಪ್ರಿಯತ್ವಂ | ತಾದೃಶಂ ತಮೋಽಗಾತ್ |
ಅಪಗತಮಭೂತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ತ್ಯಾಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ | ವಿಭಾತೀಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವೂ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ |
ಯಜ್ಞಂತೀಃ—ಹರಡುವುವೂ ಆದ | ಏತಾ ಉಷಸಃ—ಈ ಉಷಸ್ಸುಗಳು | ಪ್ರತ್ಯದ್ಯತ್ರನ್—ಗೋಚರವಾಗು-
ತ್ತವೆ | ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನೂ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ | ಅಜೀಜನನ್—
ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದೆ | ಅಪಾಚೇನಂ—ನಿಕ್ಕಷ್ಟವಾದುದೂ | ಅಜುಷ್ಯಂ—ಅಪ್ರಿಯವಾದುದೂ ಆದ ತಮಃ—
ಕತ್ತಲೆಯು | ಅಗಾತ್—ದೂರ ಸರಿಯಿತು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವೂ, ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ಹರಡುವುವೂ ಆದ ಈ ಉಷಸ್ಸುಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ
ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವು ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ಯಜ್ಞವನ್ನೂ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿವೆ. ನಿಕ್ಕಷ್ಟವೂ,
ಅಪ್ರಿಯವೂ ಆದ ಕತ್ತಲೆಯು ದೂರ ಸರಿಯಿತು.

English Translation

These luminous (beams of the) dawn are beheld in the east diffusing
light : (the dawn) engendering the sun, sacrifice, fire ; the odious glooms,
descending, disappear.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಚೇತಿ ದಿವೋ ದುಹಿತಾ ಮುಘೋನೀ ವಿಶ್ವೇ ಪಶ್ಯಂತುಷಸಂ ವಿಭಾತೀಂ |

ಆಸ್ಥಾದ್ರಥಂ ಸ್ವಧಯಾ ಯುಜ್ಯಮಾನನಾ ಯಮಶ್ವಸಃ ಸುಯುಜೋ

ವಹಂತಿ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಚೇತಿ | ದಿವಃ | ದುಹಿತಾ | ಮಘೋನೀ | ವಿಶ್ವೇ | ಪಶ್ಯಂತಿ | ಉಷಸಂ | ವಿಭಾತಿಂ |

ಅ | ಅಸ್ಮಾತ್ | ರಥಂ | ಸ್ವಧಯಾ | ಯುಜ್ಯಮಾನಂ | ಅ | ಯಂ | ಅಶ್ವಸಃ | ಸುಯುಜಃ |

ವಹಂತಿ || ೪ ||

• ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ •

ದಿವೋ ದುಹಿತಾ ಮಘೋನೀ ಧನವತ್ಕೃಷಾ ಅಚೇತಿ | ಸರ್ವೈರ್ಜ್ಞಾನ್ಯತೇ | ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪ್ರಾಣಿನೋ ವಿಭಾತೀಮುಚ್ಛಂತೀಮುಷಸಂ ಪಶ್ಯಂತಿ | ತಾದೃಶೀ ದೇವೀ ಸ್ವಧಯಾನ್ನೇನ ಯುಜ್ಯಮಾನಂ ರಥಮಾಸ್ಮಾತ್ | ಅತಿಷ್ಠಾತ್ | ಆರೋಹತಿ | ಯಂ ರಥಂ ಸುಯುಜಃ ಶೋಭನ-ಯೋಜನಾ ಅಶ್ವಸೋಽಶ್ವಾ ಅ ವಹಂತಿ ಅಭಿವತದೇಶಂ ಪ್ರಾಪಯಂತಿ ತಂ ರಥಮಾಸ್ಮಾದಿತಿ ||

• ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ •

ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದ | ದುಹಿತಾ—ಪುತ್ರಿಯಾದ ಉಷಸ್ಸು | ಮಘೋನೀ—ಧನಯುಕ್ತಳಾಗಿ | ಅಚೇತಿ—ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ | ವಿಶ್ವೇ—ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳೂ | ವಿಭಾತಿಂ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ | ಉಷಸಂ—ಉಷಸ್ಸನ್ನು | ಪಶ್ಯಂತಿ—ನೋಡುತ್ತಾರೆ | ಯಂ—ಯಾವ ರಥದಲ್ಲಿ | ಸುಯುಜಃ—ಉತ್ತಮನಾಗಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ | ಅಶ್ವಸಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ಅ ವಹಂತಿ—ಎಳೆಯುತ್ತವೆಯೋ ಅಂತಹುದೂ | ಸ್ವಧಯಾ—ಅಡ್ಡದಿಂದ | ಯುಜಮಾನಂ—ತುಂಬಿರುವುದೂ ಆದ | ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಅಸ್ಮಾತ್—ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ.

• ಭಾವಾರ್ಥಃ •

ದ್ಯುಲೋಕದ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಉಷಸ್ಸು ಧನಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳಾದ ಉಷಸ್ಸನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮನಾಗಿ ಯೋಜಿತವಾದ ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುವುದೂ ಅನ್ನದಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದೂ ಆದ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ.

English Translation

The affluent daughter of heaven is perceived : all creatures behold the luminous dawn : she ascends her chariot laden with sustenance, which her easily-yoked horses draw.

• ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ •

ಪ್ರತಿ ತ್ವಾದ್ಯ ಸುಮನಸೋ ಬುಧಂತಾಸ್ಮಾಕಾಸೋ ಮಘಾವಾನೋ ವಯಂ
ಚ |

ತಿಲ್ವಿಲಾಯದ್ಧಮುಷಷೋ ವಿಭಾತೀರ್ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಭಿಃ ಸದಾನಃ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಪ್ರತಿ | ತ್ವಾ | ಅದ್ಯ | ಸುಮನಸಃ | ಬುಧಂತ | ಅಸ್ಮಾಕಾಃ | ಮಘನಾನಃ | ವಯಂ | ಚ |

ತಿಲ್ವಿಲಾಯಧ್ವಂ | ಉಷಸಃ | ವಿಭಾತೀಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಹೇ ಉಷಃ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮದ್ಯಾಸ್ತಿನ್ಯಾಲೇ ಸುಮನಸಃ ಶೋಭನಸ್ತುತಿಕಾ ಮಘನಾನೋ ಹವಿರ್ಲ. ಕ್ಷಣಾನ್ನವಂತೋಽಸ್ಮಾಕಾಸೋಽಸ್ಮಾಕಾ ಅಸ್ಮದೀಯಾಃ ಪುರುಷಾ ಋತ್ವಿಜಃ | ಯದ್ವಾ | ಮಘನಾನ ಇತ್ಯೇತದ್ವಯಮಿತ್ಯೇತಸ್ಯ ವಿಶೇಷಣಂ | ಹವಿಷ್ಮಂತೋ ವಯಂ | ಪ್ರತಿ ಬುಧಂತ | ಪ್ರಶ್ನಬೋಧಯನ್ ಸ್ತುತಿಭಿಃ | ಹೇ ಉಷಸಃ ಯೂಯಂ ಚ ವಿಭಾತೀವ್ರಚ್ಛಂತ್ಯಃ ಸತ್ಯಸ್ತಿಲ್ವಿಲಾಯಧ್ವಂ | ಜಗತ್ ಸ್ನಿಗ್ಧ-ಭೂಮಿಕಂ ಕುರುತ || ತಿಲ ಸ್ನೇಹನ ಇತ್ಯಸ್ಮಾತ್ತಿಲಾಃ || ತಿಲುರಿಲಾ ಭೂಮಿಯಸ್ಯ ತತ್ತಿಲ್ವಿಲಂ | ತತ್ಕುರುತ | ಶಿಷ್ಯಂ ಸ್ವಪ್ನಂ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

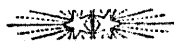
(ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ) ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಸುಮನಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ | ಮಘನಾನಃ—ಹವಿರ್ಯುಕ್ತರೂ ಆದ | ಅಸ್ಮಾಕಾಃ—ನಮ್ಮ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು | ಪ್ರತಿಬುಧಂತ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ | ವಯಂ ಚ—ನಾವೂ ಸಹ ಸೇವಿಸುತ್ತೇವೆ | ಉಷಸಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಗಳೇ | ವಿಭಾತೀಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ನೀವು | ತಿಲ್ವಿಲಾಯಧ್ವಂ—ಜಗತ್ತನ್ನು ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೊಯ್ಯುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) | ಯೂಯಂ—ನೀವು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

। ಭಾವಾರ್ಥಃ ।

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ, ಹವಿರ್ಯುಕ್ತರೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳೂ ನಾವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಗಳೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ನೀವು ಜಗತ್ತನ್ನೂ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೊಯ್ಯುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Affluent (in sacrificial offerings), actuated by one mind, we and ours awaken you, (Ushas), to-day : luminous dawns, soften (the earth) with unctuous (dews): and do you, (gods), ever cherish us with blessings.

ಎಷ್ಟತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೃಷಾ ಅವ ಇತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ನನಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾರ್ಷಮುಷ್ಯಸ್ಯಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ |
ವೃಷಾ ಇತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ವೃಷಾ ಅವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಬಿಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಬುಷಿಯು; ಉಷಸ್ಸು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಭ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ವೃಷಾಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೭೯

ಮಂಡಲ—೭ : ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೭೯ ||

ಆಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೨೬ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಬಿಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೫ ||

ಋಷಿ—ವಸಿಷ್ಠಃ ||

ದೇವತಾ—ಉಷಾಃ ||

ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವೃ॒ಷಾ ಅವಃ॑ ಪ॒ಥ್ಯಾ॑ ಜನಾ॒ನಾಂ ಪಂಚ॑ ಕ್ಷಿ॒ತಿರ್ಮಾನು॑ಷೀ॒ರ್ಬೋಧ॑-
ಯಂತೀ॑ |

ಸು॒ಸಂ॒ದ್ಯಗ್ಧಿ॑ರು॒ಕ್ಷಭಿ॑ರ್ಭಾನು॒ಮಶ್ರೇ॑ದ್ವಿ ಸೂರ್ಯೋ ರೋದ॒ಸೀ ಚ॑ಕ್ಷು॒ಸಾವಃ॑ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಉ॒ಷಾಃ | ಅವಃ॑ | ಪ॒ಥ್ಯಾ | ಜನಾ॒ನಾಂ | ಪಂಚ॑ | ಕ್ಷಿ॒ತಿಃ | ಮಾ॒ನು॒ಷೀಃ | ಬೋ॒ಧಯಂತೀ॑ |

ಸು॒ಸಂ॒ದ್ಯಕ್॑ಽಭಿಃ | ಉ॒ಕ್ಷ॑ಽಭಿಃ | ಭಾ॒ನುಂ | ಅ॒ಶ್ರೇ॒ತ್ | ವಿ | ಸೂರ್ಯಃ॑ | ರೋದ॒ಸೀ ಇತಿ॑ | ಚ॑ಕ್ಷು॒ಸಾ |

ಅ॒ವರಿ॒ತ್ಯಾವಃ॑ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಜನಾನಾಂ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಪಥ್ಯಾ ಪಥಿ ಹಿತೋಷಾ ವ್ಯಾವಃ | ವ್ಯಾಚ್ಛತ್ | ಯದ್ವಾ |
ಜನಾನಾಂ ಹಿತಾಯ ವ್ಯಾಚ್ಛದಿತಿ ಯೋಜ್ಯಂ | ಕಿಂ ಕುರ್ವತಿ | ಮಾನುಷೀರ್ಮಾನುಷ್ಯರೂಪಾಃ ಪುಚ

ಕ್ಷೀಣಿರ್ನಿಷಾದಪಂಚನಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ವರ್ಣಾನೈವಧಯಂತೀ | ಈದೃಶ್ಯಾಃ ಸುಸಂದೃಗ್ಧಿಃ | ಸಂದೃ-
ಶ್ಯತೇ ಸಂದರ್ಶಯಂತೀತಿ ವಾ ಸಂದೃಕ್ ತೇಜಃ | ಸುತೇಜೋಭಿರುಕ್ಷಭಿರ್ಗೋಭಿರ್ಭಾನುಮಶ್ರೇತ್ |
ಅರುಣೈರುಷಾ ಅಜಿನುಥಾವತ್ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೪-೯ | ಇತಿ ಹಿ ಶ್ರುತಿಃ | ಅರುಣ್ಯೋ ಗಾವ ಉಷಸಾಮಿತಿ
ನಿರುಕ್ತಂ | ಸೂರ್ಯಶ್ಚ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ತಮೋಯುಕ್ತೇ ಚಕ್ಷುಸಾ ಪ್ರಕಾಶಕೇನ ತೇಜಸಾ
ವ್ಯಾವಃ | ವಿವೃಣೋತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ :

ಜನಾನಾಂ—ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ | ಪಥ್ಯಾ—ಹಿತಕಾರಿನಿಯಾದ | ಉಷಾಃ—ಉಜ್ಜೋದೇವಿಯು |
ಮಾನುಷೀಃ—ಮನುಷ್ಯರೊಪರಾದ | ಪಂಚ ಕ್ಷೀತೀಃ—ನಿಷಾದಾದಿ ಐದು ವಿಧವಾದ ಜನರನ್ನು |
ಬೋಧಯಂತೀ—ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತ | ವ್ಯಾವಃ—ಅವಿಭೂತಕಾಗಿದ್ದಾಳೆ | ಸುಸಂದೃಗ್ಧಿಃ—ತೇಜೋಯುತ
ಗಲಾದ | ಉಕ್ಷಭಿಃ—ಗೋವುಗಳೊಡನೆ | ಭಾನುಂ—ಸೂರ್ಯನನ್ನು | ಅಶ್ರೇತ್—ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾಳೆ | ಸೂರ್ಯಃ—
ಸೂರ್ಯನೂ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಚಕ್ಷುಸಾ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ವಿ ಅವಃ—ಪ್ರಕಾಶ
ಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :

ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಉಜ್ಜೋದೇವಿಯು ಮನುಷ್ಯರೊಪರಾದ ನಿಷಾದಾದಿ ಐದುವಿಧವಾದ
ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತ ಅವಿಭೂತಕಾಗಿದ್ದಾಳೆ ತೇಜೋಯುತಗಲಾದ ಗೋವುಗಳೊಡನೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು
ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಸೂರ್ಯನೂ ಸಹ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation

Ushas has dawned upon the paths of men, awaking the five classes
of human beings : she has shed light with her lustrous oxen : the sun makes
heaven and earth manifest with radiance

ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ :

ವ್ಯಂಜತೇ ದಿವೋ ಅಂತೇಷ್ಟ ಕ್ಷೂನ್ವಿ ಶೋ ನ ಯುಕ್ತಾ ಉಷಸೋ ಯತಂತೇ

ಸಂ ತೇ ಗಾವಸ್ತಮ ಆ ವರ್ತಯಂತಿ ಜ್ಯೋತೀರ್ಯಚ್ಚಂತಿ ಸವಿತೇನ

ಬಾಹೂ || ೨ ||

|| ಪದಮಾಲಾ ||

ವಿ | ಅಂಜತೇ | ದಿವಃ | ಅಂತೇಷು | ಅಕ್ಷೂನ್ | ವಿಶಃ | ನ | ಯುಕ್ತಾಃ | ಉಷಸಃ | ಯತಂ |

ಸಂ | ತೇ | ಗಾವಃ | ತಮಃ | ಆ | ವರ್ತಯಂತಿ | ಜ್ಯೋತೀಃ | ಯಚ್ಚಂತಿ | ಸವಿತಾನ್ | ಬಾಹೂ

ಇತಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಷಸೋಽಕ್ರೂಂಸ್ತೇಜಾಂಸಿ ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯಾಂತೇಷು ಪರ್ಯಂತಪ್ರದೇಶೇಷು ವ್ಯಂಜತೇ |
ವ್ಯಕ್ತೀಕುರ್ವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಯುಕ್ತಾಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಸಂಯುಕ್ತಾ ವಿಶೋ ನ ಪ್ರಜಾ ಇವ ಸೇನಾ ಇವ
ಯತಂತೇ | ಪ್ರಯತಂತೇ ತನೋನಾಶನಾಯಾತ್ರ ಗಮನಾಯ ವಾ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಃ | ಹೇ ಉಷಃ
ತೇ ತವ ಗಾವೋ ರಶ್ಮಯಸ್ತನೋಽಂಧಕಾರಂ ಸಮಾ ವರ್ತಯಂತಿ | ನಾಶಯಂತಿ | ಜ್ಯೋತಿಸ್ತೇಜೋ
ಯಚ್ಛಂತಿ | ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ | ಸವಿತಾ ಸೂರ್ಯೋ ಬಾಹೂ ಇವ ||

• ಶ್ರುತಿಸದಾರ್ಥಃ •

ಉಷಸಃ—ಉಷಸ್ಸುಗಳು | ಅಕ್ರೂನ್—ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ಅಂತೇಷು—
ಕೊನೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ | ವ್ಯಂಜತೇ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತವೆ | ಯುಕ್ತಾಃ—ಪರಸ್ಪರ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ |
ವಿಶೋ ನ—ಸೇನೆಗಳಂತೆ | ಯತಂತೇ—ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ (ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ)
ತೇ—ನಿನ್ನ | ಗಾವಃ—ರಶ್ಮಿಗಳು | ತನುಃ—ಅಂಧಕಾರವನ್ನು | ಸಂ ಅವರ್ತಯಂತಿ—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತವೆ |
ಸವಿತಾ—ಸೂರ್ಯನು | ಬಾಹೂ ಇವ—ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುವಂತೆ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ತೇಜಸ್ಸನ್ನು |
ಯಚ್ಛಂತಿ—ಹರಡುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಉಷಸ್ಸುಗಳು ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಕೊನೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಪರಸ್ಪರ
ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಸೇನೆಗಳಂತೆ ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನ ರಶ್ಮಿ
ಗಳು ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುವಂತೆ, ಅವು ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು
ಹರಡುತ್ತವೆ.

English Translation

The dawns send their rays to the ends of the sky : they advance like
people arrayed (in martial order) : your rays, Ushas, annihilate the dark-
ness ; they diffuse light as Savitri (spread out) his arms.

• ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ •

ಅಭೂಧುಷಾ ಇಂದ್ರತಮಾ ಮುಘೋನ್ಯಜೀಜನತ್ಸುನಿತಾಯ ಶ್ರವಾಂಸಿ |

ವಿ ದಿವೋ ದೇವೀ ಧುಹಿತಾ ದಧಾತ್ಯಂಗಿರಸ್ವನಾ ಸುಕೃತೇ ವಸೂನಿ || ೩ ||

। ಸದಸಾಃ ।

ಅಭೂತ್ | ಉಷಾಃ | ಇಂದ್ರತಮಾ ! ಮಘೋನೀ | ಅಜೀಜನತ್ | ಸುವಿತಾಯ | ಶ್ರವಾಂಸಿ |

ವಿ | ದಿವಃ | ದೇವೀ | ದುಹಿತಾ | ದಧಾತಿ | ಅಂಗಿರಸ್ತಮಾ | ಸುಕೃತೇ | ವಸೂನಿ || ೩ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಇಂದ್ರತಮಾ ಸರ್ವಸ್ಯೇಶ್ವರತಮಾ ಮಘೋನೀ ಧನವತ್ಕೃಷಾ ಅಭೂತ್ | ಪ್ರಾದುರಭೂತ್ | ಸುವಿತಾಯ ಕಲ್ಯಾಣಾಯ ಶ್ರವಾಂಸ್ಯನ್ನಾನ್ಯಜೀಜನತ್ | ಉದಪಾದಯತ್ | ಪ್ರಕಾಶಿತವತೀತ್ವರ್ಧಃ | ದಿವೋ ದುಹಿತಾಂಗಿರಸ್ತಮಾ ಗಂತ್ಯತಮಾ | ಯದ್ವಾ | ಅಂಗಿರೋಗೋತ್ಪರ್ಧಾರದ್ವಾಜೈಃ ಸಹ ರಾತ್ರೇ-
ರಪ್ಪುತ್ವತ್ತೇ ರಾತ್ರೈವಸಾನಸ್ಯೋಷಾರೂಪತ್ವಾದಂಗಿರಸ್ತಮೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಭಾರದ್ವಾಜೈ ರಾತ್ರೇಃ ಸಹೋ-
ತ್ಪತ್ತಿರನುಕ್ರಮಣ್ಯಾಮುಕ್ತಾ | ರಾತ್ರೀ ಕುರಿಕಃ ಸೌಭರೋ ರಾತ್ರಿರ್ವಾ ಭಾರದ್ವಾಜೇ | ಅನು-
ಖು. ೧೦-೧೨೭ | ಇತಿ | ತಾದೃಶ್ಯಷಾಃ ಸುಕೃತೇ ಯಜಮಾನಾಯ ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ವಿ ದಧಾತಿ |
ಕರೋತಿ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಇಂದ್ರತಮಾ—ಉತ್ತಮನಾದ ಒಡೆಯಳೂ | ಮಘೋನೀ—ಧನವಂತಳೂ ಆದ | ಉಷಾಃ—
ಉಷೋದೇವಿಯು | ಅಭೂತ್—ಅವಿರ್ಭವಿಸಿದ್ದಾಳೆ | ಸುವಿತಾಯ—ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ | ಶ್ರವಾಂಸಿ—
ಅನ್ನಗಳನ್ನು | ಅಜೀಜನತ್—ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದ | ದುಹಿತಾ—ಪುತ್ರಿಯೂ | ಅಂಗಿ-
ರಸ್ತಮಾ—ಉತ್ತಮನಾದ ಸಂಚಾರತೀಲಳೂ | ದೇವೀ—ದೇವತಾತ್ಮಳೂ ಆದ ಉಷಸ್ಸು | ಸುಕೃತೇ—ಉತ್ತಮ-
ನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ವಸೂನಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ವಿ ದಧಾತಿ—ಒದಗಿಸುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ತಮನಾದ ಒಡೆಯಳೂ, ಧನವಂತಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯು ಅವಿರ್ಭವಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ
ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ದ್ಯುಲೋಕದ ಪುತ್ರಿಯೂ, ಉತ್ತಮನಾದ ಸಂಚಾರತೀಲಳೂ,
ದೇವತಾತ್ಮಳೂ ಆದ ಉಷಸ್ಸು ಉತ್ತಮನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾಳೆ.

English Translation

The supreme sovereign, the opulent Ushas, has risen: she has engendered food for our welfare: the divine daughter of heaven, most prompt in movement, bestows treasures upon the pious worshipper.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾಃ ||

ತಾವದುಷೋ ರಾಧೋ ಅಸ್ತಭ್ಯಂ ರಾಸ್ತ ಯಾವತ್ಸೋತ್ಯಭ್ಯೋ ಅರದೋ
ಗೃಣಾನಾ |

ಯಾಂ ತ್ವಾ ಜಜ್ಞಾ ವ್ಯಷಭಸ್ಯಾ ರವೇಣ ವಿ ದೃಷ್ಟ್ಯ ದುರೋ ಅದ್ರೇ-
ರೌರ್ಣೋಃ || ೪ ||

|| ಪದವಾಠಃ ||

ತಾವತ್ | ಉಷಃ | ರಾಧಃ | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ | ರಾಸ್ತ | ಯಾವತ್ | ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯಃ | ಅರದಃ | ಗೃಣಾನಾ |
ಯಾಂ | ತ್ವಾ | ಜಜ್ಞಾಃ | ವ್ಯಷಭಸ್ಯ | ರವೇಣ | ವಿ | ದೃಷ್ಟ್ಯ | ದುರಃ | ಅದ್ರೇಃ | ಔರ್ಣೋಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷಃ ಯಾವದ್ರಾಧೋ ಧನಂ ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವಮರದಃ ದತ್ತವತ್ಯಸಿ ತಾವದ್ರಾಧೋ
ಧನಂ ಗೃಣಾನಾ ಸ್ತೂಯಮಾನಾಸ್ತಭ್ಯಮಪಿ ರಾಸ್ತ | ದೇಹಿ | ಯಾಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ವ್ಯಷಭಸ್ಯ ರವೇಣ |
ಲುಪ್ತೋಪಮೃಷಾ || ವ್ಯಷಭಸ್ಯೇತಿ ಕರ್ಮಣಿ ಸ್ಥಿತಿ || ವ್ಯಷಭಂ ರವೇಣೇವ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಕಾಶೇನ ಜಜ್ಞಃ
ಜಾನಂತಿ ಪ್ರಾಣಿನಃ | ಅಥವಾ ವ್ಯಷಭಸ್ಯ ಪ್ರವೃದ್ಧಸ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಯ ರವೇಣ ಶಬ್ದೇನ ಜಜ್ಞಃ ಜ್ಞಾಪ-
ಯಂತಿ | ದೃಷ್ಟ್ಯ ದೃಢಸ್ಯಾದ್ರೇದುರೋ ದ್ವಾರಾಣಿ ಪಣಿಭಿರ್ಗಾಃ ಪ್ರವೇಶ್ಯ ಪಿಹಿತಾನಿ ವ್ಯಾರ್ಣೋಃ |
ವಿಸ್ತೃತಾನ್ಯಕರೋಃ ||

|| ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ ||

ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಯಾಂ ತ್ವಾ—ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು | ವ್ಯಷಭಸ್ಯ ರವೇಣ—ಶಬ್ದದಿಂದ
ವ್ಯಷಭವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದಲೇ | ಜಜ್ಞಃ—ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅರಿಯುವರೋ ಅಂತಹ ನೀನು |
ಸ್ತೋತ್ರಭ್ಯಃ—ಹಿಂದಿನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ | ಯಾವತ್—ಎಷ್ಟು | ರಾಧಃ—ಧನವನ್ನು | ಅರದಃ—ಕೊಟ್ಟಿಯೋ |
ತಾವತ್—ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ತಭ್ಯಂ—ನಮಗೂ ಸಹ | ಗೃಣಾನಾ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ |
ರಾಸ್ತ—ಕೊಡು | ದೃಷ್ಟ್ಯ—ಕರಿಣವಾದ | ಅದ್ರೇಃ—ಪರ್ವತದ | ದುರಃ—ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ |
ವಿ ಔರ್ಣೋಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಶಬ್ದದಿಂದ ವ್ಯಷಭವನ್ನು ಗುರ್ತಿಸುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದಲೇ ಜನರು ನಿನ್ನನ್ನು
ಗುರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ನೀನು ಹಿಂದಿನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಯೋ ಅಷ್ಟೇ
ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಮಗೂ ಸಹ ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಕೊಡು. ನೀನು ಕರಿಣವಾದ ಪರ್ವತದ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು
ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation

Grant to us, Ushas, as much wealth as you have bestowed upon
your adorers when (formerly) praised by them : you whom (your wor-

shippers) welcomed with clamour, (loud as the bellowing) of a bull, when you had set upon the doors of the mountains (where the stolen cattle were confined).

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ದೇವದೇವಂ ರಾಧಸೇ ಚೋದಯಂತ್ಯಸ್ಮದ್ವ್ಯಕ್ಸೂನ್ಯತಾ ಈರಯಂತೀ ।

ವ್ಯುಚ್ಛಂತೀ ನಃ ಸನಯೇ ಧಿಯೋ ಧಾ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ ॥ ೫ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ॥

ದೇವಂ ದೇವಂ | ರಾಧಸೇ | ಚೋದಯಂತೀ | ಅಸ್ಮದ್ವ್ಯಕ್ | ಸೂನ್ಯತಾಃ | ಈರಯಂತೀ |

ವ್ಯುಚ್ಛಂತೀ | ನಃ | ಸನಯೇ | ಧಿಯಃ | ಧಾಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ || ೫ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ದೇವಂ ದೇವಂ ಸರ್ವಮಸಿ ಸ್ತೋತಾರಂ ರಾಧಸೇ ಧನಾಯ ಚೋದಯಂತೀ ಪ್ರೇರಯಂತ್ಯ-
ಸ್ಮದ್ವ್ಯಕ್ಸೂನ್ಯತಾ ವಚಾಂಸೀರಯಂತೀ ಪ್ರೇರಯಂತೀ ವ್ಯುಚ್ಛಂತೀ ವ್ಯುಚ್ಛನಂ
ಕುರ್ವತೀ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸನಯೇ ದಾನಾಯ ಧನಲಾಭಾಯ ಧಿಯೋ ಬುದ್ಧಿಧಾರಾಃ | ಧೇಹಿ | ಶಿಷ್ಯಂ
ಸ್ವಪ್ನಂ ॥

। ಶ್ರುತಿಪಾರ್ಥಃ ।

(ಎಲೈ ಉಪೋದೇವಿಯೇ) ದೇವಂ ದೇವಂ—ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನೂ | ರಾಧಸೇ—ಧನಸಂಪಾದ-
ನೆಗಾಗಿ | ಚೋದಯಂತೀ—ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಲೂ | ಅಸ್ಮದ್ವ್ಯಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಸೂನ್ಯತಾಃ—
ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು | ಈರಯಂತೀ—ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಲೂ | ವ್ಯುಚ್ಛಂತೀ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳಾಗಿ ಅವಿರ್ಭವಿ-
ಸುತ್ತಲೂ (ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಲೂ) | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸನಯೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ |
ಧಿಯಃ—ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು | ಧಾಃ—ಕೊಡು | (ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು |
ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥

ಎಲೈ ಉಪೋದೇವಿಯೇ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನನ್ನೂ ಧನಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಲೂ, ನಮಗಭಿ-
ಮುಖವಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಲೂ, ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಲೂ, ನಮಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ

ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಕೊಡು. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

Inspiring every individual devout (worshipper) with a desire for wealth, addressing to us the words of truth, diffusing the light of morning, bestow upon us understanding (fit for the acquirement) of riches: and do you, (gods), cherish us with blessings.

ಎಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರತಿ ಸ್ತೋಮೇಭಿರಿತಿ ತೃಚಾತ್ಮಕಂ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮುಷ್ಠಂ |
ಪ್ರತಿ ತೃಚಮಿತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರತಿ ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಋಷಿಯು; ಉಷಸ್ಸು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರತಿ ತೃಚಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೮೦

ಮಂಡಲ—೭ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೮೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೫ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೨೭ ||

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೩ ||

ಋಷಿಃ—ವಸಿಷ್ಠಃ |

ದೇವತಾ—ಉಷಾಃ ||

ಪಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರತಿ ಸ್ತೋಮೇಭಿರುಷ್ಠಂ ವಸಿಷ್ಠಾ ಗೀರ್ಭಿವಿಪ್ರಾಸಃ ಪ್ರಥಮಾ ಅಬು-
ಧ್ರನ್ |

ವಿನರ್ತಯಂತೀ ರಜಸೀ ಸಮಂತೇ ಆವಿಷ್ಕೃಣ್ವಾತಿಂ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ |೧||

|| ಪದವಾಹ ||

ಪ್ರತಿ | ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ | ಉಷಸಂ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ | ಗೀಽಭಿಃ | ವಿಪ್ರಾಃ | ಪ್ರಥಮಾಃ | ಅಬುದ್ರನ್ |
ವಿವರ್ತಯಂತೀಂ | ರಜಸೀ ಇತಿ | ಸಮಂತೇ ಇತಿ ಸಂಽಂತೇ | ಅವೀಕ್ಯಣ್ವಂತೀಂ | ಭುವನಾನಿ |
ವಿಶ್ವಾ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಪ್ರಾಸೋ ಮೇಧಾವಿನೋ ವಸಿಷ್ಠಾ ವಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರಾಃ ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ ಸ್ತೋತೃಭಿಃ ಪ್ರಯುಜ್ಯ-
ಮಾನಾ ಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಪ್ರಥಮಾ ಇತರಯಜಮಾನೇಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವಭೂತಾಃ ಸಂತ ಉಷಸಂ ಪ್ರತ್ಯ-
ಬುದ್ರನ್ | ಪ್ರತಿಬೋಧಯಂತಿ | ಕೀದೃಶೀಮುಷಸಂ ಚ | ರಜಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಸಮಂತೇ ಸಮಾನ-
ಪಯಂತೇ ಏಕೀಭೂತಪ್ರಾಂತೇ ವಿವರ್ತಯಂತೀಂ ವ್ಯಾವರ್ತಯಂತೀಂ ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಭುವನಾನಿ
ಭೂತಜಾತಾನ್ಯಾವಿಷ್ಟ್ವಣ್ವಂತೀಂ ಪ್ರಕಟೀಕುರ್ವಂತೀಂ ಸ್ವಭಾಷಾ |

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಪ್ರಾಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ | ವಸಿಷ್ಠಾಃ—ವಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರೀತ್ವವ್ಯವಹರಿಸುಗಲು | ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ—
ಸ್ತುತಿರ್ಕರ್ತರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಗಳಾದ | ಗೀರ್ಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ರಜಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ | ಸಮಂತೇ—
ಸಮಾನವಾದ ಕಂತರ್ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ | ವಿವರ್ತಯಂತೀಂ—ವ್ಯಾಪಿಸುವವಳೂ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಭುವನಾನಿ—
ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನು | ಅವಿಷ್ಟ್ವಣ್ವಂತೀಂ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವವಳೂ ಆದ | ಉಷಸಂ—ಉಷೋವೇದಿಯನ್ನು |
ಪ್ರಥಮಾಃ—ಇತರರಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿಯೇ | ಪ್ರತ್ಯಬುದ್ರನ್—ನಿತ್ಯರಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸಮಾನವಾದ ನೀಮಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವವಳೂ, ಸಮಸ್ತವಾದ
ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವವಳೂ ಆದ ಉಷೋವೇದಿಯನ್ನು ಮೇಧಾವಿಗಳೂ, ವಸಿಷ್ಠಗೋತ್ರೀತ್ವವ್ಯವಹರಿಸು
ಆದ ಮುಷಿಗಳು ಸ್ತುತಿರ್ಕರ್ತರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಇತರರಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿಯೇ ನಿತ್ಯರ
ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

English Translation

The pious Vasishthas, first (of all worshippers), awaken with prayers
and praises (each succeeding) dawn, spreading over the like-bounded earth
and heaven, making all the regions manifest.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಹಃ ||

ಏಷಾ ಸ್ಯಾನ್ ವ್ಯಮಾಯುರ್ದಧಾನಾ ಗೋಧ್ವೀ ತನೋ ಜ್ಯೋತಿಷೋಽಗಾ
ಅಬೋಧಿ |

ಅಗ್ರೇ ಏತಿ ಯುವತಿರಹ್ರಯಾಣಾ ಪ್ರಾಚಿಕಿತತ್ಸೂರ್ಯಂ ಯಜ್ಞಮಗ್ನಿಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏಷಾ | ಸ್ಯಾ | ನನ್ಯಂ | ಆಯುಃ | ದಧಾನಾ | ಗೂರ್ಧ್ವೀ | ತಮಃ | ಜ್ಯೋತಿಷಾ | ಉಷಾಃ | ಅಬೋಧಿ |
ಅಗ್ರೇ | ಏತಿ | ಯುವತಿಃ | ಅಹ್ರಯಾಣಾ | ಪ್ರ | ಅಚಿಕಿತತ್ | ಸೂರ್ಯಂ | ಯಜ್ಞಂ | ಅಗ್ನಿಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಷೋಷಾಃ ಸ್ಯಾ ಸಾ ಗತದಿನಸೇಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ದೃಶ್ಯಮಾನೈಷಾ ನನ್ಯಂ ನವತರಮಾಯುರಾ-
ಯುಷ್ಯಂ | ಯೌವನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾದೃಶಂ ದಧಾನಾ ಧಾರಯಂತೀ ಗೂರ್ಧ್ವೀ ಗೂಢಂ ತನೋಽಂಧ-
ಕಾರಂ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಸ್ವತೇಜಸಾ ನಿವಾರಯಂತ್ಯಬೋಧಿ | ಬುಧ್ಯತೇ | ಅಗ್ರೇ ಪುರೋದೇಶೇ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ
ಪುರಸ್ತಾತ್ ದೇವಾನಾಮಾಗ್ರೇ ನಾ | ಇತರದೇವೇಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯುವತಿನಿತ್ಯತರುಣೇ
ಸರ್ವತ್ರ ಮಿಶ್ರಯಂತೀ ವಾಹ್ರಯಾಣಾ | ಉಪ್ಪೋಷಮೈಷಾ | ಅಲಜ್ಞಾ ಯುವತಿರಿವ | ಸಾ ಯಥಾ
ಪತ್ಯುರಗ್ರೇ ಸಂಚರತಿ ತದ್ವತ್ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪುರಸ್ತಾದೇತಿ | ಏವಂಭೂತಾ ಸತೀ ಸೂರ್ಯಂ ಯಜ್ಞ-
ಮಗ್ನಿಂ ಚ ಪ್ರಾಚಿಕಿತತ್ | ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸ್ಯಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ | ಏಷಾ ಉಷಾಃ—ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು | ನನ್ಯಂ—ಹೊಸಹೊಸದಾದ | ಆಯುಃ—
ಯೌವನವನ್ನು | ದಧಾನಾ—ಹೊಂದಿದವಳಾಗಿ | ಗೂರ್ಧ್ವೀ—ಗಭೀರವಾದ (ದಟ್ಟವಾದ) | ತಮಃ—ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು |
ಜ್ಯೋತಿಷಾ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತ | ಅಗ್ರೇ—ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ | ಅಬೋಧಿ—ಗೋಚರಳಾ-
ಗಿದ್ದಾಳೆ | ಅಹ್ರಯಾಣಾ—ಪತಿಯ ಮುಂದೆ ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದೆ ಓಡಾಡುವ | ಯುವತಿಃ—ಯುವತಿಯಾದ ಪತ್ನಿ-
ಯಂತೆ | ಏತಿ—ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ | ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯನನ್ನಾ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನಾ |
ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನಾ | ಪ್ರಾಚಿಕಿತತ್—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಉಷೋದೇವಿಯು ಹೊಸಹೊಸದಾದ ಯೌವನವನ್ನು ಹೊಂದಿದವಳಾಗಿ ದಟ್ಟವಾದ ಕತ್ತಲೆ-
ಯನ್ನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಗೋಚರಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಪತಿಯ ಮುಂದೆ ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದೆ
ಓಡಾಡುವ ಯುವತಿಯಾದ ಪತ್ನಿಯಂತೆ ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಸೂರ್ಯನನ್ನಾ, ಯಜ್ಞವನ್ನಾ
ಅಗ್ನಿಯನ್ನಾ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

English Translation

Bestowing new existence, dispersing the thick darkness by her radiance, the Dawn is awakened, and, like an immodest damsel, comes before (the sun), and makes manifest Surya, sacrifice, and Agni.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಅಶ್ವಾವತೀಗೋಮತೀರ್ನ ಉಷಾಸೋ ವೀರವತೀಃ ಸದಮುಚ್ಛಂತು
ಭದ್ರಾಃ ।

ಘೃತಂ ದುಹಾನಾ ವಿಶ್ವತಃ ಪ್ರಪೀತಾ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ
ನಃ ॥ ೩ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಅಶ್ವಾವತೀಃ | ಗೋಮತೀಃ | ನಃ | ಉಷಸಃ | ವೀರವತೀಃ | ಸದಂ | ಉಚ್ಛಂತು | ಭದ್ರಾಃ |

ಘೃತಂ | ದುಹಾನಾಃ | ವಿಶ್ವತಃ | ಪ್ರಪೀತಾಃ | ಯೂಯಂ | ಪಾತ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ | ಸದಾ | ನಃ ॥ ೩ ॥

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಅಶ್ವಾವತೀರ್ಬಹುಭಿರಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪ್ರದೇಯೈರಶ್ವೈಸ್ಸದ್ವತ್ಯಸ್ತಥಾ ಗೋಮತೀಗೋಮತೀ
ಗೋಪ್ರದಾ ವೀರವತೀರ್ವೀರವತ್ಯಃ ಪುತ್ರದಾ ಅತ ಏವ ಭದ್ರಾಃ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಉಷಾಸಃ ಉಷಸಃ ಸದಂ
ಸರ್ವದೋಚ್ಛಂತು | ಪುನಃ ಕೀದೃಶ್ಯಃ | ಘೃತಮುದಕಂ ದುಹಾನಾ ದೋಗ್ಧೋ ವಿಶ್ವತಃ ಪ್ರಪೀತಾಃ
ಸರ್ವತಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಾಃ | ಯೂಯಂ ಪಾತೇತಿ ಗತಂ ॥

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

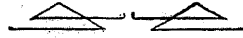
ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ಅಶ್ವಾವತೀಃ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೂ | ಗೋಮತೀಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು
ಹೊಂದಿದವರೂ | ವೀರವತೀಃ—ವೀರಪುತ್ರರನ್ನು ದಾನಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರೂ | ಭದ್ರಾಃ—ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕಿ
ಯರೂ | ಘೃತಂ—ಉದಕವನ್ನು | ದುಹಾನಾಃ—ಸುರಿಸುವವರೂ | ವಿಶ್ವತಃ—ಸಕಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ |
ಪ್ರಪೀತಾಃ—ಪುಷ್ಪಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವರೂ ಅದ | ಉಷಾಸಃ—ಉಷಸ್ಸುಗಳು | ಸದಂ—ಸರ್ವಕಾಲಗಳ
ಲ್ಲಿಯೂ | ಉಚ್ಛಂತು—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿ ಅವಿರ್ಭವಿಸಲಿ | (ಎಲೈ ವೇದವೇದಗಳೇ) ಯೂಯಂ—ನೀವು | ನಃ—
ನಮ್ಮನ್ನು | ಸದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ಸ್ತಸ್ತಿಭಿಃ—ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ | ಪಾತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಮಗೆ ದಾನಮಾಡಲು ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೂ, ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೂ, ವೀರಪುತ್ರರನ್ನು ದಾನಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರೂ, ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕಿಯರೂ, ಉದಕವನ್ನು ಸುರಿಸುವವರೂ, ಸಕಲದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವರೂ ಆದ ಉಷಸ್ಸುಗಳು ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation

May the auspicious dawns ever break upon us redolent of horses, of cattle, of male posterity, shedding moisture, yielding everywhere abundance : and do you, (gods), ever cherish us with blessings.

ನೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುನುರ್ಧಾರಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮುಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜಪರಮೇಶ್ವರವೈದಿಕನಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕಶ್ರೀವೀರಬುಕ್ಕಭೂಪಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ-

ಧುರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ನೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶ

ಋಕ್ಸಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಪಂಚಮಾಷ್ಟಕೇ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ||

|| ಓಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕಭಾಷಾನುನಾದಯುತವೂ ಆದ
ಮುಗ್ಧೇದಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು.

1:21

554.22

ಯದಕ್ಷರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ಭವೇತ್ |

ತತ್ರ ವರ್ಣಂ ಪ್ರಮೃತಾಂ ದೇವ ವಾಗೀಶ್ವರ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ |

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||

